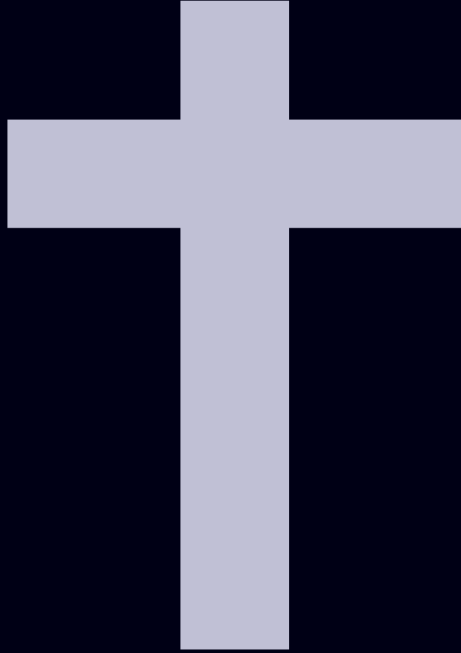

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

FRT	1
Madyu	2
Mak	59
Luk	93
Jon	153
Aposł	196
Rom	252
1 Korid	280
2 Korid	306
Galesia	321
Epesas	330
Pilipai	338
Kolosi	344
1 Desalonaika	350
2 Desalonaika	355
1 Dimodi	358
2 Dimodi	366
Daidas	372
Pilimon	376
Hibru	378
Jems	399
1 Pida	406
2 Pida	414
1 Jon	419
2 Jon	426
3 Jon	427
Jud	428
Repelesin	430
Read the New Testament . . .	460

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon
Language of Papua New Guinea
[kpw]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2005, The Bible Society of Papua New
Guinea

Print publication, 2005 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you
under the terms of the Creative Commons
license (Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy,
distribute and transmit the text under
the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute
the work to *Wycliffe Bible Translators*
(but not in any way that suggests that
they endorse you or your use of the
work).
- **Noncommercial.** You may not use
this work for commercial purposes.

- **No Derivative Works.** You may not
alter, transform, or build upon this
work.
- **In addition,** you have permission to
port the text to different file formats,
as long as you don't change any of the
text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution,
you must make clear to others the license
terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok
orait na lo bilong Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Deriva-
tive Works license. Em i tok olsem
**yu ken givim kopi long narepela
manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim
long husat i laikim. Tasol, yu mas tok
klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani
na salim dispela. **Yu mas givim nating.**
Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na nara-
pela buk i stap long dispela sait i gat tok
orait long usim wantaim dispela samting
tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu
mas askim husat i papa bilong copyright
long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait
long dispela tok orait, stretim tok, salim
Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long
nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English
i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis
askim mipela.**

**God Manö Adij Hain Nibö u
buk ke ke pes nihön nihön
midöp aui nihmön**

Kobon[tab]Manö ulep[tab]pes

Madyu

Jisas Kraiss Manö Aij u Madyu kalî kliñ rîka

*Ebrahim rîkô rîk dam dapîl gîlô Jisas
Krais nîp yag daula*

(Luk 3:23-38)

¹ Jisas Kraiss nap nîhi îlan nîpe gau rîklô rîk amîl apîl gôm nîp yag daula rô hagnîg gabin. Bî kub Ebrahim rîkô rîk damôm, kiñ Depid nîp yag daula. Depid nîpe rîkô rîk damôm, Jisas Kraiss nîp yag daula. *

² Anîg gîla:

Ebrahim Aisak nîp yag daula.

Aisak Jekop nîp yag daula.

Jekop nîpe pen, Juda nîp rîkôm, nîmam hain magô u agîp yag daula.

³ Juda nîpe nîbi Dema aip midôm, Peres aip Sera aip kalîp yag daula.

Peres, Hesron nîp yag daula. *

Hesron, Ram nîp yag daula. *

⁴ Ram, Aminadap nîp yag daula.

Aminadap, Nason nîp yag daula.

Nason, Salmon nîp yag daula.

⁵ Salmon, Boas nîp yag daula. Boas nîme nîpe u Rehap.

Boas, Obed nîp yag daula. Obed, nîme nîpe u Rud.

Obed, Jesi nîp yag daula.

⁶ Jesi, kiñ Depid nîp yag daula.

Depid, Solomon nîp yag daula.

Solomon nîme nîpe u, nöd bî ne Yuraia nîp udö umö, hainö Depid nîp udöm me, Solomon nîp yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam nîp yag daula.

Riaboam, Abaija nîp yag daula.

Abaija, Esa nîp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad nîp yag daula.

Jihosapad, Joram nîp yag daula.

Joram, Asaia nîp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam nîp yag daula.

Jodam, Ehas nîp yag daula.

Ehas, Hesekaia nîp yag daula.

¹⁰ Hesekaia, Manasa nîp yag daula.

Manasa, Emos nîp yag daula.

Emos, Josaia nîp yag daula.

¹¹ Josaia, Jekonaia nîp yag dapôm, nîmam rîmnap yag daula. Nîn anîbu, daun kub Babilon nîbi bî apôm, Isrel nîbi bî kalîp nagî lî dam Babilon ud arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anîb gau midôm, Sialdiel nîp yag daula.

Isrel nîbi bî kale Babilon arö gôm ram mînönj Juda ado gi arla u, Sialdiel, Serababel nîp yag daula. *

¹³ Serababel, Abaiad nîp yag daula.

Abaiad, Eliakim nîp yag daula.

Eliakim, Eso nîp yag daula.

¹⁴ Eso, Sedok nîp yag daula.

Sedok, Ekim nîp yag daula.

Ekim, Elaiad nîp yag daula.

¹⁵ Elaiad, Eliesa nîp yag daula.

Eliesa, Madan nîp yag daula.

Madan, Jekop nîp yag daula.

¹⁶ Jekop, Josep nîp yag daula.

Josep me, nîbi Maria nîp ñeila. Maria nîpe Jisas nîp yag daula. Jisas nîp Kraiss a gîmidal.

¹⁷ Anîb u me, bac hon Ebrahim nîpe rîkô rîklô rîk dam dapîl gôm unbö sidun böñ dan ara u, hainö bac kiñ Depid nîp yag daula. Yag daulö, Depid nîpe pen rîkô rîklô rîk dam dapîl gôm u rô nöp sidun böñ dan areia, hainö Babilon bî ke gau nîbö apôm kalîp nagî lî dam ram mînönj kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyan rîk dam dapîl gôm unbö sidun böñ dan ara u, hainö Kraiss nîp yag daula.

Maria Jisas nîp yag daula

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Jisas Kraiss nîp yag daula manö u hagnîg gabin. Jisas nîme Maria, Josep nîp ñeila, nîpe aip ajmil wasö, kale nîñla Maria ñî mudun mideia. Ana U† nîpe u ke gö, ñî mudun anîbu mideia. *

¹⁹ Pen nugmul nîpe Josep bî aij u me, manö kub hagaga; gasî u nöp nîñöm haga, “Ñî mudun midöp anîbu, nîbi bî gau hag ñînabin, nîp nable gînab. Anîb u, agamîj hag yuñ,” a ga.

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18 * 1:3: Jen 38:29-30 * 1:6: 2Sa 12:24 * 1:11: 2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20

* 1:12: Esr 3:2 * 1:18: Luk 1:27,35

20 Josep anig niŋa u pen, sibön yaŋ uhön niŋa, Bi Kub ejol nipe ap nip haga, “Josep, Depid ñi nipe! ‘Nibi anibu, nihön ginig udnam?’ a gimön, gasi u niŋagmön; hałowatö udmön. Ñi mudun midöp u, Ana Ut u nöp gö midöp.

21 Hainö ñi u rik dauö nipe kub göm, nibi bi nipe gau nan si nan naij gipal pri u rik gi yunab u me, hib nipe Jisas a gimön,” a ga. *

22 Anig ga anibu, Bi Kub nipe bi manö nipe hagep bi ap nip hag ña niŋöm nipe pen anig ginab a göm haga.

23 Nipe haga, “Nibi praj bi ap aip ajöm wasö, ñi mudun midöm, ñi ap yag daueinab, hib nipe u Emanyuel a ginaböl,” a ga. Emanyuel manö it u, God hon aip midöp. *

24 Pen Josep uhön hanöm uraköm, Bi Kub ejol nipe manö haga u udöm, nibi Maria nip udnam, a göm niŋa.

25 Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñi u yag dauö, Josep ñi anibu hib nipe Jisas a göm me, Maria nip böŋ nöp uda. *

2

Bi gasi kid hiik niŋeb gau apöm Jisas nip niŋla

1 Pen Herod Judia Propins kiŋ midmidöp ñin u, Maria Jisas nip yag daua Bedlehem daun, ram minöŋ Judia aŋ au. Yag dauö, bi gapi kid hiik niŋeb gau, sidö auab lau nibö Jerusalem apöm, nibi bi gau hag niŋöm hagla,

2 “Juda nibi bi, Kiŋ hon, a gipim u nip yag daubal! Mñi libal midöp gain Hon ram minöŋ hon sidö auab lau nibö gau midun niŋbun gapi u waielöp; niŋun me, hib nipe hagno adö araŋ a gun aubun,” a gila. *

3 Anig hageila, kiŋ Herod manö anibu niŋöm, nibi bi gai i kale ñi anibu nip gasi niŋöm yip niŋagöl rö löp, a göm, gasi iru niŋa. Jerusalem nibi bi gau magöŋhalö u rö nöp gasi iru niŋla.

4 Pen kiŋ Herod, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, kalip wiñ alö aueila haga, “God manö hagep bi gau Krais nip yag daunaböl ram minöŋ gai, a gila?” ö ga.

5 Anig hageia hagla, “Bi God manö hagep ap, hadame nöp manö kali kliñ riköm haga rö, nip yag daunaböl Bedlehem daun, ram minöŋ Judia aŋ au. God manö hagep bi anibu God Manö kali kliñ riköm haga,

6 ‘Ram minöŋ Judia aŋ gau ram minöŋ ke ke iru midöp u me, ram minöŋ Bedlehem niŋö pro rö linab u pen Bi Kub u ram minöŋ anibu nibö apöm, nibi bi yad Isrel nibi bi kalip abad mideinab. Anig ginab rö, Bedlehem hib kub mideinab,’ a ga,” a gila. *

7 Anig hageila, kiŋ Herod niŋöm, am bi gasi kid hiik niŋeb gau kalip agamij wiñ alö aueila haga, “Magö mai rö gapi anibu waiela?” ö ga.

8 Hageia, nip manö anibu hag ñeila, kalip Bedlehem hag yuöm pir alöm haga, “Kale am ñi anibu ulhai niŋ aij gimim, ado gi apim yip hagpe, yad abe amem hib nipe hagnö adö araŋ,” a ga.

9 Kiŋ Herod anig hagö, kale hadlö niŋöl gi, gapi kale sidö auab lau niŋla u nöd nöd gö niŋöl gi, kale hain gila. Gapi u am am, niŋaŋ u ram mideia aŋ au gilaŋ nöp pidöŋ ga.

10 Anig gö kale niŋlö, aij a gö niŋöl gi,

11 ram raul migam yaŋ amöm niŋla, niŋaŋ u nime Maria aip midailö. Kale am kugom yimöm, niŋaŋ u hib haglö adö areia niŋöm, wadi kale gau aŋa löm, nip nan aij rimnap ñila. Gol rimnap, pauda haŋ aij auep rimnap, wel haŋ aij auep rimnap ñila. *

12 Pen kale sibön aŋ yaŋ hanöm uhön niŋla, God haga, “Ado gi Herod midöp u aragmim!” a ga. Anib u, haga rö niŋöm, adan mlö ap aramöm, ram kale ado gi arla.

* 1:21: Luk 1:31; 2:21 * 1:23: Ais 7:14 * 1:25: Luk 2:21 * 2:2: Nab 24:17 * 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42 * 2:11: Sam 72:10-15; Ais 60:6

Josep Maria amil mihau ud piñij gi ram minöñ Ijip ara

13 Pen bi gasi kid hiik niñeb gau kale anig göl arla niñöl gi, Josep uhön niña, ejol ap apöm niñp haga, “Herod niñan u al pak linam a göm, ulhai niñnig gab. Anib u, niñan amil mihau yñid ut gi, piñij gi ram minöñ Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyan ado gi aumön,” a ga.

14 Hagö, Josep sibön an yan nöp uraköm, niñan amil mihau ut gi ram minöñ Ijip ara.

15 Ut gi ara anibu, Bi Kub niñpe bi manö niñpe hagep ap niñp hag ña niñöm niñpe pen kali kliñ riköm haga, “Niñ yad u Ijip niñbö wiñ alnö auöp,” a ga.

Pen Josep amilap am Ijip nöp midlö, Herod umaia me, hainö kauyan ado gi aula. *

16 Pen Herod niñpe niña, bi gasi kid hiik niñeb gau, niñpe haga rö gageila, niñp mulu kal yabul lugö haga, “Yip gipal anibu, niñan bi kub midnig gab u yad aigö gi gem niñp al pak linam?” a göm niña. Pen niñpe gasi ap niñöm haga, “Bi gasi kid hiik niñeb gau kalip gapu u waiela niñ u, yip hag aij göm arla. Anib u yad niñbin, Bedlehem sol au niñan yag daulö, mi mihöp lugöp gau abe, niñan hainö yag daubal gau abe, al pak linaböl u, niñ anibu abe al pak linaböl,” a ga. Anig hagöm me, bi niñpe rimnap hag yuö amöm, niñan Bedlehem sol au mideila magörhalö al pak li hakla.

17 Bedlehem niñan al pak lila anibu, bi God manö hagep Jeremaia ginab a göm kali kliñ rika rö nöp gila. Jeremaia manö anibu kali kliñ riköm haga,

18 “Rama daun au mög gö,
manö hau kub göm, mitöñ kub ginaböl.

Nibi Resel rikö, riklö rik amil apil ginab gau,

mög gö mitöñ ginaböl.

Niñ kale um hakla niñöm

niñbi bi rimnap kalip hag udöl rö lagnab,” a ga. *

Josep Maria amil mihau aip kauyan ado gi arla

19 Pen hainö bi kub Herod umö, Josep Ijip gau midöm hanöm uhön niña, Bi Kub ejol niñpe ap apöm niñp haga,

20 “Bi niñan al pak linig geila gau hadö umbal u me, nabin amil mihau kalip ut gi, ado gi ram minöñ Isrel armön,” a ga.

21 Hagö, Josep niñan amil mihau ut gi, ado gi Isrel ara.

22 Pen amjakö, manö ap hagla, “Herod umö, niñ niñpe Akeleas Judia Propins niñbi bi kalip abad midöp,” a gila. Hageila, Josep niñpe Akeleas midöp ram minöñ anibu niñhön ginig arnam a göm, piñij ga u pen, hanöm uhön niña God niñp haga, “Ram minöñ Judia ado gi aragmön, ne ram minöñ Galili armön,” a ga.

23 Hagö, Josep niñan amil mihau kalip ut gi Nasared daun aramöm midmidal. Arla anibu, bi God manö hagep gau anig ginab a göm kali kliñ rikla rö nöp ga. Kale kali kliñ riköm hagla, “Niñp bi Nasared niñbö ap, a ginaböl,” a gila. *

3

Jon Bi Niñ Pak Ñeb u God manö hag niñmidöp

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Nasared mideila niñ an anibu, Jon bi niñg pak ñeb u apöm, ram minöñ Judia an au, ram minöñ niñbi bi iru middagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau midö niñöl gi, niñbi bi gau aulö, niñpe kalip manö hag niñmidöp.

2 Kalip hag niñom hagnidöp, “Sol midöp, God niñbi bi udöm abad mideinab. Anib u, nan si nan naij gipim u, niñhön ginig anig gipun a gimim, arö gimim,” a gimidöp. *

3 Jon kalip manö hag niñmidöp anibu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kali kliñ rika rö nöp ga. Aisaia manö anibu kali kliñ riköm haga,

“Bi ap, ram minöñ niñbi bi iru midagpal, ram minöñ kabö nöp midöp an au am midöm,

wiñ alöm hagnab, ‘Bi Kub u auab!

* 2:15: Hos 11:1 * 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19 * 2:23: Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45 * 3:2: Mad 4:17; 1:15

Adan sir u gilaŋ giyaŋ gi mɔdaiŋm gau,
dum goɫ piɫu gi mɔdaiŋm gau,
biŋig ral aij gi mɔdaimim, 'a ginab,' a ga. *

⁴ Pen Jon waɫij nipe u, kaj kamel uŋ udöm gila waɫij ap yimöm, kaj kau hañ dip nagɫ aŋ u piŋ lɔmidöp. Nan ñiŋeb nipe u, joŋ habɫadɫiŋ u abe, bom ñig u abe ñiŋmidöp. *

⁵ Ñin anɫbu, Jerusalem niŋi bi mɔdeila gau abe, niŋi bi ram mɔnönö Judia yöp anɫb gau mɔdeila gau abe, ñig Jodan söɫ gau niŋi bi mɔdeila gau abe, kale magöŋhalö Jon mɔdeila au arla.

⁶ Jon mɔdeila au amöm, nan si nan najj gila gau waiö hag payɫk pe gilo niŋöl gi, Jon kalɫp ñig Jodan aŋ au ñig pak ñimɔdöp.

⁷ Pen bi Perisi gau abe, bi Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanɫp ñig pak ñaŋ a göm aueila, Jon kalɫp siŋk hag göm haga, "Kale haiŋo ñi pai gai i! Gasɫ niŋön niŋmim piŋiŋ gi aubimŋ 'Ñig pakno, God niŋi bi ke niŋbö gau kalɫp hag ginab ñin u, hanɫp hag gagnab,' a gimim, piŋiŋ gi aubim aka? *

⁸ Kale ñig pakniŋ ginabim u, nan si nan najj giŋim u, niŋön giŋig anig giŋpun, a gimim, arö gimim, mɔd aij gimim. Anig geinabim me, niŋi bi niŋnaböl, kale nan si nan najj giŋmɔdim u hadö arö giŋim.

⁹ Pen kale gasɫ ap niŋmim, 'Hon bac iɫaŋ Ebrahim ñi pai nipe mɔdpun niŋöm God hanɫp nan najj ap gagnab,' a gimim, gasɫ u niŋaŋmim. Ebrahim ñi pai nipe mɔdpun a giŋim u nan yiŋharɫiŋ! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi liŋig göm, gi liŋöp! Anɫb u, 'Bi aij Ebrahim riŋköm riŋk amil apil göm hon ke riŋk dap liŋbal,' a giŋim u, manö u rö hagagmim. *

¹⁰ "Niŋ aij gimim! God mab u iɫ halö riŋb junig, ru u mab iɫ yaŋ kiŋd gi mɔdöp. Mab ap magö ñiŋeb aij riŋmnap piŋagnab u, riŋb gi dö gi ud mab inab yaŋ yunab. *

¹¹ Kale nan si nan najj giŋim u, niŋön giŋig anig giŋpun a gimim, arö gimim me,

* 3:3: Ais 40:3 * 3:4: 2Ki 1:8 * 3:7: Mad 12:34; 23:33

13:6-9 * 3:11: Jon 1:26-27,33; Ap 1:5 * 3:16: Jon 1:32

* 4:1: Hib 2:18; 4:15

yad kalöp ñig nöp pak ñinabin. Pen bi yiŋ hain aunab u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabiɫ, yad bi pro. Yad niŋ niŋnö nable ginab. Ma hañ nipe ud ajeinam rö lagöp. Yad kalöp ñig nöp pak ñabin, pen bi anɫbu nipe apöm, kalöp Ana Uɫ u pak ñöm, mab miŋaŋ pak ñöm ginab. *

¹² "Nipe wid magö po gö, riŋk dap pakpal rö u giŋig gab. Wid magö ñiŋeb gau ke löm, wid cög naböŋ naböŋ gau ke liŋab. Anig göm, wid magö ñiŋeb nipe gau dam ram raul miŋan au liŋab; pen naböŋ naböŋ gau dam mab pör inmɔdöp u launab," a ga.

Jon Jisas niŋ pak ña (Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Ñin anɫbu, Jisas nipe, Jon yiŋ ñig pak ñaŋ, a göm, ram mɔnönö Galili arö göm, ñig Jodan aramöm,

¹⁴ Jon niŋp haga, "Yiŋ ñig pak ñi," a ga. Hageia, Jon haga, "Ne nöp me yiŋ ñig pak ñinap. Pen yad aige gem nöp ñig pak ñinam?" ö ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, "Ne hagabön u arö giŋmön, yad hagabin rö nöp gul me, God hagöp hagöp rö nöp ginabul," a ga. Hageia Jon, "Niŋö hagpan," a göm, Jisas niŋp ñig pak ña.

¹⁶ Niŋp ñig pak ñö niŋöl gi, Jisas ñig goɫ au laŋ apöm niŋa, kumi kabö adö laŋ miŋan piŋal hiŋkö, God Ana u yaur dapo rö u gi niŋp aua. *

¹⁷ Anig göm auö niŋöl gi, manö ap kumi kabö adö laŋ niŋbö apöm haga, "Ñi aij anɫbi, ñi mɔdmagö yad yabiɫ. Yad niŋp niŋnö, yiŋ aij yabiɫ göp," a ga. *

4

Seden, Jisas niŋp gasɫ ñinö nan si nan najj giŋim a göm niŋa

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Ñin anɫbu God Ana u, Seden niŋi bi gau kalɫp pör giŋmɔdöp rö, Jisas niŋp u rö nöp giŋim a göm, Jisas niŋp uɫ gi, ram mɔnönö niŋi bi mɔdagmiŋdal, ram mɔnönö kabö nöp mɔdöp aŋ gau ud arö, Seden nipe

* 3:9: Jon 8:33,39; Ro 4:12 * 3:10: Mad 7:19; Luk

* 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35

Jisas nan si nan naj rımnap gınım aka göm ga. *

² Jisas ram mınöñ nöp anıbu gau nan nınöñ wasö, nın unbö nın juöl mihöp (40) mailö abe sıbön abe yıharın nöp mideia. Anıg göm yıharın nöp midö, nıp kıyö kub yabıt u gö, *

³ Seden Jisas nıp gası nınö, naj gınım a göm apöm, Jisas nıp haga, “Yad God Nı nıpe midpin a gıpan u, kabö gai i hagö, bred rö lañ,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

‘Nıbi bı gau, bred nöp nınöñ
kamın midageinaböl;

God manö hagöp anıbu magöñhalö nın
udöm me,

kamın mideinaböl,’ a gıla,” a ga. *

⁵ Jisas anıg hagö, kıjaki Jisas nıp ut gı dam daun kub ut Jerusalem amöm, God sabe gep ram i adö gılañ gıla u löm haga,

⁶ “Yad God Nı nıpe midpin a gıpan u, ujanđi mınöñ yan lı. God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

‘God ejol nıpe gau hagö, nöp nınmagö kale
udeinaböl me,

kabö ma nöp u bınnın gıgnab,’ a gıla,”
a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga, “Wasö! God Manö u manö rımnap halö kalı kılın rıköm hagla, ‘God Bı Kub u, nıpe bı nınöñ aka bı pır alep, a gagmim,’ a gıla,” a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas nıp dam dum kub yabıt ap amöm, ram mınöñ aij aij bı kub ke ke abadpal gau Jisas nıp yamöm haga,

⁹ “Ne kugom yımmön, hib yad hagö adö lañ arö, yad ram mınöñ anıbu gai i magöñhalö nape nöp nınnabin,” a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden nıp haga, “Ne ke gau aru! God Manö u kalı kılın rıköm hagla, ‘God Bı Kub hib nıpe u nöp hagpe adö arnım; wög nıp nöp gımim,’ a gıla,” a ga. *

¹¹ Jisas anıg hageia nınöñ kıjaki, Jisas nıpe nan naj rımnap gınım a göm gı gı wasö nınöñ, nıp arö göm arö nınöñ gı,

ejol rımnap apöm, nıp ap at ba göm abad mideila.

*Jisas ram mınöñ Galili it göm nıbi bı gau
God manö hag nıa*

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Nın anıbu Jon bı nıg pak nıeb u nıp nagı leila, Jisas manö anıbu apđi nınöñ, ram mınöñ Galili ado gı ara. *

¹³ Amöm daun nıpe Nasared am midageia; am mideia daun pro Kapaneam, ram mınöñ Sebyulan Napdalai anıbu au midöp Nıg Wañö Galili goł au.

¹⁴ Jisas ram mınöñ anıbu amöm, nıbi bı gau kalıp manö aij u hag nı ajmidöp u me, bı God manö hagep Aisaia gıgnab a göm kalı kılın rıka rö nöp ga. Nıpe haga,

¹⁵⁻¹⁶ “Ram mınöñ Sebyulan abe Napdalai
abe, Nıg Wañö Galili goł au,

Nıg Jodan sıdö wad arab böñ lau,

Juda nıbi bı wasö ram mınöñ Galili au
midpal gau

kale mailö kub yabıt nınbal.

Sıbön gau midöm umöl rö la u

pen mailö kub u hadö nınbal,” a ga. *

¹⁷ Jisas nın anıbu it göm, nıbi bı gau kalıp God manö aij u hag nı ajöl gı haga, “Nan si nan naj gıpım adö u, nınön gınıg anıg gıpun a gımim, arö gımim. Söl midöp, God nıbi bı udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab; nın hain pör abad midmidim u, mını auöp!” a ga. *

*Jisas bı mıhau mıhau, “Kale yad aip
aumım,” a ga*

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Jisas Nıg Wañö Galili goł adö au ap lug aramöm nınıa, bı kabsat udep mamıl mıhau, uben yumıl kabsat udailö. Bı madöl mıhau, nımam ap hib nıpe u Saimon, nımam ap hib nıpe u Edru. Saimon nıp hib ap Pıda a gımidal.

¹⁹ Jisas kalıp mınöñ nınöñ haga, “Yıp hain gımil. Yad kalöp gınö, kale mamıl mıhau, kabsat udep bı wasö, nıbi bı udep bı mideinabil,” a ga.

* 4:2: Eks 34:28 * 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12

* 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13 * 4:12: Mad 14:3;

Mak 6:17; Luk 3:19-20 * 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad 3:2; 19:27

20 Hagö, haga rö nöp niñmil, kabsal udailö uben gau arö giñmil, Jisas aip ajm+dil.

21 Pen magö ap rapin amöm niña, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip niñg magib migan u apilap midöl göm, uben luöl udöl gi mideila. Jisas niñöm, kalip mihöñ wññ alö,

22 kale nap Sebedi niñg magib au arö giñmil, Jisas aip arla.

*Jisas gau ajöm niñi bi kalip manö hag ña
(Luk 6:17-19)*

23 Jisas ram minöñ Galili an gau gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau gau amöm, God niñi bi udöm abad mideinab manö aij u, niñi bi gau kalip hag niñ ajöl gi, nan niñhön niñhön niñi bi gau kalip ga gau gö kamij lim+döp. *

24 Anig gö, ram minöñ Siria niñi bi gau magöñhalö manö anibu niñöm, niñi bi nan niñhön niñhön ga gau daulö, Jisas gö kamij lim+döp. Niñi bi anib gau, rimnap nan ga; rimnap hañ roman ilön kub ga; rimnap kijaki aban ala; rimnap amgö m+mainö auö, ap lug paköm gil gil giñm+dal; rimnap niñ ma kila ga; pen niñi bi nan niñhön niñhön ga gau daulö, Jisas gö magöñhalö kamij la. *

25 Pen Galili niñi bi löm, Dekapolis niñi bi löm, Jerusalem niñi bi löm, Judia niñi bi löm, niñg Jodan nö lödan au niñi bi löm, iru nöp Jisas arö niñöl gi, hain arla. *

5

*Jisas nö ilö lan am midöm, manö hag ña
(Luk 6:20-23)*

1 Jisas, niñi bi iru nöp anib gau niñöm, am nö ilö lan bi niñe unbö migan lan u aip asik midöl göm, kalip manö hag ña.

*Niñi bi miñ miñ ginaböl
(Luk 6:20-23)*

2 Jisas niñe kalip hag niñöl gi haga,
3 Niñi bi gau, hon niñi bi aij wasö,
God niñe nöp hanip gi niñab a göm,
God niñ hag niñnaböl gau,

* 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38 * 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8 * 5:3: Ais 57:15 * 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2 * 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi 4:14 * 5:12: 2Kr 36:16; Ap 7:52

God kalip udöm kumi kabö adö lan abad mideinab u me,
miñ miñ göl. *

4 Niñi bi miñtöñ giñpal gau,
God kalip hag udnab u me,
miñ miñ göl. *

5 Niñi bi hain agamij midpal gau,
kale minöñ naböñ il i udnaböl u me,
miñ miñ göl. *

6 Niñi bi, God haga rö nöp giñnabun a göm,
niñbal gau,
God kalip abad mideinab u me,
miñ miñ göl. *

7 Niñi bi kale niñi bi gau kalip mög niñöm
ud aij giñnaböl gau,
God kalip pen u rö nöp mög niñöm ud aij
giñnab u me,
miñ miñ göl.

8 Niñi bi God niñ gasi añi niñbal gau,
God niñ niñnaböl u me,
miñ miñ göl.

9 Niñi bi niñnaböl, niñi bi rimnap pen pen
giñnaböl gau,
kale apöm hagnaböl, 'Kale unbö gag-
mim, agamij midaimim,' a giñnaböl
gau,

God kalip niñ pai yad a giñnab u me,
miñ miñ göl.

10 Niñi bi kale God haga rö nöp giñnabun a
gi midlö,
niñi bi rimnap kalip gi naj giñnaböl u,
God kalip udöm kumi kabö adö lan abad
mideinab u me,
miñ miñ göl. *

11 "Kalöp Jisas niñi bi niñe a göm gi naj
göm, manö piral hagöm hag juaiöl, kale
miñ miñ yabıl giñmim. *

12 Bi God manö hagep hadame nöp gau
kalip adö anibu nöp gila. Anib u, kalöp u
rü nöp geinaböl u, gasi kub u niñagmim;
God hanip kumi kabö adö lan ud aij giñnab
a giñmim, miñ miñ yabıl giñmim," a ga. *

*God niñi bi niñe gau kale dö sol rö
midpal; kale mailö rö midpal
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

13 Jisas manö anıbu hagöm haga, “Nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal gau, dö sol rö kale mıdpim. Pen dö sol kal u am haköm kauyañ kal gagnab; böñ nöp naij göp a göm, abhib jaköm ud yunaböl.

14 “Daun kub dum lañ mıdöm, pi göl mıdnım rö lagnab; waiö yabıt mıdeinab. Anıb u rö, nıbi bı mınöñ naböñ it i mıdpal gau kalıp hapö mailö rö mıdpim. *

15 Nıbi bı gau hapö lauöm rin cög mıgan gau pi gagnaböl. Adö au gılañ rık lılo mailö gö, nıbi bı ram raul mıgan gau magöñhalö niñ aij gınaböl. *

16 Anıb u rö, kale nıbi bı gau kalıp gı aij gıpe, nıbi bı gau kalöp niñöm, Nap kumi kabö adö lañ mıdöp hib niñpe nöp haglö adö arnab. *

Lo manö u

17 “Kale hagnabim, Jisas auöp u, God Mosıs niñ lo manö haga manö adö u abe, bı God manö hagep rımnab hagla manö adö u abe, arö gımim a gınig auöp a gınabim u pen u wasö! Yad aubin u, bı God manö hagep gau gınab a gıla rö magöñhalö gınam a gem aubin. *

18 Yad kalöp niñö yabıt hagabin. Kumi kabö adö lañ abe, mınöñ naböñ it i abe böñ nöp ur gınab u pen God Manö u manö magö rımnab ur gagnab; magöñhalö pör pör nöp mıdeinab. Manö niñön niñön haga u, magöñhalö haga rö nöp gınab. *

19 “Anıb u, nıbi bı anı God lo manö u niñöm, manö pro magö ap arö gınam a göm, nıbi bı gau halöwatö hag ñö arö gınaböl u, God nıbi bı udöm abad mıdeinab ñın u, hib kale ap lugnab. Pen nıbi bı anı God lo manö niñöm, niñ aij göm, nıbi bı gau kalıp hag ñı aij gınaböl u, God nıbi bı udöm abad mıdeinab ñın u, hib kale ap rannab. *

20 Bı Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bı gau abe, ‘God haga rö nöp gıpun,’ a gıpal u pen kale yıharıñ manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp niñmim kabö rö nöp hain gımim. Anıg gınabim u me, God

kalöp udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab.

Nıbi bı kotmat kale gau aip manö hag jım ñımim mıdaimim

(Luk 12:57-59)

21 “Hadame nöp napıs nahai itañ gau God lo manö hagnıdal adö u kale niñbim. Kale hagnıdal, ‘Wip al pakagmim. Nıbi bı ap, nıbi bı ap al pak lınab u, manö kub niñnab,’ a gımıdal. *

22 Manö anıbu niñbim u pen kalöp mıñi hag aij gınam. Nıbi bı ap, nıbi bı ap niñ niñö mulu lugnab u, manö kub niñnab. Nıbi bı ap, nıbi bı ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, niñ manö kub hagnaböl. Nıbi bı ap, nıbi bı ap niñ hagnab, ‘Ne bı hauı halö,’ a gınab u, ram mınöñ mab ke inab mıgan yañ arnım rö löp. *

23 “Anıb u, ne nan God niñ sabe gı ñeb dam kabö bıd adö u sabe gı ñınig, añ mam ne niñ gına rö manö mıdöp a gınabön u, *

24 nan God niñ sabe gı ñeb anıbu kabö bıd au arö gımön, niñpe aip manö hag aij gımön, uri agamıj mıdaiul a gımön, ado gı ap nan anıbu God niñ sabe gı ñımön.

25 “Nan niñön gı naij gınabim u, kalöp manö kub hagnıg, dam adan añ gau hain ud arlö niñöl gı, kalıp aip manö anıbu hag ud asıkmim, dım ñöl mıdaimim. Wasö u, kalöp dam bı kub u niñ ñeinaböl, niñpe pen kalöp ud polisman kai kalıp ñö, kalöp dam nagı lınaböl.

26 Yad kalöp niñö yabıt hagabin, nan naböñ kale u böñ nöp naböñ ral pıs gımim hön arnabim.

Nıbi si bı si gıpal

27 “Pen manö ap hagla u, u rö nöp niñbim. Manö anıbu hagla, ‘Nıbi si bı si gagmim,’ a gıla. *

28 Pen yad kalöp hagabin, bı ap nıbi ap niñ niñöm, niñ gıbnep a göm gası niñnab u, God niñö, bı anıbu gası niñpe añ yañ nıbi anıbu si gınab.

29 Anıb u, amgö magö yıjıg lau niñöm, nan si nan naij gep rö lainım u, amgö böñ

* 5:14: Jon 8:12; 9:5

* 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33

* 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12

* 5:17: Ro 3:31

* 5:18:

Luk 16:17; 21:33

* 5:19: Jem 2:10

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17

* 5:22: 1Jn 3:15

* 5:23: Mak 11:25

* 5:27:

Eks 20:14; Dud 5:18

anibu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög nıñnabim u, nan si nan naj gımim, mab ke inab mıgan yañ armim rö löp. *

³⁰ Pen ñımagö yıjıg kıd u u rö nöp, nan si nan naj gınıg gainım, rıb gı dö gı yumim. Anıg gımim me, ñın böñ lap nöp mıdö kamıñ arnabim. Wasö u, mab ke inab mıgan yañ arnabim. *

*Jisas nıbi hag yuep manö hag ña
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³¹ “Kale nıñbim, manö ap hagla, ‘Bı ap nıbin nıp arö gınıg, nıbi i böñ nöp arö gınam a göm, kalı klıñ bad ap rıköm, nıbi anıbu nıp ñöm me, böñ nöp arö gınab,’ a gıla. *

³² Pen yad kalöp hagabin: bı ap, nıbin nıpe bı ap si udagnab wasö, pen nugmul nıpe nıbin yıharıñ nöp arö gınab u, gı naj gınab. Pen nıbi u nıp anıg göm arö gö, am bı hain nıbö ap udnab u, bı u nıpe nıbin nıpe arö gınab u me, nıpe anıg gö, nıbin nıpe bı si udep nıbi lınab. Pen bı an nıbi anıbu udnab u, nıpe u rö nöp nıbi si udep bı lınab. *

*Manö nıñö yabıñ hagabun, a gıpal
(Mad 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)*

³³ “Hadame nöp manö ap hagla u, u rö nöp nıñbim. Manö anıbu hagla, ‘Kale Bı Kub amgö ilö nıpe manö nıñö yabıñ hagnabim u, hagnabim rö nöp gımim. God nıpe nıñmıdöp nıñöm hagnabim rö nöp gımim,’ a gıla. *

³⁴ Pen yad kalöp hagabin: manö ap hagnıg, ‘God amgö ilö adö u nıñö hagabin,’ a gımim hagagmim. ‘Ram mınöñ kumi kabö adö lañ au mıdöp rö, nıñö hagabin,’ a gımim hagagmim; God nıpe ram mınöñ anıbu au sea kın adö au asık mıdöp. *

³⁵ ‘Mınöñ naböñ ıñ i mıdöp rö nıñö hagabin,’ a gımim hagagmim; God nıpe sea kın adö au asıköm, ram mınöñ ıñ i ma adö au abö gı mıdöp. ‘Jerusalem mıdöp rö nıñö hagabin,’ a gımim hagagmim; u Kın Kub yabıñ daun kub nıpe me. *

³⁶ ‘Nabıc yad mıdöp rö, nıñö hagabin,’ a gımim hagagmim. Kale ke gıpe, nabıc un kale añı ap ule aka pır ranagnab.

³⁷ Anıbu u, ‘Gınabin’ a gımim, ‘Gınabin’ nöp a gımim; pen ‘Gagnabin’ a gımim, ‘Gagnabin’ nöp a gımim. Manö kuöyan lımim hagmim, lımim hagmim u, Seden kalöp gası ñö, hagnabim.

*Jisas pen pen gep manö haga
(Luk 6:29-30)*

³⁸ “Pen manö ap hagla u, u rö nöp nıñbim. Manö anıbu hagla, ‘Amgö magö u bıg juaiöl, kalıp pen abe bıg jumim. Meg magö pa jö gaiöl, kalıp pen abe pa jö gımim,’ a gıla. *

³⁹ Pen yad kalöp hagabin: bı ap kalöp gı naj gainım, nıp pen gı naj gagmim. Bı ap kalöp alaun pak hil gainım, ado gımim böñ lap abe paknım.

⁴⁰ Bı ap apöm kalöp manö kub hagöm, ‘Sior ne u yıp hajı gı,’ a gainım, sior nöp ñagmim, kolsior u abe ñımim.

⁴¹ Bı ap kalöp hag nıñöm, ‘Nan wadı i dam ka au yumön aumön,’ a geinab u, jı nıñagmim; ka hagöl au hil gımim, dam yıharıñ ka au yumim aumim.

⁴² Nıbi bı rımnab kalöp, ‘Hanıp nan rımnab ñım,’ a gaiöl, halöwatö ñımim. Pen nıbi bı rımnab kalöp, ‘Hanıp nan rımnab yıharıñ ñıbe, hainö pen kalöp ado gı dam ñınabun,’ a gaiöl, arö gagmim, halöwatö ñımim.

*Koñmañ kale gau kalıp mıdmagö lımim
(Luk 6:27-28,32-36)*

⁴³ “Manö ap hagla u, u rö nöp nıñbim. Manö anıbu hagla, ‘Mıdaimam kale gau kalıp mıdmagö lımim; nıbi bı koñmañ kale gau kalıp mulu adıñ nıñmim,’ a gıla. *

⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nıbi bı koñmañ kale gau, kalıp mıdmagö lımim; nıbi bı kalöp gı naj gıpal gau, God nıp sabe gımim, ‘Kalıp abad mıd aıj gımön,’ a gımim. *

⁴⁵ “Kale anıg gınabim u, Nap kumi kabö adö lañ mıdöp u, ñı pai nıpe yabıñ

* 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43 * 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11
* 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12; Nab 30:2; Dud 23:21 * 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * 5:35: Sam 48:2; Ais 66:1 * 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21 * 5:43: Lep 19:18 * 5:44: Eks 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20

m+deinabim. N+pe gö, sidö mailö gö, n+bi b+ g+ aij g+pal gau abe, n+bi b+ g+ naj g+pal gau abe, mailö gab. N+pe gö, mön alöm, n+bi b+ g+ aij g+pal gau nan wög kale gau ranöm, n+bi b+ g+ naj g+pal gau nan wög kale gau ranöm göp.

⁴⁶ Kale n+bi b+ kalöp midmagö l+bal gau nöp ud aij g+nabim u, b+ dak+s udpal gau g+pal rö nöp g+nabim. An+g geinabim u, God ne aige göm ñ+ñ+ löm kalöp nan aij ñ+nab.

⁴⁷ Kale añ mam kale gau nöp hag w+hai udnabim u, n+bi b+ God n+ip gasi n+ngapal gau, n+bi b+ y+har+ng gau kal+ip g+pal rö nöp g+nabim.

⁴⁸ “An+bu u, Nap kumi kabö adö laj g+ aij yab+g gab rö, kale u rö nöp g+ aij yab+g g+mim. *

6

N+bi b+ nan midagöp gau kal+ip abönamö ñ+mim

¹ “Pen kale, hib kub udun a g+mim, n+bi b+ amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a g+mim g+pe u, Nap kale kumi kabö adö laj midöp u n+pe n+ngöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. *

² N+bi b+ r+mnap, God n+ip n+ng udpun, a göm, piral nöp g+pal. Hib kub udun, a göm, kale n+bi b+ mög gep rö gau mani nan r+mnap ñ+n+g, Juda magum gep ram n+bi b+ iru midnaböl raul u aka, adan kub n+bi b+ iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, n+bi b+ amgö ilö adö au ñ+naböl. G+naböl an+bu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl an+bu; Bapi kal+ip nan r+mnap halö ñagnab. Kale an+g g+naböl u rö gagmim.

³ “Pen kale n+bi b+ mög gep rö gau kal+ip nan ñ+n+g, waiö ñagnmim;

⁴ agam+j pi g+mim rö ñ+mim. Nan n+hön agam+j g+pim u, Nap kale magönghalö n+ngöm rö, n+hön n+hön g+nabim n+ngöm, kalöp pen nan aij ñ+nab.

Jisas God n+ip sabe gep manö hag ña (Luk 11:2-4)

* **5:48:** Lep 19:2; Dud 18:13 * **6:1:** Mad 23:5 * **6:5:** Mad 23:5; Luk 18:10-14 * **6:7:** 1Ki 18:26-29 * **6:8:** Mad 6:32 * **6:10:** Luk 22:42 * **6:12:** Mad 6:14-15; 18:21-35 * **6:13:** Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15 * **6:14:** Mak 11:25-26

⁵ “Kale God n+ip sabe g+n+g g+mim u, n+bi b+ r+mnap, God n+ip gasi n+ngbun, a göm, piral nöp g+pal rö gagmim. Kale n+bi b+ r+mnap han+ip n+nglö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram an+ u midöm aka, am adan ramö gau midöm, n+bi b+ amgö ilö au God n+ip sabe g+pal. G+pal an+bu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl an+bu; God n+pe manö kal+ip u udagnab. *

⁶ An+bu u, kale God n+ip sabe g+n+g, ram magö raul m+gan kale u ammim, ajöng g+ ñ+mim, Bapi hon amgö n+ngapun n+ip sabe g+mim. Nan n+hön agam+j g+pim u, Nap kale magönghalö n+ngöm rö, n+hön n+hön g+nabim n+ngöm, manö kale n+ngöm, kalöp pen nan aij ñ+nab.

⁷ “N+bi b+ God Manö n+ngapal gau, n+ip sabe g+n+g, manö mlö kub yab+g hagpal. Gasi kale nöp n+ngöm hagpal, ‘Manö mlö kub hagno me n+ngab,’ a g+pal. *

⁸ Pen kale an+bu rö gagmim. Manö n+hön God n+ip sabe g+n+g gabim gau, n+pe nöd n+ngab. *

⁹ An+bu u, God n+ip sabe g+n+g, hagmim, ‘Bapi kub kumi kabö adö laj midpan; hib ne i adö laj midöp.

¹⁰ Ne han+ip udmön abad midaimön. Ne kumi kabö adö laj hagpan rö n+ngbal u, hon aui m+nöng naböng il i g+ ñ+mön n+ngun hon abe manö nöp n+ngun. *

¹¹ Han+ip nan ñ+ngeb r+mnap n+ime limön; pör pör ñ+ban rö u ñ+n añ+ añ+ ñ+mön.

¹² N+bi b+ r+mnap han+ip g+ naj g+pal n+ngun arö g+pun rö, hon g+ naj g+pun u u rö nöp n+ngmön arö g+mön. *

¹³ Hon g+ naj gun rö löp u, ne han+ip abad midö, hon g+ naj g+gun,’ a g+mim. *

¹⁴ “N+bi b+ r+mnap kalöp g+ naj gaiöl n+ngmim arö g+nabim u, Nap kale kumi kabö adö laj midöp u nan si nan naj kale g+nabim u u rö nöp n+ngöm, arö g+nab. *

¹⁵ Pen n+bi b+ r+mnap kalöp g+ naj gaiöl n+ngmim arö g+nabim u, Nap kale nan si

nan naij kale gɪnabim u u rō nōp nɪŋōm arō gagnab.

Nan ñɪŋeb hil gɪpal

16 “Kale nan ñɪŋeb arō gɪnɪg, nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋbun, a gōm, piral nōp gɪpal rō, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halō halō rō mɪdno, nɪbi bɪ nɪŋōm hagnabōl, “God nɪp gasɪ nɪŋōm, nan ñɪŋeb hil gōm me, mulu halō halō mɪdpal,” a gɪnabōl,’ a gōm, piral anɪg gɪnabōl. Yad kalōp nɪŋō yabɪɪ hagabin: nɪbi bɪ hanɪp nɪŋlaŋ, a gōm gɪnabōl anɪb gau, nɪbi bɪ gau nɪŋōm hib kale haglō adō arnab u pen God kalɪp nan aij kumi kabō adō laŋ ñagnab. *

17 Kale pen nan ñɪŋeb gau hil geinabim u, mulu halō halō rō mɪdagaimim. Ñɪg pak aij gɪmim, wel lɪmim, kom gɪmim mɪdaimim.

18 Anɪg geinabim me, kalōp nɪbi bɪ nan magō hil gɪpal gau a gōm, nɪŋagnabōl. Nan agamɪj gɪpim u, Nap kale, hon amgō nɪŋagpun Bɪ u, nɪpe magōŋhalō nɪŋōb rō, kalōp pen ñōm nan aij ñɪnab.

Amun God aip mɪdaiun a gɪmim, nɪŋōl gɪ mɪdaimim

(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen mɪnōŋ nabōŋ ɪɪ i nan aij aij gau ud magum gun, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Nɪhōn gɪnɪg: nan anɪb gau ud magum geinabim, sɪpsop ñɪŋōm, hij gōm, si udōm gɪnabōl. *

20 Anɪb u, nan aij kale rō gau, God ram mɪnōŋ kumi kabō adō laŋ au ud magum gɪpe, sɪpsop ñɪŋagnɪm, hij gagnɪm, si udagōl, mɪdep nōp mɪdainɪm. *

21 Nan aij kale mɪnōŋ nabōŋ adō ɪɪ i ud magum geinabim u, gasɪ kale mɪdeinab mɪnōŋ nabōŋ adō ɪɪ i; nan aij kale God ram mɪnōŋ kumi kabō adō laŋ au ud magum geinabim u, gasɪ kale u arnab anɪb laŋ.

Hañ romanɪ mailō u

(Luk 11:34-36)

22 “Amgō magō hañ romanɪ hapō mailō rō mɪdōp. Amgō magō kale u aij mɪdō, mailō aij gō nɪŋ aij gɪnabim.

23 Pen amgō magō kale u naij gō, hañ romanɪ kale u sɪbōn gɪnab. Mailō gɪbōp pen bōŋ nōp sɪbōn gō, nan ap nɪŋagnabim. Kale mailō nɪŋagpim u, sɪbōn gōp rō mɪdpim.

Mani nan gau god ap rō mɪdagnɪm

(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bɪ añɪ ap, bɪ kub mɪhōp kalɪp wōg gɪ ñɪnɪm rō lagōp. Nɪhōn gɪnɪg: bɪ kub ap nɪp nɪŋō aij geinab, ap nɪp arō gɪnab: pen bɪ kub ap nɪp nɪŋō aij geinab, ap nɪp arō gɪnab. Anɪb u, kale mani nan aij mɪnōŋ nabōŋ adō ɪɪ i mɪdōp gau, nɪŋbe aij gō, God nɪp arō gɪnabim rō lōp u, nɪŋ aij gɪmim.

Gasɪ kub nɪŋagmim

(Luk 12:22-31)

25 “Adō anɪbu me kalōp hagabin: nan gai nɪbō ñɪŋun mɪdaiun, waɪj gai nɪbō rol gun mɪdaiun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim. Kamɪŋ mɪdep u nan kub; nan ñɪŋeb nan pro. Uri mɪdpun i, hañ romanɪ nan yabɪɪ; hañ romanɪ waɪj rol gep nan pro. Anɪg gō nɪŋmim, God kalōp gɪ la u, nɪpe nan ñɪŋeb, waɪj hañ romanɪ rol gep, nan pro anɪb gau ñagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

26 Kale nɪŋbim, yaur gau nan yɪŋ yɪmagal; wid, rais, nan gau rɪk dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabō adō laŋ u kalɪp abad mɪdō, nan ñɪŋbal. Anɪb u, yaur u nan yɪharɪŋ u pen nɪpe nan ñō ñɪŋbal rō, kalōp u rō nōp ñagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

27 Aka, gasɪ iru nɪŋun me, rapɪn mɪdun umnabun a gɪ gasɪ nɪŋbim ar?

28 “Pen nɪhōn gɪnɪg waɪj nan gau gasɪ iru nɪŋbimɪ Nan pɪɪpɪ be gau ranōb gau, wōg gagōm, waɪj gagōm, gɪpal.

29 Pen kiŋ Solomon mani iru mɪdō rɪb adɪk aij yabɪɪ gɪmɪdōp u, nan pɪɪpɪ anɪb gau rō rɪb adɪk aij gaga. *

30 Nan pɪɪpɪ anɪb gau nan yɪharɪŋ. Pōr mɪdōm wasō, mɪñi rō mɪdōm, rol rō laubal. Pen God nan yɪharɪŋ anɪb gau gɪ lōm rɪb adɪk aij gɪ ñōb u, nɪhōn gɪnɪg hanɪp abad mɪdagnab a gɪmim nɪŋbimɪ

* 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22 * 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6

Kale anig gasi niɲnabim u, kale God niɲ ud aij gagpim.

31 “Anib u, nan mai niɲun, niɲ mai niɲun, waiɲ niɲon rol gun, a gimim, gasi kub u niɲagmim.

32 Niɲi bi God Manö niɲagpal gau, nan anib gau udun a göm, gasi kub anibu rö niɲbal. Pen kale niɲbim, Nap kale kumi kabö adö laɲ midöp u, kale nan niɲon niɲon midagöp u niɲöb. *

33 Anib u, God niɲi bi rimnap udöm abad mideinab u, hanip u rö nöp udnab a gimim gasi aɲi niɲmim; God niɲpe haga rö nöp gi midaiun a gimim, gasi aɲi niɲmim; kale anig giɲpe arö me, nan niɲeb, niɲ niɲeb, waiɲ rol gep, nan anib gau magöɲhalö kalöp niɲnab. *

34 Anib u, rol ruö niɲon gun midaiun, a gimim gasi kub u niɲagmim. Niɲn uri u niɲn uri. Uri niɲn i nöp nan mɲjör rimnap midöp u, u nöp gasi niɲmim.

7

Niɲi bi rimnap kalip manö kub hag gagmim

(Luk 6:37-38,41-42)

1 “Hon niɲi bi aij a gimim, niɲi bi rimnap kalip gasi naiɲ niɲnabim u, manö anibu ado gi kale ke aunab. *

2 Anib u, niɲ aij gimim. Kale niɲi bi rimnap kalip ginabim rö, God kalöp pen ginab. Kale niɲi bi rimnap niɲmim manö kub hag ginabim rö, God kalöp u rö nöp manö kub hag ginab. *

3 Mab po amgö kale pak hari göl midöp u, niɲon ginig mab po anibu nan yɲharɲ a gimim, namam nan acip amgö niɲpe midöp u niɲmim hagpim?

4-5 Ne bi manö piral hagep bi. Mab po amgö kale pak hari göl midöp u nöd ud yumim, amgö niɲ aij gimim, namam nan acip amgö niɲ midöp u niɲ, ‘Ud yuɲn’ a gimim hagmim.

6 God nan uɲ niɲpe gau, kain hapeb gau kalip niɲagmim. Kiɲap miɲep gau, kaj gau midöp, a gimim ud yuagmim. Pen niɲon

ginig: ud yunabim, kale abö jö ma jö gi yuöm, ado gi apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun bi kub niɲ sabe gun?

(Luk 11:9-13)

7 “Nan niɲon midagainim u, God niɲ hag niɲbe kalöp niɲnab. Pen nan rimnap uɲhai niɲnabim u, udnabim. Hanip aɲöɲ hiik, a gimim, pak gu giɲpe, kalöp aɲöɲ u hiiknab. *

8 Pen niɲon ginig: niɲi bi God niɲ hag niɲnaböl u, hag niɲnaböl rö nöp ginab. Nan uɲhai niɲnaböl u kalip yamnab. Pen, aɲöɲ u hiik, a göm, pak gu gu giɲlö, hagnaböl rö niɲöm hiiknab. *

9 “Kale bi nap gau, niɲ pai kale ap maj ap niɲ a gö, kale kabö niɲnabim?

10 Aka pen, kabsaɲ ap niɲ a gö, hainjo ap niɲnabimɲ U anig gagnabim.

11 Kale niɲi bi aij wasö u pen niɲ pai kale gau, nan aij gau nöp niɲnabim. Nap kale kumi kabö adö laɲ bi aij yabiɲ u, piral gagnab; kale hag niɲnabim u, niɲpe kalöp nan aij niɲnab. *

12 “Pen kale ke, hanip adö u giɲlaɲ, adö u gaglaɲ, a gimim niɲbim, adö u nöp niɲi bi gau kalip gimim. Mosi God lo manö udöm kalip kɲiɲ riɲka manö u abe, bi God manö hagep kalip kɲiɲ riɲkla manö u abe, iɲ me anibu. *

Adan pro, adan majö

(Luk 13:24)

13-14 “Mab ke yaɲ adan kub u waiö niɲöm am aij giɲpal. Niɲi bi iru nöp miɲgan anibu arbal. Anib u, kale niɲ aij gimim, pör midep adan pro u udmim armim. Adan pro anibu uɲham arnaböl. Niɲi bi aɲi aɲi nöp, adan pro miɲlö anibu kɲö göm uɲhai niɲöm arnaböl.

Piral hagnaböl, niɲ aij gimim

(Luk 6:43-46)

15 “Pen niɲi bi God manö hagabun a göm piral hagpal gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm midöl gi, kain hapeb niɲi bi hau löp rö u kalöp ginaböl. Anib u, niɲ aij gimim. *

* 6:32: Mad 6:8 * 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17 * 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * 7:2: Mak 4:24 * 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 * 7:8: 1Jn 3:22; 5:14-15 * 7:11: Jem 1:17 * 7:12: Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10 * 7:15: Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1

16 Nibi bi mid aij gipal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naj gınaböl rö niñmim, kalıp niñ aij gınabim. Kale niñbim, nagı yiharıñ kalı kalı halö gau magö niñeb u pilö gu niñagnabim. *

17-18 Mab gau u rö nöp gınab. Mab magö niñeb ur gau, mab magö niñagep pilagnab. Pen mab magö niñagep ur gau, magö niñeb pilagnab.

19 Pen mab magö aij pilagnab gau, rib gi dö gi dam mab inab u yunaböl. *

20 Anıb u, nıbi bi gau nagı gınaböl adö u niñmim, nıbi bi gau aij, nıbi bi gau naj a gımim niñnabim. *

*Jisas “Yad kale niñagmidin,” a gınab
(Luk 13:25-27)*

21 “Nıbi bi yıp, ‘Bı Kub hon!’ ‘Bı Kub hon!’ a gıpal gau magöñhalö, God kalıp udöm abad mideinab, a gi gası u niñagmim. Bapi yad kumi kabö adö lañ midöp u hagöp rö gıpal nıbi bi gau nöp kalıp udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab. *

22 God nıbi bi manö kub hagnab niñ u, nıbi bi iru nöp yıp hagnaböl, ‘Bı Kub, hon nıbi bi ne nöp. Hib ne nöp hagnun, manö ne hag niño. Hib ne nöp hagnun, nan nıbi bi kijaki abañ ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagnun, nan gagep rö gau iru nöp giño,’ a gınaböl.

23 Yıp anıg hagnaböl u pen yad kalıp hagnabin, ‘Yad kale niñagmidin; kale gi naj nöp gıpim, ke gau arim!’ a gınabin. *

*Bı mihöp ram mihöp gilö
(Luk 6:47-49)*

24-25 “Bı gası niñeb yabıl ap, ram nıpe u gınıg, kabö adö lañ gınab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub alöm, niñg ul apöm gınab u pen ram nıpe kabö adö lañ gi pıdöñ gınab u, pa jö ma jö gi ud aragnab. Anıb u rö me, nıbi bi manö yıp niñöm, niñ udöm, hagpin rö gınaböl gau.

26-27 “Pen bı gası niñ aij gagnab ap, ram nıpe u gınıg, mınön kabö kułup adö au gınab. Hainö hadal kub apöm, möñ kub

alöm, niñg ul apöm, ram nıpe u böñ nöp pa jö ma jö gi ud arnab. Anıb u rö me, nıbi bi manö yad niñöm hagpin rö gagnaböl gau,” a ga.

28-29 Jisas manö anıbu hag hakö niñöl gi, nıbi bi iru nöp ap mideila gau niñöm hagla, “God lo manö hag ñeb bı hon gau manö hagpal rö hagagöp; nıpe bı manö niñ aij yabıl göm hagöp,” a göm, aiö yabıl gıla. *

8

*Jisas bı wös hapeb la u gö, kamıñ la
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

1 Jisas nö ilö lañ mideia u arö göm, sıñ yan ap lugö niñöl gi, nıbi bi iru nöp niñ hain gıla.

2 Pen bı wös hapeb la ap, Jisas mideia söl au amöm, kugom yımöm, ubör yıhön göm haga, “Bı Kub. Ne yıp gö kamıñ lınıg, gö kamıñ lınab. Yıp kamıñ lınab u, yad God sabe gep ram raul arnıg gabin u, yıp wıhög gagnaböl,” a ga.

3 Anıg hagö, Jisas niñmagö mılöbö löm bı anıbu ud niñöm haga, “Yad gınabin; nöp kamıñ lañ,” a gö, magö anıbu nöp niñ kamıñ lö niñöl gi,

4 Jisas bı anıbu niñ haga, “Nöp gınö kamıñ löp anıbu, nıbi bi rımnab kalıp hag niñagmön wasö. Am bı God niñ nan sabe gep bı gau kalıp nöp yammön hagmön, ‘Yıp kamıñ löp niñim!’ a gımön. Anıg hagmön, Mosıs haga rö, yaur ap God niñ pak sabe gi niñmön. Anıg geinabön, nıbi bi gau niñöm hagnaböl, ‘Niñ kamıñ löp u me anıg gab,’ a gınaböl,” a ga. *

*Jisas, ami bı kub bı wög gi ñeb nıpe u niñ
gö, kamıñ la
(Luk 7:1-10)*

5 Jisas daun pro Kapaneam arö niñöl gi, ami bı iru nöp abad midmıdöp bı kub ap, Jisas yıp gi niñnım a göm apöm Jisas niñ haga,

6 “Bı Kub, bı wög gi ñeb yad u niñ mıña kub göm, ilön neb neb gö, anıa gagöp; ram au um midöp,” a ga.

* 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 * 7:19: Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * 7:20: Mad 12:33 * 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25 * 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19 * 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14

7 Hageia, Jisas haga, “Yad am nɪp gɪnō kamɪŋ lɪnab,” a ga.

8-9 Hageia, ami bɪ kub anɪbu haga, “Bɪ Kub, nɪŋō hagpan u pen yad bɪ kub rō ram yad u aumōn. Yad nɪŋbɪn u, ami bɪ kub rɪmnap yɪp abad mɪdlō, yad pen ami bɪ rɪmnap kalɪp abad mɪdem, ‘Arim,’ a gɪnō, arbal halō; ‘Auim,’ a gɪnō, aubal halō. Bɪ yɪp wōg gōp u nɪp, wōg gau anɪg gɪmōn anɪg gɪmōn a gɪnō, gōp. Anɪb u rō, ne yɪharɪŋ, ‘Kamɪŋ laŋ,’ a gɪmōn, nɪp kamɪŋ lɪnab,” a ga.

10 Anɪg hagō Jisas aiō gōm, nɪbi bɪ hain areila gau kalɪp haga, “Bɪ anɪbi mɪlō gau nɪbō u pen, God gōp rō nɪŋ aij yabɪl gōm me, anɪg hagōp. Bɪ hon Isrel nɪbō ap, God nɪp nɪŋ ud pɪdōŋ gōm hagōp anɪbu rō hagō, yad nɪŋagpin.

11 Anɪb u, hainō nɪbi bɪ mɪlō gau nɪbō gau, God nɪbi bɪ udōm kumi kabō adō laŋ abad mɪdeinab anɪ u amōm, Ebrahim, Aisak, Jekop bɪ aip asɪkōm, nan ñɪŋeb iru ñɪŋjōm, mɪñ mɪñ gōl gɪ mɪdeinabōl. *

12 Kale anɪg gōm am mɪdeinabōl, pen nɪbi bɪ hon Isrel nɪbō gau, am anɪbu mɪdageinabōl rō lōp. God kalɪp hag yueinab, am mɪdeinabōl hōŋ sɪbōn gōp adō yaŋ. Kale mɪtōŋ magō gōm meg magō hau jō ma jō gɪ ñɪŋjōl gɪ mɪdeinabōl,” a ga. *

13 Anɪg hagōm, Jisas ami bɪ kub anɪbu nɪp haga, “Ne ado gɪ aru! Hagpan rō nōp gɪnab,” a ga. Jisas anɪg hagō, nɪpe ram aramōm nɪŋa, bɪ nɪpe nan ga u, Jisas haga magō anɪbu nōp kamɪŋ la.

Jisas Pida nɪbor nɪp gō, kamɪŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Pen Jisas Pida ram amōm nɪŋa, Pida nɪbor u, hañ romanɪ gau mab rō inō, abañ adō laŋ um mɪdeia.

15 Jisas nɪŋjōm, am Pida nɪbor ñɪmagō nɪpe ud nɪŋjō, magō u nōp kamɪŋ lō, nɪpe urakōm, Jisas nɪp nan magō ud lɪ aij ga.

Jisas nɪbi bɪ iru nōp gō, kamɪŋ la
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

16 Dugo magō u, nɪbi bɪ kɪjaki abanɪ ala gau abe, nɪbi bɪ nan ga gau abe, dam

* 8:11: Luk 13:29 * 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28

* 8:24: Sam 4:8 * 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9

Jisas mɪdeia u aueila, nɪpe kɪjaki gau hag hōŋ yuōm, nɪbi bɪ ñɪ pai nan ga gau gō magōŋhalō kamɪŋ la.

17 Nɪpe ga anɪbu, bɪ God manō hagep Aisaia, hadame nōp gɪnab a gōm kalɪ kɪñ rɪka rō nōp ga. Nɪpe kalɪ kɪñ rɪkōm haga, “Hanɪp nan ga gau gō kamɪŋ la.

Nan nɪhōn nɪhōn hanɪp naij ga gau hag yuō mɪd aij gɪpun,” a ga. *

Bɪ ap Jisas nɪp haga, “Yad aip ajeinabul,” a ga
(Luk 9:57-62)

18 Jisas nɪŋa, nɪbi bɪ iru nōp ap nɪp bɪg gɪgabō geila, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Ñɪg wanō juun bōŋ lōdaŋ arun,” a ga.

19 Anɪg hagō nɪŋjōl gɪ, God lo manō hag ñeb bɪ ap apōm nɪp haga, “Manō hag ñeb bɪ. Ne ram mɪnōŋ gai gai arnabōn u, yad nōp aip arnabul,” a ga.

20 Hageia, Jisas haga, “Kain hauɪ gau, kale mɪnōŋ mɪgan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u mɪdōp. Pen yad Bɪ Ñɪ nɪpe haneb mɪgan u mɪdagōp,” a ga. *

21 Pen bɪ Jisas nɪp nɪŋ uda bɪ ap haga, “Bɪ Kub, yad ne aip arul u pen, yɪp yau a gō, bapi nɪp umō rɪgōl gem, ne aip ajeinabul,” a ga. *

22 Hageia, Jisas haga, “Nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udagpal rɪmnap umaiōl, nɪbi bɪ yɪp nɪŋagpal rɪmnap dam rɪgōl gōl; pen ne auō yad aip arul,” a ga.

Jisas hagō, yɪgōn kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Jisas ñɪg magɪb udōm arnɪg gō, bɪ nɪpe gau aip hadla.

24 Ñɪg anɪ au arlō nɪŋjōl gɪ, adɪŋ yɪgōn kub yabɪl u udōm, ñɪg ral apōm, ñɪg magɪb u ud ado gɪnɪg rō ga. Pen Jisas nɪpe hon haneia rō, *

25 bɪ nɪpe gau nɪp am haglō urakō hagla, “Bɪ Kub! Pɪnōm asad kub u hanɪp ud ado gō, ñɪg ñɪŋjun rō lōp u, ne hanɪp ud kamɪŋ lɪ,” a gɪla.

26 Hagaila, kalɪp haga, “Nɪhōn gɪnɪg pɪñɪŋ gabimɪ Kale manō yad pro pro rɪmnap nɪŋ udagpim aka?” ga. Anɪg

* 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Ki 19:20

hagöm, uraköm, p+nöm asad udeia u hagö hir göm, ñig ral aueia u ur göm ga. *

²⁷ Anig gö, kale aiö göm hagla, “B+ kal yab+ i n+pe b+ aige rö b+ gaj+p n+ñöm p+nöm asad udeia u hir göm, ñig ral auaj+p u ur göm göp?” ö g+la.

Aiön pi halö b+ m+hau Jisas gö, kam+ñ la (Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Jisas ñig juöm, ram m+nöñ Gadara böñ lödañ amjaka n+ñöm, b+ hau+ k+jaki abañ ala m+hau wip r+göl g+m+dal kabö m+igan gau n+bö apjaklö. B+ an+b m+hau kal+p k+jaki aiön pi abañ alla rö, b+ hapeb yab+ m+hau m+dm+dil. Adan kalpe m+dm+dil au, n+bi b+ r+imnap aragm+dal.

²⁹ Pen kalpe m+hön apjakmil, Jisas n+p haglö, “God Ñ+ n+pe. N+hön g+ñig auabön? Han+p ilön kub ñ+n+g auabön aka n+hön? Ñ+n ne han+p ram m+nöñ najj hag yuep u auagöp,” a g+lö. *

³⁰ Pen magö an+bu, kaj iru nöp am+il ñ+ñeila sö+ go+ an+b au me,

³¹ k+jaki aiön pi b+ an+b m+hau kal+p abañ alla gau, Jisas n+p neb neb göl g+ hagla, “Han+p hag yun+g g+mön u, hagö, amun kaj m+dpal g+dañ kal+p yuö hi+kun,” a g+la.

³² Hageila, Jisas “Arim,” a gö, b+ an+b m+hau kal+p arö göm, am kaj gau kal+p yuö hi+kla. Hi+klö kaj gau p+ñ+ñ g+ m+nöñ rul go+ au amöm, g+ dam ñ+g wanö yan paköm, ñ+g ñ+nöñ, magöñhalö um hakla.

³³ Pen b+ kaj mukm+dal gau, ga an+bu n+ñöm, y+ñ+d daun u amöm, Jisas n+hön n+hön ga u, b+ k+jaki abañ alla m+hau n+hön n+hön ga manö u, n+bi b+ gau kal+p magöñhalö hag ñ+la.

³⁴ Hag ñeila, n+bi b+ daun m+deila an+b gau magöñhalö Jisas n+p n+ñun a göm, ap n+p n+ñöm, neb neb göl g+ hagla, “Ram m+nöñ hon i arö g+mön, ke gau aru,” a g+la.

9

Jisas b+ ñ+magö ma k+la ga u n+p gö, kam+ñ la (Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Jisas kauyan ñ+g mag+ b udöm, ñ+g wanö juöm, ram m+nöñ n+pe hanm+döp u böñ lödañ ara. *

² Pen n+bi b+ r+imnap, b+ ñ+magö ma k+la ga ap, Jisas gö kam+ñ l+ nab, a göm, n+p ilön l+ dapöm Jisas m+deia au daula. Pen, Jisas gö kam+ñ l+ nab, a göm n+ñla rö, Jisas b+ ñ+n ma k+la ga an+bu n+p haga, “Ñ+ me! Gas+ halö m+daimön. Nan si nan najj g+pan gau n+ñem arö gabin,” a ga.

³ Jisas an+g hagö, God lo manö hag ñeb b+ gau r+imnap hagla, “B+ i God n+p hag juöl g+ me, an+g hagab,” a g+la.

⁴ Pen Jisas gas+ n+ñla an+bu ke n+ñöm haga, “Kale n+hön g+ñ+g y+p gas+ najj n+ñmim an+g hagabim? *

⁵ Yad n+p, ‘Nan si nan najj g+pan gau n+ñem arö gabin,’ a g+nö, kalöp aij g+nab, aka ‘Urak aru!’ a g+nö, kalöp aij g+nabñ Aka manö n+hön hagnö, kalöp aij g+nab?

⁶ M+ñi kale n+ñnabim, Bapi God y+p B+ Ñ+ n+pe hag la n+ñöm, m+nöñ naböñ i+ i apem, nan si nan najj g+pal gau n+ñem arö g+nabin,” a ga. Jisas an+g hagöm, b+ ñ+n ma k+la ga u n+p haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. *

⁷ Jisas an+g hagö, b+ an+bu uraköm köp bad n+pe u udöm ram n+pe ara.

⁸ Ram n+pe arö n+ñöl g+, n+bi b+ gau n+ñöm, God hagö Jisas apöm gab, a göm p+ñ+ñ göm, b+ ap m+nöñ naböñ i+ i an+b unbö rö gö n+ñagpun a göm, God hib n+pe haglö adö ara.

Jisas b+ n+pe Madyu n+p uda (Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Jisas ram m+nöñ an+bu arö göm, m+igan ap amöm n+ña, b+ dak+is udep wög g+m+döp b+ ap ram raul m+igan u as+ik m+deia. B+ an+bu hib n+pe Madyu. Jisas n+p n+ñöm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

¹⁰ Jisas b+ n+pe gau aip Madyu ram amöm, nan ñ+ñlö n+ñöl g+, b+ dak+is udep gau abe, b+ nan si nan najj g+m+dal b+ gau abe, iru nöp apöm Jisas b+ n+pe gau aip nan ñ+ñla.

* 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 * 9:1: Mad 4:13 * 9:4: Mad 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25 * 9:6: Jon 17:2

11 Nan ñiñeila, bi Perisi gau niñöm, Jisas bi niñe gau kalip hagla, “Manö hag ñeb bi kale u, niñe niñön ginig, bi dakis udep gau abe, niñi bi nan si nan naij gipal gau abe, aip diñ ñöl nan ñiñab?” ö gila. *

12 Hageila, Jisas manö anibu apdi niñöm haga, “Niñi bi nan gagöp gau, wös wameb bi gau aragpal; niñi bi nan göp gau nöp wös wameb bi gau arbal.

13 Pen God manö ap haga il u niñ aij gimim midaimim. Niñe haga, ‘Yip nan sabe gi ñinabim u, yip aij gagnab; pen niñi bi gau kalip mög niñmim gi aij geinabim u, yip aij ginab,’ a ga. Pen yad aunö u, niñi bi, hon niñi bi aij, mid aij gipun a gi gasi niñbal gau, kalip ulhai niñ udnig auagnö; yad niñi bi, hon nan si nan naij gipun a gi gasi niñbal gau, kalip ulhai niñ udnam a gem aunö,” a ga. *

Nan magö hil gep

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Niñ ap, Jon ñig pak ñeb bi niñe gau, Jisas mideia au apöm hagla, “Hon abe, bi Perisi gau abe, ñin rimnap, God niñ nöp gasi niñun, a gun, nan ñiñagpun. Pen bi ne gau niñön ginig u rö nöp gagpal?” ö gila. *

15 Hageila, Jisas kalip haga, “Niñi bi gau, bi niñi udnig gab bi u aip mideinaböl ñin u, miñ miñ göl göm nan ñiñaböl; pen bi rimnap apöm bi anibu niñ ud junaböl ñin u, mög gö nan hil göm ñiñagnaböl,” a ga.

16 Pen Jisas niñe kalip manö ap hod riköm haga, “Walij gisön u udöm, walij papil gi, pa gi dö ginab ramö u al dör gagnaböl. Pen ai ginig göm al dör gagnabölñ Anig geinaböl u, walij lutö gabin a ginig gab, migang kub yabil pa bilil giñab.

17 Pen ñig wain u, u rö nöp. Wain gisön niñbö u göm, ud kaj meme hañ mitep migang u ral lagnaböl. Pen niñön: anig geinaböl u, ñig wain kamij u ranöm, biñ yabil hagöm, kaj meme hañ u pak gi dö göm, hon göm arnab. Anib u, ñig wain kamij u udöm, kaj meme hañ kamij niñbö migang u ud lilö nöp me, aij ginab,” a ga.

Jisas gaia niñi kub ap, pai pro ap, kamij la

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Jisas manö anibu hagö niñöl gi, Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm, kugom yimöm haga, “Pai yad u böñ nöp umöb u pen ne am niñ ud niñö, uraknim,” a ga.

19 Hagö, Jisas bi niñe gau aip uraköm, bi anibu aip arla.

20-21 Pen niñi ap, hagape lugöl gi lugöl gi mideia, mi unbö migang lan ina. Anig gö, gasi niñe u nöp niñöm, “Jisas walij niñe milö kub gof gau nöp ud niñnö, yip kamij linab,” a göm, Jisas arö niñöl gi, jöl adö gau amöm, walij niñ u ud niña. *

22 Ud niñö, Jisas ado göm niñi anibu niñ niñöm haga, “Yip niñ udpan u me, nöp kamij löp. Gasi halö midaimön,” a ga. Hagö, nan niñ gimidöp u magö anibu nöp kamij löm, hagape aumidöp u mitep ga.

23 Pen Jisas niñi bi anibu arö göm am am, bi kub ram u amjaköm niña, añij magö pu göm, manö hau kub yabil geila.

24 Jisas niñöm kalip haga, “Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yiharij hon hanab,” a ga. Anig hagö, niñ mihol gila.

25 Pen Jisas niñi bi anib gau kalip hag höñ yuöm, ram raul migang yan amöm, pai uma u niñ, ñimagö kid u ud niñö, uraka.

26 Anig gö, manö anibu yag dam ram minöñ anib gau magöñhalö ud arla.

Jisas gö, bi amgö we mihau amgö ñil niñlö

27 Pen Jisas ram minöñ anibu arö göm arö niñöl gi, bi amgö magö we ga mihau niñ hain göl gimil meg migang dap ranmil, haglö, “Depid Niñ niñe! Halip mihöñ mög niñmön!” a gilö. *

28 Anig hagailö, pen Jisas niñe ram raul migang u ara. Bi anib mihau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalip mihöñ haga, “Kale mihöñ, yad kalöp ginö kamij linab a gimil, yip ap hagabilñ Yad yau a ginabin, kale gasi niñbil amgö kale ñil linab aka wasö?” ö ga. Hageia, haglö, “Bi Kub, holmij niñbul, ne halip geinabön kamij linab,” a gilö.

* 9:11: Luk 15:2 * 9:13: Mad 12:7; Hos 6:6 * 9:14: Luk 18:12 * 9:20-21: Mad 14:36 * 9:27: Mad 20:29-34

29 Hagailö, Jisas amgö kalip mihön ud niñöm haga, “Yip niñ udpil u me, hagpil rö g+n+m,” a ga.

30 Hagö, amgö kalip mihön kamih lö, niñlö niñöl gi, Jisas kalip mihön manö klö hagöm hag aij göm haga, “Nibi bi gau, Jisas gajip halip kamih löp, a gimil hagagmil,” a ga. *

31 Anig haga u pen kalpe mihön ammil, nibi bi ram minön an anib gau magöñhalö hag ñilö ara.

Jisas a tab ado ga bi ap nip gö, manö ga

32 Pen kalpe mihön arlö niñöl gi, nibi bi rimnap, bi aiön pi halö a tab ado ga bi ap, dap Jisas mideia au daueila.

33 Jisas aiön pi bi anibu nip aban ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anig gö, nibi bi gau aiö göm hagla, “Ram minön Isrel i, bi ap anibu rö gö niñagpun,” a gila. *

34 Pen bi Perisi gau hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Seden klö u udöm me, aiön pi gau hag hön yuöp,” a gila. *

Jisas nibi bi gau kalip mög niña

35 Pen Jisas nipe daun pro gau abe, daun kub gau abe gi ajöl göm, Juda magum gep ram gau amöm, Kiñ kub ke yabit u nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñim+döp. Pen nibi bi gau kalip nan niñön niñön ga u, u rö nöp gö kamih la. *

36 Jisas niña, nibi bi anib gau kaj sipsip gau bi abad middep kale ap midagöp rö u mideila. Gasi kub niñöm u tham mideila u pen kalip bi gi ñeb ap midageia. Anib u niñöm, Jisas nipe mög yabit niñöm, *

37 bi nipe gau kalip haga, “Nan magö iru yabit nöp wög nabön au po gi midöp u pen nibi bi ral daupe iru midagpal. *

38 Anib u, kale bi wög nabön nap nibö u nip hag niñbe, bi ral daupe rimnap yuö, ral dap nip lau adö dauöl,” a ga.

10

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Jisas bi nipe unbö migan lan u wiñ alö aueila haga, “Yad ke kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau hag yun+g, hag yunabim. Nibi bi nan niñön niñön g+nab gau u rö nöp gipe, kamih linab,” a ga. *

2 Bi Jisas manö ud arep unbö migan lan Jisas hag yua bi gau, hib kale gau me, bi ap Saimon, hib nipe ap Pida a gimidal; bi ap Edru, Pida nimam nipe u; bi ap Jems, Sebedi ñi nipe; bi ap Jon, Jems nimam nipe;

3 bi ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, nipe dakis udm+döp; bi ap Jems, Alpias ñi nipe; bi ap Dadias;

4 bi ap Saimon, hib nipe ap Selod a gimidal; bi ap Judas Iskariod, nipe me hainö Jisas nip mumug niña.

Jisas manö ud arep bi nipe unbö migan lan kalip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Jisas bi nipe anib gau kalip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl gi haga, “Kale Juda nibi bi wasö an gau abe, Sameria kai midpal an gau abe, aragmim.

6 Pen kale am nibi bi hon Isrel, nibi bi kale God nip gasi niñagpal gau, kalip hag ñöl gi hagmim, *

7 “God nibi bi udöm abad mideinab ñin u, hadö söl auöp,” a gimim. *

8 Nibi bi nan g+n+m gau gipe, kamih linim. Nibi bi böñ nöp umöl gau gipe, kauyan uraköl. Nibi bi wös hapeb linim gau gipe, kamih linim. Nibi bi kijaki aiön pi aban alnim gau hag hön yube aran. Bapi hol apil kalöp pör yihar+ñ wög gipul rö, kale u rö nöp nibi bi anib gau kalip yihar+ñ wög gi ñimim.

9 Mani gol, mani silpa, mani a+ rimnap ud aragmim. *

10 Wadi, waij rimnap halö, ma rirup, watab adih, nan gau ud aragmim. Pen niñön: nibi bi wög gi ñinaböl gau pen nan ñilö niñnaböl. *

11 “Pen daun ap aka ram rilig aglö ap amjakpe, nibi bi kalöp hag w+hai udöl rö rimnap niñmim, kalip aip nöp midmim,

* 9:30: Mad 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39

* 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2 * 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1

* 10:6: Jer 50:6 * 10:7: Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * 10:9: Luk 10:4 * 10:10: Luk 10:7; 1Ko 9:14

ram m+nöŋ ke ap gau arnig g+nabim ñ+n u nöp, kalip arö g+mim armim.

12-14 Pen ram ap ammim, “Kale m+dpim!” a g+pe, “Yau, m+dpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul m+gan an+bu armim. Pen kalöp manö yad hag ñ+mim hag w+hai ud n+ŋagaiöl u, ar+ik arn+g, ac+ip ac+ip ma k+id kale c+g udöm m+dain+m u, ab l+li g+ yumim armim. *

15 Yad kalöp n+ŋö yab+ hagabin: manö kub hagep ñ+n u, Sodom Gomora n+bi b+ ilön pro pro udnaböl; n+bi b+ kalöp udagnaböl an+bu gau, ilön kub yab+ udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 “Pen n+ŋim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, n+bi b+ kain hau+ rö m+dpal an gau yuabin. An+bu u, gas+ n+ŋ aij göl g+, agam+ŋ kal+ip hag ñöl g+ m+daimim. *

17 “Pen n+bi b+ r+imnap kalöp ud s+si löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. An+bu u, n+ŋ aij g+mim. *

18 Kalöp b+ yad a göm, t+ip g+ dam gapman b+ kub aka kiŋ m+deinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, b+ kub gau abe, Juda n+bi b+ wasö ram m+nöŋ m+lö kub gau n+bö gau abe, kal+ip hag ñ+nabim.

19-20 Kalöp manö kub hagnaböl an+bu, manö n+hön hagun aka manö aige gun hagun a g+mim p+ñ+ŋ g+mim, gas+ iru n+ŋagmim. Hagpe n+ŋöl g+, Nap God Ana n+pe kale aip m+dpö u, gas+ aij ñeinab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana n+pe kalöp hagnab rö nöp hagnabim. *

21 “Ñ+n an+bu, n+mam gau uraköm, n+mam kale ke gau al paklan a göm, b+ kub gau kal+ip mumug g+naböl. Nap gau uraköm, ñ+ pai kale ke gau al paklan a göm, b+ kub gau kal+ip mumug g+naböl. Ñ+ pai gau uraköm, n+me nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp g+naböl. *

* 10:12-14: Luk 10:5-6; Ap 13:51 * 10:15: Mad 11:24; Jud 7 * 10:16: Luk 10:3; Ro 16:19 * 10:17: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 * 10:19-20: Jon 14:26 * 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 * 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20 * 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26

22 Y+ip lau adö m+deinabim rö, n+bi b+ gau magöŋhalö kalöp n+ŋlö, mulu kal alnab. Pen n+bi b+ an klö göm, y+ip p+g nöp m+deinaböl gau, ñ+n hain u auö, God kal+ip udnab.

23 Pen m+gan ap arbe, kalöp g+ najj gaiöl u, p+ñ+ŋ g+ m+gan ap armim. Yad kalöp n+ŋö hagabin, Isrel daun gau n+bi b+ gau kal+ip hag ñ+be aragnab adö, yad B+ Ñ+ n+pe aunabin.

24-25 “Ñ+ pai skul hagpal gau kub m+dlö, hag ñeb b+ kale gau pro m+dagpal. Pen hag ñeb b+ m+dpö rö m+daiun a göm me, skul hagpal. N+bi b+ wög g+ ñ+bal gau kub m+dlö, n+bi b+ kal+ip abad m+dpal gau pro m+dagpal. Wög g+pal u, n+bi b+ kub m+dpal rö m+daiun a göm, wög g+pal. An+bu u rö, n+bi b+ yad gau, yad m+dpin rö m+daiun a göm, g+pal. Pen n+bi b+ gau y+ip hag juöm, Seden hib n+pe ap löm y+ip Bielsebul a g+pal rö, kalöp b+ wög g+ ñeb yad u rö nöp hag juöm manö najj hagnaböl me. *

God n+ip nöp p+ñ+ŋ gep

(Luk 12:2-7)

26 “N+bi b+ gau kal+ip n+ŋmim p+ñ+ŋ gagmim. Manö n+hön m+ñi har+ göl m+dpö u, hainö waiö m+deinab. Nan n+hön agam+ŋ g+pal gau, hainö waiö n+ŋnaböl. *

27 Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kal+ip waiö hag ñ+mim. Manö yad kalöp r+m+id it hagnabin u, ram adö lan ammim, manö kub hag ñ+be n+ŋöl.

28 “Kale n+bi b+ al pak l+bal b+ gau n+ŋmim p+ñ+ŋ gagmim. Kale y+har+ŋ hañ bad u nöp al pak l+naböl; ana u halö g+ najj göl rö lagöp. P+ñ+ŋ g+nig me, B+ Kub n+bi b+ hañ roman abe ana abe m+gan mab ke inab yan yunab u n+ip p+ñ+ŋ g+mim. *

29 Yaur pro gau, nan y+har+ŋ. Mani a+ŋ magö añ+ nöp yuöm, m+höp udpal. Nan y+har+ŋ u pen, God kal+ip n+ŋ m+dpö rö, ap y+har+ŋ lug pakagnab.

30 Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

31 An+bu u, piñ+ñ gagmim. Yaur gau nan pro yab+ñ; kale pen nan yab+ñ m+dpim. *

Yad Jisas bi n+pe a g+mim waiö hagnabim
(Luk 12:8-9)

32 “N+bi bi an y+ip lau adö m+ddöm, n+bi bi gau kal+ip waiö hag ñ+naböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö lañ m+ddöp u n+ip, y+ip lau adö m+dpal, a gem, waiö hagnabin.

33 Pen n+bi bi an, y+ip cig aij gagöm, n+bi bi aip m+deinaböl an au hagnaböl, bi an+bu yad n+ñagpin, a g+inaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö lañ u n+ip, n+bi bi gai i yad n+ñagpin, a g+inabin. *

Pen pen g+inaböl
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 “Yad m+inöñ naböñ iñ i aunö u, ‘Jisas n+pe m+inöñ naböñ iñ i aua rö, agam+ij m+id aij g+inabun,’ a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Yad aunö u me, n+bi bi gau manö kub hagöm, pen pen g+inaböl.

35 An+g g+inab: ñ+ gau uraköm, nap aip pen pen g+inaböl. Pai gau uraköm, n+me aip pen pen g+inaböl. Ñ+ n+bin gau uraköm, n+pis aip pen pen g+inaböl. *

36 An+g g+inaböl an+bu, ram kale añ+ m+dpal u, kale ke nöp pen pen g+inaböl.

37 “N+bi bi an, n+me nap aka ñ+ pai gau nöp m+dmagö löm, y+ip m+dmagö lagnaböl u, n+bi bi yad m+ddöl rö lagnab.

38 N+bi bi an y+ip pi+g m+dn+g gaböl, pen gas+ ap n+ñöm hagnaböl, ‘N+bi bi r+imnap han+ip gi naj göl rö löp,’ a göm, y+ip arö g+inaböl u, n+bi bi yad m+ddöl rö lagnab.

39 N+bi bi an, yad ke nöp m+dem, m+id aij g+inam a g+inab u, mab ke inab yan u arnab. N+bi bi an pen hagnab, yad Jisas lau adö m+dnö, y+ip al pak l+in+g al pak löl a g+inab u, kam+in pör pör m+dep u udnab. *

God kal+ip pen u rö nöp abad m+deinab
(Mak 9:41)

40 “Kale arbe, n+bi bi r+imnap kalöp hag w+hai udaiöl u, y+ip abe hag w+hai udnaböl. Pen y+ip hag w+hai udnaböl rö, Bi y+ip hag yuö aunö u n+ip abe hag w+hai udnaböl. *

* 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6
Jon 12:25 * 10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 *

41 N+bi bi an, God manö hagep bi ap n+ñöm hagnab, ‘Bi auöp i, God wög göp u me, n+ip udnabin,’ a göm, udnab u, aij yab+ñ g+inab. God manö hagep bi an+bu ud aij g+inab rö, hainö God n+ip u rö nöp ud aij g+inab. N+bi bi an, God n+bi bi kam+in aij n+pe ap n+ñöm hagnab, ‘Bi auöp i, God bi kam+in aij n+pe u me, n+ip udnabin,’ a göm udnab u, aij yab+ñ g+inab. God n+bi bi kam+in aij n+pe u ud aij g+inab rö, hainö God n+ip u rö nöp ud aij g+inab.

42 Pen n+bi bi an, bi y+har+in yad ap n+ñöm, Jisas bi n+pe u a göm, ñ+g m+il dap ñ+nab u, God n+ñö, aij gö, pen hauñ gagnab,” a ga.

11

Jon bi n+pe r+imnap hag yuö, Jisas n+ip n+ñn+g arla
(Luk 7:18-35)

1 Jisas bi n+pe unbö m+gan lañ gau kal+ip an+g göl an+g göl g+mim a göm hag ñ+ aij göm, ram m+inöñ an+bu arö göm, daun yöp söl an+bu gau amöm, n+bi bi gau kal+ip manö hag ña.

2 Pen Jon bi ñ+g pak ñeb u nag+ m+ddöm, Krais n+ñön n+ñön ga manö u n+ñöm, bi n+pe r+imnap hag yuö, Krais m+deia au amjaköm,

3 n+ip hag n+ñöm hagla, “Han+ip hag ñ+mön, ne bi ‘Krais’ a gun pör abad m+dpun u nöp auban, aka hon bi hain n+bö an+bu ke abad m+daun?” ö g+la.

4 Hageila, Jisas kal+ip haga, “Kale Jon m+ddöp au ammim hagnabim, ‘Hon amun amgö hon ke n+ñun, r+m+id hon ke n+ñbun,

5 bi an+bu n+bi bi amgö we göp gau gaj+ip amgö n+ñbal. N+bi bi ma naj göp gau gaj+ip adan aj aij g+ipal. N+bi bi wös hapeb löp gau gaj+ip m+lep göp. N+bi bi r+m+id m+gan piñ göp gau gaj+ip gas+ wakö n+ñbal. N+bi bi umbal gau gaj+ip kauyan urakpal. N+bi bi mög gep rö gau, u rö nöp Krais manö aij u hagö n+ñbal,’ a g+mim. *

6 Pen manö ap hagnabim, ‘N+bi bi y+ip n+ñ udöm, gas+ ap ap n+ñagnaböl gau, m+ñ m+ñ yab+ñ g+inaböl,’ a g+mim,” a ga.

* 10:39: Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33;
11:5: Ais 35:5-6; 61:1

7 Anig hagö, Jon bi nipe gau arlö nıjöl gi, Jisas nıbi bi ap mideila gau kalıp Jon manö adö u hagöm haga, “Kale nöd ram mınönj kabö nöp midöp anı gau arbe nın u, nıhön nıjnıg arbenı Hod mlö añı ap yıgön ud danı i göp ap nıjnıg arbe?”

8 Aka nıhön nıjnıg arbenı Bi walıj aij aij nöp lıbal bi ap nıjnıg arbenı Bi walıj aij aij udun a göm nıjbal gau, bi kub ram kılın aij gau hanbal. Kale Jon midmidöp ram mınönj nöp anı au han midagmidal.

9 Pen nan nıhön nıjnıg arbenı Yıharını aragpe. Jon bi God manö hagep, bi anıbu nıjnıg arbe. Bi God manö hagep aunab a gımim abad midmidim me, bi anıbu me u. Pen Jon nıpe God manö hagep bi nöp wasö.

10 Jon nıp gası nıjöm, hadame nöp God nıpe Nı nıpe nıp manö haga manö anıbu, God Manö yanı kalı kılın rıköm hagla,

‘Bi manö hagep yad u,
hag yunö nöd amöm,
nıbi bi gau hag nı aij gö,
hainö ne ke arnabön,’ a göm kalı kılın rıkla.*

11 Kalöp hagabin, nıbi bi mınönj nabön ıt i midpal gau, añı ap Jon rö wasö. Pen God nıbi bi yıharını yabıl dam kumi kabö adö lanı au abad mideinab gau, kale Jon rö midageinaböl; God nıpe nıbi bi yıharını yabıl gau ud aij yabıl gö, nıbi bi aij nıpe yabıl mideinaböl.

12 Jon bi nıg pak nıeb bi apöm manö aij hag nı nın u rıköm, nıbi bi gau, God hanıp udöm kumi kabö adö lanı au abad midainım a göm, manö anıbu klö yabıl gi dam dam, mını u rö nöp klö yabıl gıpal.

13 “Bi God manö hagep manö kalı kılın rıkla gau abe, Mosıs God lo manö kalı kılın rıka u abe, ıt u me, God Mesaia u nıp yuö, nıpe nıbi bi gau kalıp udöm abad mideinab. Manö anıbu nöp hag daulö daulö me, Jon aua.*

14 Pen manö hagnıg gabin u udnabim aka nıjagpin. God Jon nıp hagö, apöm nıbi bi gau kalıp manö hag nı u, God Manö kalı kılın rıköm, gınab a gıla rö nöp

ga. Kalı kılın rıköm hagla, bi God manö hagep İlaıja rö bi ap aunab, a gıla.*

15 Kale nıbi bi gası rımid midainım gau, manö hagabin i rımid lı nıj aij gımim.

16 “Nıbi bi mını nın i midpal gau yad nıjbin, kale nı painanı rımnab maker au asıköm, nı painanı rımnab meg mıgan dap ranöm kalıp hagpal rö u midpal.

17 Kale hagpal,
‘Hon anı pu gıno,
kale nıhön gınıg kugom ralagpım?’
Kımap mıtönj gep rö ap hagno,
kale nıhön gınıg mıtönj gagpım?’ ö gıpal.

18 Anıb u rö, God Jon nıp yuö apöm, nın rımnab nan magö nıjagöm, nıg wain nıjagöm gö, hagla, ‘Bi anıbi nıp nan nıhön abanı alö anıg göp?’ ö gıla.

19 Bi Nı nıpe pen auö hagpal, ‘Bi nan kub nıjöm, nıg wain nıjöm, bi dakıs udpal gau aip ajöm, bi nan nıj gıpal gau aip ajöm göp,’ a gıpal. Pen nıbi bi God Manö u nıj udöm, gi aij göm, mid aij gınaböl u, nıbi bi gau nıjöm hagnaböl, God Manö u manö aij yabıl, a gınaböl,” a ga.*

Manö kub udnaböl (Luk 10:13-15)

20-21 Jisas daun kub nöd gi ajöm, nan gagep ıru nöp gö, nıbi bi gau nıjla u pen kale, nıhön gınıg nan si nan nıj gıpun a göm, nan si nan nıj gımidal u arö göm, Jisas nıp nıj udagla. Anıg gılö, Jisas kalıp hag göm haga, “Korasin daun nıbi bi gau! Bedsaida daun nıbi bi gau! Nan gagep gau gınö, nıjbe. Pen nan si nan nıj gıpım u arö gımim, yıp nıj udagpım. Anıg gıpım u, kale manö kub yabıl udnabım. Daun kub Daia Juda nıbi bi wasö gau, daun kub Saidon Juda nıbi bi wasö gau, nan gagep anıb gau kalıp u rö nöp gaıbnep, kale nan si nan nıj gımidal gau arö göm, wadı asöl rö rımnab yımöm, run he löl gi löl gi midaiıblap.*

22 Anıb u, manö kub hagep nın u, Daia nıbi bi abe, Saidon nıbi bi abe, manö pro rö udnaböl; pen kale Korasin nıbi bi

* 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76 * 11:13: Luk 16:16 * 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13 * 11:19: Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4

abe, Bedsaida n+bi b+ abe, manö kub yab+udnabim.

23 “Kapaneam n+bi b+ gau. Ñ+n an+ibu kale kumi kabö adö lañ au aragnabim; böñ nöp mab ke inab ulöm m+gan yañ u arnabim. Nan gagep kale añ aui g+no u, daun kub Sodom gaibnep, kale nan si nan naj g+m+dal gau arö göm, uri kam+ñ m+daiblap. *

24 Adö an+ibu yad kalöp niñö hagabin, manö kub hagep ñ+n u, Sodom n+bi b+ gau manö pro rö udnaböl; kale Kapaneam n+bi b+ manö kub yab+udnabim,” a ga. *

*Y+ip aumim ake limim
(Luk 10:21-22)*

25-26 Ñ+n an+ibu Jisas Nap n+ip haga, “Bapi, yad hib ne hagnö adö lañ arañ. Ne B+ Kub, kumi kabö adö lañ abe, m+noñ naböñ i+ i abe abad m+dpau u, gas+ ne ke niñö aij göp rö, n+bi b+ gas+ k+id hi+k niñun niñbun a g+pal gau, kal+ip manö yad hagabin i+ u hag ñagpan; pen n+bi b+ ñ+ painañ rö m+dpal gau kal+ip gas+ aij ñ+mön, manö yad hagabin i+ u hag waiö l+ban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

27 Jisas an+ig hagöm haga, “Bapi klö n+pe m+öp rö, y+ip ñöb. N+bi b+ r+mnay y+ip n+ñ aij gagpal; Bapi nöp y+ip niñöb. Yad nöp Bapi n+ip n+ñ aij g+pin. Pen n+bi b+ gas+ aij ñ+nau a gem niñbin gau, kal+ip gas+ aij ñ+nö, Bapi n+ip n+ñaböl,” a ga. *

28 Jisas an+ig hagöm haga, “Kale n+bi b+ nan wañ+b kub iru maru pör ud ajmim gas+ iru niñmim m+dpim gau, yad aumim niñöm nan wañ+b kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake l+inabim. *

29 Yad b+ hain aij agam+ñ m+dpim; kal gagnabin; an+ib u, y+ip aumim, wög yad g+ ñ+mim, hibur gas+ m+dmagö kalöp añ dañ ake limim.

30 Kale y+ip aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; p+ta g+inab. *

* 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12 * 11:25-26: 1Ko 1:26-29 * 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * 11:28: Jer 31:25 * 11:30: 1Jn 5:3 * 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10 * 12:6: Mad 12:41-42 * 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13

12

God n+ip sabe gep ñ+n u, wid magö r+ik ñ+ñla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Juda God n+ip sabe gep ñ+n u, Jisas b+ n+pe gau aip wid wög añ au amöl g+, b+ n+pe gau k+yö lö, wid magö an+ib gau r+mnay udöm, hañ pak yuöm, ñ+ñöl g+ ñ+ñöl g+ areila. *

2 An+ig geila, b+ Perisi gau niñöm, Jisas n+ip hagla, “Lo manö hon hagab, n+bi b+ God n+ip sabe gep ñ+n u wög gagnaböl. Pen b+ ne gau niñön g+n+g God n+ip sabe gep ñ+n wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö g+la. *

3-4 Hageila, Jisas kal+ip haga, “Depid hadame nöp b+ n+pe gau aip k+yö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, b+ y+har+ñ ñ+ñagpal, b+ God n+ip nan sabe g+pal gau nöp ñ+ñbal bred u, kal+ip hag niñö n+ip ñ+lö, b+ n+pe gau aip ñ+ñla. Pen k+yö lö g+la aiud an+ibu, God Manö yañ kal+ k+ñ r+ikla u kale niñagpim ar? *

5 “Kale Mo+s God Manö kal+ k+ñ r+ika u niñagpim rö löp. N+pe kal+ k+ñ r+iköm haga, ‘B+ God n+ip nan sabe gep b+ gau, God n+ip sabe gep ñ+n u, God sabe gep ram raul u am m+öm, wög g+pal. Pen God kal+ip manö kub hagagnab,’ a ga. *

6 Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram an+ibu nan kub wasö; yad ke pen B+ kub yab+udnabim. *

7 Pen manö ap God Manö kal+ k+ñ r+ikla u, niñ aij gagpim akañ Manö an+ibu kal+ k+ñ r+iköm hagla, ‘N+bi b+ y+ip nan pak sabe g+ ñ+naböl u, y+ip aij gagnab; n+bi b+ gau kal+ip mög niñaböl u, y+ip aij g+inab,’ a g+la. Manö an+ibu niñmim gagpim u me, b+ yad gau g+ aij g+lö niñöl g+, kal+ip ud s+ik hagpe. *

8 ‘God n+ip sabe gep ñ+n! God n+ip sabe gep ñ+n!’ a g+ipim u pen B+ Ñ+ n+pe nöp God n+ip sabe gep ñ+n u abad m+öp a g+mim gas+ u niñagpim.

*Jisas bi ñimagö pino ga u gö, kamij la
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

⁹ Jisas ram minönj anibu arö göm, ram minönj ap aramöm, Juda magum gep ram raul migan u ara.

¹⁰ Pen ram raul migan anibu bi ñimagö pino ga ap mideia. Nibi bi ap mideila gau, Jisas manö rimnap hagö nöp dam manö kub hagun a göm, nöp manö pir alöm hagla, “God nöp sabe gep ñin i, nibi bi kamij lep aka wasö?” gila. *

¹¹ Hageila, Jisas kalip haga, “Kaj sipsip kale ap God nöp sabe gep ñin i ulöm migan areinab u, ud yunabim aka wasöj Ud yunabim rö löp.

¹² Pen kaj sipsip u nan yiharij. Nibi bi u nan yabit. God nöp sabe gep ñin i kamij lan a gun ginabun u, manö midagöp, ginabun,” a ga. *

¹³ Jisas anig hagöm, bi ñimagö pino ga u nöp haga, “Ñin mlöbö li!” a ga. Anig hagö, ñimagö mlöbö labin a ga. Anig ga niñöm ñimagö pino ga u böj nöp kamij löm, ñimagö böj lau aij mideia u rö la.

¹⁴ Anig gö niñöm, bi Perisi gau am magum göm, nöp anig anig gun al pak lun, a göm, manö hag niñ hag niñ gila. *

Jisas nipe God bi wög gi ñeb nipe

¹⁵ Anig geila, Jisas niñöm, ram minönj anibu arö göm, migan ap arnig göm ara. Arö niñöl gi, nibi bi iru nöp nöp hain gila. Anig geila, nibi bi nan ga gau, nipe gö magöjhalö kamij lö niñöl gi,

¹⁶ kalip haga, “Bi u anig anig göp a gimim, hagagmim!” a ga. *

¹⁷ Jisas ga anibu, bi God manö hagep Aisaia ginab a ga rö nöp ga. Nipe kali klian riköm haga,

¹⁸ “Bi yad böj nöp hag labin i, wög yad gi ñab.

Bi yad niñnö, yip aij yabit göp me u. Yad nipe midmagö labin.

Ana yad u nöp at ba gö,
nibi bi kale aigöl göm asi mid aij ginaböl manö yad u,
nibi bi gau magöjhalö hag ñinab.

¹⁹ Pen nipe nibi bi gau niñö mulu lugö,

manö pen pen hagagnab.

Nibi bi midpal gau, yip nöp niñöl a göm, meg magö dap ranöm hagagnab.

²⁰ Nibi bi niñagpal gau kalip agamij hag aij ginab.

Lam hon ginig gö, katasin rim lilo inmidöp rö u kalip hagnab.

Nipe anig göl gi damöm me,
God hagöp rö böj u apranö,
nan si nan naj gep böj u böj nöp ap lugnab.

²¹ Nibi bi ram minönj gau nibö gau u rö nöp,
nöp gasi halö abad mideinaböl,” a ga. *

Jisas nipe Bielsebul klö udöm nan gagep gab, a gila

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Bi kijaki aban alö, amgö we göm, maj hañ pit göm ga bi ap dam Jisas mideia au daueila. Jisas kijaki u hag höj yuö, amgö yabit niñöm, manö hagöm ga.

²³ Nibi bi mideila gau, Jisas ga anibu niñöm, aiö göm hagla, “Bi anibi bac Depid Ni nipe pör abad midpun u rö löp,” a gila.

²⁴ Pen bi Perisi gau manö anibu niñöm, gasi kale gau nöp niñöm hagla, “Bi anibu God klö nipe udöm hag höj yuagöp; nipe kijaki aiön pi nan gau, nap kale Bielsebul klö udöm hag yuöp,” a gi gasi niñla. *

²⁵⁻²⁶ Pen gasi niñla anibu, Jisas ke niñöm, kalip haga, “Seden uraköm, nibi bi nipe rimnap hag yunab u, aige göm bi kub mideinabj Ram minönj ap, kale ke pen pen hagöm asik ke ke linaböl u, ap lug paknaböl. Ram minönj kub ap aka nibi bi it aji ap, kale ke pen pen hagöm asik ke ke linaböl u, ap lug paknaböl. Kale anibu rö hagabim u pen Seden nipe yam nipe ke gau kalip hag yuagnab.

²⁷ “Yip hagepim, ‘Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul klö u udmön hag höj yuban,’ a gimim u pen kale yip hagep niñin: bi kale ke gau Bielsebul klö u udöm kijaki aiön pi nan gau hag höj yubal aka niñön? Kale ke hagnaböl, ‘Nibi bi ap anig göl rö lagöp,’ a ginaböl.

* **12:10:** Luk 14:3 * **12:12:** Luk 14:5 * **12:14:** Jon 5:16 * **12:16:** Mad 8:4; Mak 3:12 * **12:21:** Mad 3:17; Ais 4:1-4 * **12:24:** Mad 9:34; 10:25

28 “Pen God Ana klö u udem, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yuabin u, n+hön g+nig God b+ nipe n+bi b+ udöm abad m+deinab ñ+n u hadö auöp i a g+mim y+p udagpim? *

29 “B+ klö yab+ ap m+dö, nan n+p gau udn+g, y+har+ aragnaböl. N+p böñ nöp nag+ ad+k löm me, amöm nan n+p gau udnaböl.

30 “N+bi b+ yad p+g m+dpal gau, n+bi b+ gau kal+p yad daunaböl. Pen n+bi b+ yad wasö gau, n+bi b+ yad aun+g gaböl gau kal+p r+d+k g+ yunaböl. *

31 An+b u, kale n+ñ aij g+mim. N+bi b+ gau nan si nan naj n+hön n+hön geinaböl u, God n+ñöm arö g+ nab. N+bi b+ God n+p manö r+ b junaböl u, u rö nöp God n+ñöm arö g+ nab. Pen God Ana n+p manö r+ b junaböl u, God n+ñöm arö gagnab. *

32 B+ Ñ+ nipe u n+p manö naj hageinaböl u, God n+ñöm arö g+ nab. Pen Ana U+ n+p manö naj hageinaböl u, ñ+n i abe, ñ+n hain u abe, God n+pe n+ñ nöp m+döm arö gagnab.

Manö ke hagpim adö u kalöp manö kub hagnab

(Luk 6:43-45)

33 “Kale y+p n+hön g+n+g hagpim, ‘Seden aban alö, wög aij u göp,’ a g+pim+ Mab aij gau magö aij p+lnab; mab naj gau magö naj p+lnab. Mab magö p+lnab magö an+bu n+ñöm me, mab u aij mab u naj a g+ naböl. *

34 Kale hainö ñ+ pai yag daubal gau me an+g hagabim. Kale n+bi b+ naj an+bu rö, aige g+mim manö aij hagnabim+ N+bi b+ manö hagpal rö n+ñabun me, hibur gas+ m+dmagö kal+p an dan n+hön rö m+döp u n+ñabun. *

35 N+bi b+ aij gau, hibur gas+ m+dmagö an kale dan nan aij m+döp n+ñöm g+ aij g+pal; n+bi b+ naj gau, hibur gas+ m+dmagö an kale dan nan naj m+döp n+ñöm g+ naj g+pal.

36 N+ñ aij g+mim. Hainö manö kub hagep ñ+n u, God n+bi b+ gau kal+p

magöñhalö, manö ha+öwa+ö hagöm n+bi b+ r+mnab g+ naj g+la u, n+hön g+n+g an+g hagpe a göm, kal+p hag g+ nab.

37 An+b u me, kale ke manö hagnabim u nöp God n+ñöm hagnab n+ñöm, kam+ñ arnabim aka ilön udnabim,” a ga.

Nan gagep rö gö n+ñun, a g+la
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 God lo manö hag ñeb b+ r+mnab abe, b+ Perisi r+mnab abe, apöm Jisas n+p hagla, “Manö hag ñeb b+! Nan gagep rö ap gö, hon n+ñun me, ne God nöp hag yuöp auban a g+ nabun,” a g+la. *

39 Hageila, Jisas haga, “Kale n+bi b+ nan si nan naj nöp g+mim, God manö haga u n+ñagpim. Nan gagep rö ap gö n+ñun a g+pim u, pen kalöp nan ap g+nö n+ñagnabim. B+ God manö hagep Jona n+p ga adö u nöp y+p u rö nöp gö, n+ñnabim. *

40 Hadame nöp kabsa+ kub u Jona n+p pa bo yuö, hibur an yan ñ+n m+hau n+gan m+döm, ado g+ aua. An+b u rö, yad, B+ Ñ+ n+pe, u rö nöp ñ+n m+hau n+gan m+nöñ an gau m+dem, ado g+ aunabin. *

41 Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa n+bi b+ kal+p hagö, nan si nan naj g+la gau y+ñ+d arö göm, God n+p n+ñ u dla. Jona b+ y+har+ñ u hagö n+ñla; kale pen B+ Kub yab+ m+ñi m+döp i, manö hagöp u udagpim. An+b u, hainö manö kub hagep ñ+n u, Ninepa b+ kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

42 “N+bi kwin kub, ram m+nöñ Siba n+bö u, hadame nöp ga rö u n+ñbim. Ram m+nöñ n+pe m+lö gau n+bö u pen, Juda kiñ kub Solomon gas+ k+d hi+k n+ñeb b+ u manö n+p n+ñn+g aua. Solomon b+ y+har+ñ u n+p an+g ga; pen n+hön g+n+g B+ Kub m+ñi m+döp i manö hagöp u n+ñagpim+ Hainö manö kub hagep ñ+n u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan adö g+ aun+ñm rö löp, a ga
(Luk 11:24-26)

* 12:28: Ap 10:38; 1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20 * 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4; Mak 8:12 * 12:40: Jo 1:17 * 12:41: Jo 3:5 * 12:42: 1Ki 10:1-10

⁴³ “Seden yam nipe kijaki nan gau ap nibi bi aban al midöm, höj amöm, nibi bi rımnab aban alın, a göm, niñ aj wasö niñöm,

⁴⁴ ado gi apöm niñnab, bi nöd arık arnab kuö u aij aij nöp mideinab.

⁴⁵ Nipe niñöm, kijaki naj nipe rö wasö, kijaki naj yabıt, unbö mudun jıñ u ut gi dapöm, bi anıbu nıp yuö hiıknaböl. Anıg gö, nöd mid naj ga rö wasö; hainö mid naj yabıt ginab. Kale nıbi bi uri midpim kale nan si nan naj nöd gi midmidim rö wasö, hainö nan si nan naj yabıt ginabim,” a ga. *

*Jisas nıme nımam bi
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Jisas nıbi bi gau kalıp manö hagö niñöl gi, nıme nımam nıpe yabıt gau höj yan apöm hagla, “Hon Jisas nıp manö hagnıg aubun,” a gıla.

⁴⁷ Hageila, bi ap ram raul mıgan amöm, Jisas nıp haga, “Name namam ne gau, nöp manö hagnıg ap midpal höj yan,” a ga.

⁴⁸⁻⁴⁹ Hageia, nıbi bi nıpe aip ram raul mıgan yan mideila gau kalıp niñ giğabö göm haga, “Niñö hagpan u pen, nıbi bi ram raul mıgan midpal gai i, kale ami yad, mam yad midpal.

⁵⁰ Nıbi bi Bapi yad kumi kabö adö lan manö hagöp rö niñöm anıg unbö rö nöp giğpal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp midpal,” a ga. *

13

*Jisas, God manö u niñ aij gılan, a göm,
manö hod rıköm haga
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Niñ añ anıbu nöp, Jisas ram arö göm am Niñ Wanjö Galili goł au asıkö,

²⁻³ nıbi bi iru yabıt nöp apöm nıp biğ giğabö geila. Anıg geila niñöm nıpe am niñ magıb adö u asıköm, amöm niñ anı au dan midö niñöl gi, nıbi bi niñ wanjö goł au urak mideila.

Jisas nıbi bi gau kalıp manö hod rıköm manö iru nöp hag ña. Hag ñöl gi haga, “Bi

ap wid ranañ a göm, wid magö u dam wög naböñ gau yueinab. *

⁴ Yiñ yuö, rımnab adan adö au lugö, yaur gau apöm niñnaböl.

⁵ Rımnab kabö adö minöñ pro pro mideinab au lugöm, yiñid marep ginab

⁶ pen kidił am pidöñ gagnab rö, sidö niñöm miłep ginab.

⁷ Pen rımnab nagi kalı kalı halö anı gau lugöm rannab pen nagi anıbu hau göm pak niñö, miłep ginab.

⁸ Pen rımnab minöñ aij adö au lugöm, ran aij yabıt göm, magö iru yabıt nöp piłnab. Rımnab niñ juöl mamid u (100) rö piłnab; rımnab niñ juöl mıhau niğan (60) rö piłnab; rımnab niñ juöl añ ap ado gi da unbö wajtem lan (30) rö piłnab.

⁹ Kale nıbi bi gası rımid midainım gau, manö hagabin i rımid li niñ aij giımim,” a ga.

*Jisas niñön giñig manö hod rıköm
hagmidöp
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Jisas anıg hagö, bi nıpe gau apöm, nıp hag niñöm hagla, “Nıbi bi gau kalıp niñön giñig manö hod rıkmön nöp hagpan?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “God nıbi bi nıpe udöm abad mideinab manö pi göl midmidöp u, kalöp gası ñö niñnabim; pen nıbi bi yiñharıñ gau niñagnaböl.

¹² Nıbi bi manö yiñ niñöm udpal gau, manö rımnab halö niñöm, it u niñ aij ginaböl; pen nıbi bi manö yiñ niñöm udagpal gau, manö pro niñbal u böñ nöp ur ginab. *

¹³ Kalıp manö hod rıkem hagpin u, kale amgö halö, gası rımid halö u pen, hagöp me u a göm, niñagpal.

¹⁴ “Giğpal anıbu, bi God manö hagep Aisaia nöd ginab a göm kalı kılın rıka rö nöp giğpal. Manö anıbu kalı kılın rıköm haga,

‘Manö niñnaböl u pen
manö hagöp anıg a göm niñagnaböl.

Amgö niñnaböl u pen
nan ap niñagnaböl. *

* 12:45: 2Pi 2:20 * 12:50: Ro 8:29 * 13:2-3: Luk 5:1-3 Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

* 13:12: Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26 * 13:14:

15 Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalip iru gö niḡagpal.

God Manö niḡno, hanip gö,
nibi bi nipe midaiun rö löp a göm,
rimid pil göm, amgö ju göm nöp
midpal,' a ga.

16-17 "Anib u, kale niḡagpal; pen God kalöp gasi aij ñö niḡbim u, miñ miñ gimim. Yad kalöp niḡö hagabin, God manö hagep bi gau abe, nibi bi God Manö hagöp rö niḡöm gimidal gau abe, iru nöp Mesaia nip niḡun a gimidal u pen yip amgö niḡagöm, manö yip niḡagla. Pen miñi kale yip amgö niḡmim, manö yip apdi niḡabim u, miñ miñ gimim. *

Bi wid magö yua aiud haga u, Jisas manö it u hag ña

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 "Pen manö hod rikem hagajin u, bi narö u nipe wid magö dam wög naböḡ gau yua u, it u hagnö niḡim," a ga.

19 "Wid magö rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm niḡnaböl a gipin u, nibi bi gau, God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u niḡnaböl u pen it u niḡagnaböl niḡöm Seden nipe gö böḡ nöp hauḡ ginaböl, a gem hagpin.

20-21 "Pen magö rimnap kabö adö minöḡ pro pro mideinab au lugöm, yinid marep ginab pen kidit am pidöḡ gagnab rö, sidö niḡöm mitep ginab a gipin u, nibi bi gau manö yip gisön niḡnaböl magö u, miñ miñ ginaböl, pen uri nöp nibi bi rimnap apöm, nibi bi manö yad niḡnaböl gau gasi naj niḡöm, kauḡ mauḡ rö midöm, kalip gi naj ginaböl niḡöm nibi bi manö yad nöd udla gau, uri manö yip u hauḡ göm, gasi adö rimnap niḡnaböl, a gem hagpin.

22 Magö rimnap lugnab nagit kalit kalit halö an gau a gipin u, nibi bi gau manö yip u niḡnaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru miḡoḡ, utpö kitno kibap nan gau nöp gasi niḡöm, God manö aij u arö ginaböl niḡöm nan niḡeb rimnap pilagnab, a gem hagpin. *

23 Pen magö rimnap minöḡ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru pilnab a gipin u, nibi bi gau manö yad u niḡöm,

ud pidöḡ yabit löm, rimnap gi aij ginaböl, rimnap gi aij yabit ginaböl, rimnap gi aij adö ke yabit ginaböl, a gem hagpin," a ga.

Nibi bi gi naj gipal gau God nibi bi nipe gau aip ut göm midpal

24 Jisas kalip manö ap halö manö hod riköm haga, "God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud udabin i rö ginab. Bi kub ap wid magö gau ranan a göm, dam wög naböḡ nipe gau yunab.

25 Pen sibön yan han arnaböl magö u, bi naj ap nan yin naj rimnap dapöm, an anib gau yuöm arnab.

26 Anib u, wid yin aij u rannab, pen nan yin naj u abe rannab.

27 Anig gö, bi wög gi ñeb gau apöm bi kub u nip hagnaböl, 'Bi kub! Nan yin aij gau nöp dam wög naböḡ u yuban pen nan yin naj gau gai nitbö apöm halö ranab?' ö ginaböl.

28 Nipe kalip pen hagnab, 'Bi koḡmaḡ yad ap dap yuöp,' a ginab. Pen kale hagnaböl, 'Hon amun nan yin naj ranab anib gau ud ju yuun aka?' ginaböl. Bi wög naböḡ nap nitbö u pen hagöm hagnab,

29 'Wasö! Ñin i, nan yin naj anib gau ud juim a ginö, ammim nan yin aij rimnap halö ud jumim rö löp!

30 Arö gipe mithöḡgöl rannim. Pen ranöm magö pilö, rikep ñin u bi nan rikep yad gau hagnabin, "Nan yin naj anib gau ud jumim, dam ugan ugan adik libe, mab laulö in habik ñin arnim; pen wid magö gau nöp ud magum gimim, dam wid magö lep raul migan yad u yumim," a ginabin,' a ginab," a ga.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31-32 Jisas kalip manö ap pen manö hod riköm haga, "Bi ap mab masded magö pro u dam wög naböḡ nipe u yueinab, ran kub göm, lö aij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram ginaböl. Anib u rö me, God nibi bi udöm, ram minöḡ aij nipe kumi kabö adö lan au abad mideinab u," a ga.

* 13:16-17: Luk 10:23-24 * 13:22: Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17

*Yis u, manö hod riköm haga
(Luk 13:20-21)*

³³ Manö ap pen hod riköm haga, “Nibi bi gau nan yis a gipal u, ud plaua rin kub yan halö ud ado malo gilö, nan kub yabıt ranöb. Anıb u rö me, God nibi bi udöm, ram mınöñ aij kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab u,” a ga.

*Jisas ai gınıg nibi bi gau manö hod riköm hagmıdöp
(Mak 4:33-34)*

³⁴ Jisas nibi bi gau kalıp manö rımnab hag nınıg göm waiö hagagmıdöp; manö hod riköm nöp kalıp hag nımıdöp.

³⁵ Ga anıbu, bi God manö hagep ap nöd gınab a göm kalı kılın rıka rö nöp ga. Nıpe manö anıbu kalı kılın riköm haga, “Ram mınöñ hadame dagol gı la nın u riköm, mıd damöm mını mıdpun nın i, manö nınagla u, manö hod rıkep manö u nöp kalıp hag nınabin,” a ga. *

Jisas wid magö manö hod riköm haga u, manö ıt u haga

³⁶ Jisas anıg hagöm, nibi bi gau kalıp arö göm, ram raul mıgan arö nınöl gı, bi nıpe unbö mıgan lañ u apöm, nıp hagla, “Nan yın naj wög nabön an gau ranöb a gımön, manö hod rikmön hagpan u, hanıp hagö nınun,” a gıla.

³⁷ Hageila, haga, “Bi nan yın aij yuöp a gıpin u, yad Bi Nı nıpe.

³⁸⁻³⁹ Wög nabön a gıpin u, mınöñ nabön ıt i magöñhalö. Nan yın aij a gıpin u, nibi bi God udöm abad mıdeinab gau. Bi nan yın naj dap yuö ranöb a gıpin u, bi yıp nınö mulu lugöp Seden nıp nöp hagpin. Nan yın naj ranöb a gıpin u, Seden nibi bi nıpe gau kalıp hagpin. Pen wid magö atı gınab nın a gıpin u, nın ram mınöñ ıt i ur gınab nın anıbu hagpin. Bi rik dauerp a gıpin u, ejol gau kalıp hagpin.

⁴⁰ Nan hałowalö ranöb gau ud juöm, dam mab inab yan yunaböl a gıpin u, nın ram mınöñ ıt i ur gınab nın anıbu me u. *

⁴¹ Bi Nı nıpe ejol nıpe gau kalıp hag yuö, apöm, nibi bi nan si naj gıpal gau abe, nibi bi nibi bi rımnab kalıp hagailö, kale nan si nan naj gıpal gau abe, ejol kale apöm kalıp udöm *

⁴² mab ke inab mıgan yan u yunaböl, ilön gö nınöl gı, meg hau rıbıköm mıtön gınaböl, a gem hagpin. *

⁴³ Nın anıbu, nibi bi Bap kale udöm kumi kabö adö lañ abad mıdeinab gau, kale sıdö mailö rö paköl gı mıdeinaböl. Kale nibi bi gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nın aij gımim. *

Mani kes pi gıla u, manö hod riköm haga

⁴⁴ “Pen God nibi bi udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Bi ap amöm nınıgab, mani kes hadame nöp pi gıla ap wög adın ap mıdeinab. Nıpe nınöm, nan rımnab ud pa rıbık aij göm, ram arnab. Amöm, nını yabıt löm, nan nıpe gau magöñhalö sımim göm, mani udöm, mani anıbu damöm, wög adın anıbu rauöm, am mani kes anıbu udnab.

Kıbap aij aij u, manö hod riköm haga

⁴⁵⁻⁴⁶ “Pen God nibi bi udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Bi sımim gep gau kıbap ulhai nın ajöm, kıbap aij aij yabıt ap nınöm, ram amöm, nan kale gau magöñhalö sımim göm, mani udöm, am kıbap anıbu raunaböl.

Uben u, manö hod riköm haga

⁴⁷ “God nibi bi udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Nibi bi rımnab uben damöm, nıg wanö au yulö, kabsat ıru nöp apöm mıgan anıbu arbal.

⁴⁸ Anıg gilö, uben tıp gı dam goł gau amöm, kabsat aij gau lıhu kabsat lep rin mıgan u löm, kabsat naj gau ud yubal.

⁴⁹ Ram mınöñ ıt i ur gınab nın u anıb unbö rö gınab. God ejol nıpe gau apöm, nibi bi God Manö hagöp rö gıla gau ke löm, nibi bi God Manö hagöp rö gagla gau ke löm,

⁵⁰ dam mab ke inab yan yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau rıb göm, mıtön gı mıdeinaböl,” a ga. *

* 13:35: Sam 78:2 * 13:40: Jon 15:6 * 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27 * 13:42: Mad 8:12 * 13:43: Dan 12:3 * 13:50: Mad 13:42 Luk 13:28

51 Anig hagöm haga, “Yad manö hagajin gau ninbim?” ö ga.

Hageia, bi nipe gau hagla, “Yau, ninbun,” a gila.

52 Hageila, haga, “Kale nöd God lo manö u nöp hag midmidim u pen uri kale God nibi bi udöm abad mideinab manö aij hagpin u ninbim. Anig ninjöm kale uri nibi bi gau hag ninabim u, kale God Manö aij nöd nibö u abe, God Manö aij hain nibö u abe hag ninabim,” a ga.

*Nasared nibi bi Jisas nip nin udagla
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

53-54 Pen Jisas nipe manö hod riköm manö haga anibu hag pis göm, daun nipe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul migan u amöm, nibi bi gau kalip hag nö, kale ninjöm aiö yabit gila. Kale pen hagla, ‘Bi anibi nipe aige göm gasi kid hiik ninjöm nan gagep unbö rö gab?’ ö gila. Hainö pen hagla, *

55-56 “Bi anibi nime nap, ninin nimmam nipe gau, hon aip midpal u pen, nipe aige göm bi kub rö midöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabn Nap nipe u bi kapeda; nime Maria; nimmam nipe gau Jems u, Josep u, Saimon u, Judas u. Anib u, nipe aige göm apöm anig gab?” ö gila. *

57 Anig hagöm, kale Jisas nip naj ninjöm, manö nipe haga u, udagla.

Pen Jisas kalip haga, “Bi God manö hagep gau ram minöj mlö gau amöm haglö, ninjög hagpal a göm ninjaböl; pen ram minöj kale ke u haglö, piral hagpal rö löp a göm arö gipal u rö gabim,” a ga. *

58 Manö haga u ninagla u me, ram minöj anibu nan gagep rö iru nöp gaga.

14

*Herod hagö, Jon Bi Nig Pak Neb u nabic cög rib gi dö gila
(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)*

1 Pen gapman bi kub ram minöj Galili abad midmidöp Herod, Jisas nipe ninhön ninhön ga manö u ninjöm,

2 am bi nip wög gi neb rimnap kalip haga, “Bi Jisas nan gagep rö göp u, nipe

bi ap ke wasö; nipe Jon bi nig pak neb u nöp. Nip al pak linö u pen kauyan uraköm ap midöp rö, nan gagep rö anib gau gab,” a ga.

3-5 Pen Jon nip nagt löm, al pak la manö it u anig göl midöp. Herod nipe nimmam Pilip nabin nipe u Herodias ud arö, Jon Herod nip haga, “Ne unbö gipan, gi naj gipan. Bi ap nimmam nipe kamij mideinab nuwi nipe udagnab,” a ga. Jon anig hagö, nibi anibu Herodias nipe Herod nip manö haga ninjöm Herod Jon nip dam nagt löm, al pak lin a göm gasi ninja u pen nibi bi gau, Jon nip bi God manö hagep hon a gila rö, pinin göm arö ga. *

6 Pen hainö Herod nime nip yag daua nin u nöp, nibi bi iru nöp ap magum göm, nan magö lau ninjög gila. Nin anibu, Herodias pai nipe u apöm an anib au kugom ralö, Herod ninjög, aij yabit ga.

7 Anig gö, nipe pai anibu nip manö hagöm haga, “Yad manö ninjög yabit hagem nöp hagabin, ne nan ap hag ninjabön, nöp halöwalö ud ninabin,” a ga.

8 Hageia, pai anibu, nime haga rö ninjög haga, “Jon bi nig pak neb nabic cög u, kinaj cög migan yan limön, dap ninmön,” a ga.

9-10 Anig hagö, Herod ninjög mög ga, pen nibi bi gau ninjög midlö ninjög gi, pai anibu nip waiö manö ninjög hag löm haga, “Ne nan ap hag ninjabön, nöp halöwalö ninabin,” a ga rö ninjög, bi rimnap hag yuö, am Jon nagt mideia au amöm, nabic cög nip u rib gi dö göm,

11 ud kinaj cög migan yan löm, dap pai anibu nip nila. Neila, nipe pen damöm nime nip na.

12 Pen Jon bi nipe gau apöm, wip dam rigöl göm, am Jisas nip hag nila.

*Jisas bi unbö paip dausan nan nö ninja
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)*

13 Jisas manö anibu ninjög, am ram minöj ke migan ap mideinam, a göm, nig magib udöm, ram minöj anibu arö göm, hada. Pen nibi bi gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram minöj kale gau arö göm, it adö aramöm, Jisas arnig ga gau arla.

* 13:53-54: Jon 7:15 * 13:55-56: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44 * 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

14 Jisas nipe pen ram m+nönj migan anibu apjaköm, ñig magib u arö göm, goł gau apöm niña, nibi bi iru nöp m+deila. Kalip niñö, mög gö, nibi bi nan ga gau gö, kamij la.

15 Pen dugo magö u, bi nipe gau Jisas m+deia au apöm, nip hagla, “Söl sib g+nig gab. Midö nöp nan magö ñineb magö u padiöp. Gai i ram m+nönj nöp an au. Nibi bi iru nöp gai i hagö, ram an gai i amöm, nan magö kale rimnap rau ñinlan,” a gila.

16 Anig hageila, Jisas kalip haga, “Wasö, kale aragnabol. Kale ke kalip nan magö ñimim,” a ga.

17 Hageia, hagla, “Hon nan magö iru midagöp. Yiharinj bred magö unbö mam+d kabsal m+höp midöp,” a gila.

18 Hageila, Jisas haga, “Nan anib gau ud yip dauim,” a ga.

19 Anig hagöm, nibi bi gau kalip hagö, nan ułan adö gau bis gilö niñöl gi, bred kabö u udöm, kabsal m+hau u udöm, gilan gi niñöm, God nip aij a göm, bred u ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö niñöl gi, kale udöl gi, nibi bi gau kalip nime li ñila. Kabsal u u rö nöp gila. *

20 Anig göl nime li ñeila, ñinlö, ñinlö, mudun gö, ñin haköl rö laga. Naböj naböj arö gila gau me, Jisas bi nipe gau wadi unbö migan lan u ud yaglö, böj nöp ajman raua.

21 Nibi bi nan ñinla anib gau, nibi gau wasö, ñi pai pro gau wasö, bi gau nöp me paip dausan rö ara.

*Jisas ñig uł adö au abö gi ara
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

22 Jisas, bi nipe gau kale ñig böj lödan arlan a göm hagö, ñig magib udöm arla niñöm nipe nibi bi gau kalip hag yuöm,

23 nipe ke God nip sabe g+nig ram m+nönj dum ap ara. Midö, ram duginig geia pen nipe añi nöp halö dum anib lan m+deia. *

24 Pen bi nipe gau ñig magib udöm ñig wanö an kub au arlö niñöl gi, pinöm asad kub yabit u apöm, ñig magib u ud ado g+nig rö ga.

25 Magö anibu ram g+sön nöp runig geia u me, Jisas ñig uł adö u abö gi apöm, bi nipe gau m+deila sol au aueia,

26 kale niñöm, “U wip ana ap auab!” a göm, aninin gö piñinj göm, aiö kub blatö gila. *

27 Jisas pen kalip haga, “Piñinj gagmim! Yad nöp auabin!” a ga.

28 Hageia, Pida haga, “Bi Kub! Ne nöp auaimön u, yip abe hagö, ñig uł adö au abö gi yagol au n+n,” a ga.

29-30 Hageia, Jisas haga, “Anib u, au!” a ga.

Hagö, Pida ñig magib u arö göm, ñig uł adö u abö gi am Jisas m+deia au am am an au amöm niña, yigön kub yabit u apöm, ñig u ral auajip. Anig geia nipe piñinj göm, ñig yan had lugöl gi, wiñ kub alöm haga, “Bi Kub! Ne yip yinid ud yu!” a ga.

31 Anig hagö, Jisas yinid nip ud sis udöm haga, “Niñ udep magö ne u ułep yabit göp. Niñön g+nig gasi m+höp niñajan?” ö ga. *

32 Anig hagöm, Jisas aip Pida aip ñig magib migan u arlö niñöl gi, pinöm asad kub udeia u ur ga.

33 Anig gö niñöm, bi nipe ñig magib migan yan asik m+deila gau, Jisas hib nipe haglö adö arö niñöl gi hagla, “Niñö! Ne God Ni nipe yabit!” a gila.

*Genesared nibi bi nan ga gau Jisas gö,
kamij la
(Mak 6:53-56)*

34 Pen kale ñig wanö juöm, ram m+nönj Genesared böj lödan amjakla.

35 Amjaklö, nibi bi midmidal gau Jisas nip niñöm, Jisas nöp auöp a göm, nibi bi ram m+nönj sol anib gau magorhalö wiñ allö, nibi bi nan ga gau magorhalö daula.

36 Dapöm, Jisas nip neb neb göl gi hagla, “Hanip yau a gö, nibi bi nan göp gai i, walij nöp goł au nöp ud niñlö, kamij lan,” a gila. Hageila nipe yau a gö, nibi bi walij nipe ud niñla gau kalip magorhalö kamij la. *

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10 * 14:23: Luk 6:12; 9:28 * 14:26: Luk 24:37 * 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39

* 14:36: Mad 9:20-21

15

*Nipis nihi bi gimidal rö, Perisi kai u rö
nöp gimidal
(Mak 7:1-13)*

¹ Pen ñin anibu, bi Perisi rimnap, bi lo manö hag ñeb bi rimnap, Jerusalem nibö apöm Jisas nip hagla,

² “Bi ne gai i, nihön ginig apis bac bi manö pör u arö göm, ñimagö kale ñig li yuöm wasö, yiharin nöp nan ñinbal?” ö gila.

³ Hageila, Jisas pen haga, “Kale nihön ginig God Manö nipe u arö gimim, bac bi gila rö nöp gabim?”

⁴ God haga, ‘Name nap kalip gi aij gimim ud aij gimim,’ a ga. God manö ap hagöm haga, ‘Bi ap nime nap kalip manö naj rimnap hagnab u, kale bi anibu nip al pak löl,’ a ga. *

⁵⁻⁷ Pen kale manö anibu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö ginabin a ginab u, kalip hagnab, ‘Ami bapi, yad nan aij rimnap kalpe mihön ñibnep pen mani kalpe mihön ñeb mani u, uri yad God nip ñinabin a gipin, niñöm mani kalpe mihön ñeb ap midagöp,’ a ginab. Anig gilö, kale niñmim hagpim, ‘Kale anig gipal u, manö midagöp,’ a gipim. Anig hagpim u, ‘God Manö hagabun,’ a gipim u pen kale piral yabih hagmim, kale ke hagpim rö gagpim. Kale manö anibu rö nibi bi gau kalip hag ñibim u, God manö hagep bi ne Aisaia nipe bi kalöp rö nöp gasi niñöm, manö niñö yabih ap kalih kliñ rika. Manö anibu kalih kliñ riköm haga,

⁸⁻⁹ ‘Nibi bi gai i manö pir alöm hagpal,
“God Bi Kub hon,” a gipal u pen
yiharin manö nöp hagpal;
yip midmagö lagpal.

Yip sabe göm,

yiharin manö nöp hagpal.

God Manö nibi bi gau kalip hag ñabun a gipal u pen

bi ram minön ih i nibö

manö kale ke hagdidal manö u nöp ud
hag ñi ajabol!’ a ga,” a ga. *

*Nibi bi nan gac göp gau
(Mak 7:14-23)*

¹⁰ Jisas anig hagöm, nibi bi mideila gau wiñ alö aueila haga, “Manö hagabin i, niñ aij gimim!”

¹¹ Nibi bi gau nan magö gau halöwalö ñinlö, hibur an kalip yan amöm pri gagöp; hibur an kale yan gasi naj niñöm hagpal u me, pri gac halö midpal,” a ga. *

¹² Pen Jisas bi nipe gau apöm Jisas nip hagla, “Bi Perisi gau manö hagpan u niñlö, nöp mulu lugöp u, ne niñban?” ö gila.

¹³ Hageila, Jisas haga, “U manö midagöp. Bap yad kumi kabö adö lan midöp u, nan yin nipe yimagöp gau magöñhalö ih halö big ju ud yunab.

¹⁴ Bi anib gau kale amgö we. Bi amgö we ap, bi amgö we ap nip ut gi damöm, mihöngöl ulöm migan u ap lug paknabil,” a ga. *

¹⁵ Jisas anig hageia, Pida haga, “Manö anibu manö hod rik hagpan ih u hanip hag ñö niñun,” a ga.

¹⁶⁻¹⁷ Hageia, haga, “Kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpim anñ Niñim! Nan nihön nihön halöwalö ñinbal gau, God niñö, manö midagöp. U yiharin niñöm, hib halö kih yubal.

¹⁸ Hibur an kale yan gasi naj niñbal u me, pri halö midpal.

¹⁹ Gasi kale ke niñöm, gasi naj niñöm, nibi bi al pak löm, nibi si bi si göm, nan gau si udöm, manö kub hagnabol ñin u manö piral hagöm, nibi bi rimnap kalip hag juöm, gipal.

²⁰ Gipal anibu me, God niñö gac halö midpal; pen nan niñinig, ñimagö ñig li yuagöm halöwalö ñinbal u, God niñö gac gagöp,” a ga.

*Kenan nibi ap Jisas manö haga rö niñ
uda
(Mak 7:24-30)*

²¹ Jisas ram minön Genesared anibu arö göm, ram minön kub, daun kub mihöp Daia Saidon an gau ara.

²² Amöm anib gau ram minön Kenan gau midö, nibi ram minön anib gau nibö

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 15:8-9: Ais 29:13

* 15:11: Mad 12:34 * 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19

ap, Jisas nɪp apöm haga, “Bɪ Kub, Depid Ñɪ nɪpe, yɪp mög nɪnɪmön! Pai yad u kɪjaki aban alö, mɪd aij gagöp,” a ga.

²³ Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bɪ nɪpe gau apöm, Jisas nɪp hagla, “Nɪbi i hanɪp hain göl gɪ, manö hauɪ nöp gab. Nɪp hag yu gau aran!” a gɪla.

²⁴ Hageila, Jisas haga, “God yɪp yuö aunö u, Juda nɪbi bɪ God nɪp arö gɪpaɪ gau, kalɪp nöp udnam, a gem, aunö,” a ga. *

²⁵ Anɪg hageia, nɪbi Juda wasö anɪbu apöm, Jisas mɪdeia ɪɪ au kugom yɪmöm haga, “Bɪ Kub, yɪp gɪ ñɪmön!” a ga.

²⁶ Hageia, Jisas haga, “Nan magö ñɪ pai hon ñeb u, nɪhön gɪnɪg ud kain gau mukun?” ö ga.

²⁷ Hageia, nɪbi anɪbu pen haga, “Bɪ Kub, nɪnɪö hagpan u pen, bɪ kub gau nan ñɪnɪlö, nabön nabön gau aban mo gau lugö, kain gau halö ñɪnɪnaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Nɪbi me, yɪp nɪnɪ ud pɪdön gɪpan u me, nan hag nɪnɪban u gɪnabin,” a ga. Anɪg hagö nɪnɪöl gɪ, kɪjaki u magö anɪbu nöp pai nɪpe u nɪp arö göm hön arö, nɪp kamɪnɪ la.

Jisas nɪbi bɪ iru nöp kalɪp gö, kamɪnɪ la

²⁹ Jisas ado gɪ Ñɪg Wanö Galili goɪ böñ lödan amöm, sɪr u gɪlanɪ göm, am dum lanɪ asɪka.

³⁰ Asɪk mɪdö nɪnɪöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp, nɪbi bɪ ma naij ga gau, amgö we ga gau, ñɪmagö ma gɪ ga be wa be ga gau, aɪab ado gö manö hagagla gau, nan nɪhön nɪhön ga gau magöñhalö dapöm, Jisas mɪdeia ma ɪɪ au ɪlölö nɪnɪöl gɪ, kalɪp gö kamɪnɪ la.

³¹ Anɪg gö, nɪbi bɪ anɪb gau nɪnɪöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel nɪbi bɪ God hon u aij yabɪɪ. Nɪbi bɪ aɪab ado ga gau gö, manö hagaböl; nɪbi bɪ ñɪnɪ ma gɪ ga be wa be ga gau gö, kamɪnɪ löp; nɪbi bɪ ma naij ga gau gö, aj aij gaböl; nɪbi bɪ amgö we ga gau gö, amgö ñɪɪ nɪnɪnaböl,” a göm, hib nɪpe haglö adö ara. *

Jisas bɪ po dausan rö nan ñö ñɪnɪla (Mak 8:1-10)

³² Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan lanɪ kalɪp wɪñ al hagö, aueila, haga, “Nɪbi bɪ gai i

kalɪp mög nɪnɪabin. Ñɪn mɪhau nɪganɪ yad aip mɪdajal pen kale nan magö mɪdagöp. Kalɪp yɪharɪnɪ hag yunö, amöm adan anɪ au amgö mɪmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bɪ nɪpe gau hagla, “Ram mɪnönɪ nɪbi bɪ iru mɪdagpal anɪ anɪb gai i, nan magö gai nɪbö uɪhai nɪnɪun dapun, nɪbi bɪ iru nöp anɪb gai i ñɪno ñɪnɪnaböl?” ö gɪla.

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gɪ rö mɪdöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jɪnɪ kabsaɪ pro rɪmnap halö mɪdöp,” a gɪla.

³⁵ Hageila, Jisas nɪbi bɪ gau kalɪp hagö, mɪnönɪ adö anɪb au asɪkla.

³⁶ Kale anɪg göm asɪklö nɪnɪöl gɪ, nɪpe bred magö unbö mudun jɪnɪ u udöm, kabsaɪ pro gau abe udöm, God nɪp aij a göm, ud jö göm, bɪ nɪpe gau kalɪp ñö, kale pen udöm, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪme ɪɪ ñɪla.

³⁷ Anɪg göl nɪme ɪɪ ñeila, ñɪnɪlö, ñɪnɪlö, mudun gö, ñɪnɪ haköl rö laga. Nabön nabön arö gɪla gau me, Jisas bɪ nɪpe gau wadɪ unbö mudun jɪnɪ ud yaglö, böñ nöp ajmanɪ raua.

³⁸ Nɪbi bɪ nan ñɪnɪla anɪb gau, nɪbi gau wasö, ñɪ pai pro gau wasö, bɪ gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anɪg nan ñɪnɪöm, Jisas nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag yuöm, nɪpe ñɪg magɪb udöm, ram mɪnönɪ Magadan böñ lamɪnɪ amöm, ram mɪnönɪ anɪ anɪb gau ara.

16

Jisas nɪp hagla, “Nan gagep rö ap gö nɪnɪun,” a gɪla

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Bɪ Perisi rɪmnap, bɪ Sadyusi rɪmnap, Jisas nɪhön gainɪm nɪp hag juun a göm, apöm nɪp hagla, “Ne Mesaia u mɪdpin a gɪpan u, nan gagep rö ap kumi kabö adö lanɪ nɪbö gaimön, nɪnɪö hagpan a gun, nɪnɪun,” a gɪla. *

² Hag nɪnɪeila, Jisas haga, “Sɪdö wad amöm, kumi kabö hagape hagape gö nɪnɪöl gɪ hagnabim, ‘Ram rɪk aij gɪnab,’ a gɪnabim.

* 15:24: Mad 10:6 * 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mad 14:14 * 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16

³ Sib halö sidö lim ginig göm hagape hagape göm kumi wam nö ninjol gi, hagnabim, 'Mön alnig gab,' a ginabim. Anig gimim nin aij gipim u, pen yad uri nan nihön nihön gabin i, kale ninabim pen il u ninagpim.

⁴ Kale nibi bi mñi midpim gau, mid aij gagmim, God nip gasi u ninagpim. Nan gagep rö ap gö ninjun, a gipim u, yad ginö ninagnabim. Bi Jona nip ga rö, adö u yip gö, ninabim," a ga. Jisas anig hagöm, kalip arö göm migan ap ara. *

Nan yis a gipal rö u, Jisas manö hod riköm haga

(Mak 8:14-21)

⁵ Jisas abe, bi nipe gau abe ñig magib udöm, ñig wanö böñ lödan amöm ninla, bred gau hau göm dauagla.

⁶ Anig ninjöm Jisas bi nipe gau kalip haga, "Bi Perisi, bi Sadyusi, yis kale u, nin aij gimim," a ga. *

⁷ Jisas anig haga ninjöm, bi nipe gau, ke hag nin hag nin göm hagla, "Hon bred dauagpun u me, anig hagab," a gila.

⁸⁻⁹ Pen Jisas kale hageila anibu ke ninjöm haga, "Kale nihön ginig bred dauagpun, a gimim, hag amil apil gabimn Kale yip nin ud aij gagpim. Bi paip dausan rö mideila ñin u, bred magö unbö mamid u udem, ud jö gi ñainö, ninjöm nabön nabön pil pali geila, wadi aigegö rö yagpe ajman raua? *

¹⁰ "Pen ñin hain u, bred magö unbö mudun jin udem, bi po dausan rö mideila u ñainö, ninjöm nabön nabön pil pali geila, wadi aigegö rö yagpe ajman raua? *

¹¹ Ñin anibu kale ke midmim, bred wadi yagpe u pen mñi manö hod rik hagajn u ninagmim, 'Bred nan a gi hagab,' a gipim. Bred nan a gi hagagabin. Bi Perisi gau abe, bi Sadyusi gau abe, yis kale u kalöp udnim rö löp u, a gem, hagabin," a ga.

¹² Anig hagö, kale ninla nan yis bred halö libal u hagaga; bi Perisi gau abe, bi Sadyusi gau abe, manö hag ñibal u ninagmim, a göm, manö hod riköm haga.

Pida Jisas nip haga, "Ne Mesaia u, God kamij u Ñi nipe yabit," a ga

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Hainö Jisas daun kub Sisaria Pilipai an au amjaköm, bi nipe gau kalip hag ninjöm haga, "Nibi bi gau Bi Ñi nipe bi an a gipal?" ö ga.

¹⁴ Hageia, bi nipe gau hagla, "Rimnap Jon bi ñig pak ñeb u, a gipal; rimnap, Ilaija, a gipal; rimnap, Jeremaia, a gipal; rimnap pen bi God manö hagep ap, a gipal," a gila. *

¹⁵ Hageila, Jisas kalip haga, "Kale ke pen, yip an a gimim ninjöm?" ö ga.

¹⁶ Hageia, bi nipe Saimon Pida haga, "Ne Mesaia u, God kamij u Ñi nipe yabit," a ga. *

¹⁷ Hageia, Jisas haga, "Jona ñi nipe Saimon. Manö hagpan anibu, aij hagpan. Ne gasi kabö rö ninban anibu, ke gau nibö auagöp; Bap kumi kabö adö lan u nöp, nöp gasi anibu nö, ne kabö rö ninban. *

¹⁸ "Yad nöp hagabin, ne Pida. Gasi kabö rö ninban anibu, yad nibi bi yad gau gau uł gi dapem, cöc yad kabö anibu adö u lnabin. Umeh magö u cöc yad gö, lug paknim rö lagöp. *

¹⁹ "God ram minön kumi kabö adö lan au, ki rib u nöp ñinabin. Ne minön nabön il i midmön, nagı adö mai ninmön kabö rö gagöp, wasö geinabön u, God kumi kabö adö lan au, u rö nöp wasö ginab. Pen nagı adö mai ninmön kabö rö midöp, yau a geinabön u, God kumi kabö adö lan au, u rö nöp yau a ginab," a ga. *

²⁰ Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, "Nibi bi gau kalip, yad Mesaia me anibu, a gimim, hagagmim," a ga.

Jisas, "Ilön udem umem uraknabin," a ga

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ñin an anib u, Jisas bi nipe gau kalip, bi gau yip anig anig ginaböl, a göm, waiö hagöm haga, "Yad hainö Jerusalem arnö, bi manö ud asikep gau löm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi God lo

* 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29 * 16:6: Luk 12:1 * 16:8-9: Mad 14:17-21 * 16:10: Mad 15:34-38 * 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * 16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16 * 16:18: Jon 1:42; Ep 2:20 * 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

manö hag ñeb bî gau löm, yîp ilön ñöm al pak lî naböl. Pen ñîñ mîhöp mîdem, ñîñ mîhöp nîgan u kauyan uraknabin,” a ga.

²² Anîg hageia, Pida, Jisas nîp dam got au amöm, manö klö rö hagöm haga, “Bî Kub! Nöp anîg gagnîm! Manö anîbu hag aij gagpan. God nöp abad mîdö, anîg gagnîm,” a ga.

²³ Hageia, Jisas ado göm, Pida nîp haga, “Seden, yîp arö gîmön aru! Yîp nîhön gîñîg wasö gîmön hagabön? God gasî nîñöb rö nîngapan; nîbî bî gasî nîñbal rö nöp nîñmön hagabön,” a ga.

²⁴ Jisas anîg hagöm, bî nîpe gau kalîp haga, “Nîbî bî an an yîp lau adö mîdun a gaiöl u, nan mîñöñ naböñ îl i gasî kub nîñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasî kub nîñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yîp hain göl. *

²⁵ Nîbî bî an, yad Jisas nîp udnö aij gagnab, a göm, nîñnab u, kamîñ mîdagnab; pen nîbî bî an, yad Jisas nîp nîñ ud mîdainö yîp nîhön gaiöl u, manö mîdagöp a gîñab u, pör nöp kamîñ nöp mîdeinab. *

²⁶ “Nîbî bî an nan mîñöñ naböñ adö îl i udnam, a göm, gö arnab u, gasî kub nîpe u adö anîbu nöp areinab me, kamîñ pör mîdep u udagnab. Aka God nîp nan anîb gau rauöm, kamîñ pör mîdep u udnabî Wasö yabî! *

²⁷ “Hainö yad Bî Ñî nîpe, Bapi mailö pîdöñ udem, ejol gau aip ado gî aunabin ñîñ u, manö kub u nîñem, nîbî bî gî aij gîpal gau ke lem, nîbî bî gî naij gîpal gau ke lem, pen ñîñabin. *

²⁸ “Yad kalöp nîñö yabî hagabin, kale nîbî bî mîdpim gai i, rîmnap kamîñ mîdeinabim me, Bî Ñî nîpe nîbî bî udöm, kumi kabö adö lan au abad mîdeinab ñîñ u, Bî Ñî nîpe auö nîñöl gî, nîp nîñnabim,” a ga.

17

Jisas hañ roman ke yabî la (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Jisas manö anîbu hagöm, ñîñ unbö kagot jîñ u mîdöm, Pida, Jems, Jems nîmam Jon kalîp yam ut gî, dum i gîlan ap amöm, ke mîdeila.

² Anîg göm mîdlö nîñöl gî, Jisas hañ roman nîpe u ke yabî löm, mulu adîñ u sîdö rö nîñöm, watîñ nîpe u mîmailö yabî ga. *

³ Anîg gö nîñöl gî, kale nîñla, bî God manö hagep nöd umlö, Mosîs aip Ilaija aip, apil Jisas aip manö hag mîdeila.

⁴ Kale nîñöm, Pida Jisas nîp haga, “Bî Kub. Hon aui mîdpun u, aij yabî mîdpun. Ne yau a gîmön, ram bada mîhau nîgan gun, nöp ap, Mosîs nîp ap, Ilaija nîp ap,” a ga.

⁵ Pida anîg hagö nîñöl gî, kumi rud yabî ap apöm, kalîp magöñhalö pañu gî yuö yua. Pañu gî yuö yuö nîñöl gî, manö ap kumi anîbu nîbö haga, “Ñî mîdmagö yad i, yîp aij yabî göp. Manö nîhön nîhön hagnîm u, nîñ udmim,” a ga. *

⁶ Manö anîbu anîg göl auö nîñöm, Jisas bî nîpe gau gasî iru nîñöm, pîñîñ göm, am mîñöñ îl au paköm, mulu adîñ kale u mîñöñ yan lî mîdeila.

⁷ Jisas apöm, kalîp ud nîñöm haga, “Pîñîñ gaggim. Urakîm!” a ga.

⁸ Hagö, uraköm nîñla, Jisas nîpe nöp mîdeila.

⁹ Pen sîr u gîyan göl gî, Jisas kalîp haga, “Mîñî nîhön nîhön gajîp nîñbim anîbu, nîbî bî gau kalîp hag ñaggim. Hainö Bî Ñî nîpe umöm uraknab ñîñ u me, nîbî bî gau kalîp hag ñîñabin,” a ga.

¹⁰ Hageia, nîp hagla, “Lo manö hag ñeb bî gau nîhön gîñîg hagpal, ‘Ilaija nöd aueinab; hainö Mesaia mîñöñ naböñ îl i aunab,’ a gîpal?” ö gîla. *

¹¹ Hageila, haga, “Nîñö hagpal. Manö anîbu mîdöp: ‘Ilaija nöd apöm, kalîp hag aij gö, hainö Mesaia u aunab.’”

¹² Pen nîñîm. Ilaija aua u pen auö nîp nîñagla. Gasî kale ke nîñla rö, nîp gî naij gîla. Bî Ñî nîpe u nîp u rö nöp gîñaböl,” a ga. *

* **16:24:** Mad 10:38; Luk 14:27 * **16:25:** Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * **16:26:** Mad 4:8-9 * **16:27:** Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep 22:12 * **17:2:** 2Pi 1:16-18 * **17:5:** Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15 * **17:10:** Mal 4:5 * **17:12:** Mad 11:14

13 Jisas anig hagö, bi nipe gau niñla, Jisas Ilaija hib haga u pen Jon bi ñig pak ñeb u nip nöp haga. *

Kijaki abañ ala ñi ap, Jisas gö, kamij la (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Pen kale ban yañ amjaköm niñla, niñbi bi iru nöp mideila. Bi ap, niñbi bi mideila añ anib au apöm, Jisas mideia au kugom yimöm haga,

15 “Bi Kub. Ñi yad u mög niñmön. Nip hauñ alö, mid aij gagöp. Pör amöm, mab inöb añ gau abe, ñig añ gau abe gi dam pakab.

16 Nip dam bi ne gau midajal gau ud arnö, gi wasö niñöm arö gipal,” a ga.

17 Hageia, Jisas haga, “Kale niñbi bi mñi ñin i midpim gau, God nip gasi niñmim niñ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale niñ udmim ke ginabimñ Ñi anibu ud yip aui dauim,” a ga.

18 Hagö, ñi anibu daueila, Jisas kijaki nip abañ ala u hag gö, höñ arö, magö u nöp kamij la.

19 Anig gö, Jisas bi nipe gau nipe mideia au apöm, ke nöp midöl gi, nip hag niñöm hagla, “Niñhön gö, kijaki abañ ala anibu, hag yu wasö niñun arö gipun?” ö gila. *

20 Hageila, Jisas haga, “Niñ udep magö kale u udep göp u me, hag yu wasö niñmim arö gipim. Pen niñim! Niñ udep magö kale u mab masded yñ magö pro midöp rö u mideinab u, nan niñhön niñhön hageinabim, hagnabim rö ginab. Nö ilö i, ‘Ke gidan aru,’ a ginabim u, arnab. *

21 Pen kijaki abañ alöp anibu, yiharñ hag yumim rö lagöp. Nan magö arö gimim, God nip sabe göl gi midmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyañ haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Jisas bi nipe gau aip ram minöñ Galili apöm magum göm, kalip haga, “Söl midöp, Bi Ñi nipe nip dam niñbi bi rimnap kalip ñeinaböl, *

23 nip böñ nöp al pak lölö umnab u pen ñin mñhöp midöm, ñin mñhau niñgañ u kauyañ uraknab,” a ga.

Jisas anig hagö, bi nipe gau nip mög niñöm, gasi iru yabiñ niñla.

Jisas God sabe gep ram dakis u ña

24 Pen hainö, Jisas bi nipe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bi God sabe gep ram dakis udep gau kale apöm Pida nip hagla, “Manö hag ñeb bi kale u dakis ñöb halö?” ö gila. *

25 Hageila, Pida haga, “Yau, nipe dakis ñöb halö,” a ga. Pen Pida anig hagöm, ram raul arö niñöl gi, Jisas nipe nöd hagöm, Pida nip hag niñöm haga, “Gasi ne niñhön niñban? Gapman bi kub gau, dakis mani gai niñbö udpalñ Niñbi bi kale ke gau niñbö udpal aka niñbi bi mlö gau niñbö udpal?” ö ga.

26 Hageia, Pida haga, “Niñbi bi mlö gau niñbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Niñö, bi kale ke gau dakis ñagpal.

27 Pen hol ñagnabul u, kalip mulu lugnim rö löp. Anib u, ne ñig wañö au ammön, nagñ huk yumön, kabsañ nöd udnabön u, meg miñgan ud lakmön niñnabön, mani magö aññ ap meg miñgan u mideinab. Ud dam dakis hol mñhön u ñimön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bi kub midaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Jisas bi nipe gau apöm, nip hag niñla, “Niñbi bi God udöm, kumi kabö adö lañ au abad mideinab gau, an niñbi kub bi kub mideinab?” ö gila. *

2 Hageila, Jisas ñi pai pro ap wiñ alö auö, ud amgö ilö adö kalip au urak ñöm,

3 haga, “Yad kalöp niñö yabiñ hagabin, kale ñi pai pro gau gasi niñbal rö niñagnabim u, God ram minöñ kumi kabö adö lañ au aragnabim. *

4 Anib u, niñbi bi hon niñbi bi kub midagpun a göm, ñi pai pro i rö

* 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1 * 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * 17:22: Mad 16:21

* 17:24: Eks 30:13; 38:26 * 18:1: Luk 22:24 * 18:3: Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17

m+deinaböl u me, God n+bi b+ n+pe ke udöm, abad m+deinab an au, n+bi b+ kub rö m+deinaböl,” a ga.

5 Pen n+bi b+ y+ip n+ñ udöm, ñ+ pai pro i rö ud aij g+inaböl u, kal+ip nöp wasö, y+ip abe ud aij g+inaböl. *

*Ñ+ pai kal+ip nan naij g+ yambal u
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)*

6 “Pen n+bi b+ r+imnap apöm, ñ+ pai y+ip gas+ n+ñ udpal gau, kal+ip nan si nan naij adö u g+ yamlö, kale gas+ y+ip u hau+ göm, nan si nan naij g+inaböl. N+bi b+ an+g g+in+g geinaböl u, nöd kabö kub ap uñam u nag+ ud l+ r+ib+köm, dam ñ+g solwara an au yublap u aij. Kam+ñ midöm, an+g g+ naij yab+ñ g+inaböl u, ilön kub yab+ñ udnaböl.

7 “N+bi b+ m+inöñ naböñ it i midpal gau marö yab+ñ g+inab. Nag+ naij adö u göm, n+bi b+ r+imnap kal+ip gas+ ñ+lö, adö an+bu göm ap lug paknaböl u, naij yab+ñ g+inab. Nag+ adö an+bu nöd g+im+dal, m+ñi g+pal, hainö u rö nöp g+inaböl. An+g g+inab pen n+bi b+ adö an+bu g+ yamnaböl gau, ilön ke yab+ñ udnaböl.

8 “Ñ+magö ma kale u n+ñmim, nan si nan naij g+in+g gain+m, ñ+magö ma u r+ib g+ dö g+ yumim. An+g g+mim me, nan si nan naij gep adö u arö g+mim, God ram m+inöñ au ammim, pör m+deinabim. Wasö u, ñ+magö ma halö m+dmim, pen m+id aij gagmim, nan si nan naij gep adö u g+ dammim, ram m+inöñ mab ke pör inm+idöp u arnabim. *

9 “Pen amgö u n+ñmim, nan si nan naij g+in+g gain+m, amgö böñ an+bu lau ud gulu g+ yumim. An+g g+mim me, nan si nan naij gep adö u arö g+mim, God ram m+inöñ au ammim, pör m+deinabim. Wasö u, amgö m+höp halö m+dmim, pen m+id aij gagmim, nan si nan naij gep adö u g+ dammim, ram m+inöñ mab ke pör inm+idöp u arnabim.

10 “Kale n+ñ aij g+mim, ñ+ pai pro gau nan y+har+ñ, a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Yad kalöp hagabin, ñ+ pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö ilö adö n+pe u ram m+inöñ kumi kabö adö lan au m+idpal. *

*Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod r+iköm
haga*

(Luk 15:3-7)

11 “B+ Ñ+ n+pe u, n+bi b+ ur g+pal gau, kal+ip udn+g aua. *

12 “B+ ap kaj sipsip n+pe ñ+n juöl unbö mam+id u rö m+deinab. Pen añ+ ap ur geinab u, n+pe n+hön g+inabñ Sipsip n+pe r+imnap kal+ip arö gö, nan u+an u+an ñ+ñlö n+ñöl g+, sipsip n+pe ur g+inab u n+ip u+hai n+ñ arnab. Am u+hai u+hai udöm, m+ñ m+ñ yab+ñ g+inab.

13 Kalöp n+ñö hagabin, kaj sipsip n+pe magöñhalö m+ñ m+ñ göp, pen kaj sipsip n+pe ap ur gö, u+hai n+ñ dam dam udnab u, sipsip an+bu nöp m+ñ m+ñ yab+ñ g+inab.

14 An+bu u rö, Bapi kale kumi kabö adö lan m+idöp u, ñ+ pai pro n+pe ap ur gagn+m, a göm, n+ñ nöp m+idöp.

Añ mam kale gau kalöp g+ naij gaiöl u

15 “N+bi b+ añ mam, a g+inabön gau, b+ ap nöp g+ naij gain+m, ne pen ammön, n+ip aip ke m+dmön, nöp nan n+hön ga an+bu waiö hagmön. An+g hagö, n+ñ udö me, nañ+n namam ne yab+ñ m+deinab. *

16 Pen ne an+g gö, n+pe n+ñagnab u, ne ammön, añ mam m+höp rö u+ g+ dammön, kale n+ñ m+idlö n+ñöl g+, ne b+ an+bu aip manö hagmil. *

17 Pen ne an+g gö, n+pe manö udagain+m u, n+bi b+ cöc aubal rö magöñhalö n+ñ m+idlö n+ñöl g+, manö an+bu kal+ip hag ñ+mön. Pen ne an+g gö, n+ñ udageinab u, ne arö g+mön. An+g ga n+ñmön hagmön, ‘B+ an+bu n+bi b+ God Manö n+ñagöm, b+ dak+is udep rö u me, an+g göp,’ a g+mön, n+ip arö g+mön.

18 “An+bu u, yad kalöp n+ñö hagabin, m+inöñ naböñ adö it i wasö geinabim u, God n+pe kumi kabö adö lan m+idöm, u rö nöp wasö g+inab; pen yau a geinabim u, n+pe u rö nöp yau a g+inab. *

19 “Yad kalöp hagabin, n+bi b+ m+höp m+inöñ naböñ it i m+dmil, manö hag adö añ+ limil, Bapi yad kumi kabö adö lan

* 18:5: Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * 18:8: Mad 5:29-30 * 18:10: Hib 1:14 * 18:11: Luk 19:10 * 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17 * 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7

mıdöp u nıþ hag nıñeinabil u, hag nıñnabil rö gınab. *

²⁰ Pen nıbi bı mıþhöp aka mıþhau nıgan rö, gası yıþ nıñöm, ap magum geinaböl u, yad kalıþ anıþ au mıdeınabın,” a ga.

Bı wög gı ñeb naij u

²¹ Pıda Jısas mıdeıa söl au apöm haga, “Bı Kub. Mam ap yıþ gı naij gainım u, ñın aıgegö rö gı naij geınab, yad nıñem arö gınamıñ Ñın unbö mudun jıñ u rö aka?” ga.

²² Hageıa, Jısas haga, “Ñın unbö mudun jıñ wasö; ne bı anıþbu nöp gı naij gınab u nıñmön arö gınabön u, ñın juöl ñın juöl unbö mudun jıñ u nıñmön arö gınabön. *

²³ God nıbi bı udöm ram mınöñ kumi kabö adö lañ au abad mıdeınab u, aıud adö i rö mıdöp. Kıñ ap nıpe bı wög gı ñeb nıpe rımnab kalıþ mani rımnab ñöm, hainö pen ñım a gınab. Hainö nıpe gası nıñöm hagnab, ‘Kale naböñ ñılañ,’ a gınab.

²⁴ Pen mıdöp u pen ñınaböl, a gö, bı ap nıpe mani ilöñ ñın juöl iru yabıt nan naböñ mıdnab bı u daunaböl.

²⁵ Pen bı anıþbu pen nıpe kub yabıt mıdnab u me, pen ñınım rö lagnab. Anıg gö, bı kub u nıñöm, bı wög gep nıpe rımnab kalıþ hagnab, ‘Nıpe göp anıþbu rö, nıþ udmım, nıbin ñı pai, nan nıpe nıñön nıñön mıdöp gau magöñhalö udmım, dam sıkim gıpe, rauaiöl nıñöl gı, mani anıþbu dap yıþ ñımım,’ a gınab.

²⁶ Anıg hagö, bı anıþbu pen, kugom yımöm, kıñ u nıþ hagnab, ‘Ne yıþ mög nıñmön, abad mıdaimön; nan adıñ ne anıþ gau magöñhalö naböñ ralnabın,’ a gınab.

²⁷ Hagö, kıñ u nıþ mög nıñöm, nan naböñ nıpe u, arö gımön aru, a gınab.

²⁸ “Anıg göm arö gö nıñöl gı, bı wög gı ñeb anıþbu nıpe pen amöm nıñnab, bı nıpe aıþ wög gımıdıl bı ap mıdeınab. Nıþ nıñöm, uñam ud sısı löm hagnab, ‘Nöp mani ilöñ añı ap ñınö u, naböñ ral!’ a gınab.

²⁹ Hagö, bı nıpe aıþ wög gımıdıl anıþbu kugom yımöm manö neb neb gı

hagöm hagnab, ‘Ne yıþ mög nıñmön, abad mıdaimön; nan naböñ ne anıþbu magöñhalö naböñ ralnabın,’ a gınab.

³⁰ Hagö, bı anıþbu manö nıþ u nıñagöm hagnab, ‘Nöp dam nagı leınabın, nan naböñ anıþbu naböñ ralmön nöp me, höñ arnabön,’ a göm, nıþ dam nagı lınab.

³¹ Anıg gö, bı nıpe aıþ wög gımıdal gau, kalıþ hibur naij gö, amöm kıñ u nıþ manö anıþbu magöñhalö hag ñınaböl.

³² Hag ñılö, bı kub u, bı nıpe anıþbu nıþ wıñ alö aueınab hagnab, ‘Ne wög gı ñeb bı naij yabıt. Ne yıþ mıñöñ gajan, nöp mög nıñem, nan naböñ yad nöp mıdöp u arö gıþın.

³³ Ne pen nıñön gıñıg, bı ne aıþ wög gıþıl u nıþ u rö nöp mög nıñmön, arö gagpan?’ ö gınab.

³⁴ Bı anıþbu bı nıpe aıþ wög gımıdıl u nıþ mög nıñagnab u me, bı kub anıþbu kal juöm, wög gı ñeb bı anıþbu nıþ dam nagı lep ka abadep bı gau ñöm hagnab, ‘Nıþ nagı lö, ilön gö nıñöl gı mıdöm, nan naböñ yıþ u naböñ magöñhalö ralöm nöp höñ arnab,’ a gınab. *

³⁵ Kale añ mam rımnab kalıþ u rö nöp geınabım, Bapı yad kumi kabö adö lañ au mıdöp u, kalöp pen u rö nöp gınab. Anıþ u, nañın namam kale gau kalöp gı naij geınaböl u, kalıþ mög nıñmım, mıdmagö lımım, arö gımım,” a ga. *

19

Bı nıbi udnıg, böñ nöp udnab; hainö nıþ hag yuagnab

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Jısas manö anıþbu hag pıs göm, ram mınöñ Galılı arö göm, ram mınöñ Judia, ñıg Jodan böñ lödañ adö ara.

² Areıa, nıbi bı iru yabıt nıþ hain geıla nıñöm nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la.

³ Pen bı Perisi gau, Jısas nıþ hag nıñno, manö naij rımnab hagnım, a göm, apöm hagla, “God Moıs nıþ hag ña lo manö u, nıbi ap nan pro ap gı naij gınab u, bı nıpe nıþ hag yunıg, hag yunab aka wasöñ Ne nıñön gası nıñban?” ö gıla.

* 18:22: Luk 17:4 * 18:34: Mad 5:25-26 * 18:35: Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13

4 Hageila, Jisas haga, “God Manö kali kliñ rikla u kale amgö li niñagpim arñ Ram mñnön hadame dagol gi la ñin u, bi ap, niñbi ap, gi la. *

5 God haga, ‘Adö anibu me, bi gau nime nap aip midöm, niñbi udöl gi, nime nap arö göm, kale ber mihau jim ñöl han midlö hañ roman añi yabiñ linab,’ a ga. *

6 Anib u me, God hagö hañ roman kale mihöp wasö; uri jim ñöl añi linab anibu, bi ap apöm, kalip hag ud asik ke ke lagnab wasö,” ga.

7 Jisas anig hageia, bi Perisi gau nip hagla, “Pen niñhön ginig Mosi manö ap kali kliñ riköm haga, ‘Niñbi hag yunig, niñbi i böñ nöp arö gabin, a gimim, köp ap kali kliñ rik niñmim, hag yumim,’ a ga?” ö gi la. *

8 Hageila, Jisas haga, “Kale niñbi bi manö niñ udagpim u me, Mosi anig haga. Pen God niñbi bi hadame gau gi la ñin u, anig gagmidal.

9 Pen yad kalöp hagabin, bi an, niñbin u bi ap aip ud gilö wasö, yiñharin nöp hag yuöm, niñbi hain niñbö udnab u, niñbi si udnab niñjöm God niñjö naij yabiñ ginab; niñpe niñbi si udep bi me u,” a ga. *

10 Jisas anig hagö, bi niñpe gau hagla, “Bi gau niñbi kale yiñharin hag yuagnaböl u, bi praj midöm niñbi udagöl u aij,” a gi la.

11 Hageila, Jisas haga, “Bi magöñhalö yiñharin midaiöl rö lagöp. God bi yiñharin midaiöl, a göm, hag la gau nöp, yiñharin midaiöl rö löp.

12 Bi rimnap, kale wañ lagö yag daubal gau, niñbi udagpal. Bi rimnap, bi rimnap wañ kalip rib gi dö gipal gau, niñbi udagpal. Pen bi rimnap, God niñbi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab wög u gun, a göm, niñbi udagpal. Kale bi praj midun, a gimim, bi praj mideinabim u aij,” a ga.

Jisas niñmagö ara niñpe u niñpai pro nabic cög adö lañ la
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

* 19:4: Jen 1:27; 5:2 * 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11
* 19:14: Mad 18:2-3 * 19:17: Lep 18:5; Luk 10:28 * 19:18: Eks 20:12-16; Dud 5:16-20 * 19:19: Eks 20:12-16; Lep 19:18

13 Niñbi bi gau, “Jisas niñmagö niñpai hon nabic cög adö lañ löm, God nip sabe gañ,” a göm daueila, pen bi niñpe gau kalip niñij halö löm hag gi la.

14 Anig gilö, Jisas pen niñpai anib gau wiñ alö aueila niñjöl gi, bi niñpe gau kalip haga, “Niñhön ginig kalip anig hag gipimñ Niñpai pro anib gau arö giñpe yip aulan. God niñbi bi udöm, kumi kabö adö lañ au abad mideinab u, niñpai pro anib gau rö,” a ga. *

15 Anig hagöm, God niñpai pro anib gau kalip pig mideian, a göm, Jisas niñmagö ara niñpe u niñpai pro nabic cög adö lañ löm, ram mñnön migan ap ara.

Bi ap nan niñpe iru nöp mideia
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Bi ap Jisas mideia au apöm haga, “Manö hag ñeb bi. Yad nan niñhön aij u gem, pör midep u udnam?” ö ga.

17 Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, nan aij mai, a gimön, hag niñjábön? God añi me Bi aij. Pen pör pör mideinam, a gimön u, lo manö hagöm kali kliñ rikla gau niñjmön hagöp rö gimön,” a ga. *

18 Hageia, haga, “Lo adö mai rö hagabön?” ö ga. Hageia, Jisas haga, “Wip al pak gagmön; niñbi si bi si gagmön; nan si udagmön; manö kub hagnaböl u, manö piral hagagmön; *

19 name nap manö hagöl adö u nöp niñjmön hain gimön; ne ke midmagö lñban rö, niñbi bi rimnap kalip midmagö lñmön,” a ga. *

20 Anig hageia, bi praj anibu haga, “Lo manö gau magöñhalö niñhakpin. Pen yad niñhön nan aij u gem, kamñ pör midep u udnam?” ö ga.

21 Hageia, Jisas haga, “Mid aij yabiñ ginam, a gimön u, nan ne gau magöñhalö yumön, mani udmön, niñbi bi mög gep rö gau kalip niñmön me, mid aij gep ne u mideinab God ram mñnön kumi kabö adö lañ au. Pen yad hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

22 Hagö, bi praj anıbu nan nıpe iru mıdeia rö, manö anıbu nıñöm, gası iru nıñöl gı ara.

23 Pen nıpe anıg göl arö nıñöl gı, Jisas bi nıpe gau kalıp haga, “Yad kalöp nıñö yabıtı hagabin, nıbi bi mani nan kale iru mıdeinab gau, God nıp uıtham gası nıñ udlö, kalıp udöm kumi kabö adö lañ au abad mıdeinab.

24 Kaj kamel gau, kalı mauötı nagı yubal mıgan u arnıg arnaböl; pen nıbi bi nan iru mıdöp gau, God nıp uıtham gası nıñ udlö, kalıp udöm abad mıdeinab,” a ga.

25 Jisas bi nıpe gau manö anıbu nıñöm, gası kub nıñöm hagla, “Pen bi aij anıbu, God ud kumi kabö adö lañ au ud aragnab, a gıpan u, nıbi bi an rö ud arnab?” ö gıla.

26 Hageila, Jisas kalıp nıñöl gı haga, “Nıbi bi gau ke göl rö lagöp. God nöp me, nan nıhön nıhön gınıg, gınab,” a ga.

27 Jisas anıg hageia, Pida haga, “Nön! Hon nan hon gau magöñhalö arö gun, ne aip nöp cıg gun ajpun u, hon pen nan nıhön udnabun?” ö ga.

28 Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp nıñö hagabin, ñın hain u yad mailö pıdöñ halö apem, nıbi bi magöñhalö abad mıdeinabin. Ñın anıbu me, kalöp bi yıp hain geinabim gau hagnö, Isrel nıbi bi ıt ke ke unbö mıgan lañ gau, kalıp abad mıdeinabim. *

29 Nıbi bi yıp nıñ udöm, ram, nıñın nımam, nıme nap, ñı pai, wög adıñ, nan nıhön nıhön gau arö gınaböl gau, God kalıp hauı gagnab; nan anıb gau rö kalıp pen iru yabıtı ñöm, pör mıdep kalıp ñınab.

30 Pen nıbi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabıtı gau mıdeinaböl. Pen nıbi bi uri jöl adö yabıtı au mıdpal gau, hainö iru nöp nöd am mıdeinaböl. *

20

Nıbi bi nagı wain wög gıpal gau, manö hod rıköm haga

1 Jisas anıg hagöm haga, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Bi wain wög nap nıbö ap, bi rımnab am daunö, wög yıp u gılañ, a göm,

ram gısön rıka magö u uraköm, am bi rımnab uıthai nıñöm,

2 kalöp mani silpa magö añı añı raunabin, a göm, kalıp aip manö hag adö añı löm, hag yuö, am wain wög nıpe u wög geila.

3 Pen sıdö yöp anı au ap ranab magö u, am maker au amöm nıña, bi rımnab yıharıñ mıdeila.

4 Kalıp nıñöm haga, ‘Kale u rö nöp am wög yad u geinabim, yad kalöp mani kabö rö raunabin,’ a ga.

5 Hagö, am wög nıpe u geila. Pen sıdö anı kub lañ magö u abe, sıdö gamıñ gab magö u abe, manö anıbu nöp hagöm, bi rımnab halö udö, wög nıpe u geila.

6 Sıdö wad arnıg gab magö u, kuöyanı maker au amöm nıña, bi rımnab halö ap mıdep nöp mıdeila. Kalıp haga, ‘Kale nıhön gınıg ñın i wög gagmim, yıharıñ yabıtı mıdpım?’ ö ga.

7 Hageia, nıp hagla, ‘Bi ap hanıp wög ap ñagöp,’ a gıla. Hageila, kalıp haga, ‘Kale u rö nöp am wain wög yad u gımim,’ a gö, am wög geila.

8 Duga magö u, wain wög nap u, bi abad mıdep nıpe u nıp haga, ‘Ne ammön, bi wög yıp gaböl gau kalıp hagö, aulö, bi hainö hagnö aubal gau, mani kalıp u nöd ñımön; bi nöd hagnö aubal gau, mani kalıp u hainö ñımön,’ a ga. *

9 “Hagö, bi abad mıdep u, bi anıb gau kalıp wıñ alö aueila, bi sıdö wad arö nıñöl gı, ap wög gıla gau, ap mani kale u nöd udlä.

10 Pen kale anıg göl udlö nıñöl gı, bi nöd hagö, ap wög gıla gau, hag nıñla e, ‘Hon mani kub u udnabun,’ a gıla u, pen hainö udöl gı nıñla, kale mani añı anıbu nöp udlä.

11 Udöm, adıñ bi wain wög nap nıbö u aip pen pen hagöm hagla,

12 ‘Hon nıhön gınıg, bi hain aubal gau mani udpal añı u rö nöp udpun? Hon hılm halö urakun, sıdö kal nıñö nıñöl gı, wög gıno gıno iru göp u, pen bi ap pro magö ap wög gajal mani ñıban rö nöp hanıp ñıban!’ a gıla.

* 19:28: Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21 * 19:30: Mad 20:16; Luk 13:30 * 20:8: Lep 19:13; Dud 24:15

13 Hageila, bi wög naböŋ nap nibö u niŋöm, bi kale ap niþ haga, ‘Mam, nöŋ! Nöp gi naij gagpin. Nöp mani niŋabin a giþin rö niþbin.

14-15 Bi hain aubal gau, bi nöd aubal gau aip adip adip niŋig, niŋabin. U nan yad. Anib u, bi riŋnap ai giŋig göm wasö giŋaböŋ Kalip haŋöwaŋö niþbin u, ne ai giŋig giŋmön mulu lugöŋ Mani niþbin u ud ram ne arul’ a ga,” a ga.

16 Jisas aiud anibu hagöm, haga, “Niþi bi hain midpal gau, nöd mideinaböl; niþi bi nöd midpal gau, hain mideinaböl,” a ga. *

Jisas kuöyaŋ haga, yiþ al pak lilo umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Jisas Jerusalem amöl gi, adan aŋ au, bi niþe unbö miŋan laŋ kalip dam goŋ gau amöm, ke midaila niŋöl gi kalip haga,

18 “Kale niŋim! Hon Jerusalem arno, Bi Niþ niþe niþ mumug göm, niþ dam God niþ nan sabe gep bi kub gau abe, lo manö hag ñeb bi gau abe, niþmagö adö kalip u leinaböl, kale niþ manö kub hagöm hagnaböl, ‘Bi i niþ al pak lep,’ a giŋaböl. *

19 Anig hagöm, Juda bi wasö gau kalip ñeinaböl, niþ hag juöm, rapin paköm, dam mab ba laŋ al pak lilo umnab. Niŋ miþöp midöm, niŋ miþhau niŋaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub midnig gasi niŋlö

(Mak 10:35-45)

20 Sebedi niþ niþe miþöp, niþe niþ anib miþhau uŋ gi, Jisas mideia au apöm, ubör yiþhöŋ göm haga, “Yad manö ap midajip auabin,” a ga.

21 Hageia haga, “Manö anibu niþhön?” ö ga.

Hageia, haga, “Yiþ aij giŋab u, hainö ne kiŋ midmön, niþi bi abad mideinabön niþ u, niþ yad miþhau ba nöp au asiŋnabil,” a ga. *

22 Anig hageia, Jisas haga, “Manö yiþ hag niþbil u, niþ aij gagpil. Niþg asi yad niþniþg gabin u, kale miþhöŋ u rö nöp

* 20:16: Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 * 20:18: Mad 16:21; 17:22-23

* 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11 * 20:25: Luk 22:25-26

2:7

niþnabil?” ö ga. Hageia haglö, “Yau! Niþnabil!” a giŋlö. *

23 Hagailö haga, “Niþö hagabil. Niþg asi niþniþg gabin u niþnabil. Pen bi an yiþg böŋ lau, bi an sidagö böŋ lau asiŋ mideinabil u, hagagnabin. Manö u manö yad wasö; Bapi manö niþe. Niþi bi niþe ke hag löp gau anib rö mideinabil,” a ga.

24 Bi niþe anib miþhau manö anibu anig hagailö, bi niþe unbö siduŋ laŋ manö u niþlö, mulu lugö, mamil miþhau kalip manö hag giŋla.

25 Jisas pen bi niþe gau kalip magöŋhalö hagö aueila haga, “Kale niþnim, Juda niþi bi wasö gau, kiŋ kale kŋö göm, abad midpal; bi kub kale manö niþhön niþhön hagnaböl u niþöm, ana udöm, hain giŋaböl me. *

26 Pen kale giþal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, niþi bi riŋnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

27 Bi an bi kub yabiŋ midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, niþi bi riŋnap kalip nagi wög gep bi rö midainim.

28 Bi Niþ niþe u, niþi bi gau kale wög yiþ giŋlaŋ a göm, auaga; wög kalip gi niþ damem, hainö nan si nan naij giþal adö u haji gi umnö, kale kamij aröl, a göm, aua,” a ga. *

Jisas bi amgö we ga miþhau gö, amgö niþ niþlö

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Pen Jisas daun kub Jeriko arö göm arö niþöl gi, niþi bi iru nöp niþ hain giŋla.

30 Bi amgö we miþhau adan goŋ au asiŋ midlö niþöl gi, “Jisas auab,” a giŋlö niþmil, meg miŋan dap ranmil haglö, “Depid Niþ niþe, halip mög niþmön!” a giŋlö.

31 Hagailö, niþi bi gau kalip miþhöŋ niþ ij halö hagöm hagla, “Manö hauŋ gagmil!” a giŋla. Anig hagla u pen, manö kalip u udagöm, meg magö rapin dap ranmil haglö, “Depid Niþ niþe, halip mög niþmön!” a giŋlö.

* 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30

* 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Pŋp

³² Anig hagailö, Jisas pidöŋ göm, kalip mihöŋ wiñ alöm haga, “Halip nihön gan, a gimil, yip wiñ alabil?” ö ga.

³³ Hageia haglö, “Bi Kub, halip amgö we göp u gö ñil niñul!” a gilo.

³⁴ Hagailö, Jisas kalip mihöŋ mög niñöm, amgö kalip u ud niñö, yöp magö u nöp amgö ñil niñlö, nipe arö niñöl gi, hain gilo.

21

Jisas Kiñ rö Jerusalem ara

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Jisas bi nipe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram m+nöŋ pro Bedpagi, Olip Dum söl amjakla. Amjaköm, bi nipe mihöp hag yuöm haga,

² “Kale mihöŋ ram riig aglö nö lödaŋ ammil niñnabil, kaj donki nime pi amil mihau nagı adık lınaböl mideinabil. Niñmil, nagı u hubıkmil pañıd daumil.

³ Pen niñi bi ap apöm, nihön ginig kaj donki hon u hubık ud arabil a gainım u, pen hagnil, ‘Bi Kub u wög midö, hagnıp udnig aubul,’ a gimil, yinıd yau a geinab, daunabil,” a ga.

⁴ Pen kalip mihöŋ hag yuö arlö anıbu, bi God manö hagep ap ginaböl, a göm, kali kliš rıka rö nöp ga. Nipe haga,

⁵ “Jerusalem niñi bi kalip hagnim, ‘Kiñ kale bi hain u, kaj donki adö u asiköm, kalöp auab.

Nipe kaj donki pi adö u asiköm auab,’ a gimim,” a ga. *

⁶ Pen Jisas bi nipe hag yuö arlö anıb mihau, haga haga rö,

⁷ kaj donki nime abe, pi marep abe pañıd dauailö, bi nipe gau wañj mlö ud juöm, kaj donki adö lañ laila, Jisas adö au asıka.

⁸ Niñi bi iru nöp, Bi Kub auab, a göm, wañj mlö kale adö lañ rol limıdal gau ud juöm, adan majö au lıla. Rımnab am köp uıaŋ, mab uıaŋ gau rıb gi dö gi dapöm adan majö au lıla.

⁹ Niñi bi gau Jisas nip big gıgabö göl amöl gi meg magö dap ranöm hagla,

“Niñim! Depid rikö, rik damöm riköp u, auöp i.

Nip aij a gabun!

Bi Kub nip yuö auöp bi anıbi me, nip aij a gabun!” a gıla. *

¹⁰ Jisas Jerusalem amjakö niñöl gi, niñi bi gau magöŋhalö hag amil apıl göm hagla, “Bi anıbu an?” ö gıla.

¹¹ Hageila, niñi bi Jisas aip aula gau hagla, “Bi i me Jisas, bi God manö hagep Nasared, ram m+nöŋ Galili niñö u,” a gıla.

Jisas niñi bi God sabe gep ram nan sikim geila gau kalip ridık gi höŋ yaŋ yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Jisas God sabe gep ram raul yaŋ amöm niña, niñi bi gau nan sikim gi mideila. Nipe niñöm, kalip magöŋhalö ridık yuöm, abañ bad mani löm, pen pen yımjik gaila gau ud ado göm, bi yaur sikim göm, mab po adö asık mideila gau, ud ado ga.

¹³ Anig göm kalip hag göm haga, “God Manö kalı kliš rıkla u, God haga, ‘Ram yad u yip sabe gep ram, pen kale gıpim u,

bi nan si udep ram ap rö löp,’ a ga,” a ga. *

¹⁴ Pen Jisas nipe God sabe gep ram raul mıgan anıbu midö niñöl gi, niñi bi amgö we ga rımnab, niñi bi ma naij ga rımnab aueila, kalip gö kamıŋ la.

¹⁵ Nipe nan gagep rö gö, ñı pai pro gau wiñ alöl gi hagla, “Nöp aij a gabun! Depid Ñı nipe! Use!” gıla. Pen kale anig geila, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niñlö, kalip mulu yabıl luga.

¹⁶ Mulu lugö hagla, “Nöp hagaböl u niñabön?” ö gıla. Hageila, Jisas kalip haga, “Yau! Hagaböl u niñabin u pen kale manö rımnab kalı kliš riköm hagla, ‘God, ne ginabön niñöm ñı pai pro ñı painaŋ gau hib ne haglö adö arnab,’ a gıla. Kale manö kalı kliš rıkla anıbu, amgö lı niñagim ar?” a ga. *

¹⁷ Anig hagöm, kalip arö göm, am ram riig aglö Bedani hana.

* 21:5: Sek 9:9 * 21:9: Sam 118:25-26 * 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16: Sam 8:2

*Jisas hagö, mab kia u m̄lep ga
(Mak 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Ruö Jisas ado ḡ Jerusalem aramöm adan aᅇ gau arö, n̄p k̄yö lö,

¹⁹ adan majö goᅇ au n̄ᅇa, mab kia ur ap m̄deia. Iᅇ au amöm n̄ᅇa, magö ñ̄ᅇeb p̄laga; uᅇaᅇ au nöp m̄deia. An̄g gö Jisas haga, “Ne hainö magö ap p̄lagnabön!” a ga. An̄g hagö n̄ᅇöl ḡ, magö an̄bu nöp kia mab ur u m̄lep ga.

²⁰ An̄g gö, b̄ n̄ipe gau n̄ᅇöm, aiö göm hagla, “Aige göm mab an̄bi ȳᅇᅇid m̄lep göp?” ö ḡla.

²¹ Hageila, Jisas kal̄p haga, “Yad kalöp n̄ᅇö hagabin, hon hagno God u rö nöp ḡnab, a ḡmim, gas̄ m̄höp wasö, gas̄ añ̄ nöp n̄ᅇnabim u, ḡnab. Pen mab kia m̄lep ga u nöp wasö; dum ilö an̄bi Iᅇᅇ ḡ ñ̄g kub aᅇ au aru, a ḡnabim u, arnab. *

²² “Pen kale God n̄p n̄ᅇ ud m̄dmim, n̄p hag n̄ᅇnabim u, hagnabim rö nöp ḡnab,” a ga. *

Jisas n̄p hagla, “Nöp an hagö an̄g hag ajabön?” ö ḡla

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Jisas God sabe gep ram u amöm, n̄bi b̄ gau kal̄p manö hag ñö n̄ᅇöl ḡ, b̄ God n̄p nan sabe gep b̄ kub gau abe, b̄ manö ud as̄kep gau abe apöm n̄p hagla, “Nöp an ne an̄g ḡmön, a göp, n̄ᅇmön an̄g ḡ ajabön?” ö ḡla.

²⁴ Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag n̄ᅇnö, ȳᅇ hag ñ̄be, yad pen an hagö wög ḡpin u, kalöp hag ñ̄nabin.

²⁵ Jon n̄bi b̄ gau kal̄p ñ̄g pak ña u, n̄ipe ke gas̄ n̄ᅇöm aua aka God hagö, apöm an̄g ga?” ö ga. Jisas an̄g hagö, kale ke hag n̄ᅇ hag n̄ᅇ göm hagla, “Hon, ‘God yuö apöm ga,’ a geinabun u, han̄p hagnab, ‘An̄b u, Jon hagöp u n̄hön ḡn̄g n̄ᅇ udagpim?’ ö ḡnab.

²⁶ Pen, ‘Jon gas̄ n̄ipe ke n̄ᅇöm apöm ga,’ a geinabun u, n̄bi b̄ gau han̄p kal̄ ḡnaböl. Gas̄ kale u, Jon n̄ipe b̄ God manö hagep b̄ ap aua,” a ḡla. *

²⁷ An̄g hagöm, Jisas n̄p hagla, “Hon n̄ᅇagpun,” a ḡla. Hageila, Jisas kal̄p

haga, “Kale ȳᅇ hag ñ̄agpim rö, yad pen an hagö yad apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñ̄agnabin,” a ga.

Jisas b̄ madöl m̄hau, manö hod r̄iköm haga

²⁸ Jisas an̄g hagöm haga, “Pen kale n̄hön gas̄ n̄ᅇnabimᅇ B̄ ap ñ̄ n̄ipe m̄höp m̄deinab. Ñ̄ n̄ipe nañ̄i u n̄p hagnab, ‘Ñ̄ me! M̄ñ̄i wain wög u am wög ḡ,’ a ḡnab.

²⁹ Hagö, ñ̄ n̄ipe hagnab, ‘Yade am gag-nam,’ a göm, hainö pen gas̄ adog n̄ᅇöm, am wain wög u geinab.

³⁰ Nap pen am ñ̄ wañ̄g u n̄p u rö nöp hag n̄ᅇö, hagnab, ‘Yau, ḡnam!’ a ḡnab u pen am gagnab.

³¹ Pen ñ̄ an̄b m̄hau, an nap hagnab rö ḡnab?” ö ga. Hageila, Juda b̄ kub an̄b gau hagla, “Ñ̄ n̄ipe nañ̄i u nöp nap hagnab rö ḡnab,” a ḡla. Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp n̄ᅇö hagabin, kale ȳᅇhar̄ᅇ m̄dpe n̄ᅇöl ḡ, b̄ dak̄s udpal b̄ gau abe, b̄ si udep n̄bi gau abe, God n̄bi b̄ udöm kumi kabö adö laᅇ au abad m̄deinab ram m̄nönᅇ u, kalöp abhak löm arnaböl.

³² Jon b̄ ñ̄g pak ñ̄eb u, kale n̄hön n̄hön ḡipe God n̄p aij ḡnab u, kalöp hag ña, pen manö n̄ipe u udagpe. B̄ dak̄s udöm mani piral r̄imnap halö udpal gau abe, b̄ si udep n̄bi gau abe, kale Jon manö haga adö an̄bu n̄ᅇöm, udla. Udla an̄bu kale hadö n̄ᅇbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij ḡpim u, n̄hön ḡn̄g an̄g ḡpun a ḡmim, arö gagpe,” a ga. *

B̄ naij wain wög abadpal, manö hod r̄iköm haga

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Jisas haga, “M̄ñ̄i manö hod r̄ikem ap halö hagn̄g gabin i n̄ᅇim. B̄ wög ad̄ᅇ nap n̄bö ap naḡ wain wög u ḡ ȳmöm, waryö göm, naḡ wain magö pak hib jakep m̄gan ap geinab. Ḡ löm, naḡ wain magö ap si ñ̄ᅇnaböl u, n̄ᅇ m̄daiun, a göm, ram m̄lö kub ap göm, b̄ r̄imnap kal̄p hagnab, ‘Kale naḡ wög ȳᅇ u abad m̄daimim, hainö p̄löm po gö, ȳᅇ

* 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12

* 21:22: Mad 7:7-11; 18:19

* 21:26: Mad 14:5

* 21:32:

Luk 3:12; 7:29-30 * 21:33: Ais 5:1-2

rɪmnap, kale rɪmnap udmim,' a gòm, ram mɪnɔŋ mɪlò yabɪt gau arnab. *

³⁴ Nagɪ wain magò u po gò nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe gau kalɪp hagnab, 'Wain wög yad gau ammim, bɪ wög abad mɪdpal gau hagnab, nagɪ wain magò yɪp rɪmnap dauim,' a gɪnab.

³⁵ Kale wain wög gau amjaklö, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau uraköm, bɪ ap nɪp gabi paknaböl, bɪ ap nɪp böŋ nöp al pak lɪlò umnab, bɪ ap nɪp kabö ju paknaböl.

³⁶ Anɪg gɪlò, bɪ nagɪ wain wög nap nɪbö anɪbu, bɪ nɪpe rapɪn bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinaböl, bɪ nagɪ wain wög geinaböl gau, kalɪp u rö nöp gɪnaböl.

³⁷ Anɪg gɪlò, bɪ wain wög nap nɪbö u hagnab, 'Nɪ yad u yunö me, manö nɪp u nɪŋnaböl,' a gòm, hag yuö arnab.

³⁸ Nɪ nɪpe u amjakö, bɪ wain wög gɪ mɪdeinaböl gau, nɪp nɪŋöm, kale ke hagnaböl, 'Bɪ wög nap nɪbö nɪ nɪpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i nɪ nɪpe udnab. Anɪb u, nɪp al pak lɪno umö, hainö nan wög gai i magöŋhalö udnabun,' a gɪnaböl. *

³⁹ Anɪg hagöm, nɪp dam wög adɪŋ got gau amöm, böŋ nöp al pak lɪnaböl. *

⁴⁰ "Anɪg geinaböl u, hainö bɪ nagɪ wain wög adɪŋ nap nɪbö u apöm, kalɪp nɪhön nɪhön gɪnɪg gab?" ö ga.

⁴¹ Hageia hagla, "Bɪ naj gɪnaböl anɪb gau kalɪp geinab, ilön kub yabɪt udöm umnaböl; hainö pen nɪbi bɪ rɪmnap halö udöm, kalɪp nagɪ wain wög u lɪnab, wög anɪbu gɪnaböl. Nagɪ wain magö po gɪnab nɪn u, nɪp rɪk dam nɪnaböl," a gɪla.

⁴² Hageila, Jisas haga, "God Manö kalɪ kɪn rɪkla u nɪŋagpim rö löp. Kale kalɪ kɪn rɪköm hagla,

'Bɪ ram gep gau, kale kabö ram gɪnɪg gòm, kabö ap udöm hagla, "Kabö i kabö naj göp gö arö gun," a gɪla.

Pen Bɪ Kub nɪpe geia nɪŋöm

kabö anɪbu nöp ram nɪpe au kabö aij ke yabɪt mɪdöp.

Bɪ Kub nɪpe anɪg gaia,

hon nɪŋun aiö yabɪt gabun,' a gɪla. *

⁴³ "Kabö aij udagpim anɪbu, God kalöp Juda kai arö gòm, nɪbi bɪ ke gau nɪbö, nan nɪp nɪb nɪnaböl gau, kalɪp udöm abad mɪdeinab.

⁴⁴ Nɪbi bɪ kabö adö anɪbu ap lug paknaböl gau, kalɪp rapɪn nöp paknab; pen kabö anɪbu ju lugöm, nɪbi bɪ pak rɪbɪknab gau, böŋ nöp pa jö ma jö gɪ arnab," a ga.

⁴⁵ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, Jisas manö hod rɪköm haga anɪbu, kalɪp nöp haga u nɪŋöm,

⁴⁶ nɪp nagɪ lun, a gòm, gasɪ nɪŋla u pen nɪbi bɪ gau, Jisas nɪp bɪ God manö hagep a gɪla u me, hanɪp kal hagnaböl, a gòm, nɪp nan ap göl rö laga.

22

Bɪ nɪbi udöm nan kub nɪŋbal

(Luk 14:15-24)

¹ Jisas kauyaŋ manö hod rɪköm haga,

² "God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab u, aiud adö i rö:

"Bɪ kiŋ ap nɪ nɪpe u nɪbi udnɪg gö, nan kub nɪŋnɪg, nan magö dap magum gɪnaböl.

³ Anɪg gòm, bɪ nɪpe rɪmnap hag yuöm hagnab, 'Nɪbi bɪ hag lɪnö gau am hagpe aulö, nan kub nɪŋun,' a gɪnab. Anɪg hagö, kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnaböl u pen kale arö gɪnaböl.

⁴ Anɪg gɪlò, bɪ nɪpe rɪmnap pen kauyaŋ hag yuöm hagnab, 'Kale am nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hagnab, "Kiŋ u, kaj kau kub rɪmnap, kaj kau pi marep rɪmnap pak lauöm, nan gau magöŋhalö gɪ jɪn gòm, 'Auöl,' a göp," a gɪmim,' a gɪnab.

⁵ Anɪg hagö, kale am hagnaböl u pen manö kalɪp u ud yunaböl. Rɪmnap nan wög kale gau arnaböl; rɪmnap mani wög kale gau geinaböl;

⁶ pen rɪmnap, kiŋ bɪ nɪpe gau gɪ naj göm, al pak lɪlò umnaböl. *

⁷ "Anɪg gɪlò, kiŋ anɪbu nɪŋö, hibur nɪp u naj gö, ami bɪ nɪpe gau hag yuö, am nɪbi bɪ bɪ nɪpe al pak lɪnaböl anɪb gau kalɪp magöŋhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab.

* 21:38: Mad 27:18 * 21:39: Hib 13:12 * 21:42: Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8 * 22:6: Mad 21:35

8 Pen bi nɪp wög gi ñeb gau kalɪp hagnab, ‘Nan magö nan gau hadö magum gɪpun, pen nɪbi bi nöd wiñ alnö gau auöl rö lagöp.

9 Anɪb u, kale adan ramö gau ammim, nɪbi bi nɪmim gau, kalɪp magöñhalö, ‘Aube nan kub ñɪjun,’ a gɪmim, hałowalö uɫ gi daube, nan kub ñɪjun,’ a gɪnab.

10 Anɪg hagö, bi nɪpe gau am adan ramö ramö gau amöm, nɪbi bi aij gau, nɪbi bi naj gau kalɪp magöñhalö, ‘Aube nan kub ñɪjun,’ a göm hałowalö uɫ gi dapöm, bi nɪbi udöm nan kub ñɪñaböl ram raul anɪbu amöm, sɪsɪ göl mɪdeinab.

11 “Kiñ anɪbu pen, nɪbi bi aubal gau nɪñɪn a göm, ram raul yañ amöm nɪñnab, bi ap, nan ñɪñnɪg walɪj lɪbal u löm wasö, yɪharɪñ nöp mɪdeinab.

12 Anɪg gö, nɪp hagnab, ‘Bi me! Nɪhön gɪnɪg, nɪbi udöm nan ñɪñnɪg walɪj lɪbal u lɪmön wasö, yɪharɪñ nöp auban?’ ö gɪnab. Hagö, bi anɪbu pen manö ap hagageinab.

13 Pen kiñ u bi nɪpe gau kalɪp hagnab, ‘Bi i ñɪmagö ma nɪp gau nagɪ lɪmim, dam sɪbön göp an yañ ud yube, nɪbi bi anɪb gau aip meg magö hau jö göl gi, mɪtörj magö göl gi mɪdlañ,’ a gɪnab,” a ga. *

14 Jisas aiud anɪbu hag pɪs göm, kalɪp haga, “God nɪbi bi iru nöp wiñ alnab, pen kalɪp magöñhalö udagnab. Nɪbi bi rɪmnap nöp udnab,” a ga.

“Gapman bi kub Sisa nɪp dakɪs ñeb aka wasö?” gɪla

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Pen bi Perisi gau, Jisas nɪp manö nɪhön hagno, pen hagö nɪñun, nɪp dam nagɪ lun, a göm, manö hag nɪñ hag nɪñ göm, *

16 bi kale ke rɪmnap, Herod bi nɪpe rɪmnap yulö, Jisas mɪdeia au amöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Ne bi manö nɪñö yabiɫ nöp hagabön. Bi rɪmnap nɪñmön pɪññɪñ gagpan. God hagöp rö nöp nɪñmön, nɪbi bi hag ñabön.

17 Anɪb u, ne gasɪ nɪhön nɪñban? Hon Isrel nɪbi bi, Sisa bi kub daun kub Rom nɪbö u, nɪp dakɪs ñeb aka ñagep wasö?” gɪla.

18 Hageila, Jisas gasɪ naj kale nɪñöm haga, “Yɪp nɪhön gɪnɪg neb neb göl gi apim, anɪg göl hag nɪñabim?”

19 Kale dakɪs ñɪbal kabö magö ap ñɪbe, nɪñɪn!” a ga. Hagö, nɪp kabö magö ap dap ñeila.

20 Jisas kabö magö anɪbu nɪñöm kalɪp haga, “Kabö magö i, bi nabɪc cög i, an nabɪc cög mɪdöpñ Hib u, an hib mɪdöp?” ö ga.

21 Hageia hagla, “U bi kub Sisa,” a gɪla. Hageila, Jisas kalɪp haga, “Anɪb u, Sisa nan nɪpe mɪdainɪm, Sisa nɪp ñɪmim. God nan nɪpe mɪdainɪm, God nɪp ñɪmim!” a ga. *

22 Anɪg hagö, kale gasɪ iru nɪñöm, nɪp arö göm arla.

Umöm kauyañ uraknaböl aka göm, Jisas nɪp hag nɪñla

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ñɪñ anɪbu nöp, Sadyusi bi rɪmnap Jisas mɪdeia au aula. Sadyusi nɪbi bi anɪb gau hagmɪdal, nɪbi bi umöm kauyañ uraknaböl, a gɪmɪdal. *

24 Kale Jisas mɪdeia au apöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosɪs haga, ‘Bi ap nɪbi udöm, ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪñ umeinab, nɪmam nɪpe u, nɪbi anɪbu udöm, ñɪ pai nɪpe gau, a göm, yag daunɪm,’ a ga. *

25 Anɪb u, bi ɪl halö unbö mudun jɪñ u mɪdeinaböl. Nɪmam nañɪ u nɪbi udöm, ñɪ pai yag dapöm wasö yɪharɪñ umnab. Anɪg gö, nɪmam yɪgwö an nɪbö u pen nɪbi anɪbu nöp udnab.

26 Nɪmam yɪgwö an nɪbö u pen nɪbi anɪbu udöm, u rö nöp ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪñ umnab. Anɪb u, nɪmam yɪgwö nɪgañ nɪbö u nɪbi anɪbu udöm, u rö nöp ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪñ umnab. Anɪbu nöp gi dam dam, nɪmam unbö mudun jɪñ u, magöñhalö ñɪ pai yag dapöm wasö, yɪharɪñ nöp umnaböl.

27 Pen nɪbi u, u rö nöp umnab.

28 Nɪmam gau kale magöñhalö nɪbi anɪbu udla. Anɪb u, nɪbi bi umbal gau uraknaböl ñɪñ u, nɪbi anɪbu an udnab?” ö gɪla.

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28 * 22:15: Mak 3:6

* 22:21: Ro 13:7

* 22:23: Ap 23:8

* 22:24: Dud

29 Hageila, Jisas kalip pen haga, “Kale God Manö hagöp u abe, God klö midöp u abe, niñagpim u me, dui hagnim hagnim, ‘Niñbi bi gau umöm urakagnaböl,’ a gipim.

30 Niñbi bi uraknaböl ñin u, niñbi gau bi udagnaböl, bi gau niñbi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö lan midpal rö u mideinaböl.

31 Kale, ‘Niñbi bi umöm urakagnaböl,’ a gipim u, God Manö kalik klian rikla rimnap niñagpim ar?

32 God haga, ‘Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad midpin,’ a ga. Bi gau böñ nöp umblap u, God bi nöd umla anib gau kalip hagöm, ‘God kale yad midpin,’ a gagböp. Bi umlö, rigöl gila anib gau kamij midpal u me, kalip haga, ‘God kale yad midpin,’ a ga,” a ga. *

33 Jisas manö anibu hag ñö, niñbi bi mideila gau niñöm, aiö waiö gila.

Lo kub yabih u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Jisas manö anibu hag aij gö, Sadyusi bi gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi bi rimnap, Jisas anig ga u niñöm Jisas mideia au aula.

35 Bi kale lo manö niñ aij ga ap, Jisas niñhön rö hagnim, a göm haga,

36 “Manö hag ñeb bi. Lo manö u, manö adö mai manö kub yabih midöp?” ö ga.

37 Hageia, Jisas haga, “Gasik rimid ne u magöñhalö God lau adö arö, niñ midmagö yabih limön. *

38 Manö kub nöd yabih me u.

39 Manö kub yigwö añ niñbö u pen anigöl midöp: ne ke midmagö liban rö, niñbi bi ke niñbö gau abe midmagö limön. *

40 Manö mihau hagajin i, Mosik lo manö kalik klian rika manö u magöñhalö abe, God manö hagep bi gau kalik klian rikla manö u magöñhalö abe, manö ih kub yabih me manö anib mihau nöp,” a ga. *

Jisas hag niña, “Mesaia a gipim u, niñ bi an ñi niñpe a gimim niñbim?” ö ga
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Perisi kai ap magum göm midlö niñöl gi, Jisas kalip manö ap hag niñöm haga,

42 “Kale Mesaia u niñ niñhön gasik niñbimñ Niñ bi an ñi niñpe a gimim niñbim?” ö ga.

Hageia hagla, “Depid ñi niñpe,” a gila. *

43 Hageila, Jisas haga, “God Ana u Depid niñ gasik ñö niñöl gi, Depid niñpe Mesaia u niñ ‘Bi Kub yad’ a ga. Depid haga,

44 ‘Bi Kub manö hagöm, Bi Kub yad u niñ hagöp,

“Ne ñimagö yijig yad lau adö midmön me,

yad ginö, kauat mauat ne gau

kalip ab ihik gi yunabön,” a göp,’ a ga.

*

45 Depid nap itañ niñpe a gipim u pen Depid niñ ‘Bi Kub yad’ a ga. Anib u, kale niñhön gasik niñbim?” ö ga.

46 Jisas manö niñpe u hag aij gö, kale niñ pen hagöl rö lagö me, piñig gi mideila niñöm hainö Jisas niñ manö rimnap halö hag niñagla.

23

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe gipal rö gagmim, a ga

(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

1 Hainö ñin ap, Jisas bi niñpe gau abe, niñbi bi rimnap abe, kalip manö hagöm haga,

2 “Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, Mosik ka niñpe u udöm, God lo manö Mosik hadame nöp kalik klian rika rö hag ñibal.

3 Anib u, bi anib gau kale God lo manö niñhön hagöl u niñ udmim hain gimim; pen nagik kale göl adö u niñmim, hain gagmim. God lo manö hag ñibal u pen kale ke manö anibu hain gagpal. *

4 Nan gau gimim, nan gau gagmim a gipal u, manö iru yabih nöp hagpal. Kale hagpal anibu, wadik marö kub yabih u rö, niñbi bi gau kalip gam ñibal u, pen kalip mög niñöm, rimnap ud asik gagpal.

5 Niñbi bi gau hanip nöp niñlan, a göm, God Manö kalik klian rikla manö rimnap ud

* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11 * 22:37: Dud 6:5 * 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12 * 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14

* 22:42: Jon 7:42 * 22:44: Sam 110:1; Mad 26:64 * 23:3: Mal 2:7-8

nable cög adö laŋ abe, ñimago gau abe li riþiköm ajpal. Hon God bi nipe me gau, a giŋaŋ, a göm, waŋij mälö kub nagij adij halö aij gau rol gipal. *

6 Kale nan kub ñineb aŋ u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm, bi kub mab po asikpal adö u nöþ asikpal.

7 Gasij kale niŋbal u, niþi bi iru midpal aŋ gau arno, 'Manö hag ñeb bi kub auabön e!' gälö, hanip aij ginab, a göm, niŋbal.

8 "Pen kale mam il aŋi midpim rö, kalöp, 'Hag ñeb bi kub yad,' a göm hagagöl. Hag Ñeb Bi Kub kale aŋi ap nöþ midöp.

9 Minöŋ naböŋ il i bi ap, 'Bapi bi kub yad,' a gimim hagagmim. Nap kale aŋi ap nöþ midöp ram minöŋ kumi kabö adö laŋ au.

10 Kale u rö nöþ, 'Bi nabic bi kub yad,' a göm hagagöl. Bi nabic bi kub kale aŋi ap nöþ, Mesaia u nöþ midöp.

11 Kale aŋ au, niþi bi an nipe niþi bi kub rö midainim, nipe niþi bi wög gi ñeb rö midnab. *

12 Niþi bi hib kale ke haglö adö arnab gau, hib kale lugnab; pen niþi bi hib kale ke haglö adö aragnab gau, hainö hib kub yabiþ midainab. *

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi (Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

13 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Kale ke God niþi bi udöm kumi kabö adö laŋ au abad midainab migam u aragmim, niþi bi arnij gipal gau kalip adan rikpim.

14 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Kale niþi paþpaþ ram halö si udpim. Anibu pen, niþi bi hanip niŋöl, a gimim, God nip manö mälö kub piral gau nöþ hagpim. Gipim anibu me, ilön kub yabiþ udnabim.

15 "Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij ginab. Niþi bi gau manö hanip u niŋöm hain giŋaŋ,

a gimim, ram minöŋ mälö gau ulhai niŋ ajmim, rimnap niŋmim hag ñibe, kale ke Seden bi nipe midpim rö wasö, kale Seden niþi bi nipe yijig göl yabiþ linaböl.

16 "Niþi bi gau kalip God adan la u yam aij gipun, a gipim u, pen kale bi amgö we u me, kale ke niŋagpim! Anij gipim anibu, manö kub yabiþ midöp. Niþi bi gau kalip manö pir almim hagpim, 'Hon, "God sabe gep ram midöp rö, niŋö hagabun," a ginabun u, hainö arö gun, a ginabun u, arö ginabun. Pen gol udöm, nan God sabe gep ram raul yaŋ giŋa gau, hib anibu hagöl gi, "Niŋö hagabun," a ginabun u, hagnabun rö nöþ ginabun me; arö gagnabun,' a gipim. *

17 Kale bi amgö we, bi hauþ! Kale gasij niŋön niŋbim: gol u nan yabiþ aka God sabe gep ram uþ u nan yabiþ Nan yabiþ me, God sabe gep ram uþ nipe u. Ram uþ midainab u, nan ram raul midöp abe uþ midainab me.

18 Manö ap u rö nöþ, niþi bi gau kalip manö pir almim hagpim, 'Hon, "God kabö biþ nipe midöp rö niŋö hagabun," a ginabun u, manö niŋö hagnabun u nan yiharij; hainö gasij ap niŋun, arö gun, a ginabun u, arö ginabun. Pen, nan God kabö biþ adö au God nip pak sabe gi ñibal gau, hib anibu hagöl gi, "Niŋö hagabun," a ginabun u, hainö gasij ke ap niŋun ke gun rö lagnab; hagnabun rö nöþ ginabun,' a gipim.

19 Kale bi gasij rimid lagöp gau, nan niŋön u nan kub Nan God nip pak sabe gi ñibal nan u, aka kabö biþ adö au sabe gi ñibal uŋ Nan yabiþ me, kabö biþ u. Kabö biþ adö au midainab u me, nan anibu nan God nip ñeb rö linab.

20 Pen 'Kabö biþ midöp rö, niŋö hagabun,' a ginaböl u, biþ adö anibu nan dap laumidal halö hagnaböl.

21 Pen 'God sabe gep ram midöp rö, niŋö hagabun,' a ginaböl u, u God ram nipe niŋöm God hib nipe halö hagnaböl.

22 'Kumi kabö adö laŋ midöp rö, niŋö hagabun,' a ginaböl u, God sea kiŋ asik midöp au niŋöm sea kiŋ anibu abe, God

* 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39 * 23:11: Mad 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 * 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14 * 23:16: Mad 15:14

sea kin anıbu asık mıdöp u abe mıdöp rö, nıñö hagabun a gınaböl. *

23 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Manö nıbi bı rımnap kalıp hagpım adö u kale ke gagpım. Kamöñ ası, nan hałowatö wög adıñ ranöb u nıñbe, nan yabıt rö lö, wö ralbe, am sıduñ lañ arö, God nıp añı ap ñun, a gımim, pör nan kale God nıp ñıbım. Nan pro pro anıbu rö pör anıg gıpım, pen nıñhön gınıg manö ıt yabıt u anıg gagpımñ Nıbi bı gau kalıp naij gınım nagı adö u gagmım; kabö rö gınım adö u gımim. Kalıp mög nıñmım, ud aij gımim. Gınabun a gımim, gımim. *

24 Nıbi bı gau kalöp adan yamun, a gıpım, pen kale ke bı amgö we. Nan pro gau nıñbe, nan yabıt rö löp, pen nan kub nan hib waiö mıdöp gau nıñagpım.

25 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Pler kap kale gau rö, höñ adö gau ñıg lı yu aij gıpım u, pen anı yañ nan sı nan naij prı u ajmañ rauöm mıdöp. Hon nan iru udun, a gımim, hañ romañ hon ke gı aij gun, a gıpım. *

26 Kale Perisi bı gau gası rımıd lagöp. Pler kap kale anı yañ ñıg lı yu aij gıbeñ, höñ adö gau u rö nöp mıd aij gıböp.

27 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Wıp kabö mıgan gau rıgöl göm, ajöñ pıt göm, ped rud mailö aij gö, nıbi bı gau nıñlö, aij göp, pen mıgan anı yañ wıp le hañıñ naij apöl gı mıdöp; kale unbö rö nöp mıdpım. *

28 Kale unbö rö nöp, höñ adö hañ romañ nıñbun u, kale bı aij rö löp u, pen kalöp anı yañ, manö pıral gau abe, nan sı nan naij gau abe, prı u ajmañ rauöm mıdöp. *

*God kalöp pen gı naij gınab, a ga
(Luk 11:47-51)*

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52 * 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5

29 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Bı God manö hagep hadame nöp allö rıgöl gıla ulöm ka adö u rıb adık gı aij göl gı hagpım,

30 ‘Apıs bac bı gıla rö u, hon God manö hagep bı gau kalıp al pakagbnop,’ a gıpım.

31 Pen hagpım anıbu, bı God manö hagep gau kalıp al pak lımıdal ıt u me, hon mıdpun, a gımim, hagpım. *

32 Anıb u, apıs bac bı gı naij gıla u rö, kale u rö nöp gınabun, a gımim u, u rö nöp gımim!

33 Kale hainö ñı pai gai i. Hainö God nıbi bı manö kub hagöm, mab ke inab yañ yunab ñın u, kale aigö gımim pıñıñ gı ke gau arnabımñ Wasö yabıt. Adan kale ap mıdageınab. *

34 “Anıb u, yad kalöp hagabin, yad bı God manö hagep rımnap, bı gası kıd hiık nıñeb rımnap, bı manö hag ñeb rımnap yunö, kalöp aueınaböl, rımnap al pak lınabım, rımnap mab ba lañ al pak lınabım, rımnap Juda magum gep ram raul mıgan kale u paknabım, rımnap pıñıñ gı arlö nıñöl gı, ram mınöñ gau gau rıdık gı yunabım.

35 Anıb u me, God nıbi bı kamıñ aij nıpe gau, hadame nöp allö auöp i rö, manö marö u udnabım. Adam ñı nıpe, gı aij nöp gımıdöp bı u, Ebol nıp nöd ıt göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ñı nıpe Sekaraia nıp, God nıp sabe gep ram au dañ, kabö ud gıla bıd au dañ mıdö nıñöl gı, nıp anı au al pak lıla. *

36 Yad kalöp nıñö yabıt hagabin: nan gıpım anıbu, manö anıbu kalöp mıñı mıdpım gai i ado gı aunab.

*Jisas Jerusalem nıñö, mög gö, mıtöñ ga
(Luk 13:34-35)*

37 “Jerusalem nıbi bı, nıbi bı mög gep rö yad gai i. Bı God manö hagep God kalıp yua bı gau, ram mınöñ kalöp u aulö, kabö jumım pör nöp al pak lıbım. Yad kalöp kıtakıt nıme pi gau gıpal rö, dam auan mo

yad gau linam a gi libin u pen yip niñmim arö gipim.

³⁸ God niñpe God sabe gep ram kale u arik ara; cög nöp midöp. *

³⁹ Uri yip niñagnabim; hainö, 'God bi hanip a göm yua bi i, aij yabif auab,' a gimim, ñin anibu nöp, yad kauyan niñnabim," a ga. *

24

God sabe gep ram u ud waif ginaböl, a ga (Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jisas God sabe gep ram u arö göm, höñ arö niñöl gi, bi niñpe gau nip hagla, "God sabe gep ram aij gai i nöñ!" a gila.

² Hageila, kalip haga, "Kale nan anib gau magöñhalö niñmim hagabim u pen yad kalöp niñö yabif hagabin, hainö ram i ud waif ginaböl u, kabö ap kabö ap adö u rö midageinab," a ga. *

Hainö mid aij gagnaböl (Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jisas am Olip Dum lan asik midö niñöl gi, bi niñpe gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas nip agamij hag niñöm hagla, "God sabe gep ram ud waif ginaböl a gipan u, mañ mai rö anig ginabölñ Hon nan niñön u gö niñun, ne söl aunabön niñöm ram mñnön naböñ if i ur ginab, a gun niñnabun?" ö gila.

⁴ Hageila, Jisas haga, "Niñ aij yabif gimim. Niñbi bi rñmnap kalöp piral hagnaböl.

⁵ Bi iru nöp apöm, niñbi bi gau kalip pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, 'Yad nöp Kraiss u,' a ginaböl. Niñbi bi iru nöp manö piral kale u niñ udnaböl. *

⁶ Söl au pen pen gilö, gu gö niñnabim; pen milö yabif gau pen pen ginaböl u, manö u nöp auö niñnabim. Anig gö niñmim, ñin hain u aunig gab a gimim piññiñ gagmim. U yiñharñ pen pen alnaböl. Niñ hain u hainö aunab.

⁷ Niñbi bi miñgan rñmnap uraköm, niñbi bi miñgan rñmnap aip pen pen ginaböl. Kiñ miñgan rñmnap uraköm, kiñ miñgan rñmnap

aip pen pen ginaböl. Ram mñnön gau magöñhalö munmon udöm, kiñyö kub yabif apöm ginab.

⁸ Anig geinab, kalöp niñbi niñ pai niñöb rö u gö, söl midöp a gimim niñnabim.

⁹ "Kale niñbi bi yad mideinabim rö, niñbi bi ram mñnön gau magöñhalö kalöp iru niñöm, dam nagif löm, giñ naij göm, böñ nöp al pak linaböl. *

¹⁰ Niñ anibu, niñbi bi God nip niñ udpal gau iru nöp niñ udep magö kale u arö göm, mideimam kale ke gau niñlö mulu lugö, kalip ud bi kauaf mauaf niñmagö adö u linaböl.

¹¹ Pen niñbi bi iru nöp apöm, "Hon God manö hagep bi," a göm, manö piral haglö, niñbi bi iru nöp manö piral kale u udnaböl. *

¹² Niñbi bi gau nagif naij adö u gilö gilö, magöñhalö rö gasif adö anibu niñöm, midmagö lep adö u hauif ginaböl.

¹³ Pen niñbi bi an God manö aij u niñ ud pidön göm, hagöp rö göm, niñbi bi ke niñbö gau midmagö löm giñ nöp mideinaböl gau, God niñbi bi anib gau kalip magöñhalö ud kamñ yunab. *

¹⁴ Pen God niñbi bi udöm abad mideinab manö aij u, ram mñnön ke gau gau niñbi bi ke ke gau niñbö gau niñbö magöñhalö yabif haglö haglö am hakiñgab u me, ñin hain anibu aunab. *

Bi ap God sabe gep ram u giñ naij yabif ginab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ "Pen bi God manö hagep Daniel hadame nöp haga rö u ginab. Niñpe haga, 'Kale niñnabim, God sabe gep ram raul miñgan uñ u, nan asi masi naij yabif gep ap urak mideinab,' a ga. (Kale niñbi bi manö i uri nöp amgö liñ niñnabim gau, manö anibi if u niñ aij gimim!) *

¹⁶ Kale niñbi bi ram mñnön Judia mideinabim gau, nan naij anibu niñmim, yiñid piññiñ giñ nö ilö gau armim.

¹⁷ Niñbi bi ram adö lan mideinabim gau, nan hon rñmnap udun a gimim, ado giñ ram raul aragmim. *

* 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44 * 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18 * 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn 4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19 * 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 24:17: Luk 17:31

18 Nibi bi wög naböŋ gau ajeinabim gau, walij mlö ap udun a gimim, ado gi ram aragmim.

19 Pen ñin anibu nibi ñi mudun halö mideinabim gau abe, nibi ñi painaŋ ci ñeinabim gau abe, uŋham yabiŋ arnabim.

20 “Pen God nip sabe gimim hagmim, ram yigön göp ñin u piñiŋ gi aragun, a gimim; God nip sabe gep ñin kale u gagnim, a gimim.

21 Nihön ginig, God hadame dagol gau ram minöŋ gi la ñin u riköm, mid damöm miñi midpun ñin i, nan naij anibu rö gaga; hainö anibu rö gagnab. *

22 Yiharŋ u, nan naij anibu pör gö, nibi bi magöŋhalö um hakblap. Pen Bi Kub u nibi bi nipe udnab gau kalip gasi niŋöm, wasö gö me, nan naij anibu yöp magö ap ginab.

23 “Ñin anibu nibi bi rimnap kalöp hagnaböl, ‘Niŋim! Krais midöp i! Krais midöp dan!’ a ginaböl u, pen niŋö hagpal a gimim, niŋagmim. *

24 Nibi bi rimnap, God nibi bi nipe hag la gau, böŋ hanip lau aulan a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me bi God manö hagep bi ap,’ a göm, nan gagep rö rimnap ginaböl. Pen God nibi bi nipe hag la gau udagnaböl, wasö. *

25 Anib u, niŋ aij gimim. Nan nihön nihön hainö ginab u, yad kalöp hadö hagnö niŋbim u me, niŋ aij göl gi midaimim.

26 “Anib u, nibi bi rimnap apöm kalöp hagnaböl, ‘Krais apöm midöp ram minöŋ kabö nöp midöp aŋ gau,’ a gaiöl u, anib gau aragmim. Rimnap pen hagnaböl, ‘Krais apöm pi göl midöp gai i,’ a gaiöl u, niŋö hagpal a gimim niŋagmim. *

27 Yad Bi Ñi nipe aunabin ñin u, añim añim udöm, amdam magö bol u adŋ miŋ nibö adŋ jŋ aröp rö u gö niŋöl gi, aunabin. *

28 Wal wayöŋ ap umöl mideinab u, yaur apöm magum geinaböl. *

Bi Ñi nipe aunab ñin u
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 “Pen marö kub anibu gi dam pis gö niŋöl gi, sidö u mailö gagnab; rakin u mailö gagnab; gapi gau kumi kabö laŋ nibö ju lugnab; nan kumi kabö adö laŋ gau, gau nibö gau nibö ginab. *

30 Ñin anibu, Bi Ñi nipe aunig gö niŋöl gi, kumi kabö adö laŋ ke lö, nibi bi ram minöŋ gau ke ke midpal rö niŋöm, mitöŋ ginaböl. Bi Ñi nipe Nap pidöŋ u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö niŋöl gi, niŋnaböl. *

31 Aŋŋ magö kub hagö niŋöl gi, ejol nipe gau hag yuö, nibi bi nipe, udnabin, a göm hag la gau udnig, ram minöŋ iŋ i midöp midöp rö gau gau amöm, udöm nip daunaböl. *

Mab rauan u niŋmim
(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 “Kale niŋbim, mab rauan uŋaŋ siŋip löm, söl pidöŋ ginig gab niŋöl gi, sidö linig gab a gimim niŋbim.

33 Anib u rö, hainö nan hagpin gau gö niŋöl gi, “Bi Ñi nipe ado gi aunab ñin u miñi söl yabiŋ midöp; magö pro marap midöm, apjaknab,” a gimim, niŋnabim.

34 Yad kalöp niŋö hagabin, nibi bi miñi midpal gau umagnaböl, kamŋ midlö niŋöl gi, nan anib gau magöŋhalö ginab. *

35 Kumi kabö adö laŋ abe, minöŋ naböŋ iŋ i abe ur ginab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñin mai yad Bi Ñi nipe aunabin u, nibi bi ap niŋagöp, a ga
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

36 “Yad magö mai rö, ñin mai rö aunabin u, nibi bi niŋagpal; ejol gau niŋagpal; yad ke God Ñi u pen yad abe niŋagpin; Bapi nipe ke nöp niŋöb. *

37 “Yad Bi Ñi nipe ado gi aunabin ñin u, Noa mideia ñin u, gi midmidal rö nöp gi mideinaböl. *

* 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5 * 24:24: Dud 13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24
* 24:27: Mad 24:37-39 * 24:28: Luk 17:37 * 24:29: Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13
* 24:30: Sek 12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * 24:31: 1Ko 15:52; 1De 4:16 * 24:34: Mad 16:28 * 24:35: Mad 5:18
* 24:36: Ap 1:7; 1De 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8

³⁸ Hadame nöp Noa m+deia ñ+n an+bu, ñ+g u n+bi b+ gau kal+p ud yuö yuaga magö u, kale nan ñ+nöl g+, ñ+g ñ+nöl g+, n+bi b+ udöl g+, g+ m+dlö n+nöl g+, Noa ñ+g mag+ b kub m+gan u arö, ñ+g apöm kal+p magöñhalö ud yuö yua.

³⁹ Pen kale nan ap g+nab a göm n+nagla; ñ+g u kal+p ud yuö n+nöl g+ nöp n+nla. Hainö yad B+ Ñ+ n+pe aunabin mañu, an+g unbö rö nöp g+nab. *

⁴⁰ Ñ+n an+bu, b+ m+höp wög ad+n gau wög g+ m+deinabil u, b+ ap udem, ap arö g+nabin.

⁴¹ Pen n+bi m+höp plaua g+n+g, wid magö pa jö ma jö luğatug geinabil u, ap udem, ap arö g+nabin.

⁴² “Yad B+ Kub aunabin ñ+n u n+nagpim u me, n+n aij göl g+ m+daimim. *

⁴³ B+ ram nap n+bö u, b+ nan si udep u magö mai aunab u n+nöp, n+n aij g+böp; ram n+pe pa jö g+ raul dan am nan n+pe gau si udagböp. *

⁴⁴ An+b u rö, kale g+ j+n g+mim m+daimim. Wasö u, B+ Ñ+ n+pe auagab a g+mim, hau+ padö g+ m+deinabim ñ+n u nöp aunabin.

B+ wög g+ ñeb r+mnab wög g+ aij g+pal, r+mnab wög g+ aij gagpal, a ga
(Luk 12:14-48)

⁴⁵ “B+ kub ap adan arn+g göm, b+ an wög g+ aij g+nab u n+p hag löm hagnab, ‘B+ wög y+p g+ ñ+bal r+mnab kal+p abad m+dmön, nan magö kal+p gau n+me l+ aij göl g+ m+daimön,’ a göm, arnab.

⁴⁶ Hainö ado g+ apöm n+nab, haga rö nöp geinab. An+g n+nöm n+p ud aij yab+ gö n+nöl g+, b+ wög g+ ñeb n+pe m+ñ m+ñ g+nab.

⁴⁷ Yad kalöp n+nö hagabin, n+p hag lö, nan n+pe gau magöñhalö abad m+deinab. *

⁴⁸ “Pen b+ n+pe hag l+nab an+bu m+damöm, b+ kub m+ñi auagnab, a göm,

⁴⁹ n+bi b+ wög g+ ñeb r+mnab kal+p m+ñu magö paköm, am b+ ñ+g ñ+nöm hau+ l+bal gau aip an haköm, nan ñ+nöm, ñ+g ñ+nöm g+ m+deinab.

⁵⁰ B+ wög gep an+bu, b+ kub y+n+d auagnab, a göm, hau+ padö göm m+deinab ñ+n u nöp, b+ kub aunab.

⁵¹ Apöm, n+p g+ naj yab+ göm, n+bi b+ piral hagöm, “Hon B+ Kub n+bi b+ n+pe me,” a göm piral hagpal gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau r+b+köm, m+ñöy g+ m+deinaböl.

25

N+bi praj unbö s+duñ lañ, manö hod r+köm haga

¹ “God n+bi b+ udöm abad m+deinab ñ+n an+bu, aiud adö i rö g+nab. B+ ap n+bi udn+g gab. N+bi praj unbö s+duñ lañ nan kub ñ+n+g arnaböl. N+bi praj an+b gau, b+ an+bu n+p am adan an au n+nun u+ g+ dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arnaböl. *

² Pen n+bi praj an+b gau, unbö mam+id u gas+ n+n aij g+naböl; unbö mam+id u gas+ n+n aij gagnaböl.

³ N+bi praj gas+ n+n aij gagnaböl gau, lam udöm, lam lauep wel r+mnab halö ud aragnaböl.

⁴ Pen n+bi praj gas+ n+n aij g+naböl an+b gau, lam udöm, lam lauep wel r+mnab ral barol m+gan u löm, halö halö ud arnaböl.

⁵ Pen n+bi praj an+b gau kale magöñhalö amjaköm, abad m+dlö m+dlö, b+ n+bi udn+g g+nab u y+n+d auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

⁶ “Pen s+bön an kub yan, n+bi b+ r+mnab wiñ alöm hagnaböl, ‘B+ n+bi udn+g gab u auab. N+p am adan an u n+n+mim, u+ g+ dauim,’ a g+naböl.

⁷ An+g hageinaböl, n+bi ugan unbö s+duñ lañ an+bu magöñhalö uraköm, lam wik kale gau g+ aij g+naböl.

⁸ An+g göm, n+bi gas+ n+n aij gagnaböl ugan u, n+bi gas+ n+n aij g+naböl ugan u kal+p hagnaböl, ‘Lam hon gau hon g+n+g gab u, wel köl gau han+p r+mnab ñim,’ a g+naböl.

⁹ An+g hageinaböl u, pen n+bi gas+ n+n aij g+naböl ugan u hagnaböl, ‘Wasö! Hon wel hon kölape r+mnab ñ+nabun u, wel hon

* 24:39: Jen 7:21-23 * 24:42: Mad 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15 * 24:47: Mad 25:21,23 * 25:1: Rep 19:7; Luk 12:35

ulep gɪnab. Kale wel rauerp ram ap gau ammim, kale ke rauim,' a gɪnaböl.

10 Anɪg hageinaböl, wel rauerp ram u arnaböl magö u, bɪ nɪbi udnɪg gɪnab u apjaknab. Nɪbi gasɪ nɪɲ aij gɪnaböl ugan u, bɪ anɪbu aip ram raul mɪgan arlö nɪɲöl gɪ, nɪpe ajöŋ gɪ ñɪnab.

11 Hainö pen nɪbi praj gasɪ nɪɲ aij gagnaböl ugan u apjaköm hagnaböl, 'Bɪ kub! Bɪ kub! Hanɪp ajöŋ u hi+k,' a gɪnaböl.*

12 Hageinaböl, hagnab, 'Yad kalöp nɪɲö yabɪt hagabin, yad kalöp nɪɲagpin,' a gɪnab," a ga.*

13 Jisas manö anɪbu hagöm nɪbi bɪ gau haga, "Anɪb u, kale Bɪ Kub u ñɪn mai aka magö mai aunab u nɪɲagpin rö, nɪɲ aij gɪmim mɪdaimim," a ga.*

*Bɪ kub ap bɪ wög gɪ ñeb nɪpe gau kalɪp mani ña, manö hod rɪköm haga
(Luk 19:11-27)*

14 "Pen aiud udnɪg gabin adö i rö gɪnab. Bɪ kub ap ram mɪnönj mɪlö kub gau arnɪg, bɪ wög gɪ ñeb nɪpe gau kalɪp wɪñ alö aulö, nan nɪpe gau abad mɪdeilan, a göm, kalɪp ñɪnab.

15-16 Bɪ nɪpe anɪb gau, wög gɪnaböl gɪnaböl rö nɪɲöm, mani nɪme löm, bɪ ap nɪp paip dausan ñɪnab, ap nɪp du dausan ñɪnab, ap nɪp wan dausan ñɪnab. Ñöm, nɪpe am gau mɪdö nɪɲöl gɪ, bɪ paip dausan udnab u, mani anɪbu udöm, sɪkim gɪ dam amɪl apɪl göm, mani sinɪɲ paip dausan udnab.*

17 Bɪ du dausan udnab u, u rö nöp, mani anɪbu udöm, sɪkim gɪ dam amɪl apɪl göm, mani sinɪɲ du dausan udnab.

18 Pen bɪ mani wan dausan udnab u, damöm, ulöm udöm mɪnönj ñɪnab.

19 "Hainö mɪd damöm, bɪ wög gɪ ñeb anɪb gau bɪ kub kale u ado gɪ apöm, mani ñɪbin anɪbu nɪhön nɪhön gɪpal, a göm, kalɪp hag nɪɲnab.

20 Hag nɪɲö, bɪ paip dausan udnab u, mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub, nöŋ! Yɪp mani paip dausan nöp ñɪna pen yad mani anɪbu udem, sɪkim gɪ ado malo

gɪ damem, paip dausan mani sinɪɲ udpin me i,' a gɪnab.

21 Hagö, bɪ kub u pen hagnab, 'Aij göp. Ne wög gɪ ñeb bɪ aij. Ne yɪp wög gɪ aij gɪ ñɪban u me, anɪg gɪpan. Ne nan pro u anɪg gɪ aij gɪpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mɪdeinabön. Ne apön, ram yad u mɪñ mɪñ yabɪt göl gɪ mɪdaimön,' a gɪnab.*

22 "Bɪ mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub. Yɪp du dausan nöp ñɪna pen yad mani anɪbu udem, sɪkim gɪ ado malo gɪ damem, du dausan mani sinɪɲ udpin me i,' a gɪnab.

23 Hagö, bɪ kub u hagnab, 'Aij göp. Ne wög gɪ ñeb bɪ aij. Ne yɪp wög gɪ aij gɪ ñɪban u me, anɪg gɪpan. Ne nan pro u anɪg gɪ aij gɪpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mɪdeinabön. Ne apön, ram yad u mɪñ mɪñ yabɪt göl gɪ mɪdaimön,' a gɪnab.

24 "Pen bɪ mani wan dausan udnab u, mani nɪpe u dap ñöm hagnab, 'Bɪ kub. Yad nöp nɪɲbin; ne bɪ kal yabɪt. Nɪbi bɪ ne rɪmnap wög waryö kale gɪpal gau, ne yɪharɪɲ hal dapön ñɪɲban.

25 Ne anɪg gɪpan rö, yad pɪñɪɲ gem, mani ñɪna u damem, ulöm udem mɪnönj ñɪnö mɪdmɪdöp u, mɪñi mani ne dap ñabin me i,' a gɪnab.

26 "Hagö, bɪ kub u hagnab, 'Ne bɪ naij wög gagep ap. Nɪbi bɪ yɪp wög waryö gɪpal gau, nan yɪharɪɲ hal dapem ñɪɲbin, a gɪpan ar?

27 Anɪb u, ne mani yɪp i dam beg pasbuk lɪbnap, mɪñi yad apem mani sinɪɲ rɪmnap halö yɪharɪɲ udbnep,' a gɪnab.

28 Anɪg hagöm, bɪ nɪpe rɪmnap kalɪp hagnab, 'Anɪg göp u, mani wan dausan anɪbu ju udmim, bɪ den dausan mɪdöp u nɪp ñɪmim.

29 Pör hagnun rö, nɪbi bɪ gep gau, kalɪp rɪmnap halö ñɪlö udöm mɪd aij gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gep wasö gau, nan pro kale mɪdöp u pɪt gɪ udlö, yɪharɪɲ mɪdeinaböl.*

30 Anɪb u, bɪ wög gagöp anɪbu nɪp dam sɪbön kub auöp höŋ adö au yaŋ yube, nɪbi

* 25:11: Luk 13:25-27 * 25:12: Mad 7:23 * 25:13: Mad 24:42 * 25:15-16: Ro 12:6 * 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10 * 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 * 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28

bî meg hau rîbîkôm, mî+ôñ gî mîdpal gau aip mîdeiañ, 'a gî nab,'" a ga. *

Manö kub hagep ñîñ u

31 "Bî Ñî nîpe Kiñ kub mîdôm, mailö aij unbö ke halö aunab ñîñ u, ejol gau magöñhalö aip apöm, sea Kiñ nîpe asîk mîdep adö u asîkö, *

32 nîbi bî ram mîñöñ ke gau gau mîdpal rö magöñhalö apöm, amgö ilö nîp au magum gîlö nîñöl gî, kalîp nîme lî böñ u ke löm, böñ u ke löm gî nab. Bî kaj sipsip kaj meme mukep bî gau, kaj sipsip gau mîgan ap ke yuöm, kaj meme gau mîgan ap ke yuöm gî pal rö u gî nab. *

33 Nîbi bî kaj sipsip rö mîdpal gau nîñöm, ñîmagö yîjîg böñ lau lî nab; nîbi bî kaj meme rö mîdpal gau nîñöm, ñîmagö sîdagö böñ lau lî nab.

34 Nîpe Kiñ kub u me, nîbi bî ñîmagö yîjîg böñ lau kalîp hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, mîñ mîñ gî mim. Nîpe ram mîñöñ hadame dagol gau gî la ñîñ u, ka kalöp u gî la. Apim, ka aij anîbu udim.

35 Pen nîhön: yîp kîyö lö, nan magö ñîbim. Yîp ñîg nan gö, ñîg ñîbim. Yad ram mîñöñ mîlö gau nîbö aunö, yîp hag udmim, dam ram kale u lîbim. *

36 Yad wañîj mîdagö, yîp wañîj u ñîbim. Yad nan gö, yîp gî aij gî pim. Nagî mîdainö, yîp am nîñbim, 'a gî nab.

37 "Anîg hageinab, nîbi bî aij gau nîp pen hagnaböl, 'Bî Kub. Magö mai nöp kîyö lö nan magö ñîbun? Magö mai ñîg nan gö, nöp ñîg ñîbun?"

38 Magö mai ne bî mîlö gau nîbö rö auö, nöp hag udun dam ram hon u lîbun? Magö mai wañîj u mîdagö, nöp wañîj ñîbun?"

39 Magö mai ne nan ga aka ne nagî mîdaina, nöp am nîñbun?' ö gî naböl.

40 "Hageinaböl, Kiñ u hagnab, 'Mam yad yîharîñ ap gî aij gî pim u me, yîp gî aij gî pim, 'a gî nab. *

41 Kalîp anîg hagöm, nîbi bî ñîmagö sîdagö böñ lau mîdeinaböl gau, kalîp hagnab, 'God kalöp nîñöm gasî naij nîñab.

Nîpe Seden nîp abe, Seden ejol nîpe gau abe, kalîp ilön gö nîñöl gî mîdeilan, a göm, ka mab ke inab ap gî la. Kale nîbi bî naij, ilön kub udnabim gau, yîp arö gî mim, mab ke inab ka anîbu arim. *

42 Nîhön gîñîg: yîp kîyö lö, nan magö ñîgape. Yîp ñîg nan gö, ñîg ñîgape.

43 Yad mîlö gau nîbö aunö, yîp hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad wañîj mîdagö, yîp wañîj ñîgape. Yad nan ga ñîñ u, aka nagî mîdainö ñîñ u, yîp ap nîñmim gî aij gagpe, 'a gî nab.

44 "Hageinab, nîp hagnaböl, 'Bî Kub. Ñîñ mai ne kîyö mîdaina, nan magö ñîgnoñ Ñîñ mai ne ñîg nan gö, ñîg ñîgnoñ Ñîñ mai ne mîlö gau nîbö auö, nöp hag udagnoñ Ñîñ mai ne wañîj mîdagö, nöp ñîgnoñ Ñîñ mai ne nan ga aka nagî mîdaina, nöp am nîñun gî aij gagno?' ö gî naböl.

45 "Anîg hageinaböl, Kiñ u hagnab, 'Yad kale nîñö hagabin, kale mam yad yîharîñ ap gî aij gagpim u me, yîp u rö nöp gî aij gagpim, 'a gî nab.

46 Anîg hagöm, kalîp hag yuö amöm, pör nöp ilön gö nîñöl gî mîdeinaböl ka u arnaböl; pen nîbi bî aij nîpe gau hagö, kale amöm, pör nöp pör nöp kamîñ mîdep ram mîñöñ au arnaböl," a ga. *

26

Jisas nîp ai göl gun al pak lun, a göm, agamîj hag nîñla

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Jisas manö anîbu hagöm, bî nîpe unbö mîgan lan gau kalîp haga,

2 "Kale nîñbim, ñîñ mîhöp mîdôm, Pa-sopa ñîñ kub u mîñî, a göm, ap magum göm yîharîñ mîdeinaböl. Pen kale anîg göl ap magum göm, yîp Bî Ñî nîpe u, ud gapman bî kub gau kalîp ñöm hagnaböl, 'Nîp mab ba lan al pak lîmim, 'a gî naböl," a ga. *

3 Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe apöm bî

* 25:31: Mad 16:27; 19:28 * 25:32: Esi 34:17; Rep 20:11-13

* 25:35: Ais 58:7 * 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42;

Mak 9:41 * 25:41: Mad 7:23 * 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29

* 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18

God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt Kaiapas ram kub nɪpe u magum gɔm,

⁴ Jisas nɪp ai gɔl gun, agamɪj ud sɪsɪ lun, al pak lɪnabun, a gɔm, manɔ hag lɪ mɪdeila.

⁵ Pen kale hagla, “Pasopa nan nɪɲeb yɪharɪɲ mɪdep nɪn i, hon anɪg gɪno, nɪbi bɪ iru nɔp mɪdpal gai i pen pen gɔl rɔ lɔp. Anɪb u, mɪnɪ arɔ gun, nɪn ap nɪp al pak lun,” a gɪla.

*Nɪbi ap Jisas nabɪc cɔg nɪp wel lɪ nɪa
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶⁻⁷ Jisas ram rɪɪg aglɔ Bedani am mɪdɔm, Saimon bɪ wɔs hapeb nɔd la u ram nɪpe u am nan nɪɲeila. Nan nɪɲlɔ nɪɲɔl gɪ, nɪbi ap wel haɪɲ aij au ep, mani kub raubal u, barol halɔ dapɔm, Jisas nabɪc cɔg adɔ u hoɲ ga. *

⁸⁻⁹ Hoɲ gɔ, Jisas bɪ nɪpe gau nɪɲlɔ, hibur kale u naij gɔ, hagla, “Wel anɪbu damɔm mani kub udɔm, nɪbi bɪ nan mɪdagɔp gau kalɪp nɪeb rɔ u, pen nɪhɔn gɪnɪg anɪg gɔl yɪharɪɲ hoɲ gɔp?” ɔ gɪla.

¹⁰ Manɔ anɪbu hageila, Jisas ke nɪɲɔm, kalɪp haga, “Nɪbi anɪbi nɪpe yɪp gɪ aij yabɪt gɔp u, nɪhɔn gɪnɪg anɪg hagabim?”

¹¹ Nɪbi bɪ nan mɪdagɔp gau aip pɔr mɪdeinabim, pen yad aip pɔr mɪdageinabun. *

¹² Nɪbi bɪ umlɔ, wɪp rɪgɔl gɪnɪg, wel lɪ nɔm dam rɪgɔl gɪpal. Yɪp rɪgɔl gɪnɪg gabɔl u me, nɪpe wel anɪbu haɪ romanɲ yɪp lɪ nɔb.

¹³ Pen yad kalɔp nɪɲɔ hagabin, hainɔ ram mɪnɔɲ ɪl i ke gau gau magɔɲhalɔ, manɔ aij yad u hagɔl gɪ, nɪbi anɪbi anɪg gajɪp u aiud udɔl gɪ, ga anɪbu hauɪ gagnabɔl,” a ga.

*Judas Jisas nɪp mumug nɪɲa
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴⁻¹⁵ Nɪn anɪbu, Jisas bɪ nɪpe Judas Iskariod, Jisas nɪp kain gɪ dam nɪnɔ al pak lɔl a gɔm, God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau kalɪp hagnɪg ara. Amɔm haga, “Yad Jisas nɪp kain gɪ dapem kalɔp nɪeinabin u, yɪp nan nɪhɔn nɪnabim?” ɔ ga. Hagɔ, nɪp

silpa magɔ nɪn juɔl aɪɪ ap ado gɪ da unbɔ sɪduɲ laɲ (30) nɪla. *

¹⁶ Nɪeila, Judas nɪpe, “Yad ai gɔl gem Jisas nɪp mumug gɪnɔ, nɪp ud sɪsɪ lɔm ud arɔl,” a gɔm, gasɪ u nɪɲa.

*Jisas bɪ nɪpe gau aip Pasopa nan nɪɲla
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)*

¹⁷ Hainɔ nan nɪɲeb kub Bred Yɪs Mɪdagɔp a gɪmɪdal nɪn u ɪl gɔ, nɪn waɪɪgnɪbɔ u nɔp, bɪ nɪpe gau Jisas mɪdeia u apɔm hagla, “Pasopa sɪpsɪp pi pak nɪɲnabun nɪn u sɔl mɪdɔp. Anɪb u, hon ram mai amun nan nɪɲnabun gau gɪ lɪ aij gun?” ɔ gɪla. *

¹⁸ Hageila, kalɪp haga, “Kale daun kub u ammim, bɪ ap mɪdɔp au ram nɪpe ammim nɪp hagmim, ‘Manɔ hag nɪeb bɪ hagɔp, ‘Nɪn yad u sɔl mɪdɔp u me, bɪ yad gau aip kaj sɪpsɪp pi pak lau nɪɲnabun ram ne u,’ a gɔp,’ a gɪmim,” a ga.

¹⁹ Jisas anɪg hagɔ, bɪ nɪpe gau haga rɔ nɪɲɔm, amɔm kaj sɪpsɪp anɪbu ram anɪbu pak lauɔm, gɪ lɪ aij geila.

²⁰ Dugo magɔ u, bɪ nɪpe unbɔ mɪgan laɲ gau aip asɪkɔm,

²¹ nan nɪɲɔl gɪ haga, “Yad kalɔp nɪɲɔ hagabin, bɪ hon aip nan nɪɲnabun i, ap yɪp kain gɪ dam arnab,” a ga.

²² Hageia, bɪ nɪpe gau gasɪ mɪlɔ lɔm, aɪɪ aɪɪ nɪp hag nɪɲɔl gɪ hagla, “Bɪ Kub! Yad hagpan aka?” gɪla.

²³ Hageila haga, “Bɪ yad aip kɪnan mɪgan aɪɪ nɪɲnabul i, yɪp kain gɪ dam arnab. *

²⁴ God Manɔ u hadame nɔp kalɪ kɪɪn rɪkɔm hagla rɔ, yɪp kain gɪ damɔm, al pak lɪlɔ umnabin u, pen bɪ yɪp kain gɪ dam arnab u, God bɪ anɪbu nɪp gɪ naij gɪnab. Nɪme nɪp yag dauagbɔp u aij. Pen yag dauɔ, mɪdɔl gɪ anɪg gɪnab u, hainɔ ɪlɔn kub yabɪt udnab,” a ga.

²⁵ Hageia, bɪ nɪpe Judas, nɪp kain gɪnɪg ga u haga, “Manɔ hag nɪeb bɪ. Yɪp ha-gagpan aka?” ga. Hageia haga, “Me nɔp hagabin,” a ga.

* 26:6-7: Luk 7:37-38 * 26:11: Dud 15:11 * 26:14-15: Sek 11:12; Jon 11:57 * 26:17: Eks 12:14-20 * 26:23: Sam 41:9

Jisas bi nipe gau kalip bred ñig wain ña
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Nan ñiñ midöl gi, Jisas bred udöm, God n+p aij a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, “Kale ud ñiñim. U hañ roman yad,” a ga.

²⁷ Anig hagöm, ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God n+p aij a göm, kalip ñöl gi haga, “Kale magöñhalö ñiñim.

²⁸ U hagape yad lugnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pidöñ arnab. Lugö, ñibi bi iru nöp nan si nan naij gipal gau, God niñöm arö ginab,” a ga. *

²⁹ Anig hagöm haga, “Yad kalöp niñö hagabin, ñig wain i miñi rimnap halö ñiñagnabin. Hainö, God ñibi bi udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab ñin u nöp, yad kauyañ kale aip ñig wain u ñiñnabin,” a ga.

³⁰ Anig hagöm, bi nipe gau aip God hib dap raneb kimap ap hagöl gi, Olip Dum arla. *

Jisas Pida n+p, “Jisas n+p niñagpin,” a ginabön,” a ga

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas haga, “God Manö u kal+ kñiñ riköm hagla, ‘Yad bi kaj sipsip mukep u n+p pak linö, kaj sipsip nipe gau magöñhalö piñiñ gi arnaböl,’ a gila.

Hagla anibu me, midö sibön an yañ kale magöñhalö yip arö gimim, piñiñ gi arnabim. *

³² Pen yad umem urakem, ram minöñ Galili nöd areinabin, kale hain ninabim,” a ga. *

³³ Hageia, Pida haga, “Bi magöñhalö nöp arö göm, jöl ñinaböl rö löp, pen yad anig gagnabin,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp manö niñö hagabin, sibön an yañ yaur kñakñ wññ alagnab magö u, ‘Jisas n+p niñagpin,’ a gimön, magö miñhau niñgan hagnabön,” a ga. *

³⁵ Hageia, Pida klö yabiñ göm haga, “Yip al pak linig, al pak linaböl u pen, ‘Jisas bi yad wasö,’ gem hagagnabin,” a ga. Jisas bi nipe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God n+p sabe gi mideia
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm, bi nipe rimnap kalip haga, “Kale au asik midaimim. Yad au dañ amem, Bapi n+p sabe göl gi mideinabin,” a ga.

³⁷ Anig hagöm, Pida aip, Sebedi ñi nipe miñöp Jems Jon aip kalip uñ gi ara. Amöl gi, Jisas nipe gasi mlö löm,

³⁸ kalip yam haga, “Midmagö yip u big ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale au midmim, yip abad midaimim,” a ga. *

³⁹ Anig hagöm, kalip anib au hag löm, nipe yöp söl dagol au amöm, ubör yihöñ göm, mulu adiñ u ud minöñ yañ löm, God n+p sabe göm haga, “Bapi, nan yip ginig gab anibu, wasö ginig, wasö gimön. Pen yad gasi niñbin adö u gagmön; gasi ne ke niñban adö u rö gimön,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöm, ado gi apöm niña, bi nipe gau hon haneila. Jisas Pida n+p haga, “Kale magö añi ap nöp yip abad midagim ar?”

⁴¹ Nan naij gun rö löp, a gimim, God n+p sabe göl gi midaimim. Gasi kale u gimim rö löp u pen hañ roman u nöp masös göp,” a ga.

⁴² Jisas anig hagöm, kauyañ am Nap n+p sabe göm haga, “Nan yip ginig gö ilön udnabin u, arö gep rö midagöp u, hañwalö gan; gasi ne ke niñban adö u rö gimön,” a ga.

⁴³ Anig hagöm, kauyañ ado gi apöm niña, bi nipe gau amgö niñ midageila; hon haneila.

⁴⁴ Pen nipe ado gi amöm, Nap n+p nöd sabe ga rö nöp, kauyañ sabe göm,

⁴⁵ ado gi apöm, bi nipe gau kalip haga, “Kale masös gö, han midpim arñ Bi gau me, niñim! Bi yip kain göm, Bi Ñi nipe, bi nan si nan naij gipal gau kalip ñinig gab.

* 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16

* 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1

* 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7

* 26:32: Mad 28:7,16

* 26:34: Mad 26:69-75

* 26:38: Jon 12:27

* 26:46: Jon 14:31

⁴⁶ Urakpe arun! N+ñim! B+ kain göp bi auab i,” a ga. *

*Judas Jisas n+ñ kain g+ ud ara
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴⁷ Jisas manö hagö n+ñöl g+, b+ n+pe unbö m+gan lañ ap, Judas, b+ God n+ñ nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ manö ud as+kep gau abe, n+ñ hagla rö, b+ kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru m+lö k+id r+imnap, ur pakep r+imnap udöm, aula.

⁴⁸ Judas nöd kal+p hag löm haga, “Yad b+ ap n+ñ am hag w+hai udem, ud bom haluem, mulu ñ+ñeinam u, b+ u me, a g+mim, n+ñ ud s+s+ l+mim,” a ga.

⁴⁹ Pen Judas n+pe Jisas m+deia au y+ñ+d nöp apjaköm, “Manö hag ñeb b+, ne m+dpän?” a göm, n+ñ mulu ñ+ña.

⁵⁰ An+g gö, Jisas haga, “B+ me. Nan g+n+g gabön u y+ñ+d g+!” a ga.

Hagö, b+ Judas aip aula gau Jisas n+ñ ud s+s+ l+la.

⁵¹ Jisas ud s+s+ l+lö n+ñöl g+, Jisas b+ n+pe ap ru m+lö k+id n+pe u ud t+ip g+ udöm, b+ God n+ñ nan sabe gep b+ kub yab+ u wög n+ñ g+m+döp b+ u, n+ñ r+m+id böñ lap u böñ nöp r+ib g+ dö g+ yua. *

⁵² An+g gö, Jisas n+ñ haga, “Ru m+lö k+id udpan u ado g+ l+ m+gan yuö lugañ. N+bi b+ ru m+lö k+id udöm pen pen g+ñaböl gau, adö an+bu nöp umnaböl. *

⁵³ Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, n+pe y+ñ+d nöp ejol yam ke ke unbö m+gan lañ rö hag yuö, apöm y+ñ abad m+daiblap.

⁵⁴ Pen hadame nöp God Manö u kal+ k+ñ r+köm, y+ñ an+g an+g göm umnab a g+la u me, an+g g+n+m. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

⁵⁵ Pen b+ n+ñ udn+g aula an+ñ gau kal+p haga, “Yad pör am God sabe gep ram u as+kem, n+bi b+ gau kal+p manö hag ñ+bin u pen y+ñ udagpim. M+ñi pen, ru m+lö k+id halö, ur pakep halö dapim, b+ nan si udep rö u y+ñ udn+g auabim. *

⁵⁶ Kale gabim an+bu, God manö hagep b+ gau God Manö kal+ k+ñ r+köm hagla rö nöp gabim,” a ga.

Pen magö an+bu, Jisas b+ n+pe gau magöñhalö n+ñ arö göm p+ñ+ñ g+ arla.

Juda Kansol Kub b+ gau Jisas n+ñ manö kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manö hag ñeb b+ gau abe, b+ manö ud as+kep gau abe, ap magum g+ m+deila b+ Kaiapas God n+ñ nan sabe gep b+ kub yab+ u ram n+pe au me, Jisas n+ñ ud s+s+ löm, dam ram an+bu arla.

⁵⁸ Pen Pida n+pe hain hain amöm, ram höñ adö u m+döm, God sabe gep ram polisman gau aip as+köm, n+ñön rö g+ñaböl a göm, n+ñ m+deia.

⁵⁹ B+ God n+ñ nan sabe gep b+ kub gau abe, Juda Kansol kub b+ gau abe hagla, “Hon b+ manö piral hagep b+ r+imnap kal+p hag n+ñno, kale manö ap haglö, kabö göl m+idö, manö it me u, a gun, Jisas n+ñ al pak lun,” a g+la.

⁶⁰ An+g hagla u pen manö an+bu ke ke arö, Jisas n+ñ al pak lep it ap m+dageia.

An+g ga u pen hainö b+ m+höp apil haglö,

⁶¹ “B+ an+bi haga, ‘God sabe gep ram u ud jö g+ yuem, m+idö ñ+n m+hau n+gan kauyañ g+ l+ñabin,’ a ga,” a g+lö. *

⁶² An+g hagailö, God n+ñ nan sabe gep b+ kub yab+ u, Jisas n+ñ haga, “Manö nöp hagabil u, ne pen ap hagagnabön ar?” a ga.

⁶³ Hageia, Jisas pen manö ap hagaga. An+g gö, b+ God n+ñ nan sabe gep b+ kub yab+ u haga, “M+ñi manö kub hagn+g m+dpun i, manö piral hagagmön. God pör kam+ñ m+idöp u, u rö nöp n+ñ m+idöp. An+ñ u, han+ñ kabö göl hagnmön: ne Mesaia u, God Ñ+ n+pe aka wasö?” ga. *

⁶⁴ Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magöñhalö n+ñim! Yad kalöp hagabin, yad B+ Kub k+ö ke yab+ u ñ+magö y+ñ böñ n+pe lau adö m+dem, kumi bad adö au amem m+nöñ naböñ it i aueinabin u n+ñnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas an+g hagö, b+ God n+ñ nan sabe gep b+ kub yab+ u, waiñ n+pe gau ke ud b+ñ+l+ göl g+ haga, “N+pe God hib u r+ib

* 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10 * 26:55: Luk 19:47; 21:37 * 26:61: Jon 2:19-21 * 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12 * 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30

juajip niñbim! Anib u, nibi bi rimnap hag niñagun. Nipe gi naji göp u waiö hagöp me u. *

⁶⁶ Aka kale gasi niñhön niñabim?" ö ga. Hageia hagla, "Me hagöp me u; umañ añi," a gila. *

⁶⁷ Anig hagöm, mulu maj miñgan nip u kiñu al ñöm, paköl gi gila. Rimnap Jisas amgö magö nipe patu gi ñöm, alaun nipe gau paköl gi, *

⁶⁸ hagla, "Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanip hagö niñjun," a gila.

Pida, "Jisas nip niñagpin," a ga
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram höñ adö yan asik mideia u me, bi God nip nan sabe gep bi kub yabiñ u nip wög gi midöp pai ap apöm, nip haga, "Ne Jisas bi Galili niñbö u aip midajil," a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida nibi bi gau magöñhalö niñ midlö niñöl gi, haga, "Manö ne hagabön u yad niñagpin," a ga.

⁷¹ Anig hagöm, uraköm, am ajöñ it au midö niñöl gi, nibi ram anibu wög gi midöp ap apöm, Pida nip niñöm, nibi bi mideila gau kalip haga, "Nipe bi Jisas Nasared niñbö u aip midailö niñbin," a ga.

⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, "Yad niñö yabiñ hagabin, bi hagpim anibu yad niñagpin," a ga.

⁷³ Pro magö ap midöm, nibi bi Pida aip urak mideila gau nip hagla, "Niñö nöp hagpun. Ne bi kale ap. Meg miñgan kale hagpal rö, ne u rö nöp hagpan," a gila.

⁷⁴ Hageila, Pida blañö göm haga, "Yad kalöp niñö yabiñ hagabin. Wasö u, God yip ilön mab niñim aij. Bi kale hagpim anibu yad niñagpin!" a ga. Anig hagö niñöl gi, adiñ yaur kilakil u wiñ ala.

⁷⁵ Kilakil u wiñ alö, Pida Jisas manö nip nöd haga anibu gasi niñöm, gasi milö la. Niñhön ginig: Jisas haga, "Yaur kilakil wiñ alagnab magö u, 'Jisas nip niñagpin,' a giñmön, magö miñhau niñgan hagnabön," a ga. Gasi anibu niñöm me, gasi milö löm, höñ amöm, miñtöñ kub ga. *

* 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7 Ap 1:18-19; Mad 26:14-15

27

Jisas nip dam gapna Pailod nip ñila
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram gisön rika niñöm, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö hag niñ hag niñ göm, manö hag adö añi löm, Jisas nip al pak lun, a gila.

² Anib u, Jisas nip nagi löm, damöm gapman bi kub gapna Pailod nip ñila.

Judas nagi niñja
(Ap 1:18-19)

³ Pen Jisas nip manö kub hagöm, al pak linig geila niñöm, Judas, niñhön ginig Jisas nip mumug niñbin, a göm, mani uda u, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip ju dam niñig göm, God sabe gep ram u ara.

⁴ Amöm, mani anib gau kalip ñöl gi haga, "Jisas naji gagöp u pen yad nip mumug niñbin u, midö umnab. Anib u, yad nan si nan naji gipin," a ga. Hageia, kale hagla, "U nan hon wasö. Ne ke nöp anig gipan," a gila.

⁵ Hageila, Judas mani ñila anibu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagi niñja. *

⁶ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, mani anibu udöm hagla, "Mani anibi, bi al pak lun, a gun, mumug ginö u me, God nip ñun rö lagöp," a gila.

⁷ Anig hagöm, manö hag niñ hag niñ göm hagla, "Bi milö gau niñbö apöm umlö, dam rigöl gun u, miñnöñ naböñ miñgan ap rauun," a göm, am bi ap miñnöñ udöm rin cög gi midöp miñnöñ naböñ miñgan anibu raula.

⁸ Miñnöñ naböñ miñgan anibu, mumug big ñila mani u udöm raula u me, hainö nibi bi miñnöñ naböñ miñgan anibu, hib "Miñnöñ Miñgan Hagape Halö" a gila. Miñi u rö nöp miñnöñ naböñ miñgan anibu, hib "Miñnöñ Miñgan Hagape Halö" a gipal.

⁹ Pen kale miñnöñ naböñ raula anibu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kalil kilñ rika rö nöp gila. Nipe God Manö u adiñ ap kalil kilñ riköm haga, "Kale mani

* 26:67: Ais 50:6; 53:5 * 26:75: Mad 26:34 * 27:5:

silpa ñin juöl añi ap ado gi da unbö siduñ lañ (30) u, Juda nibi bi hagla mani u yag damöm, *

10 bi minöñ udöm rin cög gimidöp minöñ naböñ migam anibu raula. Bi Kub yip haga rö nöp gila,” a ga.

*Gapna Pailod Jisas hag niña
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)*

11 Jisas nip damöm, gapman bi kub Pailod mideia au arlö niñöl gi, Pailod Jisas nip haga, “Ne Juda kai kin kub kale midpan aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me hagpan me u,” a ga.

12 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nip manö rimnap hageila, nipe pen manö ap hagaga. *

13 Anig gö, gapman bi kub Pailod haga, “Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, niñagan ar?” a ga.

14 Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasi iru yabih niña.

*Juda nibi bi gau, Jisas nip al pak limim,
a gila
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)*

15-19 Pen Pailod nipe bi kub manö ud asikep sea adö u asik midö niñöl gi, nibin manö ap hagö, auö haga, “Yad midö nöp sibön yan uhön niñbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nip manö klö hagagmön. Yad uhön niñbin anibu, gasi iru yabih niñabin,” a ga. Pen Pailod gasi nipe ke gau nöp niña, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nip niñlö mulu lugöp daubal. Anib u, yad aigöl gem, nip hag yuö aran, a göm, gasi u niña.

Pen Rom gapna bi kub u pör mi u mi u Juda kai Pasopa ñin kub u, kalip bi nagiman kale ke hag niñmidal u, yiharin hubik yumidöp. Ñin anibu, bi naij yabih ap nagi mideia; hib nipe u Barabas. Nibi bi iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalip haga, “Kalöp bi mai yiharin hag yunamñ Jisas, Mesaia u a gipal u aka Barabas nip hag yunam?” ö ga. *

* 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Ais 53:7 * 27:15-19: Jon 11:47-48; 12:19 * 27:24: Dud 21:6-9 * 27:25: Ap 5:28 * 27:28: Luk 23:11

20 Hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nibi bi gau kalip hagla, “Kale Pailod nip hagmim, Barabas nip hubik yuöm, Jisas nip al pak lilañ,” a gila.

21 Pen Pailod nibi bi ap magum gi mideila gau kalip haga, “Bi mihai i, bi an nip hubik yunam?” ö ga. Hageia hagla, “Barabas nip hubik yumön,” a gila.

22 Hageila, Pailod haga, “Anig haggim u, Jisas Mesaia u a gipal u, nip niñön ginam?” ö ga.

Hageia, kale magöñhalö hagla, “Nip mab ba lañ al pak lilañ!” a gila.

23 Hageila, Pailod haga, “Pen niñön? Nipe nan niñön nan gi naij göp?” ö ga. Hagö, manö haga u niñagöm, manö dap ranöm hagla, “Nip mab ba lañ al pak lilañ! Nip mab ba lañ al pak lilañ!” a gila.

24 Hageila, Pailod gasi niña, manö yad udagnaböl; pen manö rimnap halö kalip hag ñinö, pen pen paköl rö löp, a gi gasi niña. Anig niñöm, nibi bi gau amgö ilö kale gau, ñig udöm ñimagö ñig li li göm, kalip haga, “Bi anibi nip al pak linig gabim u, manö anibu yip auagnab; kale ke ado gi aunab,” a ga. *

25 Hageia, nibi bi gau magöñhalö hagla, “U wip nabic hon ke! Hagape nipe hanip apöm, ñi hon gau arnab! Manö anibu, hon abe, ñi pai hon gau abe aunab!” a gila. *

26 Anig hageila, Pailod kalip Barabas nip hubik yuöm, Jisas nip ami bi nipe gau ña niñöm kale nagit ud Jisas pakla. Anig gilo, Pailod nipe Jisas nip mab ba lañ al pak lol, a göm, ami bi nipe gau kalip ña.

*Ami bi gau Jisas nip hag jula
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

27 Gapna Pailod ami bi nipe gau, Jisas nip udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bi yiharin gau kalip magöñhalö wiñ allö,

28 ap magum göm, waiñ nip u ud juöm, waiñ aiti, bi kub yimbäl rö ap dapöm, nip yim ñila. *

29 Yim ñöm, nagit kalit kalit halö gau dapöm, kin kai rol gipal rö usajil bad ap göm, nip rol gi ñöm, bi kub gau ur udpal,

a göm, gamiḥ mīlō ap ud Jisas nīp nīmagō yījig u nōm, apōm nīp kugom yīmōm, hag juōl gī hagla, “Bī kub ne auban? Juda kai kiḥ kale ne auban?” ö gīla.

³⁰ Anig hagōm, nīp kīñu alōm, gamiḥ mīlō anību ju udōm, nīp nabīc cōg laḥ pakla. *

³¹ Pen Jisas nīp anig göl hag juōm, waḥij aḥi nīp yīm nīla u ud ju yuōm, waḥij nīpe ke yīm nōm, nīp mab ba laḥ al pak līnig, uḥ gī ud arla.

Jisas nīp mab ba laḥ al pak līla

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Adan aḥ gau amōl gī nīḥla, Sairini daun nībō bī ap aueia. Hib nīpe u Saimon. Nīp nable pakōm, klō göm hagla, “Jisas nīp al pak līnabun mab i ud aru,” a gīla.

³³ Haglō, nīpe udōl gī, ram mīnōḥ Golgoda dum arla. Golgoda a gīmīdal u manō iḥ u, “Wip Nabīc Cōg Ij.”

³⁴ Pen dum anību amjakōm, ami bī gau nīg wain udōm, nīg asī ap udōm, halō ud ado malo göm, Jisas nīp nīeila, pen nīpe nīḥ nīḥōm arō ga. *

³⁵ Jisas nīp mab ba laḥ al pak lōm, waḥij nīp gau nīme lī ke ke udnig, sadu rō göm udla. *

³⁶ Anig göm, Jisas nīp mab ba laḥ al pak līla iḥ au asīkōm, abad nīḥ mīdeila.

³⁷ Jisas nīp al pak lōm, mab ba laḥ kali klīñ rīkla:

BĪ I JISAS, JUDA KAI KIḤ KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nīp al pak lōm, bī nan si udep mīhau, ap bōḥ lap, ap bōḥ lap, al pak līla. *

³⁹⁻⁴⁰ Nībi bī adan majō ap ran ap lug geila gau, nabīc cōg gor mar göm, nīp hag juōm hagla, “Ne God Nī nīpe rō! God sabe gep ram u ud waḥ gī yumōn, nīn mīhōp nīgaḥ kauyaḥ gī līnabōn u me, mab ba laḥ arō gīmōn lugō, hon nīḥun!” a gīla. *

⁴¹ Bī God nīp nan sabe gep bī kub gau, bī lo manō hag nīeb bī gau, bī manō ud asīkep gau, kale u rō nōp nīp hag juōm hagla,

⁴² “Nībi bī rīmnap kalīp gajīp kamīḥ arbal, pen nīpe ke anig gīnīm rō lagōp.

Isrel Kiḥ kub hon u, mab ba laḥ arō göm, mīnōḥ iḥ i lugō, nīḥō hagōp a gun, nīp nīḥ udun.

⁴³ Nīpe God nīp nīḥ udōm hagōp, ‘Yad God Nī nīpe,’ a göp. God nīpe ke u rō nōp gasī nīḥeinab u, mīñi apōm, nīp ud kamīḥ yuaḥ,” a gīla. *

⁴⁴ Bī nan si udep Jisas aip al pak līla mīhau, kale u rō nōp, nīp manō naij anību rō nōp haglō.

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Nīn anību sīdō aḥ aulīk magō u, sībōn apōm, mīd damōm sīdō gamīḥ ga magō u kauyaḥ mailō ga.

⁴⁶ Sīdō gamīḥ ga magō u, Jisas wīñ kub al hagōm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anību, “God yad. God yad. Yīp ai gīnig arō gīpan?” ö ga. *

⁴⁷ Anig hagō, nībi bī rīmnap sōl anīb au mīdeila gau nīḥōm hagla, “Bī anībi bī God manō hagep līaija nīp wīñ alab,” a gīla.

⁴⁸ Anig hagōm, bī ap am nan adīḥ us hain rō bad ap ud dapōm, nīg wain asī u rauōm, gamiḥ mīlō ap udōm, abōs alōm, nīnō nīḥaḥ a göm, nīa. *

⁴⁹ Anig göm nīō, bī rīmnap hagla, “Arīk! Agamīj nīḥ mīdaiun. līaija apōm, nīp ud kamīḥ yunab aka?” gīla.

⁵⁰ Pen Jisas kauyaḥ wīñ kub al hagōm, ake bad mīdeia u ur ga.

⁵¹ Magō anību nōp, waḥij mīlō kub God sabe gep ram raul mīgan yaḥ, ajōḥ pak pīḥ gīla u, aḥ yaḥ pak bīḥiḥ göm lap ke lap ke ara. Anig gö nīḥōl gī, munmon udōm, kabō gau pa bu göm, *

⁵² wip kabō mīgan rīgōl göm pak pīḥ gīla gau, mīgan hīkōm, God nībi bī uḥ nīpe nōd umla rīgōl gīla gau, iru nōp gö, kauyaḥ urakla.

⁵³ Urakōm, kabō mīgan gau arīk hōḥ amōm, Jisas uraka nīn u kale daun kub uḥ Jerusalem areila, nībi bī iru nōp kalīp waiō līlō nīḥla.

* 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8 * 27:46: Sam 22:1 * 27:48: Sam 69:21 * 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20

⁵⁴ Pen munmon udöm, nîhön nîhön ga u nîñöm, ami bî kub u abe, bî nîpe gau aip mîdeila gau abe, kale anînin gö piñîñ gôm, mîdmagö kale arö nîñöl gi, kale hagla, “Yaue! Bî i nîpe God Ñî nîpe nîñö yabiñ!” a giña.

⁵⁵ Pen nîbi iru nöp apöm, ke ke au mîdöm, nîñ mîdeila. Nîbi anîb gau Jisas nîp gi ñîñig Galili nîbö aula. *

⁵⁶ Nîbi mîdeila anîb gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nîme Maria u, ap Sebedi ñî nîpe mîhau nîme u.

Josep nîpe Jisas hañ romanñ dam kabö mîgan ap rîgöl ga

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bî gep yabiñ ap, Josep, Arimadia daun nîbö u, nîpe Jisas bî nîpe ap mîdeia. Bî anîbu, Jisas umöb nîñöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nîp, Jisas hañ romanñ u udnam aka gö, Pailod yau a gôm, bî nîpe gau kalîp hagö, Josep nîp ñîla. *

⁵⁹ Jisas hañ romanñ nîpe u Josep nîp ñîlö, nîpe walîj rud aij ap udöm, wip he mîlö u magöñhalö wam haluöm,

⁶⁰ dam kabö mîgan gîsön nöp ap, yîp rîgöl giñaböl, a gôm, ju lu lîla mîgan u rîgöl gôm, kabö hañai kub ap ud gau ga gi dam ajöñ pîñ gôm ara. *

⁶¹ Nîbi mîhöp mîdailö, nîbi ap Maria Magdala, nîbi ap Maria ap. Nîbi Maria mîhau apil nîñ mîdlö nîñöl gi, Josep anîg gôm rîgöl ga.

Ami bî gau wip he rîgöl giña kabö mîgan u abad mîdeila

⁶² Jisas umö rîgöl giña ñîñ anîbu, God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî Perisi gau abe, God nîp sabe giñig ñîñ u rol, a gôm, nan gi dap jîñ giña. Pen ruö, God nîp sabe giñig ñîñ kale u me, gapman bî kub Pailod mîdeia au arla.

⁶³ Amöm hagla, “Bî kub. Bî pîral hagep anîbu haga, ‘Yad umem, ñîñ mîhau nîganñ u uraknabin,’ a ga. *

⁶⁴ Anîb u, ne bî rîmnap hagö, ñîñ mîhöp nîganñ wip rîgöl u abad mîdaiöl. Wasö u, bî nîpe gau apöm, wip he mîlö u si udöm,

nîbi bî gau kalîp pîral hagöm hagnaböl, ‘Nîpe kauyanñ uraköp,’ a giñaböl. Anîg giñö, Jisas nöd manö pîral haga u nan pro; kale hainö manö pîral hagnaböl u kub yabiñ giñab,” a giña.

⁶⁵ Hageila, Pailod kalîp haga, “Anîb u, kale ami bî bad ap udmîm, wip rîgöl giña gau ammîm, gasî kale ke nîñ aij giñim, wip rîgöl kabö li pîdöñ giñpe, ami bî abad nîñ mîdaiöl,” a ga.

⁶⁶ Hagö, Juda bî kub anîb gau amöm, ajöñ pîñ giña kabö kub u urön rö gôm, ami bî bad u haglö, anîb au nîñ mîdeila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Ruö ram rîk da lö nîñöl gi, nîbi mîhau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammîl, Jisas nîp rîgöl giña u nîñig arlö.

² Magö anîbu munmon kub yabiñ udö nîñöl gi, ejol ap kumi kabö adö lanñ nîbö apöm, Jisas nîp rîgöl gôm kabö hañai pîñ giña u, ud ju ba u yuöm, adö anîbu asîka.

³ Ejol anîbu, mulu adîñ nîpe mîmailö göl gi mîdeia. Walîj nîpe u, rud aij yabiñ u la.

⁴ Pen ami bî nîñ mîdeila gau, nîp nîñöm, anînin gö piñîñ gôm, giñ giñ gôm, umöm rö mîdeila.

⁵ Pen ejol u nîbi mîhau kalîp haga, “Piñîñ gagmil! Yad nîñbin, kale mîhön Jisas mab ba lanñ al pak lîla u nîp nîñ ajabil.

⁶ Nîpe aui mîdagöp. Nöd haga rö, mîdö nöp kauyanñ uraköm aröp. Pen kale apil, nîp dam lîla kuö adö u nîñmil, *

⁷ yîñid ammîl, bî nîpe gau kalîp hagnîl, ‘Jisas kauyanñ uraköm Galili arab. Kale bî nîpe ammîm nîp anîb gau nîñnabim,’ a giñmil. Manö anîbu nöp kalöp hag ñîñig aubin,” a ga.

⁸ Anîg hagö nîñmil, nîbi mîhau piñîñ giñö u pen mîñ mîñ göl gi, wip rîgöl anîbu yîñid arö gôm, bî nîpe gau kalîp hagnîg gi dö gi arlö.

⁹ Adan anñ gau arlö nîñöl gi, Jisas kalîp mîhön nable paköm haga, “Kale mîdpil?” a ga. Hagö, kalpe mîhön ap kugom

* 27:55: Luk 8:2-3 * 27:57-58: Dud 21:22-23 * 27:60: Ais 53:9 * 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 * 28:6: Mad 12:40; 16:21

yimmil, ma nipe pidön udmil, hib nipe u haglö adö ara.

¹⁰ Jisas kalip mihön haga, “Piniñ gagmil! Kale ammil mam yad gau kalip hagmil, ‘Galili ammim Jisas nip niñnabim,’ a gimil,” a ga. *

Ami bi gau am Jisas uraköp manö u hagla

¹¹ Niñbi mihau, adan an gau arlö niñöl gi, ami bi niñ mideila gau rimnap, daun kub waryö raul an amöm, bi God nip nan sabe gep bi kub gau kalip, niñhön niñhön ga anibu magöñhalö hag niñla.

¹² Hag ñeila, bi God nip nan sabe gep bi kub gau amöm, bi manö ud asikep aip manö hag adö añi löm, ami bi anib gau kalip mani kub ñöm hagla,

¹³ “Kale manö i nöp haggimim, ‘Siñ an yan hon hanajun magö u, bi nipe gau apöm, wip he mälö u si ud arbal,’ a gimim.

¹⁴ Anig hagpe, gapna Pailod manö anibu niñnab u, hon nip aip hagno, kalöp marö rimnap ñagnab,” a gila.

¹⁵ Anig haglö, ami bi gau mani anibu udöm, amöm Juda bi kub anib gau hagla rö nöp gila. Kale pir alöm, Jisas wip he mälö nipe u, bi nipe gau si ud arbal, a geila manö u, miñi Juda niñbi bi gau manö piral anibu nöp hagöl gi nöp midpal.

Bi nipe gau Jisas nip niñla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jisas bi nipe unbö agip u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla. *

¹⁷ Amöm, Jisas nip niñöm, hib nipe haglö adö ara. Pen bi nipe rimnap niñöm dui göm hagla, “U Jisas aka bi unbö ke?” ö gila.

¹⁸ Pen Jisas söl au apöm, kalip haga, “Bapi yip hagö, ram niñnön kumi kabö adö lan u abe, niñnön naböñ it i abe, yad magöñhalö abadöl midpin. *

¹⁹ Anib u, kale ram niñnön gau magöñhalö riñon riñon ammim, niñbi bi ke ke gau magöñhalö manö aij yad hag niñbe, kale yip niñ udöm niñbi bi yad midöm yip

hain göl. Anig gimim, Bap u, Niñ u, Ana Uñ u hib haggimim, kalip niñ pak niñmim. *

²⁰ Anig gimim, yad kalöp gimim, a gem, manö niñhön niñhön hag niñbin u, kale u rö nöp manö anibu magöñhalö kalip hag niñ aij gipe, magöñhalö hain göl. Pen yad kalöp niñö yabiñ hagabin, yad kalöp aip midem, mid damem, mid damem, niñnön naböñ it i ur giñab,” a ga.

* 28:10: Mad 26:32 * 28:16: Mad 26:32 * 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22 * 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

Mak Jisas Kraiss Manö Aij u Mak kali kliš rika

*Jon B+ Ñig Pak Ñeb u God manö hag
ñim+döp*

(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Jisas Kraiss, God Ñ+ nipe manö aij u hagnig gabin.

2 God hadame nöp Ñ+ nipe Jisas Kraiss níp manö haga rö, b+ God manö hagep Aisaia, manö an+bu God Manö kali kliš riköm haga,

“Nöñ! B+ manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,

adan nöp u hik gi aij ginab. *

3 B+ an+bu, ram minöñ n+bi b+ iru midagpal,

ram minöñ kabö nöp midöp an au am midöm, wiñ alöm hagnab,

‘B+ Kub u auab! Adan sir gilañ giyan gi midainim gau,

dum gof pitu gi midainim gau, binig ral aij gimim,’ a ginab,” a ga. *

4 God manö hagep b+ an+bu nöd anig haga rö nöp me, Jon b+ ñig pak ñeb u amöm, ram minöñ n+bi b+ iru midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an au midö n+ñöl gi, n+bi b+ gau aulö, kalip manö hag ñöm hagnidöp, “Nan si nan naj gimim gau, n+hön ginig anig gipun, a gimim, arö gipe yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naj gimim gau n+ñöm arö ginab,” a gimidöp. *

5 Nipe anig hagö n+ñöl gi, n+bi b+ ram minöñ Judia yöp an+bu gau mideila gau abe, Jerusalem n+bi b+ mideila gau abe, kale magöñhalö manö níp u n+ñig arla. Amöm, nan si nan naj gimidag gau, hag waiö lölö, Jon kalip ñig Jodan an au ñig pak ña.

6 Pen Jon walij nipe u, kaj kamel un udöm gila walij ap yimöm, kaj kau hañ dip nag+ an u pig limidöp. Nan ñineb

nipe u, jon hablad+ñ u abe, bom ñig u abe ñinebidöp. *

7 Nipe n+bi b+ gau kalip hagnidöp, “B+ yip hain auab u, nipe yad rö wasö; nipe b+ kub yabit, yad b+ pro. Yad níp n+ñö nable ginab. Yad am söl au kugom yimem ma rirup nipe u nag+ hub+knam rö lagöp. *

8 Yad kalöp ñig nöp pak ñabin u pen nipe apöm, kalöp Ana U+ u nöp pak ñinab,” a ga.

Jon Jisas níp ñig pak ña

(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)

9 Pen ñin ap, Jisas Nasared daun, ram minöñ Galili midmidöp u arö göm, Jon mideia au auö, Jon Jisas níp ñig Jodan an au ñig pak ña.

10 Níp ñig pak ñö, Jisas ñig gof au lañ amöm n+ña, kumi kabö adö lañ p+ral hikö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas níp u gi aua.

11 Anig göl u gi auö n+ñöl gi, manö ap kumi kabö adö lañ au n+bö apöm haga, “Ne Ñ+ midmagö yad yabit. Nöp n+ñö, yip aij yabit göp,” a ga. *

Seden apöm Jisas níp co co ga

(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Pen magö an+bu nöp, God Ana u Jisas níp hag yuö, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau amöm,

13 ñin unbö ñin juöl mihöp (40) au mideia. An+bu gau midö n+ñöl gi, Seden, “Jisas níp ginö, manö yip u hain göm, naj gan,” a göm, apöm hagnidöp. Ram minöñ midmidöp migan an+bu ke kain nan gau nöp midmidöp. Pen ejol gau apöm, Jisas níp abad midmidal. *

Jisas God manö aij u hag ñ+ mideia

14 Pen hainö gapman b+ kub Herod Jon níp nag+ la n+ñöm Jisas nipe ram minöñ Galili amöm, God manö aij u n+bi b+ gau kalip hag ñöl gi haga, *

15 “God n+bi b+ udöm kumi kabö adö lañ au abad mideinab ñin hain pör abad midmidim u, m+ñi auöp! Nan si nan naj gimim u, n+hön ginig anig gipun a gimim

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25 * 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sam 91:11-13 * 1:14: Mak 6:17 * 1:15: Mad 3:2

arö g+mim, God manö aij u, n+ñö hagöp a g+mim, n+ñ udmim,” a ga. *

*Jisas bi n+ñpe m+ihau m+ihau uda
(Mad 4:18-22)*

16 Jisas Ñ+g Wañö Galili goł au padiöl gi n+ñga, bi kabsał udep madöl m+ihau, kabsał udul a g+mil, uben ap ud ñ+g añ yañ yumil m+idailö. Bi mamil an+ñ m+ihau hib kale m+ihöñ u, Saimon aip Edru aip.

17 Jisas kal+ip m+ihöñ n+ñöm haga, “Aulö, yad aip ajun, yad kalöp m+ihöñ hag ñ+ aij g+inö, n+ñbi bi udep bi m+ihau m+ideinabil,” a ga.

18 Hagö, n+ñö hagöp, a g+mil, uben gau arö g+mil, Jisas aip arlö.

19 Pen Jisas yöp pro magö ap amöm n+ñga, Sebedi ñ+ n+ñpe Jems aip, Jon aip ñ+g mag+ib m+igan u m+idöl gi, uben pa gi dö ga u, al dör göl gi m+idailö.

20 Jisas kal+ip m+ihöñ n+ñöm haga, “Kale m+ihöñ au+il e!” ga. Jisas an+g hagö, kalpe mamil m+ihau n+ñmil, nap n+ñ wög gi ñeb bi r+imnap aip kal+ip ñ+g mag+ib adö au arö g+mil, Jisas aip arlö.

*K+jaki bi ap n+ñ abañ ala u, Jisas hag höñ yua
(Luk 4:31-37)*

21 Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God n+ñp sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul m+igan yañ amöm, God Manö u hag ñö,

22 n+ñbi bi gau n+ñöm, pa g+ñ+ göm hagla, “God lo manö hag ñeb bi gau hagpal rö hagagöp; n+ñpe bi kub yabił n+ñ aij göm hagpal rö hagöp,” a g+la. *

23 Pen magö an+ñbu, bi k+jaki abañ ala ap, magum gep ram raul m+igan an+ñbu m+ideia u blałö göm haga,

24 “Jisas bi Nasared n+ñbö! Ne han+ip n+ñhön g+in+g auban? Han+ip k+jaki gau al pak l+in+g auban aka? Yad nöp n+ñbin, ne God Ñ+ Uł n+ñpe u,” a ga. *

25 Hagö, Jisas pen k+jaki bi an+ñbu abañ ala u n+ñp manö klö hagöm haga, “Manö hagagmön! Bi u n+ñp arö g+mön, höñ aru!” a ga.

26 Jisas an+g hagö, k+jaki an+ñbu bi u n+ñp ud g+il g+il göm, w+ñ kub alöm, höñ ara. *

27 Jisas an+g gö, n+ñbi bi m+ideila gau aiö yabił göm, manö hag n+ñ hag n+ñ göm hagla, “U n+ñhön? Bi i manö g+isön n+ñbö manö adö ap dauöp aka? N+ñpe bi p+idön halö. K+jaki aiön pi gau manö n+ñpe udöm hagöp rö g+pal,” a g+la.

28 N+ñbi bi gau an+g hagöl gi, Jisas k+jaki aiön pi hag höñ yua manö an+ñbu, ram m+inöñ Galili gau magöñhalö hag ñ+ilö ara. *

*Jisas gö, Saimon n+ñbor n+ñp kam+ñ la
(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)*

29 Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, höñ amöm, Saimon aip n+ñmam Edru aip ram kale u arla.

30 Ram amjahlö, Jisas n+ñp hagla, “Saimon n+ñbor n+ñpe hañ roman+ñ u mab rö inö, han m+idöp,” a g+la.

31 Haglö, Jisas am ñ+magö kid n+ñpe u udöm ud urak ñö n+ñjöl gi, hañ n+ñpe mab rö ineia u kam+ñ la n+ñöm ad+ñ nan magö kal+ip ña.

*Jisas gö, n+ñbi bi iru nöp kam+ñ la
(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)*

32 Pen sidö wad ara magö u, n+ñbi bi nan ga gau abe, n+ñbi bi k+jaki abañ ala gau abe, Jisas gö kam+ñ lañ, a göm, Jisas m+ideia au daula.

33 Daun pro Kapaneam n+ñbi bi gau magöñhalö apöm ram ajöñ il höñ nö löyan adö n+ñ m+ideila n+ñöm

34 n+ñbi bi iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kam+ñ la. K+jaki aiön pi abañ ala gau iru nöp hag höñ yua. Pen k+jaki aiön pi an+ñbu gau Jisas n+ñpe bi an n+ñ aij g+la rö, Jisas kal+ip, “Manö gagmim,” a göm, hag höñ yua. *

*Jisas m+igan ap ke amöm, Nap n+ñp sabe göl gi m+ideia
(Luk 4:42-44)*

35 Ruö, Jisas hil+m halö yabił uraköm, ram hana u arö göm, daun an+ñbu abe arö göm, am m+igan ap ke amöm, Nap n+ñp sabe göl gi m+ideia. *

* 1:22: Mad 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mad 4:24 * 1:34: Mak 3:10-12 * 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46

36 Pen bi nipe Saimon, bi nipe rimnap aip, Jisas mai, a göm, nip ulhai niñnig arla.

37 Jisas nip ulhai niñ dam niñöm hagla, “Niñbi bi magorjhalö nöp mai, a göm, ulhaiaböl,” a gila.

38 Anig hageila, Jisas haga, “Hon ram riñig aglö rimnap halö söi aui arun. Yad aubin u, niñbi bi ram minöñ migan gau gau kalip manö hag niñnam, a gem, aubin,” a ga.

39 Anig hagöm, ram minöñ Galili an gau gi ajöl gi, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag niñ gi, kijaki aiön pi niñbi bi kalip aban ala gau hag höñ yua.*

*Jisas, wös hapeb la bi ap gö, mitep ga
(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)*

40 Wös hapeb la bi ap, Jisas mideia au apöm, kugom yimöm, haga, “Ne wös yip u kamij lan, a ginabön u, kamij linim,” a ga.

41 Anig hagö, Jisas nip mög niñöm niñmagö mlöbö löm bi anibu nip ud niñöm haga, “Yau, ginabin. Kamij li,” a ga.

42 Nip ud niñö adij kamij la.

43-44 Pen Jisas bi anibu nip manö klö hagöm haga, “Adan an gau niñbi bi rimnap kalip niñmön, Jisas yip gö kamij löp, a gimön, hagagmön. Kabö rö nöp ammön, bi God nip nan sabe gep u nip hañ roman ne u yammön hagmön, ‘Wös hapeb yad u kamij löp,’ a gimön. Anig hagmön, Mosiñ nöd haga rö, nan rimnap dam bi God nip nan sabe gep bi u niñmön, nipe pak God nip sabe gi niñ me, niñbi bi gau, bi u mñi kamij löp, a göm, niñnaböl,” a ga. Jisas manö anibu nöp hagöm bi u hag yuö ara.*

45 Jisas anig haga u pen bi anibu nipe amöm, niñbi bi gau abönamö hag niñ ara. Anig gö, Jisas daun gau waiö ajainim rö lagö, nipe amöm niñbi bi iru midageila an gau nöp midö niñöl gi, niñbi bi ram minöñ gau gau magorjhalö nip niñnig aumidal.

2

*Jisas gö, niñ ma kala ga bi ap kamij la
(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)*

* 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

1-2 Niñ mihöp nöp padiö niñöl gi Jisas kauyan daun pro Kapaneam auö, Jisas ap midöp ram nipe u, a gilo, niñbi bi iru nöp apöm gilo gilo, ram raul manö hag ñeia migan u sisi göm, ajöñ it höñ adö au yan u rö nöp sisi yöi ga. Pen Jisas kalip God Manö hag niñ mideia.

3 Jisas kalip hag niñ midö niñöl gi, bi unbö yigwo mlö u bi rimnap aip, bi niñmagö ma kala ga ap ilöñ löm, dapöm Jisas mideia au daula.

4 Apöm niñla, niñbi bi sisi göl mideila niñöm bi niñmagö ma kala ga u nip dam ram adö lan amöm, ram an au ud mol juöm yulö, Jisas mideia yan luga.

5 Pen kale Jisas gö kamij linab, a göm, gasi niñ udla u niñöm Jisas haga, “Niñ yad. Nan si nan naj gipan gau niñem arö gabin,” a ga.

6 Anig hagö, Juda lo manö hag ñeb bi rimnap asik mideila gau, gasi kale gau nöp niñöm hagla,

7 “Bi i niñön ginig, God nip hag juöm, manö piral hagab? Niñbi bi gau nan si nan naj gilo, bi ap pri kalip u hik gi yunim rö lagöp; God nöp me anig ginab,” a gila.

8 Pen gasi niñla anibu, adij Jisas ke niñöm haga, “Kale niñön ginig gasi anibu rö niñabim.

9 Bi niñmagö ma kala göp u nip niñön hagnö, kalöp aij ginab? Nan si nan naj gipan u niñem arö gabin, a ginö, kalöp aij ginab; aka, urakmön köp ne u winig ud aru, a ginö, kalöp aij ginab?

10 Yad ginö, kale niñnabim, Bi Niñ nipe minöñ naböñ it i aunö u, gasi yad ke niñem auagnö. God hagö aunö u me, nan si nan naj gipal u niñem arö ginabin, a ginabin u, arö ginabin,” a ga.

11 Anig hagöm, bi niñmagö ma kala ga u nip haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u winig udmön ram aru,” a ga.

12 Jisas anig hagö, niñbi bi niñ midlö niñöl gi, bi anibu uraköm, köp bad nipe u winig udöm hada. Anig gö niñöm, niñbi bi gau magorjhalö aiö yabit göm, God hib nipe u haglö adö arö niñöl gi, hagla, “Nöd nan anibu rö ap gilo, hon niñnagmidun,” a gila.

*Jisas Lipai nɪp wɪñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)*

13 Jisas kauyaŋ amöm, Ñig Waŋö Galili goŋ au ajeia niŋöl gi, niŋi bi iru nöp niŋöm miŋdeia au ap magum geila niŋöm Jisas kalɪp God Manö hag ña.

14 Jisas manö hag ñi piŋ göm, adan aŋ au amöl gi niŋa, Alpias ñi niŋe Lipai, bi dakɪs udep bi ap, wög gi miŋdöp ram raul miŋgan u asɪk miŋdeia. Jisas niŋp niŋöm haga, “Auö, yad aip arul,” a gö, uraköm Jisas aip arlö.

15 Jisas pen, bi niŋe gau aip am Lipai ram u nan ñiŋlö niŋöl gi, bi dakɪs udep gau abe, bi nan si nan naij gila gau abe, Jisas aip ajeila rö, am jɪm ñöm nan ñiŋeila.

16 Bi lo manö hag ñeb bi Perisi riŋnap, Jisas niŋe bi dakɪs udep gau aip, bi nan si nan naij gi miŋdal gau aip miŋdöm nan ñiŋeila u niŋöm, bi niŋe gau kalɪp hagla, “Jisas niŋön gi niŋ bi dakɪs udpal gau aip, bi nan si nan naij gi pal gau aip asɪk miŋdöm nan ñiŋab?” ö gila. *

17 Hageila, Jisas manö aniŋbu niŋöm haga, “Niŋi bi kamɪŋ miŋdpal gau, wös wameb bi niŋniŋ aragal; niŋi bi nan göp gau nöp wös wameb bi niŋniŋ arbal. Aniŋb u rö, niŋi bi, gi aij gi pun, a gi gasɪ niŋbal gau, kalɪp udnig auagiŋ; niŋi bi, nan si nan naij gi pun, a gi gasɪ niŋbal gau, kalɪp udnig aubin,” a ga.

*Nan magö hil gep
(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)*

18 Jon bi niŋe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñiŋ riŋnap God niŋp sabe göl gi nöp miŋdaiun, a göm, nan ñiŋagmiŋdal. Ñiŋ ap kale aniŋ geila u niŋöm niŋi bi riŋnap apöm Jisas niŋp hagla, “Jon bi niŋe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñiŋ aŋi aŋi nan ñiŋagpal. Pen bi ne gau, niŋön gi niŋ aniŋ gagpal?” ö gila.

19 Hageila, Jisas manö hod riköm haga, “Bi niŋi udnig gi nab bi ap, niŋmdamam niŋe gau aip miŋdöm, aij gö niŋöl gi miŋdeinaböl u me, nan magö arö gagnaböl.

20 Pen hainö, niŋi bi riŋnap apöm, bi kale aniŋbu niŋp ud areinaböl u, mög gö, ñiŋ aniŋbu nan ñiŋagnaböl.

21 Pen waŋiŋ giŋsön niŋbö bad ap udöm, waŋiŋ asöl göm pa gi dö gi nab ramö u al udlö, waŋiŋ giŋsön u klö miŋdöl gi, waŋiŋ asöl gi nab u pak gi dö göm, waŋiŋ kale u rapɪn nöp pa gi dö gö arnab.

22 “Ñig wain u, u rö nöp. Ñig wain kamɪŋ u udöm, kaj meme hañ nöd niŋbö miŋgan u hoŋ gi lagpal. Pen niŋön: hoŋ gi löm mame ñilö, kaj meme hañ u biŋ hagöm, pak gi dö göm hoŋ gi am haknab. Aniŋb u me, ñig wain kamɪŋ u, kaj meme hañ kamɪŋ miŋgan u nöp hoŋ gi lep,” a ga.

Bi ñi niŋe God niŋp sabe gep ñiŋ u Bi Kub miŋdöp

23 Hainö Juda God niŋp sabe gep ñiŋ kale ap, Jisas bi niŋe gau aip wid wög aŋ au padiöl gi, bi niŋe gau wid magö riŋnap riköl gi areila.

24 Aniŋ gilö, Perisi bi gau niŋöm, Jisas niŋp hagla, “Miŋi God niŋp sabe gep ñiŋ hon wög gagep u, bi ne gau aniŋ göl wög göm lo hon riŋ juaböl,” a gila. *

25 Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kiŋyö lö ga aiud kali kliŋ rikla u, kale niŋagpim ar?” *

26 Hadame nöp bi ne Abiada God niŋp nan sabe gep bi kub yabiŋ miŋdmidöp ñiŋ u, Depid bi niŋe gau aip kalɪp kiŋyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred niŋi bi yiŋharɪŋ gau ñiŋagpal, bi God niŋp nan sabe gep bi gau nöp ñiŋbal u udöm, bi niŋe gau kalɪp ñö ñiŋla. *

27 “God niŋe ñiŋ yiŋharɪŋ miŋdep manö u nöd hagöm, hainö niŋi bi gi laga; niŋi bi gi löm, ake löm miŋd aij gi laŋ, a göm, ñiŋ ap yiŋharɪŋ miŋdaiöl, a ga. *

28 Aniŋb u, hon niŋbun, Bi Ñi niŋe God niŋp sabe gep ñiŋ u abe Bi Kub miŋdöp,” a ga.

3

*Jisas bi ñiŋmagö kɪta ga ap, God niŋp sabe gep ñiŋ u gö, kamɪŋ la
(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)*

1 Ñiŋ ap pen, Jisas kauyaŋ Juda magum gep ram u amöm niŋa, bi ñiŋmagö kɪta ga ap ram raul miŋgan aniŋbu ap miŋdeia.

* 2:16: Mad 11:19 * 2:24: Dud 23:25 * 2:25: 1Sa 21:1-6 * 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14

2 Nibi bi mideila gau rimnap, Jisas nihön rö gö, nip dam manö kub hagun, a göm, bi anibu God nip sabe gep ñin i gö kamij linab aka göm, agamij nij ij halö li mideila.

3 Jisas pen bi ñimagö kila ga u nip haga, “Urakmön, aui au,” a ga.

4 Hagö, nipe mideia au gila auö, Jisas nibi bi anib gau kalip haga, “God nip sabe gep ñin u nihön gep? Aij gep aka naj gep? Nibi bi gau kalip mög nijun gino kamij aröl, aka gasi naj nijun arö gino, umöl?” ö ga. Hageia, kale nip pen manö ap hagagla. *

5 Jisas manö udagun, a göm, nijla bi anib gau, Jisas kalip nijö, mulu luga. Jisas kalip gau gau nij damöm sük la. Anig göm, bi ñimagö kila ga u nip haga, “Ñimagö ne mlöbö li!” a ga. Hageia, ñimagö mlöbö lö nijöl gi, kamij la.

6 Anig ga nijöm, bi Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bi nipe gau mideila au amöm, manö hag nij hag nij göm, “Jisas nip aige gun al pak lun?” ö gila. *

Nibi bi iru nöp Jisas hain gila

7-8 Jisas pen bi nipe gau udöm, amöm Ñig Wanö Galili got au am mideila. Pen nibi bi Galili nibö iru nöp nip hain göm aula. Nipe nan nihön nihön gimödöp adö u haglö gau arö nijöl gi, Judia nibi bi rimnap, Jerusalem nibi bi rimnap, ram minöy Idumia nibi bi rimnap, ñig Jordan böy lödan nibi bi rimnap, daun kub mhöp Daia Saidon nibi bi rimnap, nibi bi iru yabil Jisas nip nijng aula.

9-10 Jisas nibi bi iru nöp gö, kamij la u me, nip ud nijno kamij linim, a göm, nibi bi iru nibanö yabil apöm, nip ciro ciro ñöl gi auö, bi nipe gau kalip hagö, ñig magib ap ud lila. *

11 Pen nibi bi kijaki aiön pi nan nihön aban ala gau, Jisas nip nijöm, minöy yan lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñi nipe!” a gimidal. *

12 Jisas pen kijaki aiön pi gau kalip manö klö hagöm haga, “Yad Bi an mdpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

Jisas bi nipe unbö migang lan uda (Mad 10:14; Luk 6:12-16)

13 Pen Jisas ram minöy nö ap amöm, bi nipe udnig ga gau hagö aueila haga,

14 “Yad kalöp bi unbö migang lan udpin u, kale yad aip ajmim, bi manö yad ud arep gau mdmim, kalöp hag yunö, ammim nibi bi gau kalip God Manö aij u hag ñinabim.

15 Yad kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau u rö nöp hag yunabim,” a ga.

16 Jisas bi nipe uda anib gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap Pida a ga. *

17 Ap Jems, nimam ap Jon, nap kalpe mhöy hib u Sebedi. Jisas kalip mhöy Boanerges a ga. Hib anibu il u “Rimu Bi”. *

18 Bi nipe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi nipe; ap Padias; ap Saimon, nip Saimon Selod a gimidal.

19 Pen ap Judas Iskariod. Nipe me hainö Jisas nip mumug ga.

Jisas nip kijaki aban alöp, a gila

20 Pen Jisas ram ap arö, kauyan nibi bi iru nöp ap magum gi mideila nijöm, bi nipe gau aip nan nijöl rö laga.

21 Anig gö, nibi bi rimnap Jisas hau alöp a gilö nijöm, nime, nimam bi nip u ul ginig aula.

22 Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem nibö aula gau hagla, “Kijaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas nip aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a gila. Manö piral anibu hageila, *

23 Jisas nipe nijöm, nibi bi gau kalip hagö aueila, manö adö anibu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden nip hag yunab?”

24 Nibi bi ram minöy añi ap kale ke nöp pen pen ginaböl u, migang anibu asik ke ke linaböl.

* 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16 * 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34 * 3:16: Jon 1:42 * 3:17: Luk 9:54 * 3:22: Mad 9:34; 10:25

25 Pen amilap apilap gau u rö nöp pen pen ginaböl u, asik ke ke linaböl.

26 Anib u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, asik ke ke löm böñ nöp lug paknab.

27 “Bi kal yabıl ap ram nipe au midö niñöl gi, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöd bi kal anibu nip nagı adık löm me, am nan ram nipe gau midöp u ud arnab.

28 “Pen niñ aij gimim! Nibi bi gau nan si nan naj niñön niñön ginaböl u, God niñöm arö ginab. God nip hag junaböl u, nipe niñöm arö ginab.

29 Pen Ana Uı u nip hag junaböl u, God niñöm arö gagnab. Nan si nan naj ginab anibu pör nöp mideinab,” a ga.

30 Jisas nip, “Kijaki aiön pi nan gau nip aban alöp,” a geila u me, anig haga.

Jisas nime nimam bi gau

31 Pen Jisas nime nimam bi apöm, höñ löyan midöm, bi ap nip, “Ne am Jisas nip hagö auan,” a gıla. *

32 Anib u, nibi bi ram raul miñan yan Jisas nip big gıgabö gi asik mideila gau nip hagla, “Name nañın namam bi gau höñ yan am midöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gıla.

33 Anig hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga.

34 Anig hagöm, Jisas nibi bi mideila gau niñ padiöl gi haga, “Kale me ami yad, mam yad midpim.

35 Nibi bi God hagöp rö gıpal gau me, mam yad, añ yad, ami yad midpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yiñ yimöb u, manö hod riköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Jisas Niñ Wanö Galili goı au amöm, nibi bi gau kalıp kauyan manö hag ni midö niñöl gi, nibi bi iru yabıl nöp ap magum gıla. Anig geila, Jisas niñ magıb ap adö u asiköm, am niñ an söl au midöl gi, nibi bi niñ goı gau urak mideila gau kalıp manö hag ña. *

2 Manö anib gau manö hod riköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

3 Manö adö ap manö hod riköm haga, “Manö hagnig gabin i niñim! Bi ap wög adıñ nipe u wid yiñ ranan, a göm, ud yuö arö niñöl gi,

4 rimnap adan arep adö au lugö, yaur gau apöm niñnaböl.

5 Rimnap kabö adö mınön pro pro linab au lugöm rannab u pen

6 kidıl yuö aragnab rö, sidö niñöm, miñep ginab.

7 Rimnap gııkası mideinab an au lugöm, rannab u pen gııkası gau pimamu gi pak niñö, magö plagnab.

8 Pen yiñ rimnap mınön aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pl aij ginab. Rimnap magö niñ juöl ado gi da siduñ lan (30) rö plnab, rimnap magö niñ juöl mıñau niñan (60) rö plnab, rimnap niñ juöl unbö mamıd u (100) rö plnab,” a ga.

9 Jisas manö anibu hag pis göl gi haga, “Kale nibi bi gası rimıd midainim gau, manö hagabin i rimıd li niñ aij gimim,” a ga.

Jisas ai giñig göm manö hod rik hagmidöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Jisas manö hagö niñöl gi, nibi bi niñ mideila anib gau ke ke arla niñöm bi nipe unbö miñan lan gau abe, nibi bi nipe rimnap halö abe, Jisas nip hagla, “Manö hod rikmön hagpan il u niñön?” ö gıla.

11 Hageila haga, “God nibi bi udöm abad mideinab manö u, God gö kale niñbim u pen nibi bi gau kalıp hod rikem nöp hag niñabin.

12 Anig giñö, bi God manö hagep ap God Manö kalı kılñ riköm haga rö nöp ginab. Nipe haga,

‘Amgö niñnaböl u pen nan rimnap niñagnaböl.

Manö niñnaböl u pen manö il hagöp anig rö göm niñagnaböl.

Niñ aij giıblap, God nip hag niñaiıblap, nan si nan naj gıpal gau niñöm arö giıböp,’ a gıla,” a ga. *

* 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

* 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

* 4:2: Mad 13:34; Mak 4:33-34

* 4:12: Ais

6:9-10; Ap 28:26-27

Jisas bi nan yin yimob manö hod riköm haga u, manö il u hag ña

(Mad 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Jisas anig hagöm kalip haga, “Manö hod rikem hagpin anibu ninjapim u, hainö manö rimnap halö hod rik hagein-abin u, aigöl gimim ninjabim?” ö ga.

¹⁴ Wid yin u, God Manö nipe u, a gem, hagpin.

¹⁵ Yin rimnap adan arep adö au lugnab, a gipin u, nibi bi gau God Manö ninjaböl u pen magö anibu nöp Seden apöm manö anibu ju ud arnab, a gem, hagpin.

¹⁶⁻¹⁷ Pen yin rimnap kabö adö minöj pro pro linab au lugöm, rannab u pen kidil yuö aramöm pidön gagö, sidö ninjöm mlep ginab, a gipin u, nibi bi gau God Manö u gison magö u ninlö aij gö ninöl gi, udnaböl u pen yöp pro pro magö u midlö ninöl gi, minör rimnap aunab aka bi gau kalip gi naj ginaböl ninjöm manö anibu arö ginaböl, a gem, hagpin.

¹⁸ Yin rimnap gilikasi an au lugöm rannab, a gipin u, nibi bi God Manö ninjaböl u pen

¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gasi iru ninjöm, ru kibap, utpö mani nan gau gasi iru ninjöm, nan gau gau nöp gasi ninjaböl u me, God Manö u pimamu gi pak ninö, magö pilagnab, a gem, hagpin. *

²⁰ Wid yin minöj aij adö au lugnab a gipin u, nibi bi God Manö ninjöm, ninj udeinaböl ninjöm magö ñin juöl ado gi da sidun lan (30), aka ñin juöl mithau nigan (60), aka ñin juöl unbö mamid u (100) rö pilnab; gasi anibu ninjem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulik lep

(Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyan manö ap hod riköm haga, “Nibi bi gau hapö lauöm rin cög migan gau aka aban adö hanbal mo gayik gau pi gagnaböl; adö aulik lilö mailö ginab. *

²² Anib u rö, nihön nihön miñi pi göl midöp u, hainö waiö lö ninjaböl. *

²³ Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li nin aij gimim,” a ga.

²⁴ Kalip manö ap haga, “Manö ninjabim u, rik dam nin aij gimim. Kale nibi bi gau kalip manö kub hagmim, pen aige rö ñimim a ginabim u, God nipe ninjöm kalöp ke u rö nöp manö kub hagöm, pen u rö nöp unbö rö ñimim a ginab. Pen nipe kalöp pen rimnap halö adö lan abe ñimim a ginab. *

²⁵ Nibi bi nan rimnap midöp gau rimnap halö udnaböl; pen nibi bi nan rimnap midagöp gau, nan rimnap pro pro midöp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag ñilö arö, nibi bi iru nöp ninj udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod riköm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi wög nap ap wid yin rana, a göm, dam wög naböj nipe gau yunab.

²⁷ Wid yin wög naböj au yuöm, han ajö ninöl gi, marep göm, rannig gab. Aigegö göm ranöb, a göm, ninjagnab.

²⁸ Minöj u ke gö, silip hañauöm, ranöm, magö pilöm, po ginab.

²⁹ Pen wög naböj nap nibö u po gö ninjöm, rik dam lep ñin u auöp, a göm, ru aglame u damöm, rik daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manö hod riköm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Jisas anig hagöm haga, “God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud nihön rö udem hagnö ninjabim?

³¹⁻³² Me, mab masded yin rö u, a ginam. Nan yin rimnap kub yimbäl gau pro ranöb, pen masded yin u pro yabil yimlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai anib gau li midpal,” a ga.

Jisas manö hod riköm hagmidöp

(Mad 13:34-35)

³³ Jisas nibi bi gau kalip manö hod rikem anib gau rö iru nöp hag ñimidöp; anig göm, manö aij u kalip hag ñimidöp. Kale manö nin aij ginaböl manö u nöp

* 4:19: Mad 19:23-24 * 4:21: Mad 5:15; Luk 11:33 * 4:22: Mad 10:26; Luk 12:2 * 4:24: Mad 7:2 * 4:25: Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26 * 4:29: Joe 3:13; Rep 14:15

kalip hag ñim+döp; manö n+ñ aij gagnaböl manö u hag ñaga.

³⁴ Nipe kalip manö hod r+köm nöp hag ñim+döp. Hainö bi nipe gau aip ke m+döl göm, manö it magöñhalö hag ñi aij g+m+döp.

*Jisas hagö, hadal ur ga
(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Ñin anibu nöp ram dugöp magö u, Jisas bi nipe gau kalip haga, “Ñig wanjö böñ lödañ arun,” a ga.

³⁶ Anig hagö, bi nipe gau nibi bi iru nöp ap m+deila gau kalip arö göm, ñig magib Jisas m+deia migan u ranöm, hadla. Ñig magib r+mnap halö aip arla.

³⁷ An arlö niñöl gi, adin pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am lugnig rö ga.

³⁸ Jisas nipe pen ñig magib migan adin lajin adö, nab+c ilön löm hanea niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon magöñhalö umnig gabun gasi u niñagpan ar?” a gila.

³⁹ Hageila, Jisas uraköm, pinöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agamij m+d a gö, pinöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Kale niñön ginig piñin gabim? Kale niñ udep magö kale pro ap m+döp niñöm piñin gabim aka?” ga.

⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag niñö pen hag niñö göm hagla, “Bi anibi an? Aige gö göm hagajip, pinöm asad udajip u abe, ñig si ral auajip u abe, manö nip u niñöm, hagöp rö göp?” ö gila.

5

Kijaki bi ap nip aban al m+deia u, Jisas hag höñ yua

(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi nipe gau aip ñig magib udöm, Ñig Wanjö Galili juöm, ram m+nöñ Gerasa nibi bi m+deila böñ lödañ adö amjaköm,

² ñig magib u arö göm, ujanid lugö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aban al m+deia bi ap, wip r+göl migan gau n+bö apöm, Jisas m+deia au aua.

³⁻⁴ Bi anibu wip r+göl gila kabö migan gau han ajm+döp. Nip pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li r+ib+km+dal u pen sen gau gö, pa gi dö gö, arm+döp. Nipe klö yabit g+m+döp u me, nip gilö gasi niñnim rö laga.

⁵ Sidö an, sibön yan, wip r+göl g+m+dal kabö migan gau abe, nö ilö gau abe, gauñ göl göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke r+ib+m+döp.

⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas nip yijig niñöm, gi dö gi amöm, Jisas m+deia au kugom yimö,

⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi anibu nip aban al m+deia u nip haga, “Ne kijaki aiön pi, bi i nip arö gimön höñ aru!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God klö unbö ke yabit Ñi nipe. Yip niñön ginig auban? Manö niñö hagmön, ‘God niñ m+döp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,’ a gimön!” a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas bi anibu nip haga, “Hib ne niñön?” ö ga.

Hageia haga, “Yip kijaki iru nöp aban alöp rö, hib yad ‘Iru Nöp,’ ” a ga.

¹⁰ Nipe Jisas nip, kijaki aiön pi gau ram m+nöñ ke mlö gau hag yuagmön, a göm, hag niñöl gi nöp m+deia.

¹¹ Pen magö anibu, kaj iru yabit amil niñeila s+nañ ba anib gau.

¹² Anib u, kijaki gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Hanip hagö, amun kaj gilañ kalip yuö hi+kun,” a gila.

¹³ Anig haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau bi anibu nip arö göm, amöm kaj gau kalip yuö hi+klö, magöñhalö du dausan rö pig ju rul yan amöm, gi dam ñig wanjö yan paköm, magöñhalö ñig niñöm um hakla.

¹⁴ Pen bi kaj mukm+dal gau, ga anibu niñöm, am daun anibu abe, ram m+nöñ gau abe, manö anibu hag ñilö niñöl gi, nibi bi gau am niñun, a göm, Jisas m+deia au aula.

¹⁵ Apöm niñla, bi nöd kijaki iru nöp aban ala anibu, waij yimöm, mid aij göm, asik m+deia. Niñlö, an+n gö piñin gila.

¹⁶ Nibi bi nöd m+deila gau, nibi bi hain aula gau kalip, bi kijaki aban al m+deia bi u nip Jisas niñön niñön ga u hag ñila. Pen

* 5:7-8: Mak 1:24

kaj gau kalip nihön nihön ga u abe hag ñila.

17 Pen nibi bi anib gau, manö hagla anibu niñöm, Jisas nip manö neb neb göm hagla, “Ram minöñ hon i arö gimön aru!” a gila.

18 Hageila, Jisas ñig magib udöm arniñ gö, bi gö kamij la u nip neb neb göm haga, “Yad aip arul aka?” ga.

19 Hageia, Jisas bi u nip wihö göm, haga, “Ram ne arammön, nibi bi ne gau kalip, Bi Kub nöp mög yabıl niñöm, nihön nihön göp manö u magorhalö hag ñimön,” a ga.

20 Hagö, bi anibu ram minöñ Dekapolis an au, daun gau gi ajöl gi, Jisas nip nihön nihön ga u, nibi bi gau kalip hag ñö, kale magorhalö aiö yabıl gila.

Jisas gö, nibi ap lamij la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Jisas pen ñig magib udöm, kauyan ado gi am Ñig Wanö Galili böñ lödan goł au midö niñöl gi, nibi bi iru nöp nip aula.

22-23 Bi ap hib nipe Jairas. Nipe Juda magum gep ram ap abad midmidöp. Jairas Jisas nip niñöm, ap mideia au kugom yimöm haga, “Pai pro midmagö yad u umniñ gab. Ne yad aip aumön nip ud niñö, urak aran,” a ga.

24 Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö niñöl gi, nibi bi iru nöp amöm, Jisas nip ciro ciro ñöm an an löm ud areila.

25 Pen nibi ap, nipe nibi adan ajmidöp mi unbö migan lan la.

26 Nibi anibu wös wameb bi gau kalip, yip gilö kamij lan, a göm, mani nipe magorhalö hadö raua u pen nip gilö kamij lagöm, rapin kub yabıl ga.

27-28 Pen nipe Jisas gimidöp manö u haglö niña rö, am walij bad nip u ud niñnö kamij lınab, a göm, nibi bi iru mideila an au jöl adö apöm, walij nip u ud niñö,

29 magö anibu nöp hagape lugmidöp u mitep gö, an nipe au yan niña, nip nan ga u kamij la.

30 Pen Jisas ke niña, klö nipe rimnap ara niñöm, ado göm, nibi bi iru mideila gau

kalip haga, “Walij yad u ban ud niñöb?” ö ga.*

31 Hageia, bi nipe gau hagla, “Nibi bi iru nöp nöp ciro ñaböl u, nihön ginig yip bi an ud niñöb, a gimön, hagabön?” ö gila.

32 Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yip bi an ud niñöb, a göm, ulhai niñöl gi mideia.

33 Pen nibi anibu, nip nihön nihön ga u niñöm, piñij göm gil gil göl gi apöm Jisas mideia ma il nipe au kugom yimöm, nip kamij la manö u magorhalö waiö hag ña.

34 Jisas pen nip haga, “Pai yad. Jisas yip gö kamij lınab, a gimön, niñ udpan rö, nöp ginö kamij löp me u. Ne arammön mid aij gimön,” a ga.*

35 Jisas manö anibu hagö niñöl gi, Jairas bi nipe rimnap, ram nipe au nibö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ñeb bi i hagö, ma ilön auagnim, ado gi arnim,” a gila.

36 Anig hagla u pen Jisas manö kalip u udagöm, Jairas nip haga, “Piñij gagmön; gasi klö gi niñmön,” a ga.

37 Jisas anig hagöm, nibi bi gau aip aragnabun, a göm, kalip anib gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems nimam Jon u, kalpe yam nöp ul gi ara.

38 Kale Jairas ram u amjaköm Jisas niña, nibi bi manö pig hagöm, mitön magö göl gi mideila.

39 Ram raul migan yan amöm haga, “Nihön ginig manö hauł gimim, mitön gabim? Pai u umagöp; yiharij hon hanab,” a ga.

40 Anig hagö, nip mihol gilö, kalip hag höñ yuöm, pai nime nap ber u udöm, bi nipe kabö u udöm, ul gi pai u um mideia ram raul migan yan ara.

41 Amöm, pai anibu ñimagö kid nip u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anibu il me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!”*

42 Jisas nip manö hagö, magö anibu nöp uraköm, ap ran ap lugö niñöl gi, nibi bi gau aiö yabıl gila. Pai anibu mi nipe unbö migan lan ara.

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

* 5:41: Luk 7:14

43 Nibi bi mideila gau aiö gilo niñöl gi, Jisas manö klö hagöm haga, "Gipin anibu nibi bi gau kalip waiö hag ñagmim," a ga. Anig hagöl gi kalip haga, "Pai u nip nan magö rímnap ñibe ñiñan," a ga.

6

Nasared nibi bi Jisas nip niñ udagla (Mad 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Jisas bi nipe gau ut gi ram minöñ anibu arö göm, daun nipe ke Nasared ara.

2-3 Am midöm, Juda God nip sabe gep ñin u, magum gep ram u amöm, nibi bi iru nöp ap mideila gau kalip manö hag ñö niñöl gi, aiö göm hagla, "Bi anibi kapeda ram minöñ i nibö bi, Maria ñi nipe ap. Nímam nipe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Niñin bi nipe gau aip midpun i. Pen manö aij anibu gai nibö niñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?" ö gila. Anig hagöm, nip udagla. *

4 Pen Jisas kalip haga, "Bi God manö hagep gau, ram minöñ migan rímnap gi ajlö, bi kub hon, a göm, udnaböl u pen ram minöñ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl," a ga. *

5 Nip niñ udagla u me, nan gagep rö rímnap ginim rö laga; nibi bi nan ga gau mihöp nöp ud niñö, kamiñ la.

6 Pen Nasared nibi bi nip niñ udagla u niñöm Jisas aiö yabí ga.

Jisas bi nipe unbö migan lan, wög yip gimim, a göm, hag yua (Mad 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jisas pen ram ríñ aglö ram minöñ anib gau gi ajöl gi, nibi bi gau kalip God Manö u hag ña.

7 Ñin ap bi nipe unbö migan lan gau wiñ alö aueila haga, "Bi mihöp ke, bi mihöp ke ram minöñ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñimim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñi ajöl gi, kijaki aiön pi nan gau hag yunig, hag höñ yunabim," a ga.

8 Manö ap pen haga, "Arñig gimim u, nan ñiñeb, wañib, mani ud aragmim; ilöñ naböñ u nöp ud armim. *

9 Ma rírup limim pen sior mlö añi nöp limim armim; sior rímnap halö ud aragmim.

10 Ram ap arbe kalöp hag udaiöl, ram anibu nöp midmim, wög gi pis gimim, daun anibu arík arñig gimim ñin u nöp armim.

11 Pen ram minöñ ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u niñagaiöl, ram minöñ anibu arík arñig, niñan, a gimim, ma halpí pakpe lugö armim," a ga. *

12 Jisas anig hagö, bi nipe unbö migan lan gau, kale ram minöñ gau gau amöm, nibi bi gau kalip manö hag ñöl gi hagla, "Nan si nan naij gipim u, niñön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim," a gila.

13 Anig hagöm, kijaki aiön pi nibi bi aban al mideia gau hag höñ yuöm, nibi bi nan ga gau wel li ñilö, kamiñ la. *

Herod hagö, Jon Bi Ñig Pak Ñeb nabic cög nipe u ríb gi dö gila (Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

14 Pen Jisas ga rö manö u, ram minöñ rígon rígon gau arö, kiñ Herod u rö nöp niña. Nibi bi gau, manö anibu hag amíl apíl göl gi, rímnap hagla, "Jon bi ñig pak ñeb umö rígöl gila u, kauyan uraköm me, apöm nan gagep rö anib gau gab," a gila. *

15 Rímnap hagla, "Bi anibu bi ne Ilaija," a gila. Pen bi rímnap hagla, "Bi God manö hagep hadame nöp midmidal rö bi ap apöm midöp," a gila.

16 Pen kiñ Herod nipe niñöm haga, "U Jon bi ñig pak ñeb nöd unam ríb gi dö ginö u nöp uraköm, apöm anig gab," a ga.

17-19 Pen niñön: nöd Herod, nímam Pilip nín Herodias nip uda. Udö, Jon "Gipin anibu, gi naij gipin. Bi nuwöt nipe udagnab," a ga. Pen Jon anig hagö, Herodias Jon nip niñö mulu lugö hagö, Herod bi nipe gau rímnap hag yuö, amöm Jon nip nagi lila. Nibi Herodias, Jon nip aigö göl gem al pak lnam, a göm, gasi u nöp niñmidöp u pen *

20 Jon nan naij ap gagmidöp. Nipe manö niñön niñön haga u, Herod niñöm manö

* 6:2-3: Jon 7:15 * 6:4: Jon 4:44 * 6:8: Luk 10:4-11
16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 * 6:17-19: Lep 18:16

* 6:11: Ap 13:51 * 6:13: Jem 5:14 * 6:14: Mad

aij yidun göl nöp hagöp, a göm, ñiñi löm, Jon nipe bi aij ap bi ut ap midöp, a göm, piñiñ göm, nip gi naij ginaböl, a göm, nip abad mid aij gimidöp.

²¹ Nibi Herodias, Jon nip al pak lin, a gi niñ mid mid mañ ap, Herod nime nip yag daua piñan riKep ñin u nöp, nan kub niñniñg, gapman bi kub gau, ami bi kub gau, ram m+nöñ Galili bi kub gau wiñ alö, nan kub niñniñg aula.

²² Apöm nan niñlöl niñöl gi, Herodias pai nipe u raul miñgan anibu apöm kugom ralö, Herod abe, bi kub ap mideila gau abe niñlöl, kalip aij gö, kiñ Herod pai anibu nip haga, "Gipañ anibu, nan niñhön hag niñeinabön nöp niñnabin," a ga.

²³ Pen manö klö manö niñjö nöp hagöm haga, "Yad nöp manö niñjö yabiñ hagabin. Ram m+nöñ kub abad midpin i hag niñjö, nöp naböñ u hagnö abad mideinabön," a ga.

²⁴ Anig hagö, pai u amöm nime Herodias nip, nan niñhön u hag niñnam, a gi niñjö, nime pen haga, "Jon bi niñg pak ñeb nabic cög magö nipe u hagnöm," a ga.

²⁵ Nime anig hagö, adin pai nipe yinid kiñ Herod mideia au amöm haga, "Uri magö i nöp, Jon bi niñg pak ñeb nabic cög magö nipe u ud kinañ cög miñgan ap limön, yip dap ñi," a ga.

²⁶ Anig hagö, kiñ Herod Jon nip gasi niñjö, mög yabiñ ga. Pen nipe bi kub gau niñ midlöl niñlöl gi, manö klö manö niñjö pai u nip haga u nöp gasi niñjöm,

²⁷ magö anibu nöp ami bi nipe ap, "Am Jon nabic cög magö u daumön," a göm hag yuö, am Jon nip nabic cög magö u rib gi dö göm,

²⁸ ud kinañ cög miñgan ap löm, dapöm pai anibu nip ñö, nipe pen damöm nime nip ña.

²⁹ Pen Jon bi nipe gau, Jon nip unam rib gi dö gila manö u niñjöm, kale am wip damöm, kabö miñgan au riñöl gila.

*Jisas nibi bi iru nöp nan magö ñö niñla
(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)*

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gi ajöl göm, ado gi apöm, nibi bi

gau kalip manö niñhön niñhön hag ñöm, nan niñhön niñhön gila gau, magöñhalö Jisas nip hag ñila. *

³¹ Pen nibi bi iru yabiñ nöp amil apil geila u me, Jisas bi nipe gau aip nan niñjöl rö lagö, nipe kalip haga, "Hon, nibi bi midagpal añ au amun, yiharin midaiun, kale magö ap ake linabim," a ga.

³² Anig hagöm, bi nipe gau aip niñg magib udöm, ram m+nöñ nibi bi midagmidal au arla.

³³ Pen kale niñg magib ud arlöl niñjöl gi, nibi bi iru nöp, Jisas bi nipe gau aip gau araböl a göm, daun gau niñbö gau niñbö dip gi dö gi aramöm, niñg goñ adö adan mlö u nöd amöm, Jisas bi nipe gau aip arnig geila gau, nöd am mideila.

³⁴ Jisas bi nipe gau aip niñg goñ au amjak pidöñ göm, niñg magib arö göm, nibi bi iru mideila gau kalip niñjöm gasi nipe ke gasi niñjöm niñga, kale kaj sipsip bi abad midap ap midagöp rö u mideila. Anibu niñjö, mög gö, nipe it göm kalip manö rimnap rapin hag ñi mideia. *

³⁵ Sidö hadö wad ara niñjöm bi nipe gau apöm nip hagla, "Sidö hadö wad aröp. Aui ram m+nöñ nöp añ aui. *

³⁶ Anib u, nibi bi gai i hag yuö, kale am ram riñg aglö ram m+nöñ yöp söñ gai i aramöm, nan magö kale rimnap rau niñlan,

³⁷ Hageila, Jisas haga, "Kale ke kalip nan magö rimnap niñmim," a ga. Hageia hagla, "Anig hagpañ u, bi rakin unbö raleb jin wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalip ñun aka?" gila.

³⁸ Hageila, Jisas haga, "Bred magö kale aigöl gi rö midöp? Am niñjim!" a ga. Hageia, am niñjöm hagla, "Hon bred magö unbö mamid u, kabsañ mihöp halö midöp," a gila.

³⁹ Anig hageila, Jisas haga, "Nibi bi gai i hagpe, asik balu ke ke löm, nan utañ adö gai i asik midlöl arañ," a ga.

⁴⁰ Hagö, nibi bi gau kalip haglö, rimnap niñ juöl mihau ado gi da sidun lan (50) rö magum balu löm, rimnap ugan nibi bi niñ juöl unbö mamid u (100) rö balu lila.

* 6:30: Luk 10:17 * 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36 * 6:35: Mak 8:1-9

41 Pen Jisas nipe bred magö unbö mamid u abe, kabsaſ mihau abe udöm, kumi kabö adö laſ au niſöm, God niſ, aij a göm, bred u ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen niſi bi gau kalip niſe li ñila. Kabsaſ mihau u, u rö nöſ bi nipe gau ñö, niſi bi gau kalip niſe li ñila.

42 Ñeila, ñiſlö ñiſlö, kalip mudun ga.

43 Nan adiſ adiſ arö giſa gau, Jisas bi nipe gau wadi udöm yaſlö yaſlö, wadi unbö miſan laſ ajmaſ raua.

44 Nan ñiſla ñiſn aniſu, bi gau nöſ me, paip dausan ara.

Jisas ñiſ uſ adö u abö giſa ara

45 Pen magö aniſu nöſ Jisas bi nipe gau kalip haſö, ñiſ magiſ udöm Bedsaida daun nö lödaſ arlö niſöl giſ, Jisas au midöm niſi bi gau kalip haſ yuö arla.

46 Haſ yuöm, dum nö ilö ap giſlaſ giſ amöm, God niſ ſabe giſ mideia. *

47-48 Siſbön giſniſ ga magö u, Jisas nöſ midöm niſa, bi nipe gau kale ñiſ magiſ udöm, ñiſ aſ au daſ arlö niſöl giſ, hadal u areila lau adö auö, uſham ñiſ uſ adö laſ piſiſk göl giſ areila. Ram jſn paſiſka magö u, Jisas ñiſ uſ adö laſ au amöm, kalip abhak löm, arniſ gö niſöl giſ,

49-50 niſ ñiſ uſ adö laſ au areia u niſöm, u wiſ ana ap a göm, aniſniſ gö piſniſ göm aiö gauſ giſla. Adiſ Jisas kalip haſa, “Piſniſ gagmim! Yad nöſ auabin! Gaſi iru niſagmim!” a ga. *

51 Haſöm, ñiſ magiſ miſan arö, hadal udeia u ur ga. Aniſ gö, Jisas nipe aigöl göm aniſ göſ, a göm, gaſi iru yaſiſ niſla. *

52 Nipe bred udöm niſi bi iru nöſ niſe li ña u niſla u pen ñiſn aniſu Jisas niſ niſ ud aij gaſla.

53 Pen ñiſ aſ u am am ram miſnöſ Genesared amjaköm, ñiſ magiſ u naſi adiſk liſla.

54 Ñiſ magiſ au aſiſ arlö niſöl giſ, niſi bi aniſ gau Jisas auöſ, a giſlö niſöm,

55 yſniſid ram miſnöſ gau gau kiſd kiſd amöm, niſi bi nan ga gau kalip dam Jisas am mideia au areila.

56 Ñiſn aniſ gau, Jisas ram riſiſ aglö gau aka daun gau aka ram miſnöſ yſharſiſ gau amjakö, niſi bi nan ga gau kalip daſ maker aſ au löm, Jisas niſ neb neb göm haſla, “Ne midö, niſi bi nan göſ gau, waſiſ adiſ nöſ u ud niſlö, kalip kamiſ laſ,” a giſla. Jisas yau a ga niſöm niſi bi niſ ud niſla gau kalip magöſhalö kamiſ la.

7

Nan hibur midmagö aſ daſ niſbö höſ aunab u nöſ me piſi midainab

1 Bi Perisi riſnnaſ, bi lo manö haſ ñeb riſnnaſ, Jerusaleſ niſbö apöm, Jisas mideia au niſ midöm niſla,

2 Jisas bi nipe riſnnaſ, niſiſ niſi bi aſi maſi giſ aij göm, nan ñiſmiſdal rö, gaſla. *

3 Perisi bi gau abe, Juda niſi bi gau magöſhalö abe, niſiſ niſi bi haſmiſdal rö niſöm, ñiſmagö ñiſ li yuöm nöſ, nan ñiſbal.

4 Maker aſ au am midöm, ram ado giſ apöm, u rö nöſ ñiſ li yuöm nöſ, nan ñiſbal. Pen kap, rin cög, kapa nan gau u rö nöſ ñiſ li yuöm nöſ, nan ñiſbal. Nan aniſu rö magöſhalö kſiſ aij giſpal. *

5 Aniſ u, Jisas bi nipe gau nan yſharſiſ ñiſla u niſöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö haſ ñeb gau abe Jisas niſ haſla, “Bi ne gau niſhön giſniſ, aſiſ bac bi haſla rö, ñiſmagö kale u ñiſ li yuöm waſö, yſharſiſ nöſ nan ñiſaböl?” ö giſla.

6 Hageila, Jisas haſa, “Kale manö piſal haſpiſ u, Aiſaia manö niſjö yaſiſ haſöm, God Manö u kaſi kſiſ riſköm haſa, ‘Niſi bi gai i, God hib haſno adö arab a giſpal u

pen yſharſiſ manö nöſ haſal; yſiſ midmagö laſpal. *

7 God lo manö u haſ ñabun, a giſpal u pen niſi bi manö kale ke haſpal manö u nöſ haſ ñaböl.

Aniſ u, yſiſ ſabe göm hib yaſ haſlö adö aragaſ.

Yſharſiſ manö nöſ haſaböl,’ a ga.

8 Aniſ u rö, kale God manö haſ la u arö giſmim, niſi bi manö kale ke haſpal u

* 6:46: Luk 5:16 * 6:49-50: Luk 24:37 * 6:51: Mak 4:39 * 7:2: Luk 11:38 * 7:4: Mad 23:25 * 7:6: Ais 29:13

udmim, nap nahai bî hagnîdal adö u hain gîmim gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalîp kauyan hagöm haga, “Kale gasî kîd hiik niñmim, God manö hag la u ud ke gau yumim, gasî magö kalpe ke u nöp niñ udmim hain gabim.

¹⁰ Mosîs God Manö adîñ ap kalî kîñ rîkôm haga, ‘Name nap hagnîl rö niñ udmim, kalîp ud aij gîmim; pen ñî pai rîmnap nîme nap kalîp manö mulu kal lugö hagaiöl, al pak lîbe umöl,’ a ga. *

¹¹ Pen kale manö adö anîbu kabö göl hag ñagpim. Bî ap, ami bapî arö gînabin, a gînab u, kalîp hagnab, ‘Ami bapî, yad nan aij rîmnap kalpe mîhön ñîbnep pen mani kalpe mîhön ñeb mani u, uri yad God nîp ñînabin, a gîpin u me, mani kalpe mîhön ñeb ap mîdagöp,’ a gînab.

¹² Anîg gîlö, kale niñmim hagnabim, ‘Kale anîg gîpal u, manö mîdagöp,’ a gînabim. Anîg hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij rîmnap nîme nap kalîp ñagnaböl.

¹³ Anîb u, gasî magö kalpe ke u nöp niñmim, hain gîmim, bî hain nîbö rîmnap halö hag ñîbe, kale pen u rö nöp bî hain nîbö rîmnap hag ñîlö, hag ñî dam dapîl gîlö niñöl gî, God Manö nan yîharîñ rö ud ke gau yubal. Pen nîme nap manö hagajîñ u nöp wasö; kale nan iru nöp anîg unbö rö nöp gabim,” a ga.

¹⁴ Jisas anîg hagöm, nîbi bî iru nöp mîdeila gau kalîp hagö, nîpe mîdeia îl au aueila haga, “Manö hagnîg gabin i kale magöñhalö niñmim, manö îl rîk niñ aij gîmim.

¹⁵ Kale nan ñîñbe anî yan arnab u prî mîdageinab; nan hibur mîdmagö anî kale dan nîbö höñ aunab u nöp gö, kale gac halö mîdeinabim. *

¹⁶ Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, rîmîd lî niñ aij gîmim,” a ga.

¹⁷ Jisas anîg hagöm, nîbi bî gau kalîp arö göm, ram raul mîgan arö, bî nîpe gau nîp hag niñla, “Manö hod rîkmön hagpan anîbu, îl u niñhön?” ö gîla.

¹⁸ Hageila, haga, “Nîbi bî gau kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpim ar?

Nan asî masî gîpal gau, halöwatö ñîñlö, hibur anî yan arö, God niñö prî mîdageinab.

¹⁹ Pen niñhön: nan ñîñbal anîb gau, mîdmagö anî yan aragnab; hibur anî yan nöp arö, hib halö kîl yunaböl,” a ga. Jisas manö haga anîbu, nan gau magöñhalö ñîñeb nöp, asî masî gep rîmnap mîdagöp, a ga.

²⁰ Pen Jisas anîg hagöm haga, “Gasî naij anî kale yan nîbö aunab u me, nîbi bî gac halö mîdnaböl.

²¹ Nîbi bî gau anî kalîp yan gasî naij auö niñöl gî, kale gî naij göm, nan si udöm, wip alöm, nîbi si bî si göm,

²² nan gau hon rö lan, a göm, nîbi bî rîmnap gasî naij niñöm, manö pîral hagöm, manö naij hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, nîbi bî hag juöm, hib kale ke dap ranöm, halöwatö göm, naij gep gasî añî niñöm gîpal.

²³ Nan naij gîpal anîb gau gasî ke gau nîbö auagöp, gasî naij anî kale yan nîbö aunab u me, nîbi bî gac halö mîdnaböl.

*Nîbi ap, Jisas nîpe gö, pai yad kamîñ lînab, a göm, niñ uda
(Mad 15:21-28)*

²⁴ Jisas ram mînön anîbu arö göm, am ram mînön daun kub Daia söl anîb au ara. Amöm, nîbi bî gau yîp mîñî niñagöl, a göm, ram raul mîgan ap amöm pi göl mîdeia u pen pi göl mîdainîm rö laga.

²⁵ Nîbi ap, pai nîpe nîp kîjaki abanî ala u me, Jisas auöp, a gîlö, nîpe amöm Jisas mîdeia au ma îl nîp au kugom yîmöm,

²⁶ Jisas nîp neb neb göl gî haga, “Pai yad kîjaki abanî alöp u, hag höñ yu aran,” a ga. Nîbi anîbu nîpe Juda nîbi wasö. Nîpe yag daula ram mînön Pönisia, bî ram mînön Siria nîbö abad mîdmîdal u.

²⁷ Pen anîg hageia, Jisas nîp haga, “Nöd ñî pai nan ñîñlö, mudun gînab, aij. Nan magö ñî pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga.

²⁸ Hageia, nîbi u pen haga, “Bî Kub! U aij hagpan u pen ñî pai gau nan ñîñlö, nabön nabön gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñîñnaböl,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas manö anîbu niñöm haga, “Ne anîg hagpan u, pai ne kîjaki yuö

* 7:10: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16 * 7:15: Ap 10:14-15

hiiköm midaj+p u hadö höñ aröp; ne aru,” a ga.

³⁰ Jisas anig hagö, nibi anibu ado gi amöm niña, kijaki arik höñ arö, pai nipe köp adö au agamij han mideia.

Rimid migang pif ga bi ap Jisas gö, rimid waka

³¹ Jisas ram minönj daun kub Daia söl anib au arö göm, am ram minönj daun kub Saidon söl anib au paköm, ram minönj Dekapolis anj gau amöm, Nig Wanjö Galili ara.

³² Amjakö niñöl gi, nibi bi gau bi rimid pif ga manö hag aij gagmidöp bi ap dapöm, Jisas nip neb neb göm hagla, “Bi i nip ud niñö, kamij lañ,” a gila.

³³ Hageila, Jisas bi anibu nip ut gi ke ke au amöm, ñimagö milö nipe u rimid migang nip u yuöm, ñimagö kiñu alöm, atab nip u ud niñöm,

³⁴ kumi kabö lañ niñöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manö yöl hagöm, “Epada,” a ga u, manö if u “Hiik,” a ga.

³⁵ Anig hagö niñöl gi, bi anibu rimid migang u piral hiiköm, maj migang pifa gö niñöl gi, manö kabö göl haga.

³⁶ Jisas pen nibi bi gau kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim,” a ga. Manö anibu manö klö göm haga u pen kale am klö göm nibi bi iru nöp hag ñila. *

³⁷ Manö anibu hag ñeila nibi bi niñöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magönhalö gajip aij yabit göp. Nipe nibi bi rimid pif göp gau gö, piral hiiköm, nibi bi atab miñör göp gau gö manö hag aij gipal,” a gila. *

8

Jisas nibi bi iru yabit nöp nan magö ñö niñla

(Mad 15:32-39)

¹ Nijn an anib au nöp, nibi bi iru nöp ap midlö, nan magö midagö, Jisas bi nipe gau wiñ alö aueila haga,

² “Yad nibi bi gai i kalip mög niñabin. Nijn miñau niñan yad aip midöm, yiharij midpal. *

³ Kalip kiyö nöp hag yunö, rimnap milö gau nibö aubal rö, adan anj gau amöm, amgö mifmainö udö, lug paknaböl,” a ga.

⁴ Hageia, bi nipe gau hagla, “Ram minönj nöp anj anib gai i, nan magö gai nibö udun ñun?” ö gila.

⁵ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö midöp?” ö ga. Hageia hagla, “Unbö mudun jij u,” a gila.

⁶ Anig haglö, Jisas nibi bi gau kalip hagö, asiklö niñöl gi, bred magö unbö mudun jij anibu udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöl gi, nibi bi gau kalip nime li ñila.

⁷ Kabsat pro bad ap ud mideila u, u rö nöp udöm, God nip aij a göm, bi nipe gau kalip ñö, nime li ñila.

⁸ Nñlö, niñlö niñlö kalip mudun gö, nabönj nabönj pali pali gila gau, Jisas bi nipe gau wadif unbö mudun jij u yaglö ajmanj raua.

⁹ Bi nan niñla anib gau, po dausan rö. Jisas pen, nibi bi anib gau kalip hag yuöm,

¹⁰ bi nipe gau aip ñig magib udöm, ram minönj Dalmanuda arla.

Perisi bi rimnap, “Nan gagep rö ap gö niñun,” a gila

(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bi Perisi rimnap Jisas nip neb neb ginö, niñön rö hagnim, a göm, apöm nip aip manö hag amil apil göm hagla, “Nan gagep rö ap kumi kabö adö lañ au gö, niñun,” a gila.

¹² Anig haglö, Jisas ake löl göm haga, “Nibi bi miñi midpal ñin i, niñön ginig hagpal, ‘Nan gagep rö ap gö niñun,’ a gipal? Yad kalöp niñö yabit hagabin, kalöp nan gagep rö ap ginö, niñagnabim,” a ga. *

¹³ Anig hagöm, kalip arö göm, bi nipe gau aip ñig magib udöm, ñig wanjö böñ lödañ arla.

Jisas, Perisi manö kalip u udagöl, a göm, manö hod riköm haga

(Mad 16:5-12)

* 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5 * 8:2: Mak 6:34-44 * 8:12: Mad 12:39; Luk 11:29

14 Pen bi nipe gau hauſ göm, bred iru wasö, magö añi ap nöp ud ñig magib löm, ud arla.

15 An gau amöl gi, Jisas kalip haga, “Perisi yis kale u abe, Herod yis nipe u abe, niñ aij gimim,” a ga. *

16 Anig hagö, bi nipe gau kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bred magö rimnap halö dauagpun rö hagab,” a gila.

17 Jisas pen kale hagla anibu ke niñöm haga, “Niñön ginig bred magö dauagpun, a gimim, hagabim? Kale manö niñmim, it u niñagpim ar? *

18 Amgö la u niñagpim? Rimid la u niñagpim? Aka niñmim hauſ gipim?

19 Bi paip dausan mideila ñin u, bred magö unbö mamid u ud jö gi ñinö, ñiñöm naböñ naböñ arö gila gau, wadi aigöl gi rö yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadi unbö migan lañ yagno,” a gila. *

20 Anig hageila haga, “Pen bi po dausan mideila ñin u, bred magö unbö mudun jing u ud jö gi ñinö, ñiñöm naböñ naböñ arö gila gau, wadi aigöl gi rö yagpe?” ö ga. Hageia hagla, “Wadi unbö mudun jing u yagno,” a gila.

21 Hageila haga, “Pen kale niñmim, niñ aij gagpim ar?” a ga.

Amgö we ga bi ap Jisas gö, amgö ñiñ niña

22 Pen kale Bedsaida daun amjaklö niñöl gi, niñi bi rimnap bi amgö we ga ap dapöm, Jisas nip neb neb göm hagla, “Nip ud nöñ,” a gila.

23 Hageila, Jisas bi amgö we anibu nip ñimago kid u udöm, uſ gi ram ritig aglö goſ au amöm, amgö nip u kiñu alöm, nip ud niñöm, haga, “Amgö ne nan rimnap niñabön aka?” ga.

24 Hageia haga, “Yau. Niñi bi gau niñabin u, pen mab ur rö gau gi ajaböl,” a ga.

25 Hagö, Jisas kauyañ amgö magö nipe ud niñö, adiñ nan gau magöñhalö niñ aij yabiſ ga.

26 Pen Jisas bi anibu nip haga, “Kauyañ ado gi ram ritig aglö niñi bi midpal lödañ aragmön; ram ne yidun göl aru,” a ga.

Pida Jisas nip haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jisas bi nipe gau aip ram ritig aglö daun kub Sisaria Pilipai söſ au arla. Adan an au amöl gi kalip haga, “Niñi bi gau, yip an a göm niñbal?” ö ga.

28 Hageia hagla, “Niñi bi rimnap nöp Jon bi ñig pak ñeb u, a gipal; rimnap İlaija, a gipal; rimnap bi God manö hagep ap, a gipal,” a gila. *

29 Hageila, Jisas kalip haga, “Kale ke pen yip an, a gimim, niñbim?” ö ga. Hageia, Pida haga, “Ne nöp me Mesaia u,” a ga. *

30 Hageia, Jisas haga, “Niñi bi gau kalip manö anibu hagagmim,” a ga.

Jisas haga, “Yad umem kauyañ uraknabin,” a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Jisas pen bi nipe gau kalip manö hag ñöl gi haga, “Bi Niñi nipe ilön kub yabiſ udnab. Bi kub manö ud asikep gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, nip niñlö, mulu lugö, al pak lilö, nipe umöm, ñin mihau niñgañ u kauyañ uraknab,” a ga.

32 Jisas manö anibu waiö hagö, Pida niñö, aij gagö, Jisas nip dam goſ au amöm, nip hag göl gi haga, “Manö anibu rö hagagmön,” a ga.

33 Pen Jisas ado göm, bi nipe gau kalip niñöm, Pida nip haga, “Seden! Ke gau aru! God gasi ñöb rö hagagabön; niñi bi gau gasi niñbal rö nöp niñmön hagabön,” a ga.

34 Anig hagöm, bi nipe gau abe, niñi bi iru nöp mideila gau abe, wiñ alö, it au aueila haga, “Niñi bi an an yip pig midniñ göl gau, nan niñön minöñ naböñ adö it i gasi kub niñbal u arö göm, hañ romañ kale ke gasi kub niñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yip hain göl. *

35 Niñi bi, Jisas nip niñ ud midno, aij gagnab a göm niñnaböl gau, böñ nöp ap

* 8:15: Luk 12:1 * 8:17: Mak 6:52 * 8:19: Mak 6:41-44 * 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9

* 8:34: Mad 10:38-39; Luk 14:27

lug paknaböl. Pen n̄ibi b̄i, Jisas n̄ip udun, manö aij n̄ipe n̄iη ud m̄idno, han̄ip ḡi naij ḡinaböl u, manö m̄idagöp a ḡöm ḡilö arnab gau, God gö pör nöp pör nöp m̄ideinaböl.

³⁶ “Pen n̄ibi b̄i, nan aij m̄inöη naböη adö it i iru nöp udun a ḡöm ḡilö arö, ram m̄inöη it i m̄idöp nan gau magöηhalö udnaböl u pen pör m̄idep u udagnaböl.

³⁷ Nan aij gau magöηhalö dam s̄ikim ḡöm, pör m̄idep u rauöl rö lagöp.

³⁸ “An̄ib u, n̄ibi b̄i an, n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal aη au m̄idöl ḡi, nable ḡin̄im rö lö, ‘Jisas n̄ip n̄iηagpun,’ a ḡinaböl gau, hainö B̄i N̄i n̄ipe Nap mailö aij unbö ke udöm, ejol uη gau halö aunab n̄in u, n̄ipe kal̄ip u rö nöp nable gö, ‘N̄ibi b̄i gau kal̄ip n̄iηagpin,’ a ḡinab,” a ga. *

9

¹ Pen Jisas an̄ig hagöm, manö ap haga, “Yad kalöp manö n̄iηö hagabin, kale n̄ibi b̄i m̄idpim gai i r̄imnap kam̄iη m̄idpe n̄iηöl ḡi, God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab n̄in u, k̄tö kub halö auö n̄iηnabim,” a ga. *

*Jisas hañ roman̄ n̄ipe u ke yab̄it la
(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)*

² Pen hainö n̄in unbö kagoη j̄iη u m̄idöm, Jisas n̄ipe Pida Jems Jon kal̄ip yam uη ḡi, ram m̄inöη n̄ibi b̄i m̄idageila dum ilö laη ap ḡilaη ḡi arla. Amöm, Jisas n̄ip n̄iηöl ḡi, hañ roman̄ n̄ipe u ke yab̄it la. *

³ Wañj n̄ipe u rud aij ke yab̄it löm, m̄imailö yab̄it ga. Pen n̄ibi b̄i m̄inöη naböη adö it i ap wañj r̄imnap n̄ig löm uη mañ ḡilö, rud an̄ibu rö l̄in̄im rö lagöp.

⁴ Pen magö an̄ibu n̄iηla, Ilaija aip Mos̄is aip apil Jisas aip manö hagailö.

⁵ Kale n̄iηöm, Pida Jisas n̄ip haga, “Manö hag ñeb b̄i, hon aij yab̄it ap aui m̄idpun! An̄ib u, hon ram bada bad m̄ihau n̄igan̄ gun; nöp ap, Mos̄is n̄ip ap, Ilaija n̄ip ap,” a ga.

⁶ Kale p̄iñiη geila rö me, Pida gas̄i n̄iη aij ḡöm wasö, hañwañö an̄ig haga.

⁷ Pen kumi bad ap apöm, kal̄ip ud yuö yuö n̄iηöl ḡi, manö ap kumi aη an̄ib au

haga, “U N̄i m̄idmagö yad yab̄it. Manö hagnab rö n̄iηim,” a ga.

⁸ An̄ig hagö n̄iηöl ḡi, kale n̄iη ḡigabö ḡöm n̄iηla, b̄i an̄ib m̄ihau m̄idagailö; Jisas nöp m̄ideia.

⁹ Pen kale dum laη arö ḡöm, ap lugöl ḡi, Jisas haga, “Dum i auajun nan gaj̄ip n̄iηbim u, m̄iñi n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag ñagmim. Hainö B̄i N̄i n̄ipe umöm urakain̄im u, waiö hag ñ̄imim,” a ga.

¹⁰ Hagö, b̄i n̄ipe gau n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag ñagla; kale ke nöp hag n̄iη hag n̄iη ḡöm hagla, “Umem uraknabin, a göp u, manö it u n̄ihön?” ö ḡila.

¹¹ An̄ig hagöm, Jisas n̄ip hag n̄iηöm hagla, “B̄i lo manö hag ñeb b̄i gau n̄ihön ḡin̄ig hagpal, ‘Ilaija nöd aunab,’ a ḡipal?” ö ḡila.

¹² Hageila, Jisas haga, “N̄iηö hagpal. God Manö u kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla, ‘B̄i Ilaija nöd apöm nan gau ḡi j̄in̄ geinab,’ a ḡila. Pen God Manö u manö ap kal̄i k̄iñ r̄iköm hagla, ‘N̄ibi b̄i gau B̄i N̄i n̄ipe n̄ip udagöm, n̄ip ilön kub ñ̄inaböl,’ a ḡila manö u, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig hagla, a ḡimim, n̄iηbim? *

¹³ Pen Ilaija hagla an̄ibu, hainö aunab, a ḡimim, gas̄i u n̄iηagmim. N̄ip nöd yag daulö, kub ḡöm, manö hag ñö n̄iηöl ḡi, gas̄i kale ke n̄iηöm n̄ip abönamö ḡi naij yab̄it ḡila. An̄ib u, God Manö u kal̄i k̄iñ r̄iköm, n̄ip ḡinaböl, a ḡila rö nöp ḡila,” a ga. *

K̄ijaki ñ̄i pro ap aban̄ ala u, Jisas hag höη yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Pen kale ban yaη amöm n̄iηla, b̄i lo manö hag ñeb b̄i r̄imnap, Jisas b̄i n̄ipe unbö aj̄ip gau aip pen pen hag m̄idlö n̄iηöl ḡi, n̄ibi b̄i iru nöp apöm, kal̄ip ud yuö yuöm n̄iηöl ḡi m̄ideila.

¹⁵ An̄ig ḡi n̄iηm̄idlö n̄iηöl ḡi, Jisas ap-jakaiö, n̄ibi b̄i ap m̄ideila gau, aiö ḡöm, am n̄ip hag w̄ihai udla.

¹⁶ Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip hag n̄iηöm haga, “N̄ihön ḡin̄ig pen hagö pen hagö gaj̄im?” ö ga.

* 8:38: Mad 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: 2Pi 1:17-18; Ap 3:22 * 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3

* 9:13: Mad 11:14

17 Anig hagö niñöl gi, bi ap nibi bi mideila an anib au haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad u, kijaki aban alö, manö gagöp.

18 Ñin rimnap nip rapin gö, ap lug paköm, kiñu habkob gał goł apöm, meg hip yimöm, ñimagö ma hañ roman iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip hagnö, kijaki u hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga.

19 Anig hageia, Jisas kalip haga, “Kale nibi bi mñi midpim i God nip niñ ud pidöñ gagpim. Ñin mai nip niñ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö pör hagnö niñbim u, aige göl gem manö kñiñ halö hagnö niñnabim? Ñi anibu ud midpin i dauim!” a ga.

20 Hagö, dam Jisas mideia it au daulö, kijaki ñi anibu nip aban ala u, Jisas nip niñöm, ñi u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kiñu habkob gał goł apöm luga.

21 Anig gö, Jisas ñi anibu nap nip hag niñöm haga, “Nan anibu ñin mai rö ga?” ö ga. Hageia haga, “Hadame nöp ñi pro magö u nöp ga.

22 Kijaki anibu, nip pör al pak lin, a göm, mab inab an gau abe, ñig an gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög niñmön, nan anibu hag yuep rö lainim u, hag yu,” a ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yip niñhön ginig, ‘Hag yuep rö lainim u, hag yu,’ a gimön hagabön? Hag niñnabin rö ginab, a gi gasi niñnabön u, hag niñnabön u rö ginab,” a ga. *

24 Hageia, ñi nap u yinid nöp haga, “Nöp niñ udmim; anig ginabön, a gem, gasi u niñbin u pen gasi mihöp niñnam rö löp u, yip gasi aij ñimön niñnem yad böñ nöp niñ udmim,” a ga.

25 Pen nibi bi iru nöp, apil mihau Jisas aip mideila au, gi dö gi aueila niñöm Jisas kijaki u nip haga, “Ne kijaki, nibi bi gö rimid hau alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, ñi u nip arö gimön, böñ nöp armön, hainö kauyan ado gi auagmön!” a ga.

26 Hagö, kijaki anibu gauł göm, ñi u nip

* 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23 * 9:26: Mak 1:26 *

* 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44

gö, ap lug paköm, gił gił gi, gi pidöñ gö, nibi bi iru nöp hagla, “Hadö umöb,” a gila. *

27 Anig hagla u pen Jisas ñimagö ur nipe u udöm, nip ud urak ña.

28 Hainö Jisas ram raul migan amöm, bi nipe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, “Niñhön ginig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niñbun?” ö gila.

29 Hageila, Jisas haga, “Kijaki anibu rö yiharin hag yuagnaböl; God nip sabe gił me, höñ arnaböl. Wasö u höñ aragnaböl,” a ga.

Jisas kauyan, “Umem uraknabin,” a ga (Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Jisas bi nipe gau uł gi, ram minön anibu arö göm, ram minön Galili an au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag ñi aij ginam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag ñimidöp. Kalip hag ñöm haga, “Bi Ñi nipe nip mumug göm bi rimnap kalip ñö, nip al pak lilö, umöm, ñin mihöp midöm, ñin mihöp nigan u kauyan uraknab,” a ga. *

32 Nipe anig hagö niñöl gi, manö it anibu niñhön, a göm, nip hag niñblap u pen piriköm, hag niñagla. *

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

33-34 Pen adan an au amöl gi, Jisas bi nipe gau, “Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö,” a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñöm, haga, “Adan an au apöl gi, manö niñhön hagpe auajip?” ö ga. Hagö, bi nipe gau manö anibu hag niñöl göm aula u niñöm, nable gö, pen hag ñagla.

35 Hag ñageila, Jisas am asiköm, bi nipe unbö migan lan gau kalip hagö aueila haga, “Nibi bi kub midnig göl gau, nibi bi yiharin wög gi ñibal rö midöm, nibi bi rimnap kalip magönhalö wög gi ñöl,” a ga. *

36 Anig hagöm, ñi pai pro ap dapöm mideila an au löm, wabi göl gi, haga,

* 9:30-31: Mak 8:31; 10:32-34; Jon 7:1 * 9:32: Luk 9:45

37 “Nibi bi yip niŋ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij ginaböl u, ñi u niŋ nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yip udnaböl u, yip nöp wasö, Bapi yip hag yuö aunö u niŋ abe udnaböl,” a ga. *

Nibi bi kołmał hon gagnaböl gau, kale nibi bi niŋeb hon
(Luk 9:49-50)

38 Pen Jon Jisas niŋ haga, “Manö hag ñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi hag höŋ yuö niŋun niŋ hagno, ‘Ne bi hon aip jim ñöl ajagpun u, aniŋ gagmön,’ a gino,” a ga.

39 Hageia, Jisas niŋ pen haga, “Niŋ niŋhön ginig wasö gipe? Nibi bi yip gasi niŋöm, hib yad hagöm, nan gagep rö rimnap ginaböl gau, hainö ado göm yip manö naij hagagnaböl.

40 Nibi bi kołmał hon gagnaböl gau, kale nibi bi niŋeb hon. *

41 Pen niŋim! Nibi bi an, kalöp Jisas bi niŋpe, a göm, ñiŋ mıl ñilö ñiŋnabim u, God kalip ud aij ginab,” a ga. *

Gi naij gun rö löp, a gimim, niŋ aij gimim

(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Pen nibi bi rimnap apöm, ñi pai yip niŋ udpal gau, kalip nan si nan naij adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauł göm, nan si nan naij ginaböl. Nibi bi aniŋ ginig geinaböl u, nöd kabö kub ap uŋam u nagi ud li ribiköm, dam ñiŋ solwara aŋ au yublap u aij. Pen kamini midöm, aniŋ gi naij ginaböl u, ilön kub yabił udnaböl,” a ga.

43 Jisas aniŋ hagöm haga, “Ñimagö ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, ñimagö böŋ anib lau rib gi dö gi yube, böŋ lau u nöp midainim. Aniŋ gimim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, kamini arnabim. Pen ñimagö mihöŋgöl midö, gi naij gimim, ram minöŋ Hel, mab pör nöp inmidöp au arnabim. *

44 Ram minöŋ anibu,
‘kalip gise pör nöp li midöl gi,
mab in nöp mideinab.’

45 “Ma kid u, u rö nöp. Ma kid ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, ma kid böŋ anib lau rib gi dö gi yube, böŋ lau u nöp midainim. Aniŋ gimim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, kamini arnabim. Pen ma mihöŋgöl midö, gi naij gipe, kalöp ram minöŋ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim.

46 Ram minöŋ anibu,
‘kalip gise pör nöp li midöl gi,
mab in nöp mideinab.’

47 Amgö magö u, u rö nöp. Amgö magö ap gö, kale nan si nan naij ginig gabim u, amgö magö böŋ anib lau ud gulu gi yube, böŋ lau u nöp midainim. Aniŋ gimim, nan si nan naij anibu gagnabim rö, God ram minöŋ niŋpe au arnabim. Pen amgö magö mihöŋgöl midö, gi naij gipe, kalöp ram minöŋ Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. *

48 Ram minöŋ anibu,
‘kalip gise pör nöp li midöl gi,
mab in nöp mideinab.’ *

49 “Bił hañ run laulö in dö aij linab u rö, God niŋpe nibi bi magöŋhalö kalip aniŋ unbö rö nöp ginab.

50 “Dö sol nan dö kal aij yabił u pen dö kal niŋpe u arö, aige göl gimim gipe, kauyaŋ dö kal ginab? Anib u, kale nibi bi dö kal rö midmim, nibi bi rimnap midmagö limim, aip agamij midaimim,” a ga. *

10

“Nibi hag yuep aka wasö?” gila
(Mad 19:1-12; Luk 16:18)

1 Jisas Kapaneam arö göm, ram minöŋ Judia aŋ gau amöm, am ñiŋ Jodan juöm, böŋ lödaŋ ara. Nibi bi gau niŋöm, ap magum geila niŋöm niŋpe pör gimidöp rö kalip manö hag ña.

2 Bi Perisi rimnap, Jisas niŋhön rö hagnab, a göm, apöm, niŋ hag niŋöm hagla, “Bi gau nibi udöm, hag yuniŋ, hag yunaböl aka ne niŋhön gasi niŋban?” ö gila.

* 9:37: Mad 10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23

* 9:41: Mad 10:42 * 9:43: Mad 5:30 * 9:47: Mad 5:29

* 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13; Luk 14:34

³ Hageila, Jisas haga, “Mosıs God Manö kalı kılın rıköm, kalöp manö nihön haga?” ö ga.

⁴ Hageia hagla, “Mosıs haga, ‘Nıbi hag yunıg, “Nöp hag yuabin,” a göm, köp bad ap kalı kılın rıköm nıp ñöm, hag yunım,’ a ga,” a gıla. *

⁵ Hageila, Jisas haga, “Kalöp manö hag ñö, nıñmim, yıñıd udagpım u me, Mosıs lo manö anıbu kalı kılın rıka.

⁶ Pen God ram mınöñ hadame dagol gi la ñın u, bı gi löm, nıbi gi löm, ga. *

⁷ Adö anıbu me, bı gau nıme nap bı aıp mıdöm, am nıbi udöl gi, kalıp arö göm,

⁸ kale ber mıhau jım ñöl hanlö hañ romanı añı lınab. Hainö ke ke wasö, jım ñöl nöp mıdeinabil. *

⁹ God hagö, bı nıbi udöm hañ romanı añı lınab anıbu, bı rımnıap am kalıp hag pak asık ke ke lagöl,” a ga.

¹⁰ Anıg hagöm, bı nıpe gau aıp kauyanı ram raul mıgan yanı amöm, Jisas nıp manö adö anıbu kauyanı hag nıñeila.

¹¹ Jisas haga, “Bı ap nıbi udöm, hag yuöm, am nıbi hain nıbö udnab u, nıpe nıbi si udep bı. *

¹² Nıbi u, u rö nöp, bı udöm, arö göm, am bı hain nıbö udnab u, nıpe bı si udep nıbi,” a ga.

Jisas ñı pai pro gau kalıp wabi göm, ñımagö kalıp nabıc adö lañ la
(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bı rımnıap, Jisas ñı pai hon gau ud nıñanı, a göm, daueila, pen bı nıpe gau kalıp hag geila.

¹⁴ Anıg hageila, Jisas nıñö, mulu lugö, haga, “Ñı pai pro gau arö gıpe, yad aulanı. God ram mınöñ u ñı pai pro anıb gau rö mıdpal.

¹⁵ Yad kalöp nıñö yabıtı hagabin, nıbi bı gau, ñı pai pro gau God ram mınöñ adö lañ manö u nıñ udpal rö nıñ udagnaböl u, God ram mınöñ nıpe au aragnaböl,” a ga. *

¹⁶ Anıg hagöm, ñı pai pro gau kalıp ud wabi göm, ñımagö nıpe nabıc kalıp adö

lañ löm haga, “God kalöp abad mıdainım,” a ga.

Bı nan iru mıdeia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jisas arö nıñöl gi, bı ap gi dö gi apöm, Jisas mıdeia ıtı au kugom yımöm, haga, “Manö hag ñeb bı aij yabıtı! Yad nihön gem pör mıdep u udnabin?” ö ga.

¹⁸ Hageia, Jisas haga, “Yıp nihön gıñıg, ‘Bı aij yabıtı,’ a gıpan? Nıbi bı ap aij mıdagpal; God añı me aij mıdöp.

¹⁹ Pen ne God lo manö u nıñban: ‘Wıp alagmım; nıbi si bı si gagmım; nan si udagmım; manö kub hagmım pıral hagagmım; manö pıral hagmım nıbi bı rımnıap nan kale gau pıtı gi udagmım; name nap hagmıl adö u rö nöp nıñmım, hain gımım,’ ” a ga. *

²⁰ Jisas anıg hagö, bı anıbu Jisas nıp haga, “Manö hag ñeb bı. Yad ñı pro nöp mıdem, lo manö anıb gau magöñhalö nıñöl gi mıdpın,” a ga.

²¹ Hagö, Jisas nıp nıñöm, mıdmıagö löm, haga, “Ne nan añı ap nöp gagpan. Ne ammön, nan ne nihön nihön mıdöp gau sıkim gi, mani udmön, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp ñımön. Anıg gımön me, nan aij ne u mıdeinab God ram mınöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpın rö gımön, aumön, yad aıp ajaiul,” a ga.

²² Anıg hagö, bı anıbu nan nıpe iru mıdeia rö, mög gö, gası mılö yabıtı löl gi ara.

²³ Jisas bı nıpe gau kalıp nıñ gıgabö göm haga, “Nıbi bı nan iru mıdeinab gau uıham yabıtı God nıbi bı nıpe mıdlö, kalıp udöm ram nıpe au abad mıdeinab,” a ga.

²⁴ Anıg hagö, bı nıpe gau manö anıbu nıñöm, gası iru nöp nıñöl nıñöl göm, Jisas kalıp kauyanı haga, “Ñı pai yad gai i, manö hagabin i nıñım. God ram mınöñ u uıham arep rö mıdöp!

²⁵ Kaj kamel gau kalı mauöt nagı yubal mıgan u arnıg, uıham arnaböl u pen nıbi bı uıpö kılno mani nan gau iru mıdöp gau, God ram mınöñ nıpe au uıham yabıtı arnaböl,” a ga.

* 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31 * 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32 * 10:15: Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20

²⁶ Jisas anig hagö, bi nipe gau aiö yabił göm, pen hag niñöl hag niñöl göm hagla, “Ani bu, an rö pör middep u udnab?” ö gila.

²⁷ Hageila, Jisas kalip niñöl gi haga, “Ni bi bi gau ke göl rö lagöp; God nöp me niñön niñön ginig, ginim rö nöp midöp,” a ga.

²⁸ Pen Pida Jisas nip haga, “Nöñ! Hon ne aip ajöl gi, nan hon gau magöñhalö arö gipun,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp niñö yabił hagabin, ni bi bi yip gasi niñöm, manö aij yad wög u ginig, ram minöñ kale arö göm aka, niñin niñmam kale gau arö göm aka, nime nap kale gau arö göm aka, ni pai kale gau arö göm aka, wög adin kale gau arö göm, wög yip geinaböl u,

³⁰ God kalip ud aij ginab. Kalip abad midö, minöñ naböñ adö il i midainaböl niñ u, ram, niñin niñmam, nime nap, ni pai, wög adin kale iru yabił midainab. Pen niñ rimnap ni bi bi rimnap gau, kalip ni bi bi yad pig midpal u niñöm, kalip gi naij ginaböl. Hainö pen God kalip dam ram minöñ nipe au ud arö, nipe aip pör nöp midainaböl.

³¹ Pen ni bi bi uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yabił gau midainaböl. Pen ni bi bi uri jöl adö yabił gau midpal gau, hainö iru nöp nöd am midainaböl,” a ga.
*

*Jisas kauyan, “Umem uraknabin,” a ga
(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Pen kale Jerusalem amöl gi, Jisas nöd ga; bi nipe gau hain göm, gasi mlö mlö niñöl gi areila niñöm ni bi bi hain aueila gau niñöm piñin gila. Jisas pen bi nipe unbö migani lan gau kalip nöp ut gi, got au amöm, nan niñön nip ginig ga u kalip hag ña. *

³³ Jisas haga, “Hon Jerusalem arno niñöl gi, bi ap Bi Ni nipe nip kain gi dam, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe niñmagö kalip ñö, nip manö kub hagöm, ‘Bi anibi nip al pak lep,’ a göm, ud bi juda wasö gau kalip niñaböl.

³⁴ Niñlö, nip hag juöm, kiñu alöm, nagit ud paköm, dam böñ nöp al pak liłö umnab. Pen niñ mihöp midöm, niñ mihau niñgan u kauyan uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub midaiul, a gi gasi u niñlö

(Mad 20:20-28)

³⁵ Sebedi ni nipe mihau, Jems aip Jon aip apil Jisas nip haglö, “Manö hag ñeb bi, hol mihöñ nöp manö ap hag niñlo, ne yau a gimön ginabön u aij,” a gilo.

³⁶ Anig hagailö, Jisas kalip haga, “Kale yip hag niñinig gabil anibu, yad kalöp niñön ginam?” ö ga.

³⁷ Hageia haglö, “Hainö ne mailö aij ke halö midmön, ram minöñ magöñhalö kin rö abad midainabön niñ u, halip mihöñ, bi ap ud niñmagö yijig böñ lau adö limön, bi ap ud niñmagö sidagö böñ lau adö lö, asik midaiul,” a gilo.

³⁸ Anig haglö, Jisas haga, “Kale mihöñ niñ aij gimil hagagabil. Niñ gasi yad niñnabin u kale mihöñ u rö nöp niñnabil? Yad niñ paknabin u, kale mihöñ u rö nöp paknabil?” ö ga. *

³⁹ Hageia, “Yau, anig ginabul,” a gilo. Hagailö, Jisas haga, “Niñö hagabil. Niñ yad niñnabin u, kale mihöñ u rö nöp niñnabil; niñ paknabin u, kale mihöñ u rö nöp paknabil u pen *

⁴⁰ niñmagö yijig yad böñ lau an midainab, niñmagö sidagö yad böñ lau an midainab u yad hagagnabin; u bapi nan nipe; nipe ke niñöb rö ginab,” a ga.

⁴¹ Pen Jisas bi nipe unbö sidun lan manö anibu niñlö, kalip mulu lugö, Jems Jon bi mihau kalip hag gila.

⁴² Anig gilo, Jisas kalip magöñhalö hagö aueila haga, “Kale niñbim, juda ni bi bi wasö gau, kin kale klö göm abad midpal; bi kub kale manö niñön niñön hagnaböl u niñöm ana udöm hain ginaböl me. *

⁴³ Pen kale gipal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, ni bi bi rimnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim.
*

* **10:31:** Mad 20:16; Luk 13:30

* **10:32:** Mak 8:31; 9:31

* **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50

* **10:39:** Ap 12:2; Rep

1:9 * **10:42:** Luk 22:25-26

* **10:43:** Mad 23:11; Mak 9:35

⁴⁴ Bî an bî kub yabił mîdainîm u, bî pro ramö gau rö mîdöm, nîbi bî rîmnap kalîp magöñhalö nagî wög gep bî ap rö mîdainîm.

⁴⁵ Bî Ñî nîpe u, nîbi bî gau kale wög yîp gîlan, a göm, auaga; wög kalîp gî ñî damem, hainö nan si nan naij gîpal adö u hajî gî umnö, nîbi bî iru nöp kamîñ aröl, a göm, aua,” a ga.

*Jisas amgö we ga bî ap gö, amgö ñîl nîñja
(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Jisas bî nîpe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arîk arnîg, nîbi bî iru yabił nöp aip arla. Bî Dimeas ñî nîpe Badimeas amgö we ga u, mani ñîm, a göm, asîb hagöl gî, adan goł au asîk mîdeia.

⁴⁷ Asîk mîdö nîñöl gî, “Jisas bî Nasared nîbö u auab,” a gîlö nîñöm, nîpe wîñ alöm haga, “Jisas, Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga.

⁴⁸ Hageia, nîbi bî gau nîp hag göm hagla, “Manö hagagmön! Agamîj mîd!” a gîla. Anîg hagla u pen nîpe agamîj mîdöm wasö, meg magö dap ranöm wîñ kub alöm haga, “Depid Ñî nîpe, yîp mög nîñmön!” a ga.

⁴⁹ Hageia, Jisas söl anîb au pîdön göm haga, “Nîp wîñ albe, aui auan,” a ga. Hagö, nîbi bî gau bî amgö we u nîp hagla, “Jisas nöp wîñ alab. Urakmön gasî halö aumön,” a gîla.

⁵⁰ Hageila, wałîj mîlöbö nîpe u ud ju yuöm, yîñîd nöp uraköm, Jisas mîdeia au ara.

⁵¹ Areia, Jisas nîp haga, “Yîp nîhön gan, a gîmön, auabön?” ö ga. Hageia haga, “Manö hag ñeb bî. Amgö u kauyan nîñnam, a gem, auabin,” a ga.

⁵² Hageia, Jisas haga, “Jisas yîp gö kamîñ lî nab, a gîmön, nîñ udpan u rö, me ne kamîñ löp, gö ne aru,” a ga. Anîg hagö nîñöl gî, magö anîbu nöp amgö ñîl nîñöm Jisas aip ara. *

11

*Jisas ud an an löm Jerusalem arla
(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Jisas bî nîpe gau aip am am Jerusalem söl söl göl gî, Olip Dum, ram rîñg aglö Bedpagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bî nîpe mîhöp hagöm haga,

² “Ram mîñön mîgan lödan ammil nîñnabil, kaj donki marep nîbi bî ud ajagpal ap adîk lîlö mîdeinab. Nîñmil, hubîk daumil.

³ Nîbi bî rîmnap kalöp nîhön gîñîg anîg gabil, a gaiöl, hagmil, ‘Bî Kub wög ap göm, kauyan yuö, aunab,’ a gîmil,” a ga.

⁴ Anîg hagö, ammil nîñlö, kaj donki marep ap adan au ram ajön îł goł au nagî adîk lîlö mîdeia. Hubîk gîlö nîñöl gî,

⁵ nîbi bî yöp söl anîb au mîdeila gau hagla, “Nîhön gîñîg kaj donki marep anîbu hubîk gabil?” ö gîla.

⁶ Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a gîlö,

⁷ kaj donki marep anîbu dam Jisas mîdeia au apil, wałîj mîlö kub kale ud jumil, kaj donki adö lan lailö, Jisas adö anîbu asîka.

⁸ Nîbi bî gau iru nöp, wałîj mîlöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au lîla; rîmnap mab ułan gau ud hak dap lîla.

⁹ Anîg göm, nîbi bî nîp nöd gîla gau abe, nîp hain gîla gau abe, wîñ alöl gî hagla, “God hib nîpe hagno adö aran!

Bî Kub bî nîpe yuö auab î;
God nîp abad aij gîñîm. *

¹⁰ Bac Depid kîñ mîdöm nîbi bî abad mîdmîdöp rö, nîpe hanîp gî nab!
God hib nîpe hagno adö aran!” a gîla.

¹¹ Jisas anîg göm, Jerusalem aramöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau nîñ ajö nîñöl gî, sîdö wad arö nîñöl gî, bî nîpe unbö mîgan lan gau aip ram rîñg aglö Bedani arla.

*Mab ñîñeb ap magö pîlaga
(Mad 21:18-19)*

¹² Ruö pen, Bedani nîbö ado gî adan an au apöl gî, Jisas nîp kîyö la.

¹³ Kîyö lö, mîlö yîjîg nîñja mab ułem ap mîdeia. Magö rîmnap pîlöm mîdöp aka göm, amöm nîñja, magö pîlaga; mab ułan

* 10:52: Mak 5:34 * 11:9: Sam 118:25-26 * 11:13: Luk 13:6

nöp m+deia. Pen nihön: magö p+lep ñ+n u auaga. *

14 An+g gö, Jisas mab an+bu haga, “Hainö n+bi b+ r+imnap mab magö ne u ñ+ñagnaböl,” a ga. B+ n+pe gau manö haga an+bu n+ñla.

God sabe gep ram nan s+kim geila gau, Jisas kal+p hag höñ yua

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Jisas b+ n+pe gau u+ g+, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm n+ña, n+bi b+ gau s+kim göl g+, mani y+mj+köl g+ m+deila. An+g geila, mani y+mj+k geila abañ bad gau ud ado göm, yaur dap l+lö rauöl g+ m+deila mab po gau ud ado göm, n+bi b+ s+kim göl g+, nan rauöl g+, ram raul an+bu m+deila gau, kal+p r+d+k g+ höñ yua.

16 R+d+k g+ höñ yuöm haga, “Nan r+imnap dap God sabe gep ram kabö waryö g+gabö göl m+idöp an+ i padiagmim,” a ga.

17 An+g hagöm haga, “God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla, ‘God hagöp, ‘Ram yad u, n+bi b+ ram m+ñöñ gau gau magöñhalö apöm, y+p sabe g+ñaböl,’ a göp,’ a g+la. Pen kale an+g gajim, b+ nan si ud p+ göl m+dpal ram ap rö löp,” a ga. *

18 An+g hagö, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, manö an+bu n+ñöm, n+p al pak lun, a g+la. Pen n+bi b+ gau magöñhalö manö n+p u n+ñöm aiö g+la rö me, Jisas n+p p+ñ+ñ göm, aigöl gun n+p al pak lun, a göm, gasi u u+hai n+ñ m+deila. *

19 Ram duga magö u, Jisas b+ n+pe gau aip Jerusalem arö göm arla.

God n+p gasi añ+ n+ñmim hag n+ñbe, hag n+ñnabim rö g+ñab

(Mad 21:20-22)

20 Ruö s+ib halö adan an+ au amöl g+ n+ñla, mab u+tem Jisas hag ga u il halö böñ nöp m+lep g+ m+deia.

21 An+g ga n+ñöm Pida haga, “Manö hag ñeb b+, nöñ! U+tem mab rol hag gaina i m+lep g+ lugöp!” a ga.

22 Hageia, Jisas haga, “God n+p n+ñ ud-mim.

23 Yad kalöp n+ñö hagabin, hon hagno God u rö nöp g+ñ+m, a g+mim, gasi m+höp wasö gasi añ+ n+ñmim, dum ilö an+bi ‘Ñ+g solwara an+ au dan+ g+ dam pak,’ a g+ñabim u, hagnabim rö g+ñab. *

24 An+ib u me, God n+p hagnabun rö g+ñab, a g+mim, gasi añ+ n+ñmim hag n+ñbe, hagnabim rö g+ñab. *

25 Pen God n+p sabe g+ñ+g g+mim, n+bi b+ r+imnap kalöp g+ naj g+pal gau n+ñmim arö g+mim n+ñöm Nap kale kumi kabö adö lan+ m+idöp u, nan si nan naj kale g+pim gau n+ñöm arö g+ñab. *

26 Pen n+bi b+ r+imnap kalöp g+ naj g+pal gau n+ñmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lan+ m+idöp u, nan si nan naj kale g+pim gau u rö nöp n+ñöm arö gagnab.

“Nöp an+ hagö an+g g+ ajabön?” ö g+la
(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Pen Jisas b+ n+pe gau aip kauyan+ Jerusalem apjaköm, n+pe God sabe gep ram raul gau g+ ajö n+ñöl g+, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lo manö hag ñeb gau abe, b+ manö ud as+kep gau abe, Jisas m+deia au apöm hagla,

28 “Nöp an, an+g g+mön, a gö, g+ ajabön?” ö g+la.

29 Hageila, Jisas pen haga, “Yad kalöp manö ap hag n+ñö, y+p hag ñeinabim u, yad pen yad an+ hagö g+ ajabin u, kalöp hag ñ+nabin.

30 Jon n+bi b+ gau kal+p ñ+g pak ña u, God hagö ñ+g pak ña aka gasi n+pe ke n+ñöm ñ+g pak ña? Y+p hag ñ+be, n+ñ+n!” a ga.

31 An+g hagö, kale ke hag n+ñ hag n+ñ göm hagla, “Hon hagnabun, ‘God hagö, Jon n+bi b+ gau kal+p ñ+g pak ña,’ a g+ñabun u, han+p hagnab, ‘An+ib u, n+ñön g+ñ+g Jon manö n+pe u n+ñ udagpim?’ ö g+ñab.

32 Pen hon hagnabun, ‘Jon gasi n+pe ke n+ñöm kal+p ñ+g pak ña,’ a g+ñabun u, han+p n+ñön g+ñab?’ ö g+la. Pen n+ñön: n+bi b+ gau magöñhalö, God hagö, Jon wög n+pe g+m+idöp a göm n+ñm+idal u me, Juda b+ kub an+ib gau p+ñ+ñ göm manö ke ap hagla.

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18: Mak 14:1 * 11:23: Mad 17:20 * 11:24: Mad 7:7 * 11:25: Mad 6:14-15

³³ Gasì anìbu niṅöm hagla, “Hon niṅagpun,” a gila. Anìg hageila, Jisas kalìp pen haga, “Kale yìp pen hag ñagpim rō, yìp an hagō gì ajabin u, kalōp u rō nōp pen hag ñagnabin,” a ga.

12

Juda nìbi bì gau kale God bì nìpe gau kalìp gì naij gila, a ga
(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Jisas pen kalìp manō adō ap hod rìkōm haga, “Bì ap waryō gōm, nagì wain wōg u gì yìmōm, wain magō pak hib jakep, a gōm, mìgan ap gì lì aij gì nab. Nìbi bì apōm nagì magō sì udnabōl u niṅ midaiun, a gōm, ram gilaṅ gì mīlō kub ap gōm, bì rìmnap kalìp hagnab, ‘Kale nagì wain wōg yìp u abad mīdmim, hainō pīlōm po gō, yìp rìmnap, kale rìmnap udmim,’ a gōm, ram mīnōṅ mīlō gau arnab. *

² Wain magō po gì nab magō u, bì nìpe ap hag yuōm, hagnab, ‘Wain magō yìp rìmnap ñīlō daumōn!’ a gì nab.

³ Hagō, amjakō, bì wōg gì nabōl gau, nìp ud pak pak lōm, yìharìṅ nōp hag yunabōl.

⁴ Anìg gīlō, bì wain wōg nap nìbō u bì ap pen hag yunab. Amjakō, nìp nabìc laṅ pakōm, gì naij yabìṅ gì nabōl.

⁵ Anìg gīlō, bì wain wōg nap nìbō u, bì ap pen yuō arō, nìp bōṅ nōp al pak lī nabōl. Bì rìmnap iru nōp yuō, anìb unbō nōp gōl gì, rìmnap mīñu magō pak nabōl, rìmnap bōṅ nōp al pak lī nabōl.

⁶ Anìg gīlō gīlō me, bì wain wōg nap nìbō u bì nìpe ap mīdageinab; ñì mīdmagō nìpe añì mīdeinab u, manō nìpe u udnabōl, a gōm, yuō arnab.

⁷ Pen amjakō, nìbi bì wain wōg gì mīdeinabōl gau niṅöm hagnabōl, ‘Ñì auōp i, bì wain wōg nap nìbō u ñì nìpe auōp. Anìb u, nìp al pak lun me, nan nìpe udnìm rō gau hon udnabun,’ a gì nabōl.

⁸ Anìg hagōm, ñì anìbu nìp bōṅ nōp al pak lōm, dam hōṅ gau ud yunabōl. *

⁹ Anìg geinabōl, bì wain wōg nap nìbō u apōm, nìhōn gì nab? Nìpe apōm, nìbi bì wain wōg geinabōl anìb gau kalìp al pak

lōm, nìbi bì rìmnap kalìp hagō, wain wōg anìbu abad mīdeinabōl,” a ga.

¹⁰ Anìg hagōm kalìp haga, “God Manō kalì kīñ rìkōm hagla,

‘Bì ram gep gau kabō mīlō arō gila u, kabō anìbu nōp mīñi ram padō an yan u bìnìg ñōl mīdōp. *

¹¹ Bì Kub anìg ga u, hon niṅun aij a gabun,’ a gila,” a ga.

¹² Jisas anìg hagō, bì God nìp nan sabe gep bì kub gau abe, bì lo manō hag ñeb gau abe, bì manō ud asìkep gau abe, hanìp nōp hagab, a gōm, nìp sīsì udun, a gì niṅla u pen nìbi bì gau kalìp pīñìṅ gōm, arō gila.

“Dakìs ñeb aka ñagep?” ò gila
(Mad 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Pen hainō Juda bì kub anìb gau, bì Perisi rìmnap aip, Herod bì nìpe rìmnap aip kalìp hagla, “Kale Jisas mīdōp au amim, nìp manō rìmnap hag niṅbe, nìpe nìhōn dui manō hageinab, nìp dam nagì lī nabun,” a gila. *

¹⁴ Anìg hageila, Jisas mīdeia au amōm, hagla, “Manō hag ñeb bì. Hon niṅbun ne bì niṅō yabìṅ nōp hagpan. Bì kub gau abe, nìbi bì yìharìṅ gau abe, kalìp niṅmōn pīñìṅ gagpan. God hagōp rō nōp niṅmōn, nìbi bì gau kalìp yìjìg gōl nōp hag ñìban. Anìb u, hanìp hag ñì! Hon Juda nìbi bì lo gau aigōl gì mīdōp? Gapman bì kub Sisa u nìp dakìs ñeb aka ñagep?” ò gila.

¹⁵ Anìg haglō, Jisas manō piral hageila u niṅöm haga, “Nìhōn gì nìg, manō dui hagan a gì mim, yìp manō piral anìbu hagabim? Mani magō ap daube, yad niṅin,” a ga.

¹⁶ Hagō, dap ñīlō niṅöm haga, “Mani ba u, bì an mulu adìṅ u mīdōm, an hib u mīdōp?” ò ga. Hageia hagla, “Bì kub Sisa u nōp,” a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas haga, “Sisa nan nìpe mīdainìm u Sisa nìp ñì mim; God nan nìpe mīdainìm u God nìp ñì mim,” a ga. Anìg hagōm, manō piral kale u dauba gì aij ga anìbu niṅöm, aiō yabìṅ gila. *

Nìbi bì umōm urak nabōl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-40)

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12 * 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap 23:8

18 Sadyusi n̄bi b̄i gau, n̄bi b̄i umöm, urakagnaböl, a göm, n̄iḡm̄dal rö, r̄imnap Jisas m̄deia au apöm hagla, *

19 “Manö hag ñeb b̄i. B̄i God manö hagep Mos̄s, manö ap han̄p kal̄i kliñ r̄iköm haga, ‘B̄i ap n̄bi udöm, ñ̄i pai r̄iköm wasö, ȳhar̄iḡ umeinab u, n̄imam n̄ipe ap pen n̄bi kan̄t̄ an̄bu udöm, mam uma u ñ̄i pai n̄ipe u, a göm, r̄iknab,’ a ga. *

20 An̄b u, b̄i iḡ halö unbö m̄dun j̄iḡ u m̄deinaböl. N̄imam nöd n̄bi udöm, ñ̄i pai r̄iköm wasö, ȳhar̄iḡ umnab.

21 Umö, n̄imam ȳgwö aḡ n̄bö u pen n̄bi an̄bu n̄p udöm, u rö nöp ñ̄i pai r̄iköm wasö, ȳhar̄iḡ umnab. An̄g gö, n̄imam ȳgwö n̄gaḡ n̄bö u pen n̄bi an̄bu n̄p udöm, u rö nöp ñ̄i pai r̄iköm wasö, ȳhar̄iḡ umnab.

22 An̄g ḡi dam dam, n̄imam unbö mudun j̄iḡ u ñ̄i pai r̄iköm wasö, magöḡhalö ȳhar̄iḡ umnaböl. Hainö n̄bi u u rö nöp umnab. Pen n̄bi b̄i umöm uraknaböl, a ḡipan u,

23 n̄bi añ̄i ap b̄i n̄ipe unbö mudun j̄iḡ l̄nab an̄bu, hainö n̄imam mai aip n̄bi n̄ipe m̄deinab?” ö ḡila.

24 Hageila, Jisas haga, “Kale God Manö kal̄i kliñ r̄ikla u abe, God klö n̄ipe u abe n̄iḡagpim rö, gas̄i n̄iḡö n̄iḡagpim.

25 N̄bi b̄i umbal gau uraknaböl ñ̄in u, God ejol n̄ipe gau m̄dpal rö m̄döm, b̄i gau n̄bi udagnaböl; n̄bi gau b̄i udagnaböl.

26 Pen n̄bi b̄i kauyaḡ urakagnaböl, a ḡipim u, Mos̄s mab pro in nöp m̄deia aiud kal̄i kliñ r̄ika u n̄iḡagpim rö löp. God, mab ineia aḡ au m̄döm, Mos̄s n̄p haga, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me, yad m̄dpin,’ a ga. An̄b u, bac b̄i nöd umla gau kal̄ip hagöm, ‘God kale m̄dpin,’ a ga. Pen kale hagpim rö, n̄bi b̄i gau umöm, böḡ nöp umblap u, God n̄ipe, ‘Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale m̄dpin,’ a gagböp. *

27 N̄bi b̄i kam̄iḡ m̄dpal aka umbal u, God n̄iḡöb kale magöḡhalö kam̄iḡ m̄dpal. Kale n̄iḡ aij gagpim me, böḡ nöp umbal, a ḡimim, n̄iḡbim,” a ga.

God lo manö kub yab̄i u (Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 B̄i lo manö hag ñeb b̄i ap, Jisas Sadyusi n̄bi b̄i gau kal̄ip hag aij ga u n̄iḡöm, apöm n̄p hag n̄iḡöm haga, “Lo adö mai kub yab̄i?” ö ga. *

29 Hageia, Jisas haga, “Lo kub yab̄i u, God Manö u kal̄i kliñ r̄iköm hagla, ‘Isrel n̄bi b̄i n̄iḡim! B̄i Kub hon God, n̄ipe añ̄i nöp B̄i Kub m̄döp.’ *

30 M̄dmagö ne u magöḡhalö, gas̄i r̄im̄d ne u magöḡhalö, klö ne u magöḡhalö udmön, God B̄i Kub ne u n̄p m̄dmagö l̄imön,’ a ḡila.

31 Manö kub yab̄i ap, God Manö u kal̄i kliñ r̄iköm hagla, ‘Ne ke m̄dmagö l̄iban rö, n̄bi b̄i gau kal̄ip u rö nöp m̄dmagö l̄imön,’ a ḡila. Lo manö gau magöḡhalö, lo an̄b m̄hau me lo kub yab̄i m̄döp,” a ga. *

32 Hageia, b̄i lo manö hag ñeb b̄i u haga, “Manö hag ñeb b̄i. Ne n̄iḡö yab̄i hagpan, God añ̄i me B̄i Kub yab̄i m̄döp; n̄ipe rö r̄imnap m̄dagpal.

33 Hon God n̄p nan pak sabe ḡi ñ̄inabun aka nan pak sabe ḡi ñ̄i böḡ nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yab̄i me, m̄dmagö hon u magöḡhalö, gas̄i r̄im̄d hon u magöḡhalö, klö hon u magöḡhalö udun, God B̄i Kub u n̄p m̄dmagö lun; hon ke m̄dmagö l̄ibun rö, n̄bi b̄i gau kal̄ip u rö nöp m̄dmagö lun,” a ga. *

34 An̄g hageia, Jisas b̄i u, n̄ipe gas̄i n̄iḡ aij yab̄i göm hagöp, a göm, n̄p haga, “Ne God b̄i n̄ipe ap m̄dmön rö löp,” a ga. Jisas pen manö n̄iḡö yab̄i gau nöp hageia u n̄iḡöm, n̄bi b̄i n̄iḡm̄deila gau p̄ñ̄iḡ göm, hainö manö p̄iral gau n̄bö n̄p neb neb göm hagm̄dal rö, r̄imnap halö n̄p hag n̄iḡagla.

Krais n̄ipe b̄i an? (Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Jisas God sabe gep ram au n̄bi b̄i gau kal̄ip manö hag ñ̄i m̄döl ḡi, n̄bi b̄i gau kal̄ip haga, “B̄i lo manö hag ñeb b̄i gau n̄hön ḡin̄g hagpal, ‘Krais u n̄ipe Depid ñ̄i n̄ipe nöp,’ a ḡipal?”

* 12:19: Dud 25:5 * 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Dud 6:4-5 * 12:31: Lep 19:18
* 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

³⁶ Ana U† u, Depid n̄ip gasi ñö, Depid n̄ipe ke kal† kl̄iñ r̄iköm haga,

‘B† Kub n̄ipe B† Kub yad u n̄ip haga,

“Ne ñ̄imagö yij†g yad lau adö m̄idmön, yad n̄ibi b† ko†ma† ne gau

kal†p ma mo ne gau l̄inabin,” a ga, * a ga. *

³⁷ An†b u, Depid n̄ipe ke Krai† n̄ip ‘B† Kub yad’ a ga. Pen Krai† Depid ñ̄i n̄ipe m̄idböp, n̄ip ‘B† Kub yad’ a gagböp,” a ga. Jis† manö i† an†göl n̄i†jöm hag aij ga rö, n̄ibi b† iru yab†† m̄ideila gau manö n̄ip u ñ̄i†ñ† lö† g† n̄i†jla.

B† lo manö hag ñ̄eb b† gau g†pal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸ Jis† n̄ibi b† gau kal†p manö hag ñ̄öl g† haga, “B† lo manö hag ñ̄eb b† gau kal†p n̄i†j aij g†mim. Kale g†pal adö u, wa††j m̄ilö kub gau löm, maker gau arno, n̄ibi b† gau, auabim e, g†lö, hib hane i adö la† m̄ideia†, a göm, gasi u n̄i†jbal.

³⁹ Pen Juda magum gep ram u arno, han†p ka adö aij aij b† kub as†kpal adö u as†kmön, a g†naböl, a göm, gasi u n̄i†jbal. N̄ibi b† nan kub ñ̄i†jbal a† u, u rö nö†, n̄ibi b† amgö ilö adö au as†kno, han†p n̄i†jöm, hon b† gep hib m̄idöp, a g†naböl, a göm, gasi u n̄i†jbal.

⁴⁰ B† lo manö hag ñ̄eb b† gau, n̄ibi pa†pa† ram nan kale gau nan hon rö la†, a göm, pi†† g† udpa†. God n̄ip sabe g†nabun u, n̄ibi b† n̄i†jöl, a göm, manö m̄ilö kub pira† pira† adö r̄imnap nö† gau hapa†. An†g g†pal u, hainö God kalpe ilön kub unbö ke yab†† ñ̄i†nab,” a ga.

N̄ibi ka††† y†m gep rö marap God n̄ip nan kub ñ̄a

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jis† God sabe gep ram mani dap ñ̄i†m†dal m̄igan sö† au as†k m̄idöm n̄i†ja, n̄ibi b† gep gau, mani iru nö† dap yula.

⁴² Pen n̄ibi ka††† mani m̄idageia ap, mani a†† magö pro m̄ihöp dap yua.

⁴³ An†g ga n̄i†jöm, Jis† n̄ipe b† n̄ipe gau hagiö aueila haga, “Yad kalöp n̄i†jö yab††

hagabin, n̄ibi b† gau kale mani pro ñ̄i†bal, pen n̄ibi ka††† i mani kub yab†† ñ̄öb. *

⁴⁴ N̄ibi b† mani iru m̄idöp gau, mani kale r̄imnap halö iru nö† m̄idö n̄i†jöl g†, mani kale God n̄ip r̄imnap nö† dap ñ̄i†bal; pen n̄ibi ka††† i, mani n̄ipe magö m̄ihöp m̄idaj†p u magö†halö dap ñ̄öb. N̄ipe nan rau ñ̄i†jeb mani ap m̄idagöp. An†g gö† u, God n̄i†jö, n̄ibi b† r̄imnap pro ñ̄i†bal u pen n̄ibi ka††† i kub yab†† ñ̄öb,” a ga.

13

God sabe gep ram wa† g†nab, a ga

(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Jis† God sabe gep ram u arö göm hö† arö n̄i†jöl g†, b† n̄ipe ap n̄ip haga, “Manö hag ñ̄eb b†. Kabö aij udöm, ram aij g†la i nö†!” a ga.

² Hageia, Jis† haga, “Ne kabö ram kub an†bu n̄i†jö, aij gö hagabön ar? Hainö ram an†b i pa jö ma jö g† yulö, kabö ap, kabö ap adö au m̄idageinab; bö† nö† pi†ra† yunab,” a ga. *

M̄i†jör ugalöm u†ham m̄ideinaböl, a ga

(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Jis† an†g hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö† lau m̄idöp, Olip Dum nö† lai m̄idöp. Jis† Olip Dum au as†k m̄idö n̄i†jöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm n̄ip hagra,

⁴ “Nan hagara† u, ñ̄i†n mai rö g†nab? Pen nan n̄ihön rö gö n̄i†jun hagna†un, ‘Nan an†b gau m̄i†ñi g†n†g gab,’ a g†nabun?” ö g†la.

⁵ Hageila, Jis† kal†p haga, “N̄i†j aij g†mim, manö pira† hagra† udagmim!”

⁶ N̄ibi b† iru nö† apöm, pi†ra† löm, hib yad u udöl g†, hagna†böl, ‘Yad Jis† nö† auabin,’ a g†naböl. An†g hagra†, n̄i†jö hagra†böl, a g†mim, n̄i†jagmim.

⁷ ‘Ram m̄inö† gai i pen pen gabi†, ram m̄inö† gau pen pen gabi†,’ a gai†, gasi iru n̄i†jagmim. Nan an†b gau g†nab u pen uri ram m̄inö† i† i nan gau magö†halö pi† g†nab, a g†mim, gasi u n̄i†jagmim.

⁸ N̄ibi b† m̄igan r̄imnap uraköm, n̄ibi b† m̄igan r̄imnap aip pen pen g†naböl. Ki†

* 12:36: Sam 110:1 * 12:43: 2Ko 8:12 * 13:2: Luk 19:44

m+gan r+mnap uraköm, kiñ m+gan r+mnap aip pen pen g+inaböl. Ram m+nöñ gau magöñhalö munmon udöm, k+yö kub yab+ apöm g+inab. Nan g+inab an+bu gau, n+bi gau kal+p nöd ñ+ pai ñ+ñaj+p, hainö ñ+ pai r+ikpal rö u g+inab.

⁹ Pen kale n+ñ aij g+mim m+daimim. Ñ+n r+mnap kalöp dam Juda kansol b+ gau kal+p ñ+lö, manö kub hagnaböl. Ñ+n r+mnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Ñ+n r+mnap, Jisas b+ n+pe, a göm, kalöp dam gapman b+ kub abe kiñ abe m+deinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen an+g ud araiöl u, manö aij yad u gapman b+ kub gau abe, kiñ gau abe kal+p hag ñ+nabim. *

¹⁰ Pen nöd manö aij yad u, n+bi b+ ram m+nöñ ke gau gau magöñhalö hag ñ+lö arnab n+ñöm ñ+n hain hagpin u aunab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagn+g ud araiöl u, manö pen aigöl g+ hagun, a g+mim, gasi iru n+ñagmim. Hagn+g g+pe n+ñöl g+, Ana U+ kalöp gasi aij ñö, hagnabim. Manö an+bu kale ke hagagnabim; Ana U+ n+pe ke hagnab. *

¹² Ñ+n an+bu, mam b+ gau uraköm, mam r+mnap kal+p al paklan, a göm, kain g+ dam b+ manö n+ñeb b+ gau ñ+magö adö kal+p ñ+lö, al pak l+naböl. Nap b+ gau uraköm, ñ+ pai kale ke gau kal+p al pak l+lan, a göm, kain g+ dam b+ manö n+ñeb b+ gau ñ+magö adö kal+p ñ+lö, al pak l+naböl. Ñ+ pai gau uraköm, n+me nap b+ kal+p n+ñlö, mulu lugö, kal+p al pak l+lan, a göm, kain g+ dam b+ manö n+ñeb b+ gau ñ+magö adö kal+p ñ+lö, al pak l+naböl. *

¹³ Yad lau adö m+deinabim u n+ñöm kal+p mulu kal n+ñnaböl u pen kale n+bi b+ an an, klö g+mim y+p arö gagmim, c+g g+mim nöp m+deinabim gau, ñ+n hain hagpin u aueinab, God kalöp ud kam+ñ yunab,” a ga. *

*Hainö nan naj yab+ waiö l+nab, a ga
(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)*

¹⁴ “Pen nan hil asi masi gep u, ka n+pe aragep au am uraköl m+deinab,

n+ñnabim u, kale n+bi b+ ram m+nöñ Judia m+deinabim gau, y+ñ+d p+ñ+ñ g+ nö ilö gau armim. (Kale n+bi b+ manö i uri nöp amgö l+ n+ñnabim gau, manö il u r+ik n+ñ aij g+mim.) *

¹⁵ N+bi b+ ram adö lan m+deinabim gau, nan yad r+mnap udnam, a g+mim, ado g+ ram raul aragmim. *

¹⁶ N+bi b+ wög naböñ gau ajeinabim gau, waiñ m+lö yad ap udnam, a g+mim, ado g+ ram aragmim.

¹⁷ Pen ñ+n an+bu, n+bi ñ+ mudun halö m+deinaböl gau abe, n+bi ñ+ painan ci ñeinaböl gau abe, u+ham yab+ p+ñ+ñ g+ arnaböl. *

¹⁸ Nan g+inab an+bu, God n+p sabe g+mim, ram y+gön göp ñ+n u gagn+m, a g+mim.

¹⁹ N+ñön g+ñig: God hadame dagol gau ram m+nöñ g+ la ñ+n u r+iköm, m+id damöm m+ñi m+dpun ñ+n i, nan naj an+bu rö ap gaga; hainö gau u rö nöp nan naj an+bu rö ap gagnab. *

²⁰ Nan naj an+bu pör g+böp, n+bi b+ magöñhalö um hakblap. Pen B+ Kub n+pe n+bi b+ n+pe udnab gau kal+p gasi n+ñöm, wasö gö me, nan naj an+bu yöp magö ap g+inab.

²¹ “Ñ+n an+bu n+bi b+ r+mnap kalöp hagnaböl, ‘N+ñim! Krais m+idöp i! Krais m+idöp dan!’ a g+inaböl u pen n+ñö hagaböl, a g+mim, n+ñagmim.

²² N+bi b+ r+mnap, God n+bi b+ n+pe ke hag la gau kal+p udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krais; yad me b+ God manö hagep ap,’ a göm, nan gagep rö r+mnap g+inaböl. Pen God n+bi b+ n+pe ke hag la gau udagnaböl, wasö. *

²³ An+bu u, n+ñ aij g+mim. Nan n+ñön n+ñön hainö g+inab u, yad kalöp hagnö n+ñbim u me, n+ñ aij göl g+ m+daimim.

*Jisas hainö ado g+ aunab
(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)*

²⁴ “Pen m+ñör kub an+bu gau g+ hakö n+ñöl g+, sidö u s+bu göm, rak+n u mailö gagnab.

* 13:9: Mad 10:17-20

* 13:11: Luk 12:11-12

* 13:12: Mad 10:21

* 13:13: Mad 10:22; Jon 15:21

* 13:14:

Dan 9:27; 11:31; 12:11

* 13:15: Luk 17:31

* 13:17: Luk 23:29

* 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14

* 13:22: Rep

²⁵ Gapi gau kumi kabö adö laŋ n̄bö piŋ ju lug auö niŋöl gi, nan kumi kabö adö laŋ miðöp gau, giðanŋ n̄bö gai n̄bö giŋab. *

²⁶ Ñin an̄bu, Bi Ñi niŋe piðöŋ ke yabił udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad an̄ au auö niŋöl gi, niŋi bi niŋ niŋnaböl. *

²⁷ Pen ejol niŋe gau hag yuö ram miŋöŋ ke gau gau magöŋhalö riŋoŋ riŋoŋ gau amöm, niŋi bi niŋe ke hag la gau uł göm niŋ daunaböl. *

Mab siłip linab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Jisas haga, “Kale mab rauan gau niŋnabim u, manö hagabin i niŋ aij giŋnabim. Mab rauan gau siłip löm, piðöŋ gö niŋöl gi, miŋi siðö linig gab, a giŋmim niŋbim.

²⁹ An̄b u rö, hainö nan hagpin gau gö niŋöl gi, ‘Miŋi söl miðöp, Jisas haga rö giŋig gab,’ a giŋmim niŋnabim.

³⁰ Yad hagabin u gasi niŋöl gi miðaimim. Niŋi bi miŋi miðpal gau riŋnap miðlö niŋöl gi, nan an̄b gau gi hakö, hainö umnaböl.

³¹ Kumi kabö adö laŋ abe, miŋöŋ naböŋ ił i abe ur giŋab; pen manö magö yad gau ur gagnab; pör pör nöŋ miðeinab.

Ñin mai aunabin u bi ap niŋagöp, a ga

(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

³² “Ñin mai aka magö mai aunabin u, niŋi bi riŋnap niŋagpal, ejol gau niŋagpal, yad u rö nöŋ niŋagpin; Bapi nöŋ niŋöb.

³³ An̄b u me, ñin mai aunabin u niŋagpin rö, pör pör niŋ aij yabił göl gi miðaimim.

³⁴ “Aunabin ñin an̄bu, aiud hagniŋ gabin i rö. Bi kub ap ram niŋe u arö göm miŋan ap arniŋ göm, bi wög gep niŋe gau kalip wög adö ke ke hag löm, ‘Wög aniŋ aniŋ giŋmim,’ a göm, bi niŋe ajiŋ ił abad miðeinab u niŋ hagnab, ‘Niŋ aij yabił giŋmön miðaimön,’ a göm, arnab.

³⁵ Kale u rö nöŋ, magö mai bi ram nap niŋbö u aunab u niŋagpin rö, niŋ aij giŋmim miðaimim. Dugo magö u aunab aka, siðön

an̄ kub yaŋ aunab aka, kiłakił wiŋ alnab magö u aunab aka, hiłim halö aunab, a giŋmim, niŋagpin. *

³⁶ Kale hanbe niŋöl gi, yinið aunim rö löp u me, niŋ aij giŋmim miðaimim.

³⁷ Pen kalöp nöŋ hagabin; niŋi bi gau magöŋhalö u rö nöŋ hagabin, niŋ aij giŋmim miðaimim!” a ga.

14

Jisas niŋ aigöl gun al pak lun, a göm, gasi u niŋla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u abe, Bred Yis Halö Niŋagep ñin kub u abe yöŋ ñin miðöp nöŋ miðö niŋöl gi, bi God niŋ nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas niŋ aigöl gun, agamiŋ ud siŋi lun, dam al pak lun, a göm, aniŋ giŋ gasi niŋla.

² Pen gasi ap niŋöm hagla, “Pasopa ñin i aniŋ giŋno, niŋi bi iru nöŋ gai i uraköm, pen pen göm, hanip gi naiŋ giŋnaböl,” a göm, arö giła.

³ Jisas ram riłig aglö Bedani amöm, Saimon ram u am asiłöm, nan ñiŋeila. Bi Saimon an̄bu, nöð wös hapeb la u, Jisas gö, kamiŋ la. Pen nan ñiŋlö niŋöl gi, niŋi bi ap wel hałiŋ aij auŋep mani kub raubal u, barol halö dapöm, an̄ au pa jö göm, Jisas niŋ nabic adö laŋ hoŋ ga. *

⁴⁻⁵ Hoŋ gö, bi miðeila an̄b gau, riŋnap niŋlö, hibur kalip u naiŋ gö, kale ke hagla, “Wel an̄bu siłim göm, mi aŋi ap bi ap wög göm mani udnab rö u udöm me, niŋi bi nan miðagöp gau kalip ñeb u pen niŋön giŋig aniŋ göl yiŋariŋ hoŋ göŋ?” ö giła. Aniŋ hagöm, niŋi an̄bu niŋ hag jula.

⁶ Aniŋ hageila, Jisas kalip haga, “Niŋön giŋig aniŋ hagabim? Niŋ arö gim! Yiŋ göŋ an̄bu, gi aij yabił göŋ.

⁷ Niŋi bi nan miðagöp gau, kale aip pör nöŋ miðeinabim rö, ñin riŋnap kalip nan ñinig, ñinabim. Pen yad aip pör miðageinabun. *

* 13:25: Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13

* 13:26: Rep 1:7

* 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

* 13:35:

Luk 12:38 * 14:3: Luk 7:37-38 * 14:7: Dud 15:11

* 14:8: Jon 19:40

8 Nibi anibi, nan nipe gep rö u, göp. Umnö, wel halıñ aij auep u li ñöm rıgöl gınaböl rö, yıp nöd li ñab. *

9 Anıb u, yad kalöp niñö hagabin, hainö manö aij yad u ram minöñ gau gau magörñhalö hag ñilö arö niñöl gi, nipe göp anıbu halö haglö, kale nıbi anıbi nıp gası hauı gagnaböl,” a ga.

Judas, Jisas nıp al pak lılan, a göm, mumug ga

(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Pen Jisas bi nıpe ap Judas Iskarıod, Jisas nıp mumug gınam a göm, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau ara.

11 Bi God nıp nan sabe gep bi kub anıb gau, mumug ga anıbu niñöm, aij gö, hagla, “Nöp mani rımnab ñınabun,” a gıla. Hageıla me, Judas, “Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas nıp ud aröl,” a göm, gası u ulhai niñ mideia.

Pasopa ñın u miñi, a göm, nan ñınla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

12 Bred Yıs Halö Ñınagep ñın kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gi ñınneb ñın u, Jisas bi nıpe gau nıp hag niñöm hagla, “Nan hon ñınñabun u, mıgan mai gi jın gun?” ö gıla. *

13 Hageıla, Jisas bi nıpe mıhöp hag yuöm haga, “Kale daun kub u ammil niñnabil, bi ap ñıg mıl dap areinab; nıp nable pakmil aip armil.

14 Bi anıbu amöm ram raul arainım, kale mıhön bi ram anıbu nap nıbö u nıp hag niñmil hagnıl, ‘Manö hag ñeb bi hagöp, “Bi yad gau aip Pasopa nan ñınñabun raul mıgan mai?” ö göp,’ a gımil.

15 Kale hag niñlö, nıpe kale dam ram adö lan, nan gau magörñhalö midöp raul mıgan kub u yamnab. Yamö, nan ñınñabun u raul mıgan anıbu gi jın gaimil,” a ga.

16 Jisas kalıp mıhön anıg hag yuö, daun kub u ammil niñlö, Jisas haga rö nöp mideia. Niñmil, Pasopa nan ñınñıg gıla u, gi jın gılö.

17 Dugo magö u, Jisas bi nıpe rımnab aip amjaköm,

18 nan ñınöl gi haga, “Yad kalöp niñö hagabin, bi yad aip nan jım ñöl ñınñabun aui nöp, bi ap, yıp al pak lılan, a göm, yıp mumug gınab,” a ga. *

19 Anıg hagö, bi nıpe gau mög gö, gası mıñör niñöl göm, nıp añı añı hag niñöl gi hagla, “Ne yıp hagabön aka?” gıla.

20 Hageıla, Jisas haga, “Kale bi yad unbö mıgan lan midpım u, bi ap anıg gınab. Bi anıbu me, yad aip nan kınan añı jım ñöl ñınñabul i.

21 Yad Bi Ñı nıpe, God Manö kalı kılñ rıköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yıp al pak lılan, a göm, mumug gınab u, nıp mög niñabin. Nıpe ilön kub udnab u me, nıp yag dauagblap u aij,” a ga.

Jisas bi nıpe gau kalıp bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Nan ñınöl gi, Jisas bred u udöm, God nıp aij, a göm, ud jö göm, bi nıpe gau kalıp ñöl gi haga, “Ud ñınñım! U hañ roman yad,” a ga.

23 Pen ñıg wain kap u, u rö nöp udöm, God nıp aij, a göm, bi nıpe gau kalıp ñö, magörñhalö ñınñlö niñöl gi, haga,

24 “Ñıg i, hagape yad. Hagape yad hon gi lugnab u me, God manö niñö hag la rö, nıbi bi iru nöp nıpe aip ud dım ñınab,” a ga. *

25 Anıg hagöm haga, “Yad kalöp niñö hagabin, miñi ñın i rıköm ñıg wain ñınñagnabin. Yıharıñ nöp midnö midnö, God nıbi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mideinab ñın u nöp, ñıg wain kauyan ñınñabin,” a ga.

26 Anıg hagöm, bi nıpe gau aip God nıp sabe gep kımab ap hagöm, Olıp Dum arla.

Jisas Pida nıp haga, “Yad Jisas nıp niñagpin,” a gınabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas bi nıpe gau kalıp haga, “God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, ‘God nıpe haga, “Yad bi kaj sipsip mukep u nıp pak

* 14:12: Eks 12:6 * 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20

linö, kaj sipsip gau piñiñ gi ke ke arn-aböl,” a ga, a gila. Anib u rö, midö midö kale magorhalö yip arö gimim, piñiñ gi arnabim.

²⁸ Pen yad umem, urakem ram minöñ Galili arnö, kale hain ninabim,” a ga. *

²⁹ Anig hageia, Pida haga, “Bi rimnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp niñö hagabin, miñi ñin i nöp, sibön an yan kitakit wiñ mihöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nip niñagpin,’ a gimön, ij mihau niñgan wai ñinabön,” a ga.

³¹ Hageia, Pida manö klö yabit hagöm haga, “Yip nöp aip al pak linig, al pak löl u pen yad Jisas nip niñagpin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bi nipe gau magorhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

*Jisas God nip sabe gi mideia
(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Jisas bi nipe gau aip mab wög adiñ Gedsemani amöm kalip haga, “Kale aui asik midaimim; yad am sabe ginig arabin,” a ga. *

³³ Anig hagöm, Pida, Jems, Jon kalip ut gi damöm, gasi mlö löl gi haga,

³⁴ “Midmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale it i midmim, niñ midaimim,” a ga. *

³⁵ Anig hagöm, kalip au hag löm, nipe yöp söl anib au amöm, minöñ naböñ yan lug paköm, ilön kub udnig geia anibu, Nap nipe wasö ginim aka wasö gagnim, a göm, sabe göl gi mideia.

³⁶ Nap nip sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magorhalö gep u nöp midöp. Nan yip ginig gab u, yad miñör kub midöp. Ne yau a gimön, yip unbö gagnim. Pen nan yip niñhön ginig gainim u, gasi yad niñnam rö gagmön, gasi ne ke niñban adö u nöp yip gimön,” a ga. *

³⁷ Hagöm, ado gi bi nipe mihau niñgan mideila au apöm niña, kale böñ nöp hon han arla. Anib u, nipe Pida nip haga, “Saimon, ai ginig gimön hon hanabön?”

Yöp magö ap niñ midaimön rö lagöp ar?” a ga.

³⁸ Anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Hon nan naij gun rö löp, a gimim, niñ aij gimim, God nip sabe göl gi midaimim. Gasi kale u gimim rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga.

³⁹ Anig hagöm, kauyan ado gi amöm, Nap nip nöd sabe ga rö, kauyan sabe ga.

⁴⁰ Pen kauyan ado gi apöm niña, bi nipe gau böñ nöp hon kal auö han arla. Niñöm, kalip haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

⁴¹ Pen Jisas gisön amöm, ado gi apöm kauyan hon haneila u niñöm haga, “Kale yiñharñ han midpim ar? Me aij! Bi game, niñim! Bi ap apöm, Bi Ñi nipe kain göm, bi nan si nan naij gipal gau kalip niñig gab.

⁴² Urakpe arun! Niñim! Bi yip kain göp auab i,” a ga.

Jisas nip ud sisi lila

(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Jisas kalip manö anibu hagö niñöl gi, magö anibu nöp, bi nipe unbö miñgan lan ap, Judas, bi iru nöp dapöm apjaka. Bi anib gau, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asikep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mlö kid rimnap udöm, ur pakep rimnap udöm, aula.

⁴⁴ Judas nöd kalip hag löm haga, “Yad bi ap nip am hag wiñhai udem, ud bom haluem, mulu niñeinam u, bi u me, a gimim, nip ud sisi limim, ud arim,” a ga.

⁴⁵ Judas anig hagöm, Jisas mideia au amjaköm, “Manö hag ñeb bi,” a göm, nip ud bom haluö niñöl gi,

⁴⁶ bi rimnap apöm, Jisas nip ud sisi lila.

⁴⁷ Jisas ud sisi lilö niñöl gi, Jisas bi nipe ap uraköm, ru mlö kid nipe u ud tip gi udöm, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u wög nip gi niñmidöp bi u, nip rimid böñ lap u böñ nöp rib ajan al yua.

⁴⁸ Pen Jisas bi nip ud sisi lila gau kalip haga, “Ru mlö kid udmim, ur pakep udmim, yip nan si udep bi ap a gimim auabim aka?”

* 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27 * 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38

49 Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aip midem, nibi bi gau kalip manö hag ñimidin u pen yip ud sisi lagpe. Pen uri kale God Manö u kalik klian riköm hagla rö nöp gabim,” a ga.*

50 Pen magö anibu nöp, Jisas bi nipe gau magöñhalö nip arö göm piñin gi aram hakla.

51 Bi praj ap, walij mlöbö ap nöp yimöm, Jisas nip ud areila u hain arö, nip abe ud sisi lun, a gilo,

52 pirik areia, walij bad nipe u ud ju udlö, nipe magö nöp pirik ara.

Jisas nip manö kub hagla

(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Jisas nip dam, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit ram u arla. Ud areila, bi God nip nan sabe gep bi kub gau löm, bi manö ud asikep gau löm, bi lo manö hag ñeb bi gau löm, ap ram anibu magum gila.

54 Pida pen hapi hapi nin damöm, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit ram nipe u amjaköm, bi ram anibu wög gimidal gau aip asiköm, mab mali mideila.

55 Bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Juda Kansol kub bi gau magöñhalö abe, Jisas gi ajmidöp manö it ap udun, nip al pak lun, a gi nin wasö ninla.

56 Nibi bi iru nöp daulö, Jisas nip manö piral adö rimnap hagla u pen manö hagla u adip adip hagagla. Ke ke haglö, manö it rimnap ninagla.

57 Pen rimnap uraköm, piral hagöm, hagla,

58 “Hon nin midno, nipe haga, ‘God sabe gep ram, ñimagö udöm gila i, rib wal gi yuem, ñin mihau nigan u, kauyan ginabin. Ñimagö udöm gipal rö u gagnabin; ram anibu ke yabit ap ginabin,’ a göp,” a gila.*

59 Manö hagla anibu u rö nöp adip adip hagagla; ke ke hagla.

60 Bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u uraköm, Jisas nip haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga.

61 Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyan hag ninöm haga, “Ne me Mesaia u, Bi Kub aij u Ni nipe aka?” ga.

62 Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bi Ni nipe, Bi Kub klö ke yabit ñimagö yijig kid lau adö asik mid arö gem, kumi kabö adö lan au nibö kumi bad an an lem aueinabin, ninobim,” a ga.

63-64 Jisas anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u, walij nipe gau ke ud biliti göl gi haga, “Nipe God hib nipe u rib juajip u ninbim! Anib u, nibi bi rimnap hag ninagun. Nipe gi naji göp u waiö hagöp me u. Anib u, kale nihön gasi ninobim?” ö ga. Hagö, bi kub gau magöñhalö uraköm, hagla, “Bi anig göl hagöp anibu, nip al pak lep,” a gila.*

65 Anig hagöm, bi rimnap Jisas nip kinu alöm, walij bad ap ud amgö nip u palu gi ñöm, nip paköl gi hagla, “Ne ke ninmön, hanip hagö, ninun, nöp an pakab?” ö gila. God sabe gep ram bi polisman gau, u rö nöp nip mihu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas nip ninagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

66 Pida am asika au nöp midö ninöl gi, nibi praj ap, bi God nip nan sabe gep bi kub yabit u nip wög gi ñimidöp ap apjaköm,

67 Pida mab run nabön mideia au ninöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas bi Nasared nibö u aip ajmidan,” a ga.

68 Hageia, Pida haga, “Ne nihön hagabön? Manö hagabön u yad ninagpin,” a ga. Anig hagöm, höy yan arö ninöl gi, kilakil wifn ala.

69 Nibi praj anibu nöp, Pida nip kauyan ninöm, nibi bi mideila gau kalip haga, “Bi i bi nipe ap,” a ga.

70 Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap midöm, nibi bi urak mideila anib gau, Pida nip kauyan hagla, “Ne u rö nöp ram minön Galili nibö u me, hon ninbun ne abe bi nipe ap,” a gila.

71 Hageila, Pida haga, “Bi Kub nin midöp; piral hagnö, yip al pak linim. Pen

* 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 * 14:58: Jon 2:19-21 * 14:63-64: Lep 24:16; Jon 19:7

ninjo yabıl hagabin! Bı anig hagabim u yad ninjagpin yabıl!” a ga.

⁷² Anig hagö ninjol gi, kılakıl u kauyan wiñ ala. Wiñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kılakıl wiñ mihöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nıp ninjagpin,’ a gimön, ij mi hau nigan wai ñinabön,” a ga manö u ninjo, mög gö, miñon kub ga.

15

Jisas nıp dam Pailod mideia ud arla
(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Hilim halö, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau löm, bı lo manö hag ñeb bı gau löm, bı manö ud asikep gau löm, Juda Kansol bı kub gau magönhalö löm, magönhalö manö hag gum göm, Jisas nıp nagı löm, dam gapman bı kub Pailod mideia u ud arla.*

² Dam arlö, Pailod Jisas nıp haga, “Ne Juda nıbi bı kiñ kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

³ Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla.

⁴ Anig gö, Pailod Jisas nıp haga, “Nöp manö iru hagabol u, ne pen manö rimnap hagagnabön ar?” a ga.

⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gası iru yabıl nöp ninja.*

Juda nıbi bı gau hagla, “Jisas nıp mab ba lanj al pak limön!” a gıla
(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u auö, pör am Rom gapman bı kub Pailod nıp hag ninjö, kalıp bı nagıman kale hag ninjıdal bı u nöp yıharıñ hag höñ yumıdöp.

⁷ Pen ñin anıbu, bı ap hib nıpe Barabas nıbi bı rimnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lıla rö, kalıp nagı lılö mideila.

⁸ Nıbi bı gau ap magum göm, Pailod nıp bı nagıman pör hag ninjıdal rö hag ninjö,

⁹ Pailod kalıp haga, “Juda kiñ kub kale u, kalöp hubık yunam aka?” ga.

¹⁰ Nihön ginig: Pailod nıpe ke ninja, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, Jisas nıp yıharıñ mulu kal ninjla rö, nıp dap ñıla.

¹¹ Pen bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, nıbi bı gau kalıp hagla, “Pailod nıp hagpe, Jisas wasö, Barabas nıp hubık yunım,” a gıla. Anig gılö, nıbi bı gau Pailod nıp hagla, “Barabas nıp hanıp hubık yumön,” a gıla.*

¹² Anig hageila, Pailod haga, “Anig hagepim u, pen bı anıbi kale Juda kiñ hon a gıpim u, nıp nihön ginam?” ö ga.

¹³ Hagö, kale manö bılö göm hagla, “Nıp mab ba lanj al pak limön!” a gıla.

¹⁴ Hageila, Pailod haga, “Nıpe nihön gi naij gö, anig ginam?” ö ga. Anig hageia pen kale bılö yabıl göm hagla, “Mab ba lanj al pak limön! Mab ba lanj al pak limön!” a gıla.

¹⁵ Pen Pailod, manö ktıo hagla anıbu udöm, nıbi bı gau kalıp aij gan, a göm, Barabas nıp yıharıñ hag yuöm, bı nıpe rimnap kalıp hagö, Jisas nıp nagı löm, miñu magö pakla. Jisas nıp pak pıs gılö ninjol gi, Pailod haga, “Nıp dam mab ba lanj al pak limim,” a ga.

Ami bı gau Jisas nıp hag jula
(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bı gau, Jisas nıp dam gapna Pailod ram kub nıpe u amöm, bı yam kale rimnap kalıp wiñ allö aueila,

¹⁷ walıj atı mılobö ap, gapman bı kub gau rol gi mıdmıdal rö Jisas nıp rim ñöm, nan kalı kalı halö rimnap rik dapöm, kiñ rol gıpal usajıl bad rö ap göm, nıp nabıc cög adö lanj rol gi ñıla.

¹⁸ Rol gi ñöm, Jisas nıp ateb ateb ñöl göm hagla, “Ne Juda kiñ kub pör nöp mıdmön!” a gıla.

¹⁹ Anig hagöm, ur udöm, nabıc nıpe paköm, nıp kiñu al ñıla. Mideia sol au kugom yımöm, kale kiñ nıp gimıdal rö, nıp ubör yıhöñ gıla.

²⁰ Nıp anig göl hag juöm, walıj atı mılobö nıp rim ñıla u ud ju yuöm, walıj nıpe ke u yım ñöm, mab ba lanj al pak linig ud arla.

* 15:1: Luk 22:66 * 15:5: Ais 53:7; Mak 14:61 * 15:11: Ap 3:13-14

Jisas nɪp mab ba laŋ al pak lɪla

(*Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

21 Kale aŋ au amöl gɪ, Aleksada Rupas madöl mɪhau nap kale Saimon, Sairini daun nɪbö bɪ u, gau gɪ ajöm, apöm Jerusalem arnɪg areia u, nɪp nable paköm, klö göm, hagla, “Jisas mab kros u ud kag gɪmön ud aru!” a gɪlö, udöm kalɪp aip ara.*

22 Anɪg göl amöm, Jisas nɪp dam ram mɪnön aŋ manö yöl hib Golgoda a gɪmɪdal ka au amjakla. Golgoda manö it u “Wip Nabɪc Cög Ij.”

23 Amjaköm, nɪp nɪg wain ap udöm, marasɪn mö a gɪmɪdal rɪmnap ud bɪg ado malo göm, Jisas nɪp nɪla pen nɪnaga.

24 Jisas nɪp mab ba laŋ al pak löm, waɪj nɪp gau udöm, nɪme lɪ ke ke udnɪg, sadu rö göl göm udla.*

25 Sɪdö hilɪm halö lɪm gɪ yuöm yöp audɪk galɪk aua magö u, Jisas nɪp mab ba laŋ cɪpɪɪ pak lɪla.

26 Cɪpɪɪ pak löm, nɪhön gɪnɪg al pak lɪla manö u, mab kros ba adö laŋ kalɪ klɪn rɪkla:

JUDA KAI KIN KALE ME I.

27 Mañ anɪbu, bɪ nan si udep mɪhöp u rö nöp al pak lɪla, ap mab böŋ lap, ap mab böŋ lap.

28 Gɪla anɪbu, God Manö u kalɪ klɪn rɪköm, gɪnaböl a gɪla rö nöp gɪla. Manö anɪbu kalɪ klɪn rɪköm hagla, “Nɪp nɪnɪlö, bɪ nan naij gep ap rö lɪnab,” a gɪla.*

29 Nɪbi bɪ gau ap ran ap lugöl gɪ, Jisas nɪp nɪnöm, nabɪc gor mar göm, nɪp hag juöm hagla, “Ne, ‘God sabe gep ram u rɪb waɪ gem, nɪn mɪhöp nɪgan kauyaŋ gɪ lɪnabin,’ a gɪna u,*

30 mɪñi ne ke gɪmön, kamɪŋ arö, hon nɪnɪn,” a gɪla.

31 Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag nɪeb bɪ gau abe, Jisas nɪp u rö nöp hag juöm, kalɪp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, “Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gajɪp kamɪŋ arbal u pen uri nɪp ke gö kamɪŋ arnɪm rö lagöp.

32 Nɪpe pör hagöp, ‘Isrel nɪbi bɪ Mesaia mɪdpin, Isrel Kin mɪdpin,’ a göp rö, mɪñi nɪp au laŋ cɪpɪɪ pak lɪbal u, nɪpe ke u rö nöp urak aui auö nɪnɪn nɪnɪö hagöp, a gun, nɪp nɪn udnabun,” a gɪla. Pen bɪ Jisas aip al pak lɪla mɪhau Jisas nɪp u rö nöp hag julö.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

33 Sɪdö aŋ aulɪk aua magö u, sɪbön göm, mɪd damöm, sɪdö gamɪŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

34 Mailö gö nɪnɪl gɪ, Jisas meg mɪgan dap ranöm, wɪñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hibru manö haga anɪbu manö it u, “God yad. God yad. Yɪp ai gɪnɪg arö gɪpan?”*

35 Hagö, nɪbi bɪ söl anɪb au mɪdeila gau nɪnöm hagla, “Nɪnɪm! Ilaija nɪp wɪñ alab,” a gɪla.

36 Pen bɪ ap nan hain auebö rö bad ap udöm, nɪg wain mani pro raubal mɪgan yaŋ rauöm, Jisas nɪp nɪnɪlö nɪnɪn, a göm, gamɪɪ mlö ap ud abös alöm, mɪdeia adö laŋ nɪl gɪ, haga, “Hon nɪn mɪdnö, Ilaija apöm, nɪp ud asɪk dam mɪnön it yaŋ lɪnab aka?” ga.*

37 Anɪg hagöm, nɪn mɪdlö nɪnɪl gɪ, Jisas wɪñ kub alöm, uma.

38 Magö anɪbu nöp, waɪj mlö kub God sabe gep ram magö raul mɪgan yaŋ ajön pɪl gɪla u, aŋ u pa bɪlɪl göm, ke ke lap lap aram mɪgan hiɪk mɪdeia.

39 Bɪ ami gau abad mɪdmɪdöp bɪ kub u, mab kros ba aŋ aui adö au gɪlaŋ mɪdeia u, Jisas anɪg hagöm uma u nɪnöm, nan nɪhön nɪhön ga gau nɪnöm, haga, “Nɪnɪö hagpal! Bɪ anɪbi God Ñɪ nɪpe yabɪɪ!” a ga.

40-41 Nɪbi iru nöp Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goɪ au mɪdeila. Aŋ anɪbu, nɪbi mɪhau nɪgan Jisas nɪp wög pro pro rɪmnap gɪ nɪmɪdal ram mɪnön Galili. Nɪbi Maria mɪhöp mɪdailö; nɪbi hib alog anɪb mɪhau, ap Magdala daun nɪbö, ap Jems Josep madöl mɪhau nɪme kale u. Nɪbi ap

* 15:21: Ro 16:13 * 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 * 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:40-41: Luk 8:2-3

hib nıpe Salomi. Nıbi anıbu gau magöñhalö nıñ mıdlö nıñöl gı, Jisas uma. *

Josep nıpe Jisas hañ romanı kabö mıgan au rıgöl ga

(Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bı Arimadia daun nıbö, Juda Kansol kub bı gep ap, God nıbi bı udöm abad mıdeınab ñın anıbu abad mıdmıdöp. Bı anıbu, rol God nıp sabe gep ñın u, a göm, nan gı jın geia. Jisas uma u nıñöm, ram söl dugnıg gab, a göm, mıñi wıp he ud asık dam rıgöl gınam, a göm, pıñın gaga; Pailod mıdeia u amöm, hag nıña.

⁴⁴ Hag nıñö, Pailod, Jisas hadö uma manö u nıñöm, pa gıñ göm, bı ami bı abad mıdmıdöp bı kub u nıp wıñ alö, aueia, hag nıña.

⁴⁵ Hag nıñeia haga, “Mıdönöp umöb,” a ga. Anıg hagö, Pailod Josep nıp haga, “Yau. Wıp dam rıgöl gımön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep wañı rud kub ap rauöm, am wıp he ud asık dap lugöm, wañı u ud magöñhalö wam wam göm, dam kabö mıgan gısön nıbö nöp lu lıla kabö mıgan u rıgöl ga. Rıgöl göm, kabö hañai kub ap ud gau ga gı damöm, wıp rıgöl ajön u pı ga.

⁴⁷ Maria Magdala aıp, Maria Josep nıme u aıp, nıñ mıdlö nıñöl gı, wıp rıgöl gıla.

16

Jisas uraka

(Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Juda God nıp sabe gep ñın kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nıme u, nıbi Salomi u, wıp he u wel lı ñun, a göm, am wel hañı aıj auep rımnıp rau dap lılö hana.

² Ruö Sade ñın u, sıb halö uraköm, wıp rıgöl gıla u areila.

³ Adan anı au aramöl gı hagla, “Kabö kub wıp rıgöl ajön pak pı gıla u, an ud kıñı gı goł gau yunab?” ö gıla.

⁴ Anıg hagöm, amjaköm, nıñla, kabö kub wıp rıgöl ajön pak pı gıla anıbu, hadö lıñı gı am goł au mıdeia.

⁵ Nıñöm, mıgan anıbu hıkıd amöm nıñla, bı praj wañı rud mılöbö yıma ap, ñımagö yıjıg lau adö asık mıdeia. Nıp nıñöm pıñın gıla.

⁶ Pıñın geila, kalıp haga, “Pıñın gagmim. Yad nıñbin, kale Jisas bı Nasared nıbö, mab ba lanı al pak lıla u nıp nıñnıg auabım. Pen nıñım! Nıpe aıı mıdagöp. Nıpe mıdö nöp uraköm aröp. Nıp rıgöl gıla ka u nöp mıdöp aıı ap nıñım.

⁷ Pen yıñıd ammil, bı nıpe gau Pıda aıp hagmıl, ‘Jisas nıpe nöd amöm Galılı mıdeınab. Nıpe ke kalöp nöd haga rö, kale am nıpe nıñnıbım anıbu gau,’ a gıñmıl,” a ga. *

⁸ Anıg hagö, nıbi gau anının gö, ñın ma gı gı göm, wıp rıgöl höñ amöm arö göm, gı dö gı arla. Pıñın gıla nıñöm nıbi bı rımnıp kalıp manö anıbu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nıp nıña

(Mad 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jisas umöm, ñın wañıgnıbö u uraköm, nöd yabı amöm, Maria Magdala mıdeia au waiö lö, nıp nıña. Pen nıbi anıbu nıp nöd kıjaki aıön pı unbö mudun jıñ u abanı al mıdeia nıñöm Jisas hag höñ yua.

¹⁰⁻¹¹ Nıpe Jisas nıp nıñöm, am bı nıpe gau mıñörı gı mıdeila anı au amöm, Jisas kamıñ mıdöp nıp nıñbin, a gö, kale böñ nöp umöb, a göm, manö nıp u udagla.

Jisas bı nıpe mıñau adan anı au ammil nıp nıñlö

(Luk 24:13-15)

¹² Hainö pen, Jisas bı nıpe mıñöp ram mıñnörı mıgan ap gı ajailö, Jisas bı unbö ke rö löm apöm, adan anı au waiö lö, nıp nıñmıl,

¹³ am bı nıpe rımnıp kalıp hag ñılö u pen, nıñö hagabil, a göm, manö kale udagla.

Manö aıj yad u nıbi bı gau kalıp hag ñıñım, a ga

(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

¹⁴ Hainö mañ ap me, Jisas bı nıpe unbö agıp lanı u nan ñıñeila anı au waiö löm, kalıp hag göl gı haga, “Yad uraknö, nıbi bı

* 16:7: Mad 26:32; Mak 14:28 * 16:14: 1Ko 15:5

rɪmnap yɪp waiö nɪŋöm, apöm kalöp hag ñɪlö, nɪhön gɪnɪg pɪral hagpal, urakagöp, a gɪmim, nɪŋbim?" ö ga. *

¹⁵ Anɪg hagöm, kalɪp haga, "Kale manö aij yad u dam ram mɪnönj gau gau magöŋhalö ammim, nɪbi bɪ gau magöŋhalö hag ñɪmim. *

¹⁶ Nɪbi bɪ an an, manö aij yad anɪbu nɪŋ udöm, ñɪg paknaböl gau, kamɪŋ arnaböl. Pen nɪbi bɪ an an nɪŋ udagnaböl gau, God kalɪp manö kub hagö ilön udnaböl. *

¹⁷ "Nɪbi bɪ manö yɪp nɪŋöm, 'Nɪŋö hagöp,' a göm, nɪŋ udnaböl gau, nan gagep rö gɪnaböl. Kɪjaki aiön pi nan gau nɪbi bɪ kalɪp aban alnab gau, hib yad u hagöm, hag höŋ yunaböl. Manö yabɪ kale u arö göm, manö gɪsön nɪbö adö ap ke hagnaböl. *

¹⁸ Re gadgoɪ nɪbi bɪ hauöp gau ud nɪŋlö, nan ap gö umagnaböl. Nan naj nɪbi bɪ ñɪŋöm umbal gau rɪmnap ñɪŋlö, nan ap gö umagnaböl. Pen nɪbi bɪ nan gɪnab gau, kalɪp ñɪmagö lɪlö, kamɪŋ lɪnab," a ga. *

*God Jisas nɪp udöm ram mɪnönj nɪpe kumi kabö adö laŋ au ud ara
(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)*

¹⁹ Bɪ Kub Jisas manö anɪbu kalɪp hag pɪs gö nɪŋöl gɪ, God nɪp udöm, ram mɪnönj nɪpe kumi kabö adö laŋ au ud ara. Ud arö, God ñɪmagö yɪjɪg nɪp lau adö asɪka. *

²⁰ Pen bɪ nɪpe gau amöm, Krajs manö aij u ram mɪnönj gau gau magöŋhalö hag ñɪlö arö nɪŋöl gɪ, Bɪ Kub, manö aij yad nɪŋö lɪnɪm, a göm, kalɪp aip mɪdöm, klö ñö, nan gagep rö gau gɪla. *

* 16:15: Ap 1:8 * 16:16: Ap 2:38 * 16:17: Ap 2:4; 8:7 * 16:18: Luk 10:19; Ap 28:3-6 * 16:19: Ap 1:9-11; 2:33-34 * 16:20: Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraiss Manö Aij u Luk kali kliñ rika

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiss aŋ hanip i yag daulö kub göm ga ga rö, bi rimnap amgö magö kale ke niñöm, manö aij anibu hag ñi ajöm, yip abe, niñi bi gau rimnap halö kalip abe, hag ñila. Hag ñeila bi iru rö manö anibu niñ aij göm kali kliñ rika. *

³ Pen bi majö Diopilas, yad u rö nöp manö yip hag ñila anibu it u magöñhalö ulhai niñ aij gipin u me, yad u rö nöp manö anibu magöñhalö gasi niñ aij gem, nöp kali kliñ rikniñg gabin.

⁴ Anig ginö me, manö nöp hagla niñban u, niñö hagla a gimön niñnabön.

Ejol, ber mihau Jon Bi Ñig Pak Ñeb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kiñ Herod Judia Propins abad midmidöp ñin u, bi ne Sekaraia, God nip nan sabe gep bi ap midmidöp. Bi yam nipe aip wög jim ñöl gimidal gau kalip Abaija Yam a gimidal. Sekaraia niñin nipe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nip nan sabe gep bi Eron it u rik dam dapil göm rika.

⁶ Kalpe ber mihau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gi midlö, God niñö, manö ap midageia.

⁷ Pen Sekaraia niñin nipe Ilisabed ñi pai wem u me, ñi pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp niñi mitep bi mitep lilö.

⁸ Ñin ap Sekaraia bi nipe aip wög jim ñöl gimidal gau apöm, God nip sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gi, bi God nip nan sabe gep bi gau pör gimidal rö, bi hon an rö God sabe gep ram raul migan yan amöm nan haññ aij auep u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gi udla. Udlö, Sekaraia nipe ilöñ cal ke ud gulu gi udöm, God sabe gep ram raul migan yan arniñg ga. *

¹⁰ Niñi bi iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nip sabe göl gi midailö niñöl gi, Sekaraia nipe raul migan yan aramöm nan haññ aij auep anibu laua.

¹¹ Pen Bi Kub ejol nipe ap apöm, nan haññ aij lep kabö kinañ u niñmagö yijig adö lau waiö mideia.

¹² Sekaraia ejol anibu niñöm pa giñ ga.

¹³ Pen ejol anibu nip haga, “Ne piñññ gagmön. God nip sabe gipan u, nipe niñöb. Nabin ne Ilisabed ñi ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nipe Jon a gimön.”

¹⁴ Niñe ñi u yag daunab u, ne miñ miñ ginabön; niñi bi iru nöp gau u rö nöp miñ miñ ginaböl.

¹⁵ Bi Kub amgö ilö adö nipe u, Jon bi kub rö mideinab. Nipe niñg wain aka niñg klö rimnap niñnagnim. Niñe ñi midun mideinab ñin anibu nöp, Ana Ut nipe ñi anibu nip aŋ dañ amöm ajmañ raunab. *

¹⁶ Hainö nipe Isrel niñi bi God nip arö gipal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nip, Bi Kub hon, a göm, niñ udnaböl.

¹⁷ Pen ñi ne anibu nipe bi God manö hagep Ilaija hadame ram God pidöñ udöm gimidöp rö ginab. Nap bi kalip udöm, ñi pai kale gau udöm, kalip ud jim ñöl linab. Niñi bi God nip azeb azeb niñbal gau, kalip manö aij hag ñö, niñi bi kamññ aij nipe gasi niñbal rö niñöm, gi aij göm, Bi Kub aunab, a göm, abad mideinaböl,” a ga. *

¹⁸ Ejol u anig hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mihau mitep yabiñ libul. Anib u, yad aigöl gem, ne niñö hagpan, a gi niñnabin?” ö ga.

¹⁹ Hagö, ejol u Sekaraia nip haga, “Yad Gebriel. Yad God amgö ilö adö u midem, yip hag yuö apem manö aij anibi nöp hag niñniñg aubin. *

²⁰ Ne manö yad u, niñö hagöp a gimön niñnagpan rö, azeb nöp u marö gö, manö hagöl gi midageinabön. Yiñharññ nöp mid mid, ñi u yag daunabil mañu nöp kauyan manö hagnabön,” a ga.

²¹ Pen Sekaraia God sabe gep ram aŋ raul yan milö padö mideia niñöm, niñi bi höñ yan mideila gau gasi iru niññla.

* 1:1-2: Ap 1:1 * 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

22 Hainö nipe höñ apöm, manö rımnap hagnım rö laga. Anıb u, yıp anıg anıg göp, a göm, nımagö nöp yamaia. Kale niñöm hagla, nıpe ram raul mıgan yan am mıdöm, nan ap ke niñöm auöp, a göm, niñla.

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gi mıdö, nın nıpe u pıs gö, bı rımnap apöm ka nıpe u udlö niñöl gi, nıpe ado gi ram nıpe ara.

24-25 Hainö mıd damöm, nıbin nıpe Ilisabed nı mudun mıdöm haga, “Nöd yad nıbi nı pai wem mıdmıdin u me, yıp nable ga, jı mıñi Bı Kub yıp mög niñöm yıp abad mıdö, nı mudun mıdpin u yıp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anıg hagöm, rakın unbö mamıd agamıj ram raul mıgan gau nöp pi göl mıdmıdöp.

Ejol apöm Maria nıp haga, “Jisas yag daunabön,” a ga

26 Ilisabed rakın unbö kagoł jıñ nı mudun mıdö niñöl gi, God ejol Gebriel nıp hag yuö ara Nasared daun, ram mınöñ Galili au.

27 Nasared au nıbi praj ap mıdmıdöp, hib nıpe Maria. Nıbi praj anıbu bı ap aip gi gö wasö. Nıbi praj anıbu, bı ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bı Josep anıbu, nıp kiñ Depid bı rıdıg anıbu ap rık dam lıla u me. *

28 God ejol Gebriel hag yuö, nıbi praj Maria mıdeia au amjaköm haga, “Nıbi praj, ne mıdpan? Bı Kub nöp ud aij göp. Nıpe aip mıdpil,” a ga.

29 Anıg hagö, Maria manö anıbu niñöm, yıp ai gıñıg anıg hagab, a göm, gası iru niñla.

30 Nıpe gası iru niñö niñöl gi, ejol nıp haga, “Maria, ne pıñıñ gagmön. God nöp ud aij yabıl göp.

31 Hainö ne nı mudun mıdmön, nı ap yag daunabön. Yag daumön, hib nıpe Jisas, a gımön. *

32 Pen nıpe bı kub yabıl mıdeinab. Nıbi bı nıp hagnaböl, Bı Kub yabıl adö i gılan mıdöp Nı nıpe, a gınaböl. God Bı Kub geinab niñöm nıpe nıhi ılan Depid, kiñ kub mıdmıdöp rö mıdeinab.

33 Jekop rıkö rık amıl apıl gılö mıdeinaböl gau kalıp magöñhalö pör nöp pör nöp kiñ kale mıdöm abadöl mıdeinab,” a ga. *

34 Ejol anıg hagö, Maria nıp haga, “Yad bı ap aip mıdagpul u, aigöl gem nı anıbu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol nıp haga, “Ana Uł u nöp apöm, Bı Kub yabıl adö i gılan mıdöp pıdöñ nıpe nöp ralu nınab. Anıg gö, nı uł yag daunabön u, nıbi bı niñöm hagnaböl, nıpe God Nı nıpe, a gınaböl.

36 Nöñ! Naubi ne Ilisabed nıpe nıbi mıtep löp. Kale nıp nıbi nı pai wem a gımıdal u pen mıñi nıpe nı mudun mıdö, rakın unbö kagoł jıñ hadö ara.

37 God nan gagnım rö ap mıdagöp; nan gau magöñhalö gınım rö nöp mıdöp,” a ga. *

38 Anıg hagö, Maria haga, “Yad God nıp wög gi ñeb pai. Hagabön rö nöp yıp gınım,” a ga. Anıg hagö niñöl gi, ejol nıp arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nıp niñla

39-40 Pen Maria yıñıd amnam, a göm, ram mınöñ anıbu arö göm ram mınöñ Judia no ilö gau adan mılö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mıhau mıdmıdil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nıp haga, “Ne mıdpan?” a ga.

41 “Ne mıdpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anıbu niñö, nı mudun mıdeia u pıranıd la. Pen magö anıbu nöp Ana Uł u nıpe Ilisabed anı dan aramöm nıp ajmanı raua.

42 God Ana ajmanı rauö, Ilisabed nıpe meg mıgan dap ranöm Maria nıp haga, “God nıbi rımnap kalıp abad mıdöp u pen nöp ud aij yabıl göp. Nı mudun ne mıdpan yagol nı u abe ud aij yabıl göp.

43 Yad nıbi aij wasö jı ne Bı Kub yad nıme nıpe u yıp niñıg auban u yad aiö gem God nıp aij a gabin.

44 Ne apön yıp, ‘Mıdpan?’ a gajan magö u, nı mudun mıdpin i nıñı yabıl löm pıranıd löp.

* 1:27: Mad 1:16,18 * 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23 * 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7 * 1:37: Jen 18:14

45 Ne, 'Yip God hagöp rö gınab,' a gımön niŋ mıdpan u me, ne miñ miñ gımön," a ga.

Maria God hib nıpe hagö adö ara

46 Ilisabed anıg hagö, Maria God nıp gası niŋöl gi, ñiñi yabił löl gi haga, "Yad Bi Kub nıp gası niŋem,

hib nıpe hagnö, i adö laŋ arnab. *

47-48 Yad böŋ nöp umeb rö mıdainö, God yip mög niŋöm ud kamıŋ yua u, nıp gası niŋem ñiñi yabił lıbin.

Yad yiħariŋ pai nıp wög gi ñeb mıdpin u pen yip hauł gagöp.

Anıg göp u, miñi riköm, hainö riköm, rik dam lınaböl gau,

nıbi bi magöŋhalö yip gası niŋöm hagnaböl,

'God nıbi anıbu ud aij yabił ga,' a gınaböl.

49 Nıpe pidöŋ magöŋhalö mıdöp u, nıpe nan klö yabił yip göp.

Yad niŋbin nıpe añi nöp Bi Uł mıdöp.

50 Nıbi bi manö nıpe niŋöm, ana udöm, hain gınaböl gau, kalıp mög niŋöm ud aij gınab.

Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik lınaböl gau,

kalıp u rö nöp mög niŋöm ud aij gınab. *

51 Nıpe Bi ñimago mılö kub yabił; nıpe nan klö klö iru nöp göp.

Nıbi bi, hon ke nıbi kub bi kub mıdpun, a gıpal gau,

God kalıp yu gi yuöp. *

52 Anıb u, kiŋ bi kub ram mınöŋ kub abad mıdlö hib kub mıdmıdöp gau,

God gö ke ke arlö,

nıbi bi hib mıdagmıdöp gau,

God kalıp udöm ud adö adö göp. *

53 Nıbi bi kiyö löp gau,

God kalıp nan nıme lö niŋlö mudun göp.

Pen nıbi bi nan iru mıdöp gau

kalıp yiħariŋ hag yuö arbal. *

54 God nıpe apıs bac iħaŋ hon gau

kalıp manö haga u hauł gagöm, hanıp Isrel nıbi bi

pör mög niŋöm abad mıd aij göp. *

55 Bac Ebrahim abe, bac hon rımnab abe ñi pai kale riköm riklö arnab gau,

God kalıp abad mıdeinabin, a göm, haga rö nöp hanıp göp," a ga. *

56 Maria manö anıbu hagöm, nubi Ilisabed aip rakın mıhau niŋaŋ mıdöm, hainö ado gi ram nıpe ara.

Ilisabed ñi nıpe Jon Bi Ñıg Pak Ñeb u nıp yag daua

57 Mıd damöm, Ilisabed ñi ap yag daua.

58 God nıp mög niŋöm abad mıdö, nıpe mıtep yabił löm ñi yag daua anıbu, nıbi bi niñin nubi nımam nuö bi nıpe gau niŋöm, nıpe aip miñ miñ yabił gıla.

59 Ñi u yag dapöm, ñin unbö mudun jıŋ mıdöm, raleb jıŋ mañu waŋ hañ nıpe riħ gi dö gınıg göm magum gıla. Magum göm, kale ñi u hib ñinıg göm hagla, "Ñi anıbi, nap Sekaraia hib u la ij gep," a gıla. *

60 Hageila, nıme haga, "Wasö, hib nıpe Jon a gınabul," a ga.

61 Anıg hagö, nıbi bi nıpe gau hagla, "Hon unbö anıg gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon mıdagöp," a gıla.

62 Anıg hagöm, nap Sekaraia nıp ñimago u nöp yamöm hag niŋla, "Ñi hib niñon niñabön?" ö gıla.

63 Hag niŋlö, nap ñimago u nöp yamöm haga, "Yip köp kalı kliñ riħep ap dauim," a ga. Hagö daueila, adö anıbu manö kalı kliñ riköm, "Hib nıpe Jon," a ga. Anıg göl hib kalı kliñ rikö, kale niŋöm magöŋhalö aiö yabił gıla.

64 Pen magö anıbu nöp Sekaraia aıab marö ga u piıta gö niŋöl gi, nöd manö hagmıdöp rö hagöl gi, God hib nıpe hagö adö ara.

65 Nıbi bi söl au han mıdeila gau, ga anıbu niŋöm piñiŋ göm, manö anıbu yag dam ram mınöŋ Judia ilö gau magöŋhalö yabił nıbi bi gau kalıp hag ñıla.

66 Hageila, nıbi bi manö anıbu niŋla gau, kale magöŋhalö gası iru niŋöm hagla,

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 * 1:53: Sam 34:10 * 1:54: Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

“God gö, ñi anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidöñ ñi anibu pig mideia u niñla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

67 Ana U† nipe ñiñan nap Sekaraia an nipe dan apöm ajman raua niñöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

68 “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arnim. Nipe ke ram minöñ il i apöm,

nibi bi nipe rau adog udöp. *

69 God Bi Kub nipe gö, Depid rikö, riklö, rik amil apil gilö, ñiñan ap yag dauö hanip ud kamij yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad nibi bi gau hagnig gabin, a göm, God nipe bi rimnap wög anibu hag la. God manö hagep bi u† nipe gau kale God manö haga u niñöm, nibi bi gau kalip hag ñila.

71 Bi al ñiñeb hon gau apöm, hanip al pak linig gaböl pen nipe apöm hanip ud kamij yunab;

bi hanip mulu lugö niñbal gau hanip gi naj gñig gaböl u pen nipe hanip abad midö kamij arnabun. *

72-73 God hadame nöp bac itan hon mög niñöm ud aij ginabin, a göm, manö klö niñö rimnap hag la.

God nipe manö bac hon Ebrahim nip hag la u hau† gagöp; manö u† anibu haga rö nöp göp. *

74-75 Bi Kub hanip abad midö, kolmal gau hanip gi naj göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñiñeb gau piñij gagun, kamij mideinabun rö, pör pör nöp Bi Kub nöp gasi niñun, nan si nan naj arö gun,

Bi Kub nibi bi u† nipe midun, wög nip göl gi, gi mideinabun. *

76 Pen ñi yad, ne God Bi Kub nip wög gö,

nibi bi gau kale niñöm hagnaböl, ‘God Bi Kub yab† adö i gilañ midöp u, bi manö nipe hagep me u,’ a ginaböl. Niñon gñig: ne nöd ammön, nibi bi gau kalip hag aij gö, Bi Kub u nip abad midlö niñöl gi, nipe aunab. *

77 Ne nibi bi nipe gau kalip manö aij nipe u hag ñi aij gö, Bi Kub kale u apöm,

nan si nan naj gipal pri u tik gi yuöm kalip udnab, manö aij u niñnaböl. *

78 God Bi hain agamij riköm, nipe nibi bi mög niñöm, mailö aij nipe sidö mailö rö kumi kabö adö lan nibo apöm, hanip mailö pak ñinab. *

79 Hon nibi bi an an sibön gau midun umnig ginabun gau, nipe gö mailö magö anibu hanip midmagö an dan mailö pak ñinab niñun, hon hibur hain hain midep adan aij u ulhai niñun, adö anibu nöp ajeinabun,” a ga.

80 Pen ñiñan anibu, Jon, majö gö niñöl gi, ana nipe halö halö pidöñ ga. Nipe ram minöñ nibi bi midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau mid mid, böñ nöp kub göm auö, Isrel nibi bi nip niñla.

2

Maria Jisas yag daua (Mad 1:18-25)

1 Pen ñin an anibu, gapman bi kub Sisa Ogasdas nipe lo löm haga, “Nibi bi yad abad midpin gau, kale magöñhalö hib kale udöl,” a ga.

2 Nöd api il göm nibi bi hib udla ñin u, gapman bi kub Kwairinias Siria Propins* nibi bi kalip abad midmidöp.

3 Anib u, nibi bi ram minöñ mlö kub gau ke nibo ke nibo ap yiharij mideila gau, ado gi ram minöñ kale ke hib udnig arla.

* 1:68: Sam 72:18 * 1:69: Sam 18:2 * 1:71: Sam 106:10 * 1:72-73: Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * 1:74-75: Dai 2:12-14 * 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais 60:1-2 * 2:2: Ñin anibu Rom kai kale ram minöñ Isrel abad mideila. Ram minöñ Isrel Siria Propins an au mideia. Rom kai kin kale Sisa a gimidal.

⁴ Josep nipe kin Depid kig'in rik damöm rikla rö, nipe Depid daun nipe Bedlehem arnig ga. Nibi praj Maria nip ut gi, Nasared daun, ram m+nöñ Galili au arö gimil, aram aram ram m+nöñ Judia amöm, kin Depid nip riklö midm+döp daun nipe Bedlehem arlö.

⁵ Pen nibi praj Maria, Josep udnab a gila u me, ñi mudun halö midö niñöl gi, Josep Maria nip ut gi hib udnig arlö.

⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñinjan yag daupe ñin u söl ga.

⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil niñlö, mani rauöm hanmidal ram u böñ nöp sisi ga. Anib u me, kaj kau mukmidal ram ap am midöm, Maria ñinjan nöd añi u yag daua. Yag dapöm ñinjan laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan hati habadö piñ u rik dap lilö ñinmidal mab ij migan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

⁸ Maria Jisas nip yag daua ñin anibu, kaj sipsip mukep bi gau rimnap sibön yan kaj sipsip abad mideila ram m+nöñ söl anib au.

⁹ Bi Kub ejol nipe ap yuö, Bi Kub mailö aij magö nipe apöm kalip pak niñö, anin gō piñin gila.

¹⁰ Kale piñin gilo niñöl gi, ejol u kalip haga, "Kale piñin gagmim. Yad kalöp abe nibi bi gau magöñhalö kalip abe, manö aij ñinñi lep ap dauabin.

¹¹ Miñi nöp nibi ap ñi unbö ke ap yag dauöp Depid daun nipe au. Ñi anibu kalöp ud kamñ yunab. Nipe Kraisi Bi Kub u me.

¹² Nip am ulhai niñmim niñnabim, nime nip waij wam wam göm, ud kaj sipsip nan hati habadö piñ u rik dap lilö ñinmidal mab ij migan u lö mideinab. Kale am niñmim, hagpin rö ginab u, niñö hagöp, a ginabim," a ga.

¹³ Ejol anibu anig hagö niñöl gi, adin ejol kumi kabö adö lan au nibö iru yabit nöp ap ejol nöd nibö u aip midöm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla,

¹⁴ "God hib nipe i adö lanol midöp; nipe nibi bi an an mög niñöm ud aij ginab gau,

hibur hain hain gasi midmagö añi lep magö u

kale aip midnab," a gila. *

Kaj sipsip mukep bi gau am Jisas nip niñla

¹⁵ Ejol gau ado gi kumi kabö adö lan arlö niñöl gi, bi kaj sipsip mukep gau manö hag niñ hag niñ göm hagla, "Bi Kub hanip manö hagajip u, uri Bedlehem am niñun," a gila.

¹⁶ Anig hagöm yinid amöm niñla, Josep aip Maria aip ñinjan hagla anibu, waij wam wam gimil, kaj sipsip nan hati habadö piñ u dap lilö ñinmidal mab ij migan u lilö mideia.

¹⁷ Kale ñinjan anibu niñöm, amöm, ejol kalip niñön niñön hagla manö u, nibi bi gau gau kalip hag niñla.

¹⁸ Bi kaj sipsip mukep gau nibi bi gau manö anibu hag niñlö, kale niñöm magöñhalö aiö yabit gila.

¹⁹ Pen Maria nip nan ke yabit anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöp niñmidöp. *

²⁰ Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol nipe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke niñla u me, God hib nipe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mihau Jisas nip dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria ñinjan u yag dapöm ñin unbö mudun jin midöm, ruö raleb ñin u wan han nipe rib gi dö gila. Nöd ejol u nime Maria nip, ñi yag daumön hib nipe u anig göl limön a ga rö, hib nipe u Jisas, a gila. *

Bi Simion aip nibi Ana aip Jisas nip niñmil miñ miñ yabit gilo

²²⁻²³ Pen nöd Mosis nipe lo manö kaliklin riköm, ñi nöd yag daunaböl gau God nip ñinaböl a ga. Anib u me, Maria ñinjan u yag dapöm, Juda nibi bi gimidal rö, God sabe gep ram u asi masi gi, ram nipe ke gau nöp midö, kamñ lö niñöl gi, Josep aip, Jisas nip dam Bi Kub nip ñinig, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. *

²⁴ Pen Bi Kub lo manö ap halö hagöp, "Nibi ñi pai yag daunaböl gau kamñ lö,

† **2:11:** Grik manö "Krais u" abe, Hibru manö "Mesaia u" abe il añi ap midöp: "God hag la Bi u." * **2:14:** Luk 19:38 * **2:19:** Luk 2:51 * **2:21:** Luk 1:31 * **2:22-23:** Eks 13:2,12; Lep 12:1-8

yaur maḷig aka yaur dapo miḥöp dam God sabe gep ram hön yan amöm, pak God nḭp sabe gi ñöm me, böḅ nöp kamḭḅ löp, a göm, God sabe gep ram raul miḅgan u arnaböl,” a giḷa. Gasḭ anḭbu u rö nöp niḅmil me, yaur miḥöp halö ud arlö. *

25 Pen Jerusalem au bi aij yöl ap miḅmiḅdöp, hib niḅpe Simion. Bi anḭbu niḅpe God Manö u niḅjöm, hagöp rö nöp giḅmiḅdöp. Ana Uḭ niḅpe Simion aip miḅmiḅdöp; niḅpe Kraiḅ u Isrel niḅbi bi ud kamḭḅ yunab, a göm, abad miḅmiḅdöp.

26 Ana Uḭ niḅpe Simion niḅp nöḅ haga, “Bi Kub niḅpe Kraiḅ niḅp yuö aunab u, ne amgö niḅjömön hainö umnabön,” a ga niḅjöm niḅpe niḅjöl miḅdeia.

27 Pen ñḭn anḭbu, Ana niḅpe Simion niḅp gasḭ ñö, God sabe gep ram u amöm niḅḅa, Josep ber miḥau Jisas niḅp dammil, lo manö haga rö gul a giḅmil ap miḅdailö.

28 Simion kalḭp miḥöhöḅ niḅjöm, Jisas niḅp ud wabi göm, God hib niḅpe u dap ranöl giḅ haga,

29-30 “Ne añḭ nöp Bi Kub.

Ñḭḅḅaḅ i kub göm,

hanḭp niḅbi bi ud kamḭḅ yunab u,

nöd yḭp hagna rö, uri amgö magö yad ke niḅḅabin.

Anḭb u, uri yḭp paliö aij gö niḅjöl giḅ umnam. *

31 Ñḭḅḅaḅ anḭbi, niḅbi bi ram miḅnöhöḅ gau gau magöḅḅhalö

ud nöp aip jḭm ñöl ḷḅnab. *

32 Niḅpe mailö aij rö apöm,

Juda niḅbi bi wasö gau kalḭp pak ñö,

God bi aigale bi rö miḅdöp u niḅḅnaböl.

Niḅpe mailö aij unbö ke ne dapöm,

Isrel niḅbi bi ne gau kalḭp pak ñḭnab,” a ga.

33 Simion Jisas niḅp manö anḭbu hageia u niḅḅmil, Josep ber miḥau aiö yabḭḷ giḷö.

34 Pen Simion niḅpe Josep Maria Jisas amlḭ bi kalḭp, “God kalöp abad miḅdeiaḅ,” a göm, Jisas niḅme Maria niḅp haga, “Ñḭ anḭbi miḅdö niḅjöl giḅ, Isrel niḅbi bi iru nöp aḅ u ud asḭk ke ke löm, adan naiḅ udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij

udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel niḅbi bi niḅḅḅaḅ, a göm, ñḭ i yua pen niḅbi bi riḅmnab niḅp udagöm hag junaböl. *

35 Anḭḅ göḷ me, niḅbi bi iru nöp niḅhön niḅhön gasḭ niḅjöm niḅḅ miḅdpal rö, niḅbi bi gau waiö niḅḅnaböl. Pen ru miḷö kiḅ ap miḅmagö aḅ ne ke daḅ biḅniḅḅ giḅnab,” a ga.

36 Pen ñḭn anḭbu nöp, God manö hagep niḅbi ap ap miḅdeia. Hib niḅpe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa riḅkö riḅk dapöm riḅkla. Niḅpe niḅbi miḅḅep yabḭḷ. Nöd niḅbi praj bi udöm, nugmul aip miḅdailö miḅ unbö mudun jḭḅ ina.

37 Nugmul uma pen Ana miḅ niḅpe ñḭniḅjuöl miḅḅau miḅḅau unbö yḭḅwö miḷö ḷaḅ (84) ina. Niḅpe God niḅp nöp gasḭ niḅjöm ñḭn riḅmnab nan magö ñḭḅjöm wasö, God sabe gep ram u am miḅdöm, siḅdö aḅ siḅbön yan God niḅp sabe göḷ giḅ miḅmiḅdöp.

38 Pen niḅbi Ana u, magö anḭbu nöp Jisas niḅp ud miḅdeila söḷ au apöm, God niḅp aij a göm, niḅbi bi kale, Bi Kub apöm Jerusalem niḅbi bi nagḭ miḅdeila u hubḭknḭm, a göm abad miḅmiḅdal niḅbi bi gau kalḭp hagöm, ñḭḅḅaḅ anḭbu niḅhön niḅhön rö giḅnab u, manö hag ña.

Ber miḥau Jisas ud ado giḅ Nasared arlö

39 Josep ber miḥau Bi Kub lo manö haga rö magöḅḅhalö giḅ hakmil, kale ado giḅ ram miḅnöhöḅ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

40 Am miḅdöm Jisas kub göm, God niḅp abad miḅ aij gö niḅjöl giḅ, gasḭ aij yabḭḷ niḅjöm, miḅ aij ga.

Jisas niḅpe God sabe gep ram u ara

41 Pasopa ñḭn kub u söḷ auö, Jisas niḅme nap miḅ u miḅ u, Pasopa ñḭn kub u miḅḅni a göm, am Jerusalem armḭdil. *

42 Anḭḅ göḷ me, Jisas miḅ niḅpe in miḅḅan ḷaḅ lö, Juda kai giḅmiḅdal rö, niḅme nap niḅp uḭ giḅ Pasopa nan ñḭḅḅniḅḅ Jerusalem am miḅdeila.

43 Ñḭn kub anḭbu ap padiö niḅjöl giḅ, ram arabun a göm, ado giḅ am adan aḅ au ammil niḅḅlö, Jisas aip auageila. Niḅpe Jerusalem nöp miḅdeia pen kale niḅḅagmil,

* 2:24: Lep 12:8

* 2:29-30: Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11

* 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10

* 2:34: Ais 8:14; Mad

21:42; 1Pi 2:8

* 2:39: Mad 2:23

* 2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

44 nipe nibi bi rimnap aip auab a gimil, gasi niñlō. Pen adan an au hannig gimil, am nimdan nimam nibi bi rimnap aip midöp, a gimil, nip ulhai niñailō.

45 Ulhai niñ dam wasō niñmil, ado gi Jerusalem nip ulhai niñnig arlō.

46 Ammil ñin mihöp niñgan mañu niñlō, nipe amöm God sabe gep ram u midöm, bi lo manō hag ñeb bi gau aip asik midöm, manō hagaila u niñöm, manō rimnap hag niñmideia.

47 Nibi bi niñ mideila gau, Jisas haga rö niñöm, ñi anibu gasi niñ kid hiiköm manō aij hagab u, a göm, aiō waiō gila.

48 Pen nime nap ber Jisas nip niñmil kale u rö nöp aiō gilo. Nime pen Jisas nip haga, “Ne nap halip niñhön ginig anig gipan? Midmagö hol ilön gö niñöl gul nöp ulhai niñ ajabul,” a ga.

49 Nime anig hagö, Jisas haga, “Kale niñhön ginig yip ulhai niñ ajabilñ Bapi ram am midpin u kale niñagil aka?” ga.

50 Jisas anig haga u pen kale manō hagab u, a gimil, rik niñaglō.

51 Jisas nip ut gi ram kale Nasared ado gi arla. Jisas anib gau nöp midöm, nime nap hagmidil rö nöp niñöm hain gimidöp. Pen nime Jisas niñhön niñhön ga u gasi niñöl gi nöp midmidöp. *

52 Jisas nime nap aip midöm, majö göm gasi niñ aij yabıl gö niñöl gi, God abe, nibi bi gau abe nip niñlō aij ga. *

3

*Jon Bi Ñig Pak Ñeb manō hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

1 Rom gapman bi kub yabıl Sisa Daibirias ram minöñ gau gau abad midmidöp, mi in la unbö ajip böñ dan. Pen nipe milö gau midöm, bi abad middep an yagol nipe rimnap hag lö, am ram minöñ rimnap abad midmidal. Bi nipe Podias Pailod ram minöñ Judia nibi bi gau kalip abad midmidöp. Bi nipe Herod ram minöñ Galili nibi bi gau kalip abad midmidöp. Herod nimam nipe Pilip ram minöñ Iduria nibi bi gau abe, ram minöñ Drakonaidis nibi bi gau abe kalip abad

midmidöp. Bi nipe Laisenas ram minöñ Abilini nibi bi gau kalip abad midmidöp.

2 Pen magö anibu, bi ne Anas aip, Kaipas aip, God nip nan sabe gep bi kub yabıl mihau Jerusalem midailō.

Pen ñin an anibu, Sekaraia ñi nipe Jon, nibi bi iru midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau han midmidöp. An gau han midö niñöl gi, God nipe Jon nip gasi ñö,

3 ram minöñ ñig Jodan goł gau gau ajmidöp niñöm nibi bi gau aulō, kalip manō hag ñimidöp, “Nan si nan naij gipim gau, niñhön ginig anig gipun a gimim arö gimim yip aube yad kalöp ñig pak ñinö, God nan si nan naij gipim gau niñöm arö ginab,” a gimidöp. *

4 Jon kalip manō hag ñimidöp anibu, bi God manō hagep Aisaia hadame nöp ginab a göm, kali kliñ rika rö nöp ga. Aisaia manō anibu kali kliñ riköm haga, “Bi ap, ram minöñ nibi bi iru midagpal, ram minöñ kabö nöp midöp an au am midöm, wiñ alöm hagnab, ‘Bi Kub u auab a gimim, nip abad midaimim!

Anib u, adan sir gilañ gyan ginim gau, dum goł pilu ginim gau, binig ral aij gi midaimim.

5 Anib u, minöñ ban göp gau binig ral aij gimim, dum gau binig ral aij gimim, adan dudu badu ginim gau, kabö göl gimim, kabö gau ud yu aij gimim midaimim.

6 Anig göl me, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl, God nipe aigöl göm kalip ud kamın yunab,’ a ginab,” a ga. *

7 Jon nipe Aisaia manō kali kliñ rika anibu rö hag ñö niñöl gi, nibi bi iru nöp nipe mideia au apöm hagla, “Hanip ñig pak ñimön,” a gila. Jon kalip sikk hag göm haga, “Kale hainjo ñi pai gai i! Gasi niñhön niñmim piñin gi aubimñ ‘Ñig pakno, God nibi bi rimnap kalip hag ginab ñin u, hanip hag gagnab,’ a gimim, piñin gi aubim ar? *

* 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4 * 3:3: Ap 13:24 * 3:6: Ais 40:3-5 * 3:7: Mad 12:34; 23:33

⁸ Kale ñig paknig ginabim u, nan si nan naj gipim gau nihon ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, mid aij gimim. Anig gipe me, nibi bi niñaböl, kale nan si nan naj gimdim gau arö gipim. Pen kale gasi ap niñmim, 'Hon bac itañ Ebrahim ñi pai nipe midpun,' a gimim, gasi u niñagmim. Hon Ebrahim ñi pai nipe a gipim u nan yiharñ! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi lñig göm, gi liböp! *

⁹ Niñ aij gimim! God mab u il halö rñb junig, ru u mab il yañ kñd gi midöp. Mab au, magö ñiñeb aij rñmnap pñagnab u, rñb gi dö gi ud mab inab yañ yunab," a ga. *

¹⁰ Jon manö anibu rö hagö, kale nñp pen hag niñöm hagla, "Hon nihon gun, a gimön, anig hagpan?" ö gñla. Haglö, Jon kalñp haga,

¹¹ "Nibi bi sior mñhöp midainim u, ap nibi bi sior midagainim gau kalñp ñöl. Pen nibi bi nan magö midainim u, nibi bi nan magö midagainim gau kalñp rñmnap ñöl," a ga.

¹² Pen bi dakis udep gau, Jon hanñp ñig pak ñañ a göm, apöm nñp hag niñöm hagla, "Manö hag ñeb bi, hon nihon gun?" ö gñla. *

¹³ Hageila, kalñp haga, "Dakis u udnig gimim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yiharñ rñmnap udagmim," a ga.

¹⁴ Pen ami bi rñmnap Jon nñp manö anibu rö nöp hag niñöm hagla, "Hon nihon gun?" ö gñla.

Hageila, kalñp haga, "Kale manö piral hagnim nibi bi gau mani kalñp si udagmim. Manö piral hagnim nibi bi gau manö kub haggmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gimim, gasi u niñagmim," a ga.

¹⁵ Pen anig göm mid damöm nibi bi gau gasi adö ap niñöm hagla, "Bi anñbi Krais pör abad midpun u rö löp," a gñla.

¹⁶ Hageila, nñpe manö anibu niñöm kalñp pen haga, "Wasö! Yad kalöp yiharñ ñig nöp pak ñabin, pen yñp hain aunab bi u, nñpe yad rö wasö; nñpe bi kub yabiñ, yad bi pro. Yad nñp niñnö nable ginab. Ma rñrup nñpe u nagñ ud hubñknam rö lagöp,"

* **3:8:** Jon 8:33,39 * **3:9:** Mad 7:19 * **3:12:** Luk 7:29

* **3:21-22:** Jon 1:32 * **3:23:** Luk 4:22; Jon 6:42

a ga. Bi anñbu nñpe apöm, kalöp Ana Uñ u nöp pak ñöm, mab mñañ pak ñöm ginab. *

¹⁷ "Nñpe wid magö po gö, rñk dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñiñeb gau ke löm, wid cög naböñ naböñ gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö ñiñeb gau dam ram raul mñgan nñpe lñab; pen naböñ naböñ gau dam mab pör inmidöp u launab," a ga.

Herod Jon nñp nagñ la

¹⁸ Jon, nñbi bi gau kalñp God manö aij u rñmnap halö hag ñiñnö niñ aij gñlan, a göm, kalñp manö aij anñbu rö pro haggmñdöp.

¹⁹ Pen gapman bi kub Herod, nan si nan naj gau gi damöm, hainö nñmam Pilip nñbin nñpe Herodias nñp ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

²⁰ Jon manö anig hagö, Herod niñöm, naj ga adö ap halö göm, Jon nñp dam nagñ la.

Jon Jisas nñp ñig pak ña (Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹⁻²² Pen Herod Jon nñp nagñ laga magö u, nñpe nñbi bi gau kalñp ñig pak ñimñdöp. Jisas nñp abe ñig pak ña. Jisas nñp ñig pak ñö, nñpe Nap God nñp sabe gi midö niñöl gi, kumi kabö adö lan au ñññ gi gau gau arö, ajöñ hiñkö, Ana Uñ u yaur dapo rö halu löm, Jisas nñp u gi aua. Anig göl auö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lan au nñbö apöm haga, "Ne ññ midmagö yad yabiñ. Nöp niñnö, yñp aij yabiñ göp," a ga. *

Jisas niñi bi (Mad 1:1-17)

²³ Pen Jisas mi nñpe unbö ñiñjuöl aññ ap ado gi da unbö sñduñ lan (30) arö niñöl gi, nñpe il göm nñbi bi gau kalñp God Manö hag ña. Nñbi bi gau Jisas nñp, nap nñpe u bi ne Josep, a gi gasi niñla.

Josep nap nñpe u Heli. *

²⁴ Heli nap nñpe u Madad.

Madad nap nñpe u Lipai.

Lipai nap nñpe u Melkai.

Melkai nap nñpe u Janai.

Janai nap nñpe u Josep.

* **3:16:** Ap 13:25 * **3:19:** Mad 14:3-4; Mak 6:17-18

25 Josep nap n̄ipe u Madadaias.
 Madadaias nap n̄ipe u Emos.
 Emos nap n̄ipe u Neham.
 Neham nap n̄ipe u Esli.
 Esli nap n̄ipe u Nagai.
 26 Nagai nap n̄ipe u Mead.
 Mead nap n̄ipe u Madadaias.
 Madadaias nap n̄ipe u Semein.
 Semein nap n̄ipe u Josek.
 Josek nap n̄ipe u Joda.
 27 Joda nap n̄ipe u Joanan.
 Joanan nap n̄ipe u Resa.
 Resa nap n̄ipe u Serababel.
 Serababel nap n̄ipe u Sialdiel.
 Sialdiel nap n̄ipe u Nerai.
 28 Nerai nap n̄ipe u Melkai.
 Melkai nap n̄ipe u Adai.
 Adai nap n̄ipe u Kosam.
 Kosam nap n̄ipe u Elmadam.
 Elmadam nap n̄ipe u Er.
 29 Er nap n̄ipe u Josua.
 Josua nap n̄ipe u Eliesa.
 Eliesa nap n̄ipe u Jorim.
 Jorim nap n̄ipe u Madad.
 Madad nap n̄ipe u Lipai.
 30 Lipai nap n̄ipe u Simion.
 Simion nap n̄ipe u Juda.
 Juda nap n̄ipe u Josep.
 Josep nap n̄ipe u Jonam.
 Jonam nap n̄ipe u Eliakim.
 31 Eliakim nap n̄ipe u Melea.
 Melea nap n̄ipe u Mena.
 Mena nap n̄ipe u Madada.
 Madada nap n̄ipe u Nadam.
 Nadam nap n̄ipe u Depid.
 32 Depid nap n̄ipe u Jesi.
 Jesi nap n̄ipe u Obed.
 Obed nap n̄ipe u Boas.
 Boas nap n̄ipe u Salmon.
 Salmon nap n̄ipe u Nason.
 33 Nason nap n̄ipe u Aminadap.
 Aminadap nap n̄ipe u Admin.
 Admin nap n̄ipe u Arni.
 Arni nap n̄ipe u Hesron.
 Hesron nap n̄ipe u Peres.
 Peres nap n̄ipe u Juda.
 34 Juda nap n̄ipe u Jekop.
 Jekop nap n̄ipe u Aisak.
 Aisak nap n̄ipe u Ebrahim.

Ebrahim nap n̄ipe u Dera.
 Dera nap n̄ipe u Nahor.
 Nahor nap n̄ipe u Seruk.
 35 Seruk nap n̄ipe u Rehu.
 Rehu nap n̄ipe u Pelek.
 Pelek nap n̄ipe u Eber.
 Eber nap n̄ipe u Sela.
 36 Sela nap n̄ipe u Kenam.
 Kenam nap n̄ipe u Apaksad.
 Apaksad nap n̄ipe u Sem.
 Sem nap n̄ipe u Noa.
 Noa nap n̄ipe u Lemek. *
 37 Lemek nap n̄ipe u Medusela.
 Medusela nap n̄ipe u Inok.
 Inok nap n̄ipe u Jared.
 Jared nap n̄ipe u Malelael.
 Malelael nap n̄ipe u Kenan.
 38 Kenan nap n̄ipe u Inos.
 Inos nap n̄ipe u Sed.
 Sed nap n̄ipe u Adam.
 Adam nap n̄ipe u God. *

4

Seden Jisas n̄ip manö piral haga

1-2 Ana U† u Jisas n̄ip ajman̄ rauöm, n̄ip u† gi ñig Jodan gau n̄ibö ud arö, Jisas ram m̄inöñ n̄ibi b̄i m̄idagm̄idal, ram m̄inöñ kabö nöp m̄idm̄idöp an̄ gau m̄ideia. Seden n̄ipe Jisas nan si nan naij rimnap ḡinim aka wasö gi n̄inöñ göm gi gi gö, ñin unbö ñin juöl m̄ihöp (40) ara. Jisas nan magö ñinöñ wasö, n̄ip kiyö majö la.

3 N̄ip kiyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi n̄ipe m̄idpin,’ a ḡipan u, kabö gai i hagö, bred rö lan̄,” a ga.

4 Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kal̄ kliñ riköm hagla, ‘N̄ibi b̄i gau, bred nöp ñinöñ kam̄in̄ m̄idageinaböl,’ a ḡila,” a ga. *

5 Hagö, Seden Jisas n̄ip dam dum kub lan̄ ap amöm, ram m̄inöñ aij aij kin̄ ke ke abadpal gau magöñhalö, magö an̄bu nöp, Jisas n̄ip yamöm haga,

6-7 “Ram m̄inöñ aij aij gai i nöñ! N̄ibi b̄i ke ke abad m̄idpal. Yad me ram m̄inöñ an̄b gau magöñhalö abad m̄idpin rö, b̄i ap n̄ip hagn̄ig gem hagnabin. An̄b u, ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram

* 3:36: Jen 11:10-26 * 3:38: Jen 4:25-26 * 4:4: Dud 8:3

m+nöŋ an+ib gai i magöŋhalö nape hagnö, ne abad m+ideinabön,” a ga.

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kal+ kfiñ r+köm hagla, ‘God B+ Kub kale u hagöp rö g+mim hib n+pe nöp hagpe adö aran,’ a g+la,” a ga. *

⁹ Jisas an+ig hageia, Seden n+pe Jisas n+ip u+ g+ Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lan g+ l+la adö u amöm haga, “Ne, ‘God N+ n+pe m+dpin,’ a g+pan u, p+ran+id m+nöŋ i+ yan lug.

¹⁰⁻¹¹ God Manö u kal+ kfiñ r+köm hagla, ‘God ejol n+pe gau hagö, nöp abad m+ideinaböl. Ap lug pakn+ig geinabön u, nöp n+magö kale udnaböl n+nöŋ kabö ma ne u b+n+n+gagnab,’ a g+la,” a ga. *

¹² Seden an+ig hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö r+imnap halö kal+ kfiñ r+köm hagla, ‘God B+ Kub u, n+pe b+ n+nö hagep aka b+ pir alep, a g+mim hagagmim,’ a g+la,” a ga. *

¹³ K+jaki Jisas n+ip manö piral hag wasö n+nöŋ, ar+ik ar+n a göm, gas+ n+pe gau nöp n+n+g, “Uri wasö pen hainö n+n r+imnap apem manö r+imnap halö pir alem hag n+n+nam,” a göm ar+ik ara. *

Jisas ram m+nöŋ Galili i+ göm manö hag n+a
(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹⁴ Pen God Ana Jisas n+ip klö n+ö, Jisas n+pe ado g+ apöm ram m+nöŋ Galili m+idö n+nöŋ g+, n+bi b+ gau, manö n+pe u n+nöŋ, dam ram m+nöŋ Galili an gau magöŋhalö ud arla.

¹⁵ N+pe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag n+ aij gö, n+bi b+ gau n+pe b+ aij yab+ a göm, m+n m+n yab+ g+la.

Nasared n+bi b+ Jisas n+ip n+n udagla
(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Pen Jisas n+pe ram m+nöŋ Galili an gau g+ aj p+s göm, Nasared am m+ideia. Daun an+bu n+pe nöd m+idöm majö ga. Juda God n+ip sabe gep n+n kale u auö, n+pe pör g+m+idöp rö, magum gep ram u amöm,

uraköm God Manö u amgö l+ n+nöŋ hagn+g ga.

¹⁷ B+ God manö hagep Aisaia kal+ kfiñ r+ika köp u n+ip dap n+lö, ud p+laiöm, manö hagn+g ga ad+n u amgö l+ n+nöŋ kal+ip haga, *

¹⁸ “B+ Kub u y+ip, wög yad g+mön, a göm, Ana n+pe yuö yad aip m+idöp.

An+ib u, n+bi b+ mög gep rö m+dpal gau kal+ip manö aij u hag n+nö, n+n aij g+naböl.

N+bi b+ nag+iman rö m+dpal gau kal+ip hub+ik yunö, arnaböl.

N+bi b+ amgö we göp rö m+dpal gau kal+ip g+nö, amgö n+l n+naböl.

N+bi b+ u+ham m+dpal gau kal+ip ud aij g+nö, m+id aij g+naböl.

¹⁹ Pen, B+ Kub n+bi b+ udnab n+n aij u m+n auöp, a gem, n+bi b+ gau kal+ip hag n+nabin,” a ga.

²⁰ Jisas manö kfiñ an+bu amgö l+ n+n hag p+s göm, köp bad u ud wam wam göm, b+ köp abad m+dm+idöp u n+ip adog n+öm as+kö n+nöŋ g+, n+bi b+ magum gep ram raul m+deila gau magöŋhalö amgö juöm n+ip n+n ij halö l+la.

²¹ An+ig n+n+eila, Jisas kal+ip haga, “God Manö ad+n an+bu ud amgö l+ n+n kalöp hagnö n+n+ajim an+bu, uri an+ig unbö rö nöp göp.

²² An+ig hagö, manö aij yab+ haga u n+nöŋ, n+bi b+ n+ip n+n+l löm, aiö g+la. Pen gas+ ap n+nöŋ, “B+ an+bi Josep n+ n+pe nöp aka?” göm, aiö waiö g+la. *

²³ An+ig haglö, Jisas kal+ip haga, “Pen yad n+nbin, y+ip hagnabim, ‘Ne wös wameb b+, ne ke g+mön nan ne ke göp u kam+n l+inab. Ne daun pro Kapaneam am m+dmön, nan gagep rö gaina, y+d acmal ajaj+ip n+n+bun u rö, m+n+ni ram m+nöŋ ne ke aui abe gö y+d acmal ajö n+nun,’ a g+nabim.

²⁴ Pen kalöp n+nöŋ hagabin, b+ God manö hagep gau, ram m+nöŋ ke gau amöm, manö aij u haglö, n+nöŋ hagaböl a göm udnaböl. Pen ram m+nöŋ kale ke u apöm haglö, b+ hon gau ke hagaböl a göm, manö kal+ip udagnaböl. *

* 4:8: Dud 6:13-14 * 4:10-11: Sam 91:11-12 * 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13: Hib 2:18; 4:15 * 4:17: Ais 61:1-2 * 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44

25 Pen niñjim! Bi God manö hagep Ilaija mideia ñin u, nibi yadu iru nöp Isrel au midmidal. Mi mihau niñgan rakin unbö kagoñ jin u, möñ alagö, nan magö ranagö, kiyo kub yabih la. *

26 Isrel nibi yadu rimnap kiyo la gau iru yabih nöp mideila au, pen God Ilaija nip yuö, am daun pro Sarepad ram minöñ daun kub Saidon sol au amöm, nan gagep rö gö, nibi yadu ap nan magö nipe iru nöp mideia. *

27 Pen adö anibu rö, hainö bi God manö hagep Ilaisa mideia ñin u, Isrel nibi bi rimnap wös gisa la gau iru yabih nöp mideila au, pen kalip rimnap gö kamih laga; Ilaisa bi Neman ram minöñ milö kub Siria nibö u nip nöp gö, kamih la,” a ga. *

28 Jisas anig hagö, Juda nibi bi magum gep ram raul mideila gau niñlö mulu kal yabih lugö,

29-30 nip ridik gi yu gi dam rul gau yuno umañ a göm, ridik gi ud arla ji Jisas nipe ado göm añ kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höñ yua

31 Jisas daun pro Kapaneam, ram minöñ Galili au am midöm, Juda kai God nip sabe gep ñin u nibi bi kalip manö hag ña.

32 God Manö u, Jisas klö naj göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabih gila. *

33 Pen Juda magum gep ram raul añ anib au, bi kijaki abañ ala ap mideia. Nipe meg miñgan dap ranöm wiñ kub alöm haga,

34 “Bi Jisas Nasared nibö! Ne niñhön ginig auban? Hanip gi naj ginig auban akan Yad nöp niñbin. God Bi Ut nipe u nöp auban,” a ga.

35 Pen Jisas kijaki abañ al mideia anibu nip hag göm haga, “Manö hagagmön! Bi u arö gimön höñ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höñ aröl gi bi anibu nip, nibi bi mideila añ au ud yuöm ara. Pen nip miñu magö pakaga; kamih ara.

36 Anig gö, nibi bi niñ mideila gau kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi klö yabih anibi, manö anibu gai nibö dapöm hagö, kijaki gau höñ arbal?” ö gila.

37 Pen Jisas ga manö anibu ram minöñ anib gau magöñhalö ud arla.

Jisas nibi bi iru nöp gö kamih la (Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)

38 Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon nibor nipe u nan gö, hañ roman nipe gau magöñhalö mab rö inö me, nibi bi gau apöm Jisas nip hagla, “Aumön, ne Saimon nibor nip gö urak arañ,” a gila.

39 Hageila, nipe nibi nan gö um mideia sol au apöm, nan geia anibu hag gö niñöl gi, magö anibu nöp nip arö göm ara. Nip kamih lö, uraköm, nibi bi ap mideila gau kalip nan magö ña.

40 Nibi bi anib au mideila gau, manö anibu niñöm, sidö wad ara magö u, nibi bi kale miñga ga gau magöñhalö dap Jisas mideia au daula. Daueila, Jisas kalip añ añ ud niñö kamih la.

41 Pen nibi bi kijaki aiön pi nan gau abañ al mideia gau hag yuö, höñ amöl gi wiñ kub alöm hagla, “Ne God Niñ nipe!” a gila. Kale Jisas nipe Krai u niñöm anig hageila niñöm Jisas nipe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö niñla. *

Jisas ram minöñ miñgan rimnap amöm kalip manö hag ña (Mak 1:35-39)

42 Ruö sib halö, Jisas ram minöñ anibu arö göm, ke am midaiñ, a göm, ram minöñ nöp añ gau ara. Ara pen nibi bi gau hain amöm, nip ulhai niñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip midaiun,” a gila.

43 Anig hageila Jisas haga, “God yip hag yuö aunö u, amem nibi bi ke miñgan rimnap halö kalip u rö nöp God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag niñnabin,” a ga.

44 Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram minöñ kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anibu kalip hag niñmidöp. *

* 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14 * 4:32: Mad 7:28-29 * 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12 * 4:44: Mad 4:23

5

*Jisas hagö kabsaſ iru nöp udla
(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Jisas ñin ap am Ñig Wañö Genesared goſ au midöm, God Manö u hag ñö niñöl gi, niñi bi iru yabiſ, manö aij anibu niñun a göm, ciro maſo ñöl gi aula. *

² Anig göl aulö niñöl gi, Jisas niña, bi kabsaſ udep gau ñig magib miñöp dap ñig wañö goſ anib au löm, kabsaſ udep uben gau uſ gi mideila.

³ Jisas nipe Saimon ñig magib adö u ujanid löm haga, “Yip ud neb neb gö, ñig wañö aſ söl au daſ arin,” a ga. Hagö, Saimon ñig magib u ud neb neb gö, Jisas ñig wañö aſ söl au amöm ñig magib adö anibu asik midöl gi, niñi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon nip haga, “Ñig magib i ñig uſaſ pirik gi dam ñig wañö aſ kub au daſ ammim, uben yumim kabsaſ udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, miñi sibön yaſ nöp hon kabsaſ niñ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsaſ rimnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u haſowaſo yu niñun,” a ga. *

⁶ Anig hagöl göm uben yulö niñöl gi, kabsaſ iru nöp ap uben miñgan u arlö, uben gau ajmaſ rauöm, pak gi dö ginig rö ga.

⁷ Anig ga niñöm, niñmam bi ñig magib adö ap mideila gau kalip ñin aiaſ giſlö, kale apöm kabsaſ anib gau udöm, ñig magib anib miñhau liſlö, böñ nöp ajmaſ rauöm, ñig magib miñhau pig lugniñ rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga niñöm, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö mideila gau, kabsaſ iru yabiſ udla gau niñöm, gasi iru nöp niñla. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gimdil bi miñhau, u rö nöp gasi iru niñlö. Pen Saimon am Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan naiñ giſpin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne piñiñ gagmön. Miñi ñin i riköm, bi kabsaſ udep u arö gimön, niñi bi ud God nip daupe bi mideinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñig magib miñhau dam ñig goſ au löm, kabsaſ nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajmidal. *

Jisas, bi wös hapeb la ap gö, kamij la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ romaſ gau magöñhalö la bi ap apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm nabic yihöñ göm, haga, “Ne yip gö kamij linig, gö kamij linim,” a ga.

¹³ Anig hagö, Jisas haga, “Yau, yad ginö, nöp kamij linim,” a ga. Anig hagöm, Jisas ñimagö nipe miñlöbö löm bi anibu ud niñö, magö anibu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga.

¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anibu nip haga, “Yad nöp ud niñnö kamij löp u niñi bi gau hagagmön. Pen bi Mosiſ hadame nöp kalik klijñ riköm haga rö, wös hapeb yip u kamij löp a gimön, am bi God nip nan sabe giſpal gau kalip yamön, nan sabe gep u kalip ñimön hagmön, ‘Yip kamij löp rö, nan i God nip sabe gim,’ a gimön. Ne anig gimön, niñi bi niñöm hagnaböl, ‘Nipe kamij löp rö anig göp,’ a ginaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jisas manö nipe u, ram miñnön gau magöñhalö riñon riñon arö, niñi bi iru nöp, nip niñun a göm, ciro maſo ñöm aumidal. Niñi bi anib gau, rimnap manö aij nipe u niñniñ aumidal; rimnap hanip gö kamij laſ a göm aumidal.

¹⁶ Pen ñin rimnap Jisas am ke miñgan ap midöm, Nap nip sabe gimidöp.

Jisas, bi ñimagö ma kila ga ap gö, kamij la

¹⁷ Ñin ap Jisas niñi bi gau kalip manö hag ñi mideia. Perisi bi rimnap abe, lo manö hag ñeb bi rimnap abe, ram miñnön Galili aſ au ram riñig aglö magöñhalö gau niñbö abe, ram miñnön Judia aſ au ram riñig aglö magöñhalö gau niñbö abe, Jerusalem niñbö abe apöm, Jisas manö hag ñimideia au asik mideila. Pen Bi Kub klö nipe aip mideia u me, Jisas niñi bi nan ga gau kalip gö kamij la.

¹⁸ Pen bi rimnap, bi ñimagö ma kila ga ap ilöñ li dapöm, Jisas nip gö kamij laſ a

* 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10 * 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27 * 5:14: Lep 14:1-32

göm, nɪp Jisas mɪdöp ram raul mɪgan u ud arun a gɪ gasɪ u nɪŋla.

¹⁹ Pen Jisas mɪdeia ram u nɪŋla, nɪbi bɪ gau ram raul mɪgan anɪbu böŋ nöp sɪsɪ ga. Anɪg gö, wɪp ilöŋ lɪ daula anɪbu, dam ram adö laŋ amöm, ram u ud mɪgan hiiköm, nagɪ löm, Jisas mɪdeia anɪ au gɪyanɪ yula.

²⁰ Kale gasɪ nɪŋla, Jisas gö kamɪŋ lɪnɪm rö löp, a göm nɪŋeila rö, Jisas gasɪ kale u nɪŋöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Bɪ nɪŋeb yad, nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga. *

²¹ Jisas anɪg hagö, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, gasɪ anɪ kale gau nöp ke nɪŋöm hagla, “Bɪ anɪbi ban? Nɪpe God nɪp hag juöl gɪ hagab. God nɪpe añɪ nöp me nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp,” a göm, gasɪ kale u nöp nɪŋla.

²² Pen gasɪ nɪŋeila anɪbu, Jisas ke rɪk nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg yɪp gasɪ naij nɪŋabim?”

²³ Bɪ ap bɪ ap nɪp hagnab, ‘Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,’ a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alabŋ Pen bɪ ñɪmagö ma kɪla göp ap mɪdeinab, bɪ ap nɪp hagnab, ‘Ne mɪñi nöp urak aru,’ a gɪnab u, kale aigöl gɪmim nɪŋnabim nɪpe manö nɪŋö hagab aka manö pir alab?

²⁴ Bɪ Ñɪ nɪpe nɪbi bɪ mɪnönŋ nabönŋ it i nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö gɪnɪm rö löp u, kale manö anɪbu manö nɪŋö a gɪmim nɪŋ udmim a gem, manö anɪg göl hagnɪg gabin,” a ga. Anɪg hagöm, Jisas bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Ne mɪñi nöp urakmön, nöp ilöŋ lɪ daubal abañ bad u udmön, ado gɪ ram ne aru,” a ga. *

²⁵ Anɪg hagö, nɪbi bɪ gau nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp uraköm, nɪp ilöŋ lɪ daula abañ bad anɪbu udöm, God nɪp aij a göl gɪ, ram nɪpe ara.

²⁶ Anɪg gö, nɪbi bɪ nɪŋmɪdeila gau magöŋhalö pa gɪlɪ göm, God hib u dap ranöl gɪ hagla, “Mɪñi nan ke nɪbö yabɪl gajɪp nɪŋbun,” a göm, aiö waiö gɪla.

*Jisas bɪ nɪpe Lipai nɪp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Pen hainö Jisas amöm nɪŋa, bɪ dakɪs udep ap dakɪs ñeb ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Hib nɪpe u Lipai. Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga.

²⁸ Hageia, Lipai uraköm, wög gɪmɪdöp u arö göm, nan nɪpe gau magöŋhalö arö göm, Jisas aip arlö.

²⁹ Pen Lipai ñɪñɪ löm, Jisas nɪp nan magö kub ram nɪpe u lau löm, bɪ dakɪs udep rɪmnap, nɪbi bɪ rɪmnap iru nöp wɪñ alö apöm, Jisas aip asɪköm nan magö ñɪŋeila.

³⁰ Pen Jisas kale aip nan magö ñɪŋaia u nɪŋöm, bɪ Perisi rɪmnap abe, bɪ lo manö hag ñeb kale rɪmnap abe apöm, Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Kale nɪhön gɪnɪg nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau abe, bɪ dakɪs udep gau abe aip asɪkmim nan ñɪŋabim?” ö gɪla. *

³¹ Anɪg haglö, Jisas manö anɪbu nɪŋöm kalɪp pen hagöm haga, “Nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdpun a gɪpal gau, wös wameb bɪ wɪñ alagpal; nɪbi bɪ nan göp gau nöp, hanɪp gö kamɪŋ laŋ a göm, wös wameb bɪ wɪñ albal.

³² Anɪb unbö rö nöp, yad nɪbi bɪ, mɪd aij gɪpun a göm gasɪ nɪŋbal gau, kalɪp hagnɪg auagpin; nɪbi bɪ, hon nan si nan naij gun, mɪd aij gagpun, a göm gasɪ nɪŋbal gau, kalɪp hagnɪg aubin. Yad kalɪp manö aij hag ñɪnö, kale manö yad u nɪŋ udöm, nan naij gɪpal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

*God nɪp sabe gep gasɪ u nöp nɪŋöm nan magö ñɪŋagla
(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Pen kale rɪmnap Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi bɪ kale gau abe ñɪn rɪmnap, God nɪp nöp gasɪ añɪ nɪŋun, a göm, nan magö ñɪŋagöm kɪyö nöp mɪdöm, God nɪp sabe gɪpal. Pen bɪ ne gau nan magö ñɪŋöl gɪ, ñɪg ñɪŋöl gɪ nöp mɪdpal,” a gɪla.

³⁴ Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Bɪ ap nɪbi udöm, nɪbi bɪ nɪpe gau aip nan kub ñɪŋnaböl u, bɪ rɪmnap uraköm, nɪhön gɪnɪg anɪg gabim a göm hagagnaböl. *

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25 * 5:24: Jon 5:8 * 5:30: Luk 15:1-2 * 5:34: Jon 3:29

35 Pen hainö bî rîmnap apöm bî anîbu ud arlö, ñîñ anîbu nîbi bî nîpe gau mög gö, nan magö ñîñagnaböl,” a ga.

36 Pen Jisas manö hod rîkôm kalîp haga, “Walîj nöd nîbö ap gî dö geinab u, walîj gîsön nîbö ap ud gî dö göm, dap al dör gîlö, adîp adîp lagnab. Ke ke yabîl löm, mîhönngöl naj yabîl gîñab.

37 Pen ñîg wain u, u rö nöp. Ñîg wain kamîñ u udöm, kaj meme hañ mîlep mîgan yan hoñ gagpal. Nîhön gîñîg: hoñ göm mame ñîlö, ran ap ranöm, bîñ naj yabîl hagöm pak gî dö göm hoñ gö, kaj meme hañ u abe naj gîñab.

38 Gasî anîbu nîñöm me, ñîg wain kamîñ udöm, kaj meme hañ kamîñ mîgan u nöp hoñ lep.

39 Pen nîbi bî ñîg wain nöd nîbö hadö ñîñbal gau, hainö ñîg wain kamîñ gîsön nîbö u ñîñlö kalîp aij gagnab; ‘Ñîg wain nöd nîbö u aij,’ a gîñaböl,” a ga.

6

“Yîharîñ mîdep ñîñ i nîhön gîñîg anîg gabim?” ö gîla

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Hainö Juda God nîp sabe gep ñîñ ap, Jisas bî nîpe gau aip wid wög adîñ an au amöl gî, bî nîpe gau wid magö anîb gau rîmnap rîk ñîmagö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñîñöl gî arla. *

2 Anîg geila, bî Perisi rîmnap nîñöm hagla, “Kale nîhön gîñîg God nîp sabe gep ñîñ wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö gîla. *

3-4 Hageila, Jisas bî nîpe gau gîla anîbu naj gagla u nîñöm, bî Perisi gau kalîp haga, “Depid hadame nöp bî nîpe gau aip kîyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, bî yîharîñ ñîñagpal, bî God nîp nan sabe gîpal gau nöp ñîñbal bred u, Depid hag nîñö, nîp ñîlö, bî nîpe gau aip ñîñla. Kalîp kîyö lö gîla aiud anîbu God Manö kalî kliñ rîkla u, kale nîñagpim ar?” a ga. *

5 Jisas manö ap halö hagöm haga, “Bî Ñî nîpe Bî Kub mîdöm, ñîñ yîharîñ mîdep

ñîñ u, nîhön gîñam a gîñab u, gîñab,” a ga.

Jisas, bî ñîmagö pîno ga ap gö, kamîñ la

6-7 Pen Juda God nîp sabe gep ñîñ hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalîp God Manö u hag ñîl gî mîdeia. Ram raul mîgan anîbu, bî ñîmagö pîno ga ap ap mîdeia. Bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, bî anîbu nîp nîñla rö, Jisas nîpe God nîp sabe gep ñîñ i nîp gö kamîñ lîñab aka nîhön gö, nîp hag gun a göm, nîp nîñ ij halö lî mîdeila.

8 Pen gasî nîñla anîbu, Jisas ke nîñöm, bî ñîmagö pîno ga anîbu nîp haga, “Ne urakmön an au,” a ga.

9 Hageia, urak auö nîñöl gî, Jisas bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe kalîp haga, “Yîharîñ mîdep ñîñ i rö, nîbi bî gau kalîp ud aij gîñabun aka, yîharîñ mîdep ñîñ uri a gun, kalîp arö gîñabun? Kalîp gîno urak aröl aka kalîp arö gîno umöl?” ö ga.

10 Anîg hagöm, kalîp nîñ gus gus göm, bî ñîmagö pîno ga u nîp haga, “Ñîmagö ne u mîlöpö lî!” a ga. Hagö, ñîmagö nîpe mîlöpö lö nîñöl gî, adîñ kamîñ la.

11 Jisas bî anîbu nîp gö kamîñ la u nîñöm, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, mulu kal yabîl nîñöm, Jisas nîp nîhön gun a göm, hag nîñ hag nîñ gî mîdeila.

Jisas bî nîpe unbö mîgan lan uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Pen ñîñ an anîb au, Jisas Nap nîp hagnabin, a göm, dum ilö lan amöm, Nap nîp sabe gî mîdö mîdö, ram rua.

13 Pen ruö sîdö aua magö u, bî nîpe gau magönhalö hagö aueila, bî nîpe unbö mîgan lan kalîp ud asîk ke löm, kale bî manö yad ud arep gau mîdeinabim, a göm hag la.

14-15 Bî nîpe hag la anîb gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nîpe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nîmam nîpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñî nîpe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gîmîdal u;

* 6:1: Dud 23:25 * 6:2: Jon 5:10 * 6:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

16 ap Judas, Jems ñi nipe u; ap Judas Iskariod. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lılañ a göm, nıp mumug nıña.

Nıbi bı iru nöp Jisas mıdeia au aula

17 Pen Jisas bı nipe anıb gau aip dum ilö lañ arö göm, au gıyañ gı am ban aij yañ mıdlö nıñöl gı, nıbi bı iru nöp, nıp nıñun a göm, ap magum gıla. Nıbi bı anıb gau, rımnap Jerusalem nıbö, rımnap ram mınöñ Judia gau nıbö gau nıbö, rımnap ram mınöñ nabis daun kub mıhöp Daia Saidon nıbö,

18 Jisas manö nipe nıñun, hanıp nan göp gö kamıñ lınım a göm aueila. Nıbi bı kıjaki aion pi nan gau abañ alö mıd aij gagla gau, Jisas gö kamıñ la.

19 Pıdön nıp nıbö apöm, kalıp nan nıhön nıhön ga gau gö, magöñhalö kamıñ lajıp u nıñöm, nıbi bı anıb gau magöñhalö apöm, hon abe Jisas nıp ud nıñun a göm, nıp cıro mało ñöm aula.

Nıbi bı mög gep rö gau hainö mıñ mıñ gınaböl

(Mad 5:1-12)

20 Jisas bı nipe gau kalıp amgö nıñöl gı haga,

“Kale nıbi bı mög gep rö mıdpım gau,
God kalıp ud aij göm abad mıdeinab.

Gası anıbu nıñmım
mıñ mıñ gımım.

21 Kale mıñi kıyö kub löp gau,
hainö kıyö lagnab.

Gası anıbu nıñmım
mıñ mıñ gımım.

Kale mög gö, mıtöñ magö gabım gau,
hainö aij gö nıñöl gı, mıhol gınabım.

Gası anıbu nıñmım
mıñ mıñ gımım. *

22 Bı Ñı nipe nıp cıg mıdpe, nıbi bı gau kalöp mulu kal nıñöm, jı nıñöm, nıbi bı naj anıb gai i, bı an aip mıdeinaböl, a göm,
kalöp hib gası naj nıñöm manö udöm hag jueinaböl u,
kale mıñ mıñ gımım. *

23 Gınaböl anıbu, nıhi itañ kale gau,
bı God manö hagep gau kalıp gımıdal rö nöp kalöp gınaböl.

Anıb u nıñmım, God hanıp ud aij yabıt gınab
ram mınöñ nıpe adö lañ au, a gımım,
aij a gö nıñöl gı, ñın ma ju adö adö gı uraköl gı,
mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

Kale nıñ aij gımım

24 “Pen kale nıbi bı mani nan iru mıdöp gau
nıñ aij gımım.

Nan kale udep rö u,
mınöñ nabön adö it i hadö udpım.

25 Pen kale mıñi nan magö rö ñıñ gıpe gıpe mudun göp gau,
hainö kıyö lınab u nıñ aij gımım.

Pen kale mıñi manö mıhol uıt b gı mıdpım gau,
hainö mög gö mıtöñ magö gı mıdeinabım.

26 Pen kalöp hib dap ranöl gı nöp mıdeinaböl u,
kale nıñ aij yabıt gımım.

Nıhi itañ kale gau, bı God Manö pıral hagnıdal gau,
kalıp unbö rö gımıdal.

Koımaı kale gau kalıp mıdmagö lımım
(Mad 5:38-48)

27 “Pen nıbi bı manö yad nıñabım gai i. Koımaı kale gau kalıp mıdmagö lımım. Nıbi bı kalöp mulu lugö nıñbal gau kalıp ud aij gımım.

28 Nıbi bı kalöp hag juaiöl, God kalıp abad mıdeian a gımım, nıp sabe gımım. Nıbi bı kalöp gı naj gaiöl, kalıp God nıp sabe gımım.

29 Pen nıbi bı rımnap kalöp alaun böñ lap pakaiöl, ado gımım, böñ lap u rö nöp paköl. Pen nıbi bı rımnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a gımım, halöwaıö ñımım.

30 Nıbi bı rımnap nan mıdagainım asıt hagaiöl, kalıp ñımım. Pen nan kale ap nıñöm udaiöl, hanıp adog ñımım, a gımım hagamım.

31 Hanıp gılañ a gımım gası nıñbım rö u, kale ke nıbi bı rımnap gau kalıp u rö nöp gımım. *

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14 * 6:31: Mad 7:12

³² “Nibi bi kalöp midmagö libal gau nöp midmagö linabim u, God kalöp aigöl göm niñö, aij ginabñ Nibi bi nan si nan najj gipal gau, nibi bi kale ke gau u rö nöp pen pen midmagö libal.

³³ Pen nibi bi kalöp ud aij gipal gau nöp kalip gi aij ginabim u, God kalöp aigöl göm niñö, aij ginabñ Ginabim anibu, nibi bi nan si nan najj gipal gau gipal rö nöp ginabim.

³⁴ Nan ñino pen ñinaböl a gimim, gasi u nöp niñmim nan ñinabim u, God kalöp aigöl göm niñö, aij ginabñ Ginabim anibu, nibi bi nan si nan najj gipal gau gipal rö nöp ginabim.

³⁵ Anib u, kolmat kale gau midmagö limim, kalip gi aij gimim, nan hałowalö ñimim. Hanip pen ñinaböl a gimim, gasi u niñagmim. Anig geinabim u, God klö yabıt adö lajol midöp u, ñi pai nipe middeinabim. Nipe göp rö geinabim u me, kalöp hauł gagöm, pen aij ñinab. God nipe nibi bi nan si nan najj gipal gau abe, nibi bi nip, aij a göp, a gagpal gau abe, kalip u rö nöp gi aij gab.

³⁶ Nap kale nibi bi mög niñöm ud aij göp rö, kale u rö nöp nibi bi mög niñmim ud aij gimim.

Nibi bi gau kalip manö kub hagagmim

³⁷ “Kale nibi bi rimnap, ‘Anig anig gipim rö, kale nibi bi najj midpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anig anig gipim rö, kale nibi bi najj midpim,’ a gagnab. Kale nibi bi rimnap manö kub hagmim, ‘Kale nibi bi najj, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub hagöm, ‘Kale nibi bi najj, pen udnabim,’ a gagnab. Nibi bi gau kalöp gi najj geinaböl u niñmim arö geinabim u, God nan najj kale gipim u, u rö nöp niñöm arö ginab. *

³⁸ Nan kale gau nibi bi gau kalip hałowalö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałowalö yabıt ñinab. Kale skel niñön rö udmim nibi bi gau kalip nan nime li ñinabim u rö, God skel anibu nöp ud kalöp u rö nöp nan nime li ñinab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “Bi amgö we ginab ap, bi amgö we ap nip, adan anig anig midöp a göm yamagnab. Niñön ginig: nipe anig gö, miñöngöl ulöm miñgan yañ ap lug paknabil. *

⁴⁰ Nibi bi skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bi kale gau kalip adö lañ midagpal. Pen hainö skul u hag pis gi aij göm me, hag ñeb bi kale gau aip adip adip middeinaböl. *

⁴¹ “Pen niñön ginig mab po amgö kalöp ke pak pału gi midöp u niñ hagmim wasö, namam nan acip amgö nipe midöp u nöp niñ hagpim?

⁴² Mab po kub amgö kalöp pak pału gi midöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yabıt lö, hainö namam nan acip pro amgö nipe midöp u, ud yuun a gimim hagmim,” a ga.

Mab aij pilöp, mab najj pilöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö najj ap pilagnab; pen mab najj ap magö aij ap pilagnab.

⁴⁴ Anib u, mab gau magö pilnab u niñöm, mab u aij, mab u najj a göm niñnaböl. Nagi migañib u kia magö pilagnab. Nagi gabłog u papo magö pilagnab.

⁴⁵ Nibi bi aij gau, hibur gasi midmagö an kale dan aij midöp rö, gi aij gipal. Nibi bi najj gau, hibur gasi midmagö an kale dan najj midöp rö, gi najj gipal. Pen nibi bi aigale nibi bi rö midpal u, manö hagnaböl u nöp apdi niñun, nibi bi gau aij, nibi bi gau najj a gun niñnabun.

Bi miñöp ram miñöp gilö (Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Yip Bi Kub hon, Bi Kub hon, a gipim u pen niñön ginig manö hagpin u hain gagpim? *

⁴⁷ Nibi bi manö yad u niñöm, hagpin rö gipal gau, manö hagnig gabin i rö midpal.

⁴⁸ Nibi bi manö yad u niñöm, hagpin rö ginaböl gau, bi ram gi linig geinab, ulöm mlö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö anibu nöp gi linab rö midnaböl. Anig gö, ñig ul apöm, ram

* 6:37: Mad 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14 * 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21

halö pa jö ma jö gi ud arnam a gi wasö niñöm, ram gi aij ginab anibu pidöñ nöp mideinab.

⁴⁹ Pen nibi bi manö yad u niñöm, hagpin rö gagnaböl gau, bi ram gi linig geinab, ulöm mlö udagöm, ram padö lagöm, yiharin ram minöñ adö adö au gi linab rö midnaböl. Anig gö, ñig ul apöm, ram halö pa jö ma jö gi ud arnam a göm, magö anibu nöp ram halö böñ nöp ud arö, minöñ cög nöp mideinab.

7

Jisas bi wög gi ñeb ap gö kamij la (Mad 8:5-13)

¹ Jisas nibi bi anib gau kalip manö anibu hag ñi pis göm daun pro Kapaneam ara.

²⁻³ Pen daun anibu, bi kub ami bi iru nöp abad midmidöp bi ap mideia. Bi rimnap Jisas ap Kapaneam midöp a gilö, manö anibu niñöm, Rom ami bi kub Juda bi manö ud asikep rimnap hag yuöm haga, “Bi nagit wög gi ñeb aij yabit yad ap nan göp umnig gab niñöm kale am Jisas nip hag niñmim ul gi daube, nip gö kamij lañ,” a ga.

⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas mideia au amöm, nip manö klö neb neb göm hagla, “Ami bi abad middep bi kub ap, bi aij yabit. Hanip Juda nibi bi gau midmagö löm pör abad mid aij göp. Magum gep ram hanip ap gi la. Anib u, ne ammön bi nagit wög gi ñeb nipe u gö kamij linim,” a gila.

⁶ Kale hageila niñöm Jisas kalip aip am am ram au söl au amöl gilö niñöl gi, ami bi abad middep anibu bi niñeb nipe rimnap hag yuö, am Jisas nip nable paköm hagla, “Bi ami abad middep bi hon u nöp hagöp, ‘Bi Kub, yad bi aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

⁷ Yad bi aij rö nöp ninam, pen yad niñbin, God nöp aip midöp rö, “Kamij lañ,” manö u nöp hagaimön, bi yad nan göp anibu kamij linim.

⁸ Bi kub yabit ap yip abad midöp; yad ke pen ami bi gau kalip abad midem, “Arim!” a ginö arbal; “Auim!” a ginö

aubal; “Wög anibu gim!” a ginö gipal, a göp,” a gila.

⁹ Anig haglö, Jisas, bi anibu gasi nipe ke niñöm anig hagöp a göm, aiö göm, nibi bi nip hain göm aueila gau kalip haga, “Ami bi Rom nibö u, yip niñ ud pidöñ göp. Nipe göp anibu, Isrel bi ap unbö rö göp yad niñagpin yabit,” a ga.

¹⁰ Pen ami bi abad middep bi u, bi nipe gau ado gi amöm niñla, bi nan ga anibu hadö kamij la.

Jisas nibi adu ñi nipe uma u nip gö, kamij ara

¹¹ Ñin an anibu nöp, Jisas aip bi nipe gau aip Nen daun arla. Nibi bi gau iru yabit nöp aip arla.

¹² Daun ajöñ il söl au amjaklö niñöl gi, nibi adu ap ñi añi nipe yag daua uma u, wip ilöñ löm daueila. Nibi bi iru nöp daun anibu nibö apöm nibi anibu aip aueila.

¹³ Jisas nibi adu anibu nip niñö, mög gö haga, “Mitöñ gagmön,” a ga.

¹⁴ Anig hagöm, nipe amöm wip ilöñ li daueila mab u ud niñö niñöl gi, bi ilöñ daueila gau pidöñ gila. Jisas bi praj uma u nip haga, “Ñi me, nöp hagabin, urak!” a ga.

¹⁵ Anig hagö, ñi urak asiköm manö hagö niñöl gi, Jisas nime nip, ñi ne u, a göm ud ña.*

¹⁶ Pen nibi bi niñ mideila gau magöñhalö pa git göm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla, “God manö hagep bi kub yabit hanip auöp. God hanip gi ñinig auöp,” a gila.*

¹⁷ Jisas ga anibu niñöm, aiud udlö, manö anibu Juda nibi bi ram minöñ kale gau gau amöm, ram minöñ ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Ñig Pak Ñeb bi nipe mihöp Jisas niñig arlö

¹⁸ Jon bi nipe gau, Jisas ga rö magöñhalö niñöm, am Jon nip hag ñilö, bi nipe mihöp hagö aueilö haga,

¹⁹ “Kale mihöñ ammil Bi Kub nip hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad midpun u nöp auban aka bi ke nibö ap halö abad midaiun?’ ö gimil,” a ga.

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68

²⁰ Hageia, bi mihau Jisas m+deia au ammil haglö, “Jon bi ñig pak ñeb u halip bi mihön hagöp, ‘Kale mihön ammil Bi Kub hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad m+dpun u nöp auban aka bi ke nibö ap halö abad m+daiun,” a g+imil, a göm, hol mihön hag yuö, nöp hag niñnig aubul i,” a g+ilö. *

²¹ Pen kale mihön anig hagnmil niñ m+dlö niñöl gi, Jisas niñi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kam+ñ la; niñi bi iru nöp miña ga gau gö kam+ñ la; niñi bi iru nöp kijaki aiön pi abañ al m+deia gau gö kam+ñ la; niñi bi iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñil niñla.

²² Anig göm, Jisas bi an+ñ mihau kalip haga, “Kale mihön ado gi ammil Jon niñ hagnmil, ‘Hol am niñbul, bi an+ñu niñi bi amgö we ga gau gö amgö ñil niñbal; niñi bi ma böñ nöp naj ga gau gö kauyan ajaböl; niñi bi hañ roman wös hapeb la gau gö m+lep göp; niñi bi r+mid migan p+ñ göp gau gö manö apdi niñaböl; niñi bi umbal gau gö kam+ñ m+dpal; niñi bi mög gep rö gau manö aij u hagab niñaböl. *

²³ Niñi bi y+ñ gas+ niñöm c+ñ göl gi nöp m+deinaböl gau, m+ñ m+ñ yab+ñ g+ñaböl, a g+imil,” a ga.

²⁴ Anig hagö, bi Jon manö daulö mihau ado gi arlö niñöl gi, Jisas niñe, Jon niñ manö adö u hagöm niñi bi m+deila gau kalip haga, “Kale nöd ram m+ñnön kabö nöp m+dpö an au arbe ñin u, niñön niñnig arben Kale hod m+ilö añ+ ap y+gön ud an+ñ gi dan i göp ap niñnig arbe?

²⁵ Kale niñön niñnig arben Bi wañij aij yab+ñ y+möb ap niñnig arben An+ñu wasö. Bi wañij aij yab+ñ udöm, nan aij aij udun a göm gas+ niñbal gau, bi kub ram gau nöp hanbal.

²⁶ Pen kale niñön niñnig arben God manö hagep bi ap niñ niñnig arbe akan Niñö me, God manö hagep bi ap niñ niñnig arbe, pen bi Jon niñbe u niñe wög adö ke nibö g+ñig aua. *

²⁷ Bi Jon u me, hadame ram God Manö u kal+ñ k+ñ r+iköm hagla, ‘Bi manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,

niñi bi gau kalip hag ñ+ aij g+ñab; hainö ne ke hag yunö niñabön, a göm kal+ñ k+ñ r+ikla. *

²⁸ Kalöp hagabin, niñi bi nöd m+dm+dal gau abe, niñi bi miñi m+dpal gau abe magöñhalö niñi bi y+har+ñ, Jon bi kub. Pen God niñi bi y+har+ñ gau udöm ram m+ñnön niñe kumi kabö adö lan au abad m+deinab gau, kale Jon rö m+deinaböl; kale niñi bi kub m+deinaböl,” a ga.

²⁹ Niñi bi gau, bi dak+ñ udep gau halö, nöd Jon niñ aula, kalip magöñhalö ñig pak ña. Anig gö, Jisas manö haga u niñöm hagla, “God adan niñe nöp kabö rö m+dpö,” a g+ila. *

³⁰ Pen bi Perisi abe, bi lo manö hag ñeb bi kub gau abe kale, God kalip niñön niñön g+ñan a ga u gas+ kale ke niñöm pa jö niñöm, Jon han+ñ ñig pak ñan a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas niñi bi an+ñ gau kalip manö ap hagöm haga, “Niñi bi miñi ñin i m+dpim gau yad niñbin, kale ñ+ pai pro gau, niñi bi magum gep ka au as+iköm, ñ+ pai pro r+imnap meg migan dap ranöm hag am+ñ ap+ñ göm hagpal, ‘Hon at+ñ pu g+ño, kale niñön g+ñig kugom ralagpim+ñ Pen k+map m+ñnön gep rö ap hagno, kale niñön g+ñig m+ñnön gagpim?’ ö g+ñal rö u, kale g+ñim.

³³ Niñön g+ñig: Jon bi ñig pak ñeb u apöm, nan magö niñnagöm, ñig wain niñnagöm gö, kale niñ hag jumim hagnim, ‘Bi kijaki aiön pi abañ alöp m+dpö u,’ a g+ñim.

³⁴ Pen miñi yad Bi Niñ niñe apem, nan niñnem, ñig wain niñnem g+ñö, y+ñ hag jumim hagnim, ‘Nan iru niñnön, ñig wain niñnön göp u me, niñe niñi bi nan si nan naj g+ñal bi gau, bi dak+ñ udep bi gau, bi kale ap m+dpö u,’ a g+ñim. *

³⁵ Pen niñi bi God Manö aij u niñ udöm, hain göm, gi aij göm, m+ñ aij geinaböl u, niñi bi gau kalip niñnön hagnaböl, God Manö u manö niñö yab+ñ, a g+ñaböl,” a ga.

Bi si udm+dpö niñi ap

* 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8 * 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * 7:26: Luk 1:76 * 7:27: Mal 3:1 * 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mad 21:32 * 7:34: Luk 15:2

36 Bî Perisi ap hib nîpe Saimon. Nîpe Jisas nîp haga, “Ne aumön ram yad u nan magö ñîñul,” a ga. Hagö, Jisas ram nîpe u amöm nan magö ñîñlö nîñöl gi,

37 nîbi daun anîbu mîdöm nan si nan naj gîmîdöp manö ap nîña, Jisas bî Perisi ram amöm aip nan ñîñailö. Anîb u nîñöm, ñîg hañîñ aij auep kabö barol ud rîm lîla ap dapöm,*

38 Jisas mîdeia jöl adö gau apöm, ma ît au mîtöñ gi mîdeia. Anîg göl mîtöñ gö nîñöl gi, amgö ñîg u gi dö gi Jisas ma adö yan lugö, umagö nîpe u ud lîlî gi yuöl gi, ma kîd nîpe u bom haluöm, mulu ñîñöm, ñîg hañîñ aij auep anîbu ma kîd nîpe adö au lî ña.

39 Anîg geia, bî Perisi Saimon u, gasî magö nîpe u nöp gasî nîñöm nîp ke haga, “Bî anîbi bî God manö hagep kabö göl mîdaiböp, nîbi anîbi nîpe nan si nan naj gîmîdöp nîbi naj ap apöm nîp ud nîñab u rîk nîñböp,” a ga.

40 Jisas pen, bî Perisi gasî nîña anîbu nîñöm, nîp haga, “Saimon, manö yad añî ap mîdöp nöp hag ñîñîg gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bî yad, manö anîbu hag,” a ga.

41 Hageia, Jisas manö hod rîköm haga, “Bî ap uraköm, bî mîhöp kalîp bî ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñîñab.

42 Pen hainö bî anîb mîhau pen ñeb rö lagö, bî mani ñîñab anîbu kalîp mîhön hagnab, ‘Arö gîmil. Mani kalöp mîhön ñîñbin u, pen ñul a gîmil gasî u nîñagmil,’ a gîñab. Anîg hagö, bî an bî anîbu nîp mîdmagö yabîl lîñab, bî nan nabön kub mîdeinab u aka bî nan nabön pro mîdeinab u?” ö ga.

43 Hageia, Saimon haga, “Gasî yad nîñbin u, bî nan nabön kub mîdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Nîñö yabîl hagpan,” a ga.

44 Anîg hagöm, Jisas ado gi, nîbi u nîp nîñöm, Saimon nîp haga, “Nîbi i nîp nöñ. Yad ram raul mîgan nöp i auajîñ, ne ñîg ap udmön ma yîp lîk gi yuep rîmnap ñagpan, jî nîbi anîbi, amgö ñîg nîpe u gi dö gi

lugöm ma yad ñîg lö, umagö nîpe udöm lîlî gi yuöp.

45 Ne yîp bom haluagpan, jî nîbi i, yad ram raul mîgan nöp apjakajîñ magö u rîkö, nîpe ma kîd yad bom haluöl gi nöp mîdöp.

46 Yîp wel nabîc cög lañ lî ñagpan, jî nîbi i nîpe ma kîd yad ñîg hañîñ aij auep u lî ñöb.

47 Anîb u, nöp hagabin, nîbi anîbi nan si nan naj iru nöp göp u nîñem arö gîpin. Anîb u, yîp pen mîdmagö yabîl löp. Pen nîbi bî nan si nan naj pro pro gîpal gau nîñem arö gîñö, yîp pen mîdmagö pro pro lîbal,” a ga.

48 Pen Jisas anîg hagöm nîbi anîbu nîp haga, “Nan si nan naj gîpan gau nîñem arö gabin,” a ga.

49 Anîg hagö, bî nîpe aip nan ñîñeila gau, kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla, “Bî anîbi nîhön gîñîg göm, ‘Nan si nan naj gîpan gau nîñem arö gabin,’ a gab?” ö gîla.

50 Anîg hageila u pen Jisas nîbi anîbu nîp haga, “Gasî ne ke u nöp nîñ udmön, nan si nan naj gîpin rö Jisas nîñöm arö gan, a gîmön auban rö, nan si nan naj gîpan gau nîñem arö gîpin. Ne ammön, God ñîmagö ara adö u mîdaimön,” a ga.

*

8

Nîbi rîmnap Jisas aip arla

1 Pen hainö ñîñ anîb au, Jisas bî nîpe unbö mîgan lañ aip daun gau abe, ram rîñîg aglö gau abe amöm, God nîbi bî nîpe udöm abad mîdeinab manö aij u, nîbi bî gau kalîp hag ña.

2 Pen ñîñ anîbu, nîbi rîmnap kîjaki aiön pi halö mîdeila gau Jisas gö kamîñ la, rîmnap nan ga gau gö kamîñ la, nîñöm nîbi anîb gau rîmnap Jisas aip ajmîdal. Nîbi anîb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gîmîdal. Kîjaki aiön pi unbö mudun jîñ nîbi anîbu anîñ dan mîdöm höñ arla.*

3 Nîbi ap Joana. Nugmul nîpe hib u Kuja. Nîpe kîñ Herod ram nan nîpe gau abad mîdmîdöp. Nîbi ap Susana. Pen nîbi rîmnap halö iru rö aip ajmîdal. Nîbi anîb

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

* 7:50: Luk 8:48; 18:42

* 8:2: Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

gau kale magöñhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bi nipe gau aip nan magö j+m ñöl ñ+n ajm+dal.

*Giñbił magö rö u, manö hod rik haga
(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ Nibi bi daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nibö gau nibö Jisas nip n+nig aulö n+nöl gi, nibi bi nöd aula gau kalip manö ap hod riköm haga,

⁵ “Bi ap, giñbił magö ranan a göm, giñbił magö u dam wög ad+n gau yunab. Rimnap wög ad+n arep adan gau lugö, nibi bi łata gi am+l ap+l g+lö, yaur gau pen ap n+nöm n+naböl.

⁶ Pen y+n rimnap kabö adö minöñ pro pro mideinab gau lugöm, marep ginab u pen kabö minöñ au ñ+g ñ+g halö m+deinab u me, böñ nöp m+lep ginab.

⁷ Pen y+n rimnap nag+ g+ikas+ an gau lugö, nag+ an+bu hararo gi pału gö, ran aij gagnab.

⁸ Pen y+n rimnap minöñ aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabił nöp p+lnab. Añ+ añ+ magö ñ+n juöl unbö mam+id p+lnab,” a ga.

Jisas kalip an+g hagöm haga, “Kale nibi bi gas+ rim+d m+dain+m gau, manö hagabin i rim+d li n+n aij g+mim,” a ga.

*Jisas, giñbił magö u manö hod rik haga
u, manö it u haga*

⁹ Jisas manö hod riköm aiud an+bu hagö, bi nipe gau nip hag n+nöm hagla, “Manö hod rikmön hagajan an+bu, manö it u aigöl gö rö midöp?” ö g+la.

¹⁰ Hageila, Jisas kalip haga, “God nibi bi nipe udöm abad mideinab manö pi göl m+dm+döp u, God kalöp gas+ ñö n+n+bim, pen nibi bi rimnap gau, yad kalip manö hod rikem nöp hagnö,

‘kale n+nöm n+nagöl,
manö magö apdi n+nöm manö it n+n
udagöl.’ *

¹¹ Pen manö hod rikem nan y+n rö hagpin u, God Manö adö u hagpin.

¹² Y+n rimnap lugnab wög ad+n arep adan adö au a g+pin u, nibi bi gau God Manö u n+naböl pen Seden gas+ naj

n+nöm, kale God Manö u n+n udlö, God kalip ud kam+n yunab u naj göp a göm, apöm God Manö gas+ kalip an dan m+döp u ju udö, hauł g+naböl, a gem hagpin.

¹³ Pen y+n rimnap lugnab kabö adö minöñ pro pro mideinab gau a g+pin u, nibi bi gau God Manö u n+nöm, ñ+ñ+ löm, aij a gö n+nöl gi, manö an+bu n+n udnaböl u pen n+n ud p+dön gagnaböl rö, m+nör rimnap auö hauł göm arö g+naböl, a gem hagpin.

¹⁴ Pen y+n rimnap lugnab nag+ g+ikas+ an gau a g+pin u, nibi bi gau God Manö u n+naböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka m+ñ m+ñ gep adö u nöp gas+ n+nöm, God Manö n+n ud p+dön gagnaböl, a gem hagpin.

¹⁵ Pen y+n rimnap minöñ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabił nöp p+lnab a g+pin u, nibi bi gau God Manö u n+nöm, n+n ud p+dön yabił göm, gi dam dam, nan magö aij p+lnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas an+g hagöm haga, “Nibi bi gau hapö lauöm rin cög m+gan aka abañ adö hanbal u mo gay+ik gau pi gagnaböl. Adö au g+lan rik l+lö mailö gö, nibi bi gau ram raul m+gan an+bu apöm mailö an+bu n+naböl. *

¹⁷ “U rö nöp me, nan n+hön n+hön pi göl m+döp gau, magöñhalö waiö l+ nab; nan n+hön n+hön pału gi m+döp gau, magöñhalö ud mailö göp au l+ nab. *

¹⁸ “An+b u, manö hagabin u n+n aij g+mim. Nibi bi manö n+nöm, n+n udnaböl gau, manö aij rimnap halö n+naböl; pen nibi bi manö n+nöm n+n udagnaböl gau, pro pro n+nun a göm n+nbal u halö böñ nöp ur g+nab. *

*Jisas n+me n+mam bi gau
(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Pen ñ+n an+bu nöp, Jisas n+me aip, n+mam hain nipe gau aip Jisas nip n+nig aula. Apöm n+nla, ram raul m+gan an+b yan Jisas nibi bi s+s+ göl m+deila n+nöm hön yan m+deila.

* 8:10: Ais 6:9-10 * 8:16: Mad 5:15; Luk 11:33 * 8:17: Mad 10:26; Luk 12:2 * 8:18: Mad 25:29; Luk 19:26

²⁰ Anig gilo, nibi bi ap ram raul mideila gau niñom, Jisas nip hagla, "Name namam ne gau nop niñing ap midpal hon yan," a gila.

²¹ Haglö, Jisas kalip haga, "Nibi bi an an God Manö u niñom hain gipal gau me, ami yad, mam yad midpal," a ga.

*Jisas hagö, yigön kub udeia u ur ga
(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Pen nin ap, Jisas bi nipe gau kalip hagom haga, "Nig Wanö Galili juun böñ lödan arun," a göm, nig magib udöm arla.

²³ Pen an gau arlö niñöl gi, Jisas nipe hon han ara. Hon haneia magö u, yigön asad kub yabıl ap nig anıbu udöm, nig ral nig magib migan u auö, umöl rö nop la.

²⁴ Anig gö, bi nipe gau apöm, Jisas nip anı gilo uraka hagla, "Bi Kub! Hon magorhalö umnig gabun!" a gila.

Hageila, Jisas yigön udaia u abe, nig ral auuaia u abe hag gö, magö anıbu nop yigön u ur göm, nig u haluöm, nöd mideia rö mideia.

²⁵ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, "Kale ai gimim yip niñ udagpim?" ö ga.

Hageia, kale piñin göm aiö waiö göm, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, "Bi anıbi bi an? Nipe hagö, yigön abe, nig kub abe manö nipe hagöp rö nop göp," a gila.

*Bi kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamın la
(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Nig magib udöm, amöm Nig Wanö Galili an u am am, ram minön Gerasa nibi bi midmidal böñ lödan arla.

²⁷ Pen Jisas nig magib u arö gi, nig wanö gof au kabö kutup adö au ma abö gö niñöl gi, magö anıbu nop, kijaki aiön pi aban al mideila bi ap, daun anıbu nibö apöm, Jisas nip nable paka. Bi anıbu nipe magö nop midöm, ram yabıl raul migan u hanagmidöp; wip rigöl gimidal kabö migan gau nop han ajmidöp.

²⁸⁻²⁹ Bi nipe abad middep gau, sen udöm nimagö ma nipe gau adık li pidön gimidal u pen kijaki nan gau apöm klö gilo, sen limidal anıb gau pak gi dö gö, ram minön nop an gau pör pör armidöp. Pen bi anıbu, Jisas nip niñom aiö göm, apöm ma

if au lug paka. Jisas kijaki aiön pi nip aban alla anıb gau kalip haga, "Bi anıbi nip arö gimim hon arim!" a ga. Jisas anig hagö, kijaki aiön pi nip aban alla bi u, kakö göm, manö kub hagöm haga, "Ne Jisas, God Bi Kub adö i gılan midöp Ni nipe u, yip niñon ginig gabön? Yip ilön kub ñagmön!" a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, "Hib ne u hag!" a ga. Jisas hageia, nipe pen haga, "Hib yad u Iru Nöp," a ga. Kijaki aiön pi nan gau iru yabıl nop nip yuö hiiköm mideila rö u me, anig haga.

³¹ Pen kijaki aiön pi gau Jisas nip neb neb göm hagla, "Hanıp hagmön, mab ke yan ulöm migan mauñ juaga u yuagmön!" a gila.

³² Anig hagöm, kaj iru yabıl nop amıl geila yöp ba anıb gau niñom, Jisas nip neb neb göm hagla, "Ne hanıp hagö, am kaj midpal gidan kalip yuö hiıkun," a gilo, Jisas yau a ga.

³³ Jisas yau a gö, kijaki aiön pi nan gau, bi u nip arö göm, am kaj anıb gau kalip yuö hiıklö, kaj gau pig ju sir ba yan amöm, gi dam nig wanö an yan paköm, nig niñom magorhalö um hakla.

³⁴ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anıbu niñom, gi dö gi am nibi bi daun mideila gau kalip hag ñöm, am nibi bi ram minön daun söl au mideila gau kalip hag ñöm, gila.

³⁵ Hag nilö, nan anıbu niñon gö hagaböl a göm, apöm niñla, bi kijaki yuö hiiköm midmidöp u, kamın lö, waij yimöm, Jisas ma if söl au asık mideia. Kale anıbu niñom anın gö piñin gila.

³⁶ Pen nibi bi niñ midlö niñöl gi, Jisas kijaki hag hon yua, nibi bi gau, nibi bi hain aula gau kalip, anig anig göp, a göm, hag nila.

³⁷ Pen Gerasa nibi bi magorhalö anın gö piñin göm, Jisas nip, ne ado gi aru a gilo, nig magib udöm hada.

³⁸ Jisas arık arnig geia niñom, nipe gö kijaki aiön pi hon arla bi anıbu, nip manö neb neb hagöm haga, "Yad ne aip arul," a ga.

³⁹ Anig hageia, Jisas nip pen haga, "Wasö. God nop nan aij yabıl niñon niñon

göp u, ne ram ne ammön nîbi bî ne gau kalîp hag ñîmön,” a ga.

Anîb u, nîpe daun nîpe ado gî amöm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö, Jisas yîp anîg anîg göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nîbi ap Jisas nîp ud nîjô kamîñ la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen nîbi bî Jisas auab a göm, abad mîdeila gau, Jisas ñîg magîb udöm amjakö, aij yabîl auabön e gîla.

⁴¹⁻⁴² Pen bî kub Juda magum gep ram abad mîdmîdöp bî ap hib nîpe Jairas. Pai nîpe añî yabîl mî in la mîgan lan u umnîg gö, Jairas nîpe apöm, Jisas mîdeia söl au kugom yîmöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añî u umnîg gab,” a ga. Hageia, Jisas nîñnîg arö nîjöl gî, nîbi bî iru yabîl nöp apöm, nîp böñ böñ cîro cîro ñöl gî arla.

⁴³ Pen nîbi ap pör pör nîpe nîbi adan armîdöp mî unbö mîgan lan la. Nîbi anîbu, wös wameb bî gau yîp gîlö, yîp kamîñ lan a göm, kalîp mani ñîmîdöp u pen nîp gîlö mîlep gînim rö laga.

⁴⁴ Nîpe Jisas araiia jöl adö lau apöm, walîj mîlö kub la u ud nîjô nîjöl gî, magö anîbu nöp nîp mîlep ga.

⁴⁵ Pen Jisas kalîp haga, “Yîp bî an ud nîjôb?” ö ga.

Hageia, nîbi bî gau hagla, “Hon ud nîñagun,” a gîla. Pen Pida haga, “Bî Kub, nîbi bî iru nöp gai i apöm, nöp cîro cîro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ap yîp ud nîjôb. Pîdön yad u aröp nîñem hagabin,” a ga.

⁴⁷ Pen nîbi Jisas ud nîña anîbu, nîpe pi gînim rö laga u nîjöm, gîl gîl göl gî, Jisas mîdeia söl au ap kugom yîma. Nîbi bî anîb gau nîñ mîdeila an gau, Jisas nîp hagöm, nîpe nan gö, Jisas ud nîjô, magö anîbu nöp kamîñ löp aiud u magöñhalö waiö haga.

⁴⁸ Hageia, Jisas nîp haga, “Pai yad. Ne yîp ud nîñnô kamîñ lan a gîmön nîñ udpan u, yîp ud nîjô kamîñ löp me u. Manö mîdagöp. Ne ammön, God ñîmagö ara adö u mîdaimön,” a ga. *

* 8:48: Luk 7:50

⁴⁹ Jisas anîg hagö nîjöl gî, bî Jairas nîp wög gîmîdöp bî ap apöm, Jairas nîp haga, “Pai ne böñ nöp umöb; hag ñeb bî nîp hagö ma ilön auagnîm; ado gî arnîm,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anîbu nîjöm, Jairas nîp haga, “Pai yad u umöb a gîmön, gasî u nîñagmön. Nîñ udeinabön u, nîp kamîñ lî nab,” a ga.

⁵¹ Anîg hagöm, Jairas ram nîpe u amjaköm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö hag höñ au yañ löm, pai nîme nap mîhau, Pida u, Jon u, Jems u kalîp uñ göm, pai u nîp nîñnîg ram raul mîgan yañ arla.

⁵² Pen nîbi bî, pai anîbu umöb a göm mîtön gî mîdeila gau, Jisas kalîp haga, “Kale mîtön gagim. Pai u umagöp; yîharîñ hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anîg hageia, nîbi bî gau, pai anîbu böñ nöp umöb u nîjöm, nîp mîhol gîla.

⁵⁴ Pen Jisas pai u ñîmagö kîd nîpe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

⁵⁵ Anîg hagö, ana nîpe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rîmnap ñîbe ñîñan,” a ga.

⁵⁶ Pai nîme nap kale aiö waiö gîlö. Pen Jisas kalîp ber mîhau haga, “Nîbi bî rîmnap kalîp manö anîbu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

Jisas bî nîpe unbö mîgan lan gau hag ke ke yua

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹⁻² Jisas bî nîpe unbö mîgan lan kalîp hagö aueila haga, “Yad kalöp bî yad, klö yad ke ñem, yunîg gabin. Anîb u, kale gau ammim, kîjaki aiön pi nîbi bî yuö hiîköm mîdpal gau hagpe höñ aröl; nîbi bî nan göp gau gîpe kamîñ lînim; nîbi bî mîña göp gau gîpe hir gînim; God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u hag ñîbe nîjöl.

³ Pen arnîg gîmim, walab adîñ, wadî, nan ñîñeb, mani, walîj, nan gau halö ud aragmim; yîharîñ armim.

⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalîp aip han mîdmim, daun anîbu arîk arun a gînabim u, magö u nöp arîk armim.

⁵ Pen ram m̄nōḡ m̄gan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun an̄bu ar̄k arun a ḡnabim u, kal̄p hagmim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, m̄nōḡ nabōḡ kalöp i auajun, nan ac̄p ac̄p ma han̄p udöp u ðik ḡi yuun arabun,’ a ḡimim, ðik ḡi yumim armim. An̄g ḡnabim, kale ḡi naij ḡipal u n̄ḡnaböl,” a ga. *

⁶ An̄g hagö, kale ram r̄ḡg aglō magōḡhalō gau gau am am manö aij u hag ñöl ḡi, n̄bi b̄i m̄ña ga gau ḡilō kam̄ḡ la.

*Herod gas̄i iru n̄ḡa
(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

⁷ Pen n̄bi b̄i gau, Jisas n̄hōn n̄hōn ga manö u hag am̄l ap̄l ḡilō n̄ḡöl ḡi, gapman b̄i kub Herod n̄ḡöm, gas̄i iru yab̄ḡ n̄ḡa. N̄bi b̄i r̄imnap hagla, “Jon b̄i ñḡ pak ñeb uḡam r̄ib ḡi dö ḡila uma u, kauyaḡ uraköp,” a ḡila. *

⁸ R̄imnap hagla, “B̄i nōd n̄bö God manö hagep b̄i u Ilaija n̄pe auöp,” a ḡila. R̄imnap hagla, “B̄i hadame dagol gau God manö hag ñ̄m̄döp b̄i ap kauyaḡ kam̄ḡ lōm auöp,” a ḡila.

⁹ An̄g haglō, b̄i kub Herod haga, “Jon n̄p uḡam r̄ib ḡi dö ḡinō hadö uma rö, b̄i an̄bu b̄i an ap m̄dō n̄ḡöl ḡi hagaböl u am n̄ḡnam,” a gōm, gas̄i u n̄ḡa. *

*Jisas n̄bi b̄i iru nöp nan ñ̄ḡeb ñö ñ̄ḡla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

¹⁰ Pen Jisas b̄i n̄pe unbö m̄gan laḡ ado ḡi apöm, ram m̄nōḡ gau ajōm nan n̄hōn n̄hōn ḡila manö u, Jisas n̄p hag ñ̄la. Hag ñ̄lō, am ram m̄nōḡ m̄gan ap ke am m̄daiun a gōm, Jisas kal̄p uḡ gōm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan aḡ gau arlō n̄ḡöl ḡi, n̄bi b̄i r̄imnap hagla, “Jisas b̄i n̄pe gau aip apöm padiaböl,” a ḡila. An̄g haglō, n̄bi b̄i iru nöp n̄p n̄ḡḡḡ hain ḡila. Aueila, n̄pe aij auabim e gōm, God n̄bi b̄i udöm abad m̄deinab manö u kal̄p hag ñöl ḡi, n̄bi b̄i nan ga gau gö kam̄ḡ la.

¹² Pen dugo s̄idō wad ar̄ḡ geia magö u, b̄i n̄pe unbö m̄gan laḡ apöm, Jisas n̄p hagla, “Ram m̄nōḡ gai i, n̄bi b̄i m̄dagpal, ram m̄nōḡ nöp aḡ aui m̄dpun rö u, n̄bi

b̄i gai i kal̄p hag yuö, ram n̄bi b̄i m̄dpal gau ke ke amöm, nan ñ̄ḡeb kale gau ke ulhai n̄ḡöm, haneb m̄gan gau ulhai n̄ḡlaḡ,” a ḡila.

¹³ An̄g hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kal̄p ñ̄mim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan ñ̄ḡeb iru m̄dagöp. Ȳhar̄ḡ bred magö unbö mam̄d u m̄döm, kabsaḡ m̄höp m̄döp. Ne n̄hōn gas̄i n̄ḡban? N̄bi b̄i gai i iru nöp m̄dpal u, hon am nan ñ̄ḡeb kal̄p r̄imnap rau dapun aka?” ḡila.

¹⁴ Ñ̄n an̄bu, n̄bi b̄i apöm magum ḡila gau, n̄bi ñ̄i pai gau wasö, b̄i gau nöp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas b̄i n̄pe gau kal̄p haga, “N̄bi b̄i iru nöp ap m̄dpal gai i hagpe, n̄bi b̄i unbö ñ̄n̄juöl m̄höp ado ḡi da unbö s̄idun laḡ (50) ugan ke ke as̄klaḡ,” a ga.

¹⁵ Hageia, b̄i n̄pe gau n̄pe haga rö nöp ḡilō, n̄bi b̄i gau magōḡhalō au as̄kla.

¹⁶ N̄pe bred magö unbö mam̄d u udöm, kabsaḡ m̄hau halö udöm, ḡilaḡ ḡi kumi kabö adö laḡ au n̄ḡöm, God n̄p aij a gōm, nan ñ̄ḡeb an̄bu ud jö gōm, b̄i n̄pe gau kal̄p ñö, kale pen udöm, n̄bi b̄i gau kal̄p n̄ime li ñ̄la.

¹⁷ Ñ̄ila, kale magōḡhalō ñ̄ḡ damöm, ñ̄ḡ haköl rö lagö, nabōḡ nabōḡ pali pali ḡila gau, b̄i n̄pe gau ud wad̄ unbö m̄gan laḡ yaglō ajmaḡ raua.

*Pida haga, “Ne Krāis u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen ñ̄n ap, Jisas am ke halö God n̄p sabe göl ḡi m̄döm, b̄i n̄pe gau kal̄p hag n̄ḡöm haga, “N̄bi b̄i gau ȳp b̄i an a ḡi gas̄i n̄ḡbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “N̄bi b̄i r̄imnap nöp Jon b̄i ñ̄ḡ pak ñeb u a ḡi gas̄i n̄ḡbal; r̄imnap nöp b̄i nōd n̄bö God manö hagep b̄i u Ilaija a ḡi gas̄i n̄ḡbal; r̄imnap nöp b̄i hadame dagol gau God manö hag ñ̄m̄döp b̄i ap kauyaḡ kam̄ḡ lōm auöp a ḡi gas̄i n̄ḡbal,” a ḡila. *

²⁰ Hageila, Jisas kal̄p pen hag n̄ḡa, “Pen kale ke ȳp b̄i an a ḡimim, gas̄i n̄ḡbim?” ö ga.

* 9:5: Luk 10:4-11 * 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8 * 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiss nipe u,” a ga. *

²¹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim, wasö yabih!” a ga.

Jisas haga, “Umeme kauyan uraknabin,” a ga

²² Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bi Ñi nipe nip ilön kub yabih ñinaböl. Bi manö ud asikep gau, bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, nip niñlö mulu lugö al pak lilo, umnab u pen ñin mihöp midöm ruö ñin mihau nigan u kauyan uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nipe gau abe, nibi bi mideila gau abe, kalip magöñhalö hagöm haga, “Nibi bi yip hain gun a göm, gasi niñeinaböl gau, nan minöñ naböñ adö il i gasi kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arö göm, ñin añi añi mab kros ud kag göm yip hain göl. *

²⁴ Nibi bi an, hañ roman, kamij midep magö hon ke gasi niñun mid aij ginabun a göm, gasi niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nibi bi an, Jisas nip niñ udun, hañ roman, kamij midep magö hon niñhön niñhön ginab u manö midagöp a göm, gasi niñnaböl gau, kamij midep magö u udnaböl. *

²⁵ Nibi bi nan minöñ naböñ adö il i udun a göm, gilö arnab gau, nan aij aij gau udöm, minöñ naböñ adö il i mid aij ginaböl, pen hainö umöm minöñ naböñ adö il i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab.

²⁶ Nibi bi an yip nable gö, yad Jisas nip niñagpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apil mailö aij ke u udem, ejol ut mailö aij halö gau aip aunabin ñin u, bi anibu nip nable gö, niñagpin a ginabin. *

²⁷ Pen kalöp niñjö yabih hagabin, nibi bi mihni midpim gai i rimnap umagnabim; kamij nöp midmim, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u niñnabim,” a ga.

* 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27 * 9:24: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9 * 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22

Jisas hañ roman nipe u ke yabih la

²⁸ Jisas anig hagöm, ñin unbö raleb jin rö midöm, Jon, Jems, Pida kalip ut göm, God nip sabe ginig göm yöp dum anib au ara.

²⁹ Amöm, God sabe gi midö niñöl gi, mulu adin nipe ke yabih löm, walij nipe rud yabih löm, mailö unbö ke yabih ga niñla.

³⁰⁻³¹ Anig gö niñöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosi aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. *

³² Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. *

³³ Bi anib mihau arnig gilö niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, “Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabih midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiharin mihau nigan, nöp ap, Mosi nip ap, Ilaija nip ap gun,” a ga.

³⁴ Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magöñhalö ralu ñö piñin gila.

³⁵ Pen manö ap kumi an au nibö apöm haga, “Bi i Ñi yad; yad nip hag linö. Kale manö nipe hagnim rö niñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag pis gö, magö anibu nöp niñla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen dum ilö lan midöm, nan ga u niñeila u, ñin an anib au nibi bi rimnap kalip hag ñagla.

Ñi pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamij la

(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen ruö, dum ilö lan anibu arö göm, adan au gyan ap luglö niñöl gi, nibi bi iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ Bi ap nibi bi an anibu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb bi. Ñi yad añi i, ne mög niñmön a gem dauabin.

³⁹ Kijaki aiön pi pör nip aban al midöm nip gö, wiñ kub yabih alöm gi dam paköm,

kiñu habkob gaṭ goṭ apöm, um dam aṅ löl gi auöp. Nip anig göm, pör pör nöp gö gö me, nipe ilön mab udöl gi midöp.

40 Bi ne gau kalip, kijaki midöp anibu hag yuim, a gipin u pen kale hag yu wasö niñöm arö gipal,” a ga.

41 Anig hageia, Jisas haga, “Niñi bi miñi midpim minöñ naböñ iñ i, ñin mai manö niñ udnabimñ Yad hadame nöp miñör kale ud ajpin; pen hainö ñin aige gem miñör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anibu nip haga, “Ñi ne anibu söl aui dau,” a ga.

42 Jisas anig hageia, ñi anibu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi ñi u nip klö yabıt göm, pa jö gi yuö gi dam pitab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u nip hag gö, ke arö niñöl gi, ñi anibu kamıñ lö, Jisas dam nap nip ña.

43 Niñi bi ap mideila gau, God klö nipe unbö ke anibu niñöm, ñaul udla.

*Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan niñön niñön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñmidlö niñöl gi, Jisas bi nipe gau kalip haga,

44 “Manö hagnig gabin anibi, kale rimid li niñ aij yabıt gimim midaimim. Söl midöp, Bi Niñ nipe nip mumug niñöm, bi rimnap kalip ñinaböl,” a ga. *

45 Pen manö haga anibu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñiñ göm Jisas nip hag niñagla. *

*An niñi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

46 Jisas bi nipe anib gau kale ke hag amıl apıl göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. *

47 Jisas bi nipe gau gasi niñla anibu ke niñöm, ñi pro ap dap nipe mideia ba au löm haga,

48 “Niñi bi an yip gasi niñöm, ñi pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen niñi bi an yip udnab u, Bi yip yuö aunö nip abe udnab. Pen bi an aṅ kale au bi yiñarıñ

yabıt rö midöp, bi anibu nöp nipe bi kub yabıt,” a ga. *

49 Jisas anig hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon niñbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anibu hon aip ajagpun rö, ‘Ne anig gagmön,’ a gino,” a ga.

50 Hageia, Jisas haga, “Niñön ginig nip anig hag gipen Niñi bi kalöp niñlö mulu lugagnab gau, bi niñeb hon a gimim niñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas nip udagla

51 Pen Nap nipe Jisas nip dam ram minöñ nipe kumi kabö adö lañ ud arep ñin u söl ga niñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö gi niñöm me ara.

52 Nipe bi nipe rimnap nöd hag yua. Kale amöm nan nip gi jin ginig, ram minöñ Sameria aṅ au ram ritig aglö ap arla.

53 Pen Sameria niñi bi ram ritig aglö anibu hanmidal gau, Jisas Jerusalem arnig geia manö u niñöm, nip hag wiñai udagla.

54 Anig gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip niñmil, Jisas nip haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö lañ niñbö mab miñarñ haglo, apöm niñi bi anig gipal gau kalip innim aka?” gılö. *

55 Anig hagailö, Jisas ado göm kalip miñöñ niñöm, anig gagnabun a göm, kalip miñöñ hag ga.

56 Niñi bi anib gau Jisas nip udagnaböl u niñöm, ram ritig aglö anibu arö göm, ram ritig aglö ke niñbö ap arla.

*Bi ap Jisas nip haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga
(Mad 8:19-22)*

57 Pen adan aṅ gau arlö niñöl gi, bi ap apöm, Jisas nip haga, “Ram minöñ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

58 Anig hageia, Jisas nip haga, “Yad aip uñham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale minöñ miñgan gau midöp; yaur gau rin kale u ke midöp; pen Bi Niñ nipe, ka haneb nipe ap midagöp,” a ga.

* 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mad 10:40 * 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23

* 9:54: 2Ki 1:9-16

59 Pen Jisas bî ap nîp haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anîg hageia, bî anîbu pen pe haga, “Bî Kub, yîp yau a gö, yad am bap yad rîgöl gem aunam,” a ga.

60 Hageia, Jisas nîp pen haga, “Nîbi bî yîp nîŋ udagpal rîmnap umaiöl, nîbi bî yîp nîŋagpal rîmnap dam rîgöl göl. Ne pen ammön, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö u hag ñö aran,” a ga.

61 Pen bî ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yîp yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalîp manö hag ñî aij gem, ñîmagö pakem, aunam,” a ga. *

62 Hageia, Jisas pen haga, “Nîbi bî an wög adîŋ il göm, gasî iru nîŋöm, nab au arö gî nab gau, God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u hag ñeb bî wög u gî nîm rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bî nîpe iru nöp hag yuö am ram mînönj ke ke arla

1 Hainö Jisas bî nîpe ñîŋjuöl mîhau nîganj ado gî da mîgan lanj (72) udöm, kalîp baluöm mîhau ke, mîhau ke, ram mînönj gau ke ke yunîg göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ñîbe, yad hainö nînabin,” a ga. *

2 Pen kalîp manö ap haga, “Nan wög kub yabîŋ mîdöp u pen nîbi bî nan magö ral dauep gau iru mîdagpal. Anîb u, Bî Kub wög adîŋ nap nîbö u nîp hag nîŋbe, nîbi bî nan magö ral dauep rîmnap halö hagö, am ral dauöl. *

3 Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb mîdpal anj au hag yuabin. *

4 Kale mani rin, wadî, ma rîrîp gau halö ud aragmim. Nîbi bî rîmnap aip adan anj au manö hag mîlö mîdagaimim. *

5 Pen ram ap amjakmim, ram raul mîgan amöl gî, kalîp manö aij hag ñîmim haggim, ‘God kalöp abad mîdeian,’ a gîmim.

6 Anîg hageinabim, nîbi bî God manö hain aij nîpe udep rö ap mîdeinab u, manö

hain kale anîbu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gî aunab.

7 Pen ram anîbu nöp mîdaimim, nan magö dap ñî naböl u ñîŋöl gî mîdaimim. Bî wög gîpal gau pen hajî udpal. Anîbu rö, kalîp manö aij u hag ñî nabim rö, kale pen nan magö dap ñî naböl. Pen kale ram ram gagmim. *

8 Pen daun ap araimim, kalöp hag wîhai udöm, nan magö ñî naböl u, haŋwölö ñîŋmim. *

9 Ram mînönj anîbu, nîbi bî nan gî nîm gau kalîp gîpe, kamîŋ lî nîm. Nîbi bî gau magöŋhalö kalîp hag aij gîmim haggim, ‘God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, ma îf kalöp u auöp,’ a gîmim.

10 Pen daun ap araimim, kalöp hag wîhai udagaiöl, adan anj au ammim haggim,

11 ‘Ram mînönj kalöp i auajun u, haŋîŋ acîp acîp ma hon udöp gau kale ke kîk gî yu arabun. Pen nîŋ aij gim! God nîbi bî udöm abad mîdeinab u, ma îf kalöp u auöp,’ a gîmim. *

12 Yad kalöp hagabin, hainö manö kub nîŋnaböl ñî n u, daun kub Sodom nîbi bî nan si nan naij nöp gîlö gîlö in habîk ñîŋ ara u, manö kub nîŋöm ilön pro rö udnaböl; pen nîbi bî manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub nîŋöm ilön kub yabîŋ udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

13 “Korasin nîbi bî gau abe, Bedsaida nîbi bî gau abe, nan gagep rö u gînö, nîŋmim arö gîpim rö, ilön kub yabîŋ udnabim. Pen daun kub mîhöp Daia Saidon nîbi bî gau kalîp, nan gagep anîbu rö rîmnap gînö nîŋblap u, kale waŋj gî dö gî lugöp rîmnap yîmöm asîkôm, run he ud yuöl gî ud yuöl gî mîdöm, nan naij gî mîdal anîbu arö gîblap.

14 Manö kub nîŋnaböl ñî n u, Daia Saidon nîbi bî gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin nîbi bî gau abe, kale Bedsaida nîbi bî gau abe ilön kub yabîŋ udnabim.

* 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3: Mad 10:16 * 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * 10:7: 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27 * 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

15 Pen ñin anibu, kale Kapaneam nibi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö laŋ au aragnabim; böŋ nöp uŧöm miŋan kub yaŋ arnabim,” a ga.

16 Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yip u rö nöp udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau, yip nöp wasö, Bi yip hag yuö aunö u nip u rö nöp udagnaböl,” a ga. *

Bi nipe hag yua gau ado gi aula

17 Pen hainö bi nipe ñinjuöl mihau niŋaŋ ado gi da miŋan laŋ (72) anib gau, ram minöŋ gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas nip hagla, “Bi Kub! Kijaki aiön pi nibi bi aban albal gau, hib ne hagun, ‘Jisas midöp rö arim!’ a gino, hagpun rö niŋöm arbal,” a gila.

18 Hageila, Jisas kalip haga, “Yad niŋ midnö niŋöl gi, kijaki aiön pi nap kale Seden, aŋim aŋim rö udöm kumi kabö adö laŋ nibö ap lug paka. *

19 Kalöp hag libin u me, re haino sara, gaiwadö, hauat, nan hapeb anib gau abe, Bi Koŋmat klö nipe u abe, kalöp gi naij göl rö lagöp. *

20 Pen kijaki aiön pi nan gau hagpun rö niŋöm höŋ arbal a gimim, miñ miñ gagmim; God nipe hib hon kumi kabö adö laŋ au kalı kliš riköp, a gimim, miñ miñ gimim,” a ga. *

*Jisas Nap God nip aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

21 Magö anibu, Ana Ut u Jisas nip ajman rau midö niŋöl gi, nipe miñ miñ göl gi, Nap nipe nip haga, “Bapi, ne Bi Kub kumi kabö adö laŋ abe, minöŋ naböŋ it i abe abad midpan u, gasi ne ke niŋö aij göp adö u nöp gipan. Hon nibi bi kub gasi niŋ kid hiikun ke niŋbun, a gipal gau, kalip manö aij it u yamagpan pen ñi pai pro gau, ne kalip gasi aij nö, manö aij it u niŋbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

22 Jisas anig hagöm haga, “Nibi bi rimnap yad bi aigale bi rö midpin u

niŋagpal; Bapi nipe nöp yip niŋöb. Pen Bapi nipe bi aigale bi rö midöp u, nibi bi rimnap niŋagpal; yad ke nöp niŋbin. Nipe yip pidöŋ nan nipe gau magöŋhalö ñöb rö, nibi bi kalip yamnam a ginabin gau nöp, Bapi kalip yamnö nip niŋnaböl. Nibi bi rimnap halö Bapi nip niŋagnaböl,” a ga. *

23 Jisas anig hagöm, ado göm, bi nipe gau nöp kalip hagöm haga, “Nan anibi niŋabim u, miñ miñ gimim. God kalöp nöp me ud aij yabit gö niŋabim.

24 God manö hagep bi gau iru nöp abe, kiŋ gau iru nöp abe, nan amgö niŋabim anibi niŋun a göm, abad midmidal u pen kale niŋagla; manö apdi niŋabim anibi niŋun a göm, abad midmidal u pen kale niŋagla.

Jisas, bi aij Sameria nibö u, manö hod riköm haga

25 Ñin ap aŋ au, bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas yip niŋhön manö hagnim a göm, apöm nip hag niŋöm haga, “Manö hag ñeb bi, yad niŋhön niŋhön gem, pör middep magö u udnam?” ö ga. *

26 Hageia, Jisas nip haga, “Lo manö u kalı kliš riköm, niŋhön hagla?” ö ga.

27 Hageia, bi lo manö hag ñeb bi anibu haga, “Lo manö u niŋbin, Mosıs kalı kliš riköm haga,

‘God Bi Kub ne u nip miñ miñ gimön, gasi rimid ne u nip ñimön, klö ne u magöŋhalö nip ñimön, nip midmagö yabit limön.

Ne ke midmagö liban rö,

nibi bi rimnap kalip u rö nöp midmagö limön,’ a ga,” a ga. *

28 Anig hageia, Jisas bi anibu nip haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anibu nöp hain gimön, pör middep magö u udnabön,” a ga. *

29 Jisas anig hageia, bi lo manö hag ñeb bi anibu, hib yad u pro ginab a göm, Jisas nip kauyaŋ hag niŋöm haga, “Lo manö kalı kliš rika u, nibi bi rimnap kalip midmagö limim a göm, kalı kliš rika.

* 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20:

Plp 4:3; Rep 3:5 * 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Dud 6:5; Lep 19:18

* 10:28: Lep 18:5

Ani bu u, ni bi bi mai kalip midmagö limim a göm, kal i kün rika?" ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bi lo manö hag ñeb bi anibu nip, manö pen hagöl gi, aiud udöm haga, "Bi ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan an au arai ninyöm, bi nan si udep rimnap apöm, nip mifnu magö paköm, wafij nan nipe gau pit gi ud arlö ninyöl gi, nipe adan an au umnig göm gi mideia.

³¹ Bi God nip nan sabe gep bi ap, adan adö anibu amöm bi anibu umnig göm gi mideia au ninyöm, böj lau nöp adan löm ara.

³² Pen bi Lipai it bi ap, adan adö anibu nöp amöm, bi anibu umnig göm gi mideia au ninyöm, mideia sö l au amöm nin aij göm, böj lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bi Juda wasö, ram minöj Sameria nibö bi ap, adan mlö añi anibu nöp amöm, bi anibu umnig göm gi mideia au ninyöm, nip mög yabit nija.

³⁴ Nip mög yabit ninyöm, mideia sö l au amöm, wös nip gau wel rimnap löm, ñig wain rimnap löm, wös nip gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nipe u löm, ram mani rauöm hanmidal u dam löm, abad mid aij yabit ga.

³⁵ Ruö arnig göm, bi ram abad midmidöp anibu nip silpa kid mihöp ñöm haga, 'Ne bi anibi nip abad mid aij gimön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gi apem nöp ñinabin,' a ga," a ga.

³⁶ Jisas aiud anibu udöm, nipe bi lo manö hag ñeb bi anibu nip hag nija, "Bi adan an pak lila u, bi mihau nigan padiöl göm arla gau, bi an nipe ke midmagö la rö, nip midmagö la?" ö ga.

³⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, "Bi nip mög ninyöm gi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas nip haga, "Ninyö nöp hagnan. Me ne arammön, adö anibu nöp gimön," a ga.

Jisas nipe Mada Maria añil mihau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi nipe gau aip ram minöj ap amjakeila, ni bi ram minöj anibu mideia ap apöm, kalip ut gi dam ram nipe u ara. Ni bi anibu hib nipe Mada.

³⁹ Ram nipe u nifin ap mideia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas mideia sö l au ap asiköm, Jisas manö hageia u ninyomideia. *

⁴⁰ Mada nipe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru ninyöm, ap Jisas nip haga, "Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru ninyban u aij wasö.

⁴² Maria manö aij yad ninyam a göm, gasi añi u nöp ninyöm, ap manö yad ninymidöp. Ni bi bi ap nan aij udöp anibu pit gi udnim rö lagöp," a ga. *

11

God nip sabe ginig, anig göl rö hagnim, a ga

(Mad 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nin ap, Jisas ram minöj ke migan ap midöm, Nap God nip sabe gö l gi mideia. Sabe gi pis gö ninyöl gi, bi nipe ap apöm nip haga, "Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö ninybal rö, ne hanip u rö nöp hag ñö ninyun," a ga.

² Hageia, Jisas kalip haga, "God nip sabe ginig gimim, anigöl hagnim, 'Bapi, ni bi bi gau hib ne haglö adö aran. Ne ni bi bi udmön abad mideinabön nin u yinid aunim.

³ Nan magö hanip nin añi añi pör pör ninban rö u ninmön.

⁴ Ni bi bi rimnap hanip gi naji gilö, kalip pen ninyo mulu lugö gi naji gagpun rö, hon nan si nan naji gipun gau ninymön arö gimön.

Hanip abad midaimön, gasi ap wakainim, gi naji gagun,' a gimim," a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anibu hagöm, bi nipe gau kalip manö hod riköm haga, "Kale bi ap, sibön an kub yan, bi ninyeb nipe ram amöm hagnab, 'Midaimam, bi ninyeb yad ap mlö gau nibö apöm ram yad u apjakajip. Pen nan nip ninö ninyim u midagöp u me, nöp auabin. Yip bred magö mihau nigan ni,' a ginab. Hageinab, bi ninyeb nipe anibu manö pen hagnab,

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mad 6:33

7 ‘Sibön aṅ kub i yip ap unbö hagmön! Yad ñi pai yad gau aip ajöṅ giñun hanabun. Anib u, yad aigöl gem urakem, nöṗ nan hagabön anib gau ud ñinam?’ ö ginab.

8 Pen kalöp hagabin, bi ram nap nibö u, bi niṅeb yad a göm yiṅid ud ñagnab, ji niṗ ñi a göm abad midöl gi, klö gi midö midö, hagnab rö ñinab.

9 Anib u, kalöp hagabin, nan niñhön midagainim, God niṗ hag niṅbe, kalöp ñinab. Nan niñhön ulhai niṅnabim u, udnabim. Hanip ajöṅ u hiikanṅ a gimim, pak gu gu giṗe, hiiknab.

10 Niñhön ginig: nibi bi God niṗ hag niṅnaböl gau, udnaböl. Nibi bi nan ulhai niṅnaböl gau, udnaböl. Nibi bi hanip ajöṅ hiikanṅ a göm, pak gu gu gilö, kalip ajöṅ hiiknab.

11 Kale ñi pai nap gau, ñi kale ap kabsat nan a geinab, re ap ñinabön aka?

12 Aka ji, yaur magö nan a geinab, hauat ap ñinabön akanṅ U rö nöṗ anig gagnabön.

13 Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöṗ ñinabim. Bapi kumi kabö adö laṅ au midöp u Bi aij yabit. Niṗe nan naj ap ñagnab. Ana Uṭ u hanip ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gageṗ rö gab, a gila

(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Pen bi ap niṗ kijaki abanṅ alö, manö hagöm wasö, yiṅharinṅ nöṗ mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi abanṅ almideia u manö hagö niṅöl gi, nibi bi niṅmideila gau aiö waiö gila.

15 Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Niṗe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö niṗe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

16 Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas niñhön ginab a göm, hagla, “Nan niṅageṗ ap ke kumi kabö adö aulik gö niṅun me, God nöṗ hag yuö auna u, niṅnabun,” a gila. *

17 Pen Jisas gasi piral kale ke niṅla u ke niṅöm haga, “Ram minöṅ kub añi ap, ud

asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram minöṅ anibu lug paknab. Nibi bi it añi ap, u rö nöṗ ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi it añi anibu lug paknab.

18 Anib unbö rö nöṗ, Seden it u ud asik ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimṅ Pen kale yip hagpim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höṅ araböl,’ a giṗim.

19 Anig hagpim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höṅ yubalṅ Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp.

20 Pen yad God klö niṗe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höṅ yubin rö, kale niṅnabim, God nibi bi udöm abad middep ñin u hanip hadö auöp i, a gimim niṅnabim.

21 “Pen bi klö ap, wim po niṗe li aij göm, ram niṗe u niṅ mideinab, nibi bi rimnap nan niṗe ap piṅ gi udöl rö lagnab.

22 Pen bi klö yabit ap ke apöm, niṗ aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö piṅ gi udöm, nan si udnab gau dam niṗe li ñinab. *

23 “Nibi bi yip piṅ midagpal gau, wög yad giṗin u rib waṭ giṗal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinaböl gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyanṅ ado gi aunim rö löṗ, a ga

24 “Kijaki aiön pi ap, nibi bi abanṅ li midö, hag höṅ yuö arnab u, am ram minöṅ nöṗ aṅ gau aramöm, ka ap ulhai niṅem mideinam, a göm, am aṅ anib gau aj aj wasö niṅöm, ‘Ram raul miṅan nöṗ midem aubin u arnam,’ a ginab.

25 Hagöm, amöm niṅnab, ram anibu hik gi aij gi, kuö aij nöṗ mideinab.

26 Niṗe niṅöm gau amöm, niṗe rö wasö, kijaki aiön pi naj yabit unbö mudun jinṅ u halö uṭ gi dapöm, miṅan anibu am mideinaböl. Anig gö, bi anibu nöṗ aij pro rö midmidöp rö wasö; uri niṗe böṅ nöṗ naj yabit mideinab,” a ga.

* 11:15: Mad 9:34; 10:25 * 11:16: Mad 12:38 * 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50

27 Jisas manö anıbu hagö, nıbi bı iru mıdeila anıbu au nıbi ap uraköm, wıñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, mıñ mıñ yabıñ gınım,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anıg hagpan u pen nıbi bı an an God Manö u nıñöm hagöp rö gınaböl gau, kale mıñ mıñ gınaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö nıñun, a gıla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

29 Pen nıbi bı iru yabıñ nöp ap magum gılö nıñöl gı, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı mıñi mıdpım anı auı, nan si nan naij göl gı mıdmım hagpım, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö lan gö nıñun,’ a gıpım. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gınö nıñagnabım. Bı God manö hagep Jona nıp ga adö u nöp yıp gö, nıñnabım. *

30 Daun kub Ninepa nıbi bı gau, God manö hagep bı Jona apöm ga rö nıñöm God nıp nıñ udla rö, nıbi bı uri mıdpım gau, yad Bı Ñı nıpe gınabin rö nıñmım, nıñnabım.

31 Pen hadame nöp nıbi kwin ram mınön mılö mıdeia gau nıbö apöm, Kın Solomon manö aij hagab u nıñın a göm aua. Pen kale nıbi bı mıñi mıdpım gau, bı kub Solomon rö wasö, yad Bı Kub yabıñ apem anı kalöp auı mıdem, kalöp manö aij yabıñ hag ñınö udagpım. Anıbu u, manö kub hagep ñın u, kwin anıbu uraköm kalöp nıbi bı mıñi mıdpım gau manö kub hagnab. *

32 Hadame nöp Jona am Ninepa nıbi bı gau kalıp hagö, nan si nan naij gımdal gau, nıñön gınıg anıg gıpun a göm arö göm, God nıp nıñ udla. Jona nıpe hagö nıñ udla u pen mıñi yad Bı Kub yabıñ apem anı kalöp auı mıdem, manö aij yabıñ hag ñınö, nan si nan naij gıpım gau arö gagpım. Anıbu u, manö kub hagep ñın u, Jona nıpe uraköm kalöp nıbi bı mıñi mıdpım gau manö kub hagnab. *

*Sıb anı gau rö mıdagaimım
(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)*

33 “Nıbi bı gau hapö lauöm rin cög mıgan gau pi gagnaböl; adö au gılan rık lılo mailö gö, nıbi bı gau ram raul mıgan anıbu apöm waiö nıñnaböl. *

34 Pen amgö magö u hapö mailö rö mıdöp. Amgö magö u mıd aij gınab u, hañ romanı anı danı mailö göm mıd aij gınab, pen amgö magö mıd aij gagnab u, hañ romanı anı danı sıb göp u rö mıdnab.

35 Kale nıñ aij gımım, anı kalöp danı mailö mıdöp aka sıbön mıdöpñ Kale gası nıñbım, anı hon danı mailö mıdöp a gı gası nıñbım u pen sıbön aunım rö löp rö, kale ke nıñ aij gımım.

36 Hañ romanı kale anı danı magöñhalö mailö gı mıdöl gı, mıgan pro marap sıbön mıdageınab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñınab unbö rö lınab,” a ga.

Kale Perisi prı halö mıdpım, a ga

37 Pen Jisas manö hag juö nıñöl gı, bı Perisi ap nıp haga, “Auö ram yad amul nan ñıñul,” a ga. Hageia, Jisas ram nıpe amöm, raul mıgan yanı nan ñıñıg asıka.

38 Asıköm, nan ñıñö nıñöl gı, bı Perisi anıbu, gası nıpe ke anı gau nöp nıñöm, bı anıbi nıñön gınıg hon Juda kai pör gıpun rö, ñımagö nıpe u ñıg lı yuöm wasö, yıharıñ nöp nan ñıñab a göm, gası u nıña.

39 Jisas gası nıña anıbu ke nıñöm nıp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau hön adö gau ñıg pak aij gıpal rö u gıpım u pen anı kale yanı nan si nan naij gıpım prı u ajmanı rauöm mıdöp. Kale nıbi bı nan aij kale gau udun a gımım, gı naij yabıñ nöp gımdım.

40 Kale hauı halö yabıñ. God kalöp hañ u nöp gı laga; anı yanı abe gı la.

41 Anıbu u, nan pler kap mıgan yanı mıdöp u, nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñımım. Anıg gınabım u, nan kale magöñhalö uı gınab.

42 “Pen kale Perisi kai, nıñ aij yabıñ gımım: kale marö kub yabıñ udnabım. Kamön, dil, nan yıharıñ hañıñ aij auep wög adıñ ranab gau nıñbe, nan kub rö lö, wö ral nıñ dammım, sıduñ lanı arö, nıme lun God nıp añı ap ñun a gımım, pör nıñbım. Nan pro pro gau pör anıg gımım

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10 * 11:32: Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

gipim u aij, pen n+hön ginig manö il yabıl u niñmim hain gagpimñ Nibi bi gau kalıp kabö rö ginim adö u gagpim; kalıp naij ginim adö u nöp gipim. God nıp midmagö lagpim. Anig gimim, gi naij gipim.

43 “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabıl gimim: kale marö kub yabıl udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bi kub mab po asikpal adö u nöp asikpim. Gası kale niñbim u, nibi bi iru midpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bi auabön e!’ gılö, hanıp aij ginab a gimim, niñbim.

44 Pen kale Perisi kai, niñ aij yabıl gimim: kale marö kub yabıl udnabim. Nibi bi rimnap niñöm, kalöp bi aij yabıl a gıpal u pen wip rigöl gıpal hij naij midöp migan gau nibi bi niñagöm adö lan ajpal rö midpim,” a ga.

45 Jisas anig hagö, lo manö hag ñeb bi ap nıp haga, “Manö hag ñeb bi, manö klö yabıl li hagpan anıbu, hanıp u rö nöp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, niñ aij yabıl gimim. Kale marö kub yabıl udnabim. Manö kliñ aij hagpim u, wadı marö kub gau rö, nibi bi gau kalıp gam ñibim u pen kalıp mög niñmim hag rau udagpim.

47 Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, niñ aij yabıl gimim. Kale marö kub yabıl udnabim. Nahai itan kale gau hadame nöp bi God manö hagep bi gau kalıp al pak lıla. Pen kale God manö hagep bi gau wip rigöl kale gi libim.

48 Gipim anıbu, aij nöp pakla a gimim gipim. Nahai itan God manö hagep bi gau al pak lıla; kale pen wip rigöl kalıp gi libim.

49 Anıb u, God gası aij ke niñöb u haga, ‘Bi manö yad hagep gau, bi manö aij yad ud arep gau kalıp yunabin, pen kalıp ji niñöm, rimnap gi naij göm, rimnap böñ nöp al pak linaböl,’ a ga.

50 Pen hadame nöp, God mınöñ nabön il i gi linig ga ñin u riköm, bi God manö hagep gau kalıp pör paklö auöp rö, nibi bi mıñi midpim gai i, nan nabön anıbu pen udnabim.

51 Marö anıbu me, bi Ebol nıp nöd il göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nıp, ka nan sabe gi ñeb ram raul migan u lödan, kabö katum ud gıla bid adö au i, an au al pak lıla. Kalöp niñö yabıl hagabin, manö marö anıbu magörhalö, nibi bi mıñi midpim gau udnabim.

52 Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, niñ aij yabıl gimim. Kale marö kub yabıl udnabim. Manö aij u, gası aij niñeb ram raul migan ajön ki u kale udmim, gau pi gipim. Gau pi gipim u, nibi bi ram raul migan am niñun a göm gası niñbal gau, kalıp pör adan magrem hag rikpim,” a ga.

53-54 Jisas kalıp anig hagöm höñ arö niñöl gi, lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe nıp ji niñöl hagla, “Manö n+hön u hagno, pen hagö niñun, nıp dam manö kub hagnu,” a göm, Jisas nıp manö pıral pıral adö rimnap haglö ara.

12

Nan pi göm gıpal gau waiö niñnaböl (Mad 10:26-27)

1 Pen ñin ap, nibi bi iru yabıl nöp ap magum göm, pen pen cıro cıro ñöm nibi bi rimnap ma abö jö ma jö gılö niñöl gi, Jisas bi nıpe gau kalıp haga, “Perisi kai pör gi naij gıpal u pi göm, mid aij gıpun, a gi gası niñbal. Kale anıb unbö rö gimim rö löp u, kale yıs kale u niñ aij yabıl gimim.

2 Nan pi gimim gıpim gau, hainö waiö lö niñnaböl. Manö agamıj hag pi gıpim gau, u rö nöp waiö lö niñnaböl.*

3 Pen manö sıbön yan hagpim u, mailö halö haglö niñnaböl. Manö agamıj raul migan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lan haglö, yag dam ram mınöñ gau ud arnaböl,” a ga.

God nıp nöp pıñıñ gimim (Mad 10:31)

4 “Nibi bi yad gai i, kalöp hagabin, God nıp cig gıno, hanıp al paknaböl a gimim, pıñıñ gagmim. U yıharıñ hañ roman adö u nöp gi naij gılö, hij ginab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab.

* 12:2: Luk 8:17

⁵ Anı̄b u, yad kalöp hagabin, kale piñiñ gı̄nı̄g, Bı̄ kalöp hañ romanı̄ al pak löm, hainö kalöp mab ke inab mı̄gan yanı̄ ud yunı̄m rö löp, Bı̄ anı̄bu nȫp piñiñ gı̄mim. Nı̄pe nȫp Bı̄ piñiñ gep me; nı̄p nȫp piñiñ gı̄mim.

⁶ “Kale niñbim, nībi bı̄ yaur pro unbö mamı̄d u sikim göm, manı̄ aı̄ı̄ pro miñöp nȫp udpal. Yaur pro anı̄b gau, God aı̄ı̄ ap niñagnı̄m rö lagöp; magöñhalö niñöb u nȫp miñöp.

⁷ Pen kale nībi bı̄ gau nan yabiı̄; yaur gau kale aip adı̄p adı̄p rö wasö. God nabı̄c cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale piñiñ gagmim, gası̄ halö miñaimim,” a ga. *

Jisas nībi bı̄ nīpe miñpim u, nībi bı̄ gau waiö hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö niñö hagabin, nībi bı̄ Jisas lau adö miñpun a göm, nībi bı̄ miñpal anı̄ au waiö hag hiı̄keinaböl gau, yad kalı̄p pen abe nībi bı̄ gai i yı̄p lau adö miñpal a gem, God ejol nīpe miñpal anı̄ au waiö hag hiı̄knabin.

⁹ Pen nībi bı̄ Jisas lau adö miñdagpun a göm, nībi bı̄ miñpal anı̄ au waiö hageinaböl u, yad kalı̄p pen abe nībi bı̄ gai i yı̄p lau adö miñdagpal a gem, God ejol nīpe miñpal anı̄ au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bı̄ Ñı̄ nīpe nīp hag jueinaböl u, God niñöm arö gı̄nı̄g arö gı̄nab; pen Ana Uı̄ u nīp hag jueinaböl u, God nīpe niñöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnı̄g göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bı̄ kub miñpal anı̄ au, aka kiñ miñpal anı̄ au, daueinaböl u, pen manö niñön u udun hagun a gı̄mim, gası̄ iru niñagmim. *

¹² Urak hagpe niñöl gi, magö anı̄bu nȫp Ana Uı̄ nīpe kalöp gası̄ ñö niñöl gi, niñmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a gı̄mim, gası̄ u niñagmim

¹³ Nībi bı̄ iru miñdeila anı̄b au, bı̄ ap Jisas nīp haga, “Manö hag ñeb bı̄, ne mam yad u nīp hagö, bapi nan nīpe ud löm uma gau, nīme li yı̄p böñ lau ke ñanı̄,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas nīp pen haga, “Yı̄p an hagöp, ‘Bı̄ nan ud ası̄k ñeb u miñdaimön,’ a ga niñem nan kalöp gau ud nīme li ñı̄nam?” ö ga.

¹⁵ Jisas anı̄g hagöm, nībi bı̄ miñdeila gau kalı̄p haga, “Niñ aij yabiı̄ gı̄mim. Nan iru nȫp udun a gı̄mim, gası̄ u niñagmim. Nan iru udun a gı̄mim, gası̄ niñnabim u, miñ aij gı̄mim rö lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manö ap kalı̄p manö hod riköm haga, “Bı̄ manı̄ iru miñdeinab ap, wög adı̄n nīpe u, wid magö nan gau iru yabiı̄ nȫp miñdeinab.

¹⁷ Gası̄ nīpe gau nȫp ke niñ damöm, ‘Nan ñı̄ñeb yad iru nȫp miñöp gau, ram raul mı̄gan mai dap lem, ñı̄nı̄ miñdeinam?’ ö giñab.

¹⁸ Pen gası̄ ap niñöm, ‘Ram pro gau rīb wal gi yuem, ram kub kub gau nȫp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul mı̄gan anı̄b gau dam liñabin.

¹⁹ Yad anı̄g gem, yı̄p ke hagnabin, “Bı̄ me. Ne nan aij iru yabiı̄ miñöp u mi iru yabiı̄ nȫp miñöm piñ gagnab. Anı̄b u, wög ne u arö gı̄mön, nan ne anı̄b gau nȫp niñöl gi, ñı̄g niñöl gi, miñ miñ göl gi, gi miñdaimön,” a giñabin,’ a giñab.

²⁰ Anı̄g hagöm gası̄ niñnab, pen God nīp hagnab, ‘Ne bı̄ hauı̄ halö yabiı̄! Miñi sı̄b anı̄ yanı̄ nȫp umnabön. Nan ne iru nȫp gi jı̄n gi lö miñöp anı̄b gau, an rö ud niñ miñdeinab?’ ö giñab.

²¹ “Anı̄bu rö me, nībi bı̄ nan aij gau iru nȫp ud magum göm miñ miñ giñpal u, pen God amgö ilö nīpe au kale nībi bı̄ mög gep rö miñpal,” a ga. *

God hanı̄p abad miñdeinab, a gı̄mim, gası̄ iru niñagmim

²² Jisas anı̄g hagöm, bı̄ nīpe gau kalı̄p haga, “Anı̄b u, ‘Nan magö gai niñbö udun niñ miñdaiun, waliñ gai niñbö udun yı̄m miñdaiun,’ a gı̄mim, gası̄ kub u niñagmim.

²³ Nan niñeb u nan kub wasö. Kamı̄n miñdep magö u nan yabiı̄. Waliñ nan gau nan kub wasö. Hañ romanı̄ u nan yabiı̄.

²⁴ Yaur miñpal gau niñim. Yaur gau, nībi bı̄ giñpal rö, wid wög gi yı̄mlö, po gö

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Di 6:9-10 * 12:21: Mad 6:19-20

rık dauagpal. Wid magö rık dap magum gep ram kale ap mıdagöp. God nöp me nan ñıñeb kalıp ñöb. Nıpe nan pro gau gası nıñöm anıg göp u, kale nıñhön gıñıg hanıp nıbi bı abad mıdageınab a gımım, gası ıru nıñbımıñ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

²⁵ Pen kale gası ıru nıñeinabım u, umnıg gıñabım ñın u arö gımım, magö ap halö mıdeınabım aka?

²⁶ U nan pro, pen kale ke nan pro anıbu gımım rö lagöp. Anıb u, kale nıñhön gıñıg nan yıharıñ adö rımnıap gası ıru nıñbımıñ?

²⁷ Nan be gau ranöm, magö pılöm pıpıtı yuöp u pen ke wañıj göm rıb adık gıñım rö lagöp. God nöp gö, rıb adık aıj yabıtı gımıdöp. Pen Kın Solomon rıb adık aıj yabıtı gımıdöp u, gausıtı gau rıb adık aıj gımıdöp u rö gagmıdöp.

²⁸ Nan be gau ranöb anıb gau nan yıharıñ; pör mıdageınab. Mıñı rö mıdöm, rol ruö rıb gı dö gı mab laulö ınıab. God nıpe nan yıharıñ gau gası nıñöm anıg göp u, kale nıñhön gıñıg hanıp wañıj ñagnab a gımım, gası ıru nıñbımıñ Nıñ udep magö kale u mılö mıdagöp.

²⁹ Hon nan magö, ñıg, nan gau gai nıbö udun ñıñun a gımım, gası marö u nıñagmım.

³⁰ Nıbi bı God nıp nıñagpal gau, gası anıbu rö nıñbal. Pen Nap kale u kalöp hauł gagöp; nan kalöp mıdagöp gau nıñöb.

³¹ Anıb u pen, God nıbi bı udöm abad mıdeınab u, hanıp halö udnım a gımım, gası añı nıñmım gıpe arö me, kalöp abad mıdöl gı, nan anıb gau kalöp ñınab.

Ram mıñöñ kumi kabö adö lañ au nan aıj aıj ud magum gımım

³² “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mıdeınabın a göm nıñöb u me, kale pıñıñ gagmım.

³³ Nan kale mıdöp rö gau, sıkim gı mani udmım, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp ñımım. Anıg gıñabım u, mani rin kale papıtı gagöm pör pör nöp mıdeınab; nan aıj aıj kale kumi kabö adö lañ au mıdöm ur gagnab; bı si udep apöm si udagnab; sıpsop nan gau ñıñagnab. *

* 12:33: Luk 18:22 * 12:35: Mad 25:1-13 * 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2

³⁴ Pen nan aıj kale gau mıñöñ nabön adö ıt i ud magum geınabım u, hibur gası mıdmagö kale u u rö nöp mıñöñ nabön adö ıt i mıdeınab. Pen nan aıj kale kumi kabö adö lañ au ud magum geınabım u, hibur gası mıdmagö kale u u rö nöp anıb lañ mıdeınab.

Gıñıñ gımım mıdaimım

³⁵ “Anıb u, wañıj kale u söl söl pa jö gımım, dip nagı pıg ıt aıj gımım, hapö lau ıtımım nıñöl gı mıdaimım. *

³⁶ Bı wög gı ñeb gau hagnaböl, ‘Bı kub hon u, bı nıñeb nıpe nıbi udöm aıp nan kub ñıñ mıdlö nıñöl gı, söl ado gı aunab,’ a göm, nıñ nöp mıdeınaböl. Bı kub kale u ado gı apöm, ajön pak gu gu gö, yıñıd hiıknaböl. Anıb unbö rö kale anıg gımım.

³⁷ Pen nıpe ado gı apöm, kale nıñ mıdeınaböl u nıñöm, kalıp ud aıj yabıtı gıñab. Bı kub anıbu nıpe ke, wañıj nıpe u söl söl pa jö göm, dip nagı pıg ıt aıj göm, kalıp hagö, ap nan ñıñeb ıt ñıñbal ka u asık gıgabö gılö, nıpe ke nan ñıñeb gau dam kalıp ñınab.

³⁸ Pen bı kub sıböñ anı kub yañ aka kılakıtı hagnab magö u apöm nıñnab, bı nıpe gau uhön hanageınaböl, kalıp ud aıj yabıtı gıñab.

³⁹ Anıb u, nıñım. Nıbi bı ram nap nıbö gau, bı nan si udep bı aunab ñın u a göm, nıñ mıdaıblap u, ram kalıp pılaköm, nan kale gau si udagböp. *

⁴⁰ Anıb unbö rö, Bı Ñı nıpe aunab a gımım, abad mıdaimım. Auagnab a gımım gası nıñabım magö anıbu nöp aunab,” a ga.

*God nıp wög gı aıj gımım
(Mad 24:45-51)*

⁴¹ Jıas anıg hagö, Pıda haga, “Bı Kub, manö hod rıkmön hagabön anıbu, hanıp nöp hagabön aka nıbi bı magöñhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, Bı Kub pen haga, “Bı an gası aıj mıdö, wög gı aıj gıñab u, bı kub nıpe ram nıpe u arnıg göm nıp hagnab, ‘Bı wög yıp gıpal rımnıap kalıp abad mıdmön, nan

ñiñeb kalip gau nime li ñöl gi midaimön,' a göm, arnab.

⁴³ Anib u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp ginab u niñöm, nip ud aij yabif ginab.

⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bi kub anibu hagö, bi nipe gi aij ginab anibu nan nipe gau magöñhalö abad mideinab. *

⁴⁵ Pen bi wög gi ñeb nipe u, bi kub yad u yinid auagöp a göm, nibi bi wög gi ñeb rimnap kalip miñu magö paköm, nan kub niñöm, ñig wain iru niñöm, hauñ alöm, gi mideinab.

⁴⁶ Pen bi kub nipe auagnab a göm niñnab ñin u nöp apöm, nip rib gi dö mi dö göm, nibi bi manö nip niñagpal an kalip au hag yunab.

⁴⁷ "Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñ aij ginab, pen manö nip u rib juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nip rapin paknaböl. *

⁴⁸ Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale nip paköm ilön pro rö ñinaböl. God nibi bi kalip nan iru ñinab gau, yip pen nan iru ñimim, a ginab; pen nibi bi kalip nan iru yabif ñinab gau, yip pen nan iru yabif ñimim, a ginab.

Nibi bi rimnap Jisas nip udagöm asik ke ke linaböl
(Mad 10:34-36)

⁴⁹ "Yad aubin u, minöñ naböñ adö if i hapö pig yunig aubin. Ram minöñ gau magöñhalö hadö inböp u aij!

⁵⁰ Yip ilön pak ñinig gaböl u, yip marö kub yabif göp. Marö kub anibu mid dam, yip ilön pak pis ginaböl ñin u nöp pita ginab. *

⁵¹ Kale yip hagnabim, nibi bi ud jim ñinig auub a ginabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nibi bi gau gasi adö ke ke niñöm asik ke ke linaböl.

⁵² Miñi ñin i riköm, amilap apilap unbö mamid rö mideinaböl u, mihau niñan yip udlö, mihöp yip udagmil, asik ke ke linabil. Pen wasö u, mihöp yip udlö, mihau niñan yip udagöm, asik ke ke linaböl.

⁵³ Bi apil mihau, ñi nipe aka nap yip udagö me, asik ke ke linabil. Nibi amil mihau, pai nipe aka nime yip udagö me, asik ke ke linabil. Nime aip ñi nipe nabin u aip, u rö nöp ginabil; nime aka ñi nipe nabin u yip udagö, asik ke ke linabil," a ga. *

Krais u auub a göm niñagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalip haga, "Sidö wad arab lau adö kumi wamöb niñmim, miñi möñ alnig gab a gimim niñ midpe, midö midö hagnip rö nöp möñ alnab.

⁵⁵ Yigön kub gamin nibö gai i gi auöp niñmim, miñi sidö kub linig gab a gimim niñ midpe, midö midö hagnip rö nöp sidö kub linab.

⁵⁶ Kale bi pir alep! Nan minöñ naböñ if i niñ aij gimim, nan kumi kabö adö lan niñ aij gimim gipim u, pen niñön ginig ñin kub pör abad midmidim u, miñi hadö auöp a gimim niñagpim?" ö ga.

Bi nöp manö kub hagnab u aip manö ud asikmim
(Mad 5:25-26)

⁵⁷ "Kale ai ginig, adan anibu aij, adan anibu naj, a gimim niñagpim?

⁵⁸ Pen bi ap nöp manö kub hagnig dam arabin a gainim, manö kub anibu niñön ginig arabul a gimön, adan an au amöl gi, nip aip manö hag ud asik aij gimil. Wasö u, nöp dam bi kub manö niñeb ñimagö adö nipe u yuö, nipe pen nöp dam polisman ñimagö adö kalip gau lö, nöp böñ nöp dam nagi linaböl.

⁵⁹ Anib u, yad nöp hagabin, ne nagiñman nöp midmön, nan naböñ ne gau böñ nöp naböñ ral pis gimön me, höñ arnabön," a ga.

13

Kale nan si nan naj gipim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö anibu, nibi bi rimnap apöm, Jisas nip hagöm hagla, "Galili nibi bi rimnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gi ñilö niñöl gi, magö anibu nöp

gapman bî kub Pailod kalîp bõj nõp al pak la,” a gîla.

² Hageila, Jisas kalîp haga, “Galili nîbi bî anîb gau nõp, nan si nan naj unbõ ke gîlõ anîg gõp, pen Galili nîbi bî rîmnap nan si nan naj pro pro gîpal rõ anîg gagõp, a gîmim, nînbim ar? *

³ U wasõ! Yad kalõp hagabin, nan si nan naj gîpim gau nîhõn gînîg anîg gîpun, a gîmim, arõ gagnabim u, nîbi bî anîb gau umla rõ nõp, kale magõjhalõ u rõ nõp umnabim.

⁴ Pen Siloam wanõ sõl au, ram mîlõ kub pa jõ gõm nîbi bî unbõ kagoî bõj dan (18) kalîp pak la u, nan si nan naj unbõ ke gîlõ anîg gõp, pen nîbi bî Jerusalem mîdmîdal rîmnap nan si nan naj pro pro gîpal rõ anîg gagõp, a gîmim, nînbim ar?

⁵ U wasõ! Yad kalõp hagabin, nan si nan naj gîpim gau nîhõn gînîg anîg gîpun, a gîmim, arõ gagnabim u, nîbi bî anîb gau umla rõ nõp, kale magõjhalõ u rõ nõp umnabim.

Mab ap magõ pîlagõp

⁶ Pen Jisas manõ hod rîkõm kalîp haga, “Bî ap uîthem magõ ap pîlan, a gõm, yîj u ju dapõm, nagî wain wõg nîpe au yîmnab. Hainõ ado gî apõm nîjnab magõ ap pîlagnab.

⁷ Bî wõg gep nîpe u nîp hagnab, ‘Mî mîhau nîgan mî aîî aîî inõ nîjõl gî, põr apem nîjbin uîthem yîmnõ u magõ nîjeb ap pîlagõp. Anîb u, wõg adîj yad an au mîdõp u aij gagõp. Rîb yu!’ a gînab. *

⁸ Hageinab, bî wõg gî ñeb nîpe hagnab, ‘Bî kub, uîthem îl anîbu mîñî rîb yuagep. Yad uîthem îl anîbu kîpîl gî aij gem, nan uîtan uîtan rîmnap dap lînõ, *

⁹ mî hainbõ u magõ pîlnîm u arõ gîmõn; pen magõ pîlagnîm u rîb yumõn,’ a gînab,” a ga.

Jisas nîbi jõl magõ dudu ga u gõ, yîdun ga

¹⁰ Pen Juda God nîp sabe gep ñîn ap, Jisas Juda magum gep ram ap amõm, kalîp manõ hag ñî mîdeia.

¹¹ Ram raul mîgan anîbu nîbi ap ap mîdeia. Nîbi anîbu nîp kîjaki aiõn pî gõ, jõl magõ nîpe u dudu badu gõl nõp ajmîdõp mî unbõ kagoî bõj dan (18) ina.

¹² Jisas nîbi anîbu nîp hagõ auiaia haga, “Nan nõp gõp u kamîj lõp,” a ga.

¹³ Anîg hagõm, nîp ud nîjõ nîjõl gî, magõ anîbu nõp jõl magõ u yîjîg gõ, God hib nîpe u hagõ adõ ara.

¹⁴ Pen Jisas God nîp sabe gep ñîn u gõ kamîj la u nîjõm, bî kub Juda magum gep ram anîbu abad mîdmîdõp u, Jisas nîp nîjõ mulu lugõ, nîbi bî ap mîdeia gau kalîp haga, “Kale nîbi bî nan gõp gau, wõg gep ñîn unbõ kagoî jîj nõp aube kamîj lînîm. Mîñî God nîp sabe gep ñîn i anîg gagmim,” a ga. *

¹⁵ Anîg hagõ, Bî Kub nîp pen haga, “Kale bî pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adîk lîbe mîdeinab au, God nîp sabe gep ñîn u ñîg nan gõ, kalîp nagî hubîkmim, dam arbe ñîg ñîjnabõl aka wasõ? *

¹⁶ Pen bac îtan hon Ebrahim rîkõm, rîk dap lîla pai i, Seden nîp hadame nõp adîk lõ, mî in kagoî bõj dan mîdõp u, nîp mõg nîjagpim arî Mîñî God nîp sabe gep ñîn i, nagî nîpe hubîk yuajîn, manõ kub hagabim ar?

¹⁷ Jisas anîg hagõ, bî nîp nîjõlõ mulu luga gau nable yabîl ga. Pen nîbi bî rîmnap gau, Jisas nan gagep rõ gîmîdõp gau nîjõm, mîñ mîñ yabîl gîla.

Mab masded magõ u, manõ hod rîkõm haga

¹⁸ Jisas manõ ap halõ hagõm haga, “God nîbi bî udõm abad mîdeinab manõ u kalõp hag ñînîg gabin u, aige gem hagnõ, kale nîj aij gînabim?

¹⁹ Me manõ adõ hagnîg gabin inbõ rõ mîdõp. Bî ap mab masded magõ u dam wõg nabõj nîpe u yîmõ, ran kub gõm ramõ lõm gau gau arnab, yaur gau apõm lõ lõ gau gau mîdeinabõl,” a ga.

²⁰ Manõ ap pen kauyan haga, “God nîbi bî udõm abad mîdeinab manõ u, aige gem hagnõ, kale nîj aij gînabim?

²¹ Adõ anîbu rõ, nîbi ap yîs bad pro pro ap udõm, plaua rin kub yan halõ ud ado

* 13:2: Jon 9:2 * 13:7: Luk 3:9 * 13:8: 2Pi 3:9,15 * 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * 13:15: Luk 14:5

malo gö mîdöl gi, kub yabił rannab rö u gi nab,” a ga.

Ajöh pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Nipe daun gau abe, nîbi bî ram rîlig aglô mîdeila gau abe, an an hanöl gi, manö hag ñöl gi ara.

²³ Nîbi bî mîdeila anîb gau, bî ap Jisas nîp haga, “Bî Kub, God yöp nîbi bî mîhöp nöp ud kamîñ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalîp haga,

²⁴ “Anîb u, kale klô gîmim nöp, ajöh ił pro ramö anîbu arnabim. Nîbi bî iru yabił nöp, adan ramö pro anîbu arun, a göm, am rua rîk wasö nîñnaböl.

²⁵ Nîhön gîñg, bî ram nap nîbö u adan gîñnab, kale höñ gau nöp mîdmim, pak gu gu gîmim hagnabim, ‘Bî kub, adan hiik!’ a gîpe, nîpe pen pe hagnab, ‘Kale gai nîböñ Yad kalöp nîñagpin!’ a gî nab. *

²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram mîññöhön u apön, nöp aip nan nîññun ñîg nîññun gîmîdun; ne hanîp manö hag ñîmîdan,’ a gî nabim.

²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale nîñagmîdin. Kale gai nîbö yad nîñagpin. Kale nîbi bî nan si nan naij gîpim u me, kalöp ajöh hiikagnabin. Arim!’ a gî nab. *

²⁸ Hainö kale nîñnabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bî God manö hagep bî gau, God ram mîññöhön pör mîdep u God aip mîdeinaböl, pen kalöp hag höñ yuö, mîññöhön kub göl gi, meg magö hau rîbîköl gi nöp mîdeinabim. *

²⁹ Pen nîbi bî mîlô gau nîbö, sîdö auab lau adö nîbö, sîdö wad arab lau adö nîbö, gamîñ gau nîbö, gajîñ gau nîbö, God ram mîññöhön pör mîdep nîpe u apöm, asîkôm jîm ñöl nan kub nîñnaböl. *

³⁰ Pen nîbi bî uri jöl adö yabił au mîdpal gau, hainö rîmnap nöd am mîdeinaböl. Pen nîbi bî uri nöd araböl gau, hainö rîmnap jöl adö yabił gau mîdeinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem nîñöh mög ga

* 13:25: Mad 25:10-12 * 13:27: Sam 6:8 * 13:28: Mad 8:11-12 * 13:29: Sam 107:3 * 13:30: Mad 19:30

* 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15

³¹ Magö anîbu nöp, bî Perisi rîmnap apöm Jisas nîp hagla, “Gapman bî kub Herod nöp al pak lîñîg gab. Anîb u, ne ram mîññöhön i arö gîmön, ram mîññöhön ke ap aru,” a gîla.

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anîbu nîp hagpe, nîñ mîdainîm. Mîñi abe, rol abe, nîbi bî kîjaki aiön pi aban alöp gau gîñöhön kamîñ löm, nîbi bî nan göp gau gîñöhön kamîñ löm, gî nab. Ruö pen, ñîñ mîhau nîgan u me, wög yad u gî haknabin.

³³ Pen mîñi, rol, ruö yad adan arîñ a gabin u arnîg gabin. Bî God manö hagep gau kalîp Jerusalem nöp al pak lî naböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God nîpe manö hagep bî nîpe kalöp a göm yua gau, nîhön gîñîg pör kabö ud pak lîbimîñ Kîlakîł pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñî pai ne gau ud aij gînam, a gem, nîñbin u pen yîp iru nîñmîm wîhöh gîpim.

³⁵ Anîb u, nîñim. Ram kale u kuö nöp mîdöp. Mîdö, kale yîp nîñagnabim; hainö gau, ‘Bî anîbi Bî Kub hag yöp auab i, God gö, hib nîpe adö lan arañ,’ a gî nabim ñîñ u me, yîp kauyan nîñnabim,” a ga.

14

Jisas, bî ñîmagö ma hu ga ap nîp gö, kamîñ la

¹ Juda God nîp sabe gep ñîñ ap, Jisas am Perisi bî kub ap ram nîpe u nan nîñöhön nîñöhön gi, nîbi bî mîdeila gau, nîpe nîhön rö gîñîm, a göm, nîñ ij halö lî mîdeila.

² Nîhön gîñîg: ñîñ anîbu, bî ñîmagö ma hu ga ap ap mîdeia.

³ Jisas, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, kalîp haga, “God nîp sabe gep ñîñ i, bî nan göp ap gîñöhön kamîñ lî nab u aij aka wasöhön Lo manö nîhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anîb u, Jisas bî ñîmagö ma hu ga u nîp ud nîñöhön kamîñ la. Kamîñ lö, Jisas bî anîbu nîp hag yöp ara.

⁵ Jisas bî anîbu hag yöm, bî anîb gau kalîp haga, “Ñî pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nîp sabe gep ñîñ u ñîg mîlbim

ulöm migan yan lugeinab u, kale yinid am ud yunabim aka wasö?" ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mideian, a gimim, gasi u ninjagmim

⁷ Pen nibi bi anib gau nan magö ninjig apöm, ka asikep aij aij gau nöp ninjun asikun, a göm asikla u, Jisas ninjöm, manö ap manö hod riköm haga,

⁸ "Bi ap nibi udnig göm, nan kub ninjig kalöp wiñ alö ammim, ka asikep aij linim adö u asikagmim. Nihön ginig: nibi bi kub rimnap auöl rö löp. *

⁹ Anib u, kale ka asikep aij adö anibu asik geinabim, bi kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, 'Ne ke gau aru, bi kub i adö anib au asikan, ' a gö, nöp nable gö ninjöl gi, am liti gi am ba gau asiknabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan ninjun, a göm, wiñ alaiöl, am goł gau asik midpe me, bi kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, 'Bi mideimam. Ne aumön ka adö aij i asik gi, ' a gö, nibi bi nan ninjig ap mideinaböl gau nöp ninjöm, bi u an i bi kub nöp midöp, a ginaböl.

¹¹ Anib unbö rö, nibi bi hon hib kub midöp, a göm, ninjal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen nibi bi ana udöm midpal gau, God hib kalpe gö ap rannab, " a ga. *

¹² Jisas manö anibu hagöm, bi nan kub ninjig nibi bi wiñ ala u nip haga, "Ne nan kub ninjig, bi nneb ne gau, nanin namam yam ne gau, nibi bi ram minöj alog ne mani iru midöp gau, kalip wiñ alagmön. Nibi bi anib gau, naböj nun, a göm, nöp pen nan ninjig wiñ alöl rö löp.

¹³ Ne nan kub ninjig, nibi bi mög gep rö gau, nibi bi ninmagö ma kila göp gau, nibi bi ma naj göp gau, nibi bi amgö we göp gau, kalip wiñ albe, aueinaböl, nan ninjigim.

¹⁴ Nibi bi mög gep rö anib gau, nöp pen nöl rö lagnab u me, hainö God nibi bi kamij aij nipe gau gö uraknaböl nin u, nipe ke nöp pen ninab, " a ga. *

Nan kub ninjig u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö anibu ninjöm, bi kale aip nan ninjeila ap Jisas nip haga, "God nibi bi nipe udöm abad mideinab u, nipe aip jim nöl nan kub ninjig gau, min min yabit ginaböl, " a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, "Bi ap nan kub ninjig göm, nibi bi iru nöp wiñ alnab.

¹⁷ Pen nan kub ninjig nin anibu aueinab, bi wög gi neb nipe u nip hagnab, 'Min am nibi bi nöd hag libin gau kalip am panid dau, ' a ginab. Bi wög gi neb nipe pen amöm hagnab, 'Nan magonhalö dap gijin gipun; aube arun!' a ginab.

¹⁸ Hageinab, nibi bi anib gau ap hagnab, 'Yad arnam u pen minöj naböj ap raubin u ninjig arabin, ' a ginab.

¹⁹ Pen ap hagnab, 'Yad arnam u pen kaj kau unbö sidun lan raubin u, wög gi aij göl aka gem, am ninjabin, ' a ginab.

²⁰ Ap hagnab, 'Yad arnam u pen nibi yad gison nöp udpin u me, aunam rö lagöp, ' a ginab. *

²¹ Anig hageinaböl, bi anibu ado gi amöm, nibi bi gau kale nihön nihön hagnaböl u, bi kub nipe u nip hagnab. Hageinab, bi kub u hibur nipe u naj gö, bi nipe u nip kauyan hag yuöm hagnab, 'Ne yinid am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi mög gep rö gau, nibi bi ninmagö ma kila göp gau, nibi bi amgö we göp gau, nibi bi ma naj göp gau, kalip panid dau, ' a ginab.

²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö bi wög gi neb anibu hagnab, 'Bi kub, hagpan rö gipin u pen migan rimnap kau nöp midöp, ' a ginab.

²³ Hageinab, bi kub u bi wög gi neb nipe nip hagnab, 'Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi manö klö gimön hagö, kale aulö, ram raul migan yad u böj nöp rib udnim.

²⁴ Pen nibi bi nöd wiñ alnö auagpal gau, nibi bi ap nan yad pro pro rimnap ninjaghab, wasö yabit, ' a ginab, " a ga.

* 14:8: Pro 25:6-7 * 14:11: Mad 23:12; Luk 18:14 * 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29 * 14:20: 1Ko 7:33

Gası nıñ aij gımim, yıp lau adö aumim, a ga

(Mad 10:37-38)

²⁵ Jisas adan araia u, nıbi bı iru yabıt nıp hain gıla. Nıpe ado göm kalıp haga,

²⁶ “Nıbi bı gau yıp lau adö arun a gınaböl u pen gası kub kale areinab nıme nap, nıbi nıñ pai, nıñın nımam kale, aka hañ roman kale ke u, yad nıñnö nıbi bı yad mıdaiöl rö lagöp. *

²⁷ Nıbi bı rımnab hagnaböl, Jisas nıbi bı nıpe mıdaiun u pen anıg gıno, nıbi bı rımnab hanıp gıñıñıñ nıñ göl rö löp, a göm, hañ roman kale ke nöp gası nıñöl gı mıdeinaböl u, nıbi bı yad mıdaiöl rö lagöp.

²⁸ Pen bı kale ap, ram mılö kub i adö lan ap gıñıñıñ, nöd mani aige gö rö udem gınam, a göm, gası nıñ aij göm gınab.

²⁹ Pen, gınam gınam, a göm, kabö nöd nöp gınab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, nıbi bı gau nıp hag juöm hagnaböl,

³⁰ ‘Ake! Bı mılö i ram gıñıñıñ göm rö gı damöm, ram adıñ arö göp,’ a gınaböl.

³¹ Pen anıbu rö, bı kın ap, bı kın ap aip pen pen gıñıñıñ, nöd gası nıñ aij göm arnab. Pen nıpe gası nıñ damöm, ami bı yad u den dausan nöp mıdöp; pen kın anıbu ami bı nıpe dwedi dausan mıdöp; pen pen gun, nıpe ami bı yad al pak lınım rö löp, a gınab.

³² Gası anıbu nıñöm, kın ap mılö gau hain auö nıñöl gı, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag jım nıl?’ ö gınab.

³³ Anıb u, nıñ aij gımim. Nan kale gau magöñhalö arö gımim, yıp aip auagnabım u, nıbi bı yad mıdaimim rö lagöp.

³⁴ “Dö nan aij yabıt u pen dö kal nıpe arnab u, kale nıñön gılö kauyan dö gınab?”

³⁵ Dö anıbu rö, ud wög adıñ aka kılakıt hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anıbu rö wög ap mıdagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nıñ aij gımim,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga
(Mad 18:12-14)

¹ Pen bı dakıs udep gau abe, nıbi bı nan si nan naij gıla gau abe, Jisas manö hagab u nıñun, a göm, ap nıñ mıdeila.

² Pen bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jisas nıp hag juöm hagla, “Nıpe nıñön gıñıñıñ bı nan si nan naij gıpal gau udöm, aip nan magö jım nıl nıñab?” ö gıla. *

³ Anıg hageila, Jisas manö ap hod rıköm kalıp haga,

⁴ “Bı kale ap, kaj sipsip nıñjuöl unbö mamıd u (100) muk mıdeinab. Pen anıñ nıbö ap ur geinab u, rımnab dam mıñön hañın hañın mıdöp gau löm, am kaj sipsip nıpe ur gınab u ulhai nıñ aj aj, nıp ulhai nıñ dam dam nıñ udnab. *

⁵ Kaj sipsip nıpe anıbu ulhai nıñ udöm, aij a gö nıñöl gı, ud sıduñ nıpe u adö lan lınab.

⁶ Sıduñ lan dap ram amöm, nıbi bı nıñeb nıpe gau, nıbi bı ram mıñön alog nıpe gau, kalıp wıñ alöm, ap magum gınaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai nıñ adog udpın u, köl yad aip mıñ mıñ gun,’ a gınab.

⁷ Anıg unbö rö me, nıbi bı iru nöp gau, hon gı aij gun nan si nan naij gagpun, a göm, gası nıñbal gau, kumi kabö adö lan au mıdpal gau nıñöm mıñ mıñ gagnaböl; pen nıbi bı anıñ ap, nan si nan naij gıpın gau nıñön gıñıñıñ anıg gıpın, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lan au nıñöm mıñ mıñ gınaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ “Aka pen, nıbi ap mani silpa magö nıpe unbö sıduñ lan mıdeinab. Pen magö ap, ram raul mıgan gau agamıj ap lugeinab u, nıpe nıñön gınabıñ Nıpe hapö lau adö aulık löm, ulhai nıñ nıñ ka acıp acıp kık kık, kabö magö nıpe anıbu udnab.

⁹ Mani silpa magö nıpe anıbu ulhai nıñ udöm, aij a gö nıñöl gı, nıbi bı nıñeb nıpe gau, nıbi bı ram mıñön alog nıpe gau, kalıp wıñ alöm, ap magum gınaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö anıñ

* 14:26: Luk 9:23 * 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

anibu, ulhai niŋ adog udpin u, köl yad aip miñ miñ gun,' a gɪnab.

10 Anibu rö me, niŋi bi añi ap, nan si nan naij gɪpin gau niñön gɪniŋ anig gɪpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au God ejol niŋe gau niñöm miñ miñ gɪnaböl," a ga.

Ñi ap nap niŋ arik ara u, manö hod riköm haga

11 Jisas manö anibu hagöm haga, "Bi ap ñi niŋe miñöp mideinab u.

12 Ñi niŋe hain u, ap nap niŋ hagnab, 'Bapi, nan halip miñöhön hagpan gau, ud asik yip gau ke ñi,' a gö, nap nan kalpe miñöhön gau ud asik ke ke ñinab.

13 Ñö, ñi niŋe hain u magö ulep magö ap midöm, nap nan niŋ ud asik ña gau magöŋhalö sikim göm, mani udöm, dam ram miñöhön miñö gau arnab. Am anib gau midöm, niŋi si nan naij gau göl gi, mani nan niŋe ud arnab gau, hañöwañö niŋi bi gau ñi pis gɪnab.

14 Anig gö, mani niŋe pis gö, ram miñöhön anibu kiyo kub yabiñ lɪnab. Pen nan magö rau ñiñniŋ mani ap midageinab.

15 Anig gö, niŋe amöm, bi ram miñöhön anibu niñö nap kale ap hag niñö, niŋ kaj mukep wög u hag lɪnab.

16 Pen niŋ kiyo kub yabiñ u lö gi midö midö, kaj mukmidal womai hañ gau rimnap ñiñnam a gɪnab u pen niŋi bi rimnap niŋ nan magö ñagnaböl.

17 Pen gasi magö niŋe niŋ ud arö gasi aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bi niŋ wög gaböl gau, nan magö iru midöp. Yad aui midpin, yip kiyo kub yabiñ löp.

18 Anib u, yad ram miñöhön i arö gem, bapi midöp au kauyaŋ ado gi amem, niŋ hagnabin, "God amgö ilö adö niŋe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gɪpin rö,*

19 ne yip ñi yad a gi hagagmön. Yip bi wög gi ñeb ne ap rö hag lɪmön gɪnabin," a gɪnabin,' a gɪnab.

20 Gasi anibu niñöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap niŋe miñö gau niñö ñi niŋe anibu niŋ yijig niñnab. Nap ñi niŋe niñöm, niŋ mög yabiñ

gɪnab. Niŋe dip gi dö gi am niŋ ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñiñnab.

21 Nap anig gö, ñi hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö niŋe u gi naij gem, amgö ilö adö ne u gi naij gem, gɪpin rö, ne yip ñi yad a gi hagagmön,' a gɪnab.

22 Nap pen, bi wög gi ñeb niŋe gau kalip hagnab, 'Kale yiniñd nöp am wañij miñö kub yad u dap niŋ yim ñimim, ñimago niŋe u riŋ li ñimim, ma rirup li ñimim, gim.

23 Anig gɪmim, am kaj kau pi marep hañin aij yabiñ u pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub ñiñjun.

24 Ñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi niŋe kauyaŋ kamini midöp. Nöd niŋe böñ nöp hir ga u, pen miñi niŋ adog udpin,' a gɪnab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ gɪnaböl.*

25 "Pen ñi niŋe nöd u, wög adini gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söñ au apöm niñnab, cacini, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gi mideinaböl.

26 Anig geinaböl, nap bi wög gi ñeb niŋe ap niŋ hag niñöm hagnab, 'Niñön gaböl?' ö gɪnab.

27 Hageinab, hagnab, 'Namam hain ne umöb a göm niñöb u pen miñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep hañin aij u pak lau ñiñjöl gi miñ miñ gaböl,' a gɪnab.

28 Hageinab, niŋ mulu kal yabiñ lugö, ram raul miñgan aragnab; höñ au yaŋ nöp mideinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul miñgan arul, a göm, niŋ manö hain hain hagöm hagnab.

29 Nap niŋe manö hain hain hageinab pen ñi nöd niŋe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nagi wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör giniñö miñ iru yabiñ nöp lugöp. Pen yip kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ñiñjun miñ miñ gagpun.

30 Pen ñi ne anibu, nan niŋe li ñina gau damöm, niŋi si nan gau göm gi ñiñ yu haköm auub, niŋ mög niñmön, kaj kau pi marep hañin aij yabiñ u pakpan!' a gɪnab.

31 Anig hageinab, nap ñi niŋe nöd niŋ hagnab, 'Hol apil pör midpul rö, nan yad gau magöŋhalö ne udnabön.

* 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

³² Namam hain ne u böŋ nöp uma rö la u, pen m+ñi nipe kauyaŋ kam+ŋ m+idöp. Nipe böŋ nöp hir ga u, pen m+ñi n+ip ulhai n+ŋ adog udpin. An+bu u me, hon m+ñ m+ñ gun, a g+ŋab,” a ga.

16

B+ wög abadep b+ u, manö hod r+iköm haga

¹ Jisas b+ nipe gau kal+ŋp haga, “B+ kub nan iru m+idnab ap, b+ nan nipe abad m+iddep b+ ap hag lö, nan nipe gau abad m+ideinab. Pen b+ kub u, manö ap n+ŋnab, b+ nan nipe abad m+idnab an+bu, nan nipe gau haŋöwaŋö g+ŋab.

² B+ kub manö an+bu n+ŋöm, n+ŋp w+ñ alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad m+id aij gagpan u, y+ŋp hag ñ+lö n+ŋbin. An+bu u, ne ammön, nan yad aigeg m+idöp gau magöŋhalö wö ral n+ŋ aij g+mön, n+bi b+ gau kal+ŋp nan naböŋ yad aigeg m+idöp gau magöŋhalö wö ral n+ŋ aij g+mön, ap y+ŋp hag ñ+mön, wög y+ŋp g+ŋpan u hainö gagnabön,’ a g+ŋab.

³ Hageinab, b+ nan nipe abad m+iddep an+bu, aŋ nipe gau nöp gas+ iru n+ŋöm hagnab, ‘B+ kub u y+ŋp hag yun+ŋ gab u pen yad n+ŋhön g+ŋnamŋ Yad b+ p+idöŋ m+idagpin rö, m+ŋnöŋ b+ŋn+ŋg jö g+ŋnam rö lagöp. N+bi b+ r+imnap nan kale u as+ŋb hag g+ŋ ñ+ŋeinabin u, y+ŋp nable g+ŋab,’ a g+ŋab.

⁴ Pen hainö gas+ n+ŋ aij göm hagnab, ‘Yad n+ŋhön g+ŋnam u uri n+ŋbin. Adö an+bu g+ŋnö, hainö b+ kub yad y+ŋp hag yunab ñ+ŋ u, n+bi b+ r+imnap y+ŋp udlö, ram kale au han m+ideinabin,’ a g+ŋab.

⁵ An+ŋg hagöm, n+bi b+ r+imnap kal+ŋp b+ kub nipe nan naböŋ m+ideinab gau w+ñ alnab. W+ñ alö, b+ nöd aunab u n+ŋp hagnab, ‘Ne b+ kub yad nan naböŋ aigeg m+idöp?’ ö g+ŋab.

⁶ Hageinab hagnab, ‘Wel ñ+ŋneb d+ŋam ñ+ŋjuöl aŋ+ ap,’ a g+ŋab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, y+ŋ+ŋd as+ŋkmön d+ŋam unbö s+idunŋ laŋ kal+ŋ kliñ r+ŋk,’ a g+ŋab. Hageinab, hagnab rö nöp g+ŋab.

⁷ Hainö b+ ap aueinab, hagnab, ‘Ne b+ kub yad nan naböŋ aigeg m+idöp?’ ö g+ŋab.

Hageinab hagnab, ‘Wid beg ñ+ŋjuöl unbö mam+id u,’ a g+ŋab. Hageinab hagnab, ‘Diker i ud, y+ŋ+ŋd as+ŋkmön beg ñ+ŋjuöl m+ŋhau m+ŋhau kal+ŋ kliñ r+ŋk,’ a g+ŋab. Hageinab, hagnab rö nöp g+ŋab.

⁸ An+ŋg geinab, hainö b+ kub nipe u n+ŋöm hagnab, ‘B+ nan yad abad m+iddep b+ an+bu, gas+ n+ŋ aij göm, n+ŋhön n+ŋhön gem m+id aij g+ŋnabin a göp u, nipe g+ŋ aij göp,’ a g+ŋab. An+bu u n+ŋŋim. N+bi b+ m+ŋnöŋ naböŋ adö iŋ i gas+ n+ŋbal gau hagpal, ‘M+ñi aigöl gun hainö as+ŋk m+iddep hon u m+id aij g+ŋn+m?’ ö göm, gas+ u n+ŋöl g+ŋ g+lö arab. Pen mailö aij n+ŋbal n+bi b+ gau, an+ŋg unbö rö nöp g+lö arböp u aij.

⁹ “Mani nan m+ŋnöŋ naböŋ iŋ i m+idöp gau, n+bi b+ r+imnap gau ñ+be me, hainö nan an+bu gau böŋ nöp p+is g+ŋnab ñ+ŋ u, God ram m+ŋnöŋ pör m+iddep nipe au kalöp hag w+ŋhai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+id aij g+ŋnab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+ŋnab. Pen mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+id aij gagnab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+ŋnab. *

¹¹ Pen kale mani nan m+ŋnöŋ naböŋ adö iŋ i m+idöp u udmim, pir almim, abad m+id aij gagnabim u, b+ an kalöp nan aij yab+ŋ adö laŋ n+bö ñ+ŋnab?

¹² B+ ap mani nan nipe ud ñ+magö adö kalöp l+nab u, kale pir almim, abad m+id aij gagnabim u, b+ an mani nan kalöp ke ñ+ŋnab?

¹³ B+ aŋ+ ap, b+ kub m+ŋhöp kal+ŋp wög g+ŋn+m rö lagöp. B+ m+ŋhöŋgöl kal+ŋp wög g+ŋnab u pen nipe b+ kub ap n+ŋp m+idmagö löm, b+ ap n+ŋp m+idmagö lagnab. Aka b+ kub ap n+ŋp m+idmagö löm, b+ ap n+ŋp m+idmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yab+ŋ a g+mim n+ŋeinabim u, God n+ŋp wög g+ŋpim u arö g+mim rö löp,” a ga. *

¹⁴ B+ Perisi gau, gas+ kub kale mani adö u nöp n+ŋm+idal u me, Jisas manö haga u n+ŋöm m+ŋhol göm hag jula.

¹⁵ Hag jueila, kal+ŋp haga, “Kale n+bi b+ amgö ilö adö u, hon n+bi b+ aij m+idpun, a g+ŋpim u, pen God hibur gas+ m+idmagö aŋ

* 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mad 6:24 * 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14

kalöp dan n̄ñöb. Nan n̄ñbi b̄ n̄ñlō aij göp gau, God n̄ñö nan naj rö löp. *

16 “Jon b̄ ñ̄g pak ñ̄eb auaga ñ̄in u, lo manö kal̄i k̄iñ r̄ikla u abe, b̄ God manö hagep manö kal̄i k̄iñ r̄ikla u abe haglō, n̄ñbi b̄ n̄ñöm, adö an̄ibu ḡilō arm̄+döp. Pen Jon aua ñ̄in u r̄ikö, God n̄ñbi b̄ udöm abad m̄deinab manö aij u haglō, n̄ñbi b̄ n̄ñöm kale magōñhalö adö an̄ibu nöp arun, a göm, klō göm ḡilō arab. *

17 Kumi kabö adö lañ abe m̄ñnōñ nabōñ iñ i abe ur ḡin̄im rö löp, pen lo manö u ad̄iñ pro ap ur ḡin̄im rö lagöp. *

18 “Pen, b̄ ap n̄ñbi udöm arö göm, am n̄ñbi hain n̄ñbō ap udnab u, n̄ñbi si udnab. Pen b̄ ap uraköm, n̄ñbi u, b̄ udöm arö ḡinab n̄ñbi an̄ibu, udnab u, n̄ñpe u rö nöp n̄ñbi si udnab.

B̄ mani halö b̄ ap aip, Lasaras aip

19 “B̄ ap mani nan n̄ñpe iru yab̄iñ m̄dm̄+döp. N̄ñpe waiñ aij aij nöp ȳimöm, nan ñ̄ñeb aij aij nöp ñ̄ñm̄+döp.

20 Pen ram aijōñ iñ goñ n̄ñpe au, b̄ use use halö nan m̄dagm̄+döp b̄ ap dap l̄ilö m̄dm̄+döp. Hib n̄ñpe Lasaras.

21 Gas̄i n̄ñpe u nöp n̄ñöm, ‘B̄ nan iru m̄+döp i nan ñ̄ñö, nan nabōñ nabōñ abañ mo gai i lugnab u, yad ñ̄ñnabin k̄iyö lagnab,’ a göm, n̄ñm̄+döp. Pen kain gau apöm, wös n̄ñpe gau bañö ḡi ñ̄ñm̄+däl.

22 Hainö b̄ ȳigön an̄ibu uma. N̄ñpe umö, ejol gau apöm, n̄ñp dam ram m̄ñnōñ adö lañ au amöm, Ebrahim böñ n̄ñpe lau lö nan kub ñ̄ñja. Pen b̄ gep an̄ibu abe umö, r̄igöl ḡila.

23 B̄ gep an̄ibu umöm, am mab ke inab yañ au, n̄ñp ilön kub yab̄iñ gö n̄ñöl ḡi m̄dm̄+döp. Pen m̄+döm ḡilañ ḡi n̄ñja, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lañ m̄dailö.

24 N̄ñöm, w̄ñ̄ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, ȳip mög n̄ñmön, Lasaras n̄ñp hagö, ñ̄ñmagö m̄ilö n̄ñpe ap ñ̄ñg ap rauöm, dap añab ȳip u ud n̄ñö, ȳip hain gañ. Mab u inöm, ȳip ilön kub yab̄iñ göp,’ a ga.

25 Hageia, Ebrahim haga, ‘Ñ̄i nōñ! M̄ñnōñ nabōñ adö iñ yañ m̄dm̄+dan ñ̄ñin u, ne nan aij aij ne udm̄+dan, pen Lasaras nan naj naj nöp udm̄+döp. Pen m̄ññi ram

m̄ñnōñ i, n̄ñpe hain aij m̄+dö n̄ñöl ḡi, nöp ilön kub gab.

26 God n̄ñpe moñ kub yab̄iñ añ i ḡi la u me, hon n̄ñbi b̄ böñ lai rañ gun böñ lau nun rö lagöp; pen kale böñ lau rañ ḡimim böñ lai aumim rö lagöp,’ a ga.

27 Hageia, b̄ an̄ibu haga, ‘An̄ig hagpan rö, Lasaras n̄ñp hagmön, n̄ñpe bapi yad ram amöm,

28 mam yad unbö mam̄+d u kal̄ip manö klō yab̄iñ hagö, ram m̄ñnōñ ilön ke naj pör nöp göp aui auagöl,’ a ga.

29 Hageia, Ebrahim haga, ‘Mos̄is abe, b̄ God manö hagep b̄ gau abe, manö kal̄i k̄iñ r̄ikla u n̄ñöl,’ a ga.

30 Hageia, haga, ‘Bapi, an̄ig gagnaböl; pen n̄ñbi b̄ ap umöm uraköm, am hageinab me, n̄ñö hagöp, a göm, nan si nan naj ḡipal adö u, n̄ñhön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a göm, arö ḡinaböl,’ a ga.

31 Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mos̄is abe, b̄ God manö hagep b̄ gau abe, manö kal̄i k̄iñ r̄ikla manö an̄ibu n̄ñḡipal rö, b̄ ap umöm uraknab u, kale u rö nöp n̄ñgagnaböl,’ a ga.” a ga.

17

Nan si nan naj gep magö u

(Mad 18:6-7; Mak 9:42)

1 Jisas b̄ n̄ñpe gau kal̄ip haga, “B̄ ap aka n̄ñbi ap naḡi naj adö u göm, n̄ñbi b̄ r̄imnap kal̄ip gas̄i ñ̄ö, kale abe naḡi naj adö an̄ibu göm ap lug paknaböl. Naḡi adö an̄ibu nöd ḡim̄+däl, m̄ññi ḡipal, hainö u rö nöp ḡinaböl. Pen n̄ñbi b̄ kale gas̄i naj ñ̄ñaböl gau, kale ilön unbö ke yab̄iñ udnaböl.

2 Pen b̄ ap aka n̄ñbi ap, ñ̄ñ pai gau añ̄i ap an̄ig ḡin̄ig ḡinab u, n̄ñp kabö kub wid paib Jakep kabö ap, uñam u halö naḡi l̄i r̄ib̄iköm, dam ñ̄ñg solwara yublap u aij. N̄ñhön ḡin̄ig: n̄ñpe kam̄iñ m̄+döm, ñ̄ñ pai ap n̄ñp gö ap lug paknab u, ilön kub yab̄iñ udnab.

3 An̄ib u, kale ke gas̄i n̄ñ aij ḡimim ḡimim.

“Naññin namam ne ap nan si nan naj gain̄im, n̄ñp s̄iñk hagpe, n̄ñhön ḡin̄ig an̄ig

* 16:16: Mad 11:12-13 * 16:17: Mad 5:18 * 17:3: Mad 18:15

gipin, a göm, gasi nıneinab u, gi naij ga anıbu nınmim arö gimim. *

⁴ Nan kalöp rö rımnap gi naij göm, hainö apöm, nihön ginig anig gipin, a göm, hageinab u, nan naij ga anıbu nınmim arö gimim. Pen ñın añı ap, anig gö gö unbö mudun jıı u ginim u, u rö nöp nınmim arö gimim,” a ga.

Nıı udep magö u

⁵ Jisas anig hageia, bi manö nıpe ud arep gau hagla, “Ne hanıp gö, nıı udep magö hon kub ginim,” a gıla.

⁶ Hageila, Jisas kalıp haga, “Nıı udep magö kub wasö, nıı udep magö kale mab masded magö pro yabı u rö nöp mıdeinab u, kale mab anıbi, ıı halö ju ñıg solwara anı au dan ran mıdai, a gimim hagpe, hagnabim rö ginab. *

Bi wög gi ñeb ap wög nıpe

⁷ “Kale gasi nihön nınbimı Bi wög gi ñeb bi ap mınön nabön bıııg ral pıs göm, aka kaj sipsip muk pıs göm, ado gi ram auö, bi nap nıpe u nıp manö nihön hagnabı ‘Nöp kıyö löp u, ne aui asıkmön nan magö ñön,’ a ginab aka?

⁸ Wasö. Anig hagagnab. Nıpe hagnab, ‘Watıı udö auö, dip nagı u pıg lımön, ñıg nan yad gau dap ñö ñıınam, hainö ñıg nan ne gau ñön,’ a ginab.

⁹ Kale gasi nihön nınbimı Bi wög gi ñeb anıbu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aıı rımnap nıp hagnab akanı Wasö. Bi wög gi ñeb nıpe mıdöp u me, hagnab rö ginab.

¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag lınab rö, gi pıs gimim, hagnabim, ‘Hon nıbi bi wög gi ñeb aıı wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gıpun,’ a ginabim,” a ga.

Bi unbö sıduı laı wös gısa la gau, Jisas gö, kamıı la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram mınönı Sameria i, ram mınönı Galili lödan anı au gıdanı am am,

¹² ram rıııg ağı ap ajö nııöl gi, bi wös gısa la unbö sıduı laı, nıp nable paköm, ke ke au danı mıdöm,

¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, hanıp mög nınmön,” a gıla. *

¹⁴ Hageila, kalıp haga, “Kale ammim, bi God nıp nan sabe gep gau kalıp haıı kale gau yammim,” a ga. Anıg hagö, kale amöm, adan anı au arlö nııöl gi, kalıp kamıı la. *

¹⁵ Pen kalıp anıg göl kamıı lö, bi Same-ria nıbö ap, nıp kamıı la u nııöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö nııöl göm,

¹⁶ ado gi apöm, Jisas mıdeia söı ma ıı au lug paköm, mulu adıı nıpe gıyanı gi mınönı yanı nııöm, Jisas nıp aıı a ga.

¹⁷ Nıpe anıg gö, Jisas haga, “Yad gasi nııbin e, bi unbö sıduı laı kamıı löp u, pen bi unbö aııp laı gau mai?

¹⁸ Bi rımnap nihön ginig auagpalı Bi mılö gau nıbö, bi Juda wasö u nöp apöm God nıp aıı a göp ar?” a ga.

¹⁹ Jisas anıg hagöm bi anıbu nıp haga, “Jisas yıp gö kamıı lınab, a gımön, nıı udpan rö, nöp kamıı löp aru,” a ga.

God nıbi bi udöm abad mıdeinab (Mad 24:23-28)

²⁰ Pen ñın ap bi Perisi gau Jisas nıp hag nııöm, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab ñın anıbu ñın mai aunab?” ö gıla. Hageila, Jisas haga, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab, a gıpim anıbu, kıı rımnap gau, nıbi bi abad mıd mıd, nıı aıı gılö gılö, hainö kıı kale auö, nıbi bi nıp amgö nııöm, uri auöp, a gıpal, unbö rö gagnab.

²¹ ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp danı,’ ha-gagnaböl. Nihön ginig: nıpe agamıı apöm, anı kalöp aui hadö mıdöp,” a ga.

²² Anıg hagöm, bi nıpe gau kalıp haga, “Hainö gau, Bi Ñı nıpe auö nıp nııun, a gimim, mıdmagö kalöp bıg ñöl nöp mıdnab, pen nıp nııagnabim.

²³ Nıbi bi rımnap kalöp hagnaböl, ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp danı,’ a ginaböl u pen manö anıbu nııö hagpal, a gimim, gi dö gi ammim, kalıp aıı aragmim. *

* 17:6: Mad 17:20; 21:21 * 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36 * 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

24 Nihön g+nig: Bî Ñî nipe aunab ñin u, añim añim udöm, mailö m+löbö aröp niñbal u rö aunab.

25 Pen kale nîbi bî mîñi mîdpim gai i, Bî Ñî nipe nîp iru niñmim, nîp udagmim, nîp marö kub yabiñ ñinabim.

26 Bî Ñî nipe aunab ñin anîbu, hadame nöp Noa mîdeia ñin u ga rö, gî nab.

27 Noa mîdeia ñin u, nîbi bî gau nan magö ñiñöl gî, ñig ñiñöl gî, nîbi pen pen ñöl gî, gî mîdlö niñöl gî, Noa amîlap apîlap ñig magîb kub raul mîgan arlö niñöl gî, möñ asad kub yabiñ alabin, a gö, ñig uñ apöm nîbi bî gau kalîp magöñhalö ud yuö yuö umhakla.

28 Pen bî Lod mîdeia ñin u, Sodom nîbi bî gau u rö nöp nan ñiñöl gî, ñig ñiñöl gî, nan gau sîkim göl gî, nan wög adîñ gau göl gî, ram göl gî, gî mîdlö niñöl gî, *

29 Lod ram mîñöñ anîbu arö göm, ram mîñöñ mîgan ap ke arö niñöl gî, magö anîbu nöp, mab mîñan kub kumi kabö adö lan nîbö apöm, Sodom nîbi bî kalîp magöñhalö in habîk ñiñ ara.

30 Bî Ñî nipe aunab ñin u, anîg unbö rö nöp gî nab.

31 “Ñin anîbu, nîbi bî ram adö lan mîdaiöl u, nan kale ram raul mîgan yan mîdöp u udnîg ram raul yan aragnaböl. Pen nîbi bî wög adîñ gau ajaiöl gau, nan rîmnap udnîg ado gî ram aragnaböl. *

32 Lod nîbin nîp ga adö u nöp gasî niñmim, niñ aij gîmim.

33 Nîbi bî an, yad ke niñ aij gem kamîñ mîdeinabin a göm niñnab u, umnab; pen nîbi bî an, Krais manö aij hagöp rö wög nîp gî damem umnabin a göm niñnab u, kamîñ mîdeinab. *

34 Kalöp hagabin, ñin anîbu sîbön yan bî mîhöp abañ adö añi ap haneinabil u, ap udem, ap arö gînabin.

35 Pen nîbi mîhöp wid magö pa jö ma jö lugalug geinabil u, ap udem, ap arö gînabin.

36 Bî mîhöp wög adîñ gau wög gî mîdeinabil u, ap udem, ap arö gînabin,” a ga.

37 Jisas anîg hageia, kale hagla, “Bî Kub, manö hagabön anîbu, ram mîñöñ mai anîg gî nab?” ö gî la.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayöñ ap umöl mîdeinab au, yaur gîlgalö niñöm ap sîbaibai gî naböl,” a ga.

18

Bî manö ud asîkep ap, nîbi adu ap

1 Jisas, bî yad gau gasî iru niñagöl, God nîp sabe göl gî nöp mîdaiöl, a göm, kalîp manö ap manö hod rîkôm haga, *

2 “Ram mîñöñ ap, bî kub manö ud asîkep bî ap mîdeinab. Pen bî anîbu, God nîp gasî u niñagöm, nîbi bî gau kalîp mög niñagnab.

3 Pen nîbi adu ram mîñöñ anîbu nîbö ap, pör nöp apöm nîp hagnab, ‘Bî kolmañ yad ap manö halîp u niñmön,’ a gî nab.

4 Anîg hagnab u pen bî manö ud asîkep bî kub anîbu manö nîpe u udagnab. Pen nîbi adu anîbu, nîpe pör pör apöm hag niñ gö gö, hainö bî kub anîbu hagnab, ‘Yad God nîp piñîñ gagpin; nîbi bî gau kalîp mög niñagpin;

5 pen nîbi kanîñ i yîp pör pör apöm hag niñ gö gö yîp iru göp u me, yad am manö kub anîbu niñnam,’ a gî nab,” a ga.

6 Bî Kub anîg hagöm haga, “Bî manö ud asîkep anîbu nîbi bî mög gaga, pen nîpe manö nihön haga u niñ aij gîmim.

7 Kale gasî nihön niñbimñ God nîpe nîbi bî nîpe ke hag löp gau, sîdö an sîbön yan nîp sabe geinaböl u, manö kalîp niñöm mög niñagnab, a gîmim, niñbimñ Kale mîlö padö abadnaböl, a gîmim, niñbim?

8 Yad kalöp hagabin, nîpe manö hagnaböl anîbu niñöm, kalîp mög niñöm, yîñîd nöp bî kolmañ kale gî naij gî naböl gau adan piñ gî nab. Pen Bî Ñî nîpe mîñöñ naböñ it i ado gî aunab ñin u, nîbi bî rîmnap nîp niñ udöl gî mîdeinaböl aka wasö?” ga.

Bî Perisi ap, bî dakîs udep ap

9 Nîbi bî rîmnap, hon nîbi bî aij, nîbi bî rîmnap gau nîbi bî naij, a göm, niñla rö, Jisas kalîp manö ap manö hod rîkôm haga,

* 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18 * 17:33: Luk 9:24 * 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

10 “Bî Perisi ap, bî dakîs udep ap, God nîp sabe gînîg, God sabe gep ram u arnabil.

11 Bî Perisi anîbu, an nîpe gau nöp God nîp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabîl a gabin. Yad bî rîmnap gîpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nîbi si udem, gagpin. Yad bî dakîs udep inbö i rö wasö.

12 Wik pör pör, ñîñ mîhöp nan magö ñîñagpin halö. Pör nan yad unbö sîduñ lañ udem, nöp aîñ nîbö ap ñîbin,’ a gînab. *

13 Pen bî dakîs udep anîbu, nîp nable gö, kumi kabö adö lañ nîñagöm, ke ke au dañ ubör yîhön göm, pabîl nîpe ke paköm, gasî iru nîñöm hagnab, ‘God, yad bî nan si nan najî gîpin u, yîp mög nîñmön,’ a gînab. *

14 Kalöp hagabin, bî dakîs udep u anîg hagö, God nîp, nan si nan najî gîpan u nîñem arö gînabin, a gînab. Pen bî Perisi u nîp God anîg hagagnab. Nîhön gînîg: nîbi bî hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nîbi bî ana udnaböl gau, God gö kale hib mîdeinab,” a ga. *

*Jisas ñî pai pro gau kalîp ud nîña
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)*

15 Nîbi bî gau, Jisas ñî pai pro hanîp gai i ud nîñañ a göm, daueila. Jisas kalîp ud nîñö nîñöl gî, bî nîpe gau anîg gajal u nîñöm, nîbi bî anîb gau kalîp sîkîk hagöm hagla, “Kale unbö gagmim,” a gîla.

16 Jisas pen ñî pai anîb gau wîñ alö aueila, bî nîpe gau kalîp haga, “Nîhön gînîg kalîp anîg hag gabimñ Ñî pai pro anîb gau arö gîpe yîp aulan. God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ abad mîdeinab u, ñî pai pro anîb gau rö mîdeinaböl,” a ga.

17 God Manö hag ñöm anîg göl mîdöp a geinaböl u, ñî pai pro gau God Manö anîbu nîñöm, yîñîd nîñ udnaböl. Anîb u, yad kalöp nîñö hagabin, nîbi bî ñî pai pro yîp nîñ udpal rö, nîñ udeinaböl gau, God kalîp udöm abad mîdeinab. Pen nîbi bî ñî pai pro yîp nîñ udpal rö, nîñ udageinaböl gau, God ram mîñöñ nîpe au aragnaböl. *

*Juda bî kub ap nan iru mîdeia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)*

18 Juda bî kub ap Jisas mîdeia au apöm haga, “Bî manö hag ñeb bî aij yad. Yad nîhön gem, pör mîdep u udnam?” ö ga. *

19 Hageia, Jisas haga, “Yîp nîhön gînîg, ‘Bî aij,’ a gîpan? Nîbi bî ap aij mîdagöp; God aîñ me Bî aij mîdöp.

20 Pen ne God lo manö u nîñban: ‘Nîbi si bî si gagmim; wîp alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö pîral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp nîñmim, hain gîmim,’ ” a ga. *

21 Anîg hageia, bî anîbu haga, “Yad ñî pro nöp rîkem, lo manö adö anîb gau magöñhalö gî dap dap, mîñî ñîñ i u rö nöp gî mîdpin,” a ga.

22 Jisas manö anîbu nîñöm haga, “Nan aîñ ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sîkim gîmön, mani udmön, nîbi bî mög gep rö gau kalîp ñîmön me, mîd aij gep ne u mîdeinab God ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gîmön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda bî kub anîbu, mani nan nîpe gau iru nöp mîdeia rö, Jisas manö anîbu hagö, nan nîpe hib gö, gasî mîlö la.

24 Gasî mîlö leia u, Jisas nîp nîñöm haga, “Nîbi bî nan iru mîdeinab gau, uñham yabîl God nîbi bî nîpe mîdlö, kalîp udöm, ram nîpe au abad mîdnab.

25 Kaj kamel gau kalî mauöt nagî yubal mîgan u arnîg, uñham arnaböl u pen nîbi bî uñpö kîno nan gau iru nöp mîdöp gau, God ram mîñöñ nîpe u uñham yabîl arnaböl,” a ga.

26 Anîg hageia, nîbi bî mîdeila gau hagla, “Manö hagabön anîbu, God nîpe nîbi bî ap ud kamîñ yunîm rö lagöp aka nîhön?” ö gîla.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rîmnap nîbi bî göl rö lagöp u pen God nîpe gînîg, gîñm rö nöp löp,” a ga.

28 Anîg hageia, Pida haga, “Nöñ! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöp aip nöp se gî ajmîdun,” a ga.

* 18:12: Ais 58:2-3; Mad 23:23 * 18:13: Sam 51:1 * 18:14: Mad 23:12 * 18:17: Mad 18:3 * 18:18: Luk 10:25 * 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

29 Hageia, Jisas kalip haga, “Kalöp niñö hagabin, niñi bi, God manö aij nipe u ud ajaiun, a göm, ram, niñin, niñmam, niñme nap, niñi pai kale gau arö giñaböl gau, God kalip hauñ gagnab.

30 Miñi midpun niñin an i, God nipe kalip abad mid aij gö, nan kale gau, niñi bi kale gau iru nöp mideinab. Pen niñin hain u, nipe aip pör pör nöp mideinaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Yip al pak lilö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bi nipe unbö miñgan lañ kalip dam goñ gau amöm haga, “Niñim. Miñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bi Niñi nipe nip, God manö hagep bi gau hadame nöp God Manö u kalip kiiñ riköm hagla rö nöp giñaböl. *

32 Nip udöm, bi Juda wasö gau niñmagö adö kalip lilö, nip hag juöm, niñlonj löl göm, kiñu alöm, nagit ud paköm, böñ nöp al pak linaböl. *

33 Pen niñin miñhöp midöm, ruö niñin miñhau niñgan u kauyañ uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anig hageia, bi nipe gau gasi piral hiñknim rö lagö, manö hagab adö u, a göm, niñagla. *

Jisas bi amgö we ga u gö, amgö niñi niñaga

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

35 Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö niñjöl gi, bi amgö we ap mideia. Bi anibu nipe adan goñ au asik midöm, mani nan niñim, a göm, asib gi mideia.

36 Niñi bi iru nöp manö hag padilö niñjöl gi, niñi bi riñnap kalip hag niñjöm haga, “Niñhön gaböl?” ö ga.

37 Hageia hagla, “Jisas bi Nasared niñbö u apöm padiab,” a gila.

38 Anig hageila, nipe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Niñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

39 Hageia, niñi bi padieila gau nip hag göm hagla, “Niñhön giñig ap ranabön? Agamij mid!” a gila. Anig hagla u pen nipe agamij midageia. Wiñ kub yabit alöl gi haga, “Jisas, Depid Niñi nipe, yip mög niñmön!” a ga.

40 Hageia, Jisas niñjöm pidön göm, niñi bi gau kalip haga, “Panid söñl auñ dauim,” a ga. Hagö, panid daueila haga,

41 “Nöp niñhön giñam?” ö ga.

Hageia haga, “Bi Kub, yip gö amgö magö u kauyañ niñin,” a ga.

42 Hageia, Jisas nip haga, “Jisas yip gö, amgö magö niñi niñnabin, a giñmön, gasi niñ udpan rö, amgö magö niñi nöñ,” a ga.

43 Hagö, magö anibu nöp amgö niñi niñjöm, God hib nipe u hagö adö arö niñjöl göm, Jisas areia au hain ga. Niñi bi magöñhalö Jisas ga anibu niñjöm, God hib nipe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dakis udep ap

1 Jisas Jeriko amöm, an anib au ap padia.

2 Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru midmidöp ap, bi dakis bi udmidäl gau kalip magöñhalö abad midmidöp. Hib nipe Sakias.

3 Jisas daun an au padiö niñjöl gi, niñi bi iru nöp ap niñnig geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö midöp u niñin, a göm, niñaga u pen niñaga.

4 Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö lañ amöm, Jisas auiaia padö jñ niñjöl gi mideia.

5 Jisas pen mab ran mideia it anib au apöm, giñan gi niñjöm, Sakias nip haga, “Sakias, ne yñid it i lug! Miñi am ram ne u aip mideinabin,” a ga.

6 Hageia, Sakias it yañ lugöm, miñ miñ göl gi, Jisas nip ut gi dam ram nipe ud ara.

7 Niñi bi gau ga anibu niñjölö mulu lugö hagla, “Bi anibu am bi nan si nan naij göp ram u hannig arab,” a gila. *

8 Pen Sakias uraköm, Jisas nip haga, “Bi Kub, ne nöñ! Miñi nan yad gau niñme li böñ u lem, böñ u niñi bi mög gep rö gau kalip niñnabin. Pen yad nöd pir alem, niñi bi riñnap nan kale si udnö rö löp gau pen niñnabin, a gem, nan anñ ap si udnö rö, pen miñhau miñhau niñnabin; pen nan miñhöp si udnö rö, pen unbö raleb jñ u niñnabin. Anig gi dam dam magöñhalö naböñ ral pis gem, arö giñnabin,” a ga. *

* 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32 * 19:7: Luk 15:2 * 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bî i Ebrahim ñî nîpe ap. Uri God nîpe yam ram aui hanbal nan si nan naij gîpal gau niñöm arö göm ud kamîñ yuöp. *

¹⁰ Bî Ñî nîpe aua u, nîbi bî hir gîpal gau, kalîp ulhai niñem ud kamîñ yunam, a göm, aua,” a ga. *

*Bî unbö sîduñ lañ mani udla u, manö hod rîkôm haga
(Mad 25:14-30)*

¹¹ Pen nîbi bî anîb gau, Jisas me, Bî Kub pör abad mîdpun u, Jerusalem arö, nîp kiñ hag lîno, hanîp abad mîdö, mîd aij yabîl gînabun, a göm gasî u niñla. Jisas, gasî kalpe niñla anîbu, ke niñöm, kalîp manö ap halö hod rîkôm haga.

¹² Jisas manö hod rîkôm haga, “Bî kub ap, bî kub abad mîdep yad mîdöp au arnö, yîp kiñ hag lö, ado gî apem, nîbi bî ram mînön yad gai i kalîp kiñ abad mîdeinam, a göm, ram mînön mîlö kub gau arnab.

¹³ Pen nöd bî wög gep nîpe unbö sîduñ lañ kalîp wiñ alö aueinaböl, bî kub nîpe kabö magö gol aña aña ke ke nîme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sîkim gî ado malo gîmim, iru ud lîmim; hainö yad kauyañ aunabin,’ a gînab.

¹⁴ Anîg hagöm arnab u, pen nîbi bî ram mînön nîpe abad mîdeia gau, nîp mulu lugö niñöl göm, bî rîmnap hag yulö, hain amöm, bî kub yabîl u nîp hagnaböl, ‘Bî anîbi nîpe kiñ hon mîdagnab,’ a gînaböl.

¹⁵ “Pen bî kub yabîl u manö kale u udagöm, bî kub anîbu nîp kiñ kale hag lînab. Anîg gö, nîpe kauyañ ado gî apöm, bî wög gî ñeb nîpe gau kalîp wiñ alö aueinaböl, kiñ kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñîbin gau, kale ud sîkim gî ado malo gîmim, pen aigöl gî udpim?’ ö gînab.

¹⁶ Hagö, bî nöd u apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol aña yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö sîduñ lañ kabö magö gol udpin,’ a gînab.

¹⁷ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Ne gî aij gîpan. Nan pro u ñînö wög gî aij gîpan rö, mîñî daun kub unbö sîduñ lañ nöp hagnö, abad mîdeinabön,’ a gînab. *

¹⁸ Pen bî ap apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol aña yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö mamîd u kabö magö gol udpin,’ a gînab.

¹⁹ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Gîpan anîbu rö, mîñî daun kub unbö mamîd u nöp hagnö, abad mîdeinabön,’ a gînab.

²⁰⁻²¹ Pen bî wög gep nîpe ap apöm hagnab, ‘Bî kub, yad nöp niñbin. Ne bî kal yabîl. Nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîlî gîmön rö udpan. Nan wög uñham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp niñban. Anîb u, yad nöp pîñîñ gem me, kabö magö gol aña yîp ñîna u, dam apo rin ugan gî lînö mîdeia. Magö gol aña ne u mîñî daubin i,’ a gînab.

²² Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. “Ne bî kal yabîl, nîbi bî rîmnap nan kale gau, ne sîkim gî aij gîmön wasö, rau pîlî gîmön rö udpan; nan wög uñham gî yîmbal gau, ne klö gîmön nöp niñban,” a gîpan ar?’

²³ Anîb u, niñön gîniñ kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gî apem sinîñ rîmnap halö udagpin?’ ö gînab.

²⁴ Anîg hagöm, bî söl au mîdeinaböl gau kalîp hagnab, ‘Kabö magö gol yad u pîlî gî udmim, bî au kabö magö gol sîduñ lañ mîdöp u nîp ñim,’ a gînab.

²⁵ Hageinab hagnaböl, ‘Bî kub. Nîpe kabö magö gol sîduñ lañ hadö mîdöp!’ a gînaböl.

²⁶ Hageinaböl hagnab, ‘Kalöp hagabin, pör nîbi bî nan kale iru mîdeinab gau rîmnap halö udnaböl, pen nîbi bî nan kale pro pro mîdeinab gau gîlö, nan pro anîbu böñ nöp lug lî arnab. *

²⁷ Pen nîbi bî yîp niñlö mulu lugö, bî anîbu nîpe kiñ hon mîdageinab, a gîla gau, kalîp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,’ a gînab,” a ga.

Jisas Kiñ rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

* **19:9:** Ap 16:31; Luk 13:16 * **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15 * **19:17:** Luk 16:10 * **19:26:** Mad 13:12; Luk 8:18

28 Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga.

29 Am am Olip Dum au, ram rihig aglö Bedpagi Bedani gof au söl amjaköm, bi nipe mihöp kalip nöd hag yuöm haga,

30 “Ram rihig aglö migän lödan ammil niñnabil, kaj donki marep nihi bi ud ajagpal ap, nagit adik lilö mideinab u, hubik daumil.

31 Pen nihi bi rimnap apöm, ‘Kaj donki u nihön ginig hubik ud arabil,’ a gaiöl u, hagmil, ‘Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,’ a gimil,” a ga.

32 Anig hagö, ammil niñlö, haga rö nöp mideia.

33 Am nagit hubik gilö niñöl git, bi kaj donki nap nibö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u nihön ginig gimil nagit hubikabil?” ö gila.

34 Hageila haglö, “Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagit hubikabul,” a gilö.

35 Anig hagmil, kaj donki marep anibu nagit hubikmil, ut git dam Jisas mideia au amjakmil, waij kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u limil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lan lila.

36 Jisas donki adö lan asiköm, adan adö u arö niñöl git, nihi bi gau waij nan kale rimnap dap adan adö anibu lilö niñöl git, kaj donki Jisas asik mideia anibu waij nan kale adö anibu abö göl git abö göl git ara.

37 Am am Jerusalem sösöl gilö niñöl git, Olip Dum adan ramö giyan gep ka au, nihi bi nipe gau iru yabit nöp, magöñhalö nip miñ miñ yabit göl git, nan nihön nihön ga gau gasi u niñöl git, wiñ kub alöl git, God hib nipe dap ranöm hagla,

38 “Bi Kub nipe Kiñ hanip hag yuö auöp i, God nip ud aij ginim!

God ram minöñ kumi kabö adö lan au, hibur hain hain magö u nöp midöp.

God nipe adö i gilañ midöm, nipe mailö aij unbö ke halö midöp,” a gila. *

39 Anig haglö niñöl git, bi Perisi rimnap an anib au mideila gau, Jisas nip hagla,

“Manö hag ñeb bi. Nihi bi ne gau kalip hag gö, anig unbö rö hagaglan,” a gila.

40 Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anibu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wiñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm mitöñ ga

41 Jisas Jerusalem sösöl göl git, daun kub anibu niñöm, amgö ñig lugö niñöl git haga,

42 “Ram minöñ Jerusalem i, kalöp mög yabit niñabin. Yad kalöp ud God aip jim ñem, hibur hain hain magö u kalip ñinig aunö u niñbep u, aij yabit gitböp. Pen miñ kale niñagmim, amgö we rö midpim.

43 Hainö bi kolmat kale apöm, daun kub kale i, uliñin li gitgabö git midöm,

44 apöm git naj yabit gilö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lan waköm midageinab; nihi bi, ñi pai, kabö waryö raul an yan mideinaböl gau ram halö pa jö ma jö git yunaböl. God kalöp udnig auöp ñin i niñagpim u me, anig ginab,” a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul migän yan ara

(Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

45 Jisas anig hagöm, God sabe gep ram u amöm, nihi bi sikim geila gau kalip hag höñ yuöl git haga,

46 “God Manö u kali kliñ riköm hagla, ‘Ram yad u, yip sabe gep ram mideinab,’ a gila u pen kale sikim git gipe gipe, nihi bi nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

47 Pen Jisas nipe pör pör, ñin añi añi am God sabe gep ram raul migän u, nihi bi gau kalip manö hag ñimidöp. Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asikep gau, nip al pak lun, a göm, gasi añi u niñeila. *

48 Anig gasi niñla u pen nihi bi magöñhalö, manö aij nipe niñun, a göm, nip ñiñi lilö niñöl git, kale Jisas nip al pak löl rö laga.

20

*“Nöp an hagö anig gi ajabön?” ö gila
(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Pen ñin an anib au, Jisas nipe God sabe gep ram raul migan u amöm, nipe nibi bi ud God aip jim ñöl lınab manö aij u hag ñi mideia niñöm bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asikep gau abe aula.

² Apöm nıp hagla, “An nöp hagö, ne apön anig gi ajabön?” ö gila.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag niñeb ap hag niñig gabin.

⁴ Jon nibi bi gau kalıp ñig pak ñimídöp u, God nıp hagö anig ga aka gasi nipe ke niñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “God hagö, Jon nibi bi gau kalıp ñig pak ña,’ a ginabun u, nipe hagnab, ‘Anib u, manö nipe u nihön ginig udagpim?’ ö ginab.

⁶ Pen, ‘Jon gasi nipe ke nöp niñöm, nibi bi gau kalıp ñig pak ña,’ a geinabun u, nibi bi gai i, God nipe Jon manö hagep bi nipe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanıp kabö ju pak lınaböl,” a gila.

⁷ Pen kale gasi anibu niñöm, Jisas nıp pen hagla, “Jon apöm nibi bi gau kalıp manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niñagpun,” a gila.

⁸ Anig hageila, Jisas kalıp haga, “Kale yıp pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

*Bi wain wög adiñ abad mideila gau,
manö hod riköm haga*

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas nibi bi gau kalıp manö hod riköm haga, “Bi ap wain wög adiñ ap gi yimöm, nibi bi rimnap hag löm, am ram minöñ milö gau mideinab. *

¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, ‘Am nibi bi wain wög gi midpal gau kalıp hagö, wain magö yıp rimnap ñilö daumön,’ a ginab. Hagö amjakö, nibi bi wain wög gi

mideinaböl gau nıp pak pak löm, yiharıñ hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anig gılö, bi wain wög nap nıbö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nıp u rö nöp pak pak löm, yiharıñ hag yulö ado gi aunab.

¹² Anig gılö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nıp miñu magö paköm, tıp gi dam höñ au yañ yunaböl.

¹³ Anig gılö, bi wög adiñ nap nıbö u hagnab, ‘Yad ai ginamıñ Ñı midmagö yad u yunabin u, manö nipe hageinab rö niñöl rö löp,’ a göm yunab.

¹⁴ Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, ‘Ñı auöp i, nap wain wög u nipe udnım rö löp. Nıp böñ nöp al pak lun, hon udun,’ a ginaböl.

¹⁵ Anig hagöm, nıp tıp tıp gi dam höñ gau amöm, böñ nöp al pak lılö umnab.

“Pen anig geinaböl u, bi wög adiñ nap nıbö u kalıp nihön ginab?”

¹⁶ Nipe apöm, nibi bi anib gau kalıp al pak löm, wög adiñ anibu nibi bi rimnap kalıp pen hagö abad mideinaböl,” a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi niñ mideila gau hagla, “Hagpan anibu rö gagnım!” a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalıp niñ gusgus göm haga, “Anig hagpim u pen anib u, God Manö kalı kılın rikla adiñ ap rik niñmim iñ u yıp hag ñımim. Adiñ hagabin anibu anig göl midöp,

‘Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnım a göm arö gila u

pen miñi ram padö an yañ u bınig ñöl midöp,’ a gila.

¹⁸ “Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu paknaböl gau, kalıp böñ nöp pa jö ma jö gi lınab. Pen kabö anibu pıg ju ap lug nibi bi pak ribıknab u, kalıp böñ nöp paib waib jö gi lınab,” a ga. *

¹⁹ Jisas anig hageia, hanıp nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nıp manö kub hagun a göm niñla u pen nibi bi iru nöp niñ mideila gau niñöm, pıñıñ göm arö gila.

* 20:9: Ais 5:1 * 20:18: Ais 8:14-15

“Rom bi kub Sisa nip dakis nun aka wasö?” gila

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am nibi bi rimnap kalip mumug göm hagla, “Kale nibi bi aij rö halu limim, am manö pir pir alimim, nip manö rimnap hagpe, pen nihön hagainim niñun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun,” a gila. *

21 Anig haglö, amöm nip manö rimnap piral hagöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niñbun ne böñ lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u nibi bi gau kalip hag ñiban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

22 Anib u, hon nihön gun? Rom gapman bi kub Sisa nip dakis nun aka wasö?” gila.

23 Kale manö pir pir hagla anibu niñöm, Jisas kalip haga,

24 “Mani dakis ñibal anibu ap yip ud yambe niñin,” a ga. Hageia, ud yamla niñöm haga, “Mani ba u, ana an rö midöpñ Hib kali kliñ rikla anibu, an hib rö midöp?” ö ga.

Hageia hagla, “Sisa ana nipe u midöm, hib nipe u midöm göp,” a gila.

25 Hageia, kalip haga, “Anib u, Sisa nan nipe midainim, Sisa nip ñimim. God nan nipe midainim, God nip ñimim,” a ga.

26 Jisas nipe nibi bi mideila an anib au anig hageia, manö nipe rib juöl rö lagö, gasi iru niñöm manö ap hagagla.

Nibi bi uraknaböl u, hag niñeb ap

(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sadyusi gau, nibi bi umöm uraknaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bi rimnap Jisas mideia au apöm, nip hag niñeb ap hag niñla.

28 Hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosi manö ap hanip kali kliñ riköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharini umnab u, nimam nipe ap pen nibi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,’ a ga.

29 Anib u, bi it halö unbö mudun jini u mideinaböl. Nimam nöd u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharini umnab.

30 Umö, nimam yigwö an nibo u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharini umnab.

31 Anig gö, nimam yigwö nigan nibo u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharini umnab. Anig gi dam dam, nimam unbö mudun jini magöñhalö ñi pai yag dapöm wasö yiharini umnaböl.

32 Hainö nibi anibu u rö nöp umnab.

33 Pen umöm uraknaböl a gipan u, nibi anbi anibu bi nipe unbö ud mudun jini linab u, hainö bi an nibi mideinab?” ö gila.

34 Hageia, Jisas kalip haga, “Miñi midpun ñin i, nibi gau bi udpal, bi gau nibi udpal.

35 Pen nibi bi God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl.

36 Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamini mideinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nipe mideinaböl.

37 Nibi bi umöm urakpal manö u, Mosi u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kali kliñ rika. Mosi manö anibu kali kliñ riköm haga, ‘Bi Kub nipe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midöp,’ a ga.

38 Nibi bi nöd umla gau, ‘God kale midöp,’ a ga rö, hon niñbun, nibi bi nöd umla gau uri kamini midpal. God niñöb, nibi bi nipe magöñhalö kamini midpal,” a ga.

39 Jisas anig hageia, bi lo manö hag ñeb bi rimnap hagla, “Manö hag ñeb bi, manö kabö göl nöp hagpan!” a gila.

40 Manö hag aij ga anibu niñöm, piñini göm, hainö manö rimnap nip hag niñagla.

“Nihön ginig yip Mesaia a göm niñagpal?” ö ga

41 Pen Jisas kalip haga, “Nibi bi gau nihön ginig, Mesaia u Depid ñi nipe u nöp midöp, a gipal?

42 Depid nipe ke God Manö adini Sam a gipal u kali kliñ riköm haga,

‘Bi Kub nipe Bi Kub yad nip haga,

“Ne ñimagö yijig yad lau adö asik midmön;” *

* 20:20: Luk 11:54 * 20:42: Sam 110:1

43 mid damöm yad kołmał ne gau kalip g+nö,
ma mo ne gau kalip abö gi
ri+biknabön,” a ga.

44 Pen Depid nipe Mesaia u n+p, ‘Bi Kub yad,’ a ga rö, ni+hön g+nig, Mesaia u Depid ni nipe u nöp midöp, a g+pal?” ö ga.

Lo manö hag ñeb bi gau g+pal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Ni+bi bi gau ni+nmidlö ni+nöl gi, Jisas bi nipe gau kalip haga,

46 “Kale lo manö hag ñeb bi gau g+pal rö g+mim rö löp u, ni+n aij g+mim. Kale g+pal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp ni+lan a göm, wał+j mi+lö rol göm, ni+bi bi gau aip magum g+lö, ni+bi bi gau kalip ni+nöm, ‘Bi kub auabim e!’ g+naböl u, mi+n mi+n g+naböl; Juda magum gep ram gau amöm, bi kub as+kpal sea adö u as+kpal; pen nan kub ni+naböl ni+n u, am bi kub as+kpal ka u nöp as+kknaböl.

47 Bi lo manö hag ñeb bi gau, ni+bi pałpał ram nan kale gau si udöm, God n+p sabe g+nabun u, ni+bi bi ni+nöl, a göm, manö mi+lö kub pir pir adö r+mnap hagpal. Anig g+pal u, hainö ilön kub ke yab+ł udnaböl,” a ga.

21

*Ni+bi adu ap God n+p nan kub ña
(Mak 12:41-44)*

1 Jisas God sabe gep ram raul m+gan am midöm ni+na, ni+bi bi mani halö gau mani r+mnap dap mab ij m+gan u yueila.

2 Pen ni+bi adu mög gep rö ap mani a+i pro magö mi+höp dap yua.

3 Anig ga ni+nöm Jisas haga, “Yad kalöp ni+nö hagabin, ni+bi bi r+mnap mani pro yubal; pen ni+bi adu mög gep rö i mani nipe kub yab+ł yuöp.” *

4 Pen ni+bi bi r+mnap mani kale iru nöp midö ni+nöl gi mani yubal; ji ni+bi adu mög gep rö i mani nipe midöp rö magöñhalö yuöp. Nan rau ni+nab ap midagöp,” a ga.

*God sabe gep ram u gi naij g+naböl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)*

5 Pen bi nipe r+mnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God n+p ni+nöm ri+b ad+k ni+la u, aij yab+ł midöp,” a g+la. Anig hageila, Jisas kalip haga,

6 “Anig hagpim u pen hainö nan aij ni+nabim an+b gau midageinab. Magöñhalö ud wał gi yulö, kabö ap kabö ap adö u midageinab,” a ga. *

*Hainö m+nör kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)*

7 Hageia, n+p hag ni+nöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan an+bu ni+n mai rö anig g+nabn Pen nan ni+hön rö gö ni+nun, mi+n g+nig gab a g+nabun?” ö g+la.

8 Hageila, Jisas kalip haga, “Ni+n aij g+mim! Ni+bi bi iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. Ni+n kub u auöp,’ a g+naböl. Anig hageinaböl u, ni+nö hagaböl a g+mim kalip hain gagmim.

9 Pen ram m+nöñ m+gan r+mnap uraköm, ram m+nöñ m+gan r+mnap aip pen pen g+naböl. Ram m+nöñ m+gan r+mnap kale ke nöp pen pen g+naböl. Anig geinaböl u ni+nim, ni+n kub hagpal u aunig gab ni+nöm anig gaböl a g+mim, p+ni+n gagmim. Ni+n kub an+bu hainö aunab,” a ga.

10 Anig hagöm kalip haga, “Ram m+nöñ m+gan r+mnap uraköm, ram m+nöñ m+gan r+mnap aip pen pen g+naböl. Kiñ r+mnap yam kale uraköm, kiñ r+mnap yam kale aip pen pen g+naböl.

11 Ram m+nöñ gau iru nöp munmon kub yab+ł udöm, k+yö kub alöm, mi+na kub yab+ł göm g+nab. Nan kumi kabö adö lan au ke hain ni+bö löm, nan unbö ke p+ni+n gep rö adö lan au linab.

12 Nan an+b gau hainö anig g+nab ji nöd y+p p+g aip midpim rö, kalöp gi naij g+naböl. Kalöp manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nag+ löm, dam kiñ gapman bi kub gau ud arnaböl.

13 Kalöp g+naböl an+bu, manö aij yad u kalip waiö hag ni+nim rö linab.

* 21:3: 2Ko 8:12 * 21:6: Luk 19:44 * 21:14: Luk 12:11-12

14 Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nîhön rö pen hagun a gîmim, nöd uţhai nîŋagmim. *

15 Yad ke kalöp gasî aij ñem manö magö ñînö, kale manö anîbu nöp hag ñîbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. *

16 Pen name nap, namam bî, bî rîdik nîŋeb, bî nîŋeb kale ke rîmnap kalöp mumug göm, ud kolmaţ ñîmagö adö lîlö, kalöp rîmnap böŋ nöp al pak lî naböl. *

17 Yîp nîŋ udpim rö, nîbi bî gau magöŋhalö kalöp mulu kal nîŋ naböl.

18 Pen nabîc umagö kale añî ap ur gagnab.

19 Pen yîp cîg pîdöŋ gî mîdeinabim u, kamîŋ mîdep magö u udmim, pör pör nöp mîdeinabim.

*Jerusalem gî naij gî naböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

20 “Pen ami bî gau apöm, Jerusalem bînöm yu gîgabö gî naböl ñîn u, mîñî söl mîdöp Jerusalem gî naij gî naböl, a gîmim nîŋ nabim.

21 Nîbi bî ram mînöŋ Judia mîdaiöl gau, pîñîŋ gî no ilö gau aröl. Nîbi bî Jerusalem mîdaiöl gau, pîñîŋ gî höŋ adö aröl. Pen nîbi bî höŋ adö mîdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl.

22 Nîhön gîng: ñîn anîbu me, kale God nîp arö gîpal rö, God manö hagep bî gau magöŋhalö God Manö kalî kîñ rîköm hagla rö nöp gî nab nîŋöm kale pen ilön kub udnaböl. *

23 Pen ñîn anîbu, nîbi ñî mudun mîdeinaböl gau abe, nîbi ñî painŋ ci ñeinaböl gau abe, kalîp mîŋör kub yöl gî nab. God Juda nîbi bî kalîp mîŋör kub yabîl gî nam a göm, nîbi bî ram mînöŋ anîbi mîdpal kalîp gî naij yabîl gî nab.

24 Bî mîlö gau nîbö apöm, nîbi bî rîmnap kalîp ru mîlö kîd udöm rîb lî naböl, nîbi bî rîmnap kalîp nagî löm dam ram mînöŋ ke gau gau magöŋhalö ud ar naböl. Pen Juda nîbi bî wasö gau apöm, Jerusalem gî naij gîlö gîlö, God ñîn nîpe haga u ap auö, arö gî naböl. *

* 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22 * 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2

* 21:25: Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

*Bî Ñî nîpe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

25 “Pen hainö, sîdö rakîŋ gapî nan ke ap waiö löm, ñîg si ral apöm gu kub geinab. Pen ram mînöŋ îl i nîbi bî ram mînöŋ gau gau magöŋhalö gasî iru nîŋöm, nîhön gab a göm, gasî mîlö löm pîñîŋ gî naböl. *

26 Nan kumi kabö adö laŋ mîdöp gau, daŋ nîbö i nîbö gö, mînöŋ naböŋ i nîhön gîng göm gab, a göm, pîñîŋ göm, gasî magö rîk auö umeb rö lî nab.

27 Anîg gî nab ñîn u, Bî Ñî nîpe kumi aŋ au auö nîŋöl gî, nîbi bî kale pîdöŋ nîpe u abe, mailö aij unbö ke yabîl nîpe u abe nîŋ naböl. *

28 Nan hagabin i geinab u, Bî Kub hanîp ud kamîŋ yunab ñîn u söl mîdöp, a gîmim, amgö gî laŋ gîmim nîŋöl gî mîdaimim,” a ga.

*Mab wasîŋad u, manö hod rîköm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

29 Jisas anîg hagöm, kalîp manö hod rîköm haga, “Mab wasîŋad abe, mab rîmnap abe,

30 sîlîp lö, mîñî sîdö lîng göm gab a gîmim, nîŋ bim.

31 Anîb u rö, nan hagnîp gau gö, God nîbi bî udöm abad mîdeinab ñîn u söl auub a gîmim, nîŋ nabim.

32 “Yad kalöp nîŋö hagabin, nîbi bî uri mîdpal gai i magöŋhalö umagnaböl; rîmnap kamîŋ mîdlö nîŋöl gî, nan hagabin i magöŋhalö gî nab.

33 Kumi kabö adö laŋ abe, mînöŋ naböŋ îl i abe ur gî nab, jî manö magö yad gau ur gagnab.

Nîŋ aij gîmim mîdaimim, a ga

34 “Pen nîŋ aij gîmim. Kale ñîg wain ñîg klö iru ñîŋmim hauţ lîmim, nan mînöŋ naböŋ adö îl i nöp gasî nîŋ mîdeinabim ñîn anîbu nöp, yaur kaj wal wayöŋ hel lîlö yîŋîd nöp udöp rö u gî nab.

35 Gai i nöp gagnab; nîbi bî ram mînöŋ îl kîgîŋ yîma magöŋhalö mîdpal rö gî nab.

36 Anîb u, kale pör pör nîŋ aij gîmim, God nîp sabe göl gî nöp mîdmim hagnîm, ‘Nan anîb gau hanîp al pak lagnîm; ne

hanip abad midö kamij arun, am Bi Ñi nipe amgö ilö adö nipe u midaiun,' a gämim," a ga.

³⁷ Ñin pro bad anibu, Jisas pör am God sabe gep ram raul migan u am midöm, nibi bi gau kalip manö hag ñimidöp. Pen sibön gö niñöl göm, Jisas nipe am ram minöñ ap Olip Dum a gal u hanmidöp.

³⁸ Nibi bi gau magöñhalö, manö nip u niñun, a göm, hilim halö yabñ uraköm, God sabe gep ram u armidal.

22

Judas Jisas nip mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Yis Halö Ñinagep ñin kub kale u, Pasopa a gipal ñin kub kale u, sösöl ga.

² Bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip alun a gila u pen nibi bi gau kalip piñin göm, aigöl gun alun a göm, hag niñ mideila.

³ Hag niñ midlö niñöl gi, Seden nipe apöm, Judas hib nipe ap Iskariod a gämidal u, nip yuö hiika. Bi anibu Jisas bi nipe unbö migan lañ gau bi ap. *

⁴ Yuö hiikö, nipe am God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe mideila gau amöm, Jisas nip aigöl gem mumug gi dam ñinö nip al pak löl, a göm, manö anibu kalip aip hag niña.

⁵ Hagö, kalip aij a gö niñöl gi hagla, "Nöp mani ñinabun," a gila.

⁶ Hageila, Judas nipe, magö mai rö Jisas nibi bi gau aip midageinab u, nip mumug gi dam bi kub gau kalip ñinabin, a göm, abad niñ mideia.

Pasopa nan niñnig gijn gila

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ Pen Bred Yis Halö Ñinagep ñin anibu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñin uri, a göm, *

⁸ Jisas nipe Pida aip Jon aip kalip mihöñ hag yuöm haga, "Kale mihöñ am Pasopa nan niñnabun u gi li aij gämil," a ga.

⁹ Hageia haglö, "Gai anig gul?" ö gälö.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, "Kale mihöñ daun kub u ammil niñnabil, bi ap ñig mil daueinab. Nip nable pakmil, arnim ram u ammil,

¹¹ bi ram nap nibö anibu nip hagamil, 'Manö Hag Ñeb Bi nöp hag niñöb, "Ram raul migan mai bi yad gau aip Pasopa nan niñnabun?" ö göp,' a gämil.

¹² Anig hageinabil, kalöp mihöñ dam ram raul migan kub debol nan gau halö mideinab adö lañ u hageinab u, Pasopa nan niñnabun gau raul migan anibu gi jin gämil," a ga.

¹³ Hagö ammil niñlö, haga haga rö nöp mideia. Anib u, Pasopa nan niñnig gila gau gi li aij gälö.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan niñnig göm, bi manö nipe ud arep gau aip debol u asik gägabö göm,

¹⁵ kalip haga, "Gasñ yad pör niñbin u, kalöp aip Pasopa nan niñnig gabun i niñun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gasñ u niñbin.

¹⁶ Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyañ niñagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak niñbun it anibu waiö linab niñöm God nibi bi nipe udöm abad mideinab ñin u nöp nan kub niñnabun," a ga.

¹⁷ Jisas anig hagöm, ñig wain kap udöm, God nip aij a göm, bi nipe gau kalip ñöl gi haga, "Ñig ñabin i kale ke ud niñim.

¹⁸ Pen kalöp hagabin, miñi ñin i rikö, ñig wain kauyañ niñagnabin; God nibi bi nipe udöm abad mideinab ñin u nöp ñig wain kauyañ niñnabin," a ga.

¹⁹ Anig hagöm, bred ap udöm, God nip aij a göm, ud jö göm kalip ñöl gi haga, "Hañ romañ yad i kalöp ñabin. Kale udmim gasñ yip nöp niñöl gämim niñim," a ga.

* 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Eks 12:1-27

20 Kale nan ñiŋ haköm, Jisas ñig wain kap u udöm, kalip ñöl gi haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp nibi bi yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pïdöŋ ginab u me, kalöp ñig wain i ñabin.

21 Pen bi yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. *

22 Bi Ñi nipe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bi nip kain gi dam arnab u nip mög niŋabin,” a ga.

23 Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp, an rö anig ginab, a göm, pen pen hag niŋöl gi mideila.

Bi nipe gau, “Kale wasö, yad nöp bi kub midpin,” a gila

24 Jisas bi nipe gau, kale wasö, yad nöp bi kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

25 Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kiŋ gau Juda nibi bi wasö gau klö göm abad midöl gi hagnal, ‘Kalip ud aij yabit gipun,’ a gipal. *

26 Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, ñi praj rö midaiöl; bi kub yabit gau, bi wög gi ñeb rö midaiöl. *

27 Minöŋ naböŋ iŋ i gipal nagit adö u, bi kub am asiklö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pita pita gipal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp midpin. *

28 “Yip marö yabit gimidöp u niŋmim yip arö gagpim; yip abad midpin.

29 Anig gipim u, God yip hagöp, ‘Ne Kiŋ midmön, nibi bi gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kiŋ rö midmim nibi bi gau kalip abad mideinabim.

30 Ñin anibu kale ram minöŋ yad u am-mim, yad aip asikmim nan magö niŋmim ñig niŋmim ginabim; kale kiŋ asikpal sea adö u asikmim, Isrel iŋ ke ke unbö migal laŋ kalip manö kub niŋnabim,” a ga. *

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30: Mad 19:28 Ais 53:12

Pida, “Jisas nip niŋnabin,” a ginab (Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

31 Jisas nipe Pida nip haga, “Saimon, Saimon, nöŋ. God nipe Seden nip yau a gö, kalöp bi, wid magö hon gilö hon gilö, magö yabit u ke löm, adin adin u ke löm gipal rö u göm, kale gi naj ginabim aka wasö gi niŋnab,” a ga.

32 Pen yad God nip sabe gipin rö, yip böŋ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naj ginabön u, niŋön ginig anig gipin, a gimön, yip kauyaŋ ado gi aunabön. Pen anig gimön, hainö apön namdamam ne rimnap kalip manö hag ñi aij gö, kale klö göm yip hain göl,” a ga. *

33 Jisas anig hageia Pida haga, “Bi Kub, yad nöp arö gagnabin. Miŋöngöl nöp ajeinabul, nöp nagit löm, yip abe nagit lö. Pen nöp al pak löm, yip abe al pak lö,” a ga.

34 Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, miŋi sibön yaŋ kikatit wiŋ alagnab magö u, Jisas nip niŋnabin a gimön, ij miŋhau niŋaŋ wai ñinabön,” a ga.

Mani rin, wadit, ru milö kid

35 Jisas anig hagöm kalip haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadit, ma rirup gau udmim ud aragmim; yiŋharin armim,’ a ginö. Hagnö arbe ñin anibu, nan kale rimnap mideia aka midageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mideia nöp,” a gila. *

36 Hageila, Jisas haga, “Pen miŋi kale mani rin, wadit midainim u, halö ud armim. Bi an ru milö kid midagainim u, kolsior nipe u bi rimnap kalip sikim göm mani udöm ru milö kid ap raunim.

37 Pen niŋim! Nöd God manö hagep bi Aisaia God Manö adin ap kalit kiŋ riköm haga, ‘ “Nipe bi nan si nan naj gep bi ap,” a ginaböl,’ a ga. Haga anibu yip nöp haga. Manö hagöm kalit kiŋ rika anibu miŋi ginig gab,” a ga. *

38 Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, ru milö kid hon miŋhöp midöp,” a gila.

* 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45 * 22:26: Mad 23:11; * 22:32: Jon 17:15 * 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37:

Hageila haga, “U anig hagagmim,” a ga.

*Jisas Olip Dum au Nap nipe sabe ga
(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Jisas anig hagöl göm Jerusalem höñ amöm, pör Nap nipe sabe gimidöp Olip Dum au ara; bi nipe gau hain gila.

⁴⁰ Ram minön anibu amjaköm kalip haga, “Gasi naj auö gi naj gimim rö löp u, God nipe sabe göl gi midaimim,” a ga.

⁴¹ Anig hagöm, kalip arö göm, nipe ke ke au amöm, kugom yimöm God nipe sabe göm haga,

⁴² “Bapi, gasi yad ninbin u nig asi kap yip ninig gabön u nagmön. Pen yad gasi ninbin adö u gagmön; gasi ne ke ninban adö u nöp gimön,” a ga.

⁴³ Jisas anig hagö, ejol ap kumi kabö adö lan au nibö apöm nipe pidön na.

⁴⁴ Nipe marö yabil gö, Jisas nipe Nap nipe klö yabil göm sabe göl gi midö ninöl gi, hapil u hagape rö pa gi dö gi il yan luga.

⁴⁵ Nap nipe sabe gi mid juöm amöm ninja, bi nipe gau minör lugö ninöl gi, hon haneila.

⁴⁶ Anig geila u ninöm kalip haga, “Nihön ginig hon hanabim Sedn nipe gasi nö kale gi naj gimim rö löp u, urakmim, sabe göl gi midaimim,” a ga.

Jisas nipe ud sisi lila

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anibu hag midö ninöl gi, bi nipe Judas bi ugan kub ap u gi dap apjaköm, Jisas nipe ud bom halunam a geia.

⁴⁸ Anig geia, Jisas nipe haga, “Judas, ‘Bi me i al pak limim,’ a gimön, yip Bi Ni nipe ud bom halunig gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anig hagö ninöl gi, bi nipe gau nan nihön ginig geila anibu ninöm hagla, “Bi Kub, hon kalip ru milö kid ud ribun aka?” gila.

⁵⁰ Anig hagöl göm, bi ap ru milö kid nipe u udöm, bi God nipe nan sabe gep bi kub yabil bi wög gi neb nipe u, nipe rimid yijig lau böñ nöp rib gi dö gi yua.

⁵¹ Anig geia, Jisas ninöm haga, “Anig gagmim! Me aij,” a ga. Anig hagöm, rimid u ud ninö kaminj la.

* 22:54: Sam 31:11

⁵² Pen God nipe nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe, bi manö ud asikep gau abe, ap nipe udnig geila gau, kalip haga, “Kale ru milö kid udmim, ur pakep udmim daubim u, yip bi pen pen alep bi ap rö a gi gasi ninmim, ud sisi linig aubim ar?”

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u midainö yip udagpe. Pen mini Seden, bi sibön lau adö midöp u, nin nipe u me, anig gabim,” a ga.

Pida, Jisas nipe ninagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anig hagö ninöl gi, nipe ud sisi löm, dam God nipe nan sabe gep bi kub yabil ram u ud arla. Pida pen hain hain nin ara. *

⁵⁵ Ram anibu apjaköm, ram goi au mab lauöm asik mideila. Pida hain apjaköm kalip aip asika.

⁵⁶ Pida aip asik midö ninöl gi, pai ram anibu wög gi nimidöp ap nipe nin dap ran lugöl gi haga, “Bi i abe Jisas aip midmidöp,” a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bi anibu yad ninagpin!” a ga.

⁵⁸ Anig hagöm, yöp pro magö ap midö ninöl gi, bi ap pen apöm Pida nipe ninöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bi nipe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bi me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap midö, bi ap pen apöm, klö göm haga, “Bi i Jisas aip midmidöp me. Nipe abe ram minör Galili nibö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bi me, manö hagabön u yad ninagin me!” a ga.

Anig hagö ninöl gi, adinj kilakil wiñ ala.

⁶¹ Anig gö, Jisas ado göm, Pida nipe nin ij halö lö, Pida pen Jisas, “Mini sibön yan kilakil wiñ alagnab magö u, Jisas nipe ninagpin a gimön, ij mihau nigan wai ninabön,” a ga manö u gasi ninja.

⁶² Anig ninöm, rugu mitep gö, matul ral auö, höñ amöm mitön ga.

*Jisas nɪp hag juöl gɪ, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Bɪ Jisas nɪp ud mɪdeila gau nɪp hag juöl gɪ, paköl gɪ gɪla.

⁶⁴ Kale walɪj bad ap ud amgö nɪp u paɭu gɪ ñöm, nɪp paköm hagla, “Ne bɪ ke nɪɲban u, nöp an pakab u hanɪp hag ñɪ!” a gɪla.

⁶⁵ Pen manö naij anɪbu rö, nɪp rapɪn iru nöp hagla.

*Juda bɪ kub manö ud asɪkep gau Jisas
nɪp manö kub hagla*

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hilɪm halö, Juda bɪ manö ud asɪkep gau löm, God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau löm, bɪ lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gɪlö, Jisas nɪp uɭ gɪ Kansol kub anɪbu mɪdeila aɲ au ud daula.

⁶⁷ Pen Kansol bɪ gau kale Jisas nɪp hagla, “Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö,” gɪla.

Hageila, Jisas kalɪp haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, nɪɲö hagöp a gɪmim, nɪɲagnabim. *

⁶⁸ Pen hag nɪɲeb yad mɪdöp u kalöp hag nɪɲeinabin u, yɪp pen hagagnabim.

⁶⁹ Pen mɪñi rɪköl mɪd damöm hainö gau, Bɪ Ñɪ nɪpe God Bɪ klö unbö ke halö mɪdöp u, ñɪmagö yɪjɪg adö nɪpe au asɪk mɪdeinab,” a ga. *

⁷⁰ Anɪg hageia, bɪ kansol gau magöɲhalö nɪp hagla, “Anɪb u, ne ke God Ñɪ nɪpe u aka?” gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagnöm me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nɪhön gɪnɪg manö kub rapɪn hag mɪdun, bɪ rɪmnap hag nɪɲno, Jisas anɪg göp anɪg göp a gaiölɲ Maj mɪgan nɪpe ke hagöp nɪɲbun u,” a gɪla.

23

*Gapna Pailod Jisas nɪp manö nɪɲa
(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)*

¹ Anɪg hagnöm, magöɲhalö uraköm, Jisas nɪp dam gapman bɪ kub Pailod mɪdeia au arla.

² Damöm, nɪp manö kub hagnɪg, manö gau nɪbö gau nɪbö dapöm hagla, “Hon ulhai nɪɲun nɪɲbun, bɪ anɪbi nɪbi bɪ hon gau manö piral hagnöm hagöp, ‘Bɪ kub Sisa nɪp dakɪs ñagnmim, gapman kai manö u u rö nöp nɪɲagnmim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kiɲ anɪbu,’ a göp,” a gɪla.

³ Hageila, Pailod Jisas nɪp hag nɪɲöm haga, “Ne Juda kai kiɲ kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagnöm me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, nɪbi bɪ yɪharɪɲ ap mɪdeila gau abe kalɪp haga, “Yad nɪɲbin, bɪ i nɪp manö kub hagep ɪɪ ap mɪdagöp,” a ga.

⁵ Anɪg haga u pen kale manö klö hagnöm hagla, “Gapman manö nɪɲagöl, a göm, manö hag ñɪ ajöm, Juda nɪbi bɪ ram mɪnön hon gau magöɲhalö hag ñɪ ajmɪdöp. Ram mɪnön Galili rɪköm, hag ñɪ aj dam dam mɪñi Jerusalem aui auöp,” a gɪla.

Jisas nɪp dam kiɲ Herod mɪdeia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalɪp hag nɪɲöm haga, “Bɪ anɪbi Galili nɪbö aka?” ga.

⁷ Hageia, yau a gɪla. Pen kiɲ Herod ram mɪnön Galili abad mɪdmɪdöp u, ñɪn aɲ u apöm Jerusalem mɪdmɪdöp. Anɪb u, Jisas nɪpe Galili nɪbö bɪ ap a gɪla u nɪɲöm, nɪp Herod ñɪmagö adö yunö manö kub i nɪɲnɪm, a göm, Pailod kalɪp hagö, Jisas nɪp dam Herod mɪdeia au ud arla. *

⁸ Herod, Jisas nan nɪhön nɪhön gɪmɪdöp u pör manö nöp nɪɲöm, ñɪn mai rö nan gagep rö ap gö nɪɲnabin, a göm, gasɪ u nöp nɪɲ mɪdmɪdöp rö, ñɪn anɪbu Jisas nɪp uɭ gɪ dapjaklö, nɪpe mɪñ mɪñ yabɪɪ ga.

⁹ Pen Herod nɪpe Jisas nɪp manö iru nöp hag yɪgɪn wagɪn ga, pen Jisas manö ap pen hagna.

¹⁰ Pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, manö klö göm, bɪ iru nöp dagol dagol hagla.

¹¹ Herod abe, ami bɪ nɪpe gau abe, Jisas nɪp gɪ naij göl göm, ñɪñɪɲon löɪ göm, gapman bɪ kub rol gɪpal walɪj aij ap rol gɪ ñöm, kauyaɲ Pailod mɪdeia au yula.

* 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56 * 23:7: Luk 3:1

12 Nöd Herod aip Pailod aip kolmal m+dm+dil pen ñ+n an+bu manö n+ñ j+m ñ+lö.

Juda n+bi b+ gau, "Jisas n+p al pak l+mim," a g+la

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

13 Pen Pailod, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ manö ud as+kep b+ kub gau abe, n+bi b+ y+har+ñ gau abe kal+p hagö ap magum g+la.

14 Kale ap magum geila, n+pe kal+p haga, " 'B+ i manö an ral hagöm, n+bi b+ gau kal+p an+g an+g hagöp,' a g+pim u pen m+ñ amgö ilö adö kalöp i manö n+ñbin u, n+pe nan naj göp manö it ap n+ñagpin.

15 Herod u rö nöp manö it ap ulhai n+ñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad n+ñbin, nan naj ap gagöp; an+b u n+p al pak lep rö lagöp.

16 An+b u, ami b+ yad gau hagnö, n+p y+har+ñ paköm, hag yulö aran," a ga.

17 Pen Juda kai ñ+n kub kale Pasopa u auö, Pailod pör m+ añ+ añ+ nag+man kale añ+ ap y+har+ñ hag yum+döp.

18 Pen ñ+n an+bu kale magönhalö maj m+gan b+atö g+ w+ñ klö alöm hagla, "B+ an+bu al pak l+mim! Barabas n+p hag yube han+p auan!" a g+la.

19 B+ Barabas an+bu n+pe daun kub an+bu n+bi b+ r+mnap udöm, ram m+nöñ an+bu abad m+dm+döp b+ kub an+bu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, n+p manö kub hagöm nag+ l+la.

20 Pen Pailod Jisas y+har+ñ hag yunö aran a g+ n+ñöm, kal+p kauyan hagöm an+g haga.

21 Hageia, kale kauyan maj m+gan b+atö g+ w+ñ alöm hagla, "N+p mab ba lan al pak l+mim! N+p mab ba lan al pak l+mim!" a g+la.

22 Hageila, Pailod kal+p kauyan hagöm haga, "B+ an+bi nan n+hön g+ naj göpñ Yad n+ñbin, nan naj ap gagöp rö, n+p al pak lun rö lagöp. An+b u, ami b+ yad hagnö, n+p y+har+ñ paköm, hag yulö aran," a ga.

23 Hageia, kale klö yab+ göm, Jisas n+p al pak l+lö uan, a göm, meg m+gan kale b+atö g+ dap ranöm, hag g+lö g+lö,

24 Pailod manö kal+p u udöm,

25 b+ ap, n+bi b+ r+mnap udöm ram m+nöñ abad m+dm+döp b+ kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la b+ an+bu n+p hag yuö kam+ñ ara; pen ami b+ n+pe gau kal+p haga, "Kale Jisas n+hön g+ñ+g gun a göm hagaböl u nöp g+mim," a ga.

Jisas n+p mab ba lan c+p+ pak l+la

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Jisas n+p al pak l+ñ+g ud arla. An au amöl göm, Sairini daun n+bö b+ ap Jerusalem aueia. B+ an+bu hib n+pe Saimon. N+p nable paköm, ud s+s+ löm, mab kros ud ka g+ ñöm hagla, "Jisas arab u hain aru," a g+lö, ud hain ara.

27 Pen Jisas n+p ud arlö n+ñöl g+, n+bi b+ iru nöp hain g+la. N+bi b+ areila an an+bu n+bi r+mnap Jisas n+p mög n+ñöm ham geila.

28 An+g g+lö, Jisas ado g+ n+ñöm kal+p haga, "Kale Jerusalem n+bi, y+p g+ñ+g gab u ham gagmim. Kalöp g+ naj göm, ñ+ pai kale gau g+ naj göm geinab an+bu ham g+mim.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, 'N+bi ñ+ pai yag dauagpal gau abe, n+bi ñ+ pai ci ñagpal gau abe, kale nöp m+ñ m+ñ göl,' a g+ñaböl. *

30 Ñ+n an+bu, n+hön g+ñ+g m+daiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl 'Nö ilö gau pa jö g+ apöm, han+p al pak l+n+m aka k+dip udöm han+p m+nöñ ñ+n+m u aij,' a g+ñaböl. *

31 Yad mab kam+ñ rö m+dpin pen y+p an+g göm g+ naj gaböl. Pen kale mab m+tep rö m+dpim rö, kalöp n+hön rö g+ naj g+ñaböl?" ö ga.

32 Pen b+ gapman lo manö r+b julö b+ m+hau, mab ba lan al pak l+ñ+g göm, udöm halö ud arla.

33 Dam ram m+nöñ Wip Nab+c Cög Ij a g+pal u amjaköm, Jisas n+p dam mab ba lan c+p+ pakla, b+ gapman lo r+b julö b+ m+hau kal+p m+hön dam mab lap lap c+p+ pakla.

34 An+g g+lö, Jisas haga, "Bapi, y+p gaböl u, ai g+ñ+g an+g gabun, a göm, n+ñ aij

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16

göm gagaböl. Anib u, kale gi naj gaböl u niñmön arö gımön,” a ga.

Pen ami bi gau, Jisas wañj nipe ud ju lilo mıdeia gau, kale ke sadu gıpal rö u göm udla. *

³⁵ Nibi bi iru nöp niñmidlö niñöl gi, Juda bi kub gau Jisas niñ paj hagöm hagla, “Nipe, ‘Yad Mesaia u; God yıp udajıp nipe aip midpul,’ a göm, nıbi bi rımnap umbal gajıp urakpal. Göp anıbu rö, nipe ke u rö nöp anıg göm kamıñ arö niñun,” a gıla. *

³⁶ Pen ami bi gau u rö nöp, Jisas mıdeia söł au apöm niñ paj hagöm, ñıg wain asi ñöl göm hagla, *

³⁷ “Ne, ‘Juda Kiñ kale midpin,’ a gıpan u, ne ke gımön kamıñ aru!” a gıla.

³⁸ Pen Jisas niñ cıpiñ pak lila mab ba au gılan, mab po bad ap adö u manö kalı kiñ rikla:

JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

³⁹ Bi gapman lo manö rıb julö, mab ba lan al pak lila mıhau, bi ap Jisas niñ hag juöm haga, “Ne Mesaia midpan u, ne ke gımön kamıñ ammön, hol mıhön u rö nöp gö, kamıñ arul!” a ga.

⁴⁰ Hageia, bi ap pen niñ hag göm haga, “Bi anıbi ilön kub udöm umnıg gab; hol mıhön u rö nöp ilön kub udul umnıg gabul u, a gımön, God niñ piñıñ gagpan ar?”

⁴¹ Hol mıhön naj gıpul rö ilön udabul, pen bi anıbi nan naj ap gagöp,” a ga.

⁴² Nipe anıg hagöm, Jisas niñ haga, “Ne ram mınön ne au am kiñ midmön, yıp gası niñmön,” a ga.

⁴³ Anıg hageia, Jisas niñ pen pe haga, “Yad nöp niñö yabiñ hagabin, mıñi ñın i nöp ne yad aip am ram mınön aij u mıdeinabul,” a ga.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

⁴⁴ Magö anıbu, sıdö an aulik magö u sıbön göm, mid damöm sıdö aumıñ gai ga magö u kauyan mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnıg göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñımagö adö ne u labin,” a ga. Anıg hagöm uma. Jisas uma, magö

anıbu nöp, God sabe gep ram magö raul agamıñ mıgan yan, wañj ud ajön piñ gıla u, an yan pa bu göm, lıñ gi lap lap arö, ajön hiiköl mıdeia. *

⁴⁷ Pen ami bi abad mıdep bi kub u, gaia anıbu niñöm, God hib nipe u dap ranöl gi haga, “Niñö yabiñ! Bi anıbi bi aij nöp!” a ga.

⁴⁸ Nibi bi ap niñ mıdeila gau, nan ga anıbu niñöm, mañul ral auö pabiñ paköl gi, ado göm ram kale arla.

⁴⁹ Pen Jisas nıbi bi niñeb nipe gau abe, nıbi Galili nıbö niñ hain gıla gau abe, kale ke ke au dan midöm, nan ga anıbu niñ mıdeila.

Josep nipe Jisas hañ roman dam rıgöl ga (Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asık gi aij gımidöp. Nipe Arimadia daun, ram mınön Judia an au nıbö. Nipe Juda Kansol bi rımnap, Jisas niñ al pak lun, a göm, gası niñla rö niñaga. Nipe, God nıbi bi udöm abad mıdeinab ñın u aunab, a göm, abad midmidöp.

⁵² Nipe Jisas uma, wip he dam rıgöl gıñıg göm, Pailod mıdeia u amöm, hag niñö yau a ga.

⁵³ Anıb u, Josep nipe am wip he ud asık dap lugöm, wañj rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö mıgan gısön nöp lu löm wip rıgöl gagla mıgan u rıgöl ga.

⁵⁴ Pen Juda God niñ sabe gep ñın u söł aub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rıgöl ga.

⁵⁵ Pen nıbi ugan, Jisas aip Galili nıbö aula gau, Josep arö niñöl gi hain gi damöm wip rıgöl amjaköm, wip he aıgegö rıgöl ga u niñ aij göm, ado gi ram kale arla.

⁵⁶ Ram kale amöm, agnoñ ñıg hañıñ aij auep rımnap wip he li ñınıg göm, gi li aij gıla.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñın kub kale yıharıñ mıdep u niñöm me, yıharıñ mid mid hanla. *

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18 * 23:35: Sam 22:7-8 * 23:36: Sam 69:21 * 23:45-46: Luk 8:2-3 * 23:54:

Juda Sarere ñın kale u Praide dugo dugo iñ göm, gi damöm, Sarere dugo dugo piñ gımidöp. * 23:56: Eks 20:10; Dud 5:14

24

*Jisas uraka**(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)*

¹ Ruö Sade ñin u, ram gisön rua magö u, nibi ugan anibu agnoñ ñig hañij aij auep u udöm, wip he hañ roman anöñ lî ñun, a göm, dam wip rigöl gila u arla.

² Amöm niñla, kabö hañai kub wip rigöl miñgan piñ gila u, lîi gi am ba lau mîdeia.

³ Pen kale miñgan anibu amöm niñla, Bi Kub Jisas hañ roman niñpe mîdageia.

⁴ Ai göp, a göm, hag mîdlö niñöl gi, adin bi mîhau goñ anib au uraköl mîdailö. Bi mîhau wañij kale rud mailö halö unbö ke mîdeia.

⁵ Nibi gau kale niñöm, aninñin gö piñin göm, kugom yimöm yihöñ gîlö niñöl gîmil, bi anib mîhau haglö, “Niñhön ginig bi kamij mîdöp u niñ wip rigöl gîpal an gai i ulhai niñ ajabim?”

⁶ Niñpe aui mîdagöp; mîdö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili mîdöm manö haga u gasi niñjim. *

⁷ Niñpe kalöp haga, ‘Bi Ñi niñpe u niñ, ud nibi bi nan si nan naij gîpal ñimagö adö kale lîlö, niñ mab ba lañ al pak lîlö, umöm ñin mîhöp mîdöm, ruö ñin mîhau niñgan u kauyan uraknab,’ a ga,” a gîlö.

⁸ Anig haglö niñöl gi, gasi magö kale u pîral hiikö, Jisas nöd Galili mîdöm, manö haga anibu gasi niñ dam niñla.

⁹ Nibi gau kale wip rigöl u arö göm, kauyan adö gi amöm, nan ga niñla anibu, Jisas bi niñpe unbö agip lañ gau abe, nibi bi niñpe rimnap gau abe hag ñila.

¹⁰ Nibi ugan manö hag ñila anibu, Maria Magdala u, Joana u, Jems niñme Maria u, nibi rimnap halö.

¹¹ Pen kale manö hag ñila anibu apdi niñöm, niñö hagaböl, a göm, niñagla. Ñiññon löm rö hagaböl a göm gasi u niñla.

¹² Pen Pida manö anibu niñöm, gi dö gi amöm, rigöl gila kabö miñgan u sipip niñga, wip wañij wam wam gila bad u nöp mîdeia. Anibu niñöm, niñhön göp, a göm, gasi mîlö yabîlöl göm, wip rigöl u arö göm kauyan ado gi ara.

Bi mîhöp ram riñig aglö Emeas arlö (Mak 16:12-13)

¹³ Ñin anibu nöp, bi mîhöp ram riñig aglö Emeas, yöp Jerusalem söñ anib au* arul, a gîmil, adan amöl gîmil,

¹⁴ nan niñhön niñhön geia niñlö manö u agamij hag niñöl gi arailö.

¹⁵ Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip mîhön uñ göm ara.

¹⁶ Pen bi anib mîhau Jisas niñ niñblep u pen God gasi magö kalip mîhön u geia niñöm gasi hauñ alö, Jisas niñ niñlö bi unbö ke rö la.

¹⁷ Niñpe kalip mîhön hag niñöm haga, “Manö u niñhön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pîdön gi urak mîdöl gîmil,

¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, miñi ñin pro bad i Jerusalem aui am mîdmön nan niñhön niñhön gab u niñagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anibu niñhön gö hagabil?” ö ga.

Hageia haglö, “Jisas Nasared niñbö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau gîmîdöp u me, God niñ aij a göm, nibi bi gau kalip aij a göm ga.

²⁰⁻²¹ Niñpe anig gîmîdöp u, gasi hon niñjun hagno, ‘God niñ yuö hanip Isrel nibi bi udöm, abad mîd aij ginab,’ a gun niñno u pen God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, niñ manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u niñ ñilö, niñpe manö kub hagöm, niñ ami bi niñpe gau kalip ñö, dam mab ba lañ al pak lîlö uma. Pen nan ga anibu ñin mîhöp nöp ap ara me. *

²² Miñi sib halö magö u, nibi ugan hon ap, am niñ rigöl gila ulöm miñgan ka u niñöm, ap hanip nan niñhön niñhön göp u hag ñilö niñjun pa gîi gîpun.

²³ Nibi gau kale hagpal, ‘Wip he mîlö u mîdagajip, pen ejol mîhau apil hagpil, “Niñpe uraköm kamij mîdöp,” a gîpil,’ a gîpal.

²⁴ Anig haglö, bi hon rimnap niñ rigöl gila ulöm miñgan ka u amöm niñbal, nibi

* **24:6:** Luk 9:22 * **24:13:** Grik 60 sidadia (11 kilomida) * **24:20-21:** Luk 19:11; Ap 1:6 * **24:24:** Jon 20:3-10

gau hagajal rö nöp midajip. Pen Jisas nip niŋagpal,” a gilo. *

25 Anig hagailö, Jisas haga, “Kale mihön gasi niŋ aij gagpil. Bi God manö hagep gau manö hagla u magöŋhalö, niŋhön ginig manö niŋö hagpal a gimil niŋagpil?”

26 God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabiŋ udnab me, pen hainö mailö aij ke halö mideinab,” a ga. *

27 Anig hagöm, Mosiŋ abe, bi God manö hagep bi gau magöŋhalö abe, Kraiŋ nip God Manö kalŋ kliš rŋkla midöp manö anibu magöŋhalö kalŋ hag ŋi aij gö ara. *

28 Ram minön areila söŋ anib au amjaköm, Jisas kalŋ mihön abhak löm, arniŋ rö ga.

29 Pen kalpe mihön nip manö klö gimil haglö, “Dugöp i aubun. Sibön ginig gab niŋöm ne auö hol mihön aip hanun,” a gilo. Haglö, kalpe mihön aip ram arla.

30 Ram am midöm, nan niŋniŋ, nipe bred udöm, God nip aij, a göm, ud jö göm kalŋ mihön niŋöŋ gi,

31 gasi magö kalpe mihön u gasi wakö, u Jisas nöp, a gimil niŋlö niŋöl göm, agamij ur ga.

32 Anig ga u niŋmil haglö, “Adan an au apöl gun, manö rimnap hag niŋöl gi, God Manö kalŋ kliš rŋkla manö il u rimnap hag niŋöl gajip u, midmagö halŋ u mab rö inöm pitu gi niŋb,” a gilo.

33 Anig hagmil, magö anibu nöp kauyan ado gi Jerusalem ammil niŋlö, Jisas bi nipe unbö agip lan, niŋbi bi niŋeb kale rimnap halö aip ap magum göm mideila.

34 Amjakmil kale niŋlö, niŋbi bi gau kale ke Jisas nip manö hagemideila. “Niŋö nöp! Jisas uma u pen kauyan uraköm, ap Saimon midajip au waiö lajip niŋöb,” a gila. *

35 Manö hageila anibu niŋmil, bi mihau haglö, “Hol mihön adan an au arajul, Jisas halŋ nable pakajip, dam ram hol mihön u amun, nan niŋniŋ gun, nipe bred udöm, God nip aij a gajip u, u Jisas nöp a gul niŋbul,” a gilo.

Jisas bi nipe gau nip waiö niŋla
(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

36 Pen manö anibu hag midailö niŋöl göm, Jisas nipe ke mideila an au waiö li an au gilan urak midöm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

37 Hageia, kale wip ana, a göm, aninŋ gö piŋniŋ gila. *

38 Piŋniŋ geila, Jisas kalŋ haga, “Niŋhön ginig piŋniŋ gabimŋ Amgö kale ke niŋbim u pen niŋhön ginig gasi mihöp niŋabim?”

39 Niŋmagö ma yad gau niŋim. Yad nöp me! Yip ud po niŋmim niŋnabim. Wip ana haŋ roman le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö niŋabim,” a ga.

40 Anig hagöl göm, niŋmagö ma nipe gau kalŋ yama.

41 Anig gö, kale miŋ miŋ göŋ gi, gasi milö löŋ gi, u Jisas nöp aka göm, gasi mihöp niŋlö niŋöl göm, Jisas kalŋ haga, “Nan niŋeb kale rimnap aui midöp aka?” ga.

42 Hageia, nip kabsaŋ lau lila ap niŋla.

43 Kale niŋmidlö niŋöl gi, nipe kabsaŋ anibu ud niŋa.

44 Pen Jisas kalŋ haga, “Nöd yad kale aip midem, miŋi yip göp unbö rö u ginab, a gem, kalöp hag niŋmidin. Mosiŋ yip manö kalŋ kliš rŋka u, bi God manö hagep yip manö kalŋ kliš rŋkla u, God Manö adniŋ Sam a gipal u yip manö kalŋ kliš rŋka u, yip kalŋ kliš rŋkla rö nöp magöŋhalö unbö rö nöp ginab, a gem, kalöp hag niŋ aij ginö,” a ga. *

45 Anig hagöm, God Manö kalŋ kliš rŋkla u niŋ aij gilan, a göm, gasi aij yabiŋ u kalŋ niŋa.

46 Nipe anig göm, kalŋ haga, “Nöd gau kalŋ kliš rŋköm hagla, Mesaia u ilön kub udöm umö, riŋöl gilo, niŋ mihöp midöm, niŋ mihöp niŋan u kauyan uraknab.

47 Anib u, manö aij nipe u ram minön Jerusalem il gi hag niŋöm, hag niŋ damöm, niŋbi bi ram minön gau gau magöŋhalö hag niŋlö arö niŋöl göm, niŋbi bi nan si nan naiŋ gipal gau, niŋhön ginig anig gipun, a göm,

* 24:26: Luk 9:22 * 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53 * 24:34: 1Ko 15:4-5 * 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22

arö göm, Kraiſ nɪp cɪg gɪlō nɪŋöl göm, nan naij pri kale u ɫɪk gɪ yunab,' a gɪla.

⁴⁸ Pen yɪp ga anɪbu amgö magö kale ke nɪŋbim. *

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñɪnabin. Anɪb u, kale daun kub aui nöp mɪdmim, abad mɪdaimim. Kumi kabö adö laŋ au nɪbö pɪdöŋ ke apöm kalöp goŋ leinab u nɪŋmim arnabim," a ga. *

Jiſas ap ran jak ram mɪnönŋ kumi kabö adö laŋ au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anɪg hagöm, kalɪp paŋɪd damöm, Jerusalem arö göm, ram rɪɪg aglō Bedani söla au amöm, God kalɪp abad mɪdeian, a göm, ñɪmagö nɪpe dap ranöm, God nɪp sabe ga.

⁵¹ Jiſas anɪg gö nɪŋöl göm, God nɪp dam ap ran jak ram mɪnönŋ kumi kabö adö laŋ au ud ara.

⁵² Anɪg gö, kalɪp aij a gö nɪŋöl gɪ, hib nɪpe u haglō adö arö nɪŋöl göm, ado gɪ Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nɪp sabe gep ram raul mɪgan u amöm, God hib nɪpe haglō adö armɪdöp.

* **24:48:** Jon 15:27; Ap 1:8 * **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Jon Jisas Krajs Manö Aij u Jon kalî kliš rîka

God Manö nîpe ram mîñöñ îl i aua

¹ Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga ñîñ u, God Manö mîdeia. God Manö nîpe God aip mîdeia. God Manö nîpe u rî nîp God me. *

² Ram mîñöñ hainö gî la; nîd yabîl God Manö nîpe God aip mîdeia.

³ God nîpe gö, God Manö nîpe nan gau magöñhalö gî la. Nan ap ke laga; nîpe ke gî la nan gau nîp mîdöp. *

⁴ God Manö nîpe kamîñ mîdep îl u. Kamîñ mîdep magö anîbu nîbi bî kalîp mailö ña. *

⁵ Mailö anîbu amöm nîbi bî sîbön göp an au mîdpal gau ñî lab nîñöm sîbön mailö anîbu pałog göl rî lagöp. *

⁶⁻⁷ Nîbi bî gau magöñhalö Mailö anîbu nîp nîñ udöl, a göm, God bî ap nîp hag lö, nîpe apöm Bî Mailö halö anîbu manö hag ñîmîdöp. Bî manö hag ñîmîdöp bî anîbu hib nîpe Jon. *

⁸ Jon nîpe Mailö anîbu wasö. Nîpe yîharîñ bî an Mailö mîdöp manö u nîbi bî gau kalîp hag ñîñîg aua.

⁹ Mailö nîñö yabîl anîbu nîpe ram mîñöñ îl i apöm nîbi bî gau magöñhalö kalîp mailö ñöl gîmîdöp. *

¹⁰ God Manö nîpe ram mîñöñ îl i apöm mîdmîdöp. God nîpe gö, God Manö nîpe ke mîñöñ naböñ îl i gî löm, nîbi bî gau gî löm ga. Pen nîpe ke ram mîñöñ îl i ap mîdeia u, nîbi bî nîp amgö nîñöm Bî Kub u a göm nîñagla.

¹¹ Nîpe ram mîñöñ nîpe ke aua u pen nîbi bî nîpe ke nîp udagla.

¹² Pen nîbi bî au, Krajs manö aij nîpe u nîñ udöm, nîp Bî Kub hon, a göm, udla gau, kalîp geia God ñî pai nîpe mîdpal.

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19
* **1:6-7:** Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * **1:9:** Jon 8:12 * **1:13:** Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23 * **1:17:** Eks 34:28; Ro 6:14 * **1:18:** Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16 * **1:20:** manö "Krais u" abe, Hibru manö "Mesaia u" abe îl anî ap nîp mîdöp: "God hag la Bî u."

¹³ God ñî pai nîpe mîdpal u, bî ber gau udöm, ñî pai yag daulö mîdpal rî mîdagpal. God nîpe ke gö ñî pai nîpe mîdpal. *

¹⁴ Pen Manö anîbu, nîpe apöm bî hañ roman löm, hanîp aip han mîdmîdöp. Anîb u, hon mailö magö aij nîpe hadö nîñbun. Nîpe Bap Ñî nîpe anî yabîl u me, Bap nîpe ke mailö magö aij ke halö mîdöp rî, Ñî nîpe u rî nîp mîdöp. Pen nîpe hañ roman löm bî rî apöm, hanîp magöñhalö mög nîñöm mîdmagö yabîl löm, God Manö nîñö u magöñhalö hag ñî aij gîmîdöp.

¹⁵ God Manö nîpe aua u, Jon nîpe nîñöm, wiñ alöm nîbi bî gau kalîp haga, "Bî mîñî auöp i nîp me, yad kalöp nîd hagnö, 'Bî ap nîpe yad hain aunab u pen yîp yag dauagep adö u, nîpe hadame dagol gau mîdmîdöp. Anîb u, nîpe yad rî wasö; nîpe Bî Kub yabîl,' a gîñö u, bî anîbu me u," a ga.

¹⁶ Nîpe hanîp nîbi bî magöñhalö mög yabîl nîñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nîp ñöb.

¹⁷ Apiabö u lo manö adö u, God Mosîs nîp ñö, Mosîs hanîp ña u pen God nîbi bî mög nîñöm ud aij gab manö nîñö anîbu, Jisas Krajs aua u me, mîñî waiö nîñabun. *

¹⁸ Nîbi bî rîmnap God nîp nîñagal. Ñî anî nîpe u nîp nîpe ke God. Nîpe Nap aip mîdpîl. Nîpe Nap nîpe hag waiö la nîñöm mîñî hon Bap God hadö nîñbun. *

Jon Bî Ñîg Pak Ñeb u, "Yad Mesaia u, wasö," ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹ Juda bî kub Jerusalem nîbö gau kale bî God nîp nan sabe gep bî rîmnap abe, bî God sabe gep ram wög gî ñîmîdal bî rîmnap abe hag yuöm hagla, "Kale Jon mîdöp ammim, 'Ne an?' ö gîmim hag nîñmim," a gîla.

²⁰ Kale Jon mîdeia u amjaköm, nîp hag nîñöm hagla, "Ne bî an?" ö gîla.

Hag n̄jeila, n̄ipe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, “Yad Kraiſ u* wasö,” ga.

²¹ An̄ig hageia, kale pen hagla, “An̄ig hagpan u, ne an? Ne Ilaija aka?” ḡila.

An̄ig hageila, Jon haga, “Yad Ilaija wasö,” ga.

An̄ig hageia, kale pen hagla, “Ne b̄i God manö hagep pör abad m̄dpun u aka?” ḡila.

Hageila, Jon wasö ga. *

²² An̄ig hageia, b̄i an̄ib gau pen hagla, “An̄ib u, ne an? Pen yad b̄i an a ḡimön hagnabön, hon amun b̄i kub han̄ip hag yubal gau kal̄ip hag ñ̄inabun,” a ḡila.

²³ Hageila, Jon kal̄ip haga, “Yad m̄ñi gabin i, b̄i God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. N̄ipe haga,

‘Yad b̄i ap ram m̄nön̄ n̄ibi b̄i iru m̄dagpal, ram m̄nön̄ kabö nöp m̄döp an̄ au m̄dem, wiñ kub alem hagabin,

“Pör B̄i Kub auab a ḡimim, adan ðk ḡi aij ḡimim,” a gabin,’ a ga.

Yad Jon m̄ñi gabin me u,” a ga. *

²⁴ Pen b̄i Jon n̄ip hag n̄iñig aula an̄ib gau, b̄i Perisi r̄imnap aip aula.

²⁵ Kale Jon n̄ip hag n̄iñöm hagla, “Ne hagpan, yad Kraiſ wasö, Ilaija wasö, b̄i God manö hagep abad m̄dpun u wasö ḡipan gö j̄i n̄ihön ḡin̄ig n̄ibi b̄i gau kal̄ip ñ̄ig pak ñ̄abön?” ö ḡila.

²⁶ Hageila, Jon haga, “Yad kal̄ip ȳhar̄iñ ñ̄ig pak ñ̄abin. Pen b̄i ap an̄ kalöp aui m̄döp, n̄ipe aigale b̄i rö m̄döp a ḡimim n̄iñagpim.

²⁷ B̄i an̄ibu n̄ipe yad hain aunab pen n̄ipe yad rö wasö; n̄ipe b̄i kub yab̄i, yad b̄i pro. Yad ma r̄irup n̄ipe u nagi hub̄iknam rö lagöp,” a ga. *

²⁸ Jon n̄ibi b̄i gau kal̄ip ñ̄ig pak ñ̄im̄döp ram r̄iñg aglō Bedani, ñ̄ig Jodan gof̄böñ nō lödañ n̄iñöm b̄i an̄ib gau apöm n̄ip manö an̄ibu hag n̄iñla.

Jiſas n̄ipe God Sipsip Pi n̄ipe

²⁹ Ruö Jiſas auö n̄iñöl göm, Jon Jiſas n̄iñöm n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga, “N̄iñim! God Sipsip Pi n̄ipe han̄ip hag yuöp me u.

N̄ipe me n̄ibi b̄i m̄nön̄ nabön iñ i gau gau magöñhalö nan si nan naij ḡipal gac u ðk ḡi yunab. *

³⁰ B̄i an̄ibu me, yad hagnö, ‘B̄i ap n̄ipe yad hain aunab u pen ȳip yag dauagep adö u, n̄ipe hadame dagol gau m̄dm̄döp. An̄ib u, n̄ipe yad rö wasö; n̄ipe B̄i Kub yab̄i,’ a ḡinö. *

³¹ B̄i kub an̄ibu b̄i an a gem n̄iñagm̄idin. Pen Isrel n̄ibi b̄i, b̄i kub an̄ibu b̄i aigale b̄i rö m̄döp u n̄iñöl a gem, kal̄ip ñ̄ig pak ñ̄in̄ig aunö,” a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jiſas manö adö an̄ibu nöp hagöm haga, “B̄i an̄ibi b̄i an, a gem, yad ke n̄iñagbnep; pen b̄i ȳip hag yuö apem n̄ibi b̄i kal̄ip ñ̄ig pak ñ̄abin u haga, ‘Ne n̄iñabön, Ana n̄ipe b̄i an apöm, aip m̄ideinab, b̄i an̄ibu nöp n̄ibi b̄i gau kal̄ip Ana U† pak ñ̄inab,’ a ga. Haga an̄ibu me, m̄ñi Ana u kumi kabö adö lañ n̄ibö yaur dapo rö u ḡi n̄ip auajip *

³⁴ n̄iñem yad n̄iñ aij gem kal̄ip manö n̄iñö hagabin, b̄i an̄ibi n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe u nöp,” a ga. *

Jiſas b̄i n̄ipe m̄ihöp nöd uda

³⁵ Ruö pen, Jon b̄i n̄ipe m̄ihau aip, kauyañ ap ñ̄ig pak ñ̄im̄döp ka u m̄idlö n̄iñöl ḡi,

³⁶ Jiſas ap padiö, Jon n̄ipe Jiſas n̄iñöm n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga, “B̄i an̄ibi God Sipsip Pi n̄ipe me u,” a ga. *

³⁷ An̄ig hagö, Jon b̄i n̄ipe m̄ihau, manö an̄ibu n̄iñmil, Jiſas areia m̄igan u hain arlö.

³⁸ Pen Jiſas ado göm kal̄ip m̄ihön̄ n̄iñöm haga, “N̄ihön̄ ḡin̄ig auabil?” ö ga. Hageia haglö, “Rabai! Ne hanban gai?” ö ḡilö. Hibru manö hagöm “Rabai” a ḡilö manö an̄ibu iñ u “Manö Hag Ñ̄eb B̄i.”

³⁹ Pen kale an̄ig ḡimil hag n̄iñlö, Jiſas haga, “An̄ib u, yad aip ammil n̄iñnabil,” a ga. Haga ñ̄in an̄ibu nöp dugo magö u ammil, n̄ipe aip m̄deila.

⁴⁰ Jon b̄i n̄ipe an̄ib m̄ihau, b̄i ap hib n̄ipe Edru. Edru n̄imam n̄ipe me Saimon Pida. *

* 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14 * 1:23: Ais 40:3 * 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33: Mad 3:16 * 1:34: Mad 3:17 * 1:36: Jon 1:29 * 1:40: Mad 4:18-20

41 Edru magö anıbu nöp am nımam Saimon nıp ulhai nıñöm haga, “Mesaia u aunab a gun pör abad mıdpun u mıñi nıñbul,” a ga. “Mesaia” a ga manö magö u, Grik manö hagöm “Krais” a gıpal.

42 Edru anıg hagöm, nımam Saimon nıp uł göm Jisas mıdeia u arö, Jisas Saimon nıp nıñöm haga, “Jon ñı nıpe Saimon. Nöp Sipas a göl,” a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anıbu, Grik manö hagöm Pida a gıpal. Sipas abe Pida abe ıñ anıbu “kabö.” *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalıp mıñhöy uda

43 Ruö, Jisas ram mınöñ Galili arnıg, am Pilip nıp nıñöm haga, “Yad aip arul,” a ga.

44 Pilip, Edru, Pida, ram mınöñ kale Bedsaida nıbö.

45 Pen Pilip am Nadanyel nıp nıñöm haga, “Hon bı u, Mosıs abe, bı God manö hagep rımnab abe kalı kılñ rıköm hagla u, nıp mıñi nıñbun. Nıpe me Jisas, Josep ñı nıpe. Ram mınöñ nıpe Nasared nıbö,” a ga. *

46 Pilip anıg hageia, Nadanyel haga, “Bı aij ap ram mınöñ naij anıbu nıbö auagnab,” a ga.

Hageia, Pilip haga, “Anıg hagpan u, auö am nıñul!” a ga.

47 Anıg hagöm, kale bı mıhau ammıl söl söl gılö nıñöl gı, Jisas Nadanyel nıp nıñöm haga, “Bı anıbu bı Isrel yıjıg göl u me, nıpe pıral adö u hagagnab; nıpe nıñö nöp waiö hagnab,” a ga.

48 Anıg hagö, Nadanyel haga, “Ne aige gımön yıp nıñban?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Pilip nöp hainö uł gıñıg nöb; yad nöp nöd nıñbin, ne asık mıdajan rauan ıñ au,” a ga.

49 Anıg hagö, Nadanyel haga, “Manö hag ñeb bı. Nöp nıñbin! Ne God ñı nıpe, Isrel nıbi bı Kın hon,” a ga. *

50 Anıg hageia, Jisas haga, “Nöp yıharıñ rauan ıñ au nıñbin a gıpin u me, yıp nıñ udpan? Hainö nan ke nıbö rımnab nıñnabön,” a ga.

51 Jisas anıg hagöm haga, “Kalöp magöñhalö nıñö hagabin, kumi kabö adö lañ au pıral hiıkö, ejol gau apöm, yıp Bı ñı nıpe nıñ amıl apıl, nıñ amıl apıl geinaböl nıñnabim,” a ga. *

2

Jisas nıpe ñıg yabıl u gö ñıg wain la

1-2 Ñın mıñöp mıdöm, bı ap nıbi udnıg göm, nıbi bı wıñ alö amöm, nan ñıñla Kena daun, ram mınöñ Galili anı au. Ñın anıbu, Jisas abe, bı nıpe gau abe, kalıp u rö nöp wıñ alla arla. Pen Jisas nıme abe am ram anıbu mıdeia.

3 Ñıg wain u ñıñ hakeila, Jisas nıme apöm Jisas nıp haga, “Wain u ñıñ hakpal,” a ga.

4 Anıg hageia, Jisas haga, “Yıp anıg gı anıg gı, a gımön, yıp hagagmön. Ñın yad u auagöp,” a ga. *

5 Hageia, nıme nıpe am bı wög gı ñeb gau kalıp haga, “Jisas manö ap hagainım, hagnım rö nöp gımım,” a ga.

6 Pen Juda nıbi bı kabö udöm gıpal rin kub yabıl unbö kagoł jıñ u ud lılö mıdeia. Rin kub añı añı ñıg lida unbö ñıñjuöl mamıd u mıl dap lep. Pen Juda nıbi bı nagı adö kale gımıdal rö, God amgö ilö nıbi bı uł aij mıdaiun, a göm, rin anıb gau ñıg mıl dap hoñ göm, ñın ma lı yumıdal.

7 Jisas pen, bı wög gı ñeb gau kalıp haga, “Kabö rin gai i, ñıg mıl dapım hoñ gıpe, ajmañ raunım,” a ga.

Hageia, haga rö geila haga,

8 “Mıñi ñıg mıl dap lıbım u, mıl dammım, bı nan ñıñabun i abad mıdöp u nıp ñımım,” a ga.

9 Hageia, ñıg yabıl anıbu mıl dam bı kub u nıp ñeila, nıpe udöm ñıñ nıñı, ñıg wain aij u mıdeia. Pen nıpe ñıg wain anıbu gai nıbö göm nıñaga; bı wög gı ñeb gau kale nöp nıñla. Pen nıpe nıñaga rö me, bı nıbi udnıg ga anıbu nıp wıñ alö aueia haga,

10 “Pör nöp, ñıg wain aij u nöd dap ñılö ñıñ hıklö me, hainö ñıg wain naij u ñılö ñıñbal. Pen ne ñıg wain aij u dap lö mıdajıp, mıñi nöp dap ñabön,” a ga.

* 1:42: Mad 16:18 * 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11

* 1:51: Jen 28:12 * 2:4: Jon 7:30; 8:20

11 Jisas nan gagep nöd nîbö ga anîbu, nîpe Kena daun, ram mînönj Galili anj au mîdöm ga. Nan gagep anîbu göm, nîpe aige bî rô mîdeia u yamö bî nîpe gau nînjöm, nîp nîj udla.

12 Pen Kena daun arö göm, Jisas nîpe ke, nîme, nîmam hain, bî nîpe gau aip daun pro Kapaneam amöm, yöp ñîn bad ap anîb au mîdeila. *

God sabe gep ram u nan sîkim geila, Jisas kalîp rîdîk gî hönj yanj yua

(Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Juda kai Pasopa ñîn kub kale u söl ga nînjöm Jisas Jerusalem ara. *

14 Jisas Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u nîja, bî rîmnap kale kaj kau, kaj sipsip, yaur dapo gau dap sîkim göm, bî rîmnap abañ bad gau löm, mab po adö asîköm, mani yîmjîköm geila.

15 Jisas nînjöm, nagî ap udöm malîköm, kaj sipsip kaj kau gau rîdîk gî hönj yanj yuöm, mani dap pen pen yîmjîköm geila abañ bad gau mani halö ud honj gî yua.

16 Anîg göm, nîbi bî yaur dapo dap sîkim geila gau kalîp haga, “Nan anîb gau ud arim. Bapi yad ram nîpe u gîpe sîkim ram rô lagnîm,” a ga.

17 Jisas anîg geia, bî nîpe gau gasî kale ara God Manö kalî kliñ rîkla manö ap adö u. Manö anîbu kalî kliñ rîköm hagla, “Sabe gep ram ne u mîdmagö yabîl lem umnabin,” a gîla. *

18 Pen Juda bî kub rîmnap apöm, Jisas nîp hag nînjöm hagla, “Nöp an hagajîp apön anîg gabön? God nöp hagö apem gabin a gîmön, nan gagep rô ap gö nîjun, ‘Nîjög hagpan,’ a gun,” a gîla.

19 Anîg hageila, Jisas kalîp pen haga, “Kale God sabe gep ram anîbi rîb waî geinabim, ñîn mîhau nîganj kauyanj gî lînabin,” a ga. *

20 Anîg hageia hagla, “God sabe gep ram anîbi, mî ñînjuöl mîhöp ado gî da unbö kagoî jîj (46) gî hakla u pen ne ñîn mîhau nîganj kauyanj gî lînabin a gan ar?” a gîla.

21 Pen Jisas nîpe sabe gep ram manö haga anîbu, hañ romanj nîpe ke nöp haga. *

22 Anîb u me, hainö Jisas nîpe umöm uraka u, bî nîp hain gîmîdal gau God Manö u abe, Jisas nîpe ke manö haga anîbu abe gasî nînjöm, “Nîjög hagöp,” a göm nîj udla. *

Jisas nîbi bî gau magöjhalö nîjög

23 Jisas, Juda kai Pasopa ñîn kub kale u Jerusalem mîdöm, nan gagep rô rîmnap geia u nînjöm, nîbi bî gau, “Nîpe nöp Mesaia u,” a göm nîp nîj udla. *

24-25 Pen Jisas nîbi bî gîpal adö u ke nîj aij göp rô, nîbi bî anîb gau gasî kale adö mai araisa u nîj aij ga u me, nîpe kalîp nîbi bî nîjeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas nîp hag ñî aij ga

1 Bî Juda Kansol kub u bî ap mîdmîdöp, hib nîpe u Nikodimas. Nîpe Perisi bî ap. *

2 Nîpe sîb yanj, Jisas nîp nîjng, mîdeia u apöm haga, “Manö hag ñeb bî. Hon nîjbun, nan gagep rô gîpan gau, ne ke gagbnap; God nîpe ke nöp nöp aip mîdöp u me, nan gagep rô anîb gau gîpan. Anîb u, hon nîjbun, God nîpe nöp nöp yuö apön hanîp manö hag ñîmîdan,” a ga.

3 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nîjög yabîl hagabin, nîbi bî ke kamîj hain nîbö lînaböl gau nöp, God kalîp udöm, ‘Nîbi bî yad’ a göm, abad mîdeinab,” a ga. *

4 Anîg hageia, Nikodimas aiö göm gasî iru nînjöm haga, “Nîbi bî rîk lîlö kub gîpal gau, kauyanj nîme mudun anj au arlö, kauyanj yag daulö, nîbi bî ke kamîj hain nîbö lîlanj a gîmön hagabön aka nîhön?” ö ga.

5 Hageia, Jisas haga, “Nöp nîjög yabîl hagabin, nîbi bî au, ñîg u abe, God Ana u abe udöm ke kamîj hain nîbö lînaböl gau nöp, God kalîp udöm, ‘Nîbi bî yad’ a göm, abad mîdeinab.

* 2:12: Mad 4:13 * 2:13: Eks 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31 * 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3; 1Pi 1:23 * 3:6: Jon 1:13

6 Nibi bi yag daubal rö yag daulö midpal, pen God Ana nipe apöm ana magö kale an dan gö kamınj mideinabim. *

7 Anib u, “Kale nibi bi magörhalö ke kamınj hain nibö limim,” manö hagajın anıbu, ne aiö gımön gası iru nınagmön.

8 Yigön u gası nıpe ke apöm arab. Yigön udajıp nınbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale nınagim. Anib u rö me, nıbi bi God Ana ba lö, ke kamınj hain nibö libal gau,” a ga.

9 Anıg hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö anıbu, aigegö gınım?” ö ga.

10 Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel nıbi bi manö hag ñeb bi kub kale ap, pen ne nınagpan ar?”

11 Nöp nınö yabıt hagabin, hon ke nan nıhön nınj aij gun, nan nıhön amgö ke nınjun, nınbun anıbu nöp kalöp hag ñıbun u pen manö hagnun anıbu nınj udagpim.

12 Yad kalöp mınönj nabönj it i göp rö hagnö, nınj udagpim rö, aige gımim God ram mınönj kumi kabö adö lanj au göp rö hagnö, nınj udnabim?

13 Pen nıbi bi ap God ram mınönj kumi kabö adö lanj au ajöm nınaga; yad ke Bi Ñi nıpe nöp anıb lanj midem aunö.

14 “Pen hadame nöp hainjo naij gau Isrel nıbi bi kalıp haulö umla, nınöm Mosıs hainjo naij anıb gau rö ap mab ba au lanj lö, nıbi bi an an hainjo anıb lanj nınla gau, kalıp kamınj la. Anıb u rö me, Bi Ñi nıpe nıp mab ba lanj al pak lılö, *

15 nıbi bi an an nıp nınj udnaböl gau, kamınj pör midep u udnaböl. *

16 God nıbi bi ram mınönj it i midpal gau kalıp midmagö yabıt löm, Ñi nıpe añi yabıt u kalıp nan a göm ña. Anıb u, nıbi bi an an Ñi nıpe anıbu nıp nınj udnaböl gau, kalıp kamınj pör midep u ñö, umöm ur gagnaböl. *

17 God Ñi nıpe yua u, nıbi bi gau kalıp manö kub hagnım, a göm yuaga; nıbi bi gau ud kamınj yunım, a göm yua. *

18 “Nıbi bi an an Ñi nıpe nıp nınj udnaböl gau, God kalıp manö kub hagöm

pen ilön ñagnab. Pen nıbi bi nıp nınj udagnaböl gau, God Ñi nıpe añi yabıt anıbu nıp nınj udagnaböl rö, God kalıp hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. *

19 God nıbi bi gau kalıp manö kub hagöm pen ilön ñınab, it anıbu anıg göl midöp: Mailö mınönj nabönj adö it i auöp u pen nıbi bi gau, mailö midöp au arun, a gı gası u nınagal. Kale nan si nan naij gı midpal rö, sıb göp gau nöp midaiun a gı gası u nınbal. *

20 Mailö anıbu nınlö mulu lugö, ‘Naij gıpun u, waiö nınagöl,’ a göm, mailö midöp au auagnaböl.

21 Pen nıbi bi kabö rö gınaböl gau hagnaböl, ‘God hagöp rö nöp gabun u, waiö nınlanj,’ a göm, mailö midöp au aubal,” a ga.

Jon Ñıg Pak Ñeb Bi u, Jisas bi aigale bi rö midöp, a göm, manö hag ña

22 Hainö Jisas bi nıpe gau aip am ram mınönj Judia an gau am midöl gı, nıbi bi gau kalıp ñıg pak ñi mideia. *

23 Aınon ram mınönj Salim söl anıb au mideia. Pen ram mınönj Aınon au ñıg iru mideia. Anıb u, ñın anıb au, Jon nıpe Aınon au midöm, nıbi bi gau iru nöp aueila nınöm nıpe kalıp ñıg pak ñi mideia.

24 Ñın anıbu kale Jon bi ñıg pak ñeb nıp nagı lagla.

25 Pen Juda bi ap apöm, Juda nagı adö kale, ñıg lı yuun God amgö ilö mid aij gun a gımidal manö adö u hagöm, Jon bi nıpe rımnap aip pen pen hagla.

26 Pen pen hagöm, Jon bi nıpe gau apöm nıp hagla, “Manö hag ñeb bi. Bi au ñıg Jodan goıt bönj lödanj midö, nıp Bi Kub a gaina u, mıñi ap nıbi bi kalıp ñıg pak ñab nınöm nıbi bi magörhalö nıp araböl,” a gıla.

27 Anıg hageila, Jon haga, “God gası nıpe ke nınöb rö, hanıp wög adö ke ke hag löp.

28 Kale ke nınbim yad kalöp hagnö, ‘Yad Krais wasö; God hagö yad yıharınj adan nıpe u fıık gabin,’ a gınö. *

* 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31

Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24 * 3:19: Jon 1:5,9; 8:12

* 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10 * 3:17:

* 3:22: Jon 4:1-2 * 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10

29 Bî ap nîbi udnab ñîñ u, nîpe nîbi nîpe udnab. Nîbi anîbu nîbi nîpe me u. Bî nîbi udnab bî u, bî nîjeb nîpe ap apöm nîp gî ñîñab. Mañ mai nîbi nîpe udnîg aunab a göm, nîp abad mîdeinab. Pen nîpe nîbi udnîg apöm ‘Aubin’ a gîñab u, bî nîjeb nîpe mîñ mîñ gîñab. Yad me anîbu rō. Jisas nîpe nîbi bî gau kalîp anîg göm gab u, yîp aij göp. Uri yad mîñ mîñ yabîl gabin.

30 Hib nîpe ap ranō nîñöl gî, hib yad ap lugnab u aij.

31 “Bî kumi kabō adō lañ au nîbö auöp u, nîpe nîbi bî gau magōñhalō adō lañol mîdöp. Bî mîñöñ nabōñ îl i nîbö bî u, nîpe mîñöñ nabōñ îl i nîbö u me, mîñöñ nabōñ îl i gasî nîñöm manō hagpal rō hagab. Pen bî kumi kabō adō lañ au nîbö auöp u, nîpe nîbi bî gau magōñhalō adō lañol mîdöp. *

32 Nîpe kumi kabō adō lañ au mîdöm nan nîhön amgō nîñöb u, manō nîhön apdi nîñöb u, nîbi bî gau kalîp hag ñab, pen manō nîpe u udagaböl. *

33 Pen nîbi bî manō nîpe nîñ udpal gau, God manō nîñö u nöp hagöp a göm nîñ udpal.

34 God nîpe Jisas yua u, Ana nîpe u nîp ñö ajmañ rauō, God manō magō nîpe nöp hag ñab.

35 Nap Ñî nîpe nîp mîdmagō löm, ‘Nan gau magōñhalō abad mîdaimön,’ a göm, ud ñîmagō adō nîpe u löp. *

36 Nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîñ udpal gau, pör mîdep magō u hadō udpal. Pen nîbi bî an an Ñî nîpe nîp nîñ udagnaböl gau, kale pör mîdep magō u udagnaböl; God nîbi bî anîb gau kalîp hadō manō kub hagō, marō udöl gî nöp mîdeinaböl,” a ga. *

4

Jisas nîbi Sameria nîbö ap nîp manō hag ña

1 Pen bî Perisi gau manō rîmnap apdi nîñla, nîbi bî iru nöp, Jisas pîg mîdaiun, a göm, nîp aueila kalîp ñîg pak ña; pen nîbi bî iru nöp Jon nîp auagla. *

2 Pen Jisas nîpe ke nîbi bî gau kalîp ñîg pak ñaga; bî nîpe gau nöp kalîp ñîg pak ñîla.

3 Pen Perisi kai manō anîbu rō hageila nîñöm Jisas ram mîñöñ Judia arō göm, ado gî ram mîñöñ Galili ara.

4 Pen adan añ au aramöm nîpe ram mîñöñ Sameria amjaka.

5 Pen ram mîñöñ Sameria añ au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söl anîb au me, hadame nöp Jekop ñî nîpe Josep nîp mîñöñ nabōñ ap haga. *

6 Pen Jekop ñîg ulöm uda u mîdeia u me, Jisas auō auō, sîdō añ lañ magō u iru ga rō, am ñîg ulöm goñ söl anîb au asîka.

7-8 Pen bî nîpe gau nan magō raunîg, Sikar daun anîbu arla. Jisas ñîg ulöm söl au asîk mîdeia nîñöm nîbi Sameria nîbö ap ñîg mîlnîg aua. Aueia, Jisas nîñöm haga, “Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,” a ga.

9 Hageia, nîbi anîbu haga, “Kale Juda nîbi bî, hanîp Sameria nîbi bî nîñmim, asî masî gî aij gîpim rō, nîhön gîñîg, ‘Yîp ñîg mîl ñö ñîñîñ,’ a gîmön hagabön?” ö ga. *

10 Anîg hageia, Jisas pen haga, “God nan aij nîbi bî ñîñîg gab u nîñmön, yad nöp ñîg mîl dap lîmön a gabin yad bî an rō mîdpin nîñbnap u, ne yîp hagbnap, yad nöp ñîg kamîñ magō ñeb ñîbnep. *

11 Hageia, nîbi anîbu haga, “Bî kub. Ñîg mîlep rin ne ap mîdagöp; ñîg ulöm u rō nöp i gîyañ mîdöp. Anîb u, ñîg kamîñ magō ñeb anîbu gai nîbö udnabön?”

12 Bac îtañ hon Jekop ñîg ulöm anîbi hanîp ña. Ñîg anîbi nöp, nîpe ke abe, ñî nîpe bî abe ñîñöm, kaj sîpsîp nan nîpe gau ñîñöm gîmîdal. Anîb u, yad bî kub, Jekop bî pro, a gî gasî nîñban ar?” a ga. *

13 Hageia, Jisas haga, “Nîbi bî ñîg i ñîñnaböl gau, kalîp kauyañ ñîg nan gîñîg gab;

14 pen nîbi bî ñîg yad ñîñö ñîñnaböl gau, kalîp kauyañ ñîg nan gagnab. Pen ñîg yad ñîñabin anîbu ñîñlō, kalîp añ dañ ñîg îlam ajōñ rō juöl gî, kalîp pör mîdep u ñîñab,” a ga. *

* 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11 * 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20 * 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12 * 4:1: Jon 3:22

* 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32 * 4:9: Esr 4:1-5 * 4:10: Jon 7:37-38; Rep 21:6 * 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35

15 Jisas anig hageia, nibi anibu pen haga, “Bi kub. Yip nig anibu no ninjo, haino yip nig nan gagnim; apem nig i mlagnam,” a ga.

16 Anig hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne panid dau,” a ga.

17 Hageia haga, “Yad bi halö wasö,” ga.

Hageia, Jisas haga, “Manö anibu ninjo hagabön.

18 Bi unbö mamid u udna u pen bi miñi aip midpil u, nagamul ne wasö. Anib u, ninjo hagabön,” a ga.

19 Anig hageia, nibi anibu haga, “Bi kub. Yad ninbin, ne bi God manö hagep bi ap.

20 Apis bac hon hadame nöp gau dum i God nip sabe gimidal rö, hon u rö nöp sabe gi midpun u pen kale Juda kai hagpim, ‘Jerusalem nöp God nip sabe göl,’ a gipim,” a ga. *

21 Anig hageia, Jisas haga, “Yad manö ninjo hagabin anibi nöj. Hainö dum anibi abe Jerusalem abe Bapi nip sabe gagnabim.

22 Kale Sameria nibi bi sabe gipim pen bi aigale bi rö nip sabe gipim u ninjagpim; pen hon Juda nibi bi, Bi sabe gimidun Bi u ninbun. Nihön ginig: God nipe aige göm nibi bi ud kamij yunab u, hanip Juda nibi bi haga. *

23 Nin sol auub, pen miñi hadö auöp i, God Ana nipe nibi bi gasi no ninjol gi, kale Bapi nip kabö rö sabe ginaböl; anig ginaböl u, nip aij ginab.

24 God nipe Ana midöp u me, nibi bi God nip sabe göm, ana kalip an dan ninjo nöp sabe göl. *

25 Jisas anig hageia, nibi anibu pen haga, “Yad ninbin, hainö Mesaia u apöm, hanip nan magöjhalö hag ni aij ginab,” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Bi anibu me yad midpin. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

27 Jisas anig hageia ninjom magö anibu bi nipe gau apjaköm ninla, Jisas nibi ap aip manö gi midailö, ninjom kale pa giñi gila. Pen bi kale ap uraköm, nibi u nip “Ne manö nihön midöp?” a göm hagagla. Jisas

nip u rö nöp, “Nihön ginig nibi anibu aip manö adij adij gajil?” a göm hagagla.

28 Pen nibi anibu, nig rin u arö göm, kauyan ado gi daun anibu amöm, nibi bi mideila anib gau kalip haga,

29 “Apim, nan gau magöjhalö gipin rö hag nöb bi u ninjim! Nipe Mesaia u aka?” ga.

30 Anig hageia, nibi bi anib gau daun anibu arö göm, Jisas nip ninjun a göm aueila.

31 Pen Jisas bi nipe gau Jisas nip neb neb göm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan nöj!” a gila.

32 Hageila, nipe pen haga, “Nan ninjeb yad midöp u kale ninjagpim,” a ga.

33 Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag nin hag nin göm hagla, “Nibi bi rimnap nip nan magö dap ñibal aka?” gila.

34 Pen Jisas kalip haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu ninjem, wög hagöp u gi junam a gi gasi ninbin. Nan ninjeb yad me u. *

35 Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakin mihau mihau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen miñi anig hagagmim. Amgö kale u nin padimim ninjim! Wid wög gau po göm rik dauerp rö midöp. *

36 Pen uri nöp, nibi bi wid po rik dauaböl nibi bi gau, miñ miñ göl gi wid po göp anibu rik dam kamij pör middep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, nibi bi wid magö ranañ a göm dam yubal gau abe, nibi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim nöm, wid po u kamij pör middep migan u midnab u ninjom, miñ miñ ginaböl.

37 Hon manö ap hagpun, ‘Nibi bi rimnap wid magö yulö rannab, nibi bi rimnap am rik daunaböl,’ a gipun u, ninjo yabit hagpun.

38 Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; nibi bi rimnap klö kale u

* 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3

* 4:26: Mak 14:61-62 * 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

gılö ranöb. Kale yiharıñ am rık daumim nan aij udpim,” a ga.

³⁹ Nıbi Sameria nıbö anıbu am nıbi bı nıpe gau kalıp haga, “Bı anıbu nan gıpin gıpin gau magöñhalö yıp hag ñöb,” a ga u me, nıbi bı Sameria nıbö daun anıbu mıdeila gau iru nöp Jisas nıp nıñ udla.

⁴⁰ Pen Sameria nıbi bı, kale Jisas mıdeia au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am mıdaiun a gılö, Jisas ñın mıhöp am kale aip mıdöm,

⁴¹ manö hag ñö, nıbi bı rımnap halö iru nöp manö anıbu nıñöm nıp nıñ udla.

⁴² Pen kale anıg göm nıñ udöm, nıbi anıbu nıp hagla, “Mıñi manö ne u nöp hagö nıñ udagpun; Jisas manö nıpe u ke hagö nıñun nıñbun, nıpe nöp nıbi bı ram mınöñ i i mıdpal gau gau magöñhalö kalıp ud kamıñ yunıg aua. *

Jisas, bı kub ap ñı nıpe u nıp gö, kamıñ la

⁴³ Jisas ñın anıb mıhau ram mınöñ anıbu mıdöm, ruö ram mınöñ Galili ara.

⁴⁴ Nıpe nöd manö ap hagöm haga, “Bı God manö hagep bı gau, ram mınöñ kale ke au mıdöm manö hagnaböl u, manö kalıp udagnaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen Pasopa ñın u, Galili nıbi bı rımnap am Jerusalem mıdeila. Kale Jerusalem mıdeila nıñöl gı, Jisas nan gagep rö gau gö nıñla u me, Jisas uri ram mınöñ Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gası nıñöm, nıp mıñ mıñ gıla. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili mıdöm, kauyañ Kena daun ara. Kena daun anıbu me, nöd ñıg yabıt u gö ñıg wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bı kub ap ñı nıpe nan ga. *

⁴⁷ Bı kub anıbu manö ap nıñ, Jisas ram mınöñ Judia arö göm, ap ram mınöñ Galili mıdeia. Anıb u, Jisas mıdeia u apöm, nıp neb neb göl gı haga, “Ñı yad u nan gö umnıg gab. Ne yıñıd am nıp gö kamıñ lañ!” a ga. *

⁴⁸ Anıg hageia, Jisas haga, “Kale yiharıñ yıp nıñ udagnabim; nan gagep rö rımnap

gıñö nıñmim nöp, yıp nıñ udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen bı kub anıbu haga, “Bı Kub! Auö arul! Wasö u, ñı yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñı ne u mıdeinab,” a ga.

Anıg hageia, Jisas nıñö hagöp, a göm, hada. *

⁵¹ Adan añ au arö nıñöl gı, bı wög gı ñeb nıpe rımnap ap nıp nable paköm hagla, “Ñı ne u umagöp; mıdöp,” a gıla.

⁵² Anıg hageia, ñı yad u magö mai rö kamıñ löp, a göm, kalıp hag nıñö hagla, “Rol sıdö gamıñ ga magö u, hañ pıböñ ga u kamıñ la,” a gıla.

⁵³ Anıg hageia ñı nap nıpe nıñ, Jisas, “Ñı ne u mıdeinab,” a ga magö u nöp kamıñ la. Anıb u me, nıbi bı nıpe gau aip magöñhalö Jisas nıp nıñ udla.

⁵⁴ Pen Jisas nıpe nöd Kena apöm, nan gagep nöd nıbö göm, ñıg yabıt u gö ñıg wain la; hainö pen nan gagep yıgwö añ nıbö u göm bı kub u ñı nıpe nıp gö kamıñ la. *

5

Bı nan ga ap ñıg wañö goł au mıdeia, Jisas gö kamıñ la

¹ Hainö pen Juda kai nan kub nıñeb ñın u uri a göm, Jisas Jerusalem ara.

² Ram mınöñ Jerusalem anıbu, kaj sip-sip dap amıl apıl gımıdal adan ramö goł au ñıg wañö kub ap mıdeia. Ñıg wañö anıbu Arameik manö löm, Bedesda a gımıdal. Pen ñıg goł mıhau mıhau abe ñıg ubıñ añ au mıdeia adö u abe, ram badö mılö unbö mamıd mıdeia.

³ Pen nıbi bı nan ga gau iru nöp ap ram bada anıb gau han mıdeila. Nıbi bı anıb gau, rımnap amgö we ga, rımnap ma naij ga nıñöm ajagmıdal, rımnap hañ roman kale böñ nöp kała ga. Pen ñıg wañö u aña gıñab aka göm apöm han mıdeila.

⁴ Ñın rımnap God ejol ap apöm, ñıg wañö u aña gö, nıbi bı an nöd ujañıd ñıg wañö anıb yañ lugnab u, nıpe nan nıñön gıñab u kamıñ lımıdöp.

* 4:42: 1Jn 4:14 * 4:44: Mad 13:57 * 4:45: Jon 2:23
2:18; 1Ko 1:22 * 4:50: Mad 8:13 * 4:54: Jon 2:11

* 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mad 8:5-6 * 4:48: Jon

⁵ Pen bi ap nan gö, pör nöp um m+do, mi in ñ+n juöl ado gi da kagoł böñ dan (38) la, ñig wanjo goł au dam lila m+deia.

⁶ Jisas bi an+bu niñöm, m+lo padö an+göl m+dm+do u niñöm, ni p haka, “Nöp kam+ñ lin+im, a gi+mön, niñban?” ö ga.

⁷ Hageia, bi nan ga an+bu haka, “Bi kub. Ñig u an+a gö niñöl gi, y+ip ud ñig wanjo an+ñ löl ni bi bi ap m+dagpal. Yad ñig an+ñ yan nöd arnam a gi+pin u pen ni bi bi r+imnap y+ñ+d nöp nöd arbal,” a ga.

⁸ An+g hageia, Jisas pen ni p haka, “Urakmön, köp ne u win+g ud aru,” a ga. *

⁹ Hageia, magö an+bu nöp ni p kam+ñ lö niñöl gi, uraköm köp ni p u win+g udöm, ud ara.

Pen Jisas bi an+bu ni p gö kam+ñ la ñ+n an+bu, Juda kai God ni p sabe gep ñ+n kale u me,

¹⁰ Juda bi kub gau, bi kam+ñ la an+bu ni p haka, “Ñ+n i God ni p sabe gep ñ+n hon. Pen ne köp bad ne u ud ajabön u, lo manö hon u w+hö göp,” a gi+la. *

¹¹ Hageila, haka, “Bi y+ip gaj+ip kam+ñ löp u hagöp, ‘Urakmön, köp bad ne u win+g ud aru,’ a gaj+ip u me, ud ajabin,” a ga.

¹² Hageia, haka, “Bi nöp hagö, köp bad win+g ud ajabön bi an+bu bi an?” ö gi+la.

¹³ Pen Jisas ni p ni bi bi iru m+deila an+ñ au agam+ñ ara rö, bi kam+ñ la an+bu, “Bi y+ip gaj+ip kam+ñ löp me i,” a göm, hagn+im rö laga.

¹⁴ Hainö pen, Jisas bi an+bu ni p God sabe gep ram raul u niñöm haka, “Nön! Nöp kam+ñ löp. An+ñ u, nan si nan naij gi+m+dan u arö gi+mön. Wasö u, nöp nan kub yab+ñ gi+n+im rö löp,” a ga.

¹⁵ Pen bi an+bu ni p ade gi amöm, Juda bi kub gau kal+ip haka, “Jisas nöp y+ip gaj+ip kam+ñ löp,” a ga.

¹⁶ An+g hageia niñöm, God ni p sabe gep ñ+n u gö kam+ñ la, a göm, Juda bi gau Jisas ni p mulu kal niñla.

¹⁷ Jisas pen kal+ip haka, “Bapi yad u pör nöp wög göl gi nöp m+do rö, yad u rö nöp gi+nam,” a ga.

¹⁸ An+g hagö, Juda bi kub gau, nöd ni p alun, a göm gas+ niñla u, uri ktö yab+ñ göm niñla. Kale haka, “Ni p God ni p sabe gep ñ+n hon u r+ib r+köm, ‘Yad God Ñ+n ni p,’ a göp. An+ñ u, God ni p m+do rö, yad an+ñ unbö rö nöp m+dpin, a göp,” a gi+la. *

Nap haka rö niñöm, Ñ+n ni p wög ade ke ke gab

¹⁹ Jisas pen kal+ip haka, “Kalöp niñö hagabin, Ñ+n u ni p ke nan ap gi+n+im rö lagöp; Nap nan gi+nab gau nöp niñöm gi+nab. An+ñ u, Nap gi+nab rö, Ñ+n ni p u rö nöp gi+nab. *

²⁰ Nap Ñ+n ni p ni p m+dmagö löm, nan ni p göp göp gau magöñhalö yamöb. R+imnap yamö me, nan ke yab+ñ gau gö niñmim, kale magöñhalö aiö gi+nabim.

²¹ Pen Nap ni bi bi umbal gau gö urakpal rö, Ñ+n ni p u rö nöp, ni bi bi r+imnap, kal+ip gi+nö uraklan, a gi+nab u, gö uraknaböl.

²² Ni bi bi niñön niñön gi+pal, gas+ niñön niñön niñbal u, Nap niñöm kal+ip manö kub hagagnab; Ñ+n ni p ni p hagö, ni p kal+ip magöñhalö manö kub hagnab. *

²³ An+ñ u me, ni bi bi kale Nap hib ni p haglö ade arnab u rö, Ñ+n ni p hib u abe u rö nöp haglö ade arnab. Pen ni bi bi God Ñ+n ni p u ni p niñöm, hib ni p haglö ade aragnab gau, Nap Ñ+n ni p hag yua u abe u rö nöp hib haglö ade aragnab. *

²⁴ “Kalöp niñö hagabin, ni bi bi an manö yad u niñöm, Bi y+ip hag yuö aunö u ni p niñ udpal gau, manö kub hag ilön udep ade u niñagnaböl; kale pör m+dep u hadö udpal. An+ñ u, kale umeb ade u arö göm, pör m+dep ade u hadö m+dpal. *

²⁵ Kalöp niñö yab+ñ hagabin, ñ+n hain pör abad m+dpim u söł auab — pen m+ñi hadö auöp i — ni bi bi umöl rö m+dpal gau, God Ñ+n ni p manö hagö, manö an+bu niñöm niñ udnaböl gau, kam+ñ linaböl.

²⁶ Bapi nan gau magöñhalö kam+ñ m+dep il u m+do rö, yad Ñ+n ni p u rö nöp kam+ñ m+dep il u m+dpin.

* 5:8: Mad 9:6

* 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21

* 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30

* 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon

5:27; Ap 10:42

* 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23

* 5:24: Jon 3:15-18

27 Yad Ñi nipe pen, Bi Ñi nipe midpin rö, yip hagö, nibi bi gau kalip manö kub hagem nime linabin.

28 Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö rigöl gila gau,

29 magöñhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gila gau, am yad aip kamij m+deinabol; pen nibi bi gi naij gila gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnabol. *

30 Pen yad nan nihön nihön ginabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp ginabin. Anib u, nibi bi manö kub hagem nime linabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime linabin. Nihön ginig: yip aij ginab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij ginab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime linabin. *

Yad bi aigale bi rö midpin u niñim, a ga

31 “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep.

32 Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö midpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñö nöp hagöp.

33 Kale Juda kai bi kale rimnap hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö midpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñö nöp kalip haga me u.

34 Jon aka bi ram m+nöñ if i bi ap yad bi aigale bi rö midpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñö yabıl a gimim niñ udmim, kamij arnabim a gem, Jon manö yip anig göl haga, a gipin.

35 Jon manö haga u, nipe hapö m+tañ mailö ñab rö midö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro ulep magö ap nöp miñ miñ gipe.

36 “Jon kalöp hag aij ga pen u yiharij manö nöp haga. Yad m+nöñ naböñ if i apem, Bapi yip gimön a ga rö, nan ke yabıl gau gipin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a gimim, waiö yabıl niñbep. *

37 Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp manö niñö

hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö midöp u, a gimim niñagpim. *

38 Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö midmagö kalöp an dan midagöp.

39-40 “Kale, pör middep udun, a gimim, God Manö u amgö li niñ aij gipim u pen manö anibu, yip a göm kalı kfiñ rikla rö niñmim, pör middep udun, a gimim, yip auagpim. *

41 “Nibi bi gau hib yad haglö adö aran a gem hagagabin.

42 Pen kale nibi bi aigale bi rö midpin u hadö niñbin. Kale God nip midmagö lagpim u niñem hagabin.

43 Bapi nipe ke yip hag yuö aunö u pen yip udagpim. Pen bi yiharij ap gasi nipe ke niñöm aueinab u, nip udnabim.

44 Nibi bi rimnap gau hib kale haglö adö areinab u, kalöp aij ginab. Pen Bi God añi nöp midöp u hanip niñö, aij ginim, a gimim, gasi u niñagpim. Anib u, kale ai gimim yip niñ udnabim?

45 “Pen Bapi manö yad udöm, kalöp manö kub hagnab, a gimim, gasi u niñagmim, wasö. Mosıs hanip gi ñinab a gipim u pen Bapi nipe Mosıs manö nipe haga manö anibu udöm kalöp manö kub hagnab.

46 Mosıs nipe God Manö kalı kfiñ riköm manö rimnap yad bi aigale bi rö midpin manö u kalı kfiñ rika. Pen Mosıs manö kalı kfiñ rika manö anibu udagpe rö, manö yad hagabin u rö nöp udagnabim. *

47 Mosıs manö kalı kfiñ rika udagpim rö, kale ai gimim manö yad hagabin u udnabim?” ö ga.

6

Jisas bi unbö paip dausan nan ñö ñinla (Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Pen Jisas anig gi midöm, hainö ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, böñ

* 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15 * 5:30: Jon 5:19; 6:38 * 5:32: “Bi ap halö” a ga u, God nipe ke * 5:36: Jon 3:2; 14:11 * 5:37: Mad 3:17; Jon 5:32; 8:18 * 5:39-40: Luk 24:27 * 5:46: Ap 3:22

lödaŋ ara. Ñig Waŋö Galili anibu nöp me, hib ap Ñig Waŋö Daibirias a gımıdal.

² Pen Jisas nıpe nıbi bı nan ga gau gö kamıŋ la u nıŋmıdal rö, nıbi bı iru nöp nıp hain gıla.

³ Pen Jisas bı nıpe gau aip am dum au gılaŋ amöm, asık mıdeila.

⁴ Ñın aŋ anıb au Juda kai Pasopa ñın kub kale u söl söl ga.

⁵⁻⁶ Jisas bı nıpe aip dum au asık mıdöm, amgö gılaŋ göm nıŋa, nıbi bı iru yabıt nöp nıp aueila. Jisas nıŋöm, nıpe nıhön nıhön gınab u ke nıŋa u pen bı nıpe Pilip nıhön hagnab, a göm, nıp haga, “Hon nan magö gai nıbö udun, nıbi bı iru nöp gai i kalıp ñino ñıŋnaböl?” ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magö unbö ñın juöl sıduŋ laŋ (200) rö yuun, bred rau dapun, ud jö gi pro pro gun, nıbi bı anıb gai i ñeinabun, magöŋhalö nan pro pro ñıŋöl rö lınab,” a ga.

⁸ Anıg hagö, bı nıpe Edru, Saimon Pida nımam u haga,

⁹ “Ñı pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mamıd, kabsat mıhöp halö ud mıdöp i, pen nan anıbu nıbi bı iru yabıt gai i nan kub wasö,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “Nıbi bı gau hagpe, asıklaŋ,” a ga. Hageia, bı nıpe gau nıbi bı gau kalıp hageila, nan uŋaŋ iru nöp ran aij ga gau adö anıb gau magöŋhalö asıkla. Bı gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

¹¹ Kale anıg göm asıkla nıŋöm, Jisas bred magö anıb gau udöm, God nıp aij a göm, kalıp nıme la. Kabsat u, u rö nöp ga. Kalıp anıg göm nıme lö, nıbi bı gau kale magöŋhalö bred kabsat aigeg rö udun a gi gası nıŋla rö nöp udla.

¹² Anıg göl ñıŋlö ñıŋlö mudun ga arö gıla. Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Nıbi bı nan ñıŋöm arö gıpal gau, ud daŋ i gagep,” a ga.

¹³ Hageia, bı nıpe gau bred adıŋ adıŋ gau fıhu wadı yaglö yaglö, wadı unbö mıgan laŋ u ajmaŋ raua.

¹⁴ Nıbi bı gau Jisas nan gagep rö ga anıbu nıŋöm hagla, “Hon mıñi nıŋbun, bı i me, Bı God Manö Hagep mınöŋ naböŋ it i aunab a gun pör hagabun bı me u,” a gıla.

¹⁵ Pen Jisas nıŋa, nıbi bı gau, yıp kiŋ bı kub kale mıdeinam a göm apöm yıp klö göm ud arnaböl, a gi nıŋöm nıpe kauyaŋ aramöm dum gau nıpe ke halö mıdeia. *

*Jisas ñıg uŋ adö rauıd ara
(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Pen dugo magö u, Jisas bı nıpe gau am Ñıg Waŋö Galili yaŋ amöm,

¹⁷ Jisas auaga rö, sıbön gö, kale nöp ñıg magıb udöm kauyaŋ daun pro Kapaneam arıg hadla.

¹⁸ Areila nıŋöl gi, yıgön kub udöm, ñıg u rala.

¹⁹ Pen kale rapın ñıg magıb ñıg uŋ pırık aŋ au kilomida unbö mamıd aka kagoŋ jıŋ amöm nıŋla, Jisas ñıg adö u rauıd aueia. Kale nıŋöm mıdmagö kub ara nıŋöm pıñıŋ gıla.

²⁰ Pen Jisas haga, “Kale pıñıŋ gagmim. Yad nöp auabin,” a ga.

²¹ Anıg hagö, kale pıñıŋ gagöm, nıp ud ñıg magıb mıgan u lılo nıŋöl gi, ñıg magıb u uri nöp ram mınöŋ arıg gıla mıgan u amjak ara.

Jisas nıp uthai nıŋla

²² Ruö nıbi bı Ñıg Waŋö Galili böŋ lödaŋ hanla gau gası nıŋöm nıŋla, rol dugo ñıg magıb añı ap nöp mıdeia nıŋöm Jisas bı nıpe gau nöp ñıg magıb anıbu arla; Jisas nıpe ke ñıg magıb anıbu araga.

²³ Mıdlö nıŋöl gi, ñıg magıb rımnap nıbi bı rımnap daun kub Daibirias nıbö apöm, Bı Kub nıpe God nıp aij a göm nan ñö ñıŋla ka u ñıg goŋ au pıdöŋ gıla.

²⁴ Pen nıbi bı mıdeila gau nıŋla, Jisas abe bı nıpe gau abe mıdageila; anıbu Jisas nıp uthai nıŋun a göm, kale ñıg magıb anıb gau amöm Kapaneam arla.

Yad bred rö, yıp udmim kamıŋ mıdeinabim, a ga

²⁵ Ñıg Waŋö Galili am am böŋ lödaŋ amjaköm, Jisas nıp nıŋöm hagla, “Manö hag ñeb bı. Ne magö mai i auban?” ö gıla.

²⁶ Hageila haga, “Kalöp manö nıŋö hagabin, bred ñınö ñıŋbe mudun ga rö, yıp uthai nıŋ ajabim; pen nan gagep rö

* 6:15: Jon 18:36

gipin gau manö it u niñmim yip u thai niñ ajagabim.

27 Nan magö hij ginig gab u udun, a gimim wög klö gagmim; God nipe Bî Ñî nipe niñebir hagö aua rö, nan magö pör mîdep nipe ñinab u udun, a gimim, wög klö gimim,” a ga. *

28 Anig hageia hagla, “Hon wög niñön ginö, God nip aij ginab?” ö gîla.

29 Hageila, Jisas haga, “God nipe Bî yuö aua u, Bî anîbu nip niñ udeinabim u, God nip aij ginab,” a ga. *

30 Anig hageia hagla, “Hon nan gagep rö ap niñeinabun u, hagnabun, ‘God nöp nöp yuöp,’ a gun, nöp niñ udnabun. Anîb u, hanîp nan gagep niñön rö ginabön?” *

31 Hadame nöp apis bac bî ram mîñöñ kabö nöp mîdmîdöp an gau mîdöm, nan mana a gimîdal u niñmîdal. God Manö kalî kliñ riköm hagla, ‘Nipe bred kumi kabö adö lan au niñbö rimnap kalîp ñö niñmîdal,’ a gîla,” a gîla. *

32 Anig hagla u pen Jisas kalîp pen haga, “Kalöp manö niñö yabîl hagabin, Mosîs hadame gau bred kalîp ñö niñla bred anîbu, bred kumi kabö adö lan au niñbö wasö. Bred kumi kabö adö lan au niñbö bred niñö anîbu, Bapi yad kalöp ñab.

33 God bred nipe u, God hag yuö, kumi kabö adö lan au niñbö mîñöñ naböñ it i apöm, niñi bî gau kalîp kamîñ mîdep magö u ñab,” a ga.

34 Jisas anig hageia hagla, “Bî Kub. Uri bred anîbu hanîp pör nöp ñöl gi nöp mîdaimön,” a gîla.

35 Hageila, Jisas haga, “Yad nöp me bred kamîñ mîdep bred anîbu. Niñi bî yip aunaböl gau, kalîp kauyan kiyö lagnab. Niñi bî yip niñ udnaböl gau, kalîp kauyan ñig nan gagnab. *

36 Pen kalöp mîdö nöp hagajîñ, yip amgö niñbim u pen yip niñ udagpim.

37 Bapi yip hagöp niñi bî gau kale magöñhalö yad aunaböl. Niñi bî yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasö yabîl.

38 Pen niñön: yad kumi kabö adö lan au niñbö aubin u, gasî yad niñbin adö u ginam a gem auagpin; Bapi yip yuöp u, gasî nipe niñöm hagöp rö ginam a gem aubin.

39 Bapi niñi bî yip hagöp gau kalîp niñ mîdnö, ap ur gagnîm; manö kub hagep ñîñ u, yad ginö, kale magöñhalö uraköl. Anig ginab u, Bapi yip yua u, nip aij ginab. *

40 Bapi yad nip aij ginab u, niñi bî an an yip niñöm niñ udnaböl gau, kale magöñhalö pör pör nöp kamîñ mîdeinaböl. Pen manö kub hagep ñîñ u, yad ke ginö kale magöñhalö uraknaböl,” a ga.

41 Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabö adö lan au niñbö aubin u,” a ga u me, Juda niñi bî gau manö alî gu gu geila.

42 Juda niñi bî gau alî gu gu göm hagla, “Bî i, nîme nap nipe u hon ke niñbun. Nipe Josep ñî nipe Jisas nöp. Anîb u, nipe aigöl gi hagöp, ‘Yad kumi kabö adö lan au niñbö aubin,’ a göp?” ö gîla. *

43 Anig hageila, Jisas pen haga, “Alî gu gu gagmim.

44 Niñi bî ap nipe ke yip niñ udagnab. God nip gasî aij ñö nöp me, yip auö, manö kub hagep ñîñ hain u yad ginö nipe kauyan uraknab. *

45 Bî God manö hagep bî gau kale God Manö kalî kliñ riköm hagla, ‘God nipe niñi bî anîb gau magöñhalö kalîp hag ñîñab,’ a gîla. Niñi bî Bap kalîp manö hag ñö niñ udnaböl gau, kale magöñhalö yip aunaböl. *

46 Niñi bî rimnap kale God nip amgö niñagpal; yad Bî nipe yuö aunö u nöp Bapi nip amgö niñbin. *

47 “Pen yad kalöp niñö yabîl hagabin, niñi bî yip niñ udnaböl gau, pör mîdep magö anîbu hadö udöm, pör pör nöp mîdeinaböl. *

48 Bred niñöm kamîñ mîdeinaböl u, yad me bred anîbu. *

49 Nahai itan bî hadame gau ram mîñöñ kabö nöp mîdmîdöp an gau mîdöm, nan mana u niñla u pen mîd damöm umla.

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jn 3:23 * 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18 * 6:31: Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24

* 6:35: Jon 4:14 * 6:39: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mad 13:55 * 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Ais 54:13 * 6:46:

Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:32,58

50 Pen bred Bap hag yuö kumi kabö adö laŋ nı̄bö auöp bred anı̄bu, nı̄bi bı̄ ñı̄ŋöm, kamı̄ŋ pör pör nöp mı̄döm umagnaböl.

51 “Yad ke bred kamı̄ŋ kumi kabö adö laŋ au nı̄bö aubin u. Nı̄bi bı̄ an an bred anı̄bi ñı̄ŋ aŋ yaŋ lınaböl u, pör nöp pör nöp kamı̄ŋ mı̄deinaböl. Bred hagabin anı̄bi hañ romanŋ yad u me. Nı̄bi bı̄ ram mı̄nönŋ iŋ i pör nöp pör nöp kamı̄ŋ mı̄daiöl, a gem, hañ romanŋ yad u ñı̄nabin,” a ga.

52 Jisas anı̄g hageia, Juda nı̄bi bı̄ anı̄b gau kale ke nöp manö pen pen hagöm, rı̄mnap hagla, “Bı̄ i aigöl göm, hanı̄p hañ romanŋ nı̄pe u ñö ñı̄ŋnabun?” ö gı̄la.

53 Hageila, Jisas kalı̄p haga, “Yad kalöp nı̄ŋö yabı̄t hagabin, kale Bı̄ Ñı̄ nı̄pe hañ romanŋ nı̄pe, hagape nı̄pe ñı̄ŋagnabim u, kamı̄ŋ mı̄dep magö u kalöp aŋ daŋ mı̄dagnab.

54 Nı̄bi bı̄ an hañ romanŋ yad, hagape yad ñı̄ŋnab u, nı̄pe kamı̄ŋ pör mı̄dep magö u hadö udöp nı̄ŋöm manö kub hagep ñı̄n u yad gı̄nö nı̄pe kauyaŋ uraknab.

55 “Pen nı̄hön: hañ romanŋ yad u nan ñı̄ŋeb yabı̄t; hagape yad u ñı̄g ñı̄ŋeb yabı̄t.

56 Nı̄bi bı̄ an an hañ romanŋ hagape yad ñı̄ŋnaböl gau, yad aŋ daŋ mı̄deinaböl; yad kalı̄p aŋ daŋ mı̄deinabin.

57 Bapi pör pör nöp kamı̄ŋ mı̄döp u, nı̄pe yı̄p yua u, yı̄p gö kamı̄ŋ mı̄dpın u me, nı̄bi bı̄ yı̄p ud aŋ kalı̄p daŋ lınaböl gau, kalı̄p u rö nöp gö, kamı̄ŋ mı̄deinaböl. *

58 Manö adö anı̄bu me, bred kumi kabö adö laŋ au nı̄bö auöp, a gı̄pın. Bred anı̄bu, apı̄s bac bı̄ nan mana a gı̄pal u ñı̄ŋöm mı̄d damöm umla rö wasö; nı̄bi bı̄ bred yad hagajın u ñı̄ŋ aŋ yaŋ lınaböl u, kamı̄ŋ pör nöp pör nöp mı̄deinaböl,” a ga.

Nı̄bi bı̄ iru nöp Jisas nı̄p arö gı̄la

59 Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au mı̄döm, manö anı̄bu hagö,

60 nı̄bi bı̄ nı̄pe gau iru nöp nı̄ŋöm hagla, “Jisas manö hagab anı̄bu manö klö yabı̄t. Manö nı̄pe nı̄ŋ udun rö lagöp,” a gı̄la.

61 Kale aŋı̄ gu gu göm hageila, Jisas ke nı̄ŋöm haga, “Manö hagpın anı̄bu nı̄ŋmim gası̄ iru nı̄ŋmim arö gun a gı̄pım ar?”

62 Pen Bı̄ Ñı̄ nı̄pe kumi kabö adö laŋ au mı̄döm aua u, nı̄pe ka anı̄b adö au laŋ kauyaŋ ado gı̄ areinab u, kale gası̄ nı̄hön nı̄ŋnabim?

63 God Ana kamı̄ŋ mı̄dep magö u ñö, nı̄bi bı̄ kamı̄ŋ lınaböl; nı̄bi bı̄ klö kale ke kamı̄ŋ lagnaböl, wasö yabı̄t. Yad manö kalöp hagpın u, manö anı̄bu gö, God Ana kalöp apöm, kamı̄ŋ mı̄dep magö u kalöp ñı̄nab nı̄ŋöm kale kamı̄ŋ lınabim,” a ga.

64 Pen Jisas nı̄pe nöd nöp, nı̄bi bı̄ an nı̄p nı̄ŋ udagnab, an nı̄p mumug nı̄ŋnab u nı̄ŋa u me, nı̄pe haga, “Kale rı̄mnap yı̄p nı̄ŋ udagpım,” a ga. *

65 Pen manö rı̄mnap halö hagöm haga, “Adö anı̄bu nöp kalöp hagpın, nı̄bi bı̄ ap gası̄ nı̄pe ke nöp nı̄ŋöm yı̄p nı̄ŋ udagnab; Bapi nöp geinab u me, nı̄bi bı̄ ap yı̄p apöm yı̄p nı̄ŋ udnab,” a ga. *

66 Jisas manö anı̄bu hag juö nı̄ŋöl gı̄, nı̄bi bı̄ apöm manö nı̄p nı̄ŋmı̄dal gau, iru nöp nı̄p arö göm, ke ke arla.

67 Anı̄g göm arlö nı̄ŋöl gı̄, Jisas bı̄ nı̄pe unbö mı̄gan laŋ u kalı̄p hag nı̄ŋöm haga, “Kale u rö nöp yı̄p arı̄k arnabim aka?” ga.

68 Hageia, Saimon Pida haga, “Bı̄ Kub. An nı̄p arun? Manö ne hagabön u nı̄ŋun me, pör pör nöp mı̄deinabun.

69 Hon nöp nı̄ŋ udpun rö, hon nı̄ŋbun, God nı̄pe Bı̄ Uŋ hanı̄p yuöp u, ne Bı̄ anı̄bu me u, a gı̄ nı̄ŋbun,” a ga. *

70-71 Saimon Pida anı̄g hageia, Jisas pen Saimon Iskariod ñı̄ nı̄pe Judas u, hainö nı̄p mumug nı̄ŋnab u nı̄ŋöm, kalı̄p haga, “Yad kalöp bı̄ unbö mı̄gan laŋ udpın u pen bı̄ kale aŋı̄ ap kı̄jaki bı̄ nı̄pe,” a ga.

7

Jisas nı̄mam hain nı̄p manö hagla

1 Hainö pen Juda bı̄ kub gau Jisas nı̄p alnı̄g geila nı̄ŋöm Jisas ram mı̄nönŋ Judia gau ajagmı̄döp; ram mı̄nönŋ Galili gau nöp ajmı̄döp. *

2 Pen Juda ñı̄n kub kale, ram bada pro göm ñı̄n rı̄mnap hanbal ñı̄n u söl söl ga nı̄ŋöm, *

* 6:57: 1jn 3:24 * 6:64: Jon 13:11 * 6:65: Jon 6:44

* 6:69: Mad 16:16 * 7:1: Jon 5:18 * 7:2: Lep 23:34

3 Jisas nɪmam hain gau mɪdeia u apɔm nɪp hagla, “Ne mɪgan anɪbi arɔ gɪmɔn ram mɪnɔŋ Judia ammɔn, nɪbi bɪ manɔ nɔp nɪŋbal gau kalɪp nan gagep rɔ gɪpan u gɔ nɪŋnabɔl.

4 Bɪ kale bɪ kub mɪdnɪg gɪnabɔl gau, nan kale gau pi gɔm gagnabɔl; waiɔ yabɪɪ gɪnabɔl. Anɪb u, ne nan ke yabɪɪ gɪpan rɔ, nɪbi bɪ iru mɪdpal aŋ au nan gagep rɪmnap gɔ, nɪbi bɪ magɔŋhalɔ nɪŋnabɔl,” a gɪla.

5 Pen Jisas nɪmam nɪpe ke gau nɪp nɪŋ udagla. *

6 Anɪg hageila, Jisas pen kalɪp haga, “Kale ñɪn mai arun a gɪnabim u arnɪg arnabim; pen ñɪn yad arep u auagɔp nɪŋɔm yade uri aragnabin.

7 Nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪɪ i gau, kalɔp bɪ mulu kal nɪŋɔl ɪɪ ap mɪdagɔp. Pen yad nɪbi bɪ mɪnɔŋ nabɔŋ ɪɪ i gau, nan si nan naj gɪpal u hag waiɔ lɪnɔ yɪp mulu kal nɪŋbal.

8 Anɪb u, Ram Bada ñɪn kub sɔl auab rɔ, kale Jerusalem armim; pen yad ñɪn arep u auagɔp rɔ, yad aip aragnabin,” a ga.

9 Anɪg hagɔm, nɪpe ram mɪnɔŋ Galili mɪdeia.

Ram Bada ñɪn kub aua nɪŋɔm Jisas Jerusalem ara

10 Pen Jisas nɪmam bɪ gau Jerusalem arla nɪŋɔm Jisas nɪpe agamɪj hain ara.

11 Juda bɪ kub gau, “Jisas mai?” ɔ gɔm, nɪbi bɪ iru nɔp ap mɪdeila gau kalɪp hag nɪŋla.

12 Pen nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau, Jisas manɔ u kale ke hag nɪŋ hag nɪŋ gɔm, rɪmnap hagla, “Nɪpe bɪ aij ap,” a gɪla; rɪmnap pen hagla, “Wasɔ, nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp wai ñɔb bɪ,” a gɪla.

13 Pen nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau, Juda bɪ kub anɪb gau kalɪp pɪñɪŋ gɪla rɔ, kale manɔ rɪmnap waiɔ hagagla.

14 Ram Bada ñɪn kub kale anɪbu ñɪn rɪmnap padia. Yɔp ñɪn bad ap nɔp mɪdɔ, Jisas apjakɔm, God sabe gep ram u amɔm, nɪbi bɪ gau kalɪp manɔ hag ña.

15 Jisas manɔ hag ñɪ mɪdɔ nɪŋɔl gɪ, Juda bɪ kub gau aiɔ gɔm hagla, “Bɪ i skul hagaga u pen aigɔl gɔm manɔ gau magɔŋhalɔ nɪŋɔb?” ɔ gɪla. *

16 Anɪg hageila, Jisas haga, “Manɔ yad hag ñabin u, gasɪ yad ke nɪŋem hag ñagabin; Bɪ yɪp hag yuɔ aunɔ u nɔp yɪp gasɪ ñɔ hag ñabin. *

17 Nɪbi bɪ an, God hagɔp rɔ gɪnam, a gɔm, gɪ ud arnab u, God nɪpe manɔ yɪp ñab hagabin aka manɔ yad ke hagabin u, nɪŋnab.

18 Kale nɪŋbim, nɪbi bɪ an manɔ nɪpe ke hagnab u, hib yad ap rannɪm, a gɔm, manɔ gau nɪbɔ gau nɪbɔ udɔm hagnab. Pen bɪ an nɪpe bɪ nɪpe hag yua hib nɪpe nɔp ap rannɪm, a gɪ gasɪ nɪŋnab u, bɪ anɪbu bɪ kabɔ gɔl manɔ nɪŋɔ nɔp hagab; nɪpe manɔ piral rɪmnap hagagnab. *

19 Mosɪs, God haga haga rɔ kalɪp lo manɔ hag ña u pen lo adɔ anɪb gau kale bɪ ap gagpim. Pen yad manɔ ap mɪdɔp wasɔ, yɪp yɪharɪŋ alnɪg gabim,” a ga. *

20 Jisas anɪg hagɔ, nɪbi bɪ ap mɪdeila gau hagla, “Nɔp an alnɪg gab? Nɔp kɪjaki abanɪ lajɪp hagabɔn,” a gɪla. *

21 Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep aɪɪ ap gɪnɔ, kale magɔŋhalɔ pa gɪɪ gɪpe. *

22-23 Kale Mosɪs God lo manɔ haga rɔ, ñɪ kale gau yag daumim, ñɪn unbɔ mudun jɪŋ u mɪdmim, ruɔ raleb ñɪn u wanɪ hañ rɪkɪpim. Gɪpim anɪbu, Mosɪs nɪpe wasɔ, nahai ɪɪan bɪ nɔd ɪɪ gɔm gɪmɪdal nagɪ adɔ u me anɪg gɪpim. Pen hañ rɪkep ñɪn raleb anɪbu, ñɪn rɪmnap God nɪp sabe gep ñɪn u nɔp lɪnab, pen mɪñɪ God nɪp sabe gep ñɪn u, a gɪmim, arɔ gagpim; halɔwatɔ hañ rɪkɪpim. Gɪpim anɪbu rɔ, yad God nɪp sabe gep ñɪn u bɪ ap nɪp gɪnɔ, hañ romanɪ magɔŋhalɔ kamɪŋ lɔp u, kale ai gɪnɪg yɪp nɪŋbe mulu lugɔp? *

24 Anɪb u, hainɔ manɔ adɔ adɔ nɔp nɪŋmim hagagmim; kabɔ rɔ gɪnab adɔ u nɪŋ aij gɪmim hagmim,” a ga.

“Jisas me Kraiss u aka?” gɪla

* 7:5: Ap 1:14 * 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10 * 7:18: Jon 8:50 * 7:19: Ap 7:53; Ro 2:21-24 * 7:20: Jon 8:48; 10:20 * 7:21: God nɪp sabe gep ñɪn u nan gagep ñɪg wanɔ Bedesda u ga u nɪŋɔm pa gɪɪ gɪla. * 7:22-23: Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16

25 Jerusalem n̄ibi b̄i r̄imnap hagla, “Juda b̄i kub gau b̄i aln̄ig gaböl b̄i me i aka?”

26 Pen n̄in̄im! N̄ipe n̄ibi b̄i an̄ kub i manö hagö n̄in̄öl ḡi, pen manö ap hagagaböl. An̄b u, kale ke n̄in̄bal n̄ipe Kraiis u yij̄ig göl rö löp!

27 Pen n̄ipe Kraiis u auböp u, hon n̄ipe ram m̄in̄ön̄ gai n̄ibö auöp u n̄in̄agbnop; pen b̄i i n̄ipe ram m̄in̄ön̄ gai n̄ibö auöp u hon magöñhalö n̄in̄bun. An̄b u, n̄ipe Kraiis u wasö,” ḡila. *

28-29 Pen Jisas n̄ipe God sabe gep ram raul yan̄ manö hag ñöl ḡi nöp m̄idöm, meg magö dap ranöm haga, “Kale gas̄i n̄in̄bim, kale yip̄ n̄in̄ aij̄ yab̄i ḡimim, gai n̄ibö aunö u n̄in̄bim. Pen wasö. Gas̄i yad ke nöp auagnö. B̄i yip̄ hag yuö aunö u, n̄ipe B̄i kabö göl, B̄i manö n̄in̄ö nöp hagab. Yad n̄ipe aip̄ m̄idem, yip̄ hag yuö aunö rö, n̄ip̄ n̄in̄bin; pen kale n̄ip̄ n̄in̄agpim,” a ga. *

30 An̄ig hagö, n̄ip̄ ud s̄is̄i lun a göm n̄in̄la u pen ñin̄ n̄ipe auaga rö, b̄i ap n̄ip̄ ud s̄is̄i laga. *

31 Pen n̄ibi b̄i an̄b gau, n̄ibi b̄i iru nöp Jisas nan gagep gau ga n̄in̄öm hagla, “Kraiis u hain aunab a ḡipal u, pen nan gagep iru yab̄i göm, b̄i an̄ibi gab rö ḡin̄im rö lagnab,” a ḡila. Gas̄i an̄ibu n̄in̄öm kale hagla, “Jisas n̄ipe Kraiis u nöp,” a göm, n̄ip̄ n̄in̄ udla.

Juda b̄i kub gau, Jisas n̄ip̄ am dauim, a göm, b̄i r̄imnap hag yula

32 Pen n̄ibi b̄i gau Kraiis manö an̄ibu agam̄ij hageila n̄in̄öm, Perisi b̄i kub gau abe, b̄i God n̄ip̄ nan sabe gep b̄i kub gau abe, Jisas n̄ip̄ am ud s̄is̄i l̄imim daumim, a göm, God sabe gep ram abad m̄idm̄idal polisman r̄imnap hag yula.

33 Jisas pen haga, “Yad rap̄in̄ magö ap m̄idem, B̄i yip̄ yuö aunö u ado ḡi arnabin.

34 Yip̄ gai aröp a ḡimim ul̄hainabim u pen n̄in̄agnabim. Yad arnabin adö u, kale hain ḡimim rö lagnab,” a ga. *

35 An̄ig hageia, Juda b̄i kub gau kale ke nöp hagla, “N̄ipe gai arnab, n̄ip̄ n̄in̄agnabun? N̄ipe am Juda n̄ibi b̄i ju am

Grik n̄ibi b̄i aip̄ m̄idpal gau amöm, n̄ibi b̄i an̄b gau kal̄ip̄ manö hag ñöl ḡi m̄ideinab aka n̄ihön?

36 Pen n̄ipe ai ḡin̄ig hagöp, ‘Yip̄ gai aröp a ḡimim ul̄hainabim u pen n̄in̄agnabim. Yad arnabin adö u, kale hain ḡimim rö lagnab,’ a göp?’ ö ḡila.

God Ana ñig ilam ajöñ rö juöm aunab

37 Juda Ram Bada ñin̄ kub kale an̄ibu, ñin̄ hain, ñin̄ kub yab̄i u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, “N̄ibi b̄i an̄ rugu m̄ilep̄ ḡin̄im u, yad apöm ñig ñin̄öl. *

38 N̄ibi b̄i yip̄ n̄in̄ udnaböl gau, God Manö hagöp rö, ñig kam̄in̄ m̄idep̄ u an̄ kal̄ip̄ dan̄ n̄ibö ilam juöm aunab,” a ga. *

39 Ñin̄ an̄ibu Jisas umöm uraköm Nap n̄ip̄ araga adö u me, Jisas n̄ipe Ana u n̄ibi b̄i gau kal̄ip̄ ñaga. Pen ñig ilam juöm aunab manö haga an̄ibu iñ an̄igöl m̄idöp: n̄ibi b̄i Jisas n̄ip̄ n̄in̄ udnaböl gau, Jisas n̄ipe Ana u kal̄ip̄ ñin̄ab, a göm haga. *

Kale ke ud asik ke ke lila

40 Jisas an̄ig hagö, n̄ibi b̄i iru nöp m̄ideila an̄b gau, r̄imnap manö haga an̄ibu n̄in̄öm hagla, “B̄i i, n̄ipe b̄i God Manö hagep aunab a gun abad m̄idm̄idun u,” a ḡila. *

41 R̄imnap hagla, “Wasö, n̄ipe Kraiis u!” a ḡila.

An̄ig hageila, r̄imnap pen hagla, “Wasö, Jisas n̄ipe Galili n̄ibö; Kraiis u n̄ipe Galili n̄ibö auagnab! *

42 God Manö u hagöp rö, Kraiis u, Depid r̄ikö r̄iklö r̄ik dam dap̄il göm, Kraiis u Depid daun n̄ipe Bedlehem au yag daun-aböl,” a ḡila. *

43 Jisas manö an̄ibu hageia n̄in̄öm, n̄ibi b̄i iru m̄ideila an̄b gau asik ke ke lila.

44 R̄imnap n̄ip̄ ud s̄is̄i lun dam manö kub hagnig ud arun a ḡila u pen b̄i añi ap n̄ip̄ udaga.

Juda b̄i kub gau Jisas manö haga u n̄in̄ udagla

* 7:27: Jon 7:41; 9:29 * 7:28-29: Mad 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36 * 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Jon 6:14 * 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2

45 Pen God sabe gep ram polisman gau ado gi arlö niñöl gi, bi God niþ nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe kalip hagla, “Bi anibu niþ niñön giñg dauagpim?” ö giñla.

46 Hageila, God sabe gep ram polisman anib gau hagla, “Niþi bi rimmnap gau bi anibu manö aij yabiñ hagöp rö hagagpal,” a giñla. *

47 Anig hageila, pen bi Perisi gau pen hagla, “Bi pir alöp anibu, niþi bi rimmnap niþe niñö hagöp a göm niñbal rö, kale u rö nöþ niñbim ar?”

48 Hon bi kub bi ap aka bi Perisi bi ap Jisas niþ niñ udagpun. *

49 Niþi bi gai i kale lo manö u niñagpal rö, God kalip mulu kal niñöm gi naij yabiñ giñab,” a giñla.

50 Pen bi kale Nikodimas, bi au nöð siñbön yañ amöm, Jisas niþ manö rimmnap hag niñga bi anibu me, kalip haga, *

51 “Hon Juda lo adö u, bi ap niþ yihariñ pen ilön ñun gi naij gagnabun; manö kub hagun manö it ap niñjun nöþ me, anig giñabun,” a ga.

52 Anig hageia hagla, “Ne u rö nöþ Galili niñbö rö? God Manö u amgö li niñ dammön niñnabön, bi God manö hagep ap Galili niñbö auagnab,” a giñla. *

53 Anig hageila kale ke ram kale arla.

8

Niþi amöm bi ap aip udlö

1 Pen Jisas Olip Dum ara.

2 Ruö ram ru dam la niñöm, kauyañ ado gi God sabe gep ram u auö, niþi bi iru nöþ apöm niþ biñg giñgabö geila niñöm niþe asik midöm, kalip manö hag ñi mideia.

3 Jisas anig göl manö hag ñi midö niñöl gi, bi lo manö hag ñeb bi gau rimmnap abe, bi Perisi rimmnap abe, kale niþi ap am bi ap aip udajip, niþi u niþ dap niþi bi mideila amgö ilö adö au urak ñöm,

4 Jisas niþ hagla, “Manö hag ñeb bi. Niþi i bi halö u pen bi ap aip udajil niñjun daubun me i.

5 Mosi lo hanip ña u haga, ‘Niþi anib gau rö, kabö ju pak lölö umöl,’ a ga. Pen ne niñön hagnabön?” ö giñla. *

6 Kale manö piral hagla anibu, anig hagno, Jisas niñön hagö, niþ manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas niþe ubör yihön göm, hañpiñ adö u ñimago manö magö rimmnap kal kiliñ riköl gi mideia.

7 Pen kale Jisas niþ manö anibu rö hag niñöl gi mideila, niþe jöl yijig göm kalip haga, “Bi nan si nan naij gagöp ap midainim u, kabö ud niþi anibi nöð paknim,” a ga. *

8 Anig hagöm kauyañ giyañ göm, miñöñ yañ manö magö rimmnap kal kiliñ rik midö niñöl gi,

9 bi Jisas niþ manö kub hagun a giñla anib gau, Jisas manö haga anibu niñöm, bi majö majö arik arla niñöm bi gau magöñhalö añi añi arö göm ke ke am hakla; Jisas aip niþi u aip nöþ midailö.

10 Jisas niþe jöl yijig göm, niþi anibu niþ haga, “Bi gau mai? Bi nöþ manö kub hagnim ap midagöp ar?” a ga.

11 Hageia, niþi u haga, “Bi Kub. Bi yip manö kub hagnim ap midagöp,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Yad u rö nöþ nöþ manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naij giñmidan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Niþi bi miñöñ naböñ it i midpal gau mailö kale me Jisas

12 Jisas manö ap niþi bi gau kalip kauyañ hagöm haga, “Niþi bi miñöñ naböñ it i midpal gau, yad mailö kale midpin. Niþi bi an yip hain göm ajeinab u, siñbön an gau rö ajageinab; pör middep mailö aij u udöm ajeinab,” a ga. *

13 Jisas anig hageia, bi Perisi gau niþ pen hagla, “Manö ne ke hag ñiban u, hon niñbun manö anibu udun rö lagöp,” a giñla.

14 Anig hageila, Jisas haga, “Manö anibu yad ke hagabin u pen manö niñö hagabin. Pen niñön: yad aubin gau niñjem, arnabin gau abe niñjem giñpin. Pen kale, yad aubin

* 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42 * 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24

* 8:7: Dud 17:7 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46 * 8:14: Jon 5:31-32; 7:28

gau n+ṅagmim, arnabin gau abe n+ṅagmim g+ṗim. *

15 Kale manö ud as+ḱ göl g+ṗi, 'Adö u g+ṗi aij g+ṗim; adö u g+ṗi naj g+ṗim,' a gabim u, n+ḱi b+ṗi m+ṅöṅ naböṅ iḱ i gas+ṗi n+ṅöm hagpal rö nöṗ hagabim. Pen yad b+ṗi ap n+ṗ manö kub hagagabin. *

16 Bapi y+ṗ yuö aunö u, n+ṗe yad aip m+ḱdpul rö, yad manö ud as+ḱ g+ṗn+ḱg, n+ṅö nöṗ hagem manö ud as+ḱ g+ṗnabin. *

17 Lo manö kale adö u hagpim, 'N+ḱi b+ṗi m+ḱhöṗ manö adö añ+ṗi nöṗ hagnabil u me, n+ḱi b+ṗi n+ṅöm hagnaböl, u n+ṅö hagpil, a g+ṗnaböl,' a g+ṗim. *

18 Lo kale hagöp an+ḱbu rö, yad aigale b+ṗi rö m+ḱdpin u, yad ke manö hadö hagpin; pen Bapi y+ṗ yuöp u abe yad aigale b+ṗi rö m+ḱdpin manö u hadö hagöp. Manö hol ap+ḱl manö añ+ṗi nöṗ hagpul u me, n+ṅö hagpil a g+ṗibep," a ga. *

19 An+ḱg hageia, n+ṗ hagla, "Nap ne mai?" ö g+ḱla.

Hageila, Jisas pen haga, "Kale y+ṗ n+ṅagpim rö, Bapi yad n+ṗ u rö nöṗ n+ṅagpim. Y+ṗ n+ṅbep, Bapi yad u rö nöṗ n+ṅbep," a ga.

20 Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God n+ṗ ñeb dap yubal m+ḱgan u, manö an+ḱbu hag ñ+ṗi m+ḱdeia pen ñ+ṗi n+ṗe auaga rö, b+ṗi ap n+ṗ ud s+ṗi laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

21 Jisas kal+ṗ kauyaṅ haga, "Yad ar+ḱ areinabin; y+ṗ ulhai n+ṅnabim u pen kale nan si nan naj göl g+ṗi nöṗ m+ḱdmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim," a ga. *

22 An+ḱg hageia, Juda b+ṗi kub gau hagla, "N+ṗe hagöp, 'Yad arnabin gau kale aragnabim,' a göṗ u, n+ḱhön g+ṗn+ḱg an+ḱg hagöp? N+ṗe ke al pak l+ṗn+ḱg göm an+ḱg hagöp aka?" g+ḱla.

23 An+ḱg hagla u pen Jisas kal+ṗ haga, "Kale yaṅ n+ḱbö; yad laṅ n+ḱbö. Kale m+ṅöṅ

naböṅ iḱ i n+ḱbö; yad m+ṅöṅ naböṅ iḱ i n+ḱbö wasö. *

24 An+ḱb u n+ṅem me hagpin, 'Kale nan si nan naj göl g+ṗi nöṗ m+ḱdmim umnabim,' a g+ṗin. Pen y+ṗ, Yad M+ḱdpin Rö M+ḱdpin,* n+ṅ udageinabim u, nan si nan naj gac halö m+ḱdpim rö m+ḱdmim, umnabim," a ga.

25 An+ḱg hageia, n+ṗ hag n+ṅöm hagla, "Ne an?" ö g+ḱla.

Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp pör nöṗ hag ñabin rö nöṗ m+ḱdpin.

26 Kalöp manö kub hag g+ṗnam adö u, manö iru nöṗ m+ḱdöp. B+ṗi y+ṗ hag yuö aunö u, magöṅhalö n+ṅ aij göṗ rö, y+ṗ gas+ṗi ñö n+ṅöl g+ṗi, yad pen n+ḱi b+ṗi gau kal+ṗ hag ñabin," a ga.

27 Jisas n+ṗe Nap manö hag ña an+ḱbu n+ṅagla rö, kal+ṗ haga,

28 "B+ṗi Ñ+ṗi n+ṗe n+ṗ ud g+ḱlaṅ l+ṗnabim ñ+ṗn u, g+ṗnab g+ṗnab rö n+ṅmim ñ+ṗn añ+ḱbu n+ṅnabim, Yad M+ḱdpin Rö M+ḱdpin me. Yad nan ap ke nöṗ n+ṅem gagpin; Bap manö y+ṗ hagöp rö nöṗ hag ñabin u, n+ṅnabim. *

29 B+ṗi y+ṗ yuö aunö u, yad aip m+ḱdöp. N+ṗ aij göṗ adö u nöṗ pör pör g+ṗin rö, y+ṗ arö gagöp; yad aip nöṗ m+ḱdöp," a ga.

30 Jisas manö an+ḱbu hagö n+ṅöl g+ṗi, n+ḱi b+ṗi iru nöṗ n+ṗ Krai u a göm, n+ṅ udla.

31 Pen Jisas n+ṗe Juda n+ḱi b+ṗi n+ṗ Krai u a göm n+ṅla an+ḱb gau kal+ṗ haga, "Kale manö yad böṅ nöṗ n+ṅ udmim, hagpin rö nöṗ geinabim u me, n+ṅö nöṗ n+ḱi b+ṗi yad m+ḱdeinabim.

32 An+ḱg geinabim u, God n+ṗe aigale B+ṗi rö m+ḱdöp u n+ṅmim, nag+ṗi wög rö g+ṗim u arö g+ṗmim, m+ḱd aij g+ṗnabim," a ga.

33 An+ḱg hageia hagla, "Manö hagpan an+ḱbu n+ḱhön? Hon bac Ebrahim ñ+ṗi pai n+ṗe m+ḱdpun u, hon n+ḱi b+ṗi r+ṗmnap kal+ṗ nag+ṗi wög rö gagpun. An+ḱb u, han+ṗ n+ḱhön g+ṗn+ḱg, 'Nag+ṗi wög rö g+ṗim u arö g+ṗmim, m+ḱd aij g+ṗnabim,' a g+ṗan?" ö g+ḱla. *

34 Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp n+ṅö yab+ḱl hagabin, n+ḱi b+ṗi nan si nan naj g+ṗpal

* 8:15: Jon 12:47 * 8:16: Jon 5:30; 8:29 * 8:17: Dud 19:15 * 8:18: 1Jn 5:9 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34; 13:33 * 8:23: Jon 3:31 * 8:24: God Manö ad+ṗi Eksodas u (Eks 3:14) God hib n+ṗe ke hagöm, Yad M+ḱdpin Rö M+ḱdpin a ga. Pen aui Jisas abe hib n+ṗe ke hagöm, Yad M+ḱdpin Rö M+ḱdpin a ga. An+ḱb u, Juda n+ḱi b+ṗi gau r+ṗmnap, manö haga u n+ṅöm, Jisas n+ṗ mulu kal n+ṅöm, al pak lun a g+ḱla. * 8:28: Jon 3:14 * 8:33: Mad 3:9 * 8:34: Ro 6:16,20

gau, nan si nan naij gep magö u nöp nagı wög gep nıbi bı rö mıdpal. *

³⁵ Nagı wög gep bı ap, nap nıpe ram u pör mıdagnab; hainö bı ke nıbö mani yuöm nıp rauö, nap nöd nıbö ram nıpe u arö göm, ram ke aramöm nap hain nıbö u nıp nagı wög gınab. Pen fı ap nap ram au kuö nıpe pör pör nöp mıdnab.

³⁶ God Nı nıpe kalöp nıbi bı rauöm nagı mıdpım u hubık yueınab u, kale nagı wög gımıdim u böñ nöp arö gımım, mıd aıj yabıt gınabım.

³⁷ Kalöp Ebrahim rıkö rıklö rık dam dapıl göm auö mıdpım u nıñbin u pen manö hagpın u udagmım, yıp al pak lınıg gabım.

³⁸ Yad Bapı aıp mıdem nıñbin rö kalöp hag fıabin; pen kale, nap kale u manö hagöp adö u nöp gabım,” a ga.

³⁹ Hageıa hagla, “Bapı hon me Ebrahim,” a gıla.

Hageıla, Jıas haga, “Kale Ebrahim fıı pai nıpe mıdaıbeb rö, nıpe gımıdöp rö gıbeb. *

⁴⁰ Yad God manö hagöp rö nıñem, manö nıñö yabıt u kalöp hag fııbin u pen yıp alnıg gabım. Pen kale gınıg gabım anıbu rö, Ebrahim nıpe gaga.

⁴¹ Anıb u, nap kale ke u göp rö, kale ke anıb unbö rö nöp gabım,” a ga.

Anıg hageıa hagla, “Hanıp bı sı udöm rıkagpal; God añı me Bapı hon yabıt,” a gıla. *

Seden fıı pai nıpe

⁴² Anıg hageıla, Jıas pen haga, “ ‘God añı me Bapı hon yabıt,’ a gıpım u pen God nıpe Bapı kale mıdböp, yad God nıbö apem, urı aui mıdpın u nıñmım, yıp mıdmagö lıbeb. Yad gau mıdem, gası yad ke nıñem auagnö; God aıp mıdul, yıp nıñebır hag yua, aui aunö.

⁴³ Anıb u, manö yad u nıñön gınıg nıñ aıj gagpımı Gıpım anıbu, hon nıñagun a gımım gıpım.

⁴⁴ Kale nap kıkıkı fıı pai nıpe mıdpım u me, nıp aıj göp adö u nöp gun a gımım nıñbım. Nıpe nöd ıt göm, nıbi

bı gau kalıp al pak lımıdöp rö, nagı adö nıpe anıbu anıg göl nöp mıdöp. Gası aıj rımnab, gası nıñö rımnab nıñagöp yabıt; nıpe manö nıñö rımnab nıñagöp. Manö pıral hagab u, manö yöl nıpe me u. Nıpe pör nöp manö pıral abab; pıral aılep ıt u kıkıkı me u. *

⁴⁵ Pen yad kalöp manö nıñö nöp hagabın u me, kale nıñmım udagpım.

⁴⁶ Pen yad gıpın u nıñmım, adö u nan sı nan naij gıpan, a gımım hagmım rö lagöp. Anıb u, yad manö nıñö nöp hagpın u nıñmım, kale nıñön gınıg manö yad nıñ udagpım? *

⁴⁷ Nıbi bı God pıg mıdpal gau, manö nıpe u uıpal. Pen kale nıp pıg mıdagpım rö, manö nıpe u udagpım,” a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd mıdpın, a ga

⁴⁸ Juda bı kub gau Jıas nıp hagla, “Ne bı Samerıa nıbö, nöp kıkıkı aban alöp, a gıpun u, nıñö hagpun aka?” gıla. *

⁴⁹ Hageıla, Jıas haga, “Yıp kıkıkı aban alagöp. Yad Bapı hıb nıpe u hagnö adö arab pen kale hıb yad u hagpe au gıyan ap lugab.

⁵⁰ Hıb yad u ke hagnö adö arnım a gı gası u nıñagpın; pen God nıpe nıbi bı nıñön nıñön gajal nıñ aıj göp u, nıbi bı hıb yad haglö adö aran a gı gası u nıñöb.

⁵¹ Kalöp nıñö hagabın, nıbi bı an manö yad u nıñöm, hagpın rö gınab u, nıpe umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ mıdeınab,” a ga. *

⁵² Jıas anıg hageıa, kale hagla, “Ne manö hagpan anıbu nıñun nıñbun, nöp kıkıkı aban alöp hagabön. Ebrahim abe, bı God manö hagep gau magönhalö abe umla, pen ne nıñön gımön hagpan, ‘Nıbi bı an manö yad u nıñöm, hagpın rö gınab u, umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ mıdeınab,’ a gıpan?”

⁵³ Bac hon Ebrahim abe, bı God manö hagep gau magönhalö abe umla rö, bı anıb gau bı pro, yad bı kub a gı gası u nıñban aka?” gıla.

* 8:39: Mad 3:9 * 8:41: Aıs 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6 * 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

⁵⁴ Hageila, Jisas haga, “Hib yad ke hagnö adö arböp, nan y+har+η rö l+iböp. Pen bi hib yad hagö adö arab bi an+bu Bapi yad. Kale bi añ+ an+bu nöp n+ip, God hon, a g+ipim.

⁵⁵ God hon, a g+ipim u pen n+ip n+ηagpim; pen yad n+ip n+ηbin. ‘N+ip n+ηagpin,’ a g+ibnep, kale manö piral hagpim rö hagbnep. An+ib u, yad n+ip n+ηbin u me, manö hagöp rö g+ipin.

⁵⁶ God hadame nöp nap Ebrahim n+ip hagöm, yad Jisas miñi apem m+idpin ñ+n i nöp hagöm, ‘Ñ+n hain u aunab,’ a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u n+ηöm, manö an+bu God n+ηö hagöp, a göm, gasi halö m+idöm ñ+ñ+löl g+ m+ideia; ñ+n an+bu n+ηöm miñ miñ ga,” a ga.

⁵⁷ An+ig hageia, Juda bi gau hagla, “Mi ne ñ+n juöl m+ihöp ado g+ da unbö s+idun laη rö m+idagpan u pen ne n+ihön g+imön, Ebrahim hadame dagol gau ga u n+ηnö, a g+ipan?” ö g+ila.

⁵⁸ Hageila, Jisas kal+ip haga, “Kalöp n+ηö yab+ñ hagabin, Ebrahim n+ip yag dauagep adö u, Yad M+idpin,” a ga. *

⁵⁹ Jisas an+ig hageia, n+ip kabö ju al pak l+n+ig geila, pen God sabe gep ram raul m+ideia u hil g+ löm höη amöm ara.

9

Bi ap yag daula ñ+n u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö ñ+l n+ηa

¹ Pen Jisas bi n+ipe gau aip amöl g+ n+ηla, bi yag daula ñ+n u nöp amgö we ga ap m+ideia.

² Jisas bi n+ipe gau bi an+bu n+ηöm Jisas n+ip hagla, “Manö hag ñeb bi. Bi an nan si nan naij gaj+ip, bi an+bi yag daula ñ+n u amgö n+ipe u we ga? N+ipe ke aka n+ime nap gaj+l göp?” ö g+ila. *

³ Hageila, Jisas haga, “Amgö n+ipe we ga u, n+ipe ke aka n+ime nap nan si nan naij gaj+l gagöp. Pen amgö n+ipe we ga u, n+bi bi gau God n+ipe Bi klö unbö ke a göm n+η aij g+ilaη a göm ga. *

⁴ Miñi s+idö aη magö i, Bi y+ip yuö aunö u, wög n+ip u gun. S+ib g+n+ig gab n+ηöm hon wög gun rö lagnab.

⁵ Yad m+nöη naböη iñ i m+idpin magö i, n+bi bi m+nöη naböη iñ i m+idpal gau mailö kale u yad m+idpin,” a ga. *

⁶ Jisas manö an+bu hagöm, m+nöη yan k+ñu alöm, gö k+ñ+lö, udöm bi amgö we ga u n+ip amgö n+ipe au löm, *

⁷ haga, “Siloam wanö ammön, amgö ne u ñ+ig l+imön,” a ga. An+ig göm hag yuö, am ñ+ig löm, amgö u ñ+l n+ηöm, ram n+ipe ara. Siloam manö iñ u “Yuö Ara” a g+ipal.

⁸ Pen n+bi bi ram yam n+ipe aip j+im ñöl gau abe, nöd n+ipe nan as+ib g+im+döp n+ηm+idal n+bi bi gau abe hagla, “Bi i, bi au as+k m+idöl g+, nan as+ib g+im+döp u rö löp,” a g+ila.

⁹ Hageila, r+imnap hagla, “Yau me, bi an+bu nöp,” a g+ila. R+imnap pen hagla, “Wasö. Bi an+bu rö löp u pen bi i bi ke n+ibö,” a g+ila. An+ig hageila, bi an+bu n+ipe ke haga, “Yad me bi an+bu,” a ga.

¹⁰ Hageia, n+ip hagla, “Amgö nöp u aige göm kam+η löp?” ö g+ila.

¹¹ Hageila haga, “Bi Jisas a g+ipal u, m+nöη yan k+ñu alöm, gö k+ñ+lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam wanö ammön, amgö ne u ñ+ig l+imön,’ a gö, am amgö yad u ñ+ig lem, ad+η amgö ñ+l n+ηbin,” a ga.

¹² Hageia hagla, “Bi an+bu miñi gai?” ö g+ila. Hageila haga, “Yad n+ηagpin,” a ga.

Bi Perisi gau, “Bi amgö we ga u aige göm kam+η löp?” ö g+ila

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ñ+l n+ηa bi an+bu, Juda kai God n+ip sabe gep ñ+n kale u an+ig ga u me, n+bi bi r+imnap bi an+bu n+ip dam bi Perisi m+ideila au aula.

¹⁵ Bi Perisi bi an+bu n+ip hagla, “Ne aigöl g+imön amgö ñ+l n+ηban?” ö g+ila. Hageila haga, “Jisas m+nöη k+ñ+l ap udöm, amgö yad u laj+ip, yad am amgö yad u ñ+ig lem, uri amgö ñ+l n+ηbin,” a ga.

¹⁶ An+ig hageia, bi Perisi r+imnap hagla, “God n+ip sabe gep ñ+n u an+ig ga rö, n+ipe God n+ip sabe gep ñ+n lo u r+ib jua. An+ib u, hon n+ηbun, God n+ip yuö auagöp,” a g+ila. An+ig hageila, bi kale r+imnap pen hagla, “Bi nan si nan naij gep ap m+ida+iböp, n+ipe

aigöl göm nan gagep an+bu g+iböp?” ö g+la. An+g hagöm kale ke nöp as+ik ke ke l+la.

17 B+ Perisi gau, b+ an+bu n+ip kauyaŋ hag n+ŋöm hagla, “B+ amgö yad gö amgö ñ+il n+ŋbin, a g+pan u, ne b+ an+bu b+ n+hön, a g+ gas+ n+ŋban?” ö g+la. Hageila haga, “Yad n+ŋbin n+pe b+ God manö hagep b+ ap,” a ga. *

18 Pen Juda b+ kub gau, b+ amgö we ga kam+ŋ la manö an+bu udagöm, n+me nap han+ip au+il, a g+ilö, ber m+ihau aueilö,

19 hagla, “Ñ+ i ñ+ kale aka?” g+la. Hageila haglö, “Yau, ñ+ u ñ+ hol,” a g+ilö. Hageilö hagla, “Kale n+ip amgö we halö yag daulö aka?” g+la. Hageila haglö, “Yau, n+ip amgö we halö yag daulo,” a g+ilö. An+g hageilö hagla, “An+ b u, uri aigöl göm amgö ñ+il n+ŋab?” ö g+la.

20-23 Hageila, kale ber pen hadö n+ŋlö, Juda b+ kub an+ b gau nöd manö k+ö adö ap hagöm hagla, “N+bi b+ an an Jisas n+pe Krais u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram an+bu kauyaŋ auagnaböl,” a g+la. Manö hagla an+bu hadö n+ŋmil me, p+ri+kmil, haglö, “Ñ+ u, ñ+ hol m+idöp u, n+ŋbul; ñ+ hol an+bu amgö we halö yag daulo u abe n+ŋbul; pen m+ñi aigöl göm amgö ñ+il n+ŋab u n+ŋagpul; b+ an n+pe gaj+ip amgö n+ŋab u abe hol n+ŋagpul. Pen n+pe ñ+ pro wasö; n+pe ke hag n+ŋeinabim u, hagnab,” a g+ilö.

24 An+g hagailö, b+ kub gau b+ an+bu n+ip kauyaŋ w+ñ allö aueia hagla, “Nöp kam+ŋ löp an+bu, God amgö ilö n+pe u manö n+ŋö nöp hag. Hon n+ŋbun, b+ hagajun u, b+ an+bu b+ nan si nan naij gep b+ ap,” a g+la.

25 An+g hageila, b+ an+bu pen haga, “N+pe b+ nan si nan naij gep b+ ap aka wasö, yad n+ŋagpin. Yad nan añ+ ap nöp n+ŋbin. Nöd amgö we g+ m+idainö pen m+ñi amgö ñ+il n+ŋbin,” a ga.

26 Hageia hagla, “Nöp aigege göm gaj+ip, amgö n+ŋban?” ö g+la.

27 Hageila haga, “Yad kalöp m+idö nöp hag ñ+bin u pen kale manö yad u udag-pim. N+hön g+n+ig manö m+idö nöp hagaj+in manö u kauyaŋ hag a g+mim hagabim?”

Kale ke u rö nöp b+ n+pe ap m+idun a g+mim hag n+ŋabim aka?” ga.

28 An+g hageia, n+ip mulu kal n+ŋöm, n+ip manö naij hagöm hagla, “Hon Mos+is b+ n+pe me, pen ne b+ y+har+ŋ u b+ n+pe ap!

29 God Mos+is n+ip manö hag ñö hagn+idöp u n+ŋbun, pen b+ i gai n+ b+ö auöp u n+ŋagpun!” a g+la.

30 Hageila haga, “Ake! B+ game! N+pe amgö y+ip u gö kam+ŋ löp, pen n+pe gai n+ b+ö u kale n+ŋagpin me!

31 Pen hon n+ŋbun, nan si nan naij göl g+; God n+ip sabe gaiöl u, n+pe manö kale udagnab; n+bi b+ God n+ip n+ŋ udöm, manö hagöp rö göl g+, n+ip sabe gaiöl u, n+pe manö kale n+ŋnab. *

32 M+nöŋ naböŋ g+ la ñ+n u r+iköl, m+id dap m+ñi m+idpun ñ+n i, n+bi b+ amgö we halö yag daula ap gö kam+ŋ laga.

33 B+ an+bu God yuö auagböp, n+pe nan ap g+n+im rö lagböp,” a ga.

34 An+g hageia, kale pen hagla, “Name nöp yag daua ñ+n u, b+ nan si nan naij gep u yag daula pen ne han+ip manö hag ñ+n+ig gabön ar? An+g hagnöm, Juda magum gep ram i kauyaŋ auagnabön,” a göm, n+ip ud mamo g+ dam höŋ yaŋ yula. *

N+bi b+ Jisas n+ip n+ŋ udagpal gau, amgö we rö m+idpal

35 Pen b+ an+bu n+ip ud höŋ yula, Jisas manö an+bu n+ŋöm, am n+ip u+h+ai n+ŋöm haga, “Ne B+ Ñ+ n+pe n+ip n+ŋ udpan?” ö ga.

36 Hageia haga, “B+ Ñ+ n+pe b+ an? B+ an+bu me u, a gö, yad n+ip n+ŋ udnam,” a ga.

37 An+g hageia, Jisas haga, “B+ an+bu m+idö nöp n+ŋban. Me ne aip manö hagabul i,” a ga.

38 An+g hageia, b+ an+bu Jisas m+ideia i+ au kugom y+möm haga, “B+ Kub! Yad nöp n+ŋ udabin,” a ga.

39 Hageia, Jisas haga, “Yad m+nöŋ naböŋ i+ i aubin u, n+bi b+ m+nöŋ naböŋ i+ i m+idpal gau kal+ip n+me l+n+ig aubin. N+bi b+ amgö we ga gau mailö apöm n+ŋnaböl; pen n+bi b+ hon hadö n+ŋ aij g+pun a göm, mailö arö göm, s+ib yaŋ aramöm n+ŋagnaböl.

* 9:17: Jon 4:19 * 9:31: Sam 34:15 * 9:34: Sam 51:5

40 Anig hageia, bi Perisi sol anib au mideila rimnap, manö anibu ninjom hagla, “Anig hagpan u, hon abe amgö we göp, a gimön hagabön ar?” a gila. *

41 Hageila, Jisas haga, “Kale amgö we midaibep rö, nan si nan naji gipim u manö kub udagbep; pen nin aij gipun, a gipim u me, kale gac halö midmim manö kub udnabim,” a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bi Aij u

1 Jisas manö ap hod riköm haga, “Yad kalöp ninjö yabit hagabin, kaj sipsip midpal waryö raul u arnig, ajön it yijig göl migan u midö ninjol gi, yharin ramö au rala göm arnaböl gau, kale nan si udep nibi bi.

2 Bi sipsip mukep u, yharin ramö u rala göm aragnab; ajön it yijig göl migan u nöp amöm, waryö raul migan yan arnab.

3 “Pen bi sipsip mukep u amjakö, bi ajön it abad midöp u nip nin aij ginab rö, adan u hiiknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bi anibu maj migan nip u ninjaböl rö, sipsip nipe ke gau hib nöl gi panid hönj arnab.

4 Sipsip nipe panid hönj aramöm, nipe nöd gö ninjol gi, kale maj migan nipe u ninjaböl rö, nip hain ginaböl.

5 Pen bi ke nibö ap ap hagö, nip hain gagnaböl; maj migan nipe ninagnaböl rö, pirik arnaböl,” a ga.

6 Jisas anigöl manö hod riköm haga pen manö hagab adö u a göm rik ninagla.

Jisas nipe Sipsip Mukep Bi Aij u

7 Jisas manö rik ninagla rö, nipe kauyan haga, “Yad kalöp ninjö yabit hagabin, yad ke sipsip gau ajön arep midpin.

8 Pen, ‘Hon kaj sipsip mukep bi,’ a göm, nöd aula bi gau, kale magöjhalö nan si udep bi midmidal. Sipsip gau manö kale u ninagmidal. *

9 Pen yad ke sipsip gau ajön arep rö midpin. Nibi bi yip apöm waryö raul migan arnaböl gau, kamij nöp mideinaböl. Ajön amil apil göl gi, nan utan utan ninjaböl.

10 Bi si udep gau, nan si udnig, wip alnig, gi naji ginig nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp ginö, kale kamij pör middep magö anibu udmim, kamij mid aij gep adö u nöp midpe aran a gem aunö.

11 “Yad Sipsip Mukep Bi Aij. Sipsip Mukep Bi Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. *

12 Bi au mani udnig kaj sipsip abad mideinab u, bi kaj sipsip mukep yijig göl wasö; sipsip gau sipsip nipe wasö u me, kain hau gau auaiöl u ninjom pinin gi arnab. Anib u me, kain hau anib gau sipsip gau kalip yu gi dam ke gau gau yunaböl. *

13 Bi anibu mani udnig kaj sipsip abad midöm, sipsip gau kalip gasi ninagnab u me, pinin gi arnab.

14-15 “Yad Sipsip Mukep Bi Aij. Bapi hol apil pen pen nin aij gipul rö, yad sipsip gau aip pen pen nin aij gipun. Anib u, yad kalip a gem umnabin. *

16 Sipsip waryö raul migan i midpal nöp wasö, sipsip rimnap halö midpal. Sipsip anib gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u ninjaböl. Sipsip raul migan anis ap magum gi midöm, bi mukep kale anis ap nöp midöm ginab. *

17 “Yad kalip nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yip midmagö löp. *

18 Nibi bi rimnap gasi kale ninjom gilö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anib u, Bapi yad, ne unbö gimön a ga manö nipe u udem, haga rö nöp ginabin,” a ga.

19 Jisas manö anibu hagö, Juda kai kauyan asik bönj u ke, bönj u ke löm,

20 rimnap hagla, “Nipe kijaki aban alö, manö piral hagab u, ninhon ginig manö nipe u ninjabim?” ö gila.

21 Anig hageila, rimnap pen hagla, “Nipe kijaki aban alböp u, anig hag aij gagböp. Pen kijaki aban alö, aigöl göm nibi bi amgö we ga gau gö kauyan ninjabim?” ö gila.

* 9:40: Mad 15:14

* 10:8: Jer 23:1-2; Esi 34:2-3

* 10:11: Sam 23:1; Rep 7:17

* 10:12: Ap 20:29

* 10:14-15:

Mad 11:27; 1Jn 3:16

* 10:16: Ais 56:8; Esi 34:23

* 10:17: Plp 2:8-9

22 Pen hainö Juda nîbi bî, God sabe gep ram u† aij mîdöp u mîñ mîñ gep ñîñ kub u mîñi, a göm, Jerusalem am magum gîla. Pen ñîñ kub anîbu, ram yîgön ñîñ u me,

23 Jisas nîpe God sabe gep ram höñ adö “Solomon Ram Bada” a gîmîdal u ajeia niñjöl gî,

24 Juda nîbi bî gau Jisas mîdeia au apöm hagla, “Hanîp gö pör nöp abad mîdagaiun; ne Kraiss u mîdaimön u, waiö hagö niñjun,” a gîla.

25 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö niñjö a gîmim niñ udagpe. Bapi yad klö nîpe udem nan gagep gau gîpin u niñmim, manö yad u manö niñjö a gîmim niñ ud-bep.

26 Pen sipsip yad mîdagpim rö, manö yad u manö niñjö a gîmim niñ udagpe.

27 Sipsip yad gau manö yad hagabin niñbal; yad kalîp niñbin niñjöm kale yîp hain gîpal.

28 Yîp hain gîpal gau, kalîp kamîñ pör mîdep magö u ñabin u me, kale umagnaböl. Ñîmagö adö yad mîdpal rö, nîbi bî rîmnap apöm kalîp †îp gî ud aröl rö lagöp. *

29 Bapi yad kalîp ud yîp ñöb u, nîpe Bî klö unbö ke yabî† mîdöp me. Ñîmagö adö nîpe mîdpal rö, nîbi bî rîmnap apöm kalîp †îp gî ud aröl rö lagöp.

30 Bapi ke, yad ke, wasö; hol apî† añî yabî† mîdpul,” a ga.

31 Jisas anîg hageia, Juda kai nîp kauyan kabö ju pakniğ geila.

32 Anîg geila, Jisas kalîp pen haga, “Bapi yîp hagö, kale mîdaibe niñjöl gî, nan aij ke ke iru nöp gînö. Pen nan aij gînö anîb gau, adö mai gî naij gînö niñmim, yîp al pak lîniğ gabim?” ö ga.

33 Hageia hagla, “Nan aij adö anîb gau niñjun, nöp al pak lîniğ gagabun; ne bî yabî† pen, yad God rö mîdpin, a gîmön, God hib nîpe dap lug gîpan u me, nape al pak lîniğ gabun,” a gîla. *

34 Anîg hageila, Jisas haga, “Lo kale ke adîñ ap kalî† kliñ rîkôm hagla, ‘God nîpe

haga, “Kale ke god rö mîdpim,” a ga,’ a gîla. *

35 God Manö u manö ap piral hagagnab; pör nöp pör nöp niñjö nöp mîdeinab. God nîpe nîbi bî yîharîñ gau manö hagajîñ anîbi ñöm, ‘Kale god rö mîdpim,’ a ga.

36 Pen yad, yad mînönj nabönj î† i aubin u, Bapi yîp wög nîpe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Ñî nîpe mîdpin a gînö manö anîbu niñmim, kale niñhön gîniğ, God hib nîpe hag pro gab, a gîmim, yîp al pak lîniğ gabim?

37 Yad God wög nîpe geinabin u, manö yad niñj udmim. Wasö u, wasö.

38 Pen manö yad niñj udagun, a gînabim u, yad nan gagep rö gîpin gau niñmim, niñj udmim. Kale anîg göl niñj udmim me, yad Bapi aip mîdpin Bapi yad aip mîdöp u niñnabim,” a ga. *

39 Jisas nîp kauyan ud sîsî lun a gîla u pen agamîj hil gî löm ara.

40 Jisas anîg hil gî amöm, kauyan ñîg Jordan juöm böñ lödañ amöm, Jon nöd mîdöm nîbi bî ñîg pak ñîmîdöp ram mînönj rîgonj gau am mîdeia. *

41 Nîbi bî iru nöp mîdeia u apöm hagla, “Jon nan gagep rö rîmnap gagmîdöp, pen nîpe bî i nîp a göm, manö niñhön niñhön hagnîdöp u, magönhalö manö niñjö nöp hagnîdöp,” a gîla.

42 Anîg hagöm, nîbi bî mîgan anîbu mîdeila gau iru nöp Jisas nîp niñj udla.

11

Lasaras uma

1 Ram rîniğ aglö Bedani nîbö bî ap nan ga; hib nîpe u Lasaras. Bî anîbu, niñîñ nîpe mîhöp mîdmîdil; ap Maria, ap Mada. *

2 Maria me, Jisas nîp ma kîd nîpe u wel honj gî ñöm, umagö nîpe ud †îk gî yua nîbi anîbu. Nîmam nîpe Lasaras nan ga. *

3 Lasaras niñîñ mîhau Jisas nîp manö bîg yumil hagnö, “Bî Kub! Bî mîdmagö ne u nan göp,” a gîlö.

4 Pen Jisas manö hag yulö anîbu niñjöm haga, “Nîpe nan göp pen böñ nöp

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3

umagnab. Pen God nipe ke niñöb rö, nipe klö ke nipe gö, niñi bi gau God hib nipe u abe, God Ni hib nipe u abe haglö adö arnab, a göm ga,” a ga. *

⁵ Jisas nipe Mada, niñin nipe Maria, nimam kale Lasaras kalip yam midmagö limidöp.

⁶ Pen Lasaras nan ga manö anibu niñöm, Jisas nip niñig yinid araga; ram minönj mideia au ñin mihöp halö mideia.

⁷ Niñ mihöp lugö, bi nipe gau kalip haga, “Ram minönj Judia ado gi arun,” a ga.

⁸ Anig hageia, bi nipe gau hagla, “Manö hag ñeb bi. Rol magö u nöp, bi Juda gau nöp kabö ju paknig geila u pen ne kuöyan ram minönj anibu ado gi arnig gabön aka?” gila.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale niñbim, ñin añi ap, aua unbö migan lan nöp midöp. Niñi bi mailö halö ajeinaböl gau, minönj nabön mailö anibu mailö ñö, nan rimnap kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl.

¹⁰ Pen niñi bi sibön yan ajeinaböl gau, mailö kale midagö, nan rimnap kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagöm, manö ap halö kalip hagöm haga, “Bi niñeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem nip hagnö urak aunab,” a ga.

¹² Hageia, bi nipe gau pen hagla, “Bi Kub. Nipe hanab a gipan rö, kamij linab,” a gila.

¹³ Jisas nipe Lasaras hadö umöb u niñöm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen bi nipe gau Jisas manö nipe niñöm, Lasaras yiharij hon hanab a gi gasi niñla.

¹⁴ Bi nipe gau niñagep adö mideila niñöm Jisas kalip waiö hagöm haga, “Lasaras hadö umöb.

¹⁵ Pen yad Lasaras aip midagainö umöb u, kalöp nan a gem miñ miñ gipin. Anig göp u me, kale manö yad niñ udmim rö löp. Pen Lasaras midöp au arun,” a ga.

¹⁶ Hageia, Domas Didimas nipe Jisas bi nipe rimnap gau kalip haga, “Hon magörhalö manö hag ñeb bi hon aip ram

minönj Judia arno, nip al pak löm, hanip abe al pak löl,” a ga. *

Jisas Mada Maria añil mihau kalip manö haga

¹⁷ Pen kale ram ritig aglö Bedani amjakeila, niñi bi gau Jisas nip hagla, “Lasaras uma rigöl ginö, ñin mihau mihau padiöp,” a gila.

¹⁸ Pen ram ritig aglö Bedani anibu, Jerusalem söl au, kilomida unbö mihau niñgan rö nöp midmidöp rö me,

¹⁹ Lasaras umö, Juda niñi bi iru nöp apöm, Mada Maria añil mihau mög niñöm mitönj magö gi mideila.

²⁰ Pen Jisas auab, a gilo, Mada niñöm, niñin Maria nip ram u arö göm, am Jisas nip niñig ara.

²¹ Mada nipe am Jisas nip niñöm haga, “Bi Kub. Ne i midainap, mam yad Lasaras umagböp.

²² Pen yad niñbin, miñi God nip nan niñön hag niñeinabön, hagnabön rö ginab,” a ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Namam kuöyan uraknab,” a ga.

²⁴ Hageia, Mada haga, “Yad niñbin manö kub hagep niñ u uraknab,” a ga. *

²⁵ Hageia, Jisas haga, “Yad ke ginö niñi bi uraknaböl; yad ke ginö niñi bi kamij mideinaböl. Niñi bi yip niñ udöm umnaböl gau, kamij mideinaböl.

²⁶ Niñi bi kamij midöm yip niñ udnaböl gau, umagnaböl; pör nöp pör nöp kamij mideinaböl. Manö hagabin anibi niñ udpan aka?” ga.

²⁷ Jisas anig hageia, Mada haga, “Bi Kub. Yaue, yad niñbin, ne me Krai u, God Ni nipe minönj nabön i aunab, a gimidal u nöp,” a ga. *

²⁸ Mada manö anibu hagöm, ram ado gi amöm, niñin nipe Maria nip rimid it gau mumug riköm haga, “Manö hag ñeb bi hadö auub; nöp mai a göm hag niñab,” a ga.

²⁹ Maria manö anibu niñöm yinid uraköm, Jisas nip niñig ara.

* 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31 * 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69

30 Pen Jisas ram rı̄ı̄g aglō Bedani hadō auaga; Mada nı̄p nı̄ŋa mı̄gan anı̄b au nōp mı̄deia.

31 Maria nı̄pe anı̄g yı̄ŋı̄d arō, Juda nı̄bi bı̄ nı̄p aip ram raul mı̄deila gau hag nı̄ŋla e, wı̄p rı̄göl dan mı̄tōŋ gı̄nı̄g arab, a göm, arō nı̄ŋöl gı̄ hain arla.

32 Maria am Jisas nı̄p nı̄ŋöm, mı̄deia ma ı̄l au maben yı̄möm haga, “Bı̄ Kub, ne aui mı̄daibnap, mam yad umagböp!” a ga.

33 Pen Maria abe, Juda nı̄bi bı̄ nı̄pe aip aula gau abe mı̄tōŋ geila u nı̄ŋöm, Jisas gası̄ hibur mı̄dmagö nı̄pe mög kub yabı̄l ga.

34 Anı̄g gö, Jisas haga, “Nı̄p rı̄göl gı̄pım gai?” ö ga.

Hageia hagla, “Auö am nı̄ŋun,” a gı̄la.

35 Jisas amgö ñı̄g luga.

36 Jisas amgö ñı̄g lugeia u nı̄ŋöm, Juda nı̄bi bı̄ gau nı̄ŋöm hagla, “Nı̄ŋım! Lasaras nı̄p mı̄dmagö yabı̄l löp!” a gı̄la.

37 Rı̄mnap pen hagla, “Nı̄pe bı̄ amgö we ga u nı̄p gö amgö ñı̄l nı̄ŋa rō, nı̄hön gı̄nı̄g nan bı̄ anı̄bi nı̄p ga u gö kamı̄ŋ laga?” ö gı̄la. *

Jisas Lasaras nı̄p gö, uraka

38 Pen Jisas kuöyan gası̄ hibur mı̄dmagö nı̄pe mög kub yabı̄l nı̄ŋöm, Lasaras nı̄p rı̄göl gı̄la mı̄gan u amjaka. Wı̄p rı̄göl gı̄la anı̄bu, kabö mı̄gan ap rı̄göl gı̄la; pen kabö kub ap ud ajōŋ pı̄l gı̄lō mı̄deia.

39 Pen Jisas bı̄ gau haga, “Kabö u ud yuım,” a ga.

Jisas anı̄g hageia, bı̄ Lasaras uma anı̄bu nı̄ñın nı̄pe Mada haga, “Bı̄ Kub, wı̄p u umö rı̄göl gı̄no, ñı̄n mı̄hau mı̄hau padiöp u, haı̄ŋ naij yabı̄l aunab,” a ga.

40 Hageia, Jisas pen haga, “Nöp nı̄hön hagajın? Nöp hagpin, ‘Yı̄p nı̄ŋ ud mı̄dmön me, God klō nı̄pe ke nı̄ŋnabön,’ a gı̄pin,” a ga.

41 Anı̄g hageia, kabö u ud yulö, Jisas gı̄lan gı̄ nı̄ŋöm haga, “Bapi, yad nöp hag nı̄ŋnō yı̄p nı̄ŋban u, nöp aı̄j a gabin.

42 Yad nöp hag nı̄ŋnō yı̄p pör nı̄ŋban u hadö nı̄ŋbin, pen manö hagabin anı̄bi, nı̄bi bı̄ aui urak mı̄dpal gai, ne nöp yı̄p yuö aunö u nı̄ŋ udöl, a gem hagabin,” a ga.

43 Jisas anı̄g hagöm, meg mı̄gan dap ranöm haga, “Lasaras, ne hōŋ aui au!” a ga.

44 Hageia, waı̄ŋ ñı̄n ma nı̄p wam wam haluöm, nabı̄c maj mı̄gan waı̄ŋ wam wam göm, dam rı̄göl gı̄la waı̄ŋ gau, anı̄g göl mı̄dö nı̄ŋöl gı̄, wı̄p he mı̄lö u urak waı̄ŋ halö wam wam göm hōŋ aua. Auö, Jisas bı̄ gau kalı̄p haga, “Waı̄ŋ nı̄p wam halubım gau hubı̄k yube aran,” a ga. Hageia, haga rō gı̄la.

Jisas nı̄p alun a göm gası̄ u nı̄ŋla

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Juda nı̄bi bı̄ Maria nı̄p nı̄ŋnı̄g aula anı̄b gau, Jisas Lasaras nı̄p gö uraka u nı̄ŋöm, nı̄bi bı̄ iru nöp Jisas nı̄pe Kraıs u a göm, nı̄p nı̄ŋ udla. *

46 Pen rı̄mnap ado gı̄ bı̄ Perisi mı̄deila au amöm, Jisas ga anı̄bu kalı̄p hag ñı̄la. *

47 Hag ñeila, bı̄ Perisi gau abe, bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ kub gau abe, kale Juda Kansol manö ud ası̄k lı̄mı̄dal bı̄ kub gau kalı̄p wı̄ñ allö, am magum geila, kalı̄p hagla, “Bı̄ anı̄bu nan gagep iru nöp gab u, hon nı̄hön gı̄nabun?”

48 Hon nı̄ŋun arö gı̄no, nı̄pe anı̄bu nöp gö arö, nı̄bi bı̄ magöŋhalö nı̄p nı̄ŋ udöm, kiŋ kub hon a geınaböl u, Rom bı̄ kub gau apöm, God sabe gep ram hon u gı̄ naij göm, hanı̄p Juda nı̄bi bı̄ gı̄ naij göm, gı̄naböl,” a gı̄la.

49 Pen mı̄ anı̄bu nöp, bı̄ ap nı̄p hag lı̄lö, nı̄pe bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ kub yabı̄l u mı̄deia. Bı̄ anı̄bu hib nı̄pe Kaiapas. Nı̄pe magum geila anı̄ u manö hagöm haga, “Kalöp gası̄ lagöp.

50 Yad kalöp hagabin, bı̄ añı̄ ap umö hon magöŋhalö kamı̄ŋ arnabun u aı̄j; hon magöŋhalö umnabun u naij,” a ga.

51 Kaiapas nı̄pe manö haga anı̄bu, nı̄pe ke hagaga; nı̄pe bı̄ God nı̄p nan sabe gep bı̄ kub yabı̄l mı̄ anı̄bu mı̄deia rō, nı̄pe nan nı̄hön nı̄hön hainö gı̄nab gau gası̄ nı̄ŋöm, Jisas nı̄pe Juda nı̄bi bı̄ gau kalı̄p a göm umnab, a ga.

52 Pen Juda kai kalı̄p nöp wasö; nı̄bi bı̄ God ñı̄ pai nı̄pe udnı̄g gab gau

* 11:37: Jon 9:6 * 11:45: Jon 7:31 * 11:46: Luk 16:31 * 11:52: Jon 10:16

magör̄halö ud j̄im ñöm lö, iſ n̄ipe añi yabiſ m̄ideinaböl, a göm umnab, a ga. *

⁵³ An̄ib u, ñin an̄ibu iſ göm, Juda bi kub an̄ib gau Jisas n̄ip aige gun alun, a göm, pör nöp manö an̄ibu nöp hag am̄il ap̄il gi m̄ideila. *

⁵⁴ Juda bi kub gau Jisas n̄ip alnig geila u niñöm, Jisas n̄ipe ram m̄inöñ kale ram m̄inöñ Judia waiö ajagm̄idöp; n̄ipe bi n̄ipe gau aip ram m̄inöñ Judia au ju am Epraïm daun amjaköm, m̄inöñ naböñ kabö nöp m̄idm̄idöp goſ au m̄idm̄idal.

⁵⁵ Pen Juda kai Pasopa ñin kub kale u söſ söſ ga niñöm, n̄ibi bi iru nöp ram m̄inöñ kale ke gau arö göm, hon God amgö ilö n̄ibi bi uſ aij m̄idun, Pasopa nan ñinjun, a göm, wög adö kale hadame gau ḡim̄idal rö ḡin̄ig Jerusalem arla.

⁵⁶ Kale Jerusalem apjaköm, Jisas n̄ip ulhai niñ m̄ideila. Kale amöm God sabe gep ram raul m̄igan u m̄idöm, Jisas mai, a göm, pen hag niñö pen hag niñö göm hagla, “Kale niñön gasi niñbim? N̄ipe Pasopa ñin i aunab aka wasö?” ḡila.

⁵⁷ Pen God n̄ip nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, manö ap hagla, “N̄ibi bi ap Jisas n̄ip niñainim u, n̄ipe ap han̄ip hageinab, hon am n̄ip ud sis̄ lun,” a ḡila.

12

Maria Jisas n̄ip wel haſin̄ aij auap li ña (Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Pasopa nan niñin̄ig ḡila u, ñin unbö kagoſ j̄in̄ u nöp m̄idö niñöl gi, Jisas Lasaras uma n̄ip gö uraka ram n̄ipe u ara. Ram riſig aglö an̄ibu hib Bedani. *

² Bedani amöm, nan niñin̄un, a göm, Jisas u, Lasaras u, n̄ibi bi rimnap abe, asik m̄ideila niñöm, Mada nan magö gau n̄ime la. *

³ Niñin̄ Maria pen, wel haſin̄ aij mani kub yabiſ raubal barol ap dapöm, Jisas ma adö u hoñ gi ñöm, umagö n̄ipe u udöm ma n̄ipe liſ ga. An̄ig geia, wel haſin̄ aij an̄ibu, ram raul an̄ibu magör̄halö haſin̄ ara. *

⁴ An̄ig geia, Judas Iskariod, Jisas bi n̄ipe au n̄ip hainö mumug niñga bi an̄ibu, haſin̄ aij an̄ibu niñöm haga,

⁵ “Mani kub yabiſ raubal wel an̄ibi rö yuöm, mani udöm, n̄ibi bi nan m̄idagöp gau kalip niñöp u aij. Bi wel an̄ib rö raunig gab u, n̄ipe rakin̄ unbö sidun lan̄ wög göm mani udöm amöm wel an̄ibi raunab,” a ga.

⁶ N̄ipe an̄ig haga u, n̄ibi bi nan m̄idagöp gau mög niñöm hagaga; n̄ipe mani wad̄i u ud ajöm, rimnap agam̄ij si udm̄idöp u me an̄ig haga.

⁷ Pen Jisas haga, “N̄ip hag gagmön. Yip riñöl ḡinaböl ñin u li ñin̄ig dap löp u, uri dap li ñöb.

⁸ N̄ibi bi mani m̄idagöp gau aip pör m̄ideinabim; pen yad aip pör m̄idageinabim,” a ga. *

Lasaras n̄ip agam̄ij alun, a ḡila

⁹ Jisas Bedani ap m̄idöp a ḡila manö an̄ibu niñöm, Juda n̄ibi bi iru nöp gau n̄ip niñin̄ig arla. Pen Jisas n̄ip nöp niñin̄ig aragla; Lasaras bi uma Jisas gö uraka bi an̄ibu n̄ip abe niñin̄ig arla.

¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jisas n̄ip gö uraka rö, Juda n̄ibi bi iru nöp naḡi adö kale gi m̄idm̄idal u arö göm, Jisas n̄ip niñ udla. An̄ig geila, bi God n̄ip nan sabe gep bi kub gau, Lasaras n̄ip abe alnabun, a göm gasi u niñla. *

Jisas kin̄ rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Ruö, n̄ibi bi iru yabiſ Pasopa nan niñin̄ig aula gau, Jisas Jerusalem auab a ḡila manö an̄ibu niñöm,

¹³ n̄ip am niñin̄un, a göm, galon uſan̄ rik dap löſ gi, wiñ kub alöl gi hagla,

“Bi Kub hib n̄ipe u hagno adö aran̄!”

“Bi Kub n̄ipe Bi n̄ipe an̄ibi yuö auöp me i!”

“N̄ipe Bi aij. Hib n̄ipe hagno adö aran̄!”

“N̄ipe Isrel Kin̄ auab me i! Hib n̄ipe hagno adö aran̄!” *

¹⁴ Jisas kaj donki marep ap udöm, adö an̄ibu asiköm areia. An̄ig ga u, God Manö

* 11:53: Jon 5:18 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38 * 12:8: Dud 15:11 * 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49 * 12:14: Sek 9:9

u kalı kılın rıkm hagla rö nöp ga. God Manö adın anıbu kalı kılın rıkm hagla, *

15 “Saion pai, ne pının gıgmön.

Kın ne u kaj donki marep adö u asıkm auab,” a gıla.

16 Ga nın anıbu, Jıas bı nıpe gau, God nıpe anıg gınab a ga rö nöp gab u a göm nınagla; pen hainö Jıas umöm uraköm, God ram mınön kumi kabö adö lan au hadö ara nın anıbu nöp, Jıas bı nıpe gau gası nın aıj göm nınla, Jıas Jerusalem araia nın anıbu nan nınön nınön nıp gıla gau, nöd God manö hagep bı gau God Manö kalı kılın rıkm hagla rö nöp gıla. *

17 Jıas Lasaras uma nıp gö uraka u, nıbi bı nınöl mıdeila gau manö anıbu hag amıl apıl gı mıdeila.

18 Anıb u, nıbi bı iru nöp nan gagep ga anıbu nınöm, Jerusalem arö göm, nıp adan an au nının gıla.

19 Kale anıg gıla rö, bı Perisi gau nınöm, kale ke nöp manö hagöm hagla, “Nınım! Hon nan ap gun rö lagöp. Nıbi bı mınön nabön ıl i magönhalö bı anıbu nıp hain gaböl,” a gıla.

Grik nıbi bı rımnab Jıas nıp nının gıla

20 Pen Pasopa nın u auab, a göm, God nıp sabe gının Jerusalem arla nın anıbu, Grik nıbi bı rımnab aıp arla.

21 Grik nıbi bı anıb gau apöm, Pilip ram mınön Galili au Bedsaida daun nıbö bı u nıp hagla, “Bı kub nıneb, hon Jıas nıp nının,” a gıla.

22 Anıg hageila, Pilip am Edru nıp hag nöm, Edru aıp mınön gıl amıl Jıas nıp hag nılö.

23 Hag nılö, Jıas haga, “Mını God gö, Bı Nın nıpe Bı mailö aıj ke halö mıdöp u nınaböl nın u hadö auöp. *

24 Yad kalöp nınö yabıt hagabin, wid magö ap mınön yan lugöm umagnab u, yının wid magö anı ap nöp mıdeinab. Pen wid magö anıbu mınön yan lugöm umeinab u, hainö ranöm magö iru nöp pılınab. *

25 Nıbi bı an, ‘Mınön nabön ıl i kının mıdep magö yad ke nöp gası nınem mıd

aıj gınam,’ a göm gö arnab u, nıpe umöm böñ nöp umnab; pen nıbi bı an, ‘Mınön nabön ıl i kının mıdep magö yad ke gası iru nınagnam; mıd aıj gınabin aka mıd aıj gınabin u nan kub wasö,’ a göm gö arnab u kının mıdep magö nıpe u pör nöp pör nöp mıdeinab. *

26 Pen nıbi bı an yıp wög gının gınabin a gınab u, nıpe yıp hain gınım; yad gai mıdeinabin u, nıbi bı wög gı nıeb yad aıp mıdeinab. Nıbi bı an wög yad gı nınab, Bapi yad nıbi bı anıbu hib nıpe u dap rannab.

Jıas, “Umnabin,” a ga

27 “Mını yıp marö gab u nınön hagnam? ‘Bapi yıp rarö rauö, yıp nan nınön gının gab u gınım,’ a gem hagnam aka? Wasö! Marö anıbu udnın aunö. *

28 Pen Bapi, ne gö nıbi bı gau nınaböl, ne Bı mailö aıj ke halö mıdpan,” a ga.

Jıas anıg hagö nınöl gı, manö ap kumi kabö adö lan nıbö apöm haga, “Yad gınö, nıbi bı gau hadö nınbal yad Bı mailö aıj ke halö mıdın. Pen yad kauyan gınö, nıbi bı gau kauyan nınaböl,” a ga.

29 Pen nıbi bı mıdeila gau, God manö haga anıbu nınöm, rımnab hagla, “Rımu hagajıp,” a gıla; rımnab pen hagla, “Ejöl ap Jıas nıp manö rımnab hagajıp,” a gıla.

30 Anıg hagla u pen Jıas kalıp haga, “Manö hagajıp anıbu yıp nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagajıp.

31 Pen nınön: mını nıbi bı mınön nabön ıl i gau, kale nınön nınön gıpal u, God nıpe ke nınöm, pen nöm, kale balu ke ke lınab. Nıbi bı mınön nabön ıl i yıp nın udagpal gau kalıp kın rö abad mıdöp bı nı anıbu, God nıp rıdık gı yunab.

32 Yıp ud adö au lan leınaböl u, yad nıbi bı ram mınön ke gau nıbö magönhalö tıp gı dam udnabin,” a ga. *

33 Jıas manö haga anıbu, yıp aıge göl gılö umnabin, a göm, haga. *

34 Pen nıbi bı iru nöp ap mıdeila anıb gau Jıas nıp pen hagla, “Lo manö hon u hagöp, ‘Krais u pör pör nöp kının mıdeinab,’ a göp u pen ne ai gının gımön

* 12:16: Jon 2:22 * 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mad 16:25 * 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38 * 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 19:6

hagabön, 'Bî Ñî nîpe nîp ud adö au laŋ lî naböl,' a gabön? Pen Bî Ñî nîpe a gî hagabön u, an nîp hagabön?" ö gîla. *

³⁵ Hageila, Jisas haga, "Mailö u pro marap halö kalöp aip mîdeinab. Anîb u, mailö kalöp aip mîdöp magö i, adan aj aij gîmim; wasö u, sîb apöm kalöp paŋu gî nab. Nîbi bî an sîb au ajeinab, gai arnabin a göm nîŋagnab. *

³⁶ Mailö kalöp aip mîdöp magö i, mailö u nîŋ udmim. Mailö u nîŋ udeinabim u, mailö ñî pai nîpe lî nabim," a ga. Jisas anîg hagöm, nîbi bî anîb gau arö göm ke gau aramöm pi göl mîdeia. *

Nîbi bî gau iru nöp Jisas nîp nîŋ udagla

³⁷ Jisas nîpe nan gagep iru nöp nîbi bî gau amgö ilö adö kale ga nîŋla pen nîp nîŋ udagla.

³⁸ Nîbi bî Jisas nîp nîŋ udagla u, bî God manö hagep Aisaia hadame nöp God Manö adîŋ ap kalî kîñ rîkôm haga rö nöp gîla. Nîpe manö anîbu kalî kîñ rîkôm haga,

"Bî Kub, manö aij ne kalîp hag ñîbun
pen kale manö anîbu manö aij a göm
udagpal;
ne kîö ke yabîŋ ne ke gîmön gaina u nîŋbal
u
pen nöp Bî Kub a göm nîŋ udagpal," a
ga. *

³⁹⁻⁴⁰ Anîb u, kale Jisas nîp nîŋ udagla. Anîg gîla u, Aisaia God Manö adîŋ ap kalî kîñ rîkôm haga rö nöp gîla. Nîpe manö anîbu kalî kîñ rîkôm haga,

"God nîpe nîbi bî gau kalîp gö
kale amgö we rö mîdpal;
God nîpe gö kale gasî rîmîd aij mîdagöp.
God nîpe kalîp ga anîbu,
kale amgö magö nîŋ aij göm,
gasî rîmîd nîŋ aij göm, yîp aublap,
yad gînö kalîp kamîŋ liböp, a göm ga," a
ga.

Adö anîbu nöp kale Jisas nîp nîŋ udöl rö laga.

⁴¹ Aisaia hadame nöp manö haga anîbu, nîpe Jisas mailö aij nîpe u nîŋöm anîg haga. *

⁴² Pen Juda bî kub gau kale magöŋhalö Jisas nîp arö gagla; bî kub iru nîbanö nîp nîŋ udla. Pen, bî Perisi hanîp hag yulö hon Juda magum gep ram raul mîgan u kuöyay arep rö lagnab, a göm me, Jisas nîŋ udla u waiö hagagla. *

⁴³ Jisas nîŋ udla u waiö hagagla anîbu, nîbi bî gau hib hon haglö adö aray, a gî gasî nîŋöm, anîg gîla. Pen nan nîhön gîno God nîŋö, nîp aij gî nab a göm, gasî anîbu nîŋagla. *

Jisas manö aij nîpe u nöp nîbi bî kalîp manö kub hagnab

⁴⁴ Pen Jisas meg magö dap ranöm haga, "Nîbi bî an yîp nîŋ udnab u, yîp nöp wasö, bî yîp hag yuö aunö nîp abe nîŋ udnab.

⁴⁵ Nîbi bî an yîp amgö nîŋnab u, yîp nöp wasö, bî yîp hag yuö aunö nîp abe amgö nîŋnab. *

⁴⁶ Yad mînönŋ nabön îŋ i apem nîbi bî gau kalîp mailö ñabin. Anîb u, nîbi bî yîp nîŋ udnaböl gau, sîbön ay gau mîdageinaböl.

⁴⁷ "Nîbi bî manö yad u nîŋöm hagabin rö gagnaböl gau, kalîp manö kub hagnabin. Pen nîhön: yad nîbi bî mînönŋ nabön îŋ i mîdpal kalîp manö kub hagnîg auagnö; kalîp ud kamîŋ yunîg aunö. *

⁴⁸ Pen nîbi bî yîp udagöm, manö yad udagnaböl gau, manö kub hagep ñîn u, manö yad hagpin u nöp kalîp manö kub hagnab.

⁴⁹ Nîhön gînîg: manö yad hagpin u, ke nîŋem hagagpin; Bapi yîp hag yua u, anîg anîg hagmön, a göp rö nöp hagpin.

⁵⁰ Yad nîŋbin, manö nîpe u nîŋ udeinaböl u, kalîp pör mîdep u ñî nab. Anîb u, manö yad hagabin u, Bapi manö anîg anîg rö hagmön, a göp rö nöp hagabin," a ga.

13

Jisas bî nîpe gau ma kalîp ñîg kîk gî yua

¹ Ñîn kub Pasopa ñîŋeb ñîn u rol a göm, Jisas nîŋa, Nap nîp mînönŋ nabön îŋ i hag la ñîn u padi ara nîŋöm nîpe ado gî Nap arep ñîn u söl aua. Pen nîbi bî nîpe ke

* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14

* 12:35: Jon 8:12

* 12:36: Ep 5:8

* 12:38: Ais 53:1

* 12:41: Ais 6:1

* 12:42: Jon 9:22

* 12:43: Jon 5:44

* 12:45: Jon 14:9

* 12:47: Jon 3:17

m+nöŋ naböŋ iŧ i m+dmagö l+ m+döm, m+damöm, n+p al pak l+lö, umöm Nap ara.

² Kijaki pen Saimon Iskariod ñ+ n+pe Judas n+p gas+ ñö, Jisas n+p aige gem damem b+ kub gau kal+p ñ+nabin a göm, gas+ u nöd nöp n+ŋ pi g+ löm, hainö hon Jisas b+ n+pe gau Jisas aip Pasopa nan ñ+n+ŋ as+knö. *

³ Jisas n+pe n+ŋöb, God n+pe nan gau magöŋhalö ud ñ+magö adö n+pe la. Jisas n+ŋöb, n+pe Nap God aip m+döm m+nöŋ naböŋ iŧ i apöm, m+döm, hainö umöm, ado g+ Nap m+döp arn+g ga. *

⁴ An+ŋ u, Jisas uraköm, waŋ+j m+lö kub n+pe u ud juöm, raul ap aŋ au g+dan p+ralöm,

⁵ ñ+ŋ r+mnap ud cög m+gan ap hon göm, han+p b+ n+pe gau ma hon u ñ+ŋ löl g+, raul p+rala an+bu ud ŧ+k g+ yuöl g+ m+deia.

⁶ Jisas an+g g+ dam dam, Saimon Pida ma n+pe ñ+ŋ l+nam, a gö, Pida n+p haga, “B+ Kub. Ne ke ma y+p u ñ+ŋ ŧ+k g+ yun+g gabön?” ö ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, “M+ñi gabin i, ne uri n+ŋagan, pen m+dmön hainö n+ŋnabön,” a ga.

⁸ Jisas an+g hageia, Pida haga, “Uri aka hainö gau, ma y+p u ñ+ŋ ŧ+k g+ yuagnabön, wasö yabiŧ!” a ga.

Hageia, Jisas pen haga, “Ma nöp ñ+ŋ ŧ+k g+ yuagnabin u; b+ yad m+dageinabön,” a ga.

⁹ Jisas an+g hageia, Saimon Pida haga, “B+ Kub! An+g hagpan u, ma y+p u nöp ñ+ŋ ŧ+k g+ yuagmön; ñ+magö k+d, nab+c yad abe ñ+ŋ ŧ+k g+ yumön!” a ga.

¹⁰ An+g haga pen Jisas haga, “N+bi b+ an ñ+ŋ hadö paköp, b+ an+bu hañ roman n+pe magöŋhalö uŧ aij m+döp. Kuöyaŋ ñ+ŋ pakagnab; ma k+d u nöp ñ+ŋ ŧ+k g+ yunab. Kale uŧ aij m+dpim; pen kale aŋ+ ap nöp uŧ aij m+dagöp,” a ga. *

¹¹ Jisas haga u, n+p mumug n+ŋn+g geia b+ an+bu n+p hadö n+ŋa u me, n+pe haga, “Kale aŋ+ ap nöp uŧ aij m+dagöp,” a ga.

¹² Pen Jisas ma han+p u ñ+ŋ ŧ+k g+ yu haköm, waŋ+j ud ju la u ud rol göm, am ka

n+pe au as+köm haga, “Kalöp ma ñ+ŋ ŧ+k g+ yubin manö iŧ u, n+ŋbim aka?” ga.

¹³ An+g hagöm Jisas haga, “Y+p Manö Hag Ñeb B+ aka B+ Kub hagpim u, n+ŋö hagpim. Yad Manö Hag Ñeb B+ kale abe B+ Kub kale abe m+dpin.

¹⁴ An+ŋ u, yad Manö Hag Ñeb B+ kale, B+ Kub kale ma kalöp ñ+ŋ ŧ+k g+ yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñ+ŋ ŧ+k g+ yumim, ma ñ+ŋ ŧ+k g+ yumim, g+mim. *

¹⁵ Yad kalöp g+pim rö u n+ŋmim, kale pen am n+bi b+ r+mnap kal+p an+g unbö rö nöp g+mim a gem, kalöp adan aij an+bi yambin. *

¹⁶ Kalöp n+ŋö yabiŧ hagabin, b+ wög g+ ñeb b+ u b+ kub, b+ n+p abadöp b+ u b+ pro, m+dagöp; u rö nöp b+ manö ud arep b+ u b+ kub, b+ n+p yua u b+ pro, m+dagöp. *

¹⁷ Nag+ aij hagaj+n n+ŋbim adö an+bu g+pe arö, kale m+ñ m+ñ g+nabim.

¹⁸ “‘Kale aŋ+ ap nöp uŧ aij m+dagöp,’ a gaj+n u, kalöp magöŋhalö a gem hagag+n. Pen yad kalöp b+ yad udpin gau n+ŋ aij g+pim. B+ ap y+p mumug g+n+g g+nab u, God Manö u kal+ kŋñ r+köm hagla rö nöp g+nab. Manö an+bu kal+ kŋñ r+köm hagla, ‘B+ yad aip nan j+m ñöl ñ+nailo u, b+ koŧmaŧ rö löm y+p g+ naij ga,’ a g+la. *

¹⁹ Kalöp nöd, an+g göl an+g göl g+nab a gem hagabin rö, hainö an+g unbö rö nöp geinab u, ‘Yad M+dpin Rö M+dpin’ hagpin manö an+bu manö n+ŋö, a g+mim n+ŋ udnabim, a gem hagabin. *

²⁰ “Yad kalöp n+ŋö yabiŧ hagabin, n+bi b+ yad hag yunabin gau, n+bi b+ an an kal+p udnaböl gau, kal+p nöp udagnaböl; y+p abe udnaböl. Pen n+bi b+ an y+p udnaböl gau, y+p nöp udagnaböl; B+ y+p hag yuö aunö u abe udnaböl,” a ga. *

Jon Jisas n+p hag n+ŋa, “An nöp mumug g+nab?” ö ga

²¹ Jisas manö an+bu hagö, gas+ hi-bur m+dmagö n+pe marö yabiŧ gö, haga, “Kalöp n+ŋö yabiŧ hagabin, kale b+ ap y+p mumug g+nab,” a ga.

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28 * 13:10: Jon 15:3; 6:64,70-71 * 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * 13:16: Mad 10:24 * 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mad 10:40

22 Anig hageia, hon bi nipe gau, an nip hagab, a gun, gasi mlö lun amgö pen pen niño.

23 Pen Jisas bi nipe midmagö yabi limidöp bi anibu, Jisas mideia söi au asik mideia u me,

24 Saimon Pida bi anibu nip amgö juju göm haga, “An nip hagab u hag nöj,” a ga.

25 Hageia, nipe Jisas mideia söi au lihi gi amöm haga, “Bi Kub. Bi anibu bi an hagajan,” ö ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Yad bred kid i ud nig kinañ yan rauem nip ninabin bi me u,” a ga. Anig hagöm, bred kid udöl midajip u nig acab yan rauöm, ud Saimon Iskariod ni nipe Judas nip ña.

27 Judas bred kid u udöp magö anibu nöp Seden nipe Judas yuö añ nipe yan hiika. Jisas Judas nip haga, “Nihön ginig gabön u, yijid gi!” a ga. *

28 Pen hon Jisas bi nipe, nihön ginig Judas nip anig hagab, a gun niñagno.

29 Judas nipe mani wadi u abad midmidöp rö, hon Jisas bi nipe rimnap gasi niño, “Ne ammön Pasopa nan niñabun rimnap raumön,” a göm hag yuab, a gi gasi niño; hon rimnap pen gasi niño, “Ne ammön nipi bi mani midagöp gau kalip mani rimnap nimön,” a göm hag yuab, a gi gasi niño.

30 Pen Judas bred kid anibu udöm höj ara. Ram hadö sib ga.

Bi Kub lo gisön nibö ña

31 Judas höj ara niñöm Jisas haga, “Söl midöp God nipe gö nipi bi gau niñaböl, Bi Ni nipe mailö aij ke halö midöp. Pen Bi Ni nipe mailö aij ke halö midöp u niñöm, God mailö aij nipe abe niñaböl. *

32 Pen nipi bi kale Bi Ni nipe niñ udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö midöp u niñaböl. Anib u, adij God gö nipi bi gau Bi Ni nipe mailö aij unbö ke halö midöp u waiö niñaböl. *

33 “Ni midmagö yad gai i! Yad kalöp aip rapin midageinabin. Yad areinabin, yip aröp gai a gimim yip ulhai wasö niñabim.

Pen Juda bi kub gau kalip hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

34 “Pen miñi kalöp lo hain nibö ap ninabin: pen pen midmagö limim. Yad kalöp midmagö labin rö u, kale u rö nöp pen pen midmagö limim. *

35 Pen pen midmagö leinabim u, nipi bi gau magöñhalö waiö niñaböl, kale bi yad midpim,” a ga.

Jisas Pida nip haga, “Jisas nip niñagpin, a ginabön,” a ga

36 Anig hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub. Gai arnig gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne miñi hain nimön rö lagöp; pen hainö me, yip hain ginabön,” a ga.

37 Hageia, Pida haga, “Nihön ginig miñi nöp hain gagnet? Nöp abadnabin; yip al pak linaböl u, manö midagöp,” a ga.

38 Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö anibu manö niñö hagan aka? Nöp niñö yabi hagabin, kilaki hainö wiñ alnab; nöd nöp ij mihau nigan hagnabön, ‘Yad Jisas nip niñagpin,’ a ginabön,” a ga.

14

Jisas nipe adan

1 Pen Jisas haga, “Kale gasi niñör niñmim piñij gagmim. Bapi nip niñ ud-pim rö, yip u rö nöp niñ udmim.

2 Bapi yad ram nipe u raul migan iru nöp midöp. Yad amem kau kalöp gi jin ginabin. Wasö u, anig hagagbnep.

3 Yad am kau kalöp gi jin gem, apem kalöp ul gi dam, yad mideinabin au kale aip seg mideinabun. *

4 Yad arnig gabin adan u kale niñbim,” a ga.

5 Jisas anig hageia, Domas haga, “Bi Kub! Ne gai arnabön u hon niñagpun. Anib u, hon aige gun adan arep niñun?” ö ga.

6 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö niñö; yad nöp kamij middep il u. Nipi bi yip aunaböl gau nöp, Bapi

* 13:27: Jon 13:2 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5 * 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2

aunaböl. Nibi bi yip auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

⁷Yip niñ aij gibep, Bapi yad u rö nöp niñ aij gibep. Pen uri kale Bapi hadö niñbim; amgö magö kale ke Bapi hadö niñbim. *

⁸Anig hageia, Pilip haga, “Bi Kub! Ne Bapi hanip yammön, niñun, hainö nan ap nöp hag niñagnabun,” a ga.

⁹Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip milö padö midainö u, yip niñagmön anig hagabön ar? Nibi bi yip amgö niñbal gau, Bapi abe hadö amgö niñbal. Anib u, ne niñhön ginig hagabön, ‘Bapi hanip yamö niñun,’ a gabön? *

¹⁰Yad Bapi an nipe dan midpin, Bapi an yad dan midöp manö u niñ udagpan ar? Manö kalöp hagabin u manö yad ke wasö. Pen Bapi nipe an yad dan midöm gö hol apil mihau wög nipe nöp gabul me u. *

¹¹Anib u, yad Bapi an nipe dan midpin, Bapi an yad dan midöp manö u, manö niñö a gimim niñ udbep. Pen manö hagpin u niñ udagnabim u, Bapi gö hol apil mihau nan gagep gau gabul u gasi niñmim, ‘Ni u Bapi an nipe dan midöp, Bapi Ni nipe an dan midöp u me, anig gabil,’ a gimim niñ udmim. *

¹²“Yad kalöp niñö yabih hagabin, nibi bi yip niñ udnaböl gau, yad nan gagep gipin gau, kale abe u rö nöp ginaböl. Pen yad Bapi arnabin rö, kale unbö rö nöp gagnaböl; kale ke yabih ginaböl. *

¹³Pen kale bi yad midpim rö, hib yad u hagmim, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, Bapi mailö aij ke halö midöp u niñöl, a gem, hagnabim rö ginabin. *

¹⁴Anib u me, nan niñhön niñhön hib yad u hagmim hag niñnabim u, hagnabim rö ginabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana Ut u yunabin,” a ga

¹⁵“Kale yip midmagö leinabim u, kalöp hagpin rö nöp ginabim. *

¹⁶Kale anig geinabim u, yad pen Bapi nip hagnö, nipe kalöp Bi At Ba Gep u yuö

apöm, kalöp aip pör pör nöp midöm, yad kalöp gi ñimidin rö, nipe kalöp u rö nöp gi ñinab. *

¹⁷Bi At Ba Gep nipe Ana manö niñö nöp hag ñab u. Nipe God nipe bi aigale bi rö midöp manö niñö anibu hag ñab. Nibi bi minöñ naböñ it i gau Bi At Ba Gep nip amgö niñagpal; nipe bi aigale bi rö midöp u niñagpal. Anib u, nip niñ udöl rö lagöp. Pen miñi Bi At Ba Gep nipe kalöp aip midöp; pen hainö an kale dan mideinab. Anib u, kale nip hadö niñbim. *

¹⁸Yad umem, kalöp niñ nap midagöp rö böñ nöp arö gagnabin; yad kalöp ado gi aunabin.

¹⁹Söl midöp, nibi bi minöñ naböñ it i midpal gau yip niñagnaböl pen kale yip niñnabim. Yad kamñ mideinabin rö, kale u rö nöp kamñ mideinabim.

²⁰Nin anibu yad Bapi yad an nipe dan midpin manö hagnö it u niñ aij ginabim. Pen kale yip an dan midpim, yad kalöp an dan midpin it u u rö nöp niñ aij ginabim. *

²¹Nibi bi manö yad hagpin u niñ udöm, hagpin rö nöp hain gipal gau, yip midmagö löm me, anig gipal. Pen nibi bi yip midmagö libal gau, Bapi yad kalip u rö nöp midmagö linab; yad u rö nöp kalip midmagö lem, yad bi aigale bi rö midpin kalip yamnö, kale yip niñ aij ginaböl,” a ga.

²²Jisas anig hageia, Judas (Judas nip mumug niñ u wasö, Judas ke ap) nipe Jisas nip haga, “Bi Kub. Niñhön ginig ne bi aigale bi rö midpan u hanip bi nöp yamnabön, pen nibi bi minöñ naböñ ke ke gau nöp niñ udagpal gau kalip yamagnabön?” ö ga.

²³Hageia, Jisas haga, “Nibi bi an yip midmagö linab u, manö hagpin u udöm hagpin rö nöp ginab. Bapi yad nip midmagö löm, hol apil nip apul, nip aip mideinabun.

²⁴Nibi bi an yip midmagö lagnab u, manö hagpin u udöm hagpin rö gagnab.

* 14:7: Jon 8:19 * 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1Jn 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20: Jon 17:21-23

Pen yad manö hagnö nı̄nbim u manö yad ke wasö; Bapi yıp hag yuö aunö u, manö nı̄pe me. *

25 “Yad kalöp aip mı̄dpin nı̄n i me, manö anı̄bi hag nı̄ajın.

26 Yad arnabin pen Bapi nı̄pe Bı̄ Aı̄ Ba Gep u, Ana Uı̄ u, yuö apöm wög yad gı̄pin rö gı̄nab. Ana Uı̄ u nı̄pe kalöp aip mı̄döm manö aij u magȫjhalö hag nı̄ aij göm, kalöp gası̄ aij nı̄ö, kale yad manö nı̄hön nı̄hön hagpin gau magȫjhalö gası̄ nı̄jöl gı̄ mı̄deinabim.

27 Yad arnabin pen kale agamı̄j mı̄d aij gı̄mim mı̄daimim. Manö anı̄bu nı̄bi bı̄ mı̄nön nabȫj it i gau yı̄harı̄j hagpal rö hagagabin. Yad ke apem gı̄nö, nı̄bi bı̄ agamı̄j mı̄d aij göl rö löp. Anı̄b u nı̄jem yad kalöp hagabin, agamı̄j mı̄d aij gı̄mim mı̄daimim. Anı̄b u, hibur gası̄ mı̄dmagö mı̄jör nı̄jmim pı̄nı̄j gagmim.

28 “Yad amem ado gı̄ aunabin, a gajın u nı̄jmim, kale ai gı̄nı̄g hibur gası̄ mı̄dmagö mı̄jör nı̄jöl gı̄ mı̄dpim? Kale yıp mı̄dmagö lı̄bep u, Jisas amöm Nap God aip mı̄dnı̄g gab, a gı̄mim, mı̄n mı̄n göl gı̄ mı̄daibep. Ai gı̄nı̄g: nı̄pe yad rö wasö; Bapi nı̄pe Bı̄ kub. *

29 Anı̄b u, kalöp arı̄k aragın magö i, kalöp nȫd hagabin me u; hainö areinabin, gası̄ gau ulı̄hai nı̄jagnabim; manö hagpin u nı̄j udnabim. *

30 Nı̄bi bı̄ mı̄nön nabȫj it i yıp nı̄j udagpal gau kalıp kın rö abad mı̄döp bı̄ naij anı̄bu auab u me, yad kalöp aip manö mı̄lö kub hag mı̄deinam rö lagöp. Pen bı̄ naij anı̄bu yıp gı̄ naij gı̄nabin a gab u, kłö nı̄pe mı̄dagöp.

31 Yad Bapi yad mı̄dmagö lı̄bin u, nı̄bi bı̄ gau nı̄jöl a gem, Bapi yıp hagöp rö nȫp magȫjhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas nı̄pe ke nagı̄ wain rö, nı̄bi bı̄ nı̄pe gau nagı̄ lö lö gau rö

* 14:24: Jon 7:16 * 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19; 13:42 * 15:8: Mad 5:16 * 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34

1 Jisas manö hagnö haga, “Yad me nagı̄ wain u; Bapi yad me bı̄ wög nabȫj nap nı̄bȫ u.

2 Lö kı̄d yad ap magö pı̄lagnab u, Bapi nı̄pe lö kı̄d anı̄bu rı̄b yunab. Pen lö kı̄d pı̄lnab u, hainö magö iru nȫp pı̄lnab a göm, nı̄pe rı̄b gı̄ dö gı̄ aij gı̄nab. *

3 “Yad kalöp manö aij hag nı̄nö nı̄nbim rö, kale hadö uı̄ aij rö mı̄dpim.

4 Yıp anı̄j danı̄ mı̄daimim; yad kalöp anı̄j danı̄ mı̄deinabin. Lö kı̄d gau, it halö jım nı̄öl mı̄döm nȫp, magö pı̄lnab; ke nȫp mı̄döm magö pı̄lagnab. Anı̄b unbȫ rö nȫp, kale yıp jım nı̄öl mı̄dageinabim u, magö rı̄mnap pı̄lagnab.

5 “Yad me nagı̄ wain u, kale me pı̄n lö gau. Nı̄bi bı̄ an an yad aip jım nı̄öl mı̄deinaböl gau, magö iru nȫp pı̄lnaböl; pen kale ke halö nȫp mı̄deinabim u, nan ap gagnabim.

6 Anı̄b u, nı̄bi bı̄ an yıp anı̄j danı̄ mı̄dageinab u, nagı̄ lö rı̄b gı̄ dö gı̄lö it yanı̄ lugöm mı̄lep gı̄nab rö u mı̄deinab; nagı̄ lö anı̄b gau ud dam laulö innab. *

7 Pen kale yıp anı̄j danı̄ mı̄dmim, manö magö yad anı̄j kalöp danı̄ nı̄j udöl gı̄ mı̄deinabim u, nan nı̄hön nı̄hön hag nı̄jnabim u, Bapi hagnabim rö gı̄nab.

8 Kale nan magö iru nı̄banö pı̄lnab u, nı̄bi bı̄ yad nı̄jö yabı̄t mı̄deinabim. Anı̄b u, nı̄bi bı̄ gau kale nı̄jöm, Bapi yad Bı̄ mailö aij ke halö mı̄döp u nı̄jnaböl. *

9 “Bapi yıp mı̄dmagö yabı̄t löp rö, yad kalöp u rö nȫp mı̄dmagö yabı̄t lı̄bin. Anı̄b u, kale yıp cı̄g göl gı̄ nȫp mı̄daimim, nı̄jem yad kalöp mı̄dmagö lȫl gı̄ mı̄deinabin.

10 Yad Bapi manö nı̄pe u hain gı̄nö, yıp mı̄dmagö lȫl gı̄ nȫp mı̄döp. Anı̄b unbȫ rö nȫp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mı̄dmagö lȫl gı̄ nȫp mı̄deinabin. *

11 “Manö kalöp hagabin anı̄bi, yad ai gı̄nı̄g gem hagabin? Yad mı̄n mı̄n yabı̄t gı̄pin rö, kale u rö nȫp mı̄n mı̄n yabı̄t gı̄mim, a gem, manö anı̄bi hagabin.

12 Yad pen kalöp manö kłö ap hagnabin: yad kalöp mı̄dmagö yabı̄t lı̄bin rö u, kale

abe u rö nöp pen pen midmagö yabił limim. *

13 Bi ap nipe bi niheb nipe gau gasi niñöm kalip a göm umnab u, bi anibu bi niheb nipe midmagö yabił löm me, anig ginab. *

14 Yad hagnabin rö ginabim u, kale bi niheb yad mideinabim. *

15 Pen uri yad kalöp bi wög gi ñeb yad hagagabin; kalöp bi niheb yad hagabin. Bi wög gi ñeb gau, bi abad middep kale, nan kale adö u niñagpal. Pen yad Bapi manö niñön niñön yip hag ñöb u, kalöp waiö hag niñbin rö, kalöp bi niheb yad hagabin.

16 Kale yip udun a gimim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mideinab u pilnim a gem, kalöp wög anibu hag libin. Kale anig geinabim u, Bapi nip hib yad hagnim, nan niñön niñön hag niñnabim u, hagnabim rö kalöp niñab.

17 “Yad kalöp manö kłö hagem hagabin, pen pen midmagö limim,” a ga. *

Nibi bi minöñ naböñ it i gau, kale Jisas nibi bi kalip mulu kal niñbal

18 Jisas bi nipe gau kalip manö rimnap halö hagöm haga, “Nibi bi minöñ naböñ it i kalöp mulu kal niñnaböl u, gasi kub anibu niñagmim; Jisas nip nöd mulu kal niñla rö, hanip gaböl, a gimim gasi u niñmim.

19 Kale nibi bi minöñ naböñ it i yip niñ udagpal gau rö middebep u, kalöp, nibi bi hon a göm, ud midmagö liblap. Kalöp udagnö niñ u, minöñ naböñ it i gasi niñbal rö gasi niñmidim u pen kalöp udnabin a gem udnö bi yad midpim. Anib u me, nibi bi minöñ naböñ it i kalöp mulu kal niñbal. *

20 Pen nöd kalöp manö hagnö u hauł gagmim: ‘Bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi nip abad midöp bi u bi pro, midagöp.’ Anib u, nibi bi gau rimnap yip gi najj gipal rö, nibi bi gau rimnap kalöp u rö nöp gi najj ginaböl; pen nibi bi gau rimnap manö yad niñ udöm hain gipal gau rö, nibi bi gau

rimnap manö kale hag niñnabim u u rö nöp udöm hain ginaböl. *

21 Kale bi yip yuö aunö u nip niñagpal rö, kale bi yad midpim u niñöm, kalöp gi najj ginaböl.

22 “Yad apem kalip manö aij hagagbnep u, nan si nan najj göm manö kub yabił udagblap. Pen yad apem kalip hag niñ aij ginö rö, adan kale arep ap midagöp; kale nan si nan najj gipal u hadö niñbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan najj niñebir gaböl.

23 Pen yip mulu kal niñbal rö, yip nöp wasö, Bapi nip abe mulu kal niñbal. *

24 Yad kalip aip midem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan najj göm manö kub yabił udagblap. Pen yad apem nan gagep gau ginö yip mulu kal niñbal rö, Bapi yad abe nip mulu kal niñbal u me, manö kub anibu udnaböl.

25 “Gipal anibu, Depid nipe God Manö au Juda kai lo hon a gipal manö rimnap kalı kłiñ riköm haga rö nöp gipal. Nipe manö anibu kalı kłiñ riköm haga, ‘Manö it midö wasö, yip yiharıñ nöp mulu kal niñbal,’ a ga. *

26 “Pen yad am Bapi nip hagnö, nipe pen Bi Ał Ba Gep u nip yuö, apöm kalöp abad mideinab. Ana manö niñö nöp hag ñab u, yad bi aigale bi rö midpin u, kalöp gasi ñö, niñnabim. *

27 Pen kale yad aip pör ajmidim u rö, kale abe arammim nibi bi gau kalip, yad aigale bi rö midpin manö u hag niñbe arañ,” a ga.

16

1 Jisas manö hagöm haga, “Yad kalöp manö hagnip anibi, niñ aij gimim me, hainö niñön gö, yip arö gimim ap lug pakagnabim, a gem hagnip.

2 Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag höñ yuöm, ‘Kuöyañ auagmim,’ a ginaböl. Pen anibu nöp wasö; hainö kalöp al pak linig ginaböl u, anig ginabun God nip aij ginab a gi gasi niñnaböl. *

* 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16 * 15:14: Mad 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14 * 15:20: Jon 13:16

* 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4 * 15:26: Jon 14:26 * 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21

³ Anig ginaböl u, Bapi hol apil niḡagpal rö, anig ginaböl. *

⁴ Yad kalöp nöd, anig göl anig göl ginab a gem manö hagaj+n anibu, hainö anig unbö rö nöp geinab u, Jisas hanip anig ginab a ga rö nöp gab a gimim niḡnabim a gem, kalöp manö anibi hagabin.

Jisas, “Ana Uḡ aunab,” a ga

“Pen nöd yad kale aip midmidin rö, kalöp manö anibu nöd hagagnö.

⁵ Miñi Bi yip yuö aunö u ado gi arabin pen kale bi ap yip, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag niḡagab.

⁶ Manö yad anibi niḡmim, midmagö kalöp u big ñö, gasi mlö niḡnabim.

⁷ Pen kalöp niḡö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij ginab. Pen niḡön: yad aragnabin u, Bi Aḡ Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad nip hag yunö, kalöp aunab. *

⁸ Nipe apöm, nibi bi minöḡ naböḡ iḡ i midpal gau kalip gasi klö ñö, kale nan si nan naij göm gac halö midpal iḡ u niḡöm, kale aige göm kamini aij mideinaböl iḡ u niḡöm, God kalip manö kub hagnab iḡ u niḡöm, niḡnaböl.

⁹ Anib u, yip niḡ udagpal rö, Bi Aḡ Ba Gep u kalip nan si nan naij gep iḡ u yijig göl hag ñöm, ‘Gac halö midpim,’ a ginab.

¹⁰ Yad am Bapi aip mideinabin niḡöm kale yip niḡagnaböl rö, Bi Aḡ Ba Gep u nibi bi gau kalip kamini aij middep iḡ u yijig göl hag ñöm, ‘Gac halö midpim,’ a ginab.

¹¹ Pen nibi bi minöḡ naböḡ iḡ i yip niḡ udagpal gau kalip kiḡ rö abad midöp bi naij anibu, God nipe nip manö kub hadö haga rö, Bi Aḡ Ba Gep u, Seden nibi bi nipe gau u rö nöp manö kub niḡnaböl, a ginab. *

¹² “Manö yad iru nöp midöp pen manö anib gau miñi udmim rö lagöp. *

¹³ Pen Ana nipe aueinab u, God nipe bi aigale bi rö midöp manö niḡö anibu magöḡhalö kalöp hag ñi aij ginab. Manö nipe adö rimnap ke udöm hagagnab; manö apdi niḡnab manö anibu nöp hag

ñöl gi, hainö ginab manö adö u kalöp hag ñinab.

¹⁴ Manö yad u udöm, kalöp hag ñinab. Nipe anig gö, nibi bi gau mailö aij ke yad u niḡnaböl.

¹⁵ Pen Bapi nan nipe niḡön niḡön midöp gau, magöḡhalö nan yad midöp. Anib u me hagpin, ‘Ana nipe manö yad u udöm, kalöp hag ñinab,’ a gipin.

¹⁶ “Yöp magö ap midöp, yip niḡagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyaḡ niḡnabim,” a ga. *

¹⁷ Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap midöp, yip niḡagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyaḡ niḡnabim,’ a göp u, manö anibu iḡ niḡön midöp? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, niḡön manö hagöp?” ö giḡa.

¹⁸ Anig hagöm, kale pen hag niḡ pen hag niḡ göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, niḡön ginig göm hagöp? Hagöp u hon iḡ ap niḡagpun,” a giḡa.

¹⁹ Anig hagöm, Jisas nip hag niḡniḡ geila, nipe ke niḡöm haga, “‘Yöp magö ap midöp, yip niḡagnabim; pen hainö yöp magö ap midmim, yip kauyaḡ niḡnabim,’ a gipin manö u niḡmim me, pen pen hag niḡnabim ar?”

²⁰ Yad kalöp niḡö yabiḡ hagabin, nibi bi minöḡ naböḡ iḡ i yip niḡ udagpal gau, nan kale ke gau nöp gasi niḡöm miñ miñ ginaböl; pen kale mög gö mitöḡ göl gi mideinabim. Mitöḡ gi mideinabim pen hainö kale kauyaḡ miñ miñ yabiḡ gi mideinabim.

²¹ Nibi ap ñi pai niḡö niḡöl gi, ilön kub udöp, pen hainö ñi pai rik dap löm, magö u nöp nipe niḡḡḡ gisön ram minöḡ aui aub u niḡöm, ilön mab u hauḡ göm, miñ miñ göl gi nöp mideinab.

²² Kale unbö rö, miñi midmagö ilön kale abe big ñöl midöp pen yip kauyaḡ niḡmim, miñ miñ yabiḡ ginabim. Nibi bi rimnap apöm miñ miñ gep kale u udagnaböl.

²³ “Niñ hain anibu, kale nan ap yip hag niḡagnabim. Kalöp niḡö yabiḡ hagabin,

* 16:7: Jon 14:16 * 16:11: Jon 12:31 * 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19 * 16:23: Mad 7:7

Bapi nɪp hib yad hagnim hag nɪɲeinabim u, hagnabim rō gɪnab. *

²⁴ Kale nōd Bapi nɪp hagnim, hib yad hagnim, nan ap hag nɪɲagpim. Pen mɪɲi, hib yad hagnim hag nɪɲbe, hag nɪɲnabim rō nōp gɪnab nɪɲōm kale mɪɲ mɪɲ yabɪɪ gɪnabim.

²⁵ “Bapi manō nɪpe adō u hagem, pōr manō ba gau lem hagnim u pen mɪɲi sōl mɪdōp, manō anɪbu rō hagagnabin; waiō nōp hagnabin.

²⁶ Ñɪn anɪbu auō, Bapi nɪp hag nɪɲnabim u, hib yad hagnim hag nɪɲnabim. Pen hib yad hag nɪɲnabim u, yad ke Bapi hag nɪɲnabim adō u hagagnabin, wasō; kale ke hib yad hagnim Bapi hag nɪɲnabim u, nɪɲnab.

²⁷ Pen nɪhōn: Bapi nōp yɪp yuō aunō u nɪɲ udmim, yɪp mɪdmagō lɪbim u me, nɪpe ke kalōp mɪdmagō lōp. *

²⁸ Bapi aip mɪdul arō gem mɪnōɲ nabōɲ iɪ i aunō; mɪɲi mɪnōɲ nabōɲ iɪ i arō gem kauyaɲ Bapi mɪdōp u amem aip mɪdeinabul,” a ga.

²⁹ Jisas anɪg hageia, bɪ nɪpe gau hagla, “Mɪɲi manō ba gau lɪmōn hagagabōn; waiō yabɪɪ hagabōn.

³⁰ Uri hon nɪɲbun, ne manō gau magōɲhalō hadō nɪɲban. Nɪbi bɪ rɪmnap manō hag nɪɲeb kale mɪdeinab u, nōp hag nɪɲagpal magō u, ne ke nɪɲmōn kalɪp hag ñɪnabōn. Gɪpan anɪbu hon nɪɲbun, ne God aip mɪdmōn auna,” a gɪla.

³¹ Anɪg hageila, Jisas haga, “Anɪb u, ‘Hon uri nɪɲ udpun,’ a gɪ gasɪ nɪɲbim ar?”

³² Sōl auab — pen mɪɲi hadō auōp I — yɪp arō gɪmim kale ram ke ke arbe, yad ke halō mɪdeinabin. Pen yad ke halō mɪdageinabin; Bapi mɪdōp rō, aip mɪdeinabul. *

³³ “Pen kalōp manō hag ñajɪn anɪbi, yad aɲ daɲ nōp mɪdmim, agamɪɲ mɪd aij gɪmim a gem hag ñajɪn. Mɪnōɲ nabōɲ iɪ i mɪdpim rō, kalōp mɪɲjōr ñɪnabōl. Pen gasɪ halō mɪdaimim, nan nɪhōn nɪhōn mɪnōɲ nabōɲ iɪ i kalōp gɪnab u, yad klō

anɪbu magōɲhalō ud rafa mɪgan yad u hadō lɪbin,” a ga. *

17

Jisas Nap nɪp sabe ga

¹ Jisas manō anɪbu hag pɪs gōm, kumi kabō laɲ nɪɲōm haga,

“Bapi. Ñɪn yɪp hagna u mɪɲi auōp. Anɪb u, ne gɪmōn, nɪbi bɪ gau nɪɲnabōl, yad Ñɪ ne mailō aij unbō ke halō mɪdpin; pen yad Ñɪ ne gɪnō, kale nɪɲnabōl, ne Bapi mailō aij unbō ke halō mɪdpan.

² Nɪhōn gɪnɪg: yɪp ke hagna rō, nɪbi bɪ gau gau magōɲhalō abad mɪdem, nɪbi bɪ yɪp hag lɪna gau kalɪp udem, kamɪɲ pōr mɪdep magō u kalōp ñɪnabin.

³ Nɪbi bɪ kale, ne God nɪɲjō añɪ nōp mɪdpan u nɪɲōm, yɪp Jisas Kraiss yuna u nɪɲnabōl nɪbi bɪ gau, pōr pōr nōp kamɪɲ mɪdeinabōl. *

⁴ Wōg yɪp ram mɪnōɲ iɪ i hagna u, gɪ damem gɪ hakpin u me, nɪbi bɪ mɪnōɲ nabōɲ iɪ i mɪdpal gau kale nɪɲbal, ne Bɪ mailō aij unbō ke mɪdpan. *

⁵ Pen Bapi. Mɪɲi ne gɪmōn, nōd ram mɪnōɲ gɪ laglo ñɪn u, hol apɪl mailō aij unbō ke halō mɪdailo u rō, uri kuōyaɲ anɪb unbō rō nōp mɪdeinabul. *

Jisas bɪ nɪpe gau a gōm Nap nɪp sabe ga

⁶ “Nɪbi bɪ mɪnōɲ nabōɲ iɪ i gau rɪmnap yɪp ñɪna. Nɪbi bɪ anɪb gau, kale nɪbi bɪ ne mɪdeila u pen yɪp ñɪna. Ne aigale bɪ rō mɪdpan u kalɪp hag ñɪnō. Yad manō aij ne kalɪp hag ñɪnō, kale nɪɲ udōm, hagōp rō nōp gɪpal.

⁷ Uri kale hadō nɪɲbal, yad nan nɪhōn gɪpin gau, yad ke gagnim. Kale nɪɲbal nan nɪhōn ne yɪp ñɪban u nōp udem kalɪp ñɪbin.

⁸ Manō nɪhōn nɪhōn yɪp hagna u, kalɪp hag ñɪnō nɪɲ udpal. Anɪb u, yad nōd ne aip mɪdmɪdul, ne yɪp hag yuō mɪnōɲ nabōɲ iɪ i aunō manō u, nɪɲ udpal.

⁹ “Kalɪp nōp sabe gabim. Nɪbi bɪ mɪnōɲ nabōɲ iɪ i nōp nɪɲlō mulu lugōp gau sabe gabim. Nɪbi bɪ yɪp hagna

* **16:27:** Jon 14:21,23 * **16:32:** Mad 26:31,56 * **16:33:** Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4 * **17:3:** 1Jn 5:20 * **17:4:** Jon 4:34 * **17:5:** Jon 1:1

gau nöp, nıbi bı ne mıdpal rö, nöp sabe gabin.

10 Nıbi bı yad gau ke, nıbi bı ne gau ke wasö, nıbi bı hol apıl aipen mıdpal me. Kale gıpal anıbu nıñöm, nıbi bı rımnap gau nıñbal, yad bı mailö aij ke halö mıdpin.

11 Pen uri yad mıdpan u nınabin rö, kale ke halö mıdeinaböl. Bapi Uı! Ne klö ke halö mıdpan rö, yıp hagaina yad u rö nöp mıdpin. Hib klö ke yabıl ne u udmön, kalıp rarö raumön, hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale anıb unbö rö nöp jım ñöl mıdaiöl.

12 Yad kalıp aip mıdem, hib ne klö anıbu yıp ñına u udem, kalıp rarö rauem abad mıd aij gıpin. Bı ap ur gagöp. God Manö kalı klıñ rıköm, bı ap böñ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gıla rö, bı anıbu nöp ur ga. Ga anıbu, God Manö nöd kalı klıñ rıkla rö nöp ga. *

13 “Pen ne mıdpan au nınıg gabin rö, mıñi ulep magö ap mınöñ naböñ ıt i mıdnabin u, kale nıñ mıdlö nıñöl gı, nöp manö anıbi hagabin. Anıb u, yad mıñ mıñ yabıl gabin rö, kale u rö nöp mıñ mıñ yabıl göl.

14 Manö aij ne u kalıp hag ñınö nıñ udpal rö, nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gau kalıp mulu kal nıñbal. Yad nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gası nıñbal rö gası nıñagpin rö, kale u rö nöp nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gası nıñbal rö gası nıñagpal. Anıb u me, nıbi bı mınöñ naböñ ıt i kalıp mulu kal nıñbal.

15 Pen kalıp mınöñ naböñ ıt i nıbö dam ne mıdpan au ud aru, a gem hagagabin; kalıp mınöñ naböñ ıt i abad mıdaimön, Seden kalıp gı naij gagan, a gem hagabin. *

16 Yad nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gası nıñbal rö gası nıñagpin; kale u rö nöp nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gası nıñbal rö gası nıñagpal.

17 Manö ne u, manö nıñö nöp anıbu, kalıp hag ñımön, kale uı mıdnaböl.

18 Ne yıp nıbi bı mınöñ naböñ ıt i mıdpal anı gau yuna rö, yad kalıp u rö nöp nıbi bı mınöñ naböñ ıt i mıdpal anı gau

yubin. *

19 Wög nıñön nıñön yıp ñıban u, yad gı haknabin. Yad anıg gabin u, bı yad gau kale yıp nıñöm, wög kale nıñön nıñön mıdeinab u, kale u rö nöp gı haklanı a gem, gabin.

Jisas nıbi bı nıpe gau magöñhalö a göm, nap nıp sabe ga

20 “Yad nöp sabe gabin i, bı uri hagajın kalıp nöp sabe gagabin; kale manö hag ñılö, nıbi bı gau manö kale nıñ udöm, yıp nıñ udnaböl gau, kalıp abe sabe gabin.

21 Bapi, ne yad anı danı mıdpan, yad nöp anı danı mıdpin. Hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale magöñhalö anıb unbö rö nöp hol apıl aip jım ñöl mıdaiöl. Anıg gınab u, ne nöp yıp hag yuö aunö u, nıbi bı mınöñ naböñ ıt i mıdpal gau nıñ udöl.

22 Hol apıl jım ñöl mıdpul rö, kale u rö nöp jım ñöl mıdaiöl, a gem, ne mailö aij unbö ke yıp ñına u, yad pen kalıp abe u rö nöp ñıbin. *

23 Anıb u, ne yad anı danı mıdpan rö, yad kalıp anı danı mıdnö me, kale jım ñöl yabıl mıdaiöl. Anıg gö me, nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gau nıñnaböl, ne nöp yıp yuö aunö nıñöm ne yıp mıdmagö lıban rö, kalıp u rö nöp mıdmagö lıban.

24 “Bapi! Yıp aij göp u, nıbi bı yıp ñıban gau, am yad mıdeinabin au aip mıdöm, mınöñ naböñ gı laglo ñın u, yıp mıdmagö lımön mailö aij unbö ke yıp ñına u nıñöl.

25 “Bapi! Ne me bı asıñ mıdagöp! Nıbi bı mınöñ naböñ ıt i gau kale nöp nıñagpal. Pen yad nöp nıñbin. Nıbi bı yad gai i ne nöp yıp yuö aunö u, nıñbal.

26 Ne aigale bı rö mıdpan u, yad kalıp hag ñınö. Pen hainö u rö nöp, ne aigale bı rö mıdpan u yad kalıp hag ñı aij gınabin. Anıg gem, yad ke kalıp anı danı mıdnö, ne yıp mıdmagö lıban rö nıñ aij göm, kale u rö nöp pen pen mıdmagö löl,” a ga.

18

* 17:12: Jon 6:39; 13:18

* 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3

* 17:18: Jon 20:21

* 17:22: Ap 4:32

Jisas n̄p ud s̄s̄ l̄la

(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Jisas Nap n̄p sabe ḡi p̄is göm, b̄i n̄ipe gau aip ñ̄ig pro Kidron juöm, böñ lödañ amöm, mab olip wög ad̄iñ u arla.

² Mab olip wög ad̄iñ an̄ibu Jisas b̄i n̄ipe gau aip pör am magum ḡim̄dal rö, Judas b̄i Jisas n̄p mumug n̄iñḡ geia u, m̄igan an̄ibu n̄iñ aij ga.

³ Perisi b̄i gau abe, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub gau abe, Judas n̄p hageila, n̄ipe am ami b̄i r̄imnap uł göm, God sabe gep ram polisman r̄imnap uł göm, dam Jisas m̄ideia au amjaka. Kale pen pen alep nan r̄imnap udöm, hapö r̄imnap lam r̄imnap lau udöm, aueila.

⁴ Jisas n̄p nan n̄ihön ḡin̄ig ga u n̄iña u me, aueila u amöm haga, “An n̄p ulhai n̄iñ ajabim?” ö ga.

⁵ Hageia hagla, “Jisas, b̄i Nasared n̄ibö u,” a ḡila.

Hageila, Jisas haga, “B̄i an̄ibu me yad i,” a ga. Pen magö an̄ibu, b̄i n̄p mumug n̄iña u, Judas, kale aip an̄ib au m̄ideia.

⁶ Pen Jisas, “B̄i an̄ibu me yad i,” a gö, kale jöl adö ñ̄iñ ḡi amöm ḡi dam pak la.

⁷ Jisas pen kal̄ip kauyañ haga, “An n̄p ulhai n̄iñ ajabim?” ö ga.

Hageia hagla, “Jisas, b̄i Nasared n̄ibö u,” a ḡila.

⁸ Hageila, Jisas haga, “Kalöp m̄idö nöp hagpin, ‘B̄i an̄ibu me yad i.’ Ȳip ulhai n̄iñ ajpim rö, b̄i gai i kal̄ip arö ḡipe aröl,” a ga.

⁹ Ga an̄ibu, Jisas nöd Nap n̄p haga rö nöp ga. N̄ipe Nap n̄p haga, “Bapi. B̄i ȳip ñ̄ina gau, añi ap ur gagöp,” a ga. *

¹⁰ Pen magö an̄ibu nöp, Saimon Pida ru m̄ilö k̄id daua u ðip ḡi udöm, b̄i ap n̄p r̄im̄id ȳij̄ig lau böñ nöp r̄ib ḡi dö ḡi yua. B̄i an̄ibu hib n̄ipe Malkas. N̄ipe God n̄p nan sabe gep b̄i kub yabił u n̄p b̄i wög ḡi ñ̄eb n̄ipe u m̄idm̄idöp.

¹¹ Pida an̄ig geia, Jisas haga, “Ru m̄ilö k̄id udpan kuöyañ lö arañ! Ne Bapi ñ̄ig asi ȳip ñ̄öb u ñ̄iñagnabin a ḡimön n̄iñban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas m̄ideia au arla

* 18:9: Jon 17:12 * 18:11: Mad 26:39 * 18:14: Jon 11:49-51

¹² Jisas an̄ig hagö n̄iñöl ḡi, ami b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas n̄p ud s̄s̄ löm, nagi l̄i p̄idöñ göm,

¹³ kale nöd Jisas dam Anas m̄ideia au arla. B̄i Anas an̄ibu, Kaiapas n̄ma n̄ipe. Kaiapas me, m̄i añi an̄ibu, God n̄p nan sabe gep b̄i kub yabił wög u hag l̄ilö, wög ḡi m̄ideia.

¹⁴ Kaiapas n̄ipe me nöd Juda b̄i manö ud asikep kal̄ip haga, “B̄i añi ap umö hon magöñhalö kam̄iñ arnabun u aij,” a ga. *

Pida, “Jisas n̄p n̄iñagpin,” a ga

(*Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵ Pen Jisas n̄p an̄ig göm, dam Anas ram u areila n̄iñöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holm̄iñ hain hain arlo. B̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yabił u ȳip n̄iñ aij ga rö, yad amem böñ nöp ram n̄ipe manö kub hagn̄im̄dal waryö raul yañ arnö;

¹⁶ pen Pida n̄ipe höñ löyañ adö m̄ideia. Yad pen ado ḡi apem, n̄ibi ajöñ ił abad m̄ideia u n̄p hagem, Pida n̄p uł ḡi waryö raul yañ arlo.

¹⁷ Pen n̄ibi ajöñ ił abad m̄ideia u, Pida n̄p haga, “Ne u rö nöp Jisas b̄i n̄ipe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas n̄p wög ḡi ñ̄eila b̄i gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kal̄ip ȳigön gö, mab b̄ic run magö an̄ib au p̄iböñ m̄ideia, uraköl mali m̄ideila. Pida n̄p u rö nöp ȳigön gö, ap an̄ib au se göl, kal̄ip aip mab mali m̄ideia.

Anas Jisas n̄p manö hag n̄iña

(*Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71*)

¹⁹ Pen Anas, b̄i God n̄p nan sabe gep b̄i kub yabił nöd m̄idm̄idöp u, Jisas n̄p hag n̄iña, “N̄ibi b̄i ne n̄ibi b̄i an? Ne manö n̄ihön n̄ihön n̄ibi b̄i ne hag ñ̄iban?” a ḡi n̄iña.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö r̄imnap pi gem hag ñ̄agnö; b̄i kale gau n̄iñ m̄idlö n̄iñöl ḡi, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñ̄ibin.

²¹ An̄ib u, n̄ihön ḡin̄ig ȳip manö hag n̄iñabön? N̄ibi b̄i manö hagnö n̄iñ m̄ideila

rɪmnap daumim hag nɪŋmim. Manö nɪhön nɪhön hagnö u nɪŋbal me,” a ga.

²² Jisas anɪg hageia, God sabe gep ram abad mɪdmɪdöp polisman ap, nɪp alaun u paköm haga, “Nɪhön gɪnɪg bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ u nɪp manö anɪbu rö hagabön?” ö ga.

²³ Hageia, Jisas haga, “Yad manö piral ap hagpin a gɪmön, manö piral hagpin anɪbu nɪbɪ bɪ gai i kalɪp waiö hag ñɪmön. Pen manö nɪŋö hagpin u, ne nɪhön gɪnɪg yɪp pakajan?” ö ga.

²⁴ Jisas nɪp nagɪ lɪ rɪbɪk gɪla rö mɪdö nɪŋöl gɪ, Anas hagö kale Jisas nɪp dam, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɫ hain nɪbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyaŋ, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a ga

²⁵ Pen Pida nɪpe anɪg uraköl gɪ mɪdöm mab mali mɪdö nɪŋöl gɪ, bɪ rɪmnap nɪp hagla, “Bɪ anɪbu bɪ ap me ne i ar?” a gɪla.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga.

²⁶ Pen bɪ au Pida rɪmɪd rɪb gɪ dö ga u, bɪ rɪdɪk lö lö nɪpe ap God nɪp nan sabe gep bɪ kub u nɪp wög gɪ mɪdeia. Nɪpe apöm, Pida nɪp haga, “Yad nöp nɪŋbin, ne bɪ anɪbu aip mab olip wög adɪŋ au mɪdajan ar?” a ga.

²⁷ Hageia Pida kauyaŋ hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anɪg hagö nɪŋöl gɪ, adɪŋ kɪɫakɪɫ wɪñ ala. *

Jisas nɪp dam Pailod mɪdeia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ram rɪk dam lö nɪŋöl gɪ, Juda kai kale Jisas nɪp Kaiapas ram anɪbu nɪbö dam Rom gapman bɪ kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom bɪ ram raul i arno, hanɪp asɪŋ uɫ gɪnab nɪŋöm hon Pasopa nan ñɪŋun rö lagnab,” a göm, höŋ gɪyaŋ mɪdeila.

²⁹ Anɪb u, Pailod höŋ amöm haga, “Bɪ i nɪp nɪhön manö nɪŋmim daubim?” ö ga.

³⁰ Hageia, kale hagla, “Nɪpe nan naij ap gagböp, nöp anɪg dauagbnop,” a gɪla.

³¹ Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö nɪŋmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon nɪbɪ bɪ gau kalɪp manö kub hagnun, al pak lɪno umöl, lo adö u mɪdagöp. Rom gapman gau hanɪp wasö gɪpal,” a gɪla. *

³² Juda kai anɪg gɪla u, Jisas yɪp aigöl gɪlö umnabin, a göm, haga rö nöp gɪla. *

³³ Pen Juda kai anɪg hageila, Pailod kauyaŋ ado gɪ ram raul yaŋ amöm, Jisas auyaŋ a gö, aueia nɪp haga, “Ne Juda kai kiŋ kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Manö yɪp hag nɪŋabön u, maj mɪgan ne u ke hagabön aka nɪbɪ bɪ rɪmnap maj mɪgan kale u udmön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda bɪ wasö. Juda kai ne gau nöp, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub ne gau nöp me, nöp dapöm ñɪmagö yad ñɪbal. Ne nan nɪhön gaina anɪg gɪpal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nɪbɪ bɪ udem abad mɪdeinabin u, kiŋ mɪnön nabön ñɪ i mɪdpal rö, mɪdageinabin. Yad mɪnön nabön ñɪ i kiŋ mɪdnɪg gaibnep, Juda nɪbɪ bɪ gau yɪp nagɪ lun, a gɪlö, nɪbɪ bɪ yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad nɪbɪ bɪ udem abad mɪdeinabin nagɪ u ke mɪdöp; mɪnön nabön ñɪ i rö wasö,” ga.

³⁷ Anɪg hageia, Pailod haga, “Anɪb u, ne kiŋ ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö anɪbu nöp me, Bapi God gö, yɪp mɪnön nabön ñɪ i yag daulö, majö gem, manö nɪŋö yuö yabɪɫ u hag ñɪbin. Nɪbɪ bɪ manö nɪŋö yabɪɫ udun, a gɪ gasɪ nɪŋbal gau, manö yad u udpal,” a ga.

³⁸ Anɪg hageia, Pailod haga, “Pen manö gau nɪbö gau nɪbö ke ke iru nöp mɪdöp u, hon aigöl gun manö nɪŋö yabɪɫ me u, a gun nɪŋun?” ö ga.

Juda nɪbɪ bɪ Pailod nɪp hagla, “Jisas nɪp al pak lɪmim,” a gɪla

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö anɪbu hagöm, kauyaŋ höŋ amöm, Juda kai kalɪp haga, “Yad nɪpe nan naij ap gajɪp nɪŋagpin.

³⁹ Pen hon Rom gapman, mɪ u mɪ u, Pasopa ñɪn kub u auajɪp, bɪ nagɪman kale

* 18:27: Jon 13:38 * 18:31: Jon 19:6-7 * 18:32: Jon 3:14; 12:33 * 18:35: Jon 1:11

ap yiharin̄ hubik yubun. Anib u, Juda kai kin̄ kale u, yiharin̄ hubik yunö arn̄im aka?” ga.

⁴⁰ Hageia, meg migan dap ranöm hagla, “Nip wasö! Hon Barabas nip hubik yumön!” a gila. Bi Barabas anibu, nibi bi gau wañ wañ gö gapman kai kalip aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ Anig hageila, Pailod ami bi nipe gau hagö, Jisas nip nagı udöm pak adö malo gila.

² Anig göl paköm, nan kali kali halö rimnap udöm, kin̄ libal rö usajil bad ap göm, Jisas nip rol gi ñöm, wañj mu mlö bö ap li ñöm,*

³ nip kuöyan̄ amöm kuöyan̄ amöm hagla, “Ne Juda kai kin̄ kale, ne pör nöp midaimön!” a gila. Anig hagöl gi, nip mulu maj migan pakla.

⁴ Pen Pailod kuöyan̄ höj amöm, Juda nibi bi kalip haga, “Ninim! Yad Jisas nip höj i daunabin ninöm kale ninabim, yad nipe nan naj göp it ap uñhai ninagpin,” a ga.

⁵ Pen Jisas nip usajil kali kali halö bad u rol gi ñöm, wañj mu mlö bö adö li ñila u halö auö ninöl gi, Pailod kalip haga, “Nip ninim!” a ga.

⁶ Anig hageia, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nip ninöm manö blätö göm hagla, “Nip mab ba lañ al pak limim! Nip mab ba lañ al pak limim!” a gila. Anig hageila, Pailod haga, “Kale ke nip dammim, mab ba lañ al pak limim. Yad nan naj göp it ap uñhai ninagpin!” a ga.

⁷ Hageia, Juda kai hagla, “Nipe, ‘Yad God Ñi nipe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnim,’ a göp,” a gila.

⁸ Anig hageila, Pailod ninöm, rapin̄ piñin̄ göm,

⁹ kuöyan̄ ram raul yan̄ amöm, Jisas nip hag ninöm haga, “Ne ram mınön̄ gai

nibö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga.*

¹⁰ Pailod haga, “Ne yip manö hagnabön ar? Ne ninban. Yad nöp abad midpin. Anib u, nöp hubik yunig hubik yunabin; pen nöp mab ba lañ al pak löl, a ginö, al pak linaböl,” a ga.

¹¹ Hageia, Jisas haga, “Pen ne yip abad midpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad midpan. Anib u, yip gi naj gabön marö u, ne nöp udagnabön; bi yip udöm nöp ñöb u, marö kub yabıt u udnab,” a ga.*

¹² Jisas anig hageia, Pailod nip yiharin̄ hag yuin, a göm, gası nın̄a u pen Juda kai nip blätö gi hagöm hagla, “Ne Jisas nip hubik yunabön u, Rom bi kub Sisa bi nin̄eb nipe midageinabön. Bi, yad kin̄ midpin, a gıpal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anibu rö hagpal,” a gila.*

¹³ Anig hageila, Pailod manö anibu ninöm, am Jisas nip uł gi höj amöm, nipe am bi manö ud asıkep sea adö au lañ gila adö u asıka. Ka asıka anibu, “Kabö Adan” a gimıdal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gimıdal.

¹⁴ Pen ñin̄ anibu, Juda nibi bi Pasopa nan kale magum gep ñin̄. Sidö an̄ kub lañ magö u, Pailod kalip haga, “Kin̄ kale me i!” a ga.

¹⁵ Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “Nip al pak li! Nip mab ba lañ al pak li!” a gila.

Hageila, Pailod haga, “Kin̄ kale anibi mab ba lañ al pak linam?” ö ga.

Hageia, bi God nip nan sabe gep bi kub gau hagla, “Kin̄ hon ap midagöp; Rom bi kub Sisa nöp midöp,” a gila.

¹⁶ Pen anig gi hag damöm, Pailod manö kalip u udöm, ami bi gau kalip haga, “Jisas nip dam mab ba lañ al pak limim,” a ga.

Jisas nip mab ba lañ al pak lila

(*Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

¹⁷ Pen nip al pak linig gila mab u, Jisas nip ñilö, nipe dam “Wip Nabıc Cög Ij” a gıpal dum u apjaka. Dum anibu, Arameik manö löm “Golgoda” a gimıdal.

* 19:2: Luk 23:11 * 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

18 Jisas nɪp mab kros cɪpɪt pak löm, bi mɪhöp, ap böñ lap, ap böñ lap, al pak lɪla. Jisas an au mɪdeia.

19 Pen Pailod hagö, bi nɪpe gau mab po ap udöm kalɪ kliñ rɪköm, Jisas nɪp al pak lɪla mab ba nabɪc au gɪdanɪ dɪlam gɪla. Kɪli kliñ rɪkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA KAI KIN
KALE ME I.

20 Manö añɪ adö anɪbu nöp, Arameik manö kalɪ kliñ rɪköm, Ladin manö kalɪ kliñ rɪköm, Grik manö kalɪ kliñ rɪköm gɪla me, Jerusalem söl anɪb au mɪdeia rö, Juda nɪbi bi iru nöp amgö li nɪñla.

21 Pen God nɪp nan sabe gep bi kub gau am Pailod nɪp hagla, “Manö kalɪ kliñ rɪkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kin kale’ manö u mɪdagainɪm; yɪharɪñ hagmön, ‘Nɪpe hagöp, ‘Yad Juda kai kin kale mɪdpin,’ a göp,’ a gɪmön, manö anɪbu nöp kalɪ kliñ rɪkmön,” a gɪla.

22 Anɪg hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö nɪhön kalɪ kliñ rɪkpin u, anɪg göl nöp mɪdnab,” a ga.

23 Pen Jisas nɪp mab ba lañ al pak löm, ami bi mɪhau mɪhau Jisas waɪj nɪpe gau balu ke ke udöm, waɪj mɪlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnɪg hagla,

24 “Pabu gagun! Yɪharɪñ sadu rö gun, bi an udnɪm u, nɪpe udnab,” a gɪla. Gɪla anɪbu, God hadame nöp nɪbi bi gau kalɪp gasɪ ñö, God Manö u kalɪ kliñ rɪköm, hainö anɪg gɪnaböl, a gɪla u me, hainö anɪg unbö rö nöp gɪla. Manö anɪbu kalɪ kliñ rɪköm hagla,

“Waɪj yad u balu ke ke udöm,
waɪj mɪlö bö yad u, sadu rö gun udun,
a gɪla,” a gɪla. *

25 Pen ñɪn anɪbu, Jisas nɪme u, nɪmañ u, Klopas nɪbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nɪp al pak lɪla goɪ söl anɪb au mɪdeila.
*

26 Yad Jon, Jisas yɪp mɪdmagö lɪmɪdöp bi u, u rö nöp ap söl anɪb au mɪdainö u me, Jisas yɪp nɪñöm, nɪme Maria nɪp haga, “Nɪbi me, ñɪ ne me u,” a ga. *

27 Anɪg hagöm, nɪpe pen nɪme Maria nɪñöm yɪp haga, “Name ne me u,” a

ga. Anɪg hagö nɪñöl gi, ñɪn anɪbu, Jisas nɪme nɪp uɪ gi ram yad u damem, aip mɪdmɪdul.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Jisas nɪña, wög adö nɪpe u magöñhalö gi haka u me, God Manö haga u nɪñö lɪnɪm a göm haga, “Yɪp rugu mɪtep göp,” a ga. *

29 Pen ñɪg wain asi barol ap dap anɪb au lɪlö mɪdeia u me, ami bi ap, nan hain bad ap udöm, wain asi anɪbu löm, ud mab hisop lö adɪñ u abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nɪp u la. *

30 Jisas ñɪg wain asi anɪbu ñɪñöm haga, “Naböñ juöp,” a göm, ubör yɪhön göm, ana nɪpe ña.

Jisas rɪglöm nɪpe u bɪnɪñ gɪla

31 Pen Juda bi kub gau, kagoɪ ñɪn u dugo magö u hadö auajɪp nɪñöm hagla, “Rol God nɪp sabe gep ñɪn hon u, wip gau mab ba lañ mɪdagaiöl,” a göm, am Pailod nɪp hagla, “Bi mab ba lañ al pak lɪbal gau, ami bi gau ma kalɪp gau pa jö gɪlö, yɪñɪd umlö, ud mɪnönɪ yañ lö,,” a gɪla. *

32 Hageila, Pailod ami bi gau kalɪp hagö, am bi Jisas aip al pak lɪla mɪhau, ma kalɪp gau pa jö gɪla.

33 Pen Jisas ma nɪp u pa jö gun a göm nɪñla, nɪpe hadö uma. Anɪg ga u me, ma nɪpe u pa jö gagla.

34 Pen ami bi ap, waɪab ap udöm, Jisas nɪp rɪglöm adɪñ au bɪnɪñ gö, adɪñ hagape halö, ñɪg halö luga.

35 Anɪb u, kale nɪbi bi manö kalɪ kliñ rɪkabin anɪbi nɪñnabim gau abe Jisas nɪp nɪñ udmim, a gem, yad Jon, Jisas nɪp ga u amgö yad ke nɪñbin rö, kalöp manö nɪñö yabɪt anɪbi hagem kalɪ kliñ rɪkabin. *

36 Pen ga anɪbu, God hadame nöp nɪbi bi gau kalɪp gasɪ ñö, God Manö u kalɪ kliñ rɪköm, hainö anɪg gɪnaböl, a gɪla u me, hainö anɪg unbö rö nöp gɪla. God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Le nɪpe u, ap pa jö gagnaböl,” a gɪla. *

* 19:24: Sam 22:18 * 19:25: Mad 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sam 22:15 * 19:29: Sam 69:21

* 19:31: Dud 21:22-23 * 19:35: Jon 21:24 * 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * 19:37: Sek 12:10; Rep

³⁷ Pen manö ap hagla, “Bi nîp bîniñ gajal u nîp nîñnaböl,” a gîla. *

Josep nîpe Jisas hañ roman dam rîgöl ga (Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Bi Arimadia daun nîbö ap, Jisas manö nîpe nîñ u da u pen, Juda bî kub kalîp pîñîñ göm, Jisas nîp nîñ udpin, a göm, waiö hagagmîdöp. Bi anîbu hib nîpe Josep. Nîpe Jisas nîp dam rîgöl gînam, a göm, am Pailod nîp hag nîñö, yau a gö, ud ara.

³⁹ Nikodimas nîpe Josep aip arlö. Nikodimas, bî au nöd am Jisas nîp sîbön yan nîña bî u. Nikodimas nan hañîñ aij auep iru nöp, kilo unbö ñîñjuöl ado gî da unbö ajiþ böñ dan (35) rö, udöm ara. Nan hañîñ aij auep anîbu, mab mö çil u abe, mab alos çil u abe udöm gîla. *

⁴⁰ Pen kale mîhöp am wip he u ud asîk dap lugmil, Juda nîbi bî gîmîdal rö, mab çil ud ara u, wip he gau anöñ lî ñîmil, linîñ ud wañîj rud gîla pro mîlö u udmil, wam wam gîlö.

⁴¹ Jisas mab ba lañ al pak lîla ka anîb söl au wög adîñ ap mîdeia. Wög adîñ anîbu añ au kabö mîgan gîsön nöp luöm, wip rîgöl gagla ap mîdeia.

⁴² Juda kai God nîp sabe gep ñîñ kale u söl söl ga rö, yîñîd rîgöl gul a gîmil, kabö mîgan yöp söl anîb au rîgöl gîlö.

20

Wip rîgöl gîla u kuö nöp mîdeia (Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Sade ñîñ u, ram rîknîg gö nîñöl gî, Maria Magdala wip rîgöl gîla mîgan amöm nîña, kabö kub wip rîgöl pîl gîla u, lîlî gî am goñ au mîdeia.

² Nîpe nîñöm, kauyan gî dö gî ap Saimon Pida hol mîhön mîdailo u apöm haga, “Bi Kub u nîp agamîj ud arbal; pen dap lîbal au nîñagpun,” a ga.

³⁻⁴ Anîg hageia, Pida hol mîhön nîñîg gî dö yabîl gul hadlo. Yad nöd amjakem,

⁵ hön adö löyan nöp mîdem, kabö mîgan jîñ sîpsîp nîñnö wañîj bad gau nöp mîdeia.

⁶⁻⁷ Pen Saimon Pida nîpe hain apöm, kabö mîgan u hiîkid amöm nîña, Jisas nîp wañîj wam halö yula gau hubîk gaga; rîgöl gîla rö nöp mîdeia. Pen wañîj nabîç jîñ pîral wam gîgabö gîla u, u rö nöp hubîkaga; pîral gîgabö gîla rö nöp asîk gî ke au mîdeia.

⁸ Yad nöd wip rîgöl gîla au apjaknö pen uri yad u rö nöp kabö mîgan hiîkid amem nîñnö, wañîj gau wam halula rö mîdeia u me, anîbu Jisas uraköp, a gem nîñ udnö.

⁹ Pen ñîñ anîbu, God Manö kalî kîñ rîköm, Jisas umöm uraknîm, a gîla manö u, hol nîñ aij gaglo. *

¹⁰ Anîg nîñul ado gî ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö nîña (Mad 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹⁻¹² Pen Maria wip rîgöl gîla rîgöl mîgan anîbu hön adö au uraköl mîdöm mîtön göl gî mîdeia. Mîtön göl gî mîdöl gî, jöl magö dudu gî kabö mîgan jîñ sîpsîp nîña, ejol wañîj rud lîlö mîhau, Jisas wip he nöd mîdeia ka anîbu asîk mîdöl gî, ap nabîç adîñ jîñ, ap ma adîñ mîñ, mîdailö.

¹³ Ejol anîb mîhau Maria nîp haglö, “Nîhön gîñîg mîtön gabön?” ö gîlö.

Hagailö haga, “Bi Kub yad u nîp damöm gai dam lîbal u nîñagpin!” a ga.

¹⁴ Anîg hagöm, ado göm nîña, Jisas urak mîdeia. Pen nîp nîñö, bî unbö ke rö la. Jisas nîña u pen u Jisas nöp a göm nîñaga. *

¹⁵ Jisas pen Maria nîp haga, “Nîbi me. Nîhön gîñîg mîtön gabön? An nîp uñai nîñabön?” ö ga.

Hageia, Maria haga e, bî wög adîñ nap nîbö u nöp yîp hagab, a göm haga, “Bi kub nîñeb. Wip u ud arbin, a gîmön, gai dam lîban u yîp hagaimön, yad ud arnam,” a ga.

¹⁶ Hageia, Jisas haga, “Maria!” a ga.

Hageia, Maria, Arameik manö löm, “Rabonai!” a ga. Manö haga anîbu, “Manö Hag Ñeb Bi.”

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Yad ram mîñöñ îl i arö gem, Bapi ado gî au lañ aragîñ rö, yîp ud mîdagaimön. Pen ne arammön, mam bî kalîp haggmön, ‘Jisas hagöp, ‘Yad Bapi

* 19:39: Jon 3:1-2 * 20:9: Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 * 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4 * 20:17: Ro 8:29; Hib 2:11-12

yad, Bapi kale, God yad, God kale midöp u ado gi arabin,” a göp, ’ a gimön,” a ga. *

¹⁸ Jisas anig hageia, Maria Magdala am Jisas bi nipe gau kalip haga, “Yad Bi Kub u nip ninem auabin,” a ga. Anig hagöm, Jisas manö nihön nihön nip haga u, Maria nipe Jisas bi nipe kalip manö anibu haga.

*Jisas waiö lö bi nipe gau niñla
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ Pen Sade ñin u, sidö wad ara niñöm, bi nipe gau Juda bi kub gau kalip piñin göm, ram raul amöm ajöñ u giñ pidöñ göm, agamij mideila niñöm, Jisas ap an anib au waiö löm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

²⁰ Anig hagöm, ñimagö ur nipe gau kalip yamöm, riglöm böñ lau yamöm ga. Bi nipe gau niñöm, u Bi Kub nöp, a göm, miñ miñ yabit gila. *

²¹ Jisas pen kalip kuöyan haga, “God kalöp abad mideian. Bapi yip hag yuö apem wög nipe gipin rö, kalöp pen abe hag yuabin,” a ga.

²² Anig hagöm, kalip pu göl gi haga, “Ana U† u udmim.

²³ Nibi bi rimnap nan si nan naj gipal gau niñmim arö ginabim u, God u rö nöp niñöm arö ginab. Pen niñmim arö gagnabim u, God u rö nöp niñöm arö gagnab,” a ga. *

Jisas waiö lö bi nipe Domas nip niña

²⁴ Pen Jisas ap waiö löm kalip manö haga ñin anibu, bi nipe Domas, hib ap Ñi Ramö a gimidal u, kalip aip midageia.

²⁵ Anib u, hainö Jisas bi nipe Domas nip hagla, “Bi Kub u niñbun,” a gila.

Hageila, nipe pen haga, “Anig hagabim u pen ñimagö nipe cipit pakla u abe, riglöm binin gila u abe, amgö yad ke ninem ñimagö yad ud niñnabin u me, manö anibu niñ udem, uraköp, a gem niñ udnabin; wasö u wasö,” ga.

²⁶ Anig hagöm, pen wik añi ap midöm, Jisas bi nipe gau Domas aip kuöyan ram raul u mideila. Ajöñ giñ pidöñ gila u pen Jisas nipe ap an anib au waiö löm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

²⁷ Jisas anig hagöm, Domas nip haga, “Ñimagö ne u, yip cipit pakla u ud nöñ. Ñimagö yad nöñ. Riglöm böñ yad binin gila au abe ud nöñ. Gasi mlö lagmön, yip niñ udmön,” a ga.

²⁸ Hageia, Domas haga, “Bi Kub yad, God yad!” a ga.

²⁹ Pen Jisas Domas nip haga, “Yip waiö niñmön me, yip niñ udpan. Pen nibi bi yip waiö niñagöm, yip niñ udnaböl gau, miñ miñ yabit ginaböl,” a ga. *

Jon manö anibi nihön ginig kali kliñ rika

³⁰ Pen manö kali kliñ rikabin anibi, hon Jisas bi nipe gau niñ midno niñöl gi, Jisas nan gagep ke ke iru nöp gimidöp rö, magöñhalö kali kliñ rikagpin.

³¹ Pen kale, Jisas nöp me, Kraiss u, God Ñi nipe yabit u nöp, a gimim, nip niñ udpe, kalöp udö, nip aip kamij mideinabim, a gem, manö anibi kali kliñ rikpin. *

21

Jisas waiö lö bi nipe unbö mudun jiny nip niñla

¹ Pen hainö hon Jisas bi nipe gau Ñig Wanö Daibirias au midaino niñöm Jisas nipe waiö lö niñno. Nihön ga u hagnig gabin.

² Saimon Pida u, Domas u (hib ap Ñi Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram minöñ Galili au nibö u, Sebedi ñi Jems hol mamil mihau, Jisas bi nipe mihöp halö aip, jim ñöl am Ñig Wanö Daibirias au midaino.

³ Saimon Pida hanip haga, “Yad kabsat nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am nip aip ñig magib udun, gi ajno ajno ram rua pen kabsat rimnap udagno. *

⁴ Pen sidö lim gö niñöl gi, Jisas ap ñig wanö got au mideia. Nip niñno pen u Jisas nöp a gun niñagno.

⁵ Nipe hanip haga, “Ñi game. Kale kabsat nan gi aj wasö niñbim ar?” a ga. Hageia, hon yau a gino.

* 20:20: Jon 16:22; 1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19 * 20:29: 1Pi 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Ro 1:17; 1Jn 5:13 * 21:3: Luk 5:4-7

⁶ Anig hagaino, hanip haga, “Uben u ud ñig magib ñimagö yijig kid lau adö yumim me, kabsal rimnap udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud ñig an yan yuun, kabsal iru yabih nöp udun, tip ginö aunim rö laga.

⁷ Anig geia, yad Jon, Pida nip hagnö, “Bi anibu Bi Kub u nöp,” a ginö. Anig hagainö, Pida niñöm, waij nipe au la u ud hib nab an au gidan piralöm, ujanid ñig an yan la. *

⁸ Hon bi rimnap ñig magib adö u midun, uben kabsal halö ap ran jaköm mideia u, tip gi dap, milö gau wasö, mida unbö niñjuöl mamid (100) rö nöp, ñig gof au auno.

⁹ Gof anib au apun niñno, mab in bic ara adö u, kabsal rimnap in mideia. Bred rimnap u rö nöp mideia.

¹⁰ Pen Jisas hanip haga, “Kabsal miñi udpim gau, rimnap dauim,” a ga.

¹¹ Hageia, Saimon Pida ñig magib adö u amöm, nipe aip uben kabsal iru nöp (153) mideia anibu kabö kulup adö au tip gi dauno. Uben u marö ga pen pa gi dö gaga. *

¹² Jisas pen hanip haga, “Apim, nan niñim,” a ga. Hon pen nable gö, ne bi an ammön midpan a gun nip hag niñagno; u Bi Kub u nöp a gun, niñun arö ginö.

¹³ Jisas nipe am bred u udöm, hanip nime löm, kabsal abe ud hanip nime löm gö, niñno.

¹⁴ Pen Jisas umöm uraköm, hanip bi nipe gau ij mihau niñgan waiö lö nip niñno. *

Jisas Pida nip manö haga

¹⁵ Pen hon nan niñ pis gun, Jisas Saimon Pida nip hag niña, “Saimon Jon ni nipe. Bi gai i rö wasö; ne yip niñö nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne niñban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip pi yad gau, abad midaimön,” a ga.

¹⁶ Jisas anig hagöm, kauyan hag niña, “Saimon Jon ni nipe. Ne yip niñö nöp midmagö liban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bi Kub. Yad nöp midmagö libin u, ne niñban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad midaimön,” a ga. *

¹⁷ Jisas kauyan pen hag niña, “Saimon Jon ni nipe. Ne yip midmagö liban aka?” ga.

Pen Jisas anig göm, manö adö añi anibu nöp, “Ne yip midmagö liban aka?” hag niñöm hag niñöm gö me, Pida gasi iru niñöl gi haga, “Bi Kub. Ne nan gau magöñhalö niñban. Anib u, yad nöp midmagö libin u, ne hadö niñban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anib u, sipsip yad gau abad midaimön.

¹⁸ Yad nöp niñö yabih hagabin, ne bi praj rö midaina niñ u, waij gasi ne ke niñna rö ud limön ajmidan. Pen ne hainö bi mitep linabön niñ u, ne ñimagö ne gilañ gi midö niñöl gi, bi ke nibö ap nöp nagit adiköm, aragnabön mol u ut gi ud arnab,” a ga.

¹⁹ Jisas manö haga anibu, nibi bi rimnap hainö Pida al pak linaböl u, Jisas nöd niña me u. Nibi bi hain nibö gau, Pida nip nan niñön ginaböl umnab u niñöm, God nipe mailö aij unbö ke halö midöp u niñnaböl. Pen Jisas Pida nip haga, “Yip hain gimön,” a ga. *

²⁰ Jisas manö anibu haga niñöm Pida ado göm niña, yad bi Jisas midmagö limidöp u midainö. Yad bi anibu me, nöd Jisas Pasopa nan niñ mideia it au asik midem hag niñnö, “Bi Kub. An nöp mumug ginab?” ö ginö. *

²¹ Pida yip niñöm Jisas nip haga, “Bi Kub. Bi i nip niñön ginab?” ö ga.

²² Hageia, Jisas haga, “U gasi yad. Yad hagnö nipe middep nöp midö niñöl gi, ado gi aunabin u, manö ne wasö. Pen ne yip hain gimön,” a ga.

²³ Jisas manö haga anibu, nibi bi nip niñ udla rimnap hagla, “Jisas bi nipe anibu umagnab,” a gila. Pen Jisas bi nipe anibu umagnab a göm manö anibu hagaga; nipe yiharini haga, “Yad hagnö, nipe middep nöp midö niñöl gi, ado gi aunabin u, manö ne wasö,” ga.

* 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29 * 21:11: Luk 5:6 * 21:14: Jon 20:19,26 * 21:16: Ap 20:28 * 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25

²⁴ Jisas bi nipe anibu me, nipe ke manö anibi kali klin riköm, magöñhalö manö niñö yabıt nöp midöp u niñöm, kali klin riköp me u. *

²⁵ Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u pen manö anibu yöp rimnap nöp anı auı kali klin riköp. Yad niñnö, manö anib gau magöñhalö kali klin rik buk iru nöp yan liblap, minöñ naböñ i pro gö, dam lep ka u midagaiböp. *

* 21:24: Jon 19:35 * 21:25: Jon 20:30

Aposil

Bi Jisas manö ud arep gau kale nan nihön nihön gila

Luk Diopilas nip kauyañ kalı kılın rıka

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalı kılın rıknö u, Jisas nip yag daulö majö göm, wög il göm mid damöm, nan nihön nihön göm, manö nihön nihön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalı kılın rıknö. *

² Hainö, God Jisas nip dam ap ran jak kumi kabö lañ au ud ara. Pen nıpe kumi kabö adö lañ au arnıg ga magö u, nıpe gö Ana U† nıpe manö nıpe ud arep hag la bı gau kalıp hag ñı aıj ga. Manö anıbu magöñhalö nöd kalı kılın rıkem nöp ñınö u. *

³ Jisas uma pen kauyañ uraköm, ñın unbö ñınjuöl mıhöp (40) añ u ñın iru nöp waiö löm, manö nıpe ud arep bı nıpe gau aıp midöm, God nıbi bı udöm abad mideinab manö u kalıp hag ñımıdöp. Anıg gö, kale amgö magö kale ke nıñla nıpe kamıñ mideia. *

⁴ Pen umöm uraköm, mınöñ naböñ adö il i midmıdöp ñın añ anıb au, ñın ap bı nıpe anıb gau aıp nan magö ñınöñm haga, “Yad kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nihön kalöp ñınabin a ga u, Jerusalem aui nöp midmim, abad midaimim. *

⁵ Jon ñıg pak ñeb bı u nıbi bı kalıp ñıg u nöp pak ña, pen ñın mıhöp nöp ap arö, Ana U† u apöm kalöp pak ñınab,” a ga. *

Jisas nıpe ram mınöñ kumi kabö adö lañ au ap ran jak ara

⁶ Pen ñın ap Jisas nıpe bı nıpe anıb gau mideila añ au waiö lö, nıp hagla, “Bı Kub, ne mıñi kın hon midö, hon Isrel nıbi bı ram mınöñ hon i kauyañ ke abad midun, ram mınöñ rımnab abad midun gınabun aka?” gila. *

⁷ Hageila, kalıp haga, “Ñın mai gınab u, Bapi gası nıpe ke nıñöm hag la; nan kale wasö. *

⁸ Pen Ana U† nıpe kalöp auö, kale pıdöñ udmim ammim, Jerusalem nıbi bı, Judia nıbi bı, Sameria nıbi bı, nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö gau, yad nihön nihön gıpin u kalıp hag ñınabim,” a ga. *

⁹ Anıg hagöm, bı nıpe gau nıñmidlö nıñöl gı, God nip dam ap ran jak kumi kabö adö lañ au ud arö nıñöl gı, kumi bad ap apöm nip harıka.

¹⁰ Pen nıpe areia, kale kumi kabö lañ nıñ midlö nıñöl gı, magö anıbu nöp bı wañıj rud yımlö mıhau ap kalıp pıg urak midailö.

¹¹ Bı anıb mıhau haglö, “Bı Galili nıbö gai i, kale nihön gınıg kumi kabö lañ nıñ midpim? Kale nıñöl gı midpe nıñöl gı, God nıpe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö lañ au ud aröp u, hainö nıpe ke unbö rö nöp ado gı aunab,” a gılö. *

Judas uma u Madaias kuö nıpe uda

¹² Olip Dum lañ mideila u arö göm, Jerusalem ado gı arla. Adan mılö wasö, Olip Dum Jerusalem nıbö sö; Juda God nip sabe gep ñın u kale ajmıdal rö nöp. *

¹³ Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö lañ mıgan u arla. Bı mideila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñı nıpe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñı nıpe Judas u. *

¹⁴ Kale pör pör magum göm, God nip sabe gımidal. Jisas nıme Maria u, Jisas nımam bı gau, nıbi rımnab halö pör anıg gımidal.

¹⁵ Pen ñın añ anıb au, nıbi bı ñınjuöl unbö kagoł jıñ (120) rö ap magum gılö nıñöl gı, Pida uraköm kalıp haga,

¹⁶ “Añ mam bı nıñim. Ana U† nıpe hadame nöp Depid nip gası ñö, Judas Jisas nip mumug nıña bı u gınab rö nıñöm kalı kılın rıkö, haga haga rö nöp ga. *

* 1:1: Luk 1:3 * 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 * 1:3: Luk 24:36-49; Ap 10:41 * 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * 1:5: Mad 3:11 * 1:6: Luk 24:21 * 1:7: Mak 13:32 * 1:8: Mad 28:19; Luk 24:48 * 1:11: Mad 26:64; Luk 21:27 * 1:12: kilomida añı ap nöp rö * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mad 10:2-4 * 1:16: Sam 41:9

2

17 Jisas bi Judas anibu udö, hon aip midöm, wög nipe u jim ñöl gim+dun,” a ga.

18 Pen hainö nipe Jisas nip mumug niñöm, mani uda u damöm, minöñ naböñ ap rauöm, mid damöm, ñin añi ap ap lug paköm, mudun nipe u pabu göm, hibur magöñhalö lim gi höñ hañauö uma. *

19 Anig göl umö, Jerusalem nibi bi magöñhalö niñöm, minöñ naböñ rauöm uma anibu, hib Akeldama a gila. Akeldama hagla manö if u, “Hagape Luga Minöñ Nabö?,” a göm hagla.

20 Pida haga, “Depid hadame nöp God Manö adiñ Sam a gipal u kalik klijñ riköm haga,

‘Ram nipe cög nöp midainim;

Nibi bi rimnap ram nipe am midagaiöl,’ a ga.

Depid manö ap pen haga,

‘Wög nipe u bi ap udnim,’ a ga. *

21 Haga anibu, bi hon ke ap niñun udnabun. Hon Bi Kub Jisas aip ajmidun u, bi hon aip pör ajmidöp bi ap niñun udnabun.

22 Bi hon aip pör ajöm, Jon Jisas nip ñig pak ña u niñöm, mid damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö lan ara niña bi ap niñun udnabun. Bi anibu rö udno me, Bi Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñi aij ginab,” a ga. *

23 Pida anig hagö, bi ne Madaias aip Josep aip kalip mihöñ hag lila. Pen Josep ñin rimnap hib nipe ap Basabas, ap Jaldas, a gim+dal.

24-25 Bi anib mihau kalip anig göl hag löm, God nip sabe göm hagla, “Bi Kub, Judas nöd gi naj göm umöm, ram nipe midainim au ara u, kuö nipe u an udnim, a gun, bi mihöp i hag libun. Anib u, ne nibi bi magöñhalö gasi niñöm gipal rö niñban u me, nöp hag niñabun, ne ke bi u a gö, hon niñun udnabun,” a gila.

26 Anig hagöm, bi anib mihau ilöñ cal ud gulu gi udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agip lan aip jim ñöm, kauyan bi unbö migan lan la.

Ana Ut nipe aua

1 Nibi bi Jisas nip niñ udlu gau, Pedikos ñin kub u mñi, a göm, ap ram raul migan añi ap mideila. *

2 Anig göl midlö niñöl gi, adiñ gu kub kumi kabö adö lan nibö hagöm, yigön rö udöm, ram raul migan asik mideila au yan aua.

3 Pen magö anibu nöp niñla, mab mitan ugan rö u apöm, pilajik ke ke pa gi dö gi amöm, nibi bi nab+c cög adö lan añi añi am mideia. *

4 Am midö niñöl gi, Ana Ut apöm, ana kalip an dan ajman raua niñöm kale manö yabit adö ke ke hagla. *

5 Pen ñin anibu, Juda nibi bi gau, kale migan ke ke, ram minöñ gau nibö gau nibö apöm, Jerusalem magum gi mideila. Nibi bi anib gau kale God Manö haga rö niñöm gim+dal.

6 Gu kub anibu hageia niñöm, niñön gab a göm, nibi bi iru nöp yitid ram anibu apöm niñla, manö yabit adö ke ke kabö göl nöp hageila.

7 Kale niñöm, aiö waiö göm hagla, “Nibi bi gai i magöñhalö Galili nibö.

8 Pen aige göm manö yabit hon ke ke hagpun rö kabö göl hagaböl niñabun?

9 Hon rimnap Padia nibö, rimnap Midia nibö, rimnap Ilam nibö, rimnap Mesopodemia nibö, rimnap Judia nibö, rimnap Kapasodia nibö, rimnap Podas nibö, rimnap Esia nibö,

10 rimnap Prijia nibö, rimnap Pampilia nibö, rimnap Ijip nibö, rimnap ram minöñ Libia, Sairini daun goł gau nibö, rimnap Rom nibö auno.

11 Nibi bi Rom nibö aula u, rimnap Juda nibi bi yitig göl, rimnap Juda nibi bi wasö pen uri Juda nibi bi gipal rö adö u gipal. Rimnap Krir nibö, rimnap Arebia nibö auno. Pen hon niñ midno niñöl gi, manö yabit hon ke ke hagpun rö kabö göl hagöm, God nipe nan unbö ke yabit göp, a göm, hib nipe haglö adö arab, niñabun,” a gila.

* 1:18: Mad 27:3-8 * 1:20: Sam 69:25; 109:8 * 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27 * 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

12 Anig hagöm, gasi iru niñöl gi, pen hag niñö, pen hag niñö göm hagla, “Ke yabıt gab anıbu niñön giñig gab,” a göm, gasi iru yabıt niñla.

13 Niñi bi rımnap pen kale niñılon li hagla, “U niñig wain iru nöp niñöm, hauı alöp hagaböl,” a gıla.

Pida manö hag ña

14 Pen Pida bi Jisas manö ud arep bi unbö agıp lanı aip uraköm, meg miñan dap ranöm, niñi bi iru nöp miñeila gau kalıp haga, “Kale Juda niñi bi hon abe, kale niñi bi Jerusalem aui hanmıdim abe, aui niñön gajıp u yad kalöp manö hagnig gabin i niñ aij giñim.

15 Kale rımnap hagnı, ‘Bi gai i niñig wain iru nöp niñöm, hauı alöp hagaböl,’ a giñim u, pen kale niñig wain niñılo hauı alagöp. Miñi sıdö giñön nöp auöp magö u nöp me.

16 Pen manö yabıt ke ke hagaböl niñabim anıbi, bi God manö hagep Joel hadame nöp hagöm kalı kliñ rıka rö nöp gab me u. Niñe manö anıbu kalı kliñ rıköm haga,

17 ‘God hagnı, “Niñ hain u, niñi bi magöñhalö gau kalıp Ana yad yunabin.

Niñ pai kale gau God Manö niñi bi kalıp hag niñaböl.

Bi praj kale gau nabön niñnaböl.

Bi majö kale gau hon niñnaböl. *

18 Niñ anıbu, niñi bi yıp wög gi niñbal gau, niñi gau abe bi gau abe, kalıp Ana yad yunö, manö aij yad u niñi bi gau kalıp hag niñnaböl.

19 Pen kumi kabö adö lanı nan ke gagep rö rımnap gem,

miñön nabön adö il i nan niñeb niñagep ke niñbö rımnap giñabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpıt kub göm giñab.

20 Sıdö mailö gagnab; rakın hagape bö lınab.

Anıg geinab, hainö niñ unbö ke niñbö waiö lınab.

Bi Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

21 Pen niñi bi an an, Bi Kub yıp ud kamıñ yuanı, a göm, hag niñnaböl gau,

kalıp ud kamıñ yunab,” a ga.

22 Pida niñe Joel kalı kliñ rıka manö anıbu hag piñ göm haga, “Kale Isrel niñi bi, manö hagnig gabin i niñ aij giñim. Jisas bi Nasared niñbö u bi yıharıñ wasö; God niñe ke niñ yuö aua. Niñ yad u yunö, nan gagep rö iru nöp göm, nan niñeb niñagep iru nöp göm giñab anı kalıp au niñöm, bi anıbu God niñe ke hag yuö aua u niñlanı, a göm, niñ yuö aua. Jisas niñe nan gagep rö anı kale ga u, kale ke hadö niñbim.

23 God kale giñabim rö nöd niñöm, Jisas niñ ud niñmagö adö kalöp u lö, kale dam niñi bi nan si nan naiñ giñal gau kalıp niñbe, niñ mab ba lanı al pak lılo uma.

24 Niñe ilön kub yabıt udöm uma u pen böñ nöp wip riñöl au miñöm, hij gi lug li arnım rö laga. God gö kauyanı uraka.

25 Depid pen hadame nöp Jisas niñ manö kalı kliñ rıköm haga,

‘Yad niñbin, Bi Kub yad aip pör pör miñdöp. Niñe niñmagö yıñig yad lau adö miñdöp u me, yad piñıñ gagnabin. *

26 Anıg göp u, hibur miñmagö yad piñaiöp; yad niñıñ lem hagabin.

Hañ romanı yad umniñ gab pen gasi halö miñdem piñıñ gagnabin.

27 Ai giñig? Ne yıp wip riñöl miñan arö gagnabön.

Ne Bi Uı ne arö gö, hañ romanı niñe hij gi lug li aragnab.

28 Ne yıp kamıñ miñdep adan u yamna.

Yad ne aip miñdem, miñ miñ yabıt giñabin,’ a ga,” a ga.

29 Pida Depid haga manö anıbu hag piñ göm haga, “Añ mam bi, yad kalöp manö kabö göl hagnö, niñ aij giñabim. Bac iñanı Depid umö riñöl gıla ulöm miñan u miñdöp; ulöm miñan anıbu miñi hon u rö nöp niñbun. *

30 Pen Depid niñe God manö hag niñ bi miñmiñdöp u me, niñe niñı, God hadame nöp manö hag löm haga, ‘Ne niñ rıknabön rık damöm rık lınaböl niñ ap niñe ka ne udöm, kiñ miñeinab,’ a ga. *

* 2:17: Joe 2:28-32 * 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 * 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añı ap nöp miñdöp: “God hag la Bi u.”

31 Depid nan hainö g+nab u n+ñöm, Mesaia u* n+pe umöm uraknab, a göm, haga, 'N+ip wip r+göl m+gan arö gaga. Hañ roman+ n+pe hij g+ lug l+ araga,' a ga. *

32 "M+ñi God gö, Jisas n+pe uraköm kam+ñ m+öp. N+pe kam+ñ m+öp u hon magöñhalö amgö magö hon ke n+ñbun.

33 God Jisas n+ip dam ñ+magö y+j+g adö n+pe lau la. Löm n+pe Ana U† ñ+nabin a göm haga u, Jisas n+ip ñö, n+pe pen han+ip ñö, apöm gu kub hagö, hon manö ke ke hagabun i n+ñöbim. *

34 Pen Depid manö haga an+bu, n+pe ke hagaga. Depid n+pe m+ñöñ naböñ i† i m+öm, kumi kabö adö lañ araga. Pen n+pe haga,

'B+ Kub n+pe B+ Kub yad u n+ip haga,

"Ñ+magö y+j+g yad lau adö as+ik m+idaimön me;

35 yad g+nö kaua† maua† ne gau, rafa m+gan ne gau m+deinaböl," a ga,' a ga.

*

36 "An+bu u, kale Isrel n+bi b+ magöñhalö n+ñ aij g+mim: Jisas b+ mab ba lañ al pak l+be uma b+ an+bu nöp, God gö B+ Kub yab+† m+öp. N+pe nöp Mesaia pör abad m+dm+dun me u," a ga. *

37 Pida manö an+bu hagö, n+bi b+ m+deila gau n+ñöm ñaul ara. An+g gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep b+ gau abe, hag n+ñöm hagla, "An+bu u, mam b+, hon m+ñi n+ñön gun?" ö g+la.

38 Hageila, Pida haga, "Kale añ+ añ+ magöñhalö m+dpim rö, nan si nan naj g+ipim adö u, n+ñön g+n+g an+g g+ipun, a g+mim, arö g+mim, Jisas Kraiss n+ip n+ñ udmim, ñ+g pakmim. An+g geinabim, God nan si nan naj g+ipim u n+ñöm arö göm, Ana U† n+pe u kalöp ñ+nab.

39 God hadame nöp haga, 'Ana yad kalöp Isrel n+bi b+ ñem, ñ+ pai kale yag daun-abim gau kal+ip ñem, n+bi b+ m+lö gau kal+ip abe ñem g+nabin,' a ga. An+bu u, hon n+ñbun, God n+bi b+ an an aulan+ a g+nab gau, kal+ip magöñhalö Ana U† u ñ+nab," a ga. *

* 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56 * 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19 * 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35 * 2:47: Ap 6:7; 11:21

40 Pida kal+ip mög n+ñöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, "N+bi b+ uri m+dpal r+imnap ha†öwa†ö g+ naj g+pal rö arö g+mim, m+d aij g+mim. Wasö u, ilön kub udnabim," a ga.

41 N+bi b+ iru nöp Pida manö haga u n+ñöm, Jisas Kraiss n+ip n+ñ udöm, ñ+g pakla. ñ+n an+bu nöp, n+bi b+ dri dausan (3000) rö Jisas Kraiss n+ip n+ñ udöm, Jisas n+bi b+ n+pe aip j+im ñöl m+deila. *

42 An+bu u, kale pör pör apöm, b+ Jisas manö ud arep b+ gau aip se göl m+öm, God Manö hag ñeila u n+ñ aij gun, a göm, hag am+l ap+l göl g+, bred ud jö göm se göl ñ+ñöl g+, God n+ip sabe göl g+ m+dm+dal. *

Jisas n+bi b+ n+pe gau g+m+dal rö

43 God b+ Jisas manö ud arep b+ gau kal+ip p+döñ ñö, nan gagep rö iru nöp göm, nan n+ñeb n+ñagep iru nöp göm g+lö, n+bi b+ gau n+ñöm, aiö waiö g+la.

44 N+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udla gau, se g+ m+öm, n+bi b+ nan m+dageia gau, n+bi b+ r+imnap kal+ip nan ha†öwa†ö ñ+la. *

45 M+ñöñ nabö?, nan gau u rö nöp s+ikim göm, mani udöm, n+bi b+ nan m+dageia gau kal+ip n+me l+ ñ+la.

46 Kale pör pör, ñ+n añ+ añ+, God sabe gep ram u am magum g+m+dal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, m+dmagö apen löl g+, ñ+ñ+ löl g+, nan se göl ñ+ñm+dal.

47 Pen n+bi b+ m+deila gau magöñhalö, Jisas n+ñ udla n+bi b+ kal+ip n+ñlö, aij a ga. Pör pör, ñ+n añ+ añ+, B+ Kub n+pe n+bi b+ r+imnap halö ud kam+ñ yuö, kale Jisas n+ip n+ñ udöm, ap Jisas n+bi b+ n+pe nöd n+bö gau aip m+dm+dal. *

3

B+ ma naj ga u, Pida gö, kam+ñ la

1-3 B+ n+me yag daua ñ+n u nöp ma naj ga ap, n+ip ñ+n añ+ añ+ pör pör dapöm, God sabe gep ram ajöñ i†, Ajö? Kliñ Aij, a g+m+dal u, go† au l+lö as+ik m+dm+döp. M+döl g+, n+bi b+ God sabe gep ram raul

migan ap armidal gau, kale mani nan yip ap nim, a gi asib gimidöp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gamin ga dugo magö u, God nip sabe gep magö u, God nip sabe ginig, ap padilö ninjol gi, bi ma naj ga anibu kalip mihön ninjom haga, “Yip mani rimnap nil,” a ga.

⁴ Hageia, kalpe mihön nip nin ij halö li midmil, Pida haga, “Halip mihön nöj!” a ga. *

⁵ Haga, yip nan ap ninig gabil, a göm, kalip mihön nin midö ninjol gi,

⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad midagöp u pen nan yad añi ap midöp u nöp ninabin. Jisas Krai Nasared nibö u, hib nipe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’ ” a ga. *

⁷ Pida anig hagöm, ninmagö yijig lau nip udöm, ud urak nö ninjol gi, magö anibu nöp ma abe, ma gof abe aij la.

⁸ Aij gö, yinid urak amöl gi, rata rata göl gi, God nip aij a göl gi, kalip mihön aip God sabe gep ram raul migan u ara.

⁹ God nip aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nibi bi mideila gau ninjom,

¹⁰ bi ma naj pör apöm, God sabe gep ram ajön il, Ajö? Klin Aij, a gimidal u, gof au asik midöm, mani nan gau asib gimidöp bi anibu, aigöl göm ma yabit abö gi auab, a göm, gasi iru ninjom aiö waiö gila.

Pida manö hag ña

¹¹ Bi anibu nipe, God sabe gep ram hön adö, Solomon Ram Bada, a gimidal, migan u midöm, Pida aip, Jon aip kalip mihön an an li ud midö ninjol gi, nibi bi magöjhalö aiö waiö göl gi, gi dö gi aula.

¹² Nibi bi aueila, Pida nipe ninjom haga, “Isrel nibi bi gai i, kale ninhon ginig gasi iru ninmim halip bi mihön nin ij halö gabim? ‘Kale mihön bi klö, bi kamij aij midmil gajil, bi anibi adan aj aij gab,’ a gimim, gasi u ninjabim ar? U wasö.

¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop, bac itan hon bi gau sabe gimidal God anibu nöp nipe ke gö, bi wög gi ñeb nipe Jisas urakö, nibi bi gau ninjom, nipe mailö aij unbö ke halö

midöp a göm, ninbal. Kale pen Jisas nip udagpe. Pailod, Jisas nip hubik yuin a ga u pen kale ke, nip dam mab ba lan al pak lilañ, a gipe. *

¹⁴ Jisas nipe Bi Ut; nipe Bi Kamij Aij pör nöp God hagöp rö nöp göp. Pen kale hagpe, Jisas nipe bi ninheb hon wasö; bi wip almidöp u hanip hubik yu, a gipe.

¹⁵ Anig gimim, Bi kamij midep magö ñöb u nip al pak libe. Pen God gö, nipe uraka u, hon amgö magö hon ke ninjul hagabul.

¹⁶ Bi ma naj pör ninbim i, miñi kamij lajip ninbim. Jisas klö nipe gö me, kamij löp. Jisas nin udul, hib nipe haglo, nipe gö böj nöp kamij löp.

¹⁷ “Pen mideimam yad gai. Kale ke abe, bi kub kale gau abe, hauñ halö midmim, Jisas nip anig gipe. *

¹⁸ Pen God nipe bi manö nipe hagep gau kalip hadame nöp gasi nö hagla, ‘Hainö God Mesaia nipe ilön kub yabit udöm umnab,’ a gila u me, hagla rö nöp gipe.

¹⁹ Anib u, nan si nan naj gipim u, ninhon ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, God nip ado gi aube, nipe nan si nan naj gipim pri u lik gi yunab. *

²⁰ Anig gipe, Bi Kub nipe ana kalöp an dan klö nipe ñöm, Krai u kalöp hadame nöp hag la u hag yunab. Krai u Jisas me.

²¹ God nipe hadame nöp hagö, bi manö hagep ut nipe gau hagla rö, Jisas nipe ram minön kumi kabö adö lan au midöp rö midö ninjol gi, God nan magöjhalö kauyan gi li aij ginab nin u aunab.

²² Mosi haga, ‘Hainö Bi Kub God kale, nipe bi manö hagep yad rö, bi il kale ke ap, hag yunab. Nipe apöm, manö hagnab u magöjhalö nin aij gimim. *

²³ Nibi bi manö nipe udagnaböl gau, nibi bi nipe midageinaböl; kale böj nöp hön adö yan amöm, umnaböl,’ a ga.

²⁴ “Bi God manö hagep Samyuel abe, bi God manö hagep hain aula gau abe magöjhalö nan uri waiö lab ninjabun u hadö hag ñila.

* 3:4: Ap 14:9 * 3:6: Ap 4:10; 16:18 * 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23 * 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13

* 3:19: Ap 2:38 * 3:22: Dud 18:15,18-19

25 God hadame nöp nahai itaŋ kale manö hag la u, kale ke nan ame udabim me u. God bac Ebrahim nöp g+nabin, a göm, manö hag la. Manö hag löm haga, 'Ñi pai ne rikö, kale rik dam dapil göm riknaböl gau, bi ap midöm me, nipe gö nibi bi gau magöŋhalö miñ m+ñ g+naböl,' a ga. *

26 Pen God Bi Wög Gi Ñeb nipe Jisas ram m+nöŋ it i yua u, kalöp nöp a göm, nöd yuö aua. Isrel nibi bi nan si naj naj g+pal u, nihön g+nig anig g+pun, a göm, adö anibu arö göm, mid aij g+laŋ, a göm, kalöp Isrel nibi bi gai i nöd yuö aua," a ga. *

4

Pida aip Jon aip kalip manö kub hagla

1 Pida aip, Jon aip nibi bi kalip manö hag ñilö n+ŋöl gi, bi God nöp nan sabe gep bi gau abe, God sabe gep ram polisman bi nabic kale u abe, bi Sadyusi gau abe, amöm manö hagailö anibu apdi n+ŋla.

2 Jisas umöm uraka rö, nibi bi Jisas nöp n+ŋ udnaböl gau u rö nöp umöm uraknaböl manö u, nihön g+nig hag ñabil, a g+ilö, mulu luga.

3 Anib u, kale Pida aip Jon aip ud sisi göm, uri dugöp magö i wasö, rol manö kub hagnabun, a göm, kalip bi m+hön dam nag+ lila.

4 Pen Pida Jon bi m+hau manö aij anibu hag ñailö, nibi bi n+ŋöm, iru yabit n+ŋ udla. Anib u, nibi bi Jisas n+ŋ udla gau unbö paip dausan (5000) rö ara. *

5 Pen ruö, Juda bi kub ram m+nöŋ anibu abad midmidal abe, bi manö ud asikep gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jerusalem gau ap magum g+la.

6 God nöp nan sabe gep bi kub yabit Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bi Jon u, Aleksada u, bi yam kale rimnap halö apöm, an anib au mideila.

7 Kale magum göm haglö, Pida Jon kalip m+hön u+ gi dap an au lilö, kalip m+hön hag n+ŋöm hagla, "Bi ma naj ga u aigöl gi gajil kam+ŋ löp? Pidöŋ gai n+bö udmil, hib nihön hagnil, anig g+pil?" ö g+la.

8 Hageila, Ana U+ nipe am Pida an dan ajmaŋ rauö n+ŋöl gi, Pida haga, "Kale Juda bi kub abe, bi manö ud asikep abe, manö hagabin i n+ŋim.

9 Bi mög gep ma naj ga u gailo kam+ŋ la u n+ŋmim, 'Kale aigöl gi gajil kam+ŋ löp?' ö g+mim, halip manö kub hagabim ar?

10 Anib u, kale manö hagnig gabin i n+ŋ aij g+mim. Isrel nibi bi gau magöŋhalö u rö nöp n+ŋ aij göl. Jisas Krai bi Nasared n+bö hib nipe u nöp n+ŋ udul, hib nipe haglo, nipe gö, bi anibi nöp böŋ nöp kam+ŋ lö, aj aij gab n+ŋabim. Kale Jisas Krai nöp mab ba laŋ al pak libe u pen God gö kauyaŋ uraka. *

11 Bi Jisas anibu nöp me, God Manö kal+ kliñ riköm hagla,

'Kale bi ram gep gau, kabö m+lö ap, u kabö naj, a g+mim, arö g+pe u, uri ram padö an yaŋ b+nig ñöl midöp,' a g+la. *

12 God nipe Jisas hib nipe nöp hanip haga n+ŋöm Jisas nipe nöp hanip ud kam+ŋ yunim rö löp. M+nöŋ naböŋ it i bi ke n+bö ap hanip ud kam+ŋ yunim rö lagöp wasö yabit," a ga. *

13 Pida Jon kale bi m+hau urakmil, piñ+ŋ gagmil, hałowalö kabö göl nöp haglö u, bi kub anib gau n+ŋöm, aiö waiö göm hagla, "Bi m+hai i kale skul hagaglö u pen kale Jisas aip midmil anig g+mil g+pil," a g+la.

14 Bi ma naj ga kam+ŋ la u an kale au midö n+ŋöl gi, kalip m+hön manö hag göl rö laga.

15 Anib u me, kale hagla, "Kansol ram i höŋ yaŋ am midaitl," a g+la. Höŋ yaŋ am midlö n+ŋöl gi, kale ke hag n+ŋ hag n+ŋ göm hagla,

16 "Bi m+hai i hon nihön gun? Kale nan gagep rö u g+ilö, Jerusalem nibi bi magöŋhalö hadö n+ŋbal. Anib u, kale m+hön nan gagep rö ap gagpil a gun rö lagöp.

17 Pen kale ammil, manö anibu nibi bi riŋon rimnap haglö, kale u rö nöp n+ŋöl rö löp. Anig göp u, hon kalip m+hön manö klö hagun hagun, 'Jisas hib nipe u hainö nibi

* 3:25: Jen 22:18 * 3:26: Ap 13:46 * 4:4: Ap 2:41 * 4:10: Ap 3:6,13-16 * 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21

bɪ rɪmnap hagagmil, wasö yabɪt, ' a gun, ' a gɪla.

18 Anɪg hagöm, kalɪp mɪhönj haglö auailö hagla, "Jisas hib u hainö hagagmil; nɪbi bɪ rɪmnap Jisas manö u hag ñagmil, wasö yabɪt," a gɪla. *

19 Anɪg hageila, Pida Jon kale pen pe haglö, "Hol God manö nɪp u arö gul, manö kalöp u udlo, God nɪp aij gɪnab aka wasö? Kale ke nɪɲim. *

20 Pen Jisas nɪhön nɪhön ga, manö nɪhön nɪhön haga u, hol nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ arö gul rö lagöp," a gɪlö.

21-22 Anɪg hagailö, Kansol bɪ kub gau gasɪ kale ke nɪɲöm, 'Bɪ i mɪ ñɪnjuöl mɪhöp (40) mɪdöm, uri kamɪɲ löp i, nɪbi bɪ gau nɪɲöm magöɲhalö God nɪp aij a gaböl. Hon bɪ anɪb mɪhai i kalɪp nan ap geinabun u, nɪbi bɪ gai i kal aunaböl,' a göm, kalɪp mɪhönj yɪharɪɲ manö kɪtö hagöm, hag höj yula.

Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ udla gau God nɪp sabe gɪla

23 Pida Jon kalɪp mɪhönj anɪg göl hag höj yulö, kale am Jisas nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp nɪɲmil, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, manö nɪhön nɪhön hagla u kalɪp hag ñɪlö.

24 Hag ñeilö, kale nɪɲöm magöɲhalö God nɪp sabe göm hagla, "Ne Bɪ Kub aɲɪ nɪbö mɪdpan. Ne kumi kabö adö lanj gɪ lɪmön, mɪnönj nabönj ɪl i gɪ lɪmön, ñɪg solwara gɪ lɪmön, nan nɪhön nɪhön mɪdöp gau magöɲhalö gɪ lɪmön, gɪ lɪna. *

25 Hadame nöp ne gö, Ana Uɪ nɪpe bac hon Depid nɪp gasɪ ñö, manö nöp u hagöm haga,

'Juda nɪbi bɪ wasö gau kale nɪhön gɪnɪg kal jubal?

Nɪbi bɪ gau nɪhön gɪnɪg gasɪ nɪɲ aij göm wasö,
manö adö aɲɪ hag löm mumug manö hagpal? *

26 Kɪɲ ram mɪnönj ke ke abad mɪdpal gau abe,
gapman bɪ kub ram mɪnönj ke ke abad mɪdpal gau abe,

manö adö aɲɪ hag löm hagla,

"God Bɪ Kub aip, Mesaia nɪpe aip, kalɪp aip pen pen gun," a gɪla, ' a ga.

27 Kɪɲ Herod abe, gapman bɪ kub Podias Pailod abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau rɪmnap abe, Isrel nɪbi bɪ gai i nɪbö rɪmnap abe, Jerusalem i apöm, Bɪ Wög Gɪ Ñeb uɪ ne u Jisas, Mesaia hag lɪna u nöp, manö hag adö aɲɪ lɪla. *

28 Pen ne Bɪ kɪtö nöd gasɪ ne ke nɪɲmön hagna, Krais nɪp anɪg anɪg gɪnaböl a gɪna u me, kalɪp göl rö la; yɪharɪɲ u kɪtö kale mɪdagaiböp. *

29 Bɪ Kub, mɪñi hanɪp manö kɪtö naij yabɪt hagaböl u ne gasɪ nɪɲmön. Hanɪp nɪbi bɪ wög gɪ ñeb ne abad mɪdmön, pɪdönj ne hanɪp ñö, hon pɪrɪkagun, kɪtö yabɪt gun manö ne nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hag ñun. *

30 Nɪbi bɪ nan göp gau, ne gö, hon Bɪ Wög Gɪ Ñeb uɪ ne Jisas hib nɪpe hagno, kalɪp kamɪɲ lɪnɪm. Ne gö, hon Jisas hib nɪpe hagno, nan gagep rö rɪmnap, nan nɪɲeb nɪɲagep rö rɪmnap gun," a gɪla.

31 Pen kale God nɪp anɪg gɪ sabe göl gɪ mɪdlö nɪɲöl gɪ, ram mɪdeila u munmon rö udöm, Ana Uɪ nɪpe ap anj kalɪp danj ajmanj rauö, pɪñɪɲ gagöm, God Manö u kɪtö yabɪt göm hag ñɪla.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe nan nɪme lɪ ñɪ aij gɪla

32 Pen nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ udla anɪb gau, manö adö aɲɪ hagöm, gasɪ adö aɲɪ nɪɲöm, nan kale nan nɪhön mɪdeia gau, nan kale jɪm ñöl nöp mɪdö, nan hon halö a göm nɪɲagla. *

33 Bɪ Jisas manö ud arep gau, nɪbi bɪ gau kalɪp manö kɪtö gɪ hagöm hagnɪdal, "Jisas nɪp al pak lɪlö, umöm uraka, nɪp amgö nɪɲno," a gɪmɪdal nɪɲöm God kalɪp magöɲhalö mög yabɪt nɪɲöm ud aij yabɪt gɪmɪdöp.

34 Kale bɪ nan lugap mɪdageia; magöɲhalö nan mɪdeia. Nɪbi bɪ mɪnönj nabönj aka ram rɪmnap mɪdeia gau, sɪkim gɪ mani udöm, *

* 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29 * 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6 * 4:25: Sam 2:1-2 * 4:27: Mad 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28: Ap 2:23 * 4:29: Ep 6:19 * 4:32: Ap 2:44 * 4:34: Ap 2:45

³⁵ bi Jisas manö ud arep gau kalip ñimidal. Kale pen udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñimidal.

³⁶ Pen bi Lipai it rik damöm rikla bi ap hib nipe Josep. Ram minöñ nipe Saipras nibö. Bi anibu nipe nibi bi rimnap kalip manö hain hagöm hag ñi aij gö, kale niñöm gasi halö midmidal rö, bi Jisas manö ud arep gau nip Banabas a gila.

³⁷ Josep minöñ naböñ nipe ap hagö, nibi bi rimnap raula niñöm mani anibu dap bi Jisas manö ud arep gau kalip ña.

5

Ananaias ber pir allö

¹ Pen bi ber ap midailö. Nugmul hib u Ananaias, nibin nipe hib u Sapaira. Ber mihau kale minöñ naböñ kale ap haglö raula.

² Raulö, Ananaias nipe mani anibu böñ lau kale ke nime löm, böñ lau dam Jisas manö ud arep bi gau kalip ña. Nibin abe niña. *

³ Pen Ananaias mani anibu anig göl dap ñö, Pida haga, “Ananaias, Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, ‘Minöñ raubal mani magöñhalö daubin i,’ a gipan. Manö pir alban anibu, Ana Ut nip u rö nöp pir alban. Mani minöñ naböñ raubal anibu böñ lap pi gimön auban. *

⁴ Minöñ naböñ anibu, minöñ naböñ ne. Sikim ginig, sikim gibnap; arö ginig, arö gibnap. Pen minöñ sikim gö, mani raula anibu, magöñhalö daunig, magöñhalö daubnap; rimnap nöp daunig, rimnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au arik aunig, arik aubnap. Manö midagböp. Pen ne manö pir alban u, hanip bi nöp manö pir alagpan; God nip u rö nöp manö pir alban. Ne ai ginig anig gipan?” ö ga.

⁵ Pida anig hagö, Ananaias niñöm, magö anibu nöp ap lug minöñ yan paköm böñ nöp uma. Anig gö niñöl gi, nibi bi gau ga anibu niñöm, aninän gö piñin gila.

⁶ Pen bi praj gau apöm, wip he mlö u walij wam wam göm, dam rigöl gila.

⁷⁻⁸ Pen nibin, nugmul nipe umö dam rigöl gila u niñaga. Nipe yöp söl magö ap midöm apjakö, Pida nip haga, “Minöñ naböñ kale ber u sikim gilö, mani anig unbö rö nöp raubal aka?” ga.

Hageia, nibin haga, “Raubal u dauub me u,” a ga.

⁹ Hageia, Pida nip haga, “Kale ber niñön ginig hag niñmil anig gipil? Bi Kub Ana nipe manö pir anibu niñagnab a gimil anig gipil? Nö?! Nagamul umajip, dam rigöl gipal bi gau midpal ajöñ it aui. Nöp u rö nöp ud arnig gaböl,” a ga.

¹⁰ Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp, Pida ma it au ap lug minöñ yan paköm uma. Bi praj ugan nugmul nip dam rigöl gila anibu apöm, nibin u rö nöp hadö böñ nöp uma u niñöm, nip dam nugmul nip rigöl gila böñ lau rigöl gila.

¹¹ Kraiss nip niñ udla nibi bi gau abe, nibi bi rimnap gau abe, nan ga anibu niñöm, magöñhalö aninän gö piñin gila.

Nan gagep rö rimnap ke ke gila

¹² Bi Jisas manö ud arep unbö migan lan nan gagep rö iru nöp nibi bi mideila an au gi mideila. Pen nibi bi God Manö niñöm Kraiss nip niñ udla gau, magöñhalö ap magum gimidal God sabe gep ram höñ adö “Solomon Ram Bada” a gimidal u. *

¹³ Nibi bi rimnap gau, Kraiss nip niñ udla nibi bi gau kalip niñlö aij a ga u pen, Kraiss nibi bi nipe midpal anibu, hon aige gun am kalip aip magum gun, a göm, piñin gila.

¹⁴ Pen pör pör nibi bi hain nibö iru yabit nöp, Bi Kub nip niñ udöm, nibi bi nöd nibö gau aip ap magum gimidal.

¹⁵ Jerusalem nibi bi, bi Jisas manö ud arep gau gila rö niñöm, nibi bi miña ga gau dap adan majö gof au löm, köp yad migan migan löm hagla, “Pida padiö, sidö mimtan nipe u kalip pak ñö, kamij linab,” a gila.

¹⁶ Nibi bi yöp ram minöñ Jerusalem söl au mideila gau, u rö nöp nibi bi nan ga gau udöm, nibi bi kijaki aion pi halö mideila gau udöm, daula. Daueila, kalip gilö, magöñhalö kamij la.

* 5:2: Ap 4:34-35 * 5:3: Jon 13:2 * 5:12: Ap 2:43; 14:3

Jisas manö ud arep bî gau kalîp gî naij göm nagî lîla

17 Anîg geila, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabiî u abe, bî nîneb nîpe bî Sadyusi gau abe, kale nan gagep rō anîg gîlō hib hon lagnab, a göm, bî Jisas manö ud arep gau kalîp nînlō mulu luga.

18 Kalîp mulu lugō, bî Jisas manö ud arep gau kalîp ud sîsî lōm, dam gapman kai kalîp nînlō, nagî lîla.

19 Nagî lîla u, pen nîn anîbu nōp sîbōn yan, Bî Kub hagō, ejol ap apōm, ajōn u hiîkōm, kalîp ut gî dam hōn arla. *

20 Hōn arlō, ejol haga, “Kale God sabe gep ram u ammim, nîbi bî gau kalîp, God gö pōr pōr mîdeinabōl manö aij u magōnhalō hag nî aij gîmim,” a ga.

21 Hagō, ram rua nînlō gî, God sabe gep ram u amōm, ejol u haga rō, nîbi bî gau kalîp îl göm manö hag nîla. Anîg göl hag nînlō nînlō gî, God nîp nan sabe gep bî kub yabiî u abe, bî nîneb nîpe gau abe apjakōm, bî manö ud asîkep gau kalîp magōnhalō wîñ allō, ap Kansol kub u magum gîlō, bî God sabe gep ram abad mîdep bî gau hag yuōm hagla, “Bî Jisas manö ud arep gau nagî libun u mîñi am ut gî dauim,” a gîla.

22 Hageila, bî God sabe gep ram abad mîdeila bî gau nagî lep ram u amōm nînla, bî Jisas manö ud arep gau mîdageila. Kale ado gî apōm hagla,

23 “Hon am nînbun, ajōn u gîñîbal rō mîdajîp, bî abad mîdep bî gau u rō nōp ajōn îl u nîn mîdajal u pen hon ajōn hiîkun, ram raul mîgan yan amun nînbun, bî ap mîdagajîp yabiî,” a gîla.

24 Anîg hageila, bî God sabe gep ram abad mîdeila bî kub kale u abe, God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, manö anîbu nînlōm, anîg göp nîhōn gî nab, a göm, gasî iru nōp nînla.

25 Anîg göl gasî iru nîn mîdlō nînlō gî, bî ap apōm kalîp haga, “Bî nagî lîbe gau, kale am God sabe gep ram u mîdōl göm, nîbi bî gau kalîp manö hag nîabōl,” a ga.

26 Anîg hageila, bî God sabe gep ram abad mîdeila bî kub kale u, bî nîpe

rîmnap kalîp ut göm, bî Jisas manö ud arep anîb gau kalîp udnîg arla. Amōm, Jerusalem nîbi bî gai i hanîp kabō ju paknabōl, a göm, kalîp hag gagla; agamîj ut gî daula.

27 Jisas manö ud arep bî gau kalîp agamîj ut gî Kansol ap magum gî mîdeila anî au daulō, God nîp nan sabe gep bî kub yabiî u kalîp haga,

28 “Kalöp, Jisas manö u hagagmim, a gun, manö klō gî hagun hagpun u pen hag wasō nînlō arō gîpun. Kale pen am Jerusalem nîbi bî kalîp magōnhalō Jisas manö u hag nînlō gî, hanîp hagpim, ‘Kale nōp Jisas nîp al pak lîbal,’ a gîpim,” a ga. *

29 Anîg hageila, Pida bî Jisas manö ud arep rîmnap aip hagla, “Nîbi bî manö hagpal u udagnabun; God manö nîpe u nōp udnabun! *

30 Jisas nîp mab ba lan al pak lîbe uma u pen, apîs bac bî sabe gîmîdal God u nōp gö, kauyan uraka.

31 Urakōm, God nîpe gö, am ram mînlōn kumi kabō adō lan au amōm, God nîmagō yîjîg lau adō mîdōp. Anîb u hon nînbun, nîpe nōp Kîn mîdōm, hanîp ud kamîn yunab. Nîpe hanîp Isrel nîbi bî mög nînlōm, nan si nan naij gîpun u, nîhōn gînlîg anîg gîpun, a gun, arō gîno, nîpe nînlōm nan naij gîpun u arō göm, hanîp ud kamîn yunab. *

32 God göp anîbu, hon amgō magō rîmîd mîgan hon ke nînlō, nîbi bî gau kalîp hag nîabun. Nîbi bî manö nîpe nînlō udōm hagōp rō nōp gî nabōl gau, God nîpe Ana Ut u kalîp nînlō, nîpe kalîp u rō nōp manö aij anîbu hag nî aij gö nînlōnabōl,” a gîla.

33 Bî Jisas manö ud arep gau anîg hageila, bî manö ud asîkep ap magum gî mîdeila anîb gau kalîp juōm hagla, “Kalîp bōn nōp al pak lun,” a gîla.

34 Anîg hagla u pen, anî anîb au bî ap mîdeila, hib nîpe u Gameliel. Nîpe bî Perisi, lo manö hag nîeb bî kale ap. Juda nîbi bî magōnhalō nîp nînlō aij a gîmîdōp. Bî Gameliel anîbu urakōm haga, “Bî ugan anîbi kalîp hagpe hōn arōl. Yad kalöp

* 5:19: Ap 12:7-10 * 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2

manö ap hag ñin,” a ga. Anig hagö, bi anib gau hag höj yula.

³⁵ Bi anib gau hag höj yulö niñöl gi, Gameliel nipe bi Kansol gau kalip haga, “Isrel bi gai i, kale bi gai i kalip niñön ginig gabim u, gasi niñ aij gimim gimim.

³⁶ Kale niñbim, nöd bi Dudas, yad bi kub a göm hagö, manö nipe hagdöp u niñ bi iru nöp, po hadred rö, niñ udmidal. Pen hainö bi rimnap nip al pak lilö, niñ bi manö nip niñ udmidal gau ke ke arla pis ga. *

³⁷ Pen hainö, hib hon udla ñin u, u rö nöp bi Judas Galili niñbö u haga, ‘Hon gapman gau aip pen pen gun, kalip ridik gi yunabun,’ a ga. Anig hagö, niñ bi iru nöp manö nip udöm, urak gapman aip pen pen gila. Pen mid damöm, bi anibu nip u rö nöp al pak lilö, niñ bi manö nip niñ udmidal gau ke ke arla pis ga.

³⁸ Anib u me, yad kalöp hagabin, bi manö kub hagabun gai i kalip gi naij gagmim. Kalip yiharini hag yube aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub ginim a gi wasö niñöm ap lugnab.

³⁹ Pen God nipe ke hagö ginaböl u, kale ke nöp nan ap gimim rö lagnab. Kalip gi naij gun, a ginabim u, kalip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen ginabim,” a ga.

⁴⁰ Gameliel anig hagö, bi gau haga rö niñöm, bi Jisas manö ud arep gau kalip haglö aueila, kalip nagit ud rapin pakus paköm, “Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yabit,” a göm, kalip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen bi Jisas manö ud arep gau, hanip niñön ginig anig gipal, a göm, niñagla. God hanip Jisas bi niñ kabö göl a göm gö, hanip anig gaböl, a göm, aij a gö niñöl gi, Kansol kub anibu arö göm arla. *

⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höj adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas niñpe Kraiss u manö aij u hag ñimidal.

6

Nan balu ñeb bi unbö mudun jini hag lila

¹ Pen mid damöm, niñ bi Jisas nip niñ udla gau iru yabit mideila. Pen Juda niñ

bi Grik manö nöp niñla gau, Juda niñ bi Aremeik manö yidun göl niñla gau, kalip hag göm hagla, “Niñbi adu kale gau kalip mani nan magö nan gau niñme li ñit aij gipal pen niñbi adu hon gau kalip niñme li aij gagpal,” a gila. *

² Anig hageila, bi Jisas manö ud arep unbö migan lan gau niñöm, niñ bi Jisas niñ udla gau magöñhalö wiñ allö aueila hagla, “Añ mam bi. Hon God Manö hag ñibun u arö gun, niñ bi gau kalip nan niñme li ñinabun u, kabö rö gagnab.

³ Anib u, kale bi unbö mudun jini niñmim hag libe, kalip wög anibu hag lino, wög anibu ginaböl. Pen God Ana kalip ajman rauöm gasi aij ñöb bi gau nöp niñmim hag limim.

⁴ Hon pen God nip sabe göl gi, niñ bi gau kalip God Manö u hag ñöl gi, gi mideinabun,” a gila.

⁵ Manö hageila anibu niñlö, kalip magöñhalö aij a gö, bi unbö mudun jini hag lila. Bi anib gau me: ap Sidipen u. Sidipen niñpe God nip niñ ud pidön yabit gimidöp. Ana Ut nip ajman rau midmidöp. Ap Pilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas niñpe daun kub Adiok niñbö. Niñpe nöd bi Juda wasö u pen hainö Juda niñbi bi gasi niñla rö niñ uda. Pen hainö niñpe Jisas nip niñ uda.

⁶ Bi unbö mudun jini anib gau hag löm, kalip dam bi Jisas manö ud arep bi gau mideila au daulö, kale God nip sabe göm, ñimagö nabic kalip adö lan lila.

⁷ Pen kale God Manö hag ñilö, arö niñöl gi, Jerusalem niñbi bi iru yabit nöp Jisas nip niñ udla. Pen bi God nip nan sabe gep bi gau iru yabit nöp Jisas manö aij u niñöm niñ udla. *

Sidipen nip manö kub hagla

⁸ God niñpe Sidipen nip ud aij yabit göm, pidön niñpe nip ñö, Sidipen niñpe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau, iru nöp niñbi bi mideila an gau gimidöp.

⁹ Pen Juda niñbi bi ram minöñ ke ke gau niñbö rimnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God nip sabe gimidal;

* 5:36: Ap 21:38 * 5:40: Ap 4:18 * 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13 * 6:1: Ap 4:35 * 6:7: Ap 2:41; 16:5

Juda magum gep ram anibu, “Miñi Nagi Midagpun Ram” a gimidal. Bi Juda anib gau, rimnap Sairini daun nibö, rimnap daun kub Aleksadria nibö, rimnap Silisia Propins nibö, rimnap Esia Propins nibö. Kale Sidipen ga rö niñöm, klö yabıl göm nıp manö pen pen hagla u pen,

¹⁰ God Ana nıpe Sidipen nıp gası aij yabıl ñö niñöl gı, bi Juda gau nıp manö niñön hagla u, gası niñ aij göm pen u rö nöp manö aij yabıl hagö, nıp pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale Sidipen nıp hag wasö niñöm, am bi manö pir alep rimnap kalıp agamij hag aij gılö, kale apöm hagla, “Hon niñbun, bi i nıpe Mosıs manö kalı kılın rıka u hag juöm, God nıp hag juöm göp,” a gıla.

¹² Kale manö pıral anıbu hageila, nıbi bi yıharıñ gau löm, bi manö ud asıkep gau löm, bi lo manö hag ñeb bi gau löm, hıbur kalıp u naij gö, Sidipen nıp manö kub hagnıg dam Juda Kansol kub mıdeila gau ud arla.

¹³ Damöm, bi manö pir alep rimnap halö daulö, kale hagla, “Hon niñbun, bi anıbi pör nöp God sabe gep ram uı i hag juöm, Mosıs lo manö kalı kılın rıka u hag juöm göp.

¹⁴ Pen nıpe manö ap pen haga niñno u, haga, ‘Jıas bi Nasared nibö u, hainö God sabe gep ram i gı naij göm, geınab, Mosıs manö hanıp hag ña gıpun u arö gun, manö hain nibö udun hain gınabun,’ a ga,” a gıla.

¹⁵ Pen Juda Kansol kub mıdeila bi gau, Sidipen nıp niñ ij halö löm niñla, mulu adıñ nıpe u ejol mulu adıñ rö la.

7

Sıdipen Juda Kansol Kub bi gau kalıp Kraıs manö aij u manö haga

¹ Kale manö pıral anıg haglö, God nıp nan sabe gep bi kub yabıl u Sidipen nıp haga, “Manö nöp hagpal anıbu niñö hagpal aka pir albal?” ö ga.

² Hageia, Sidipen haga, “Bapi mam bi, niñim! Bac itañ hon Ebrahim hadame nöp

daun kub Haran araga adö u, ram mınön Mesopodemia mıdeia magö u, God mailö aij ke halö mıdöp u nıp haga, *

³ ‘Ram mınön ne i arö gimön, nıbi bi ne gau arö gimön, ram mınön ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

⁴ “Hageia, Ebrahim ram mınön kub Kaldia mıdmıdöp u arö göm, daun kub Haran am mıdmıdöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram mınön kale mıdpim aui mıdmıdöp. *

⁵ Ñın anıbu God Ebrahim nıp mınön nabön mıgan ap hagaga. Apöm yıharıñ nöp mıdmıdöp. Ñın anıbu Ebrahim ñı pai ap rıkaga; yıharıñ nöp mıdmıdöp. Pen God Ebrahim nıp haga, ‘Hainö mınön nabön anıbi, ne udnabön. Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, mınön nabön anıbi u rö nöp udöm mıdeınaböl,’ a ga. *

⁶ Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nıbi bi rimnap ram mınön gau mıdlö, kalıp magöñhalö nagı löm, gı naij yabıl göm, nagı wög rö hag lılo, gılö niñöl gı, mı unbö po hadred (400) innab. *

⁷ Pen nıbi bi kalıp anıg geınaböl gau, yad pen pe kalıp gı naij gınabin. Nıbi bi ne gau, ram mınön anıbu arö göm, ap yıp sabe göl gı mıdeınaböl ram mınön i,’ a ga. *

⁸ Pen God Ebrahim nıp manö ap hag löm haga, ‘Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad mıdeınabin u me, niñañ hagape bi wañ hañ rıb gı dö gimim,’ a ga. Hagö, hainö Ebrahim ñı nıpe Aısak nıp yag dapöm, ñın unbö mudun jıñ mıdöm, ñın raleb u ñı u nıp wañ hañ rıb gı dö ga. Aısak pen Jekop nıp yag daua. Jekop nıpe pen ñı unbö mıgan lañ gau kalıp yag dauö me, hon Isrel nıbi bi il ke ke mıdpun. *

⁹ “Bac itañ hon anıbu gau, nımam nañı bi gau nımam hain Josep nıp gası naij niñlö, mulu lugö, bi rimnap ñılo, nıp rau dam ram mınön Ijip ud arla. Ud arlö, mıd aij

* 6:10: Luk 21:15

* 7:2: Jen 11:31; 12:1

* 7:4: Jen 11:31-12:5

* 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8

* 7:6: Jen

15:13-14; Eks 12:40

* 7:7: Eks 3:12

* 7:8: Jen 17:9-14; 21:4

* 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23

gaga u pen God nɪp hauɫ gaga. *

10 Nan mɪnɔr Josep nɪp auaiia u, God nɪpe nɪnɔm Josep nɪp abad mɪd aij gɪmɪdɔp. God nɪpe Josep nɪp gasɪ aij nɔm gɔ, Ijip Kin Pero, bɪ Josep i gasɪ nɪn aij yabɪɫ gɔp, a gɔm, nɪp hagɔ, mɪnɔn nabɔn Ijip abe, ram nan nɪpe gau magɔnhalɔ abe abad mɪdmɪdɔp. *

11 “Hainɔ nɪn ap kɪyɔ kub yabɪɫ u, ram mɪnɔn Ijip abe, ram mɪnɔn hon Kenan i abe auɔ, bac hon ram mɪnɔn Kenan i mɪdeila gau nan magɔ ulhai nɪnɔm, nan nɪnɛb ap mɪdageia, gasɪ mɪlɔ yabɪɫ lɪla. *

12 Pen nap kale Jekop manɔ ap nɪnɔ, nan magɔ iru nɔp ram mɪnɔn Ijip mɪdeia. Anɪb u nɪnɔm nɪ nɪpe gau kalɪp hagɔ, nan magɔ raunɪg Ijip arla.

13 Am rau dapɔm, nɪn pɪs gɔm, kauyan pen raunɪg arla. Arlɔ, nɪmam Josep kalɪp haga, ‘Mam bɪ, kale yɪp ban a gɪmim nɪnɛbim? Yad namam kale Josep nɔp,’ a ga. Hageia, Ijip Kin Pero manɔ anɪbu nɪnɔm haga, ‘U Josep nɪmam bɪ nɪpe gau e!’ ga. *

14 Josep pen, bap yad Jekop, nɪbi bɪ nɪpe gau aip yɪnɪd auɔl, a gɔm, manɔ hag yuɔ, nap Jekop nɪbi bɪ nɪnjuɔl mɪhau nɪganɔ ado gɪ da ajɪp bɔnɔ dan (75) rɔ udɔm, aip arla. *

15 Nap Jekop anɪg gɔm, ram mɪnɔn Ijip am mɪdɔm, uma. Mɪd damɔm, bac bɪ anɪb gau magɔnhalɔ um hakla. *

16 Pen hainɔ nɪ kale gau nap le damɔm, daun kub Sekem rɪgɔl gɪla. Wɪp rɪgɔl anɪbu, bac ilan Ebrahim, Hemor nɪ nɪpe gau kalɪp mani ap nɔm raua. *

17 “Pen God Ebrahim nɪp nɔd gɪnabin, a gɔm, manɔ hag la rɔ gɪnɪg gɔm ga u me, nɪbi bɪ hon Isrel ram mɪnɔn Ijip mɪdeila gau, nɪ pai rɪk damɔm rɪk dam dapɪl gɔm, iru yabɪɫ nɔp mɪdeila. *

18 Nɪbi bɪ hon Isrel iru nɔp mɪdeila nɪn anɪbu, ram mɪnɔn Ijip u kin hain nɪbɔ waiɔ la. Kin hain nɪbɔ anɪbu bac Josep nɪp nɪnɔga u me,

19 nɪbi bɪ hon gau gɪ naij yabɪɫ gɔm, manɔ klɔ hagɔ, nɪ pai kale gau yag dapɔm,

hɔn adɔ gau yulɔ, ke mɪdɔm ummɪdal. *

20 Anɪg gɪla u pen, nɪn anɪ au, ber mɪhɔp nɪ haɪ aij ke nɪbɔ ap yag dapɪl, hib nɪpe Mosɪs a gɪlɔ. Nɪ anɪbu nɪp rakɪn mɪhau nɪganɔ ram raul mɪgan gau nɔp pi gɪlɔ mɪdmɪdɔp. *

21 Hainɔ nɪnɔn anɪbu nɪp dam hɔn au yan lɪlɔ, Pero pai nɪpe u apɔm, nɪp nɪnɔm, dam nɪ yad, a gɔm, kabɔ laumɪdɔp. *

22 Nɪpe anɪg gɔm kabɔ lauɔ, kub gɔ, Ijip nɪbi bɪ kale nɪhɔn nɪhɔn gɪmɪdal u, nɪp hag nɪ aij gɪla. Nɪpe bɪ manɔ klɔ gɪ hagɔm, wɔg klɔ gɔm gɪmɪdɔp.

23 “Pen Mosɪs mɪ nɪpe unbɔ nɪnjuɔl mɪhɔp (40) inɔ, nɪbi bɪ yad Isrel kalɪp am nɪnɛm auɪn a ga.

24 Pen amɔm nɪnɔ, Ijip bɪ ap Isrel bɪ ap nɪp mɪnɔ magɔ pakaia. Mosɪs nɪnɔm, bɪ Isrel nɪp ud kamɪnɔ yuɔm, Ijip bɪ u nɪp bɔn nɔp al pak lɔ uma. *

25 Pen Mosɪs gasɪ nɪpe nɪnɔ u, ‘Nɪbi bɪ yad Isrel hagnabɔl, “God Mosɪs nɪp gasɪ nɔ, apɔm hanɪp ud asɪk yuɔ, mɪd aij gɪnabun,” a gɪnabɔl,’ a gɪ nɪnɔ u pen kale gasɪ anɪbu nɪnɔgla.

26 Pen ruɔ Mosɪs amɔm nɪnɔ, Isrel bɪ mɪhɔp pen pen gailɔ. Anɪg gɪlɔ nɪnɔm haga, ‘Bɪ me, kale mamil mɪhau mɪdpɪl; pen pen gabil u arɔ gɪl!’ a ga.

27 “Hageia, bɪ ap bɪ ap nɪp pakaia u, Mosɪs nɪp ud gɪdanɔ yuɔm haga, ‘Ne an hagɔ, bɪ kub mɪdmɔn, halɪp bɪ manɔ ud asɪkep rɔ abad mɪdpan?’

28 Ne rol Ijip bɪ u al pak lɪna u, mɪnɪ yɪp pen al pak lɪnɪg hagabɔn aka?’ ga.

29 Anɪg hagɔ, Mosɪs bɪ al pak lɪbin anɪbu nɪnɔbal, a gɔm, pɪnɪnɔ gɪ am ram mɪnɔn Midian amɔm, bɪ yɪharɪnɔ ap rɔ mɪdmɪdɔp. Nɪn anɪ au, nɪpe nɪbi udɔm, nɪ mɪhɔp yag daua. *

30 Anɪg gɔm yɪharɪnɔ nɔp mɪdɔ mɪ nɪnjuɔl mɪhɔp (40) ina. Hainɔ nɪn ap ram mɪnɔn kabɔ nɔp mɪdɔp Sainai Dum sɔl au mɪdɔm nɪnɔ, ejol ap apɔm, mab ur aɪn ap mɪtanɔ geia anɔ au waiɔ lɔ nɪnɔ. *

* 7:10: Jen 41:37-44

* 7:11: Jen 41:54; 42:1-2

* 7:13: Jen 45:1-4,16

* 7:14: Jen 45:9-11; 46:27

* 7:15:

Jen 46:1-7; 49:33

* 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32

* 7:17: Eks 1:7

* 7:19: Eks 1:11-22

* 7:20: Eks 2:2

* 7:21: Eks 2:3-10

* 7:24: Eks 2:11-15

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4

* 7:30: Eks 3:1-4

31 Anig geia Mosıs nıñöm, nan anıbu nıñön göp, a göm, am söl au apöm nıñö nıñöl gı, Bı Kub haga,

32 ‘Nahai itaŋ Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad mıdpin,’ a ga. Anig hageia, Mosıs, u Bı Kub nöp hagab, a göm, pıñıñ göm gıl gıl göm, he göm amgö nıñaga.

33 “Pen Bı Kub Mosıs nıp haga, ‘Mınöñ naböñ uı i am mıdpan rö, ma rırup ne u ud asık.

34 Ijip nıbi bı gau nıbi bı yad Isrel kalıp gı naij yabıtı gıpal, yad nıñbin. Kale mıtör gaböl u apdı nıñem, apem kalıp ud asık yunıg aubin. Anıb u, ne ado gı Ijip armön,’ a ga.

35 “Isrel nıbi bı nöd Mosıs nıp hagla, ‘Ne an hagö, bı kub mıdmön, halıp bı manö ud asıkep rö abad mıdpan?’ ö gıla. Pen hainö, God ejol nıpe hag yuö apöm, mab bıd mıtıñ geia aŋ au Mosıs nıp waiö lö, God nıpe ke Mosıs nıp nıbi bı kub kale mıdöm kalıp ud asık yuaŋ a göm, hag yua.

36 Pen Mosıs Ijip aramöm, nan gagep rö rımnap gau göm, nıbi bı nıpe Isrel kalıp udöm ñıg solwara ‘Atı’ a gıpal u amöm, nan gagep rö rımnap gau göm, hainö Isrel nıbi bı uı gı dam ram mınöñ aıpıtı nöp aŋ gau aramöm, nan gagep rö rımnap gau göl gı mıdmıdöp. Anıg gı mıdö mıdö, mı ñıñjuöl mıñöp (40) ina. *

37 “Mosıs nıpe nöp me nıbi bı Isrel kalıp haga, ‘God nıpe bı manö nıpe hagep ap, ñı kale ke bı yad rö ap, hag yuö, kalöp aunab,’ a ga.

38 Mosıs nıpe ram mınöñ aıpıtı nöp aŋ gau mıdeia; nıpe apıs bac hon aıp mıdeia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosıs nıp manö hag ña. Mosıs manö anıbu udöm hon Isrel nıbi bı hag ñıñab, a göm, God nıpe manö kamıñ anıbu Mosıs nıp ña. *

39 “Mosıs manö kamıñ anıbu hag ña u pen bac hon gau manö anıbu udagla. Kale Mosıs nıp hag juöm, ado gı Ijip arun, a göm, gası u nıñla.

40 Mosıs nımam Eron nıp hagla, ‘Bı ne Mosıs hanıp Ijip nıbö dauub u, nıp nıñön göp u nıñagpun. Anıb u, ne hanıp nan god rö rımnap gö, bı hon rımnap god gıñabön

anıb gau ud nöd arlö, hon hain arun,’ a gıla. *

41 Ñın anıbu nöp, god pıral kaj kau pı rö ap gı löm, yaur nan gau pak dap sabe gı ñıla. Kale ñımagö kale gıla u nıñöm, u god hon a göm, mıñ mıñ göl gı nan kub lau ñıñla. *

42 Anıg geila, God kalıp arö göm haga, ‘Anıg gıpal u, sıdö, rakın, gapı gau halöwatö sabe gılaŋ,’ a ga. Ñın anıbu kale nan anıb gau nöp sabe gıla u me, bı God manö hagep ap God Manö u kalı kılñ rıköm haga,

‘Isrel nıbi bı.

Kale nöd mı ñıñjuöl mıñöp ram mınöñ aıpıtı nöp aŋ gau ajmıdim ñın u,

kaj kau kaj sipsip nan gau pak yıp sabe gı ñagmıdim. *

43 Kale nan yıharıñ pıral mıñöp kale ke gıpe u

nıp nan pak sabe gı ñı mıdöl gı, gı mıdmıdim.

Nan anıbu, ap Molok a gımıdim,

ap gapı rö gı limim, Repan a gımıdim.

Nan god pıral anıb mıñau nöp,

sel ram gı ud ajöl gı, sabe göl gı mıdmıdim.

Gı mıdmıdim anıbu, yad kalöp hag yunö, am nagi mıdeinabim daun kub Babilon ba lau,’ a ga.

44 “Bac bı hon gau ram mınöñ aıpıtı gau mıdeila ñın u sel ram ud ajmıdal. Sel ram anıbu mıdeia u nıñöm, God hon aıp mıdöp a göm nıñmıdal. Sel ram anıbu, God manö haga rö nöp gı lılo mıdeia.

45 Hainö Josua bac bı hon aıp sel ram anıbu nap bı kale nıbö udla. Hainö, kale sel ram anıbu daueilö nıñöl gı, God nıpe nıbi bı ram mınöñ aui mıdeila gau yu gı yua. Sel ram anıbu mıdöm, mıd damöm, hainö Depid yag daula. *

46 Bac Depid, bı God nıñö aij ga bı u, nıpe God nıp hag nıñöm haga, ‘Ne yau a gö, yad ram nöp aij ap gı lıñö, ne God Jekop nöd sabe gımıdöp u, ram anıbu mıdeinabön,’ a ga. *

* 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33 * 7:38: Eks 19:3 * 7:40: Eks 32:1 * 7:41: Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27

* 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sa 7:1-16 * 7:47: 1Ki 6:1-38

47 Hageia pen God nipe yau a gaga. Hainö Solomon nipe God sabe gep ram anibu gi la. *

48 “Pen God adö i gilañ midöp u, nibi bi ñimagö udöm gi linaböl ram gau midageinab. Bi God manö hagep ap manö anibu hagöm haga,

49 ‘Bi Kub u haga,

“Ram minöñ kumi kabö adö lañ au sea kin yad rö adö au asik midem, minöñ naböñ it i ma yad abö gi löl gi midpin.

Yip nihön ram gi libe, yad han mideinam? Yad ram auai ake linam?

50 Nan gau magöñhalö ñimagö yad ke gi lagpin aka?” ga, a ga.

51 “Hon ke niñ aij gipun a gimim, nan si nan naj nöp gimim, God Manö niñagpim. Nahai bi gimidal rö nöp gipim. Ana Ut nipe kalöp gasi aij ñö niñbep, pen pör wasö gipim. *

52 Nahai bi gau, bi God manö hagep gau kalip magöñhalö gi naj gila. Bi God manö hagep hadame gau, ‘God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl u aunab,’ a gila. Pen nahai bi gau kale bi anib gau u rö nöp al pak lila. Pen miñi God Bi Wög Gi Ñeb aij yöl anibu auö me, kale nip mumug niñmim al pak libe. *

53 Pen God lo manö nipe u, ejol nipe gau kalip hag yuö daulö udpe, pen hagöp rö niñmim gagpim,” a ga.

Sidipen nip kabö ju pak lila

54 Sidipen manö anibu hagö niñöl gi, kalip mulu kal yabit lugö, meg magö hau ribiköm kal jula.

55 Pen Ana Ut nipe Sidipen ajman rau midö niñöl gi, nipe gilañ gi niñöm kumi kabö adö lañ au niña, God mailö aij unbö ke yabit nipe mideia niñöm Jisas nipe God ñimagö yijig kid lau adö urak mideia. *

56 Sidipen niñöm haga, “Niñim! Yad niñabin, kumi kabö adö lañ au ajöñ hiik midöp. Bi Ñi nipe u God ñimagö yijig kid lau adö urak midöp!” a ga. *

57 Sidipen anig hagö, rimid kale u ñimagö ud pit göm, adin magöñhalö

uraköm, manö blaö göm manö kub yabit hagöm, gi dö gi am nipe mideia arla.

58 Nip ud sis löm, dam dam daun kub anibu höñ adö yañ ud arla. Bi nip manö pir alla gau kal juöm, wañj mlö kale gau ud juöm, bi praj Sol mideia söl au yulö, nipe abad midö niñöl gi, kale Sidipen nip kabö ju pakla.

59 Nip anig göl paklö niñöl gi, Sidipen Bi Kub nip wiñ al hagöm haga, “Bi Kub Jisas, ana magö yad ud,” a ga.

60 Anig hagöm, kugom yimöm, wiñ kub al hagöm haga, “Bi Kub! Yip al pak laböl i, nan si nan naj gaböl u niñmön arö gimön,” a ga. Anig hagöl göm uma. *

8

1 Sidipen nip kabö ju pak lila ñin u, Sol söl au midöm, paj hagöm obi olete ga.

Jisas nibi bi nipe kalip ridik gi yulö, ke ke arla

Ñin anibu nöp, Jerusalem kai it göm, nibi bi Jisas niñ udla gau kalip gi naj yabit gila. Anig gilö, nibi bi Jisas nip niñ udla gau kale magöñhalö piñin gi, ram minöñ Judia gau abe, ram minöñ Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bi Jisas manö ud arep unbö migan lañ gau kale nöp Jerusalem mideila.

2 Pen God Manö hagöp rö nöp gimidal bi rimnap, Sidipen nip mög yabit gö, mitön kub yabit göl gi, wip dam rigöl gila.

3 Sol pen, nibi bi Jisas niñ udpal gau gi naj yabit ginabin, a göm, ram ram göl gi, nibi bi anib gau kalip haöwaö ttip gi dam nagit limidöp. *

Pilip ram minöñ Sameria amöm manö hag ña

4 Nibi bi Jisas nip niñ ud mideila gau piñin gi am ram minöñ ke gau gau mideila. Pen anib gau am midöm, Jisas manö aij u dam nibi bi anib gau kalip hag ñimidäl.

5-6 Bi ne Pilip u rö nöp am daun kub ap ram minöñ Sameria au midöm, nibi bi gau kalip, Mesaia aua manö aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe

* 7:51: Ais 63:10 * 7:52: Mad 23:31 * 7:55: Sam 110:1 * 7:56: Kol 3:1 * 7:60: Luk 23:34 * 8:3: Ap 9:1,13; 22:4; 26:9-11

ninjom, manö nipe nihon nihon haga u, rimid li ninj aij yabit gila.

⁷ Nipe nibi bi kijaki aion pi halö mideila gau iru nöp gö, nan anib gau aiö göm höj arla. Nipe nibi bi nimagö ma pino gö kila ga gau iru nöp abe, nibi bi ma gi ga be wa be ga gau iru nöp abe kalip gö, kaminj la.

⁸ Anig gö ninjol gi, nibi bi daun anibu hanmideila gau magorhalö mñ mñ yabit gila.

⁹ Pen daun kub anibu bi ap hanmidöp, hib nipe u Saimon. Nipe kuj göm, nan gagep rö rimnap gö, Sameria nibi bi gau magorhalö gasi iru yabit ninjmidal. Yad bi kub yabit midpin, a ga.

¹⁰ Saimon nipe anig geia, nibi bi hib mideia gau abe, nibi bi hib midageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp ninjom hagla, "Bi anibi nipe god 'Klö Kub' a gipun u nöp," a gila.

¹¹ Nan gagep rö gau pör gimidöp ninjom nibi bi gau gasi iru ninjom, manö haga rö nöp ninjmidal.

¹² Pen hainö Pilip apöm, God nibi bi udöm ram nipe kumi kabö laj au abad mideinab manö aij u abe, Jisas Kraisa manö aij nipe u abe, hag ñö, nibi bi gau kale manö nipe ninj udöm, ñig pakla.

¹³ Saimon nipe ke u rö nöp, Jisas nip ninj udöm ñig paka. Pilip arö, Saimon nip hain gö ninjol gi, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u ninjom, Saimon nipe aiö waiö ga.

¹⁴ Bi Jisas manö ud arep gau Jerusalem midlö ninjol gi, kalip manö ap hagla, "Sameria nibi bi God Manö ninj udpal," a gila. Kale manö anibu ninjom, Pida Jon kalip mihönj hag yulö, ram minönj Sameria arlö.

¹⁵⁻¹⁷ Ammil ninjöl, nibi bi gau Jisas nip ninj udlö, Bi Kub Jisas hib hagöm kalip ñig pak ñila u pen Ana U† nipe kalip auaga. Anib u, Pida Jon bi mihönj, Ana U† nipe kalip auaj, a gimil, sabe gimil, nimagö nabic cög kalip adö laj lölö, Ana U† nipe kalip añi añi aua. *

¹⁸ Kalpe mihönj nimagö nabic cög adö laj lölö, God nipe Ana U† nibi bi gau kalip ña u, Saimon ninjom, yad u rö nöp ginam, a göm, kalip mihönj mani yamöm haga,

¹⁹ "Mani i udmil, yip pidön anibu ñilö, yad nibi bi an an nimagö yad nabic cög adö laj linö, kale u rö nöp Ana U† udnaböl," a ga.

²⁰ Anig hageia, Pida haga, "God nan aij nipe yiharinj ñöb anibu, nihön ginig mani raunig gabön? Mani anibu ne ke pig hij gi lugnab!

²¹ Wög hol gipul u ne aip wasö. Hibur gasi midmagö ne ninj ud midpan u, God ninjö aij gagöp.

²² Nan si nan naj ginam, a gimön, gasi ninban u arö gimön, God nip sabe geinabön u, gasi naj yabit ninban anibu ninjom arö ginim rö löp," a ga.

²³ Yad ninbin, nan aij kale au nan yad rö midböp a gimön, ninjöm, gasi naj ninjöm, nan si nan naj gi midpan. Anib u, ne nan si nan naj gep magö u, nag wög gep bi rö midpan.

²⁴ Hageia, Saimon haga, "Köl mihönj Bi Kub u nip sabe gilö, nan yip ginim rö löp, a gimil hagabil anibu ganim," a ga.

²⁵ Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalip mihönj nihön nihön ga manö u abe, Bi Kub manö aij u abe, nibi bi gau kalip hag ñi pis göm, ado gi Jerusalem arnig, adan nab gau amöl gi, ram minönj Sameria aj au ram ritig aglö iru nöp nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ñöl gi arlö.

Pilip nipe bi Idiopia nibö ap nip Jisas manö aij u hag ña

²⁶ Pen Bi Kub ejol ap apöm Pilip nip haga, "Jerusalem nibö daun kub Gasa arbal adan mlö u arammön," a ga.

²⁷ Hagö, Pilip adan haga mlö anibu amöm ninja, bi kub ap, kaj hos tip gi dam ajöp nan bad adö laj asiköm, adan mlö anibu areia. Bi anibu nipe nibi kwin Kadaki, ram minönj kub Idiopia abad mideia nibi u nip wög göl gi, mani nipe u abad midmidöp. Pen nipe Jerusalem God sabe gep ram u amöm sabe göl gi mid pis göm,

²⁸ ado gi ram minönj Idiopia aramöm, God Manö adinj Aisaia kali kñi rika u udöm, amgö li ninjol gi areia.

* 8:15-17: Ap 19:6

29 Pen God Ana Pilip n+p haga, “Hos nan bad t+p g+ dam arab dan am söl ba au ammön, b+ an+bu aip armil,” a ga.

30 God Ana haga rö nöp, Pilip g+ dö g+ söl ba au amöm n+ja, b+ Idiopia n+bö an+bu, b+ God manö hagep Aisaia God Manö ad+ij kal+ kliñ r+ka u, amgö l+ n+ijöl g+ areia. Pilip n+ijöm haga, “Ne köp amgö l+ n+ijöl g+ arabön yagol u, manö il u an+g hagöp a g+mön n+ijabön aka wasö?” ga.

31 Hageia, n+pe haga, “N+bi b+ r+imnap rö y+ip hag ñ+lö n+ijem rö hagnam,” a ga. An+g hagöm Pilip n+p haga, “Ap adö aui as+kö hol aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö an+bu as+ka.

32 B+ an+bu God Manö ad+ij Aisaia kal+ kliñ r+ka an+bu amgö l+ n+jeia. Manö an+bu an+ijöl m+döp:

“N+pe kaj sipsip u+ g+ dam al pak l+bal rö nöp m+deia.

Kaj sipsip pi uñ r+klö, aiö g+ gagöp rö, n+pe u rö nöp manö ap hagaga.

33 Nan naj ap gaga u pen n+p manö pir alöm, g+ naj g+la.

N+p böñ nöp al pak l+lö uma u me, hainö b+ an rö m+döm,

‘An+g an+g g+m+döp,’ a g+ nab?” ö ga. *

34 B+ kub Idiopia n+bö u manö an+bu n+ijöm, Pilip n+p haga, “Manö hagab an+bi, God manö hagep b+ u n+pe ke hagab aka b+ ke n+bö ap n+p hagab?” ö ga.

35 Hagö, Pilip God Manö ad+ij amgö l+ n+ijaj+l u nöp il g+ hag dam dam, Jisas manö aij u hag ñ+ aij ga.

36 Pen an+g göl manö g+ damöl g+mil n+ijlö ñ+g ap m+deia. B+ an+bu Pilip n+p haga, “Ñ+g m+döp i y+ip ñ+g pak ñ+nabön aka?” ga. *

37 Hageia, Pilip haga, “Ne Krai n+p hi-bur gas+ m+dmagö yad n+ijö nöp n+ij u d+pin a geinabön u, yad nöp ñ+g pak ñ+nabin,” a ga. Hageia, b+ an+bu pen haga, “Jisas Krai n+pe God Ñ+ n+pe m+döp u, yad n+ij u d+pin,” a ga.

38 Hagö, kaj hos nan t+p g+ dam ajep adö as+k aueilö u, hos u halö an+b au l+mil, ñ+g yan ammil, Pilip b+ an+bu n+p ñ+g pak ña.

* 8:33: Ais 53:7-8 * 8:36: Ap 10:47 * 8:40: Ap 21:8

39 An+g göl ñ+g pak ñöm, go+ au aulö n+ijöl g+, ad+ij B+ Kub Ana n+pe Pilip n+p udöm, ke m+gan ap ud arö n+ijöl g+, b+ kub an+bu n+p n+ijaga. N+pe pen m+ñ m+ñ yab+l göl g+ adan ara.

40 Pen B+ Kub Ana n+pe Pilip n+p dam ram m+nöñ Asodas lö, n+bi b+ ram m+nöñ an+b gau daun ke ke m+deila gau kal+p magöñhalö Jisas manö aij u hag ñ+ dam dam, daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas n+p n+ij uda

1 Pen Sol n+pe B+ Kub manö aij n+ij udöm hain g+m+dal n+bi b+ gau kal+p al pak l+n, a göm, pör klö yab+l g+m+döp. Mañ ap n+pe am God n+p nan sabe gep b+ kub yab+l u n+p haga, *

2 “Y+ip köp r+imnap kal+ kliñ r+k ñaimön, yad dam Juda magum gep ram ke ke m+döp daun kub Damaskas amem, kal+p ñ+nabin. Köp an+bu kal+ kliñ r+kmön hagnöm, ‘Daun kub Damaskas au, kale n+bi b+ Jisas n+p n+ij u d+pal r+imnap Juda magum gep ram gau m+daiöl u, Sol n+p hagpe, kal+p nag+ löm, Jerusalem daun+m,’ a g+mön, kal+ kliñ r+kmön,” a ga.

3 Sol köp an+bu udöm, Damaskas söl söl gö n+ijöl g+, ad+ij mailö kumi kabö adö lan n+bö ap lugöm n+p n+ija.

4 Sol kaj hos adö lan n+bö ap lug m+nöñ yan pakö n+ijöl g+, manö ap n+p haga, “Sol, Sol, y+ip n+hön g+n+g g+mön pör g+ naj gabön?” ö ga.

5 Hageia, Sol haga, “B+ Kub, ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas, y+ip pör g+ naj gabön u nöp hagabin.

6 Pen ne urakmön, Damaskas ammön, b+ ap apöm nöp manö hagn+m rö n+ijmön g+mön,” a ga.

7 Pen b+ Sol aip aula gau manö magö u nöp n+ijöm, b+ n+me u n+ijagöm, gas+ m+lö löm, manö r+imnap hagagla.

8 Sol pen uraköm amgö hi+köm n+ja, amgö n+pe u böñ nöp we ga. An+g gö, b+ n+pe aip aula gau ñ+magö k+d n+pe u udöm, u+ g+ Damaskas arla.

* 9:1: Ap 8:3

9 Nip anig göl amgö we gö, ñig, nan magö nan gau ñiñagöm, ñin mihau nigan yiñharin nöp mideia.

10 Pen Jisas nip nin uda bi ap Damaskas mideia, hib nipe u Ananias. Bi anibu nipe nabon nina, Jisas nip haga, "Ananias!" a ga.

Hageia haga, "Bi Kub, yad midpin," a ga.

11-12 Hageia, Jisas haga, "Sol bi daun kub Dasas nibö u, God nip sabe göl gi, nabon ninöb, bi Ananias a gipal u nip am ud ninajip, amgö nipe we ga u ñil ninöb. Nipe miñi yip sabe göl gi midöp Judas ram u. Anib u, ne adan 'Yijig' a gipal u ammön, Judas ram u amjakmön kalip hagemön, 'Sol nip ninig auabin,' a gipal," a ga.

13 Jisas nipe anig hageia, Ananias haga, "Bi Kub. Yad ninbin nibi bi iru yabit nöp hagpal, 'Bi Sol anibu nibi bi nöp lau adö midpal Jerusalem gau kalip pör gi naj yabit göp,' a gipal.

14 Nipe miñi Damaskas i auöp u, bi God nan sabe gep bi kub gau köp rimnap nip ñilö, nibi bi an an hib ne haglö adö arnab gau, kalip nagil in, a göm, auöp," a ga.

15 Ananias anig hageia, Bi Kub nip haga, "Aru! Bi anibu wög rimnap yad ke nip hag labin. Nipe manö aij yad u Isrel nibi bi kalip hag ñöm, Isrel nibi bi wasö gau kalip hag ñöm, kin gau kalip hag ñöm ginab." *

16 Pen nipe ake ranö, iru marö gö ninöl gi, wög anibu ginab. Anig ginab u yad ke nip hag ñi aij ginabin," a ga. *

17 Bi Kub anig hageia, Ananias aramöm, Sol mideia ram u apjaköm, raul yan amöm, Sol nip nab+c cög adö lan ñimagö löm haga, "Mam Sol. Bi Kub Jisas nöp adan an au ap lugöm waiö la nina u, yip hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyan ñil ninmön, Ana Uñ nipe nöp am ajman raunim, a göm, yip hag yuö aubin i," a ga.

18 Ananias anig hagö ninöl gi, nan hag gat bad rö Sol amgö nip hariköl mideia u, wal gi lugö ninöl gi, adin amgö ñil nina. Amgö ninöm, urak aramöm, ñig paka.

19 Sol nan ninöm kto uda.

Sol Damaskas nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ña

Pen Sol nipe ñin rimnap nibi bi Jisas nip nin udla gau aip Damaskas midöl gi,

20 Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas nipe God Ñi nipe midöp manö aij u nibi bi gau kalip hag ña.

21 Nipe anig göl hag ñi midö ninöl gi, kale ninöm pa gil gil göm hagla, "Bi i me, Jerusalem nibi bi Jisas nip nin udla gau kalip gi naj gimidöp me! Miñi rimnap halö nagil dam, bi God sabe gep bi kub gau kalip ñinam a göm auöp," a gila. *

22 Pen Sol Jisas manö aij u hag ñi damöm, Jisas nipe nöp Mesaia u manö kabö göl yabit hagö, bi Juda Damaskas han mideila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

23 Pen hainö mid damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añil löm hagla, "Sol nip al pak lun," a gila.

24 Pen manö hagla anibu, bi ap ninöm Sol hag ña. Daun kub anibu, hadame nöp kabö waryö gi gigabö gila u me, adan ramö ajmidal gau, Sol nip alun, a göm, sidö an sibon yan ulin in li mideila.

25 Anig geila ninöm Sol bi nipe gau sibon an yan nip wadi migan kub ap yagöm, nagil adiköm, tip gi waryö anibu migan ap höñ adö adö lan nibö minön yan yulö, piñin gi ara. *

Sol Jerusalem am mideia

26 Sol Jerusalem amöm, nibi bi Jisas lau adö mideila gau aip mideinam, a geia pen kale ninöm, bi i Jisas bi nipe ap wasö, hanip al pak linig auöp, a göm, piñin gila. *

27 Anig geila, Banabas nipe Sol nip dam bi Jisas manö ud arep gau mideila au amöm, kalip haga, "Bi anibi nip ninmim piñin gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl gi, adan an au amöm, Bi Kub nip ninö, nip manö rimnap haga. Hainö am Damaskas nibi bi kalip piñin gagöm, Jisas manö aij u halöwatö nöp hag ña," a ga. *

* 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5 * 9:16: 2Ko 11:23-28 * 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33
* 9:26: Gal 1:17-19 * 9:27: 1Ko 9:1

28 Banabas anig hagö, Sol nıp udlö, kalıp aip Jerusalem mıdöm, daun kub anıbu mıgan mıgan gau amöm, Jisas manö aij u hałowatö yabıt nöp hag ña.

29 Pen bı Juda Grik manö nıñla gau nıp aip manö pen pen hag amıl apıl göm, nıp al pak lun, a göm, gası u nıñla.

30 Pen bı Jisas nıp nıñ udla rımnap manö anıbu nıñöm, nıp ut gı dam daun kub Sisaria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

31 Ñın anı anıbu au, ram mınönı Judia, Galili, Sameria gau, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau mıd aij gıla. Ana Ut nıpe kalıp abad mıd aij göm, pıdönı ñö nıñöl gı, kale kłö göm, Bı Kub nıp gası nıñöl gı mıdöm, nıbi bı rımnap halö Jisas manö aij u hag ñılö, kale u rö nöp Jisas nıp nıñ udla.

Pida Inias nıp gö urak ara

32 Pida ram mınönı ke ke gau gı ajöl gı, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau kalıp nıñ ajmıdöp. Anıg göl nıñ ajöm, mañ ap, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau kalıp nıñın, a göm, ram rıñıg aglö Lida ara.

33 Ram mınönı anıbu bı ap mıdeia, hib nıpe u Inias. Pen ñımagö ma nıpe gau kıla gö, kuö adö nıpe u nöp han mıdmıdöp mı unbö raleb jıñ ina.

34 Pida bı anıbu nıp haga, "Inias. Nan nöp göp u Jisas gö kamıñ lınab. Urakmön, kuö ne u yad aij gı," a ga. Anıg hagö nıñöl gı, magö anıbu nöp Inias nıp kamıñ lö uraka.

35 Inias uraköm gı ajö nıñöl gı, ram rıñıg aglö Lida nıbi bı gau abe, ram mınönı Seron nıbi bı gau abe nıp nıñöm, Bı Kub nıp nıñ udla.

Dabida uma, Pida gö, uraka

36 Pen Pida ram rıñıg aglö Lida anıbu mıdö nıñöl gı, nıbi Jisas nıp nıñ uda ap uma yöp daun kub Jopa au. Nıbi anıbu hib nıpe Dabida. Pen Grik manö hagöm nıp Dokas a gımidal. Nıpe nıbi bı gau kalıp abad mıd aij göm, nıbi bı mög gep rö gau kalıp wög gı ñımidöp.

37 Nıbi anıbu nıp nan gö hadö umö, nıp ñıg pak ñöm wip he dam ram raul mıgan adö lan lıla.

38 Jisas nıbi bı nıpe Jopa mıdeila gau manö ap nıñla, Pida ap mıdeia ram rıñıg

aglö Lida au. Lida daun kub Jopa söl au mıdöp, nıñöm kale bı mıhöp kalıp hag yulö, Pida mıdeia au ammil manö kłö hagmil haglö, "Ne hol aip yıñıd auö arun," a gılö.

39 Hagailö, Pida kalıp mıhönı aip Jopa amöm amjaklö nıñöl gı, nıp ut gı dam Dabida uma dam lıla ram raul adö lan arla. Ut gı ud areilö nıñöl gı, nıbi bı pałpał ap mıdeila gau, nıbi bı uma anıbu nöd kamıñ mıdmıdöp u, wałj mılö wałj rımnap kalıp yıharıñ ñımidöp gau, Pida nıp yamöl gı, mıtönı gı mıdeila.

40 Pida pen nıbi bı ap mıdeila anıbu gau kalıp hag hönı yanı yuöm, kugom yımöm, God nıp sabe göl gı, adö göm, wip he nıñöl gı haga, "Dabida, urak!" a ga. Hagö, Dabida amgö ñıl Pida nıp nıñöm, urak asıka.

41 Pida pen ñımagö kıd nıpe u udöm, ud urak ñöm, nıbi bı pałpał gau abe, nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau abe, kalıp magöñhalö wıñ alö aueila haga, "Dabida i," a ga.

42 Pen Pida anıg geia, manö anıbu Jopa nıbi bı magöñhalö nıñöm, nıbi bı iru nöp Bı Kub nıp nıñ udla.

43 Pen Pida nıpe daun kub Jopa anıbu, bı kaj kau hañ wög gımidöp bı ap aip ñın rımnap rapın mıdmıdil. Bı anıbu hib nıpe Saimon.

10

Ejol ap apöm Konilias nıp manö haga

1 Pen ami bı gau kalıp abad mıdmıdöp bı kub ap daun kub Sisaria mıdmıdöp. Hib nıpe u Konilias. Ami bı nıpe abad mıdmıdöp anıbu gau kalıp "Idali Ami Bı" a gımidal.

2 Bı kub Konilias anıbu aip, nıbi bı ram nıpe gau aip, God nıp nıñ udla. Juda nıbi bı nan kale rımnap mıdagmıdöp u, Konilias nıpe mani nan gau hałowatö ñımidöp. Pen nıpe God nıp pör sabe gımidöp.

3 Mañ ap sıdö gamıñ ga magö u, Konilias nıpe nabönı nıña, God ejol ap apöm haga, "Konilias!" a ga.

4 Hageia, Konilias pıñıñ göm nıp nıñ ij halö löm haga, "Bı kub, yıp nıhönı hagabön?" ö ga.

Hageia, ejol u nɪp haga, “Ne God nɪp sabe gɪmön, nɪbi bɪ mög gep gau kalɪp nan haʔowatö ñimön gɪpan u, God nöp aij göm nöp hauʔ gagöp.

⁵ Ne bɪ rɪmnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bɪ Saimon Pida a gɪpal u nɪp haglö aunɪm.

⁶ Nɪpe Saimon, bɪ kaj kau hañ wög göp u aip mɪdpil ñig solwara goʔ au,” a ga.

⁷ Pen ejol manö anɪbu hagöm arö nɪñöl gɪ, Konilias bɪ wög nɪp gɪ ñɪmɪdil mɪhau abe, ami bɪ God nɪp nɪñ uda ap abe hagö aueila,

⁸ kalɪp ejol u manö nɪhön nɪhön haga u hag ñɪ aij göm hag yuö, Jopa arnɪg hadla.

⁹ Kale am am adan aɲ au hanla. Ruö am am, sɪdö aɲ aulɪk magö u, Jopa söl söl gɪla. Magö anɪbu Pida God nɪp sabe gɪnɪg ara ram adö laɲ mɪgan u.

¹⁰ Nɪpe amöm, God nɪp sabe gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, nɪp kɪyö kub yabɪʔ la. Pen nɪbi bɪ nɪpe gau nan magö lau gɪlö nɪñöl gɪ, nɪpe naböñ ap nɪña.

¹¹ Pida nɪpe naböñ nɪñöm nɪña, kumi kabö adö laɲ mɪgan hiɪköm, wadɪ kub ap ñon mɪlö mɪhau mɪhau goʔ lap lap adɪköl mɪdeia aɲ au lug lug mɪnönɪ il yaɲ luga.

¹² Wadɪ mɪgan anɪb yaɲ kaj, wal wayön, re, yaur ke ke gau magöñhalö nöp mɪdeia.

¹³ Manö ap pen nɪp haga, “Pida, urakmön nan ñɪñeb anɪb yagol gau pak ñö?,” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bɪ Kub. Wasö yabɪʔ! Nɪhön gɪnɪg ñö? a gɪmön hagpan? Hon Juda nɪbi bɪ nan hil gep anɪb gau nan rɪmnap ñɪñagpin yabɪʔ,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anɪbu kauyaɲ haga, “Nan nɪhön nɪhön God nan ñɪñeb a ga gau, hil gep a gɪmön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anɪbu, ij mɪhau nɪgaɲ ga. Hainö me, nan wadɪ kub anɪbu ado gɪ kumi kabö adö laɲ ara.

¹⁷ Anɪg gö, Pida naböñ nɪñbin anɪbu nɪhön gɪnab, a göm, gasɪ iru nɪñ mɪdö nɪñöl gɪ, Konilias bɪ hag yuö nɪp hagnɪg aula bɪ kabö u adan il au apjakla.

¹⁸ Apjaköm hagla, “Bɪ Saimon Pida au mɪdöp aka?” gɪla.

¹⁹ Pida naböñ nɪñajɪp anɪbu gasɪ nɪñöl gɪ mɪdö nɪñöl gɪ, God Ana nɪp haga, “Ne nö?! Bɪ mɪhau nɪgaɲ nöp uʔhai nɪñ auaböl.

²⁰ Anɪb u, urakmön ram au gɪyaɲ arammön. Yad ke kalɪp hag yunö auaböl. Anɪb u, auö aip arun a gaiöl u, gasɪ iru nɪñagmön aip armön,” a ga.

²¹ God Ana anɪg hagö, Pida au yaɲ amöm bɪ anɪb gau kalɪp haga, “Bɪ uʔhai nɪñabim bɪ u, yad me i. Yɪp manö ap hagnɪg aubim aka?” ga.

²² Hageia, hagla, “Bɪ kub Konilias, ami bɪ gau kalɪp abad mɪdöp bɪ kub u hanɪp hag yuö auabun. Nɪpe God nɪp nɪñ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai nɪp nɪñlö kalɪp magöñhalö aij göp. Pen nɪpe naböñ nɪña, God ejol ap apöm nɪp haga, ‘Ne bɪ rɪmnap yuö, am Saimon Pida nɪp uʔ gɪ daulö, manö hagainɪm u nɪñmön,’ a ga,” a gɪla.

Pida Konilias ram ara

²³ Anɪg hagailö, Pida kalɪp hagö ram raul mɪgan amöm hanla.

Ruö Pida, bɪ Jopa nɪbö Jisas nɪp nɪñ udla rɪmnap udöm, Konilias yua bɪ ugan anɪbu aip am am adan aɲ au hanla.

²⁴ Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias nɪpe Pida auab, a göm, nɪbi bɪ nɪpe gau abe, mɪdeimam nɪpe gau abe, kalɪp wiñ alö ap magum gɪ mɪdeila.

²⁵ Pida nɪpe amöm ram raul arnɪg gö nɪñöl gɪ, Konilias nɪp nable paköm, nɪp bɪ kub a göm, am ma il nɪpe au kugom yɪma.

²⁶ Anɪg gö nɪñöl göm, Pida pen nɪp ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp bɪ ap me,” a ga. *

²⁷ Hagö, urakö nɪñöl gɪ, manö hagöl gɪ, ram raul mɪgan yaɲ arlö. Ammil Pida nɪña, nɪbi bɪ iru nöp ap magum gɪ mɪdeila.

²⁸ Pida kalɪp haga, “Kale ke nɪñbim, hon Juda nɪbi bɪ asi masɪ gɪ aij gɪpun. Juda nɪbi bɪ wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböñ nɪñnö, God yɪp manö ap haga. Nɪpe manö haga anɪbu, yad nɪbi bɪ rɪmnap asi masɪ mɪdpal, a gem, kalɪp asi masɪ gɪnam rö lagöp.

* **10:14:** Lep 11:1-47; Esi 4:14 * **10:15:** Mak 7:15,19 * **10:26:** Ap 14:13-15; Rep 19:10

29 Anib u niñem me, Konilias manö hagöp u niñem arö gagpin; hagöp rö niñem aubin. Anib u, yip niñhön ginig hagpe aubin?" ö ga.

30 Pida anig hageia, Konilias haga, "Yad ruö nöp me, miñi sidö gamiñ göp magö u rö, ram raul miñgan yañ God nip sabe gi midöl gi niñnö, bi waij rud yabiñ yima ap apöm, midainö ba au uraköl mideia.

31 Nipe yip haga, 'Konilias, ne God nip sabe gimön, mani nan gau niñi bi nan midagöp gau kalip hañwafö niñmön gipan u, God niñöb.

32 Anib u me, bi rimmnap hag yuö, daun kub Jopa amöm, Saimon hib nipe ap Pida a gipal u, nip ut gi dauöl. Nipe Saimon bi kaj kau hañ wög göp u aip midpil niñ solwara goñ au,' a ga.

33 Ejol u yip anig hagö, yad yinid nöp bi yad rimmnap hagnö, nöp am ut gi dauajal, yip aij göp. Hon niñi bi aui God pig midpun rö, Bi Kub manö kalip hag niñmön, a göm, nöp hag yuö auban u, miñi hanip hag ñö niñjun," a ga.

Pida Konilias niñi bi nipe gau kalip manö hag ña

34 Konilias anig hageia, Pida haga, "Yad miñi niñbin, God nipe, bi söñ aui niñbö nöp bi aij, bi milö gau niñbö bi naij, a göm, niñagöp. *

35 Ram miñnöñ ke ke gau niñbö, it ke ke gau niñbö, niñi bi an an God nip niñöm ana udöm, manö nipe niñöm hagöp rö ginaböl gau, kalip magöñhalö udnab.

36 Pen God nipe hanip Isrel niñi bi manö aij yua u niñbim. Yad ke aip jim ñöl midlan, a göm, God nipe Jisas Krai nip hag yua. Jisas Krai nipe nöp me, niñi bi gau magöñhalö Bi Kub kale midöp.

37 Kale ke niñbim, Jon bi niñg pak ñeb u, niñg pak ñöl gi, manö aij anibu it göm, ram miñnöñ Galili hag ña. Anig göl hagö, hag damöm, hag damöm, niñi bi ram miñnöñ Isrel midpal gau magöñhalö niñla. *

38 Pen kale niñbim, Jisas Nasared niñbö u God aip midöm, Ana Ut u nip ñö, abad

midö niñöl gi, klö nipe nöp udöm, ram miñnöñ ke ke gau magöñhalö ajöl göm, niñi bi gau gi aij göl gi, niñi bi Seden kalip gö uñham mideila gau kalip gö, kamiñ limidöp. *

39 "Pen Jisas Juda niñi bi ram miñnöñ kale gau gi ajöl göm, Jerusalem gi ajöl göm, ga ga rö hon amgö hon ke niñno u hagabin. Pen hainö nip mab ba lan al pak lilö uma.

40 Uma u pen niñ mihöp midöm, God gö, niñ mihau niñgan u kauyañ uraköm, am waiö lö amgö niñno.

41 Niñi bi magöñhalö nip amgö niñagla. God hanip niñi bi hag la gau nöp Jisas nip amgö niñno. Nipe umöm urakö niñöl gi, aip midun jim ñöl nan niñjun niñg niñno. *

42 Jisas hanip haga, 'Manö aij yad u niñi bi gau kalip hag niñmim hagnim, "God haga rö me, hainö Jisas niñi bi kamiñ mideinaböl gau abe, niñi bi umnaböl gau abe, kalip magöñhalö manö kub hagnab," a gimim,' a ga. *

43 Pen adö anibu, bi God manö hagep gau magöñhalö Jisas Krai nip hagöm hagla, 'Niñi bi an an Krai hib klö yabiñ nipe u udnaböl gau, nan si nan naij gipal u, God niñöm arö ginab,' a gila," a ga. *

Juda niñi bi wasö gau Ana Ut udla

44 Pen Pida anig göl manö hag midö niñöl gi, Ana Ut nipe niñi bi niñ mideila gau kalip magöñhalö aua. *

45-46 Ana Ut kalip auö, kale manö ke nöp, hañ ke nöp hagöl gi, God hib nipe haglö adö arö, Juda niñi bi Jisas nip niñ udla Pida aip Jopa niñbö aula gau, God Juda niñi bi wasö gau kalip Ana Ut ña me u, a göm, aiö waiö gila.

Pida pen haga, *

47 "God nipe Ana Ut hanip ña rö u, miñi niñi bi gai i kalip u rö nöp ñöb. Anib u, kale niñg paknabun, a gilö, niñi bi rimmnap kalip wasö göl rö lagöp," a ga.

48 Pida anig hagöm bi nipe rimmnap kalip haga, "Niñi bi gai i kalip Jisas Krai hib nipe hagnim niñg pak niñmim," a ga. Niñg pak niñlö niñöl gi, kale hagla, "Pida, ne

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11 * 10:37: Mad 4:12-17 * 10:38: Mad 3:16; Luk 4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43 * 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5 * 10:43: Ais 53:5-6; Jer 31:34 * 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6

hon aip ñin pro magö ap aui m+daimön,” a gila. Haglö, ñin pro magö ap kalip pig m+deia. *

11

Pida Jerusalem arö n+ip manö hag gila

1 Pen Jisas manö ud arep bi gau abe, ram m+nöñ Judia n+ibi bi Jisas n+ip n+ñ udla gau abe n+ñla, Juda n+ibi bi wasö gau r+imnap God Manö n+ñ udla.

2 An+ib u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bi wasö gau u rö nöp hañ r+ib gi dö göl, a g+m+dal bi gau, Pida n+ip kal göm hagla,

3 “Ne n+hön g+n+ig bi hañ r+ib gi dö gagpal gau ram kale ammön, kalip aip nan j+m ñöl ñ+nabön?” ö gila. *

4 An+ig hagaila, Pida daun kub Jopa m+dom naböñ n+ña aiud u kalip hag ñöl gi haga,

5 “Yad daun kub Jopa m+dem, God n+ip sabe gi m+dem, naböñ n+ñnö, kumi kabö adö lañ n+bö, wad+ kub ap rö ñon mlö m+hau m+hau gol lap lap ad+iköl m+deia lug lug il yad m+dainö au ap luga. *

6 Auö, yad wad+ an+ibu m+deia söl au amem n+ñnö, kaj, wal wayöñ, re, yaur gau gau magöñhalö m+deia.

7 Pen manö ap y+ip haga, ‘Pida, ne urakmön nan an+ib yagol gau pak ñöñ,’ a ga.

8 “Hageia, yad pen hagnö, ‘Bi Kub. Wasö yab+! N+hön g+n+ig ñöñ a g+mön hagpan? Hon Juda n+ibi bi nan hil gep an+ib gau nan r+imnap ñ+nagpin yab+,’ a g+nö.

9 “An+ig hagainö, manö an+ibu kauyan haga, ‘Nan n+hön God nan ñ+n+eb a ga gau, hil gep a g+mön hagagmön,’ a ga.

10 Ga an+ibu, ij m+hau n+gan ga. Pen hainö nan wad+ kub an+ibu ado gi kumi kabö adö lañ ara.

11 “Pen magö an+ibu nöp, bi m+hau n+gan ram han m+dainö u apjakla. Bi an+ib gau bi kub Konilias, Sisaria n+bö hag yuö, y+ip u+ g+n+ig aula.

12 God Ana y+ip haga, ‘Gas+ iru n+nagmön, kalip aip haöw+ö armön,’ a ga. An+ig hageia, yad mam Jisas manö n+ñ udpal

unbö kagol j+ñ udem, kalip aip Konilias ram u arno.

13 Amjakno, Konilias haga, ‘Ejol ap apöm y+ip haga, “Bi r+imnap hagaimön, daun kub Jopa amöm, bi ap Saimon Pida a g+pal u n+ip u+ gi dauöl.

14 U+ gi daulö, n+ipe nöp manö r+imnap hag ñö, n+ibi bi ram ne aip m+dpim gau, God kalöp magöñhalö ud kam+ñ yuö, n+ibi bi n+ipe m+deinabim,” a ga,’ a ga. *

15 “Konilias y+ip an+ig hagö, yad il gem manö hag ñ+nö n+ñöl gi, Ana U+ n+ipe han+ip nöd aua rö, n+ibi bi an+ib gau kalip u rö nöp aua. *

16 An+ig gö, Bi Kub han+ip nöd haga manö u gas+ n+ñnö. N+ipe haga, ‘Jon kal+ip ñ+n+ig pak ña u pen söl m+döp God n+ipe kalöp Ana U+ u pak ñ+nab,’ a ga. *

17 Pen hon Bi Kub Jisas Krais n+ip n+ñ udno ñ+n u, God nan aij yab+ han+ip ña rö, kalip u rö nöp ña. An+ib u, yad aigöl gem God n+ip, ‘An+ig gagmön,’ a g+bnep?” ö ga.

18 Pida an+ig hageia, bi n+ip manö kal hag gila gau manö haga u n+ñöm, manö kal r+imnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö n+ñöl gi hagla, “Han+ip nöp wasö; Juda n+ibi bi wasö gau u rö nöp, nan si nan naj g+pal u, n+hön g+n+ig an+ig g+pun, a göm, n+ip sabe geinaböl u, n+ipe n+ñöm, nan si nan naj g+pal gau arö göm, kam+ñ pör m+dep magö u kalip ñ+nab,” a gila. *

Adiok n+ibi bi Jisas manö aij u n+ñ udla

19 Pen S+ipen n+ip kabö ju pak l+la ñ+n an au, bi Juda Jerusalem m+deila gau, n+ibi bi Jisas n+ip n+ñ udla gau kalip gi naj yab+ gilö, kale piñ+ñ gi ke ke arla. R+imnap piñ+ñ gi ram m+nöñ Pönisia arla, r+imnap piñ+ñ gi ram m+nöñ ñ+n+ig r+ib gus ga airan Saipras arla, r+imnap piñ+ñ gi daun kub Adiok arla. Amöm, Jisas manö aij u Juda n+ibi bi wasö gau kalip hag ña+gla, n+ibi bi kale ke Juda kai ju am an+ib gau m+dm+dal gau kalip nöp hag ñ+la. *

20 Pen n+ibi bi Jisas manö aij u n+ñ udla r+imnap Saipras n+bö, r+imnap Sairini daun n+bö, piñ+ñ gi Adiok amöm, Bi Kub Jisas

* 10:48: Ap 2:38 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27 * 11:19: Ap 8:1-4

manö aij u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñila.

²¹ Bi Kub klö nipe u kalip aip m+deia u me, nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ñilö, nibi bi iru nöp Bi Kub nip n+ñ udla.

²² Pen Jerusalem nibi bi Jisas nip n+ñ udla gau, manö an+bu n+ñöm, bi kale Banabas nip haglö, Adiok ara. *

²³ Banabas nipe Adiok amjaköm n+ña, God nipe nibi bi an+bu gau mög n+ñöm gö, Jisas manö aij u n+ñ udla. An+bu u me, nipe ñiñi löm, kalip manö r+mnap halö hag ñöl gi haga, “Bi Kub nip n+ñ udpim u arö gagmim; nip añi nöp hibur gasi midmagö kale an dan n+ñ ud pidöñ gimim, cig göl gi midaimim,” a ga.

²⁴ Banabas nipe bi aij yöl. Ana U+ nipe Banabas apöm ajman+raum+döp. Nipe Jisas manö aij u böñ nöp n+ñ uda. Nipe Jisas manö aij u nibi bi gau hag ñö, nibi bi iru nöp Bi Kub nip n+ñ udla.

²⁵ Banabas pen bi Sol nip am daunam, a göm, daun kub Dasas ara. *

²⁶ Banabas Dasas amjaköm, Sol nip u+hai n+ñöm, u+ gi ado gi am Adiok amöm, mi añi an+bu nibi bi Jisas nip n+ñ udla gau kalip Jisas manö aij u hag ñöl gi midailö. Adiok nibi bi Jisas Krai nip n+ñ udla gau, nöd hib ñöm Krai Nibi Bi a gila.

²⁷ Ñin an an+bu au, bi God manö hagep r+mnap Jerusalem nibö Adiok arla.

²⁸ Amöm, God Ana nipe bi kale ap Agabas nip gasi ñö haga, “Kiyö kub yabit ram m+nöñ magöñhalö l+ñig gab,” a ga. Hagö, haga rö kiyö kub yabit u, gapman bi kub Klodias abad midmidöp ñin u aua. *

²⁹ Anig göl kiyö kub la n+ñöm Adiok nibi bi Jisas nip n+ñ udla gau hagla, “Nibi bi Jisas manö aij u n+ñ udpal r+mnap ram m+nöñ Judia gau midlö n+ñöl gi, kalip kiyö kub yabit löp u, hon añi añi kalip mani r+mnap magum gun ñun,” a gila.

³⁰ Anig hagöm, mani li magum göm, Banabas aip Sol aip kalip ñöm hagla, “Kale bi m+höñ mani i dammil, Krai nibi bi nipe abad midpal bi kub gau kalip ñil,” a gila. *

* 11:22: Ap 4:36

* 11:25: Ap 9:30

* 11:28: Ap 21:10

* 11:30: Ap 12:25

12

Herod Jems nip al pak löm, Pida nip nag+ la

¹ Ñin an an+bu au, gapman bi kub Herod, nibi bi Jisas n+ñ udla gau r+mnap kalip gi naj göl gi, dam nag+ löl gi ga.

² Ami bi nipe gau r+mnap hagö, Jon n+mam Jems nip ru mlö kid udöm böñ nöp al pak löl uma.

³ Herod hagö an+g geila, Juda nibi bi gau n+ñöm ñiñi lila. Ñiñi lila u, Herod n+ñöm, Pida nip u rö nöp hagö, dam nag+ lila. Gila an+bu, Juda nibi bi Bred Yis Halö Ñ+ñagep ñin an au gila.

⁴ Herod Pida nip an+g göl dam nag+ löm, ami bi unbö raleb böñ dan (16) kalip nime li y+gwo mlö y+gwo mlö löm haga, “Sidö an sibön yan bi m+hau m+hau abad nöp midaimim,” a ga. Herod gasi nipe u ke n+ñöm haga, “Pasopa ñin u ap arainim me, hainö Pida nip dam nibi bi m+deinabol an au amun manö kub hagnabun,” a göm n+ña.

⁵ Pida nipe an+g göl nag+ midö n+ñöl gi, nibi bi Jisas nip n+ñ udla gau Pida nip gasi n+ñöm, klö göm God nip sabe göl gi nöp mideila.

⁶ Pen gapman bi kub Herod Pida nip manö kub hagnam, a göm, n+ña ñin an+bu nöp sibön au yan, Pida nip sen m+höp ad+köm, ami bi m+hau böñ lap lap n+ñ midlö n+ñöl gi, Pida an yan haneia. Ami bi r+mnap u rö nöp adan it u n+ñ mideila.

⁷ Pen ad+ñ Bi Kub ejol nipe ap urak midö n+ñöl gi, mab m+ñan rö am nag+ lep ram raul m+gan u ara. Ejol an+bu am Pida nip r+glöm pak n+ñöm haga, “Y+ñ+d urak!” a ga. Hagö, Pida urakö n+ñöl gi, sen nip ad+kla u hub+ka.

⁸ Ejol Pida nip haga, “Dip nag+ ne u p+g l+mön, ma r+rup ne u g+mön gi,” a ga. Hagö, Pida ejol haga rö nöp gö, ejol u pen haga, “Wañj mlö kub ne u y+mö, yad aip arul,” a ga.

⁹ Hagö, wañj mlö kub nipe u y+möm, ram raul m+gan m+deia u arö göm, ejol u aip hadlö. Ejol ga an+bu, Pida nipe hag n+ña e, u naböñ n+ñabin a göm n+ña.

10 Pen ami bɪ nɪŋ mɪdeila ajõŋ iɫ mɪhau hil gɪmil, ajõŋ klõ yabɪɫ ain udõm gɪla ajõŋ hõŋ yaŋ u ke hiɪkõ nɪŋõl gɪ, hõŋ arlõ. Ammil, adan aŋ gau amõl gɪ Pida nɪŋa, ejol u mɪdageia. *

11 Anɪg ga nɪŋõm Pida haga, “Mɪñi nɪŋ aij gɪpin. U Bɪ Kub nõp, ejol nɪpe u hag yuõ, ap gapman bɪ kub Herod yɪp nagɪ pɪdõŋ lõp u hubɪk yuõp. Gapman bɪ kub Herod abe, Juda nɪbi bɪ gau abe, nan naij yɪp gɪnɪg gɪpal u, gõl rõ lagõp,” a ga.

12 Anɪg hagõm, gasɪ nɪŋ aij gõm, bɪ ne Jon Mak nɪme Maria ram u ara. Ram anɪbu nɪbi bɪ iru nõp apõm, God nɪp sabe gɪ mɪdeila.

13 Pida apõm, ajõŋ u pa gu gu gõ, pai Roda, ram anɪbu wõg gɪmɪdõp u ajõŋ u hiɪknɪg aua.

14 Pai anɪbu ajõŋ apõm nɪŋa, Pida maj mɪgan u nõp hageia. Nɪpe anɪg nɪŋõm, ñiñi yabɪɫ lõm, hauɫ padõ ajõŋ hiɪkaga; am nɪbi bɪ gau kalɪp haga, “Pida ap mɪdõp hõŋ yaŋ,” a ga.

15 Hageia, kale hagla, “Ne hauɫ alajɪp hagabõn,” a gɪla. Anɪg hageila, nɪpe klõ yabɪɫ gõm haga, “Piral hagagɪn; nɪŋõ yabɪɫ hagabin. Pida mɪdõp hõŋ yaŋ,” a ga. Hageia hagla, “U ana nɪpe u rõ lõp ap mɪdõp,” a gɪla.

16 Pen Pida nɪpe ajõŋ u kauyaŋ pak gu gu gõ gõ gõ, am ajõŋ u hiɪkõm nɪŋla, Pida nõp mɪdeia nɪŋõm aiõ yabɪɫ gɪla.

17 Aiõ gɪlõ nɪŋõl gɪ, Pida kalɪp ñin mɪɪc gɪ ñõm haga, “Manõ hagagmim!” a ga. Anɪg hagõm, nagɪ lep ram mɪdõ nɪŋõl gɪ, God ejol ap yuõ apõm, nɪp nɪhõn nɪhõn gõm daua manõ u kalɪp hag ñõm haga, “Manõ anɪbi Jems abe, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udpal gau abe, kalɪp hag ñimim,” a gõm, ke mɪgan ap ara.

18 Ruõ ram ruõ nɪŋõl gɪ, ami bɪ gau Pida mɪdageia u nɪŋõm, nɪhõn gõp, a gõm, hag ap ran ap lugõl gɪ mɪdeila. Piñiŋ gõm, “Mai,” a gõm, uɫhaila u pen nɪŋagla. *

19 Herod ami bɪ anɪb gau kalɪp, Pida nɪp yɪŋɪd uɫhai nɪŋmim dauim, a gõ, uɫhai wasõ nɪŋlõ, kalɪp manõ kub hagõm, manõ

hagõ ami bɪ nɪpe rɪmnap ami bɪ anɪb gau bõŋ nõp al pak lɪla.

Herod uma

Hainõ Herod ram mɪnõŋ Judia arõ gõm, am daun kub Sisaria mɪdmɪdõp.

20 Herod am Sisaria mɪdõm, daun kub mɪhõp Daia Saidon nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋõ mulu luga. Pen Daia Saidon nɪbi bɪ apõm, bɪ Herod ram nɪpe abada bɪ Blasdas nɪp mɪtõŋ gɪ ñõm hagla, “Hanɪp põr kɪyõ lõ, apun Herod ram mɪnõŋ nɪpe i nan magõ rau ud arbun halõ. Anɪb u, hanɪp kal kal juagmim; agamɪj jɪm ñõl mɪdaiun,” a gɪla. Hageila, Blasdas nɪpe pen haga, “U nɪŋõ hagpim,” a ga.

21 Pen Herod manõ anɪbu nɪŋõm, ñin ap manõ hagnabin, a gõm, hag la. Hainõ hag la ñin anɪbu auõ, nɪpe kiŋ kai yɪmbal rõ waɫɪj aij aij yabɪɫ gau yɪmõm, sea kiŋ kub nɪpe adõ u asɪkõm, nɪbi bɪ gau kalɪp manõ hag ña.

22 Herod manõ anɪbu hag ñõ nɪŋõl gɪ hagla, “U bɪ ap rõ hagagab; god ap rõ hagab,” a gɪla.

23 Pen Herod manõ anɪbu nɪŋõm, “Yɪp manõ anɪbu rõ hagagmim; God hib nɪpe nõp hagpe adõ araŋ,” a gaga. Anɪb u, Bɪ Kub ejol nɪpe ap hag yuõ, apõm Herod nɪp gõ, mɪña kub gõm, gɪse lõ bõŋ nõp uma. *

24 Pen God Manõ u hag ñilõ arõ nɪŋõl gɪ, ram mɪnõŋ gau kɪd kɪd ara. *

25 Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem mɪdmil, gɪnɪg aulo u hadõ gɪpul, a gɪmil, Jon Mak nɪp uɫ gɪ ado gɪ Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manõ hag ñõl gɪ arlõ

1 Daun kub Adiok anɪb au bɪ God manõ hagep bɪ rɪmnap, bɪ God manõ hag ñeb bɪ rɪmnap mɪdeila. Bɪ anɪb gau me, ap Banabas; ap Simion. Bɪ Simion anɪbu nɪp Bɪ Pɪr a gɪmɪdal. Bɪ ap Lusias, nɪpe Sairini daun nɪbõ. Bɪ ap Maneyen, nɪpe Kiŋ Herod bɪ nɪŋeb nɪpe ap. Pen bɪ ap Sol.

2 Pen ñin ap kale nan magõ ñiŋagõm, Bɪ Kub nɪp nõp sabe gɪ mɪdlõ nɪŋõl gɪ, Ana Uɫ nɪpe kalɪp haga, “Kale Banabas aip Sol

* 12:10: Ap 5:19 * 12:18: Ap 5:22-24 * 12:23: Dan 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Ap 11:29-30; 15:37

* 13:2: Ap 9:15

aip hagaimim, wög kalip hag lino u gilo arnim,” a ga. *

³ Anig hagö, kale nan magö ñinagöm, God nip sabe göm, Banabas aip Sol aip kalip ñimagö adö lan löm, God kalip mihön abad mideian, a göm, kalip hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana Ut nipe kalip abad midö ninjol gi, bi ni Jon Mak, wög halip pro pro rimnap gi ñan, a gimil, nip ut gi Selusia daun ñig gol yan amöm, ñig magib udöm, ram minön ñig rib gus ga airan Saipras arla. Amöm, daun kub Salamis amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, nibi bi gau kalip God Manö hag ñilo. *

⁶ Pen nibi bi Saipras mideila anib gau kalip God Manö hag ñi dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bi ap kuj cage aimö gep bi ap nable paklö. Bi anibu hib nipe Ba-Jisas. Nipe manö piral hagöm haga, “Yad God manö hagep bi ap,” a ga.

⁷ Daun kub Pepos au, Saipras gapman bi kub yabit hanmidöp, hib nipe Segias Polas. Bi anibu nipe bi gasi nin kid yabit hiköm ninmidöp. Nipe Banabas aip Sol aip, God Manö yip haglö ninin, a göm, kalip hagö apil, nip God Manö hag ñilo. Pen bi kuj cage aimö gep bi u nipe bi kub anibu bi nipeb nipe ap.

⁸ Bi Ba-Jisas anibu, Grik manö hagöm nip Elimas a gimidal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nip God Manö aij u hag ñilo, nipe rimid li apdi nin aij ga u pen, bi kuj aimö gep bi u ninöm, Banabas Pol manö naj kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u nin udagnim, a göm, nip haga, “Bi anib mihau manö pir alabil u ninagmön,” a ga.

⁹ Sol hib nipe ap me Pol a gimidal. Ana Ut nipe Pol nip ajman rauöm gasi aij ño ninjol gi, bi kuj aimö gep bi u nip nin ij halö li midöm haga,

¹⁰ “Ne kijaki pi yag daua; naj nöp gipan. Nan nihön nihön aij midöp u arö gimön, nibi bi gau kalip piral nöp gabön. Ne pör pör Bi Kub manö ninö nipe u udmön manö piral rö labön. Ne ñin mai gi naj

gabön u arö ginabön?

¹¹ Anig gabön u, God gö, ñin bad ap amgö ne we gö sidö mailö ninagnabön,” a ga.

Pol manö anibu hagö, adin Ba-Jisas nina, kumi pir rö bad ap amgö nipe hariko böp nöp sib ga. Anig gö, bi ap yip ñimagö ud adan yaman, a göm, ud ririkol göl gi mideia. *

¹² Banabas Pol kale bi mihön Bi Kub manö u nip hag ñailö u ninöm, Segias Polas nipe aiö ga. Anib u, Ba-Jisas ga u ninöm, nipe Jisas nip nin uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram minönj Pisidia au arlö

¹³ Pen Pol bi nipe gau aip ñig magib udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram minönj Pampilia au arla. Am midöm, Jon Mak nipe kalip mihön au arö göm, ado gi Jerusalem ara. *

¹⁴ Kale pen Pega daun arö gimil, daun kub Adiok, ram minönj Pisidia au arlö. Am midöm, Juda God nip sabe gep ñin u, Juda magum gep ram u ammil, asik midailö.

¹⁵ Juda magum ram abad midmidal bi gau uraköm, Mosi lo manö kaliklin rika adin rimnap abe, bi God manö hagep gau kaliklin rikla adin rimnap abe, amgö li nin nibi bi mideila gau kalip hagla. Kale manö hag pis göm, bi ap hag yulö Banabas Pol asik midailö au amöm haga, “Mamil mihön. Nibi bi gai i nin udep manö rimnap midainim u, hanip hag ñilo ninjun,” a gila.

¹⁶ Hagailö, Pol uraköm manö hagnig ñimagö dap ranöm haga, “Kale Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö God nip sabe gimidim gau abe, manö hagnig gabin i rimid li ninjim.

¹⁷ God nipe hadame nöp apis bac bi hon gau uda. God anibu nipe Isrel nibi bi God hon me. Hainö kale ram minönj Ijip am mideila, God kalip abad mid aij gö, ñi pai yag dapöm, iru yabit nöp mideila. Bi kub Pero kalip, aragnabim, a ga u pen God klö ke yabit nipe u göm, kalip ut gi dam Ijip hön adö aula. *

* 13:3: Ap 6:6

* 13:4-5: Ap 12:12; 15:39

* 13:11: Ap 9:8

* 13:13: Ap 15:38

* 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51

18 Kale m̄i ñ̄njuöl m̄ihöp (40) ram m̄inön̄ kabö nöp m̄idm̄idöp an̄ au m̄idöm, God n̄ip manö iru n̄ibanö sas̄im l̄i ḡim̄idal u pen God kal̄ip abad m̄id aij ga. *

19 Pen nöd ram m̄inön̄ Kenan n̄ibi b̄i r̄igon̄ ke ke unbö mudun j̄in̄ m̄ideila, pen God n̄ibi b̄i n̄ipe kal̄ip abad m̄id aij göm p̄idön̄ n̄ipe ñö, n̄ibi b̄i r̄igon̄ ke ke unbö mudun j̄in̄ nöd m̄ideila gau kal̄ip aip pen pen göm, r̄id̄ik ḡi yu al pak löm, ram m̄inön̄ an̄ibu ram m̄inön̄ kale ke rö udla. *

20 Kale Ijip m̄idlö m̄i ina u wö ralöm, ram m̄inön̄ aip̄i nöp an̄ gau m̄idlö m̄i ina u wö ralöm, n̄ibi b̄i r̄id̄ik ḡi yuöm, ram m̄inön̄ kale udla m̄i ina u abe wö ralöm ḡilö me, m̄i unbö po hadred pipdi (450) ina.

“Pen God kal̄ip dam ram m̄inön̄ Kenan aui löm, b̄i manö ud as̄ikep r̄imnap hag lö, kal̄ip abad m̄idm̄idal. Hainö b̄i God manö hagep Samyuel m̄ideia ñ̄in u, *

21 n̄ibi b̄i Isrel gau kale Samyuel n̄ip hagla, ‘Ne kin̄ ap hag lö, han̄ip n̄ibi b̄i magöñhalö abad m̄ideinab,’ a ḡila. Hageila, God b̄i ne Kis ñ̄i n̄ipe Sol n̄ip hag lö, kin̄ kale m̄idm̄idöp. B̄i an̄ibu Benjamin k̄iḡin̄ r̄ik damöm r̄ik damöm r̄ik l̄ila. Sol kin̄ kale m̄idö, m̄i ñ̄njuöl m̄ihöp (40) ina. *

22 Pen hainö God n̄ipe gö Sol kin̄ m̄idageia. God n̄ipe Depid kin̄ kale hag la. God n̄ipe Depid manö hagöm haga, ‘Hibur gas̄i m̄idmagö yad ke gas̄i göp rö u, Jesi ñ̄i n̄ipe Depid hibur gas̄i m̄idmagö n̄ipe abe unbö rö nöp gas̄i göp; nan n̄ihön̄ n̄ihön̄ gan̄ a ḡi n̄ijnabin u, n̄ipe an̄ig unbö rö nöp ḡinab,’ a ga. *

23 “Pen God n̄ipe gö, Depid ñ̄i pai r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, Jisas n̄ip yag daula. An̄ib u, God nöd manö klö hag la rö, n̄ipe Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip Ud Kam̄in̄ Yuep B̄i ap yua. *

24 Pen Jisas il göm wög gaga magö u, Jon n̄ipe apöm, Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip haga, ‘Nan si nan naij ḡipim u, n̄ihön̄ ḡin̄ig an̄ig ḡipun,

a ḡimim, arö ḡipe, kalöp ñ̄ig pak ñ̄inabin,’ a ga. *

25 Jon wög n̄ipe ḡi p̄is ḡin̄ig geia ñ̄in an̄ u, n̄ibi b̄i gau kal̄ip haga, ‘Kale yip b̄i an, a ḡimim, gas̄i n̄ijn̄bim? B̄i Kub pör abad m̄idpim b̄i u, yad wasö. B̄i an̄ibu hainö aunab. Ma r̄irup n̄ipe u ud hub̄iknam rö lagöp,’ a ga. *

26 “Añ mam yad, kale r̄imnap Ebrahim ñ̄i pai n̄ipe m̄idpim; kale r̄imnap Juda n̄ibi b̄i wasö pen God n̄ip sabe ḡim̄idim. Krai n̄ibi b̄i ud kam̄in̄ yuep manö Jon hag ñ̄i m̄idm̄idöp an̄ibu, God n̄ipe han̄ip nan a göm haga.

27 Jerusalem n̄ibi b̄i gau abe, b̄i kub kale gau abe, Jisas n̄ipe Krai u auub a göm n̄ijnagla. Jisas n̄ip al pak l̄ilö uman̄ a ḡila u, God manö hagep manö kal̄i k̄liñ̄ r̄ikla rö nöp ḡila. Pen God n̄ip sabe ḡin̄ig Juda magum gep ram pör aum̄idal u, kale manö kal̄i k̄liñ̄ r̄ikla an̄ibu pör pör nöp n̄ijn̄idal.

28 N̄ipe nan naij ap göp aka göm uñhai wasö n̄ijnöm gapman b̄i kub Pailod n̄ip hagla, ‘Ne hagö n̄ip al pak l̄ilan̄,’ a ḡila. *

29 Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas n̄ip ḡila. Hainö n̄ibi b̄i n̄ipe gau apöm, wip he ud as̄ik dam kabö m̄igan r̄igöl ḡila. *

30 R̄igöl ḡila u pen God gö kauyan̄ uraka.

31 N̄ipe uraköm, kam̄in̄ m̄idö n̄ijnöl ḡi, n̄ibi b̄i n̄ipe aip Galili n̄ibö Jerusalem aula gau, n̄ip ñ̄in iru nöp n̄ijnla rö, uri Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip Jisas manö aij u hag ñ̄aböl. *

32 “Pen hol b̄i m̄ihön̄ aubul i, kalöp Krai manö aij u hagn̄ig aubul. God hadame nöp ap̄is bac b̄i hon kal̄ip manö klö hag löm ḡinabin a ga manö an̄ibu nöp

33 gas̄i n̄ijn̄ m̄idöm, God n̄ipe Jisas n̄ip ud urak ñ̄a. Ga an̄ibu ap̄is bac b̄i gau n̄ijnagla u pen ñ̄i pai r̄ik lep kale gau m̄iñ̄i hon n̄ijn̄un. Depid n̄ipe God Manö ad̄in̄ Sam a ḡipal au K̄imap ȳgwö an̄ n̄ibö kal̄i k̄liñ̄ r̄iköm haga,

‘Ne ñ̄i yad.

Yad m̄iñ̄i Nap ne m̄idpin,’ a ga. *

* 13:18: Nab 14:34; Dud 1:31 * 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1 * 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20 * 13:21: 1Sa 8:5,19;

10:20-24 * 13:22: 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * 13:23: 2Sa 7:12-16 * 13:24: Mad 3:1-2 * 13:25: Jon 1:20,27

* 13:28: Mad 27:22-23 * 13:29: Mad 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8 * 13:33: Sam 2:7

34 God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ roman hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adin ap anigöl midöp:

‘Yad Depid nip manö u† klö ninjö hag linö u kalöp nöp ñinabin,’ a ga. *

35 Pen God Manö adin ap anigöl midöp:

“‘Ne Bi U† ne arö gö, hañ roman nipe hij gi lug li aragnim,’ a ga. *

36 “Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal ñin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimidal gau dam rigöl gilo, hañ roman nipe hij gi lug li ara.

37 Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ roman nipe hij gi lug li araga.

38 “Anib u, mideimam ninim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan naji gipim u ninöm arö ginab manö aij u kalöp hagabul.

39 Hon Juda lo manö adö u nöp ninun geinabun u, God nan si nan naji gipun u nin nöp mideinab. Pen Jisas mab ba lan al pak lilö uma u me, hon Jisas nip nin udeinabun u, God nan si nan naji gipun u ninöm, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. *

40 Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u nin aij gimim. Kale hagla,

41 ‘Kale nibi bi yip atab atab ñibim gau ninim!

Kale midpim magö i, nan ke nibö ap ginabin.

Nan ginabin anibu kalöp nöd hageinabol u,

ñiton li hagabol, a gi ninabinim.

Anib u, kale pa gil gil gimim

bön nöp um hir gimim!’ a gila,” a ga. *

42 Pol aip Banabas aip manö anibu hagmil, Juda magum gep ram anibu hönj arlö ninöl gi, nibi bi gau hagla, “God nip sabe gep ñin hain u kauyan apil, hanip manö anibu rimnap halö hag ñimil,” a gila.

43 Nibi bi gau magum gi mideila gau ram u arö göm, ke ke arlö ninöl gi, Juda nibi bi kabö göl rimnap abe, nibi bi gau nibö Juda kai ninmidal rö nin udla rimnap abe, Pol aip Banabas aip kalip hain göm arla. Adan an au amöl gi, bi mihau kalip haglö, “‘God hanip mög ninöm ud aij göp,’ a gimim, gasi u ninöl gi nöp midaimim,” a gilo.

44 Pen Juda God nip sabe gep ñin hain u, nibi bi daun kub anibu mideila gau magöjhalö rö, Bi Kub manö ninig ap magum gila.

45 Pen Juda bi kub gau nibi bi iru nibanö aula u ninlö, mulu lugö, Pol Banabas kalip bi mihau kalip ninöm gasi naji ninla. Pol manö ninön ninön nibi bi gau kalip haga u hag juöm, hib nipe u hag pro gila.

46 Juda bi gau anig gailö, Pol aip Banabas aip pinin gagmil, manö pen klö hagmil haglö, “God Manö aij u kalöp Juda nibi bi nöd hagul a gipul u pen kale manö aij anibu udagmim, hon pör middep magö u nin udun rö lagöp, a gipim u me, miñi Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñinabul. *

47 Ninön ginig: Bi Kub hanip hagöm manö anig göl haga,

‘Yad hagnö, kale Juda nibi bi wasö gau kalip mailö kale midmim, ram minön ke ke gau ammim, nibi bi gau magöjhalö mailö anibu ninlö ninöl gi, yad kalip ud kamnin yunabin,’ a ga,” a ga. *

48 Juda nibi bi wasö gau manö anibu ninöm, miñ miñ göm, Bi Kub manö u, manö aij unbö ke yabit, a gila. Anib u, nibi bi God, pör pör midaiöl, a göm, hag la gau magöjhalö manö aij anibu nin udla.

49 Pen Bi Kub manö u, ram minön anib gau magöjhalö haglö ara.

50 Anig ga u, Juda nibi bi gau ninlö mulu lugö, am Adiok nibi kub God nip nin udla rimnap abe, bi kub ram minön anibu abad midmidal gau rimnap abe, kalip haglö, kale am nibi bi iru nöp dapöm, Pol

* 13:34: Ais 55:3 * 13:35: Sam 16:10 * 13:39: Ro 10:4 * 13:41: Hab 1:5 * 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6

aip Banabas aip kal̄p ḡi naij göm, ram m̄inön̄ kale gau hag hön̄ yula.

⁵¹ An̄ig ḡi hag hön̄ yulö, b̄i m̄ihau kale Adiok ar̄ik amöl ḡi, manö aij dam hag ñajul udagpim, a ḡimil, ma kale ac̄ip ac̄ip gau ðik ḡi yumil ammil, daun kub Aikoniam arlö. *

⁵² Pen Ana U† n̄ipe n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iη udla gau ajman̄ rauö, kale m̄iñ m̄iñ yab̄i göl ḡi m̄ideila.

14

Pol aip Banabas aip daun kub Aikoniam ajailö

¹ Pol aip Banabas aip am daun kub Aikoniam m̄idmil, Juda magum gep ram u ammil, manö hag ñi aij ḡilö n̄iηöl ḡi, Juda n̄ibi b̄i gau löm, Juda n̄ibi b̄i wasö gau löm, iru nöp Jisas n̄ip n̄iη udla.

² Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap, Jisas manö hagabil u n̄iη udagnabun, a göm, amöm Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄p manö n̄iηeb n̄iηagep piral hageila n̄iηöm kale n̄ibi b̄i Jisas n̄iη udla gau kal̄p n̄iηlö mulu kal luga.

³ Pen Pol aip Banabas aip, manö an̄ibu n̄iηmil, ram m̄inön̄ an̄ibu ar̄ik araglö. Kale au nöp m̄idmil, B̄i Kub manö u klö göm waiö nöp hag ñim̄idil. B̄i Kub kal̄p m̄ihön̄ aip abad m̄idö n̄iηöl ḡi, nan gagep rö r̄imnap, nan n̄iηeb n̄iηagep rö r̄imnap gailö, n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηöm hagla, “An̄ib u, manö hagabil an̄ibi n̄iηö nöp hagabil,” a göm, n̄iηla. *

⁴ Pen Aikoniam n̄ibi b̄i an̄ib gau as̄ik ke ke löm, böη u Juda n̄ibi b̄i gau manö hagla rö n̄iηla, böη u b̄i Jisas manö ud arep b̄i gau hagla u nöp n̄iηla.

⁵ Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap gau löm, Juda n̄ibi b̄i wasö r̄imnap gau löm, b̄i kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kal̄p ḡi naij gun, kabö ju pak lun, a göm, gas̄i u n̄iηla. *

⁶ Kalpe m̄ihön̄ pen manö an̄ibu n̄iηmil, p̄iñiη ḡi am daun kub m̄ihau Lisdra Debi, ram m̄inön̄ Likonia au arlö.

⁷ Ammil, an̄ib gau ḡi ajöl ḡi, Krais manö aij u hag ñim̄idil.

B̄i ma naij ga u, Pol gö, kam̄iη la

⁸ Pen daun kub Lisdra an̄ibu, b̄i ap n̄ime n̄ip yag daua ñin̄ u nöp ma naij gö, adan ajagm̄idöp b̄i ap m̄idm̄idöp.

⁹ B̄i an̄ibu n̄ipe ap as̄ik m̄idöm, Pol manö hageia u n̄iη m̄ideia. Pol b̄i an̄ibu n̄ip n̄iη ij halö löm gas̄i n̄iηa, b̄i an̄ibi, God ȳip gö kam̄iη lin̄im rö löp, a ḡi gas̄i n̄iηm̄idöp.

¹⁰ An̄ib u, Pol n̄ip n̄iηöm, meg m̄igan dap ranöm haga, “Ürak!” a ga. Hagö, b̄i an̄ibu ȳiη+d uraköm, ma abö göm ara.

¹¹ Pol an̄ig gö, n̄ibi b̄i n̄iη m̄ideila gau manö yab̄i kale Likonia manö u hagöm hagla, “B̄i kumi kabö adö laη n̄ibö gau, god m̄ihöp n̄ibi b̄i rö limil ap hagabil i,” a ḡila. *

¹² An̄ig hagöm, Banabas n̄ip, god Sus, a ḡila. Pen Pol n̄ipe manö iru nöp hagm̄idöp rö, n̄ip, god Hemis, a ḡila.

¹³ God piral Sus sabe ḡim̄idal an̄ibu, sabe gep ram u yöp ḡi lila daun go† an̄ib au me, god piral Sus sabe gep b̄i kub u abe, n̄ibi b̄i au m̄ideila gau abe, god Sus pör sabe ḡipun u m̄iñi auöp i, a göm, kaj kau n̄ibar r̄imnap udöm, mab p̄i†p̄i† aij aij r̄imnap ud dauö, n̄ibi b̄i iru yab̄i aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila an̄ibu n̄iηmil, wa†iη kale gau ud b̄i†i† ḡimil, n̄ibi b̄i iru nöp m̄ideila an̄ an̄ib au ammil haglö,

¹⁵ “Kale n̄ihön̄ ḡin̄ig an̄ig gabim? Hol m̄ihön̄ god wasö! Kale n̄ibi b̄i yab̄i m̄idpim rö, hol u rö nöp unbö rö m̄idpun. Hol Jisas Krais manö aij n̄ipe u kalöp hag ñin̄ig aubul. God n̄ipe kumi kabö laη ḡi löm, m̄inön̄ naböη i† i ḡi löm, ñig solwara u ḡi löm, nan n̄ihön̄ n̄ihön̄ m̄idöp gau magöηhalö ḡi löm, ga. Hol kalöp Krais manö aij u haglo, nan ȳihar̄iη piral sabe gabim gau arö ḡimim, God kam̄iη m̄idöp u nöp sabe ḡi m̄idaimim, a gul, kalöp hagabul. *

¹⁶ Pen nöd n̄ibi b̄i ram m̄inön̄ ke ke gau m̄idöm, gas̄i kale ke n̄iηöm nan ȳihar̄iη sabe ḡila u, God n̄iηöm kal̄p ḡi naij gaga. *

* 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6 * 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4 * 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30

17 Pen kale ytharinj m+dagpim; n+p n+injig, n+ijnabim. N+pe pör pör kalöp ud aij göp. N+pe nöp gö, mön alöm, nan magö iru nöp m+idö n+injöl g+, m+ñ m+ñ göl g+ nan ñ+injim. An+ b u, n+pe an+g gab u n+injimim, n+injö nöp God hon m+idöp u hadö n+injebep,” a g+lö. *

18 An+g haglö u pen, n+bi b+ an+ b gau, b+ an+ b m+hai i kumi kabö adö laj n+bö aubil, a göm, kaj kau n+bar r+imnap pak sabe g+ ñ+n+g geila, u+ham yab+ hag hag wasö g+lö.

Pol n+p kabö ju pakla

19 Pen kalpe m+hönj daun kub Lisdra an+bu nöp m+idlö n+injöl g+, Juda kai daun kub Adiok, ram m+nönj Pisidia au m+dm+dal n+bi b+ r+imnap abe, daun kub Aikoniam m+dm+dal n+bi b+ r+imnap abe apöm, n+bi b+ an+ b gau kal+p piral hagöm hagla, “B+ m+thau manö aij hagagabil; piral hagabil,” a g+la. An+g hageila, n+bi b+ an+ b gau n+injöm, Pol n+p kabö ju pak löm, böj nöp umöb, a göm, +ip g+ dam kabö waryö g+gabö g+la u höj adö löyanj yula. *

20 An+g g+la n+injöm n+bi b+ Jisas n+p n+inj udla gau ap b+n+g g+gabö g+lö n+injöl g+, Pol uraköm daun kub an+ bu ado g+ ara. Pen ruö Pol aip Banabas aip Lisdra arö g+mil Debi arlö.

21-22 Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ailö, n+bi b+ iru nöp Jisas n+p n+inj udla. Pen kalpe m+hönj nöd aubul adö u nöp arul, a g+mil, ado g+ Lisdra, Aikoniam, Adiok ram m+nönj Pisidia au amöl g+, n+bi b+ Jisas manö aij u haglö n+inj udla gau kal+p kauyanj hag ñ+ aij göl g+ arlö. Kal+p hag ñ+ aij göl g+ haglö, “Jisas manö aij u arö gagmim; n+inj udpim rö nöp n+inj ud m+daimim. An+g g+pe, kalöp m+injör iru ñ+naböl pen gas+ u n+injagmim; God han+p udöm abad m+deinab, a g+mim, k+ö g+mim u nöp n+injbe arn+im,” a g+lö. *

23 An+g hagmil, cöc ke ke an+ b gau, n+bi b+ Jisas n+inj udla gau b+ nab+c m+daiöl, a g+mil, b+ r+imnap wög an+bu hag l+lö. An+g g+mil, kalpe m+hönj nan magö ñ+nagmil,

God n+p sabe göl g+ haglö, “B+ Kub, b+ gai i nöp n+inj udpal rö, kal+p abad m+daimön,” a g+lö.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

24 An+g göl ram m+nönj Pisidia gau ajmil, ram m+nönj Pampilia arlö.

25 Pampilia ammil, Jisas manö aij u n+bi b+ Pega daun gau kal+p hag ñ+mil, daun kub Adalia arlö.

26 Adalia ammil, ñ+g mag+ b udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd m+dmil aulö u ado g+ arlö. Kale nöd arn+g gailö, Adiok n+bi b+ Jisas n+p n+inj udla gau, God n+p sabe göm hagla, “Manö aij ne u n+bi b+ gau kal+p hag ñ+n+g arabil rö, kal+p m+hönj abad m+id aij g+mön,” a göm, kal+p m+hönj hag yulö, ammil, manö an+bu hag ñ+ ajm+dil. *

27 An+ b u, ado g+ Adiok apil, n+bi b+ Jisas n+p n+inj udla gau kal+p w+ñ allö aueila, God n+pe gö kale n+hön n+hön g+la gau magöjhalö hag ñ+ aij g+la. Juda n+bi b+ wasö gau iru nöp Jisas manö aij u n+inj udla aiud u abe hag ñ+la. *

28 Kal+p an+g göl hag ñ+mil, kal+p aip ñ+n bad ap rap+n m+dailö.

15

B+ kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

1 Pen b+ r+imnap ram m+nönj Judia n+bö Adiok apöm, b+ Juda wasö Jisas n+p n+inj udla gau kal+p hag ñ+la, “Mos+s hadame nöp han+p Juda n+bi b+ haga, ‘Ñ+n+an g+sön yag dapim, wanj hañ kale r+ b g+ dö g+mim,’ a ga. An+ b u, kale u rö nöp hañ r+ b g+ dö gagnabim u, God kalöp ud kam+inj yuagnab,” a g+la. *

2 An+g hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a g+mil, kal+p aip manö pen pen haglö ara. An+g geila, Adiok n+bi b+ Jisas n+p n+inj udla gau, n+bi b+ kale ke r+imnap abe, Pol Banabas b+ m+thau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem ammil, manö an+bi dam, b+ Jisas manö ud arep b+ gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe

* 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3 * 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12 * 15:1: Gal 5:2

gau kalip abad midpal bi gau abe kalip hag ñimim, kale pen hag amil apil göm gasi ñihön niñnaböl u niñmim, ap hagpe niñjun,” a gila. *

³ Anig hagöm, kalip hag yulö, kale am ram mñnön Pönisia an au amöl gi, Juda ñibi bi wasö gau Jisas nip niñ udla manö anibu hag ñilö niñöl gi, añ mam niñöm magöñhalö ñiñi lila. Ram mñnön Pönisia anibu arö göm, kale amöm ram mñnön Sameria an au amöl gi, manö u rö nöp hag ñilö niñöl gi, añi mam gau u rö nöp niñöm ñiñi lila.

⁴ Pen kale ram mñnön Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, ñibi bi Jisas nip niñ udla gau abe, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas ñibi bi nipe gau kalip abad mideila bi gau abe, kalip hag wihai udöm aij auabim a gila. Hageila, Pol aip Banabas aip, God nipe gö nan ñihön ñihön gila u magöñhalö kalip hag ñi aij gila. *

⁵ Anig hagailö, Perisi bi Jisas nip niñ udla gau rimnap uraköm hagla, “Juda ñibi bi wasö gau Jisas nip niñ udnaböl u, hañ rib gi dö göm, Mosi lo u hagab hagab rö nöp gilañ,” a gila.

⁶ Anig hageila, bi Jisas manö ud arep gau abe, Jisas ñibi bi nipe abad mideila bi gau abe, manö anibu hag aij gun, a göm, ap magum gila.

⁷ Ap magum göm, manö anibu hag amil apil gi midlö niñöl gi, Pida uraköm haga, “Mam bi. Kale niñbim, nöd God hanip nime löm, Juda ñibi bi wasö gau Jisas manö aij u niñ udöl, a göm, yip hag lö, yad am kalip Krai manö aij u hag ñi ajmudin. *

⁸ God gasi rimid midmagö hon magöñhalö niñöb u, Ana Ut hanip ña rö, Juda ñibi bi wasö gau kalip u rö nöp ña. Anig ga u hon niñbun, nipe kalip abe ud aij göp. *

⁹ Hanip Juda kai manö ap ke hagöm, Juda ñibi bi wasö gau kalip manö ap ke hagöm gagöp. Krai manö aij u niñ udla u me, God nipe nan si nan naij gila gac midmagö kalip an dan mideia u fik gi yua.

* 15:2: Gal 2:1 * 15:4: Ap 14:27 * 15:7: Ap 10:1-43

* 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12

¹⁰ God Juda ñibi bi wasö gau böñ nöp uda rö, kale ñihön ginig, neb neb göl gi hagpim, ‘Mosi lo manö kalik klian riköm haga haga rö nöp lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kamni yuagnab,’ a gipim? Asi masi gi aij gimim, a gipim u, apis bac bi gi wasö niñla. Hon u rö nöp gi wasö niñbun u, pen uri Juda ñibi bi wasö Jisas nip niñ udla gau kalip, mñör anibu udöl, a gimim, hagabim ar? *

¹¹ U aij wasö. Bi Kub Jisas hanip Juda kai mög niñöb u, it añi anibu nöp me, Bi Kub Jisas nipe ke gö, hon nip niñ udno, hanip ud kamni yunab. Anib unbö rö nöp, Bi Kub Jisas Juda ñibi bi wasö gau kalip mög niñöb u, it añi anibu nöp me, Bi Kub Jisas nipe ke gö, kale nip niñ udlö, kalip u rö nöp ud kamni yunab,” a ga. *

¹² Pen ñibi bi ap mideila gau magöñhalö, manö ap hagöm wasö, agamij midailö niñöl gi, Banabas aip Pol aip kalip aiud udöm, kalpe mihön ram mñnön ke gau gau amöl gi, Juda ñibi bi wasö gau Jisas manö aij u hag ñi ajailö niñöl gi, God nipe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau ga u, aiud u magöñhalö kalip hag ñi aij gilö.

¹³ Pen bi mihau manö hag pis gilö niñöl gi, Jems uraköm haga, “Mam bi. Manö hagnig gabin i niñim! *

¹⁴ God Juda ñibi bi wasö gau kalip mög niñöm ud aij göm, ñibi bi yad ke mideinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u niñbun.

¹⁵ God ga anibu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kalik klian rikla rö nöp ga. Manö anibu kalik klian riköm hagla,

¹⁶ ‘Bi Kub nipe hagöp,
“Hainö yad ado gi apem,
Depid ram pa lulö gi pa jö gi luga u,
yad ke kauyan gi aij ginö, pidön yabik midnab.

¹⁷ Anib u, Juda ñibi bi wasö ram mñnön ke gau niñö gau niñö,
rimnap ñibi bi yad mideinaböl a gipin gau, yip uhai niñnaböl.

¹⁸ Nan ñihön ñihön hainö ginab u,

* 15:8: Ap 10:44; 11:15 * 15:10: Mad 11:30; Gal 3:10

yad B+ Kub hadame dagol gau hag lino u me, anig hagabin,” a ga, a gla,” a ga. *

19 Jems manö anibu hagöm haga, “Gasi yad n+nbun u, Juda n+bi b+ nipe wasö Jisas n+p n+n udnaböl gau, kal+p m+nör r+mnab n+gun.

20 Pen kal+p köp kal+ kln r+k yuun h+gun, ‘N+bi b+ r+mnab god piral gau n+p nan sabe g+ n+n+g, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale n+nagmim. N+bi si b+ si gagmim. Wal kaj nan gau, hagape u n+nagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu glö umn+m u n+nagmim,’ a gun. Manö gau rö hagagun. *

21 Pen ai g+n+g: bac b+ hadame nöp gla rö, m+n+ u rö nöp daun gau gau magöghalö, God n+p sabe gep n+n u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mos+s hagöm kal+ kln r+ka u amgö l+ n+n+dal,” a ga.

Juda n+bi b+ wasö gau kal+p köp kal+ kln r+k yula

22 Jems anig hagö, b+ Jisas manö ud arep gau löm, b+ Jisas n+bi b+ nipe gau kal+p abad m+deila b+ gau löm, n+bi b+ Jisas n+p n+n udla gau magöghalö löm, hagla, “Hon b+ hon r+mnab hag lino, Pol Banabas b+ m+hau aip Adiok arlan,” a gla. Anig hagöm, b+ Jisas n+bi b+ nipe gau abad m+deila b+ m+hön Judas Basabas aip, Sailas aip, kal+p hag lila.

23 Köp ap kal+ kln r+köm, Pol Banabas b+ gau n+la. Köp anig göl kal+ kln r+kla:

Mam b+, kale m+dpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep b+ gau abe, Jisas n+bi b+ nipe gau kal+p abad m+dpil b+ m+hau abe, kalöp Juda n+bi b+ wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe m+dmim Jisas n+p n+n udpim gau, köp kal+ kln r+k yuabun.

24 Ai g+n+g: manö ap auub n+n+un, n+bi b+ hon gai i r+mnab, han+p hag n+nöm wasö, gasi kale ke u nöp n+nöm, am manö kub kalöp gasi mlö l+mim rö manö r+mnab kalöp hag neila.

25 An+b u, hon b+ r+mnab hon ke hag lino, b+ m+dmagö hon aij yab+ Pol Banabas b+ m+hau seg n+naböl.

26 Pol Banabas b+ m+hau gau ajmil, hal+p al pak l+naböl, a g+mil, gasi u n+nagpil. B+ Kub Jisas Kraiss manö aij n+pe u n+bi b+ gau kal+p hag n+l, a g+mil, gasi an+bu nöp n+n+mil, haöwölö hag n+ aij göl g+ ajm+dil.

27 Judas Sailas b+ m+hau yun+g gabun. Kale ammil köp kal+ kln r+kabun i manö adö u nöp kalöp hag n+ aij g+nabil.

28 Hon magum gun, manö anibu hag am+l ap+l g+no n+nöl g+, Ana U+ n+pe han+p gasi aij nö, köp kal+ kln r+kun m+nör r+mnab kalöp n+gnabun, a g+no. Y+har+? manö m+höp nöp hagnabun a gun hagno. *

29 N+bi b+ r+mnab god piral gau sabe g+n+g, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale n+nagmim. Wal kaj nan gau, hagape u n+nagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu glö umn+m u n+nagmim. N+bi si b+ si gagmim. Nan hagabun i arö g+nabim u, g+ aij g+nabim.

Manö h+gun me u. Kale m+d aij g+mim. Köp kal+ kln r+kla u me u.

30 Köp anibu kal+ kln r+köm b+ gau n+lö, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado g+ arla. Am-jaköm, n+bi b+ Jisas n+p n+n udla gau haglö, magöghalö ap magum gla n+nöm köp daula u n+la.

31 Köp n+lö, n+bi b+ kale manö anibu amgö l+ n+nöl, kal+p aij yab+ gö, gasi halö m+dmöm hibur kal+p n+n+ yab+ la.

32 Judas Sailas b+ God manö hagep b+ m+hau m+dm+dil me, n+n bad ap Adiok m+dmil, Jisas n+bi b+ nipe gau kal+p manö iru nöp hag n+ aij glö n+nöl g+, kale Jisas manö aij n+pe n+n ud p+dön göm gasi halö m+deila.

33-34 Anig g+mil hag n+ p+s g+mil, arn+g glö n+nöl g+, n+bi b+ Jisas n+p n+n udla an+b gau ap magum göm, sabe göm, B+ Kub kalpe m+hön abad m+d aij gö, kale agam+j m+d aij gl, a göm, kal+p m+hön hag yula.

35 Pen Pol aip Banabas aip Adiok au m+dmil, b+ an+b gau n+bö r+mnab aip, B+

* 15:20: Eks 34:15-17; Lep 17:10-16 * 15:28: Mad 23:4

Kub manö aij u n̄bi b̄i gau kal̄p hag ñöl ḡi m̄ideila.

Pol Banabas ke ke arlō

³⁶ Pen m̄id damöm, Pol n̄ipe Banabas n̄ip haga, “Hol m̄ihōn nōd ajul B̄i Kub manö haglo ara ram m̄inōn gau, n̄iṅ ud p̄idōn ḡöl ḡi n̄öp m̄idpal aka gul, am n̄iṅul auul,” a ga.

³⁷ Hageia, Banabas haga, “An̄b u, Jon Mak n̄ip abe ut̄ ḡi ud arul,” a ga. *

³⁸ Hageia, Pol haga, “Ñ̄i an̄bu nōd ut̄ ḡi ud arlo, wög ḡi haköm auaga; n̄ipe Pampilia n̄öp amöm ar̄ik ara. An̄b u, m̄iñi n̄ip ut̄ ḡi ud aragnabul,” a ga. *

³⁹ Pol an̄ig hageia, kalpe m̄ihōn ke n̄öp pen pen hagmil, Banabas n̄ipe Jon Mak aip ñ̄ig maḡib udmil, ram m̄inōn ñ̄ig r̄ib gus ga airan Saipras arlō.

⁴⁰ Pol n̄ipe pen Sailas n̄ip uda. N̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau, sabe göm, B̄i Kub n̄ipe Pol Sailas kal̄p m̄ihōn abad m̄ideian, a göm, b̄i m̄ihau hag yula.

⁴¹ Pol n̄ipe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe ḡi ajöl ḡi, n̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau kal̄p God Manö r̄imnap halö hag ñ̄i aij gö, kale n̄iṅöm n̄iṅ ud p̄idōn ḡi m̄ideila.

16

Pol ram m̄inōn ajm̄idöp gau kauyan̄ ado ḡi ara

¹ Pol Sailas kalpe m̄ihōn aj aj l̄imil, Debi ammil, Lisdra amjaklō. Ram m̄inōn an̄b gau Jisas n̄ip n̄iṅ uda b̄i ap m̄ideia; hib n̄ipe u Dimodi. B̄i an̄bu n̄ime n̄ipe u Juda n̄ibö n̄bi ap pen Jisas n̄ip n̄iṅ uda. Nap n̄ipe u Grik n̄ibö b̄i ap. *

² Lisdra n̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau abe, Aikoniam n̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau abe, Dimodi b̄i aij a ḡila. *

³ Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manö u hag ñ̄i ajaiul, a göm n̄iṅa u pen, Juda n̄bi b̄i gau hagnaböl, “Dimodi nap n̄ipe u Grik b̄i ap rō, ñ̄i n̄ipe hañ r̄ib ḡi dö gaga rō, manö n̄ipe u udagun,” a ḡinaböl, a ḡi gas̄i n̄iṅöm, Dimodi n̄ip dam arö hañ r̄ib ḡi dö ḡila.

⁴ Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau ḡi ajöl ḡi, b̄i Jisas manö ud arep gau abe, b̄i Jisas n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄p abad m̄ideila b̄i gau abe, Jerusalem gau magum göm manö n̄ihōn n̄ihōn hagla u, n̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau kal̄p hag ñöm, an̄ig an̄ig ḡimim, a ḡila. *

⁵ An̄ig ḡöl gau gau ḡi ajöl ḡi, n̄bi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau, kal̄p Jisas manö aij u hag ñ̄i aij ḡilö, kale manö an̄bu n̄iṅ udöm, klö göm, n̄ipe haga rō n̄öp ḡi m̄ideila. Ñ̄in añ̄i añ̄i pör pör n̄bi b̄i r̄imnap halö Jisas manö aij u n̄iṅöm, Jisas n̄ip n̄iṅ udla.

Pol naböṅ n̄iṅa

⁶ Pol b̄i n̄ipe gau aip Esia Propins m̄idpal n̄bi b̄i gau kal̄p Kraiss manö aij hag ñ̄un a göm, arn̄ig geila u pen Ana Ut̄ n̄ipe, aragmim, a ga. An̄b u, ram m̄inōn Prijia an̄ gau ajöm, Galesia Propins an̄ gau ajöm geila. *

⁷ Kale am am, ram m̄inōn Misia sösöl apöl ḡi, Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana n̄ipe kal̄p, aragmim, a ga.

⁸ Jisas Ana n̄ipe an̄ig hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram m̄inōn Misia an̄ au aramöm daun kub Droas arla.

⁹ Droas amöm, s̄ibön an̄ yan̄ Pol naböṅ n̄iṅa, b̄i Masedonia Propins n̄ibö ap uraköl m̄idöm, n̄ip manö neb neb ḡi hagöm haga, “Ne ñ̄ig ju böṅ i Masedonia aumön, han̄p ḡi ñ̄imön,” a ga.

¹⁰ Pol an̄ig ḡi naböṅ n̄iṅaia, hon hagno, “U God n̄öp, Masedonia n̄bi b̄i kal̄p Jisas manö aij u am hag ñ̄im, a göp,” a gun, magö an̄bu n̄öp Masedonia arn̄ig gun nan ḡi j̄in ḡino.

N̄bi Lidia Jisas n̄ip n̄iṅ uda

¹¹ Am ñ̄ig maḡib udun, Droas arö gun, ram m̄inōn ñ̄ig r̄ib gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno.

¹² Ñ̄ig maḡib udun, Pilipai, Masedonia Propins an̄ au amjakno. Rom gapman n̄bi b̄i iru n̄öp aram Pilipai m̄idöm abad m̄idmidal. An̄b u, ram m̄inōn an̄ au Pilipai daun kub yab̄i m̄ideia. Hon ñ̄in bad ap Pilipai gau m̄idaino.

* 15:37: Ap 12:12,25 * 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10 * 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5 * 16:2: Plp 2:19-22 * 16:4: Ap 15:23-29 * 16:6: Ap 18:23

13 Juda God n̄ip sabe gep ñin u, God n̄ip sabe gep ka ap m̄ideinab, a gun, daun ajõj arõ gun, ñig goł gamiñ arno. Amun n̄iñno, n̄ibi r̄imnap ap m̄ideila. An̄ib au asikun, kalip manõ hag ñino.

14 N̄ibi n̄iñ m̄ideila an̄ib gau, n̄ibi ap daun kub Daiadaira n̄ibõ, hib n̄ipe u Lidia. N̄ipe wałij mu gau gi lõ, raum̄idal. N̄ipe God n̄ip sabe ḡim̄idõp. B̄i Kub n̄ipe n̄ibi an̄ibu n̄ip gasi aij ñõ, Pol manõ aij haga u, n̄iñõ hagab, a gõm, n̄iñ uda.

15 Pen Lidia abe, n̄ibi b̄i ram n̄ipe aip hanla gau abe, kalip ñig pak ñino, Lidia haga, “Yad B̄i Kub kabõ göl n̄iñ udpin, a ḡimim n̄iñbim u, kale ap ram yad han m̄idaimim,” a ga. Hanip an̄ig hagõ, manõ n̄ipe udun, am ram n̄ipe u hanno.

Pol Sailas kalip m̄ihõj naḡi l̄ila

16 Hon mañ ap God n̄ip sabe gep ka u amun, pai naḡi wõg gep ap n̄ip nable pakno. Pai an̄ibu n̄ip k̄ijaki abañ alõ, nan n̄ihõn n̄ihõn hainõ ḡinab u, n̄ibi b̄i gau kalip hag ñõ, n̄ip mani ñim̄idal. N̄ipe an̄ig gö, b̄i n̄ip rau daulõ, naḡi wõg kalip ḡim̄idõp gau, mani kub udm̄idal.

17 Hon araino n̄iñõl gi, pai an̄ibu hanip hain göl gi haga, “B̄i gai i, God adõ i ḡilañ m̄idõp u n̄ip wõg ḡipal. Kale nan n̄ihõn n̄ihõn geinabim, God kalõp ud kam̄iñ yunab, manõ u n̄õp hagabõl,” a ga. *

18 Pen pai u manõ an̄ibu rõ p̄õr p̄õr hag hag hag, ñin ap Pol iru yab̄i gö, ado gõm k̄ijaki pai abañ ala u n̄ip haga, “Jisas Kraiss hib n̄ipe u n̄iñmõn, pai an̄ibi n̄ip arõ ḡimõn aru!” a ga. Ad̄i? k̄ijaki n̄ip abañ ala u hõj ara.

19 Pen pai an̄ibu n̄ip mani raulõ, kalip naḡi wõg ḡim̄idõp b̄i gau, Pol k̄ijaki hag yua manõ u n̄iñõm, mani kub udpun u hainõ udagnabun, a gõm, Pol Sailas kalip m̄ihõj ud sisi udõm Rom b̄i kub m̄ideila gau manõ kub hagn̄ig, ðip gi dam manõ hagep kuõ u arla.

20 Rom b̄i manõ ud asikep b̄i kub gau manõ kub hagõm hagla, “B̄i m̄ihõj i b̄i Juda n̄ibõ. Daun kub hon i apil ḡilõ, hon n̄ibi b̄i ram m̄inõj hon nuõ n̄ibõ i ḡilõ yuõ kal lugõp. *

21 Hon Rom n̄ibi b̄i manõ nõd n̄ibõ adõ u ke m̄idõp pen kale manõ ḡisõn n̄ibõ manõ hon n̄iñagep u, n̄iñmim ḡimim, a ḡimil, hag ajabil,” a ḡila.

22 N̄ibi b̄i n̄iñ m̄ideila gau u rõ n̄õp, manõ adõ an̄ibu n̄õp hagõm, Pol Sailas kalip m̄ihõj manõ kub haglõ, b̄i manõ ud asikep b̄i kub gau hagla, “Wałij kalip m̄ihõj gau ud jumim, ur ud pakim,” a ḡila. *

23 Haglõ, ur ud pak ado malo gõm, dam naḡi lep ram raul m̄igan u yuõm, b̄i naḡi lep ram abad m̄ideia u n̄ip hagla, “Kalip m̄ihõj n̄iñ aij gi m̄idaimõn,” a ḡila.

24 Haglõ, b̄i naḡi lep ram abad m̄idm̄idõp u, kalip m̄ihõj uł gi dam ram raul m̄igan yab̄i au yañ lõm, ma k̄id kalip m̄ihau ud mab kub m̄igan u yulõ arõ, pa r̄ib̄ik p̄idõj ga.

25 Pen sibõn añ kub yañ, Pol Sailas kalpe m̄ihõj God n̄ip sabe göl gi, k̄imap r̄imnap hag m̄idlõ n̄iñõl gi, b̄i naḡiman r̄imnap kale apdi n̄iñ m̄ideila.

26 An̄ig gailõ n̄iñõl gi, nabõj munmon kub yab̄i u udõm, naḡi lep ram u halõ ud dañ i gõm, ajõj gau ke hiikõm, b̄i naḡiman gau kalip sen ad̄ikla gau magõjhalõ hub̄ika.

27 An̄ig gö, b̄i naḡiman gau kalip abad m̄ideia b̄i u urakõm n̄iñã, ajõj gau magõjhalõ hiikõl m̄ideia. N̄ipe n̄iñõm, “B̄i naḡiman gau, ajõj hiikõ, p̄iñiñ gi amhakpal rõ, b̄i kub yad u ȳip al pak l̄inab,” a gõm, ru m̄ilõ k̄id n̄ipe ke u ud ðip gi udõm, n̄ipe ke b̄ig l̄in̄ig geia. *

28 Pol pen n̄ip wiñ kub al hagõm haga, “N̄ihõn ḡin̄ig ne ke b̄ig l̄in̄ig gabõn? Hon p̄iñiñ gi aragpun. Magõjhalõ m̄idpun i,” a ga.

29 Pol an̄ig hagõ, naḡiman abad m̄ideia b̄i u wiñ alõm haga, “Hapõ ȳiñd dauim,” a ga. Hagõ, hapõ daulõ, n̄ipe dam gi dõ gi ram raul m̄igan yañ amõm, an̄in̄in gö, ḡil ḡil göl gi, am Pol Sailas m̄idailõ it au kugom ȳima.

30 Pen an̄ig göl kugom ȳimõm, urakõm, kalip m̄ihõj uł gi hõj yañ amõm haga, “B̄i

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2 * 16:27: Ap 12:18-19 * 16:30: Ap 2:37

kub aij yad m+hai, yad n+hön geinam, God y+ip ud kam+ij yunab?” ö ga. *

³¹ Hageia, n+ip haglö, “B+ Kub Jisas n+ip n+ij udeinabön u, ne ke abe, n+bi b+ ne aip hanban gau abe, kalöp ud kam+ij yunab,” a g+ilö.

³² An+ig hagmil, b+ an+ibu n+ip abe, n+bi b+ n+ipe aip hana gau magöñhalö abe, kal+ip B+ Kub manö aij u hag ñ+lö.

³³ An+ig hag ñ+lö, kal+ip m+hönj s+ibön an kub yan nöp damöm, hañ romanj pakla gau ñ+g l+ yua. An+ig gö, magö an+ibu nöp n+ip abe, n+bi b+ n+ipe gau abe, kal+ip magöñhalö ñ+g pak ñ+lö.

³⁴ Kal+ip magöñhalö ñ+g pak ñ+lö, b+ nag+iman gau kal+ip abad m+deia b+ u, kal+ip m+hönj u+ g+ dam ram n+ipe damöm, nan magö ñö, ñ+ijlö. B+ an+ibu n+ipe ke abe, n+bin ñ+ pai n+ipe gau abe, m+ñi hon God n+ip n+ij udpun, a göm, m+ñ m+ñ yab+ göl g+ m+deila.

³⁵ Ruö pen, Rom b+ kub gau polisman gau kal+ip hagla, “B+ nag+ m+dpil m+hau kal+ip hub+k yube, ar+il,” a g+ila.

³⁶ Haglö, b+ nag+iman gau kal+ip abad m+deia b+ an+ibu, manö an+ibu dam Pol Sailas m+dailö u amöm haga, “Manö ud as+kep b+ kub gau kalöp hagpal, ‘Hub+k yube ar+il,’ a g+ipal. An+ib u, kale m+hönj ar+il. B+ Kub kalpe abad m+id aij gö, agam+ij m+id aij g+ m+daimim!” a ga.

³⁷ Hageia, Pol haga, “Hol m+hönj u rö nöp b+ Rom n+bö m+hau pen manö kub n+ijöm wasö, n+bi b+ an au hal+ip m+hönj ur ud pak ado malo göm, dam nag+ l+bal u, aij gagöp. An+ib u, hal+ip m+hönj agam+ij pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? B+ kub gau kale ke nag+ lep ram i apöm, hal+ip b+ m+hönj u+ g+ damöm, seg höñ yan arun,” a ga.

³⁸ Pol an+ig hagö, polisman gau manö an+ibu n+ijöm, ado g+ am manö ud as+kep b+ kub gau kal+ip hag ñ+lö, Pol Sailas kale Rom n+bö b+ m+hau manö u n+ijöm, p+ñ+ij g+ila.

³⁹ P+ñ+ij göm, kale am Pol Sailas kal+ip b+ m+hönj u+ g+ damöm, seg höñ yan amöm, manö hain hain göm hagla, “Kal+ip m+hönj aij geinab u, daun kub an+bi arö g+mil armil,” a g+ila.

⁴⁰ Pol Sailas nag+ lep ram u arö g+mil, n+bi Lidia ram u am m+dmil, n+bi b+ Jisas n+ip n+ij udla gau aip magum göm, B+ Kub manö aij kal+ip hag ñ+lö kale n+ijöm, manö aij an+ibu udöm gas+ halö m+idöm m+ñ m+ñ g+ila.

17

Desalonaika n+bi b+ Pol Sailas kal+ip m+hönj al pak l+ñ+g g+ila

¹ Pen Pol Sailas kalpe m+hönj daun kub Pilipai arö g+mil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö g+mil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö g+mil, am daun kub Desalonaika amjakmil n+ijlö, Juda magum gep ram ap m+deia.

² N+ijmil, Pol pör g+m+idöp rö, Juda God n+ip sabe gep ñ+n m+hau n+igan, n+bi b+ gau aip Juda magum gep ram raul m+igan u amöm, kal+ip aip manö hag am+il ap+il ga.

³ God Manö i+ u kal+ip hag ñ+ aij göm, God manö hagep b+ gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyanj uraknab a g+ila manö an+ibu hag ñ+ aij göm, “Mesaia u Jisas, b+ kalöp hagabin i,” a ga.

⁴ Pol an+ig hagö, n+bi b+ r+imnap n+ijö hagöp, a göm, manö haga rö nöp n+ij udöm, Pol Sailas k+d u arla. N+bi hib halö iru nöp abe, Grik n+bi b+ God n+ip n+ij udla iru nöp abe, Pol haga manö an+ibu n+ij udla.

⁵ Pol Sailas manö haglö n+bi b+ iru nöp n+ij udeila u, Juda b+ gau r+imnap n+ijlö, mulu lugö, b+ naj y+har+ij daun adan an au m+deila gau r+imnap udlö, kale pen am n+bi b+ iru nöp dap löm, manö pi pug kub yab+ g+ila. “Pol Sailas kal+ip m+hönj u+hai n+ijun, n+bi b+ gai i kal+ip ñ+ino, b+ m+hau al pak l+lanj,” a göm, am Jeson ram u urön g+gabö göm u+hai wasö n+ijla.

⁶ U+hai wasö n+ijöm, Jeson n+ip udöm, n+bi b+ Jisas n+ip n+ij udla r+imnap halö udöm, dam gapman b+ kub m+deila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, “Pol Sailas b+ m+hau ram m+ñöñ ke gau gau magöñhalö ajmil haglö, n+bi b+ gau magöñhalö manö pen pen manö hau+ g+pal. Pen m+ñi ap m+dpil ram m+ñöñ hon i.

7 Kale gapman bî kub hon Sisa manö nîpe rîb juöm, kin hon ke ap mîdöp, a göm, bî Kin anîbu Jisas a gîpal. Pen bî Jeson i, bî anîb mîhau kalîp dam ram nîpe u lö han mîdajîl,” a gîla. *

8 Anîg hageila, nîbi bî iru nöp ap mîdeila gau abe, daun gapman bî kub gau abe nîñöm, manö hauî kub yabîl gîla.

9 Manö hauî kub yabîl göm, Jeson nîp mani rîmnap udöm, nîbi bî nîp aip daula gau mani rîmnap udöm, hagla, “Hainö manö anîbu kuöyan gînabim u, mani kale anîbi böñ nöp udnabun,” a gîla. Anîg hagöm, kalîp hag höñ yula.

Daun kub Beria nîbi bî iru nöp Jisas manö aij u nîñ udla

10 Sibön ga magö u nöp, nîbi bî Kraiss nîp nîñ udla gau Pol Sailas kalîp mîhönj dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö.

11 Ammil, Jisas manö aij u hag ñîlö, Juda nîbi bî Beria mîdeila gau, nîbi bî Desalonaika mîdeila gau rö wasö; manö kalîp mîhönj u nîñlö, aij gö nîñöl gî, “Pol nîñö hagab aka?” göm, God Manö u ñîñ añî añî pör pör amgö lî nîñ aij gîmîdal.

12 Pen Juda magum gep ram anîbu nîbi bî aula gau iru nöp Jisas nîp nîñ udla. Grik nîbi hib mîdeia gau u rö nöp, iru nöp Jisas nîp nîñ udla. Grik bî u rö nöp, iru nöp Jisas nîp nîñ udla.

13 Pen Pol am Beria nîbi bî kalîp God Manö hag ñab, a gîlö, Juda nîbi bî Desalonaika mîdmîdal gau manö anîbu nîñlö, mulu lugö, apöm, Beria nîbi bî kalîp manö neb neb gîlö, kal junîg geila.

14 Anîg gö nîñöl gî, nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau, Pol nîp dam yulö, ñîg solwara goî gau ara. Pen Sailas Dimodi bî mîhau Beria au mîdailö.

15 Pen bî rîmnap Pol nîp dam daun kub Adens yuöm, ado gî arnîg geila nîñöm Pol kalîp haga, “Sailas Dimodi kalîp mîhönj hagpe, yîñîd auîl,” a ga.

Pol daun kub Adens mîdeia

16 Pol nîpe Sailas Dimodi kalîp mîhönj daun kub Adens au abad mîdöl gî nîña, nîbi bî anîb gau god pîral kale sabe

gîmîdal nan gau, iru yabîl nöp mîdeia. Nîpe nîñö, hibur nîp u naij yabîl ga.

17 Anîg gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nîbi bî gau rîmnap abe, Grik nîbi bî God nîp nîñ udla rîmnap abe, kalîp aip manö hag amîl apîl gîmîdöp. Pen ñîñ añî añî pör pör manö hagep kuö au amöm, nîbi bî ap mîdeila gau, kalîp aip u rö nöp manö hag amîl apîl gîmîdöp. *

18 Daun kub Adens anîbu, nîbi bî gasî adö ke ke nîñla gau, hib ke ke hagöm, rîmnap Epikorian nîbi bî a gîla, rîmnap Sîdowîk nîbi bî a gîla. Ñîñ ap, Pol nîbi bî anîb gau kalîp Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bî gasî aij nîñeb rîmnap, Sîdowîk bî gasî aij nîñeb rîmnap, Pol manö haga u nîñöm, nîp aip hag amîl apîl göm, rîmnap hagla, “Bî manö hib ñîg löp manö u nîñön manö hagnîg gab?” ö gîla. Pen rîmnap hagla, “Nîbi bî mîlö gau sabe gîpal god kale gau rö nöp hagab,” a gîla.

19-20 Pen Pol nîp dam kansol kai mîdeila u amöm hagla, “Ne manö gîsön ke nîbö nîbi bî gau kalîp hagabön u, mîñî hanîp u rö nöp hag ñî aij gö, hon abe manö îl anîbu nîñ aij gun,” a gîla.

21 Pen nîbi bî Adens nîbö gau abe, nîbi bî ke gau nîbö apöm Adens mîdeila gau abe, manö gîsön nîbö rîmnap nîñun hag mîdaiun, a göm, gasî u nöp nîñmîdal.

22 Pol pen nîpe kansol kai mîdeila anj au uraköm haga, “Kale Adens nîbi bî. Yad nîñbin kale klö yabîl gîmîm, nan rîmnap sabe gun, a gîmîm, gasî u nîñbîm.

23 Yad gai i ajem nîñbin, kale kabö ana ke ke gî lîmîm, nan ke ke sabe gîpîm rö, hib u adö anîbu kalî kliñ rîkpe. Pen kabö bîd nan sabe gî ñeb ap gî lîbe u, hib u kalî kliñ rîkpe, ‘Bî sabe gîpal nîñagpun u, kabö ana nîpe me i,’ a gîpe. Manö nîñagpun, a gîmîm, kalî kliñ rîkpe anîbu, mîñî kalöp manö îl u hagnîg gabîn.

24 “God mîñönj nabönj îl i gî löm, nan mîñönj nabönj îl i mîdöp gau magönjhalö gî löm ga u, nîpe Bî Kub yabîl. Kumi kabö adö lanj abe, mîñönj nabönj îl i abe, Bî Kub mîdöm abad mîdöp. Nîbi bî gau God sabe

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12 * 17:17: Ap 18:19 * 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48

gep ram ñimagö kale gi lälö, nipe ap ram an+bu gau midagnab, wasö. *

²⁵ Nipe han+ip gi löm, ake bad u yuö, ake löl gi midpun. Nan hon gau magöñhalö nipe nöp ñöb. Nipe Bi klö naj an+bu, hon ñimagö hon nan aij ap gun n+ip ñun rö lagöp. *

²⁶ Nipe bi añ+ ap nöp, Adam n+ip gi lö, Adam nipe pen rik damöm, rik dam dapil gälö, m+ñi n+bi bi ke ke gau minöñ naböñ il i r+gon r+gon magöñhalö gau midpun. Pen God nipe nöp nöd gasi n+ñöm gaia me, n+bi bi r+mnap ram minöñ ap ap midöm, mid damöm, hainö nipe ke haga ñ+n u, n+bi bi gau n+bö r+mnap ap ka kale an+bu udpal.

²⁷ God nipe ke gasi n+ñöm gab u, ñ+n r+mnap u+ham midöm, y+ip u+hai n+ñöm, ud r+ri+kol göl gi gi, y+ip u+hai n+ñ udöl, a göm, gab. Pen n+ip n+ñ udn+g geinaböl u, nipe hon magöñhalö m+lö gau midagöp. Hon aip midöp i. *

²⁸ Ñimagö adö nipe u me, hon midpun. Pen bi manö kal+ kliñ r+kep kale ke r+mnap, 'Hon abe ñ+ pai nipe midpun,' a g+pal u, n+ñö hagpal.

²⁹ "Pen hon God ñ+ pai nipe midpun rö, gol, silpa, kabö gau udun, gasi hon ke n+ñun, ñimagö hon ke nan r+mnap ana gi lun, sabe gagan. *

³⁰ Nöd God manö aij nipe n+ñagm+dal rö, kal+ip manö kub hagaga. Pen uri n+bi bi ram minöñ ke gau gau magöñhalö kal+ip hagab, 'Nan si nan naj g+pim u, n+ñön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö gim,' a gab.

³¹ Hainö nipe ke nöp n+ñöb ñ+n u, Bi nipe hag la u n+ip yuö apöm, n+bi bi minöñ naböñ il i midpal magöñhalö manö kub hagöm, n+me linab. Hon n+ñbun, Bi manö kub hagnab an+bu, n+ip al pak lälö umö, God gö kauyañ uraka. An+g ga u, n+bi bi gau magöñhalö n+ñöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u n+ñlan a göm ga," a ga. *

³² Pol, bi ap umöm uraköp manö hagaj+ip u n+ñöm, n+bi bi mideila gau r+mnap hag m+hol g+la; pen r+mnap hagla, "Ñ+n

r+mnap halö manö an+bu kauyañ ha-gaimön n+ñun," a g+la.

³³ An+g haglö n+ñöl gi, Pol kansol kai mideila gau kal+ip ar+ik ara.

³⁴ Pen daun kub Adens an+bu, n+bi bi r+mnap Pol manö n+ip u udöm, Jisas n+ip n+ñ udla. N+bi bi an+bu gau me, bi ap hib nipe u Dionisias. Nipe bi kub kansol kub kale ram minöñ an+bu n+bö bi ap. N+bi ap hib nipe u Damaris. Pen n+bi bi r+mnap halö abe Jisas n+ip n+ñ udla.

18

Pol am daun kub Korid gau mideia

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara.

² Pol Korid amöm n+ña, bi Juda ber m+ihau midailö. Nugmul hib u Akwila; n+ip ram minöñ Podas yag daulö, kub göm nipe ju dam ram minöñ Idali, daun kub Rom söl au, midmidöp. Pen hainö gapman bi kub Klodias, Juda n+bi bi r+mnap Rom midagaiöl, a gö, Akwila aip n+bin nipe Prisila aip, Idali arö g+mil, am Korid au midailö. Pen Pol, ber an+bu m+ihau am n+ñn+g göm, ram kalpe ara. *

³ Bi ber an+bu, kale sel ram g+m+dil. Pen Pol u rö nöp wög an+bu rö g+m+döp u me, am kal+ip aip han midöm, sel gau g+m+dal. *

⁴ Pol nipe pen, Juda n+bi bi gau abe, Grik n+bi bi gau abe, kale magöñhalö Jisas manö aij u n+ñ udlan, a göm, Juda God n+ip sabe gep ñ+n u, nipe pör pör Juda magum gep ram u amöm, klö göm kal+ip aip manö hag am+il ap+il g+m+döp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö g+mil, Pol Korid mideia au aulö, Pol nipe pör pör Jisas manö aij u hag ñ+ dam dam, Juda n+bi bi gau kal+ip manö hag ñöm, Mesaia pör abad midmidun u me Jisas nöp, a g+m+döp. *

⁶ Pol an+g hageia, Juda n+bi bi gau manö nipe u n+ñagöm, n+ip hag juöm, manö naj haglö n+ñöl gi, Pol nipe, Jisas manö aij u n+ñön g+n+g arö g+pal, a göm, wai+ñ nipe u p+pal paköl gi haga, "Yad kalöp Jisas manö

* 17:25: Sam 50:12 * 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23 * 17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26 * 17:31: Sam 96:13 * 18:2: Ro 16:3 * 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15

aij u hag ñinö niṅagpim rö, God kalöp ud kamij yuagnab u, nan kale ke. Miñi kalöp Juda nibi bi arö gem, Juda nibi bi wasö gau kalip am hag ñinabin,” a ga. *

⁷ Pol anig hagöm, kalip arö göm, bi Juda wasö ap ram u ara. Bi anibu hib nipe Didias Jasdias. Nipe God nip sabe gimidöp. Ram nipe u Juda magum gep ram goḷ söl au.

⁸ Pen Krispas, bi Juda magum gep ram abad midmidöp bi u, nibi bi nipe aip han mideila gau aip Jisas nip niṅ udla. Daun kub Korid gau, nibi bi rimnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u niṅöm, niṅö hagöp, a göm, manö anibu niṅ udöm, ñig pakla.

⁹ Ñin ap sibön yaṅ Pol naböṅ niṅa, Bi Kub nip haga, “Ne piñiṅ gagmön. Ne gasi halö midmön, kḷö gimön, manö aij yad u nibi bi gau kalip halöwölö hag ñö araṅ.

¹⁰ Yad nöp aip midpin. Daun kub i nibi bi yad iru yabḷ nöp midpal; nibi bi rimnap nöp gi naj göl rö lagöp,” a ga. *

¹¹ Bi Kub anig hagö, Pol Korid nöp midöm, mi añi ap rakin unbö kagoḷ jij u, nibi bi gau kalip God Manö u hag ñi midmidöp.

¹² Pen Rom bi kub gau Galio nip hag lölö, nipe amöm Akaia Propins abad mideia ñin u, Juda nibi bi gau, Pol nip niṅlö mulu lugö, manö hag adö añi löm, nip ud sisi li dam manö kub hagnig arla.

¹³ Pol nip manö kub hagöm hagla, “Bi i nibi bi gai i kalip hagöm, ‘Kale God nip sabe ginig gimim, anig anig gipe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon rib junaböl,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, Pol pen hagnig gabin a gi niṅa u pen, Galio pen uraköm, Juda nibi bi gau kalip haga, “Kale Juda nibi bi. Bi i nan naj ap gaiböp, manö kub hagnig gabim u niṅbep.

¹⁵ Pen kale yiharij manö magö gau nibö gau nibö udmim pen pen hagnim, bi hib kale ñila gau u rö nöp udmim, manö pen pen hagnim, u manö kub wasö; manö yiharij anibu yad niṅagnabin. U manö yad wasö. Manö anibu kale ke hagnim!” a ga.

¹⁶ Anig hagöm, bi polisman nipe gau hagö, manö kub hagep migang u kalip ju dam höṅ yaṅ yula.

¹⁷ Kale höṅ amöl gi, bi Juda magum gep ram abad midmidöp u, Sosdenes, polisman gau nip ur udöm pak gila. Gapman bi kub Galio niṅöm, manö ap hagaga.

Pol kauyaṅ daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapin midöm, nibi bi Jisas manö niṅ udla gau kalip, “Kölarö au midaiim,” a göm, Akwila Prisila ber miḥau aip ram minöṅ Siria arun, a göm, Senkria daun, ñig solwara goḷ au arla. Senkria gau am midöm, Pol manö kḷö niṅö niṅö nöp God nip hagabin a göm, umagö nipe rika. *

¹⁹⁻²¹ Ñig magib udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nipe Juda magum gep ram raul migang u amöm, Juda nibi bi gau aip manö hag amil apil geia. Anig gö, nibi bi gau nip hagla, “Ñin rimnap halö hon aip aui midaimön,” a gila. Pen manö kalip u udagöm haga, “Kale au midaiim. God yip, yau, a geinab u, hainö ado gi kalöp aunabin,” a ga. Anig hagöm, Akwila Prisila ber miḥau kalip nibi bi anib gau aip Epesas gau hag löm, nipe ñig magib udöm hada.

²² Ñig magib anibu am am Sisaria amjakö, Pol ñig magib anibu arö göm, if aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nibi bi Jisas nip niṅ udla gau, “Kale midpim?” a göm, kalip aip manö rimnap haga. Pol anig göm, Jerusalem arö göm, ñig magib kauyaṅ udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

²³ Pol Adiok amöm, yöp rapin ñin bad ap mid arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram minöṅ Prijia gau abe gi ajöl göm, nibi bi Jisas nip nöd niṅ udla gau, kale Jisas manö aij u niṅ ud pdöṅ göl, a göm, kalip magöṅhalö hag ñi aij ga.

Bi ne Apolos manö u

²⁴ Pen bi Juda daun kub Aleksadria nibö ap, apöm Epesas mideia. Hib nipe u

* 18:6: Ap 13:46,51; 20:26 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10

* 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24

Apolos. Nipe bi gasi aij niñöm manö hag aij gep bi. Nipe God Manö adiñ nöd kalı kliñ rikla u niñ aij ga.

²⁵ Bi rimnap nip Bi Kub Adan Arep manö rimnap nöp hag ñıla. Anıbu u me, nipe klö yabił göm, Jisas nipe gai nibö apöm bi aigale bi rö mideia u niñi bi gau kalıp kabö göl nöp hag ñimıdöp. Pen manö hag ñimıdöp anıbu, Jon bi ñig pak ñeb hag ñimıdöp rö nöp niñöm hag ñimıdöp. Manö rimnap halö niñaga.

²⁶ Pen Apolos piñiñ gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anıbu hałowalı yabił hag ñimıdöp. Pen ñin ap manö hag ñi mideia niñöm Prisila Akwila ber mıhau niñmil, nip uł gi dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö niñaga magö rimnap hag ñi aij yabił gılo.

²⁷⁻²⁸ Hainö Apolos nipe Akaia Propins arniğ gö, Epesas niñi bi Jisas nip niñ udla gau, Apolos nipe am kalıp manö aij u hag ñinab u aij, a göm, Akaia niñi bi Jisas nip niñ udla gau kalıp köp ap kalı kliñ riköm hagla, “Bi God wög gep Apolos amjakö, nip udmim,” a gıla. Anıg gılo me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anıbu yamö, Akaia niñi bi God kalıp mög niñöm gasi aij ñö, Jisas nip niñ udla gau Apolos nip udla. Nip udlö, nipe pen ka kalıp udöm, manö hagep kuö au Juda niñi bi gau aip manö hag amıl apıl göm, God Manö adö u hag ñi aij göl gi, “Mesaia, a gimim, abad mıdpim u Jisas nöp,” a ga. Anıg göm, hag ñi aij gö, nip manö ap pen hagöl rö laga. Anıg gö, niñi bi Jisas nip niñ udla gau kalıp gi ñi aij gö, mid aij gıla. *

19

Pol Epesas am midöm Kraıs manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid mideia ñin anıbu au, Pol nipe am Galesia Propins gau abe, ram mınöñ Prija gau abe, anı au gi ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm niña, niñi bi Jisas nip niñ udla rimnap mideila. *

* **18:27-28:** Ap 9:22 * **19:1:** 1Ko 3:6 * **19:2:** Ap 8:16 Ap 14:3

² Pol kalıp hag niña, “Kale Jisas nip niñ udpe ñin u, Ana Uł halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana Uł ap mıdöp, a gun, hon niñagpun,” a gıla. *

³ Anıg hageila, Pol kalıp haga, “Pen kale ñig pakpe u, it u niñön, a gi gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagamıdöp manö u udun me, ñig pakno,” a gıla.

⁴ Anıg hageila, Pol haga, “Jon Isrel niñi bi gau hagö, ñig pakmidal u, nan si nan naij gıpun u, niñön giñig anıg gıpun, a göm, niñlö me, kalıp ñig pak ñimıdöp. Pen Jon kalıp hagamıdöp, ‘Bi Kub hainö aunab u auö, nip niñ udmim,’ a gimıdöp. Bi hainö aunab a ga anıbu, Jisas nöp,” a ga. *

⁵ Pol anıg hageia, Bi Kub Jisas nip niñ udun, niñi bi nipe yabił midaiun, a göm, ñig pakla.

⁶ Kale ñig paklö niñöl gi, Pol ñimagö nipe kalıp adö au lö, Ana Uł kalıp auö, adiñ manö yabił unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñıla. *

⁷ Bi unbö mıgan lañ rö anıg gıla.

⁸ Pol rakın mıhau niñan, Juda niñi bi magum gep ram aula gau aip, God niñi bi udöm abad mideinab manö u niñ udöl, a göm, klö göm, waiö nöp manö hag amıl apıl gi midmıdöp.

⁹ Pen niñi bi rimnap gasi midmagö kale u gasi midmagö kale anı gau nöp mideia niñöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, niñi bi magöñhalö mideila anı au amöm, Bi Kub Adan Arep u manö naij hagla. Anıg haglö, Pol niñi bi Jisas nip niñ udla gau kalıp nöp uł gi dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalıp manö hag ñi midmıdöp.

¹⁰ Pol anıg göl hag ñi midö, mi mıhöp inö me, Juda niñi bi gau löm, Grik niñi bi gau löm, Esia Propins mideila gau magöñhalö Jisas manö aij u niñla.

Sipa ñi nipe gau

¹¹ God nipe Pol aip mideia niñöm nipe nan gagep rö ke yabił rimnap gimıdöp. *

* **19:4:** Mad 3:11 * **19:6:** Ap 8:17; 10:44,46 * **19:11:**

12 Nibi bi rimnap kale Pol agsi waij bad nipe gau dam, nibi bi miña ga gau hañ roman kalip lilo, urak armidal; kijaki aiön pi nibi bi aban almidoöp gau kale u rö nöp höj armidal. *

13 Juda nibi bi rimnap kuj nan gau göm, kijaki aiön pi nan gau hag höj yu ajmidal. Pen hainö, Pol gaia rö niñöm, hon u rö nöp Bi Kub Jisas hib hagno, kijaki aiön pi höj arlan, a göm, kijaki aiön pi nibi bi aban alla gau kalip hagla, "Jisas, Pol manö nipe hagdidoöp bi u, hib nipe hagabun u niñmön, höj aru!" a gila.

14 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub yabıl ap Sipa, ni nipe unbö mudun jıj anig gi mideila.

15 Pen mañ ap kale, kijaki aiön pi hag yuun, a göm, anig haglö niñöl gi, kijaki bi aban ala u manö kale u niñöm kalip pen haga, "Yad Jisas niñbin, Pol nip niñbin u pen kale bi an?" ö ga.

16 Anig hagöm, bi kijaki aban ala u klö ke yabıl kalip rata göm, miñu magö pak ado malo göm, waij kalip gau ud bitıı gi yuö, kale magö nöp me ram anıbu arö göm, hagape halö piñıj gi arla.

17 Pen manö anıbu, Juda nibi bi abe, Grik nibi bi abe, Epesas mideila gau magörhalö niñöm, anının gö piñıj göm, Bi Kub Jisas hib nipe u nöp haglö adö ara. *

18 Anig gö, nibi bi Jisas nip niñ udla gau iru nöp ap magum göm, nan niñön niñön gi naij gila gau hag waiö lila.

19 Kuj nan gau göm, buk kalı kliñ rik lımidal gau, nibi bi rimnap daulö, nibi bi rimnap gau niñ midlö niñöl gi, kale mab pak laulö ina. Buk nan anıb gau, mani kabö magö silpa rauerp wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara.

20 Pen daun kub Epesas anıbu anig geila me, Bi Kub manö aij u gau gau aramöm pidöj yabıl ga.

Epesas nibi bi manö haul gila

21 Pen hainö, God Ana nipe Pol nip gasi ñö, Pol haga, "Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam," a ga. *

22 Anig hagöm, bi miñau nipe aip wög gimıdil, Dimodi aip Erasdas aip kalip hag yuö, Masedonia Propins arlö. Nipe pen Esia Propins rapın niñ bad ap mideia.

23 Pol Epesas mideia niñ anı au, Epesas nibi bi rimnap uraköm, Bi Kub Adan Arep manö aij anıbu niñ udla nibi bi gau kalip niñlö, mulu lugö, pen pen ginig rö geila. *

24 Pen bi ap, hib nipe Demidrias u, bi nipe rimnap aip kabö silpa udöm, god piral sabe gimıdal, hib Ademıs, a gimıdal u, ram pro kliñ aij rimnap gi lilo, nibi bi rimnap apöm, rau dam löm, nibi kub hon Ademıs nip sabe gep ram u, a göm, sabe gimıdal. Bi anıb gau wög anıbu göm, mani kub yabıl udmıdal.

25 Demidrias nipe, bi nip wög gimıdal gau abe, bi wög kale gimıdal anıbu rö gimıdal bi gau abe hagö, ap magum geila, haga, "Kale niñbim, hon wög añı anıbu gun me, mani kub yabıl udpun.

26 Pen uri bi anıb Pol apöm, nibi bi gau kalip manö piral hagöm hagöp, 'Niñmagö udöm nan gıpal gau nan sabe gep wasö,' göp. Anig hagajıp, Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, nibi bi iru yabıl nöp manö nipe udpal.

27 Pol manö piral u hagö, niñ udöm, nan gi lino raumıdal u, hainö rauagnaböl. Pen adö anıbu nöp hagagabin. Hon ke abe, nibi bi Esia Propins gau magörhalö abe, nibi bi ram miñönj ke gau gau magörhalö abe, god kub Ademıs u nip sabe gıpun. Pen nip arö göm, ram kub nip sabe gıpal u u rö nöp arö göl rö löp, a gem, hagabin," a ga.

28 Demidrias anig hagö, bi anıb gau niñlö, mulu kalı yabıl lugö, meg miñgan dap ranöm hagla, "Ademıs Epesas niñbö nipe kub yabıl! Ademıs Epesas niñbö nipe kub yabıl!" a gila.

29 Anig göl manö kub haglö arö niñöl gi, nibi bi daun kub anıbu magörhalö apöm, Pol bi nipe miñau ud sısı li tip gi dam manö hagep ka u ud arla. Pol bi nipe anıb miñau nipe aip Masedonia Propins niñbö

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11 * 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko 1:8 * 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

ap m+idailö. Hib kalpe m+ihöŋ u, Gaias aip Arisdakas aip. *

³⁰ Pol pen, n+ibi b+ ap magum göm, manö hageila aŋ au arnam, a ga u pen n+ibi b+ Jisas n+ip n+ŋ udla gau n+ip wasö g+la.

³¹ Pen Esia Propins gapman b+ kub r+imnap, Pol n+ip b+ n+ŋeb n+ipe u me, n+ip manö yuöm hagla, “N+ibi b+ manö hagep ka au ap magum göm, manö hagaböl au aragmön wasö,” g+la.

³² Pen n+ibi b+ iru nöp ap magum göm, manö kub hagöm, manö ke ke yab+ŋ nöp hagla. N+ibi b+ iru nöp kale manö iŋ m+idöp n+ŋun hagabun u, a göm, n+ŋagla; haŋöwaŋö nöp hagla.

³³ Pen b+ Juda r+imnap, b+ hon Aleksada kal+p hag aij g+ nab, a göm, n+ip n+ibi b+ amgö ilö au yuöm, n+ibi b+ r+imnap manö adö r+imnap an+ig an+ig hagn+m, a göm, w+ñ al hagaila pen n+ipe manö hagn+g göm, kale manö hagagmim a göm, ñ+magö ud m+ŋic g+ ña.

³⁴ Aleksada ñ+magö ud m+ŋic g+ ñö n+ŋöl g+, n+ibi b+ gau n+ŋla, n+ipe Juda n+ibö b+ ap, n+ŋöm maj m+gan dap ranöm, manö adö añ+ nöp w+ñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas n+ibö n+ipe kub yab+ŋ! Ademis Epesas n+ibö n+ipe kub yab+ŋ!” a göm, manö adö añ+ an+bu nöp seg w+ñ m+lö padö yab+ŋ al hag m+deila.

³⁵ Kale du aua nöp an+ig w+ñ al hag m+idö m+idö, hainö b+ daun gapman wög göm, kal+ kŋiñ r+ikep b+ kub kale u uraköm, kal+p haga, “Agam+j m+idaiim!” a ga. An+ig hagö hagö, agam+j m+idlö n+ŋöl g+, n+ipe haga, “Epesas n+ibi b+. Ram m+nöŋ hon i, god kub Ademis kabö ana n+ipe kumi kabö laŋ n+ibö ju aua u udun, ram g+ l+ aij gun, sabe g+pun u, b+ an n+ŋagöp, a g+mim, manö hauŋ gabim?”

³⁶ Manö an+bu, n+ibi b+ gau magöŋhalö hadö n+ŋbal. An+ib u, kale agam+j m+dmim dui gagmim.

³⁷ Pen b+ daubim m+hai i, god hon Ademis n+ip hag jumil, ram sabe g+pun gau nan r+imnap si udagpil u pen kal+p aui daubim.

³⁸ An+ib u, Demidrias aka b+ n+ipe r+imnap b+ ap n+ip manö kub hagn+g g+ naböl u, b+ kub manö ud as+ikep b+ gau m+idpal gau

amöm manö haglö, kale manö kub an+bu n+ŋnaböl.

³⁹ Pen manö m+ŋör r+imnap m+idain+m u, gapman b+ manö ud as+ikep n+ŋ m+ideinaböl amgö ilö kale au hagpe n+ŋöl.

⁴⁰ Hon m+ñi aui ap magum gun, manö p+g gabun u, manö iŋ ap m+idö hagagabun. Gapman b+ kub yab+ŋ ap, ‘N+ihön g+n+g ap magum g+mim an+ig gabim,’ a gö, pen manö ap hagun rö lagöp,” a ga.

⁴¹ N+ipe an+ig hagöm, n+ibi b+ gau kal+p hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen n+ibi b+ gau manö pi p+g hag m+id arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol n+ibi b+ Jisas n+ip n+ŋ udla gau kal+p w+ñ alö, aueila, kale gas+ halö m+idöm Jisas n+ip n+ŋ ud p+idöŋ göl g+ m+deilaŋ a göm, n+ipe manö r+imnap hag ñ+ aij göm, “Kale au m+idaiim,” a göm, kal+p arö göm Masedonia Propins ara.

² Amöm, an+ib gau g+ ajöl göm, n+ibi b+ Jisas n+ip n+ŋ udla an+ib gau, kale gas+ halö m+idöm Jisas n+ip n+ŋ ud p+idöŋ göl g+ m+deilaŋ a göm, n+ipe manö r+imnap hag ñ+ aij g+ damöm, Akaia Propins amjaka.

³ Akaia amjaköm, rak+n m+hau n+gan an+ib gau m+idöm, ñ+g mag+ib udem Siria Propins arnam a ga u pen n+ipe manö ap n+ŋa, Juda kai n+ip al pak l+n+g geila. Manö an+bu n+ŋöm me haga, “Iŋ adö nöp ado g+ Masedonia ar+n,” a ga.

⁴ Pen Pol n+ipe aip ajeila b+ gau me: Piras ñ+ n+ipe Sopada daun kub Beria n+ibö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika n+ibö m+hau u; Gaias daun kub Debi n+ibö u; Dijikas aip D+ropimas aip Esia Propins n+ibö m+hau u; Dimodi u.

⁵ B+ an+ib gau kale nöd amöm, daun kub Droas amöm, han+p abad m+deila.

⁶ Pen ñ+n kub Bred Y+is Halö Ñ+ŋagep ñ+n u m+idno, ap arö n+ŋöl g+, ñ+g mag+ib udun, ñ+n unbö mam+id u aŋ hanun, Droas amun, b+ nöd arla gau aip am seg m+idun ñ+n unbö mudun j+ŋ an+ib gau m+idaino.

Pol ñ+ uma ap n+ip gö, kauyaŋ uraka

7-8 Wik añi ap Droas midaino anibu, wañignibö yañ ñin u, bred ud jö gi ñinjin gun, ram raul migan adö lañ am magum gun, Pol, rol arnabin a göm manö hagö niñöl gun, niñ midaino. Anig göl niñ midno midno, sibön gö, hapö mifan iru nöp lau ado au lañ lun, Pol manö hageia u niñ midaino.

9 Pen bi praj ap wido adö u asiköm, Pol manö hagaia u niñ mideia. Hib nipe u Yudikas. Nipe anig gi niñ mid midö, hon kal yabif auö me, amgö juju gi gi böñ nöp ram adö yabif lañ nibö gi dam minöñ au yañ paka. Anig gö, kale am au yañ ud niñla, böñ nöp hadö umöl mideia.

10 Pol nipe pen au yañ amöm, ñi anibu nip nab nab li udöm, haga, "Gasf iru niñagmim; nipe kamif midöp," a ga.

11 Anig hagöm, kauyañ ram raul adö lañ amöm, bred r+mnap ud jö göm, jim ñöl ñinöm, Pol kauyañ manö hag midö midö, ram ru mailö la u ara.

12 Pen bi praj ap lug paköm uma u nip kamif ram damöm miñ miñ yabif gila.

Pol Droas arö göm, Midilini ara

13 Pol hanip haga, "Kale ñig magifb udmim, daun kub Asos am midaimim; pen yad if adö apem, daun kub anibu ñig magifb seg udun ram minöñ Midilini arun," a ga. Anig hagö, hon ñig magifb udun, Asos arno.

14 Asos amun, Pol nip udun, ram minöñ Midilini arno.

15-16 Ruö Midilini arö gun, ram minöñ ñig rif gus ga airan Kaios söf au amjakno. Ruö u, ram minöñ ñig rif gus ga airan Semos amjakun, Pol nipe gasf ap niña, Epesas amun, hain nöp gi ajöl gun, Pedikos ñin u Jerusalem niñagun rö löp, a gi gasf niña. Anib u me, hon Epesas lau hil gun, böñ nöp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas nibi bi kalif haga, "Yad böñ nöp arabin," a ga

17 Daun kub Mailidas amjakun, Pol manö yuö, Epesas arö, nibi bi Jisas niñ udla gau kalif abad midmidal bi gau kalif haga, "Yad midpin i auim," a ga. *

18 Anig hagö, bi anib gau aueila, kalif haga, "Nöd Esia Propins kale au apem, kale aip midem, mid damem, niñön niñön gimidin u niñbim.

19 Hib yad udnö adö araga. Bi Kub nip wög u ginö niñöl gi, Juda nibi bi yip gi naj gun a gilö niñöl gi, mifön göl gi manö hag ñinö ara.

20 Kale niñbim, yad Jisas manö aij nipe ap arö gagnö, pen magum gifim ka gau abe, ram kale gau abe amem, niñön manö kalöp gi ñinab u magönhalö hałowafö hag ñinö ara.

21 Kale Juda nibi bi gau löm, Grik nibi bi gau löm, manö klö hagem, hag ñi aij gem, hagnö, 'Nan si nan naj gifim u, niñön ginig anig gifun, a gifim, arö gifim, God hagöp manö u udmim, Bi Kub hon Jisas nip niñ udmim,' a ginö.

22 "Pen miñi niñim! God Ana yip nagf rö löm, dam Jerusalem ud arab u, yip niñön rö ginab u niñagpin.

23 Pen yad niñbin, daun kub gau gau amjaknö, Ana Uf nipe yip pör hagöp, 'Ne Jerusalem arnabön, nöp nagf lifö, ufham mideinabön,' a göp. *

24 Pen u manö midagöp. Yad ke nöp mid aij ginam, a gem, gasf u niñagpin. Yip paknaböl, a gem, pifif gagpin, wasö. Bi Kub Jisas, wög yip haga u nöp gasf niñem, God hanip mög niñöm udöp manö aij u, hag ñöl gi nöp mideinabin. Yad gasf añi anibu nöp niñem, amem, adan anibu böñ nöp arnabin. *

25 "Pen yad niñbin, kale nibi bi gau gai magönhalö, God nibi bi udöm abad mideinab manö anibu hagnö niñbim gau, yip kauyañ niñagnabim, wasö.

26 Miñi arnig gem me, kalöp waiö hagabin, nibi bi an God manö aij u niñ udagöm, ilön kub udnaböl u, u nan kale ke; yad wasö.

27 Yad God nan niñön niñön ginig gab manö u ap arö gagpin, wasö; magönhalö yabif kalöp hag ñinbin.

28 Kale ke niñ aij gifim, nibi bi Ana Uf nipe hagö abad midpim gau abe niñ aij gifim midaimim. Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad mid aij gifpal

* 20:17: Ap 18:21 * 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7

rö, kale u rö nöp, God nibi bi nipe, hagape nipe ke rau adog uda nibi bi anib gau me, kalip abad mid aij gimim midaimim. *

²⁹ Yad nijnbin, yad arnö, kain hau gau apöm, kaj sipsip kale mukpim gau rimnap hau ninaböl. *

³⁰ Pen nibi bi an kale au midpal rimnap u rö nöp, nibi bi Jisas nip nin udpal gau kalip tip gi ud arno, kale hon aip arun, a göm, kalip manö piral hagnaböl.

³¹ Pen yad mi mihau nigan, ram minöy kale Epesas midem, sidö an, sibön yan, kalöp mög gö, mitöy göl gem, kalöp magöyhalö añi añi hag ni aij ginö. Manö hag ninö anibu hau gagem; nin aij gi midaimim. *

³² “Yad kalöp God nimagö adö u lem, manö aij nipe u, nipe nibi bi mög ninöb manö aij anibu adö u lem, arabin. God kalöp aip midainab. God manö aij nipe u nin udeinabim u, nipe gö, kale Jisas nip nin ud pidöy gimim nibi bi nipe ke midmim, nan aij aij nibi bi nipe ninig gab u udnabim.

³³ Yad kale aip midainö nin u, nibi bi rimnap mani gol, mani silpa, walij nan kale gau asib hagagnö. *

³⁴ Kale ninbim, nimagö yad u ke nöp wög gem, bi yad aip ajmidun gau aip nan magö ninun walij rau yimun midmidun. *

³⁵ Pen yad gipin anibu rö, kale u rö nöp gimim, nibi bi mög gep rö gau kalip ud aij gimim gi ninim. Bi Kub hon Jisas nipe ke manö haga u nin midaimim. Nipe haga, ‘Bi rimnap kalöp nan ninaböl u, kalöp aij ginab; pen kale nibi bi rimnap kalip nan ninabim u, kalöp aij yabit ginab,’ a ga,” a ga.

³⁶ Pol manö anibu hag pis göm, Epesas nibi bi Jisas nin udla gau kalip abad midmidal bi gau aip kugom yimöm, God nip sabe ga.

³⁷ Pol sabe gö ninöl gi, kale mitöy göm, nip am ud wabi göm, mulu rö ninöm bom halula.

³⁸ Hainö mulu adin yad u ninagnabim, a ga, manö u nöp ninöm, kale mög yabit

ninöm, mitöy gila. Anig göl göm, Pol nip an an li dam nig magib migan u yula.

21

Pol nig magib udöm Jerusalem arnig ara

¹ Pen hon Epesas nibi bi gau kalip, au midaim, a gun, nig magib udun, hadno. Yigön u ap aij gö, yijig göl nöp am am, ram minöy nig rib gus ga airan Kos arno. Pen ruö u, Kos arö gun, ram minöy nig rib gus ga airan Rodos arno. Pen ruö u, Rodos arö gun, daun kub Padara arno.

² Daun kub Padara amun ninno, nig magib ap ram minöy Pönisia arnig geia. Anib u, hon nig magib anibu udun hadno.

³ Am am, ram minöy nig rib gus ga airan Saipras nimagö sidagö lau adö midö ninöl gi, am am, ram minöy Siria söl apun me, nan kago gau ud yunig am daun kub Daia pidöy ginö.

⁴ Daia am pidöy gun, am nibi bi Jisas nip nin udla gau kalip ulhai ninun, kalip aip wik añi ap midaino. Pen God Ana nipe kalip gasi nö, kale Pol nip hagla, “Jerusalem arnig gabön u, aragnöm,” a gila. *

⁵ Pen arnig ginö magö u, nibi bi Jisas nip nin udla anib gau, nibi bi, ni pai kale gau magöyhalö hanip dam daun kub anib höy adö nig gof au amun, kalip aip kugom yimun, God nip sabe ginö.

⁶ Pen hon, “Kale au midaim,” a ginö, kale pen, “Kale gau arim,” a gilö, hon am nig magib u raul migan u arno ninöl gi, kale ado gi ram kale arla.

Agabas, Pol nip anig anig ginaböl, a ga

⁷ Pen hon nig magib udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais pidöy ginö. Pidöy gun, nibi bi Jisas nip nin udla gau kalip, “Kale midpim?” a gun, nin bad ap kalip aip an anib au midaino.

⁸ Ruö u kalip arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Nipe Jisas manö aij hag ni ajep bi ap. Nipe me, nöd Jerusalem midöm, bi unbö kagof jin u aip nan magö nime limidöp. *

* 20:28: 1Di 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mad 7:15; Jon 10:12 Ap 18:3; 1De 2:9 * 21:4: Ap 20:23 * 21:8: Ap 6:5; 8:40

* 20:31: 1De 2:11 * 20:33: 1Ko 9:11-12 * 20:34:

9 Pen bi Pilip anibu, pai nipe mihau mihau, Jisas manö aij u hag ñimidal. Pai anib gau kale bi udagla.

10 Hon Pilip aip midaino ñin an anib au, bi God manö hagep Agabas ram minöñ Judia nibö aua. *

11 Agabas apöm, Pol dip nagit nipe u udöm, ñimagö ma nipe ke nagit löm haga, “Ana Ut hagöp, ‘Bi dip nagit nap nibö anibi, Juda kai Jerusalem au nip nagit löm, dam Juda nibi bi wasö gau kalip ñinaböl,’ a göp,” a ga. *

12 Hon magöñhalö manö anibu niñun, Pol nip neb neb gun hagno, “Jerusalem aragmön,” a gino.

13 Hagaino, Pol pen pe haga, “Yip nihön ginig mög gö mitöñ gipe, midmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, ‘Bi Kub yad Jisas,’ a ginabin. Kale manö u niñlö, mulu lugö, yip nagit linig geinaböl aka böñ nöp al pak linig geinaböl u, piñññ gagnabin. Halöwalö am hagnabin,” a ga. *

14 Pen hon Pol nip anig gi hag wasö niñun, arö gun, hagno, “Bi Kub nipe ke niñöb rö ginab,” a gino.

Jerusalem nibi bi Pol nip hag jula

15 Pen hon anig göl Sisaria midun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau gi jin gi lun, hadno.

16 Nibi bi Jisas nip niñ udla Sisaria nibö rimnap aip Jerusalem arno. Kale hanip dam Neson ram u lilö, aip hanno. Bi Neson anibu Saipras nibö. Nipe Jisas nip nöd nöp niñ uda.

17 Jerusalem amjakno, nibi bi Jisas nip niñ udla gau magöñhalö hanip niñlö aij ga.

18 Rol Pol hon aip Jems nip manö hagnig arno. Jerusalem nibi bi Jisas nip niñ udla gau kalip abad midmidal bi gau magöñhalö ap magum göm mideila.

19 Pen hon amjakun, Pol kalip, “Kale midpim?” a göm, God nip abad midö niñöl gi, ram minöñ gau gau ajöm, Juda nibi bi wasö gau nan nihön nihön ga u magöñhalö, bi anib gau kalip aiud anibu haga. *

20 Pol anig göl aiud anibu hageia niñöm, God nip aij a göm, Pol nip hagla, “Mam. Ne niñban, Juda nibi bi iru niñbanö Jisas nip niñ udpal u pen klö yabit göm hagpal, ‘Hon Juda nibi bi midpun. Anib u, Juda lo adö u nöp gun,’ a gipal. *

21 Pen Juda nibi bi gau rimnap Jerusalem i apöm hagpal, ‘Pol nipe, Mosi hadame nöp lo manö kalit kliñ rika u arö göm, hon Juda kai gipun adö u arö göm, Juda nibi bi ju am Juda nibi bi wasö ram minöñ an gau midpal kalip hagöp, “Ñi kale gau hañ rib gi dö gagmim, Juda kai gipal rö gagmim,” a göp,’ a gipal.

22 Ne uri Jerusalem i auban, manö anibu gau gau arö niñnaböl. Anib u, hon aige gun a gun, manö anibu hag amil apil gino.

23 Manö hag amil apil gun, manö adö añi hag lino u uri nöp hageinabun, ne niñmön, hain gimön. Bi hon i bi mihau mihau, manö klö niñö niñö God nip hagabun, a gipal.

24 Anig gipal rö, God nip nan pak sabe gi ñinig gaböl. Anib u, ne am ñin rimnap kalip aip midmön, nan nihön nihön göm God amgö ilö ut mideinaböl u, gi aij gimön, nan God nip sabe gi ñinaböl gau ne rau ñimön, kalip gi ñimön me, hainö nabic umagö kale u riknaböl. Anig geinabön u me, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl, nöp manö hagla anibu piral nöp hagla. Kale niñnaböl, ne Juda nibö u me, hon Juda kai gimidun rö nöp gimidan. *

25 Pen Juda nibi bi wasö Jisas nip niñ udla gau kalip köp kalit kliñ rik ñun hagno, ‘Nibi bi rimnap nan yiharññ piral gau sabe göm, wal kaj pakaiöl, kale niñnagmim. Wal kaj nan gau hagape niñnagmim. Wal kaj nan gau rugu bu gilö umainim u, niñnagmim. Nibi si bi si gagmim,’ a gun, köp kalit kliñ rikpun,” a gila. *

26 Anig hageila, Pol manö kalip u udöm, ruö bi mihau mihau nan sabe gi ñinig gila bi anib gau aip, kale nan nihön nihön göm God amgö ilö ut mideinaböl u, gi aij göm, God sabe gep ram u arla. Amöm, Pol bi abad mideila gau kalip haga, “Hon ñin

* 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24 * 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5
* 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25: Ap 15:29

unbö kagoł j+ŋ u m+ɔdun, ñ+n mudun j+ŋ u God n+ɔp nan r+ɔmnap ke ke dapun, n+ɔp sabe g+ ñ+nabun,” a ga. *

Juda n+ɔbi b+ Pol n+ɔp ud s+ɔs+ l+la

²⁷ Pol an+g hagöm, kale nan n+ɔhön n+ɔhön göm, God amgö ilö uł m+ɔdeinaböl u, g+ damöm, mudun j+ŋ ñ+n u söl gö n+ŋöl g+, Juda n+ɔbi b+ Esia Propins m+ɔdöm aula r+ɔmnap n+ŋla, Pol God sabe gep ram raul u m+ɔdeia. N+ɔpe m+ɔdeia au n+ŋöm, n+ɔbi b+ m+ɔdeila gau manö haglö, kale kal juöm Pol n+ɔp ud s+ɔs+ l+la.

²⁸ Pol n+ɔp ud s+ɔs+ löm, w+ñ kub alöm hagla, “N+ɔbi b+ Isrel gai. B+ an+ɔbi n+ɔpe ram m+ɔnön ke gau gau magöŋhalö ajöm, n+ɔbi b+ gau kal+ɔp manö piral hagöm, hon Isrel n+ɔbi b+ abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naj hagab. Pen adö an+ɔbu nöp, uri n+ɔpe Juda n+ɔbi b+ wasö gau God sabe gep ram raul m+ɔgan au aragep gau, kal+ɔp hałöwałö uł g+ dauub. An+ɔb u, n+ɔpe ram uł an+ɔbi g+ naj göp,” a g+la.

²⁹ Kale manö hagla an+ɔbu, gas+ kale ke nöp n+ŋöm piral hagla. Pol y+har+ŋ D+ropimas aip God sabe gep ram söl gau ajailö n+ŋöl göm, gas+ kale ke n+ŋöm hagla, “Pol b+ ne D+ropimas Epesas n+ɔbö u aip God sabe gep ram raul m+ɔgan u arbil,” a g+la. *

³⁰ Pen kale an+g haglö, manö an+ɔbu n+ɔbi b+ gau magöŋhalö n+ŋöm, ke n+ɔbö ke n+ɔbö apöm Pol n+ɔp ud t+ɔp g+ dam God sabe gep ram höŋ yaŋ yulö n+ŋöl g+, ad+ŋ ajöŋ g+ ñ+la.

³¹⁻³² N+ɔbi b+ iru yab+ł manö hauł kub hagöl göm, kal ju Pol n+ɔp böŋ nöp al pak l+n+g geila. Pen geila manö an+ɔbu Rom ami b+ kub yab+ł m+ɔdeia au arö, n+ɔpe ami b+ abad m+ɔdm+ɔdal b+ kub n+ɔpe r+ɔmnap udöm, ami b+ r+ɔmnap udöm, lel am n+ɔbi b+ magum g+ m+ɔdeila au amjakla n+ŋöm Pol n+ɔp pak ado malo geila u arö g+la.

³³ Ami b+ kub an+ɔbu apöm, Pol n+ɔp ud s+ɔs+ löm, b+ n+ɔpe gau kal+ɔp haga, “Kale n+ɔp sen m+ɔhöp l+mim,” a ga. Hagö, haga rö g+la. Pen n+ɔpe b+ nöd m+ɔdeila gau kal+ɔp hag n+ŋa, “N+ɔpe nan n+ɔhön gaj+ɔp n+ɔp an+g gabim?” ö ga.

³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö p+g kub yab+ł g+la. An+g g+lo, ami b+ kub u manö ił ap n+ŋagöm, b+ n+ɔpe gau kal+ɔp haga, “N+ɔp dam ram kub p+ɔdöŋ kale ud arim,” a ga.

³⁵ Hagö, ami b+ kale Pol n+ɔp dam ajöŋ ił goł au amjaklö n+ŋöl göm, n+ɔbi b+ iru yab+ł nöp se göl amöl göm Pol n+ɔp s+ł+köm, ud pakun, a göm, pen pen g+ yueila n+ŋöm b+ ami b+ r+ɔmnap Pol n+ɔp ud ka göm, ram raul kale ud arla.

³⁶ Pen n+ɔbi b+ gau kale kal hagöm hagöm, hagla, “N+ɔp böŋ nöp al pak lim!” a g+la. *

³⁷ Pen ami b+ gau Pol n+ɔp dam ram raul m+ɔgan yaŋ arn+g g+lo n+ŋöl g+, Pol ami b+ kub yab+ł u n+ɔp haga, “Manö yad nöp ap hagnam aka?” ga.

Hageia, ami b+ kub yab+ł u haga, “Yad n+ŋbin ne Grik manö n+ŋban.

³⁸ Yad gas+ n+ŋbin e, ne me, b+ au Ijip n+ɔbö b+ pen pen g+pal po dausan (4,000) nöp udöm, dam ram m+ɔnön kabö nöp m+ɔdöp aŋ gau pi göl m+ɔdeila, b+ u nöp, a g+ n+ŋbin. Pen ne Grik manö n+ŋban u me, ne b+ an+ɔbu wasö,” ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, “Wasö, yad b+ Juda ap. Y+ɔp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hib m+ɔdöp. Pen y+ɔp yau, a g+mön, yad n+ɔbi b+ gai i kal+ɔp manö ap hag ñ+n+am,” a ga.

⁴⁰ Hageia, ami b+ kub u yau, a gö, Pol kabö ub+ŋ ran arep adö u abö g+ m+ɔdöm, ñ+n m+ł+c gö, n+ɔbi b+ gau manö arö g+lo n+ŋöl g+, Juda n+ɔbi b+ hagn+ɔdal manö u löm, kal+ɔp manö haga.

22

¹ Pol n+ɔpe Juda n+ɔbi b+ hagn+ɔdal manö u löm, haga, “Bapi mam b+. Manö kalöp hagn+g gabin u n+ŋ m+ɔdaiim,” a ga.

² An+g hageia, n+ɔpe Juda n+ɔbi b+ hagn+ɔdal manö yöl haga rö n+ŋöm, manö manö gagöm, agam+ɔp yab+ł nöp m+ɔdeila.

³ Kale agam+ɔp m+ɔdlö n+ŋöl g+, Pol kal+ɔp haga, “Yad Juda n+ɔbö u pen y+ɔp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap Jerusalem i, manö hag ñeb b+ Gameliel aip m+ɔdem, kub g+nö u me, ap+ɔ bac b+ lo manö n+ɔhön n+ɔhön hagla u

* 21:26: 1Ko 9:20 * 21:29: Ap 20:4 * 21:36: Luk 23:18 * 21:38: Ap 5:36-37

magöñhalö yip hag ñö, niñbin. Anib u, kale God nip ud aij gun, a gimim, kliš aij nöp gipim rö, yad u rö nöp gimidin. *

⁴ Nibi bi Jisas Adan anibu arla gau kalip gi naij yabıl gimidin. Kalip al pak lin, a gem, nibi abe bi abe kalip hałowalö nagı lem, dam nagı limidin. Pen rimnap gi naij gi dam pak linö, böñ nöp ummidal. *

⁵ Gimidin anibu, God nip nan sabe gep bi kub yabıl u abe, bi manö ud asıkep Kansol midpal bi kub gau abe, kalip hag niñbe, piral hagöp, a göm, hagagnaböl; niñö hagöp, a ginaböl. Ñin ap yad Damaskas arnig gainö, bi kub anib gau yip köp rimnap nimam bi kale Damaskas mideila gau kalı kliš rik ñıla. Köp anibu kalı kliš riköm hagla, 'Pol nip abad midaimim. Damaskas nibi bi Jisas nip niñ udpal gau kalip nagı löm, dam Jerusalem i daunim,' a gıla. Yad köp anibu udem, kalip nagı li Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas nip niñ uda, aiud u haga

⁶ "Pen yad köp anib gau udem, bi rimnap aip am am sidö añ aulik magö u, Damaskas sösöl gıno niñöl gi, adıñ mailö kub unbö ke kumi kabö adö lañ nıbö ap lugöm yip niña.

⁷ Anig gö, yad ap lug mınöñ yan paknö niñöl göm, manö ap yip haga, 'Sol, Sol, yip niñön ginig gimön pör gi naij gabön?' ö ga.

⁸ "Hageia, yad hagnö, 'Bi Kub! Ne ban?' ö ginö.

"Hagainö, haga, 'Yad bi Jisas Nasared nibö; yip pör gi naij gabön u nöp hagabin,' a ga.

⁹ Bi yad aip araino gau, mailö kub u niñla u pen manö magö yip haga u apdi niñagla.

¹⁰ "Yad pen hagnö, 'Bi Kub. Niñön ginam?' ö ginö.

"Hagainö, yip haga, 'Ne urakmön, Damaskas ammön, bi ap apöm, niñön niñön ginabön u nöp hagnab,' a ga.

¹¹ Mailö anibu mailö kub yabıl göm, amgö yip u böñ nöp we ga. Anig gö, bi yad

aip araino gau, yip ñimago kid u udöm, u gi Damaskas arno.

¹² "Pen daun kub anibu bi ap mideia. Hib nipe u Ananias. Nipe lo hon u niñ aij göm, hagöp hagöp rö nöp gimidöp. Bi anibu nöp, Juda nibi bi Damaskas mideila gau magöñhalö hagla, 'U bi aij yabıl,' a gıla.

¹³ Pen nipe yad midainö söl au apöm yip haga, 'Mam Sol. Amgö magö ne kauyan ñıl nön,' a ga. Anig hagö niñöl gi, adıñ amgö yad we ga u böñ nöp kamıñ lö, ñıl niñem nip niñnö.

¹⁴ "Anig gö, Ananias yip haga, 'God apıs bac bi hon sabe gimidal God u nöp, nöp uda. Udöm, nipe nan niñön niñön ginig gabin a ginab u nöp yamö niñnabön. Nipe gası niñöb, ne Bi Kamıñ Aij nipe u waiö niñmön, manö maj mıgan nipe ke hagainim manö u ne ke waiö niñnabön.

¹⁵ God wög gi ñeb bi midmön, nöp niñön niñön gajip amgö niñban u, manö niñön niñön hagajip apdi niñban u, nibi bi gau magöñhalö kalip hag ñınabön.

¹⁶ Anib u, abad midagaimön. Urakmön, God nip sabe gimön, ñig pakeinabön, nipe nan si nan naij gıpan gac u hik gi ke yunab,' a ga.

"Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñimön," a ga

¹⁷ "Anig hagö, haga rö nöp ginö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God nip sabe gi midem, nabön niñnö.

¹⁸ Nabön niñem, yad Bi Kub niñnö niñöl göm, nipe yip haga, 'Yıñid Jerusalem arö gimön, ram mınöñ ke gau armön. Nibi bi gai i manö aij yad hageinabön u niñagnaböl,' a ga. *

¹⁹ "Anig hageia, yad hagnö, 'Bi Kub. Kale ke yip niñbal, yad nöd Juda magum gep ram gau ajem, nibi bi nöp niñ udla gau kalip nagı lem, mıñu magö nöp pakmidin. *

²⁰ Pen ñin ap bi manö aij ne hagep Sidipen nip kabö ju pak lılo niñöl gem,

* 22:3: Ap 5:34 * 22:4: Ap 8:3 * 22:18: Ap 9:29-30

* 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1

yad bi n̄ip pak leila gau waɫij kale ud ju lila gau abad m̄idem, paj hagnö, ' a ḡinö. *

²¹ "An̄ig hagainö, Bi Kub ȳip haga, 'Yad nöp hag yunö ammön Juda n̄ibi bi wasö m̄ilö gau m̄idpal gau arnabön, ' a ga," a ga. *

Ami bi kub u Pol n̄ip abad m̄ideia

²² Juda n̄ibi bi Pol manö hageia u n̄ij m̄id damöm, Juda n̄ibi bi wasö manö u nöp hagaj̄ip u n̄ijöm, kale meg magö dap ranöm manö kub yabiɫ hagöm hagla, "N̄ip ud al pak lim! Bi unbö rö kam̄ij m̄idagnim," a ḡila.

²³ Manö kub an̄ig hagöl ḡi, waɫij kale r̄imnap ud ju löm, haɫpiɫ gau lihu udlö, lihu udlö, haɫpiɫ ap rana.

²⁴ An̄ig geila, ami bi kub yabiɫ u, bi n̄ipe r̄imnap kal̄ip haga, "N̄ip dam ram raul m̄igan dammim, pakaimim, n̄ibi bi gai i n̄ihön ḡin̄ig n̄ip manö kub hagaböl iɫ u kalöp hag n̄in̄im," a ga.

²⁵ An̄ig hagö, n̄ip pakn̄ig damöm, nagi ad̄ik lila. Pen Pol n̄ipe ami bi kub söl an̄ib au urak m̄ideia u n̄ip haga, "Hon Rom n̄ibi bi lo ap an̄ig göl m̄idagöp. Bi Rom n̄ibö kabö göl gau ȳihar̄ij pakagnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud as̄iköm, ḡinaböl," a ga. *

²⁶ Pol an̄ig hagö, ami bi kub an̄ibu am bi kub yabiɫ u n̄ip haga, "Ne n̄ihön ḡin̄ig gabön? Bi an̄ibu n̄ipe bi Rom n̄ibö rö," a ga.

²⁷ An̄ig hageia, ami bi kub yabiɫ u apöm, Pol n̄ip haga, "Ne n̄ijö bi Rom n̄ibö rö aka? Ȳip hagö, n̄ij̄in," a ga.

Hageia, Pol haga, "Yau. N̄ijö, yad bi Rom n̄ibö rö," a ga.

²⁸ Hageia, ami bi kub yabiɫ u haga, "Yad mani kub yabiɫ u yuem me, Rom bi m̄idpin," a ga.

Hageia, Pol pen haga, "Ȳip Rom n̄ibö rö yag daula u me, yad bi Rom n̄ibö rö m̄idpin," a ga.

²⁹ Pol an̄ig hageia, bi n̄ip nagi lila gau piñ̄ij ḡila. Ami bi kub yabiɫ u, "Bi i Rom n̄ibö rö u pen n̄ip nagi l̄ibin," a göm, u rö nöp piñ̄ij ga. *

³⁰ Ruö pen ami bi kub yabiɫ u, Juda kai Pol n̄ip manö n̄ihön hagaböl u n̄ij aij ḡin, a göm, God nan sabe gep bi kub gau abe, Juda kansol bi gau magöñhalö abe, auim a gö, ap magum ḡilö n̄ijöl ḡi, Pol n̄ip am hubik ḡi dapöm, m̄ideila an̄j au la.

23

Pol Juda Kansol kub bi gau kal̄ip manö haga

¹ Pol n̄ipe Juda Kansol kub bi an̄ib gau kal̄ip n̄ij ij halö löm haga, "Mam bi. Yad God hagöp rö pör ḡipin u me, gasi m̄ilö n̄ijöl gem m̄idagpin," a ga.

² Pol an̄ig hageia, Ananias, bi God n̄ip nan sabe gep bi kub yabiɫ u, bi söl au m̄ideila gau kal̄ip haga, "Maj hañ n̄ip pakmim," a ga. *

³ An̄ig hageia, Pol Ananias n̄ip haga, "Ne mulu sīgi lauöl m̄idpan. N̄ibi bi gau nöp n̄ijlö, bi aij rö m̄idpan u pen gasi magö ne n̄ijban u naj yabiɫ göp. An̄ig hagpan an̄ibu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda ḡipun rö n̄ijmön, ȳip manö kub hagpan u pen Juda ḡipun adö u arö ḡimön, 'N̄ip haɫowaɫö pakim,' a ḡipan," a ga. *

⁴ Pol an̄ig hageia, bi söl au m̄ideila an̄ib gau hagla, "God n̄ip nan sabe gep bi kub yabiɫ u n̄ip hag juabön aka?" ḡila.

⁵ Hageia, Pol pen pe haga, "Mam bi. N̄ipe God n̄ip nan sabe gep bi kub yabiɫ hagöp a gem n̄ijagpin. God Manö u kal̄i k̄iñ̄ r̄iköm hagla, 'Bi kub kale gau kal̄ip hag juagmim, wasö,' ḡila," a ga. *

⁶⁻⁸ Pen Pol n̄ipe n̄ija, bi Kansol kub m̄ideila an̄ib gau r̄imnap Sadyusi n̄ibi bi n̄ijla rö n̄ijla, r̄imnap Perisi n̄ibi bi n̄ijla rö n̄ijla. Bi Sadyusi gau gasi kale u n̄ijöm hagm̄idal, "Ejol gau m̄idagpal. Ana m̄idagöp. N̄ibi bi gau umöm, böj nöp umöm, urakagnaböl," a ḡim̄idal. Pen bi Perisi gau unbö gasi n̄ijagm̄idal. Gasi kale u n̄ijöm hagm̄idal, "Ejol gau m̄idpal. Ana m̄idöp. N̄ibi bi gau umöm, böj nöp umöm wasö, uraknaböl," a ḡim̄idal. Pol n̄ipe yam ke ke m̄ideila an̄ibu n̄ijöm, manö kub hagöm, haga, "Mam bi. Bac bi

* 22:21: Ap 9:15 * 22:25: Ap 16:37 * 22:29: Ap 16:38 * 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Mad 23:27 * 23:5: Eks 22:28

yad gau magöñhalö Perisi nı̄bö; yad u rö nȫp Perisi nı̄bö nȫp. Yad nı̄bi bı̄ umöm uraknaböl manö hagnö u me, yı̄p pen manö kub hagaböl,” a ga. Anı̄g hageia, bı̄ Sadyusi Kansol kub gau ası̄k ke ke löm, bı̄ Perisi Kansol kub gau ası̄k ke ke löm, manö pen pen hagla. *

⁹ Manö pen pen hagöm, manö bıtıtö göm, manö hauł gı̄la. Hageila, Perisi kai bı̄ lo hag ñeb bı̄ kale rı̄mnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, “Bı̄ i nan naij ap göp, a gun, hagagabun. Nı̄pe Damaskas areia ñın u, ana ap aka ejol ap nı̄p hagö nı̄ña rö löp; hon nı̄ñagpun,” a gı̄la.

¹⁰ Anı̄g hagöm, pen pen hag ud areila nı̄ñöm, ami bı̄ kub yabıtı̄ u nı̄ñöm, mı̄dö mı̄dö anı̄g hag damöm Pol nı̄p ud gı̄ dö gı̄ adı̄ñ adı̄ñ lȫl rö löp, a göm, ami bı̄ nı̄pe gau kalı̄p hagö, Pol nı̄p uł gı̄ dam ram kub raul kale dap lı̄la.

¹¹ Pen ñın anı̄bu sı̄b anı̄ yañ Bı̄ Kub apöm Pol mı̄deia sȫl au urak mı̄döm haga, “Gası̄ halö mı̄daimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nȫp hagnabön,” a ga. *

Pol nı̄p al pak lınabun, a gı̄la

¹²⁻¹³ Ruö pen Juda bı̄ ñınjuöl mı̄höp rö ap magum göm, manö hag adö añı̄ löm hagla, “Hon Pol nı̄p bȫñ nȫp al pak lınabun. Nı̄p al pak lagpun magö i, nan ñınñagun, ñı̄g ñınñagnabun!” a gı̄la.

¹⁴ Anı̄g hagöm, am God nı̄p nan sabe gep bı̄ kub gau abe, bı̄ manö ud ası̄kep gau abe, kalı̄p hagla, “Hon manö kłö manö nı̄ñö nı̄ñö God nı̄p hagpun. Nan magö ñınñagnabun; Pol nı̄p bȫñ nȫp al pak lun me, hainö nan ñınñabun.

¹⁵ Anı̄b u, kale abe Juda Kansol kub bı̄ gau abe, Rom ami bı̄ kub yabıtı̄ u nı̄p manö yumim, pı̄ral hagnim, ‘Pol nı̄p uł gı̄ i daube, nı̄p manö rı̄mnap halö hag nı̄ñ aij gun!’ a gı̄mim. Kale pı̄ral anı̄g hageinabim, hon ułı̄ñın lı̄ mı̄dun, i auö nı̄ñöl gun, nı̄p bȫñ nȫp al pak lınabun,” a gı̄la. *

¹⁶ Pen Pol pi yı̄ñ nı̄pe u, Pol nı̄p paknı̄g gı̄la manö anı̄bu nı̄ñöm, nı̄bap Pol nı̄p dam lı̄la ram u amöm, nı̄p hag ña.

¹⁷ Hag ñö, Pol nı̄ñöm, ami bı̄ kalı̄p abad mı̄deia bı̄ ap wı̄ñ alö, aueia, nı̄p haga, “Bı̄ praj i manö nı̄pe ap mı̄döp. Nı̄p uł gı̄ ami bı̄ kub yabıtı̄ mı̄döp u arö, manö anı̄bu haganı̄,” a ga.

¹⁸ Pol hagö, ami bı̄ anı̄bu pi yı̄ñ nı̄pe anı̄bu nı̄p uł gı̄ ami bı̄ kub yabıtı̄ mı̄deia u ammil, haga, “Bı̄ nagı̄man Pol u hagöp, ‘Bı̄ praj i manö ap mı̄döp nı̄ñöm nı̄p uł gı̄ dam ami bı̄ kub yabıtı̄ mı̄döp u arö, manö anı̄bu haganı̄,’ a gajı̄p, nı̄p uł gı̄ dauabin i,” a ga.

¹⁹ Anı̄g hagö, ami bı̄ kub yabıtı̄ u, nı̄bi bı̄ rı̄mnap nı̄ñnaböl, a göm, ñı̄ anı̄bu nı̄p ñınmagö kı̄d u udöm, uł gı̄ ke ke goł gau amöm, haga, “Yı̄p manö hagnı̄g gabön u hag,” a ga.

²⁰ Hageia, ñı̄ praj anı̄bu haga, “Juda bı̄ gau rol nȫp manö yuöm, pı̄ral hagnaböl, ‘Pol nı̄p dam Juda Kansol kub mı̄dpal u auaimön, manö rı̄mnap halö hag nı̄ñ aij gun,’ a gı̄naböl.

²¹ Anı̄b u, manö kale hagaiöl u nı̄ñagmön, wasö. Bı̄ kale ñınjuöl mı̄höp rö Pol nı̄p al pak lun nȫp me, kauyanı̄ nan magö ñınñun ñı̄g ñınñun gı̄nabun, a göm, manö hag lı̄bal. Kale manö nȫp u nı̄ñun, anı̄g gun, a göm, abad mı̄dpal,” a ga.

²² Ñı̄ praj anı̄g hageia, ami bı̄ kub yabıtı̄ u nı̄ñöm, nı̄p hag yuöl gı̄ haga, “Nı̄bi bı̄ rı̄mnap kalı̄p nı̄ñmön, ‘Ami bı̄ kub yabıtı̄ u nı̄p anı̄g anı̄g gı̄ hagem auabin,’ a gı̄mön, hagagmön, wasö yabıtı̄,” a göm kabö la.

Pol gapman bı̄ kub Piliks mı̄deia ara

²³ Ami bı̄ kub yabıtı̄ u anı̄g hagöm, ami bı̄ abad mı̄dep nı̄pe mı̄hau kalı̄p wı̄ñ alö, aulö, haga, “Ami bı̄ gau ñınjuöl unbö sı̄duñ lañ (200) udmil, ami bı̄ kaj hos adö ası̄k gȫl pen pen gı̄pal gau ñınjuöl mı̄hau nı̄ganı̄ ado gı̄ da unbö sı̄duñ lañ (70) udmil, ami bı̄ wim gasał pen pen gı̄pal gau ñınjuöl unbö sı̄duñ lañ (200) udmil, mı̄ñı̄ sı̄b anı̄ yañ nȫp Sisaria armil.

²⁴ Pol nı̄p kaj hos rı̄mnap halö ñımön, nı̄p uł gı̄ dam aij gı̄mil, gapman bı̄ kub Piliks mı̄döp u yumil, aumil,” a ga.

²⁵ Anı̄g hagöm, nı̄pe bı̄ kub Piliks nı̄p köp ap kalı̄ kłı̄ñ rı̄ka:

* 23:6-8: Mad 22:23; Ap 26:5

* 23:11: Ap 27:24; 28:16,23

* 23:15: Ap 25:3

26 Yad Klodias Lisias. Nöp gapman bi kub Piliks köp i kalî kîñ rîkabin.

Ne mîdpan?

27 Bî nöp yuabin i, Juda nîbi bî nîp ud sîsî löm, pak lîñig geila, pen yad nîñnô nîpe bî Rom nîbö rö u nîñem me, ami bî yad rîmnap aip am nîp u† gî daunö. *

28 Dapem, nîp al pak lîñig gîla manö i† anîbu nîñnam, a gem, nîp dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem nîñnô, *

29 Juda nîbi bî kale gîpal rö lo manö adö rîmnap nöp mîdeia. Pen nîpe nan rîmnap gö, nîp böñ nöp al pak lep aka nagî lep manö i† ap mîdageia.

30 Pen manö ap hagla, ‘Bî anîbu nîp u†ñîñ lun, alnabun,’ a gîla nîñem, ne mîdpan u yuabin. Bî nîp manö hagla anîb gau rîmnap hag yunö, amöm, nöp manö i† anîbu hagnaböl.

Manö hagpin me u. *

31 Ami bî kub yabî† u anîg hagöm, köp anîbu gî ñö, ami bî gau Pol nîp sîbön yañ nöp u† gî damöm, daun kub Adipadris amjakla.

32 Ruö ami bî i† ajmîdal gau magöñhalö ado gî Jerusalem arla. Ami bî kaj hos adö asîk göm pen pen gîmîdal gau nöp Pol nîp dam daun kub Sisaria arla.

33 Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram mîñnô anîbu abad mîdmîdöp u nîp köp anîbu ñöm, Pol ñîmagö adö nîpe u lîla.

34 Gapna nîpe köp anîbu amgö lî nîñöm, Pol nîp haga, “Ram mîñnô ne gai nîbö?” ö ga. Hageia, Pol haga, “Yad Silisia Propins nîbö,” a ga.

35 Pol Silisia Propins nîbö bî mîdeia manö u nîñöm, bî kub nîp haga, “Bî nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun,” a ga. Anîg hagöm, bî nîpe rîmnap kalîp haga, “Nîp dam Herod ram kub gî la u lîmim, abad mîd aij gîmim,” a ga.

24

Juda bî kub gau Pol nîp manö kub hagla

1 Pol nîp dam Herod ram gî la u lîlö, ñîñ unbö yîgwo mîlö u mîdeia. Ruö mamîd ñîñ u, God nîp nan sabe gep bî kub yabî† Ananias, daun kub Sisaria u arnîg, bî manö ud asîkep rîmnap u† gî, bî manö hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manö kub hagep ram u amöm, kale gapman bî kub Gapna Piliks u nîp, Pol anîg göl anîg göl ga u manö kub hagnîg gabun, a gîla.

2 Pol ram raul u daulö nîñöl gî, bî manö hagep Dedalas Gapna Piliks nîp haga, “Ne me mîlö padö hanîp abad mîdajan, pen pen gun gî gagun, mîd aij gîpun. Ne gasî nîñ aij gîmön gajan u me, ram mîñnô hon i nan aij nan hain nîbö waiö löp u, hon mîd aij gîpun.

3 Ram mîñnô hon i rîgon rîgon gau magöñhalö pör nöp gî aij gabön anîbu nîñun hon nöp aij yabî† a gabun.

4 Pen nöp manö mîlö kub hagagnabin. Manö u†ep magö ap hagnîg gabin u, rîmîd pak nîñmön.

5 “Bî aui mîdöp i, hon nîñbun nîpe pör nöp gî naij göp. Nîbi bî gau kalîp manö pîral hagö, kale manö pîral anîbu nîñ udöm, nîpe gî naij göp rö anîg unbö rö nöp gî naij gîpal. Ram mîñnô ke gau gau magöñhalö ajom manö pîral hagöm, Juda kai kalîp ud asîk ke ke lö nîñöl göm, kale gapman manö hag juöm, pen pen gîpal. Nîbi bî Jisas bî Nasared nîbö u nîp nîñ u†pal gau, bî kub kale ap me anîbu. *

6-7 Nîpe God sabe gep ram gî naij gîñig geia, hon nîñun nîp ud sîsî lun nan hanîp gî naij ga anîbu lo hon ke manö kub hagnîg gaino, ami bî kub yabî† Lisias kal ju apöm, *

8 nîp damöm haga, ‘Bî u nîp manö kub hagnîg gîpal gau, bî kub Piliks mîdöp au amöm, manö kub hagöl,’ a ga. Anîg hagö me, hon mîñî aubun. Manö anîbu Pol nîp hag nîñaimön, nîpe ke, nîp manö kub hagpun manö i† u hagö, nîñnabön,” a ga.

9 Dedalas anîg hagaiö, bî Juda ap mîdeila gau, manö nîpe haga adö u nöp hagöm, hagla, “Nîñö yabî† hagöp,” a gîla.

Pol gapna Piliks nîp manö haga

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8 * 24:5: Ap 17:6 * 24:6-7: Ap 21:28-30

10 Gapna Piliks nipe ñimagö dap ranöl göm, Pol nıp, manö hag, a gö, Pol haga, “Ne m+ iru nöp ram m+nöj i abad m+dmön, n+nj aij g+mön, manö ud as+k aij g+pan rö, y+jig göl nöp hagnabön. An+bu u n+nem y+ip aij gö n+nöl gem nöp manö hagabin.

11 Ne b+ gau kal+ip hag n+naimön, hagnaböl ñ+n unbö m+gan laj araga nöp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe g+nabin, a gem, arnö.

12 Yad n+bi b+ r+mnap udem, God sabe gep ram u aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem anj u, hibur najj gep rö manö r+mnap hagagnö, wasö.

13 Y+ip m+ñi manö kub hagaböl u, ne n+nabön manö it ap m+dagainab, wasö.

14 Pen nöp manö ap waiö hagn+g gabin. Y+ip hagal, ‘Pol hon Juda g+pun u rö r+mnap gagöp; nipe pir alöm, Adan g+sön n+bö u arab,’ a g+pal. Y+ip Adan g+sön n+bö ajab, a g+pal u, n+nö hagpal. Yad Adan g+sön n+bö ajem, bac b+ sabe g+m+dal God añ+ an+bu nöp sabe g+m+din. Mos+is Lo manö kal+ k+ñ r+ka u abe, b+ God manö hagep gau manö kal+ k+ñ r+kla u abe, magöjhalö n+n udöl g+ m+dpin.

15 B+ Juda aui m+dpal, n+bi b+ aij gau abe, n+bi b+ najj gau abe, magöjhalö umöm uraknaböl, a göm n+nbal rö u, yad u rö nöp n+nbin. *

16 God aip am m+deinabin, a gem, yad halöwalö gag+n, wasö. God n+nöm aka n+bi b+ gau n+nöm, Pol kabö rö gagöp, a g+naböl u n+nem, pör n+n aij gem, m+id aij g+pin.

17 “Pen yad m+ r+mnap Jerusalem aragnö. Pen n+bi b+ yad nan m+dagöp gau kal+ip mani r+mnap ñem, God n+ip nan sabe g+ ñ+n, a gem, Jerusalem arnö.

18 Jerusalem amem, hon Juda b+ God amgö ilö m+id aij gun, a gun, n+hön n+hön g+m+idun u, g+nö. An+g g+ p+s gem, God n+ip nan sabe g+ ñ+n, a gem, God sabe gep ram u am m+dainö. An+g göl g+ m+dainö u, b+ aui kale apöm y+ip n+nla. Pen n+bi b+ iru nöp yad aip ap m+dagaila. Pen pen hagep manö r+mnap hagagnö. *

19 Pen Juda n+bi b+ Esia Propins n+bö

gau Jerusalem apöm, God sabe gep ram au m+deila. Manö kale m+daiböp u, kale aui apöm, manö an+bu hagblap.

20 Auagpal u, b+ Juda Kansol kub gai i y+ip Jerusalem manö kub hagöm, yad nan najj g+nö manö it n+nla u haglö, ne nöj!

21 Pen y+ip manö kub hagla ñ+n u, yad manö añ+ ap nöp hagnö. Meg m+gan dap ranem hagnö, ‘Yad n+bi b+ umöm uraknaböl, a gem, gas+ u nöp n+nbin u me, y+ip manö kub hagabim i,’ a g+nö,” a ga. *

22 Pol an+g hagö n+nöl göm, Gapna Piliks, Adan u a g+m+dal manö u n+n aij ga u me, Juda b+ gau manö hageila u udagöm, haga, “Hainö ami b+ kub yab+u u Lisias auö, manö nipe u n+nem, manö an+bu hagnabin,” a ga. *

23 An+g hagöm, b+ nag+man kai kal+ip abad m+deia u n+ip haga, “Pol n+ip abad m+id aij g+mön; n+ip böj nöp nag+ p+dön lagmön. Nipe nan r+mnap m+dagain+m, n+bi b+ nipe gau kal+ip hag n+nö, n+ip ñöl,” a ga.

Pol m+ m+höp nag+ m+deia

24 Ñ+n pro bad ap arö, ñ+n ap Piliks n+bin nipe Drusila aip aulö. N+bi Drusila an+bu nipe Juda n+bö n+bi. Pen kale ber apil, nugmul nipe Pol n+ip w+ñ alö, apöm, Krajs Jisas n+ip aigöl göm n+n udpal manö u hagö, Piliks n+n m+deia.

25 Pol nipe manö hag damöl g+, hon aigöl gun g+ aij g+nabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gas+ m+dmagö hon gas+ göp rö nöp gagnabun manö u abe, God hainö han+ip manö kub hagnab manö u abe Piliks n+ip haga. Pen Pol an+g hagö, Gapna Piliks manö an+bu n+nöm, p+ñ+n göm, Pol n+ip haga, “Ne m+ñi am m+daimön. Hainö yad ñ+n ap nöp w+ñ alnö, aumön,” a ga.

26 Pen gapman b+ kub an+bu, gas+ nipe ke gau nöp n+n, “Yad Pol n+ip pör pör w+ñ alnabin u, nipe pen gas+ n+nab, ‘Yad b+ i n+ip agam+j mani r+mnap ñ+nö, hagö, arnam,’ a göm, y+ip mani r+mnap ñ+nab,” a g+ gas+ u n+n. Pen gas+ an+bu nöp n+n m+dom, Pol n+ip dugo ruö w+ñ alö, apöm, manö hagn+dil.

* 24:15: Jon 5:28-29

* 24:18: Ap 21:12-28

* 24:21: Ap 23:6

* 24:22: Ap 23:26

27 Mî mîhöp pîs ga niñöm bi ne Posias Pesdas, Piliks kuö nîp udöm, ram mînön anîbu gapna mîdeia. Pen Piliks, Juda kai yîp bi aij a gî naböl u aij a göm, Pol nagi mîdeia u hubîkaga.

25

Pesdas Pol nîp manö kub niña

1 Pen Pesdas daun kub Sisaria u am gapna wög anîbu udöm, ñîñ mîhau niñan nöp mîdöm, Jerusalem ara.

2-3 Pesdas Jerusalem arö niñöl göm, God nîp nan sabe gep bi kub gau abe, Juda bi kub rîmnap abe nîp am niñöm, Pol anîg göl anîg göl gi naij ga manö anîbu nîp hagla. Juda bi gau kale ke agamîj manö adö añî hagöm, Pol nîp adan an au ulîñîñ lun, al pak lî nabun, a göm, hagla, “Hanîp mög niñmön, bi ne rîmnap hagaimön, Pol nîp yîñîd ul gi Jerusalem dauöl,” a gîla. *

4 Anîg hageila, Pesdas haga, “Pol nagi mîdöp Sisaria. Anîb u, yad Sisaria arnîg gabin rö,

5 nîp manö rîmnap mîdainîm, bi kub kale rîmnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, nîp manö kub hagöl,” a ga.

6 Pesdas anîg hagöm, ñîñ raleb jîñ aka sîduñ lan halö Jerusalem mîdöm, ado gi Sisaria ara. Ruö, Pesdas nîpe manö kub hagep ram raul mîgan u amöm, Pol nîp dauim, a ga.

7 Pol nîp daueila, Juda bi Jerusalem niñbö aula gau apöm nîp binîg gîgabö göm, manö adö ke ke iru nöp hagla. Pen manö hagla adö anîb gau manö î mîdö, hagagla. *

8 Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda niñbi bi lo manö kale u rîb rîkagîñ; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagîñ; yad Rom Empra Sisa nîp manö naij ap hagagîñ,” a ga.

9 Hageia, bi kub Pesdas, Juda niñbi bi gau yîp bi aij a gî naböl u aij, a göm, Pol nîp hag niñöm, haga, “Manö kub hagabun anîbi, Jerusalem amun hagun aka?” ga.

10 Hageia, Pol haga, “Mîñî Sisa manö kub adö nîpe u hadö mîdpin. Yad Juda

niñbi bi kalîp nan naij ap gagpin u, ne u rö nöp hadö niñban.

11 Pen nan naij ap gîñö, yîp manö kub hagöm, al pak lun, a gîblap u, pîñîñ gagbep; anîb u yîp al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö î ap mîdagöp u, bi ap yîp Juda niñbi bi kalîp ñîñîm rö lagöp. Anîb u, ne yîp Sisa mîdöp u yuö, nîpe ke manö anîbi niñnab,” a ga.

12 Pol anîg hagö, bi kub Pesdas am bi nîpe gau aip manö anîbu hag amîl apîl göm, ado gi apöm, haga, “‘Sisa manö kub yad u niñnab,’ a gan u me, nöp Sisa mîdöp u hag yunabin,” a ga.

Kîñ Agripa aip niñîñ nîpe Benis aip

13 Pen yöp ñîñ mîhöp lugö niñöl gi, Kîñ Agripa aip niñîñ nîpe Benis aip, Pesdas gîsön nöp gapna aua rö nîp am niñul a gîmil, Sisaria ammil, Pesdas aip ñîñ bad rapîñ ap mîdailö.

14 Kale ñîñ iru rö au mîdnîg gîlö niñöl gi, Pesdas nîpe Kîñ Agripa nîp haga, “Nöd Piliks gapna mîdeia ñîñ u, nîpe bi ap nagi la. Pen gapna wög nîpe u arö göm, bi anîbu nagi lep ka u arîk ara. *

15 Yad Jerusalem arainö, bi Juda God nîp nan sabe gep bi kub gau abe, Juda niñbi bi manö ud asîkep bi kub gau abe, bi anîbu nîp yîp manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagemön, Pol nîp al pak lîlan,’ a gîla.

16 Pen manö î ap hagageila niñöm yad kalîp hagnö, ‘Hon Rom niñbi bi lo ap anîg göl mîdagöp. Niñbi bi yîharîñ al pakagun. Manö kub hagun niñöm bi manö mîdainîm gau amöm, bi kalîp gi naij ga amgö ilö nîpe au manö waiö hageinaböl; nîpe manö pen hageinab; manö î ap mîdeinab u, nîp al pak löl a gî nabun,’ a gîñö.

17 Anîg hagem, Juda bi gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul mîgan u asîkem, Pol nîp am dauim a gîñö, daula.

18 Yad gasî niñnö e, manö kub yabîl mîdöp, a gîñö u pen manö kub hagla gau manö haglö niñöl gem niñnö manö kub mîdageia, wasö.

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1 * 25:7: Ap 24:5-6 * 25:14: Ap 24:27

19 Kale yiharin hagla, 'God manö u, hon hag aij gipun rö hagagöp. Pen bi Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nipe kamij midöp a göp,' a gila.

20 Manö hageila u yad nin aij gagpin rö, Pol nip hag ninö, 'Ne Jerusalem arein-abön, nöp manö kub hagnaböl aka?' ginö.

21 Hagainö, nipe wasö ga. Nipe haga, 'Yad nagı mideinabin. Hainö Empra Sisa nipe ke manö anıbu hagnab,' a ga. Anıg hagö, yad nip Sisa midöp gau yunabin, a gem, nagı libin rö midöp," a ga.

22 Pesdas anıg hageia, Kın Agripa haga, "Pesda. Bi anıbu manö nipe ke hagö, yad ninabin," a ga. Hageia haga, "Anıb u, rol ninabin," a ga.

23 Anıg hagö, ruö, Agripa nının Benis aip, waij aij aij nöp yımmil, ami bi kub rımnabı abe, bi kub yabıt rımnabı abe uł göm, nıbi bi kub auabun, a göm, nının löl gı manö kub nıneb ram raul mıgan u arla. Ap midlö ninöl göm, Pesdas bi nipe rımnabı kalıp haga, "Pol nip am dauim," a ga.

24 Hagö, daueila, Pesdas haga, "Kın Agripa abe, nıbi bi ap midpim gai i abe, bi i nip nınim. Juda nıbi bi nip manö kub hagöm, bi anıbi bön nöp al pak lep, a gıpal. Yad Jerusalem midainö, yıp anıg unbö nöp hagla. Aui auajın, unbö nöp hagla.

25 Yad ninbin, nıbi bi gau nan naij yabıt gılö, nın rımnabı al pak libal u pen bi i nip manö kub hagem ninö, nan anıbu rö ap gaga, wasö. Pen nipe ke haga, 'Empra nipe ke manö yad hagnab,' a ga. Anıb u me, yad nip Sisa nip yunıg gabin.

26 Bi anıbi Empra nip hag yunabin u pen nipe nan nıhön nıhön göp manö ıt u, köp halö kalı kılın rık nınam rö lagöp. Anıb u, ne Kın Agripa abe, nıbi bi rımnabı gai i abe, bi anıbi nan nıhön nıhön göp manö ıt u ninabin. Kale manö nipe u nınmim, manö ıt magö u yıp hagnabim yad kalı kılın rıkem, Sisa midöp au yunam.

27 Pen gası yad ninbin u, bi nagıman Sisa midöp au yiharın yuem, lo nıhön nıhön rıb rıka u hagagnabin u, aij gagöp, wasö," ga.

26

Pol Kın Agripa nip manö haga

1 Pen Kın Agripa Pol nip haga, "Yad nöp apdi ninöl midpin, manö hag!" a ga.

Anıg hagö, Pol nımagö dap ranöl göm haga,

2 "Kın Agripa. Ne nöp apön yıp manö hag, a gajan, Juda nıbi bi manö yıp hagaböl u, nöp hagnıg gabin u, yıp aij göp.

3 Hon Juda nıbi bi gıpun gıpun adö u abe, manö pen pen hagnıg hagnıg adö u abe, ne magönhalö hadö ninban u me, nöp hagnıg gabin i, yıp aij göp. Anıb u, yad manö hagnö, yıp iru ninagmön.

4 "Yad nın pro ram mınön yad ke gau midainö nın u abe, hainö am Jerusalem midainö nın u abe, yad bi aigale bi rö midpin u, Juda nıbi bi gau magönhalö hadö ninbal.

5 Kale yıp mlö padö nınmıdal. Yad bi Perisi, Juda lo manö nınem, klö gem, ası ması gı aij yabıt gıpin. Kale nöp manö anıbu waiö hageinaböl u, yad manö ninö hagabin u a gımön ninabin." *

6 Pen God hadame nöp apıs bac bi kalıp manö aij hagö, gası halö abad midıdal manö anıbu nöp ninı udpin u me, kale yıp manö kub hagaböl.

7 Hon Juda ıt ke ke unbö mıgan lanı magönhalö, God apıs bac bi kalıp haga manö aij u abad midpun. God nipe nan aij nınabin a ga nan aij anıbu udun a gun, sıdö anı sıbön yanı nip sabe göl gı midpun. Pen Kın Agripa, ne nö?! Manö haga anıbu manö ninö nöp hagöp a gem ninı udöl gı midpin u me, yıp manö kub hagaböl." *

8 Pen kale nıhön gınıg nıbi bi umbal gau, God gö urakagnaböl, a gımim, ninıbım?

9 "Pen nöd yad ke, Jisas Nasared nıbö manö hageila gau kalıp gı naij gınam, a gem, gı nınmıdin." *

10 Pen Jerusalem midem, yad u rö nöp gainö. God nip nan sabe gep bi kub gau yıp haglö, nıbi bi Jisas nip ninı udla gau iru nöp am daunö, nagı lımdal. Yad ke bi manö ud asıkep gau aip yau a ginö,

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:7: Ap 23:6; 28:20 * 26:9: Ap 8:3

r+mnap böñ nöp al pak l+lö umla, kal+p paj hagn+idin.

¹¹ Juda magum gep ram gau ajem, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla gau kal+p mulu kal n+ñem, kale Jisas manö n+pe u arö g+lan, a gem, kal+p g+ naj g+m+idin. Yad gas+ adö añ+ ap nöp n+ñem, ñ+n r+mnap n+bi b+ an+ib gau kal+p ulhai n+ñ+n, a gem, ram m+inöñ m+lö kub gau ajm+idin.

Jisas Krai Pol n+p uda u, Pol aiud an+ibu haga

¹² “Pen ñ+n ap Damaskas n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla gau kal+p nag+ l+ daunam, a g+inö, God n+p nan sabe gep b+ kub gau, yau, a göm, köp kal+ kliñ r+k ñ+lö, udem hadnö.

¹³ Pen b+ kub aij nöñ! Yad s+idö an aul+k aua magö u, adan an au amöl g+ n+ñnö, mailö kub unbö ke kumi kabö adö lan n+bö yad b+ r+mnap aip araino gau pak ña. Mailö pak ña an+ibu, s+idö mailö rö wasö; mailö an+ibu ke yab+ ga.

¹⁴ An+g gö, hon magöñhalö m+inöñ yan ap lug pakun, yad n+ñnö, manö ap, manö yab+ hon Arameik manö hagöm, y+p haga, ‘Sol! Sol! Y+p n+hön g+n+g pör g+ naj gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a g+pin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,’ a ga.

¹⁵ “Hageia, yad hagnö, ‘B+ Kub, ne ban?’ ö g+inö.

“Hagainö, B+ Kub haga, ‘Yad Jisas, y+p pör g+ naj gabön u nöp hagabin,’ a ga.

¹⁶ An+g hagöm y+p haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagn+g aubin. Ne wög g+ ñeb b+ yad m+dmön, y+p m+ñi amgö n+ñban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, n+bi b+ r+mnap gau kal+p hag ñ+nabön.

¹⁷ Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe hag ñö, nöp g+ naj g+lö n+ñöl gem, nöp abad m+dem ud as+k yunabin.

¹⁸ Ne manö aij yad kal+p hag ñö, amgö we m+dpal u amgö ñ+l n+ñnaböl. Ne manö aij yad kal+p hag ñö, s+ib gau m+dpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kal+p hag ñö, Seden p+idöñ magö n+pe mo gau m+dpal u arö göm God n+p aunaböl. An+g

geinaböl, nan si nan naj g+pal gau, Bapi n+ñöm arö gö, n+bi b+ nöd y+p n+ñ udpal gau aip seg kam+ñ m+deinaböl,’ a ga. *

Pol God n+p wög g+m+idöp manö u haga

¹⁹ “Pen Kiñ Agripa. Yad naböñ ram m+inöñ kumi kabö adö lan au n+bö apöm manö haga n+ñnö an+ibu arö gagnö.

²⁰ Damaskas amem, n+bi b+ an+ib gau kal+p manö aij an+ibu hag ñ+nö. Hainö am Jerusalem n+bi b+ kal+p hag ñem, ram m+inöñ Juda n+bi b+ m+dpal gau magöñhalö kal+p hag ñem, Juda n+bi b+ wasö gau hag ñem, g+inö. Kal+p hag ñem hagnö, ‘Nan si nan naj g+pin u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö g+mim, God n+p añ+ n+ñ udmim, nan naj gau hadö arö g+pun u n+ñöl a g+mim, hagöp rö nöp g+mim,’ a g+inö.

²¹ Yad an+g g+inö u me, ñ+n ap God sabe gep ram au arainö, Juda b+ aui kale y+p ud s+is+ löm, al pak l+n+g g+la.

²² Pen God y+p pör nöp abad m+idöp rö, yad uri magö i nöp aui urak m+dem, manö aij n+pe u, n+bi b+ hib m+idöp gau abe, n+bi b+ hib m+dagöp gau abe hag ñöl g+ m+dpin. Manö hag ñabin an+ibu, adö ap ke wasö; b+ God manö hagep b+ gau abe, b+ ne Mos+ abe, hainö g+inab a göm kal+ kliñ rikla manö u nöp hag ñabin.

²³ God manö hagep b+ Aisaia God Manö kal+ kliñ riköm haga, ‘Krais apöm, ilön udöm umnab, pen n+pe b+ nöd nöp kauyan uraknab u me, Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe n+ñnaböl, God kal+p u rö nöp ud kam+ñ yun+m rö löp. An+g g+inab u n+pe kal+p mailö rö pak ñ+nab,’ a ga,” a ga. *

²⁴ Pol manö an+ibu hagö n+ñöl g+, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, “Pol, ne b+ manö adö ke ke n+ñban rö, nab+c j+n mo ne m+lep göp hau+ almön hagabön,” a ga.

²⁵ Hageia, Pol pen haga, “B+ kub aij yad Pesdas. Yad hau+ alö hagagabin. Gas+ n+ñöl n+ñ aij gem, manö n+ñö yab+ u hagabin.

²⁶ Yad n+hön manö hagabin i, Kiñ Agripa n+pe ke hadö n+ñöb. Jisas n+p n+hön n+hön göm manö n+hön n+hön göm g+la u pi göm

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13 * 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

gagla. Waiö nöp gila u me, yad niñbin, Kiñ Agripa nipe magöñhalö hadö niñöb. Anig gö niñem yad nip piññ gem hagagabin, wasö,” ga.

²⁷ Pol anig hagöm Kiñ Agripa nip niñöm haga, “Kiñ Agripa. Ne bi God manö hagep gau manö hagla u, niñö hagla, a gımön, gasi niñban aka? Yad niñbin, manö anıbu niñö hagla, a gımön, niñban,” a ga.

²⁸ Pol anig hagö, Kiñ Agripa pen haga, “Pol. Ne yıp, manö pro ap hagnö, Jisas bi nipe ap mideian, a gımön, yıp manö anıbu hagabön aka?” ga.

²⁹ Hageia, Pol haga, “Manö ulep hagnam aka manö milö hagnam, yad gasi añı ap nöp niñem, God nıp sabe gem hagabin, ne abe, niñbi bi manö hagabin niñaböl gai i magöñhalö abe, yad midpin rö midaiim, a gem, sabe gabin. Pen yıp sen adıkpall rö kalöp lö, a gem, sabe gagabin,” a ga.

³⁰⁻³¹ Pol anig hagö, Kiñ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa niñın Benis u, niñbi bi mideila gau magöñhalö uraköm, höñ amöm, hagla, “Niñbi bi rımnap gi naij gılö me, manö kub hagöm, rımnap nagı löm, rımnap böñ nöp al pak lınaböl. Pen bi i nan naij ap gagöp, wasö,” gila.

³² Anig hagöm, Kiñ Agripa nipe Pesdas nıp haga, “Miñni nagı lep ram arö göm höñ arböp u pen nipe, ‘Sisa manö kub yad niñnab,’ a göp u me, nagı midöm, bi kub Sisa midöp u arnab,” a ga.

27

Pol Rom arıg göm ñıg magıb uda

¹ Gapna Pesdas Pol Rom uri arıim a göm hagö, ami bi gau abad middep bi kub Julias u, Pol abe nagıman bi rımnap halö abe udöm abad mideia. Ami bi anıb gau kalıp “Empra Ami Bi Nıpe” a gımıdal.

² Pen ñın anıbu, ñıg magıb ram mınöñ Adramidiam niñö u, Esia Propins arıg göm, Sisaria am pidöñ ga. Anıb u, ñıg magıb anıbu udun ñıg anı arı arno. Bi daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au niñö bi ap aip arno. Hib nıpe u Arisdakas. *

³ Ruö daun kub Saidon amjak am pidöñ gıno. Julias Pol nıp ud aij göm haga,

* 27:2: Ap 19:29

“Am mideimam bi kalıp niñmön, nöp nan niñhön midagainım gau nöp ñöl,” a ga.

⁴ Pen hon Saidon arık arıg gun niñno, yıgön kub yabıl u apöm, ñıg solwara u abe ral auaiia. Anıg gö, ram mınöñ ñıg rıb gus ga airan Saipras böñ lau arno.

⁵ Anıg gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram mınöñ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak pidöñ gıno.

⁶ Amjak pidöñ gun, ami bi kub bi nagıman gau kalıp abad mideia u niñı, ñıg magıb Aleksadria niñö ap ram mınöñ Idali arıg geia. Anıb u, nıpe hanıp hagö, ñıg magıb anıbu arno.

⁷ Ñıg magıb anıbu amun, ñıg anı kub anı amun, hain hain nöp uıham am am daun kub Kinidos amjakno. Pen yıgön kub auageia niñöm yıg göl arep rö laga. Anıb u me, böñ lau nöp am am ram mınöñ Salmoni hil gun, ram mınöñ ñıg rıb gus ga airan Krir ba lau nöp amun,

⁸ uıham am am ram mınöñ pro ñıg goı au ap, “Ñıg Magıb Mid Aij Gep Kuö,” a gımıdal, amjak pidöñ gıno. Ram mınöñ anıbu Lasia daun sö, au.

⁹ Hon anıg gun, hain hain nöp gi ajno niñöl göm me, Juda niñbi bi nan niñıgla ñın u ap arö, ñıg solwara kub ral auiep ñın u hadö au.

¹⁰ Pen Pol nıpe kalıp haga, “Bi gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wım wañıb nan gau magöñhalö naij göm, ñıg magıb abe naij gö, hon magöñhalö ñıg niñun rö löp,” a ga.

¹¹ Pol anıg haga u pen, ñıg magıb bi wög gımıdal abad midmidöp bi kub u abe, bi ñıg magıb nap niñö u abe, manö ke hagailö niñöm, ami bi kub Julias, Pol manö arö göm, manö kalıp u uda.

¹² Bi iru nöp hagla, “Ram mınöñ i ram mınöñ naij. Yıgön kub udöp ñın i, ram mınöñ naij anıbi midagaiun; Piniks sö, midöp au am midaiun. Yıgön kub auab ñın u, ñıg magıb dam ram mınöñ anıbu lıno, naij gagnım,” a gila. Piniks daun anıbu, ram mınöñ ñıg rıb gus ga airan Krir midöp. Ñıg magıb Piniks aumıdöp u, yıgön kub sıdö auab lau adö aueinab

u, ñig magib agamij sidö wad arab lau adö arnab; pen yigön kub sidö wad arab lau adö aueinab u, ñig magib agamij sidö auab lau adö arnab.

Yigön kub apöm, ñig solwara rala

¹³ Pen kale anig haglö, au midaino niñöl gi, yigön pro pro auaia u niñöm, “Miñi amun arnabun,” a göm, bi ñig magib wög gimidal gau, aga yula u tip gi udöm, ram minöñ ñig rib gus ga airan Krir ñig gof adö u arno.

¹⁴ Anig gun arno niñöl gi, adin hadal majö yabit, airan Krir böñ lap nibö, ñig magib arnig gino lau adö apöm, ñig magib ud jinomno ga.

¹⁵ Anig gö, bi ñig magib wög gimidal gau niñöm, dam yijig göl arun, a göm, gi wasö niñöm, arö gilö, hanip halö dam ñig solwara an kub gau ud ara.

¹⁶ Hadal anig göm ud arö, am am ram minöñ ñig rib gus ga airan pro Kauda a gimidal u, böñ lap araino niñöm hadal kub auaia u hain ga. Anig gö niñöl gun, hagno, “Yigön pro auab rö, ñig magib pro bad u udun, ñig magib kub migan u ud lun,” a gun, uham yabit ud lino.

¹⁷ Ñig magib pro bad u ud li aij göm, ñig magib kub u pa jö ginab rö löp, a göm, ñig magib gau nibö gau nibö nag adiköm, tip gi li pidöñ gila. Pen, “Yigön kub auab i, ñig magib hon u dam kabö kuup Södis a gimidal gau amöm, kabö kuup naij u binin gö, naij ginab,” a göm, sel adikla u hubik yulö, anin gö piñin göl gi arno.

¹⁸ Yigön kub u apöl gi mideia u me, ruö ñig magib u pita gan, a göm, wim wañib nan gau ud ñig yula.

¹⁹ Ruö u, u rö nöp, yigön ud nöp mideia u me, nan nihön nihön ñig magib mid aij gan a göm raul migan lilö mideia u, magöñhalö niñebir ud ñig yan yula.

²⁰ Pen hon pör pör sidö gapi gau niñmidagun, wasö. Yigön u anig göl udöl nöp mideia u me, gasi ap niñun, hagno, “Ram minöñ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, gasi niñno.

²¹ Pen milö padö kale nan magö niñmidagal. Hainö Pol mideila an au uraköm haga, “Bi gai i, manö yad hagnö

u niñbep rö, hon airan Krir nöp midun, wim wañib nan gau ud ñig yan yuagbno.

²² Pen yad kalöp hagabin, uri gasi iru niñagmim; gasi halö midaimim. Hon ap umagnabun. Ñig magib u nöp böñ nöp naij ginab.

²³ Yad God nip wög gi ñeb bi nipe midpin u me, miñi sib yan God ejol nipe ap yuö, apöm yad midajin sol au apöm yip hagöp,

²⁴ ‘Pol, ne piñin gagmön! Midmön, bi kub Sisa midöp au ammön, manö kub niñnabön. Pen nibi bi ñig magib raul migan midpal gau, God kalip u rö nöp abad midö umagnaböl. God nipe nöp mög niñöm, kamini middep magö kale u nape ñöb,’ a göp. *

²⁵ Anib u, bi gai i, kale piñin gagmim; gasi halö midaimim. Yad niñbin, God nip niñ udnip u, nipe hagöp rö nöp ginab.

²⁶ Pen hon am am, ram minöñ ñig rib gus ga airan ap arno, ñig magib kabö kuup binin gi pidöñ ginab,” a ga. *

Ñig magib böñ nöp naij ga

²⁷ Pen yigön u hanip anig göl ud dam dam ñin unbö sidun böñ dan ara niñöm sibön yan me, ñig solwara Edriadik, a gal u, an au amöl gun, bi ñig magib wög gimidal gau, gasi ap niñöm, sol ram minöñ ap apjaknabun rö löp, a gila.

²⁸ Kale gasi anibu niñöm, kabö kuup sol sol midöp aka göm, nan ñig li niñbal ap löm niñla milö kub kub 40 mida mideia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anibu kuoyan löm niñla 30 mida mideia.

²⁹ Anig gö, hon kabö kub halai adö au arun rö löp, a göm, piñin göm, aga mihau mihau yula niñöm, ñig magib pidöñ ga. Pidöñ gö niñöl gi, God nip sabe göm hagla, “Ram yinid ruöm sidö lan,” a gila.

³⁰ Pen bi ñig magib wög gimidal gau, ram minöñ ñig rib gus ga airan anibu yöp sol anib au arnig, nibi bi gau niñ mideila rö, piral wai ñöm, hagla, “Ñig magib pro u dam ñig magib nabic lau adö yuun, aga rimnap halö yuun,” a gila.

³¹ Kale piral anig gilö niñöl gi, Pol niñöm, Julias ami bi nipe gau aip kalip

* 27:24: Ap 23:11 * 27:26: Ap 28:1

haga, “Bi ñig magib wög gaböl i, kale ñig magib pro u udöm p+nin gi areinabol u, kale magonhalö um haknabim,” a ga.

³² Pol anig hagö, ami bi gau, ñig magib ñig yan yunig geila nagi u, böj nöp rib gi dö gi yulö, ñig an yan luga.

³³ Pen ram runig ga magö u, Pol kalip haga, “Ñin unbö sidun böj dan u gasi iru ninmim, nan magö ñinagmim, yiharin nöp midpim.

³⁴ Anib u, uri nan rimnap ñinmim. Wasö u, aige göl gimim mideinabim. Nibi bi añi ap nabic un añi ap lugagnab,” a ga.

³⁵ Pol anig hagöm, bred rimnap udöm, kale mideila an au God nip aij a göm, ud jö göm, nan rimnap ñinja.

³⁶ Pol nipe ñinö ninöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan rimnap ud ñinla.

³⁷ Hon söi ñin juöl unbö sidun böj dan (276) nibi bi ñig magib migan anibu midaino.

³⁸ Pen nan ñin pis gun, ñig magib pita gan, a gun, wid mideia gau ud ñig yan yuno.

³⁹ Ram ruö ninöl gun, ram minöj anibu ninno. Pen bi ñig magib wög gimidal gau ram minöj anibu ninön, a göm, ninagla. Pen kale ninla, ñig solwara lajin waj hak ara u, kabö kulup aij nöp mideia lau u me, hagla, “Ñig magib adö anibu kabö rö arnabun,” a gila.

⁴⁰ Anib u, ñig magib aga yula nagi gau böj nöp rib gi dö göm, ñig magib böj böj lila sidia mihau hubik paliöm, sel kub u hubik lila u, kauyan dap ran adiköm, hadla.

⁴¹ Am am me, ñig magib mulu adin u, kabö kulup adö u b+nin göm, paköl gi pidön ga. Anig göl paköl gi pidön gö, ñig solwara u ral apöm, ñig magib himgan adin böj nöp pa jö ma jö gi ud ara.

⁴² Anig gö, ami bi rimnap apöm, bi kub kale Julias nip hagla, “Ñig magib i naj gab. Bi nagiman gau pinin gi arlö, hanip hag ginabol. Anib u, kalip al pak lun,” a gila.

⁴³ Anig hagla u pen Julias, Pol nip gasi ninöm, kalip wasö göm, haga, “Bi ñig utan pirik ninbal gau nöd ñig utan pirik aröl.

⁴⁴ Hainö bi ñig utan pirik ninagpal gau, mab po nabön nabön gau udöm, ud sisi löm aröl,” a ga. Hagö, haga rö nöp gino. Bi ap ñig ninagno; magonhalö kamij arno.

28

Pol ram minöj Molda am mideia

¹ Pen hon ram minöj ñig rib gus ga anibu arno, nibi bi anib gau mideila gau hanip hagla, “Ram minöj i Molda,” a gila.

² Anig hagöm, hanip udöm gi aij gila. Hanip möj al kila ga rö, hanip ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gino. *

³ Pol pen am mab lö lö rimnap ihu dapöm lauö ninöl gi, hauat ap mab lö lö daueia an anib au mideia u me, piböj gö, ap ranöm Pol nip ñimagö kid u hau ij halö la.

⁴ Anig gö, nibi bi ram minöj anibu mideila gau ninöm, kale ke hagla, “Bi nagiman i gi naj göp rö kamij arnim rö lagöp. Ñig solwara an au midöm, ñig magib u naj gö umagöp u pen mñi umnab,” a gila.

⁵ Anig hagla u pen Pol ñimagö nipe u pipal pakö, hauat anibu lugöm, nöi ina. Pen Pol nip nan ap gaga. *

⁶ Anig gö, nibi bi anib gau kale ke hagla, “Bi i nip hauat hauöp u hu ginim aka hu gagö yinid umnim,” a göm, rapin nöp nin mideila. Pen anig gi nin midlö, nip nan ap gaga, wasö. Kale ninöm, hagla, “Bi anibu bi yabit ap wasö; nipe god ap,” a gila. *

⁷ Pen bi kub ram minöj anibu abad mideia u hib nipe u Pablias. Ram minöj nipe u söi anib au mideia u me, hanip dam ram nipe u amun, ñin mihau nigan abad mid aij yabit ga.

⁸ Bi kub anibu nap nipe u han roman nipe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mideia. Pen Pol nipe Pablias nap nip ninöm, God nip sabe göm, nip ñimagö lö ninöl gi, nan ga anibu böj nöp kamij la.

⁹ Anig gö me, nibi bi ram minöj anibu nan ga gau aulö ninöl gi, Pol nipe God nip sabe gö, kalip kamij la.

¹⁰ Pol anig gö me, hanip abad mid aij yabit göm, ñig magib udun arnig gaino

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Ap 14:11

ñin u, nan nihön nihön midageia gau hanip halöwatö ñila.

Pol daun kub Rom amjaka

11 Pen ram minöñ anibu, ñig magib Aleksadria nibö ap, u rö nöp ap mideia. Ñig magib anibu hib nipe u “Ñi Ramö” a gila. Ñin anibu yigön kub udep ñin u aua u me, arep rö lagö, anib au mideia. Hon abe ram minöñ anibu midno, rakin mihau nigan luga.

12 Pen yigön kub auagep ñin u, ñig magib Ñi Ramö anibu amun, daun kub Sairakius amjak pidöñ gino. Amjak pidöñ gun, ñin mihau nigan anib au midaino.

13 Ñig magib anibu nöp udun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yigön kub ap jöl adö apöm, ñig magib u udöm, yinid arö me, ñin mihöp nöp ñig an au midun, Pudiolai daun amjak pidöñ gino.

14 Ram minöñ anibu nibi bi Jisas nip nin udla rimnap mideila u me, hanip hagla, “Hon aip midmim, armim,” a gila. Hageila, kalip aip ñin unbö mudun jin midun, “Rom arun,” a gun, hadno.

15 Pen Rom nibi bi Jisas nip nin udla gau, “Pol bi gau aunaböl,” a gilö, ninöm, rimnap ap hanip Apias Maker an u nable pakla rö, rimnap ap hanip Ram Haneb Mihau Nigan mideia ram minöñ u nable pakla. Pol kalip ninö, hibur nipe aij gö, God nip aij a ga.

16 Pen hon am Rom midaino, gapman bi kub u Pol nip haga, “Ram ne ap ke hanmön,” a ga. Anig hagö, Pol nipe ram ap ulhai ninöm han midö ninöl gi, ami bi ap nip abad mideia.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hag ña

17 Pol ñin mihau nigan midöm, Juda bi kub ram minöñ anibu mideila gau kalip wiñ alö, ap magum geila, haga, “Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naj ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sisi löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip ñila.

18-19 Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm ninla manö il ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, ninla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, ‘Sisa nipe ke manö yad u ninab,’ a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin. *

20 Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöp hag ñinö, yip nagit libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wiñ alnö aubim,” a ga. *

21 Pol anig hageia, nip pen hagla, “Bi ram minöñ Judia nibö anib gau, i apöm aka köp ñilö auö, manö naj rimnap nöp haglö, ninagpun.

22 Pen hon ninbun, Juda nibi bi gau gau magönhalö hagpal, ‘Nibi bi gasi ne ninban rö ninbal gau, nibi bi aij wasö,’ a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke ninun,” a gila. *

23 Pen kale anig hagöm, ñin ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñin hag la anibu nöp, nibi bi nöd aula rö wasö, nibi bi iru yabit nöp Pol mideia ram u sib halö nöp ap magum gila. Anig göm, ap magum gilö ninöl gi, Pol nipe, God nibi bi udnig göm, Ñi nipe hag yuö, Kin rö aua manö u hag ñinig, Mosi abe, bi God manö hagep bi gau abe, hadame nöp Jisas anig anig göm ginab, a göm, kalit kin rikla manö u kalip hag ña. Jisas manö u hagnö ninlan, a göm, Pol manö anibu hag midö ninöl göm, sidö wad ara.

24 Pen manö haga anibu, rimnap haga rö nin udla pen rimnap nin udagla.

25 Pol nibi bi nin udagla gau kalip haga, “Hadame nöp Ana Ut nipe Aisaia nip go? lö, apis bac kale gau kalip manö ninö yabit haga.

26 Manö anibu Aisaia nipe God Manö adin ap kalit kin riköm haga, ‘Juda nibi bi gau kalip ammön hagnön, “Manö hagnaböl ninabim u pen manö hagöp u, a gimim, ninagnabim.

Amgö ninabim u

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31 * 28:20: Ap 26:6-7 * 28:22: Ap 24:14

pen nan ap niḡagnabim.

²⁷ Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalip iru gö niḡagpal.

God Manö niḡno, hanip gö,
 nibi bi nipe midaiun rö löp a göm,
 rimid pil göm, amgö ju göm nöp
 midpal,” a gimön,’ a ga.

²⁸ “Anib u, Juda nibi bi gai i niḡim!
 Kale Juda kai, God manö aij u arö gipim
 rö, nipe hagö, manö aij anibu Juda nibi
 bi wasö migang rimnap arnab niḡöm kale
 manö anibu udnaböl,” a ga.

²⁹ Pol kalip manö anibu hag pis gö niḡöl
 göm, Juda nibi bi gau kale ke amöl gi, pen
 hagö pen hagö göl gi arla.

³⁰ Pen Pol daun kub Rom han midmidöp
 ram u rauöl gi han mideia, mi mihöp
 ina. Nibi bi nip niḡnig aueila gau kalip
 magörhalö hag wihai udöm, ud aij ga.

³¹ Nibi bi nip aula gau, God nibi bi
 udnig göm, Ni nipe hag yuö, Kiḡ rö aua
 manö u kalip hag ñöm, Bi Kub Jisas Krai
 manö aij u hag ñöm, gimidöp. Nipe anig
 geia, Rom gapman bi kub gau nip hag
 gagla u me, nibi bi gau kalip manö klö gi
 hagöm, kabö göl nöp hag ñimidöp.

Rom Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. Krais Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin. God ȳip hag lö, Krais Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄idpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. *

² Pen manö aij an̄ibu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Mañö U† u kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla rö nöp ga. *

³ Manö U† kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla an̄ibu, kale God Ñ† n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöñ i† i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula.

⁴ Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yab̄i† u, n̄ipe umöm uraka u me, klö ke yab̄i† an̄ibu n̄inun n̄inbun, n̄ipe God Ñ† n̄ipe yab̄i†, B̄i Kub hon Jisas Krais.

⁵ Jisas Krais ȳip mög n̄inöñ ud aij ga. Jisas Krais hib n̄ipe adö aran̄, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöñ naböñ gau r̄igon̄ r̄igon̄ n̄ibi b̄i magöñhalö yab̄i† kal̄ip Jisas manö aij hag ñibe, kale manö aij an̄ibu n̄in udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. *

⁶ Pen kale Rom n̄ibi b̄i m̄idpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Krais n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag la.

⁷ An̄ib u, kalöp Rom kai, God, n̄ibi b̄i yad m̄ideilan̄, a göm ud m̄idmagö yab̄i† löp gau, kalöp k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas Krais, kalöp ud aij ḡimil, abad m̄id aij ḡilö me, kale agam̄ij m̄id aij ḡimim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gas̄i u n̄in̄a

⁸ Manö nöd hagn̄ig gabin u, kale Jisas Krais n̄in udpim u, n̄ibi b̄i ram m̄inöñ go† adsagö gau magöñhalö aiud an̄ibu n̄inöñ haglö arab. An̄ib u, yad Jisas Krais n̄ip sabe gem, God n̄ip aij a gabin.

* **1:1:** Ap 9:15 * **1:2:** Ro 16:25-26 * **1:5:** Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * **1:7:** Nab 6:25-26 * **1:9-10:** Ap 19:21; Ro 15:23 * **1:13:** Ap 19:21 * **1:16:** Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46

⁹⁻¹⁰ Yad God Ñ† n̄ipe manö aij u, gas̄i añ† u nöp n̄in̄em klö gem, hag ñ† ajem, God n̄ip wög ḡim̄idin. God n̄ipe n̄inöñ, yad n̄ip sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n̄ipe adan hi†kö, kale m̄idpim au am n̄in̄abin, a gem, n̄ip sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij n̄ipe r̄imnap kalöp hag ñ†nö, God Ana n̄ipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp an̄ dan̄ p̄idöñ m̄idaimim, a gem, kale m̄idpim au am n̄in̄nam a gem gas̄i u pör n̄in̄abin.

¹² Pen adö an̄ibu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n̄in udpin rö n̄in̄mim, kale ana kalöp an̄ dan̄ p̄idöñ udmim, Jisas Krais n̄ip n̄in ud p̄idöñ yab̄i† ḡinabim. Pen an̄ig unbö rö, kale Jisas Krais n̄in udpim rö n̄in̄em, yad u rö nöp ana yad an̄ dan̄ p̄idöñ udem, Jisas Krais n̄ip n̄in ud p̄idöñ yab̄i† ḡinabin.

¹³ Añ mam b̄i. Yad kalöp am n̄in̄nam, a gem, gas̄i u pör n̄in̄m̄idin u pen adan m̄idageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñ†nö, kale manö aij u n̄in̄mim, hagöp rö nöp n̄in udmim, Jisas Krais n̄ip n̄in udpe, n̄ipe kalöp ud as̄ik yun̄im, a gi gas̄i n̄in̄bin. M̄inöñ naböñ ke ke gau, n̄ibi b̄i r̄imnap an̄ kal̄ip gau ḡinö rö, am an̄ kalöp au u rö nöp ḡibnep. *

¹⁴ Pen Jisas Krais ȳip ud kam̄in̄ yua u me, yad gas̄i n̄in̄bin yad nan naböñ m̄idöp. Yad n̄ibi b̄i gau manö aij n̄ipe u hag ñ†nam. Grik n̄ibi b̄i gau abe, Grik n̄ibi b̄i wasö gau abe, n̄ibi b̄i kal̄i k̄liñ n̄in̄bal gau abe, n̄ibi b̄i kal̄i k̄liñ n̄in̄agpal gau abe, kal̄ip magöñhalö manö aij n̄ipe u hag ñ†nam, a gem, gas̄i u n̄in̄bin.

¹⁵ An̄ib u me, yad kale daun kub Rom m̄idpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñ†nam, a gem, gas̄i añ† u nöp n̄in̄abin.

¹⁶ Jisas Krais manö aij n̄ipe u God p̄idöñ halö hagab u me, n̄ibi b̄i manö an̄ibu n̄in udeinaböl u, manö aij an̄ibu kal̄ip ud as̄ik yunab; Juda n̄ibi b̄i gau abe, Juda n̄ibi b̄i wasö gau abe, kal̄ip magöñhalö ud as̄ik yunab. An̄ib u, yad Jisas manö aij n̄ipe u gas̄i n̄in̄em, gas̄i halö nöp m̄idpin. *

17 Jisas manö aij u niñun niñbun, God niñpe aigöl göm niñbi bi nan si nan najj giñpal gau kalip niñbi bi aij, a giñab. Niñbi bi gau kale giñ aij giñpal u niñjöm, God kale niñbi bi kamij aij, a ganiab; kale Jisas manö aij u niñj uñpal u niñjöm, kale niñbi bi kamij aij, a ganiab. Adö anibu nö, God Manö kalik kñiñ riköm hagla, “Niñbi bi God Manö hagöp rö niñj uñnaböl gau, God kalip niñbi bi aij, a gö, kale kamij yöl miñdeinaböl,” a ga. *

Niñbi bi Jisas Kraiñ niñ niñj uñdagnaböl gau manö kub niñj naböl

18 Niñbi bi God Manö niñj niñjblap u pen niñbi bi riñnap God niñ gasi niñjagöm, giñ najj göm, God Manö niñj u pañu giñpal. Anib u me, God niñpe kal göm, kalip manö kub hagnig gab.

19 God niñpe aigale Bi rö miñdöp, niñpe ke waiö lö niñjbal. *

20 Niñpe hadame dagol gau miñnöñ naböñ giñ la niñ u rikö, niñpe God klö halö yabiñ pör pör miñdöp u waiö miñdö niñjbal. God niñpe nan niñhön niñhön giñ la gau nö, niñjöm, niñpe aigale Bi rö miñdöp u niñjblap. Niñjageinaböl u, nan kale. *

21 Anib u, God niñ niñjbal u pen niñ aij, a göm, hib niñpe u haglö adö aragöp. Gasi hañwañö niñjöm, hauñ alöm, sibön göp gau rö miñdopal. *

22 Hon niñbi bi gasi aij niñjmiñdun, a giñpal u pen kale niñbi bi hauñ rö miñdopal. *

23 God pör miñdöp u niñ hauñ göm, nan yiñharij riñnap uñdöm, niñbi bi rö giñ löm, wal yaur rö giñ löm, hainjo sara rö giñ löm, nan anib gau, god hon, a göm, sabe giñpal. *

24 Anig giñlö, God kalip arö gö, kale gasi najj yabiñ niñjöm, niñbi si bi si göm, nagij najj adö anibu amöm, hañ roman kale ke giñ najj giñpal.

25 God Manö niñj u arö göm, manö piral niñj uñpal. God nan giñ la gau nö, sabe göm, niñpe nan giñ la gau nö, hib haglö adö aröp. Pen God nan magöñhalö giñ la u, hib

niñpe haglö adö arböp. Hib niñpe nö, pör pör nö, hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

26 Kale anig göl giñ najj yabiñ geila u me, God kalip arö gö, nan nable yabiñ göp adö u nö, giñmiñdal. Niñbi gau, bi kabö göl uñ miñdöl rö arö göm, niñbi riñnap aip nagij najj adö riñnap giñpal.

27 Bi gau u rö nö, niñbi kabö göl uñ miñdöl rö arö göm, bi ap bi ap niñ niñj mab rö inö, bi gau kale ke nö, giñ najj yabiñ giñpal. Anig göm pen ilön uñpal. *

28 Hainö God manö niñjagnabun, a göm, gasi niñjla u me, God kalip arö gö, nan najj nan gagep kalip miñmagö piñu göp gau nö, giñpal.

29 Pen kalip nan najj gep adö u gasi añiñ u nö, lö, kale najj yabiñ nö, göl göm, nan gau hon nö, miñdan, a göm, gasi u niñjöl göm, hañwañö giñ najj göl göm, giñpal. Niñbi bi nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gasi najj niñjöm, wip alöm, pen pen göm, piral hagöm, gasi najj nö, niñjbal. Pen, nö, hagöp yiñ hagöp, a göm,

30 niñbi bi hag juöm, God niñ mulu kal niñjöm, niñbi bi hag pro göm, hanip nö, niñbi bi kub, a giñ niñjlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gasi hain niñbö adö riñnap niñjün giñ najj gun, a göm, gasi kale anibu nö, niñjbal. Niñme nap manö hagpal u riñ jubal.

31 Kale gasi riñmiñd lagöp. Manö ke hag liñbal adö u hain gagpal. Niñ pai amñlip apñlip kale ke gau miñmagö lagpal. Niñbi bi riñnap niñjöl, mög gagöp.

32 Giñpal anibu, God wasö gö ilön kub uñdep u niñjbal u pen kale ke göm aka niñbi bi riñnap aip göm, u giñ aij gabun, a giñpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nö, uñ asiknab

1 Pen kale niñbi bi riñnap kalip hag ju-mim hagnabim, “Niñbi bi gau niñhön giñniñ nan si nan najj giñpal,” a giñnabim u pen kale ke u rö nö, giñpiñ u me, God niñjöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagnim rö lagnab. *

* 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4

* 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28

* 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1

* 1:21: Ep 4:17-18

* 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20

* 1:23: Dud 4:15-19; Sam 106:20

* 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

* 2:1: Mad

7:1-2; Jon 8:7

² Hon nɪnbun, God nɪpe manö nɪŋö nöp hagöp. Anɪb u, nɪbi bɪ anɪg unbö rö gɪnaböl gau, kalɪp manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab.

³ Nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau, a gɪmim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp gɪpim. Anɪb u, kale gasɪ nɪhön nɪnbim? God hanɪp manö kub hagagnab a gɪmim nɪnbim aka?

⁴ God bɪ aij, kalöp nɪbi bɪ pör mög yabɪɪ nɪŋöm, agamɪj hain rɪk damöm, yɪŋɪd kal gagöp u nɪŋbe, nɪpe bɪ yɪharɪŋ ap rö löp ar? Pen nɪŋim! Nɪpe agamɪj hain rɪk mɪdöp u, yad yɪŋɪd kal juageinabin, kale nan si nan naj gɪpal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, arö göl, a göm, agamɪj hain rɪk mɪdöp. *

⁵ Pen God agamɪj hain rɪk mɪdöm yɪŋɪd kal gagöp u, kale nan si nan naj gɪpim u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a gɪmim, arö gagpim. Kale manö nɪpe jɪ nɪŋmim, nan si nan naj gɪpim gau nöp göl gɪ mɪdpim. Anɪb u, God nɪbi bɪ gɪnaböl gɪnaböl rö nɪŋöm, manö kub hagnab ñɪn u, kale manö kub yabɪɪ nɪŋnabim. Ñɪn anɪbu, nɪpe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö nɪŋnaböl. Nan si nan naj gɪpim u, nɪpe nɪŋöm kal göm kalöp ilön pen ñɪnab.

⁶ “Nɪbi bɪ aɪɪ aɪɪ gɪnaböl gɪnaböl rö nɪŋöm, God kalɪp u rö nöp aɪɪ aɪɪ pen ñɪnab.” *

⁷ Ñɪn anɪbu nɪbi bɪ an, God hanɪp mailö aij nɪpe ñöm, manö aij hagöm, kamɪŋ pör mɪdep magö u ñɪnab, a göm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp pör pör gɪ aij gɪpal gau, God kalɪp kamɪŋ pör mɪdep magö u ñɪnab.

⁸ Pen nɪbi bɪ an an, nan haɪ roman kale ke nöp gasɪ nɪŋöm, nagɪ aij adö anɪbu jɪ nɪŋöm, nagɪ naj adö u arnaböl gau, God kalɪp nɪŋö mulu yabɪɪ lugö, kal juöm, ilön kub yabɪɪ ñɪnab. *

⁹ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nagɪ naj adö u geinaböl u, God kalɪp hagö, kale magöŋhalö uɪtham mɪdöl göm, gasɪ mlö yabɪɪ löl göm, gɪ mɪdeinaböl.

¹⁰ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, gɪ aij geinaböl u, God kalɪp

magöŋhalö mailö aij nɪpe ñöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mɪd aij gɪnaböl.

¹¹ Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe böŋ lap aka böŋ lap aragnab. Kabö göl nöp nɪŋöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk ke ke lɪnab.

¹² Juda nɪbi bɪ wasö gau, lo Mosɪs haga nɪŋagal gau, nan si nan naj geinaböl u, lo manö nɪŋagal u pen kale ram mɪnön naj arnaböl. Pen nɪbi bɪ lo Mosɪs haga nɪŋbal gau, nan si nan naj geinaböl u, God lo manö anɪbu udöm, kalɪp manö kub hagnab.

¹³ Nɪbi bɪ lo manö nɪŋmɪdal gau, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a göm hagagnab. Nɪbi bɪ lo manö hagöp rö nöp gɪnaböl gau nöp, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a gɪnab.

¹⁴ Juda nɪbi bɪ wasö gau lo Mosɪs haga nɪŋagal. Pen kale gasɪ kale ke nɪŋöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gasɪ magö kale ke lo rö mɪdöp. *

¹⁵ Kale anɪg göl gasɪ nɪŋöm gɪpal u me, hon nɪŋun nɪnbun, lo manö u an kale daŋ mɪdöp. Ñɪn rɪmnap gɪ damöm, an kale yaŋ, “Gɪ naj gabun,” a göm nɪŋbal. Pen ñɪn rɪmnap gɪ damöm, an kale yaŋ, “Gɪ aij gabun,” a göm nɪŋbal.

¹⁶ Jisas Krais manö aij hag ñɪ ajmɪdin u hagab, manö kub hagep ñɪn u, God Jisas Krais nɪp hagö, nɪbi bɪ nan si nan naj pi göl gɪpal gau hag hiɪk waiö lö, nɪpe gasɪ magö kale ke mɪdmagö an kale daŋ nɪhön nɪhön hagöp u nɪŋöm, kalɪp manö kub hagnab.

God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, hon Juda kai nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪɪ mɪdpun, a gɪla

¹⁷ Pen kale Juda nɪbi bɪ gau, hib kale ke dap ranöl gɪ hagpim, “God nɪpe lo manö hanɪp ña u me, nɪbi bɪ nɪpe ke yabɪɪ mɪdpun.

¹⁸ Hon lo manö nɪnbun u me, nagɪ adö anɪbu aij, nagɪ adö anɪbu naj, a gɪ gasɪ nɪŋun, God nɪp aij göp adö u nöp gɪpun,” a gɪpim.

¹⁹ Pen manö adö ap hagpim, “Nɪbi bɪ nɪŋagpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun, nɪbi bɪ amgö we gö sɪbön göp rö mɪdpal gau kalɪp hag ñɪ aij gun,

* 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15 * 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10 * 2:8: 2De 1:8 * 2:14: Ap 10:35

²⁰ nîbi bî lo manö niŋgopal gau kalîp hag ñî aij gun, ñî pai pro gau kalîp hag ñî aij gun gîpun,” a gîpim. Haggim anîbu haggim, “God nîpe lo manö hanîp ña u me, gasî aij magöŋhalö abe, gasî niŋö magöŋhalö abe hadö niŋbun,” a gîpim. *

²¹ Kale lo manö u niŋmim, nîbi bî gau kalîp hag ñîbim u pen manö nîbi bî gau hag ñîbim rö kale ke gaggim. Nîbi bî rîmnap kalîp haggim, “Nan si udagmim,” a gîpim u pen kale ke nan si udpim aka? *

²² Nîbi bî rîmnap kalîp haggim, “Nîbi si bî si gagmim,” a gîpim u pen kale ke anîg gîpim aka? Nîbi bî rîmnap kalîp haggim, “Nan halöwaŋö gau God rö sabe gagmim,” a gîpim u pen ram sabe gîpal mîgan anîb gau ammim, nan dap lîbal gau rîmnap si udpim aka?

²³ Hib kale u ke dap ran lîmim haggim, “God lo u hanîp Juda nîbi bî ña,” a gîpim u pen manö nîpe u rîb jubim rö, hib nîpe u rö nöp hag jubim aka?

²⁴ Gî naij gîpim anîbu, bî ap nöd God Manö kalî kliñ rîkôm haga rö nöp gîpim. Nîpe haga,
“Kale Juda nîbi bî, God lo manö niŋbun a gîpim u

pen kale ke mîd aij gaggim rö,
Juda nîbi bî wasö gau,

God nîp hag jubal,” a ga. *

²⁵ Kale Juda kai, God nîbi bî nîpe mîdaiun, a gîmim, ñî gau yag dapim, pör pör waŋ hañ rîb gî dö gîpim. Pen lo manö nîpe u rîb jumim, ke niŋnabim rö gînabim u, nîbi bî yîharîŋ ñî waŋ hañ rîb gî dö gagal rö u mîdnabim.

²⁶ Anîb unbö rö, nîbi bî au Juda wasö, ñî hañ rîb gî dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalîp nîbi bî ñî hañ rîb gî dö gîpal u rö niŋnab. *

²⁷ Juda nîbi bî wasö, ñî hañ rîb gî dö gagal gau, lo manö hagöp rö gîpal. Pen kale Juda kai, Mosîs lo kalî kliñ rîka u udmim, ñî hañ rîb gî dö gîpim u pen lo manö rîb jubim u me, kalöp manö kub mîdeinab.

²⁸ Hon nîbi bî rîmnap haggim, nîbi bî ñî hañ rîb gî dö gîpal gau nöp Juda nîbi

bî kabö göl, a gîpun u pen u manö niŋö haggim. Nîbi bî an an kale Juda nîbi bî kabö göl mîdopal? Hañ romanö nöp niŋun, Juda nîbi bî aka Juda nîbi bî wasö, gun, haggim.

²⁹ Juda nîbi bî kabö göl gau, aŋ kale dan niŋun haggim, bî anîbi nîpe Juda nîbö kabö göl, a gînabun. Mîdmagö nîpe u hañ rîb gî dö gî mîdöp niŋnabun u, bî u bî Juda kabö göl, nîbi u nîbi Juda kabö göl, a gînabun. Lo Mosîs kalî kliñ rîka u gö, mîdmagö kale au hañ rîb gî dö gagep; God Ana nîpe nöp mîdmagö kale au hañ rîb gî dö gînab. Nîbi bî mîdmagö kale unbö rö mîdöp gau, nîbi bî gau kalîp niŋlö hib mîdagöp, pen God niŋö hib mîdöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ Anîg haggim u, bî ap haggim, “Juda nîbi bî wasö, hañ rîb gî dö gagal rö mîdaibnop aij gîböp,” a gînab u pen adö anîbu haggim.

² Juda nîbi bî mîdpun u aij yabîl mîdpun. Manö yad ke nîbi bî rîmnap kalîp hag ñöl, a göm, God hanîp Juda nîbi bî nöp manö aij nîpe ña.

³ Pen Juda nîbi bî rîmnap nîhi bî manö klö hagla rö gagla. Anîg gîla u, God manö klö kalîp haga u arö gînab aka?

⁴ Wasö yabîl, arö gaggim. Nîbi bî gau magöŋhalö ñîni rîmnap piral haggim, pen God nîpe bî niŋö yabîl haggim, hagab rö nöp gînab. Manö anîbu rö God Manö u kalî kliñ rîkôm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp haggim u,
nöp manö rîmnap pen hagöl rö lagöp.
Nöp manö kub haggim u,

manö îl ap mîdageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör gî naij gînabun u, nîbi bî rîmnap niŋöm, God pör pör gî aij göp u waiö niŋnaböl. Anîb u, God hanîp kal göm manö kub haggim gab u aij gagöp,” a gînabun aka? (Pen manö anîbu, nîbi bî niŋöm haggim rö nöp haggim.)

⁶ Wasö yabîl! God nîbi bî magöŋhalö manö kub haggim u, böŋ lap aka böŋ lap araggim; kabö göl adö u nöp haggim.

* 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5
Sam 51:4

* 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11 * 3:4:

⁷ Pen kale rɪmnap hagnabim, “Hon pör pör piral adö rɪmnap gɪnabun u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm, God pör pör nɪŋö nöp hagöp u waiö nɪŋöm, Bɪ mailö halö yabɪt mɪdöp, a göm, hib nɪpe haglö adö arnab. Anɪb u, nɪhön gɪnɪg God hanɪp nɪbi bɪ nan si nan najj gep, a göm, manö kub hagöm, ilön kub ñɪnab?” ö gɪnabim.

⁸ Manö piral anɪbu rö hagnabim, “Nan si nan najj u nöp gɪno gɪno, God hanɪp mög yabɪt nɪŋöm, nan si nan najj ke ke iru yabɪt gɪnabun anɪbu nɪŋöm arö gɪnab u, nɪbi bɪ gau nɪŋöm, nɪpe bɪ aij unbö ke a göm hib nɪpe haglö adö arnab,” a gɪnabim. Pen nɪbi bɪ rɪmnap yɪp ke hag juöl gɪ, Pol manö anɪbu rö hagöp, a gɪpal. Manö anɪbu rö yad hagagɪn! Piral hagpal rö, God nɪŋö, kalɪp manö kub hagöm, pen ilön kub ñɪnab.

Nɪbi bɪ aij ap mɪdagpun

⁹ Anɪb u, nɪhön hagun? God nɪŋö, hon Juda nɪbi bɪ gau mɪd aij gɪpun; Juda nɪbi bɪ wasö gau mɪd aij gagpal, a gun aka? Wasö! Mɪdö nöp me hagpin rö, hon nɪbi bɪ magöŋhalö, Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nan si nan najj nagɪ adö anɪbu hanɪp klö gɪ tɪp gɪ ud arnɪg gab. *

¹⁰ Manö anɪbu rö, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla,

“Nɪbi bɪ pör gɪ aij gɪnaböl rö rɪmnap mɪdagpal. *

¹¹ Nɪbi bɪ, nagɪ adö anɪbu aij, nagɪ adö anɪbu najj, a göm nɪŋbal gau rɪmnap mɪdagpal.

Nɪbi bɪ, ‘God lau adö arun, nɪp aip mɪdaiun,’ a gɪ nɪŋbal gau rɪmnap mɪdagpal.

¹² Nɪbi bɪ gau magöŋhalö God nɪp arö göm, nɪbi bɪ najj rö mɪdöm, nan si nan najj nöp gɪpal.

Kale magöŋhalö unbö rö nöp gɪpal.

¹³⁻¹⁴ Aɪab kale u ado malo göm, pör piral yabɪt nöp hagpal. Rugu mɪgan kale u, wip umö paɪu gɪ aij gaglö, haɪŋ najj auöp u rö mɪdöp.

* **3:9:** Ro 1:18–2:24; 3:23 * **3:10:** Sam 14:1-3; 53:1-3

* **3:18:** Sam 36:1 * **3:20:** Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nɪŋlö mulu lugö, hag juöm,

manö najj hagpal u, re najj hauaɪ rö mɪdpal. *

¹⁵ Kal najj yabɪt juöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ilön ñun,

al pak lun, a göm, gasɪ u nöp nɪŋöm, *

¹⁶ nɪbi bɪ gau kalɪp pör gɪ najj gɪlö, gasɪ iru yabɪt nöp nɪŋbal.

¹⁷ Nɪbi bɪ gau aip mɪdöm, agamɪj mɪd aij göl rö lagöp.

¹⁸ God bɪ kub nɪŋ mɪdöp, a göm, pɪñɪŋ gagpal,” a gɪla. *

¹⁹ God lo manö anɪbu hanɪp Juda nɪbi bɪ nöp ña u me, manö anɪbu magöŋhalö hanɪp Juda nɪbi bɪ hagab. Anɪb u, God manö kub hagnab ñɪn u, nɪbi bɪ ram mɪnöh gau gau magöŋhalö manö pen ap hagöl rö lagnab; kale magöŋhalö manö mɪdeinab.

²⁰ Anɪb u, bɪ ap lo manö hagöp rö geinab u, God bɪ anɪbu nɪp, bɪ aij yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö nɪŋun, hon nan si nan najj gɪpun, a gun nɪŋnabun. *

Nɪbi bɪ Krajs nɪp nɪŋ udpal gau nöp, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp aij yad, a gɪnab

²¹⁻²² Anɪbu, pen mɪñi, Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, gɪnab a göm, kalɪ klɪñ rɪköm hagla rö, Jisas Krajs hanɪp a göm uma u me, nɪp nɪŋ udno, God hanɪp hagnab, “Kale nɪbi bɪ aij yad,” a gɪnab. Pen hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, lo adö u nöp nɪŋun gɪno, anɪg hagagnab. *

²³ Hon nɪbi bɪ magöŋhalö nan si nan najj gɪpun rö, God mailö magö aij nɪpe ñöb udun rö lagöp u pen

²⁴ God hanɪp mög nɪŋöm, Krajs Jisas yuö apöm hanɪp rau adog uda u me, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

²⁵ Yad aigöl gem, nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnabin u nɪŋöl, a göm, God nɪpe Krajs Jisas nɪp nan sabe gep rö mɪnöh naböh if i hag yua. God nɪpe nɪbi bɪ nan si nan najj nöd gɪla gau,

* **3:13-14:** Sam 5:9; 10:7; 140:3 * **3:15:** Ais 59:7-8

* **3:21-22:** Gal 2:16 * **3:24:** Ro 5:1

manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen ñöm, böñ nöp al pak liböp u pen nipe agamij hain rik midöm, anig gaga. Pen uri Krajs Jisas nipe apöm, nibi bi nan si nan naj gipal gau magöñhalö hañ roman nipe ke udöm ilön kub udöm uma. Anib u me, nibi bi an an, hagape nipe nan si nan naj yad tik gi yuöp, a göm, Jisas niñ udeinaböl gau, God kalip niñöm kal juöm ilön pen ap ñagnab.

²⁶ Yad aigöl gem, nibi bi nan si nan naj gipal gau kalip nibi bi aij yad, a ginabin u niñöl, a göm, God nipe anig ga. Manö kub hagem, nan si nan naj gipal rö pen ilön u rö nöp ñinabin, a ga u me, nipe haga rö nöp göm, Krajs Jisas nip nan sabe gep rö hag yuö, nibi bi nip niñ udnaböl gau kalip nibi bi aij yad a ginab.

²⁷ Anib u, lo adö u gino, God hanip nibi bi aij yad a göm udö, nibi bi nipe midpun, a gun, hib hon ke hagno adö arnim rö lagöp. Jisas hanip a göm uma manö aij u niñ udun me, God nibi bi nipe midpun.

²⁸ Anib u, nibi bi gau lo manö hagöp rö gipal, a göm, God kalip nibi bi aij yad a gagnab. Nibi bi Krajs Jisas ga manö aij u niñ udpal, a göm me, God kalip nibi bi aij yad a ginab.

²⁹ God nipe hon Juda nibi bi, God hon nöp wasö; nipe Juda nibi bi wasö gau God kale abe midöp. *

³⁰ Niñön ginig: God nipe añi u me, nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau abe, nibi bi rib gi dö gagpal gau abe, kale adan añi u nöp arlö, God kalip nibi bi aij yad a ginab. Anib u, kale magöñhalö Krajs Jisas ga manö aij anibu nöp niñ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u niñ udno, God hanip nibi bi aij yad a ginab, a gipin u, lo manö gau arö ginabun a gem hagagabin, wasö. Nibi bi Jisas manö aij u niñ udnaböl gau, kale manö aij anibu hagöp rö nöp gilo, lo manö u am pidön ginab. *

4

God Ebrahim nip bi aij yad a ga

¹ Hon Juda nibi bi, bac itañ hon it göm rikö, rik amil apil göm, riklö midpun gau me, bi ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nip uda u, aige göm Ebrahim udan

² Ebrahim nipe ke nan aij ap gö, God ne bi aij yad, a giböp, Ebrahim bi gau hagöm “Yad bi aij,” a giböp. Pen God niñöb Ebrahim hib nipe ke dap raneb it ap midageia.

³ Pen ai ginig Ebrahim hib nipe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim nipe God manö haga u niñ uda u me, God nip ‘Ne bi aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bi ap wög göm pe udöm, mani anibi yiñharin udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a ginab.

⁵ Pen nibi bi, hon God nip klö hon ke wög geinabun, nipe hanip nibi bi aij yad a ginab, a gi gasi niñnaböl gau, God kalip nibi bi aij yad a gagnab. Pen nibi bi, nan si nan naj gipun u pen God nan si nan naj gipun anibu yiñharin arö göm, hanip nibi bi kamini aij yad a ginab niñbal gau, kalip nibi bi aij yad a ginab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kali klin riköm, nibi bi nan aij ap gagnaböl pen God kalip nibi bi aij yad a ginab gau ñiñ lınaböl, a ga. Nipe haga,

⁷ “Nibi bi nan si nan naj gipal gau,
God nan si nan naj kale niñöm arö
ginab rö,
aij gö niñöl gi mideinaböl.

Nibi bi nan si nan naj gipal gau,
God nan si nan naj kale manö kub
hagagnab rö,
miñ miñ göl gi mideinaböl.

⁸ Nibi bi nan si nan naj gipal gau,
Bi Kub nan si nan naj kale tik gi
yunab rö,
ñiñ löl gi mideinaböl,” a ga. *

⁹ Depid ñiñ lep magö haga u, nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yabi! Nibi bi ñi hañ rib gi dö gagpal gau abe udnaböl. God Manö kali klin riköm hagla adin anibu uri nöp hagajin: “Ebrahim nipe God manö haga

* 3:29: Ro 10:12 * 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20 * 3:31: Mad 5:17 * 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6 * 4:8: Sam 32:1-2

u niŋ uda u me, God niŋ, ‘Ne bi aij yad,’ a ga.”

10 Bac iŋaŋ hon Ebrahim, hañ riŋ gi dö gagöm God manö niŋ uda u, God manö haga u niŋ udö, God niŋ, “Ne bi aij yad,” a ga.

11 “Ebrahim manö yad niŋ uda u me, yad, ‘Ne bi aij yad,’ a giŋpin u, niŋbi bi gau niŋlaŋ,” a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ riŋ gi dö ga. God aniŋ ga u niŋbun. Aniŋ u, niŋbi bi niŋ hañ riŋ gi dö gagöm, God Manö niŋ udlö, kalip, “Niŋbi bi aij yad,” a giŋnab niŋbi bi gau, Ebrahim bac iŋaŋ kale midöp. *

12 Pen niŋbi bi niŋ hañ riŋ gi dö giŋpal pen, Ebrahim hañ riŋ gi dö gaga niŋ u, God manö niŋpe niŋ udmidöp rö, u rö nöŋ niŋ udnaböl niŋbi bi gau abe, Ebrahim bac iŋaŋ kale u rö nöŋ midöp.

13 Pen Ebrahim lo adö gau niŋöm gö, God niŋ, “Ne bi aij yad,” a göm udaga. Ebrahim niŋpe God manö haga u niŋ uda u me, God niŋ, “Ne bi aij yad,” a göm, manö klö niŋö hagöm Ebrahim abe niŋ pai niŋpe aniŋ gau abe kalip haga, “Kale ram miŋnöŋ iŋ i gau gau magöŋhalö udnabim,” a ga. *

14-15 God manö klö niŋö haga u, niŋbi bi lo adö u niŋöm giŋnaböl gau hagböŋ, God manö klö niŋö haga aniŋbu nan yiŋariŋ rö liŋböŋ. Niŋhön giŋniŋ: niŋbi bi lo adö u hain göm, God niŋbi bi niŋpe miŋdeinabun a göm niŋbal gau, kale magöŋhalö lo manö u riŋ junaböl niŋöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön niŋnab. God manö klö niŋö haga u, niŋbi bi lo adö u niŋöm giŋnaböl gau hagböŋ, God manö haga niŋ udpal u nan yiŋariŋ rö liŋböŋ. Ai giŋniŋ: niŋbi bi God manö haga niŋ udnaböl gau niŋ aij gagöm, dui giŋnaböl. God manö klö niŋö Ebrahim niŋp haga u udagnaböl. *

16 Aniŋ u, hon niŋbun, God giŋnabin a göm, manö klö niŋö hag la aniŋbu, niŋbi bi God manö haga niŋ udnaböl gau nöŋ kalip haga. Aniŋ u, God gasi niŋpe ke niŋbi bi möŋ niŋöm, yiŋariŋ ud aij giŋnab u me, Ebrahim niŋ pai niŋpe gau magöŋhalö God manö klö niŋö haga u rö udnaböl. Niŋbi bi kalip lo manö ña gau abe, niŋbi

bi Ebrahim rö hañ riŋ gi dö gagöm God manö niŋ uda rö, niŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö niŋö haga u nöŋ udnaböl. Ebrahim niŋpe bac iŋaŋ hon magöŋhalö midöp me u. *

17 God Manö u kalip kliŋ riŋköm hagla, “God Ebrahim niŋp haga, ‘Yad giŋnö, niŋbi bi iŋ ke ke iru nöŋ midpal gau, nöŋ bac iŋaŋ hon, a giŋnaböl,’ a ga,” a giŋla. Aniŋ u, God amgö ilö adö niŋpe u, hon niŋbi bi iŋ ke ke gau niŋbö niŋp niŋ udpun gau magöŋhalö bac iŋaŋ Ebrahim niŋ pai niŋpe yabiŋ midpun. God niŋpe niŋbi bi umbal gau gö, kale urakpal. God niŋpe nöŋ gö, nan nöŋ midagmidöp u miŋni waielöp. *

Ebrahim God niŋp niŋ uda rö nöŋ gun

18 Pen Ebrahim miŋtep yabiŋ löm, niŋ pai riŋkniŋm rö lagö, God niŋp haga, “Ne, iŋ giŋmön, niŋbi bi niŋ pai ne hainö miŋdeinaböl gau, iŋ ke ke iru yabiŋ miŋdeinabim,” a ga. Aniŋ hagö Ebrahim, God manö niŋö hagöp, a göm, gasi halö midöm me, haga rö nöŋ me, niŋbi bi niŋ pai niŋpe iŋ ke ke iru yabiŋ nöŋ midpal. *

19 Pen Ebrahim niŋa, hañ roman kalpe ber miŋhau bir bir gi miŋhau luga. Ebrahim miŋ niŋpe söŋ niŋ juöl unbö mamid laŋ (100) ara u me, niŋ pai riŋkep rö laga. Niŋbin niŋpe Sera u rö nöŋ miŋtep yabiŋ la, niŋ pai riŋkep rö laga. Pen niŋpe God manö niŋp haga u niŋ ud piŋdöŋ giŋ damöm, gasi halö miŋdeia. *

20-21 God niŋpe Ebrahim niŋp manö klö niŋö haga u, Ebrahim gasi miŋhöŋ niŋaga; niŋpe böŋ nöŋ niŋ uda. God Biŋ piŋdöŋ halö, manö klö niŋö haga rö nöŋ giŋnab, a göm, God manö haga u niŋ udöl giŋ miŋdeia rö, gasi magö niŋpe u piŋdöŋ riŋmnap halö udöm, niŋpe God manö haga u ud piŋdöŋ yabiŋ göm, God hib niŋpe u hagö adö ara.

22 Ebrahim ga aniŋbu, God Manö u kalip kliŋ riŋköm hagla, “Ebrahim niŋpe God manö haga u niŋ uda u me, God niŋp, ‘Ne bi aij yad,’ a ga,” a giŋla. *

23 “God niŋp, ‘Ne bi aij yad,’ a ga,” manö kalip kliŋ riŋkla aniŋbu, Ebrahim niŋp nöŋ kalip kliŋ riŋkagla.

* 4:11: Jen 17:10-11

* 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29

* 4:14-15: Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18

* 4:16: Gal 3:7

* 4:17: Jen 17:5

* 4:18: Jen 15:5

* 4:19: Jen 17:17

* 4:22: Jen 15:6

²⁴ Hanıp abe, niñöl a göm, kalı kliñ rıkla. God nıpe gö, Bı Kub hon Jisas uraka anıbu niñ udpun u me, nıpe hanıp abe nıbi bı aij yad a gınab.

²⁵ Pen nan si nan naij gun asiñ midaino rö, God hanıp mög niñöm, Ñı nıpe Jisas Kraıs nıp yuö apöm, “Kale nan si nan naij gıpal anıbu God niñöm arö gınım,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyan uraka rö, asiñ kub gac hanıp uł ga anıbu kamıñ lınım rö löp. *

5

God nıp niñ udeinabun u, hanıp nıbi bı asi ması midagöp a gınab

¹⁻² Pen God hanıp mög niñöm ga anıbu niñ udno u me, hanıp nıbi bı asi ması midagöp a göm, uda. Anıb u, Bı Kub hon Jisas Kraıs nıpe gö, hon God aip jım ñöl midun, agamıj mid aij gıpun. Pen ram mınöñ hon hag löp u amun, God mailö aij nıpe u niñun, nıp aip mideinabun a gun, aij gö niñöl gı midpun.

³ Mıñör auö, ułham midpun u, mıñ mıñ göl gı midpun. Nıhön gınıg: mıñör auö, ułham mideinabun u, hon klö gun, Jisas Kraıs cıg aij gun, arö gagnabun. *

⁴ Hon klö gun, Jisas Kraıs cıg aij gun, gı dam dam, hon nıbi bı gası magö pıdöñ halö mideinabun. Pen gası magö pıdöñ halö mideinabun u, hon gası halö mideinabun.

⁵ Pen anıg göl gası halö mideinabun u, yıharıñ midageinabun. Nıhön gınıg: God nıpe Ana Uł u hanıp ñöm hanıp midmagö yabıł lıbil.

⁶ Pen hon nıbi bı mınöñ naböñ adö ıı i midpun gau, nan si nan naij gı damun gac halö midaino, God aip jım ñöl middep rö laga. Hon adan arun ap midageia. Pen God nıpe hag la ñın u nöp, Kraıs hanıp nıbi bı naij nan a göm uma.

⁷ Pör nıbi bı rımnab, bı aij ap nıp niñöm, “Yad nıp nan a gem umnö, nıpe kamıñ arañ,” a göm umagnaböl. Pen ñın añı añı rımnab bı ap bı aij yabıł ap rö niñöm, “Yad nıp nan a gem umnö, nıpe kamıñ arañ,” a göm umnab aka niñagpun.

⁸ Pen hon nan si nan naij gı midaiun ñın anıbu nöp, Kraıs hanıp nan a göm uma. Anıb u, hon niñbun, God hanıp midmagö yabıł löp. *

⁹ Kraıs nıpe hanıp a gı umöm, hagape nıpe lugö, God hanıp nıbi bı aij yad a ga. Anıb u me, hon niñbun, God kal ju manö kub hagnab ñın u, Kraıs nıpe hanıp ud kamıñ yunab. *

¹⁰ God kolmał nıpe midaino ñın u me, Ñı nıpe umöm, hanıp Nap aip jım ña. Uri Nap aip jım ñöl midpun u me, Ñı nıpe uraköm kamıñ midöp u, hanıp niñö nöp ud kamıñ yunab!

¹¹ Pen anıbu nöp wasö. Hon God aip jım ñöl midpun rö, Bı Kub hon Jisas Kraıs nıpe nöp gö, God aip jım ñöl midpun, a gun, hib kale apil mıhau dap ranöl gun, aij a gö niñöl gı midpun.

Adam yam nıpe umbal pen Jisas yam nıpe kamıñ pör middep udpal

¹² Pen nan si nan naij göl umeb ıı u, Adam nöp ıı göm gö me, asiñ nıpe anıbu nıbi bı rık lep nıpe gau magöñhalö umbal. Nıhön gınıg: God niñö, Adam ga anıbu, hon nıbi bı rık lep nıpe gau magöñhalö anıg gıno. Ñın anıbu hanıp yag dauagla u pen hon aip gıno. *

¹³ God Mosıs nıp lo manö ña adö u, nan si nan naij gep gası u mınöñ naböñ adö ıı i nöd mideia. Pen lo midageia ñın u, God nan si nan naij gıla u niñöm, hainö pen ñınaböl, a göm, gası niñ midageia. *

¹⁴ Pen Adam ıı göm gı naij gö, asiñ nıpe anıbu nıbi bı gau kalıp uł gö, magöñhalö um dap dap, Mosıs lo manö hag ña ñın u aua. Adam God manö nıp haga u rıb jua rö, rımnab rıb juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla. Adam nıpe Bı hainö aunab Bı u rö.

¹⁵ Adam gı naij ga u ke; Jisas Kraıs nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij gö, nıbi bı magöñhalö umbal. Pen Jisas Kraıs nıbi bı mög niñöm uma rö, God nıbi bı gau magöñhalö mög yabıł niñöm, ud aij göm, nan aij yabıł ña.

* 4:25: Ais 53:4-5 * 5:3: Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5 * 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15

16 Bî añî anîbu nan si nan naij ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naij añî anîbu ga u, God nîjöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñî pai nîpe nan si nan naij gî dam dam, Jisas Krai nan aij yîharîj ñö, God, “Nîbi bî gau magöñhalö pör pör kamîj mîdaiöl rö löp,” a ga.

17 Nöd bî añî ap nan si nan naij gö, asîj klö naij yabî anîbu hanîp magöñhalö uî ga. Pen hainö, anîg adö anîb unbö rö wasö, God nîbi bî mög yabî nîjöm ud aij yabî gö, nîbi bî asîj mîdagöp a gî nab gau, bî añî Jisas Krai gö, kale kamîj mîdöm nîpe aip aij gö nîjöl gî mîdeinaböl.

18 Adam nan si nan naij magö añî ap nöp gö, asîj anîbu nîbi bî magöñhalö uî gö, God manö kub hagöm, “Nîbi bî magöñhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krai ñî nî añî ap nöp nan aij yabî gö, God nîbi bî magöñhalö kalîp nîbi bî aij yad a göm, kamîj mîdep magö u ñî nîm rö löp. *

19 Bî añî ap God manö haga u rîb jua rö, God nîjö, hon nîbi bî magöñhalö nan si nan naij gîno. Ñî nî anîbu hanîp yag dauagla u pen hon aip gîno. Anîb unbö rö nöp, bî añî ap God manö haga rö nîjöm umö, God nîbi bî magöñhalö kalîp nîbi bî yad a gî nîm rö löp. *

20 Nîbi bî nöd nan si nan naij gî mîdmîdal; God nîpe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nîbi bî, lo manö rîb juun nan si nan naij gîpun u nîjöl, a göm, lo manö ña. Anîb u, nan si nan naij gîla gau iru yabî nöp gîlö ara. Pen God nîbi bî nan si nan naij gîla gau kalîp mög yabî nîjöm, ud aij yabî ga.

21 Anîb u, nan si nan naij asîj anîbu klö yabî göm, nîbi bî magöñhalö uî gö, wîp umbal rö mîdeila. Pen God anîg göl nîbi bî gau kalîp mög yabî nîjöm, ud aij yabî göm, nîbi bî aij yad a göm, kamîj pör mîdep anîbu ñî nab. Bî Kub hon Jisas Krai nîpe gî aij ga u me, God anîg gî nab. *

6

Jisas aip umun um hauî gîno a gun, nan

* 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23 * 6:3: Gal 3:27 * 6:4: Kol 2:12 * 6:6: Gal 5:24
* 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19

si nan naij gep gasî adö u nîjagun

1 God hanîp mög nîjöp anîbu, nîbi bî rîmnap hagnaböl, “Nan si nan naij halöwaî göl gî mîdno mîdno, God hanîp nöd nîjöm ud aij göp rö wasö, hainö hanîp mög yabî nîjöm ud aij yabî gî nab,” a gî naböl.

2 Pen manö pîral anîg rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagî adö u, hon hadö umno. Anîb u, mîdmagö hon pîlu gö, nan si nan naij gun rö lagöp.

3 Kale nîjîm, hon nîbi bî Krai Jisas aip jîm ñöl mîdaiun a gun ñîg pakno gau, “Nîpe uma rö jîm ñöl umbun,” a gun, ñîg pakno. *

4 Hon ñîg pakno u, Krai Jisas aip wîp rîgöl mîgan lugun umno rö la. Nîhön gî nîg: Krai nîpe umö, kabö mîgan u rîgöl gîla pen Nap klö ke yabî nîpe u gö, uraköm kamîj mîdöp rö, hon unbö rö wîp rîgöl mîgan rö mîdpun u urakun, kamîj hain nîbö adö u mîdeinabun. *

5 Krai aip jîm ñöl umno u me, nîpe kauyan uraköm kamîj mîdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamîj mîdeinabun.

6 God nîpe gasî nîja, nan si nan naij gep nagî u böj nöp rîb gî dö gö, hainö nîbi bî gau kalîp nagî wög gep bî rö, adan naij u ud tîp gî dam aragnîm, a gî gasî nîja. Anîb u me, nagî adö naij gî mîdun u, Krai aip mab ba laj al pak lîlö uma. *

7 Pen nîhön, nîbi bî um hauî gîpal gau, nan si nan naij gep magö u mîdmagö kale pîlu gö göl rö lagöp.

8 Hon nîjîbun, Krai aip umno u me, nîpe aip kamîj mîdeinabun.

9 Hon nîjîbun, Nap nîpe gö Krai uraka rö, nîpe kauyan umagnab. Uri umeb magö u Krai nîp nan ap gî nîm rö lagöp.

10 Krai nîpe ñî nî añî ap nöp uma u pen nan si nan naij gep pîdöj u böj nöp hir göp. Krai kauyan uraköm, am God aip mîdpil.

11 Anîb u me, Krai Jisas aip uî gun, nan si nan naij gep adö u um hauî gun, urak God aip kamîj mîdpun, a gî mîm nîjîmîm. *

12 Nan si nan najj gep magö u, kalöp adik ðip gi dam, bi nagj wög gep rö mo gau midmim, nan si nan najj ginabim, a ginab. Pen kale wihö gimim. *

13 Pen gasi najj kale u, hañ romanj ñin ma kalöp adinj ap, nan si nan najj ginim, a göm, ðip gi gainim rö, kale hañ romanj kale adinj adinj gau magörhalö böj nöj wihö gimim. Jisas aip umun urakpun u me, gasi midmagö rimid hon God nip ñun, hañ romanj adinj gau God nip ñun, nipe hagöp rö nöj gun, a gimim niñmim. *

14 Nöd lo manö adö u niñjun gun, a gi gasi u niñbe, nan si nan najj gep gasi u nöj lö, anig gimidim. Pen miñi adö anibu rö midagpim. God kalöp mög niñöm udö, Kraiss nibi bi nipe midpim u, nip cig gimim, nan si nan najj gau arö ginabim. *

Nagj asinj midagöp aij adö u nöj arun

15 Pen God lo manö adö u gino, God niñöm hanip udagnab; nipe ke hanip mög niñöm, Kraiss nip yuö apöm, hanip a göm uma rö, udnab. Anib u, nan si nan najj nöj gi midaiun aka? Wasö yabih! Anig gagun.

16 Kale niñbim, kale bi kub ap nip, hon bi nagj wög gep ne midun, wög nihön hagnabön ginabun, a geinabim u, kale bi kub anibu mo nipe gau midpim. Kale nan si nan najj gep nip nagj wög gep bi rö midleinabim u, nan si nan najj gep mo gau midmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagj wög gep bi rö midleinabim u, God manö hagöp mo gau midpe, nipe kalöp nibi bi aij yad a ginab. *

17 Nöd kalöp nan si nan najj gep gasi u nöj lö, bi nagj wög gep rö midmim, adö anibu nöj gimidim. Pen hainö, Jisas manö aij u niñmim, böj nöj udpim. Anig gipim u, yad God nip aij a gabin.

18 God nipe gö, kale nan si nan najj mo gau midmim, yöñ udmim, God nagj wög gep nibi bi rö midmim, nipe hagöp rö gi aij gipim.

19 Pen kale ke klö midagpim rö, manö hagnig gabin i, yad waiö nöj hagnö niñ aij göl, a gem, waiö nöj hagnabin.

Nöd kale gasi najj yabih niñmim, nagj wög gep nibi bi rö midmim, hañ romanj ñin ma kale gau nan si nan najj yabih gi dammim, gi najj yabih nöj gimidim. Pen miñi gasi aij yabih niñmim, nagj wög gep bi rö midmim, hañ romanj ñin ma kale gau God manö hagöp rö nöj gi dammim, kaminj aij nöj midleinabim.

20 Nöd nan si nan najj gep nagj wög gep nibi bi rö midmidim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nipe gau midagmidim.

21 Pen nöd gi najj gimidim anibu, miñi niñmim hagnabim, "Pör anig gi najj gimidun u, nable göp. Anig gun nan aij ap udagpun," a ginabim. Nibi bi anig gipal gau umnig ginaböl.

22 Pen miñi God nipe gö, kale nan si nan najj mo gau midmim, yöñ udmim, God nagj wög gep nibi bi rö midmim, God niñö aij ginab adö u nöj gimim, kaminj pör pör middep u udnabim.

23 Nan si nan najj gep adö u gi damun, pe udun umnabun; pen Bi Kub hon Jisas Kraiss aip jim ñöl midleinabun u, God hanip kaminj pör pör middep magö u yiharinj ñinab. *

7

Kraiss hañ romanj nipe midpim rö, nipe aip umbe

1 Kale añ mam lo manö niñbim gau. Kale niñbim, nibi bi kaminj midpal gau nöj lo manö hain ginaböl; umeinaböl, marö kalip rimnap midagnab.

2 Manö ap ba gau rö ap midöp. Lo manö ap haga, bi nipe midleinab, nibin nipe nugmul aip midainim; pen nugmul umnab u, lo anibu pis ginab.

3 Nibi u nugmul midö niñöl gi, am bi hain nibö ap niñöm udeinab u, nip hagnaböl, "Lo manö rib jumön, ne bi si udep nibi," a ginaböl. Pen nugmul umö, am bi hain nibö niñöm udeinab u, manö midagöp; "Lo manö rib jumön, ne bi si udep nibi," a göm, hagnaböl.

4 Pen añ mam bi. Anib unbö rö nöj, kale Kraiss hañ romanj nipe midpim gau, nipe

* 6:12: Jen 4:7 * 6:13: Ro 12:1 * 6:14: 1Jn 3:6 * 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19 * 6:23: Ro 5:12,15

aip umbe rō, lo manō ud s+s+ l+m+dim u arō g+pe n+ḡm B+ ap kalöp udnab. B+ au umōm uraka B+ u kalöp udō, kale God n+p aij g+n+m adō u nöp g+nabim. *

⁵ Nöd pen Krais hon udaga ñ+n u, nan si nan naij gep magö u han+p ud s+s+ l+m+idöp. Lo manō adō u nöp hain gun a g+ m+dm+dun u pen gas+ naij aḡ hon dan p+ral hi+kö, mab as+ ñ+n umeb magö u waiö lö, m+id aij g+m+dagun. God aip m+dep rō laga.

⁶ Pen m+ñi Krais aip umbun rō, lo manō han+p nag+ rō lōm ud s+s+ l+m+idöp u pak gulu g+ lun me, Juda lo manō kal+ kñiñ r+kla adō u n+ḡnun gagpun; God Ana gas+ ñöb adō u nöp n+ḡnun g+pun. *

Lo m+idöp rō, nan si nan naij g+pun u waiö n+ḡbun

⁷ An+ib u, hon n+hön hagn? God lo manō hagö hagla u, manō naij hagöp, a gun aka? Wasö yab+! U an+g hagn.

Lo m+dagböp, yad nan si nan naij aigeg rō m+idöp u n+ḡagnep. Lo manō adō ap kal+ kñiñ r+köm hagla, “N+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rō m+daiböp, a g+mim, gas+ u n+ḡagmim,” a g+la. An+ib u me, yad n+ḡbin, n+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rō m+daiböp a g+ gas+ n+ḡeinabin u, nan si nan naij g+nabin. *

⁸ An+ib u, yad gas+ n+ḡbin, hainö yad nan si nan naij gem, n+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rō m+daiböp, a g+ gas+ u n+ḡagnabin. Yad an+göl gas+ n+ḡm+din u pen ad+ḡ nan si nan naij gep magö u am gas+ r+m+id yad t+p g+ dam arö, n+bi b+ r+mnab nan kale gau iru yab+ nöp nan yad rō m+daiböp a g+ gas+ u nöp n+ḡnö. Pen lo manō m+dagböp, nan si nan naij gep magö k+ö m+dagböp, b+ hadö umöb rō m+dböp.

⁹ Lo manō, u g+mön, u g+gmön, a gab u, yad nöd n+ḡagm+din. Yad an+g gem kam+ḡ m+dainö. Pen lo manō u auö, nan si nan naij gep magö u, b+ kam+ḡ m+idöp rō lōm, k+ö udöm y+p t+p g+ ud arö, umnö.

¹⁰ God lo manō ña u, han+p adan pör m+dep u yamböp, pen y+p umeb magö nöp ña.

¹¹ An+ib u, yad gas+ n+ḡbin, hainö yad nan si nan naij gem, n+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rō m+daiböp a g+ gas+ u n+ḡagnabin. Yad an+göl gas+ n+ḡm+din u pen, ad+ḡ nan si nan naij gep magö u am gas+ r+m+id yad t+p g+ dam arö, n+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rō m+daiböp a g+ gas+ n+ḡnö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manō haga u nöp udöm, y+p al pak la. *

¹² An+ib u, hon n+ḡbun, God lo manō u t+ m+idöp. Hon n+ḡbun, “N+bi b+ r+mnab nan kale gau nan yad rō m+daiböp a g+ gas+ u n+ḡagmim,” lo manō an+bu, God n+pe ke manö k+ö haga u, u t+ nöp, kabö rō nöp, aij nöp m+idöp. *

¹³ God lo aij an+bu y+p al pak la umnö aka n+hön? U wasö! God lo manö aij u hagö n+ḡbun rō, marö kub an+bu udagnabun. Nan si nan naij g+pun rō, marö kub an+bu udnabun. Pen n+pe han+p lo manö haga an+bu, gas+ ap ke n+ḡm hagn; nan si nan naij gep magö u gac kub yab+ m+idöp u n+ḡöl, a göm, lo manö haga. An+ib u, God lo manö u haglö n+ḡbin rō, umagnö; nan si nan naij gep magö u, lo manö aij an+bu udöm, y+p al pak lö umnö.

Nan gagn a gun gas+ n+ḡbun gau nöp gabun

¹⁴ Hon n+ḡbun, lo manö u, God gas+ ñö kal+ kñiñ r+kla. An+bu pen yad b+ nöp m+idpin; yad nag+ wög gep b+ rō m+dem, hibur gas+ r+m+id yad u pör arab nan si nan naij gep adö u.

¹⁵ An+ib u me, nan aij g+nam, a g+ gas+ n+ḡbin adö u gagpin; yad nan si nan naij gep adö u, yad magö an+bu mulu kal n+ḡbin u, yad an+g g+nam, a g+pin adö u nöp g+pin. Pen n+hön g+n+g an+g g+pin u n+ḡagpin. *

¹⁶ Yad g+ naij g+nam, a g+ gas+ n+ḡbin adö u nöp g+pin rō, yad n+ḡbin, gas+ magö yad abe God lo manö u abe ad+p ad+p rō m+idöp.

¹⁷ Uri yad ke nan naij gagpin me. Yad ke naij g+nam, a gem, gagpin; nan si nan naij gep magö u gas+ hibur m+dmagö yad aḡ dan m+idöp u nöp göp.

* 7:4: Ro 6:2,11 * 7:6: Ro 8:2; 6:4 * 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21 * 7:11: Jen 3:13 * 7:12: 1Di 1:8 * 7:15: Gal 5:17

18 Yad niŋbin, yad bi nöp m+dpin rö, m+dmagö pri an yad dan m+id aij gagöp. Gas+ hibur m+dmagö yad gas+ aij ñö, nan aij ap gagnabin. Gas+ magö yad u, gi aij gi+nam a gem niŋbin u pen yad gi+nam rö lagöp.

19 An+g gö me, gi aij gi+nam, a gi niŋbin adö u gagabin; gi najj gagnam, a gi niŋbin adö u nöp pör gi+nö arab.

20 An+bi u, yad gi najj gagnam, a gi niŋbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan najj gagabin. Nan si nan najj gep magö u gas+ hibur m+dmagö yad an dan m+idöp u nöp gö gö gab niŋem gabin.

21 An+bi u, yad niŋbin, yad gi aij gi+nam a gi niŋbin u pen pör gi najj gi+nam rö löp.

22-23 Gas+ yad u God lo ña u ñiñi yabi+ l+bin u pen gas+ hibur m+dmagö yad an dan unbö ke göm, gas+ magö yad u aip pen pen gö, nan si nan najj gep magö u hañ roman yad an gau m+idöm, yi+p ud si+ lö, yad bi nag+man rö m+dpin. *

24 Yad ñiñi lagpin; bi mög gep rö m+dpin. Gas+ hibur m+dmagö yad u yi+p al pak l+ni+g gab; bi an yi+p ud kam+iŋ yunab?

25 Bi Kub hon Jisas Krais nöp! God ni+ p aij a gabin!

Pen manö hagpin i, an+g göl m+idöp: gas+ yad u God ni+ p nag+ wög gep bi rö m+dpin u pen m+dmagö pri an yad dan au, nan si nan najj gep magö u nag+ wög gep bi rö m+dpin. *

8

God Ana hon aip m+ideinab u, hon aigale ni+bi bi rö m+ideinabun

1-2 Pen hon Krais Jisas aip jim ñöl m+dpun u, Krais Jisas ni+pe umö, God Ana kam+iŋ magö ñeb u ni+pe han+p ud kam+iŋ yuö, hon uri nan si nan najj gep magö u abe, umeb magö u abe, kal+p nag+ wög gep ni+bi bi rö m+idagpun. An+bi u, God han+p manö kub hagagnab.

3 Pen ni+bi bi aij m+idagpun rö, God lo adö u gi damun, m+id aij gun rö lagö, God Ni+ ni+pe ke u yuö, bi yabi+ hañ roman hibur m+dmagö hon unbö rö löm, aua. Ni+pe umöm nan si nan najj gep magö u böj nöp

gi ke yuaŋ, a göm, God ni+pe Ni+ ni+pe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan najj gep magö u ni+bi bi m+dmagö pri an kale dan m+idöp u, manö kub hagöm, pi+ göp a ga.

4 God an+g ga u, kale gas+ najj m+dmagö pri an hon yaŋ ni+bö auöp adö u arö göm, God Ana gas+ ñab adö u gi damöm, lo manö yad hagab rö gi aij gi+naböl, a göm ga. *

5 Ni+bi bi gas+ najj m+dmagö pri an kale yaŋ ni+bö auö, adö an+bu nöp gi+lö aröp gau, hibur m+dmagö kale ni+hön gas+ göp adö u nöp gas+ niŋbal. Pen ni+bi bi God Ana kal+p gas+ ñö gi+lö aröp gau, God Ana ni+hön gas+ göp adö u nöp gas+ niŋbal.

6 Ni+bi bi hibur m+dmagö kale ni+hön gas+ göp adö u nöp gas+ niŋbal gau, adö an+bu nöp nan si nan najj göm umnaböl. Pen ni+bi bi God Ana ni+ p aij gi+nab u nöp gas+ niŋbal gau, adö an+bu nöp gi aij göm, God aip jim ñöl kam+iŋ m+idöm, m+id aij gi+naböl.

7 Ni+bi bi hibur m+dmagö kale ni+hön gas+ göp adö u nöp gas+ niŋbal gau, gas+ magö kale God ni+ p kaua+ maua+ rö m+idöp. Gas+ magö kale God lo ni+pe ni+ŋagöp; God lo ni+pe ni+ŋni+ rö lagöp.

8 Ni+bi bi gas+ najj m+dmagö pri an kal+p yaŋ ni+bö auö, adö an+bu gi+lö aröp gau, God ni+ p aij gi+nim adö u göl rö lagöp.

9 Pen kale ni+bi bi God Ana kalöp an dan m+idöp gau, gas+ najj m+dmagö pri an kale yaŋ ni+bö auö, adö an+bu gagabim; God Ana kalöp gas+ ñab adö u nöp gabim. Ni+bi bi Krais Ana ni+pe kal+p an dan m+idagöp gau, Krais ni+bi bi ni+pe m+idagpal. *

10 Krais ni+pe an kalöp dan m+ideinab u, nan si nan najj gep magö u gö, hañ roman kale umni+g gab; pen Jisas umö God kalöp ni+ŋö, ni+bi bi aij rö m+idpim u rö, Ana ni+pe gö, ana kale kam+iŋ m+ideinab. *

11 God gö Jisas uraka u, Ana ni+pe an kalöp dan m+idöp u me, God aŋi an+bu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana ni+pe kalöp an dan m+idöp u ni+pe hañ roman kale kam+iŋ m+idep magö ni+nab.

12 An+bi u, aŋ mam bi, hon naböŋ m+idöp. Gas+ najj m+dmagö pri an hon dan pi+lu gi ñö adö an+bu gun, naböŋ an+bu ñagnabun.

* 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11 * 7:25: 1Ko 15:57 * 8:4: Gal 5:16,25 * 8:9: 1Ko 3:16; 12:3 * 8:10: Gal 2:20

13 Adö anıbu gıpe arö, umnıg gabim. Pen God Ana u kalöp gı ñö nıñöl gı, kale nan si nan naij gıpim anıbu bön nöp arö gınabim u, God aip kamıñ mıdeinabim. *

14 God Ana gası ñö nıñöl gı ajaböl nıbi bı gau, God ñı pai nıpe mıdpal.

15-16 Ana kale udpim u, kalöp tıp gı dam arö, kale nöd pıñıñ gımidim rö kauyañ pıñıñ gımim, nagı wög gep nıbi bı rö mıdagnabim. Ana kale udpim u, nıpe gö, God ñı pai nıpe mıdpim. Anıg nıñöm hon nıp “Aba! Bapi!” a gabun. *

17 Ñı pai nıpe mıdpun u me, nan aij nıñön nıñön ñı pai nıpe ñınab u, hon udnabun. Pen Kraıs nıp hag juöm gı naij gıla rö, hanıp u rö nöp gı naij gılö, pıñıñ gıgnabun u, God Kraıs nıp ud aij ga rö, hanıp u rö nöp ud aij gınab. *

Hainö mıd aij gınabun

18 Gası yad nıñbin, Kraıs nıp cıg mıdun, marö rımnab gö, uıham mıdeinabun u, u nan pro. Hainö God nıpe nan aij yabıt hanıp ñö, nıpe aip mıd aij gınabun u, u nan kub.

19 God nan nıñön nıñön gı la gau magöñhalö mıñi mıd aij gınım rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad mıdö, God nıpe ñı pai nıpe waiö udnab ñın u nöp, nıpe gö, nan anıb gau kauyañ mıd aij gınab.

20-21 Göp anıbu, God hadame nöp nıñebir gınab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau nıña, ñı pai yad waiö udnabin ñın u, yad gınö, ñı pai yad ñıñı löm mıd aij yabıt gınaböl rö, nan magöñhalö gı lınö gau u rö nöp, hij gı lugagöm, ñıñı löm mıd aij yabıt gınab.

Pen nan gı la anıb gau, nöd mıd aij gıgnab. Pen hanıp gö, ñı pai nıpe ke yabıt mıdun nıpe aip mıd aij gınabun ñın u nöp me, kauyañ gö nan anıb gau mıd aij gınab. *

22 Hon nıñbun, nan God gı la anıb gau magöñhalö mıd aij gınıg gab u pen hadame nöp marö gö, nıbi ñı pai rıknıg gılö ilön göp rö u gımidöp.

23 Pen hon abe marö anıbu mıdöp. Hainö kalıp bön nöp udnıg gabin, a göm,

God nıpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanıp anı danı mıdöp u, pen ñın mai rö hanıp ñı pai nıpe ke kabö rö yabıt waiö udö, hañ romañ gısön nıbö halu lun, a gun, mıdmagö hon anı danı marö anıbu gö nıñöl gı, mınön nabön adö it i abad mıdpun. *

24 God nan hainö waiö lınab a ga manö u nıñ udno, hanıp uda. Pen nan nıñön nıñön hainö waiö lınab u magöñhalö hadö nıñbnop, mıñı gası halö mıdun ñın hain u abad mıdagaıbnop. Nan hadö nıñbal u abadagnaböl.

25 Pen, nan hainö waiö lınab, a gı gası u nıñun me, iru gö nıñöl gı abad mıdagpun; gası halö abad mıdpun.

26 Nıbi bı pıdön mıdagpun rö, Ana hanıp gı ñöl gı mıdöp. Hon God nıp sabe gun a gıpun u pen aıge gun God nıp sabe gınabun u nıñagun. Pen Ana hanıp ab hak löm, God nıp sabe gınıg gab. Manö nıbi bı nıñeb rö wasö; kadm manö löm hagnıg gab.

27 God pen gası hon magöñhalö nıñöb; nıpe Ana gası nıpe u abe nıñöb. Ana nıpe hon Kraıs Jıas nıbi bı nıpe marö udöm, God nıp hagö, hagab rö gınab. Ana nıpe God nıp hagab u, God gınam a göm nıñöb adö u nöp hagab. *

28 Hon nıñbun, God nıp mıdmagö lıbun nıbi bı gau, God nıpe hanıp abad mıdö nıñöl gı, nan rımnab ke gıgnab; mıd aij gınabun adö u nöp hanıp gınab. God nıpe hadame gau gası nıñöm haga rö, hanıp yıp aumim a ga. *

29 Pen adö anıbu nöp, God nıbi bı nöd nıña gau, “Yad gınö, kale Ñı yad mıdöp rö löm, nıñın nımam hain nıpe iru yabıt mıdeinaböl,” a ga. *

30 Anıb u, nıbi bı Ñı yad rö mıdeinaböl a ga nıbi bı gau, kalıp yıp aumim a ga. Nıbi bı yıp aumim a ga nıbi bı gau, kalıp nıbi bı asıñ mıdagöp a ga. Nıbi bı kalıp asıñ mıdagöp a ga gau, Ñı yad mailö aij halö mıdöp rö, kale u rö nöp mıdeinaböl a ga.

Hanıp mıdmagö löm abad mıd aij göp

* 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5 * 8:15-16: 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * 8:17: Gal 4:5-7; Rep 21:7 * 8:20-21: Jen 3:17-19 * 8:23: 2Ko 5:2-4 * 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6 * 8:31: Sam 118:6

31 Pen hanip anig göm ud aij göp u, an hanip gi naj ginab? Bi ap hanip gi naj ginim rö lagöp, wasö yabit! *

32 God nipe piñin gagöm, Ni nipe ke u hanip nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabit. Pen God hanip anig ga u me, nipe hanip ud aij göm, nan aij aij nöp hanip u rö nöp ninab.

33 Pen God nipe hanip hag löp rö, an hanip manö kub hagnab? God nipe ke gö asin midagöp rö midpun u, manö midagöp, a ga. *

34 Anib u, bi an hanip manö kub hagnab? Bi ap anig hagnim rö lagöp. Krais Jisas hanip nan a göm umöm, uraköm, am God ninmagö yijig kid nipe lau adö midöm, hanip a göm, Nap nip sabe göl gi midöp.

35 Krais hanip midmagö yabit löp u me, an nip wasö göm hanip ud asik ke linab? Nan ap ke waiö löm, hanip ud asik ke linim rö lagöp.

Hanip marö rimnap ginab aka,
utham mideinabun aka,

kiyö kub leinab aka,
walij midageinab aka,

gasi milö ninabun aka

bi rimnap hanip, Krais pig midpal, a göm,

hanip gi naj ginaböl aka,
al pak linaböl aka,

nan nihön ginab,

Krais aip jim nöl nöp mideinabun.

36 Manö anibu rö God Manö kal klän riköm hagla,

“Nöp pig midpun rö, pör hanip ninöm,
kaj sipsip rö al pak lun a göm ninbal,”
a gila. *

37 Anib u, umeb rö an u midpun u pen Krais, bi hanip midmagö löm uma u aip midun, aij gö ninöl gi nöp midun, nan anib gau piñin gagnabun.

38 Adö anibu yad ninbin, umnabun aka mideinabun, God hanip midmagö li nöp mideinab ninöm nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. God ejol nipe gau, nan pidön halö kumi kabö adö lan midöp gau,

nan kal naj gau, nan miñi midöp gau, nan hainö mideinab gau,

39 nan adö galik midöp gau, nan mo gayik midöp gau, nan nihön nihön midöp gau magöñhalö, nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. Bi Kub hon Krais Jisas midöp rö, God hanip midmagö li nöp mideinab.

9

God gasi nipe ke ninöm Isrel kai kalip udnig ga

1 Manö hagabin anibi, yad Krais bi nipe midpin rö, piral hagagabin. Ana Ut u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö ninö hagabön, a gab.

2-3 Pen añi mam bi. Isrel nibi bi rimnap Krais nip udagpal gau hainö manö kub ninöm, ilön kub udnaböl u, yip mög yabit göp. Anib u, yad gasi iru yabit ninbin. Midmagö yad pör ilön kub göp. Yad ninö nöp hagabin, adan midböp, yad añi mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamij arblap. *

4 Pen nihön: God Isrel kai nöp kale ni pai yad mideilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö ginabin a göm manö klö ninö kalip nöp hag nöm, lo manö nipe u kalip nöp hag nöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag nöm, yad aigöl gem nibi bi kalip ud aij ginam manö aij u kalip nöp hag ña. *

5 Isrel nibi bi nhi ilan kale Ebrahim, Aisak, Jekop bi gau me. Ebrahim, Aisak, Jekop ni pai riklö, rik dam dapil gi damöm, Isrel nibi bi kalip rik daula. Kigin añi u nöp rik dam dapil gi damöm, Krais nip bi yabit rik daula. Krais nipe ke God midöm, nibi bi magöñhalö abadab. Kale magöñhalö hib nipe u pör haglö adö aran.

6 God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ni pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap Isrel nibi bi kabö rö midagpal.

7 Ebrahim ni pai riklö, rik dam dapil gi damöm rik daula gau rimnap Ebrahim ni pai nipe kabö rö midagpal. God Ebrahim

* 8:33: Ais 50:8-9 * 8:36: Sam 44:22 * 9:2-3: Eks 32:32 * 9:4: Eks 9:4 * 9:7: Jen 21:12

nip haga, “Aisak ñi pai riknab gau nöp ñi pai adö nape rö mideinaböl,” a ga. *

⁸ Anib u, Ebrahim ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap God ñi pai nipe midagpal. God manö klö niñö hagö, Ebrahim ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nipe midnaböl. *

⁹ God Ebrahim nip manö klö niñö anibu hagöm haga, “Ñin yad hag linö ñin u nöp yad ado gi aunö, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

¹⁰ Pen apis hon Rebeka ñi nipe mihau bi añi nöp rika. Bi anibu bac hon u Aisak.

¹¹⁻¹² Pen God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Nibi bi an hag linabin a ginig gab u, hag linab. Kale nan aij rimnap ginaböl u niñöm hag lagnab. God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Anib unbö rö nöp me, apis bac hon Aisak Rebeka ber mihau ñi ramö rikaglö magö u, God nipe Rebeka nip haga, “Ñi ne nañi riknabön u, bi kub rö midageinab; nipe ñi ne hain u nip wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun aji gau nöp midailö nime yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naj ap gilö niñöm wasö, God gasi nipe ke niñöm anig haga. *

¹³ God Manö adiñ ap kali kliñ rikla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop nip midmagö libin pen Iso nip midmagö lagpin,” a ga. *

God nipe gab u, kabö rö nöp gab

¹⁴ Anib u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rö nöp gab.

¹⁵ God nipe Mosi nip haga, “Nibi bi mög niñnabin gau kalip mög niñnabin.

Nibi bi midmagö lem ud aij ginabin gau

kalip midmagö lem ud aij ginabin,” a ga. *

¹⁶ Anib u niñbun, hane ke klö gun gipun u niñöm hanip udagnab; hane ke klö gun gasi halö midpun u niñöm hanip udagnab. Nipe ke mög niñnab nibi bi gau nöp udnab. *

¹⁷ God Manö adiñ ap kali kliñ rikla u, God manö hagöm Pero nip haga, “Yad gasi niñö, nibi bi ram minöñ gau gau midpal gau magöñhalö niñnaböl, ne kin Ijip nibö u bi kub bi klö yabit pen yad God ginö ne bi yiharñ rö midnabön. Anig ginab, kale niñöm, manö anibu hag amil apil göm hib yad u haglö ram minöñ gau gau magöñhalö arnab. Adö anibu nöp yad ke gainö, ne Ijip kin midpan,” a ga. *

¹⁸ Anib u niñbun, God gasi nipe ke niñöb rö, nibi bi rimnap mög niñnab pen nibi bi rimnap kalip niñebir gö, gasi naj kale niñbal u kidit arnab.

¹⁹ Kale rimnap God göp anibu rö niñmim hagnabim, “God nipe nöp gö, gasi kale u kidit aröp u, niñhön ginig pen, mid aij gagpim, a göm, hanip manö kub hagnab? God nipe ke, ‘Nan anib gau ginab,’ a ginab u, bi an nipe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a ginab?” ö ginabim.

²⁰ Anig hagnabim u pen kale bi kub an rö midmim, manö nipe u naböñ udnabim?

Adö anibu rö, God Manö u bi ne Aisaia kali kliñ riköm haga, “Bi ap minöñ udöm, rin cög ap gö, ‘Yip niñhön ginig anig göl gipan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabit!” a ga. *

²¹ Bi rin cög ginig gab bi u, nipe gasi nipe ke niñöb rö ginab. Minöñ bad añi ap ud gi dö gi dapöm, rin aij aij ñin añi añi lauep ap löm, rin yiharñ pör pör lauep ap löm, ginab. U manö midagöp; gasi nipe. *

²²⁻²³ Anib unbö rö me, God göp. Nipe nibi bi gi naj gi midpal gau niñö, iru yabit gö, kalip al pak linim rö löp u pen, nipe mulu halö midöp u niñöm klö nipe midöp u niñlan, a göm, kalip yitid anig gagöp. God hadame dagol gau gasi nipe ke niñöm haga, nibi bi mög niñnem ud aij ginabin nibi bi gau mailö aij yad u niñöl, a ga. Anib u, nibi bi anib gau mailö aij yad u niñöl a göm, nipe nibi bi gi naj gi midpal gau gö, gasi hibur naj kale u kidit aröp.

²⁴ Nibi bi mög niñnem ud aij ginabin a ga u, hanip Juda nibi bi abe, Juda nibi bi wasö gau abe, haga.

* 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8

* 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6

25 Manö adö an+bu rö, God manö haga r+imnap b+ ne Hosea God Manö ad+ñ ap kal+ kññ r+iköm haga,
 “N+bi b+ yad m+dagm+dal gau,
 kal+p ‘n+bi b+ yad’ a g+nabin.
 Pen n+bi b+ m+dmagö lagm+din gau,
 kal+p ‘n+bi b+ m+dmagö yad’ a g+nabin.
 Pen Hosea God Manö ad+ñ ap halö kal+ kññ r+iköm haga, *

26 Nöd ‘N+bi b+ yad m+dagpim,’ a g+nö u, ram m+nöñ añ+ an+bu nöp kal+p,
 ‘God pör kam+ñ m+idöp ñ+ pai n+pe,’ a g+nabin, ” a ga. *

27 Pen God Manö ad+ñ ap, b+ God manö hagep Aisaia manö blö göm hagab,
 “Isrel kai kabö ku+up ñ+g go+ gau m+idöp rö iru nöp m+ideinaböl u pen B+ Kub n+pe yöp pro bad ap nöp ud kam+ñ yunab. *

28 N+hön g+nig: B+ Kub n+pe dip nöp n+bi b+ m+nöñ naböñ i+ i m+dpal gau magöñhalö manö kub hagöm böñ nöp pen ñ+nab, ” a ga.

29 G+nab an+bu, Aisaia n+pe nöd God Manö ad+ñ ap kal+ kññ r+iköm haga,
 “B+ Kub ke p+idöñ halö m+idöp u, han+p ñ+ pai yöp bad ap nöp arö gagböp,
 Sodom Gomora n+bi b+ kal+p ga rö u, han+p g+böp, ” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u n+ñ udlañ

30 An+b u, n+ñim! Juda n+bi b+ wasö gau, nöd, m+id aij gun God aip j+m ñöl m+daiun a göm gas+ u n+ñagla u, pen m+ñi Jisas manö aij u n+ñ udlö, God kal+p as+ñ m+dagöp a gö, n+pe aip j+m ñöl m+dpal.

31 Pen Isrel n+bi b+ nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a g+la u pen m+ñi n+pe aip j+m ñöl m+dagpal.

32 Pen n+hön, God n+p n+ñ udöm wasö, hon ke adö r+imnap gun, n+pe aip j+m ñöl m+ideinabun, a göm, God n+pe kabö aij la adö u arun a g+lö n+ñöl g+, ma kale u l+ yuö ap lug pakpal. *

33 Manö an+bu rö, Aisaia n+pe God manö haga rö kal+ kññ r+iköm haga,
 “N+ñim! Yad daun kub Saion kabö ap l+nö,

n+bi b+ ma adö an+bu l+ yuö ap lug paknaböl;
 pen n+bi b+ n+p n+ñ udnaböl gau,
 God n+p n+ñöm ana udagnaböl, ” a ga.
 *

10

God n+pe ke gö, kale n+bi b+ n+pe as+ñ m+dagöp rö m+ideinaböl u, Isrel n+bi b+ kale n+ñagal

1 M+deimam yad gau. Gas+ klö y+p auöp u, God n+bi b+ yad Isrel kai kal+p ud kam+ñ yun+m, a gem, n+p pör nöp sabe göl g+ m+dpin.

2 Yad kale g+pal rö n+ñem hagabin, hon God n+bi b+ n+pe m+daiun, a göm, klö yabi+ g+pal u pen gas+ n+ñ aij göm gagpal.

3 “Krais uma rö, God han+p, ‘N+bi b+ as+ñ m+dagöp yad,’ a g+nab, ” a göm gas+ u n+ñblap u pen adö an+bu n+ñ aij gagöm, gas+ kale ke adö u nöp n+ñöm hagla, “Lo adö u g+no areinab u, n+bi b+ aij n+pe m+ideinabun, ” a g+la. An+b u, lo manö adö an+bu hain gun a göm g+ damöm, hainö ap lug pakla.

4 Krais ga an+bu, uri lo u p+is göp. An+b u me, n+bi b+ an an Jisas manö aij u n+ñ udnaböl gau, God kal+p magöñhalö n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a g+nab.

N+bi b+ ram m+nöñ gau gau magöñhalö kam+ñ aröl rö löp

5 God Manö u, Mos+ manö r+imnap kal+ kññ r+iköm, lo manö udöm as+ñ m+dagöp rö m+ideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kal+p haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp g+mim me, kam+ñ arnabim, ” a ga. *

6 God Manö u, Mos+ manö r+imnap kal+ kññ r+iköm, Krais n+p n+ñ udöm as+ñ m+dagöp rö m+ideinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kal+p haga, “Kale, ‘B+ an adö lañ arnab?’ ö gagmim, ” a ga. (Manö haga u i+ u me, kale am kumi kabö adö lañ au n+bö Krais n+p u+ g+ dauagnaböl.) *

7 An+b unbö rö nöp, “Kale, ‘B+ an wip ana ram m+idöp mo gay+ik arnab?’ ö gagmim, ” a ga. (Manö haga u i+ u me, kale am

* 9:25: Hos 2:23 * 9:26: Hos 1:10 * 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9 * 9:32: Ais 8:14 * 9:33: Ais 28:16; 1Pi 2:6 * 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

wip ana ram midöp mo gayik nibö Krais nip u† gi dauagnaböl.)

8 Pen God Manö adin anibu, Mosi manö adö rimnap nihön nihön kali klin riköm Isrel kai kalip haga. Nipe haga, “Manö magö anibu milö gau midagöp. Manö magö anibu midmagö an kale dan midöp por haggim adö u nöp,” a ga. Mosi nipe Jisas manö aij, manö nin udep anibu nöp haga. Manö aij nin udep anibu nöp hon por nöp hag nabun u me.

9 Anib u, God gö Jisas uraköp a gimim, gasi u nin midmim, “Jisas nipe Bi kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp nibi bi asin midagöp yad a göm, kalöp ud kamnin yunab.

10 Pen nihön, kale gasi midmagö an kale dan manö nipe nin udnabim u, God kalöp nibi bi asin midagöp yad a ginab. Meg migan kale manö haggim, nibi bi gau waiö hag ninabim u, God kalöp ud kamnin yunab.

11 Adö anibu rö, Aisaia nipe God Manö adin ap kali klin riköm haga, “Nibi bi nip nin udnaböl gau, God nip ninöm ana udagnaböl,” a ga. *

12 Juda nibi bi gau, Juda nibi bi wasö gau, ke ke midagpal. Bi Kub nipe nibi bi gau nibö gau nibö magöghalö Bi Kub añi nöp midöp. Nibi bi gau nibö gau nibö an an nip sabe ginaböl gau, kalip ud aij yabit ginab. *

13 Adö anibu nöp, bi ne Joel, God Manö adin ap kali klin riköm haga, “Nibi bi an an Bi Kub nip, yip ud kamnin yu, a göm hag ninlö, kalip ud kamnin yunab,” a ga. *

14 Pen kale Bi Kub nip nin udagnaböl u, kale nip aigöl göm sabe ginaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi ninagnaböl u, kale aigöl göm manö aij anibu nin udnaböl? Pen nibi bi rimnap apöm Jisas manö aij adö u hag nagnaböl u, kale aigöl göm manö anibu apdi ninaböl?

15 Pen nibi bi Krais Jisas nin udpal gau kalip hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö anibu nöp, Aisaia nipe God Manö adin ap kali klin riköm haga, “Nibi

bi manö aij daunaböl gau, gi aij yabit ginaböl,” a ga. *

16 Pen Isrel nibi bi Krais Jisas manö aij u ninla gau rimnap nin udagla. Manö adö anibu nöp, Aisaia nipe God Manö adin ap kali klin riköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö ji bi an nin udöp?” ö ga. *

17 Anib u, nibi bi rimnap God manö hag nilö, nibi bi ninöm manö anibu nin udnaböl. Pen God manö hag nilö, nin udnaböl u, Krais manö aij u me.

18 Pen Isrel kai manö anibu ninagla aka nihön? Wasö yabit! Ninla. Kale nöd ninla u me, Depid nipe God Manö adin ap kali klin riköm haga,

“Kale ram minön gau gau magöghalö amöm,
manö anibu hag nibal;
kale manö hag nilö,
minön nabön gau rigoñ rigoñ
magöghalö yabit aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag ninneb ap halö midöp: Isrel kai manö anibu ninöm il u ninagla aka nihön? Wasö yabit! Il u ninla. Mosi nipe God manö haga u udöm, God Manö adin ap kali klin riköm haga,

“Yad nibi bi hau halö migan rimnap kalip udem, ud aij ginö,
kale Isrel nibi bi kalip mulu kal ninmim,
God hanip rö anig gagöp, a gimim ninabim,” a ga. *

20 Aisaia nipe God manö haga u udöm God Manö adin ap kali klin riköm waiö yabit haggöm haga,

“Nibi bi yip ninun a göm ulhai ninagal gau yip ulhai ninbal;

kale yip ninun a göm hag ninagal
pen yad ke kalip waiö lajin yip
ninbal,” a ga. *

21 Pen Isrel gipal rö, Aisaia nipe God manö haga u udöm, God Manö adin ap kali klin riköm haga,

“Yad por bi ninneb kale rö midem,
‘Yad auim!’ a gipin pen yip auagal.

Kale aleb aleb nöm,

* 10:11: Ais 28:16 * 10:12: Ap 15:9 * 10:13: Joe 2:32 * 10:15: Ais 52:7 * 10:16: Ais 53:1 * 10:18: Sam 19:4 * 10:19: Dud 32:21 * 10:20: Ais 65:1 * 10:21: Ais 65:2

gası kale ke niŋbal rö nöp gıpal,” a ga.
*

11

God Isrel kalıp böŋ nöp arö gagöp

¹ Anıbu u, yad hag niŋeb ap mıdöp: God Isrel niŋbi bı gau kalıp böŋ nöp arö göp aka? Wasö yabıt! Kalıp böŋ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel niŋbö bı. Ebrahim rıkö, rık damöm, Benjamin niŋ rıklö; Benjamin pen rık dam dapıl ga ıt u, yad mıdpin. *

² Pen God niŋbi bı hadame nöp niŋöm, niŋbi bı yad mıdaiöl, a gı gası niŋa gau kalıp arö gagöp. Kale bı İlaija niŋ aiud udöm God Manö kalı kılın rıkla u hadö niŋbim. İlaija God niŋ sabe göm haga,

³ “Isrel niŋbi bı gau magöŋhalö nöp arö göm, bı manö ne hagep gau kalıp al pak löm, kabö kınan göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gı yubal. Yad anı nöp mıdpin u pen yıp u rö nöp, al pak lun, a göm, rıdık gı ud ajaböl,” a ga. *

⁴ Hagö, God niŋ pen haga, “Bı yad iru yabıt nöp sepen dausan rö (7,000) mıdpal gau, Bal god pıral u niŋ, ‘Bı kub hon,’ a göm, niŋ sabe gagpal,” a ga. *

⁵ Anıbu u rö, God niŋbi bı mög yabıt göp u me, niŋpe hanıŋ niŋbi bı Isrel yöp bad ap mög niŋöm hag lö mıdpin.

⁶ Hanıŋ mög niŋöm udöp anıbu, lo adö u gaino aka nan rımnap ke gaino niŋöm udagöp. Hanıŋ yıharıŋ mög niŋöm udöp a gı gası niŋbun u, pen hon nan ap ke gaino hanıŋ udaıböp, hon anıŋ gası niŋagbnop. *

⁷ Niŋbi bı Isrel klö yabıt göm, ulhai niŋ damöm, udagla. Niŋbi bı God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God niŋpe ke gö, niŋbi bı rımnap manö niŋpe u niŋöm niŋagla.

⁸ Adö anıbu nöp, Mosıs God Manö adıŋ ap kalı kılın rıköm haga,
“God niŋpe gö, kale hon hanöm,
amgö ju ju gı mıdeıla;
niŋpe gö, kalıp amgö we gö,
amgö niŋageıla;

niŋpe gö, kalıp hauı alö,
manö apdi niŋageıla;
anıbu nöp mıd damöm,
uri unbö rö nöp mıdpal,” a ga. *

⁹ Pen Depid God Manö adıŋ ap kalı kılın rıköm haga,

“Kale pör nan kub niŋbal u,
kalıp wanaŋ hel rö ud sısı lınım.

Arun a gı gası niŋnaböl adan anıbu pıl gınab.

Anıbu u, kale gı naij gıpal u, kale pen udnaböl. *

¹⁰ Amgö kale we gö amgö niŋagöl.

Mıŋör kub auö pör uıtham wabi gı ud ajaiöl,” a ga.

God Juda niŋbi bı wasö gau udab

¹¹ Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böŋ nöp ap lug pakagpal. Kale nan si nan naij gıla rö, God kalıp arö göm, Juda niŋbi bı wasö gau kalıp udöp. Udöp anıbu, “Isrel kai, ‘Hanıŋ rö anıŋ göm udagöp,’ a göm niŋlan,” a göm göp. *

¹² Pen Isrel kai nan si nan naij geıla rö, niŋbi bı ram mınörŋ gau gau nan aij yabıt udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda niŋbi bı wasö gau nan aij yabıt udpal. Anıbu u, God niŋbi bı Isrel ud kamıŋ yunab niŋn u, niŋbi bı niŋpe gau magöŋhalö nan aij aij yabıt udnaböl.

¹³ Yad uri kalöp Juda niŋbi bı wasö gau hagabin. Krais Jısas yıp, “Juda niŋbi bı wasö gau kalıp manö aij yad hag niŋmön,” a ga u me, kalöp Juda niŋbi bı wasö gau Jısas manö aij u hag niŋ mıdnö yıp aij göp.

¹⁴ Pen yad kalöp Jısas manö aij u hag niŋnö niŋbe, niŋbi bı yad ke Isrel rımnap niŋöm, “God kalıp udöp rö hanıŋ udagöp,” a göm niŋ auaiöl u, yıp aij yabıt gınab.

¹⁵ God Isrel kai kalıp arö ga rö, Juda niŋbi bı wasö gau kalıp, niŋbi bı yad, a göm udöp. Anıbu u, hainö Isrel kai kalıp udö, wıp umöm kauyan uraknaböl u rö gınab.

¹⁶ Kale bred adıŋ ap God niŋ sabe gı niŋnaböl u, bred magö magöŋhalö God nan niŋpe. Kale hagnaböl, “Mab olip ıt u God

* 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

29:4; Ais 29:10 * 11:9: Sam 69:22-23

* 11:3: 2Ki 19:10,14

* 11:11: Ap 13:46

* 11:4: 1Ki 19:18

* 11:6: Gal 3:18

* 11:8: Dud

mab il nipe,” a ginaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan nipe.

17 Pen God nipe mab olip lö k+d nöd nübö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau nübö rö dapöm d+m ñö, d+m ñöl m+dpim. An+ b u me, mab olip nöd nübö u kam+ n m+döm m+nö n ya n nübö ñ+g u udö, lö hain nübö u m+d aij göp. *

18 Kale mab lö nöd nübö u, lö y+har+ n, a g+mim gasi u n+nagmim. Kale n+n+mim, kale mab lö hain nübö u ñ+g udmim mab il u ñ+gpim; mab il ya n ñ+g udöm kalöp mab lö a n a ñöb.

19 Kale hagnabim, “God nipe, ‘Olip lö be gau nübö dapem ud d+m ñ+nam,’ a göm, olip lö nöd nübö gau hak yuö, ka an+bu udun m+dpun,” a ginabim.

20 Manö an+bu n+nö hagnabim u pen n+n aij g+mim. Isrel kai Krai s n+p n+n udaglö, kal+p arö ga; kale pen Krai s n+p n+n udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragn+m.

21 N+hön g+n+g: God mab olip lö nöd nübö gau hak yua rö, kale u rö nöp g+n+m rö löp.

22 God nipe b+ hain aij yab+ l u pen nipe b+ k+ö yab+ l rö m+döp. N+bi b+ n+p arö g+la gau kal+p b+ k+ö rö löm arö ga. Pen kalöp agam+ j hain r+köm, m+d magö löm, uda. Kale an+g göl Krai s n+p n+n udöl g+ m+d+einabim u, kalöp agam+ j hain r+köm, m+d magö lö l g+ m+d+einab. Pen Isrel kai kal+p ga rö, han+p u rö nöp g+n+m rö löp, a g+mim, n+n aij g+mim. *

23 Isrel n+bi b+ an+ b gau hainö Krai s n+p n+n udnaböl u, God kal+p ud pa d+m ñ+nab. God kal+p ud pa d+m ñ+n+m rö löp.

24 Pen n+hön, kalöp mab olip lö be gau nübö dapöm, mab olip yab+ l pa d+m ñö m+dpim u, olip lö kabö göl gau kauya n pa d+m ñ+n+g, pa d+m ñ+nab.

Hainö Isrel n+bi b+ magö nhalö kal+p udnab

25 Pen añ mam b+. Hib kale ke hagpe adö arn+m rö löp. An+ b u, manö nöd n+nagm+dun ap kalöp hagn+g gabin. Isrel n+bi b+ iru nöp m+ñi amgö we rö m+dpal u pen pör an+g gagnab. God Juda n+bi b+

wasö gau kal+p udnabin a göm gasi n+n a gau magö nhalö udnab.

26 N+bi b+ an+ b gau ud p+s göm, hainö Isrel n+bi b+ kal+p magö nhalö ud kam+ n yunab. Manö adö an+bu rö, God manö haga u udöm God Manö ad+ n ap kal+ k+ñ r+köm hagla,

“God haga,

‘Jekop k+g+n y+p arö g+la gau kal+p ud kam+ n yunab b+ u,

daun kub Saion nübö aunab. *

27 Yad kal+p aip manö k+ö n+nö hagnö rö, nan si nan naij g+pal gac u k+k g+ yunabin,’ a ga,” a g+la. *

28 Isrel kai Krai s n+n udagla rö, kale God kaua l maua l nipe m+dpal. Pen kale Krai s n+n udmim, m+ñ m+ñ göl g+ m+dpim. Pen God hadame nöp Isrel kai n+hi i+ta n kale Ebrahim Aisak Jekop b+ gau kal+p manö k+ö n+nö haga u n+nöm, God Isrel kai m+d magö lö l g+ nöp m+döp.

29 God nipe nan aij ap ñöm, hainö gasi hain nübö n+nöm, nan aij an+bu adog udagnab. An+ b unbö rö nöp, God nipe, g+nabin a göm, manö k+ö n+nö hageinab, hainö gasi hain nübö n+nöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp g+nab.

30 Kale nöd God manö haga u ud yum+dim pen hainö Isrel n+bi b+ God manö nipe arö g+lö, kalöp pen mög n+nöm ud aij gö, nipe aip m+d aij g+pim.

31 God kalöp mög n+nöm uda u, Isrel n+bi b+ n+n+lö, mulu lugö, Krai s manö aij u ud yula, pen hainö God kal+p u rö nöp mög n+nöm udnab.

32 An+ b u n+n+bun, Isrel n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kal+p magö nhalö n+n+ebir arö gö, kale b+ nag+man rö m+döm, nan si nan naij g+ dam dam ud arlö, hainö kal+p mög n+nöm udnab.

God hib nipe pör hagno adö arañ

33 An+ b u, yad n+n+bin, God nan magö nhalö n+nöb;

gasi nipe gasi aij yab+ l.

God nipe gasi n+n k+d yab+ l n+n hi+köm, adö an+bu ke yab+ l göp.

* 11:17: Ep 2:11-19 * 11:22: Jon 15:2,4 * 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

God nipe gasi niñöm,
 nan anig anig ginabin a göm, gasi aij
 niñöb rö,
 bi ap gasi aij unbö rö midagöp.
 Hon God gasi rimid nipe niñun,
 nipe ke göp rö gun a gun, gagnabun!
 *

34 God Manö u kali kliš rüköm hagla,
 “Niñi bi an, Bi Kub gasi aij niñöb rö u
 niñöb?

Niñi bi an, Bi Kub nip, ‘Ne anig gi,
 anig gi,’ a ginab? *

35 Pen niñi bi an, nan aij ap God nip ñö,
 pen ñinim?

Wasö yab! Niñi bi ap nip anig göl rö
 lagöp,” a gila. *

36 Niñön ginig: God nipe nan gau
 magöñhalö gi la;
 klö nipe nöp nan anib gau magöñhalö
 midöp;

nan anib gau magöñhalö God nip ñinilöl
 gi midöl.

Anib u, hib nipe u pör pör nöp hagno
 adö arnim!

Anib unbö rö aij. *

12

*God lau adö midpun, a gimim, nip aij
 ginim adö u gipe arnim*

1 Anib u, añ mam bi. Kalöp mög niñöm
 udöp rö, kale pe nan God nip sabe gi
 ñibal rö, hañ roman gasi rimid kale u, nan
 kamij halö rö, nan uñ rö, God nip ñinim.
 Nan damöm, God nip sabe gi ñibal gau,
 nan naj naj gau ñagpal. Nan aij aij nan
 ap gagöp gau nöp ñilö me, nipe ñinilöl
 udöp. Anig unbö rö me, God hanip nan
 nip sabe gi ñibal rö udnim, a gimim, nip
 niñ udöl gi midmim, hagöp hagöp rö nöp
 gimim. *

2 Pen niñi bi minöñ adö il i gasi niñöm
 gipal nagi adö u rö gagmim. Pen God nip
 hag niñbe, nipe kalöp gasi aij ñö, gasi
 rimid midmagö kale an dan hain niñö
 limim, niñi bi ke hain niñö rö limim.
 Anib u, kale niñnabim, hon aigöl gino, God
 nip aij ginim. Kale niñnabim adan niñön

adan aij yab!; kabö göl nöp ginab adö u
 niñnabim. Pen kale anig göl niñ aij gimim,
 anig unbö rö nöp ginabim.

3 God yip mög niñöm udö, wög nipe
 gipin. Anib u, kalöp magöñhalö hagabin,
 hon niñi bi kub a gi gasi niñnabim. God
 nipe niñ udep magö u kalöp ke añ añ
 ñöb. Anib u me, kale ana udmim, hon
 aigale niñi bi rö midpun a gimim niñmim.
 *

4 Hon niñbun, hon magöñhalö hañ ro-
 man añ midöp u pen adij adij ke ke iru
 nöp midöp. Adij gau wög ke ke midöp;
 ma u wög nipe u ke göp, ñinmagö u wög
 nipe u ke göp, amgö u wög nipe u ke göp.
 Anib u, il ke ke midöp rö, il ke ke nöp gipal.
 *

5 Anib u rö, hon Kraus lau adö midpun
 gau u rö nöp wög ke ke gipun u pen niñi
 bi kigin nipe jim ñöl añ u nöp midpun.

6 God hanip añ añ mög niñöm ud aij
 göm, nan aij hanip ke ke ñöb rö, adö anibu
 nöp niñun ginabun. God niñi bi rimnap
 nan aij ñöm, manö yad niñi bi gau hag
 ñinim, a geinab u, nipe God niñ udep
 magö ñöb rö hag ñinab. *

7 God niñi bi rimnap nan aij ñöm
 hagnab, niñi bi gau wög rimnap gi ñinim
 a ginab u, niñi bi gau wög rimnap gi
 ñinim. God niñi bi rimnap nan aij ñöm
 hagnab, niñi bi ñi pai bi gau manö aij
 rimnap hag ñinim, a ginab u, niñi bi ñi
 pai manö hag ñinim.

8 God niñi bi rimnap nan aij ñöm
 hagnab, añ mam ne ap iru gainim u, nip
 manö hag ñi aij gimim, nipe gasi aij niñöm
 ñinilöl limim, a ginab u, nipe unbö rö ginim.
 God niñi bi rimnap nan aij ñöm hagnab,
 niñi bi gau mani nan gau ulep göp u,
 kalip mani nan rimnap ñinim a ginab u,
 mani nan rimnap abönamö ñinim. Niñi
 bi rimnap nan aij ñöm hagnab, niñi bi
 rimnap kalip abad midmim a ginab u,
 nipe gasi niñ aij göm kalip abad midnim.
 Niñi bi rimnap nan aij ñöm hagnab, niñi
 bi rimnap kalip mög niñmim ud aij gimim
 a ginab u, nipe ñinilöl gi mög niñöm ud
 aij ginim.

* 11:33: Ais 55:8-9 * 11:34: Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11 * 11:36: 1Ko 8:6 * 12:1: Ro 6:11,13;
 1Pi 2:5 * 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko 12:12,27 * 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

Nibi bi gau kalip midmagö limim

⁹ “Nibi bi gau kalip midmagö labun,” a gimim, piral hagagmim; kalip midmagö yabıl limim, ud aij yabıl gimim. Nan si nan naj gep magö u nip kolmat kale rö mulu kal niymim. Pen klö gimim nagı aij adö u nöp udmim.

¹⁰ Nibi bi añ mam bi pen pen midmagö libal rö, kale Kraıs lau adö midpim u rö nöp añ mam bi pen pen midmagö limim. Añ mam bi kale gau hib kale hagpe adö arnim; pen hib kale ke gıpe adö aragnım. *

¹¹ Wög iru maru gagmim; klö gimim gimim. Bi Kub hon u nip wög gabun a gimim, aij gö niyöl gi gimim.

¹² Bi Kub hanıp udnab, a gimim, aij a gö niyöl gi, nip abad midaimim. Kalöp marö rımnab auainım, agamıj midaimim. God nip sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gi midaimim. *

¹³ Nibi bi God lau adö midöm, mani nan kale ulep göp gau, kalip mani nan rımnab nıme lı ñımim. Nibi bi mlö gau nibö auaiöl, ut gi dam ram kale ud armim. *

¹⁴ Nibi bi rımnab kalöp gi naj gaiöl u, pen pe, “God nip sabe gıno kalıp gi naj gan,” a gimim sabe gagmim; “God nip sabe gıno kalıp gi aij gan,” a gimim sabe gimim. *

¹⁵ Nibi bi rımnab kale ñıñı löl gi midaiöl, kale kalıp aip ñıñı löl gi midaimim; pen rımnab mög gep rö midaiöl, kale kalıp aip mög gö niyöl gi midaimim.

¹⁶ Nibi bi hib midöp gau kalıp ud aij gun, nibi bi hib midagöp gau kalıp ud aij gagun a gimim, gası u niyagmim. Kalıp magöñhalö adıp adıp rö ud aij gimim. Hon nibi bi hib midöp, a gimim, gası u niyagmim. Nibi bi hib midagöp gau aip aı hakmim midaimim. Hon nöp niy aij gıpun, a gimim gası u niyagmim. *

¹⁷ Pen nibi bi rımnab kalöp niylö mulu lugö, gi naj gaiöl u, kalıp pen u rö nöp gi naj gagmim. Nibi bi gau niylö, aij gınım adö u nöp gimim. *

* **12:10:** 1Pi 1:22 * **12:12:** 1De 5:16-18 * **12:13:** Hib 13:2 * **12:14:** Mad 5:44; 1Ko 4:12 * **12:16:** Pro 3:7

* **12:17:** 1De 5:15 * **12:19:** Dud 32:35; Mad 5:39 * **12:20:** Pro 25:21-22; Mad 5:44 * **13:1:** Dai 3:1; Pro 8:15

* **13:3:** 1Pi 2:13-14

¹⁸ Nibi bi rımnab aip pen pen gun, a gimim gası u niyagmim. Nibi bi gau magöñhalö agamıj jım ñöl midaiun, a gimim gası u nöp niymim.

¹⁹ Pen nibi bi aij yad gau. Nibi bi rımnab kalöp gi naj gaiöl u, kalıp pen gi naj gun, a gimim, gası u niyagmim. U God nan nıpe, a gimim niymim. Yad kalıp pen abe gi naj gın, a göm, ke gası niyöb rö gınab. Mosıs nıpe God manö haga u udöm, God Manö adıy ap kalı kılñ riköm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gi naj gaiöl u, yad kalöp pen abe gi naj gınabin; u gası yad,’ a göp,” a ga. *

²⁰ Anıb u, bi ne Solomon God Manö adıy ap kalı kılñ riköm haga,

“Nibi bi kalöp nöd gi naj gıla gau
kale kiyö lınım u, nan magö ñımim;
kale ñıg nan gınım u, ñıg ñımim.
Anıg gınabım u, bi kalöp nöd gi naj gıla
gau
nabıc kale adö lanı mab ineb ineb rö
yunabım innab niynaböl,” a ga. *

²¹ Anıb u me, kalöp gi naj gaiöl, kalıp pen gi naj gagmim; kalöp gi aij gıpe, ke hain gö arnim.

13

Gapman kai hagöl rö gimim

¹ Pen hon magöñhalö gapman hagöl rö niyun. Ke gası niyöm, gapman midagöp; God hagö, gapman midöp. *

² Anıb u, nibi bi an gapman manö rıb jueınab, God haga gapman midöp manö nıpe u abe rıb junab. Bi anıbu God nip manö kub hagnab.

³ Nibi bi gi aij gınaböl gau, bi gapman bi kub gau anının gö pıñını gagnaböl; nibi bi gi naj gınaböl gau nöp, bi gapman bi kub gau anının gö pıñını gınaböl. Anıb u, bi gapman bi kub gau pıñını gagun, a gi niynabım u, mid aij gimim niyöm bi gapman gau, “Kale gi aij gıpım,” a gınaböl. *

⁴ Pen nıhön: God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nıpe rö midöm, kalöp abad midlö me, kale mid aij gınabım. Pen kale

n+ŋ aij g+mim, g+ najj gagmim; gapman b+ ru m+lö k+d ud ajaböl u, y+har+ŋ ud ajagaböl. God hagö, gapman b+ gau, wög gep b+ n+pe rö m+idöm, n+bi b+ gau g+ najj geinaböl u, kal+p dam manö kub hagöm, pen ilön ñ+naböl.

⁵ An+bu u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman n+ŋebir hag lö, han+p abad m+idpal u me, n+hön g+in+g gapman manö r+ib juun a gun, manö kale hain gun agam+j m+id aij gun.

⁶ Adö an+bu nöp me, dak+s u rö nöp ñun. God gapman b+ gau kal+p n+ŋebir hagö, gapman wög kale an+bu göm, pe udpal. *

⁷ Nan naböŋ kale nan n+hön n+hön rö m+idain+m u, naböŋ magöŋhalö ral p+s g+mim. Gapman dak+s ñeb u, kal+p dak+s ñ+mim. N+bi b+ r+imnap dak+s adö ke r+imnap ñeb u, kal+p u rö nöp dak+s ñ+mim. N+bi b+ manö kale n+ŋ udep gau, manö kale n+ŋ udmim. N+bi b+ hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen midmagö l+mim

⁸ Nan naböŋ kale r+imnap m+idain+m, böŋ nöp naböŋ ral p+s g+mim. Pen hon nan naböŋ añ+ ap m+idöp hon naböŋ ral p+s g+pun, a gun hagagnabun; n+bi b+ pen pen m+idmagö lep naböŋ an+bu hagabin. N+bi b+ gau kal+p m+idmagö l+nabun u, God lo manö haga haga rö nöp g+inabun. *

⁹ God n+pe ke manö k+ö haga u, Mos+s n+pe God Manö ad+ŋ r+imnap kal+ k+in r+köm haga, “N+bi si b+ si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; n+bi b+ r+imnap nan kale gau nan yad rö m+idaiböp, a g+mim gas+ u n+ŋagmim,” a ga. God manö k+ö r+imnap halö haga. Pen God manö k+ö n+hön n+hön haga u manö i+ añ+ u nöp m+idöp: “Kale ke m+idmagö l+ibim rö, n+bi b+ gau kal+p u rö nöp m+idmagö l+mim.” *

¹⁰ Kale n+bi b+ r+imnap m+idmagö l+nabim u, kal+p g+ najj gagnabim. Adö an+bu nöp, kale n+bi b+ m+idmagö l+nabim u, God lo manö haga haga u magöŋhalö hain g+inabim. *

¹¹ Ñ+n m+idpun an+bi n+ŋ aij g+mim. Jisas n+p hadame nöp n+ŋ udun, hainö God n+pe n+bi b+ yad ke, a göm, han+p böŋ nöp dam ram n+pe adö laŋ au ud arnab, a g+ gas+ n+ŋmidun. Pen m+ r+imnap ap ara, ñ+n an+bu uri söl m+idöp. An+bu u me, n+hön g+in+g hon han hau+ g+ m+idpim? Urakmim, gas+ n+ŋöl g+ m+idaimim. *

¹² Rap+n s+ibön an+ m+idpun rö, ram run+g gab. An+bu u me, kale nan n+hön n+hön s+ib an+ yan rö ajöm g+ najj g+m+idal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior k+ö usaj+l bad k+ö nan mailö halö God ñöb gau ud y+imun. *

¹³ An+bu u, hon Jisas mailö aij n+pe adö u m+idpun, a gun, g+ aij göl g+ m+ideinabun. Pen nan iru yab+i ñ+nöm, ñ+g k+ö ñ+n hau+ löm, n+bi si b+ si göm, ha+öwalö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö m+idaiböp a göm g+pal gau gagun. *

¹⁴ Pen kale B+ Kub Jisas Krai+ ud wa+ŋ rö y+mim, m+idmagö pr+ an+ hon dan+ gas+ göp adö u aigöl gun g+inabun a g+mim gas+ u n+ŋagmim. *

14

As+ mas+ g+pal gau kal+p hag gagmim

¹ N+bi b+ r+imnap Krai+ Jisas n+p n+ŋ udpal u pen n+ŋ ud p+idön gagöm, gas+ m+höŋgöl n+ŋbal gau, “Kal+p udun hag am+l ap+l g+no, gas+ n+ŋ aij göl,” a g+mim, hag gagmim; kale Jisas Krai+ n+p n+ŋ udpal u, n+bi b+ hon, a g+mim, ud aij g+mim. *

² Hon n+ŋbun, n+bi b+ r+imnap Krai+ Jisas n+p n+ŋ ud m+idöm, nan gau abönamö ñ+nbal; pen n+bi b+ r+imnap, Krai+ Jisas n+p gas+ adö adö nöp n+ŋ udöm, n+p aij gagnab, a göm, kaj wal wayöŋ nan gau hil göm, y+har+ŋ nan magö ha+i nöp ñ+nbal. *

³ Pen n+bi b+ nan ha+öwalö ñ+nbal gau, n+bi b+ nan hil g+pal gau kal+p hag juagöl. N+bi b+ nan hil g+pal gau, n+bi b+ nan abönamö ñ+nbal gau, God n+ŋö nan si nan najj gaböl, a göm, kal+p hag gagöl. N+hön g+in+g: God n+bi b+ an+bu gau kal+p udö, n+bi b+ n+pe m+idpal. *

* 13:6: Mad 22:21 * 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9: Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7
 * 13:11: Ep 5:14; 1De 5:6-7 * 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1: Ro 15:7
 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16

4 Bî wög gep ap bî kub nîpe nîp wög rîmnap geinab, ne nînjmön, gî aij gîpan aka gî aij gagpan, a gîmön hagagnabön. Bî kub nîpe ke nînjöm, gî aij gîpan aka gî aij gagpan, a gînab. Pen nîpe gî aij gînab me; Bî Kub nîpe ke nîp gî ñö, nîpe aij gînim rö löp. *

5 Pen nîbi bî rîmnap nînjlö, ñin ap God ñin kub nîpe rö löp, ñin ap ñin yîharîj rö löp. Pen nîbi bî rîmnap nînjlö, ñin ap God ñin kub nîpe rö lagöp, ñin magöjhalö ñin ke ke rö mîdagöp. Anîb u, kale ke ke mîdpim rö, gasî kale aij nînbim adö anîbu nînjmim gîpe arnim. *

6 Ñin ap God ñin kub nîpe rö löp, a göm nîjbal gau, Bî Kub nîp gasî nînjöm me anîg göl gasî nîjbal. Pen nîbi bî kaj wal wayöj nan gau ñîjbal gau, God nîp aij a göp a göm ñîjbal. Nîbi bî asî masî gî aij göm, nan rîmnap nöp ñîjbal gau u rö nöp, God nîp aij a göp a göm ñîjbal.

7 Hon kamîj mîdun, hon ke halö mîdpun, a gun gasî u nîjagun. Umnîg gînabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gasî u nîjagun.

8 Nîhön gînîg: hon kamîj mîdun, nîbi bî Bî Kub hib haglö adö arañ a gun, gasî u nöp nîjun mîdnabun. Umnîg gînabun u, nîbi bî Bî Kub hib haglö adö arañ a gun, gasî u nöp nîjun umnabun. Anîb u, mîdeinabun aka umnabun, hon Bî Kub nîbi bî wög gep nîpe mîdpun. *

9 Adö anîbu nöp, Kraîs nîpe umöm uraka. Anîb u me, hon kamîj mîdpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöjhalö Bî Kub nîbi bî nîpe mîdpun.

10 Anîb u, kale nîhön gînîg añ mam Kraîs lau adö mîdpal rîmnap kalîp, anîg gîpim, anîg gîpim, a gîmim manö hag gabim? Pen kale nîhön gînîg añ mam Kraîs lau adö mîdpal rîmnap kalîp nîjbe, kale nîbi bî yîharîj rö löp. Nîj aij gîmim: hon magöjhalö God amgö ilö adö nîpe u mîdno, hanîp manö kub hagnab. *

11 Aîsaia God Manö adîj ap kalî kîñ rîköm haga, “Bî Kub hagöp, ‘Yad nîjö yabîl hagabin,

hainö nîbi bî gau magöjhalö yîp nînjöm,

nabile udöm, kugom yîmöm,

“God nîpe añ Bî Kub mîdöp,” a gînaböl,’ a göp,” a ga. *

12 Anîb u, nîjim. Hon añ añ mîdpun rö, God hon magöjhalö hag nîjö, hon kamîj mîdun nan nîhön nîhön gîpun gau hag ñun, ai gînîg anîg gîpun a gun hagnabun.

Añ mam Kraîs lau adö mîdpal rîmnap kalîp gasî nînjmim

13 Anîb u, añ mam Kraîs lau adö mîdpal rîmnap kalîp, anîg gîpim, anîg gîpim, a gîmim manö hag gabim u arö gîmim. Kale gasî nînjmim, yad gînö añ mam Kraîs lau adö mîdöp ap dui göm, adan uþham ajep rö u aramöm, lug paköm gî naj gînab, a gîmim, agamîj mîdmim, adö anîbu nöp gîpe arnim.

14 Bî Kub Jîsas bî nîpe mîdpin rö, gasî yad u nîj aij gîpin, nan hil gep rîmnap mîdagöp. Nîbi bî rîmnap gasî kale ke nînjöm, nan hil gîpal. Pen nan anîbu ñîjno, God nîjö aij gagnab a göm hil gînaböl u, nan anîbu ñîjagöl. *

15 Pen kale, añ mam Jîsas kalîp a göm uma anîb gau kalîp mîdmagö lagmim, nan kale asî masî gîpal gau haþowaþo ñîjbe, kale gasî iru nînjöm ap lug paköl rö löp. Adö anîbu gî naj gînabim. *

16 Kale ke nînjmim, adö rîmnap gîmim rö lînab u pen nîbi bî rîmnap anîg gînabim u nînjöm hagnaböl, “Kraîs lau adö mîdpun a gîpal u pen kale nîjebir nan si nan naj gaböl u me, hon nîjbun, Jîsas manö aij nîpe manö nîj udep a gîpal u pîral hagpal,” a gînaböl.

17 Nîhön gînîg: God nîpe kîj hon mîdöp manö adö anîbu hageinabun u, nan ñîjeb ñîg nîjeb manö anîbu hagnabun; gî aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamîj hain rîk mîdep manö adö u nöp hagnabun; mîñ mîñ göl gî mîdep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anîb gau Ana Uþ nîpe ñö udnabun me.

* 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12 * 14:5: Gal 4:10-11 * 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11 * 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13

18 Hon Krajs nɪp nɪŋ udun anɪg göl geinabun u, God nɪŋö aij gɪnab; nɪbi bɪ gau nɪŋöm, gɪ aij gɪpal, a gɪnaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamɪj jɪm ñöl mɪdun, hon magöŋhalö Krajs manö aij nɪpe u nɪŋ ud pɪdöŋ gun, a gɪmim, adan anɪbu nöp ktö gɪmim hain gɪmim. *

20 Nan magö rɪmnap hil gagep. Pen bɪ ap gasɪ gasɪ löm, nan gau haŋwəŋlö ñɪŋaiö, Krajs nɪp nɪŋ udöp nɪbi bɪ ap nɪŋöm, dui göm, Krajs nɪŋ udöp u arö göm ap lug paknab u, bɪ haŋwəŋlö ñɪŋnab bɪ anɪbu nɪpe gɪ naj gɪnab. Nan magö ñɪŋöm, God wög nɪpe gɪ naj gɪnab. Kale anɪg unbö rö gagmim. *

21 Anɪb u, hon ñɪŋno añ mam ap lug paknɪm rö löp, a gɪ nɪŋnabim u, kaj yuö gau arö gɪmim, ñɪg wain gau arö gɪmim, nan gau arö gɪmim gɪnabim u aij. Nɪhön gɪno añ mam ap lug paknɪm rö löp, a gɪ nɪŋnabim u, añ mam a gɪmim, anɪg gagmim.

22 Yad nan ñɪŋeb ñɪŋagep manö hagpin u, kale nɪhön gasɪ nɪŋbim u, kale ke God aip. God hanɪp gasɪ aij ñöb rö nɪŋun gun, añ mam rɪmnap rau ñagnabun u, ñɪŋlö lö gɪ mɪdeinabun.

23 Pen nan rɪmnap gasɪ mɪlö lun ñɪŋnabun u, manö mɪdeinab. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geinabun, God nɪp aij gɪnɪm a gɪ gasɪ u nɪŋun ñɪŋagnabun; nɪp aij gɪnɪm aka aij gagnɪm a gɪ gasɪ u nɪŋun ñɪŋnabun. Hon anɪg göl rö haŋwəŋlö geinabun u, nan si nan naj gɪnabun.

15

Nɪbi bɪ rɪmnap mɪd aij göl rö adö u nöp nɪŋun a gɪmim

1 Hon nɪbi bɪ Krajs nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ gɪ mɪdpun gau, hanɪp ke aij gɪnab adö u nɪŋun gagun.

2 Nɪbi bɪ nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ gagpal gau, nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ göl a gun, gasɪ u nɪŋun gun. Hon ke aij gɪnab u nan kub wasö; pen nɪbi bɪ rɪmnap, Krajs nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ gɪnaböl aka nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ gagnaböl u nan kub. *

3 Krajs u rö nöp, ke aij ga adö u gaga. Krajs nɪpe Nap nɪp manö haga rɪmnap, Depid nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ kɪŋ rɪköm haga, “Nöp hag jubal u uri yɪp u rö nöp hag juaböl,” a ga. *

4 Kale nɪŋ aij göl a göm, God nɪpe geia nɪŋöm bɪ nöd nɪbö gau God Manö u kalɪ kɪŋ rɪkla. God Manö anɪbu amgö lɪ nɪŋun, manö aij anɪbu nɪŋ udun, Jisas Krajs nɪŋ ud pɪdöŋ gun, ktö gun gɪ aij gun, agamɪj ñɪŋlö lö gɪ gasɪ halö mɪdeinabun. Adö anɪbu nöp God nɪpe geia, God Manö anɪbu kalɪ kɪŋ rɪkla. *

5 God nɪpe gö, kale Jisas Krajs nɪŋ ud pɪdöŋ gɪmim, ktö gɪmim gɪ aij gɪmim, agamɪj ñɪŋlö lö gɪ gasɪ halö mɪdeinabim. Pen Krajs Jisas ga rö nɪŋun anɪg rö gun a gɪmim, nɪp anɪg göl hain gɪmim, God nɪpe gö, kale gasɪ adö añɪ nɪŋmim, jɪm ñöl mɪdmim, gɪmim.

6 Kale anɪg gɪmim, gasɪ añɪ nöp, maj mɪgan añɪ adɪp adɪp u nöp, Bɪ Kub hon Jisas Krajs Nap hib nɪpe u hagpe adö arnɪm.

God Isrel nɪbi bɪ wasö gau kalɪp u rö nöp mög nɪŋöb

7 Gasɪ nɪŋ aij gagpe ñɪn u, Krajs kalöp mög nɪŋöm ud aij gö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim u, kale ke agamɪj pen pen mög nɪŋmim, ud aij gɪmim, mɪdmagö lɪ mɪdpe, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm God hib nɪpe haglö adö arnab. *

8 God hadame nöp Juda kai nɪhi ilɪŋ kale gau kalɪp manö ktö nɪŋö haga u, haga rö nöp gɪnab u, nɪŋöl a göm, Krajs nɪpe Juda kai kalɪp nan a göm aua. *

9 Anɪb u, Juda nɪbi bɪ wasö gau, God nɪpe hanɪp mög yabɪl nɪŋöb, a göm hib nɪpe haglö adö arnɪm, a göm aua. Krajs nöd Nap God nɪp manö haga rö, Depid God Manö adɪŋ rɪmnap kalɪ kɪŋ rɪköm haga, “Anɪb u, yad Juda nɪbi bɪ wasö aŋ gau mɪdem, kɪmap hagem, hib ne u hagnö adö arnab,’ a göp,” a ga. *

10 Manö ap Mosɪs God Manö adɪŋ ap kalɪ kɪŋ rɪköm haga,

* 14:19: Ro 12:18; 15:2 * 14:20: 1Ko 8:13 * 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9 * 15:4: 2Di 3:16 * 15:7: Ro 14:1 * 15:8: Mad 15:24 * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49

“Kale Juda n̄bi b̄i wasö gau, God n̄bi b̄i n̄ipe aip
pa j̄im ñ̄mim, m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡimim,” a ga.
*

11 Pen manö ap Depid God Manö ad̄iᅇ ap
kali k̄liñ̄ r̄iköm haga,

“Kale Juda n̄bi b̄i wasö gau magöᅇhalö
B̄i Kub hib n̄ipe hagpe adö aran̄.
Kale n̄bi b̄i ram m̄nön̄ ke gau gau
magöᅇhalö
k̄imap hagöl ḡi, hib n̄ipe hagpe adö i
ḡilaᅇ aran̄,” a ga. *

12 Pen Aisaia u rö nöᅇ God Manö ad̄iᅇ ap
kali k̄liñ̄ r̄iköm haga,

“B̄i Jesi r̄ikö r̄ik damöm r̄ik daunaböl ap
apöm,
n̄bi b̄i ram m̄nön̄ ke ke m̄idpal gau
magöᅇhalö abad m̄deinab.
Juda n̄bi b̄i wasö gau, B̄i an̄bu nöᅇ gasi
n̄iᅇm,
gasi halö m̄deinaböl,” a ga. *

13 God n̄ipe ga u n̄iᅇn, gasi halö m̄idpun.
God gö, kale n̄ip n̄iᅇ ud p̄dön̄ ḡimim, m̄ñ̄
m̄ñ̄ göl ḡi, agam̄iᅇ hibur hain hain göl ḡi
m̄idmim. An̄ig göl ḡi m̄idaibe, Ana Uᅇ
n̄ipe p̄dön̄ halö gasi r̄im̄id m̄idmagö an̄
kalöp daᅇ apöm gö, kale gasi halö nöᅇ
m̄deinabim.

*Pol n̄ihön̄ ḡin̄ig manö k̄lō hagöm köᅇ
kali k̄liñ̄ r̄ikaᅇ*

14 Pen añ̄ mam b̄i. Gasi yad n̄iᅇbin kale
n̄bi b̄i aij yöl; naḡi adö n̄ihön̄ ḡimim God
n̄ip aij ḡinab u n̄iᅇ aij ḡipim; kale añ̄ mam
kale gau God Manö aij u pen pen hag ñ̄i aij
ḡimim rö löᅇ.

15 Pen kalöp köᅇ kali k̄liñ̄ r̄ikabin an̄bi,
manö k̄lō rö r̄imnap hagpin. God ȳip möᅇ
n̄iᅇm, ud aij göm, wög gep b̄i n̄ipe hag la
u me, yad kalöp manö k̄lō an̄bu, kauyaᅇ
hagnö n̄iᅇ aij gim a gem hagpin.

16 God ȳip hag lö, yad Kraiᅇ Jisas wög
gep b̄i n̄ipe m̄idem, Juda n̄bi b̄i wasö gau
ḡi ñ̄em, God manö aij u kalöp hag ñ̄abin.
Yad God manö aij hag ñ̄abin u, yad God n̄ip
nan sabe gep b̄i rö m̄idem, manö aij n̄ipe
hag ñ̄abin. An̄ig ḡinö, Juda n̄bi b̄i wasö
gau, God n̄ip nan sabe ḡi ñ̄ibal nan aij

yabiᅇ nan gagöp rö l̄ilö, God n̄ip aij ḡinab.
Ana Uᅇ n̄ipe gö, kale n̄bi b̄i ke kam̄iᅇ aij
rö l̄ilö, God kal̄ip ñ̄ñ̄i löm udnab. *

17 Kraiᅇ Jisas aip j̄im ñ̄öl m̄idpin u me,
ȳip aij gö n̄iᅇöl ḡi, God n̄ip wög ḡi m̄idpin.

18-19 Kraiᅇ geia yad n̄ip wög gem, yad
wög n̄ihön̄ n̄ihön̄ ḡipin u nöᅇ hagnabin.
Yad Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄ip Kraiᅇ
manö aij u hag ñ̄i ajainö n̄iᅇöl ḡi, Ana nan
gageᅇ rö r̄imnap gö n̄iᅇöl ḡi, Juda n̄bi
b̄i wasö gau n̄iᅇm, God manö u uᅇpal.
Yad ram m̄nön̄ Jerusalem urakem, Kraiᅇ
manö aij u magöᅇhalö kabö göl nöᅇ adan
m̄ilö yabiᅇ hag ñ̄i aij ḡi dam dam ram
m̄nön̄ Ilirikam amem, ado ḡi aunö.

20 Gasi yad pör n̄iᅇbin u, n̄bi b̄i Kraiᅇ
manö n̄ipe nöᅇ n̄iᅇagla ram m̄nön̄ gau
nöᅇ amem, hag ñ̄inam a gem n̄iᅇbin. B̄i
Kraiᅇ manö hag ñ̄eb r̄imnap nöᅇ amöm
padö b̄in̄iᅇ ḡila adö u ram ḡinam a gem
n̄iᅇagpin. *

21 Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iᅇ ap kali
k̄liñ̄ r̄iköm haga,

“Kal̄ip manö aij n̄ipe hag ñ̄agal;
pen kale n̄iᅇnaböl.

N̄bi b̄i manö aij n̄ipe apdi n̄iᅇagal gau,
kale n̄iᅇm n̄iᅇ aij ḡinaböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

22-23 An̄b u, m̄i iru yabiᅇ nöᅇ, ram
m̄nön̄ gai i hag ñ̄i aj aj, daun kub kale
Rom arnam a ḡim̄idin u pen n̄inam rö
laga. Pen m̄ñ̄i ram m̄nön̄ r̄igon̄ gai i wög
ḡinam rö lagöp n̄iᅇnem yad kalöp n̄iᅇn̄ig
n̄inabin. *

24 Yöp söᅇ m̄idöp, ram m̄nön̄ Spen arn̄ig
gabin. Gasi yad n̄iᅇbin u, am kale aip pro
magö ap m̄idnö aij gö n̄iᅇöl ḡi, hainö ȳip
dam Spen adan ramö u yumim, a ḡi gasi
n̄iᅇbin.

25-26 Pen Masedonia Propins n̄bi b̄i abe,
Akaia Propins n̄bi b̄i abe, Jerusalem n̄bi
b̄i Kraiᅇ lau adö m̄idöm mani nan kale
m̄idagöp gau, kal̄ip mani nan kale gau
abönamö ñ̄ila u, m̄ñ̄i kal̄ip ñ̄inam a gem
n̄inabin. *

27 Gasi kale ke n̄iᅇm ḡipal an̄bu, ḡi aij
ḡipal. Juda n̄bi b̄i Kraiᅇ manö aij u dam,

* 15:10: Dud 32:43 * 15:11: Sam 117:1 * 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5 * 15:16: Ro 1:5; 11:13 * 15:20: 2Ko
10:15-16 * 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17

Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip hag ñ̄ibal rö, God mani nan kal̄ip ñ̄öb gau r̄imnap Juda n̄ibi b̄i kal̄ip pen ñ̄inaböl u aij. *

28 Pen mani ȳip ñ̄ibal an̄ibu magöñhalö dam Jerusalem b̄i gau ñ̄em, Spen adan u amem, kale m̄idpim u n̄inabin.

29 Ñ̄in an̄ibu apem kalöp n̄iñö, Krais gasi aij n̄ipe ñ̄ö, kale n̄ip n̄iñ ud s̄is̄i l̄imim ñ̄iñ̄i yab̄iñ̄i l̄inabim. *

30 Añ mam yad gau. B̄i Kub Jisas Krais lau adö m̄idpim u, God Ana añ kalöp dan m̄idöm kalöp m̄idmagö lep magö u ñ̄ab rö, yad a ḡimim, God n̄ip sabe göl ḡi nöp m̄idaimim. *

31 God n̄ip sabe ḡi m̄idaimim, yad Jerusalem ar̄iñ gem, ram m̄inöñ Judia areinam, Judia n̄ibi b̄i Krais n̄ip n̄iñ udagpal gau ȳip ḡi naij gaiöl, ȳip ud kam̄iñ yun̄im. Pen God n̄ip sabe ḡi m̄idaimim, yad Jerusalem amjakem, Krais n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip nan n̄ihön n̄ihön ḡi ñ̄in̄ig gabin u ḡinö, kal̄ip aij gö n̄iñöl ḡi, aip j̄im ñ̄öl m̄idaiun.

32 An̄ib u, God ȳip yau a gain̄im, kale m̄idpim u amem, magö ap m̄idnö aij gö n̄iñöl ḡi, kalöp aip m̄ideinabun.

33 God kalöp magöñhalö abad m̄idö n̄iñöl ḡi, agam̄ij j̄im ñ̄öl m̄idmim m̄id aij ḡimim. An̄ib unbö rö aij.

16

Pol, "Kale m̄idpim?" a ga

1 Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab n̄ibi u, nab. N̄ipe n̄ibi aij yab̄iñ̄i. Kale m̄idpim u amjakö, n̄ip ud aij ḡimim.

2 Ȳip aij ḡinab u, kale m̄idpim u amjakö, kale B̄i Kub n̄iñ udpim rö, B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe pen pen ud aij ḡipal u rö, n̄ip ud aij ḡimim. Nan r̄imnap m̄idagain̄im, hañöwalö ñ̄imim. N̄ipe n̄ibi b̄i gau iru nöp kal̄ip ud aij göm, ȳip abe ud aij göm göp.

3 Pen n̄ibi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Krais n̄ip wög j̄im ñ̄un ḡim̄idun ber m̄ihau kal̄ip haggimim, "Pol kalöp ber m̄ihöñ, 'M̄idpil?' a göp," a ḡimim. *

4 Nöd ȳip al pak l̄in̄ig geila, ber aij yad m̄ihau m̄idmil, ȳip amdam ḡilö. Pen

halpe ke al pak löl a ḡimil gasi u n̄iñagmil an̄ig ḡilö, ȳip aij göm, Juda n̄ibi b̄i wasö ram m̄inöñ ke m̄ilö gau hag ñ̄inö Krais Jisas n̄iñ udpal gau kal̄ip abe aij göm göp.

5 Pen n̄ibi b̄i Krais Jisas n̄iñ udpal ram kal̄ip ber u magum ḡipal gau kal̄ip u rö nöp haggimim, "Pol kalöp, 'M̄idpim?' a göp," a ḡimim.

Mam m̄idmagö yad Epinidas n̄ip haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim. Esia Propins au, Krais n̄ip nöd uda b̄i me an̄ibu.

6 N̄ibi Maria kalöp klö yab̄iñ̄i wög ḡi ñ̄im̄idöp u n̄ip haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim.

7 Pen b̄i r̄id̄ik yad n̄iñeb rö, Adronaikas abe, Junias abe, kal̄ip m̄ihöñ haggimim, "Pol kalöp m̄ihöñ, 'M̄idpil?' a göp," a ḡimim. Kalpe m̄ihöñ Krais n̄ip nöd n̄iñ udlö, yad hainö n̄iñ udnö. Ȳip naḡi l̄ila rö, kal̄ip m̄ihöñ u rö nöp naḡi l̄ilö, j̄im ñ̄un m̄idm̄idun. Pen b̄i Jisas manö ud arep gau, b̄i an̄ib m̄ihau kal̄ip n̄iñ aij yab̄iñ̄i ḡipal.

8 Mam m̄idmagö yad Ampliedas, Krais n̄ip c̄ig aij göp u, n̄ip haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim.

9 Mam Urbanis n̄ip haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim. Mam an̄ibu yad aip Krais n̄ip wög j̄im ñ̄öl ḡim̄idul. Mam aij Sidakis n̄ip u rö nöp haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim.

10 Apeles, marö auö, Krais n̄ip n̄iñ ud p̄idöñ göm m̄id aij göp b̄i u, n̄ip haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim.

N̄ibi b̄i Arisdobiulas ram m̄idpal gau kal̄ip haggimim, "Pol kalöp, 'M̄idpim?' a göp," a ḡimim.

11 B̄i r̄id̄ik yad n̄iñeb Herodion n̄ip haggimim, "Pol nöp, 'M̄idpan?' a göp," a ḡimim.

N̄ibi b̄i Nasisas ram u m̄idöm, B̄i Kub n̄iñ udpal gau kal̄ip haggimim, "Pol kalöp, 'M̄idpim?' a göp," a ḡimim.

* 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1 * 16:3: Ap 18:2

12 Nibi Draipina abe Draiposa abe, Bi Kub n+p n+n udöl gi, n+p wög gipil nibi anib m+hau kalip hagmim, “Pol kalöp m+höŋ, ‘M+dpil?’ a göp,” a g+mim.

Añ aij yad Persis, Bi Kub n+p n+n udöl gi, n+p wög klö göp nibi anibu n+p u rö nöp, “Pol nöp, ‘M+dpn?’ a göp,” a g+mim.

13 Bi Rupas, Krais n+p wög klö göm göp u, n+p hagmim, “Pol nöp, ‘M+dpn?’ a göp,” a g+mim. Nime nipe u, ami yad rö löp u, n+p u rö nöp hagmim, “Pol nöp, ‘M+dpn?’ a göp,” a g+mim. *

14 Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n+mam kale aip m+dpal gau abe magöŋhalö kalip, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

15 Pilologas, Julia, Nereus, Nereus n+n+n nipe Olimpas, Krais nibi bi nipe kale aip m+dpal gau magöŋhalö, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

16 Kale Bi Kub n+p n+n udpim rö, pen pen hag w+hau udöl gi, alaun bom halumim.

Krais nibi bi nipe gai i God n+p sabe g+n+g cöc ke ke magum g+pal gau, “Kale m+dpim?” a g+pal. *

Manö piral hagpal gau udagmim

17 Añ mam aij yad gau, n+n aij g+mim. Nibi bi r+mnap manö gau n+bö gau n+bö dapöm, nibi bi Krais lau adö m+dpal gau kalip hag ñ+lö ñ+lö, gasi aij nöd n+nla adö u arö göm, manö piral hagpal anibu udöm, asik ke ke l+bal. Kalöp anib unbö rö nöp g+n+m rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. *

18 Nibi bi an+g g+pal gau, Bi Kub hon Krais n+p wög u gun, a göm gasi u n+nöm gagpal; kalip ke aij göp adö u nöp gasi n+nöm g+pal. Kale manö hain hain rö, nibi bi hib dap raneb manö u nöp hag hag gi

m+dlö n+nöl gi, nibi bi n+n aij gagpal gau manö piral kale n+n udöm dui g+pal. *

19 Kale pen God manö aij u ud aij g+mim, hagöp rö g+m+dim, nibi bi gau magöŋhalö n+nbal u, yip aij yabił göp. Nan n+hön God amgö ilö nipe aij g+n+m u, kale nibi bi gasi n+nbeb rö m+dmim, nan n+hön God amgö ilö nipe nan si nan naj rö m+dn+m u, kale nibi bi gasi hauł rö m+dmim u, yip aij g+nab. *

20 Söl m+döp, God nibi bi abad m+d aij göp u, nipe Seden n+p ud rała mo kale gau lö, klö nipe m+dageinab.

Yad God n+p sabe gabin, Bi Kub hon Jisas kalöp mög n+nöm ud aij gö n+nöl gi, kale m+d aij g+mim. *

21 Bi yad aip wög j+m ñöl g+pul, Dimodi, kalöp hagab, “M+dpim?” a gab. Bi r+d+ik n+nbeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a gaböl. *

22 Pen yad bi Dedias, Pol hagö köp kali kliñ r+ikabin i, u rö nöp kale Rom kai Krais lau adö m+dpim gau kalöp, “M+dpim?” a gabin.

23 Bi Gaias, yip Pol dam ram nipe u löm, abad m+d aij göp u, kalöp, “M+dpim?” a gab. Bi anibu nöp Krais lau adö m+dpal nibi bi gau hagö, ram nipe u amöm magum g+pal, kalip ud aij gi m+döp.

Pen bi kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a gabil. *

24 Yad God n+p sabe gabin, Bi Kub hon Jisas Krais kalöp magöŋhalö mög n+nöm ud aij gö n+nöl gi, kale m+d aij g+mim. Anib unbö rö aij!

25-26 Pen God hib nipe hagno adö ar+n+m. Nipe nöp me kalöp abad m+dö n+nöl gi, n+p c+g aij g+mim m+dmim rö löp. Jisas manö aij anibu nöd pi göl m+dm+döp u pen m+ni, bi God manö hagep gau, manö nipe God Manö kali kliñ r+ikla u waiö lö, manö aij anibu nibi bi gau kalip pör hag n+bin. God nöp hagö me, nibi bi ram m+nöŋ ke gau gau magöŋhalö hag ñ+no, n+p n+n udöm hagöp rö göl. *

* 16:13: Mak 15:21 * 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3

* 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Jen 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * 16:23: Ap 19:9; 1Ko 1:14

* 16:25-26: Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

²⁷ God añi gasi aij gasi klö göm niñöb u,
Jisas Krais niþ hanip nan a göm yuö aua
rö, hib niþe pör nöþ pör nöþ hagno adö
arañ. Anib unbö rö aij me.

1 Korid

Pol köp nöd u Korid n̄bi b̄i kal̄ip kal̄i k̄liñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄ipe ke ȳip hag la rö, Krais Jisas manö ud arep b̄i n̄ipe ap m̄idpin. Mam hon Sosdenes aip au m̄idul, köp an̄bi, kalöp daun kub Korid au God n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpim gau kal̄i k̄liñ i r̄ikabin. Kale Krais Jisas n̄ip n̄iη udpe u, God hagö, kale n̄bi b̄i ke kam̄iη aij n̄ipe m̄idpim. B̄i Kub hon Jisas Krais n̄ip sabe ḡipal n̄bi b̄i ram m̄inöη gau gau magöηhalö, God kal̄ip n̄bi b̄i uł n̄ipe m̄idaiöl a göm hag la. Krais Jisas n̄ipe B̄i Kub hon m̄idöp; n̄ipe u rö nöp B̄i Kub kale m̄idöp.

3 God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krais abe, kalöp mög n̄iηmil ud aij ḡilö, kale m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

4 Krais Jisas n̄ip c̄ig m̄idpe, God n̄ipe kalöp ud aij göm nan aij ña u n̄iηem, yad pör God n̄ip aij a gabin.

5 N̄ihön ḡin̄ig: kale Krais n̄ip c̄ig m̄idpe, Krais kalöp ud aij yab̄ił gö, kale gas̄i n̄iη aij ḡimim, manö hag ñ̄i aij ḡipim.

6 God n̄ipe gö, Krais manö aij u aη kale daη auö, kale n̄iη udmim, hagöp rö gabim.

7 An̄b u, B̄i Kub hon Jisas Krais aunab a ḡimim abad m̄idpim ñ̄in i, God Ana nan aij ñ̄ab gau hadö magöηhalö udpim.

8 B̄i Kub hon Jisas Krais kalöp abad m̄idöm ḡi ñ̄i aij gö, kale ram m̄inöη ił i m̄idmim, manö aij n̄ipe u n̄iη udöl ḡi m̄idmim, n̄ip arö gagnabim. B̄i Kub hon Jisas Krais aunab ñ̄in u, kale manö r̄imnap n̄iηagnabim. *

9 God hagab rö nöp gab. N̄ipe kalöp hag lö, kale ñ̄i n̄ipe B̄i Kub hon Jisas Krais aip j̄im ñ̄öl m̄idpim. *

Krais n̄bi b̄i gau gas̄i ud adö añ̄i n̄iηöm, j̄im ñ̄öl m̄idaiöl

* 1:8: 1De 3:13; 5:23 * 1:9: 1Jn 1:3; 1De 5:24 * 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Ap 18:24-28 * 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Ro 1:16

10 Añ mam b̄i. B̄i Kub hon Jisas Krais lau adö m̄idpun u me, manö ke ke adö r̄imnap lagmim. Gas̄i adö añ̄i n̄iηmim, manö adö añ̄i hagmim, j̄im ñ̄öl yab̄ił m̄idaimim. *

11 Pen n̄bi Klowi n̄bi b̄i n̄ipe r̄imnap apöm ȳip hagö n̄iηbin, kale añ mam yad r̄imnap kale ke pen pen hagabim.

12 An̄b u, r̄imnap hagpim, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Sipas n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. R̄imnap hagpim, “Hon Krais n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim. *

13 Hagpim an̄bu Krais n̄ip ud as̄ik ke ke l̄ibim rö löp. Yad mab ba laη al pak l̄ilö kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagmim Pol n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpun a ḡipim akaη Pol hib hagmim ñ̄ig pakpe akaη An̄b u, “Hon Pol n̄bi b̄i n̄ipe,” “Hon Apolos n̄bi b̄i n̄ipe,” a ḡipim u pir aldim.

14 Pen am kale aip m̄idainö ñ̄in u, n̄bi b̄i iru ñ̄ig pak ñ̄agnö. B̄i m̄ihöp nöp Krispas Gaias nöp ñ̄ig pak ñ̄inö. An̄b u, God n̄ip aij a gabin. *

15 Wasö u, ȳihar̄iη piral hagbep, “Pol hib n̄ipe hagun ñ̄ig pakno,” a ḡibep.

16 Pen hauł ḡipin. Yad Sidepanas n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip abe ñ̄ig pak ñ̄inö. Pen n̄bi b̄i r̄imnap halö ñ̄ig pak ñ̄inö aka n̄iηagpin. *

17 Krais ȳip, “N̄bi b̄i gau kal̄ip ñ̄ig pak ñ̄imön,” a göm hagaga. “Kal̄ip manö aij yad u hag ñ̄imön,” a ga. An̄b u, manö aij n̄ipe u hag ñ̄im̄idin. Pen n̄bi b̄i r̄imnap gas̄i k̄id hīk n̄iηöm hagpal rö hag ñ̄agm̄idin. Manö an̄g göl hagnö, Krais mab ba laη al pak l̄ila manö u manö ȳihar̄iη ap rö lö, n̄bi b̄i gau n̄iη udagöl, a gem, manö aij n̄ipe u kabö göl nöp hag ñ̄im̄idin.

18 N̄bi b̄i mab ke inab adan an̄bu araböl gau, Krais mab ba laη han̄ip nan a göm uma manö u n̄iηlö, manö hauł rö l̄inab. Pen God han̄ip ud kam̄iη yuab n̄bi b̄i gau, Krais mab ba laη han̄ip nan a göm uma manö an̄bu n̄iηun, God p̄idöη halö, n̄ipe ke han̄ip ud kam̄iη yuöp, a gun n̄iηbun. *

19 Adö anıbu God Manö u, Aisaia nıpe God manö haga u kalı kılıñ rıköm haga, “Nıbi bı gası kíd hiık nıñbun a gıpal gau, gası kale u ke nıñöm, gası aij nıñbal. Pen yad gıñö, gası nıñöm hagpal rö lagnab, manö hañöwañö hagpal rö lınab,” a ga. *

20 Anıb u, nıbi bı gası nıñeb gau, nıbi bı koles kub arbal gau, nıbi bı manö nıñön nıñön hag amıl apıl gıpal gau, manö kub aij aij kale nıñbal u, God nıñö, manö hauñ rö lö, böñ nöp ap lug paknıg gaböl. *

21 God nıpe ke nıñ aij göp rö, nıbi bı gası hon u ke nıñun a göm, ke uñhai nıñnaböl gau, nıpe aigale bı rö mıdöp u nıñagnaböl. Nıbi bı anıb gau Kraıs manö aij hag ñabun u nıñlö, kalıp manö hauñ rö lınab. Pen God nıpe ke gıñabin a göm hag la rö, nıbi bı manö hauñ hag ñabun anıbu nıñ udeınaböl gau, God kalıp ud asık yunab. *

22 Juda nıbi bı gau hagpal, “Nan gagep rö rımnab gıpe nıñun, nıñö hagabım a gun nıñnabun,” a gıpal. Pen Grik nıbi bı gau gası aij aij hain nıbö adö rımnab nıñun, a göm pör nöp uñhai nıñbal.

23 Anıb u me, Kraıs hanıp nan a göm uma manö u hagaino, Juda nıbi bı gau nıñöm hagnaböl, “Manö iru göp u nıñön gıñıg hagabım,” a gıñaböl. Pen Juda nıbi bı wasö gau hagnaböl, “Manö hain nıbö uñhai nıñabun u hagagabım. U manö ñıñıñon limım hagabım,” a gıñaböl. *

24 Pen God hanıp Juda nıbi bı rımnab abe, Grik nıbi bı rımnab abe, udnabin a göm hag la nıñöm hon Kraıs nıp nıñun nıñbun, God pıdön halö mıdöp rö, Kraıs abe unbö rö nöp pıdön halö mıdöp; God gası kíd hiık nıñöb rö, Kraıs abe unbö rö nöp gası kíd hiık nıñöb. *

25 Nıbi bı gau Kraıs apöm uma u nıñöm, God nıpe kłö mıdagöp a gıñaböl; pen God nıpe kłö nıpe ke ga gası u nıñagnaböl. Nıbi bı gau Kraıs apöm uma u nıñöm, God nıpe gası aij mıdagöp a gıñaböl; pen God

nıpe gası aij nıpe ke gası nıñıñ it u rık nıñagnaböl. *

26 Añ mam bı. Kale ke nıñım! God kalöp wiñ ala ñın u, kale aigale nıbi bı rö mıdaıbe kalöp wiñ alañ Nıbi bı gası nıñeb a gıpal gau, nıbi bı kub gau, nıbi bı hib mıdöp gau, kalöp iru wiñ alaga. *

27 Nıbi bı gası kíd hiık nıñbun a gıpal gau nable gañ, a göm, God nıbi bı gası aij nıñagnaböl gau uda. Nıbi bı kłö mıdpun a gıpal gau nable gañ, a göm, God nıbi bı kłö mıdagöp gau uda.

28 Nıbi bı hib halö mıdpun a gıpal gau nıbi bı yıharıñ rö mıdeılañ a göm, God kalıp arö göm, nıbi bı ramö gau hib mıdagöp a gıpal gau kalıp uda.

29 God nıpe anıg ga u, nıbi bı rımnab God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arnım rö lagnab, a göm ga. *

30 God gö, Kraıs Jısas aıp jım ñöl mıdpım. Anıb u, God gö, Kraıs Jısas nıp nıñ udun, nıp aıp jım ñöl mıdun, nıp gası nıñöl gı mıdpun u me, hon gası kíd hiık nıñeb nıbi bı rö mıdpun. Kraıs aıp jım ñöl mıdpun u me, God hanıp nıñöm nıbi bı kamıñ aij yad a gab. Kraıs aıp jım ñöl mıdpun u me, God hanıp nıñöm nıbi bı asıñ mıdagöp yad ke a gab. Kraıs aıp jım ñöl mıdpun u me, God hanıp nıñöm nan sı nan nıñ gıpal gac u ñı yad hadö kık gı yua a gab. *

31 Manö adö anıbu God Manö u kalı kılıñ rıköm hagla, “Nıbi bı mıñ mıñ gun a göl u, kale Bı Kub hanıp nan nıñön nıñön ñöb u gası nıñöm, mıñ mıñ göl,” a gıla. *

2

Pol Kraıs hanıp mab kros ba lañ uma manö u hag ñıñıñidöp

1 Pen añ mam bı. Am kale aıp mıdainö ñın u, God Manö nıñö yabıl u hag ñıñam a gem, manö kılıñ aij auub gau rö aka gası kíd hiık nıñeb manö gau rö hag ñagnö.

2 Am kalıp aıp mıdem, gası rımnab ke nıñem kalıp manö hag ñagnabin; Jısas Kraıs nıp mab ba lañ al pak lılo hanıp

* 1:19: Aıs 29:14 * 1:20: Aıs 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25 * 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14

* 1:24: Kol 2:3 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9 * 1:30: Jer 23:5-6 * 1:31:

Jer 9:24

nan a göm uma gasi adö añi anibu nöp niñem, kalip hag ñinabin, a gem, gasi u nöp niñnö.

³ Anib u, kalöp aip midainö u, hañ roman yad klö midageia; yad aninñin gö piñin gem, gıl gıl göl gi midainö. *

⁴ Nibi bi rimnap manö ke uhai niñöm, manö dö kal adip adip adö anibu nöp rö hagun a göm gıpal rö gagnö. God Ana u yip pidöñ nıpe u ñö niñöl gi, Jisas manö aij u pidöñ halö hag ñinö u waiö niñbe. *

⁵ God anig ga u, bi rimnap manö kñin aij u haglö, yip niñ udagöl; pen yad klö yad ke ginö, kale yip niñ udöl, a göm, God anig ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am nıbi bi Krais nıp kabö rö niñ ud pidöñ gıpal gau aip am midem, kalip gasi kid hiik niñeb manö rimnap hag ñimdin. Pen ram minöñ adö it i gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kiñ gau bi kub gau, kale gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kiñ gau bi kub gau kale hir ginaböl.

⁷ Pen yad kalip manö hag ñimdin anibu, God gasi kid hiik niñeb manö pi göl midmidöp u hag ñimdin. Gasi kid hiik niñeb manö anibu hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp pi göl midmidöp. God nıpe hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp, Krais Jisas aip mailö halö mideinaböl a göm, gasi kid hiik niñeb manö aij anibu hag lö, mlö padö yabit pi göl midmidöp. Yad gasi kid hiik niñeb manö anibu nöp kalip hag ñimdin.

⁸ Minöñ naböñ adö it i kiñ gau abe, bi kub gau abe, gasi kid hiik niñeb manö anibu rik niñagla. Niñblap rö hagep, Bi Kub mailö halö kumi kabö adö lañ nıbö aua u nıp al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kali kñin riköm hagla, "Nıbi bi God nıp midmagö lıbal gau, God kalip ud aij yabit göm, nan aij aij ñinab.

Amgö niñagla; hag ñilö apdi niñagla; gasi ke nöp niñöm, anig ginab, a göm niñagla;

God kalip nan aij aij ke nöp ñinig gab," a gıla. *

¹⁰ Pen manö niñagmidal anibu, God nıpe Ana nıpe hanıp ñö niñbun.

God Ana nan gau magöñhalö uhai niñab. God nıpe nan pi ga gau abe uhai niñab.

¹¹ Hon gasi niñhön niñhön niñbun u, nıbi bi rimnap niñagpal, pen ana hon ke anı dan midöp u nöp niñöb. Anib unbö rö nöp, God nıpe gasi niñhön niñhön niñöb u, God Ana nıpe nöp niñöb.

¹² Pen hon nıbi bi minöñ naböñ adö it i gasi niñbal rö gasi niñagpun. God nıpe Ana nıpe ke hanıp yuö aua niñöm God nan aij hanıp abönamö ñöb u rik niñbun.

¹³ God hanıp nan aij abönamö ñöb manö adö anibu nöp hag ñabun. Bi gasi kid hiik niñbal rimnap hanıp manö anibu haglö niñagun; God Ana gasi ñöb rö manö anibu niñun me, nıbi bi gau kalip hag ñabun. God Ana hanıp manö hagö niñun, nıbi bi God Ana anı kale danı midöp nıbi bi gau kalip hag ñabun.

¹⁴ Pen nıbi bi God Ana anı kale danı midagöp nıbi bi gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij anibu niñlö, manö hauı rö lö, rik niñagnaböl. God Ana nıbi bi anı kale danı mideinab u, God Ana nan aij ñöb gau rik niñagnaböl.

¹⁵ Pen nıbi bi God Ana anı kale danı midöp gau, kale nan gau magöñhalö niñöm rik niñ aij ginaböl. Pen nıbi bi God Ana anı kale danı midagöp gau, kale nıbi bi God Ana aip midöp nıbi bi gau kalip rik niñagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adıñ ap kali kñin riköm haga,

"Nıbi bi an, Bi Kub niñhön gasi niñöb u rik niñöm, nıp, 'Anig gimön, anig gimön,' a ginab?" ö ga.

Pen Krais nıbi bi nıpe midpun gau, hanıp gasi nıpe niñöb rö ñö niñöl gi, hon niñ aij gıpun. *

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5 * 2:9: Ais 64:4 * 2:16: Ais 40:13

3

Jim ñöl midmim, asik ke ke lagmim

¹ Añ mam bi. Nöd kale aip midainö ñin u, nibi bi God Ana aḡ kale daḡ midöp gau kalip hag ñimidin rö, kalöp u rö nöḡ hag ñibnep, pen kale Kraiss nip nin udmim, ñi painaḡ rö nöḡ midmidim. Anib u, kalöp nibi bi ram minöḡ it i rö hag ñimidin.

² Ñi painaḡ ci ñineb rö u midmidim u me, yad kalöp ci nöḡ ñimidin; kale nan magö yabıl ud ñin yumim rö lagmidöp u me, yad nan magö yabıl kalöp ñagmidin. Midpim ñin i u rö nöḡ, kale nan magö yabıl ud ñin yumim rö lagöp; kale ñi painaḡ rö nöḡ midpim. *

³ Midpim ñin i u rö nöḡ, kale nibi bi ram minöḡ it i gasi ninbal rö nöḡ gasi ninbim. Nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiböp a gimim ninbim. Mulu lugö, pen pen hag midpim. Anig gimim, nibi bi yiharin minöḡ naböḡ it i gipal rö nöḡ gi midpim. *

⁴ Rimnap hagpim, "Hon Apolos nibi bi nipe midpun," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Pol nibi bi nipe midpun," a gipim. Anib u, kale yiharin nibi bi minöḡ naböḡ it i gasi ninöḡm hagpal rö gipim. *

⁵ Apolos hol mihöḡ bi kub ninön rö midpul ninmim manö anibu hagpim? Hol yiharin bi wög gep mihau nöḡ midpul. Bi Kub wög ninön ke ke hag la u gi midul, Jisas Kraiss manö aij u hag ñailo kale ninmim nin udpe.

Pen Bi Kub halip mihöḡ wög ke ke haga rö nöḡ gipul. *

⁶ God yip hagajip, ram minöḡ kale u nöḡ amem nan yin u yimnö. God Apolos nip hagajip, hainö amöm, ñig am mıl dapöm, nan yimnö anibu hoḡ ga. Pen God nipe nöḡ geia rana.

⁷ Anig gö, hol bi yiharin nan yin yimul, ñig hoḡ gul gipul u, hib hol u hagpe adö aragnim. God geia rana rö, hib nipe u nöḡ hagpe adö arnim.

⁸ Nibi bi nan yin yimbal gau, nibi bi ñig dap hoḡ gipal gau, wög adö añi yabıl gipal

u me, God wög gipal gipal rö ninöḡm, kalip pen ñinab.

⁹ Hol mihöḡ God wög u jim ñöl gajul, wög naböḡ nipe u kale midpim. *

Kale God ram nipe midpim

Pen manö ap: kale God ram nipe midpim.

¹⁰ God yip möḡ ninöḡm ud aij göm nan aij ña u udem, bi ram gep nipe yabıl u midem, ram padö kub aḡ yaḡ u binin gi aij ginö; pen hainö bi ap apöm ram adin adin mideinab gau gab. Pen nibi bi rimnap apöm, ram anibu gun a gaiöl u, nin aij göm göl.

¹¹ God ram nipe u Jisas Kraiss nip padö kub aḡ yaḡ hadö böḡ nöḡ binin göḡ u, nibi bi rimnap padö ke hain nibö ap binin göl rö lagöp. *

¹² Jisas Kraiss padö kub binin göl midöp u, nibi bi rimnap, ram adin adin gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm ginaböl; pen nibi bi rimnap mab lö, wid lö adin adin, nan uḡaḡ uḡaḡ gau dapöm ginaböl.

¹³ Pen Kraiss apöm nibi bi manö kub hagnab ñin u, wög gi aij gila adö u ke waiö midö ninaböl, haḡowaḡ gila adö u ke waiö midö ninaböl. Mab mıtḡaḡ apöm wög aij ginaböl u mideinab; pen wög adö adö ginaböl u böḡ nöḡ in habik arnab me. *

¹⁴ Padö kub binin göl midöp adö u, nibi bi wög gi aij göm ram adin ap gilö, mab mıtöḡ apöm ram adin anibu in habik aragnab u, kale pen udnaböl.

¹⁵ Pen nibi bi rimnap wög adö adö nöḡ göm ram adin ap gilö, mab mıtöḡ apöm ram adin anibu in habik arnab u, God kalip ke ud kamın yunab pen nibi bi möḡ gep rö, ram inö, tip gi höḡ yulö, nan midagöp rö u mideinaböl ram nipe adö laḡ au.

¹⁶ God sabe gep ram nipe u kale midpim; God Ana aḡ kale daḡ midöp. *

¹⁷ Nibi bi rimnap apöm God sabe gep ram u gi naj geinaböl u, kalip pen abe gi naj ginab. God sabe gep ram anibu ram

* 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11 * 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:4,11 * 3:9: Mad 13:3-9; Ep 2:20-22 * 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

nipe ke nöp. Pen sabe gep ram nipe u kale nibi bi midpim.

18 Niñ aij gimim. Kale rimnap gasi kub nibi bi mññ naböñ iñ i gasi niñöm hagpal rö niñmim, yharññ gau ulhai niñbal rö nöp niñjun, nibi bi gasi kid hiik niñeb midpun a ginabim u pen hauñ alö anig hagnabim. Hon nibi bi hauñ halö midpun a gimim me, gasi aij yöl u ulhai niñnabim.

19 Niñhön ginig: mññ naböñ iñ i manö kub kub rö hagöm hagpal adö u, God niñjö, manö hauñ niñagep rö löp. God Manö u kali kññ riköm hagla,

“Nibi bi gasi kid hiik niñjun,
niñ aij gipun a gipal gau,
nipe gö, gasi kid hiik niñeb magö anibu,
hel ap rö löm,

gasi rimid midmagö kalip ud sisi lö,
bi nagiman rö mideinaböl,” a gila. *

20 God Manö adñ ap halö, Depid kali kññ riköm haga,

“Nibi bi gasi kid hiik niñbun a gipal gau,
manö rimnap haglö,
Bi Kub nipe niñö,

manö iñ ap midagöp,” a ga. *

21 Anib u, nibi bi rimnap, nibi bi kub midpal a gimim, hib hagpe adö aragnim. Pen nibi bi aka nan niñhön niñhön midöp gau, God kalöp niñöm gi la midöp.

22 Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bi kale nöp midpun. Mññ naböñ iñ i niñhön niñhön midöp gau, God kalöp gi ñññ, a göm, kalöp ññb. Kamññ middep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp ññb. Miññ midpim rö, hainö mideinabim rö, God kalöp gi ñññ a göm magöñhalö kalöp ññb.

23 Pen Bi Kub kale Krais; Krais nipe God Niñ nipe.

4

Jisas manö ud arep bi gau

1 Anib u, God manö aij pi göl midmidöp u, Krais nipe Apolos Pol kalip bi mññ hag lö, kale wög gep bi nipe midpil, a gimim gasi u niñmim.

2 Bi kub ap, bi wög gi ñeb rimnap aip manö hag löm, wög ap kalip hageinab u,

bi wög gep bi gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

3 Pen kale yip manö kub hageinabim u, yad gasi iru niñagnabin. Nibi bi rimnap gau yip manö kub hageinaböl u, yad u rö nöp gasi iru niñagnabin. U yip nan yharññ ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagagabin.

4 Yad ke nibi bi rimnap gi naij gagpin a gem niñbin u pen yad anig hagnö, Bi Kub yip bi asññ midagöp a göm hagnab. Bi Kub nipe ke nöp yip manö kub hagnab.

5 Anib u, mññ ñññ i manö kub hagagmim. Bi Kub nipe ke apöm manö kub hagnab. Bi Kub nipe gö, nan niñhön niñhön pi göl gipal gau magöñhalö waiö linab; gasi midmagö rimid an kale dan gasi niñhön niñhön niñbal u, u rö nöp waiö linab. Niññ anibu, God nipe nibi bi magöñhalö ke ke aññ aññ gi aij gipal gipal rö kalip manö aij hagnab. *

6 Pen aññ mam yad gau. Apolos hol mññ manö kalöp hagpin anibi, kale manö magö ap iñ u niñ aij gimim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anibu hagab: “Gasi kale ke wasö; nan niñhön kali kññ rikla u nöp niñmim hain gimim.” Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. *

7 Hon nibi bi kub, nibi bi gau nibi bi pro, a gimim niñbim u aij wasö. Kalöp niñhön aij midöp u, God nipe nöp kalöp ññb. Anib u, kale ai ginig, hon ke gi aij gipun a gimim, hib kale ke hagpe adö arab? *

8 Gasi kale ke niñbim u, hon ke nan magöñhalö hadö udpun; nan pro ap utep gagöp, a gimim gasi niñbim. Gasi kale ke niñbim u, hon ke nibi bi gep rö hadö midpun; bi ap hanip gasi rimnap hag ñagnab, a gimim gasi niñbim. Gasi kale ke niñbim u, hon ke kiñ rö hadö midpun, a gimim niñbim. Pen gasi kale niñbim u, Jisas manö aij ud arep bi gau kiñ rö midagal, a gimim gasi niñbim. Pen kale niñjö yabit kiñ midaiabep, hon mññ mññ gun, kalöp aip kiñ midbnop.

9 Gasi yad niñbin u, God nipe hanip Jisas manö aij ud arep bi gau dam, nibi bi gau

* 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:2: Luk 12:42

* 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6

m+dpal an au, b+ naij al pak lep rö dam löp. B+ rimnap g+ naij geinaböl u, b+ kub manö kub hagöm, n+bi b+ n+ñ m+dlö n+ñöl g+, kal+p al pak löl, a g+inaböl. Gas+ yad n+ñbin u, God n+pe gö, hon an+ib unbö rö nöp m+dpun. N+bi b+ m+inöñ naböñ i+ i abe, ejol kumi kabö adö lan abe, n+ñ m+dlö n+ñöl g+, han+p b+ naij rö al pak l+n+g gaböl.

10 Krais n+p n+ñ udun wög n+p g+no, han+p b+ hau+ a göm n+ñbal u, pen kalöp n+ñöm, Krais n+bi b+ n+pe gas+ klö n+ñeb gau, a göm n+ñbal. Hon b+ y+har+ñ hain u, pen kale n+bi b+ kal yab+ñ. Hon b+ hib m+dpö b+ u rö wasö, pen kale n+bi b+ hib m+dpö u rö m+dpim.

11 Hadame nöp dagol gau r+iköl, m+id damöm, m+ñi m+dpun ñ+n i kiyö lö, rugu m+lep gö, wa+ñ m+dagö, ram m+dagö, umeb rö lö, hon pör pak g+lö g+lö u+ham yab+ñ m+dpun. *

12 Ke nöp ilön mab udun, nan n+ñbin. Han+p hag juöm g+lö, kal+p pen God kal+p abad m+deian a gun, n+p sabe g+pun. Han+p g+ naij g+lö, aliag+pun. *

13 Han+p manö naij hagnal, pen manö hain hagnal. An+ib u, hon nan y+har+ñ nan ha+p+ñ ad+ñ ad+ñ ap rö m+idno m+idno ñ+n i auöp.

14 Manö kal+ k+ñ r+ikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ñ+ pai m+dmagö yad gau a gem r+m+id ukem hagabin.

15 B+ Krais lau adö m+dpal gau, iru yab+ñ apöm kalöp ud aij göm manö hag n+ñaböl. Pen b+ Krais lau adö m+dpal gau, kalöp nap añ+ nöp m+dpö. Yad nöd Krais Jisas manö aij n+pe u kalöp hag ñ+nö, kale Krais Jisas n+ñ udpe u me, yad nap kale m+dpin. *

16 An+ib u, kalöp hagabin, yad g+p+ñ g+p+ñ rö n+ñmim, adö an+ibu nöp g+mim. *

17 Adö an+ibu nöp, ñ+ m+dmagö yad Di-modi, Krais Jisas manö hag ñ+nö n+ñ aij göm, B+ Kub wög g+ aij göp u yunö n+nab. Amjaköm, yad Krais Jisas n+p n+ñ udem, Krais Jisas aip j+m ñöl m+dem, aige gö rö gem g+p+ñ u kalöp y+swem kauyan hagö n+ñnabim. Yad Krais n+bi b+ n+pe gau kal+p

magöñhalö pör hag n+ñbin manö u u rö nöp hain gem Krais Jisas aip j+m ñöl m+dpin. *

18 Pen kale rimnap, Pol auagnab, a g+mim, azeb azeb ñöl g+ m+dpim.

19-20 Pen B+ Kub u y+p yau a gö, y+ñ+ñ n+ñabin. Y+har+ñ manö nöp hagöm, God n+bi b+ n+pe m+dagal; klö n+pe u udöm me, n+bi b+ n+pe yab+ñ m+dpal. An+ib u, amjakem n+bi b+ azeb azeb ñ+bal gau manö nöp hagaböl aka God klö n+pe udöm m+dpal a gem n+ñnabin. *

21 An+ib u, yad apem kalöp n+ñön g+nam? Ur ap daunam aka kalöp m+dmagö lem, manö hain hain hagnam? Yad n+ñön g+no, kalöp aij g+inab?

5

B+ ap nap n+bin n+pe u n+p si uda

1 Manö ap halö hagnal auö y+p hagnal, “Kale God p+g m+dpim gau b+ kale ap uraköm nap n+bin n+pe u n+p si udöp,” a g+p+ñ. Pen n+bi b+ God n+p n+ñagnal gau nan si nan naij an+ibu rö gagnal me. *

2 Pen gas+ kale n+ñbim u, hon n+bi b+ aij, a g+p+ñ. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög g+ñöp; b+ an+ibu hag hön yubep; n+bi b+ B+ Kub lau adö m+dpim gau ap magum g+inabim ñ+n u, b+ an+ibu kale aip magum gagnal. Pen namam kale u an+g gö kalöp nable göm mög gagnal ar?

3 Yad m+lö ke gai i m+dpin u pen kalöp gas+ n+ñöl g+ nöp m+dpin. B+ nan si nan naij göp an+ibu, n+p n+ñön n+ñön g+inabun u yad hadö n+ñ l+bin. *

4 Kale n+bi b+ B+ Kub hon Jisas lau adö m+dpim gau ap magum g+inabim ñ+n u, Pol han+p gas+ n+ñab a g+mim, B+ Kub hon Jisas klö n+pe kalöp ñö udmim,

5 b+ an+ibu n+p hag g+pe, kale aip magum gagnal. Seden aip nöp ajöm me, hañ roman n+pe naij gö, gas+ hain n+bö n+ñöm, B+ Kub manö kub hagnal ñ+n u, ana n+pe kam+ñ m+dain+m rö löp. *

6 Pen kale b+ nan naij göp u aip j+m ñöl m+dmim, m+id aij g+p+ñ a g+mim gas+ u n+ñbim u aij gagnal. Bred gun a gaiöl, nan y+ pro marap nöp ud plaua rin yan

* 4:11: 2Ko 11:23-27

* 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44

* 4:15: Gal 4:19

* 4:16: Plp 3:17

* 4:17: Ap 19:22

* 4:19-20: 1Ko 2:4

* 5:1: Lep 18:7-8; Dud 22:30

* 5:3: Kol 2:5

* 5:5: 1Di 1:20

halö lälö, yis pro u geinab plaua anıbu magöñhalö kub yabıt rannab. *

⁷ Kale mıñni bred yis halö mıdagöp rö mıdpim u, nan yis nöd nıbö u magöñhalö ud ke gau yumim, bred yis mıdagöp rö, nıbi bı asıñ mıdagöp nöp mıdaimim. Kale nıbi bı asıñ mıdagöp hadö mıdpim me. Nıñhön gıñg: Pasopa ñın u Juda kai sipsip pi pak God nıp sabe gı ñöm, God nıpe kalıp ud asık yua u aij gö nıñöl gı mıdeila. Pen Kraıs nıp Pasopa sipsip pi hon rö hadö pak sabe gıla u me, God amgö ilö nıpe u hon nıbi bı asıñ mıdagöp hadö mıdpun. *

⁸ Anıb u, Kraıs nıp nan sabe gep rö al pak lälö, God hanıp ud kamıñ yua u, gası nıñun, Pasopa hon u aij göp a gun ñıñun. Pen Pasopa hon ñıñeinabun u, yis halö, nan si nan naij gau halö, ñıñagnabun; gası aij magö u nöp nıñun, manö nıñö u nöp nıñun, bred yis mıdagöp gau nöp udun ñıñnabun. *

⁹ Kalöp köp ap kalı kılın rıkem hagnö, “Nıbi si udep bı gau, bı si udep nıbi gau, kalıp aip jım ñöl mıdagaimim,” a gıñö.

¹⁰ Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Nıbi bı Kraıs nıp nıñ udpal gau kale nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau kalıp magöñhalö arö gılan,’ a göm hagab,” a gıñabim. Pen u wasö. Nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau, nıbi si bı si göm, pör nöp nan aij rımnab halö udun a göm, nıbi bı rımnab nan kale pıtı gı udöm, nan yıharıñ gau god hon a göm sabe göm gıñıdal nıbi bı gau, mıñnöh naböh ilı i pro mıdagpal. Ram mıñnöh gau magöñhalö mıdpal u, kalıp arö gun rö lagöp.

¹¹ Pen köp nöd nıbö kalı kılın rık yunö manö anıbu mıñni hag aij gıñabin. Bı Kub Jısas nıñ udpun a gıpım nıbi bı gau bı ap aka nıbi ap urak, nıbi si bı si göm, pör nöp nan aij rımnab halö udun a göm, nan yıharıñ gau god hon a göm sabe göm, nıbi bı gau manö naij hagöm, nıbi bı rımnab nan kale rımnab pıtı gı udöm, ñıg wain ñıg klö iru nıñlö hauı alö, gıñıdal nıbi bı gau kalıp aip ajagmim, jım ñöl nan ñıñagmim. *

¹²⁻¹³ Nıbi bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau,

nan si nan naij gaiöl u, nıñhön gıñg anıg gıpım, a gem, kalıp manö kub hagagnam. God nıpe nöp manö anıbu kalıp hagnab. Pen Bı Kub Jısas nıñ udpun a gıpım nıbi bı gau, nan si nan naij gaiöl u, nıñhön gıñg anıg gıpım, a gıñmim, kalıp manö kub hagmim. God Manö u Mosıs adıñ ap kalı kılın rıköm haga, “Nıbi bı nan si nan naij gıñıdal gau hag hön yube aröl,” a ga. *

6

Kraıs nıbi bı rımnab manö mıdeinab u, kale ke ud asıkmim

¹ Pen namam kale Kraıs nıp nıñ udöp ap manö mıdö, bı Kraıs nıp nıñ udpal gau nöp manö kub anıbu nıñnaböl. Pen ai gıñg bı Kraıs nıp nıñ udagpal gau manö kub anıbu nıñöl?

² Hon Kraıs nıbi bı nıpe, hainö nıbi bı ram mıñnöh ilı i gau gau magöñhalö kalıp manö kub hagun ud asıknabun. Pen kale nıbi bı ram mıñnöh ilı i magöñhalö manö kub hagmim ud asıknabim u, kale nıbi bı kale ke rımnab manö mıdnıg gab u nıñmim hag ud asıknabim. *

³ Hon hainö ejol gau kalıp abe manö kub hagun ud asıknabun. Anıb u, mıñnöh naböh ilı i manö mıdnab u, ke hagun.

⁴ Kraıs nıbi bı nıpe gau, kale manö kub ud asıkep bı kub rımnab nıñöm, Kraıs manö nıñ udagal a göm, kalıp gası mıñör nıñbal. Anıb u, manö kub rımnab mıdainım, kale ai gıñg bı kub anıb gau arbim?

⁵ Manö hagabin anıbi, kalöp nable gıñım a gem hagabin. Kale ke bı gası aij nıñöh bı ap, Kraıs nıbi bı anı hon auı manö kub hagno nıñnım bı ap mıdagöp a gıpım akanı

⁶ Anıb unbö rö nöp gıbep u aij. Pen kale unbö rö gagpım. Kraıs nıñ udöp nıñmam ap urak, Kraıs nıñ udöp nıñmam nıpe ke dam Kraıs nıñ udagpal nıbi bı gau mıdpal anı au manö kub hagpal.

⁷ Pen kale Bı Kub Jısas nıñ udpım rımnab urakmim, nañın namam kale ke rımnab dam manö kub hagpım u nıñnem

* 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Dud 16:3 * 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10 * 5:12-13: Dud 13:5; 17:7

* 6:2: Rep 3:21

nɪŋbin, kale Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpal nɪbi bɪ ɡɪpal rō gagabim. Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpim naɲɪn namam rɪmnap kalōp ɡɪ naj ɡaiōl u, arō ɡɪnabim u aij; urakmim kalɪp dam manō kub hagnabim u aij wasō. Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpim naɲɪn namam rɪmnap nan kalōp tɪp ɡɪ udaiōl u, arō ɡɪnabim u aij; urakmim kalɪp dam manō kub hagnabim u aij wasō.

⁸ Pen kale ado ɡɪmim, urakmim, Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpim naɲɪn namam kale ke rɪmnap nan kalōp tɪp ɡɪ uɔpim. Kale urakmim Bɪ Kub Jisas nɪŋ uɔpal naɲɪn namam kale ke rɪmnap kalɪp ɡɪ naj ɡɪpim.

⁹ Pen kale nɪŋ aij ɡɪmim. Nɪbi bɪ ɡɪ naj ɡɪmɪdal gau, God kalɪp dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. Nɪŋ aij ɡɪmim, dui gagmim. Nan yɪharɪŋ gau god hon a ɡōm sabe ɡōm ɡɪmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi si bɪ si ɡōm ɡɪmɪdal nɪbi bɪ gau; bɪ nɪbi aip wasō bɪ ap nōp aip ɡɪ ajōm ɡɪmɪdal bɪ gau; God kalɪp dam ram aij nɪpe laŋ au ud aragnab. *

¹⁰ Nɪŋ aij ɡɪmim. Nan si uɔmɪdal nɪbi bɪ gau; pōr nōp nan aij rɪmnap halō udun a ɡɪ gasɪ nɪŋmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ nɪŋ wain nɪŋ klō iru nɪŋōm hauɪ alō ɡɪmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manō naj manō piral hagmɪdal nɪbi bɪ gau; nɪbi bɪ rɪmnap nan kale pɪtɪ ɡɪ uɔmɪdal nɪbi bɪ gau; God kalɪp magōŋhalō dam ram aij nɪpe laŋ ud aragnab. U nɪŋ aij ɡɪmim, dui gagmim.

¹¹ Kale rɪmnap nōd anɪɡ rō ɡɪ mɪdmɪdim. Pen Bɪ Kub Jisas Kraiss hanɪp a ɡōm uma u me, God hon Ana nɪpe u apōm, nan si nan naj ɡac kale u tɪk ɡɪ yuōm, kalōp God nɪp wōɡ gep nɪbi bɪ ke lōm, nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagōp mɪdpim a ga. *

¹² Kale rɪmnap hagpim, “Yad nan nɪhōn ɡɪnam a ɡɪnabin u ɡɪnabin; u manō mɪdagōp,” a ɡɪpim. Anɪɡ hagpim u pen adō rɪmnap ɡeinabin yɪp nan aij ap ɡɪ nɪagnab. Kale hagpim, “Yad nan nɪhōn ɡɪnam a ɡɪnabin u ɡɪnabin; u manō mɪdagōp,” a ɡɪpim. Anɪɡ hagpim u pen yad adō rɪmnap gem, ɡɪ dam dam mɪdō mɪdō yad bɪ nagɪman rō mɪdem, adō

anɪbu nōp gasɪ nɪŋem ɡɪnabin; yɪharɪŋ mɪdeinam rō lagnab. Anɪb u nɪŋem, yad anɪɡ ɡōl ɡagnabin. *

¹³ Kale rɪmnap pen hagpim, “Hanɪp mudun mɪdōp u me, nan nɪŋōl ɡɪ nōp mɪdeinabun,” a ɡɪpim. Anɪɡ hagpim u pen God ɡō mudun u abe, nan anɪb gau abe pɪs ɡɪnab. God nɪbi bɪ haɲ roman ɡale ɡɪ la u, nɪbi si bɪ si ɡōl a ɡōm ɡɪ laga. Haɲ roman klō kale u, Bɪ Kub nɪp wōɡ ɡōl ɡɪ mɪdmim a ɡōm ga. Bɪ Kub nɪpe nōp haɲ roman kalōp nan nɪmɪdōp. *

¹⁴ God klō nɪpe u nōp ɡō me, Bɪ Kub uraka. Klō nɪpe u nōp ɡō me, hon u rō nōp uraknabun. *

¹⁵ Nɪŋ aij ɡɪmim. Kale Kraiss aip jɪm nōl mɪdpim u, nɪn kɪd ma kɪd nɪpe ke u mɪdpim. Kraiss haɲ roman nɪpe u, bɪ si udep nɪbi aip jɪm nɪagnɪm, wasō yabɪt! *

¹⁶ God Manō u, Mosɪs adɪŋ ap kalɪ kliɲ rɪkōm haga, “Bɪ nɪbi udōm aip jɪm nōl mɪdeinabil u, kale mɪhōŋ haɲ roman aɲɪ ap nōp mɪdeinabil,” a ga. Anɪb u rō, bɪ an nɪpe bɪ si udep nɪbi ap ud aip jɪm nōl mɪdeinab u, kale mɪhau haɲ roman aɲɪ ap nōp mɪdeinabil. *

¹⁷ Pen nɪbi bɪ an Bɪ Kub aip jɪm nōl mɪdeinab u, ana nɪpe Bɪ Kub Ana nɪpe aip jɪm nōl mɪdeinabil. *

¹⁸ Nɪbi si bɪ si gagmim. Nɪbi bɪ nan si nan naj rɪmnap ɡɪnabōl gau, haɲ roman hōŋ adō ɡɪnabōl, pen nɪbi si bɪ si ɡɪnabōl gau haɲ roman kale ke ɡɪ naj ɡɪnabōl.

¹⁹ Nɪŋ aij ɡɪmim. God nɪpe Ana Uɪ u yuō apōm, aŋ kalōp daŋ mɪdōp. Haɲ roman kale u Ana Uɪ ram raul nɪpe mɪdep u. Anɪb u, ke gasɪ nɪŋbun rō gun a gun gasɪ u nɪŋagun. Haɲ roman gasɪ rɪmɪd mɪdmagō kale nan kale wasō. God nɪpe kalōp rau adog uda.

²⁰ Kraiss nɪpe nan aij yabɪt yuōm kalōp rau adog uda. Anɪb u me, haɲ roman kale gau ɡɪ aij ɡōl ɡɪ mɪdpe nɪŋōl ɡɪ, God nɪŋō, nɪp aij ɡɪnɪm; nɪbi bɪ gau nɪŋōm God nɪp aij a ɡōl. *

* **6:9:** Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

* **6:11:** Dai 3:3-7

* **6:12:** 1Ko 10:23

* **6:13:** 1De 4:3-5

* **6:14:** Ro 8:11;

1Ko 15:20; 2Ko 4:14

* **6:15:** Ep 5:30

* **6:16:** Mad 19:5

* **6:17:** Jon 17:21-23; Ro 8:9-11

* **6:20:** 1Ko 7:23; 1Pi

1:18-19

7

Ber mihau hañ romanj kale añi ap midöp

¹ Yip köp kalı kliñ rikmim manö hagpe u, kalöp pen hagnig gabin. Bı gau nıbi udagnaböl u aij.

² Pen nıbi si bı si gıpal u naij göp rö, bı gau nıbi kale ke udöm mıdeinaböl u aij; nıbi gau bı kale ke udöm mıdeinaböl u aij.

³ Pen anıg gı mıdöl gı, nıbi gınıg a gainım u, nugmul yau a gınım. Nugmul nıpe gınıg a gainım u, nıbi nıpe u rö nöp yau a gınım.

⁴ Nıbin hañ romanj u nan nıpe ke wasö; nugmul aip nan kale jım ñöl. Nugmul hañ romanj u u rö nöp nan nıpe ke wasö; nıbin aip nan kale jım ñöl.

⁵ Anıbu u, nugmul hagö, nıbin wasö gagnab. Nıbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp gımil gımil. Pen God nıp gası añi nıñul, sabe göl gı nöp mıdaiul a gımil, manö hag adö añi ap lımil, ñın rımnap yıharıñ mıdmil, God nıp sabe göl gı mıdeinabil. Hainö kauyañ gınabil. Wasö u, yıharıñ mıdeinabil rö, gası rımnap nıñmil gılö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rö löp.

⁶ Pen kale ber ñın rımnap yıharıñ mıdmil, God nıp sabe gı mıdmil, u hagabin. Pen kale ke ber mıhau manö hag adö añi ap lımil, ñın rımnap yıharıñ mıdul, God nıp sabe gı mıdaiul, a geinabil u, u manö mıdagöp, a gem hagabin.

⁷ Gası yad nıñbin u, nıbi bı magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim u aij. Anıg göl gası nıñbin u pen God gası nıpe ke nıñöb rö, hanıp nan aij ke ke ñöb. Nıbi bı rımnap nan aij ap ñö, adö rımnap ke gıpal; pen nıbi bı rımnap nan aij ap ke ñö, adö rımnap ke gıpal. Anıg rö, kale magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim a gem hagabin.

⁸ Pen nıbi praj bı praj mıdpim gau abe, nıbi palpal gau abe, yad yıharıñ mıdpin rö mıdeinabim u aij.

⁹ Pen nıbi bı rımnap yıharıñ mıdöm, si gun a göm gası u nöp auö, mıd aij gagnaböl. Anıg gainım u, bı gau nıbi kale ke ke udöl, nıbi gau bı kale ke ke udöl.

Wasö u, anı kale yañ mab rö inö, mıd aij gagnaböl. *

¹⁰ Bı ber bı gau, kalıp manö ap hagnig gabin. Pen yad nöp wasö; Bı Kub u manö nıpe. Nıbi gau nugmul bı kale arık aragmim. *

¹¹ Pen rımnap arık araiöl u, bı hain nıbö udagöl; yıharıñ nöp mıdaiöl. Bı udnıg, am nugmul kale nöd nıbö u nıp kauyañ udöl. Kale bı gau u rö nöp, nabin bı kale u rö nöp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nıbi bı rımnap gau manö ap hagnig gabin. Pen Bı Kub manö nıpe u udem, kalöp hagabin; gası yad ke nıñbin rö u kalöp hagabin. Pen bı ap, nıpe nıbi Krais nıp nıñ udagöp nıbi ap udöl gı mıdeinabil u, nıbi anıbu, nugmul aip mıdaiul, a geinab u, nugmul nıpe, nıbi Krais nıp nıñ udagöp a göm, ası ması göm hag yuagnab.

¹³ Pen nıbi ap, nıpe bı Krais nıp nıñ udagöp bı ap udöl gı mıdeinabil u, bı anıbu, nıbin aip mıdaiul, a geinab u, nıbin nıpe, nugmul Krais nıp nıñ udagöp a göm, ası ması göm arık aragnab.

¹⁴ Nıbi Krais nıp nıñ udöp u me, bı Krais nıñ udagöp bı nıpe u nıbin aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nıbin u abe nugmul u abe nıbi bı nıpe ke mıhönj mıdpil. Pen bı Krais nıp nıñ udöp u me, nıbin Krais nıñ udagöp nıbin nıpe u nugmul aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nugmul u abe nıbin nıpe u abe nıbi bı nıpe ke mıhönj mıdpil. Wasö u, ñı pai kale gau nıbi bı Krais nıñ udagpal ñı pai rö lıblap. Pen nap kale aka nıme kale Krais nıp nıñ udpal rö, God u rö nöp nıñö, ñı ñı pai nıpe ke rö mıdpal.

¹⁵ Bı ber bı udöl mıdpal gau, nugmul nöp Krais nıp nıñ udöm mıdö, nıbin nıpe Krais nıp nıñ udöm mıdageinab u nıpe klö göm nugmul nıpe nıp arık arıñg gainım u, nugmul nıpe, nıbi yad a göm, ud rıbıkagnım; yau a gö, arnım. Wasö u, pen pen gımil mıd aij gagnabil. Pen nıbi u Krais nıp nıñ udöm mıdö, nugmul nıpe Krais nıp nıñ udöm mıdageinab u nıpe klö göm nıbin nıpe nıp arık arıñg gainım u, nıbin nıpe, bı yad a göm, ud rıbıkagnım; yau a gö, arnım. U manö mıdagöp. Wasö

* 7:9: 1Di 5:14 * 7:10: Mad 5:32; 19:9 * 7:15: Ro 14:19

u, pen pen gımil m+d aij gagnabil me. God agamıj m+d aij gılan a göm hanıþ udöp. *

16 Pen kale nıbi gau, Kraıs nıþ nıj udpım u, nagamul Kraıs nıjagöp u aıp mıdmil, nıpe Kraıs nıj udnım rö löp. Pen kale nugmul bı gau, Kraıs nıþ nıj udpım u, nabin Kraıs nıjagöp u aıp mıdmil, nıpe Kraıs nıj udnım rö löp. *

17 Nıbi bı Kraıs lau adö mıdpal ram gau magöñhalö kalıþ pör hagmıdın, “Kale ke nıhön nıhön gımim rö mıdaıbe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöþ mıdaimim,” a gımıdın.

18 Bı hañ hadö rıþ gı dö gıla ap, hainö God nıþ wıñ alöm udnab u, nıpe anıg göl mıdpın a göm gası iru nıjagnım. Pen bı hañ rıþ gı dö gagla ap, hainö God nıþ wıñ alöm udnab u, yıþ hañ rıþ gı dö gagal a göm gası u nıjagnab; nıþ hañ rıþ gı dö gagöl.

19 God nıpe nıjö, bı hañ rıþ gı dö gıpal aka rıþ gı dö gagal u, u nan yıharıj yabıþ; God hagö nıjun gınabun u, u nan kub yabıþ. *

20 Kale ke nıhön nıhön gımim rö mıdaıbe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöþ mıdaimim.

21 Kalöp rımnab bı rımnab rauöm dam wög kale u hag lılö, pe u udagmım, hagpal hagpal rö nöþ nagı wög rö gımim gı mıdpe, hainö Bı Kub kalöp wıñ alöm, nan aij yabıþ yuöm, kalöp rau adog udö, nıbi bı nıpe ke mıdpım. Pen nıbi bı an an, bı rımnab hagpal hagpal rö nöþ nagı wög rö gımim gı mıdagpe, hainö Bı Kub kalöp wıñ alöm, nan aij yabıþ yuöm, kalöp rau adog udö, nıbi bı nagı wög gep nıpe ke mıdpım. *

22 Nıbi bı an an, bı rımnab rauöm dam wög kale u hag lılö, pe udagmım, hagpal hagpal rö nöþ nagı wög rö gımim gı mıdpe, hainö Bı Kub kalöp wıñ alöm, nan aij yabıþ yuöm, kalöp rau adog udö, nıbi bı nagı wög gep nıpe ke mıdpım. *

23 Kraıs nıpe nan aij yabıþ yuöm kalöp rau adog udö, nıbi bı nıpe mıdpım. Anıb

u, nıbi bı rımnab nagı wög gep nıbi bı kale mıdaiun a gımim gası u nıjagmım.

24 Anıb u, añ mam bı. Kale ke nan nıhön nıhön gımim rö mıdaıbe, God kalöp wıñ alöm uda u, adö anıbu nöþ mıdaimim.

25 Pen nıbi udmım aka nıbi udagmım, manö hag nıjbe u hagnıg gabin. Manö anıbi Bı Kub u hagö nıjem kalöp hagabin. Pen nıpe yıþ mög nıjöm udöm wög ke hag la rö, gası nıj aij gem kalöp manö hagnıg gabin anıbi, manö nıjö a gımim nıjmım.

26 Nıbi bı Kraıs nıþ nıj udpun uri mıjör udun uþham mıdnabun u, mıdpım rö nöþ mıdaimim u aij.

27 Kale bı nıbi halö mıdpım gau, nıbi hon gau arö gun yıharıj mıdaiun a gımim gası u nıjagmım. Pen kale bı nıbi halö mıdagpım gau, nıbi udun a gımim gası u nıjagmım.

28 Pen kale bı gau, nıbi udnabım u, nan si nan naij gagnabım. Kale nıbi praj gau, bı udnabım u, nan si nan naij gagnabım. Udmım uþham mıdaimim a gem gası u nıjem kalöp hagabin.

29 Añ mam bı. Mıdpun ñın i mılö padö mıdagnab. Kale nıbi halö mıdpım bı gau, nıbi halö bı mıdagpım rö mıdaimim.

30 Mıþöñ gıpım nıbi bı gau, mıþöñ gagep nıbi bı rö mıdaimim. Mıñ mıñ gıpım nıbi bı gau, mıñ mıñ gagep nıbi bı rö mıdaimim. Nan raubım nıbi bı gau, nan mıdagöp nıbi bı rö mıdaimim.

31 Mıñöñ naböñ ıf i nan gau udmım gıpım nıbi bı gau, gası adö añ anıbu nöþ nıjmım gagmım. Mıñöñ naböñ ıf i ke hain nıbö lınab ñın u söl mıdöp. *

32 Yıþ aij göp u, kalöp marö kub gagnım. Bı nıbi udagpal gau, Bı Kub nıþ gası nıjöm, nan nıhön gınö, Bı Kub nıþ aij gınab a göm, gası u nıjnaböl.

33 Pen bı nıbi udpal gau, nıhön gınö, nıbi yad u nıþ aij gınım a göm, nan mıñöñ naböñ ıf i gası kub nıjöm gö arnab.

34 Anıg gö, nıpe gası mıþöp nıjnab. Pen nıbi bı udagöp u, Bı Kub nıþ nöþ gası añ nöþ nıjnab. Hañ romanı gası rımıd mıdmagö yad magöñhalö Bı Kub nıþ nöþ

* 7:16: 1Pi 3:1 * 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16 * 7:31: 1jn 2:17

ñem, nɪp mɪdmagö lem, wög gɪnam a göm, gasɪ u nöp nɪɲnab. Pen nɪbi bɪ uɪpal gau, nɪhön gɪnö, bɪ yad u nɪp aɪj gɪnɪm a göm, nan mɪnönɲ nabön ɪ i gasɪ kub nɪɲöm gö arnab.

³⁵ Manö hagabin anɪbi, kalöp wɪhö gem hagagabin; kalöp gasɪ nɪɲem, Bɪ Kub nɪp añɪ nöp gasɪ nɪɲöl gɪ, mɪdmagö lö l gɪ mɪdaimim a gem hagabin.

³⁶ Pen bɪ ap yɪharɪɲ mɪdö, nɪp nɪbi dap ñɪlö, yad bɪ wasöke mɪdeinabin a göm, mɪd damöm, hainö nɪbi anɪbu nɪp nɪɲöm, nɪpe mɪd aɪj gagöp, a göm, nɪp mög nɪɲöm uɪnabin a gɪnab u, uɪnɪm. Manö mɪdagöp. Nɪpe nan si nan naij ap gagnab. Nɪbi uɪnab u aɪj.

³⁷ Pen bɪ ap yɪharɪɲ mɪdö, nɪp nɪbi dap ñɪlö, yad bɪ wasöke mɪdem mɪd aɪj gɪnabin a göm, gasɪ adö anɪbu nöp klö gɪ nɪɲ damöm, nɪbi uɪagnabin a gɪnab u, uɪagnɪm. Manö mɪdagöp. Nɪpe u rö nöp gɪ aɪj gɪnab. Nɪbi uɪagnab u aɪj.

³⁸ Anɪb u, nɪbi dap ñɪlö, uɪnɪm u, gɪ aɪj gɪnab. Pen nɪbi dap ñɪlö, uɪagnɪm u, gɪ aɪj yabɪ gɪnab.

³⁹ Nɪbi gau, nugmul kamɪɲ mɪdeinab u, aɪp mɪdeinabil. Umnab u me, am bɪ hainö uɪnabin a gɪnab u, uɪnab; gasɪ nɪpe. Pen uɪnɪg gɪnab u, Bɪ Kub lau adö mɪdöp bɪ ap nöp uɪnab. *

⁴⁰ Pen gasɪ yad nɪɲbin u, nugmul umö, nɪbi yɪharɪɲ adu mɪɪpal rö mɪɪnɪm u aɪj. Nɪpe ñɪñɪ lö l gɪ mɪdöm, mɪd aɪj gɪnab. Yad gasɪ nɪɲbin, God Ana nɪpe yɪp gasɪ ñö nɪɲöl gɪ kalöp manö anɪbi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe gɪpal u ñɪɲun aka wasö?” gɪla

¹ Pen nɪbi bɪ nan piral wip haj nan gau sabe gɪpal gau, nan ap dap pak nan piral anɪb gau kalɪp sabe gɪ ñeinaböl u, ñɪɲun aka ñɪɲagun a gɪmim yɪp hag nɪɲbim u, kalöp pen hagnɪg gabin. “Hon nɪbi bɪ magöɲhalö gasɪ ke ke mɪdöp,” a gɪpim u, nɪɲö nöp hagpim. Pen gasɪ rɪmɪd hon ke nɪɲun, nɪɲ aɪj gɪpun a gɪnabun u, hib hon ke hagno adö arnɪm rö löp. Pen nɪbi bɪ

gau kalɪp mɪdmagö lɪnabun u, klö rɪmnap halö uɪun, Kraɪs haga rö nöp gɪ aɪj gɪno arnab. *

² Pen hon gasɪ nɪɲeb mɪɪpun a gɪpal nɪbi bɪ gau, yɪharɪɲ adö adö nöp nɪɲöm anɪg hagpal. *

³ Nɪbi bɪ God nɪp mɪdmagö lɪbal gau, God nɪpe kalɪp nɪɲöb.

⁴ Pen nɪbi bɪ nan ap dap pak nan piral anɪb gau nɪp sabe gɪ ñeinaböl u, ñɪɲun aka ñɪɲagun? Pen hon nɪɲbun, nan piral sabe gɪpal anɪb gau nan nɪɲö wɪhö, u nan yɪharɪɲ. Hon nɪɲbun, God añɪ nöp mɪdöp. *

⁵ Nɪbi bɪ rɪmnap, god iru nöp, bɪ kub iru nöp kumi kabö adö laɲ abe mɪnönɲ nabön ɪ i abe mɪɪpal, a göm gasɪ u nɪɲbal.

⁶ Pen God hon u añɪ yabɪ mɪdöp. Nɪpe Bapi hon nan gau magöɲhalö gɪ lö mɪdöp. Nɪpe mɪdö nɪɲöl gɪ me, hon mɪɪpun. Bɪ Kub Jɪsas Kraɪs u, u rö nöp añɪ nöp mɪdöp. Nɪpe mɪdö me, God nan gau magöɲhalö gɪ lö mɪdöp. Nɪpe mɪdö nɪɲöl gɪ me, hon mɪɪpun. *

⁷ Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö anɪbu nɪɲagpal. Nagɪ adö u aɪj, nagɪ adö u naij, a göm nɪɲ aɪj gagal. Anɪb u, god piral gau nɪp nan pak sabe gɪ ñɪbal nan u ñɪɲöm, nɪhön gɪnɪg god piral ñɪbal nan ñɪɲbun a göm gasɪ iru nɪɲnaböl.

⁸ Pen nan asi masɪ gɪnabun aka halöwa lö ñɪɲnabun u, God nɪɲö, manö mɪdagöp.

⁹ Pen kale nɪbi bɪ nɪɲ aɪj gɪpim gau, nan ap ñɪɲno, añ mam hon nɪɲ aɪj gagal gau nɪɲöm ap lug paköl rö löp a gɪmim gasɪ u nɪɲöl gɪmim nan ñɪɲmim. *

¹⁰ Nɪhön gɪnɪg: kale nɪbi bɪ nɪɲ aɪj gɪpim gau, am god piral sabe gɪpal ram raul mɪgan u ammim, nan ñɪɲbe, nañɪn namam nɪɲ aɪj gagal gau, ap kalöp nɪɲöm, kale u rö nöp ñɪɲöl rö löp.

¹¹ Anɪb u, kale nɪɲ aɪj gɪpun a gɪmim gɪpe, nañɪn namam Kraɪs uɪnabin a göm uma ap gasɪ mɪlö lö l göm u rö nöp nan anɪbu ñɪɲöm, ap lug paknab. *

* 7:39: Ro 7:2-3
14:13-15; Gal 5:13

* 8:1: Ap 15:29
* 8:11: Ro 14:15,20

* 8:2: Gal 6:3

* 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4

* 8:6: Ep 4:5,6

* 8:9: Ro

¹² Kale anig geinabim u, adö anibu nöp nañ+n namam kale gau niñöm, adan aij mai, adan naj mai, niñ aij gagnaböl. Anib u, kale nañ+n namam gau kalip nan si nan naj gimim, Kraiss nip nan si nan naj ginabim.

¹³ Anib u, nan niñeb rimnap niñnö, añ mam ap niñöm ap lug pakeinab u, yad nan yuö rimnap niñagnabin; yiharini hat+ maj nan niñem umnabin. *

9

Pol pe udagmidöp u nip aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep bi ap midpin. Yad Bi Kub hon Jisas nip amgö yad ke niñnö. Kale Bi Kub niñi bi niñpe midpim u, yad Bi Kub nip wög gem, manö aij niñpe u hag niñnö, niñ udmim me, niñi bi niñpe midpim. Anib u, nan ap yip adan wamagöp. *

² Yad Jisas manö ud arep bi ap midpin u, pen niñi bi rimnap yip niñöm, Pol Jisas manö ud arep bi ap midöp, a göm niñagnaböl. Pen gasi yad niñbin, kale niñi bi gau, niñö nöp Pol Jisas manö ud arep bi ap midöp a gimim niñbim. Niñi bi gau pen, kale Bi Kub niñi bi niñpe midpim u niñeinaböl u, niñö nöp Bi Kub niñpe ke Pol manö niñpe ud arep bi ap hag lö midöp, a ginaböl. *

³ Niñi bi rimnap yip manö kub hagpal gau kalip, pen anig hagabin.

⁴ Kalöp wög gi niñbin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akanj *

⁵ Wög kalöp gipin rö, yad pen niñi Jisas nip niñ udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag niñ ajöl gi, nan niñjul rö lagöp akanj Bi Jisas manö ud arep bi rimnap abe, Bi Kub niñmam hain niñpe gau abe, Pida abe, pör niñi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag niñ ajmidal.

⁶ Aka Banabas hol miñhön nöp mani wög gul nan niñnabul?

⁷ Bi ami gau wög gipal rö, nan kale ke ulhai niñagpal. Kalip nan niñlö niñbal. Bi wain wög gi yimbäl gau, yimbäl rö, wain

magö rimnap ral dapöm niñbal. Bi kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci rimnap udöm niñbal.

⁸ Manö hagabin anibu niñbe, niñi bi gau gasi niñbal rö nöp hagab a ginabim rö löp. Pen lo manö adö anibu nöp hagab me.

⁹ God Manö u, Mosiss adini ap kali kliñ riköm haga,

“Kale kaj kau gau pañid dapim, wid hon abhib jaklö, magö u ke löm, cög u ke löm ganj a gimim dap libe wög gilö niñöl gi, maj miñgan kale u nagi li ribik gagmim. Wög ginaböl rö rimnap niñnaböl,” a ga.

Pen God niñpe kaj kau gau gasi niñöm manö anibu hagaga. *

¹⁰ Hanip niñi bi gasi niñöm haga. Niñi bi wög klö yab+ göm wög yimbäl gau, niñi bi wög klö göm nan ral daubal gau, wög gipal rö kalip rimnap niñlö niñöl gi, aij a gö niñöl gi wög göl a ga. *

¹¹ God manö hagöp nan aij u midmagö an kalöp dan yimbun u rö, kale pen nan miñnön nabön it i midöp rimnap hanip ral dap niñnabim u aij. *

¹² Pen bi rimnap kalöp manö aij u hag niñlö, mani nan gau niñbim rö, Banabas hol bi miñhau kalöp pör hag niñmidul u, halip bi niñagnabim akanj

Pen kalöp hag niñblop, mani nan gau udblop, pen niñi bi rimnap niñöm hagblap, “Mani nan a gi asib göl gi ajabil u, pen piral limil, ‘Kraiss manö aij u hag niñ ajabul,’ a gipil,” a giblap. Anig rö anibu niñjul, Kraiss manö aij u niñagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau niñöl gul, Kraiss manö aij u hag niñ ajpul. *

¹³ Pen kale niñbim: bi God sabe gep ram raul miñgan wög gipal gau, nan God nip dap niñbal gau rimnap udöm niñbal. Bi God wög göl gi, yaur wal bid adö pak sabe gipal gau rimnap udöm niñbal. *

¹⁴ Anib unbö rö nöp, Bi Kub hagö, manö aij niñpe hag niñnaböl niñi bi gau, kalip pen nan kale Bi Kub nip niñeb rimnap niñnaböl,

* **8:13:** Ro 14:21 * **9:1:** Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9

1Di 5:18 * **9:10:** 2Di 2:6

* **9:11:** Ro 15:27

* **9:12:** Ap 20:34; 2Ko 11:9

* **9:2:** 2Ko 3:2-3

* **9:4:** Luk 10:8

* **9:9:** Dud 25:4;

* **9:13:** Dud 18:1-3

* **9:14:** Mad

10:10; Luk 10:7; Gal 6:6

dam nan ñiñeb nan kale gau rauöm, mid aij göl gi wög anibu geinaböl. *

15 Pen kalöp Kraiss manö aij u hag ñi ajnö udpim rö, mani nan ñiñeb kale rimnap udagpin u yip aij yabıl göp. Miñi köp kalı kliñ rikabin i, nan kale rimnap udnam a gem hagagabin. Wasö yabıl! Mani yad ke wög gem, nan rau ñiñnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rimnap udagnabin.

16 Pen manö hag ñi ajmidin anibu, gasi yad ke hag ñi ajagmidin. Wög Bi Kub nip gimidin anibu, nipe ke gimön a ga rö nöp gimidin; gasi yad ke niñem gagmidin. Anib u, yad Jisas manö aij u arö ginam rö lagöp; hag ñöl gi nöp mideinabin. *

17 Gasi yad ke niñem Jisas manö aij u hag ñibnep, yad nan aij rimnap udbnep. Pen gasi yad ke wasö, Bi Kub hagö, manö aij nipe hag ñabin u rö, yad yiharıñ wög yip hag la u gabin.

18 Anib u, yad nan aij udagem, kalöp yiharıñ hag ñimidin u, yad nan nihön nihön pen udnam? Pen udmidin u, mani nan rimnap udagem, Jisas manö aij u hag ñinö, nıbi bı gau kale nan rimnap ñagöm, yiharıñ manö aij anibu niñöm, Jisas nip niñ udnaböl, a gi gasi u nöp niñmidin; pen yad udmidin me u.

19 Yad, bı rau dap lılo, nagı wög gıpal rö bı ap midagpin u pen nıbi bı iru nöp God lau adö mideilan a gem, nıbi bı ram mınöñ ke ke gau midpal magöñhalö kalıp nagı wög gep bı ap rö midpin.

20 Juda kai midpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, kale gimıdal adö u nöp gimidin. Yad lo Mosıs kalı kliñ riköm haga anibu niñem hain gagabin u pen Mosıs kalı kliñ rıka lo anibu hain gıpal nıbi bı gau midpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, yad lo manö anibu u rö nöp hain gimidin. *

21 Pen nıbi bı lo manö u niñagpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö niñ udlan a gem, nıbi bı lo manö niñagpal gau gıpal rö gimidin. Pen anıg gem, hałowalö

göl gi God lo manö u arö gagpin; Kraiss lo manö u hain gimidin.

22 Nıbi bı Kraiss niñ ud pidön gal an u amem, Kraiss manö u hag ñinö niñ udlan a gem, manö kal manö klö wasö, manö hain nöp hag ñimidin. Anib u, nıbi bı ke ke midpal rö, rimnap Kraiss nip niñ udlö, kalıp ud kamıñ yunım a gem, kalıp aip midem, kale gimıdal rö nöp gimidin. *

23 Gimidin anibu, Kraiss manö aij u hag ñi aij ginö, nıbi bı nip niñ udlö, nipe kale aip yad aip ud kamıñ yunab, a gem, anıg gimidin.

Klö yabıl gıno areinab me, mid aij yabıl ginabun

24 Kale niñbim: nıbi bı resıs gıpal gau iru nöp resıs gıpal, pen bı añı ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. Anib unbö rö, kale u rö nöp klö gimim, adan dip am aij gimim, nan aij udnabim.

25 Nıbi bı resıs göm, nöd amjakun a göm gasi u niñbal gau, ası ması gi aij göm, pör klö göm eksais gi dam dam, hainö resıs ginaböl. Usajıl bad pör midep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anıg gıpal. Pen hon usajıl bad pör midep udun a gun, anıg gıpun. *

26 Anib u me, yad resıs gimidin u, ke gau niñagpin; adan arnıg gıpin mıgan u nöp niñem, dip nöp gem armidin. Pen bı yiharıñ hałpi ñöm pen pen pakpal gau, hałowalö pakagpal, niñ aij göm pakpal rö u gıpin.

27 Pen yad hañ romanı gasi rimıd yad ke klö kal gem eksais gi aij gimidin. Anıg gem, nıbi bı gau kalıp Jisas manö aij u hag ñinö, Jisas niñ udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anıg ginö armıdöp. *

10

Apıs bac bı gau gıla u hauł gagun

1 Pen añ mam bı. Apıs bac ilan hon gau aiud u hauł gagmim. God kumi bad rö löm, kalıp rarö rauöm abad midö, magöñhalö kamıñ arla. Kale ñıg solwara Atı a gal

* 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5 * 9:27: Ro 8:13; 13:14 * 10:1: Eks 13:21-22; 14:22-29

aula u, God nipe gö, ñig anibu ñi gi lap lap arö, magöñhalö böñ lai kamñj aula. *

² Kale magöñhalö Mosıs aip jim ñöl midöm, kumi bad au abe, ñig solwara au abe, ñig pakla.

³ Nibi bi anib gau magöñhalö, God ñim+döp nan u ñinmidal. *

⁴ Nibi bi anib gau magöñhalö, God ñig ñim+döp u ñinmidal. God kabö ap ña, kalöp aip areia nñöm ñig anibu kabö an au nibö auö ñinmidal. Kabö anibu me Kraıs nöp. *

⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau ñinñi laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip mlö iru nöp ram mñnöh kabö nöp an gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac itañ bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd nibö pör midmagö gasi rimid kale nan si nan naj gau nñeila rö gagöl a göm ga. *

⁷ Apıs bac itañ bi gau rimnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosıs adñ ap kalı kñiñ rıka manö anibu hadö nñbim: "Asiköm nan nññöl gi, ñig nññöl gi, urak kugom ral hañi ñöm gılö aröp," a gıla. *

⁸ Pen rimnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö gılö arö nññöl gi, ñin añi ap dwedi dri dausan (23,000) nibi bi um hakla. *

⁹ Kale rimnap Bi Kub nip azeb azeb ñim+dal; hon unbö rö gagun. Nibi bi anib gau anig geila u, God nipe gö re hauat gau kalip hua hadö umla. *

¹⁰ Kale rimnap God nip hag jum+dal; kale u rö anig gagmim. Nibi bi anib gau anig geila u, God ejol nibi bi al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. *

¹¹ Pen God nipe apis bac itañ bi gau anig ga u, nibi bi rimnap gau nññöm, gasi nññ aij göm, anig unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga anibu, God Manö u kalı kñiñ rıköm hagla u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, Kraıs kauyan ado gi aunab a gun abad midpun ñin i, gasi nññ aij göm,

apis bac itañ bi gau gi naj gıla rö gagöl a göm, bi manö hagep nipe gau kalip gasi ñö, God Manö adñ ap kalı kñiñ rıkla. Hon God Manö adñ anibu amgö li nññun hadö nññbun.

¹² Pen nibi bi ke nññ aij gipun a gipim gau, ap lug pakun rö löp, a gimim, nññ aij gimim.

¹³ Nan si nan naj gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöp gagöp; nibi bi gau iru nöp kalip u rö nöp anig göp. Pen God nipe nan nññöh nññöh hagnab u, hagnab rö nöp ginab. Anib u, kalöp abad mid aij gö, Seden apöm, nan si nan naj göl a göm, kalöp gasi naj rimnap ñeinab u, God nipe gö, rapin ginim rö lagnab. Seden kalöp gasi naj rimnap ñinab u, God nipe adan ap yameinab, adan anibu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö adñ añi ñinmidun u me, hañ roman añi nöp midpun

¹⁴ Anib u, nibi bi nññeb aij yad gau. Nan piral gau, nan yñharñ gau, sabe gagmim.

¹⁵ Kale nibi bi gasi rimid halö midpim u me, manö hagnig gabin i, manö nññö aka gimim, kale ke nññmim.

¹⁶ Hon magum gun, ñig kap u udun, God nip aij a gun ñinmidun u, Kraıs hagape nipe ñinmidun. Pen bred magö ud jö gi ñinmidun u, Kraıs hañ roman nipe ñinmidun. *

¹⁷ Hon nibi bi iru nöp midpun u pen jim ñöl midun bred magö adñ añi ñinmidun u me, hañ roman añi nöp midpun. *

¹⁸ Pen Juda kai gipal u nññbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God nip sabe gi ñim+dal. Pen kale nöd gasi adö añi ap gasi nññöm, aip jim ñöl meme sipsip nan anibu pak sabe gi ñim+dal; hainö nibi bi anib gau aip jim ñöl adñ rimnap ñinmidal. *

¹⁹ Pen yaur wal nan gau god piral nip sabe gi ñibal u, god piral anibu nan yabñ hagagabin; u nan yñharñ. Mñnöh ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap gi löm, sabe gim+dal nan piral anib

* 10:3: Eks 16:35 * 10:4: Eks 17:6; Nab 20:11 * 10:5: Nab 14:29-30 * 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34 * 10:7: Eks 32:6 * 10:8: Nab 25:1-9 * 10:9: Nab 21:5-6 * 10:10: Nab 16:41-49 * 10:16: Mad 26:26-28 * 10:17: Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6

gau, nan yabił a gem hagagabin; nan piral anıb gau yıharıñ mınöñ, mab adıñ, kabö gol adıñ nöp. *

20 Pen kalöp hagabin: nıbi bı God nıp nıñagpal gau, nan piral anıb gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö bıd adö u lun, a geinaböl u, kale kıkaki wıp haj wıp ana kabö adıñ mab adıñ yuau nan gau sabe göm pakmıdal; God nıp sabe gı pakagmıdal. Anıb u nıñem, kale yaur wal nan kıkaki nıp sabe gı pak nıbal yaur wal nan gau nıbi bı gau aıp jım nöl nıñmim, kıkaki kai aıp jım nöl mıdeinabim a gem, kalöp manö anıbi hagabin. *

21 Krais nıbi bı nıpe aıp magum gımim, Bı Kub nıg nıpe aıp nıñmim, ammim kıkaki nıg nıpe aıp nıñmim rö lagnab; Bı Kub nan nıpe aıp nıñmim, ammim kıkaki nan nıpe aıp nıñmim rö lagnab. *

22 Anıg geinabim, Bı Kub nıp ałeb ałeb nıñmim gınabim. Kale nıbi bı kłö mıdagöp, Bı Kub bı kłö yabił nıp anıg geinabim u, hanıp pen ilön nıagnım, a gıpim akan *

23 Kale rımnap hagpım, “Hon nıñön nıñön gun a gınabun u, gınabun; u manö mıdagöp,” a gıpım. Me pen adö rımnap geinabun u, pen hanıp gı naij gınab. Kale hagpım, “Hon nıñön nıñön gun a gınabun u, gınabun; u manö mıdagöp,” a gıpım. Pen adö rımnap geinabun u, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau kalıp nan aij ap gı nıagnab. *

24 Hon ke mıd aij gınabun a gun adö u nöp nıñun gagun; nıbi bı rımnap kalıp gası nıñun, kale mıd aij göl a gun adö u nöp nıñun gun. *

25 Kale yaur wal nan pak dam maker laiöl u, kıkaki wıp haj nan gau pak sabe gı dap maker lıbal aka gımim, gası iru nıñmim, kalıp hag nıñagmim. Hałöwałö rau nıñmim.

26 Nıñön gınıg: God Manö u Depid nıpe adıñ ap kalı kłıñ rıköm haga, “Ram mınöñ ıł i abe, nan mınöñ naböñ ıł i mıdöp nan gau abe, magöñhalö Bı Kub nan nıpe mıdöp,” a ga. *

27 Pen nıbi bı Krais lau adö mıdagpal rımnap kalöp, “Aube nan nıñun,” a gaiöl, ram kalıp arun a gaibe u, gası iru nıñmim aragmim. Am kalıp aıp asıkmim, kale yaur wal nan gau dam adıñ kalöp nıñaböl gau, kıkaki wıp haj nan gau pak sabe gı dap nıaböl aka gımim, gası iru nıñmim, kalıp hag nıñagmim. Nan nıñeb kalöp nıñaböl rö hałöwałö ud nıñmim.

28 Pen nıbi bı rımnap apöm kalöp ha-gaiöl, “Nan anıbu kıkaki wıp haj nan gau pak sabe gı dap lıbal,” a gaiöl u, rık nıñmim, hon nıñno, nıbi bı hanıp hag nıajal gau gası iru nıñnaböl, a gımim, arö gımim. Wasö u, gası magö kale anı dan, u aij u naij hagab gası magö anıbu, dui gınab. *

29 Pen gası magö kalpe hagagabin; nıbi bı rımnap kalöp hag nıñaböl gau, gası magö kale anı dan mıdöp anıbu naij gınab a gem, hagabin.

Pen gası magö yad ke nıñem, nan nıñön nıñön gınam a gınabin u, gınabin; nıbi bı ke gası magö kale nıñem, anıg gıgnam, a gıgnabin.

30 Nan nıñeb anıb gau, God nıp aij a gem nıñnabin u, nıñön gınıg nıbi bı rımnap yıp manö hag gınaböl? *

31 Anıb u, nan nıñnıg gınabim aka nıg nıñnıg gınabim aka nan nıñön nıñön gınıg gınabim, God hib nıpe adö arnım a gımim gası u nöp nıñmim gımim. *

32 Pen Juda nıbi bı gau aka Grik nıbi bı gau aka Krais lau adö mıdpal nıbi bı gau nıñlö, aij gıgnım adö u gagmim. *

33 Yad gımıdin adö u, yıp ke aij gınım adö u gagmıdin; nıbi bı gau iru yabił nöp Jisas manö aij u nıñ udlö, kalıp ud kamıñ yunım, a gem, adö u nöp gımıdin. *

11

1 Anıb u, yad Krais göp adö u nıñem gıpin rö, kale u rö nöp yad gıpin adö u nöp nıñmim gımim. *

Nıbi bı God nıp sabe gınıg magum gein-aböl u, kale nıñön rö mıdöl

* 10:19: 1Ko 8:4 * 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Dud 32:21 * 10:23: 1Ko 6:12
* 10:24: Ro 15:1-2 * 10:26: Sam 24:1 * 10:28: 1Ko 8:7 * 10:30: 1Di 4:4 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Ro 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16

² Yad nan n̄hön n̄hön ḡm̄idin u n̄ñ dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag ñ̄n̄ö u, n̄ñ dammim, n̄ñöl ḡ nöp m̄dmim ḡpim u, kalöp n̄bi b̄ aij yab̄t̄ a gabin.

³ Pen m̄ñi hagn̄g gabin i, n̄ñmim. B̄i gau nab̄c kale Krai; n̄bi gau nab̄c kale nugmul b̄i; Krai nab̄c n̄pe God. *

⁴ Pen b̄i gau nab̄c kale pātu göm, God n̄p sabe göl ḡi, aka n̄bi b̄i gau kal̄p God Manö hag ñ̄l ḡi geinaböl u, nab̄c kale dap lugnaböl.

⁵ Pen n̄bi gau nab̄c kale u waiö m̄dö n̄ñöl ḡi, God n̄p sabe göl ḡi, aka n̄bi b̄i gau kal̄p God Manö hag ñ̄l ḡi geinaböl u, nab̄c kale dap lugnaböl. N̄bi ap an̄g geinab u, n̄bi nan naij ḡinab nable gāñ a göm umagö böñ nöp r̄ikl̄ö nable ḡinab u, u rö nöp l̄inab.

⁶ Pen n̄bi ap umagö pātu gagnab u, umagö n̄pe u r̄ik sösöl lep; wasö u r̄ik yuö lep. Pen an̄g göl nable göp a gain̄m u, umagö n̄pe pātu ḡin̄m.

⁷ B̄i gau, God kal̄p n̄pe ke rö ḡi lö m̄dpal u rö, nab̄c kale u pātu gagöl. Pen n̄bi gau, God kal̄p b̄i rö ḡi lö m̄dpal. *

⁸ God n̄bi r̄igl̄öm k̄id u udöm, b̄i ḡi laga; b̄i r̄igl̄öm k̄id u udöm, n̄bi ḡi la. *

⁹ Pen n̄bi ke halö m̄döp u naij göp a göm, nugmul n̄p ḡi laga; b̄i ke halö m̄döp u naij göp a göm, n̄bin n̄p ḡi la.

¹⁰ Adö an̄bu, n̄bi nab̄c pātu göl ḡi m̄deinab. An̄g ḡinab u, n̄bi b̄i n̄ñöm, n̄bi an̄bu manö n̄ñab, a ḡinaböl. An̄g ḡinab u, ejol gau n̄ñl̄ö nable gagnab.

¹¹ Pen n̄ñ aij ḡimim. B̄i Kub amgö ilö u, n̄bi ke halö m̄dagöp; b̄i ke halö m̄dagöp. God n̄pe n̄bi abe b̄i abe m̄hönögöl ḡi la.

¹² God b̄i r̄igl̄öm k̄id u udöm, n̄bi ḡi la u pen m̄ñi n̄bi gau ñ̄i yag daulö n̄ñöl ḡi, majö ḡi kub göm, b̄i l̄inaböl. Pen magöñhalö God n̄pe īl añ̄i an̄bu nöp m̄döp.

¹³ Pen n̄bi gau nab̄c kale waiö m̄dö n̄ñöl ḡi, God n̄p sabe ḡinaböl u, aij ḡinab aka, kale ke n̄ñim.

¹⁴ God n̄pe aige göm b̄i ḡi löm, n̄bi ḡi löm, ḡi la u n̄ñmim r̄ik n̄ñnabim u, b̄i gau

umagö m̄lö m̄deinab u naij ḡinab,

¹⁵ pen n̄bi gau umagö m̄lö m̄deinab u aij ḡinab u, a ḡimim n̄ñnabim. Umagö m̄lö nab̄c pātu gāñ a göm, God umagö m̄lö n̄bi gau ñ̄a.

¹⁶ Pen n̄bi b̄i r̄imnap manö hagabin adö an̄bi n̄ñöm, manö m̄dain̄m u, yad manö an̄bi nöp hagn̄g gabin. Yad pör an̄g unbö rö nöp ḡipin. N̄bi b̄i Krai lau adö m̄dpal ram m̄n̄öñ gau magöñhalö an̄g unbö rö nöp ḡipal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagn̄g gabin i, kalöp manö aij r̄imnap hagnam rö lagöp. N̄hön ḡin̄g: kale Krai lau adö m̄dpim n̄bi b̄i gau aip magum ḡim̄dim u, añ̄ mam kale gau gas̄t̄ n̄ñmim, ḡi aij gagm̄dim.

¹⁸ Pen n̄bi b̄i r̄imnap ȳip hagla n̄ñnö, kale Krai lau adö m̄dpim n̄bi b̄i ammim magum ḡim̄dim ñ̄in u, kale as̄ik ke ke l̄im̄dim. An̄g hagpal u, kale r̄imnap an̄g ḡim̄dim a gem n̄ñbin. *

¹⁹ Pen gas̄i adö ke ke n̄ñmim ḡipe arab an̄bu, n̄bi b̄i gau Krai n̄ñ ud p̄idöñ ḡipal, pen n̄bi b̄i gau Krai n̄ñ ud p̄idöñ gagpal, a gun, waiö n̄ñnabun.

²⁰ Krai n̄bi b̄i n̄pe aip magum ḡimim nan ñ̄ñm̄dim an̄bu, B̄i Kub ñ̄ñ nan j̄im ñ̄l ñ̄ñmim a ga rö ñ̄ñagm̄dim; p̄iral adö u ḡim̄dim.

²¹ Kale nan ñ̄ññg aum̄dim u, kale nöd apim añ̄ mam auagnaböl gau gas̄t̄ n̄ñmim abadagm̄dim. Nöd auaiöl u, ñ̄ñ wain nan gau iru nöp abönamö ñ̄ñöm ñ̄ñ hakm̄dal. An̄g göl, n̄bi b̄i r̄imnap hainö aulö k̄iyö l̄im̄döp; n̄bi b̄i r̄imnap nöd apöm ñ̄ñ wain iru ñ̄ñl̄ö haūl alm̄döp.

²² Pen ram kale m̄dagö, magum gep ram u ammim, nan ñ̄ñöl ḡi, ñ̄ñ ñ̄ñöl ḡi ḡipim akan̄ Aka, kale God n̄bi b̄i n̄pe m̄dpim u, nan ȳhar̄ñ rö löp akan̄ Kale an̄g ḡimim, n̄bi b̄i nan m̄dagöp gau hag jum̄dim. An̄g ḡim̄dim u, kalöp n̄hön hagnam? Kalöp n̄bi b̄i aij a ḡinam? Wasö yab̄t̄! Kalöp an̄g hagagnabin.

²³ B̄i Kub ȳip manö hag ñ̄a u, yad kalöp hag ñ̄n̄ö: B̄i Kub Jisas, b̄i n̄p kain ga ñ̄in u, ram duga magö u, bred magö ap uda.

* 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23 * 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8: Jen 2:18-23 * 11:18: 1Ko 1:10-12

²⁴ Bred magö ap udöm, God nɪp aij a göm, adɪŋ adɪŋ ud jö göm adɪŋ bɪ nɪpe gau kalɪp ñöl gɪ haga, “Hañ romanɟ yad kalöp ñabin i. Anɪg gɪmim, yɪp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimim,” a ga.

²⁵ Pen nan ñɪŋ hakeila, ñɪg wain kap u u rö nöp ud God nɪp aij a göm, kalɪp ñöl gɪ haga, “Ñɪg wain kap anɪbi, yad umem hagape yad lugö, nɪbi bɪ gau God aip jɪm ñöl rö lɪnab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñɪg wain kap anɪbi hainö ñɪŋmim, anɪg unbö rö nöp gɪmim, yɪp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimim,” a ga. *

²⁶ Anɪb u, Jisas ado gɪ auagöp ñɪn i, bred magö u abe ñɪg wain kap u abe ñɪŋöl gɪ nöp mɪdeinabim u, Jisas hanɪp a göm uma manö aij anɪb u, nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hagnabim. Anɪg gɪmim, pör ñɪŋ mɪdpe mɪdpe, nɪpe ado gɪ aunab arö gɪnabim.

²⁷ Pen nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ aij nɪŋöm wasö, Bɪ Kub bred adɪŋ ñɪg wain kap hałöwałö ud ñɪŋeinaböl u, Bɪ kub hanɪp a göm umöb hañ romanɟ hagape nɪpe u, nan yɪharɪŋ rö lö, anɪg gɪnaböl. God nɪŋö, kale Kraiss hañ romanɟ hagape nɪpe u nan si nan naj gɪnaböl; manö kub nɪŋnaböl. *

²⁸ Anɪb u, aigeg rö mɪdpim u, nöd hibur gasɪ mɪdmagö aŋ kale dan ke nɪŋmim asɪk aij gɪmim, hainö bred wain u ud ñɪŋmim.

²⁹ Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ an bred ñɪg wain u Jisas hañ romanɟ nɪpe u a gɪ gasɪ nɪŋöm wasö, hałöwałö bred wain a göm ud ñɪŋeinaböl gau, nan si nan naj göm manö kub nɪŋnaböl.

³⁰ Adö anɪbu nöp, nɪbi bɪ kale rɪmnap masös göm, nan göm göp; rɪmnap böŋ nöp umbal.

³¹ Anɪb u, aigeg rö mɪdpun u, nöd hibur gasɪ mɪdmagö aŋ hon dan ke nɪŋun asɪk aij gun, hainö bred ñɪg wain ud ñɪŋeinabun u, nan si nan naj gun manö kub nɪŋagnabun.

³² Pen hon nan si nan naj geinabun u, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun rö, Bɪ Kub hanɪp rɪmɪd uknab. Rɪmɪd ukö me, gasɪ nɪŋun, nɪbi bɪ mɪnön nabön ił i hałöwałö nan si nan naj gɪpal gau aip mab ke inab ka mɪgan yan aragnabun. *

* 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13 * 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

³³ Anɪb u, añ mam bɪ yad, kale nan ñɪŋnɪg aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasɪ nɪŋmim abadmim, jɪm ñöl ñɪŋmim.

³⁴ Pen kalöp rɪmnap kɪyö lɪnab u, ram kale gau nan ñɪŋmim aumim. Wasö u, hałöwałö gɪnabim u, manö kub udnabim.

Manö adɪŋ rɪmnap, hainö mɪdpim u amem, hag ñɪ aij gɪnabin.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bɪ. God Ana nɪpe nan aij hanɪp añɪ añɪ ke ke ñöb u, mɪñi manö anɪbu kalöp hag ñɪ aij gɪnɪg gabin.

² Kale nɪŋbim: nöd Kraiss nɪp nɪŋ udagmim mɪdmɪdim ñɪn u, mɪnön, mab adɪŋ, kabö gol, nan gau ud gɪ lɪbal nan gasɪ mɪdagöp anɪb gau, gasɪ kalöp tɪp gö, nan piral anɪb gau sabe göl gɪ mɪdmɪdim. *

³ Anɪb u, yad kalöp hagabin, God Ana nɪbi bɪ kalɪp aip aŋ dan mɪdeinab u, Jisas nɪp manö naj hagöm hag juep rö lagnab. Pen nɪbi bɪ an, Jisas Bɪ Kub yad a gɪnab u, Ana Uɪ nɪp aip aŋ dan mɪdö nɪŋöl gɪ anɪg hagnab. *

⁴ God Ana nɪpe nan aij aij añɪ añɪ ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab anɪbu nɪpe Ana añɪ yabɪł mɪdöp. *

⁵ Wög adö añɪ añɪ ke ke gɪpun u pen Bɪ Kub nɪp wög gɪpun u nɪpe Bɪ Kub añɪ yabɪł mɪdöp.

⁶ Nan aij ke ke udun wög adö añɪ añɪ ke ke gɪpun u pen God añɪ yabɪł u nɪpe ke gö, hon añɪ añɪ wög adö ke ke gɪno arab.

⁷ God Ana hanɪp nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke gɪpun anɪbu, Kraiss lau adö mɪdpal nɪbi bɪ gau ud aij gun gɪ aij gɪno, nɪbi bɪ nɪpe magönhalö mɪd aij gɪlan a göm göp.

⁸ God Ana nɪpe hanɪp nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ aij ñö, gasɪ nɪŋ aij gun Kraiss manö aij u nɪbi bɪ gau hag ñɪbun. Pen Ana añɪ anɪbu nɪpe hanɪp nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ aij ñö, Kraiss manö aij u ił u gasɪ nɪŋ kɪd hiıkun nɪbi bɪ gau hag ñɪ aij gɪpun.

⁹ Ana añi anibu hanip rimnap gasi aij ñö, Kraiss nup niñ ud pidöñ yabii gipun; Ana añi anibu hanip rimnap gasi aij ñö, niñi bi rimnap nan göp gau gino kamñ löp.

¹⁰ Ana hanip rimnap nan gagep rö gilañ a göm pidöñ u ñöb. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, God manö niñe ke hagab manö anibu niñun niñi bi gau waiö hag ñibun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, God Ana aka ana ke niñö ap kalip abañ alö hagaböl u niñbun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabii ke ke gau niñö nöd niñagmidun yinid magö anibu nöp niñun hagpun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabii ke ke haglö niñun, ado gun niñi bi gau kalip hag ñibun.

¹¹ Pen God Ana añi yabii midöp u, gasi niñe ke niñöb rö, hanip niñi bi añi añi nan aij ke ke ñö niñöl gi, wög adö ke ke gino arab. *

Kraiss hañ roman niñe añi nöp midpun

¹² Hañ roman hon añi yabii midöp u pen adñ adñ ke ke iru nöp midöp. Adñ adñ ke ke anib gau magöñhalö aip jim ñöl hañ roman añi nöp midöp. Kraiss abe anig unbö rö midöp. *

¹³ Anig unbö rö nöp, hon Juda niñi bi gau abe, Juda niñi bi wasö gau abe, niñi bi niñi bi rimnap kalip nagi wög gipal gau abe, niñi bi gasi kale ke niñöm gipal gau abe, God Ana añi anibu nöp hanip magöñhalö pak ñö, Kraiss hañ roman niñe añi nöp midpun. God niñe Ana añi anibu nöp hanip ñöb midmagö añ hon dan midöp. *

¹⁴ Hañ roman hon añi yabii midöp u pen adñ adñ ke ke iru nöp midöp.

¹⁵ Ma kid u, niñ kid u niñöm, yad niñ kid midbnep u aij, pen ma kid midpin u rö, hañ roman adñ ap midagpin, a geinab u, hon ma kid anibu hañ roman adñ ap midagöp, a gun hagagnabun.

¹⁶ Rimid u, u rö nöp, amgö u niñöm, yad amgö midbnep u aij, pen rimid midpin u rö, hañ roman adñ ap midagpin, a geinab u, hon rimid anibu hañ roman adñ ap midagöp, a gun hagagnabun.

¹⁷ Pen hanip gi la niñ u, amgö gau magöñhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rimid pak niñbnop? Pen rimid magöñhalö nöp gaiböp u, aige gun hañ niñbnop?

¹⁸ Pen God gasi niñe ke niñöm, hañ roman adñ adñ ke ke magöñhalö gi li aij ga.

¹⁹ Adñ adñ ke ke midagböp u, hañ roman u rö nöp midagböp.

²⁰ Anib u me, adñ adñ ke ke iru nöp midöp pen magöñhalö aip jim ñöl hañ roman añi nöp midöp.

²¹ Pen amgö u, niñ kid u niñ, “Niñön ginig yad aip midpan? Wög ne ap midagöp,” a göm, asik am ke nöp midöm, mid aij gagnab. Nabic cög magö u, u rö nöp, ma kid u niñ, “Niñön ginig yad aip midpan? Wög ne ap midagöp,” a göm, asik am ke nöp midöm, mid aij gagnab.

²² Pen hañ roman adñ rimnap klö midagöp, a gun gau, wög kale abe midöp. Asik ke ke lö, hañ roman mid aij ginim rö lagöp.

²³ Pen adñ anibu adñ yiharñ a gipun adñ gau, gasi niñ aij gun, waiñ rñb adñ gi aij gipun. Pen adñ anibu adñ niñagep a gipun adñ gau, gasi niñ aij gun, waiñ rñb adñ gi aij gun.

²⁴ Pen adñ anibu adñ aij a gipun adñ gau, gasi niñ aij gun, ke gagpun. Pen God niñe ke hañ roman adñ adñ gau udöm, adñ anibu adñ yiharñ a gipun adñ gau, ud aij yabii göm, adñ magöñhalö gi jim ñö, hañ roman añi nöp midöp.

²⁵ Anib u, hañ roman añi nöp midöm, asik ke ke lagöm, niñi bi niñe rimnap aip adñ adñ rö midöm, pen pen midmagö löl.

²⁶ Pen adñ ap marö gainim, adñ rimnap magöñhalö abe marö ginab; pen adñ ap niñ hib haglö adö arainim u, adñ rimnap magöñhalö abe miñ miñ ginaböl.

²⁷ Pen kale magöñhalö Kraiss hañ roman niñe midpin. Hañ roman niñe u gö kale añi añi adñ adñ midpin. *

²⁸ Niñi bi il niñe midpun añ u, niñe hanip hag löp rö wög ke ke gipun. Nöd u, rimnap Jisas manö ud arep bi gau midpun; yigwö añ niñö u, Jisas manö aij u

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17 * 12:13: Gal 3:28 * 12:27: Ro 12:5

hag ñeb bî gau mîdpun; yîgwö nîgañ nîbö u, Jisas manö aij u nîbi bî ñî pai kalîp hag ñeb nîbi bî gau mîdpun; pen hon rîmnap nan gagep rö gau gîpun; rîmnap nîbi bî nan göp gau kalîp gîno kamîñ löp; rîmnap nîbi bî mög nîñun ud aij gîpun; rîmnap nîbi bî gau kalîp abad mîdno nîñöl gî, mîd aij gîpal; rîmnap manö yabîl ke ke gau hagpun. *

²⁹ Pen hon magöñhalö Jisas manö ud arep bî mîdagpun. Hon magöñhalö Jisas manö aij u hag ñeb bî mîdagpun. Hon magöñhalö Jisas manö aij u nîbi bî ñî pai kalîp hag ñeb nîbi bî gau mîdagpun. Hon magöñhalö nan gagep rö gau gagpun.

³⁰ Hon magöñhalö nîbi bî nan göp gau kalîp gîno kamîñ lagöp. Hon magöñhalö manö yabîl rîmnap ke ke hagagpun. Hon magöñhalö manö yabîl ke ke haglö nîñun, ado gun nîbi bî gau kalîp hag ñagpun.

³¹ God Ana nan aij ñab anîb gau, gasî rîmîd mîdmagö anî kale danî gasî nîñmim, nan aij aij ñab anîb gau udnabun a gîmim gasî u nîñmim.

Pen uri yad kalöp adan aij yabîl u hagnîg gabin. *

13

Nîbi bî ke nîbö gau kalîp mîdmagö lî nabun u, u nan kub yabîl

¹ Manö yabîl ke ke hagnabun aka ejol manö haggal rö hagnabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, manö hon nîñlö belo paklö paklö hagab u rö lî nab.

² God manö nîpe ke hagab manö anîbu nîñun, nîbi bî gau waiö hag ñî nabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rö lî nabun. Gasî nîñ kîd hiîkun, Krais manö aij u nîñ aij gî nabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rö lî nabun. Krais manö aij u manö îl u gasî nîñ kîd hiîknabun u pen nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rö lî nabun. Hon nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagun, Krais nîp nîñ ud pîdöñ yabîl gun, ilö magö

rîmnap hagno ke gau arnab u pen hon nîbi bî rîmnap kalîp mîdmagö lagnabun u, hon nîbi bî yîharîñ rö lî nabun. *

³ Pen nan hon magöñhalö mîdöp rö, nîme lun nîbi bî nan mîdagöp gau kalîp ñî nabun aka God wög u gîno nîñöl gî, nîbi bî rîmnap hanîp nîñlö, mulu lugö, hanîp mab inab anî u ud yulö umnabun u, God nîp aij gî nab a gî nabun u pen mîdmagö lagnabun u, nan yîharîñ rö lî nab.

⁴ Hon mîdmagö leinabun u, kalîp manö hain hain hagun, ud aij gun, gî aij gî nabun. Hon mîdmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rö lagöp, a gun gasî u nîñagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, hib hon ke hagno adö aragnab. Hon mîdmagö leinabun u, hon nöp nîbi bî kub nîbi bî gau nîbi bî pro, a gun gasî u nîñagnabun.

⁵ Hon mîdmagö leinabun u, nîbi bî kalîp manö naij hagun, hatöwatö gagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör nan nîhön nîhön hane ke aij gî nîm adö u gasî nîñun gagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, yîñîd kalî juun manö pen pen hagagnabun. Hon mîdmagö leinabun u, nîbi bî rîmnap hanîp gî naij gî naböl u, manö anîbu gasî nîñöl gî mîdagnabun.

⁶ Hon mîdmagö leinabun u, nagî naij adö anîbu nîñun ñîñî lagnabun; nan nîhön nîñö nöp mîdöp u nöp nîñun mîñ mîñ gî nabun. *

⁷ Hon mîdmagö leinabun u, marö nîhön nîhön rîmnap hanîp aunîm, gasî halö mîdeinabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör Bî Kub nîp nîñ ud pîdöñ göl gî nöp mîdeinabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör Bî Kub nîp nîñ udöl gun gasî halö mîdeinabun. Hon mîdmagö leinabun u, pör klö gun Bî Kub hagöp rö göl gî mîdeinabun. *

⁸ Hon mîdmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöp anîg gî damun, am Bî Kub aip kumi kabö adö lanî au mîdeinabun ñî nî u, mîdmagö löl gî nöp mîdeinabun. God Ana hanîp nan aij ñö, God manö nîpe ke hagab manö anîbu nîñun, nîbi bî gau waiö hag ñî bun u, hainö anîg gagnabun. God Ana

* 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31: 1Ko 14:1 * 13:2: Mad 17:20 * 13:6: Ro 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8

han+p nan aij ñö, manö yab+ ke ke aka ejol manö hagnal rö hagnun u, hainö an+g gagnabun. God Ana han+p nan aij ñö, Kraiss manö aij u manö i+ u n+ñ k+d hi+kpun u, hainö an+g gagnabun.

⁹ N+hön g+n+g: God Ana han+p nan aij ñö, Kraiss manö aij u manö i+ u n+ñ k+d hi+kpun a g+ gas+ n+ñbun u pen uri r+mnap nöp n+ñbun. God Ana han+p nan aij ñö, God manö n+pe ke hagab manö an+bu n+ñun n+bi b+ gau waiö hag ñ+bun a g+ gas+ n+ñbun u pen God Manö n+pe r+mnap nöp n+ñun, n+bi b+ gau hag ñ+bun.

¹⁰ Pen Kraiss B+ aij unbö ke aunab u, hon nan gau r+mnap nöp n+ñagnabun; hon n+bi b+ magöñhalö nan gau magöñhalö waiö n+ñ haknabun.

¹¹ Ñ+ painañ m+dm+dun ñ+n u, ñ+ painañ gas+ n+ñbal rö gas+ n+ñun, ñ+ painañ hagnal rö hagnun m+dm+dun. Pen hainö majö gun, n+bi b+ kub lun, ñ+ painañ gas+ n+ñöm g+pal rö u böñ nöp arö g+pun.

¹² Uri ñ+n an+bi, ñ+g ana rö ral n+ñbal rö u n+ñun, nan gau magöñhalö n+ñ aij gagnun. R+mnap n+ñbun; r+mnap n+ñagnun. Pen ñ+n hain an+bu, nan gau r+mnap nöp n+ñagnabun; hon n+bi b+ magöñhalö nan gau magöñhalö amgö magö hon ke waiö n+ñun, n+ñ haknabun. Uri ñ+n an+bi, God n+pe aigale B+ rö m+döp u r+mnap n+ñbun, r+mnap n+ñagnun. Pen ñ+n hain an+bu, God han+p n+ñ aij yab+ göp rö u, n+p u rö nöp n+ñ aij yab+ g+gabun.

¹³ An+b u, manö kub m+hau n+gan pör m+döp: Kraiss n+p n+ñ udep u; Kraiss n+p gas+ halö abad m+dep u; m+dmagö lep u. Pen manö kub yab+ u me, m+dmagö lep u.
*

14

God Ana n+bi b+ n+pe kal+p nan aij ñab

¹ N+bi b+ gau kal+p m+dmagö l+nabun u, u nan kub yab+; kale gas+ an+göl n+ñmim g+mim. God Ana nan aij ñab an+b gau, gas+ r+m+d m+dmagö an kale dan gas+ n+ñmim, nan aij ñab an+b gau udnabun a g+mim gas+ u n+ñmim. Pen nan aij aij

yab+ u, Kraiss manö aij u n+bi b+ kal+p hag ñ+nabun, a g+mim gas+ u n+ñmim. *

² Pen n+bi b+ manö ke n+bö manö n+ñagep rö hageinaböl u, kale n+bi b+ r+mnap kal+p hagagaböl; kale God n+p nöp hagaböl. N+bi b+ r+mnap manö an+bu n+ñöm n+ñagnaböl. God Ana p+döñ ñö manö n+ñö pi göl m+döp gau hagaböl.

³ Pen n+bi b+ Kraiss manö aij u waiö hag ñeinaböl u, n+bi b+ r+mnap manö kale u rö nöp n+ñöm n+ñ aij g+gaböl. Manö an+bu n+ñöm Kraiss manö aij u n+ñ aij göm p+döñ r+mnap halö udöm, gas+ halö m+döl g+, nan n+hön g+nab u gas+ iru n+ñagnaböl.

⁴ N+bi b+ manö ke n+bö manö n+ñagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö an+bu r+k n+ñöm, kale ke nöp p+döñ r+mnap halö udnaböl. Pen n+bi b+ Kraiss manö aij u waiö hag ñeinaböl u, n+bi b+ Kraiss lau adö m+dpal gau magöñhalö u rö nöp n+ñöm, p+döñ r+mnap halö udnaböl.

⁵ Kale magöñhalö manö ke n+bö manö n+ñagep rö hageinabim u, y+p aij g+nab u pen y+p aij yab+ g+nab u, Kraiss manö aij u waiö hag ñ+nabim. B+ ap manö ke n+bö manö n+ñagep rö hagöm, hainö n+pe ke i+ hagnun u an+g an+g göl m+döp a g+nab u, n+bi b+ apdi n+ñbal gau p+döñ r+mnap halö udnaböl. An+g g+nab u aij. Wasö, manö ke n+bö manö n+ñagep rö hagep u nan pro; Kraiss manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen m+dpim u amem, manö ke n+bö manö n+ñagep rö hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl g+mim n+ñmim, Kraiss n+p n+ñ ud p+döñ g+gabim? Pen God Ana y+p manö r+mnap hagö, kalöp hag ñ+nabin u aij g+gab. Aka God Ana gö, gas+ r+m+d y+p auöp rö kalöp hag ñ+nabin u aij g+gab. Aka God Ana y+p gas+ ñö, Kraiss manö aij r+mnap kalöp hag ñ+nabin u aij g+gab. Yad kalöp hag ñ+nö, kale Kraiss Jisas manö aij n+ñ aij g+mim, hagöp rö g+gabim u, aij. Kraiss manö i+ u r+mnap hag ñeinabin u, Kraiss n+p n+ñ ud p+döñ g+mim rö l+nab.

⁷ Nan gau r+mnap gas+ m+dagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, n+bi b+ gau n+ñöm manö n+hön

* 13:13: 1De 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

nihön hagöp a göm dui göm kimap ha-gagnaböl.

8 Pen aŋ magö u, u rö nöp, hag aij gageinab u, bŋ an uraköm pen pen gŋng gabun a göm, abad mŋdeinab?

9 Anŋb u rö me, kale nŋbi bŋ gau kalŋp manö ke nŋbö manö nŋagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, nŋöl? Kale ke nöp hag hag ju lŋnabim.

10 Mŋnöh naböh iŋ i manö yabŋ ke ke iru nöp mŋdöp rö, manö iŋ u mŋdö nŋöl gŋ haggal; yŋharŋ haggal.

11 Nŋbi bŋ rŋmnap manö hagle nŋagnabun u, hanŋp nŋöl, nŋbi bŋ mŋlö gau rö lŋnab. Hon pen kalŋp nŋno, unbö rö gŋnab.

12 Kalöp anŋb unbö rö nöp gŋnab u, nŋ aij gŋmim. Gasŋ rŋmŋd mŋdmagö aŋ kale daŋ gasŋ nŋmim, God Ana nan aij ŋab anŋb gau udnabun a gŋmim gasŋ u nŋbim u aij. Pen nŋbi bŋ Kraŋs lau adö mŋdpal gau magöŋhalö Kraŋs nŋp nŋ ud pŋdöh göl a gŋmim, nan aij God Ana ŋab gau udmim, klö gŋmim gŋ mŋdeinabim u aij yabŋ.

13 Anŋb u rö me, kale nŋbi bŋ gau kalŋp manö ke nŋbö manö nŋagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, God nŋp hag nŋbe, kalöp gasŋ ŋö nŋöl gŋ, manö hagnabim anŋbu ud ado gŋmim, anŋg anŋg hagajun a gŋmim, kalŋp u rö nöp hag ŋŋmim.

14 Nihön gŋng: manö ke nŋbö manö nŋagep rö hagem, God nŋp sabe gŋnabin u, ana yad sabe gŋnab pen manö iŋ anŋg göl hagabin u a gem nŋagnabin.

15 Anŋb u, yad ana yad u God nŋp sabe gŋnabin; pen yad u rö nöp gasŋ rŋmŋd yad u nŋöl gŋ nöp mŋdem God nŋp sabe gŋnabin. Yad ana yad u God nŋp kimap hagnabin; pen yad u rö nöp gasŋ rŋmŋd yad u nŋöl gŋ nöp mŋdem God nŋp kimap hagnabin.

16 Kale ana kale u nöp God nŋp aij a gŋmim sabe geinabim u, nŋbi bŋ gau manö hagnabim u nŋöm rŋk nŋagnaböl. Anŋb u, kale God nŋp sabe gŋmim aij a gŋnabim manö anŋbu iŋ u rŋk nŋöm, aij a göp a göm "Nŋö" a göl rö lagnab.

17 God nŋp aij a göl gŋ mŋdeinabim u pen nŋbi bŋ anŋb gau manö hagnabim u nŋöm, gasŋ rŋmnap halö udöm pŋdöh rŋmnap halö udagnaböl.

18 Pen God Ana nan aij ŋö, manö ke nŋbö manö nŋagep rö hagnabim u, kalöp nöp ŋagöp. Yŋp u rö nöp ŋajŋp, manö ke nŋbö manö nŋagep rö iru nöp pör hagemŋdin u, God nŋp aij a gŋpin.

19 Pen Kraŋs lau adö mŋdpun nŋbi bŋ gau aip magum gun, manö ke nŋbö manö nŋagep rö hagnö nŋbi bŋ rŋmnap nŋöm rŋk nŋagnaböl u, u yŋp aij gagnab. Manö nŋeb mŋhöp nöp hagnö, nŋbi bŋ rŋmnap nŋöm gasŋ rŋmnap halö udnaböl u, u yŋp aij gŋnab.

20 Pen aŋ mam bŋ. Nŋ painaŋ gasŋ nŋbal rö gasŋ u rö nŋagmim; nŋbi bŋ kub gasŋ nŋbal rö gasŋ u rö nŋmim. Nan si nan naij gagep adö u nöp ŋŋ painaŋ rö mŋdmim. *

21 God manö haga rŋmnap hagöm, Aisaia God Manö adŋ ap kalŋ klŋŋ rŋköm haga, "Bŋ Kub hagöp,

'Yad nŋbi bŋ gai i rŋmŋd uknö, nŋbi bŋ mŋlö gau nŋbö hagnö apöm, manö yabŋ kale ke hagnaböl, pen nŋbi bŋ gai i manö yad hagnabin anŋbu nŋagnaböl,' a göp," a ga. *

22 Anŋb u nŋbun, God Ana nan aij ŋö, manö ke nŋbö manö nŋagep rö haggal u, nŋbi bŋ Kraŋs nŋp nŋ udpal gau nŋöl a göm ŋagöp; nŋbi bŋ Kraŋs nŋp nŋ udagpal gau nŋöl a göm ŋöb. Pen God Ana nan aij ŋö, nŋbi bŋ Kraŋs manö aij u waiö hag ŋŋbal u, nŋbi bŋ Kraŋs nŋp nŋ udpal gau, nŋp nŋ ud aij göl a göm ŋöb; nŋbi bŋ Kraŋs nŋp nŋ udagpal gau, nŋp nŋ udöl a göm ŋagöp.

23 Pen kale nŋbi bŋ Kraŋs lau adö mŋdpim gau ap magum gŋmim, magöŋhalö manö ke nŋbö manö nŋagep rö hagpe nŋöl gŋ, nŋbi bŋ manö anŋbu nŋagpal gau rŋmnap aka nŋbi bŋ Kraŋs nŋp nŋ udagpal gau rŋmnap raul mŋgan anŋbu aueinaböl u, manö kale anŋbu nŋöm, nŋbi bŋ gau hauŋ alö hagaböl, a gŋnaböl. *

24 Pen Kraŋs manö aij u waiö hag ŋöl gŋ mŋdpe nŋöl gŋ, nŋbi bŋ Kraŋs nŋp nŋ udagpal gau rŋmnap aka nŋbi bŋ manö anŋbu

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13

nɪŋaƷpal gau rɪmnap raul mɪgan anɪbu aueinaböl u, manö kale anɪbu nɪŋöm, kale nan si naij naij Ʒɪpal u nɪŋöm, Ʒasɪ kub nɪŋnaböl. *

²⁵ Ʒasɪ kub nɪŋlö nɪŋöl Ʒɪ, nan nɪhön nɪhön Ʒasɪ rɪmɪd mɪdmagö kale pi göl mɪdöp gau waiö lö nɪŋnaböl. Kale anɪg göl Ʒasɪ nɪŋöm, God nɪp nɪŋlö anɪnɪn gö, kugom yɪmöm, God hib nɪpe haglö adö arö nɪŋöl Ʒɪ hagnaböl, “Nɪŋö! God kalöp aip mɪdöp,” a Ʒɪnaböl.

God nɪp sabe Ʒɪnɪg am magum Ʒɪmim u, kabö rö nöp Ʒɪmim

²⁶ Anɪb u, añ mam bɪ, manö hagnɪg gabin i nɪŋmim. Kale ap magum Ʒɪnabim ñɪn u, bɪ ap kɪmap ap hagnab; bɪ ap Kraiss manö aij u adɪŋ ap manö hag ñɪnab; bɪ ap God Ana Ʒasɪ ñɪnab rö manö u hag ñɪnab; bɪ ap manö ke nɪbö manö nɪŋaƷep rö hagnab; bɪ ap manö hagnab anɪbu, ado göm anɪg anɪg hagajɪp a Ʒɪnab. Anɪb u me, nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal gau Kraiss nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ göl a Ʒɪmim Ʒasɪ u nöp nɪŋmim Ʒɪmim. *

²⁷ Pen bɪ rɪmnap manö ke nɪbö manö nɪŋaƷep rö hageinaböl u, bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgaŋ nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bɪ añɪ ap nöp uraköm manö hagnab; bɪ seg hagagöl. Bɪ añɪ ap anɪg göl uraköm manö hageinab, bɪ ke nɪbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anɪg anɪg hagajɪp, a Ʒɪnab.

²⁸ Pen manö ado göm, anɪg anɪg hagajɪp a göm hag ñeb bɪ ap mɪdagainɪm u, manö ke nɪbö manö nɪŋaƷep rö hagnɪg gaböl bɪ gau manö anɪbu hagagöl; kale ke agamɪj kalɪp ke abe God nɪp abe hagöl.

²⁹ Bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgaŋ Kraiss manö aij u hag ñɪlö nɪŋöl Ʒɪ, bɪ rɪmnap kabö rö hagaböl aka göm, nɪŋ mɪdaiöl. *

³⁰⁻³¹ Pen bɪ asɪk nɪŋ mɪdeinaböl anɪb gau, bɪ ap God Ana gö, Ʒasɪ aij pɪral hiɪkö, bɪ nöd uraköm hagainɪm u Ʒasɪ anɪbu nɪŋöm asɪkö, bɪ hain uraköm hagnɪm. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añɪ añɪ uraköm hagöl. Anɪb u, kale magöŋhalö Jisas Kraiss manö aij u hag dapim apim Ʒɪmim me,

Jisas Kraiss Ʒasɪ rɪmnap halö udmim, Ʒasɪ halö mɪdeinabim.

³² Nɪbi bɪ God kalöp nan aij ñö, Kraiss manö aij u hag ñɪmɪdim gau, Ʒasɪ kale ke nɪŋ aij Ʒɪmim, manö hag ñɪmim. Pen kale u rö nöp Ʒasɪ nɪŋ aij Ʒɪmim, manö hagpin me u a Ʒɪmim arö Ʒɪmim.

³³ Nɪhön Ʒɪnɪg: God gö nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal gau haŋowaŋö gagpal; Ʒasɪ nɪŋöl Ʒɪ Ʒɪlö arö, agamɪj mɪd aij Ʒɪpal.

Pen kale ap magum Ʒɪmim, Kraiss lau adö mɪdpal nɪbi bɪ ram mɪnöŋ gau gau magöŋhalö Ʒɪmɪdal rö Ʒɪmim.

³⁴ Kale ap magum Ʒɪmim, God nɪp sabe Ʒɪmɪdim ñɪn u, nɪbi gau manö hagagöl. Bɪ gau nöp haglö, nɪbi gau yɪharɪŋ apdi nɪŋöl. Juda lo manö anɪb unbö rö nöp hagöp. *

³⁵ Nɪbi gau manö rɪmnap halö nɪŋun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul bɪ kalɪp hag nɪŋlö, hag ñöl. Pen nɪbi bɪ Kraiss lau adö God Manö nɪŋun a göm magum geinaböl aŋ au, nɪbi ap uraköm manö hag ñɪnab u, Ʒɪ naij yabɪ Ʒɪnab.

³⁶ Kale nɪbi bɪ Korid nöd api Jisas manö aij u udmim nɪbi bɪ gau dammim hag ñaƷpe. Pen hon Jisas manö aij ud arep bɪ gau, manö aij anɪbu damun, kalöp nɪbi bɪ Korid nöp hag ñaƷno.

³⁷ Kale bɪ an an, God Ana hanɪp nan aij ñö, Jisas manö aij u nɪbi bɪ gau hag ñɪmɪdun a Ʒɪmim Ʒasɪ nɪŋbim gau, yad Bɪ Kub hagöp rö hagabin me u a Ʒɪmim nɪŋmim. *

³⁸ Pen bɪ an manö hagabin anɪbi nɪŋagnab u, manö nɪpe u rö nöp nɪŋagmim.

³⁹ Anɪb u, añ mam bɪ. Ʒasɪ kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a Ʒɪmim Ʒasɪ u nɪŋmim. Pen nɪbi bɪ manö ke nɪbö manö nɪŋaƷep rö hagaiöl u, arö gim a Ʒɪmim hagagmim.

⁴⁰ Pen kale nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpim gau apim God Manö nɪŋnabim ñɪn u, nan nɪhön nɪhön geinabim, magöŋhalö Ʒasɪ nɪŋ aij göl Ʒɪ Ʒɪpe arnɪm.

* 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1De 5:21 * 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6

15

Krais umöm kauyaŋ uraka

¹ Añ mam bi. Krais manö aij u nöd hag ñainö udmim, manö niŋö yabił a gımim niŋ ud piđöŋ giđim u, kauyaŋ hag ñi aij giŋiŋ gabin.

² Manö aij anıbu kalöp hagnö niŋmim udpe u, niŋ ud piđöŋ göl gi mıdeinabim u, God kalöp ud kamıŋ yunab. Pen niŋ ud piđöŋ göl gi mıdageinabim u, kale manö niŋö anıbu yiŋariŋ niŋ udpim rö lınab.

³ Manö yad nöd niŋnö anıbu, manö kub manö aij yabił a gem kalöp hag ñinö. Hon nan si nan naij giđun rö, Krais hanıp a göm uma u, God Manö kalı kliñ riköm, giŋab a giła rö nöp ga. *

⁴ Krais umö riđöl giłö, ñin mihöp miđöm, ñin miŋau niŋaŋ u kauyaŋ uraka u, u rö nöp God Manö kalı kliñ riköm, giŋab a giła rö nöp ga. *

⁵ Pen Jisas kauyaŋ uraköm, Pida mıdeia au waiö lö, niđ nöd niŋa. Hainö waiö lö, bi manö niŋpe ud arep unbö miŋaŋ laŋ u niŋla. *

⁶ Hainö ñin ap, Krais kauyaŋ waiö lö, ñin añi anıbu nöp añ mam paip hadred (500) rö niŋla. Añ mam anıb gau riŋnap umla pen magöŋhalö rö miđpal.

⁷ Hainö ñin ap, Krais kauyaŋ waiö lö, Jems niŋa. Ñin ap pen, bi manö niŋpe ud arep gau magöŋhalö niŋla. *

⁸ Pen niŋbi bi riŋnap niđ niŋla ñin u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la niŋnö. Anıb u, yad ñi le pi yag daubal rö ap miđainö yiđ uda. *

⁹ Yad niŋbi bi Krais lau adö mıdeila gau kalıđ gi naij yabił gi mıdmıdin u, Jisas manö aij ud arep bi miđnam rö laga. *

¹⁰ Pen God yiđ mög niŋöm ud aij gö, bi niŋpe mıdem, ke yabił giđin. Jisas manö aij ud arep bi riŋnap wög giđal rö gagpin; yiđ mög niŋöm ud aij yabił gö, wög kub yabił u giđin. *

¹¹ Yad nöp God niđ wög giđin a gem hagabin; kale nöp giđal a gem hagabin.

Hon magöŋhalö Krais manö aij u, adö añi hag ñino arö, kale niŋmim udpim.

Nıbi bi umla gau kauyaŋ uraknaböl

¹² Pen Krais umöm uraka a gun manö pör hagpun u, kale riŋnap niŋhön giŋiŋ niŋagmim, wip gau umöm kauyaŋ urakagnaböl a gımim niŋbim?

¹³ Pen wip gau umöm kauyaŋ urakagnaböl a giŋabim u, Krais niŋpe ke kauyaŋ urakagöp a giŋabim.

¹⁴ Pen Krais kauyaŋ urakagböp u, Krais manö aij hag ñimıdun manö u, manö yiŋariŋ rö liđöp. Krais kauyaŋ urakagböp rö hagep, Krais manö aij niŋ udpim u manö yiŋariŋ rö liđöp.

¹⁵ Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Krais niđ gö urakagböp. Anıb u, God gö Krais uraka manö aij pör hag ñimıdun u, manö piral rö liđöp.

¹⁶ Niŋhön giŋiŋ: wip gau umöm kauyaŋ urakagnaböl a giŋabim u, Krais niŋpe ke u rö nöp kauyaŋ urakagöp a giŋabim.

¹⁷ Pen Krais kauyaŋ urakagböp, Krais manö aij niŋ udpim u manö yiŋariŋ rö liđöp. Krais kauyaŋ urakagböp, nan si nan naij giđim gac u ĩk gi yuagböp.

¹⁸ Pen Krais kauyaŋ urakagböp, niŋbi bi Krais niđ niŋ udöm umla gau, hadö böŋ nöp um lug li arblap.

¹⁹ Hon Krais niđ udun me, gası halö miđpun. Pen miŋnöŋ naböŋ iı i mıdun, böŋ nöp umaibnop, niŋbi bi mög gep rö yabił miđaibnop.

²⁰ Pen Krais uraköm kamıŋ miđöp u me, niŋbi bi Krais niđ niŋ udöm umbal gau, u rö nöp uraköm kamıŋ mıdeinaböl.

²¹ Bi ap gö, niŋbi bi umnaböl; bi ap gö, niŋbi bi uraknaböl. *

²² Manö hagabin anıbu, Adam niŋbi bi yam niŋpe mıdpun u magöŋhalö umnabun, pen Krais niŋbi bi yam niŋpe mıdpun u magöŋhalö uraknabun.

²³ Pen God Krais niđ nöd gö uraköm, am niŋpe aip miđöp u me, hainö apöm niŋbi bi niđ lau adö mıdpun gau gö, magöŋhalö uraknabun. *

* 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Luk 24:34; Mad 28:16-17 * 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Di 1:15 * 15:10: 2Ko 11:23 * 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5

24 Seden kijaki ana naj nipe gau nibi bi gau gi naj ginaböl u pen Kraiss nipe kalip pa jö gi yuöm, nibi bi nipe abad mideinab gau Bapi God nip ñinab; anibu ñin hain anibu aunab.

25 Nihön ginig: Kraiss nibi bi nan gau abad mid damöm, Nap gö, kolmat nipe magöñhalö gau Kraiss ma mo gau mideinaböl. *

26 Kolmat añi ap nöp mideinab: umeb magö u nöp. Pen ñin hain anibu, u abe gi pis ginab. *

27 Pen nipe gö, nibi bi nan gau magöñhalö ma mo nipe gau midöp a göm kali kliñ rikla u, God Kraiss mo nipe gau midöp hagagla. God nipe nöp gö, magöñhalö Kraiss mo nipe gau midöp. *

28 Nibi bi nan gau magöñhalö, Ñi nipe Kraiss mo nipe gau midlö niñöl gi, nipe hagnab, “Bapi miñi ne nibi bi nan gau magöñhalö abad midpan. Miñi yad mo nöp gau mideinabin,” a ginab. Anib u me, God añi nöp nan nihön nihön midöp gau magöñhalö yabıl abad mideinab.

29 Nibi bi umbal gau, uraknaböl a gipin u niñbim. Urakagnaböl u, nibi bi ai ginig niñdamam umbal gau kalip nan a göm ñig pakpal? Kale uraknaböl a göm nöp anig gipal.

30 Pen hon u rö nöp, hon nihön ginig manö aij anibu hagnab, bi hanip gi naj ginig gaböl gau gasi iru niñagpun? *

31 Yad pör niñagpin, ñin i bi ap yip al pak linab aka wasö u niñagpin. Yad kalöp nibi bi gasi niñem, Bi Kub hon Kraiss Jisas nip ñiñi lem aij a göp a gabin.

32 Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gipin. Ummön böñ nöp umnabön a gipim u, yad nihön ginig anig gipin? “Miñi midpun ñin i, nan aij aij niñöl gi, ñig aij aij niñöl gi, gi midaiun; umun böñ nöp umnabun,” a gibnep. Manö aij hag ñi ajpin u arik arbnep. *

33 Pen nibi bi gasi anibu rö niñbal gau, aip midagaimim. Nibi bi mid aij gipal

gau, nibi bi gi naj gipal gau aip magum gaiöl, adö anibu nöp ginaböl.

34 Pen gasi adö ke niñmim nan si nan naj gipim u arö gimim, mid aij gimim. Kale rimmnap God nip gasi niñagpin u, kale nable giböp.

Kauyan uraköm hañ roman kale u aige rö mideinab?

35 Pen kale rimmnap hagnabim, “Nibi bi umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ roman kale u aige rö mideinab?” ö ginabim.

36 Pen manö hagpal u manö hau rö. Nan yin magö gau yube, halö midöm kamini lagnab; umöm nöp kamini linab. *

37 Wid magö aka nan nihön magö yubim u, ran kub göp rö ju yimagpin; magö pro gau nöp yubim.

38 Pen magö ke ke yubim anib gau, God rannim a göm niñ la rö ranöb.

39 Hañ roman gau u rö nöp ke ke midöp. Nibi bi gau ke la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsal gau ke la.

40 Hañ roman kumi kabö adö lan gau ke midöp; hañ roman minön nabön adö il i gau ke midöp. Hañ roman kumi kabö adö lan aij u ke midöp; hañ roman minön nabön adö il i aij u ke midöp.

41 Pen sidö mailö u aij u ke la; rakin mailö u aij u ke la; gapi mailö u aij u ke la. Pen gapi gau u rö nöp ke ke midöp rö mailö u aij ke ke la.

42 Nibi bi umöm uraknaböl u anibu rö. Wip rigöl ginaböl hañ roman u hij gi lagnab; uraknaböl hañ roman u hij gi lugagnab.

43 Nan mög gep rö ulöm libal; uraköm mailö halö midnab. Nan klö midagöp ulöm libal; uraköm pidön halö midnab. *

44 Hañ roman ulöm libal u hañ roman minön nabön adö il i ajpal rö midöp; uraköm ana kumi kabö adö lan ajpal rö midnab.

45 Adö anibu nöp, God Manö adin ap Mosi kalı kliñ riköm haga, “Adam nöd nibö u nipe ke bi kamini halö la,” a ga.

* 15:25: Mad 22:44 * 15:26: Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36 * 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7

Adam hain n̄bō u pen Ana m̄döp; n̄pe n̄bi b̄ gau kam̄iᅇ m̄dep magō u ñab. *

46 An̄b u me, n̄d hañ roman̄ m̄nōᅇ nabōᅇ adō iᅇ i ajep; hainō hañ roman̄ ana ajep.

47 B̄i n̄d n̄bō u m̄nōᅇ n̄p aua; B̄i hain n̄bō u kumi kabō adō laᅇ au n̄bō aua.

48 N̄bi b̄i m̄nōᅇ nabōᅇ adō iᅇ i m̄dpal gau, b̄i n̄d n̄bō m̄dm̄döp u rō n̄p m̄dpal. N̄bi b̄i kumi kabō adō laᅇ m̄dpal gau, B̄i kumi kabō adō laᅇ m̄döp rō m̄dpal.

49 Miñi hon b̄i m̄nōᅇ aua rō m̄dpun; hainō B̄i kumi kabō adō laᅇ au n̄bō aua rō m̄deinabun.

50 Añ mam b̄i, yad kalöp hagabin, hañ roman̄ ȳhar̄iᅇ u God ram m̄nōᅇ aij u arep rō lagöp. Nan um hij ḡi lugnab u p̄r p̄r m̄dain̄m rō lagöp.

51 Pen manō n̄d n̄ᅇagm̄dal ap kalöp hagn̄g gabin. Hon Krai n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun gau magōᅇhalō umagnabun. Pen hon magōᅇhalō ke hain n̄bō rō l̄nabun. *

52 Aᅇiᅇ magō hagō, añ̄m añ̄m ȳiᅇd n̄p mailō göp rō, n̄bi b̄i umbal gau urak hañ roman̄ hij ḡi lugagep m̄deinaböl; pen hon magōᅇhalō ke hain n̄bō rō l̄nabun. *

53 Hañ roman̄ hij ḡi lugnab u, hij ḡi lugagep l̄n̄m; hañ roman̄ umeb u, p̄r p̄r m̄dep l̄n̄m. *

54 Hañ roman̄ hij ḡi lugnab u, hij ḡi lugagep l̄nab; hañ roman̄ umeb u, p̄r p̄r m̄dep l̄nab ñ̄n an̄bu, manō kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla rō ḡinab. B̄i God manō hagep Aisaia God Manō kal̄i k̄liñ hagöm haga, “B̄i Kub umeb magō u al pak lö hadō b̄ōᅇ n̄p p̄is göp,” a ga. *

55 Pen b̄i God manō hagep Hosea God Manō kal̄i k̄liñ r̄iköm haga,

“Umeb magō, uri k̄lō ne m̄döp gai?

Umeb magō, uri ilön ne m̄döp gai?” ö ga *

56 Umeb magō ilön u nan si nan naij gep n̄bō; nan si nan naij gep k̄lō u lo manō n̄bō. *

57 Pen God n̄pe B̄i Kub hon Jisas Krai n̄p yuō apöm han̄p ud as̄ik yuō kam̄iᅇ arabun. An̄bu n̄iᅇun, God n̄p aij a gun.

58 An̄b u, añ mam aij yad gau, kale p̄idōᅇ ḡimim, ke gau aragmim. B̄i Kub n̄p wög ḡipun u ȳhar̄iᅇ gagun a ḡimim, p̄r n̄p k̄lō ḡimim, B̄i Kub n̄p wög göl ḡi m̄daimim.

16

Nan God n̄p ñeb

1 Mani ud magum ḡimim, God n̄bi b̄i kal̄p ñ̄nabim manō u hagn̄g gabin. Krai Jisas n̄bi b̄i Galesia Propins m̄dpal gau kal̄p hagnō rō, kale u rō n̄p ḡimim. *

2 Kale n̄bi b̄i ke ke magōᅇhalō wik añ̄i añ̄i ñ̄n n̄d u mani udm̄p rō u n̄iᅇmim r̄imnap ud ke gau l̄mim ud magum ḡimim. An̄g ḡinabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

3 Pen yad n̄nabin u, b̄i kale n̄iᅇmim b̄i aij m̄dpal gau r̄imnap hagpe, yad kal̄p köp kal̄i k̄liñ r̄ik ñ̄nō, kale pen köp u abe mani ñ̄nabim u abe dam Jerusalem ud aröl.

4 Pen ȳp arep rō leinab yad ke kal̄p uᅇ ḡi ud arnabin.

5 Pen yad Masedonia Propins u amem, m̄dpim u n̄nabin. *

6 Amjakem, kale aip pro magō ap m̄deinam rō löp. Ȳibaud i kalöp aip m̄dem, ram m̄nōᅇ r̄imnap arn̄g ḡinō, ȳp dam adan aᅇ u yube arnabin. *

7 Kalöp ȳhar̄iᅇ mailō s̄idō aᅇ n̄iᅇöl arep u ȳp aij gagöp. B̄i kub yau a geinab, am kale aip rap̄n m̄dem hainō arnabin.

8 Yad daun kub Epesas i m̄dem, Pedikos ñ̄n kub u ap padiō n̄iᅇem hainō n̄nabin.

9 Daun kub Epesas i, B̄i Kub wög kub gabin, pen n̄bi b̄i iru n̄p ȳp j̄i n̄iᅇbal. *

10 Pen Dimodi m̄dpim u auain̄m, n̄p ud aij ḡimim, n̄pe p̄ñ̄iᅇ gagnab. N̄pe yad B̄i kub u n̄p wög ḡipin rō n̄p göp u n̄iᅇmim, *

11 n̄p arō gagmim. Kale magōᅇhalō n̄p ud aij ḡimim. Hainō arn̄g gain̄m u, n̄p

* 15:51: 1De 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10: 1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12

dam adan aŋ u yuaimim, yad miɖpin i ado gi aunim. Mam riɖnap halö aip aunaböl a gem abad miɖpin. *

¹² Pen mam hon Apolos niɖ manö klö hagem hagpin, mam riɖnap arajal rö, aip armön a giɖpin u, pen niɖe miɖni nagnab. Hainö neb rö lainim ninab. *

Manö naböŋ riɖnap abe haga

¹³ Kale niɖi bi niŋöl gi miɖaimim. God niɖ niŋ ud piɖöŋ giɖimim gi miɖaimim. Nan ap piɖniŋ gagmim. Klö yabiɖ giɖimim gi miɖaimim.

¹⁴ Pen nan niɖhön niɖhön giɖinabim, niɖi bi gau kalɖ miɖmagö liɖimim giɖimim.

¹⁵ Añ mam bi. Kale niɖbim, Grik kai Krai niɖ niŋ udla gau, Siɖepanas niɖi bi yam niɖe gau nöɖ niŋ udla. Niŋ udöm me, niɖi bi Krai lau adö miɖpal gau kalɖ miɖmagö löm wög gi ñöl gi nöɖ miɖpal. Anɖ u, añ mam yad kalöp hagabin, *

¹⁶ niɖi bi aij anɖ gau rö abe, añ mam kale aip wög giɖpal gau abe niŋmim, hagöl rö nöɖ giɖimim.

¹⁷ Pen kale ap yiɖ niŋmim rö lagö, Siɖepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yiɖ niɖbal u yiɖ aij yabiɖ göp.

¹⁸ Anig giɖpal anɖbu yiɖ aij göm kalöp aij göm göp. Bi aij anɖ gau manö hagnaböl u niŋ aij giɖimim.

¹⁹ Pen niɖi bi God lau adö miɖpal Esia Propins i, kalöp Korid niɖi bi gau, “Añ mam bi, kale miɖpim?” a giɖpal. Akwila niɖi niɖe Prisila aip kalöp Korid niɖi bi, “Bi Kub kalöp abad miɖeian,” a giɖpal. Niɖi bi apöm ram kale ber miɖhau magum göm God niɖ sabe giɖpal gau u rö nöɖ hagpal. *

²⁰ Pen añ mam Krai lau adö miɖpal gai i magöŋhalö, “Kale miɖpim?” a giɖpal. Kale Bi Kub niɖ niŋ uɖpim rö, pen pen hag wiɖhai udöl gi, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböŋ magö i ñiɖmagö yad u ke kalɖ kɖiñ rikem “Kale miɖpim?” a gabin.

²² Niɖi bi an, Bi Kub niɖ miɖmagö lagnab u, pen ilön uɖniɖ. Anɖ u, Bi Kub hon, ne aumön! *

²³ Bi Kub hon Jisas kalöp mög niŋöm ud aij giɖniɖ.

²⁴ Añ mam yad Krai Jisas lau adö miɖpim gau, yad kalöp magöŋhalö miɖmagö liɖin. Anɖ unbö rö aij.

2 Korid

Pol köp hain u Korid n̄bi b̄ kal̄ip kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Krai Jisas manö ud arep b̄ ap m̄idem, mam hon Di-modi aip aui m̄dul, kalöp God n̄bi b̄ n̄ipe daun kub Korid m̄dpim gau abe, Akaia Propins an̄ an̄ gau gau magöñhalö m̄dpim gau abe, köp an̄bi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin.

² Kalöp hagabin, ȳip aij göp u, Bapi God abe B̄ Kub Jisas Krai abe kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡilö, agam̄ij m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

³ B̄ Kub hon Jisas Krai Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Bapi God ñ̄ pā n̄ipe mög mög n̄ñöm, ud aij göm, pör pör abad m̄id aij yab̄i göp. *

⁴ Marö r̄imnap han̄ip auaj̄ip, n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp u me, hon pen ado gun, n̄bi b̄ r̄imnap marö auaj̄ip, kal̄ip u rö nöp ud aij gun abad m̄id aij ḡinabun.

⁵ Krai p̄ig m̄dpun u me, n̄ipe ilön uda rö hon u rö nöp ilön r̄imnap udpun. Pen Krai p̄ig m̄dpun u me, n̄ipe han̄ip pör pör abad m̄id aij göp n̄ñöm hon gas̄i halö m̄dpun. *

⁶ Kale m̄id aij ḡimim gas̄i halö m̄dmim, am n̄ipe aip pör pör m̄deinabim a göm, Krai Jisas n̄ipe marö r̄imnap han̄ip ñ̄m̄döp. Pen Krai n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp rö, hon gas̄i halö m̄dpun u n̄ñnabim u me, marö r̄imnap kalöp aueinab u, Krai han̄ip u rö nöp abad m̄id aij ḡinab n̄ñöm m̄id aij gun a ḡimim, gas̄i halö m̄deinabim.

⁷ Gas̄i hon n̄ñbun u, kale Krai n̄ip arö gagnabim. Hol b̄ m̄ihau ilön udpul rö, kale u rö nöp ilön udnabim; pen God hal̄ip m̄ihöñ ud aij göp rö, kalöp u rö nöp ud aij göm abad m̄id aij gö, gas̄i halö m̄deinabim.

⁸ Pen añ̄ mam b̄ n̄ñmim. Hol b̄ m̄ihau Esia Propins m̄dul, marö kub udul uñham

yab̄i m̄dailo. Kam̄ñ m̄daiul rö lagöp, hadö umnabul a ḡilo. *

⁹ Hadö umn̄ig gabul a ḡilo. Pen ga adö an̄bu, hol gas̄i kub yab̄i n̄ñm̄dul u me, hol ke klö m̄dpul a gul hagagpul; God n̄bi b̄ umbal gau gö urakpal u nöp hal̄ip abad m̄idö n̄ñöl ḡi m̄dpul, a ḡipul.

¹⁰⁻¹¹ Hal̄ip böñ nöp al pak löl rö la u pen n̄ipe hal̄ip ud kam̄ñ yua u me, uri n̄ipe hal̄ip kauyan̄ ud kam̄ñ yun̄ig gab. Kale God n̄ip sabe göl ḡi m̄idpe, hainö gau abe n̄ipe u rö nöp hal̄ip ud kam̄ñ yunab a gul gas̄i halö m̄dpul. An̄b u, n̄bi b̄ iru nöp God n̄ip sabe göl ḡi m̄idlö, God n̄ipe n̄ñöm hal̄ip b̄ m̄ihau ud kam̄ñ yuö me, n̄bi b̄ iru nöp hal̄ip ḡinab u n̄ñöm hib n̄ipe haglö adö arnab. *

Pol kal̄ip am n̄ñaga, manö u haga

¹² M̄idmagö hol an̄ dan̄ n̄ñbul, n̄bi b̄ gau aip m̄dul nan n̄ñön n̄ñön ḡipul gau, God hal̄ip aip m̄idö n̄ñöl ḡi, n̄ip gas̄i n̄ñöl ḡi ḡipul. Hol manö n̄ñö nöp hagul ḡi aij nöp ḡipul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör an̄b unbö rö nöp ḡipul. Pen n̄bi b̄ gau gas̄i n̄ñbal rö gas̄i n̄ñul an̄ig gagul. God hal̄ip mög n̄ñöm ud aij göm gas̄i ñö an̄ig ḡipul.

¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kal̄i kl̄iñ r̄ikm̄din gau, manö ba gau rö hagem r̄ikagm̄din; amgö l̄i n̄ñmim, il̄ u ȳñ̄id n̄ñmim a gem, waiö nöp r̄ikpin. M̄ñi ke ke rö m̄dpun u me, kale ȳip n̄ñbim pen ȳip n̄ñ aij gagpim; pen ȳip aij göp u, ȳip n̄ñ aij ḡipe me, hainö B̄ Kub hon Jisas ado ḡi aunab ñ̄n u, ap magum gun, yad kalöp n̄ñem m̄ñ m̄ñ ḡinabin; kale pen u rö nöp ȳip n̄ñmim m̄ñ m̄ñ ḡinabim. *

¹⁵⁻¹⁶ Adö an̄bu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö ñ̄n u, yad gas̄i ap n̄ñem köl am n̄ññig n̄ñnabin a ḡinö. Yad Masedonia n̄bi b̄ kal̄ip n̄ññig arnabin, pen nöd am kalöp n̄ñem arnam, a ḡinö. Pen ado ḡi apem, Judia arn̄ig, adan m̄lö añ̄ an̄bu nöp apem, kalöp kauyan̄ n̄ñöl ḡi ap padinam, a ḡinö. An̄ig ḡinö me, kale m̄ñ m̄ñ ḡimim ȳip pen ḡi ñ̄mim nan magö

* **1:3:** Ro 15:5 * **1:5:** Sam 34:19 * **1:8:** Ap 19:23; 1Ko 15:32 * **1:10-11:** 2Di 4:18 * **1:13-14:** 2Ko 5:12; Plp 2:16 * **1:15-16:** 1Ko 16:5-6

rımnap ñibe ñiñöl gi, Judia arnam, a gınö.
*

17 Gası anıbu rö niñem me, kalöp nöđ manö bıg yunö u pen hainö nagnö. Anıg gınö u, yıp pen hagnabım, “Bı mılö u niş ke aij göp adö u hain göm, ‘Gınabın gınabın,’ a göm, manö nöđ hagöm, hainö gagöp. Nişpe yıharıñ bı manö ñıg pak ajöp mılö u,” a gınabım rö löp u pen,

18 God bı niñö yabıtı nöđ hagöp u piş mıdpın rö u, yad gası mıhöp niñem kalöp hagapın.

19 Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God Ñı nişpe Jisas Kraıs manö hag ñıno. Jisas Kraıs gası mıhöp mıdagöp. Nişpe yau a göm, hainö wasö gagnab. Manö nişhön nişhön hagöp u, hagöp rö nöđ gınab. *

20 God manö adö nişhön nişhön haga u, Jisas Kraıs apöm, anıb unbö rö nöđ magöñhalö göp. Hon nişpe anıg göp anıbu nişbun u me, God nişp sabe gun u, Jisas Kraıs hib nişpe hagnu, “Niñö” a gıpun. Anıg gıpun u, God hib nişpe u adö lañ arañ a gun anıg gıpun. *

21 God nişpe nöđ gö me, hon abe, kale abe Kraıs nişp cıg aij gun mıdpun. Nişpe nöđ me hanışp “Nişbi bı yad ke,” a göm, hag löm,

22 Ana nişpe u hanışp ñö, apöm mıdmagö añ hon dañ goñ lı mıdöp. Anıb u hon nişbun, hon God nişbi bı nişpe ke mıdpun nişöm nişpe haga haga rö nöđ magöñhalö hanışp ñınab. *

23 Pen yad kale Korid kai mıdpım gau nişnişg gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmım rö löp nişem me, kalöp mög nişem me nagnö. God nişpe mıdmagö yad añ dañ nişöb yad pıral hagabın.

24 Pen manö yad u nöđ hain göl a gem gası u nişagpın. Kale ke Kraıs nişp gası nişbım u me, yad am kalöp hagnö, kale kłö gımım Kraıs nişp niş aij gımım cıg pıdöñ gımım mıñ mıñ göl gi mıdeınabım, a gem hagabın. *

2

1 Pen yad gası ap nişem hagnö, “Kalışp kauyañ am nişem manö kłö hagnö, kalışp

kauyañ ilön udöl rö löp u, am nişagnam,” a gınö. *

2 Pen yad gınö kale ilön udeınabım u, an pen mıdöm yıp geınab mıñ mıñ gınabın? Nişbi bı anıbu rö rımnap mıdageınaböl.

3 Anıbu nişem me, kalöp köp kalı kłıñ rıknö. Yad gası nişnö, “Amjakem nişbi bı gau nişem mıñ mıñ yabıtı gıbnep pen wasö, amjakem kalışp nişnö, yıp mıñör yabıtı gınım rö löp u me, yad aragnabın,” a gınö. Yad gası nişnö, “Yad ke mıñ mıñ gınabın u, kale abe mıñ mıñ gınabım,” a gınö.

4 Köp kalı kłıñ rıknö anıbu, mıdmagö yad u ilön gö, gası mılö löl gi, amgö ñıg ud gi dö gi yuöl gi kalı kłıñ rıknö. Kalöp marö kub gınım a gem rıkagnö; kalöp mıdmagö yabıtı lıbin rö nişmım, a gem rıknö. *

Bı nan naiş ga u, uri nan naiş ga anıbu arö gımım nişp mıdmagö lımım udmım

5 Pen yad gası nişbin bı ap gö marö ga u, yıp gaga, kalöp nişbi bı gau mıdpım kalöp magöñhalö ga.

6 Pen kale magöñhalö rö nişp arö gıpe u, nişpe ilön udöm, gi naiş ga u hadö nişöb. Anıb u, mıñi anıg gıgımım; arö gımım.

7 Mıñi gi naiş ga anıbu arö gımım, nişp manö hain hain hıgımım. Nişhön gınıg: nişp anıg gagpe, mög kub yabıtı gö, böñ nöđ ap lug paknım rö löp.

8 Anıb u, yad kalöp hagabın, nişp mam hon a gımım mıdmagö lıbım u, nişp hagpe niş aij gınım.

9 Yad kalöp köp kalı kłıñ rıknö u, manö yad u udmım, manö nişhön nişhön hagnabın magöñhalö hain gımım gınabım aka gem köp kalı kłıñ rıknö.

10 Pen nişbi bı kale gau rımnap gi naiş gınaböl kale arö gınabım u, yad u rö nöđ gi naiş gınaböl anıbu arö gınabın. Pen yad gi naiş gınaböl arö gınabın u, Kraıs yıp niş mıdöp, a gem, kalöp nan a gem arö gınabın.

11 Pen wasö u, Seden hanışp Kraıs nişbi bı nişpe rımnap gö, ap lug pakun rö löp. Seden pör, gınö ap lug paköl a göm nişöb u, nişbun. *

* 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14 * 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31 * 2:11: Luk 22:31

12 Pen Kraiss manö aij u Droas n̄bi bi kalip hag ñ̄nam a gem, Droas arainö, B̄i Kub yip adan hiikö, wög n̄pe u ram m̄nön̄ an̄bu ginam rö la u pen, *

13 mam yad Daidas Droas au ulhai niñagnö u me, yad gasi kub niñem, Droas n̄bi bi kalip, “Aui m̄daiim” a gem, Daidas n̄p niñnig Masedonia Propins aui aunö. *

14 An̄b u, God göp rö niñem, n̄p aij yab̄i a ḡpin. Ñ̄i n̄pe Kraiss n̄p yuö, apöm Seden n̄p ud rāa m̄gan n̄pe gau löm, han̄p uda. N̄pe han̄p udöm, ami bi kub rö han̄p u† ḡi arö niñöl ḡi, n̄bi bi ke ke gau han̄p niñöm Kraiss manö aij n̄pe hañ̄ aij yab̄i rö niñbal.

15-16 Kraiss mab hañ̄ aij auep ud God n̄p lau sabe ḡi ñ̄öb u rö, hon m̄dpun. N̄bi bi Kraiss kalip ud kam̄ñ̄ yuab gau hañ̄ an̄bu niñöm hañ̄ aij unbö ke niñlö, kalip kam̄ñ̄ m̄dep magö u ñ̄öb. Pen n̄bi bi Kraiss n̄p arö ḡipal gau, hañ̄ añ̄ an̄bu nöp niñöm wip hañ̄ naij u a ḡilö, kalip umeb magö u ñ̄öb. Pen n̄bi bi an wög an̄bu ḡin̄m rö löp? *

17 N̄bi bi iru nöp mani nan gau iru nöp udun a göm, God Manö aij n̄pe u hag ajpal. Pen hon unbö rö gagpun. God n̄pe han̄p hag li yuöm niñ m̄dö niñöl ḡi, hon Kraiss n̄bi bi n̄pe m̄dun manö niñö yab̄i nöp hagnun a gun, God Manö aij n̄pe u kabö göl nöp hag ñ̄ibun.

3

1 Pen manö kal̄i k̄liñ̄ r̄ikabin an̄bi, “Yad köp kal̄i k̄liñ̄ r̄iknö, han̄p ud aij göl,” a gem, r̄ikagabin. Hon n̄bi bi ȳihar̄ñ̄ rö m̄dun, han̄p udmim, a gun, n̄bi bi kale niñbim r̄imnap kalip hagno, köp r̄imnap kal̄i k̄liñ̄ r̄ik ñ̄lö, hon dap kalöp ñ̄no niñmim, han̄p udagnabim. Pen kale, “Bi gai i kalip udmim,” a ḡimim, köp r̄imnap kal̄i k̄liñ̄ r̄ik ñ̄be, hon dam n̄bi bi r̄imnap kalip ñ̄agnabun. *

2 Pen köp m̄dmagö an̄ hon dan̄ kal̄i k̄liñ̄ r̄ik m̄döp rö me, kale n̄bi bi m̄dpim. Gas̄i hon niñbun u, kalöp manö hag ñ̄no niñmim udmim u me, n̄bi bi gau kalöp

niñöm, hon bi aigale bi rö m̄dpun u niñnaböl. *

3 Pen hon Kraiss n̄p wög ḡino, Kraiss n̄pe ke köp an̄bi kal̄i k̄liñ̄ r̄iköm han̄p ñ̄a. Yig nan kal̄i k̄liñ̄ r̄ikep udöm r̄ikpal rö wasö; kabö adö u kal̄i k̄liñ̄ r̄ikpal rö wasö. God pör kam̄ñ̄ m̄döp Ana n̄pe u Kraiss manö aij n̄pe u n̄bi bi m̄dmagö an̄ kale dan̄ r̄iköp. *

4 Yad manö hagabin an̄bi, God niñhön niñhön hagöp u Kraiss magöñ̄halö an̄b unbö rö nöp ḡinab, a gem hagabin.

5 Hon niñbun, hon klö hon ke ḡino wög aij ar̄n̄m rö lagöp; God nöp me han̄p ḡi ñ̄ö niñöl ḡi, ḡino wög aij ar̄nab.

6 God n̄pe nöp gö, hon wög ḡi ñ̄eb bi n̄pe m̄dun, God Manö hain n̄bö hag löp u, damun n̄bi bi gau kalip hag ñ̄ibun. God Manö hain n̄bö hag löp an̄bu, lo manö u rö wasö; manö hain n̄bö hag löp u, God Ana ñ̄öb. Lo manö gö, n̄bi bi umnaböl; pen God Ana gö, n̄bi bi kam̄ñ̄ m̄deinaböl. *

7 Lo manö an̄bu, God kabö hañ̄ai bad adö u kal̄i k̄liñ̄ r̄ikö, Mos̄is dauö niñöl ḡi, mailö kub yab̄i ga. Mailö kub an̄bu Mos̄is mulu maj m̄gan n̄pe mailö ḡim̄döp. M̄dö m̄dö mailö kub an̄bu hadö ur gaia pen Isrel n̄bi bi Mos̄is mulu maj m̄gan n̄pe niñöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yab̄i halö aua. *

8 Pen God Ana wög n̄pe gab u mailö aij unbö ke halö m̄döp.

9 Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö n̄pe u n̄bi bi kam̄ñ̄ aij rö lep manö aij an̄bu mailö halö unbö ke yab̄i aua. *

10 Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp.

11 Lo manö u pör m̄dagöm ur ḡin̄g gaia pen mailö halö aua; an̄b u me, manö aij u pör pör m̄döm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö m̄döp.

12 An̄b u, hon gas̄i halö m̄dun, ana udagun, klö gun Kraiss manö aij u waiö hag

* 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13: Ap 20:1 * 2:15-16: Luk 2:34; 2Ko 3:5-6 * 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63 * 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17

ñibun.

¹³ Mosıs ga rö gagun. Nıpe lo manö u damöm, mulu majmanı nıpe u mailö kub yabıl ga, pen midö midö mailö kub ga anıbu pro gö auö niñöl gi, Mosıs nıpe nıbi bı gau pro gajıp anıbu niñagöl a göm, usajıl bad ap udöm, mulu majmanı nıpe u paıu ga. *

¹⁴⁻¹⁵ Pen gası kale niñ aij gagla. Nihön ginig: usajıl bad rö gası kale wam wam göm mideia u me, God nöd hadame nöp manö niñö hag lep haga manö u amgö li niñla u pen manö it u niñagla. Miñi u rö nöp kale lo manö anıbu amgö li niñbal pen nan usajıl bad rö gası kale wam wam gö, manö it niñagpal. Nan usajıl bad rö gası kale wam wam göp u, Krais nıpe nöp ud ke gau yunım rö löp.

¹⁶ Pen nıbi bı Bı Kub u niñ aunaböl u, nıpe usajıl bad gası kale paıu göm midöp u, ud waı gi yuöm, gası kale pıral hiıkö, niñnaböl. *

¹⁷ Bı Kub hagabin u, Ana u me. Ana nıpe hon aip mideinab u, nan nihön nihön göm hanıp bı nagıman rö linım u, nıpe pa jö gi ke gau yuöm hanıp ud asık yunab. *

¹⁸ Pen mulu majmanı hon u paıu gi pi gun midagpun rö, hon magörhalö Bı Kub mailö aij nıpe u waiö niñbun. Nıpe gö, hon magörhalö nıpe ke mailö aij halö midöp rö linabun. Magö añi nöp nıpe midöp rö lagnabun; pen ñin añi añi nıpe pör nöp hanıp gi gi gö, hon mailö aij nıpe midöp rö linabun. Bı Kub anig gab u Ana u me.

4

Minöñ ud rin cög gıpal rö u, hon nıbi bı midpun

¹ God hanıp mög niñöm udöm, wög anıbi hag lö gıpun u me, hon gası iru niñagpun.

² Pi göm gıpal adö u abe, nable gö niñöl gi gıpal adö u abe hon gagpun. Nıbi bı gau kalıp manö pıral hagagpun. Hon God Manö hag ñinig gabun u, manö hon rimnap halö hagun hag ñagpun. Nan

niñhön niñhön gıpun gau pıral adö u gagpun. God Manö aij nıpe u kabö göl nöp waiö hag ñibun. Anig gıno, nıbi bı gau hanıp niñöm, midmagö anı kale danı niñnaböl, hon God amgö ilö adö nıpe u bı aigale bı rö midpun. *

³ Nıbi bı umaböl gau nöp, manö aij waiö hag ñibun u niñöm, usajıl bad rö manö aij adö midöp niñöm niñagun a gıpal.

⁴ Kale niñagpal u, Seden ram mınöñ it i god rö midöp u, gası kale wam wam gö, Krais manö aij mailö halö midöp manö u niñagpal. God nıpe midöp rö, Krais u rö nöp midöp u niñagpal. *

⁵ Pen manö hag ñibun u, hon bı aigale bı rö midpun manö u hag ñagpun; Jisas Krais nıpe nöp Bı Kub midöp niñöm Jisas wög niñ gun, wög gi ñeb bı kale midpun a gun, manö aij kalöp hag ñibun.

⁶ God nöd "Sibön anı yanı mailö ganı," a ga. God añi anıbu nöp mailö nıpe midmagö anı hon danı ñi lab. Anıb u, God mailö aij nıpe u Krais mulu majmanı mailö gab u hadö niñbun. *

⁷ Mınöñ ud rin cög gi libal rö u, hon nıbi bı midpun. Pen God nıpe nan aij unbö ke anıbi hanıp anı danı löp. Anıb u niñbun, klö hon ke wasö; God klö nıpe ke ñö udun anig göl midpun u niñbun. *

⁸ Hanıp böñ böñ rıdik gıpal u pen hon pak gulu gi arbun. Gası iru niñbun u pen gası halö midpun. *

⁹ Hanıp yu gi yubal u pen mam hon pör aip midöp. Hanıp yıharıñ gabi pakpal umagpun.

¹⁰ Jisas niñ paköm al pak la rö, hanıp u rö nöp paköm al paknig gılö bıslam midpun. Pen anig gö, nıbi bı gau hañ romanı hon niñöm, Jisas kamıñ midöp u waiö niñnaböl. *

¹¹ Hon kamıñ midpun u, Jisas niñ niñ uđpal, a göm, hanıp pör pör nöp al pak linig gaböl. Pen gaböl anıbu, nıbi bı gau hañ romanı hon niñöm Jisas kamıñ middep magö nıpe u niñöl a göm, God kalıp arö gö anig gaböl. *

* **3:13:** Eks 34:33 * **3:16:** Eks 34:34 * **3:17:** Jon 8:36; Ro 8:2 * **4:2:** 2Ko 2:17; 1De 2:5 * **4:4:** Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 * **4:6:** Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * **4:7:** 2Ko 5:1 * **4:8:** 2Ko 1:8; 7:5 * **4:10:** 1Ko 15:31 * **4:11:** Ro 8:36

12 Hon pör pör umun rö löp u pen hon anig gino, kale kamij midmim rö löp.

13 God Manö u bi ap kalı klijn riköm haga, "God nıp nıj uđpin u me, anig hagpin," a ga. Anıb u rö, hon u rö nöp God nıp nıj uđpin u me, manö hagpun. *

14 Hon nıj bun, God gö Bi Kub Jisas kauyađ uraka rö, hanıp u rö nöp gö urakno, hanıp abe kalöp abe dam Jisas midöp au lınab. *

15 Nan hagabin anıb i magöňhalö kalöp nan a gem hagabin. Anig gino, ñın añı añı God nıpe nıbi bi gau gau iru nöp ud aij göm abad midö, kale God nıp aij a göl gi gılö nıjöl gi, hib nıpe u i adö lađ ap rannab.

God nıp nıj udun gası halö midpun

16 Anıb u, hon gası halö midpun. Hañ romađ ñın ma hon hainö gi lugnim rö löp u pen God hanıp pör pör ana ađ hon dađ klö ñö nıjöl gi kamij midpun. *

17 Marö pro uđpun anıb gau nan kub wasö; yıharıj magö uđep ap nöp uđpun. Pen marö anıb gau udun, am Kraıs aip midun pör nöp pör nöp mailö aij kub yabıt gau mid aij gınabun. *

18 Minöň naböđ adö it i midun, nan amgö magö nıjeb gau gası iru nıjagpun; nan adö lađ au amgö magö nıjagep gası nıj bun. Nan amgö magö nıjeb gau magö uđep nöp mideinab; nan amgö magö nıjagep gau pör nöp pör nöp mideinab. *

5

1 Hañ romađ hon miñi midöp ñın ađ i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anıbu ud wađ gılö aka asöl gö, God nıpe hanıp ram hain nıbö ap ram minöň nıpe kumi kabö adö lađ au gi lö mideinabun. Ram anıbu bi ram gıpal rö wasö; God nıpe ke gi lö, pör nöp pör nöp mideinab. *

2 Ram hain nıbö anıbu yıjıd udun wađıj rö rol gun, a gi gası nıjöl gun abad midpun. *

3 Nıhön gınig: God nıpe hanıp wađıj rö rol gi ñeinab u, magö nöp midageinabun.

4 Miñi ram bada anıbi midun, marö gö nıjöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöp midaiun a gi gası u nıjagpun; kumi kabö adö lađ middep hañ romađ u udun a gi gası u nıj bun. Hañ romađ kamij middep u apöm, hañ romađ umeb nöd nıbö u böň nöp ñıj haknab, a gi gası u nıj bun.

5 God gası nıpe ke nıjöm, hañ romađ hain nıbö ñınam a göm, Ana nıpe u nöp yuö apöm hanıp aip midöp u me, God nıpe haga rö nöp gınab u nıj aij gıpun.

6 Anıb u me, hon pör pör gası halö midpun. Pen hañ romađ anıb i halö midpun ñın ađ i, Bi Kub ram nıpe kumi kabö adö lađ au midagpun. *

7 Bi Kub nıp gası nıjöl gi ajpun u pen amgö nıjagpun.

8 Hon gası halö midpun. Hañ romađ hon i arö gun, am Bi Kub aip ram minöň nıpe kumi kabö adö lađ au midaiun, a gi gası u nıj bun. *

9 Anıb u, ram minöň hon aui hañ romađ mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nıpe am mideinabun u, nıp aij gınab adö u nöp gun, a gi gası u nıj bun. *

10 Nıhön gınig: hon magöňhalö am Kraıs amgö ilö adö nıpe au midno, miñi hañ romađ halö midun nıhön nıhön gıpun, aij gıpun aka aigöl gi rö gıpun u nıjöm, pen anıbu rö ñınab. *

11 Bi Kub nıpe Bi piñıj gep midöp u nıj un, klö gun, nıbi bi gau nıp nıj uđöl a gun, kalıp manö aij nıpe hag ñıbun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God nıj aij göp; kale u rö nöp, hon bi aigale bi rö midpun u abe nıjmim rö löp.

12 Manö kalı klijn rikabin anıbi, hon bi aij hanıp uđmim manö u rö, kalöp hagabin. Manö kalı klijn rikabin anıbi nıjmim, hanıp nan a gımim gası nıjmim miñ miñ gımim, a gem kalı klijn rikabin. Anig gınö, nıbi bi midmagö ađ dađ wasö, hañ romađ höđ adö u nöp nıhön rö midöp u gası nıjbal gau, kalıp manö pen hagnim a gem manö anıbu kalı klijn rikabin.

13 Pen manö hagabin i, kale rımnab hagnabim, hauđ alö manö anıbu hagab,

* 4:13: Sam 116:10 * 4:14: 1Ko 6:14 * 4:16: Ep 3:16

* 5:2: Ro 8:23 * 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23

* 4:17: Ro 8:17-18 * 4:18: Kol 1:16 * 5:1: 2Ko 4:7

* 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl 12:14

a gɪnabim. Pen kale anɪg rō hageinabim u, Pol bɪ gau God hib nɪpe haglō adō arañ a gōm anɪg hagaböl, a gɪmim gasɪ u nɪŋmim. Pen bɪ hauɫ wasö, bɪ gasɪ mɪdöp rō hagaböl u, a geinabim u, Pol bɪ gau manö hagaböl u hanɪp nan a gōm hagaböl a gɪmim, manö hon nɪŋ udmim.

14 Kraiss nɪpe bɪ añɪ yabɪɫ u nɪbi bɪ magōŋhalō nan a gōm uma rō, hon nɪbi bɪ magōŋhalō aip umno, a gun nɪŋbun. Kraiss hanɪp nɪbi bɪ magōŋhalō mɪdmagō löp u nɪŋun, gasɪ hon adō u ke nɪŋun gagpun.

15 Kraiss nɪbi bɪ magōŋhalō nan a gōm uma. Anɪb u, mɪñi rɪköl hainö, hanɪp ke aij gɪnab adō u nɪŋun gagun; Bɪ Kub hanɪp nan a gōm umöm kauyaŋ uraka u nɪp aij gɪnab adō u nöp gun. *

16 Nɪbi bɪ mɪnōŋ nabōŋ ɪɫ i nɪbö gau nɪŋbal rō nöp nɪŋun, “Nɪbi bɪ gau aij, nɪbi bɪ gau naj,” a gun nɪŋagpun. Kraiss nɪp nöd gasɪ piral adō anɪbu rō nöp nɪŋno u pen uri nɪp adō anɪbu rō nɪŋagpun.

17 Nɪbi bɪ Kraiss nɪp cɪg gɪpal gau, God gö kamɪŋ gɪsön nɪbö adō u mɪdpal. Nan nöd nɪbö u pɪs gö, nöd mɪdmɪdal rō mɪdagpal; nan gɪsön nɪbö hadö auub. *

18 Hon kamɪŋ gɪsön nɪbö mɪdpun anɪbu, God nɪpe nöp gö mɪdpun. Nöd nɪbi bɪ al ñɪŋeb nɪpe mɪdaino u pen hainö Kraiss nɪp yuö apöm, hanɪp ud God aip jɪm ñöl löm, nɪbi bɪ rɪmnap halö God aip jɪm ñöl mɪdaiöl, a gōm, hanɪp wög anɪbu hag la. *

19 Kraiss kalɪp nan a gōm uma u me, God nɪbi bɪ gau magōŋhalō nan si nan naj gɪpal gau nɪŋem arö gɪnō, yad aip jɪm ñöl mɪdaiöl, a gōm ga. Pen God nɪpe hanɪp manö aij anɪbu ñöm, nɪbi bɪ gau magōŋhalō hag ñɪmim a gōm, hanɪp nɪbi bɪ wög gep nɪpe hag löp. *

20 Hon me, Kraiss bɪ anɪbö nɪpe mɪdun, God manö aij hagöp u udun nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪmɪdun. Kraiss bɪ nɪpe mɪdpun u me, kalöp hagabun, Kraiss manö aij u nɪŋ udmim, yau a gɪpe, God kalöp ud aij gōm nɪp aip ud jɪm ñɪnab.

21 Kraiss nan si nan naj ap gaga pen God nan si nan naj hon magōŋhalō Kraiss nɪp

ña. God ga anɪbu, hon Kraiss aip mɪdun, God kamɪŋ aij mɪdep magö nɪpe u halö udnabun a gōm ga. *

6

1 Hon God aip jɪm ñöl wög gɪpun rō, kalöp manö klō gɪ hagun hagabun, God kalöp mög nɪŋöm ud aij göp u, arö gagmim.

2 God nɪpe hagöp, “Manö ne nɪŋnam a gem mɪdainö ñɪn u, yɪp hag nɪŋaina nɪŋnō.

Nöp ud kamɪŋ yunam a gainö ñɪn u, nöp gɪ ñɪnō,” a ga.

Pen nɪŋim! Mɪñi ñɪn i nöp God nɪbi bɪ gau manö nɪŋnam a gōm mɪdöp. Mɪñi ñɪn i nöp God nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk yuö, kamɪŋ arnaböl. *

3 God nɪp wög gɪpun u ar aij gɪnɪm, a gun, nɪŋ aij gun gɪpun. Nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp nɪŋöm, gasɪ rɪmnap auö, ap lug paknaböl adō u gagpun.

4 Pen nɪhön nɪhön gɪpun u, God nɪp wög gabun u nɪŋöl, a gun, nagɪ aij adō u nöp gɪpun. Anɪb u, God nɪp wög gun bɪslam mɪdun arö gagpun. Mɪŋör nɪhön nɪhön gö, uɫham mɪdpun a gun gasɪ anɪbu nɪŋagpun.

5 Hanɪp ñɪn rɪmnap mɪñu magö pakpal; ñɪn rɪmnap nagɪ lɪbal; ñɪn rɪmnap ram mɪnōŋ ap bɪ uraköm polisman aip aka ami bɪ aip pen pen gōm söl hanɪp anɪ au abe al pak lɪbal; ñɪn rɪmnap wög gɪ dam dam ake lagpun; ñɪn rɪmnap han aij gagpun; ñɪn rɪmnap kɪyö hanbun. *

6 Pen gasɪ aij nöp nɪŋun, nɪŋ aij gun, nɪbi bɪ kalɪp nɪŋno, hon mulu lugö wasö, kalɪp ud aij gɪpun. Hon aige göl gun anɪg gɪpun? Ana Uɫ hanɪp anɪ dan mɪdöp u me, nɪbi bɪ mɪdmagö yabɪɫ lɪbun; *

7 God hanɪp klō nɪpe ñö, Kraiss manö aij u kabö göl nöp hagpun; gɪ aij gep u haɫaun gasaɫ hon rō ñɪmagö yɪjɪg abe ñɪmagö sɪdagö abe mɪdöp.

8 Nɪbi bɪ rɪmnap hib hon haglō adō aröp; nɪbi bɪ rɪmnap hib hon udlö yagol lugöp. Rɪmnap hanɪp manö aij hagpal; rɪmnap hanɪp manö naj hagpal. Hon bɪ piral

* 5:15: Ro 14:7-8 * 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15 * 5:18: Ro 5:10 * 5:19: Ro 3:23-25 * 5:21: Hib 4:15 * 6:2: Ais 49:8 * 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12

hagep a gi gasi niŋbal u pen hon manö niŋö nöp haggpun;

⁹ hon niŋbi bi hib miŋdagöp yabiŋ a gi gasi niŋbal u pen hib hon niŋbal; hadö umbun rö löp u pen kamiŋ miŋdpun. Hanip miŋu magö pakpal u pen umagpun; *

¹⁰ miŋjör kub göp u pen miŋ miŋ göl gi miŋdpun; bi mög gep rö miŋdpun u pen wög hon giŋpun adö u niŋbi bi iru nöp niŋbi bi gep rö miŋdpal; nan miŋdagöp rö miŋdpun u pen magöŋhalö udpun.

¹¹ Korid niŋbi bi gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yabiŋ hagabun; kalöp miŋdmagö libun.

¹² Hon kalöp miŋdmagö liŋmidun u, uri u rö nöp aniŋ göl nöp giŋpun pen kale hanip miŋdmagö liŋmidim nagŋ adö u pen dam gai yubim.

¹³ Kalöp niŋ pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp miŋdmagö libun rö, kale u rö nöp hon miŋdmagö liŋmim. *

Niŋbi bi Kraiŋ niŋ niŋ udagpal gau aip jŋm niŋagmim

¹⁴ Kale niŋbi bi Kraiŋ niŋ niŋ udagpal gau aip jŋm niŋagmim. Niŋbi bi gi aij giŋpal gau, aige göl göm niŋbi bi gi aij gagpal gau aip jŋm niŋöl giŋlö arö aij giŋnab? Niŋbi bi mailö miŋdpal gau, aige göl göm niŋbi bi siŋbön yaŋ miŋdpal gau aip jŋm niŋöl giŋlö arö aij giŋnab? *

¹⁵ Kraiŋ aip kiŋjaki aip manö hag adö aniŋ lagnabil. Niŋbi bi Kraiŋ niŋ niŋ udpal gau, niŋbi bi Kraiŋ niŋ niŋ udagpal gau aip u rö nöp gasi adö aniŋ niŋagnaböl.

¹⁶ God kamiŋ u, hon sabe gep ram niŋpe miŋdpun. God niŋpe haga,

“Yad aŋ kalip gau miŋdem,

God kale u miŋdnö,

kale pen niŋbi bi yad

miŋdeinaböl,” a ga.

Pen God sabe gep ram aip, nan yiŋharŋ sabe giŋpal nan piral gau aip, manö ap hag adö aniŋ löm giŋlö arniŋm rö lagöp. *

¹⁷ Anŋb u, Bi Kub niŋpe haga,

“Kalip arö giŋmim,

kale ke miŋdaimim.

Nan yiŋp asiŋ la gau uŋ maŋiŋ gageinabim u,

kalöp udnabin. *

¹⁸ Nap kale miŋdnö,

kale niŋ pai yad miŋdeinabim.

Yad Bi Kub unbö ke, bi gep yabiŋ u, aniŋ hagabin,” a ga.

7

¹ Miŋdaimam aij yad gau. God hanip manö aij manö niŋö anŋbu hagöp rö, nan si nan naiŋ giŋpun gau haŋ romaŋ hon abe gasi riŋmid hon abe gi naiŋ göp u, nan asiŋ böŋ nöp arö gun, God niŋp piŋniŋ gun, pör pör nöp gi aij nöp gi miŋdaiun.

Pol miŋ miŋ ga

² Kale hanip ud miŋdmagö liŋmim. Hon niŋbi bi kalöp ap manö piral hagun, gi naiŋ gun, haŋöwaŋö gun gagno.

³ Yad kalöp hag pro giŋniŋ hagagabin. Nöd kalöp hagnö rö, hon kalöp miŋdmagö yabiŋ libun; kalöp aip kamiŋ miŋdeinabun aka umnabun u, kalöp miŋdmagö lun jŋm niŋöl nöp miŋdeinabun.

⁴ Kalöp gasi ke niŋbö riŋmnab niŋagpin, aij göp nöp niŋöl gi miŋdpin. Yad kalöp gasi niŋem, niŋniŋ lem gasi halö miŋdpin. Hanip marö yabiŋ gab u pen yad miŋ miŋ göl gi miŋdpin.

⁵ Pen hon Masedonia Propins apjano niŋn u, magö ap ake lun yiŋharŋ miŋdagaino. Miŋjör ke ke iru yabiŋ miŋdö, hanip pen pen giŋlö, gasi iru yabiŋ niŋno. *

⁶ Pen God niŋbi bi mög niŋbal gau ud aij göp u, Daidas niŋp yuö auö, hanip ud aij ga.

⁷ Daidas niŋpe aui apöm, kale niŋhön niŋhön giŋmim niŋp ud aij giŋpe manö adö u hagöm; yiŋp gasi niŋ aij gaibe manö adö u hagöm; kale yad aip gasi adö aniŋ nöp niŋagaino u kale mög gaia manö adö u hagöm; kale yad aip kauyaŋ jŋm niŋöl miŋdaiun, a gasi niŋgaibe manö adö u hagöm; yiŋp manö anŋbu haga niŋem yad aij yabiŋ ga.

⁸ Köp kalŋ kliŋ riŋknö u niŋbe, kalöp mög yabiŋ ga u yad magö ap gasi kub niŋno; pen uri yad gasi kub niŋagpin. Manö klö hagem köp kalŋ kliŋ riŋk yunö anŋbu, kale

* 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14 * 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9 * 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12 * 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4 * 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8: 2Ko 2:4

nɪŋbe, mög ga u pen u yɪharɪŋ magö ulep magö ap nöp ga. *

⁹ Hainö me, aŋ hon i nagɪ najj adö u gagun, a gɪmim mög nɪŋmim arö gɪpe u, yad mɪñ mɪñ gɪpin. Kalöp mög ga anɪbu, God gɪnam a göm nɪŋa rö nöp kalöp gɪ aij ga u me, köp kalɪ kliñ rɪknö anɪbu, aij nöp rɪknö.

¹⁰ Nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋöm, nan si nan najj gɪpal u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, nagɪ najj gɪpal adö u arö gɪlö, God kalɪp ud kamɪŋ yunab u aij göp. Pen nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋagöm, yɪharɪŋ nöp nan dui gɪpin u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin a gɪnaböl u, umöm God nɪp aragnaböl. *

¹¹ Pen kale nan si nan najj gɪpim u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪpe anɪbu, God gaia, gasɪ nɪŋ aij gɪmim gɪpe. Kale klö gɪmim, aŋ hon i gɪ najj gagpun nɪŋlaŋ a gɪpe. Kale pɪñɪŋ gɪmim, kal gɪmim, bɪ aŋ kale au gɪ najj ga bɪ anɪbu nɪp gasɪ ñun a gɪpe. Klö gɪmim, mɪdmagö yabɪl lɪbe u, hon nɪŋbun kale nan anɪbu gɪ najj gagpim.

¹² Kalöp köp nöd kalɪ kliñ rɪk yunö u, bɪ nan si nan najj ga u aka bɪ nɪp gɪ najj ga u gasɪ nɪŋem kalɪ kliñ rɪkagnö. Kalöp nɪbi bɪ nöp gasɪ nɪŋem, God nɪŋ mɪdö nɪŋöl gɪ, kale hanɪp mɪdmagö lɪbim u kale ke nɪŋ aij gɪnabim, a gem, köp kalɪ kliñ rɪknö.

¹³ Pen kale köp anɪbu nɪŋmim, hanɪp ud aij yabɪl gɪpim u me, hon mɪñ mɪñ gun gasɪ halö mɪdpun.

Pen Daidas kalöp am nɪŋöm apöm aiud udöm mɪñ mɪñ gaia u nɪŋun, hon u rö nöp mɪñ mɪñ gɪpun. Daidas nɪp ud aij gɪpe u, mɪñi nɪpe ñɪñ löm mɪd aij göp.

¹⁴ Daidas nɪp nöd, añ mam Korid gau nöp ud aij gɪnaböl a gɪnö rö nöp gɪpe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör nɪŋö nöp hagpin rö, manö Daidas nɪp hagnö u, rapɪn hagnö u pen u rö nöp nɪŋö yabɪl nöp hagnö.

¹⁵ Pen Daidas apjaköm kalöp manö hagö, kale pa gɪl gɪl göl gɪ, manö nɪpe u udmim, nɪp ud aij gɪpe u gasɪ nɪŋöm, nɪpe kalöp mɪdmagö yabɪl löp.

¹⁶ Pen yad mɪñi nɪŋ aij gɪpin, kale adö ap ke gagnabim; gɪ aij nöp gɪnabim u me,

yad mɪñ mɪñ yabɪl gɪpin.

8

Masedonia nɪbi bɪ mani kub ñɪla

¹ Pen añ mam bɪ. Nɪbi bɪ Kraiss pɪg mɪdpal Masedonia Propins rɪŋon gau, God nɪpe kalɪp mög nɪŋöm ud aij yabɪl göp. *

² Mani kale mɪdagö, uɪham mɪdeila u pen kale mɪñ mɪñ göl gɪ mani kale God nɪp ñeb halöwatö ñɪla.

³ Yad ke nɪŋbin, mani kale iru mɪdageia u pen mani kale ñeb aŋ u nöp ñagla; kale kub yabɪl rö ñɪla. Gasɪ kale ke nɪŋöm,

⁴ hanɪp manö klö hagöm hagla, nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal gau kɪyö kub lö yɪharɪŋ mɪdpal gau kalɪp mani ñun a gɪla.

⁵ Pen göl a gɪno rö gagla. Kale gasɪ nɪŋla, “Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun u me, hanɪp wög nɪhön ñɪnab u gɪnabun,” a gɪla. Anɪg hagöm, Bɪ Kub nɪp wög göl gɪ, God nɪp aij ga u rö hanɪp wög rɪmnap gɪ ñɪmim a gɪno u, kale anɪb unbö rö nöp gɪla.

⁶ Pen Daidas nɪpe nöd am kalöp hagö, wög aij anɪbu ɪl gɪmim gɪnɪg gaibe rö, nɪp hagpin, “Am Korid nɪbi bɪ gau aip mɪdaimön, kale nɪbi bɪ gau mɪdmagö lep wög aij gɪnɪg gɪpal anɪbu, ne gɪ ñɪmön böŋ nöp gɪlaŋ,” a gɪpin.

⁷ Kale me, Kraiss nɪp nɪŋ ud pɪdön gɪpim; manö aij nɪpe u nɪŋ aij gɪpim; manö ɪl u nɪŋ aij gɪpim; klö yabɪl gɪpim; hanɪp mɪdmagö lɪbim. Anɪb u me, mɪñi mani nɪbi bɪ gau ñɪnɪg gabim u, wög anɪbu u rö nöp gɪ aij yabɪl gɪmim. *

⁸ Pen yad manö klö hagem anɪg gɪmim hagagabin. Yad yɪharɪŋ manö hain hain hagabin. Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp mɪdmagö lɪbal u, kale u rö nöp hanɪp mɪdmagö lɪbal aka wasö u nɪŋ aij gɪnabin.

⁹ Bɪ Kub hon Jisas Kraiss hanɪp mög nɪŋöm ud aij ga rö nɪŋbim; nɪpe ram nɪpe au mɪdöm, nan ap ulep gaga me. Mɪd aij yabɪl gaia u pen kalöp nan a göm, magöŋhalö mɪdeia au arö göm, ɪl i apöm, bɪ mög gep rö yabɪl u mɪdeia. Nɪpe anɪg ga u, kale nɪbi bɪ gep rö, nɪbi bɪ nan ap ulep gagöp rö mɪdaimim a göm, anɪg ga. *

* 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17

* 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2

* 8:7: 1Ko 16:1-2

* 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7

10 Mi nöd n+bö u, kale nöd nöp gasi n+ñ u, aij g+mim, an+g g+inabun a g+pe. Pen an+g göl gasi n+ñmim, kale u rö nöp nöd nöp mani n+be. An+u u, gasi yad n+ñbin u kalöp hagabin.

11 Mi nöd n+bö u kale gasi klö n+ñmim g+inabun a g+pe u gasi n+ñöl g+ m+daimim, pen uri u rö nöp gasi klö an+bu nöp n+ñmim, n+hön g+inabun a g+pe u hadö g+ g+ p+s g+mim. Mani kale uri m+dain+im gau n+me l+mim, kal+p ñeb rö u m+ñi böñ nöp n+ñmim.

12 God n+p aij göp u, mani God n+p ñeb u hałowalö ñun. Pen hałowalö ñun, a g+no, pro nöp ñeb rö lö, u abe God n+p aij göp. God mani nan hon m+döp gau nöp wö ralöb; mani nan hon m+dagöp gau halö wö ralagöp. *

13 N+bi b+ mani n+ñabim gau kale m+d aij g+lö, kale pen u+ham m+daiim, a gem hagabin.

14 Pen mani nan kale uri iru m+döp rö, kal+p r+imnap n+me l+ n+be me, hainö kalöp m+dagain+im n+ñ u, kale pen kalöp r+imnap n+me l+ ñöl. An+g g+mim, kal+p aip ad+p ad+p rö m+deinabim.

15 God Manö u kal+ kliñ r+köm hagla, “N+bi b+ nan mana a g+pal u iru nöp l+hu udla gau n+ñla kub rö gaga; kale n+ñeb rö u nöp m+deia. Pen n+bi b+ pro l+hu udla gau kal+p u rö nöp r+k daga; kale u rö nöp n+ñeb rö u nöp m+deia,” a g+la. *

Pol n+pe Daidas n+p Korid yua

16 God Daidas n+p gasi ñö, yad ke klö gem kalöp ud aij g+nam, a gem n+ñbin rö nöp Daidas gasi n+ñöb u, God n+p aij a gabin.

17 Daidas am kal+p n+ñmön au a g+nö, n+p ke aij göp rö, n+ñi löm kalöp au n+ñab.

18 Pen b+ aij hon ap halö Daidas aip yunabun. B+ an+bu n+pe Krai n+bi b+ ram m+nöñ pro ke ke gau kal+p manö aij u hag n+ñ ajö n+ñöl g+, n+p aij yab+ a g+pal.

19 Hon n+bi b+ gau g+ n+no, kale B+ Kub hib n+pe haglö adö arañ a g+ gasi n+ñbin u me, hon mani an+bu ud arnabun. Pen Krai n+bi b+ ke ke gau m+dpal Daidas n+p

hag löm, n+pe han+p aip aramöm wög aij an+bu g+n+im, a g+la.

20 Pen Krai n+bi b+ n+pe mani kub n+bal u udun abad aij gun, dam b+ gau kal+p n+no, kale pen udöm n+me l+ n+bi b+ nan m+dagöp gau n+me l+ n+ñaböl. Magöñhalö gasi n+ñ aij gun, g+ aij nöp g+inabun u, han+p manö ap hagöl rö lagnab.

21 B+ Kub abe n+bi b+ gau abe hon g+ aij nöp g+pun u n+ñöl a g+ gasi u n+ñbin.

22 Pen mam hon ap halö yunabun. Mam an+bu n+pe pör klö göm m+ñ m+ñ göm wög göp. Pen uri n+pe kale n+bi b+ aigale b+ rö m+dpim u n+ñöm, n+pe m+ñ m+ñ göl g+ au n+ñab.

23 M+damam Daidas n+p yuabun u, n+pe me yad aip wög j+m ñöl gul, kalöp manö aij hag n+bul. Pen b+ n+pe aip nabil m+hau, Krai n+bi b+ n+pe gau kal+p m+höñ wög an+bu hag l+lö, Krai hib n+pe haglö adö arn+im a g+ gasi n+ñmil nabil.

24 Pen kale yagol u amjaklö, kal+p m+dmagö yab+ l+mim, ud aij g+mim. An+g g+pe me, manö an+bu kub arö, Krai n+bi b+ n+pe m+dpal ram m+nöñ ke ke gau n+ñöm hagnaböl, “Pol n+pe Krai n+bi b+ Korid au m+dpal gau hib kale hagö adö ara u, n+ñö nöp hagöp,” a g+inaböl. *

9

Pol, “N+bi b+ Krai lau adö m+dpal gau ud aij g+mim,” a ga

1 Pen Krai n+bi b+ n+pe Jerusalem m+dpal gau mani n+mim, a gabin manö u, y+hariñ hagpin; kale ke n+ñ aij g+pim. *

2 Kale Akaia Propins m+dpim gau, m+ nöd u, mani kale n+ñig gaibe u, yad n+bi b+ Masedonia Propins m+dpal gau kal+p rap+n hagem hagn+im. Kale Akaia n+bi b+ n+ñig gaibe u, Masedonia kai kal+p manö hagnö, uri n+bi b+ iru nöp gasi n+ñ aij göm mani kale ñaböl.

3 Pen mam hon uri hagaj+n gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God n+p ñeb u ud l+ aij g+mim g+ j+n g+ m+dp, Masedonia n+bi b+ gau, Pol manö nöp hagöp a göm hagagöl, a gem kal+p yuabin.

* 8:12: Mak 12:43-44 * 8:15: Eks 16:18 * 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7

⁴ Kale mani li magum gi aij gagnabim u, Masedonia nibi bi rimnap ul gi Korid amjakno, hanip nable ginab. Pen kalop nable yabul ginim ro lop.

⁵ Anib u, mam hon gau kalip nod hag yuabin. Kale am kalop aip midlo, mani ninabun a gipe u, li magum gipe midainim. Haino yad amjaknabin u, kale ninin lol gi mani ninabim anibu gi jin gi midainab.

⁶ Kale ninbim, nibi bi nan yin iru yimagnabol gau, nan iru udagnabol; nibi bi nan yin iru yimnabol gau nop, nan iru nop udnabol. *

⁷ Anib u, kale nibi bi anin anin midpim ro, gasi kale ke ninmim mani ninmim. Iru go ninol gi nagmim. Nibi bi rimnap kalop neb neb gilö ninmim, nagmim. Bi min min gom mani ninab u, God bi anibu nip midmagö lop.

⁸ God nipe nan aij kalop ninig gab u, nan pro nagnab; rapin nop ninab ro lop. Anib u, por nop kale ke nan iru midainab ninom nibi bi mani ulop lop gau nan iru ninmim ro linab.

⁹ Ado anibu ro, God Manö u kali klin rikom hagla,

“Nipe nibi bi mög gep gau kalip nan aij abönamö ninab.

Nipe por nop kalip ud aij gom gi aij ginab,” a gila. *

¹⁰ God hanip por nan yin nom, nan magö nom göp u, kalop nan yin iru yabul ninab. Pen nipe gö ran aij geinab ninom kale udmim rimnap nibi bi nan ulop lop gau nime li nibe me, aij yabul ginim ro lop. Mani nan kale ninabim u, God nipe gö nan magö iru yabul nop pilnab. *

¹¹ Kalop por gö, nan kale iru nop mido, halöwalö neb ro linab u me, nan nol gi midpe, hon damun Kraisi nibi bi Jerusalem midpal gau dam ninö, nibi bi iru nop God hib nipe haglö adö arnab. *

¹² Anig gimim, Kraisi nibi bi nan ulop göp gau kalip gi aij ginabim u, kale nan ulop göp anibu udöm mid aij gom God hib nipe haglö adö arnab.

¹³ Anig gipe, nibi bi gau kale God nip gasi ninom hagnabol, “Kraisi nibi bi nipe Korid midpal gau, kale Kraisi manö aij u udöm, hagop ro nop gom, hanip mani abönamö nom, nibi bi gau kalip abönamö nom gipal u, nop aij yabul a gabun,” a ginabol.

¹⁴ God kalop mög ninom ud aij yabul göp ro ninom, gasi kale am kalop wam wam gö aij gö ninol gi, kalop nan a gom God nip sabe ginabol.

¹⁵ God nipe nan aij unbö ke hanip nöb u ro, nip aij göp a gun me!

10

Pol, “Kale yip manö piral hagabol,” a ga

¹⁻² Nibi bi rimnap yip hagpal, “Pol nipe hon aip midöm, bi hain manö hagagep bi u midop u pen am mlö gau midöm, köp kali klin rikom, manö klö gom hagop,” a gipal. Pen kale manö adö ap hagom hagpal, “Pol nipe nibi bi minon nabon il i nibö gau ninbal ro nop ninom hagop,” a gipal. Kraisi nipe Bi hain aij agamij midop ro, hib nipe hagem yad ke Pol kalop manö klö gem hagabin, kale gasi nin aij gimim gi aij gimim. Yad amem nibi bi yip manö naj hagabol gau kalip manö kub hagnabin. Pen kale gi aij gipe, kalop anig unbö ro gagnabin u yip aij ginab. *

³ Hon minon nabon il i midpun u pen nibi bi minon nabon il i pen pen gipal ro gapun.

⁴ Wim po hon udun pen pen gipun u, minon nabon il i ud pen pen gipal ro wasö. Wim po hon udun pen pen gipun u, God klö halö midop u me, hon wim po anibu damun, kijaki aban klö gi lop gau am gi naj ginö, nibi bi pen hagöl ro lagop. *

⁵ Nibi bi gau kale God gasi ninöb u arö gom, gasi kale ke u ninom, hib kale ke haglö adö aröp u pen hon God klö nipe udun manö aij nipe hagno, nibi bi anib gau manö aij anibu pen hagöl ro lagop; hon gasi kale ud nagilino, kale Kraisi manö aij nin udöm hagop ro nop gilö arab.

* **9:6:** Pro 11:24-25 * **9:9:** Sam 112:9 * **9:10:** Ais 55:10 * **9:11:** 2Ko 1:11; 4:15 * **10:1-2:** 1Ko 2:3; 4:21

* **10:4:** Ep 6:13-17

⁶ Pen kale Krajs hagöp rö göl gi midaiibe niñun me, hainö nibi bi Krajs nip azeb azeb nibal gau gasi ñino niñöl.

⁷ Kale rimnap amgö nöp niñbe. Niñ aij gimim. Bi ap Krajs bi nipe midpin a gi gasi niñöb u, Pol u rö nöp Krajs bi nipe midöp u niñnim.

⁸ Bi Kub u nöp yip wög hag lö, kalöp nibi bi abad midpin a gipin u, rapin hagpin u pen, yip nable gagöp. Pen Krajs nipe yip wög hag la anibu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u niñ ud aij gimim nip cig aij gimim a göm yip hag la. *

⁹ Pen kalöp köp kalı kñiñ rik yubin u, niñmim piñiñ gimim a gem yuagpin.

¹⁰ Nibi bi rimnap yip hagpal, "Nipe milö gau midöm, köp nöp kalı kñiñ rik yuöm, manö klö yabiñ hagöp u pen auu niñbun u bi kub manö hagpal rö hagagöp," a gipal.

¹¹ Pen nibi bi anig hagpal anib gau niñ midaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; milö gai i midem, köp kalı kñiñ rikem hagpin rö nöp ginabin.

¹² Pen nibi bi hib kale ke haglö adö arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gasi u ulhai niñagin. Kale gasi laga rö hagpal, "Hon nöp me aij. Nibi bi hon gipun rö gipal gau, gi aij gipal; nibi bi hon gipun rö gagpal gau, gi aij gagpal," a gipal.

¹³ Pen yad God wög u gi aij gipin aka manö anibu rö hagnig gabin u, God nibi bi ke nibö gau kalıp wög ke hag la u, yad manö hagagnabin; God nipe yip ke wög hag la u nöp hagnabin. Pen Krajs manö aij kalöp hag ñeb wög anibu, God nipe yip ñöb. *

¹⁴ Yad kale midpim au amjakagbnep, manö anibi hagagbnep. Pen kale midpim gau yad ke nöd nöp amem, kalöp Krajs manö aij u nöd hag ñinö.

¹⁵ God nipe wög yip hag la. Ram minöñ ke nibö gau nipe nibi bi rimnap kalıp hag la. Kale ram minöñ anib gau amöm wög gipal u, yad aiud ap udagnabin. Pen yip aij ginab u, kale Krajs manö aij u niñ ud klö yabiñ gi midaiibe, yad kalöp an gau wög

klö ginö, wög adin kub rö lö, nan magö pil aij ginab.

¹⁶ Hainö me kalöp dauba gi apem, am ram minöñ nöd hag ñagla dagol gau amem, Krajs manö aij u nibi bi anib gau kalıp hag ñinabin. Ram minöñ ke nibö gau nipe wög anibu nibi bi rimnap kalıp hag la. Kale ram minöñ anib gau amöm wög gipal u, yad aiud ap udagnabin.

¹⁷ "Nibi bi hib haglö adö arnig ginab gau, Bi Kub u hib nipe haglö adö arnim." *

¹⁸ Hib hon ke hagno adö arnab u, God niñö udep rö lagnab; pen Bi Kub u hib hon hagö adö arnab u me, God niñö udep rö lınab. *

11

Jisas manö hagabun, a göm, piral hagpal gau

¹ Yad manö hauñ rö hagnabin u pen manö it midö niñöl gi hagnig gabin.

² God kalöp midmagö löp rö, yad kalöp u rö nöp midmagö libin. Kalöp me nibi praj mid aij göp u dam bi añı ap nip ñinö. Bi anibu me Krajs. *

³ Pen yad piñiñ gipin u, hadame nöp haino u pir alö, Ip niñ uda rö, nibi bi rimnap kalöp u rö nöp manö piral gau hag ud arlö, gasi kale niñbal rö niñmim, Krajs nip gasi añı niñmim ud aij gipim u, arö gimim rö löp. *

⁴ Manö hagabin u, yad niñbin, kale nibi bi gau nibö rimnap kalıp ka ñibe, Jisas yad manö hag ñinbin u rö hag ñagpal; Jisas ap ke rö manö u hag ñilö, abönamö udabim. Pen kale Ana u abe, manö aij u abe u rö nöp nöd udpe u wasö; ke hain nibö ap rö u udabim. *

⁵ Pen gasi yad niñbin, Krajs manö aij ud arep bi aij aij kale anib gau bi kub, yad bi ramö gau rö ap midagpin. *

⁶ Manö kale u, dö kal yabiñ hagpal u pen, yad hagpin rö manö it niñ aij göm hagagpal. Kale niñbim, yad pör nöp manö it niñ aij gem kalöp manö hag ñinbin. *

* 10:8: 2Ko 13:10 * 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31 * 10:18: 1Ko 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27 * 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9 * 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13

⁷ Pen kalöp God manö aij hag ñ+nö u pen mani nan r+mnap ñ+mim a gem hagagnö. Yad kalöp an au midem an+g g+nö u, yad b+ pro rö midnö kale n+bi b+ kub rö li m+daimim a gem, an+g g+nö. G+nö an+bu, y+ip b+ ramö gau rö ap a g+mim n+n+bim aka n+hön? *

⁸ Yad kalöp aip midem Kraiss manö aij u hag ñ+m+din u, Kraiss n+bi b+ ram m+nönj ke n+bö r+mnap y+ip mani nan ñ+la. Mani kale si udem, Kraiss manö aij kalöp hag ñ+nö. *

⁹ Kale aip midainö ñ+n u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia n+bö aula gau nöp, nan y+ip n+hön ulep ga gau y+ip dap ñ+la. Pen hainö u rö nöp, nan kale r+mnap hag n+nagnabin.

¹⁰ Manö hagabin an+bi, hagöl g+ nöp m+deinabin. Yad Akaia Propins r+gon r+gon gau am+l ap+l g+ ajeinabin u, mani nan kale r+mnap udagnabin. Kraiss b+ n+pe m+dpin rö, n+nö yab+l hagabin.

¹¹ Pen manö hagabin an+bi, kalöp m+dmagö lagpin aka n+hön? Wasö yab+l. God n+nöb yad kalöp m+dmagö l+bin.

¹² Pen mani nan kale gau udagm+din u hainö u rö nöp g+nö, n+bi b+ manö piral hag ajpal gau, hon Pol n+ip rö ad+ip ad+ip m+dpun a göm hagöl rö lagnab.

¹³ Kale hönj adö u Kraiss manö ud arep b+ rö löm, Kraiss wög gabun a g+pal u pen Kraiss manö ud arep b+ m+dagpal. Manö piral ud arep b+ m+dpal.

¹⁴ Pen ñ+n r+mnap Seden n+pe ke, God ejol mailö aij n+pe ap rö halu löm auöp.

¹⁵ Seden an+g göp u, b+ n+ip wög g+pal gau, b+ wög aij göm g+ aij g+pal rö halu löm auaiöl, hon gas+ kub n+nagun. Pen hainö gau n+hön n+hön g+naböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl g+ marö uda

¹⁶ Yad kauyan hagabin, kale r+mnap y+ip b+ hau+l a g+mim gas+ u n+nagmim. Pen y+ip b+ hau+l a g+mim n+nainabim u, y+ip arö g+pe, b+ hau+l gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö r+mnap hagnabin.

¹⁷ Hib yad ke hagn+g gabin u, B+ Kub gö an+g gagnabin; b+ hau+l alö hib kale ke haglö adö aröp rö g+n+g gabin.

¹⁸ Pen n+bi b+ iru nöp r+mnap gas+ ke n+nöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp g+nabin.

¹⁹ Kale gas+ n+n aij yab+l g+ipim rö, b+ hau+l gau manö am haglö, kalöp iru gagöp.

²⁰ N+bi b+ gau kalöp wög g+ ñeb b+ kale rö mo kale gau löm, kalöp t+ip g+ damöm, haLöwatö göl g+, mulu maj m+gan kalöp paklö, kale manö m+dagöp.

²¹ Pen yad b+ hain b+ y+har+n rö midem, an+g gagpin u, yad nable göp.

Pen yad manö hau+l rö hagabin u, hib kale ke haglö adö aröp rö, unbö rö hagabin. *

²² Kale Hibrü n+bi b+? Yad u rö nöp Hibrü b+ ap. Kale Isrel n+bi b+? Yad u rö nöp Isrel b+ ap. Kale Ebrahim i+l ap? Yad u rö nöp Ebrahim i+l u m+dpin.

²³ Kale Kraiss n+ip wög g+pal? Yad b+ hau+l yab+l rö, hib yad ke hagnö adö arab u pen yad wög klö g+ g+, marö adö ke ke udpin rö, n+bi b+ piral g+pal gau gagpal. Y+ip ñ+n iru nöp nag+ l+la. Y+ip ñ+n iru nöp m+ñu magö pakla. Yad ñ+n iru nöp um dam an lem aunö. N+bi b+ gau an+g unbö rö gagpal. *

²⁴ Juda kai ñ+n ke ke unbö mam+id u, nag+ udöm, y+ip ij iru yab+l nöp pak gus göm ñ+n juöl ado g+ da mam+id bönj dan pakla (39). *

²⁵ Rom kai u rö nöp ñ+n ke ke ñ+n m+hau n+gan y+ip ur udöm pakla. ñ+n ap n+bi b+ iru nöp y+ip kabö ju pakla. ñ+n mag+ib kub ajainö, ñ+n ke ke m+hau n+gan ñ+n mag+ib u bönj nöp p+ral paka. ñ+n mag+ib naij ga ñ+n an+ib gau, mañ ap nan ad+n bad ap ud s+is+ lem, ñ+n solwara u+l adö lan ap ran ap lug s+is+ib göl g+ midnö midnö, s+idö wad amöm, s+ibön göm g+ damöm, ram rua. *

²⁶ Yad pör nöp am+l ap+l g+ ajm+din. Pör ajpin gau, u+lham yab+l ajpin. ñ+n a+t+ au jubin; nan si udep b+ m+dpal an au ajpin; n+bi b+ yad ke aka Juda n+bi b+ wasö an gau g+ ajem, u+lham yab+l ajpin; daun kub gau aka be gau aka ñ+n solwara an gau

* 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13 * 11:21: Plp 3:5 * 11:23: Ap 16:23 * 11:24: Dud 25:3
* 11:25: Ap 16:22; 14:19 * 11:26: Ap 9:23; 14:5

gɪ aramem, uθham yabiθ arbin; nɪbi bi ań mam a gɪpal u pen Kraiss nɪbi bi nɪpe mɪdagpal aŋ gau gɪ ajem, uθham yabiθ ajpin.*

²⁷ Yad wög gostam gem, uhön hanem wasö, ńin iru nöp nan magö mɪdagö, kɪyö lö, ńig nan gö, waɪij mɪdagö, yɪgön göm göp.

²⁸ Pen marö adö ap me, nɪbi bi Kraiss lau adö mɪdpal ram mɪnön ke ke gau, mɪd aij gɪpal aka gem, gasi iru nɪɲabin.

²⁹ Kraiss nɪbi bi rɪmnap lug paknig gɪlö, klö yad ke u rö nöp lugnab rö u nɪɲbin. Pen nɪbi bi rɪmnap kalɪp tɪp gɪlö nan si nan naij gɪlö, mɪdmagö yad aŋ daŋ ilön göp.

³⁰ Hib yad ke adö rɪmnap hagnam u, yad bi klö mɪdagöp u nɪɲmim a gem manö anɪbu hagnabin.

³¹ Bi Kub Jisas Nap God, pör nöp hib dap raneb God u, yad piral hagagabin u nɪɲöb.

³² Yad Damaskas mɪdainö, ki? Aredas bi nɪpe Damaskas abad mɪdmɪdöp u, yɪp nagɪ lɪn a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magörhalö bɪnöm rɪk hakla.

³³ Anig gɪla u pen mam hon rɪmnap yɪp ud wadɪ kub mɪgan u löm, nagɪ adɪköm, dam kabö waryö gɪgabö gɪla ajön pro mɪgan u tɪp gɪ yulö, am am mɪnön yaf amem, pɪrɪkem ke gau arnö.*

12

Pol naböŋ nɪɲa manö u hag ńa

¹ Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen Bi Kub u bi ap nɪp gö naböŋ nɪɲa manö u hagnig gabin.

² Mi unbö siduŋ böŋ daŋ luga u, Kraiss bi nɪpe ap nɪɲbin u, God nɪp dam ram mɪnön aij kumi kabö adö laŋ au ud ara. Pen bi anɪbu hań roman halö anig adö laŋ ara aka, hań roman arö göm ana nöp ara aka, nɪɲagpin; God nöp nɪɲöb.

³ Pen yad nɪɲbin, bi anɪbu — hań roman halö aka ana nöp aka, nɪɲagpin; God nöp nɪɲöb —

⁴ God nɪp dam ram mɪnön aij kumi kabö adö laŋ au ud ara. Pen anɪb laŋ amöm,

manö ke yabiθ nɪɲa. Manö nɪɲa anɪbu, manö hagagep, nɪbi bi hag ńeb rö wasö; manö ke yabiθ u nɪɲa.

⁵ Bi ga anɪbu yad klö gem hib nɪpe nöp hagnö adö arnab u pen hib yad ke gɪnö adö aragnab. Hib yad ke manö rɪmnap hagnig gabin u, yad bi klö mɪdagöp rö nöp mɪdpin manö anɪbu nöp hagnabin.

⁶ Pen hib yad ke dap raneb manö rɪmnap hagbnep yad bi hauθ rö hagagbnep; nɪɲö nöp hagbnep. Pen anig hagnö, nɪbi bi rɪmnap yɪp nɪɲöm, “Bi u bi aij ke mɪdöp,” a gɪblap u yɪp aij gagböp. Yɪp aij göp u, gɪpin gɪpin rö nɪɲöm aka manö hagpin hagpin rö nɪɲöm me, yad bi aigale bi rö mɪdpin u ke nɪɲöl.

⁷ God yɪp ud arö, nɪbi bi rɪmnap nɪɲagla rö nɪɲnö anɪbu, hib yad ke hagnö adö arnɪm rö löp a göm, God yɪp nan ilön ńeb ap ńöb. Nan anɪbu Seden bi nɪpe rö ap apöm, yɪp kalɪ rö bɪnig ij bö mɪdöp.*

⁸ Bi Kub u nɪp ńin mɪhau nɪgan hagnö, yɪp anig gab rö gagnɪm a gɪnö u pen

⁹ yɪp haga, “Ne ke nöp mɪd aij gɪmön rö lagöp u pen yad nɪbi bi klö mɪdagöp gau kalɪp mög nɪɲem klö yad ńinö nɪɲöl gɪ kale aij nöp mɪdeinaböl,” a ga. Anig haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöp; yɪp aij göp u, yad klö mɪdagöp bi ap rö mɪdpin u hag mɪdnö nɪɲöl gɪ, Kraiss yɪp ud aij göl gɪ mɪdainɪm.*

¹⁰ Yad klö mɪdagöp; yɪp hag jubal; yad nan rɪk döp; yɪp gɪ naij gɪpal; yad uθham mɪdpin. Pen Kraiss lau adö mɪdpin rö, yɪp aigöl aigöl gɪnaböl u, miń miń nöp gɪnabin. Pen yad ke klö mɪdagöp u nɪɲ mɪdeinabin u, God nɪpe gö, klö nɪpe udem klö göl gɪ mɪdeinabin.

Pol Korid nɪbi bi gau kalɪp mɪdmagö la

¹¹ Yad bi hauθ rö hagajɪn. Pen kale nöp gajim yad anig gɪpin. Yɪp ud aij gɪmim, manö aij rɪmnap hagbep u pen yɪp arö gɪmim, bi rɪmnap kalɪp udpim. Yad bi mɪgan nɪbö bi ap rö mɪdpin u pen Kraiss manö aij ud arep bi aij aij kale anɪb gau bi kub yad bi pro gasɪ u nɪɲagpin.*

¹² Yad kale aip mɪdem, hon Kraiss manö aij ud arep bi gau gɪpun rö nöp gɪ

* 11:33: Ap 9:23-25 * 12:7: Job 2:6 * 12:9: Plp 4:11-13 * 12:11: 2Ko 11:5

mıdainö. Kale nan gagep nan nıñagep gainö u nıñmim, yad Kraıs manö aij ud arep bı nıpe mıdpin u hadö nıñbım. *

¹³ Anıb u, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal mıgan rımnap kalıp gınö gınö rö nöp kalöp u rö nöp gınö u pen adö añı ap nöp ke gınö. Adö anıbu me, nan yıp ram bı da gau, yıp ñım a gem hagagnö. Pen kalöp gı nıñ rö gınö u nıñmim arö gımim. *

¹⁴ Kalöp nöd ñın mıhöp am nıñnö; mıñı kauyañ u nıñgı gıbın. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabın; kalöp nıñnam a gem nıñnabın. Nıme nap bı nan ud lı aij göm, ñı paı bı kale gau kalıp ñımdal. Pen ñı paı bı gau, nıme nap bı kalıp anıg gıgdal.

¹⁵ Anıb u, gası yad nıñbın u, kalöp nan a gem, manı nan yad gau magörhalö yu haknabın aka wög gı dam dam Kraıs manö aij u hag ñı dam dam umnabın u, manö mıdagöp. Pen yad kalöp mıdmagö yabıt lıbın u nıñnabım u, yıp pen mıdmagö lagnabım akañ

¹⁶ Pen kale hagnabım, “Manı nan hon udagpan pen ne manö pıral hagö hon dui gıpun,” a gıñabım.

¹⁷ Yad kalöp mam rımnap yunö u, manı nan kalöp gau amgö amgö lı udnaböl a gem yunö akañ

¹⁸ Yad kalöp nan a gem Daidas nıp yuın a gem, nıp hag nıñnö yau a ga nıñem mam hon ap halö nıpe aıp yunö. Pen yad nıñbın Daidas nan kalöp rımnap fıp gaga. Daidas yad gıpin adö u nöp göp; nıpe adö ap ke gagöp. *

¹⁹ Pen yad nıñnön gıñgı manö anıbi kalı kılñ rıkajın? Kale gası nıñnön nıñbım? Pol manö hagab u, hıb nıpe ap lugagnım a göm hagab a gıpım ar? Pen adö anıbu hagagajın wasö. God nıpe nıñ mıdö nıñöl gı, hon Kraıs nıbi bı nıpe mıdun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klö gımim Kraıs nıp cıg aij gımim, a gun gası nıñun hagajun.

²⁰ Yad pıñıñ gıpin u, yad am kalöp nıñnabın ñın u, kale gıpım rö nıñnö, yıp aij gıgnab. Anıbu rö, kale yıp nıñnabım u, yad gıpin rö nıñbe, kalöp aij gıgnab.

Kale pen pen hagmım asık ke ke lımım, nan kale gau hon nöp udun a gımım, añ mam rımnap nıñbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij gıñım adö u nöp gası nıñmım, nıbi bı rımnap kalıp manö nıñ hagmım, kalıp manö udmım, hıb kale ke dap ranmım, halöwalö gımım, gımım rö lıñım u yad pıñıñ gıpin.

²¹ Pen yad pıñıñ gıpin u, yagol au kauyañ amem nıñnabın, kale rımnap gası nıñ adö u nıñmım, nıbi sı bı sı gıpım u, nıñnön gıñgı anıg gıpun a gımım arö gagmım, nıbi sı bı sı gı dammım, gası nıñ nıñmım gı dammım, halöwalö göl gı nöp mıdeınabım. Gıñabım anıbu God nıñöb a gem, yad bı mıgan nıbö gau ap rö mıdem, nable gö nıñöl gı, kalöp nan a gem mıñön göl gı mıdeınabın. *

13

¹ Yad nöd kalöp ñın mıhöp am nıñnö. Mıñı pen kauyañ nıñnıgı gıbın. God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, “Nıbi bı rımnap kalıp manö kub hagnıg gaböl u, nıbi bı mıhöp aka mıñau nıgan rö amgö kale ke nıñ mıdlö nıñöl gı, gı nıñ gıla u apöm waiö hagaiöl, nıñ rö lıñab,” a gıla. *

² Ruö ñın yıgwö anı nıbö u kalöp am nıñem, nıbi bı nan sı nan nıñ gı mıdeıla gau hainö apem kalıp hag gıñnabın a gem kalıp hag aunö. Mıñı kalöp aıp mıdagpın pen kauyañ manö nöd hagnö rö u nöp hagabın, yad am jakem, nıbi bı nöd nan sı nan nıñ gı mıdeıla gau abe, nıbi bı mıñı nan sı nan nıñ gabım gau abe, kalöp mög nıñagnabın.

³ Pen kale Pol Kraıs aıp mıdöp aka wasö gı gası nıñbım u, nıñ aij gımım. Kraıs nan rımnap ram mıñnön anı kale gau gö nıñnabım, nıpe bı yıñarıñ wasö; nıpe Bı klö ke nıbö.

⁴ Nıpe bı yıñarıñ rö lö, nıp mab ba lañ al pak lılö uma u pen God klö nıpe u gö, kauyañ uraköm kamıñ mıdöp. Anıb u rö, hon Kraıs aıp mıdun bı yıñarıñ rö mıdpun, pen Kraıs kamıñ u hanıñ God klö nıpe u ñö, kalöp nan a gun wög gıñnabun. *

* 12:12: Ro 15:19 * 12:13: 2Ko 11:9 * 12:18: 2Ko 8:6,16-18 * 12:21: 2Ko 13:2 * 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19

* 13:4: Plp 2:7-8

⁵ Pen kale Krajs n+p n+η udun n+p c+g g+pun aka wasö g+mim gas+ am+l ap+l g+mim, Krajs kalöp aip m+öp u ke n+ηnabim. Aka pen gas+ n+η dammim Krajs kalöp aip m+dagöp a g+mim u ke n+ηnabim. *

⁶ Pen yad gas+ n+ηbin, han+p b+ gas+ n+η dammim me, Krajs hon aip m+öp u ke n+ηnabim.

⁷ Hon kalöp nan a gun, God n+p sabe gun hagabun, “Kal+p abad m+daimön, naij adö u gagöl,” a gabun. Pen God n+p sabe gabun an+bu, kale m+d aij g+pe hib hon ap rann+m a gun, sabe gagabun. Hib hon lugnab u nan y+har+η; kale g+ aij nöp g+nabim u nan kub.

⁸ Pen Krajs manö aij u kub g+n+m adö u nöp gun; Krajs manö aij u pro g+n+m adö u gagun.

⁹ Han+p aij göp u, hon n+bi b+ klö m+dagöp rö lun, kale pen n+bi b+ klö l+mim. An+b u, God n+p sabe g+pun, “Kal+p abad m+daimön, nag+ adö aij nöp göl,” a g+pun.

¹⁰ B+ Kub n+pe y+p wög hag la an+bu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Krajs manö aij u n+η ud aij g+mim n+p c+g aij g+mim a göm y+p hag la. Adö an+bu nöp yad m+lö kub gai i m+dem, kalöp nöd nöp köp an+bi kal+ kl+ñ r+k yuabin. Kale manö yad an+bi n+ηmim, hagabin rö g+ m+deinabim me, yad amjakem manö klö hagn+g gas+ n+ηbin u arö g+nabin. *

¹¹ Añ mam b+. Miñi manö hag jun+g gem, “Kale m+daiim” a gabin. Köp kal+ kl+ñ r+kabin an+bi aunab u n+ηmim, hon nan aij adö u nöp gun a g+mim klö nöp an+g göl g+ m+daimim, manö kal+ kl+ñ r+kabin i udmim, manö hag adö añ+ l+mim, agam+ij m+d aij g+mim. An+g g+pe me, God n+bi b+ m+dmagö löm ud aij göp u, kale aip nöp m+deinab.

¹² Kale B+ Kub n+p n+η udpim rö, pen pen hag w+hai udöl g+, alaun bom halumim.

¹³ Krajs n+bi b+ aui m+dpal magöñhalö, kalöp añ mam gau “M+dpim?” a g+pal.

¹⁴ B+ Kub Jisas Krajs kalöp magöñhalö mög n+ηöm ud aij göl g+ m+dain+m; God n+pe kalöp magöñhalö m+dmagö löl g+ m+dain+m; Ana U+ n+pe kalöp magöñhalö a+ ba göl g+ m+dain+m.

* 13:5: 1Ko 11:28 * 13:10: 2Ko 10:8

Galesia Pol Galesia n̄bi b̄ kal̄p k̄p kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol, b̄ Jisas manö ud arep ap m̄dpin. Pen wög ḡpin an̄bu, n̄bi b̄ r̄imnap hagl̄o aka gas̄i yad ke n̄ñem gagpin; Jisas Kraiss abe, Nap n̄p gö uraka u abe, kale apil m̄hau n̄p hagl̄o ḡpin.

² Hon añ mam Kraiss p̄g m̄dpun gai i, kal̄p añ mam Kraiss lau adö Galesia Propins m̄dpim gau, “Kale m̄dpim?” a gabun.

³ Bap God abe, B̄ Kub hon Jisas Kraiss abe, kal̄p mög n̄ñmil abad m̄dlö m̄d aij ḡmim.

⁴ Hon nan si nan naj göl ḡ m̄daino pen B̄ Kub hon Jisas Kraiss, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan naj ḡpun gau p̄r̄i u l̄ik ḡ yunam, a göm, han̄p nan a göm ilön udöm uma. Uma u, n̄bi b̄ nan si nan naj ḡm̄dal an̄ gau m̄daino, han̄p ud kam̄ñ yun̄g uma. *

⁵ An̄b u, God Bap hon hib n̄pe u p̄r̄ p̄r̄ n̄p hagno adö ar̄m. An̄b unbö rö aij.

Jisas han̄p nan a göm uma manö aij an̄bu n̄p n̄ñ udun

⁶ Yad gas̄i iru yab̄t̄ n̄ñbin. God kal̄p mög n̄ñöm, Jisas n̄p hagö, kal̄p a göm uma u pen ȳñid n̄p God n̄p arö ḡmim, manö aij n̄pe u arö ḡmim, manö hain n̄bö ke daubal r̄imnap, manö i manö aij, a ḡmim, n̄ñ udn̄g gabim.

⁷ Manö an̄bu, Kraiss manö aij u wasö; ȳhar̄ñ n̄bi b̄ r̄imnap apöm, manö piral ke n̄bö r̄imnap kal̄p hagl̄o, kale dui ḡmim, “Manö an̄bu n̄ñun aka?” ḡmim gas̄i u n̄ñabim. *

⁸ Kraiss manö aij kal̄p n̄d hag ñno u, manö n̄ñö yab̄t̄ u hag ñno. Pen hon ke aka ejol kumi kabö adö lan̄ n̄bö ap apöm, manö ke n̄bö manö piral r̄imnap kal̄p hag ñnab u, God b̄ an̄bu hagö mab ke p̄r̄ inab u aram p̄r̄ p̄r̄ n̄p au m̄dnab u aij. *

⁹ Manö an̄bu kal̄p kauyan̄ hagabin. B̄ ap apöm, manö aij n̄d n̄ñ udpe u ba gau löm, manö ke n̄bö manö piral r̄imnap kal̄p hag ñnab u, God b̄ an̄bu hagö mab ke p̄r̄ inab u aram p̄r̄ p̄r̄ n̄p au m̄dnab u aij.

¹⁰ Manö hagabin an̄bi, n̄bi b̄ gau hib yad u hagl̄o adö aran̄, a gem, hagagabin. God ȳp n̄ñöm ñññ l̄in̄m a gem hagabin. Yad n̄bi b̄ gau kal̄p wañ wañ göl ḡ hagagabin. Ai ḡñg: yad an̄g gem wañ wañ göl ḡ hagbnep u, Kraiss wög ḡ ñeb b̄ n̄pe ap m̄dagbnep. *

God n̄p hagö Pol wög n̄pe ḡm̄döp

¹¹ Añ mam b̄. Yad kal̄p n̄ñö hagabin. Manö aij kal̄p n̄d hag ñno u, n̄bi b̄ manö hagpal rö wasö. *

¹² Manö an̄bu, b̄ ap hagö n̄ñagnö; manö an̄bu b̄ ap ȳp hag ñö udagnö. Jisas Kraiss n̄pe ke n̄p ȳp waiö hag ñö n̄ñö.

¹³ Pen n̄d yad Juda n̄bi b̄ gas̄i n̄ñm̄dal rö gas̄i n̄ñm̄din u, kale n̄ñbim. God n̄bi b̄ n̄pe gau böñ n̄p umlan̄, a gem, kal̄p ḡ naj yab̄t̄ ḡm̄din. *

¹⁴ Bac b̄ manö u n̄ñ udem, klö yab̄t̄ ḡm̄din; b̄ Juda yad aip ad̄p ad̄p kub ḡno gau, kale ḡm̄dal rö wasö, yad aññ Juda lo manö n̄ñ aij yab̄t̄ gem, bac b̄ hagm̄dal rö klö gem ḡm̄din. *

¹⁵ Pen ami ȳp yag dauaga ññ u, God ȳp mög n̄ñöm ud wög ḡ ñeb b̄ n̄pe ap hag la. Hainö kub ḡno, God n̄pe ke aij ga ññ u n̄p, *

¹⁶ Ññ yad Jisas Pol n̄p yamnö, n̄ñ aij göm, Juda n̄bi b̄ wasö gau kal̄p manö aij yad u hag ññ aij ḡnab, a göm, Ññ n̄pe ȳp yamö, n̄ñ aij ḡno. An̄g gö, Jisas manö u aigege rö m̄döp, a gem, n̄bi b̄ r̄imnap hag n̄ñagnö.

¹⁷ Pen Jisas n̄d hag lö manö aij ud arep b̄ n̄pe m̄deila gau kal̄p n̄ñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Ȳhar̄ñ ram m̄nön m̄lö kub Arebia am m̄dem, ado ḡ apem, daun kub Damaskas m̄dm̄din.

¹⁸ M̄ m̄hau n̄gan̄ inö, Pida Jerusalem m̄deia u n̄ññg amem, n̄pe aip ññ iru

* 1:4: Gal 2:20 * 1:7: Ap 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22

* 1:10: 1De 2:4 * 1:11: Mad 16:17 * 1:13: Ap 8:3

* 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Ap 9:26

m+dagainö; y+har+ñ ñ+n unbö aj+p böj dan m+dainö. *

¹⁹ Pen yad b+ Jisas manö ud arep r+mnap halö n+ñagnö; Pida aip Jisas n+mam Jems aip kal+p nöp n+ñnö.

²⁰ Manö kal+ k+ñ r+kabin an+bi, God n+ñ m+idöp u, kalöp n+ñö yab+ hagabin.

²¹ Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, g+ñö. *

²² Nöd ñ+n an+bu, n+bi b+ Kraiss lau adö Judia ram m+nöñ pro ke ke m+deila gau amgö magö kale u y+p n+ñagla u

²³ pen n+bi b+ r+mnap manö yad u yag damöm hagla, “B+ Jisas manö aij n+pe u hag juöm, han+p g+ naj göm g+m+idöp b+ u, m+ñi Jisas manö aij u n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ ajab,” a g+lä

²⁴ n+ñöm God hib n+pe u haglö adö arm+idöp.

2

Pol Kraiss manö aij ud arep b+ r+mnap aip magum göm, manö hag j+m ñ+la

¹ Pen m+id damem, m+ in unbö s+idun böj dan lugö, mam Banabas hol b+ m+hau, Daidas n+p u+ g+ Jerusalem arno. *

² God y+p waiö hagö Jerusalem arno. Amun, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla b+ kub rö m+dm+dal gau aip am m+gan ap b+s gun, kale n+hön rö hagöl, a gem, Juda n+bi b+ wasö gau kal+p manö aij n+hön rö hagm+idin manö an+bu kal+p hag yamnö. Wög nöd g+ñö u abe wög hainö g+nam u abe lug pakagn+m a gem, manö an+bu kal+p hag aij g+ñö.

³ B+ yad Daidas n+pe Grik n+bö u pen n+p hañ r+ib g+ dö g+ñab a göm hagagla.

⁴ Pen b+ r+mnap pir alöm, Kraiss Jisas b+ n+pe rö löm, agam+j apöm hon aip u+ g+ m+deila. Pen hon Kraiss Jisas n+p c+g m+idun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, m+id aij g+m+idun rö, kale n+ñlö, hibur kale naj ga. Juda lo manö ke ke adö u g+lan, a göm, apöm manö piral an+bu hagla. *

⁵ Pen Kraiss manö aij u manö n+ñö nöp m+idn+m, n+ñöm kale manö n+ñö an+bu nöp n+ñ udmim, a gun, manö piral hagla an+bu udagno.

⁶ Pen n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla b+ kub rö m+dm+dal gau kale y+p manö r+mnap hagagla. B+ kub rö hagabin pen kale b+ kub aka b+ pro u y+p nan y+har+ñ rö löp. God n+pe b+ kub ud aij g+nam b+ pro ud aij g+nam a göm gas+ an+bu rö n+ñagöp.

⁷ Pen kale n+ñla, God n+pe Pida abe y+p abe manö aij n+pe hag ñ+ ajep wög an+bu hag la. God Pida n+p hag lö, hañ r+ib g+ dö g+pal n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ ajm+idöp rö u, y+p u rö nöp hag lö, hañ r+ib g+ dö gagpal n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ ajm+idin. *

⁸ An+bu u n+ñöm me hagla, “God Pida n+p k+ö n+pe ñöm abad m+idö n+ñöl g+, n+pe am hañ r+ib g+ dö g+pal n+bi b+ gau kal+p Kraiss manö aij ud arep b+ m+idöp rö, Pol n+p u rö nöp k+ö n+pe ñöm abad m+idö n+ñöl g+, n+pe am hañ r+ib g+ dö gagpal n+bi b+ gau kal+p Kraiss manö aij ud arep b+ m+idöp,” a g+la.

⁹ Jems, Pida, Jon kal+p b+ kub a g+pal b+ gau, God y+p wög an+bu ña n+ñla u me, wög hon adö añ+ g+pun, a göm, Banabas hal+p b+ m+hau ñ+magö pakla. An+g göl hon manö hag adö añ+ l+no n+ñöm kale hagla, “Banabas Pol b+ m+hau ammil Juda n+bi b+ wasö gau kal+p Kraiss manö aij u hag ñ+mil, hon am hañ r+ib g+ dö g+pal n+bi b+ gau kal+p Kraiss manö aij u hag ñun,” a g+la.

¹⁰ Pen kale manö añ+ ap hagöm hagla, “Ammil ram m+nöñ an+bu gau ajmil, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udpal gau kal+p hagaimil, n+bi b+ mög gep rö Jerusalem i m+dpal gau kal+p hau+ gagöl; kal+p mani r+mnap yuöl,” a g+la. Manö hagla an+bu, y+p aij ga adö u nöp hagla. *

Pol Pida n+p hag ga

¹¹ Pen hainö Pida daun kub Adiok apöm, adö unbö ke gö, g+ aij gagöp, a gem, n+p waiö hag g+ñö.

¹² N+hön g+ñig: n+pe nöd Juda n+bi b+ wasö an gau m+idöm, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla gau aip nan j+m ñöl ñ+ñm+idöp. Pen hainö Jems b+ n+pe r+mnap Jerusalem n+bö aula. Jems b+ gau y+p hagnaböl, “B+ hañ r+ib g+ dö gagpal gau aip n+hön g+ñig nan ñ+ñabön,” a g+ñaböl, a göm, p+ñ+ñ

* 1:21: Ap 9:30 * 2:1: Ap 15:2 * 2:4: Gal 1:7; 5:1,13

* 2:7: Ap 22:21 * 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3

göm, hainö Juda nîbi bî wasö gau aip nan ñîṅaga. *

13 Anîg gö, Juda nîbi bî nöd ju am ram mîṅnöh anîb gau mîdeila gau, piral ga anîbu nîṅöm, u rö nöp gîla. Pen mam Banabas u rö nöp nîṅöm, kale gîla adö anîbu hain ga.

14 Pen Jisas manö aij u anîg arö geila u nîṅem, nîbi bî gau magöṅhalö nîṅmîdlö nîṅöl gî, yad Pida nîp hagnö, “Ne bî Juda nîbö u pen Juda nîbi bî wasö gau rö mîdmîdan. Pen mîñi nîhön gîṅîg ke asîk lîmön, Juda nîbi bî wasö gau kalîp, hon Juda nîbi bî gîpun gîpun rö gîmim, a gîmön, hagabön?” ö gîṅö.

15 Ami bapi hanîp yag daula u, Juda nîbi bî yag daula. Hanîp Juda nîbi bî wasö gau rö yag dauagla.

16 Pen hon Juda nîbi bî nîṅbun, nîbi bî lo manö adö u gîlö arö, God nîṅöm, nîbi bî kamîṅ aij yad a göm hagagnab. Nîbi bî gau Jisas Krais hanîp a göm uma, a göm, nîp nîṅ udpal nîbi bî gau nöp me, God nîṅöm, nîbi bî kamîṅ aij yad, a gîṅab. Hon u rö nöp lo manö adö u gîṅo arö, God nîṅö nîbi bî kamîṅ aij nîpe mîdagpun. Krais Jisas hanîp a göm uma, a gun, nîp nîṅ udno nîṅöl gî, God nîṅö nîbi bî kamîṅ aij nîpe gau mîdpun. *

17 Gasî hon nîṅbun u, Krais manö aij u nîṅ udno, Krais hanîp ud nîpe ke aip ud jîm ñî lîṅab u me, God nîpe hanîp nîbi bî kamîṅ aij yad a gîṅab. Pen Krais manö aij u nîṅun, hon nîbi bî magöṅhalö nan si nan naj gîpun u waiö nîṅbun. Hon Juda nîbi bî nîṅbun, Juda nîbi bî wasö gau nîbi bî nan si nan naj gep mîdpal rö, hon ke u rö nöp mîdpun. Anîg göp u, nîbi bî rîmnap hagnaböl, Krais nan si nan naj gep nagî u gî pîdöṅ lîṅab a gîṅaböl. Pen wasö yabîl.

18 Hon uri nîṅbun, Juda lo manö ke ke hagöp rö gîṅo, God wö ralöm hanîp nîbi bî kamîṅ aij nîpe mîdpim a gagnab. Hon uri nîṅbun manö anîbu manö pir alep. Pen yad manö piral manö nöd nîbö anîbu kauyaṅ nîbi bî gau manö nîṅö rö hag ñîṅabin u, yad nan si nan naj gîṅabin.

19 Lo manö yîp al pak la nîṅöm uri yad wip he rö mîdem lo manö u nîṅagpin. Pen uri yad God nîp aij gîṅîm adö u nöp gîṅam. Krais mab ba laṅ al pak lîla u, yîp Krais aip al pak lîlö umnö.

20 God Ñî nîpe yîp mög nîṅöm uma u, yad nîp cîg gem me, nîpe uma u, yad aip umlo. Anîb u, nîp cîg gem, nöd mîdmîdin rö mîdagpin. Krais yad anṅ daṅ kamîṅ mîdöp. Mîñi kamîṅ yabîl mîdem, nîp gasî nîṅöl gî, yîp gasî ñöb adö u nöp gîpin. *

21 God nîpe nîbi bî gau kalîp mög nîṅöm rau adog uda manö aij u hag juagnabin. Nîbi bî gau lo manö ke ke adö u gîlö arö, God nîṅöm, nîbi bî kamîṅ aij yad, a gîböp u, Krais hanîp uma u yîharîṅ umböp.

3

Nan kîñ aij gîṅîdal rö wasö; Jisas nîp cîg gun me, God aip jîm ñöl mîdeinabun

1 Galesia nîbi bî, kale gasî aij mîdagöp. Bî an gö kalöp hauṅ halö löp. Hon Jisas Krais nîp mab ba laṅ al rîbîk lîla manö aij u hag ñî aij gîṅo nîṅbe.

2 Pen yad kalöp manö añî ap hag nîṅabin. Kale nöd nîhön nîhön gaibe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñaṅ Kale lo manö hagöp rö gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yua aka kale manö aij hag ñîṅo u nîṅ udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuaṅ

3 God Ana u nîp udmim me, nîbi bî kamîṅ aij nîpe mîdpim u pen mîñi hauṅ alö, kîṅo hon ke gun, mîd aij gîṅabun, a gîmim, nîṅbim aka?

4 Nöd Krais nîp nîṅ udpe, kalöp gî naj yabîl gîla ñîṅ u, nîp arö gagpe. Pen mîñi nîhön gîṅîg, lo manö ap haglö, manö kale anîbu udmim, Krais nîp arö gîṅîg gabim?

5 Yîp hagpe nîṅîṅ. Kale lo manö hagöp rö gîpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp yuöm nan gagep rö anṅ kale gau göp aka kale Krais manö aij nîṅmim nîṅ udpe, God nîpe Ana nîpe u kalöp ñöm nan gagep rö anṅ kale gau göp?

6 Pen Ebrahim nîp gasî nîṅmim. God Manö u kalî kîñ rîköm hagla, “Ebrahim God manö haga u nîṅ uda nîṅöm God nîp, bî kamîṅ aij yad, a ga,” a gîla. *

* 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11 * 2:20: Gal 1:4 * 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16

7 Anıb u, nıñim. Nıbi bı God Manö hagöp u nıñöm, “Nıñö hagöp,” a göm nıñ udpal gau, Ebrahim rıdık nıpe mıdpal.

8 God Manö hadame gau haga, Juda nıbi bı wasö gau, God manö hagöp u nıñ udlö, God kalıp nıbi bı kamıñ aij yad a gınab, a ga. Adö anıbu nöp, God Manö hadame nöp Krais manö aij u Ebrahim nıp haga, “Ne mıdpan u me, God nıpe nıbi bı gau magöñhalö nan aij ñınab,” a ga.

9 Ebrahim God manö haga u nıñ udö, God nıp ud aij ga rö, nıbi bı God Manö hagöp u nıñöm, nıñö hagöp a göm nıñ udpal gau, kalıp u rö nöp ud aij gınab.

10 Pen nıbi bı lo manö adö u nöp nıñun gıno, God hanıp udnab, a gıpal nıbi bı gau, ilön kub yabıt udnaböl. Nıñön gıñig: God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, “Nıbi bı an, God lo manö kalı kılñ rıkla rıkla rö magöñhalö hain gagnab u, ilön kub udnab,” a gıla. *

11 Pen manö ap God Manö kalı kılñ rıköm hagla, “Nıbi bı yıp nıñ udpal gau nöp me, nıbi bı kamıñ aij yad mıdöm, kamıñ mıdeınaböl,” a gıla. Anıb u nıñbun, nıbi bı lo manö adö u nöp nıñöm gılö arnab gau, God nıbi bı kamıñ aij yad, a göm, kalıp udagnab. *

12 Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Krais manö aij u nıñ udep u ke. Nıbi bı lo manö hagöp rö klö hon ke gınabun a gınaböl u, dui gınaböl. God Manö kalı kılñ rıköm hagla, “Bı lo manö ke ke magöñhalö hain gınab bı anıbu me kamıñ arnab,” a gıla.

13 Hon God lo manö adö u gı wasö nıñun, ilön kub udnıg gıno u pen Krais ilön kub anıbu udöm hanıp rau adog uda. God Manö kalı kılñ rıköm hagla, “Mab ba lañ al pak lılö umnaböl bı gau, God nıpe ke pen ñö, ilön udnaböl,” a gıla. *

14 Pen Krais hanıp rau adog uda u, God Ebrahim nıp manö aij haga u, Krais Jisas gö Juda nıbi bı wasö gau nan aij anıbu udöl a göm, anıg ga. Juda nıbi bı wasö gau manö aij anıbu nıñ udlö, God nıpe Ana nıpe hanıp Krais nıbi bı nıpe ñınıg ga.

Lo manö u ke; God gınabin a göm hag la manö u ke

15 Añ mam bı. Yad kalöp manö ap hagnam. Bı rımnab manö hag adö añı löm, hagnaböl rö nöp gınaböl. Bı ap apöm manö rıb rıköm hañöwalö gagnab.

16 God nıpe Ebrahim aip ñı nıpe aip manö nıñö hag lep hagöm haga u, God Manö anıbu kalı kılñ rıköm, “Ñı gau aip,” kalı kılñ rıkagla; “Ñı ne u aip,” kalı kılñ rıkla. Ñı añı hagla anıbu, Krais nıp nöp hagla. *

17 Pen yad hagabin u, God Ebrahim nıp gınabin a göm hag la manö u, mı iru nöp (430) mıd damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña anıbu, aige göl göm manö nıñö hag lep nöd haga u nan yıharıñ rö kık gı yu ke gau yunab? Anıg gagnab. *

18 Pen nıbi bı lo manö hain gılö God nan aij ñıböp u, God nöd anıg gınabin a ga manö u gası nıñöl gı mıdöm nan aij ñagböp. Pen God nıpe Ebrahim nıp nöd haga manö anıbu nöp gası nıñöl gı mıdöm, nıpe ke Ebrahim nıp haga rö nöp ga. *

19 Pen kale hagnabim, “God Ebrahim nıp nan aij haga u yıharıñ ñöb u rö, God nıpe nıñön gıñig lo manö ña?” ö gınabim. Pen God nöd yabıt Ebrahim nıp manö haga; hainö yabıt ñı haga u aua. Pen ñın anı au nıbi bı nan si nan naij ke ke gımıdal rö, kale naij gımıdal u nıñöl a göm, God kalıp lo manö ña. Pen lo manö u, God ejol gau nöp dap bı ap nıp ñeila, nıpe pen dam nıbi bı gau kalıp hag ña. *

20 Pen Ebrahim ñı nıpe gınab manö haga anıbu manö kub yabıt u me, God nıpe ke apöm Ebrahim nıp haga.

Lo manö u hanıp gası rımıd ukab

21 Kale gası ap nıñmim hagnabim, “God hanıp manö mıñöp haga. Pen lo manö haga anıbu, yad gınabin a göm manö nıñö hag la manö anıbu aip adıp adıp mıdagöp,” a gınabim. “Manö anıb mıñau ke ke mıdöp,” a gınabim. Pen manö ke ke wasö. God nıbi bı kamıñ mıdep lo manö ap hagaıböp, hon lo adö anıbu nöp

* 3:10: Dud 27:26 * 3:11: Gal 2:16 * 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23 * 3:16: Jen 12:9 * 3:17: Eks 12:40 * 3:18: Ro 4:14 * 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21: Ro 8:2-4

nɪŋun gɪno, God nɪpe nɪŋöm hanɪp nɪbi bɪ kamɪŋ aij nɪpe a gɪböp. Pen lo anɪbu rö ap hagaga. *

²² God Manö kalɪ kliñ rikla rö nöp mɪdöp. Nɪbi bɪ ram mɪnönŋ gau magönhalö nan si nan naj adö u gɪlö gɪlö, gac anɪbu kalɪp wam wam gö, ke kamɪŋ aröl rö lagöp. Pen nɪbi bɪ Jisas Kraiss nɪp nɪŋ udnaböl gau, God gɪnabin a göm hag la rö, nan aij haga anɪbu kalɪp ñɪnab.

²³ Pen Kraiss auaga ñɪn u, nɪp nɪŋ udagno u me, lo manö hanɪp bɪ nagɪman waryö raul aŋ yaŋ mɪdpal rö u, gɪ gɪgabö ga. *

²⁴ Hanɪp gɪgabö göm, gasɪ rɪmɪd uk damöm, gasɪ ñö nɪŋöl gɪ mɪdno, Kraiss auö, manö aij nɪpe u nɪŋ udno, God hanɪp nɪbi bɪ kamɪŋ aij nɪpe a göp. *

²⁵ Kraiss manö aij u nɪŋ udpun u me, uri lo manö hanɪp gasɪ rɪmɪd uk dam gagöp.

²⁶ Kale Kraiss Jisas nɪp nɪŋ udpim u me, kale magönhalö God ñɪ pai nɪpe mɪdpim. *

²⁷ Kale ñɪg pakmim Kraiss nɪp cɪg gɪpim u me, ke hain nɪbö Kraiss nɪpe ke rö halu lɪbim. *

²⁸ Anɪb u, Juda ɪt u ke, Grik ɪt u ke mɪdagpim; nɪbi bɪ nagɪ wög gɪpim gau ke, nɪbi bɪ gasɪ kale ke nɪŋmim gɪpim gau ke mɪdagpim; nɪbi ɪt u ke, bɪ ɪt u ke mɪdagpim; kale Kraiss Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rö, ɪt añɪ yabɪl mɪdpim. *

²⁹ Kale nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpim u, kale Ebrahim nɪbi bɪ ɪt nɪpe mɪdpim nɪŋöm God Ebrahim nɪp gɪnabin a göm haga u, kalöp u rö nöp gɪnab. *

4

Kraiss nöp gö God ñɪ pai nɪpe mɪdpun

¹ Manö yad hagabin u anɪg göl mɪdöp: nɪbi bɪ gau umlö, nan kale gau ñɪ pai kale gau kalɪp hag lɪbal. Anɪb u, ñɪ pai anɪb gau nan iru mɪdöp u pen kale ñɪ pai pro mɪdpal rö, kale nɪbi bɪ nagɪ wög gɪpal rö nöp mɪdpal.

² Pen nɪbi bɪ ñɪ pai anɪb gau kalɪp abad mɪdpal gau, anɪg anɪg gɪmim, a göm, hag

damöm, mani nan kale gau abad mɪdlö mɪdlö, nap hag la ñɪn u nöp, nan kale anɪb gau udpal.

³ Pen anɪb unbö rö nöp, hon ñɪ pai pro rö mɪdun gasɪ nɪŋ aij gagun, kɪjaki, wip hajɪ, nan nɪhön nɪhön gau manö nɪhön hagla u udun, kalɪp nɪbi bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmɪdun. *

⁴ Pen God hag la ñɪn u hadö aua u me, God Ñɪ nɪpe u nɪp yuö, Juda nɪbi ap Ñɪ anɪbu nɪp yag daua. Yag dauö, nɪpe Juda lo manö adö u nɪŋöm, mɪd damöm, *

⁵ Juda nɪbi bɪ lo manö nɪŋbal gau rau adog uda. Kalɪp rau adog uda u, hon God ñɪ pai nɪpe yabɪl rö mɪdeinabun a göm ga.

⁶ Kale ñɪ pai nɪpe yabɪl mɪdpim rö, God nɪpe Ñɪ nɪpe Ana nɪpe u yuö, Ana u apöm hanɪp aɪ ba göp u me, God nɪp “Aba,* Bapi,” a gɪpun. *

⁷ Anɪb u, kale nɪbi bɪ, Seden nɪp nɪbi bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmɪdim gau, mɪñɪ God ñɪ pai nɪpe mɪdpim u me, God ñɪ pai nɪpe kalɪp manö nɪŋö hag lep hagöm, “Kalöp nan aij gau ñɪnabin,” a ga manö u, manö kale yabɪl.

Pol Galesia nɪbi bɪ, “Kalöp gasɪ iru nɪŋabin,” a ga

⁸ Pen nöd God nɪp nɪŋ udagmɪdim ñɪn u, kale nɪbi bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmim, nan piral gau sabe göl gɪ, pɪñɪŋ göl gɪ, gɪ mɪd dammim, mɪd aij gagmɪdim.

⁹ Pen mɪñɪ God nɪp nɪŋ udpim. Pen kale nɪp nɪŋmim udagpe; nɪpe nöp kalöp nɪŋöm uda. Pen nɪhön gɪnɪg kale ado gɪ ammim, nöd gɪ naj gɪmɪdim rö kauyaŋ gɪnɪg gabim? Gabim anɪbu, kauyaŋ nɪbi bɪ nagɪ wög gep gau rö uɪham mɪdun, a gɪmim, gabim aka?

¹⁰ Pör ñɪn kub a gɪpal u nöp nɪŋmim, rakɪn kub a gɪpal u nöp nɪŋmim, sɪdö kub a gɪpal u nöp nɪŋmim, mɪ kub a gɪpal u nöp nɪŋmim gɪpim. Anɪg gɪmim, gɪ naj gɪpim. *

¹¹ Anɪb u, yad manö aij kalöp hag ñɪnö nɪŋbe u, mɪñɪ arö gɪnɪg gabim rö löp a gem, kalöp gasɪ iru nɪŋabin.

* 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Ro 10:4 * 3:26: Jon 1:12 * 3:27: Ro 6:3 * 3:28: Ro 10:12 * 3:29: Ro 4:13 * 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3 * 4:6: Jisas Arameik manö hagnɪdöp. “Aba” a ga manö magö anɪbu ɪt u “Bapi.” * 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5; Kol 2:16

12 Añ mam bi. Yad kalöp mög niñem hagabin! Yad nöd Juda lo manö niñmîdin rö arö gem, kale yîharîñ mîdmîdim rö mîdpin u, kale u rö nöp lo manö anîbu arö gîmim, yad mîdpin rö mîdmim. Nöd kale yîp gî naij gagpe.

13 Kale niñbim, nöd yîp nan ga u me, am ram mînöh kale u mîdem, kalöp manö aij u hag ñînö.

14 Yad nan gaia u, kale uþham mîdaibe pen yîp iru niñmim, arö gagpe; God ejol ap aka Krajs Jisas niþ ke ud aij gîbep rö u, yîp unbö rö nöp ud aij gîpe me.

15 Kale nöd mîñ mîñ yabîl gîmim yîp ud aij gîmim, mög niñmim, amgö magö kale gau ud ju yîp ñeb rö liböp, haþowaþo ud ju ñîbep.

16 Pen mîñi yîp niþön gîniþ arö gîpim? Manö niñö hagnö adö u niñmim mulu lugö yîp iru niñbim aka?

17 Niþi bi kalöp riþmîd ukpal gau, kale gasî naij niñöm aniþ gîpal. Pol bi gau arö gîmim, manö hon hagpun u nöp hain gîmim a göm aniþ gîpal.

18 Niþi bi klö göm kalöp gî aij gînaböl u aij. Pen kale pör nöp aniþ göl. Yad kale aip mîdeinabin ñîñ u abe, mîlö gau mîdeinabin ñîñ u abe kalöp gasî niñöm gî aij gînaböl u aij. Pen yad mîlö gau mîdeinabin ñîñ u kalöp piral gîpal u, aij gagöp.

19 Pen ñî pai mîdmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag ñînö, niñ udlö, Krais kalîp an dan mîdeian,” a gem, kalöp hag ñî aij gîmîdin u, niþi gau ñî pai yag daunîþ gîlö, ilön kub göp rö u, yîp ga. Pen mîñi kauyan Krajs kalöp an dan mîdeian a gem, kalöp hag ñî aij gabin u, niþi ñî pai yag daunîþ gîlö, ilön göp rö u, yîp kauyan gab.

20 Yad kale aip mîdaibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, niñbnep u pen mîlö gai i mîdpin u me, yad kalöp gasî iru niñnö, gasî yad riþkö auub.

21 Pen kale lo manö nöp niñjun, a gîpim gau, lo manö riþmîd niñagmim rö löp.

22 Manö anîbu kalî kliñ riþköm hagla, “Ebrahim ñî mîþöp yag daua. Ñî niþe

ap, niþi praj ap Ebrahim niþin u niþ nagî wög gîmîdöp niþi u niþ udöm yag daua; ñî niþe ap, niþin niþe yabîl u aip yag daua,” a gîla. *

23 Niþin nagî wög gîmîdöp ñî yag daua u, ñî pai yag daubal rö nöp yag daua; pen niþin nöd u, ñî pai wem mîdöm, God Ebrahim niþ ñî ap yag daunabön a göm manö hag la rö, ñî ap yag daua. *

24 Aiud adö anîbu rö, manö riþmîd ba gau mîdöp. Niþi mîþöp, manö niñö hag lep mîþöp. Manö niñö hag lep ap Sainai Dum niþö apöm, ñî pai yag dauö kale nagî wög göl gî nöp mîdeinaböl; Hega me u.

25 Niþi Hega niþe Sainai Dum ram mînöh Arebia au rö me. Niþe daun kub Jerusalem mîñi mîdöp u rö mîdöp. Niþön gîniþ: Jerusalem abe ñî pai niþe abe nagî wög gîpal.

26 Pen Jerusalem kumi kabö adö lan mîdöp au, niþi bi wög göm aragnaböl. Ram mînöh anîbu ami hon. *

27 Hadame nöp kiþmap ap God Manö kalî kliñ riþköm hagla,

“Niþi ñî pai wem ñî pai yag dauagöp u, mîñ mîñ yabîl gînab.

Niþi ñî pai daunîþ göm niñagöp u, aij gö niñöl gî, ñîñî lî nab.

Niþi ñî pai wem u,

îþ niþe kub mîdnîþ gaböl;

pen niþi nugmul aip ajmîdil u,

îþ niþe kub mîdagnaböl,” a gîla. *

28 Añ mam bi. God niþe manö klö niñö hag lö, Sera Aisak yag daua. Pen anîb unbö rö nöp, God manö klö niñö hag lö, kale ñî pai niþe mîdpim. Anîb u, kale Aisak rö mîdpim. *

29 Ñîñ anîbu, Ebrahim ñî niþe niþi bi ñî pai yag daubal rö nöp yag daua ñî u, uraköm, niþmam ado God Ana gö yag daua u niþ niñö, mulu lugö, gî naij ga. Anîb u rö, mîñi Juda niþi bi lo manö niñbal gau, hanîþ niþi bi Jisas niþ niñ uþpun gau u rö nöp gîpal. *

30 God Manö u kalî kliñ riþköm hagla, “Niþi wög gî ñeb amîl mîþau kalîp hag yumön. Niþi nagî wög gî ñeb ñî niþe u,

* 4:22: Jen 16:15; 21:2 * 4:23: Ro 9:7-9 * 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10 * 4:27: Ais 54:1 * 4:28: Ro 9:7

* 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

nibi kabö göl udmön ñi yag dauna u, nan nipe rimnap udagnab,” a gila.

³¹ Anib u, añ mam bi niñim! Hon nibi nagı wög gımidöp ñi pai nipe rö midagpun; hon nibi kabö göl nagı wög gagmidöp ñi pai nipe rö midpun.

5

Nagi midaino, Krais hanip rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

¹ Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnım, a göm, hanip rau adog uda. Krais anig ga u gası niñöl gi nöp midaimim; nöd Juda lo manö u bi kub kale rö lö, nip nibi bi nagı wög gep rö midmidim u, kauyan ado gi aragmim.

² Yad Pol kalöp manö hagabin i niñ aij gimim! Juda kai manö hon udmim a gıpal gau kalıp yau a gıpe, hañ kalöp rıb gi dö geinaböl u, hainö Krais kalöp gi ñinim rö lagnab.

³ Yad kalöp kauyan hag aij ginig gabin! Bi gau manö hon udmim a gıpal gau kalıp yau a gıpe, hañ kalöp rıb gi dö geinaböl u, hainö kale Juda lo manö u magöñhalö udmim hain gimim.

⁴ Kale, “Juda lo manö hain ginö arö, God hanip niñöm, ‘Nibi bi kamıñ aij yad,’ a ginab,” a gi gası niñbim nibi bi gau, Krais nip arö gıpim; nibi bi nipe midagpim. Kale anig gimim niñbim rö, Krais kalöp mög niñöm udnım rö lagöp.

⁵ Pen God Ana hanip anı danı midöp nibi bi gau, God hanip niñöm, “Nibi bi kamıñ aij yad,” a ginab ñin u abad midun aij gö niñöl gi, gası halö midpun.

⁶ Nibi bi Krais Jisas nip cig midpal gau, hañ rıb gi dö göp aka rıb gi dö gagöp u nan yiñharıñ. Nan kub añi nöp midöp: Krais nip niñ udun, nibi bi gau kalıp midmagö lun.*

⁷ Kale nöd aj aij gimıdim u pen miñi bi an kalöp adan binöm rikajıp niñöm manö niñö u arö gıpim?

⁸ God kalöp adan binöm rikajıp niñöm manö niñö u arö gagpim. Nipe nöp me kalöp wiñ alab.

⁹ Nibi bi gau nan yıs a gal u manö ap hagöm hagpal, “Yıs pro marap plaua rin kub yan halö lılö, yıs anıbu ke aram aram aram plaua anıbu kub yabıt rannab,” a gıpal.*

¹⁰ Krais aip jim ñöl midpun u me, yad niñbin manö yad hagajın anıbi kale ke anıb unbö rö nöp niñnabim. Pen bi an nipe apöm manö pıral hagö, kale gası ap ap niñnabim u, bi anıbu manö kub niñöm pen ilön udnab.*

¹¹ Pen añ mam bi niñim! Krais nibi bi niñ udpal gau kalıp hañ rıb gi dö gimim a gibnep, bi gau yıp gi naij gagblap. Yad hañ rıb gi dö gimim a gibnep, Krais nipe nibi bi gau a göm, mab ba lanı uma manö aij anıbu niñlö mulu lugagböp.

¹² Pen gası yad, bi manö pıral haglö dui gıpim bi anıb gau kalıp ke böñ nöp rıb gi dö ginaböl u aij!

¹³ Pen añ mam bi. Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnım, a göm, hanip rau adog uda. Pen gası anıbu niñmim, gası kale ke niñmim, hañöwañö gagmim; nibi bi gau kalıp mög niñmim, ud aij gimim.*

¹⁴ God lo manö u magöñhalö ud jim ñöl, manö magö añi ap nöp midöp: “Kale ke midmagö libim rö, nibi bi rimnap kalıp u rö nöp midmagö limim.”*

¹⁵ Anıb u, kale ke niñ aij gimim. Kaj kain gau gıpal rö mulu lugö, pen pen ginabim u, magöñhalö ap lug paknabim.

Gası ke niñbim adö u arö gimim, God Ana u gası ñinim rö gimim

¹⁶ Anıb u, kalöp hagabin, God Ana gası ñöb adö u nöp gimim. Anig geinabim me, gası kale ke niñmim, nan si nan naij gimıdim adö u arö ginabim.

¹⁷ Gası anıb miñau, ap böñ lap fııp gi ud arnab, ap böñ lap fııp gi ud arnab u me, gun a ginabim adö u gimim rö lagnab.*

¹⁸ Pen God Ana kalöp gası ñö niñöl gi gıpe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö.

¹⁹ Pen nibi bi gası kale ke niñöm gimıdal adö u, nibi si bi si göm, hañöwañö gi ajöm, gi naij yabıt göm;*

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 * 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Ro 13:9 * 5:17: Ro 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10

²⁰ nan yiharıŋ gau sabe göm, kuj göm, aiön paköm; nıbi bı gau kalıp mulu kal nıŋöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö mıdagöp a göm, hibur naij gö, yad ke bı kub mıdnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke asık mıdöm,

²¹ nan kale gau yad rö mıdaiböp, a göm; ñıg klö ñıŋöm hauı alöm, nan magö iru nöp ñıŋöm, nan nıŋeb nıŋagep göm, gı naij yabıt gıpal. Yad kalöp nöd hagnö manö u mıñi kauyaŋ kalöp hagabin: nıbi bı anıbu rö gı mıdpal gau, God kalıp udöm abad mıdageinab.

²² Pen nıbi bı God Ana kalöp gası ñö nıŋöl gı gılö arab gau, nıbi bı gau mıdmagö löm, mıñ mıñ göm, hibur hain hain mıdöm, nıbi bı rımnap gau mög nıŋöm, gı aij göm, manö kale ke hagnaböl u anıb unbö rö nöp göm,

²³ nıbi bı rımnap aip manö hain hagöm ud aij göm, nıbi bı rımnap kalıp gı naij gılö, pen kal juagnaböl. Anıg gı naböl u, lo manö ap kalıp manö kub hagagnab.

²⁴ Krais Jisas nıbi bı nıpe gau, gası ke nıŋöm haıöwaıö gı mıdal nagı adö anıbu arö gıpal. Nagı adö gı mıdun anıbu, mab kros ba laŋ Krais Jisas aip umöb. *

²⁵ Anıb u, God Ana u nöp hanıp kamıŋ hain nıbö ñö, kamıŋ mıdpun u me, God Ana nan nıhön hanıp hagnım u, anıb unbö rö nöp gun.

²⁶ Pen hon ke hib kub mıdan, a gun, pen pen hagnun, nan kale gau nan yad rö mıdaiböp, a gun, gası nıŋagun. *

6

Nıbi bı gau mıdmagö lımim, gı aij gımim

¹ Añ mam bı. Nıbi bı hon rımnap nan si nan naij adö rımnap gaiöl u, kale nıbi bı God Ana kalöp anı dan mıdöp nıbi bı gau, kalıp manö hain hain hagnım, hag aij gıpe, kauyaŋ mıd aij göl. “Ñın rımnap hon u rö nöp gı nabun rö löp,” a gımim, nıŋ aij gımim. *

² Nıbi bı hon rımnap mıŋör gainım, kalıp mög nıŋmim abad mıdpe, mıd aij

göl. Anıg gı nabim u, Krais lo nıpe haga rö gı nabim. *

³ Hon ke nan aij ap mıdagöp. Nıbi bı rımnap, hon ke nıbi bı aij a gı naböl u, pir alnaböl.

⁴ Bı anıbu bı aij aka yad bı aij, a gımim, gası u nıŋagmim; yad ke gı aij gıpin aka gı aij gagpin a gımim, gası u nöp nıŋmim.

⁵ Nıhön gı nıg: hon añı añı marö ke ke mıdöp rö nıŋun, nıhön nıhön gun mıd aij gı nabun u, ke nıŋ aij gun. *

⁶ Pen nıbi bı Krais manö aij hag ñıbal gau, nıbi bı manö anıbu nıŋbal gau, manö hag ñeb nıbi bı anıb gau kalıp hauı gagöl; nan aij kale mıdöp gau kalıp rımnap nıme lı ñöl. *

⁷ Pen, God bı hauı, yad nan si nan naij gı nabim nıpe nıŋagnab, a gımim, nıŋagmim. Gı nabun rö, hanıp pen u rö nöp gı nab. Hon nıŋbun, nan yımnabun rö nöp halnabun; nan ke rımnap hal dauagnabun. *

⁸ Anıb u, gası hon ke nıŋbun rö nan yımun a gı nabun u, adan naij amöl gı, böŋ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gası ñöb rö nan yımun a gı nabun u, God Ana u hanıp gö, kamıŋ pör mıdep magö u nöp halnabun.

⁹ Anıb u, iru nıŋun, gı aij gıpun u arö gagun, klö gı nan yımun, ñın hain u nan magö aij halnabun.

¹⁰ Pen nan nıŋeb anıbu pıdöŋ gagöp ñın i, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau kalıp ud aij gun rö leinab u, ud aij gun. Pen nıbi bı yiharıŋ gau kalıp magöŋhalö u rö nöp gun.

Krais hanıp a göm mab kros ba laŋ uma u nöp nan kub yabıt

¹¹ Yad hagnö, mam ap köp anıbi kalı klıñ rıköp. Pen mıñi ñımagö yad ke kalı klıñ rıkabin u me, manö magö kub kub rö kalı klıñ rıkabin.

¹² Bı hañ romanı nöp nıŋöm, u aij, u naij, a gı mıdal bı gau, kale klö göm hañ rıb gı dö gımim a gıpal. Krais uma manö u nöp hagnö, bı Juda rımnap kal juöm, hanıp gı naij gı naböl, a göm me, anıg hagaböl.

* 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5 * 5:26: Plp 2:3 * 6:1: Mad 18:15 * 6:2: Ro 15:1 * 6:5: Ro 14:12 * 6:6: 1Ko 9:11,14
* 6:7: Ro 8:13

13 Hañ kale ke rīb gī dö gīpal u pen Juda lo manö gau magöñhalö hain gagpal. Kalöp hañ rīb gī dö gīmim a gīpal u, hainö kale ñiñi löm, Juda bī gau rīmnap kalīp hagnaböl, “Hon hagno manö hon udöm hañ romanj kale anīg anīg gīpal,” a gīnaböl.

14 Pen yad nan añi ap nöp gasi niñem miñ miñ gabin: Jisas yīp, a göm, mab kros ba lañ umö, yad aip umnö rö löp u niñem me, miñ miñ gabin. Nīpe aip umnö anību, bī böñ nöp umöb rö u mīdnö, nībi bī mīnöñ naböñ i nībö nan kale miñ miñ gīpal gau, yad aij gagöp. Pen nībi bī anīb gau u rö nöp yīp niñlö, yad nan yīharīñ ap rö lö, bī böñ nöp umöb bī ap rö mīdpin.

15 Hañ rīb gī dö göp aka rīb gī dö gagöp u nan yīharīñ. Pen God gö, nībi bī hain nībö lun, nībi bī nīpe mīdpun u nan yabī.
*

16 Manö hagajīn hain gīpim nībi bī gau abe, God nībi bī nīpe gau magöñhalö abe, God kalöp mög niñöm ud aij gö niñöl gī kale agamīj mīd aij gī mīdmim.

17 Yad manö magö añi ap mīdöp u, kalöp hagnīg gabin. Jisas manö aij u hagnö, yīp pakpal adīai gau mīdöp u me, bī rīmnap apöm yīp mīñör rīmnap ñagöl. *

18 Añ mam yad gau. Bī Kub hon Jisas Krai kalöp mög niñöm, abad mīdainīm. Anīb unbö rö aij.

* 6:15: Gal 5:6; 2Ko 5:17 * 6:17: 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas nɪbi bɪ kalɪp kɔp kalɪ klɪn rɪka

¹ Yad Pol. God yɪp hag lö, Krai Jisas manö ud arep bɪ ap mɪdem, kalöp God nɪbi bɪ nɪpe daun kub Epesas mɪdpim gau, kɔp anɪbi kalɪ klɪn rɪkabin. *

² God Bapi hon abe, Bɪ Kub Jisas Krai abe, kalöp mög nɪnmil ud aij gɪlö, kale mɪd aij gɪmim.

Krai pɪg mɪdpun u, nɪpe ana hon nan aij nɪab

³ Bɪ Kub hon Jisas Krai Nap nɪpe God nɪp aij a gun. Nɪ nɪpe nɪp yuö apöm hanɪp udö me, nɪp cɪg gɪno, kumi kabö adö lan nan aij aij mɪdöp gau magöŋhalö ana hanɪp nɪöb. *

⁴ Ram mɪnön hadame dagol gau gɪ laga nɪn u God haga, “Krai nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinaböl gau, kale nɪbi bɪ ut, nɪbi bɪ asiŋ mɪdagöp yad gau mɪdeinaböl,” a ga.

Anɪb u, hadame dagol gau God nɪbi bɪ mɪdmagö löm, *

⁵ nɪn anɪbu nöp, gasɪ nɪpe nöp nɪnöm haga, “Nɪ yad Jisas Krai nɪbi bɪ kalɪp udnab gau, nɪ pai yad ke rö lɪlö, yad ke kalɪp udem kabö launabin,” a ga. *

⁶ Anɪg hagöm, Nɪ mɪdmagö nɪpe u hałowalö yuö apöm, hanɪp ud Nap nɪmagö adö nɪpe la u me, aij gö nɪnöl gɪ hib nɪpe u hagno adö arab.

⁷ Jisas Krai hagape nɪpe lugö umöm hanɪp rau adog udö, God, Bɪ aij yabɪ u, hanɪp mög yabɪ göm, nan si nan naij gɪpun gau nɪnöm arö göp. Anɪb u, hon nɪnbun God nɪpe nɪbi bɪ gau mög yabɪ göp. *

⁸ God nɪpe gasɪ nɪn kɪd hiiköm nan magöŋhalö gau nɪnöp u, hanɪp nan aij aij anɪb gau hałowalö nɪöb.

⁹ Pen God nɪpe Krai aip nɪhön gɪnɪg ga u, nan pi göl mɪdmɪdöp anɪbu hanɪp waiö hagö nɪnbun. *

¹⁰ God nɪn hain hag la nɪn u, nan kumi kabö adö lan au abe, nan mɪnön nabön if i abe, Krai nɪpe anɪ nöp magöŋhalö abad mɪdeinab. *

¹¹ God nɪpe ke gasɪ nɪnöm hag la u, magöŋhalö gɪnɪg gab. God nɪpe ke gasɪ nɪnöm hag la, hon Krai cɪg gɪpun nɪbi bɪ gau, nɪbi bɪ nɪpe ke lɪnabun. God nɪpe hadame dagol gau anɪg gasɪ nɪna. *

¹² Nɪpe ga anɪbu, hon nɪbi bɪ Krai nɪp nöd nɪn udno gau, God hib nɪpe hagno adö arnɪm, a göm ga.

¹³ Pen kale u rö nöp, Krai manö aij nɪbi bɪ ud kamɪn yuep manö nɪnöp anɪbu nɪn udpe, God kalöp udöm, Ana Ut kalöp an dan löm, Krai nɪbi bɪ nɪpe yabɪ hag löp.

¹⁴ God Ana hanɪp an dan mɪdöp u me, hon nɪnbun, God nan aij aij nɪbi bɪ yad hainö nɪnabin a ga nan gau, hainö udun mɪd aij yabɪ gɪnabun. Anɪb u, God hib nɪpe hagno adö aran. *

Pol God nɪp sabe ga

¹⁵ Anɪb u, yad nöd nɪnöp, kale Bɪ Kub Jisas nɪp nɪn udmim, nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp mɪdmagö lɪbim u,

¹⁶ yad hauŋ gagem, pör nöp kalöp a gem God nɪp aij a göp a gem, sabe göl gɪ mɪdpin.

¹⁷ Bɪ Kub hon Jisas Krai God nɪpe u, Bap aij unbö ke u, nɪp pör hag nɪnem hagabin, nɪpe Ana kalöp nɪnab nɪnöm nɪpe kalöp gasɪ aij nɪm, God nɪpe aigale bɪ rö mɪdöp u kalöp yamö, kale God nɪp nɪn aij gɪnabim. *

¹⁸ God nɪp sabe gem hagabin, nɪpe mɪdmagö kale an dan mailö nɪpe nɪ lö, Krai nɪbi bɪ nɪpe nan aij unbö ke nɪnɪg gab u nɪnabim. Nan aij anɪbu nɪnabin a göm, God kalöp wɪn ala me.

¹⁹ God nɪp sabe gem hagabin, nɪpe mɪdmagö kale an dan mailö nɪpe nɪ lö, nɪpe Bɪ klö unbö ke yabɪ mɪdö, hon nɪbi bɪ Krai manö aij nɪn udpun gau klö anɪbu

* **1:1:** Ap 18:19-21; 19:1 * **1:3:** Ep 2:6 * **1:4:** Jon 15:16 * **1:5:** Jon 1:12 * **1:7:** Ep 2:7; Kol 1:14 * **1:9:** Ro 16:25 * **1:10:** Kol 1:16,20 * **1:11:** Ro 8:28-29 * **1:14:** 2Ko 1:22 * **1:17:** Kol 1:9 * **1:19:** Kol 1:11 * **1:20:** Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10

udpun u niḡnabim. Klō anibu God ñimago nipe nöp midöp. *

²⁰ Krais böḡ nöp umö, God klō anibu nöp Krais urak ñöm, kumi kabö adö laḡ au dam ñimago yijḡ böḡ nipe lau la. *

²¹ Krais God aip am bis göp u, ana kumi kabö laḡ nöd abad midmidal gau abe, ana kumi kabö laḡ hainö abad mideinaböl gau abe, hib kale magöḡhalö yagol midö, Krais hib nipe u i adö laḡ midö niḡöl ḡ, magöḡhalö mo nipe gau midöp.

²² God nipe niḡi bi nan gau magöḡhalö Krais mo nipe gau la. Pen hon Krais niḡi bi nipe gau magöḡhalö, God Krais niḡi bi nabic u hag la. *

²³ Krais niḡi bi nipe gau, hon hañ roman nipe midpun. Krais nabic abe hañ roman abe midöp me u. *

2

Krais nöp gö, hon kamḡ midpun

¹ Kale nan si nan naij ḡimidim u, kale niḡi bi böḡ nöp umla niḡö rö midmidim. *

² Niḡi bi ram minöḡ iḡ i nan si nan naij ḡipal rö, kale ke nöd u rö nöp ḡimidim. Niḡ anibu ana kumi au laḡ midpal bi kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp ḡimidim. Ana anibu nipe niḡi bi God Manö udagpal gau kalip aḡ daḡ midöp. *

³ Pen nöd hon magöḡhalö anibu rö nöp ḡimidun. Gasḡ hon ke niḡmidun rö göl ḡi, gasḡ riḡnap ke niḡeb rö lagö, nan si nan naij nöp ḡimidun. Anib u, niḡi bi gau ḡi naij ḡilö God kalip pen ilön kub ñinḡ gab rö u, hon u rö nöp ḡimidun. *

⁴⁻⁵ Anib u, hon niḡi bi böḡ nöp umla niḡö rö midaino, God aip middep rö lagö, God niḡi bi pör nöp möḡ niḡöb u, hanip midmagö yabiḡ löm, Krais aip ud kamḡ löp. God nipe kalöp möḡ niḡöb u me, kalöp ud kamḡ yuöp. *

⁶ God hanip Krais aip urak ñöm, kumi kabö adö laḡ au dam Krais Jisas aip asiḡ ña. *

⁷ Pen God ga anibu, niḡi bi hainö yag daunaböl gau, kale God nipe hanip a göm, Krais Jisas niḡ yuöm hanip ḡi aij yabiḡ ga u niḡöm, God nipe bi aij ke yabiḡ, niḡi bi möḡ yabiḡ niḡöb u niḡöl a göm ga.

⁸ God kalöp möḡ niḡöm ud kamḡ yuöp. Krais manö aij u niḡ udpe u me, nipe anig ga. Pen kale Krais niḡ udpe kalöp udöp u, klō hon ke ḡino hanip udöp a ḡimim hagagmim. God nipe nöp kalöp nan aij u yiḡarḡ ñöb.

⁹ Kale Krais niḡ udpe kalöp udöp u, kale nan aij ap gagpe. Anib u, hib kale ke hagpe adö arnim rö lagöp. *

¹⁰ Pen God hanip udöm Krais Jisas niḡi bi nipe ḡi la u, God hadame gau niḡi bi gau kalip ḡi aij göl a göm, hanip anig ga. *

Krais Juda niḡi bi gau aip, Juda niḡi bi wasö gau aip ud jim ña

¹¹ Kale niḡbim, name nap kale Juda niḡi bi wasö niḡöm kalöp yag daula u, kale u rö nöp Juda niḡi bi wasö. Juda niḡi bi gau hib kale ke hagöm, “hañ riköp” a ḡimidal. Bi gau kale hañ roman anig ḡipal. Pen kalöp Juda niḡi bi wasö gau hib hagöm, “hañ rikagöp” a ḡimidal.

¹² Pen hauḡ gagmim. Kale nöd Krais lau adö midagaibe; kale Isrel iḡ u hö? adö midaiḡe; God manö niḡö hag la u niḡagpe; kale ram minöḡ iḡ i midmidim pen God niḡ niḡagmidim. *

¹³ Kale nöd God midöp milö au midmidim pen miñi Krais hagape nipe luga u me, Krais Jisas aip God midöp au söl aubim. *

¹⁴ Anib u, Krais nipe uma rö, hon Juda niḡi bi gau, Juda niḡi bi wasö gau mulu kal niḡun pen pen ḡimidun waryö aḡ u riḡ ju yuöm, iḡ miḡöp ud jim ñöl lö, hon iḡ aḡi ap nöp midpun. *

¹⁵ Jisas hañ roman löm uma rö, Juda lo manö ke ke gau magöḡhalö böḡ nöp piḡ ga. Jisas uma u, hainö Juda niḡi bi gau iḡ u ke, Juda niḡi bi wasö gau iḡ u ke midöm pen pen gagnaböl; niḡi bi magöḡhalö gau iḡ aḡi

* **1:22:** Sam 8:6 * **1:23:** Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * **2:1:** Kol 1:21; 2:13 * **2:2:** Kol 3:7; Dai 3:3 * **2:3:** Kol 3:6 * **2:4-5:** Ro 6:13 * **2:6:** Kol 2:12 * **2:9:** 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9 * **2:10:** Dai 2:14 * **2:12:** Kol 1:21; Ro 9:4 * **2:13:** Kol 1:20 * **2:14:** 1Ko 12:13 * **2:15:** Kol 2:14

ap nöp mïdöm agamij mïdeinaböl a göm uma. *

¹⁶ Jisas hañ romanj nipe mab kros ba laj uma u, it mihöp anib gau ud God aip jim ña; pen pen gep nagj u abe al pak la. *

¹⁷ Nöd ke ke yabij mïdmïdun u pen Kraiss manö aij God aip jim ñöl mïdep u damöm, kalöp nibi bi mïlö kub gau rö mïdmïdim gau hag ñöm, hon Juda nibi bi söl gau mïdmïdun gau hag ñöm ga. *

¹⁸ Kraiss ajöj hanip adö añi hiika anibu, God Ana nipe añi mïdöp u nöp gö, hon it mihöngöl Bapi mïdöp arun rö löp.

Hon Kraiss lau adö mïdpun gau, God ram nipe rö mïdpun

¹⁹ Anib u, mïñi nibi bi ram mïnöj ke gau nibö ju apöm mïdpal rö u mïdagpim. Nibi bi adö gau ajpal rö mïdagpim. God nibi bi nipe nöd nibö gau aip magum gimim, nibi bi nipe yijg göl mïdpim. *

²⁰ Anib u, hon God sabe gep ram u rö mïdpun. Kraiss Jisas ram padö ud mïdep kub an yan mïdöp. Bi Jisas manö ud arep gau abe, bi God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau binij gïpal rö u mïdpal; ram bagö big gïgabö gïpal rö u kale mïdpim. *

²¹ Kraiss Jisas ram padö kub an yan mïdö, ram anibu magöjhalö jim ñöl kub göm, Bi Kub sabe gep ram ut nipe linab. *

²² Anib u, kale Epesas nibi bi Kraiss lau adö mïdpim gau, God nipe kalöp u rö nöp ud ram anibu aip ud jim ñöl lö, ram raul mïgan aij nipe u God Ana amöm mïdnab. *

3

Pol Kraiss manö aij u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñimïdöp

¹ Yad Pol, Kraiss nip wög gi ñöl gi, kalöp Juda nibi bi wasö gau hag ñi ajnö, nibi bi rimnap yip niñlö mulu lugö nagj lïlö mïdpin. *

² Pen kale hadö niñbim, God yip mög niñöm manö aij nipe yip hag ñö, yad manö aij anibu kalöp hag ñi ajpin. *

³ God yip mög niñöm, manö nipe nöd pi göl mïdmïdöp rimnap yip yamö niñnö u, kalöp nöd köp kali klij rikpin. *

⁴ Kale manö kali klij rikabin i niñ aij gimim me, God hadame dagol gau Kraiss hainö ginab hag la manö u niñmim, yad manö nöd pi göl mïdmïdöp anibu niñ aij gïpin u, niñnabim.

⁵ God Ana nipe hanip bi Jisas manö aij ud arep bi nipe ke gau abe, bi God manö hagep bi nipe ke gau abe waiö hagöm gasi ñö, manö nibi bi nöd niñagmïdal u niñbun.

⁶ Manö pi göl mïdmïdöp anibu anig göl mïdöp: Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, God nan aij nibi bi ñinabin a ga u udnaböl. Kale mihöngöl hañ romanj añi nöp mïdö, God nipe Kraiss Jisas hag yuöm nibi bi kalip gi aij ginabin a ga manö aij anibu manö kale magöjhalö. Kraiss Jisas manö aij u me u. *

⁷ God Bi klö yabij u yip mög niñöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yip Kraiss manö aij u wög gi ñeb bi ap hag lö mïdpin. *

⁸ God nibi bi nipe rimnap nibi bi kub, rimnap nibi bi pro. Yad bi pro yabij u pen God yip mög niñöm gi aij gö, Juda nibi bi wasö gau kalip Kraiss hanip gi aij yabij göm ud aij yabij göp manö aij u hag ñinbin. Pen manö anibu adij juagöp. *

⁹ Pen God nipe ram mïnöj it i mïdöp nan gau, nan kumi kabö adö laj mïdöp nan gau magöjhalö gi la u, nipe ke nöp gö manö anibu pi göl mïdmïdöp. Pen uri God yip hag lö, yad manö pi göl mïdmïdöp anibu nibi bi magöjhalö gau kalip waiö hag ñabin.

¹⁰ God ga anibu, uri Kraiss nibi bi nipe ram mïnöj it i mïdpal gau gïlö niñöl gi, ejol kumi kabö adö laj abad mïdpal gau, God bi gasi niñ kid hiiköm niñöb u niñöl, a göm ga.

¹¹ God ga anibu, nipe hadame dagol gau

* 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25 * 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6; Ro 5:2

gası nıŋa rö nöp, Bı Kub hon Kraıs Jısas nıp hag yuöm, nan anıbu ga.

¹² Kraıs Jısas nıp nıŋ udun cıg gıpun u me, God nıp pıñıŋ gagun, gası halö nöp nıpe mıdöp söl au arun. *

¹³ Anıb u, kalöp hag ñı ajnö, yıp gı naij gılö, uıham mıdpın u, gası iru nıŋagmım; yad uıham mıdpın pen God kalöp nan aij ñınab.

Kraıs nıbi bı mıdmagö yabıt löp

¹⁴ Adö anıbu nöp yad Bapı nıp kugom yımem sabe gıpin.

¹⁵ Bapı nıpe ke gı lö, yam mınöŋ naböŋ ıt i mıdpal gau abe, yam kumi kabö adö laŋ au mıdpal gau abe, hon magöŋhalö yam nıpe mıdpun.

¹⁶ Bapı God nıp sabe gabin, nıpe Bı mailö aij ke halö, ñımagö nıpe nan aij yabıt mıdöp nıŋöm nıpe Ana nıpe kalöp ñö, hibur gası mıdmagö aŋ kale daŋ pıdöŋ mıdeınabım.

¹⁷ Bapı God nıp sabe gabin, kale Kraıs nıp nıŋ udpe, Kraıs mıdmagö aŋ kale daŋ mıdeınab. Yad sabe gabin, kale nan nıhön gıngı gabım u, God abe nıbi bı gau abe mıdmagö lımım gınabım. *

¹⁸ Yad sabe gabin, kale abe Kraıs nıbi bı magöŋhalö gau abe, Kraıs nıpe pör nöp nıbi bı mıdmagö yabıt löp u nıŋnabım.

¹⁹ Kraıs nıbi bı gau mıdmagö yabıt löp u nıŋnabım. Pen anıbu nöp wasö. Yad God nıp sabe gabin u, nıpe kalöp mıdmagö yabıt löp u, hibur gası mıdmagö aŋ kale ke daŋ nıŋnabım. Anıb u, God nıpe ke aŋ kale daŋ ajmaŋ raunab.

²⁰ Hon God nıp hag nıŋabun, pen nıpe hag nıŋabun rö nöp gagnab; hon gası nıŋbun rö nöp gagnab. Klö nıpe ke u hanıp aŋ daŋ wög göm, nıpe gı mapıt gınab.

²¹ Anıb u, hon Kraıs Jısas nıbi bı nıpe mıdun nıp cıg mıdpun gau, hib nıpe pör nöp pör nöp ud arno adö araŋ! Anıb unbö rö aij.

4

Kraıs hañ romaŋ nıpe jım ñöl mıdmım

* **3:17:** Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7 * **4:1:** Kol 1:10 * **4:2:** Kol 3:12-13 * **4:3:** Kol 3:14-15 * **4:6:** 1Ko 12:6 * **4:7:** Ro 12:3,6 * **4:8:** Sam 68:18 * **4:9:** Jon 3:13

¹ Yad Bı Kub wög gınö yıp nagı lılö mıdpın u, manö hagabin i nıŋmım. God kalöp nıbi bı aij yad mıdaimım a göm uda u, kale anıb unbö rö nöp gı mıdaimım. *

² Nıbi bı kub mıdpun a gımım kal juagmım; nıbi bı hain aij gau mıdaimım. Kale pen pen manö hain hain hagmım mıdmagö lımım. *

³ God Ana kalöp ud jım ñöl lö, jım ñöl mıdpım rö, anıg gun nöp agamıj mıdaiun a gımım gıpe arnım. *

⁴ Hon Kraıs nıbi bı nıpe hañ romaŋ aıñı ap nöp mıdöp. Ana u aıñı ap nöp mıdöp. Kale magöŋhalö nan aij aıñı ap nöp hainö udnabun a gımım gası halö mıdpım. God nan aij anıbu ñınabın a göm kalöp wıñ ala.

⁵ Bı Kub hon u aıñı ap nöp mıdöp. Kraıs nıp nıŋ udep adan u aıñı ap nöp mıdöp. Ñıg pakep u aıñı ap nöp mıdöp.

⁶ Nıbi bı magöŋhalö mıdpal gau kale God aıñı ap nöp, Bapı aıñı ap nöp mıdöp. Nıpe nıbi bı magöŋhalö gau Bı Kub mıdöp. Nıpe nıbi bı hag lö, kale magöŋhalö wög nıpe gıpal. Nıpe nıbi bı magöŋhalö gau aŋ kale daŋ mıdöp. *

⁷ Pen Kraıs hanıp aıñı aıñı ke ke nan aij ke ap nıme lö udpun. *

⁸ Anıb u, God Manö u kalı klıñ rıköm hagla,

“Ram mınöŋ adö laŋ ara ñın u,
kauaı mauaı nıpe gau nagı löm,
kalıp dam fıp gı ud aramöm,
nıbi bı gau kalıp nan aij aij ña,” a gıla.
*

⁹ Nıpe ram mınöŋ adö laŋ ara a gıla ıt u, aıge göl göm rö mıdöp? Me nıpe nöd mınöŋ naböŋ aŋ yaŋ aramöm, hainö ram mınöŋ adö laŋ ara. *

¹⁰ Anıb u hon nıŋbun, bı mınöŋ naböŋ aŋ yaŋ ara u, bı anıbu nöp adö laŋ aramöm kumi kabö adö laŋ au ara. Anıg ga u, ram mınöŋ au gıyaŋ abe, ram mınöŋ adö laŋ au abe, ram mınöŋ magöŋhalö yabıt arnabın a göm, anıg ga.

¹¹ Bı anıbu nöp nıbi bı nıpe nan aij aij ñöm, rımnab hag lö, Jısas manö aij ud arep wög u gıpal; rımnab God manö

hagep wög u gipal; rımnap nıbi bı Kraıs nıp nıñagpal gau kalıp Kraıs manö aij u hag ñıbal; rımnap nıbi bı Kraıs nıp nıñ udpal gau kalıp abad mıdöm hag ñı aij gıpal; rımnap nıbi bı ñı pai gau kalıp Kraıs manö aij u hag ñıbal. *

12 God nıbi bı nıpe nıp wög gılö, Kraıs hañ roman nıpe kub göm pıdöñ lınım a göm, nıbi bı nıpe gau kalıp nan aij aij anıbu gau ña.

13 Kraıs hañ roman pıdöñ lö, hon magöñhalö han roman añı ap rö manö aij nıpe nıñ udun, God Ñı nıpe aigale Bı rö mıdöp u nıñ aij gun, hon ñı pai pro rö wasö, nıbi bı majö Kraıs nıpe ke mıdöp rö lınabun. *

14 Anıg geinab u, hainö hon ñı pai pro rö mıdageinabun. Ñın hain anıbu, Bı God Manö hagabun a göm, manö ke ke gau nıbö gau nıbö ud ud pıral pıral hagpal gau, hanıp yıgön udöm ñıg solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl.

15 Ñın hain anıbu, hon nıbi bı gau kalıp mıdmagö lun manö nıñö nöp hagun, nan nıhön nıhön gınabun u, Nabıc nıhön gıböp u nıñun, anıb unbö rö nöp gun. Nabıc u Kraıs me. *

16 Kraıs nabıc mıdö, hañ roman kıd ke rımnap kıd ke ke rımnap pen pen mıdmagö löm, wög ke ke gılö, kıdıl aram hañ roman kıd ke ke ud jım ñö, hañ roman magöñhalö kub göm, pıdöñ lınab.

Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun rö, nagı gısön nıbö adö u gun

17 Anıb u, Bı Kub manö nıpe u udem kalöp manö kłö hagem hagabin: nıbi bı God nıñ udagpal gau gımıdal rö nagı adö u rö gagmim. Nıbi bı anıb gau gası kale mıdagöp. *

18 Kale sıbön böñ au mıdpal. Kale gası ap mıdagöp yabıl. Gası rımıd mıdmagö kale ke prı göm manö nıñagal. Anıb u, God kamıñ nıpe kalıp anı danı mıdagöp.

19 Nan si nan najı nıhön nıhön gıpal gau kale nable gagöp. Anıb u, kale nan si nan najı abönamö gı dam dam, uri nan si nan

najı hain nıbö rımnap gun a göm rapın halöwałö gılö arab.

20 Pen nöd Kraıs manö aij u hag ñıno nıñ udpe u, Kraıs kale nagı adö anıbu gımim a göp kalöp hag ñıno nıñagpım.

21 Kalöp Jıas manö nıñö u nöp hag ñıno nıñbım me.

22 Nan si nan najı nöd gımıdim u, gası rımıd mıdmagö kale gac gınab. Anıb u, nan si nan najı gımıdim u böñ nöp arö gımim. *

23 Gası aij gısön nıbö adö u nöp nıñmım. *

24 Pen God gö nıbi bı gısön nıbö mıdaimım rö löp. Anıb u, nagı gısön nıbö adö u ud halu lımım, God kamıñ aij mıdöp rö u, God nıpe uł ke mıdöp rö u mıdaimım. *

25 Anıb u, hon magöñhalö Kraıs hañ roman nıpe añı nöp mıdpun u me, kale magöñhalö nıbi bı gau kalıp pıral hagmıdim u arö gımim, manö nıñö nöp hagmım. *

26 Ñın rımnap nıbi bı kalöp gı najı gılö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan najı gagmım. Anıg göl mulu nıñöl gı mıdpe nıñöl gı, sıdö wad aragnım. *

27 Wasö u, Seden kalöp gası najı ñö, nan si nan najı gımim rö löp.

28 Nıbi bı nan si udmıdal gau hainö nan si udagöl; kłö ke wög göm nan mıdö nıñöl gı, rımnap nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñöl.

29 Manö hagnıg gabım u, manö najı rımnap hagagmım. Manö aij nıbi bı nıñöm, God nıp cıg aij göl rö lınım gau nöp hagmım. *

30 God ñın hain u hanıp böñ nöp udnabin a göm nıñ löm, Ana Uł nıpe u nöd yuö apöm kalöp anı danı mıdöp u me, najı gımim God Ana Uł nıp marö ñagmım. *

31 Hibur najı gö, nıbi bı rımnap nıñbe mulu lugö, kal jumım, manö pen pen hagmım, nıbi bı hag jumım, gı najı gımim gıpım u magöñhalö arö gımim. *

* 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21 * 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9

* 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29:

Kol 4:6 * 4:30: Aıs 63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8

³² Pen pen mög niñmim, midmagö limim. Kale Krai lau adö midpe, God kalöp nan si nan naij gipim u niñöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen niñmim arö gimim pen niñmim arö gimim gimim. *

5

Mailö adö u ajaiun

¹ Kale God ñi pai midmagö aij nipe midpim u, nipe göp rö gimim. *

² Krai hanip niñi bi midmagö löm, God nip nan dap sabe glö hañ? aij auöp rö u, hanip nan a göm mab ba lañ uma. Krai ga anibu niñmim, kale ke anib unbö rö nöp niñi bi gau kalip midmagö löi gi midaimim. *

³ Pen God niñi bi nipe ke yabiñ midpim u, niñi si bi si gimim, gau ajmim hañwañö gimim, nan aij kale gau yad udnam a gimim, nagi adö anibu rö magöñhalö böñ nöp arö gimim.

⁴ Urañañ hagmim, ñiñon limim, manö naij hagmim gagmim. Manö anibu rö hagagep yabiñ. Kale pen God nip aij a göp a gimim.

⁵ Niñ? aij gimim: niñi si bi si gipal niñi bi gau abe, gau ajöm hañwañö gipal niñi bi gau abe, nan aij kale gau yad udnam a gipal niñi bi gau abe kale God Krai apil miñhau ram miñnöñ kumi kabö adö lañ abad midpil au aragnaböl yabiñ. Kale nan si nan naij anib gau gasi niñbal u, nan anib gau god kale rö löp. *

⁶ Nagi naij hagajin anib gau, niñi bi rimpnap kalöp piral hagöm hagnaböl, "Nan anib gau nan si nan naij wasö," a ginaböl. Kalöp piral haglö niñmim rö löp u, niñ aij gimim manö kale udagmim. Nan si nan naij hagajin anib gau gipe, God kal juöm kalöp gi naij yabiñ ginab. *

⁷ Manö kalip niñmim kalip aip ajagmim.

⁸ Nöd sibön an gau midmidim u pen miñi Bi Kub niñi bi nipe limim mailö nipe adö u midpim. Miñi mailö nipe adö u midpim rö, niñi bi mailö adö u ajpal rö ajmim. Mailö ñi pai rö midaimim. *

⁹ Mailö magö u nan aij aij iru nöp pilnab: gi aij gep magö ke ke iru yabiñ pilnab; nan niñön niñön God niñö aij ginab nan gau magöñhalö pilnab; nan niñön niñön niñö nöp midöp pör nöp pilnab.

¹⁰ God nip aij ginim adö u nöp niñ aij gimim gipe arnim.

¹¹ Sibön yan ajöm nan si nan naij gipal u kale aip gagmim. Nan si nan naij gipal u mailö adö u hagpe niñöl.

¹² Kale nan si nan naij pi göl gipal u, hon nan anib gau manö nöp hagnabun u, nable ginab.

¹³ Ram ruö magöñhalö waiö niñbun. Anib u rö, God mailö nipe auö, nan niñön pi göm gipal u waiö niñnaböl. *

¹⁴ Mailö auö, magöñhalö niñbun. Adö anibu nöp, niñi bi rimpnap hagpal, "Ne umöl midpan u, miñi urakö,

Krai mailö nipe u nöp mailö pak niñnab," a gipal. *

¹⁵ Anib u, niñi bi rimpnap manö niñagöm hañwañö gipal rö gagmim. Niñ? aij gimim gi midaimim. *

¹⁶ Niñi bi nan si nan naij nöp gipal niñ anibi, kale pör nöp niñ aij gimim gi aij gimim.

¹⁷ Anib u, bi hauñ rö gagmim; Bi Kub nip aij ginab adö u nöp niñmim gimim.

¹⁸ Niñg wain niñbe, hauñ alagnim; adan anibu arnabim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanip an dan ajman raunim, a gimim God nip sabe geinabim u aij. *

¹⁹ God Manö adiñ Sam a gipal gau rimpnap pen pen hagöl gi, Krai manö aij u kimap ap pen pen hagöl gi, Bi Kub hib nipe dap raneb kimap ap pen pen hagöl gi gimim. Aij a gö niñöl gi, midmagö kale an dan kimap rimpnap Bi Kub nip hagmim. *

²⁰ Bi Kub hon Jisas Krai niñi bi nipe midpun u me, nan niñön niñön ginim, kale pör nöp nan magöñhalö gau Bapi God nip aij a göl gi midaimim. *

²¹ Krai Bi Kub hon midöp a gipim u me, añ mam Krai niñi bi nipe midpim gau

* 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18 * 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5

* 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36 * 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro

13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17

pen pen ud aij g+mim. Añ mam ap manö r+mnap hagain+m u, manö n+pe udmim. *

Ber b+ gau

²² Kale n+bi gau, B+ Kub manö n+nmim hain g+pim rö, nagamul b+ hagöl rö n+nmim hain g+mim. *

²³ Adö an+bu an+g göl m+idöp: Krai n+bi b+ n+pe gau hañ roman n+pe ke m+idöp; n+pe ke nab+c m+idöp. Krai n+bi b+ n+pe ud kam+n yuöp. Krai n+bi b+ udöm nab+c m+idöp rö, b+ gau n+bi kale udöm nab+c m+idpal. *

²⁴ Krai n+bi b+ n+pe gau kal+p hagö manö n+pe hain g+pal rö, n+bi gau, b+ kale gau hagöl rö magöñhalö hain göl.

²⁵ Pen kale b+ gau, Krai n+bi b+ n+pe gau m+dmagö löm uma rö n+nmim, n+bi kale gau u rö nöp m+dmagö yab+ l+mim. *

²⁶⁻²⁷ Krai n+bi b+ n+pe gau m+dmagö löm uma u, cöc n+pe u n+p manö n+pe hagöm, ñ+g löm, u+ ma+ g+ aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naij pro ap, manö pro ap wasö yab+ l, u+ nöp m+idö, n+pe udöm n+p ke ñ+nab. *

²⁸ An+b unbö rö nöp, kale b+ gau n+bi kale gau kal+p m+dmagö l+mim. Hañ roman kale ke g+ aij g+pim rö, n+bi kale gau u rö nöp g+mim. B+ n+bi n+pe m+dmagö löp u, n+pe ke m+dmagö löp.

²⁹ Hañ roman hon u mulu kal n+ngapun; ke n+ngno aij gö, nan magö ñöl g+ ñöl g+ abad m+id aij nöp g+pun. An+b unbö rö nöp, Krai n+bi b+ n+pe abad m+idöp.

³⁰ N+hön g+n+g: hon Krai hañ roman ñ+n k+id ma k+id n+pe gau rö m+idpun.

³¹ Pen God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla, “B+ ap n+bi udn+g, n+me nap kal+p arö göm, n+bi udöm j+m ñöl m+dmil, hañ roman añ+ rö lö m+idpil,” a g+la. *

³² Manö an+bu il ap m+idöp pen kale nöd n+ngm+dal. Yad gas+ n+ngbin manö an+bu Krai abe n+bi b+ n+pe gau abe hagab. *

³³ Pen kale b+ gau magöñhalö, hañ roman kale u ke m+dmagö l+bim rö, n+bi kale gau u rö nöp m+dmagö l+mim. Kale n+bi

gau magöñhalö, nagamul b+ manö kale udmim.

6

Ñ+ pai gau; n+me nap gau

¹ Kale ñ+ pai gau, B+ Kub hain g+pim rö, name nap manö hagöl rö udmim. Nag+ aij me adö an+bu. *

² God manö unbö s+du? lañ haga u hagöm haga, “Name nap b+ kal+p ud aij g+mim, hagmil rö g+mim,” a ga. Pen God manö an+bu nöp hagöm manö ap halö hagöm haga, “Kale unbö geinabim, yad kalöp nan aij ap ñ+nabin,” a ga. *

³ God haga, “An+g g+nabim u, y+n+d umagnabim; m+nöñ naböñ adö il i m+lö padö m+dmim, m+id aij g+nabim,” a ga.

⁴ Pen nap b+, ñ+ pai kale gau m+id aij g+lan a g+mim, kal+p pa j+ n+ngb rö manö u rö hagagmim. An+g g+pe, ñ+ pai kale gau pa j+ n+ngöm, manö hagnabim rö n+ngnaböl. Pen ñ+ pai kale gau kub g+lö n+ngöl g+, kale nap b+ God Manö hag ñ+ aij g+mim, nag+ aij adö an+bu hag ñöl g+ m+dmim. *

B+ nag+ wög g+pal gau; b+ kub kal+p abad m+idpal gau

⁵ Pen kale n+bi b+, b+ kub kalöp mani rau dap l+lö kal+p nag+ wög g+ ñ+m+dim gau, Krai manö hagö, p+ñ+n g+mim ud aij g+pim rö, b+ kub kale m+nöñ naböñ adö il i gau manö haglö, kale u rö nöp p+ñ+n g+mim ud aij g+mim. *

⁶ B+ kub gau n+ngm+dlö n+ngöl g+, wög g+ aij g+no, kal+p aij gan a g+mim gas+ an+bu nöp n+ngmim; Krai n+p nag+ wög g+bep rö, God n+p aij gan a g+mim, pör wög g+ aij g+mim.

⁷ N+bi b+ m+nöñ naböñ il i kal+p nöp wög gabun a g+mim n+ngmim; B+ Kub u n+p wög gabun a g+mim, aij gö n+ngöl g+ wög g+mim.

⁸ Kale n+ngbim, n+bi b+ nag+ wög g+pal gau abe n+bi b+ gas+ kale ke n+ngöm wög g+pal gau abe, B+ Kub wög kale n+ngöm, wög g+ aij geinaböl u kal+p u rö nöp pen ñ+nab. *

* 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27: 2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5 * 5:31: Mad 19:5 * 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25

⁹ Pen kale bi kub niibi bi hanip nag+ wög gi+lan a gi+mim mani rau dap libim gau kalip gi+ aij gi+mim. Manö klö hagpe pi+ni+ng göl gi+ wög gagöl. Bi Kub kumi kabö adö lan midöp u, nipe niibi bi nag+ wög gi+pal Bi Kub kale abe, niibi bi kalip abad midpal Bi Kub kale abe midöp. Bi Kub nipe niibi bi gau kub, niibi bi gau pro, a göm ni+ngagöp; amgö ilö nipe u adip adip midpal ni+ngöm nipe gof ap aka gof ap aragnab. *

Wim po God ñöb u tihu magum gi+ aij gun midaiun

¹⁰ Manö hag naböng junig gabin i ni+ng aij gi+mim. Bi Kub nip cig gi+pe, nipe klö nipe kalöp ni+nam.

¹¹ Seden hanip pör gi+ naj gi+nig göp u, wim po nan God hanip ñöb gau magönghalö ud rol gi+mim, adan ramö au ufi+ngin li mid aij gaimim. *

¹² Niibi bi hañ roman hagape midöp gau aip pen pen gagabun. Kijaki aiön pi nan naj gau bi kub kale il ke ke kumi kabö lan abad midöm, sibön yan ajpal gau aip pen pen gabun. *

¹³ Anib u, wim po nan God hanip ñöb gau magönghalö ud rol li aij gi+mim midpe me, ni+n bi+slam midpe u auö, klö gi+mim nöp midpe, nan rimnap kalöp göl rö lagnab.

¹⁴ Anib u, God Manö ni+ngö u, dip nag+ rö pig li aij gi+mim. Abad alnaböl a gi+mim, pör nöp kabö rö gep magö u, sior pidöng libal rö, ud pabif ba kale u limim. *

¹⁵ Ma rirup libal rö, God aip jim ñöl midpe manö aij u ud armim. Niibi bi rimnap kalip manö aij anibu hagnig pör gi+ jin gi+ midmim, gas+ anibu nöp ni+ngmim ma rirup rö limim. *

¹⁶ Halaun ri+ng albal rö, God hanip abad midainab a gi+mim nip gas+ ni+ng udöl gi+ midpe me, nipe gö Bi Naij Gep po nipe mab rö inö ni+ngöl gi+ alnab gau böng nöp hon gi+nab. Gas+ anibu nöp ni+ngmim, halaun rö ri+ng gi+mim.

¹⁷ Usajil pidöng bad libal rö, God kalöp mög ni+ngöm ud kam+ng yuöp gas+ u, ud

nab+c adö lan usajil bad rö limim. Ru milö kid ud arbal rö, God Ana ru milö kid kalöp ñöb u ru milö kid rö ud armim. God Ana ru milö kid u God Manö nipe me. *

¹⁸ Ana nipe gas+ ñö ni+ngöl gi+, God nip manö adö ke ke hag ni+ngöl gi+ midaimim. Gas+ halö midmim, niibi bi Krai lau adö midpal gau magönghalö God nip pör nöp sabe göl gi+ midaimim. *

¹⁹ Yip u rö nöp God nip sabe gi+pe, yip abad midöm manö magö nipe ke yip ñö ni+ngöl gi+, pi+ni+ng gagem, Krai manö aij nöd ni+ngam+dal u, niibi bi gau kalip halöwaö hag ni+nam. *

²⁰ Yad Krai bi nipe midem, manö aij nipe u nöp hag ajainö yip nag+ lölö midpin u, pen God nip sabe gi+pe yad pi+ni+ng gagem halöwaö hag ni+nam. Yad u rö nöp gi+nam aij. *

Manö naböng magö rimnap

²¹ Pen yad aigöl rö gem midpin u, wög ni+hön ni+hön gi+pin u, mam aij hon Dijikas, bi God nip pör nöp wög gi+ aij göp u, am jaköm kalöp magönghalö hag ni+nam. *

²² Hon aige rö midpun u, Dijikas amöm hagö ni+ngmim, gas+ halö midaimim, a gem, nip midpim au yuabin.

²³ Bapi God Bi Kub Jisas Krai apil mi+hau kalöp abad midlö ni+ngöl gi+, God Manö ni+ng ud pidöng göl gi+ midmim, añ mam gau aip agam+ng midmim, pen pen midmagö li midaimim.

²⁴ Bi Kub hon Jisas Krai nip midmagö löl gi+ nöp midpim gau, God kalöp magönghalö mög ni+ngöm ud aij yabif gi+nim.

* **6:9:** Kol 4:1; Ro 2:11 * **6:11:** Ro 13:12; 2Ko 10:4 * **6:12:** 1Pi 5:8-9 * **6:14:** Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8 * **6:15:** Ro 10:15 * **6:17:** Hib 4:12 * **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * **6:19:** Kol 4:3-4; 2De 3:1 * **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9 * **6:21:** Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. Dimodi hol m̄hōŋ Kraiŋ Jisas n̄p w̄ög ḡipul r̄ö, n̄pe ap̄öm m̄dö n̄ŋöl ḡi, kal̄öp k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Kraiŋ Jisas n̄p c̄ig ḡimim n̄bi b̄i n̄pe daun kub Pilipai gau m̄dpim kal̄öp maḡōŋhal̄ö k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Kal̄öp maḡōŋhal̄ö, Kraiŋ n̄bi b̄i n̄pe m̄dpim gau; Kraiŋ n̄bi b̄i n̄pe abad m̄dpim b̄i kub gau; b̄i abad m̄dep gau kal̄öp w̄ög ḡi ñ̄bim n̄bi b̄i gau; kal̄öp maḡōŋhal̄ö man̄ö an̄bi hagabin. *

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiŋ abe, kal̄öp mög n̄ŋmil ud aij ḡilö, m̄d aij ḡimim.

*Pol Kraiŋ n̄bi b̄i Pilipai gau sabe göm,
God n̄p aij a ga*

³ Yad kal̄öp gas̄i n̄ŋem God yad n̄p aij a gabin.

⁴⁻⁵ God n̄p n̄ŋ udpe ñ̄in u r̄ikö, yad Kraiŋ man̄ö aij u n̄bi b̄i gau kal̄öp hag ñ̄im̄din u, kale p̄ör ȳip ḡi ñ̄im̄dim. An̄b̄ u, kal̄öp maḡōŋhal̄ö God n̄p sabe gem, yad p̄ör n̄p m̄ñ̄ m̄ñ̄ gem sabe ḡipin.

⁶ Yad n̄ŋbin, God kal̄öp n̄d n̄bi b̄i n̄pe uda u, kal̄öp arö gagnab me; n̄pe w̄ög aij an̄bu ḡi dam dam kal̄öp abad m̄d dam dam, Kraiŋ Jisas ado ḡi aunab. *

⁷ Yad n̄d gau gau aramem, Kraiŋ man̄ö aij u hag ñ̄ainö, n̄bi b̄i r̄imnap man̄ö pen pen haglö n̄ŋöl ḡi, yad kal̄öp aip man̄ö hag am̄l ap̄l gem, Kraiŋ man̄ö aij u man̄ö n̄ŋö yab̄i m̄döp u hag ñ̄i ajm̄din abe, m̄ñ̄i aui naḡi m̄dpin u abe, God ȳip hag lö w̄ög n̄p ḡim̄din u, kale maḡōŋhal̄ö p̄ör n̄p ȳip ḡi ñ̄im̄dim. An̄b̄ u, yad kal̄öp m̄dmagö lem, gas̄i n̄ŋöl ḡi n̄p m̄dpin me.

⁸ God n̄ŋöb Kraiŋ Jisas kal̄öp m̄dmagö löp r̄ö u, yad kal̄öp an̄b̄ unbö r̄ö n̄p m̄dmagö l̄ibin.

⁹ Yad God n̄p sabe gem hagpin, kale pen pen m̄dmagö l̄i m̄dpe, m̄dmagö lep magö u kub gö n̄ŋöl ḡi, kale man̄ö n̄ŋö

u gas̄i n̄ŋ aij ḡimim, man̄ö ud as̄ik ḡi aij yab̄i ḡinabim.

¹⁰ An̄b̄ u, adan mai adan aij yab̄i u n̄ŋ aij ḡimim, adan aij yab̄i adö an̄bu n̄p arammim, aij yab̄i göp adö u n̄p ḡi m̄dpe me, kal̄öp man̄ö ap m̄dageinab n̄ŋöl ḡi Kraiŋ ado ḡi aunab. *

¹¹ An̄b̄ u, Jisas Kraiŋ n̄bi b̄i n̄pe kal̄öp ḡi ñ̄ö, kale ḡi aij ḡipal r̄ö u, n̄pe kal̄öp u r̄ö n̄p gö, kale ḡi aij göl ḡi n̄p m̄dpe, n̄bi b̄i gau n̄ŋöm God hib n̄pe haglö adö ar̄im.

*Pol naḡi l̄ila au m̄deia pen Jisas man̄ö
aij u kub ara*

¹² Pen añ mam b̄i n̄ŋim! Kraiŋ man̄ö aij u n̄ŋaglan̄ a göm, ȳip naḡi l̄ila u pen naḡi m̄dpin r̄ö, Kraiŋ man̄ö aij u amöm kub aröp.

¹³ N̄bi b̄i gapman b̄i kub Sisa n̄p w̄ög ḡi ñ̄ibal gau maḡōŋhal̄ö abe, n̄bi b̄i ȳihar̄iŋ gau iru n̄p abe, yad Kraiŋ man̄ö u n̄p hag ñ̄inö, ȳip naḡi l̄ibal u n̄ŋbal. *

¹⁴ Pen yad naḡi m̄dpin u me, añ mam iru yab̄i n̄p B̄i Kub n̄ŋ ud p̄idōŋ göm, p̄ñ̄iŋ gagöm, klö göm God Manö u waiö hag ñ̄ibal.

¹⁵ N̄ŋö n̄p, r̄imnap ȳip mulu lugö, hon u r̄ö n̄p ḡino, hon hib kub m̄deian̄ a göm, Kraiŋ man̄ö hag ñ̄ibal. Pen r̄imnap, ȳip gas̄i n̄ŋ aij göm, Kraiŋ man̄ö hag ñ̄ibal.

¹⁶ God ȳip hag lö, Kraiŋ man̄ö aij u man̄ö n̄ŋö yab̄i m̄döp u hag ñ̄ibin u n̄ŋöm, ȳip m̄dmagö löm, kale u r̄ö n̄p Kraiŋ man̄ö aij u hag ñ̄ibal.

¹⁷ Pen n̄bi b̄i ȳip mulu lugö Kraiŋ man̄ö hag ñ̄ibal gau, gas̄i m̄höp m̄dö, ȳip ḡilö uŋham m̄deinabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, an̄g ḡipal.

¹⁸ Pen u man̄ö m̄dagöp! Kale ȳip gas̄i aij n̄ŋöm Kraiŋ man̄ö aij u hag ñ̄ibal aka ȳip gas̄i naij n̄ŋöm Kraiŋ man̄ö aij u hag ñ̄ibal u, nan kub u kale Kraiŋ man̄ö aij u hag ñ̄ibal. An̄b̄ u, yad m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡipin.

Pol, Kraiŋ ȳip abad m̄deinab, a ga

Yad m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡipin u, hainö u r̄ö n̄p m̄ñ̄ m̄ñ̄ ḡinabin.

* 1:1: Ap 16:12-40 * 1:6: 1Ko 1:8 * 1:10: 1De 5:23

* 1:13: Ap 28:30 * 1:19: 2Ko 1:11

19 Yad niṅbin, kale God niṅp sabe göl gi midpe, Jisas Krais Ana niṅpe yiṅp abad midö, yad nag+ midpin i höṅ arnabin. *

20 Pen yiṅp aij giṅnab u, yad nan niṅhön niṅhön giṅnabin, kam+iṅ midleinabin aka umnabin, yad gas+ halö midem hañ romanṅ yad klö gem Krais manö aij niṅpe u hag ñem, hib niṅpe u hagnö adö arö niṅöl gi yad nable gagnim. Nöd an+g ga u, hainö an+ṅ unbö rö nöṅp giṅnim u aij.

21 Kam+iṅ yad u Krais me; umnabin u, miñi midpin rö wasö, mid aij yab+ṅ giṅnabin. *

22 Hañ romanṅ an+ṅbi kam+iṅ midleinabin u, wög giṅnö nan magö r+ṅnap p+ṅnab. An+ṅ u, yad umnabin aka midleinabin u niṅṅapin.

23 An+ṅ u, yad gas+ miṅhöp midöp, pen umem am Krais aip midleinam a gi gas+ niṅbin. An+ṅ giṅböp, yiṅp aij yab+ṅ giṅböp. *

24 Pen gas+ yad ap midöp u, hañ romanṅ an+ṅbi midem, kalöp gi ñö, mid aij giṅmim u nan kub.

25 An+ṅ u, yad ke gas+ klö niṅbin u, umagnabin; kalöp gi ñ+ṅnö, Krais manö aij niṅpe u niṅ ud aij göl gi, niṅp c+ṅ p+ṅdöṅ göl gi, gi dammim, miñ miñ göl gi midleinabim.

26 An+ṅ u, kale midpin u kauyan amjakem seg midleinabun u, kalöp aij gö, Jisas Krais miñ miñ yab+ṅ göl gi midleinabim.

Kale p+ṅniṅ gagmim

27 Pen nan kub u, Krais manö aij u hagöp rö nöṅp niṅmim gi aij giṅmim. An+ṅ geinabim u, yad midpin u niṅnabin aka gai i midnö manö auö, kale gas+ añ+ nöṅp niṅmim, klö yab+ṅ wög j+ṅm ñöl giṅmim, Krais manö aij u niṅ ud p+ṅdöṅ giṅmim, niṅbi bi gau hag ñ+ṅnabim. *

28 Pen niṅbi bi kalöp gi naij giṅpal gau niṅmim, p+ṅniṅ gagmim. J+ṅm ñöl midmim p+ṅniṅ gagpe, kale niṅnaböl, God kal+ṅp al pak löm, kalöp pen ud kam+iṅ yunab.

29 God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais niṅp niṅp udiṅpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krais niṅbi bi niṅpe midmim,

niṅbi bi r+ṅnap kalöp mulu lugaj+ṅp kale ilön udiṅpim. *

30 Yad bi niṅpe midnö yiṅp gi naij giṅpal rö, miñi kalöp u rö nöṅp giṅpal. Kale aip midnö yiṅp gi naij geila uṅham midmidin u amgö kale ke niṅbim. Miñi u rö nöṅp, yiṅp gi naij giṅpal u, niṅbi bi r+ṅnap kalöp manö hag ñ+ṅlö, niṅbim.

2

Añ mam gau kal+ṅp midmagö lun

1 Krais kalöp möṅ niṅöm udiṅp u me, kale p+ṅdöṅ limim gas+ iru niṅṅapim. Krais kalöp midmagö löp u me, kale gas+ halö midpin. Ana niṅpe kalöp anṅ danṅ midöp u me, kale niṅp j+ṅm ñöl midmim, añ mam gau pen pen möṅ niṅmim ud aij giṅpim.

2 An+ṅ u, gas+ adö añ+ niṅmim, pen pen midmagö limim, gas+ kale j+ṅm ñöl midaimim. An+ṅ geinabim me, yiṅp aij yab+ṅ giṅnab.

3 Hon niṅbi bi kub midno, niṅbi bi r+ṅnap han+ṅp niṅöm hib hon haglö adö aranṅ, a giṅmim gas+ u niṅṅapim. Hon nöṅp niṅbi bi kub, niṅbi bi r+ṅnap gau niṅbi bi pro a giṅmim gas+ u niṅṅapim. Niṅbi bi gau magöṅhalö ud aij gep niṅbi bi midpal a gi gas+ u niṅmim. *

4 Hon nöṅp mid aij gun a giṅmim gas+ u niṅṅapim; niṅbi bi r+ṅnap u rö nöṅp mid aij giṅlanṅ a giṅmim gas+ u niṅmim. *

Krais Jisas gas+ niṅöm ga rö u giṅmim

5 Krais Jisas gas+ niṅöm ga rö u giṅmim:

6 Krais Jisas hadame dagol gau pör nöṅp God midöp rö nöṅp midöp u pen God klö midöp rö u, ad+ṅp ad+ṅp midaiul a gi gas+ u niṅṅaga. *

7 Gas+ niṅpe ke niṅöm, nan niṅpe magöṅhalö gau arö gem, bi nag+ wög gep rö midleinam a gö, niṅme niṅp yag dauö niṅṅanṅ ap nöṅp löm, niṅbi bi midpal rö nöṅp midleia. *

8 Pen gas+ yad ke niṅnem giṅnam a göm gaga; God haga rö nöṅp gi dam arö niṅöl gi, bi naij yab+ṅ kal+ṅp pen ilön ñ+ṅbal rö u,

* 1:21: Gal 2:20 * 1:23: 2Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6: Jon 1:1-2; 17:5 * 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14 * 2:8: Hib 5:8; 12:2

nɪp mab kros ba laŋ al pak lɪlō uma. *
 9 Kraiŋ ga anɪbu, God nɪp dam
 ram mɪnōŋ kumi kabō adō laŋ au lōm,
 nɪp hib ke yabɪɪ hib adō laŋ mɪdöp ap ñō,
 hib magōŋhalō hib nɪpe mo gau
 mɪdpal. *

10 Anɪg ga u, Jisas hib nɪpe dap rannɪg,
 kale magōŋhalō,
 kumi kabō adō laŋ au mɪdpal gau abe,
 mɪnōŋ nabōŋ adō iɪ i mɪdpal gau abe;
 mɪnōŋ nabōŋ mo gau mɪdpal gau abe;
 kugom yɪmöm, *

11 kale magōŋhalō waiō hagōm,
 Jisas Kraiŋ nɪpe Bɪ Kub mɪdöp a
 gɪnaböl.
 Manō anɪbu hageinaböl u,
 Bapi God mailō aij nɪpe u nɪŋnaböl. *

*Hapō mailō paköp u rō, mailō göl gɪ
 mɪdaiun*

12 Anɪb u, nɪbi bɪ mɪdmagō yad gau.
 Kale aip mɪdainō ñɪn u, manō hagnō
 nɪŋmim gɪmɪdim. Pen mɪñi gai i mɪdpin u,
 manō kalöp hagabin anɪbi, anɪb unbō rō
 nöp nɪŋmim gɪmim. God nɪbi bɪ nɪpe ram
 mɪnōŋ kumi kabō adō laŋ au ud arnab a
 ga manō aij u manō hon a gɪmim, pör nöp
 God nɪp gasɪ aij nɪŋmim, nɪpe hagöp rō
 nöp nɪŋmim, klō yabɪɪ gɪ mɪdaimim.

13 God nɪpe nöp klō göm mɪdmagō kale
 aŋ daŋ gasɪ ñō, nɪp aij gɪnab adō u gun a
 gɪmim anɪg gɪpim.

14 Mulu lugō, pen pen hagagmim.

15-16 Kale anɪg gɪmim, ram mɪnōŋ iɪ i
 mɪdmim, nɪbi bɪ naij yabɪɪ nan si nan
 naij gɪmɪdal gau aip mɪdpim u pen kale
 God ñɪ pai nɪpe aij yabɪɪ asɪŋ mɪdagöp
 mɪdeinabim. Kamɪŋ ñeb manō u ud
 nɪbi bɪ nan si nan naij gɪmɪdal gau kalɪp
 ñɪmim, gapɪ magō kumi kabō laŋ ñɪ lab rō
 u, kale mailō ñɪ lɪmim. Anɪb u, Kraiŋ ado
 gɪ aunab ñɪn u, Kraiŋ manō aij kalöp pör
 hag ñɪbin u, hagnō pak lɪ aragöp, nɪŋöm
 adō anɪbu nöp gɪpal a gem, mɪñ mɪñ yabɪɪ
 gɪnabin. *

17 Kale God nɪp nɪŋ udpim u, nɪp nan
 pak sabe gɪ ñɪlō nɪp aij göp rō u göp. Pen
 Kraiŋ manō aij u pör hag ñɪnō yɪp al pak

lɪlō hagape yad lugnab u, manō mɪdagöp.
 U yɪharɪŋ ñɪg wain ud nan pak sabe gɪpal
 adō u hon gɪpal rō u mɪdöp. Kale God nɪp
 nɪŋ udpim u nan pak sabe gep; hagape yad
 lugnab u ñɪg wain adō u hon gep. Anɪg gö,
 hon se göl God nɪp nan sabe gɪ ñɪno, nɪp
 aij gɪnab u nɪŋem, ñɪñɪ lem kalöp aip mɪñ
 mɪñ gɪnabin.

18 Anɪb u, kale u rō nöp mɪñ mɪñ gɪmim
 aij gö nɪŋöl gɪ mɪdaimim. *

Dimodi nɪnab

19 Kale mɪd aij gɪpim aka aigöl gɪ rō
 mɪdpim u nɪŋagpin. Bɪ Kub Jisas yau a
 gö, söl mɪdöp Dimodi nɪp yunō am kalöp
 nɪŋöm apöm manō anɪbu hagō, yɪp aij
 gɪnɪm.

20 Dimodi bɪ aij, yad kalöp mög nɪŋem
 mɪdmagō lɪbin rō nɪpe kalöp u rō nöp mög
 nɪŋöm mɪdmagō löp. Bɪ ap unbō gagöp.

21 Bɪ rɪmnap anɪg gagpal; kalɪp ke aij
 gɪnɪm rō gasɪ nɪŋöm gɪpal; Jisas Kraiŋ nɪp
 aij gɪnɪm rō gasɪ nɪŋöm gagpal. *

22 Dimodi nɪpe bɪ aij yabɪɪ mɪdöp u
 amgō kale ke hadō nɪŋbim. Nɪpe ñɪ yad
 rō mɪdō, bɪ apil mɪhau rō Jisas manō aij u
 hag ñɪ ajpul.

23 Yad gasɪ nɪŋbin u, söl mɪdöp nagɪ
 mɪdpin u manō haglö nɪŋem, yɪp nan
 nɪhön gɪnaböl manō u Dimodi nɪp hagnō,
 nɪpe amöm kalöp hag ñɪnab.

24 Gasɪ yad u, Bɪ Kub yau a gö, söl mɪdöp
 yad ke u rō nöp mɪdpim u nɪnabin.

Eprodaidas nɪnab

25 Pen kale mam hon Eprodaidas nɪp
 hag yube apöm, yɪp abad mɪdō nɪŋöl gɪ,
 hol ami bɪ gɪpal rō klō gul God wög nɪpe
 u jɪm ñöl gɪpul. Pen mɪñi nɪp hag yunō
 kauyaŋ au ado gɪ nɪnab. *

26 Nɪpe kalöp mɪdmagō lōm am nɪŋnam
 a göp. Nɪpe nan göp a gɪla u nɪŋmim mög
 nɪŋaibe u nɪpe nɪŋöm gasɪ iru nɪŋab.

27 Eprodaidas nɪp nan kub gö, mel
 uma u, God nɪp mög nɪŋöm gö, urak ara.
 Pen nɪp nöp wasō; God yɪp u rō nöp mög
 nɪŋa. Mam anɪbu umböp, yɪp mög yabɪɪ
 gɪböp.

* 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib 1:3-4 * 2:10: Ro 14:11

* 2:11: Ro 10:9 * 2:15-16: Dan 12:3; Plp 1:10; 1De 2:19

* 2:18: Plp 3:1; 4:4 * 2:21: 2Di 4:10 * 2:25: Plp 4:18

28 An+bu u, Epaprodaidas n+ip y+ñ+d yunö amjakö, kalöp aij gö n+ñöl g+ , yad gas+ iru n+ñbin rö n+ñagnam.

29-30 Kale nöd m+lö kub gau m+daibe, b+ y+ abadep ap m+dagö, b+ kale an+bu hagpe, Krajs wög u g+nam a göm, apöm y+ abad m+dom, mel uma. B+ r+mnap unbö rö g+pal gau ud aij g+mim. An+bu u, n+pe amjakö, B+ Kub n+ip wög göp mam hon u auab a g+mim, n+ip hag w+hai udmim m+ñ m+ñ yab+ g+mim.

3

Krais n+ip n+ñ udpin u me, God y+ n+ñöm b+ kam+ñ aij yad hagöp

1 Añ mam b+. Yad manö sö l hag jun+g gem, kalöp manö ap halö hagn+g gabin. B+ Kub n+bi b+ n+pe m+dpim rö, m+ñ m+ñ g+mim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hagnam a g+ñö, y+ marö gagöp. Kauyan hagnö m+id aij geinabim u aij.

2 Kain hau+ gau n+ñ aij gö l g+ m+daimim. Kale nan naij yab+ g+pal. Kale hañ roman r+ b g+ dö g+pal.

3 Hon me God n+bi b+ n+pe y+ñ göl m+dpun. N+ñön g+ñ+g: God Ana n+pe u han+ aip m+dö, God n+ip sabe gun. Krajs Jisas n+ip c+g gun aij a gö n+ñöl g+ m+dpun u me, God n+bi b+ n+pe y+ñ göl m+dpun. Hon hañ roman nan gau g+pal gas+ n+ñun God n+bi b+ n+pe m+idageinabun, a g+ gas+ n+ñbun u me, God n+bi b+ n+pe kabö gö l m+dpun. *

4 Pen hañ roman nan gau g+pal manö u hagöm, hon b+ kub m+dpun a g+ñaböl u, yad hagnabin, kale hañ roman nan an+bu gau b+ kub wasö, yad ke nöp b+ kub m+dpin. *

5 Y+ yag dapöm ñ+n unbö raleb u m+dom, wan hañ u r+ b g+ dö g+la. Bac i+an hon Isrel, ñ+ n+pe hain Benjamin i+ u me, yad b+ H+bru y+ñ göl m+dpin. Pen Juda lo manö hagpal u, yad b+ Perisi m+dainö rö, manö an+bu hagöp rö magöñhalö n+ñ aij gem g+ m+dm+din. *

6 Juda manö an+bu n+ñ damem klö yab+ juem, Krajs n+bi b+ kal+ n+ñem, g+ naij

yab+ g+m+din. Hon Juda n+bi b+ lo manö pro pro ke ke gau g+m+din rö, b+ kub gau y+ manö ap hagöl rö laga. *

7 Pen hainö gas+ n+ñ aij gem, nöd g+m+din adö an+bu n+ñ aij gem gagm+din u n+ñem, Krajs y+ göp u nöp nan aij a g+ gas+ añ+ u nöp n+ñöl gem, nöd g+m+din nan gau magöñhalö nan y+har+ñ rö böñ nöp arö g+ñö. *

8 Pen nöd g+m+din nan gau nöp wasö. Gas+ yad n+ñbin u, Krajs Jisas B+ Kub yad n+ñbin u nan kub yab+. Nan r+mnap gau magöñhalö nan y+har+ñ yab+. Krajs Jisas n+ip wög g+nam a gem, nan gau magöñhalö arö g+ñö. Krajs b+ n+pe m+dem, n+ip n+ñ aij g+nam a gem, nan gau magöñhalö ac+ p ac+ p rö n+ñbin.

9 Yad Krajs aip j+m ñöl nöp m+deinam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God y+ n+ñöm b+ kam+ñ aij yad hagagnab. Pen Krajs n+ip n+ñ udpin u me, God y+ n+ñöm b+ kam+ñ aij yad hagöp. *

10 An+bu u, Krajs n+ip n+ñ aij gem, n+pe uraka u klö an+bu n+ñem, n+pe marö kub uda u rö marö udem, n+pe uma u rö umem. *

11 n+pe uraka u rö God gö yad u rö nöp uraknabin.

Pol klö göm ga

12 Yad nan hagaj+n an+bi magöñhalö udem b+ as+ñ m+dagöp m+dpin u ha-gagabin. Pen Krajs Jisas y+ udö b+ aigeg b+ rö m+deinabin a göm ga u rö udnam a gem, klö gem dip arabin. *

13 Añ mam b+. Nan aij an+bu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gas+ añ+ ap m+idöp. Nöd g+m+din u hau+ gem, le löm nan aij adan au n+ñem dip arabin.

14 God nan aij y+ ñ+nab u udnam a g+ gas+ añ+ u nöp n+ñöl gem, adan au kabö rö nöp g+ dö g+ amem, res p+is g+ñab nag+ an+bu dip arabin. God y+ w+ñ alöm nan aij ñ+nab u, Krajs Jisas y+ gö ram m+ñöh kumi kabö adö lan au pör m+deinabin. *

15 Hon n+bi b+ God n+ip c+g aij g+ m+dpun gau magöñhalö, gas+ an+bu rö

* 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6: Ap 8:3 * 3:7: Mad 13:44,46

* 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24

nöp n+ñun. Pen manö adö r+imnap gasi ke n+ñeinabim u, God kalöp gasi y+iñg göl n+ñeb u yamnab. *

¹⁶ Pen Krais manö aij n+ñ udpun u arö gagun; manö an+bu n+ñ aij göl gi g+ino arñim.

¹⁷ Añ mam bi. Yad g+ipin rö gi dammim, n+bi bi an+ib rö g+lö aröp gau n+ñmim, kal+p udmim. *

¹⁸ N+ñhön g+n+g: kalöp pör hagn+idin rö m+ñöñ gem kauyañ hagabin, n+bi bi iru nöp gau nan si nan naij göm, Krais mab kros ba lañ uma u kauañ mauañ rö m+idpal.

¹⁹ Kale ram m+ñöñ naij yañ u arnaböl. Hañ romañ kale gasi göp adö u nöp gasi n+ñbal. Nan si nan naij g+lö nable g+iböp pen kale bi gau kal+p waiö hagnal. Nan m+ñöñ naböñ adö iñ i m+idöp nöp gasi n+ñbal. *

²⁰ Pen ram m+ñöñ hon u ram m+ñöñ kumi kabö adö lañ au m+idöp. Kumi kabö adö lañ au n+bö, Bi n+bi bi kal+p kam+ñ yunab u, Bi Kub Jisas Krais, abad m+idpun. *

²¹ N+ipe Bi klö yab+ñ hagö, nan gau magöñhalö manö n+ipe n+ñöñ hain g+inab. Bi Kub Jisas Krais klö an+bu gö, hañ romañ ña hon hij gi lugöp gau gö, hañ romañ aij yab+ñ, hañ romañ n+ipe ke rö lö m+ideinabun. *

4

M+id aij g+mim

¹ An+ib u, n+bi bi aij yad gau. M+lö kub gai i m+idem, kalöp m+idmagö lem, am n+ñnam a gem, gasi u n+ñöl gi m+idpin. Kalöp n+ñem, ñ+ñ+ lem gasi halö m+idpin. Manö kal+ kñ+ñ r+ikpin an+bi n+ñmim, an+g g+mim, Bi Kub n+ñ ud p+döñ göl gi m+idaimim. *

² Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp n+bi m+ihau hagabin, kale Bi Kub u n+ip gasi n+ñbil rö, pen pen hagagmil, j+im ñöl m+idaimil.

³ Pen bi yad aip j+im ñöl wög g+ipul, nöp hagabin, n+bi an+ib m+ihau kal+p gi ñ+mön, m+id aij g+mil. Nöd n+bi an+ib m+ihau, yad

u, Klemen u, n+bi bi r+imnap gau aip j+im ñun, Krais manö aij n+ipe u n+bi bi gau hag ñ+m+idun. God hib kale buk pör m+iddep yañ r+ikö m+idöp. *

⁴ Bi Kub n+ip c+g g+mim, m+ñ m+ñ göl gi m+idaimim. Kauyañ u kalöp hagabin, m+ñ m+ñ göl gi m+idaimim!

⁵ N+bi bi hain aij yab+ñ m+idaimim, n+bi bi gau magöñhalö n+ñöl. Bi Kub söl aunab. *

⁶ Gasi kub n+ñagmim. God n+ip hag n+ñöl gi, aij a göl gi, nan magöñhalö n+ip sabe göl gi g+mim. *

⁷ An+g g+ipe, Krais Jisas n+ip c+g aij gi m+idpim u me, God hibur hain hain gasi m+idmagö kale añ dañ lö, kale p+ñ+ñ g+mim gasi iru n+ñagnabim. N+bi bi nöp m+idpun rö, God aigegö göm an+g göp u n+ñagpun. *

⁸ Añ mam bi. Yad manö söl hag jun+g gem, kalöp manö ap halö hagn+g gabin.

Nan n+ñhön u n+ñö;

nan n+ñhön u y+iñg göl;

nan n+ñhön u kabö rö;

nan n+ñhön u as+ñ m+idagöp;

nan n+ñhön u m+idmagö lep;

nan n+ñhön u n+bi bi n+ñöñ ñ+ñ+ñ libal;

nan n+ñhön u aij yö;

nan n+ñhön u n+bi bi n+ñöñ aij a g+pal;

nan an+ib gau nöp gasi n+ñöl gi m+idaimim.

⁹ Kalöp aip m+idem, nan n+ñhön g+inö n+ñbe u, manö n+ñhön hagnö n+ñbe u, n+ñbe rö nöp g+mim. An+g geinabim, God kalöp aip m+idöm, gasi m+idmagö kale abad m+idö, gasi iru n+ñagnabim. *

Pilipai n+bi bi Pol n+ip nan ñeila, m+ñ m+ñ ga

¹⁰ Yad hagnö e, y+ip hauñ g+ipal a gi gasi n+ñnö u pen wasö; y+ip gasi n+ñöl gi m+idaibe pen adan m+idageia n+ñöñ kale y+ip nan ap yuagpe. Pen m+ñi yubim rö, y+ip gasi n+ñöl gi m+idpim u n+ñem, Bi Kub hon u n+ip m+ñ m+ñ yab+ñ gabin.

¹¹ Ñ+ñ rimnap y+ihar+ñ m+idpin gasi u n+ñem hagagabin; Bi Kub y+ip gasi ñö uri

* 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16 * 3:19: Ro 16:18
2:19-20 * 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9
Kol 3:15 * 4:9: Ro 16:20

* 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De
* 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27;

nɪŋbin, yɪp nɪhɔn nɪhɔn ɡɪnab u, manö mɪdagöp.

12 Nɪn rɪmnap nan iru mɪdöp; nɪn rɪmnap mɪdagöp. Mɪdöp nɪn gau nɪŋbin; mɪdagöp nɪn gau yɪharɪŋ mɪdpin. Göp anɪbu, nan iru mɪdö aka mɪdagö, gasɪ kub nɪŋagpin.

13 Bɪ Kub yɪp abad mɪdöm klö nɔb u me, yɪp nɪhɔn nɪhɔn gö a ɡɪnab u ɡɪnabin. *

14 Pen yɪp mɪŋör gaia, kale yɪp gasɪ nɪŋmim nan nɪbim u, aij yabɪɪ ɡɪpim.

15 Kale Pilipai nɪbi bɪ nɪŋbim, kale Jisas manö aij nɪpe u nöd api nɪŋbe nɪn u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag nɪ ajmɪdin, God nɪbi bɪ nɪpe mɪdeila gau rɪmnap yɪp nan nɪagla. Kale Pilipai nɪbi bɪ nöp yɪp mani nan gau nɪmɪdim. *

16 Pen amem daun kub Desalonaika mɪdainö nɪn u, yad nan ap mɪdageia pen kale yɪp mani nan gau pör nɪmɪdim.

17 Pen mani nan gau a gem hagagabin; gasɪ kale ke nɪŋmim, nan haɔwawɔ nɪbe, God kalpe mɪn mɪn yabɪɪ göm, kale ɡɪpe u hauɪ ɡagnab, a gem hagabin.

18 Nan yube magöŋhalö udpin. Bɪ kale Epaprodidas nɪp mani nan gau nɪbe, dapöm yɪp nɔ, mɪnɪ nan iru yabɪɪ mɪdö mɪd aij ɡɪpin. Yɪp yube anɪbu, God nɪp nan lauöm nɪlö, haɪŋ aij auö nɪp aij ɡɪmɪdöp rö u ɡɪpim.

19 Kale Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdmim, yɪp nan yubim u, God yad bɪ gep yabɪɪ u kalöp abad mɪdöm, nan nɪhɔn mɪdagainɪm gau kalöp nɪnɪm.

20 Anɪb u, God Bapi hon hib nɪpe pör nöp pör nöp hagno adö arnɪm. Anɪb unbö rö aij.

Manö naböŋ magö rɪmnap

21-22 Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe bɪ kub Sisa aip mɪdpal gau, kalöp Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau, “Kale mɪdpim?” a ɡɪpal. Anɪb u me, God nɪbi bɪ nɪpe aui mɪdpun magöŋhalö, kalöp Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim gau magöŋhalö, “Kale mɪdpim?” a gabun.

23 Bɪ Kub Jisas Krai kalöp magöŋhalö mög nɪŋöm abad mɪdainɪm.

* 4:13: 2Ko 12:10 * 4:15: 2Ko 11:9

Kolosi

Pol Kolosi n̄bi b̄ kal̄p k̄p kal̄i k̄l̄iñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄pe ke ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap m̄dpin. Pen m̄ñi mam hon Dimodi yad aip m̄dö n̄ñöl ḡi, kalöp Kraiſ Jisas n̄p n̄ñ udmim c̄ig aij ḡimim añ mam daun kub Kolosi m̄dpim gau, k̄p an̄bi kal̄i k̄l̄iñ r̄ikabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄ñöm ud aij gö, m̄d aij ḡimim.

*Pol Kraiſ n̄bi b̄i Kolosi gau sabe göm,
God n̄p aij a ga*

3-4 Haglö n̄ñbun, kale Kraiſ Jisas n̄ñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i n̄p n̄ñ udpal gau kal̄p magöñhalö m̄dmagö l̄ibim. An̄b u, sabe gun, kalöp gas̄i n̄ñun, p̄r n̄p God B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄pe u n̄p aij a ḡipun. *

5 Ram m̄n̄öñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a ḡi gas̄i n̄ñbim u me, kale Kraiſ Jisas n̄p c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i n̄pe gau m̄dmagö l̄ibim. Manö n̄ñö, Kraiſ manö aij u, n̄d auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au m̄döp u hadö n̄ñbe. *

6 Nöd api Kraiſ manö aij u n̄ñmim, God n̄bi b̄i gau mög n̄ñöm ud aij göp manö yuö yab̄i u n̄ñmim, kale ke halö n̄ñ udpm ñ̄n u r̄ikö, Kraiſ manö aij u kalöp añ dañ magö p̄löm kub ranöm arab rö u, an̄b unbö rö n̄p me, ram m̄n̄öñ gau gau k̄d k̄d magöñhalö gau, Kraiſ manö aij u aramöm n̄bi b̄i añ kale dañ magö p̄löm kub ranöm arab.

7 Epapras, hon aip naḡi wög göm, Kraiſ n̄p wög p̄r ḡi aij göp u, kalöp n̄d api Kraiſ manö aij u hag ñ̄a. An̄g ga u, han̄p ḡi ñ̄a.

8 Epapras aui apöm, Ana kalöp añ dañ m̄dö n̄ñöl ḡi, n̄bi b̄i gau m̄dmagö l̄ibim u, han̄p hag ñ̄a. *

9 An̄b u, Epapras n̄pe n̄d api han̄p manö hag ñ̄o n̄ñno ñ̄n u r̄ikö, kalöp nan

a gun God n̄p p̄r n̄p sabe ḡipun. God n̄p sabe gun hagabun, n̄p aij ḡinim adö u n̄p, Ana n̄pe kalöp gas̄i ñ̄o kale gas̄i n̄ñ k̄d hīkmim nan n̄ñön God n̄p aij ḡinab u n̄ñ aij ḡimim, a gabun. *

10 An̄b u, B̄i Kub n̄bi b̄i n̄pe yab̄i rö ḡi m̄dmim, n̄p aij ḡinab adö u n̄p ḡipe arn̄m. An̄g ḡimim, nan aij ke ke iru n̄p ḡi dammim, God n̄pe aigale b̄i rö m̄döp u n̄ñ aij yab̄i ḡinabim. An̄g ḡipe, nan magö iru n̄p p̄lnab.

11 God n̄pe B̄i k̄l̄o unbö ke yab̄i mailö halö m̄döp u, n̄pe k̄l̄o n̄pe magöñhalö kalöp ñ̄o, kale p̄döñ n̄pe udmim, marö rimnap auö gas̄i an̄bu n̄ñagmim, gas̄i halö m̄dmim, m̄ñ m̄ñ göl ḡi, *

12 Bapi n̄p aij a göl ḡi m̄daimim. Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe ram m̄n̄öñ p̄r mailö ḡim̄döp au nan aij udnaböl u, Bapi n̄pe kalöp gö, kale u rö n̄p nan aij an̄bu udnabim. *

13 Seden, b̄i sibön böñ gau abad m̄döp u, han̄p naḡi ad̄k p̄döñ l̄im̄döp u pen God n̄pe han̄p hub̄k yuö, m̄ñi Ñ̄i m̄dmagö n̄pe han̄p ud aij göm abad m̄döp. *

14 Ñ̄i n̄pe n̄p han̄p nan a göm umöm, naḡi m̄daino u hub̄k yua; n̄pe nan si nan naij ḡipun gau n̄ñöm arö ga. *

Kraiſ nan gau magöñhalö abad m̄döp

15 Nap God n̄p waiö n̄ñun rö lagöp u pen Ñ̄i n̄pe me Nap rö m̄döp. N̄bi b̄i nan gau ḡi laga ñ̄n u, Ñ̄i Nap aip m̄deia. N̄bi b̄i nan gau magöñhalö yagol rö m̄döp; Kraiſ n̄pe adö lañol m̄döp. *

16 Nan kumi kabö adö lañ gau abe, nan m̄n̄öñ naböñ ī i abe, nan amgö n̄ñbun gau abe, nan amgö n̄ñagpun gau abe, ana nan gau abad m̄dpal gau abe, magöñhalö n̄pe n̄p ḡi la. Ḡi la u, Kraiſ hib n̄pe haglö adö arn̄m a göm ḡi la.

17 Ram m̄n̄öñ hadame dagol gau ḡi laga ñ̄n u, Kraiſ m̄deia. N̄pe m̄döp u me, nan gau magöñhalö ka ke u m̄döm j̄im ñ̄öl m̄döp. *

18 Kraiſ n̄pe nab̄c magö rö m̄döp; n̄bi b̄i n̄pe gau, c̄oc u, hañ roman̄ n̄pe m̄döp.

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16
* 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4; Jon 1:18 * 1:17: Jon 1:1; 8:58

Niŋpe gö cöc hañ romanŋ kamŋ m+döp. Niŋpe iŋ göm umöm kauyanŋ uraka u me, nan niŋhön niŋhön m+döp gau yagol rö m+döp; niŋpe nöŋ adö laŋol m+döp. *

¹⁹ God gasi niŋpe ke niŋjöm gö, God niŋpe m+döp rö nöŋ, Kraiŋ anib unbö rö nöŋ m+döp. *

²⁰ Anib u, nan niŋhön niŋhön m+nöŋ naböŋ iŋ i m+döp abe, ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au m+döp abe, nan gau magöŋhalö God aip j+m ñ+n+m rö löp. Nöd nan gau God niŋp kauaŋ mauaŋ rö m+döp. Pen Ñi niŋpe, Nap niŋpe ke m+döp rö nöŋ m+döm, mab kros ba laŋ hagape lugö umö, uri nan gau magöŋhalö God aip j+m ñ+n+m rö löp. *

²¹ Kale nöd nan si nan naj gasi niŋjöl gi, anib unbö rö nöŋ göl gi m+dmim, God niŋbi bi al niŋjeb niŋpe m+dmim, m+lö gau rö m+dm+dim. *

²² Miñi pen Ñi niŋpe hañ romanŋ löm uma rö, kalöp ud niŋpe ke aip j+m ñöl lö, ram m+nöŋ niŋpe kumi kabö adö laŋ au arammim, God amgö ilö niŋpe au niŋbi bi uŋ, niŋbi bi asiŋ m+dagöp, niŋbi bi manö ap m+dagöp, m+deinabim. *

²³ Pen kale Kraiŋ manö aij niŋj ud pim u, ram padö rö niŋj udöl gi m+dmim, God nan aij kalöp ñ+nab u gasi m+dmagö kale aŋ daŋ p+döŋ l+mim gasi niŋjöl gi m+daimim. Manö aij kalöp haglö niŋjbin anibu, kalöp nöŋ wasö, niŋbi bi ram m+nöŋ gau k+id k+id magöŋhalö hag ñ+lö ara. Yad Pol u rö nöŋ wög adö anibu nöŋ gi pin.

Pol Kraiŋ niŋp wög geia

²⁴ Kalöp nan a gem Kraiŋ manö aij hag ñ+nö y+ip gi naj gi lö marö udnö u, m+ñi yad m+ñ m+ñ gi pin. Kraiŋ niŋpe ke marö kub yab+ŋ uda u rö, Kraiŋ niŋbi bi marö kub yab+ŋ udöl a gem, Kraiŋ hañ romanŋ niŋpe u, cöc niŋpe u, gi ñ+nam a gem, hañ romanŋ yad marö r+mnap ud pin.

²⁵ God y+ip hag lö, kalöp God Manö u magöŋhalö hag ñi aij gi m+idin u me, cöc niŋpe u niŋp wög gi ñeb bi ap m+dpin. *

²⁶ Manö aij anibu hadame gau mi iru yab+ŋ pi göl m+dm+döp pen m+ñi God niŋpe Kraiŋ niŋbi bi niŋpe kal+p manö anibu waiö la. *

²⁷ God gasi niŋjöm manö hag la u, manö aij yab+ŋ, manö mailö halö pi göl m+dm+döp u, niŋbi bi gau magöŋhalö niŋjöl a göm, niŋbi bi niŋpe kal+p waiö yamnab. Manö aij anibu iŋ u an+g göl m+döp: Kraiŋ m+dmagö kale aŋ daŋ m+döp; anib u kale ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au arammim, God mailö ke halö au m+döp aip pör m+deinabim.

²⁸ Anib u, hon Kraiŋ nöŋ hag ñ+bun. Kale magöŋhalö Kraiŋ niŋp c+g aij göl gi, manö niŋpe niŋj aij göm, hagöp rö nöŋ göl gi m+deinaböl a gun, gasi niŋj aij gun niŋbi bi gau kal+p magöŋhalö r+m+id ukun, Kraiŋ manö aij u hag ñ+m+idun.

²⁹ Adö anibu nöŋ, Kraiŋ klö naj niŋpe ke magöŋhalö y+ip ñöb u udem, klö gem wög niŋpe göl gi m+dpin. *

2

Kalöp manö piral hagöl u, udagmim

¹ Pen niŋjim! Kale Kolosi niŋbi bi gau abe, Leodisia niŋbi bi gau abe, niŋbi bi r+mnap halö mulu ad+ŋ yad niŋjagpal gau abe, m+id aij gi mim a gem, wög klö yab+ŋ gabin.

² Kale gasi halö m+döm, gasi añi ap nöŋ niŋjöm, pen pen m+dmagö löm, gasi niŋj k+id hi+köm, God Manö pi göl m+dm+döp u magöŋhalö niŋj aij göl, a gi gasi niŋjbin. God Manö pi göl m+dm+döp u Kraiŋ.

³ Kraiŋ niŋp aŋ daŋ nöŋ God gasi aij aij magöŋhalö pi göl m+döp u me, niŋpe ke nöŋ God gasi aij anibu waiö l+n+m rö löp. *

⁴ Niŋbi bi r+mnap pir alöm, manö kñiñ aij r+mnap haglö niŋjöl gi, manö piral kale anibu niŋj udmim rö löp a gem, kalöp manö anibi hag ñi aij gabin. *

⁵ Yad ram m+nöŋ m+lö aui m+dpin u pen gasi yad u kalöp lau adö m+dö niŋjöl gi, kalöp gasi niŋjöl gi m+dpin. Pen kale Kraiŋ niŋp niŋj ud p+döŋ gi mim, agam+j m+dmim, j+m ñöl m+dpim u, y+ip aij yab+ŋ göp. *

* **1:18:** Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * **1:19:** Kol 2:9 * **1:20:** Ep 1:10; 2:16 * **1:21:** Ro 5:10; Ep 2:12 * **1:22:** Ep 2:14-16; 5:27 * **1:25:** Ep 3:2,7-8 * **1:26:** Ro 16:25-26; Ep 3:5,9 * **1:29:** Ep 3:7,20; Plp 4:13 * **2:3:** 1Ko 1:24,30 * **2:4:** Ro 16:18 * **2:5:** 1Ko 5:3

Krais aip mɨdun nɨpe hagöp rö nöp gun

⁶ Kale Jisas Krais nɨp nɨŋ udmim, Bɨ Kub hon a gɨmim udpim u me, adö anɨbu nöp nɨŋmim gɨpe arnɨm.

⁷ Krais nɨp cɨg aij gɨmim, manö nɨŋö nɨpe hag ñɨlö nɨŋbe u nɨŋ ud pɨdöŋ gɨmim, hagöp rö nöp gɨmim, God nɨp aij a göl gɨ nöp mɨdaimim. *

⁸ Pen nɨŋ aij gɨmim. Nɨbi bɨ rɨmnap kalöp manö yɨharɨŋ manö piral haglö, kale manö piral anɨbu udmim kɨd kale gau ammim rö löp. Manö yɨharɨŋ manö piral hagpal u, bac bɨ aiud kale abe, ana naij nan gau mɨnöŋ naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau aiud abe udöm hagpal. Krais manö aij u udöm hagagpal.

⁹ Nɨhön gɨnɨg: Krais hañ romanŋ halö mɨdöp u pen God mɨdöp rö u, Krais nɨpe anɨb unbö rö nöp mɨdöp. *

¹⁰ God nɨpe gö, kale Krais nɨp cɨg gɨmim, nɨp aip jɨm ñöl mɨdmim, kamɨŋ yabɨɨ mɨdpim. Nɨpe nöp me, ana naij nan gau mɨnöŋ naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau magöŋhalö adö lagod mɨdöp. *

¹¹ Kale Krais aip jɨm ñöl mɨdpim u me, kale hadö Juda nɨbi bɨ hañ rɨb gɨ dö gɨpal rö u mɨdpim. Juda nɨbi bɨ gau ru pi ñɨmagö udöm hañ rɨb gɨ dö gɨpal, pen Krais aip jɨm ñöl mɨdpim u me, nɨpe nan si nan naij gɨmɨdim nagɨ u rɨb gɨ dö göp. *

¹² Kalöp ñɨg pakla u, kalöp Krais aip rɨgöl gɨla; kale God klö nɨpe Jisas ud urak ña u nɨŋ udpe u me, God kalöp Krais aip ud urak ñö, nɨbi bɨ kamɨŋ gɨsön nɨbö nɨpe mɨdpim. *

¹³ Kale nöd nan si nan naij adö u nöp gɨmɨdim, Krais nɨpe nan si nan naij gɨmɨdim nagɨ u rɨb gɨ dö gaga ñɨn u, kale nɨbi bɨ hadö umbal rö mɨdaibe. Pen God nɨpe ke gö, uri kale Krais aip kamɨŋ mɨdpim. God nan si nan naij gɨno u magöŋhalö nɨŋöm arö ga. *

¹⁴ Nan si nan naij gɨno u, köp anŋ yanŋ kalɨ kliñ rɨköm, lo manö ke ke pen ñeb manö u halö kalɨ kliñ rɨkla u, God köp anɨbu ud mab kros ba laŋ cɨpɨɨ pak lö, böŋ nöp pɨs ga. *

¹⁵ Mab kros ba laŋ Krais nɨpe ana naij nan gau mɨnöŋ naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau mo nɨpe gau löm, nɨbi bɨ gau nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, kalɨp nagɨ adɨköm ud tɨp gɨ ud ara.

¹⁶ Anɨg ga rö, kale nan magö rɨmnap gau ñɨg rɨmnap gau ñɨŋbe, nɨbi bɨ rɨmnap kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi God nɨp sabe gep ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi rakɨn gɨsön auöp ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi Juda God nɨp sabe gep ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. *

¹⁷ Krais auaga ñɨn u, nan anɨb gau ana rö nɨŋöm gɨmɨdal; pen nan yabɨɨ u Krais. *

¹⁸ Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap apöm, manö mɨlö hagöm, naböŋ nɨŋbun rö, kale anɨg anɨg gɨmim, aka nɨbi bɨ ramö rö mɨdmim, aka ejol gau sabe gɨmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñɨnab nan u arö gagmim. Nɨbi bɨ anɨb gau, Krais manö aij u nɨŋagpal; gasɨ kale ke nöp nɨŋöm, gasɨ piral gau nɨbö gau nɨbö udöm, hon nɨbi bɨ kub a göm, aiud yɨharɨŋ mɨlö yabɨɨ udaböl.

¹⁹ Nɨbi bɨ anɨb gau, Krais nɨp arö göm adö anɨbu arbal. Pen Krais nɨpe nabɨc magö mɨdöm, hañ romanŋ nɨpe u, magöŋhalö kɨdɨɨ goɨ rö jɨm ñöl löm, nan aij ñöm, abad mɨd aij gö nɨŋöl gɨ, God nɨp aij gɨnɨm rö u, hañ romanŋ kub gö gö arab. *

²⁰ Krais cɨg gɨpim u me, nɨp aip umbe, ana naij nan gau mɨnöŋ naböŋ iɨ i abad mɨdpal gau mo kale gau mɨdagpim; kalöp nan ap gɨnɨg klö ap mɨdagöp. Anɨb u, nɨhön gɨnɨg nɨbi bɨ gau gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋbim?

²¹ “Nan u ñɨmagö udagmim! Nan u ñɨŋagmim! Nan u ud nɨŋagmim,” a gɨpal, *

²² pen nan magö ñɨg nan hagpal nan gau magöŋhalö ñɨŋlö pɨs gɨnab. Manö kliñ aij hag ñɨbal gau magöŋhalö nɨbi bɨ gasɨ ke

* 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5

* 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:16: Ro 14:1-12 * 2:17: Hib 8:5 * 2:19: Ep 2:21; 4:16 * 2:21: Gal 4:3,9; 1Di

n+ñöm hagpal adö u nöp n+ñöm hag ñibal.
*

²³ N+bi b+ an+ib gau, ejol abe sabe gun a göm, n+bi b+ mög gep rö m+idno aij g+inab a göm, nan asi mas+ göm, b+slam m+idpal. An+g g+lö, n+bi b+ r+imnap n+ñlö, manö n+ñö rö l+inab u pen nan si nan naj gep gas+ u auö, nan piral gau nöp gas+ n+ñöm, Krai n+p cig m+idagpal rö, nan ap klö ñö, hañ romanj ke gas+ göp u arö göl rö lagöp.

3

God han+p gö, Krai aip urakno

¹⁻² Pen kale Krai aip urakmim kam+ñ g+isön n+bö m+idpim u, m+nöñ naböñ adö iñ i nan gau gas+ u n+ñagmim. Gas+ kub kale u arn+m nan ram m+nöñ kumi kabö adö lañ m+idöp gau. Krai n+pe uraköm adö lañ au aramöm, God ñ+imagö y+jg böñ lau as+ik m+idöp. *

³ Kale Krai aip umbe u me, kam+ñ m+iddep magö kale u God Krai kal+p apil m+hau aip pi göl m+idöp.

⁴ Kam+ñ m+iddep magö kale iñ u Krai. Hainö n+pe aunab ñ+n u, amun n+pe aip mailö unbö ke halö m+id aij g+inabun.

Nöd m+idm+idim u ke, uri m+idpim u ke

⁵ An+ib u, nan n+hön hañ romanj gas+ göp u al pak l+mim. N+bi si b+ si g+mim, gas+ naj n+ñmim, hałowatö g+mim, nan si nan naj nöp gun a g+mim, u+öpö k+ino k+ibap gol mani nan gau iru nöp udun a g+mim g+pe aragn+m. U+öpö k+ino k+ibap gol mani nan gau iru nöp udun a g+ gas+ n+ñbal n+bi b+ gau, kale n+bi b+ nan piral sabe g+pal rö nöp m+idpal. *

⁶ Adö an+ib gau nöp g+lö, God kal+p kal juö, ilön kub yab+ñ udnaböl.

⁷ Kale ke nöd nag+ naj adö an+ibu nöp gas+ n+ñmim, an+ib unbö rö nöp g+m+idim.

⁸ Pen m+ñi nag+ naj adö u böñ nöp arö g+mim. Nöd mulu kal n+ñmim, kal yab+ñ jumim, gas+ naj n+ñmim, n+bi b+ gau kal+p hag pro g+mim, urañañ hagmim g+m+idim rö, m+ñi gagmim. *

⁹ Manö piral hagmim, pen hagö pen hagö g+m+idim u, u rö nöp hagagmim. Krai aip umbe u me, g+ naj g+m+idim nag+ u kalöp wañj rö wam wam ga u, hibur gas+ m+idmagö nöd n+bö kale u, ud as+ik ke gau yubim. *

¹⁰ Hibur gas+ m+idmagö nöd n+bö kale u ud as+ik yumim, hibur gas+ m+idmagö hain n+bö kale u, wañj rö rol l+ibim. N+bi b+ g+isön n+bö m+idmim, God kalöp g+ la u pör nöp gö, kale n+pe ke m+idöp rö nöp l+mim, n+p n+ñ aij yab+ñ g+inabim. *

¹¹ God an+g ga u me, Grik n+bi b+ gau ke, Juda n+bi b+ gau ke m+idagpal. N+bi b+ hañ r+ib g+ dö g+pal gau ke, n+bi b+ hañ r+ib g+ dö gagpal gau ke m+idagpal. N+bi b+ köp kal+ k+in amgö l+ n+ñbal gau ke, n+bi b+ köp kal+ k+in amgö l+ n+ñagpal gau ke m+idagpal. N+bi b+ w+iyap gau ke, n+bi b+ uböl gau ke m+idagpal. N+bi b+ rau dam l+lö nag+ wög g+pal gau ke, n+bi b+ gas+ kale ke n+ñöm wög g+pal gau ke m+idagpal. N+bi b+ g+isön n+bö m+idpun u me, Krai n+pe ke nöp han+p magöñhalö m+idmagö raul añ dañ m+idö, nan r+imnap magöñhalö nan y+har+ñ rö löp. *

¹² God n+bi b+ n+pe m+idpim. N+pe kalöp m+idmagö löm, n+bi b+ n+pe ke hag la. An+ib u, wañj rol l+ibal rö, g+ aij gep nag+ u rol l+mim. N+bi b+ gau kal+p mög n+ñmim, ud aij g+mim; hib kale ke hagpe adö aragn+m; n+bi b+ hain aij m+idmim; n+bi b+ gau manö hain hagmim kal juagmim. *

¹³ Krai n+bi b+ n+pe r+imnap kalöp g+ naj gaiöl, kal+p pen g+ naj gagmim. Manö r+imnap m+idain+m, B+ Kub kale nan si nan naj g+pe n+ñöm arö göp rö u, n+bi b+ gau kalöp g+ naj gaiöl u, u rö nöp n+ñmim arö g+mim. *

¹⁴ Pen kale nag+ aij an+ibu rol g+mim, höñ adö lagod au m+idmagö lep magö u rol g+mim. N+bi b+ m+idmagö lep magö u, nan aij gau magöñhalö wam wam ud j+m ñöm lö, nan aij ap ulep gagn+m. *

¹⁵ God kalöp udöm hañ romanj añ+ nöp j+m ñöl la u, kale agam+j m+idmim pen pen

* **2:22:** Mad 15:9 * **3:1-2:** Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * **3:5:** Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * **3:8:** Ep 4:25-29; 5:4 * **3:9:** Ep 4:22,25 * **3:10:** Ep 4:24 * **3:11:** Gal 3:28 * **3:12:** 1Pi 2:9 * **3:13:** Ep 4:2,32 * **3:14:** Ro 13:8-10

ud aij g+mim a göm ga. An+bu u, Krai hibur hain hain ñöb u n+ip hag n+ijmim, m+idmagö kalöp an dan hibur hain hain magö an+bu lö, agam+ij m+idmim, nan n+hön n+ip aij g+nab u n+ijnabim. An+bu u, n+ip aij a göl g+ nöp m+idaimim. *

¹⁶ Krai manö aij u an kalöp dan ajman rauöm rö m+idain+im n+ijöl g+, manö n+ipe u n+ij aij yab+il g+mim me, pen pen hag ñ+ aij göl g+, God Manö ad+ij Sam a g+pal r+imnap, God hib n+ipe dap raneb k+imap r+imnap hagöl g+, God n+ip aij a göl g+ m+idaimim. *

¹⁷ Pen manö hagn+ig aka n+hön n+hön g+n+ig, B+ Kub Jisas n+ibi b+ n+ipe m+idpun a g+mim, God Jisas kal+ip apil m+ihau aij a göl g+ nöp g+ipe arn+im. *

Krai n+ibi b+ n+ipe gau m+id aij göl

¹⁸ Kale n+ibi gau, kale Krai n+ij udpim rö, nagamul b+ manö hagöl u hain g+mim. *

¹⁹ Pen kale b+ gau, n+ibi kale gau kal+ip manö klö g+mim hagagmim; kal+ip m+idmagö l+imim. *

²⁰ Kale ñ+ pai gau, kale Krai n+ij udpim rö, name nap hagöl rö magöñhalö hain g+mim. An+ig geinabim God n+ip aij g+nab. *

²¹ Pen kale nap b+, ñ+ pai kale gau kal+ip manö klö g+mim hagpe hagpe, gas+ naj n+ijöm, m+id aij gagöl rö löp u, n+ij aij g+mim. *

N+ibi b+ nag+ wög g+pal gau; b+ kub kale gau

²² Kalöp n+ibi b+, b+ r+imnap nag+ ad+ik l+ daulö, kal+ip nag+ wög g+ ñ+m+idim gau, manö r+imnap hagn+ig gabin. B+ kub n+ijm+idal magö u nöp n+ijm+idlö n+ijöl g+ wög g+no, kal+ip aij gan a g+mim gagmim. Gas+ m+höp n+ijagmim, B+ Kub hon kumi kabö adö lan u n+ij m+idöp rö, g+ aij gun a g+mim, aij gö n+ijöl g+ g+mim. *

²³ Kale nan n+hön n+hön geinabim, n+ibi b+ m+nöñ naböñ il i r+imnap kal+ip wög gabun a g+mim gagmim; B+ Kub kumi

kabö adö lan u n+ip wög gabun a g+mim, klö g+mim gas+ aij n+ijöl g+ g+mim.

²⁴ Wög g+ ñ+bim u, B+ Kub Krai n+ip wög g+ ñ+bim. Kale n+ijnabim B+ Kub n+ipe pen ñöm kalöp nan aij ñ+nab.

²⁵ Pen God n+ipe n+ibi b+ g+ naj g+naböl gau manö kub hagn+ig, n+ibi b+ kub gau, n+ibi b+ pro gau a göm, manö kub gagnab; adö añ+ u nöp hagöm, ilön ñ+nab. *

4

¹ An+bu u, kale b+ kub rö m+idpim gau, B+ Kub kale kumi kabö adö lan m+idöp u gas+ n+ijöl g+mim, n+ibi b+ kalöp nag+ wög g+ ñ+bal gau kal+ip abad m+id aij g+mim, nan kal+ip ñeb rö u haöwaö ñ+mim. *

God n+ip sabe göl g+ m+idaimim

² Kale gas+ n+ij aij göl g+, aij a göl g+, God n+ip sabe göl g+ m+idaimim. *

³ Han+ip u rö nöp God n+ip sabe göl g+ m+idpe, God n+ipe adan hi+kö, Krai manö aij pi göl m+idm+idöp u n+ibi b+ gau kal+ip waiö hag ñ+nabun. Krai manö aij u nöp hagnö, y+ip nag+ leila m+idpin. *

⁴ Pen God n+ip sabe g+ipe, y+ip abad m+idö n+ijöl g+, manö an+bu hag ñ+ aij g+nö, n+ibi b+ n+ij aij göl. Yad unbö rö nöp g+nab u aij.

⁵ Kale pör nöp gas+ n+ijöl g+ m+idpe, adan hi+k+n+im, n+ibi b+ Krai n+ip n+ij udagpal gau, gas+ n+ij aij göl g+, kal+ip ud aij g+mim, Krai manö aij u hag ñ+mim. *

⁶ Maj m+igan kale u dö sol dö kal rö lain+im. An+ig gö, n+ibi b+ manö kale n+ijlö, dö gö, n+ij aij g+naböl. Kalöp manö n+hön rö hag n+ijnaböl, kal+ip pen hag ñ+ aij g+mim. *

Pol Dijikas Onesimas b+ m+ihau kal+ip yua

⁷⁻⁸ Mam m+idmagö hon Dijikas, yad B+ Kub n+ip wög klö g+pin rö göp u, n+ip yunö n+nab. N+ipe m+idpim u amöm, yad aigegö rö m+idpin u kalöp hag ñö n+ijmim m+ñ m+ñ g+mim a gem yunabin. *

* 3:15: Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4 * 3:16: Ep 5:19 * 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20 * 3:18: Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4 * 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7-8: Ep 6:21-22

⁹ Pen mam mɨdmagö hon Onesimas, bi kalpe ke u, Dijikas aip nɨnabil. Onesimas nɨpe u rö nöp, yad Bɨ Kub nɨp wög klö gɨpin rö, u rö nöp göp. Ammil, nan nɨhön nɨhön gai i gab u magöŋhalö kalöp hag ñɨ aij gɨnabil. *

God kalöp mög nɨŋöm ud aij gö, mɨd aij gɨmim. *

Pol manö hag naböŋ jua

¹⁰ Bɨ Arisdakas, yad aip nagɨ mɨdpul u abe, bi hon Mak abe kalöp, “Mɨdpim?” a gɨpil. Mak me, bi hon Banabas nɨmdaŋ nɨpe u. Bɨ anɨbu nöp nöd manö yuem hagnö, “Nɨp yagol u amjakö ud aij gim,” a gɨnö. *

¹¹ Bɨ hon Jisas, hib nɨpe ap Jasdaz a gɨpal u, u rö nöp kalöp, “Mɨdpim?” a göp. Bɨ Juda mɨhau nɨgaŋ anɨb gau me yad aip wög gɨpun. Juda rɨmnap yɨp gasɨ ap ap nɨŋöm jɨm ñöl wög gagpun; kale yam nöp yad aip God nɨbi bi udöm abad mɨdeinab manö aij u hag ñɨbun.

¹² Bɨ kale Epapras, Kraiz Jisas nɨp wög göp u, kalöp, “Mɨdpim?” a göp. Nɨpe pör pör klö göm kalöp God nɨp sabe göm hagöp, “Kale gasɨ rɨmnap nɨŋagöm, Kraiz manö aij u nɨŋ ud pɨdöŋ göm, nɨp cɨg aij göm, hagnabön rö nöp gɨlö arnɨm,” a göp. *

¹³ Amgö yad ke nɨŋem kalöp hagabin, nɨpe klö göm kalöp wög göm, Leodisia nɨbi bi kalɨp wög göm, Hirapolis nɨbi bi kalɨp wög göm göp.

¹⁴ Pen bi aij hon, wös wameb bi Luk abe, Demas abe kalöp, “Mɨdpim?” a gɨpil.

¹⁵ Añ mam daun kub Leodisia gau, nɨbi bi apöm nɨbi Nimpa ram God nɨp sabe gɨpal gau magöŋhalö, “Pol kalöp, ‘Mɨdpim?’ a göp,” a gɨmim.

¹⁶ Kalöp köp yuabin i nɨŋmim, ñɨbe arö, Kraiz nɨbi bi Leodisia mɨdpal gau u rö nöp nɨŋöl. Pen Leodisia nɨbi bi kalɨp köp yubin u, kale u rö nöp udmim nɨŋmim.

¹⁷ Pen Akipas nɨp hagnim, “Bɨ Kub wög nöp hag la u gɨ udmön,” a gɨmim. *

¹⁸ Yad Pol, mɨñi ñɨmagö yad u ke, manö adɨŋ magö i kalɨ kliñ rɨkabin. Yɨp sen udöm nagɨ pɨdöŋ lɨbal u, yɨp hauŋ gagnim.

* 4:9: Plm 10-12

* 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13

* 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

* 4:17: Plm 2

* 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika Pol köp nöd u Desalonaika nibi bi kalip kali kliñ rika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God Bi Kub Jisas Kraiss apil mihau nibi bi kale daun kub Desalonaika midpim gau, köp anibi kalı kliñ rikabun.

God kalöp mög niñöm ud aij gö, mid aij gimim. *

Desalonaika nibi bi Kraiss nip niñ udöm cig aij gila

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God nip aij a gipun.

³ Bapi God nip sabe gun, pör nöp kalöp gasi niñun, kale aige göl rö gipim u gasi niñun, God nip aij a gipun. Kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nip niñ udmim cig aij gimim, nip wög gi aij gipim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss nip midmagö limim, klö gimim nip wög göl gi midpim; kale Bi Kub hon Jisas Kraiss aip ram minöñ kumi kabö adö lan au arammim nan aij udnabim a gimim, marö auö gasi iru niñagpim. *

⁴ Añ mam aij. Hon niñbun kale me, God midmagö löm nibi bi nipe ke uda nibi bi gau midpim.

⁵ Kraiss manö aij nipe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana Ut nipe hanip an dan midöm, klö nipe hanip ñö niñöl gi, Kraiss manö aij u manö niñö yabıl midöp a gun, kalöp manö yijig göl yabıl u hag ñino niñ udpe. Kalöp aip hanmidun u, kalöp nan a gun anig göl gi midmidun u, kale ke hadö niñbim. *

⁶ Bi Kub gimidöp u niñmim, hon ke gimidun u niñmim, anib unbö rö nöp gi midaipe. Kale bistam yabıl midmidim pen Ana Ut nipe gö, kale Kraiss manö aij u niñmim, miñ miñ göl gi niñ ud midaipe. *

⁷ Anig göl gi aij gipe anibu, Kraiss nibi bi nipe Masedonia Propins mideila gau abe,

Akaia Propins mideila gau abe niñöm, anib unbö rö nöp gi aij gi mideila.

⁸ Kale God nip niñ udpe u, manö anibu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram minöñ gau gau magöñhalö ara niñöm nibi bi gau magöñhalö hadö niñbal.

⁹ Anib u, hon ram minöñ rimnap amjakno, nibi bi anib gau ke aiud udöm hagpal, “Desalonaika nibi bi kalip manö aij u hag ñaibe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe gimidal gau arö göm, God niñö pör kamini midöp u nip niñ udöm, nipe hagöp rö nöp göm,

¹⁰ Ñi nipe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lan au nibö ado gi aunim a göm, abad midpal,” a gipal. Jisas hanip nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñinab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika midöm Bi Kub nip wög ga

¹ Añ mam bi, kale ke niñbim, nöd ram kale auno u, yiharini auagno.

² Daun kub Pilipai nöd amun hag ñino, nibi bi rimnap hanip manö naj hagöm gi naj gila u pen God hanip abad midöm gi nö, gila anibu gasi iru niñagun, Desalonaika amun Kraiss manö aij u hag ñino, hanip u rö nöp gi naj gila u pen hañöwañö hag ñi midaino. *

³ Manö kalöp hagpun u dui gun, gasi naj niñun, piral hagun, hag ñagpun.

⁴ Kraiss manö aij ud aröl a göm, God nipe ke hanip hag lö, manö aij anibu hag ñibun. Kraiss manö hag ñino, nibi bi gau niñlö, kalip aij gan a gun gagun; God nipe niñö, nip aij gan a gun gabun. God nipe nöp gasi midmagö hon an dan aigöl rö gi midpun u niñöb. *

⁵ Kale ke niñbim, kalöp aij ginim a gun manö kliñ aij rimnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God nipe u rö nöp niñöb.

⁶ Kale Desalonaika nibi bi hib hon hagpe adö arnim a gun manö hag ñagno. Nibi

* 1:1: Ap 17:1-9 * 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 * 1:5: 1Ko 2:4-5 * 1:6: Ap 17:5-9 * 2:2: Ap 16:19-24; 17:1-9

* 2:4: Gal 1:10

bî rîmnap gau hib hon haglö adö arnîm a gun manö hag ñagno.

⁷ Bî Jisas manö ud arep mîdpun rö, kalöp manö yîñîd hag ñeb rö, pen hane hagagno. Nîbi gau ñî painaḡ kale ud aij gîpal rö u, kalöp hain aij gun ud aij gîno.

⁸ Kalöp mîdmagö yabîlî lî mîdmîdun. God Manö aij nîpe u kalöp hag ñaino, hanîp al pak lîñîg gîblap arö gagbnop. Kale añ mam mîdmagö hon me.

⁹ Añ mam bî, kale nîñbim, kalöp aip mîdun wög klö gun uḡham mîdmîdun. Kalöp aip mîdun, God manö aij nîpe u kalöp hag ñî ajun, uḡham nan magö hanîp ral dapöm ñî naböl a gun, sîdö aḡ sîbön yaḡ mani wög rö gun nan ñîñmîdun. *

¹⁰ Kale nîñbim, hon kalöp nîbi bî Krai nîp nîñ udpîm gau aip mîdöl gun, kalöp gî aij nöp gun, bî asîñ mîdagöp, bî manö ap mîdagöp rö nöp mîdaino. God nîpe ke u rö nöp nîñöb.

¹¹ Kale nîñbim, nap bî ñî pai kale ke hag ñî aij gîpal rö kalöp gîno. *

¹² God kalöp udö, nîbi bî nîpe nöp mailö halö mîdeinabim. Anîb u, kale God göp anîbu nîñmîm, gasî nîñ aij gîmîm, nagî aij adö u nöp gî mîdaimîm a gun, kalöp manö hain hag ñîno. Kale gasî halö mîdmîm, kalöp gî naij gîla u gasî iru nîñagmîm, klö gîmîm, nagî aij adö u arö gagmîm, a gun, manö anîbu rö kalöp hag ñîmîdun.

¹³ Kalöp God manö aij nîpe hag ñîno nîñmîm, manö kale ke nöp hagagaböl, God manö nîpe ke hagaböl, a gîmîm nîñ udpe. Nîñö me, manö hag ñîbun u, God manö kamîñ gasî mîdmagö kale aḡ daḡ wög gö, magö pîlöp. Anîb u, hon pör nöp God nîp aij a göl gî mîdpun. *

¹⁴ Pen añ mam bî. Krai nîbi bî nîpe ram mîñnöh Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nîp sabe gîlö, Juda nîbi bî gau kalîp gî naij gîla rö nöp, nîbi bî kale ke Desalonaika gau mîdpal kalöp u rö nöp gîla. *

¹⁵ Juda nîbi bî gau kale God manö hagep bî gau kalîp al pak löm, Bî Kub Jisas nîp al pak löm, hanîp yu gî yula. God

kalîp nîñöm ñîñî lagöp. Kale nîbi bî gau magöñhalö nîñlö mulu lugöp. *

¹⁶ Krai nîp nîñ udlö kalîp kamîñ gîsön ñî nab a gun, Krai manö aij nîpe u Juda nîbi bî wasö gau kalîp hag ñîno, Juda nîbi bî gau kal juöm, hanîp adan urön gîpal. Gîpal anîbu, kale pör nöp nan si nan naij gîmîdal rö nöp gî dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabîlî rö mîdöp. Pen mîñî God kalîp kal juöm gö marö kub yabîlî kalîp auöp.

Pol kalöp kauyaḡ am nîñnam, a ga

¹⁷ Añ mam bî. Kale aip mîdno, Juda nîbi bî hanîp yu gî yula u, mög gö nîñöl gî mîdpun. Hañ romanḡ hon auî mîdpun pen gasî hon kalöp aip mîdöp. Anîb u, kalöp kauyaḡ am nîñun a gun, gasî u nöp nîñ mîdpun.

¹⁸ Kalöp am nîñun a gî gasî nîñun, yad Pol, ñîñ mîñöp aka mîñau nîñgaḡ amnabin a gîñö, pen Seden hanîp adan wamöb.

¹⁹ Krai nîbi bî rîmnap halö gîpal rö, kale abe gîpe me, hon gasî halö mîdpun; kale gîpe, mîñ mîñ göl gî mîdpun; kale gîpe, Bî Kub hon Jisas aunab ñîñ u, manö aij ne hag ñîno magö pîlöp i, a gî nabun. *

²⁰ Kale nöp gasî nîñun, mîñ mîñ göl gî, aij a göl gî nöp mîdpun.

3

¹ Pen kalöp mög nîñun am nîñun a gun, yîñîd am nîñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mîñöhḡ daun kub Adens mîdul, *

²⁻³ mam hon Dimodi, hol aip God nîp wög göm, Krai manö aij nîpe u hag ñî ajöp u, nîp hag yulo na. Kalöp gî naij gîlö, nîbi bî rîmnap Krai nîp arö gî naböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip mîdöm Krai manö aij u hag ñî aij gö, kale Krai nîp nîñ ud pîdöhḡ gîmîm, gasî halö mîdeinabim a gul, nîp hag yulo na. Pen kale nîñbim, Krai nîbi bî nîpe mîdpun rö, hanîp gî naij gîlö marö udnabun. *

⁴ Kale aip mîdun, hanîp gî naij gî naböl a gîno u, kale anîb unbö rö nöp gîla u hadö nîñbim.

* 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31 * 2:13: 2De 2:13 * 2:14: Ap 17:5 * 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19

* 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4 * 3:1: Ap 17:15 * 3:2-3: Ap 16:1-3; 2Di 3:12

⁵ Anig geila, kalöp mög yabił niñem, gasi iru niñem, aige göl gımim mıdpim u niñnım a gem, Dimodi niıp hag yunö. Gası yad niñnö u, Seden niıpe kalöp fııp gö manö uıtham hag niño niñbe u arö gımim rö löp, a gi gası niñnö.

Dimodi ado gi apöm, mid aij gııim, a ga

⁶ Pen Dimodi kalöp am niñöm apöm hagöp, Krais niıp niñ udmim cıg aij gımim, niıbi bı gau kalııp midmagö limim, halııp mihöñ gası niñöl gi niñi libim. Hol mihöñ mılö gai i midul, kalöp mög niñbul rö, kale pen u rö nöp ram mınöñ kale gau midmim, halııp mihöñ mög niñbim, a göp.
*

⁷ Pen hanııp gi naij gilö mid aij gagno niñ u, Dimodi apöm, kale Krais niıp niñ ud pidöñ gııim manö u hagö, hanııp midmagö pııu göp.
*

⁸ Kale Bı Kub cıg aij gımim niıp aip jım niñöl midpim u niñun, hon kamıñ yabił midpun.

⁹ Mid aij gııim u niñun, God niıp aij a gun. God niıpe gö, kalöp gası niñun, miñ miñ yabił gııpun. Anııb u, niıp aij a göl gi midpun.

¹⁰ Kauyañ am kalöp niñun, Krais manö aij u hag niño, Krais niıp niñ ud pidöñ gımim a gun, klö gun God niıp sıdö an sıbön yañ sabe göl gi midpun.

¹¹ Anııb u, Bapi God niıpe ke abe, Bı Kub hon Jisas abe hanııp adan hiıklö, midpim u niñabun.
*

¹² Hon kalöp midmagö yabił libun rö, Bı Kub kalöp gi niñ, kale ke u rö nöp pen pen midmagö limim, niıbi bı gau kalııp magöñhalö midmagö limim gımim.

¹³ Bı Kub Jisas kalöp klö niıpe niñm abad mid damöm, niıbi bı uı niıpe gau magöñhalö udöm ado gi aunab niñ u, niıpe apöm kalöp udö, God Bapi hon amgö ilö adö niıpe u, kalöp manö ap midagö niıbi bı uı niıpe mideinabim.

4

God niıp aij gııım adö u nöp gımim

* **3:6:** Ap 18:5 * **3:7:** 2De 1:4 * **3:11:** 2De 2:16 * **3:15-16** * **4:8:** Luk 10:16; 2Ko 1:22 * **4:9:** Jon 13:34

¹ Añ mam bı. Kale aip midaino niñ u, kale aige göl gımim God niıp aij gııab adö u nöp gııabim u kalöp hag niño. Manö hag niño u kale udmim anııb unbö rö nöp göl gi midpim. Pen uri hon Bı Kub Jisas niıbi bı niıpe midpun rö, yad kalöp hagabin kale gi aij gıııdim u, uri adö anııbu nöp klö gımim rapıñ nöp giıpe arıım.

² Bı Kub Jisas hanııp hagö kalöp manö niñön niñön hag niño u kale hadö niñbim.

³ God niıp aij gııab u, kale niıbi bı ke kamıñ aij midmim, niıbi sı bı sı gııabim.
*

⁴ Kale magöñhalö, God niıp aij gııab adö u nöp hañ romanı kale abad mid aij giıpe, niıbi bı gau niñlö kalöp manö ap midagnab.
*

⁵ Niıbi bı God niıp niñagpal gau, gası naij niñöm niıbi sı bı sı udun a göm, gi ajpal rö gıımim.

⁶ Pen kale Krais niıbi bı añ mam gau nan sıkim gımim nan kale pııı gi udıımim. Niıbi bı rıımnap anııg geınaböl u, God kalııp magöñhalö pen ilön niñab. Manö anııbu kalöp nöd hag niñ aij gııno.

⁷ Nan sı nan naij gımim a göm, God hanııp manö aij niıpe hagöm udaga; gi aij göl gi nöp midmim, niıbi bı uı midaimim a göm hanııp uda.
*

⁸ Anııb u, niıbi bı manö hagabun anııb i jı niñnaböl gau, hanııp jı niñagnaböl; God niıp jı niñnaböl. Pen God niıpe Ana Uı niıpe kalöp niñab.
*

⁹ Krais niıbi bı añ mam gau kalııp midmagö limim a gun manö u kalıı kılñ rııkagun. God kalöp gası aij niñ, kale ke niñmim hadö pen pen midmagö libim.
*

¹⁰ Krais niıbi bı niıpe Masedonia Propins midpal gau magöñhalö u rö nöp hadö midmagö libim. Pen kalöp manö klö hagun hagabun, klö gımim pör nöp adö anııbu nöp giıpe kub arıım.

¹¹⁻¹² Pen kalöp nöd hagno rö, niıbi bı gau aip agamıı mid aij gun a gımim giıpe arıım. Wög waryö kale gau ke gımim nan niñmim. Anııb u, nan magö, mani nan kale gau ke midö niñöl gi, nan asııb hag

* **4:3:** 1De 5:23; 1Pi 1:16 * **4:4:** 1Ko 6:13 * **4:7:** 1Pi * **4:11-12:** Ep 4:28

nɪŋagnabim me, nɪbi bɪ Kraiŋ nɪp nɪŋagpal gau, kalöp nɪŋlō aij gɪnab. *

Bɪ Kub ado gɪ aunab

¹³ Pen añ mam bɪ. Kalöp manö ap hag ñɪ aij gɪnabun. Nɪbi bɪ kale rɪmnap umaiöl, böŋ nöp umbal a gɪmim, nɪbi bɪ rɪmnap mög gö mɪtōŋ gɪpal rö gagmim.

¹⁴ Jisas uma u, God gö uraköm kamɪŋ mɪdöp a gun nɪŋbun rö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udöm umla gau, Jisas ado gɪ aunab ñɪn u, God gö, Jisas nɪbi bɪ nɪpe umla anɪb gau dap halö aunab a gun, nɪŋbun. *

¹⁵ Pen Bɪ Kub nɪpe ke manö hag ñɪmɪdöp rö nɪŋbun, hon nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdno nɪŋöl gɪ Bɪ Kub ado gɪ aunab gau, nɪbi bɪ nöd umla gau kalɪp arɪk aragnabun. *

¹⁶ Manö kub ap kumi kabö adö laŋ nɪbö hagöm, ejol magöŋhalö gau abad mɪdöp ejol kub u wɪñ gauŋ gö nɪŋöl gɪ, God aɪŋ magö u hagö nɪŋöl gɪ, Bɪ Kub nɪpe ke kumi kabö adö laŋ au nɪbö aunab. Bɪ Kub auö, nɪbi bɪ Kraiŋ nɪp nɪŋ udöm umla gau, nöd uraknaböl.

¹⁷ Kale uraknaböl nɪŋöm God nɪpe hanɪp nɪbi bɪ nɪpe kamɪŋ mɪdeinabun gau kalɪp aip uɪ gö, kumi kabö laŋ ap ran jak am Bɪ Kub aip magum gɪnabun. Anɪb u, hon Bɪ Kub aip pör nöp pör nöp mɪdeinabun.

¹⁸ Anɪb u, manö hagabun anɪb i pen pen hag amɪl apɪl gɪmim, gasɪ halö mɪdaimim.

5

Bɪ Kub hon ado gɪ aunab u nɪŋun mɪd aij gun abad mɪdaiun

¹ Pen añ mam bɪ. Bɪ Kub nɪpe ñɪn mai aunab, nɪbi bɪ nan nɪhön gɪlō nɪŋöl gɪ aunab u, kalöp hagagun.

² Kale ke nɪŋbim, Bɪ Kub aunab u, nɪp abad mɪdeinaböl ñɪn u auagnab. Bɪ nan si udep gau nɪbi bɪ han arbal magö u aubal rö u aunab. *

³ Mɪñi agamɪj mɪd aij gɪpun, hanɪp mɪñi nan ap gagnab a gɪnaböl ñɪn u nöp yɪŋɪd auö, gasɪ kub yabɪt nɪŋnaböl. Nɪbi ñɪ painaŋ yag daunɪg gɪlō ilön göp rö u gɪnab;

* **4:14:** Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12 * **4:15:** 1Ko 15:51-52 * **5:2:** Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3 * **5:3:** Mad 24:39; Luk 21:34-35 * **5:5:** Ro 13:12 * **5:8:** Ais 59:17; Ep 6:14,17 * **5:10:** Ro 14:8-9; 1De 4:14

yɪŋɪd nöp ilön naij udlö pɪñɪŋ gɪ aröl rö lagnab. *

⁴ Pen añ mam bɪ. Bɪ nan si udep gau apöm ram nap bɪ udlö, mɪdmagö kale pɪtu gɪnab. Pen kale sɪböŋ böŋ au mɪdagpim rö, ñɪn kub anɪbu auö, mɪdmagö kale pɪtu gagnɪm.

⁵ Kale magöŋhalö mailö ñɪ pai mɪdpim; kale magöŋhalö sɪdö aŋ ñɪ pai mɪdpim. Hon sɪböŋ ñɪ pai wasö. *

⁶ Nɪbi bɪ rɪmnap uhön hanbal rö mɪdagaiun; gasɪ nɪŋ aij gun mɪdaiun.

⁷ Nɪbi bɪ uhön hanbal gau, sɪböŋ yaŋ nöp hanbal. Nɪbi bɪ ñɪg klō ñɪŋöm hauɪ lɪbal gau, sɪböŋ yaŋ nöp gɪpal.

⁸ Pen hon nɪbi bɪ sɪdö aŋ ajpun gau, gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaiun. God Manö nɪŋ udun, God nɪp mɪdmagö lɪ mɪdaiun; anɪg gɪno, sior pɪdöŋ ami bɪ rol lɪbal rö, pabɪt mɪgan hon u mɪdeinab. Bɪ Kub hon Jisas Kraiŋ aip ram mɪnöŋ kumi kabö adö laŋ au aramun nan aij udnabun a gɪpun u, gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaiun; anɪg gɪno, usajɪl pɪdöŋ bad lɪbal rö, nabɪc cög hon u mɪdeinab. *

⁹ Nɪhön gɪnɪg: God hanɪp ga u, ilön kub udlaŋ a göm gaga; Bɪ Kub hon Jisas Kraiŋ gö, nɪp aip ram mɪnöŋ kumi kabö adö laŋ au aramun nan aij udnabun a göm ga.

¹⁰ Kraiŋ hanɪp a göm uma u, kamɪŋ mɪdno aunab aka umöl mɪdno aunab u manö mɪdagöp; amun pör pör nöp nɪpe aip kamɪŋ mɪdeinabun. *

¹¹ Anɪb u, Kraiŋ nɪbi bɪ nɪpe pen pen Kraiŋ manö aij u hag ñɪmim, nɪŋ ud pɪdöŋ gɪmim, gasɪ halö mɪdmim. Pen hagajɪn i kale anɪb unbö rö nöp hadö gɪpim.

Manö hag naböŋ juöm, kale mɪdpim, a ga

¹² Añ mam bɪ. Bɪ kub kalöp uɪtham wög gɪ ñöl gɪ, manö ud asɪköl gɪ, manö hag ñöl gɪ mɪdpal gau, kalɪp ud aij gɪmim.

¹³ God ke hagö wög anɪg gɪpal u, kalɪp mɪdmagö lɪmim ud aij gɪmim. Pen kale magöŋhalö agamɪj jɪm ñöl mɪdaimim.

¹⁴ Añ mam bɪ nɪŋim. Nɪbi bɪ wög gagöm mɪd aij gagpal gau kalɪp manö klō hagmim. Nɪbi bɪ mög gö gasɪ mɪlō lɪ mɪdpal

gau kalip manö hain hagmim hag ñi aij g+mim. Nibi bi hain gau kalip gi ñimim. Nibi bi gau magöñhalö kalip pör nöp manö hain hagmim agamij midaimim. *

¹⁵ Nibi bi rimnap kalöp gi naj gaiöl, pen naj gagmim. Pen pen ud aij g+mim, pen pen gi aij g+mim. Pen nibi bi ke nibö gau abe, anib unbö rö nöp g+mim. *

¹⁶ Pör nöp miñ miñ göl gi midmim; *

¹⁷ pör nöp God nip sabe göl gi midmim;

¹⁸ pör nöp God nip aij a göl gi midmim.

Krais Jisas nibi bi nipe midmim anig göl gi midaipe me, God nip aij ginab. *

¹⁹ God Ana hanip gasi ñinim a g+mim niñöl gi midaimim. *

²⁰ Nibi bi God manö hagep gau manö hagaiöl arö gagmim.

²¹⁻²² Pen nibi bi rimnap piral hagöl rö löp u, niñ aij yabiñ g+mim. God Manö yijig göl u hagaiöl niñmim udmim; piral hagaiöl niñmim udagmim. Naj adö rimnap gagmim. *

²³ God hanip nibi bi ud aij göp agamij mid aij gipun u, nipe ke kalöp abad midöm gö, kale nibi bi ke kamij aij nipe midainabim. God nipe ke gö, Bi Kub hon Jisas Krais aunab ñin u, ana kale gau, gasi rimid midmagö kale gau, hañ roman kale gau magöñhalö, asiñ ap midagnim. *

²⁴ God kalöp manö aij nipe haga u, manö nipe hagöp rö, anib unbö rö nöp göp. Anib u niñbun, aui hagajin rö kalöp ginab.

²⁵ Añ mam bi. Hanip gasi niñmim, God nip sabe g+mim.

²⁶ Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, Krais nibi bi añ mam magöñhalö pen pen hag wihai udöl gi, alaun bom halumim.

²⁷ Bi Kub hon u niñ midöp rö kalöp hagabin, manö kali kñiñ rikabin anibi, añ mam gau kalip magöñhalö amgö li hagpe niñöl.

²⁸ Bi Kub hon Jisas Krais kalöp mög niñöm, ud aij göl gi midainim.

* 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

2 Desalonaika Pol köp hain nîbö u Desalonaika nîbi bî kalîp kalî klîñ rîka

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God Bî Kub Jisas Kraiss apil mîhau nîbi bî kale daun kub Desalonaika mîdpim gau, köp anîbi kalî klîñ rîkabun.

² God Bapi hon abe, Bî Kub Jisas Kraiss abe, kalöp mög nîñmil ud aij gîlö, kale mîdmagö aŋ kale daŋ agamîj mîd aij gîmim. *

Kraiss auö, God nîpe nîbi bî gau kalîp manö kub hagnab

³ Pen añ mam bî. Nöd Kraiss nîñ udmîdim rö wasö; nöd kale pen pen mîdmagö lîmîdim rö wasö; uri kale klö gîmim Kraiss nîp nîñ ud pîdöŋ gîmim, kale magöŋhalö Kraiss nîbi bî añ mam gau pen pen mîdmagö lîbim u nîñun, pör nöp God nîp aij a gun.

⁴ Kraiss nîbi bî nîpe mîdpe, nîbi bî rîmnap kalöp gî naj gîlö, mîñör auö uŋham mîdpim u pen gasî iru nîñagmim, Kraiss nîp nîñ ud pîdöŋ gîmim cîg aij yabî gîpim. Anîb u, God cöc nîpe ram mîñöŋ ke ke gau aramun, Kraiss manö aij hag ñî ajun, pör nöp kale anîg gîpim u kalîp hagnab. *

⁵ Anîb u hon nîñbun, God nîpe manö ud asîk aij göp nîñöŋ nîpe hagö kale God ram mîñöŋ kumi kabö adö laŋ au am mîdeinabim. Uri pen manö aij anîbu hagpe kalöp gî naj gîlö marö udöl gî mîdpim.

⁶ God nîpe manö ud asîk aij göp rö, nîbi bî kalöp marö ñîbal gau kalîp pen u rö nöp marö ñînab. *

⁷ Pen kale nîbi bî marö udöl gî mîdpim gau, God kalöp abe hanîp abe ud aij gînab. Bî Kub Jisas kumi kabö adö laŋ nîbö ejol klö nîpe gau uŋ gî, mab mîtaŋ rö inö nîñöl gî waiö aunab ñîñ anîbu nöp God nîpe anîg gînab. *

⁸ Nîbi bî God nîp gasî nîñagöŋ, Bî Kub hon Jisas manö aij nîpe u nîñ udöm, hagöp rö gagpal nîbi bî gau kalîp pen ilön ñînab. *

⁹ Nîbi bî anîb gau, Bî Kub ram mîñöŋ aij nîpe klö halö mailö halö mîdeinab kumi kabö adö laŋ au aröl rö lagnab; pör höŋ adö mîdöm ilön kub udöl gî mîdeinaböl. *

¹⁰ Bî Kub auö, nîbi bî uŋ nîpe hib nîpe haglö adö arnab; nîbi bî nîp nîñ udpal gau, nîp nîñöŋ aiö waiö gînaböl. Pen Kraiss manö aij kalöp hag ñîno nîñ udpe rö, kale ke abe anîb unbö rö nöp gînabim. *

¹¹ Adö anîbu nöp, kalöp gasî nîñun God nîp pör sabe gîpun hagnab, “Desalonaika nîbi bî gau nîbi bî ne ke udna rö, klö ne gîmön kale nîbi bî ne ke gîpal rö göl; klö ne gîmön kale gî aij gun a gî gasî nîñbal u, anîb unbö rö nöp göl; Kraiss nîbi bî nîpe mîdun nîpe hagöp rö nöp gun a gîpal u, klö ne gîmön anîg unbö rö nöp göl,” a gîpun. *

¹² God Bî Kub Jisas Kraiss kale apil mîhau kalöp mög nîñmil ud aij gîpîl rö, kale gî aij nöp göl gî mîdpe nîñöl gî, nîbi bî gau nîñöŋ Bî Kub hon Jisas Kraiss bî mailö aij ke halö mîdöp u nîñnaböl. Pen kale Jisas Kraiss nîbi bî nîpe mîdpim rö, mailö aij ke nîpe anîbu kalöp abe pak ñînab. Anîg gîñîm a gun, God nîp sabe gîpun.

2

Bî naj u

¹ Añ mam bî. Bî Kub hon Jisas Kraiss ado gî apöm hanîp ñîhu udö nîpe aip mîdeinabun manö u hagnabin.

² Pen nîbi bî rîmnap hagnab, Bî Kub ado gî aunab ñîñ u böŋ nöp auöp a gîpal. Pen Pol bî gau God Ana gasî ñö manö hagla u nîñun kalöp hagnabun a gaiöl, aka Pol bî gau anîg haglö bî rîmnap nîñöŋ manö daubal u nîñun kalöp hagnabun a gaiöl, aka Pol bî gau köp kalî klîñ rîköm yulö auöp i a gaiöl u, mîdmagö kale pîlu gö, Pol bî gau kale ke manö anîbi hag yula a gîmim gasî iru nîñagmim.

* **1:2:** Ro 1:7 * **1:4:** 2Ko 7:4; 1De 2:19 * **1:6:** Ro 12:19 * **1:7:** 1De 3:13 * **1:8:** Ais 66:15 * **1:9:** Ais 2:10
* **1:10:** Kol 3:4 * **1:11:** Kol 1:9; 1De 1:2-3

³ Pen niŋ aij gi+mim. Ni+bi bi ri+mnab kalöp manö piral hagaiöl, manö kale u udagmim. Bi Kub ado gi aunab ni+n u hainö aunab. Pen nöd u, ni+bi bi iru nöp God ni+p arö göm, gasi kale ke hain göm hałowalö gi+naböl. Anig gi+lö ni+ŋöl gi, God ni+p kauaŋ mauaŋ mi+döp bi u waiö lö ni+bi bi ni+p ni+ŋnaböl. Pen hainö Bi Naij yabiŋ anibu mab ke yaŋ arnab me. *

⁴ Bi Naij anibu nan ni+hön ni+hön hib god a gi+pal gau abe, nan ni+hön ni+hön sabe gi+pal gau abe hag pro göm, hib ni+pe ke nöp hagö adö arnab. Ni+pe am God sabe gep ram u am asi+köm, yad me God a gi+nab. *

⁵ Kale aip mi+dem, anig gi+nab a gem hagnö u pen hauŋ gi+pim rö löp.

⁶ Kale ni+ŋbim, nan ap Bi Naij adan wamöb u me, mi+ni anig gi+nim rö lagöp. God ni+pe ke hag la ni+n u nöp anig gi+nab.

⁷ Pen mi+ni ni+n i, God ni+p kauaŋ mauaŋ mi+döp bi u auö, gi+naböl adö u hadö gaböl u pen pro nöp gaböl; kub gi+blap pen bi adan wamöb bi anibu mi+dö ni+ŋöl gi, God ni+p kauaŋ mauaŋ mi+döp bi u, ni+bi bi gau rapin ti+p gi ki+d ni+pe gau dam arnim rö lagöp. Anib u, nan si nan naij pro rö gi dam dapi+l gi+lö ni+ŋöl gi, God gö bi adan wamöb u ke gau arnab.

⁸ God gö bi adan wamöb u ke gau arnab u, God ni+p kauaŋ mauaŋ mi+döp bi u waiö li+nab. Pen Bi Kub Jisas aunab ni+n anibu, ni+pe ri+b adik göm apöm manö nöp hagö, Bi Naij u böŋ nöp ap lug paknab. *

⁹ God ni+p kauaŋ mauaŋ mi+döp bi aunab u, ni+pe Seden kŋö ni+pe magöŋhalö udöm, pir alöm, nan gagep ke ke iru yabiŋ nöp, nan ni+ŋeb ni+ŋagep ke ke iru yabiŋ nöp gi dam mi+dö ni+ŋöl gi, ni+bi bi aiö waiö gi+naböl. *

¹⁰ God ni+p kauaŋ mauaŋ mi+döp bi u, ni+bi bi gau kalip pir alöm, neb neb hagöm, ti+p ti+p göm gi dam mi+dö ni+ŋöl gi, mab ke yaŋ arni+g gi+naböl ni+bi bi gau manö ni+pe u udnaböl. Kale Kraiŋ manö aij u ni+ŋöm manö ni+ŋö a göm ni+ŋ udöm mi+dmagö aŋ kale daŋ li+blap u, God kalip ni+bi bi ni+pe ke rö udböp. Pen kale anig gagla; kale manö

aij u ji ni+ŋla.

¹¹⁻¹² Ni+hön gi+nig: Kraiŋ manö ni+ŋö u udagöm, nan si nan naij göm ni+ni+ li+bal. Anib u, God gö kale magöŋhalö manö piral anibu rapin ni+ŋ udnaböl ni+ŋöm ni+pe kalip manö kub hagöm mab ke yaŋ hag yunab.

¹³ Pen kalöp aŋ mam Bi Kub mi+dmagö löp gau gasi ni+ŋun, pör nöp God ni+p aij gun. Ni+hön gi+nig: hadame dagol gau God gasi ni+pe ke ni+ŋöm haga, ni+bi bi gau manö aij yad u ni+ŋ udlö, Ana yad ana kale aŋ daŋ mi+döm gasi aij niö kale ni+bi bi uŋ mi+dlö ni+ŋöl gi, yad kalip ni+bi bi yad ke udnabin a ga. God ni+pe anig haga u, kalöp nöp ni+ŋöm hag la. *

¹⁴ Hon Kraiŋ manö aij kalöp hag ni+aino ni+ŋöl gi, nan aij hagabin anibi God ni+pe ke kalöp ni+nabin a ga. God ga anibu, Bi Kub hon Jisas Kraiŋ mailö aij unbö ke halö mi+döp u, kale ni+pe aip mi+dmim mailö aij ni+pe anibu ri+mnab udmim mi+ni mi+ni göl gi mi+deinabim, a göm ga.

¹⁵ Anib u me, aŋ mam bi, Bi Kub Jisas Kraiŋ aip mi+d aij gi+nabun a gi+mim, kŋö gi+mim, manö kalöp hag ni+no ni+ŋbe u abe, manö kal+ kŋi+ni ri+kun hagno ni+ŋbe u abe ni+ŋ ud pi+döŋ gi+mim mi+daimim.

¹⁶ Bapi God hanip mi+dmagö löm ud aij yabiŋ gö nan aij udnabun a gun gasi halö mi+dpun. Bapi God abe, Bi Kub hon Jisas Kraiŋ ni+pe ke abe,

¹⁷ apil mi+hau kalöp abad mi+dlö, gasi halö mi+dmim, wög kale apil mi+hau u arö gagmim, manö aij kale u hag ni+mim, gi aij göl gi nöp mi+daimim.

3

Hanip gasi ni+ŋmim, God ni+p sabe gi+mim

¹ Pen aŋ mam bi, manö aŋi ap mi+döp. Hanip God ni+p sabe göl gi mi+daimim. Kalöp Bi Kub manö aij hag ni+no ni+ŋ udpe, ni+bi bi kale ri+mnab kalöp ni+ŋöm Bi Kub manö aij u rö nöp ni+ŋ udlö, ni+bi bi ri+mnab iru nöp ki+d ki+d gau manö aij u ni+ŋöm, Bi Kub manö aij ni+pe ke nöp mi+döp u a göm ni+ŋ udla. Anib u, God ni+p hag ni+ŋmim, Bi Kub manö aij u ni+bi bi ram mi+nöŋ aŋ aui

* 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3 * 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2 2De 1:3; Ep 1:4

* 2:8: Ais 11:4; Rep 19:15 * 2:9: Rep 13:11-13 * 2:13:

mıdpal kalıp hag ñino, nõd kalöp an au ga rö, anıb unbö rö nõp gınım.

² Pen God nıp sabe gımim nan ap nıp hag nıñbe: God nıpe gö bı naj nan si nan naj nõp gımdal gau, hanıp nan ap göl rö lagnım. Nıhön gınıg: nıbi bı rımnap Kraıs manö aij u nıñ udagpal.

³ Pen Bı Kub hagöp rö, pör nõp anıb unbö rö nõp göp. Nıpe kalöp gö kale manö nıpe nıñ ud pıdöñ gımim nıp cıg pıdöñ gımim gı mıdpe Seden kalöp tıp göm naj gınım rö lagnab.

⁴ Pen Bı Kub hanıp gası ñö gası halö mıdun nıñbun, manö kalöp hag ñino u, kale udmim anıb unbö rö nõp göl gı mıdeınabım. *

⁵ Bı Kub nıp sabe gıpun hagpun, nıpe kalöp gası aij ñö, God nıbi bı mıdmagö löp rö nıñmım, Kraıs ilön kub uda pen klö göm nan nıhön gınıg ga u arö gaga u nıñmım, anıg unbö rö nõp gınabım.

Wög gımim nõp nan nıñnabım

⁶ Añ mam bı. Bı Kub Jısas Kraıs manö yad nıbi bı gau hag ñımım a ga rö kalöp hagabun. Mam rımnap wög gagöm yıharıñ nõp gı ajöm, hagpun rö gagaiöl, kalıp aıp manö manö hagagmım. *

⁷ Kale ke nıñbım, hon kale aıp mıdun gımdun adö u geınabım, Bı Kub nıp aij gınab. Hon yıharıñ mıdagmıdun. *

⁸ Nıbi bı rımnap nan magö kale yıharıñ nıñagun a gun, sıdö an sıbön yan klö ilön gun nõp nan nıñmıdun. *

⁹ God wög gıpun rö, kalöp hag nıñun nan halöwatö udun nıñbnop u pen kalöp nagı aij adö u yanno nıñmım anıg unbö rö nõp gımim a gun, ke klö ilön gun nan nıñmıdun. *

¹⁰ Pen kale aıp mıdun hagmıdun, “Nıbi bı wög gagöl nan nıñagöl,” a gımdun u nıñbım.

¹¹ Manö ap nıñbun u, nıbi bı kale rımnap wög gagöm, yıharıñ nõp mıdöm, gau gau ajöm, manö pi pıg hagöm, nıbi bı gau anıg gıpal anıg gıpal a gıpal. *

¹² Bı Kub Jısas Kraıs nıp wög gıpun rö, nıbi bı anıb gau kalıp manö klö gun

hagabun, agamıj mıd aij gımim, wög ke gımim nan nıñmım. *

¹³ Pen añ mam bı. Kale nagı aij adö u nõp gı dammım, iru maru gainım, nan aij nıhön u nõp nıñmım göl gı mıdaimım. *

¹⁴ Manö köp kalı klıñ rıkun hagabun i, nıbi bı rımnap nıñagaiöl, nıbi bı an anıg gıpal u nıñ aij gımim, kalıp manö manö hagagmım; yıharıñ mıdpe kalıp nable gınım.

¹⁵ Pen kalıp kauat mauat rö nıñagmım; mam hon a gımim hag ñı aij gımim. *

Pol, “Kale mıdpım?” a göp

¹⁶ Bı Kub hanıp gö gası iru nıñagun u, nıpe ke kalöp magöñhalö aıp mıdö, kale pör nõp nan nıhön nıhön gınabım u, mıd aij gımim gası iru nıñagnabım.

¹⁷ Yad Pol. Manö naböñ i ñımagö yad ke kalı klıñ rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. Ñımagö yad ke manö kalı klıñ rıkpın u, pör anıb i rö nõp kalı klıñ rıkpın u me, nıñnabım.

¹⁸ Bı Kub hon Jısas Kraıs kalöp magöñhalö mög nıñöm, ud aij göl gı mıdainım.

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9 * 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9 * 3:15: 1De 5:14

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi nïp kalï klïñ rïka

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kamïñ Yuep Bï Kub hon u abe, Kraï Jïsas hon nïñ udun gasï halö mïdpun Bï Kub u abe, apil mïthau yïp hag lïlö, Kraï Jïsas manö aij ud arep bï nïpe ap mïdpin.

² Dimodi. Kraï manö aij u nöp hag ñainö, Kraï Jïsas nïñ udpan u me, nöp ñï aij yad, a gabin. Bapi God, Bï Kub hon Kraï Jïsas, nöp mög nïñmil, ud aij gïmil, abad mïd aij gïlö me, ne agamïj mïd aij gïmön. *

Manö pïral nïñ udöl rö löp u, kalïp hag ñï aij gïmön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propins arnïg gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñïñö u, mïñi u rö nöp kauyan hagnïg gabin. Ne Epesas au mïdmön, nïbi bï God Manö hagabun, a göm, manö pïral pïral hagpal gau kalïp wasö gïmön, hag aij gïmön.

⁴ Manö aiud pïral udöm hagpal u, “Apïs bac hon anïg göl anïg göl rïklö auöp,” a gïpal u, hagnmön arö göl. Manö adö anïbu hagöm, pen pen nöp hagpal. Manö pïral adö anïbu nïbi bï gau kalïp haglö, God nïpe nïbi bï ud kamïñ yunïg gab manö aij u nïñagnaböl. Anïb u, kale Kraï manö aij u nïñ udöl rö lagnab. *

⁵ Nïbi bï Jïsas nïñ udpal gau kale pen pen mïdmagö löl, a gem, nöp manö anïbi hagabin. Mïdmagö kale anï dan, nagï ubïñ adö u aij, nagï ubïñ adö u naij, nïñ aij göm, nagï ubïñ aij adö anïbu areinaböl u, kale nïñö nöp añ mam gau mïdmagö lïñaböl. Kale anïgöl añ mam gau pen pen mïdmagö leinaböl u, kale nïñö nöp Kraï manö aij u nïñ udöm, hagöp rö nöp gïpal, a gïñabun.

⁶ Pen nïbi bï rïmnap Kraï manö aij u hagöp rö arö göm, bï hauï rö manö yïharïñ gau hag amïl apïl gïpal.

* **1:2:** Ap 16:1-3; Dai 1:4 * **1:4:** 1Di 4:7; Dai 1:14 * **1:8:** Ro 7:12,16 * **1:12:** Ap 9:15; Gal 1:15-16; 1Ko 15:9-10
* **1:13:** Ap 8:3; 9:1-5

⁷ Hon God lo hag ñeb bï mïdno, a göm, ana udagöm nïbi bï gau kalïp hag ñïbal u pen kale klö göm manö hagabun ïl anïbu mïdöp me u, a göm, ïl anïbu nïñagal.

⁸ Hon nïñbun, God lo manö nïpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl mïdöp. Pen hon God lo manö aij anïbu udun, gasï hon ke nïñun hainö gun, abönamö geinabun u, aij wasö. Nïpe haga rö nöp hag ñeinabun u, aij gïñab; wasö wasö. *

⁹ Pen hon nïñbun, God lo manö nïbi bï gï aij gïpal gau kalïp hagagab; nïbi bï lo manö rïb jubal gau kalïp hagab. Nïbi bï God nïp nïñagal gau abe, nïbi bï nan si nan naij gïpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï God nïp sabe gagal gau abe, nïbi bï God nïp manö naij hagpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï nïme nap kale ke al pak lïbal gau abe, nïbi bï wïp albal gau abe, kalïp hagab.

¹⁰ Nïbi si bï si gïpal gau abe, bï kale nïbi ap aip wasö bï ap aip göm gïpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï kale nïbi bï ñï pai rïmnap si ud daulö, wög kalïp gïpal, bï gau abe, nïbi bï manö pïral hagpal gau abe, nïbi bï “God amgö ilö nïñö hagpin,” a göm, pïral hagpal gau abe, kalïp hagab. Nïbi bï Kraï manö aij nïpe u rïb jubal gau kalïp hagab.

¹¹ Manö aij anïbu Kraï manö aij nïpe u nöp. Manö aij anïbu God mailö halö u yïp manö hag ñï ajep bï nïpe hag la.

Bï Kub Pol nïp mög nïña

¹² Yad Kraï Jïsas Bï Kub hon u nïp aij a gabin. Yïp, bï aij yad, a göm, udöm, klö nïpe u yïp ñö, bï wög gep nïpe mïdpin. *

¹³ Pen nöd yad mïd aij gagmïdin. Yad God nïp hag juem, Kraï Jïsas nïbi bï nïpe gau kalïp gï naij gem, bï naij, bï kal yabïl mïdmïdin. Pen God nïp nïñagem, manö haga ïl u nïñagem gïñö u me, yïp mög nïñöm uda. *

¹⁴ Bï Kub yïp mög yabïl nïñöm, ud aij göm, Kraï Jïsas nïñ udep magö u abe, nïbi bï gau mïdmagö lep magö u abe, mïdmagö yad anï dan yïm la.

15 Manö böñ nöp nññ udep ap hagnig gabin: Krais Jisas ram mññññ if i aua u, nñbi bñ nan si nan najj gipal gau kalip ud kamññ yunig aua. Bñ nan si nan najj kub yabññ gñmñdöp u yad nöp. *

16 Pen Krais Jisas yip mög nññññ, ud kamññ yunam, a göm, haga, “Bñ nan si nan najj yabññ gñmñdöp anñbu nip ud kamññ yunö, nñbi bñ gau magöññhalö nññññ hagnaböl, ‘Krais Jisas nñpe bñ najj anñbu nip ud kamññ yua rö, yip u rö nöp ud kamññ yunab,’ a gññaböl,” a ga. Anñb u, kale Jisas nip nññ udlö, nñpe kalip pör mñdep magö u ñññab. Adö anñbu nöp, yip mög nññññ ud kamññ yua.

17 Kin kub nñpe hadame dagol mñdmñdöp, uri mñdöp, hainö pör pör nöp mñdeinab. Nñpe kamññ mñdep magö u nöp mñdöp; umeb magö u mñdagöp. Nñbi bñ nip amgö nññagpal. Nñpe nöp God aññ nöp mñdöp. Bñ Kub mailö unbö ke halö anñbu, hib nñpe pör pör nöp hagno adö aranñ. Anñb unbö rö aij.

Pol Dimodi nip manö ap haga

18-19 Ñññ yad Dimodi. Nöp manö ap hagnig gabin. Manö hagnabin anñbu, God nöd nñbi bñ rñmnap gasñ ññö, ne hainö nññññ gññabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö anñbu udmön, Krais Jisas manö aij u klö gñ nññ udmön, nan nññññ aij, nan nññññ najj, a gñ nññ aij gñmön, nagñ ubññ aij adö u nöp ammön, kñjaki yam nñpe gau aip klö gñmön pen pen gñmön. Nñbi bñ rñmnap anñg gagöm, God kalip gasñ aij ññb u arö göm, ap lug pakpal.

20 Bñ ne Haimenias aip Aleksada aip anñg gñlö hagnö, “Anñg gñpil u, hon aip jñm ññl God nip sabe gagun. Kalip bñ mññññ arö gñno, Seden böñ u mñdmil, marö yabññ gö, God nip hag jubil u arö gñmil rö löp,” a gññö. *

2

God nip sabe gep

1 Manö hagnig gabin u anñg göl mñdöp: hon nñbi bñ gau magöññhalö gasñ nññññ, kalip God nip sabe gun; nñbi bñ gau

kalip nan nññññ mñdagainñm, God nip hag nññññ; nñbi bñ gau God kalip gñ ññm abad mñd aij gñññm, a gun, sabe gun; nñbi bñ gau magöññhalö God nñpe gñ aij göp u gasñ nññññ, God nip aij a gun.

2 God nip hag nññññ, kin gau abe, gapman bñ kub gau abe, kalip magöññhalö abad mñd aij gñññm. Anñg gö me, hon agamññ mñd aij gun, God nip gasñ nññññ gñ, gñ aij göl gñ mñdeinabun.

3 Anñb unbö rö gññabun aij. God, Ud Kamññ Yuep Bñ hon u, nip u rö nöp aij gññab.

4 “Yad nñbi bñ gau magöññhalö ud kamññ yunig gabin u, kale magöññhalö manö aij yad u nññ udöm, manö aij manö if u nññ aij göl,” a gñ gasñ u nññb.

5 Nññññ gñññg:

God aññ ap nöp mñdöp.

Pen Bñ anñ nñbö u, u rö nöp aññ ap nöp mñdöp.

God böñ lap mñdöp;

hon nñbi bñ böñ lap mñdpun.

Pen Bñ aññ ap nöp nñbi bñ ud God aip jñm ññññm rö löp.

Bñ anñbu Krais Jisas, nñpe ke bñ yabññ ap.

6 Nan si nan najj nñbi bñ gau magöññhalö gipal gau,

Krais Jisas nñpe mab ba lanñ hañ romanñ nñpe ke udöm,

ilön kub udöm, umöm, pen kub hon anñbu böñ nöp raua.

Anñb u, God hag la ñññ u,

Krais Jisas ga anñbu nñbi bñ nññññ nññ udnaböl gau,

nñpe kalip magöññhalö ud kamññ yunab. *

7 Adö anñbu nöp, Krais Jisas yip hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bñ ap mñdem, manö aij anñbu nñbi bñ gau magöññhalö hag ññ aij gem, Juda nñbi bñ wasö gau kalip Krais Jisas manö nññö u hag ññ aipin. Yip wög hag la anñbu, nññö yabññ hagabin. *

8 Bñ gau, ram mññññ magöññhalö gau, bñ rñmnap kalip mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamññ jñm ññl nöp mñdöm, pör

* 1:15: Luk 19:10 * 1:20: 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:6: Ro 3:29-30; Gal 1:4 * 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11

nöp God hagöp rö nöp göm, n+ip ñ+imagö g+lan göl g+ sabe gaiöl u, y+ip aij g+inab.

⁹ Pen n+ibi gau u rö nöp agam+ij m+id aij göl. Umagö kale mal+kagnaböl. Nan gol udöm k+in aij g+ipal gau, aka bis k+ibap rö mani kub rauerp gau, aka wai+ij mani kub rauerp gau y+magnaböl. N+ibi nan aij aij hañ roman+ij y+imbal gau, n+ibi b+ r+imnap han+ip n+inlö aij gan, a göm, g+ipal u, God n+ip aij gagöp. *

¹⁰ Pen n+ibi God n+ip n+in udun sabe g+ipun, a g+ipal gau, kale n+ibi b+ r+imnap gau kal+ip ud aij göm, wög r+imnap g+ ñöm, kal+ip g+ aij göm, göl. An+ig g+inaböl u, God n+ip aij g+inab. *

¹¹ B+ gau God Manö hag ñaiöl u, n+ibi gau agam+ij m+idöm, n+in aij göl.

¹² Yad n+ibi gau kal+ip hag+in, kale God Manö b+ gau kal+ip hag ñagnaböl; kale b+ gau kal+ip abad m+idageinaböl. B+ gau God Manö hag ñaiöl u, n+ibi gau kale manö r+imnap hagagöl. *

¹³ God Adam n+ip nöd g+ löm, hainö n+ibi n+ipe Ip n+ip g+ la. *

¹⁴ God mab magö wasö ga u, k+jaki manö piral hageia Adam n+inaga. N+ibin Ip k+jaki manö piral u n+inöm g+ naij ga. *

¹⁵ Pen n+ibi gau ñ+ pai yag dapöm, ana udöm, Krais Jisas n+ip n+in udöl g+, n+ibi b+ gau kal+ip m+idmagö löl g+, Krais Jisas manö aij n+ipe hagöp rö nöp göl g+, g+ m+ideinaböl u, God kal+ip ud kam+in yunab.

3

N+ibi b+ Krais Jisas n+in udpal gau kal+ip abad m+idep b+ gau

¹ Manö n+inö yab+il hagn+ig gabin. B+ r+imnap, Krais Jisas n+ip wög gun, n+ibi b+ n+ip n+in udpal gau kal+ip abad m+idaiun, a göm, gas+ u n+inbal gau, gas+ aij yab+il n+inbal. *

² Pen kale n+ibi b+ Jisas n+in udpal gau kal+ip abad m+idep b+ r+imnap udun, a g+inabim u, b+ g+ aij g+ipal gau nöp n+inmim udmim. N+ibi kale a+ñ+ ap nöp udöm, b+ hain aij, gas+ n+in aij göm, nan naij gagöm, n+ibi b+ m+ilö gau n+ibö hag w+hai dam ram

kale aip an dan udöm, n+ibi b+ Krais Jisas n+in udpal gau kal+ip hag ñ+ aij göm, g+ipal b+ gau nöp n+inmim udmim. *

³ Pen b+ ñ+g wain iru ñ+inbal gau, b+ kal yab+il jubal gau, b+ manö pen pen hagpal gau, b+ u+öp k+ino k+ibap mani m+idmagö l+bal gau, kal+ip n+inmim udagmim. B+ agam+ij hain r+köm, m+id aij göl u nöp n+inmim udmim.

⁴ B+ n+ibi ñ+ pai am+ilap kale gau kal+ip abad m+id aij g+ilö, ñ+ pai kale gau pen, bapi n+inö hagöp, a göm, n+inbal b+ gau n+inmim udmim.

⁵ Pen b+ n+ibi ñ+ pai n+ipe ke gau abad m+id aij gagnab u, n+ipe aigöl göm God n+ibi b+ n+ipe gau kal+ip abad m+id aij g+in+im?

⁶ B+ Krais Jisas n+ip g+isön nöp n+in udpal gau n+inmim udagmim. B+ Krais Jisas n+ip g+isön nöp n+in udöp u, b+ kub m+idpin, a göm, lug pakö, God n+ip manö kub hagöm, hag ke gau yun+im rö löp. K+jaki hadame nöp, yad b+ kub m+idpin, a göm, God n+ip arö gö, God pen n+ip hag yua rö u, n+ip u rö nöp g+inab.

⁷ B+ udnabim an+ib u, n+ibi b+ Krais manö aij u n+in udagpal gau n+inöm, b+ u b+ aij, a göm gas+ n+inbal, b+ an+ib rö nöp n+inmim udmim. Wasö u, n+ibi b+ Krais Jisas n+ip n+in udagpal gau b+ an+ibu n+ip hag julö, k+jaki hel n+ip udn+im rö löp. *

⁸ Pen kale b+ abad m+idep kal+ip wög g+ ñeb b+ r+imnap udun, a g+inabim u, n+in aij g+mim udmim. N+ibi b+ gau, b+ u b+ aij, a göm gas+ n+inbal, b+ gau nöp n+inmim udmim. Kale manö n+inö nöp hagöm, manö piral hagagöm, ñ+g wain iru ñ+inagöm, u+öp k+ino mani nan t+ip g+ udagöm, g+ipal b+ gau nöp n+inmim udmim.

⁹ God Manö u magönhalö manö n+inö nöp, a göm, k+ö g+ n+in udöm, m+id aij g+ipal b+ gau nöp n+inmim udmim.

¹⁰ An+ib u, nöd wög pro r+imnap kal+ip hagpe, kale g+ aij geinaböl u, hagpe, b+ abadep b+ gau wög g+ ñeb b+ m+idaiöl.

¹¹ Pen b+ abadep kal+ip wög g+ ñeb n+ibi r+imnap udun, a g+inabim u, u rö nöp n+in aij g+mim udmim. N+ibi an+ib gau u rö nöp n+ibi aij nöp m+idaiöl. N+ibi b+ gau, n+ibi u

* 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9 * 3:7: 2Ko 8:21

nibi aij, a göm gasi niᅇbal, nibi anib rö nöp niᅇmim udmim. Nibi bi rimnap kalip hag juagöm, nibi agamij hain riköm, ñig wain iru niᅇagöm, manö piral hagagöm, nan rimnap si udagöm, pör gasi niᅇ aij gi mideinaböl, nibi anib rö nöp niᅇmim udmim. *

¹² Pen bi abadep kalip wög gi ñeb bi gau, nibi kale añi ap nöp udöm, nibin ñi pai amilip kale gau kalip abad mid aij gipal bi gau nöp niᅇmim udmim.

¹³ Wög gi ñeb nibi bi gau wög kale gi aij geinaböl u, nibi bi Jisas niᅇ udpal aᅇ u hib aij udöm, Krai Jisas niᅇ niᅇ ud pidöᅇ gi mideinaböl.

¹⁴ Yad nöp yiᅇid ninabin, a gem, nöp köp i kalikliñ rikabin.

¹⁵ Pen yiᅇid nagnabin u, ne köp i ud niᅇmön, hon God nibi bi niᅇpe, nibi bi God pör kamij midöp u niᅇ niᅇ udun cöc niᅇpe midpun gau, hon aigöl gun gi aij ginabun u, niᅇnabön. Hon God nibi bi niᅇpe gau, jim ñöl ram padö klö yabıl rö midno me, manö niᅇö niᅇpe u ur ginim rö lagöp.

¹⁶ Niᅇö nöp, God manö niᅇpe hagöp u manö niᅇö yabıl hagöp:

Krais Jisas bi hañ roman lö, nibi bi niᅇ waiö niᅇla.

God Ana, Jisas gi aij yabıl nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö laᅇ au niᅇ niᅇla.

Nibi bi ram minöᅇ gau gau ajöm, manö aij niᅇpe nibi bi gau kalip hag ñeila.

Nibi bi ram minöᅇ gau niᅇ niᅇ udla. Nap niᅇpe niᅇ ud mailö aij unbö ke halö

kumi kabö adö laᅇ au ud ara. *

4

God manö aij hag ñabun, a ginaböl u pen manö piral hagnaböl

¹ God Ana waiö hagöm hagab, “Ñin hain nibi bi rimnap Krai Jisas manö aij niᅇ udla u arö göm, kijaki manö piral anibu niᅇöm, kijaki aiön pi yam niᅇpe gau manö piral hag ñibal u niᅇ udöm adö anibu nöp hain ginaböl,” a gab.

² Nibi bi kijaki manö piral hag ñibal gau, kale nagı adö u aij, nagı adö u naij, a gi

gasi niᅇagpal. Gası rimid magö kale u, u aij, u naij, a giböp, pen gası rimid magö kale u ain miᅇan rö lau inö böᅇ nöp hir ga. Kale manö piral nöp hag ñibal.

³ Nibi bi anib gau manö piral hagöm hagpal, bi gau nibi udagöl, nibi gau bi udagöl, a gıpal. Kale hagpal, nan magö anib gau nan niᅇeb pen nan magö anib gau nan niᅇagep ası ması göl, a gıpal. Pen God niᅇpe nan magö gi löm, nibi bi yiᅇ niᅇ udöm manö niᅇö yad niᅇbal gau, kale nan magö gau magöᅇhalö aij, a göm, ñiᅇnaböl, a göm, gi la. *

⁴ God nan gi la gau magöᅇhalö aij u nöp gi la. God nan magöᅇhalö aij gi la midöp gau me, hon nibi bi nan ap ası ması gagnabun. Nan aij gi la midöp gau, magöᅇhalö aij, a gun, ud niᅇnabun.

⁵ Niᅇön ginig: God niᅇpe sabe gun, aij a göp, a geinabun u, God manö niᅇpe hagöp rö, nan magö anib gau magöᅇhalö ke kamij aij rö nöp midnab.

Nibi bi gau kalip hag ñi aij gimön

⁶ Manö hagabin i, nañin namam rimnap gau kalip hag ñi aij geinabön u, ne Krai Jisas wög gi ñeb bi aij mideinabön. Ne nöd ñi pro midmön, Krai Jisas manö aij niᅇpe nöp hag ñila u niᅇ aij gimön, hagöp rö nöp hain gimön, gi dammön, uri u rö nöp manö aij u niᅇmön hain gabön.

⁷ Pen aiud yiᅇharij gau hag amil apıl gıpal gau niᅇagmön. Ne klö gimön, God niᅇpe aij ginab adö u nöp gi midaimön. *

⁸ Nibi bi rimnap klö göm eksais gıpal gau, hañ roman kale klö ginab. Pen ne klö gimön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God niᅇpe aij ginab adö u nöp geinabön u, ram minöᅇ i i mideinabön ñin i abe, ram minöᅇ adö laᅇ au mideinabön ñin u abe, mid aij ginabön.

⁹ Manö hagnig gabin anib i, manö niᅇö yabıl, a gimön, böᅇ nöp niᅇ udmön.

¹⁰ God pör kamij midöp u niᅇ udpun u me, gası halö midpun. Krai Jisas niᅇpe nibi bi gau magöᅇhalö ud kamij yunabin, a göm, uma. Nibi bi Krai Jisas anig ga u niᅇ udeinaböl gau, God pör kamij midöp

* 3:11: Dai 2:3 * 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18 * 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * 4:7: 1Di 1:4 * 4:10: 1Di 2:3-4

u kalip magöñhalö böñ nöp ud kamij yunab. Hon gasi adö añi anibu nöp niñun, wög klö gi midpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nibi bi gau kalip hag ñaimön niñöl.

¹² Nibi bi rimnap, nöp bi praj, a göm, manö hagnabön u niñagnaböl rö löp u, ne niñ aij gimön. Pen ne gi aij gimön nöp gö arö, nibi bi Krai Jisas niñ niñ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne gi aij gippan rö, ne nibi bi midmagö liban rö, ne Krai Jisas niñ niñ ud pidöñ gippan rö, ne nag ubiñ aij adö u nöp arabön rö niñöm, kale ke u rö nöp ginaböl. *

¹³ Yad niñabin u pen yip abad midpan ñin i, nibi bi gau kalip God Manö u amgö li hagöl gi, manö il u hag ñöl gi, gi midaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nibi bi Krai Jisas niñ udpal kalip bi abadep bi gau, ñimagö kale ud nabic adö ne u löm, God kalip gasi ñö, ne hainö niñön niñön rö ginabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u haut gagmön. *

¹⁵ Nan hagajin i, ne gasi adö añi nöp niñmön, klö yabiñ gimön. Anig geinabön u, ne Krai Jisas adan aij niñe u klö gimön, gi dö gi arabön u, nibi bi gau magöñhalö niñnaböl.

¹⁶ Ne niñ aij gimön, God Manö hagöp rö nöp göl gi midaimön. Niñ aij gimön, God Manö hagöp rö nöp gasi niñöl gi midaimön. Anig göl klö gi dam dam gi midainabön u, ne ke abe, nibi bi manö ne niñnaböl gau abe, kalip ud kamij yunabön.

5

Krai nibi bi niñe gau kalip abad mid aij gimön

¹ Bi nap bi rimnap kalip hag gagmön; nap ne ke hag ñi aij gippan rö u, kalip u rö nöp hag ñimön. Bi praj gau, namam ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gimön.

² Nibi majö gau, name bi ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gimön. Nibi praj gau, nañin ne ke gi aij gippan rö u, kalip u rö nöp gimön. Ne gasi aij adö u nöp niñmön, gasi naiñ rimnap niñagnabön.

* 4:12: Dai 2:15 * 4:14: 2Di 1:6

Nibi yadu

³ Nibi yadu ñi pai kale midagöp gau kalip abad mid aij gimön.

⁴ Pen nibi yadu ñi pai kale rimnap midaiöl, kalip hagaimön, Krai Jisas niñ niñ udpal rö, niñis niñe bi nöd kalip nan magö ñimidäl rö, uri kalip pen nan magö ñöm abad aij göl. Anig geinaböl u me, God niñ aij ginab.

⁵ Nibi yadu ke halö yabiñ midöp u, niñe God añi yip abad midainab, a göm, sidö an sib an yan God niñ sabe göl gi nöp midöp.

⁶ Pen nibi yadu miñ miñ gi ajpal gau, kamij midpun a göm niñbal u pen umeb rö midpal.

⁷ Manö hagabin anibi, nibi bi gau kalip hag ñi aij gimön niñöm nibi yadu abe ñi pai bi kale gau abe manö anibi niñöm hain gilö, kalip manö ap midagnab.

⁸ Pen nibi bi an, nibi bi niñe ke yabiñ gau, niñis niñe bi niñe ke gau, ud aij göm nan niñeb ñöm gagnab u, niñe Krai manö aij niñe u arö göm anig ginab. Nibi bi Krai niñ niñ udagal gau, naiñ yabiñ göp anibu rö gagpal.

⁹ Pen nibi yadu rimnap hagöm, “Hib hon u nibi yadu gau aip kaliñ kiiñ rikmim hanip abe nan niñeb nan gau ñimim,” a gaiöl, niñ aij gimim hib kale udmim. Nibi miñep miñ unbö ñin juöl miñhau niñgan (60) ina, bi añi ap nöp udö uma, nibi yadu gau nöp udmim.

¹⁰ Nibi yadu nibi bi rimnap niñlö aij ginab nibi yadu u nöp udmim. Nibi nag i aij adö u nöp göm, ñi pai pro abad mid aij göm rimid ukö mid aij gipal gau, nibi bi gau niñbö aulö ud aij göm nan magö ñöm, nibi bi Krai niñ niñ udpal gau kalip wög rimnap gi ñöm, nibi bi uñham midöm gasi miñlö li midpal gau kalip ud aij göp, nibi yadu u nöp udmim.

¹¹ Nibi yadu miñep lagpal rimnap, hib kale udagmim. Krai niñ cing ginabun a ginaböl u pen mid damöm, midmagö kale pitu gö, bi hain niñbö udun niñ cing gun, a göm, Krai niñ arö göm bi hain niñbö udnaböl.

¹² Manö kale ke nöd hagla u riñ junaböl u, God niñö naiñ gö, manö midainab.

13 Pen n̄bi yadu m̄lep lagpal gau, wög yab̄t̄ gagöm, ȳhar̄n̄ ram ram ḡi ajöl göm, n̄bi b̄i r̄imnap hag juöl ḡi, manö piral hagagep gau hagöl ḡi, an̄ig ḡipal an̄ig ḡipal, a göl ḡi, ḡi m̄ideinaböl. *

14 N̄bi yadu kale b̄i hain n̄bö udöm, ñ̄i pai r̄iköm, ram kale ke wög göm, m̄id aij ḡinaböl u aij. M̄id aij ḡinaböl u, n̄bi b̄i God n̄p mulu lugö n̄n̄bal gau, han̄p hag juöl rö lagnab. *

15 Pen n̄bi yadu r̄imnap Krai Jisas n̄p arö göm hadö Seden n̄p hain ḡipal.

16 Manö ap, n̄bi Krai Jisas n̄p n̄n̄ udpal gau, n̄bi yadu yam kale ke ap m̄idain̄m, kale ke abad m̄idaiöl. An̄ig ḡilö me, n̄bi b̄i Krai n̄p n̄n̄ udpal gau j̄im ñ̄öl, n̄bi yadu ke halö yab̄t̄ m̄idpal gau nöp abad m̄ideinaböl. Wasö u, n̄bi yadu iru m̄idlö, ūham yab̄t̄ abad m̄ideinaböl.

N̄bi b̄i Krai n̄n̄ udpal gau kal̄p b̄i abad m̄idep b̄i gau

17 B̄i kale n̄bi b̄i Krai Jisas n̄n̄ udpal gau kal̄p abad m̄id aij ḡipal gau, n̄bi b̄i Krai n̄n̄ udpal gau, b̄i an̄b̄ gau rö kal̄p ud aij göm pe aij ñ̄öl. B̄i klö göm Krai manö aij u hag ñ̄i ajaböl gau abe, b̄i klö göm Krai manö aij u n̄bi b̄i n̄pe kal̄p hag ñ̄aböl gau abe, b̄i an̄b̄ gau rö kal̄p ud aij göm pe aij ñ̄öl.

18 God Manö kal̄i kliñ̄ r̄iköm hagla, “Nan wid magö abhib jaklö, magö gau ke löm, cög gau ke löm gan̄, a ḡimim, kaj kau pan̄id dammim, wid magö r̄imnap ñ̄n̄n̄aböl, a ḡimim, meg magö kale naḡi l̄i r̄ib̄ik gagmim; wög ḡipal rö u, r̄imnap ñ̄n̄n̄ig ñ̄n̄jöl,” a ḡila. Pen manö ap hagla, “B̄i wög ḡipal gau, pe ñ̄eb,” a ḡila. *

19 B̄i añ̄i ap nöp apöm hagnab, “N̄bi b̄i Krai n̄n̄ udpal kal̄p b̄i abad m̄idep b̄i u, an̄ig göl an̄ig göl ḡi naj göp,” a gain̄im u, n̄n̄agmön. N̄bi b̄i m̄ihöp aka n̄bi b̄i m̄ihau n̄gan̄ rö n̄n̄jöm, apöm hagaiöl u, n̄n̄jög hagpal rö löp, a ḡimön, n̄n̄jöm. *

20 N̄bi b̄i Krai n̄n̄ udpal kal̄p b̄i abad m̄idep b̄i u, nan si nan naj göp u arö gagnab u, Krai n̄bi b̄i am magum ḡinaböl ñ̄in̄ u, magöñ̄halö n̄n̄m̄dlö n̄n̄jöl ḡi, n̄p

hag ḡimön. An̄ig geinabön u, n̄bi b̄i r̄imnap n̄n̄jöm, ana udöm, hainö an̄ig gagnaböl. *

21 B̄i yad gau ḡi naj gagpal, b̄i kale gau nöp ḡi naj ḡipal, a ḡimön, gas̄i u n̄n̄agmön. Manö iñ̄ m̄idain̄m u, n̄n̄ aij ḡimön nöp, hagnmön. Nöp manö an̄bi ȳhar̄n̄ hagagabin; God, Krai Jisas, ejol n̄pe hag la gau n̄n̄m̄dlö n̄n̄jöl ḡi hagabin.

22 Pen Jisas n̄bi b̄i kal̄p abadep b̄i gau, ȳn̄id ñ̄imago ne nab̄ic kal̄p adö u l̄imön, wög an̄bu hag lagmön. N̄bi b̄i r̄imnap nan si nan naj gaiöl u, ne aip gagmön. Ne b̄i as̄n̄ m̄idagöp rö nöp m̄idaimön.

23 Pen nöp nan pör pör göm, yuö hauub u, ne uri ñ̄ig nöp ñ̄n̄agmön, ñ̄ig wain pro pro r̄imnap halö ñ̄n̄jöm.

24 N̄bi b̄i nan si nan naj ḡipal u, r̄imnap waiö ḡilö, ȳn̄id nöp n̄n̄un manö hag ḡipun. Pen n̄bi b̄i r̄imnap nan si naj agam̄ij pi göl ḡilö, ȳn̄id n̄n̄agnabun. Hainö n̄n̄nabun. Wasö u, God manö kub hagnab ñ̄in̄ u nöp waiö l̄inab.

25 Pen an̄b̄ unbö rö nöp, n̄bi b̄i kale n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p ḡi aij geinaböl u, r̄imnap waiö m̄idö, ȳn̄id nöp n̄n̄nabun. Pen ȳn̄id n̄n̄agnabun u, pi göl m̄idain̄m rö lagöp.

6

N̄bi b̄i naḡi wög gep gau

1 Krai n̄bi b̄i n̄pe r̄imnap kale naḡi wög gep n̄bi b̄i m̄idpal gau, b̄i kub kal̄p rau daula gau ud aij göl. An̄ig geinaböl, n̄bi b̄i r̄imnap n̄n̄jöm, God n̄p hag juöm, Krai Jisas manö aij hag ñ̄ibun u hag juöm, gagnaböl. *

2 Pen n̄bi b̄i Krai n̄p n̄n̄ udpal gau, b̄i Krai n̄p n̄n̄ udpal r̄imnap kal̄p naḡi wög ḡi ñ̄öl ḡi, gas̄i naj n̄n̄jöm, Krai n̄bi b̄i mam hon ke gau n̄ihön ḡin̄ig kal̄p naḡi wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krai n̄p n̄n̄ udpal gau kal̄p wög ḡi ñ̄abun, a göm, wög kal̄p u ḡi aij yab̄t̄ göl. Manö kal̄i kliñ̄ r̄ikabin i n̄bi b̄i gau kal̄p hag ñ̄i aij gö n̄n̄jöl. *

Nan iru udun, a göm, gas̄i u n̄n̄bal

* 5:13: 2De 3:11 * 5:14: 1Ko 7:9 * 5:18: 1Ko 9:9; Mad 10:10 * 5:19: 2Ko 13:1 * 5:20: Ep 5:11 * 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16

³ Nibi bi rımnap, Bi Kub hon Jisas Kraıs nıpe manö aij haga u abe, manö aij nıpe pör hag ñibun u abe arö göm, manö ke rımnap hag ñınaböl gau, *

⁴ hon nöp nıbi bi kub mıdpun, a göm, hauı alöm gası mıdagö, anıg gıpal. Anıb u, nıbi bi rımnap kalıp gası naj nıñöm, manö magö adö u nöp pen pen hag amıl apıl göm, nıbi bi rımnap nıñlö mulu lugö, kal juöm, manö naj hagöm, gası naj nıñbal.

⁵ Kale Jisas manö nıñö nıpe u arö göm, God adan arnabun uıpö kılno mani nan gau udnabun, a göm, gası naj nöp nıñöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Kraıs Jisas nıñ udun, nan hon hadö mıdöp u ñıñ lınabun u, hon nan aij yabıl ap udun, mıd aij yabıl gınabun. *

⁷ Ami bi hanıp yag daula ñın u, nan rımnap halö udun dauagno. Pen umnabun ñın u, u rö nöp nan rımnap halö udun aragnabun. *

⁸ Anıb u, nan ñıñeb rımnap, waıj hon rımnap mıdainım, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen nıbi bi nan iru udun a göm gası nıñbal gau, hauı alö, gası añı anıbu kalıp fııp gı ud arö, wal nan ñıñnıg aulö, hel udö, adıñ ilön kub uđpal u rö kalıp gınab. Kalıp böñ nöp naj gınab.

¹⁰ Nıbi bi uıpö kılno kııap mani nan gau mıdmagö lıbal gau, nan sı nan naj adö ke ke iru nöp gıpal. Rımnap gası anıbu nıñöm, God nıp gası u arö göm, mıd aij gagöm, kalıp ke mög naj yabıl göp. *

God nan ñımagö adö nöp lı ña u, ud aij gımön

¹¹ Dimodi. Ne God bi nıpe mıdpan u me, nan naj nan pıral hagajın i magöñhalö hıl gımön, gı aij gımön, God hagöp rö nöp gımön, Kraıs Jisas nıñ udmön, nıbi bi gau mıdmagö lımön, klö gımön gı dammön, bi agamıj hain rıkmön, gı mıdmön. *

¹² Ne Jisas nıñ uđpan rö, ñın rımnap mıñjör auö, uıham mıdeınabön, pen ne klö gımön, Kraıs manö aij u hain gımön.

Nıbi bi iru nıñmıdlö nıñöl gı, yad Kraıs Jisas nıp nıñ uđpin, a gına ñın anıbu, nıpe pör mıdeı magö u nöp ñöb. Pör mıdeı magö anıbu ud pıdön gımön. *

¹³ God nan gau magöñhalö kamıñ magö ñöb u abe, Kraıs Jisas Podias Pailod nıp manö kabö göl haga u abe, kale nıñ mıdlö nıñöl gı, nöp klö gem hagabin, *

¹⁴ manö nöp hagabin i magöñhalö nıñ aij gımön, hain gımön, gı aij gımön gö arö, Bi Kub hon Jisas Kraıs ado gı aunab. Ne anıg geınabön, nıbi bi rımnap nıñöm nöp hag juöl rö lagnab.

¹⁵ Jisas ado gı aunab ñın anıbu, God nıpe ke hag la. Ñın hag la ñın anıbu nöp Jisas nıpe kauyanı ado gı aunab. God Bi aij ke yabıl. Nıpe añı nöp nan gau magöñhalö abad mıdöp. Nıpe kın gau magöñhalö Kın kale mıdöp. Nıpe bi kub gau magöñhalö Bi Kub kale mıdöp. *

¹⁶ Pen nıpe añı nöp umnım rö lagöp; pör yabıl nöp mıdeınab. Mailö aij nıpe u ke yabıl mıdöp. Nıbi bi rımnap nıp amgö nıñagpal yabıl; nıp amgö magö nıñeb rö lagöp. Nıbi bi ap nıpe mıdöp söı au aröl rö lagöp. Nıpe God Bi klö yabıl unbö ke u, nıbi bi magöñhalö nıñöm, hib nıpe u pör pör nöp haglö adö aranı. Anıb unbö rö aij.

¹⁷ Nıbi bi uıpö kılno kııap mani nan iru mıdöp gau kalıp hagaimön, hon nöp nıbi bi ke yabıl mıdpun, a göm, nan yıñıd hir gınab gau gası nıñagöl; God hanıp nıbi bi abad mıdöm, mıd aij gınaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanıp pör ñab u nöp nıñ udöm, gası halö mıdaiöl. *

¹⁸ Anıb u, kalıp hagaimön, nan iru mıdöp rö, nıbi bi gau ud aij göm, kalıp mög nıñöm, nan kale rımnap kalıp haıöwaıö ñöl. Kale nıbi bi rımnap kalıp gı aij göm, gı ud arlö ud arlö, kalıp iru gagnım.

¹⁹ Anıb unbö rö geınaböl u, kale nan aij yabıl kale ap mıdeınab God ram mınön nıpe kumi kabö adö lanı au, nıñöm kale amöm kamıñ pör mıdeı magö u böñ nöp udöm, pör nöp pör nöp kamıñ mıdeınaböl.

* 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14 * 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21 * 6:10: Ep 5:5 * 6:11: 2Di 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: Rep 17:14 * 6:17: Luk 12:20 * 6:19: Mad 6:20

Kamij m+dep an+bu, kamij ni+jö yab+! *

²⁰ Dimodi. God nan ñ+magö adö nöp ñ+
la u, ud aij gi+mön. God ni+p gas+ ni+jagöm
manö piral manö y+har+ij pör pör hag am+!l
ap+!l gi+pal gau abe, manö hau+! alö pen pen
hagaböl gau abe, udagmön.

²¹ Ni+bi bi+ ri+mnap, manö piral kale an+bu
udöm, uri God Manö kabö rö ni+jbun, a
göm, ke padö u aramöm, Jisas manö aij
ni+pe ni+j udla u böj nöp arö gi+pal.

God nöp mög ni+jöm, abad mi+dain+im. *

* **6:21:** 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi

Pol köp hain nîbö u Dimodi nîp kalî kliñ rîka

¹Yad Pol. God geia nîñöm yad Krajs Jisas nîp cîg gem, kamîñ gîsön nîbö kamîñ pör mîdep hag la u u dîpin. Anîg nîñöm, God nîpe ke hagö, Krajs Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdîpin.

²Ñî mîdmagö yad Dimodi, nöp köp anîbî kalî kliñ rîkabin. Bapi God, Bî Kub hon Krajs Jisas, nöp mög nîñmil, ud aij gîmil, abad mîd aij gîlö me, ne agamîj mîd aij gîmön. *

God manö hagun u, nable gagnîm

³Apîs bac bî God nîp wög gî mîdmîdal rö u, yad u rö nöp gasî mîhöp nîñagem God nîp nöp gasî nîñem, wög nîpe gîmîdin. Yad sîdö an sîb an yan God nîp sabe gîmîdin u, yad pör nöp hib ne hagem, God nîp aij a gabin. *

⁴Mîtöñ gîna u nîñöl gî mîdîpin. Anîb u, nöp am nîñem, yad mîñ mîñ yabîl gînabin.

⁵Ne gasî añî adö nöp nîñmön Krajs Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîpan u, nîñöl gî mîdîpin. Napîs Lois aip, name Yunis aip, Krajs Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîmil mîdmîdil rö, ne u rö nöp nîp nîñ ud pîdöñ gîpan, a gî gasî nîñbin. *

⁶Ne Krajs Jisas nîp nîñ ud pîdöñ gîpan rö, yad nöp hagabin, ñîmagö yad ud nabîc adö ne u lînö, God nöp nan aij ña u, gasî nîñöl gî mîdmön. Nan nöp an dan mîdöp anîbu, pu gaimön Mîtöñ gînîm. *

⁷God nîpe Ana nîpe hanîp ñö, pîñîñ gagun; God Ana nîpe gö, pîdöñ halö mîdun, nîbî bî gau kalîp mîdmagö lun, gasî hañ roman hon ke gasî göp adö u gagun, gînabun. *

⁸Anîb u, ne Bî Kub hon manö aij nîpe hagmön, nable gagnîm. Nîbî bî gau kalîp halöwalö hag ñîmön. Yad Bî Kub manö aij nîpe hag ñainö, yîp nagî lîla u, nöp u rö

nöp nable gagnîm. Pen God nîpe pîdöñ nîpe nöp ñöb rö, Jisas manö aij u hag ñî ajmön. Anîg gaimön, nöp gî naj gaiöl, gasî iru nîñagemön.

⁹God hanîp ud asîk yuöm, nîbî bî u† yad ke mîdeinabim, a ga. Hon nagî aij adö u arno nîñöm God hanîp udaga; nîpe ke nöd anîg gînabin, a ga rö, hanîp nîbî bî mög yabîl nîñöm uda. Ram mîñöñ hadame dagol gau gî laga ñîñ u, God nîbî bî mög yabîl nîñöm, Krajs Jisas nîbî bî gau kalîp ud asîk yunab, a göm gasî u nîña. *

¹⁰Pen mîñî, God nîbî bî mög yabîl nîñöb u, waiö nîñbun. Krajs Jisas apöm, hanîp nîbî bî nan a göm uma u me, God hanîp nîbî bî magöñhalö mög yabîl nîñöb u, waiö nîñbun. Krajs Jisas hanîp nîbî bî nan a göm ilön udöm uma u me, urî umeb magö u klö ap mîdagöp. Jisas anîg geia u me, kamîñ mîdep magö u abe, pör pör mîdep magö u abe, hanîp nîbî bî waiö yamöb. *

¹¹Manö aij anîbu nîbî bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Krajs Jisas nîpe ke yîp hagajîp, yad Jisas manö aij ud arep bî nîpe ap mîdem, manö aij anîbu nîbî bî gau magöñhalö hag ñî aij gem, manö yuö u hag ñî aij gem, gîpin. *

¹²Jisas manö aij nîpe u hag ñî ajainö u me, yîp gî naj gîlö, u†ham mîdîpin. Pen yad ana arö nîñöl gî mîdagîpin; yad gasî halö mîdîpin. Bî nîñ udîpin u, Bî anîbu hadö nîñbin. Yad nîp nan ñîbin u, nîpe nan anîbu ud abad mîd aij göm, gî dam dam, ñîñ hain u aunab.

¹³Manö hagnö nîñban u, kabö göl nöp mîdöp, a gîmön, nîbî bî gau kalîp hag ñîmön. Anîg gîmön, Krajs Jisas nîp nîñ udöl gî, nîbî bî gau kalîp mîdmagö löl gî, gî mîdaimön. Krajs Jisas nîp cîg aij gîpan u me, ne anîg gîmön rö löp.

¹⁴God nan aij ñîmagö adö ne la u, ud aij gîmön. Ana U† hanîp an dan mîdöp u, klö nîpe nöp gî ñö, ud aij gîmön. *

¹⁵Ne nîñban, nîbî bî Esia Propins nîbö gau magöñhalö yîp arö gîla. Pigelas abe, Hemogenis abe, anîg unbö rö nöp gîlö.

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14 * 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5 * 1:10: Hib 2:14 * 1:11: 1Di 2:7 * 1:14: 1Di 6:20

16-17 Bî Kub nîpe Onesiporas nîbi bî ram nîpe gau mög nîñöm ud aij gînim. Nîhön gîning: nîpe daun kub Rom ap mîdeia ñin u, nable udnabin, a göm, yîp arö gaga. Yad aui nagî mîdpin, nîpe uþham ulhai nîñöm, apöm yîp nîña. Ñin iru nöp apöm nîñaia, yîp aij yabîl ga.

18 Anîb u, ñin kub hain u, Bî Kub nîpe Onesiporas nîp mög nîñöm ud aij gînim. Epesas mîdainö, yîp ud aij göm nan ke ke nîhön nîhön iru nöp gî ñimîdöp u, ne ke nîñ aij gîpan.

2

Jisas nîp cîg gun, ami bî nîpe rö mîdaiun

1 Pen ñî yad Dimodi. Ne Krai Jisas nîp hain geinabön u, nîpe nöp mög nîñöm ud aij gînab. Anîb u, ne gasî añî nöp nîñmön, klö gî mîdaimön.

2 Manö aij nîbi bî gau kalîp pör hag ñimîdin nîñban u, nîbi bî Krai Jisas manö aij hain gîpal rîmnap ulhai nîñmön, hag ñî aij gîmön; kale pen nîbi bî ñî pai rîmnap kalîp hag ñî aij gînaböl.

3 Krai Jisas nîp wög gîpun rö, nîbi bî rîmnap hanîp gî naij gîlö, uþham mîdpun. Ne u rö nöp, Jisas Krai ami bî aij nîpe mîdpan u me, yîp u rö nöp gînaböl, a gîmön, pîñîñ gîmön, nîp arö gagmön; wög nîpe u hałowatö gîmön. *

4 Ami bî gau, bî kub kale u nîp aij gan, a göm, gasî añî u nöp nîñbal. Nan höñ adö gau, a göm, gasî u nîñagpal.

5 Nîbi bî resîs gîpal gau, bî resîs abad mîdpal gau hagpal hagpal rö nöp göm, nan aij udpal. *

6 Pen nîbi bî maj wög gîpal gau, le ilön gîpal rö, kale ke nöð ral ñîñöl. Hainö nîbi bî rîmnap ral ñîñnaböl. *

7 Manö hagabin i, ne nîñöl gî mîdö, Bî Kub nöp gasî ñö, nîñ aij gînabön.

8 Jisas Krai nîp gasî nîñöl gî mîdaimön. Depid ñî rîkö, rîk dam dapîl göm, Jisas nîp yag daula. Nîpe umöm uraka. Jisas Krai manö aij hagabin u, manö anîbu me u. *

9 Yad manö aij anîbu hag ñainö, yîp bî naij gep rö nagî lîlö mîdpin. Pen God Manö u nagî mîdagöp. *

10 Anîb u, God nîbi bî udnîg gabin, a göm, nîñ la gau, Krai Jisas kalîp ud asîk yuö, kale God aip mailö aij nîpe halö pör pör nöp kamîñ mîdaiöl, a gem, nîbi bî gau yîp mulu lugö gî naij gaiöl, yad pîñîñ gem arö gagnabin.

11 Manö böñ nöp nîñ udep ap hagnîg gabin:

Hon Jisas aip umno u me,
nîpe aip pör pör nöp kamîñ
mîdeinabun. *

12 Krai Jisas nîp wög gainö,
nîbi bî gau hanîp mulu lugö gî naij
gaiöl,

pîñîñ gun arö gagnabun u,
nîpe Kîñ mîdöm nîbi bî gau abad
mîdeinab ñin u,
hon nîpe aip mîdun, u rö nöp nîbi bî
gau abad mîdeinabun.

Krai Jisas nîp nîñagpun, a gînabun u,
hanîp u rö nöp, kalîp nîñagpin, a
gînab. *

13 Pen Krai Jisas manö aij hagöp rö
gagnabun u,
nîpe manö aij nîpe hagöp rö nöp
gînab.

Nîhön gîning: Krai pör nöp manö nîñö nöp
hagöp;
manö nîñö anîbu arö gînim rö lagöp.
*

God wög hag la u, klö gîmön gî aij gîmön

14 Manö kalî kîñ rîkabin anîbi, nîbi bî gau kalîp pör pör hag ñî aij gîmön hauî gagöl. God nîñ mîdö nîñöl gî, nîbi bî gau kalîp hag aij gîmön, kale manö magö adö u nöp pen pen hag amîl apîl gagöl; manö magö pen pen hagnaböl u, nan aij ap gagnab; nîbi bî manö anîbu nîñnaböl gau kalîp gî naij yabîl gînab. *

15 Yad God nîp wög gî aij gem, manö nîñö nîpe u kabö rö nöp hag ñî aij gînabin u, God yîp aij a gînab, a gîmön, gasî adö añî anîbu nöp nîñmön, klö gîmön gî mîdaimön. *

* 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4; Dai 1:2 * 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9 * 2:15: 1Di 4:6

16 God nɪp gasɪ nɪŋagöm manö yɪharɪŋ pör pör hag amɪl apɪl gɪnaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapɪl göm, kale God Manö nɪŋö u arö göm, mɪlö gau arnaböl. *

17 Manö piral hag ñɪnaböl anɪbu, wös pro ap löm, mɪd damöm, hainö wös gɪsa kub yabɪt löp rö u gɪnab. Bɪ hag ñeb bɪ Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anɪbu gɪpil. *

18 Bɪ gau God Manö nɪŋö u arö göm hagpal, "Hon hadö urakno; umun kauyaŋ urakagnabun," a gɪpal. Pen kale manö piral anɪbu haglö, nɪbi bɪ rɪmnap Jisas manö aij u hadö arö gɪpal.

19 Pen God ram padö bɪnɪŋ gɪ aij ga u pɪdöŋ mɪdöp. Padö aŋ au kalɪ klɪñ rɪmnap mɪdöp: "Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke nɪŋöb." Manö ap abe mɪdöp: "Nɪbi bɪ kale Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun, a gɪpal gau, nagɪ najɪ adö u aragöl." *

20 Pen ram kub yabɪt gau, kɪnaŋ ke ke mɪdöp. Kɪnaŋ rɪmnap, gol aka silpa udöm gɪpal. Rɪmnap pen mab aka mɪnöŋ nöp udöm gɪpal. Rɪmnap udöm, nan prɪ wasö, nan aij aij gau nöp lɪbal; pen rɪmnap nan yɪharɪŋ hałowatö gau lɪbal.

21 Nɪbi bɪ Kraɪs Jisas nɪŋ uɪpal gau magöŋhalö unbö rö nöp. Nɪbi bɪ an an nan prɪ nan hałowatö gau asɪ masɪ gɪnaböl gau, kale nɪbi bɪ uɪ nɪpe ke mɪdöm, wög aij nɪhön nɪhön mɪdeɪnab gau kale mɪñ mɪñ göl gɪ gɪnaböl. Anɪb u, Bɪ Kub nɪbi bɪ uɪ nɪpe ke anɪb gau nɪŋöm, kalɪp wög aij rɪmnap hag lɪnab.

22 Pen nɪbi praj bɪ praj rɪmnap gasɪ najɪ nɪŋbal rö u nɪŋagmön. Ne pen gɪ aij gɪmön, God hagöp rö nöp gɪmön, Kraɪs Jisas manö aij nɪpe nɪŋ udmön, nɪbi bɪ gau mɪdmagö lɪmön, klö gɪmön gɪ dammön, bɪ agamɪj hain rɪkmön, gɪ mɪdaimön. Nɪbi bɪ mɪdmagö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdöm Bɪ Kub nɪp sabe gɪpal gau aip jɪm ñöl mɪdmön, hagajɪn adö anɪbu nöp gɪ mɪdaimön. *

23 Pen manö yɪharɪŋ hag amɪl apɪl göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geɪnaböl u, hainö mulu

lugö, kal juöm, manö najɪ hagöm, pen pen gasɪ najɪ nɪŋnaböl. *

24 Nɪbi bɪ Bɪ Kub nɪp wög geɪnaböl gau, pen pen hagagöm, agamɪj mɪdöm, nɪbi bɪ ud aij göm, hag ñɪ aij gɪnaböl. Kalɪp gɪ najɪ gɪlö, pen gɪ najɪ gagöl.

25 Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö kale uda-gaiöl, kale pen agamɪj hag ñɪ aij göl gɪ mɪdlö, God nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp gasɪ aij ñö, nan si nan najɪ gɪpal u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a göm, ado gɪ nɪp lau adö apöm, manö nɪŋö yuö yabɪt u nɪŋ udöl rö löp.

26 Anɪg göl agamɪj hag ñɪ aij göl gɪ mɪdlö, gasɪ aij auö, Seden kalɪp pir pir alöm udö, kɪd nɪpe u mɪdöm, manö piral nɪpe nɪŋmɪdal u arö göm, mɪd aij gɪnaböl.

3

Ñɪn hain anɪbi nɪbi bɪ gɪ najɪ yabɪt gɪnaböl

1 Pen ne nɪŋban, ñɪn hain anɪbi nɪbi bɪ uɪham mɪdeɪnaböl. *

2 Kale hañ romanŋ kale nöp gasɪ nɪŋöm, uɪpö kɪno kɪbap mani nöp mɪdmagö löm, hon nöp bɪ kub mɪdpun, a göm, hib kale ke dap ranöm, nɪbi bɪ gau kalɪp hag juöm, nɪme nap bɪ kalɪp manö rɪb juöm, nɪbi bɪ kalɪp gɪ aij gɪpal gau kalɪp aij a göp hagagöm, God nɪp gasɪ nɪŋagnaböl.

3 Kale nɪbi bɪ rɪmnap mɪdmagö lagöm, nɪbi bɪ kalɪp gɪ najɪ gɪnaböl u nɪŋöm arö gagöm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö najɪ manö piral hagöm, agamɪj hain rɪkagöm, kal najɪ yabɪt göm, nan nɪhön nɪhön aij mɪdöp u nɪŋlö, kalɪp mulu lɪgnab.

4 Kale mumug nɪŋöm, hałowatö gɪ najɪ göm, hon nöp nɪbi bɪ kub mɪdpun a göm, hañ romanŋ hon ke aij gɪnɪm adö u nöp gun, mɪñ mɪñ gun, a göm, God nɪp mɪdmagö lagnaböl.

5 Hon nɪbi bɪ anɪb gau nɪŋun, nɪbi bɪ God nɪp nɪŋ uɪpal rö nöp gɪpal, a gɪnabun u pen God Ana nɪpe gö, pɪdöŋ halö mɪdun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gasɪ u nɪŋagnaböl. Nɪbi bɪ anɪb unbö rö gɪpal gau arö gɪmön, aip magum gagmön. *

* 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7

* 3:1: 1Di 4:1 * 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16

6 Bî anîb gau rō rîmnap, agamîj ram ram ulhai am nîj arlō nîjöl gî, nîbi gasî aij mîdagöp gau, kalîp hag wîhai ram raul kale ud arlō, kale manō pîral kalîp hag ñailō, nîbi anîb gau bōj anîb lau adō arnaböl. Nîbi anîb gau, nan si nan najj gîpun gau prî u, aigöl gun ðik gî yuun, mîd aij gun, a göm, mîjör kub yabîl nîjöm, gasî kub nîjöl gî mîdpal. Pen mîdmagö kale pîlu gö, gasî najj ke ke iru nöp am kalîp ud dan i göm, adan najj anîb gau ud ðîp gîning gab.

7 Nîbi anîb gau rō, manō gau nîbö gau nîbö nîjnaböl u pen Kraîs Jîsas manō aij u nîjainaböl u, u manō nîjō me u, a göm, nîjagnaböl.

8 Pen bî Janîs Jabrîs bî mîhau Mosîs manō haga u jî nîjöl u rō, bî pîral hagpal gau u rō nöp Kraîs Jîsas manō nîjō u jî nîjbal. Kale gasî najj yabîl nöp nîjöm, Kraîs Jîsas manō aij u jî nîjbal rō, God kalîp u rō nöp jî nîjōb. *

9 Pen gîpal adō anîbu rapîn gîlō arnîm rō lagöp. Janîs Jabrîs bî mîhau gî najj gîlō, nîbi bî waiō nîjla rō u, nîbi bî mîñî anîb unbö rō nöp manō pîral hag ñîbal gau u rō nöp waiō nîjnaböl.

Jîsas Kraîs manō aij u nîj ud aij gîmön

10 Pen yad aip mîdul, gasî adō añî nöp nîjûl, Jîsas Kraîs manō aij u hag ñîbin u abe, nagî aij adō yad gîpin u abe, ne hadō nîj aij gîmön anîg unbö rō nöp gîpan. Kraîs nîp nîj ud pîdōj gem, wög nîpe klō yabîl nöp göl gem, nîbi bî gau kalîp mîdmagö lem, mîjör auö uðham mîdem arō gagpin u, ne nîjban.

11 Kraîs manō aij hag ñainö yîp gî najj gîlō uðham mîdainö u, ne hadō nîjban. Nîbi bî daun kub Adîok, Aîkoniâm, Lisdra gau yîp gî najj gîlō gîlō, uðham yabîl mîdainö u pen Bî Kub yîp ud kamîj yua u, ne nîjban. *

12 Nîbi bî Kraîs Jîsas nîp cîg göm, hagöp rō nöp gîning gaböl gau, kalîp magöjhalö mîjör ñîlō, uðham mîdeinaböl. *

13 Pen nîbi bî najj manō pîral adō u nöp hag ñîbal gau, najj yabîl gîlō gîlō arō, kale

nöd nîbi bî najj mîdmîdal rō wasö, hainö nîbi bî najj unbö ke mîdeinaböl. Kale ke God adan aij u nîjagöm, nîbi bî rîmnap kalîp manō pîral anîbu hag ñîlō, kale u rō nöp God adan aij u nîjagnaböl.

14 Pen ne ñî pro nöp mîdmön, nöp Kraîs Jîsas manō nîjō u hag ñîlō, nîjmön bōj nöp nîj udpan manō aij u klō gîmön, nîj udöl gî, hagöp rō nöp göl gî, gî mîdaimön. Hon nîbi bî nöp manō aij u hag ñîno nîjna u, ne hadō nîjban.

15 Ne nîjban, ñî pro yabîl mîdaina ñîn u, ne God Manö Uð u hadō nîjna. Hon God Manö Uð u amgö lî nîjainabun u, God Manö Uð u hanîp gasî kîd hîk nîjeb magö anîbu ñö, Kraîs Jîsas nîp nîj udno hanîp ud asîknab manō îl u nîj aij gînabun.

16 God Manö u magöjhalö, God nîpe ke ake löm Ana nîpe u pu ga. Anîb u, God Manö u magöjhalö udun, nîbi bî gau kalîp hag ñîun, nîbi bî manō nîjō arō gîpal gau kalîp rîmîd ukun, nîbi bî gî najj gîpal gau kalîp hag gun, nîbi bî kale, aigöl gun God Manö hagöp rō gun, a gî gasî nîjbal gau, kalîp hag ñî aij gînabun. *

17 Anîg geinabun u, God nîp wög gî ñeb nîbi bî nîpe gau, God Manö u nîj aij yabîl göm, God kalîp wög aij nîhön nîhön hag lînab u, kale gasî nîj aij yabîl göm, gî aij yabîl gînaböl.

4

God Manö kabö göl u hag ñîmön

1 Nöp manō anîbi yîharîj hagagabin. Kraîs Jîsas nîbi bî gau magöjhalö Kîj kale abad mîdeinabin, a göm, ado gî aueinab ñîn u, nîpe nîbi bî kamîj mîdeinaböl gau abe, nîbi bî umla gau abe, nîme ke ke lîning gab. Anîb u, God abe, Kraîs Jîsas abe nîjmîdlö nîjöl gî, nöp manō anîbi hagnîg gabin.

2 God Manö aij u hag ñîmön. Nîbi bî gau ñîñî lînab aka ñîñî lagnab, a gîmön, jî nîjagmön; mîñî udnaböl aka udagnaböl, gasî u nîjagmön; klō gîmön nöp God Manö aij u hag ñîmön. Nîbi bî gî najj gîpal gau hag gîmön, nîbi bî manō nîjō arō gîpal gau rîmîd ukmön, nîbi bî kale, aigöl gun

* 3:8: Eks 7:11 * 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20 * 3:12: Mad 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Ro 15:4

God Manö hagöp rö gun, a gi gasi niñbal gau, kalip agamij hain rikmön hag ñi aij gimön, gimön.

³ Niñhön ginig: ñin hain u, God Manö kabö göl u niñöm, udagnaböl; hag ñeb niñbi bi iru nöp ut gi daulö, kale manö piral manö yiharinj yiharinj gasi kale ke aröp adö u nöp hag ñilö, kale niñöm miñ miñ göl gi udnaböl. *

⁴ God Manö niñö u arö göm, aiud yiharinj gau haglö, yinjid niñnaböl.

⁵ Pen ne ke, nan niñhön niñhön ginab u, gasi niñ aij göl gi midaimön. Miñjör auainim, gasi iru niñagmön. Ne klö gimön, Krais Jisas manö aij u niñbi bi gau hag ñi ajmön. Ne God wög gi ñeb bi midpan u me, God nöp wög niñhön niñhön hag la u, magöñhalö gi dam dam arö, böñ nöp gi haknab.

Yad söl umnig gabin, a ga

⁶ Yad Krais wög niñpe ginö, yip nagt lilo midnö midnö, miñi pak lino hagape niñ lugnim, a göm, yip gaböl. Anib u, miñnör naböñ adö il i midpin i, arik arep ñin u söl auub. *

⁷ Yad klö gem, Seden aip pen pen gi damem, adan söl au hadö aubin. Yad klö gem, Krais Jisas manö aij u niñbi bi gau hag ñi dam dam arö, Krais Jisas niñ niñ udöl gi midem, wög yip haga u arö gagpin; haga rö nöp magöñhalö ginpin. *

⁸ Niñpe Bi Kub, niñpe manö ud asik aij göm hagöp u me, niñhön niñhön ginpin u niñ midöm, ñin kub niñpe u auö, yip bi kaminj aij yad, a ginab. Pen yad nöp wasö; niñbi bi, Bi Kub aunab, a göm, aij gö niñöl gi abad midpal gau, kalip magöñhalö u rö nöp ginab. *

⁹ Dimodi. Adan midainim u, yad midpin i yinjid aumön.

¹⁰ Bi yad aip midmidun gau, miñi yad aip aui midagpal. Bi ne Demas, nan miñnör naböñ adö il i midmagö löm, yip böñ nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. Bi yad Kresej Galesia Propins ara. Daidas Dalnesia Propins ara. *

¹¹ Bi añi Luk nöp yad aip midpul. Krais Jisas niñ wög gabin aui, Mak niñpe gi ñi aij ginab. Anib u, ne Mak niñpe ammön ut gi dauö, yad aip midul, wög anibu gul.

¹² Dijikas niñpe hag yunö Epesas ara.

¹³ Aunabön ñin u, daun kub Droas apön, kolsior mlö yad u, bi ne Kapas ram ud linö u udmön daumön; adan midainim u, köp yad wam wam gi midöp gau magöñhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sipsip hañ hib halö kalik klijñ rikla gau nöp magöñhalö udmön daumön. *

¹⁴ Bi kapa wög göp Aleksada yip gi naj yabit ga. Yip ga anibu, God niñpe pen u rö nöp ginab. *

¹⁵ Krais Jisas manö aij hagpun u, Aleksada niñpe jñ naj yabit ga u me, yip gi naj ga rö, nöp u rö nöp ginim rö löp u, niñ aij gimön.

¹⁶ Yip nöd manö kub hagla ñin u, niñbi bi ap yip jöl gau niñ midö manö kub hagagnö; kale magöñhalö yip arö gila. Pen God kalip gasi anibu niñöl gi midagainim.

¹⁷ Yip manö kub hagla anibu, Bi Kub yip abad midö niñöl gi, manö aij niñpe u niñbi bi gau niñbö iru nöp apöm mideila gau, kalip hatöwalö hagainö niñla. Bi Kub gö, kaj laiön yip hau niñöl rö laga.

¹⁸ Yad niñbin, Bi Kub yip abad midö, nan naj ap yip ginim rö lagnab; yip ud kaminj yuöm, dam ram miñnör aij niñpe kumi kabö adö lañ au ud arnab. Bi Kub anibu, hib niñpe u pör pör nöp haglö adö arañ. Anib unbö rö aij.

Pol hagöp, "Kale midpin?" a göp

¹⁹ Niñbi ne Prisila abe, nugmul niñpe Akwila abe, bi ne Onesiporas niñbi bi ram niñpe midpal gau abe kalip hagnmön, Pol "Kale midpin?" a göp, a gimön. *

²⁰ Bi ne Erasdas aui auaga; midöp daun kub Korid u. Bi ne Dropimas niñpe nan gö, arik aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Yigön kub auöp ñin u söl midöp rö, adan midainim u, yigön auagnab adö u yinjid aumön.

* 4:3: 1Di 4:1 * 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10: 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14

* 4:13: Ap 20:6 * 4:14: 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6 * 4:19: Ap 18:2; 2Di 1:16-17 * 4:20: Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klo-
dia, Krajs Jisas nibi bi nipe daun kub
Rom i midpal gau magöḡhalö nöḡ, “Ne
midpan?” a gaböl.

²² Dimodi, Bi Kub nöḡ aip midainim.

God kalöp magöḡhalö möḡ niḡöm ud aij
ḡinim.

Daidas Pol Daidas nɪp kɔp kalɪ klɪn rɪka

¹ Yad Pol. God yɪp hag lɔ wɔg gɪ nɛb bɪ nɪpe ap mɪdem, Jisas Krais manɔ aij nɪpe ud ajep bɪ nɪpe ap mɪdpin.

God yɪp hag la u, nɪbi bɪ nɪpe udnɪg gab gau kalɪp God Manɔ u hag nɪnɔ kale manɔ anɪbu nɪn ud pɪdɔn gɔm, manɔ nɪnɔ yuɔ u nɪn aij gɔm, hagɔp rɔ nɔp gɔl, a gɔm, God yɪp wɔg anɪbu hag la.

² God nɪpe manɔ piral ap hagagɔp. Nɪpe hadame dagol gau ram mɪnɔn gɪ laga nɪn u manɔ nɪnɔ hagɔm haga rɔ, nɪbi bɪ an an manɔ nɪnɔ nɪpe anɪbu nɪn udɔm, manɔ nɪnɔ yuɔ u nɪn aij gɔm, u rɔ nɔp gɪnabɔl gau, nɪpe kalɪp pɔr mɪdep magɔ u nɪnab.*

³ Nɪn nɪpe ke hag la nɪn u nɔp, God manɔ nɪpe waiɔ la. God, Ud Kamɪn Yuep Bɪ hon u, yɪp hag lɔ, manɔ aij nɪpe waiɔ hag nɪ ajpin.

⁴ Daidas, nɔp kɔp anɪbi kalɪ klɪn rɪkabin. God Manɔ u nɔp hag nɪnɔ, Krais Jisas nɪn udmɔn, manɔ aij adɔ aɪnɪbul u me, nɔp nɪ aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kamɪn Yuep Bɪ hon Krais Jisas abe, nɔp mɔg nɪnɪmil, ud aij gɪmil, abad mɪd aij gɪlɔ, ne agamɪj mɪd aij gɪmɔn.*

⁵ Yad nɔp ram mɪnɔn nɪg rɪb gus ga airan Krir hag lem, hagnɔ, “Nɪbi bɪ kalɪp Krais manɔ aij u hag nɪlɔ gau kauyan am nɪnɪmɔn, wɔg rɪmnap gaglo u gɔl gɪ, bɪ kub kalɪp abad mɪdep ram mɪnɔn ke ke mɪdpal gau hag lɪmɔn,” a gɪnɔ.

⁶ Pen nɪbi bɪ Krais nɪn udpal gau bɪ kub kalɪp abad mɪdep rɪmnap udnɪg, bɪ yɪharɪn udagmɔn. Bɪ gɪ aij gɪpal gau nɔp nɪnɪmɔn udmɔn. Nɪbi kale aɪn ap nɔp udɔm, nɪ pai kale gau kalɪp abad mɪd aij gɪlɔ, Krais nɪp nɪn udɔm, ami bapi manɔ udɔm hain gɔm haɔwɔlɔ gagpal, bɪ gau nɔp nɪnɪmɔn udmɔn.*

⁷ Krais nɪbi bɪ nɪpe abad mɪdep bɪ gau kale God wɔg nɪpe ke abad mɪdpal. Anɪb

u, bɪ abad mɪdep bɪ gau kale gɪ aij nɔp gɪlɔ, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manɔ hag juɔl rɔ lagnɪm. Pen bɪ manɔ pen pen hagpal gau, bɪ yɪnɪd kal jubal gau, bɪ nɪg klɔ nɪnɔm hauɔ lɪbal gau, bɪ urak pen pen pakpal gau, bɪ uɔpɔ klɔno mani si udnɪg gɪpal gau, kalɪp nɪnɪmɔn udagmɔn.

⁸ Pen nɪbi bɪ Krais nɪn udpal gau bɪ kalɪp abad mɪdep gau, nɪbi bɪ mɪlɔ gau nɪbɔ hag wɪhai dam ram kale aip an dan udɔm, nan nɪhɔn nɪhɔn aij mɪdɔp gau mɪdmagɔ lɔm, gasɪ haɪ roman kale ke gasɪ gɔp rɔ gagɔm, nɪbi bɪ gep abe nɪbi bɪ ramɔ gau abe magɔnhalɔ ud aij gɔm, bɪ uɔ mɪdun a gɔm, pɔr nɔp God Manɔ hagɔp rɔ nɔp gasɪ nɪnɔm, klɔ gɔm hagɔp rɔ nɔp gɔm, gaiɔl.

⁹ Krais manɔ nɪnɔ nɔd hag nɪlɔ nɪnɪla u nɔp nɪn ud pɪdɔn gɔl gɪ, Krais nɪbi bɪ gau kalɪp Krais manɔ yɪdun gɔl u nɔp hag nɪ aij gɪlɔ, kale nɪn udɔm gasɪ halɔ mɪdeinabɔl. Pen nɪbi bɪ manɔ yɪdun gɔl anɪbu rɪb jubal gau, kalɪp manɔ yɪdun gɔl adɔ u hag nɪ aij geinabɔl, manɔ pen hagɔl rɔ lagnab.

¹⁰ Nɪhɔn gɪnɪg: nɪbi bɪ Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun a gɪpal gau iru nɔp God Manɔ u rɪb juɔm, manɔ piral gau nɪbɔ udɔm nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag nɔm, adan naij u ɔɪp gɪ ud arbal. Bɪ anɪb gau iru nɔp bɪ Juda nɪbɔ. Kale Krais nɪp nɪn udpal u pen Juda nɪbi bɪ wasɔ gau kale Krais nɪp nɪn udɔm, haɪ rɪb gɪ dɔ gɔm me, Krais nɪbi bɪ nɪpe mɪdnabɔl a gɪpal.*

¹¹ Ne gɪmɔn manɔ piral u arɔ gɪlan. Mani nan gau udun a gɔm kale manɔ piral anɪbu nɔp hag nɪlɔ, bɪ rɪmnap nɪbi bɪ nɪ pai ram kale aip hanbal gau magɔnhalɔ manɔ piral anɪbu udpal.*

¹² Pen bɪ manɔ hagep kale ke Krir nɪbɔ bɪ ap haga, “Nɪbi bɪ Krir nɪbɔ gau pɔr nɔp manɔ pir alɔm, nan naij nɔp gɔm, kale iru gɔ wɔg gagɔm, nan aij iru nɔp udun a gɔm, kain hapeb rɔ mɪdpal,” a ga.

¹³ Bɪ Krir nɪbɔ manɔ haga anɪbu nɪnɔ yabɪɔ haga. Anɪg gɪpal anɪbu ne kalɪp manɔ klɔ yabɪɔ hagnɔm, manɔ piral hagpal u arɔ gɔm, Krais manɔ aij u yɪdun gɔl nɔp nɪn udɔl.*

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7
1Pi 5:2; 2Di 3:5-6 * 1:13: 2Di 4:2

* 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di 2:24-26 * 1:10: 1Di 4:7 * 1:11:

14 Kalip manö klö hagmön, Juda nibi bi aiud yiharin hadame gau hagmidal gau arö göl; nibi bi Kraiss manö ninjö ji ninjbal gau anig anig gimim a gipal gau, manö kale udagöl. *

15 God nibi bi aij nipe gau nan rimnap hil gagpal; nan aij a göm hałowatö udpal. Pen nibi bi nan si nan naj nöp gimidal gau abe, nibi bi Kraiss nip ninj udagpal gau abe, nan iru nöp hil gipal.

Nibi bi anib gau rö, gasi rimid kale böj nöp naj gö, gasi ninj aij gagpal.

16 God Manö ninj udun, nibi bi nipe midpun a gipal u pen kale gipal rö ninjun ninj bun, kale God nibi bi nipe wasö. Kale God Manö aij hagöp rö ji ninjbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. Gipal anibu God ninjö mulu lugöp. *

2

Kraiss nibi bi nipe gau kalip abad mid aij gimön

1 Pen ne nibi bi gau kalip God Manö kabö göl adö u nöp hag ninmön.

2 Bi majö rö gau kalip hag ninj aij gimön, ninj wain iru ninjagöl; gasi ninj aij göm, nan naj gagöl; hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl; nan ninjön gainim, kale klö göm Kraiss manö aij nipe u ninj ud pidönj göm, Kraiss nip cig pidönj göm, nibi bi gau midmagö yabıl löm, klö göm gi damöm, bi agamij hain riköm, gi midaiöl.

3 Nibi majö rö gau kalip u rö nöp hag ninj aij gimön, kale nibi God Manö hagöp rö nöp göm gi aij gipal rö nöp göl; kale nibi bi rimnap hib hag juöm haglö lugagnim; ninj wain iru ninjagöl; kale nibi ninj pai bi gau kalip nagı aij adö u nöp hag ninj aij göl. *

4-5 Anig göl mid aij göm, kale nibi ma il gısön libal gau kalip hag ninj aij gilö, kale pen nugmul bi kalip midmagö löm, ninj pai kale gau kalip midmagö löm, hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöm, asinj midagöp rö nöp midöm, wög ram kale gau gi aij göm, nibi bi rimnap gau ud aij göm, nugmul bi manö hagöl mo gau

midöl. Anig gilö, nibi bi rimnap ninjöm, God Manö u hag juagnaböl. *

6 Pen bi praj gau kalip manö klö hagmön, kale hañ roman kale ke gasi göp rö nöp gagöl.

7 Pen ne manö ninjön ninjön kalip hag ninj nabön u, ne ke pör nöp nan magönhalö anig unbö rö nöp gimön, bi praj gau nöp ninjöm, kale anig unbö rö nöp göl. Pen ne nibi bi gau manö hag ninj nabön u, mihol mihol göl gi hagagmön; gasi ninj aij gimön God Manö kabö göl nöp hag ninj aij gimön. *

8 Manö magö hagnig gabön u ninj aij gimön hagmön, nibi bi hanip ninjöl mulu lugöp gau manö rimnap ulhai wasö ninjöm kalip nable ginim. *

9 Pen Kraiss nibi bi nipe, nibi bi rimnap rau daulö, nagı wög rö gipal gau kalip hagmön, bi kub yad aij ginim adö u nöp ginam a göm, manö rimnap pen hagagöm, bi nap kale gau hagöl rö nöp göl. *

10 Nap kale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan kale gau magönhalö abad aij göm, wög magönhalö gi aij göm göl. Anig göl gi aij geinaböl u, nibi bi gau ninjöm, God Ud Kamınj Yuep Bi hon u manö nipe ninjöm hagnaböl, manö anibu manö ninjö manö ninj udep a ginaböl.

11 Pen God nibi bi gau magönhalö mög yabıl ninjöp rö, Kraiss Jisas ram minönj il i waiö apöm umö, nibi bi gau magönhalö ram nipe kumi kabö adö lan au pör nöp Kamınj midaiöl rö löp.

12 God nipe hanip mög yabıl ninjöp u ninjun ninj bun, nan si nan naj gipun gau abe, hañ roman hon ke gasi göp rö gun a gipun u abe, arö gun, ram minönj il i midpun i, gasi ninj aij gun, nibi bi rimnap nan naj ap gagun, klö gun God Manö hagöp rö nöp gun. *

13 Anib u, God hon Jisas Kraiss hanip ud Kamınj yuöp u, mailö halö ado gi aunab a gun, gasi halö midun aij gö ninjöl gi midpun.

14 Jisas hanip a göm uma u, "Nan si nan naj gipal gau magönhalö pen ninj, kale

* 1:14: 1Di 4:7 * 1:16: 1Jn 1:6; 2:4 * 2:3: 1Di 3:11

* 2:9: 1Di 6:1 * 2:12: 1Jn 2:16

* 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15

nibi bi asiᅇ midagöp yad ke midöm, gi aij nöp gun a gi gasi niᅇ midaiöl,” a göm, hanip a göm uma. *

¹⁵ Manö hagajin anibi nibi bi gau kalip hag ñi aij gimön. Pen nibi bi haᅇowaᅇo giᅇpal gau kalip klö gimön hag ñimön, maj miᅇgan ne u siᅇsiᅇ niᅇagöl. *

3

Krais nibi bi kale aige göl giᅇnaböl

¹ Krais nibi bi gau kalip hagnön, kin gau abe, gapman bi kub gau abe manö hagöl rö nöp göl. Pör nöp nibi bi rimnap gau kalip gi aij göl rö linim u, kalip gi aij göl. *

² Pen nibi bi rimnap gau kalip manö piral haglö hib kale lugagnim; pen pen hagagöm, nibi bi rimnap gau hag ud aij göm, nibi bi gau magöᅇhalö aip nibi bi hain mid aij göm, göl.

³ Pen nihön: hon ke nöd u rö nöp gasi niᅇ aij gagun, God Manö hagöp rö ji niᅇjun, hañ roman hon ke gasi göp rö nöp gun a gun, bi nagiman rö midmidun. Hon nan si nan naj nöp göl gi midmidun; nibi bi gau kalip gasi naj niᅇjun, nan kale gau nan hon rö midaiᅇöp, a gun, kalip pen niᅇno mulu lugö pen niᅇlö mulu lugö gimidun. Pen ji niᅇlö pen ji niᅇjun gimidun. *

⁴ Nöd anig gimidun u pen hainö God, Ud Kamᅇ Yuep Bi hon u, God nibi bi mög niᅇjöm midmagö löp u hanip nibi bi waiö la.

⁵ God nipe hanip ud Kamᅇ yua. Hanip ud Kamᅇ yua u, hon ke nan aij rimnap giᅇno hanip ud Kamᅇ yuaga. Nipe hanip mög yabiᅇ niᅇjög u me, hanip ud Kamᅇ yua. Ga anibu, Ana Uᅇ u hanip yuö apöm, gac hon u lik gi yuö, nibi bi hain nibö yabiᅇ libun. *

⁶ God nipe Ana Uᅇ hanip böᅇ nöp yuö apöm hanip aᅇ dan midöp u, Jisas Krais hanip nan a göm umöm ud Kamᅇ yua u me, anig ga. *

⁷ God ga anibu, hanip mög niᅇjöm nibi bi Kamᅇ aij nipe rö udöm, Kamᅇ pör middep u udun a giᅇpun u, hanip ñinabin, a göm ga.

⁸ Manö niᅇjög yabiᅇ me anibu.

Manö hagajin anibu niᅇ aij gimön klö gimön hag ñimön, God nip niᅇ uᅇpal nibi bi gau gasi aᅇ anibu nöp niᅇjöm, nibi bi rimnap kalip gi aij göl gi midaiöl. Anig giᅇnaböl u gi aij yabiᅇ giᅇnaböl. Manö anibi manö aij yabiᅇ; ram minöᅇ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, nibi bi magöᅇhalö agamiᅇ mid aij giᅇnaböl.

⁹ Pen nibi bi rimnap manö haᅇowaᅇo hag amil aᅇil göm, aᅇis bac hon gau anig anig göl riklö auöp, a göm, Juda lo manö u anig anig göl midöp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagnim. Manö anib gau iᅇ ap midagöp; nibi bi manö yiharᅇ anibu niᅇjöm agamiᅇ mid aij göl rö lagöp. *

¹⁰ Anib u, nibi bi rimnap God Manö kabö göl u arö göm, manö rimnap ke hagaiöl, mañ aᅇi ap hagnim. Pen niᅇagaiöl, mañu u rö nöp hagnim. Mañu u rö nöp niᅇagaiöl, kalip böᅇ nöp arö gimön. *

¹¹ Ne niᅇban, nibi bi anig giᅇpal gau kale gasi naj nöp niᅇjöm, nan si nan naj nöp göl gi midlö, gasi midmagö aᅇ kale dan gac midöp u waiö lö niᅇbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne yᅇid auep rö lainim yᅇid Nikopolis daun aumön. Yᅇbaud göm yᅇgön giᅇnab ñin u yad am midinabin ram minöᅇ anibu. *

¹³ Bi ne Sinas lo manö niᅇjög u aip, bi ne Apolos aip, kalip ud aij gimön, adan arnig gaimil u, nan kale rimnap midagainim ñimön ud armil. *

¹⁴ Krais nibi bi nipe Krir midpal gau, kale wög göl gi midlö nan niᅇjeb pilnim. Kale klö göm pör nöp gi aij göl gi midöm, wög göl gi midöm, nan magö niᅇjöm, nibi bi nan midagöp gau kalip rimnap ñinaböl. *

¹⁵ Daidas. Nibi bi yad aip midpun aui nöp, “Midpan?” a giᅇpal. Pen hon Krais manö aij niᅇ uᅇpun rö niᅇ udöm, hanip

* 2:14: Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9

1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8 * 3:5: 2Di 1:9; Ep 5:26 * 3:6: Ap 2:17-18

* 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8 * 3:13: Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12

* 2:15: 1Di 4:12 * 3:1: Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * 3:3:

* 3:9: 2Di 2:14,16 * 3:10: Mad 18:15-17

* 3:14: Ep 4:28

m+dmagö libal gau kal+p, “M+dpim?” a
g+mön.

God kalöp magöñhalö mög niñöm abad
m+dain+m.

Pilimon Pol Pilimon nɪp kɔp kalɪ klɪñ rɪka

¹ Yad Pol. Krai Jisas nɪp wɔg gainɔ, yɪp nagɪ lɪlɔ mɪdpin. Yad mam hon Di-modi aip mɪdul, kalɔp kɔp anɪbi kalɪ klɪñ rɪkabal.

Mam aij hon Pilimon, hon wɔg jɪm ñɔl gɪpun.

² Ne u, aɲ hon Apia u, bɪ hon aip God wɔg klɔ gɔm gɔp Akipas u, Krai Jisas nɪbi bɪ nɪpe ram ne apim God nɪp sabe gɪpim gau magɔŋhalɔ, kalɔp kɔp i kalɪ klɪñ rɪkabal. *

³ God Bapi hon abe, Bɪ Kub Jisas Krai abe, kalɔp mɔg nɪŋmil ud aij gɪmil abad mɪdlɔ, kale agamɪj mɪd aij gɪ mɪdaimim.

Nɪbi bɪ God nɪp nɪŋ udpal gau kalɪp mɪdmagɔ lɪban, a ga

⁴⁻⁵ Ne Bɪ Kub Jisas nɪp nɪŋ udɔl gɪ, God nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp magɔŋhalɔ mɪdmagɔ lɪban u yɪp haglɔ nɪŋem, yad God yad nɪp sabe gɔl gɪ, nɔp gasɪ nɪŋem pɔr nɔp aij a gɪpin.

⁶ Nɪp hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Krai manɔ aij u hag amɪl apɪl gun me, hanɪp nɪbi bɪ Krai nɪp nɪŋ udun cɪg gɔl gɪ mɪdpun gau nan aij nɪhɔn nɪhɔn ñɪban u, Pilimon nɪpe magɔŋhalɔ nɪŋ aij gɪnɪm,” a gɪpin.

⁷ Pen mam aij yad Pilimon nɔŋ! Ne God nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp mɪdmagɔ yabɪ lɪban u, kale mɪdmagɔ aŋ kale daŋ mɪñ mɪñ gɪpal. Yad u rɔ nɔp nɪŋem mɪñ mɪñ gɔl gɪ gasɪ halɔ mɪdpin. *

Onesimas nɪp mulu nɪŋagmɔn, a ga

⁸ Ne God nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp mɪdmagɔ yabɪ lɪban u nɪŋem, ne yad Krai bɪ nɪpe mamɪl mɪhau mɪdpul rɔ, yad nɔp manɔ klɔ hagem ne anɪg gɪmɔn a gɪbnep.

⁹ Yad Pol uri bɪ mɪlep lɪbin. Krai Jisas manɔ aij u hag ñɪ ajainɔ, yɪp nagɪ lɪlɔ mɪdpin rɔ, nɔp manɔ klɔ hagnɪg hagbnep u pen nɔp anɪg hagagnabin. Ne bɪ

mɪdmagɔ yad mɪdpan rɔ, yad hagnam rɔ gɪmɔn.

¹⁰ Pen manɔ yad u, Onesimas nɪpe ñɪ yad ke rɔ lɔp. Nɔp wɔg gɔm arɪk ara u, aui yad aip nagɪ mɪdul, Krai manɔ aij u hag ñɪnɔ nɪŋ udɔp u me, yad nap nɪpe rɔ mɪdpin; nɪpe ñɪ yad ke rɔ mɪdɔp. *

¹¹ Nɔd nɪpe nɔp wɔg gɪ ñɪ aij gagmɪdɔp; pen uri nɪpe nɔp wɔg gɪ ñɪ aij gɔm, yɪp wɔg gɪ ñɪ aij gɔm gɪnab.

¹² Pen ñɪ mɪdmagɔ yad rɔ u nɔp yuabin.

¹³ Nɔd hag nɪŋem manɔ ne u udem rɔ, nɪp yuagbnep. Krai manɔ aij hagainɔ, yɪp nagɪ lɪlɔ mɪdpin i, ne apɔn yɪp abad mɪdaimɔn rɔ lagɔp u, Onesimas yɪp abad mɪdaibɔp.

¹⁴ Pen yad ke Onesimas nɪp ud mɪdeinabin u kabɔ rɔ gagnab a gem, nɪp nɔd yuem, nɔp hainɔ hag nɪŋabin. Yɪp lau adɔ kauyaŋ yunɪg yumɔn.

¹⁵ Yad gasɪ nɪŋbin e, God nɪpe ke gɔ, Onesimas nɔp magɔ pro marap arɔ gɔm arɔp u me, uri nɔp ado gɪ apɔm ne aip pɔr pɔr mɪdainɪm.

¹⁶ Pen mɪñi nɪp yɪharɪŋ nagɪ wɔg gep bɪ ne ap nɪŋagnabɔn; mɪñi nɪp mam mɪdmagɔ hol mɪhɔŋ yɪjɪg gɔl rɔ nɪŋnabɔn. Nɪpe mam mɪdmagɔ yad yabɪ, pen nɪpe bɪ nagɪ wɔg gɪ ñeb ne mɪdɔp u me, ne mɪñ mɪñ gɪmɔn bɪ nagɪ wɔg gɪ ñeb aij ap abe, Bɪ Kub bɪ nɪpe mam aij ap abe udnabɔn. *

¹⁷ Anɪb u, yɪp bɪ nɪŋeb ne yabɪ rɔ, Bɪ Kub wɔg aip gɪpul, a gɪmɔn nɪŋban u, ñɪ Onesimas nɪp hag gɪnam a gɪmɔn gasɪ u nɪŋagmɔn. Yad amjaknɔ yɪp ud aij gɪbnap rɔ u, nɪp u rɔ nɔp ud aij gɪmɔn.

¹⁸ Pen nɪpe nɔp gɪ naj ga aka nan rɪmnap pen ñaga, a gɪmɔn, manɔ rɪmnap mɪdainɪm, nɪp hagagmɔn; manɔ anɪbu yɪp hagmɔn. Hagɔ, yad nɔp pen ñɪnabin.

¹⁹ Nɪŋɔ hagpin rɔ, hib yad ke kɔp halɔ kalɪ klɪñ rɪkem labin. Pen yad Krai manɔ aij u nɔp hag ñɪnɔ ne nɪŋ udmɔn, Krai Jisas bɪ nɪpe mɪdpan u, nɔp hagagnabin; ne ke nɪŋban.

²⁰ Mam yad. Bɪ Kub nɪp wɔg aip gɪpul rɔ, hagabin rɔ nɔp gɪmɔn. Krai halɪp mɪhɔŋ ud aij gɔ mamɪl mɪhau mɪdpul

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3 * 1:7: 2Ko 7:4 * 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15 * 1:16: 1Di 6:2

rö, ne anig gımön niŋöm yad miñ miñ gınabin.

²¹ Yad hagpin rö nöp wasö, ne niŋban adö u nöp niŋmön, Onesimas niŋp abe adö aniŋbu nöp gınabön, a gem, aij a gö niŋöl gi nöp köp aniŋbi kali kliš rıkabin.

²² Manö añi ap midöp u hagagpin. Yiŋ ram magö raul miŋan ap niŋmön ud li aij gımön. Kale magöŋhalö God niŋp sabe giŋpim rö, söi midöp nagı arö gem niŋnam rö löp a gem gası halö midpin. *

Manö hag jua

²³ Bi ne Epapras u rö nöp Krai Jisas manö hag ŋeia, niŋp nagı leila, yad aip midpul i. Niŋpe nöp “Midpan?” a göp. *

²⁴ Bi wög jım ŋöl giŋpun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöp “Midpan?” a giŋpal. *

²⁵ Bi Kub Jisas Krai kalöp niŋbi bi gau mög niŋöm abad midainim.

* 1:22: Plp 1:25; 2:24 * 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14; 1Di 4:10-11

Hibru Hibru n̄ibi b̄i Kraiſ lau adö m̄ideila gau kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

God Ñ̄i n̄ipe han̄ip manö aij ñ̄a

¹ Nöd God n̄ipe ap̄is bac hon Juda n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hagn̄ig, b̄i manö hagep n̄ipe gau adan ke ke gas̄i ñ̄ö, kale n̄iñöm hag ñ̄im̄idal.

² Pen ñ̄in hain m̄idpun i, Ñ̄i n̄ipe ke yuö apöm han̄ip manö hag ñ̄a. God hagö, Ñ̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau ḡi la. God hagö, Ñ̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö abad m̄ideinab. *

³ Nap mailö kub halö yab̄iñ m̄idöp rö u, Ñ̄i u rö nöp mailö kub halö yab̄iñ m̄idöp. Nap b̄i aigege b̄i rö m̄idöp u, Ñ̄i n̄ipe u rö nöp unbö rö nöp m̄idöp. Ñ̄i manö klö yab̄iñ n̄ipe hagö, ram m̄inöñ nan gau magöñhalö m̄idep nöp m̄idöp. Ñ̄i n̄ipe apöm, han̄ip n̄ibi b̄i magöñhalö a göm umöm, n̄ibi b̄i magöñhalö gau nan si nan naij ḡipal gau magöñhalö ðik ḡi ke gau yuöm, kauyañ urak ap jak Nap klö ke halö m̄idöp u ñ̄imagö yij̄ig böñ lau adö as̄iköm aip m̄idpil. *

Ejol gau yagol rö m̄idpal; God Ñ̄i me Bi Kub yab̄iñ m̄idöp

⁴ God n̄ipe gö, Kraiſ n̄ipe ejol gau rö wasö; n̄ipe B̄i Kub m̄idöp. God Kraiſ n̄ip Ñ̄i yad a ga u, hib n̄ipe ejol hib rö wasö; hib n̄ipe i adö lañol au m̄idöp. *

⁵ God Manö ad̄iñ ap God manö hagöm haga,

“Yad m̄iñi nöp hagabin, ne Ñ̄i yad m̄idpan, yad Nap ne m̄idpin,” a ga.

Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga. *

⁶ Pen Ñ̄i n̄ipe nöd u m̄inöñ naböñ i yun̄ig ga ñ̄in u, God n̄ipe ejol n̄ipe kal̄ip haga,

* **1:2:** Jon 1:3 * **1:3:** Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * **1:4:** Plp 2:9 * **1:5:** Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * **1:6:** Ro 8:29 * **1:7:** Sam 104:4 * **1:8:** Sam 45:6-7 * **1:10:** Sam 102:25-27 * **1:13:** Sam 110:1

“God ejol gau magöñhalö hib n̄ipe haglö adö arañ,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga,

“God ejol n̄ipe gau gö, ñ̄in ap ȳigön rö udöm aubal.

Wög ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe gau gö, ñ̄in ap mab m̄iñañ rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God n̄ipe Ñ̄i n̄ipe n̄ip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiñ pör nöp pör nöp m̄idmön, n̄ibi b̄i ne gau pör nöp abad m̄ideinabön.

N̄ibi b̄i ne abad m̄idmön, ḡi aij ḡimön, kabö rö nöp ḡimön, abad m̄ideinabön. *

⁹ N̄ibi b̄i ḡi aij ḡilö,

ne ñ̄iñ̄i liban, pen n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡilö, ne mulu kal n̄iñban.

An̄ib u, yad, God ne, ḡinö, ne nöp B̄i Kub ke yab̄iñ m̄idpan; b̄i n̄iñeb ne gau mo ne gau m̄idpal,” a ga.

¹⁰ God manö r̄imnap halö hagöm haga,

“B̄i Kub, ne ke hadame dagol gau nöp m̄idmön, m̄inöñ naböñ iñ i ḡi löm, kumi kabö au ñ̄imagö ne ḡi lina. *

¹¹⁻¹² Nan an̄ib gau magö ap m̄idöm, ur ḡin̄ig gab, pen ne m̄idep nöp m̄ideinabön.

Nan an̄ib gau, wañj pap̄iñ li lugö, ud as̄ik ke au löm, ḡisön n̄ibö rol ḡipal rö ḡinabön.

Pen ne B̄i Kub, nöd m̄idm̄idan rö, uri an̄ib unbö rö nöp m̄idpan;

ke ap lagnabön; uri m̄idpan rö hainö an̄ib unbö rö nöp nöp pör pör nöp m̄ideinabön,” a ga.

¹³ God Manö ad̄iñ ap God manö hagöm haga,

“Ne ñ̄imagö yij̄ig böñ yad aui as̄ik m̄idö, nan n̄ihön n̄ihön nöp kauañ mauañ rö m̄idöp gau magöñhalö, rala m̄igan ne gau linabin,” a ga.

Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga. *

14 Anib u, ejol gau nihön rö midpal? God kalip hag yuö, nip wög gi ñöl gi, nibi bi Kraiss ud kamij yuö kumi kabö adö laj au God aip pör nöp kamij mideinaböl gau kalip gi ñibal. *

2

God hanip uda u nan kub yabif

1 Anib u, manö hag ñilö nijbun u, nij ud pidön gun, gasi nijöl gi nöp midaiun. Pen nij ud aij gagnabun u, gasi piral rimnap nijun, manö piral böj gau arun rö löp.

2 Ejol gau nöp lo manö u damöm, Mosiss nip ñila u pen manö anibu manö nijö nöp midö nijöl gi, nibi bi manö anibu magö ap hagöp rö gagla gau abe, nibi bi magö ap rib rikla gau abe, ilön pen udla. *

3 Anib u, hon God Ñi nipe manö aij dauöp u arö ginabun u, hon kamij arun rö lagnab. Bi Kub nipe ke manö anibu dap auö, nibi bi manö nipe anibu nijla gau, hanip manö nijö yabif anibu nijmim a göm, hag ñi aij gila. *

4 Pen gasi kale u nöp nijöm hagagla; God kalip aip midö nijöl gi, nan nijeb nijagep rö rimnap göl gi, nan gagep rö rimnap göl gi, hanip hag ñila. God gasi nipe ke nijöm, Ana Ut nipe u nibi bi rimnap nan aij ñö ke yabif geila u, u rö nöp nijno. Anib u me, Kraiss manö aij u nijö yabif hagaböl a gun nijbun. *

Jisas hanip rau adog udöm hanip añ mam yad a göp

5 Pen God hanip ud nipe aip kumi kabö ado laj au pör nöp mideinabun manö hagpin adö u, ejol gau bi kub adö lajol rö, hon yagol rö midageinabun.

6 Manö adö anibu, God Manö u kali klij riköm hagla, “God. Ne nibi bi gau kalip gasi nijmön udpan.

Pen kale ne ke rö midagpal; kale nibi bi yiharij rö u, ne nihön ginig kalip abad mid aij gipan? *

7 Ne gaina, magö ulep ap ejol gau bi kub rö mideila, nibi bi gau yagol au rö mideila u pen miñi nibi bi gau kalip gö, kale hib midö,

8 nan magöjhalö gau abad mideinaböl,” a gila.

God gö nibi bi nan magöjhalö gau abad mideinaböl a gila u, hon nijbun nan magöjhalö nibi bi mo kale au midnab. Pen miñi hon nijbun nan magöjhalö nibi bi mo kale au midagöp.

9 Pen Jisas ga u nijbun. God Jisas nip yuö minöj naböj adö if i apöm mideia ñin u, ejol gau nibi bi kub rö mideila; Jisas nipe bi yiharij pro rö mideia. Pen God nipe nibi bi mög nijöb rö, Jisas nibi bi magöjhalö gau ud kamij yunam a göm ilön kub udöm umö, God gö miñi Bi Kub mailö halö midö nijöl gi, hib nipe haglö adö arab. *

10 God nipe nan gau magöjhalö gi löm abad midöp u, nibi bi iru nöp ud ram minöj aij yabif nipe u ud linig, Jisas yuö apöm ilön ke yabif udö, God nip ka aij ke yabif nipe ke u ña. Nihön ginig: Jisas nipe ke ga manö aij u nij udöm, nibi bi iru nöp ka aij ke yabif anibu Jisas aip am mideinaböl.

11 Pen nibi bi nan si nan naj gac u fik gi yuab Bi anibu abe, nibi bi uri gac halö midagpal gau abe, Nap kale añi. Anib u, Jisas nibi bi anib gau kalip añ mam yad bi gau a göm hagö nable gagöp. *

12 Jisas nipe God nip haga,

“Añ mam bi yad gau kalip aiud nöp u ud ñinabin;

nöp sabe ginig magum gun, kimap hagöl gi,

hib ne hagnö adö arnab,” a ga. *

13 Pen manö ap haga,

“God nipe yip abad aij ginab a gi gasi u nijem

gasi halö mideinabin,” a ga.

Pen manö ap haga,

“God ñi pai yip ña gau aip midpin i,” a ga. *

* 1:14: Sam 34:7; 91:11

* 2:9: Plp 2:8-9

* 2:2: Gal 3:19

* 2:11: Mad 25:40

* 2:3: Hib 10:29; 12:25

* 2:12: Sam 22:22

* 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

* 2:13: Ais 8:17,18

* 2:6: Sam

Krais n̄bi b̄i udnam a göm, b̄i rö löm, aua

¹⁴ Ñ̄i pai haga an̄ib gau kale n̄bi b̄i u me, n̄ipe b̄i yab̄i ap löm apöm, Seden n̄bi b̄i †ip ḡi udö umbal b̄i u n̄ip al pak l̄n̄ig uma. *

¹⁵ An̄ig gö me, n̄bi b̄i umnabun a göm pör nöp gas̄i m̄ilö löm b̄i naḡiman rö m̄ideila gau, kal̄ip hub̄ik yuö pör pör nöp kam̄iṅ m̄idaiöl rö löp.

¹⁶ Pen Krais an̄ig ga u, ejol gau ud aij ḡinam a göm gaga; Ebrahim ñ̄i pai ud aij ḡinam a göm an̄ig ga.

¹⁷ Adö an̄ibu nöp, Krais apöm hon añ mam n̄ipe m̄idpun rö b̄i yab̄i löm, b̄i God n̄ip nan sabe gep aij yab̄i u m̄idöm, n̄bi b̄i m̄id aij gagpal gau kal̄ip mög n̄iṅöm ud aij göm, pör nöp God n̄ip wög ḡi ñ̄i aij göl ḡi m̄idö, God n̄ipe n̄bi b̄i nan si nan naij ḡipal gau gac an̄ibu n̄iṅöm arö ḡinab.

¹⁸ Pen apöm m̄inöṅ naböṅ adö iḷ i m̄idöm, han̄ip marö n̄ihön n̄ihön göp u, n̄ip u rö nöp gö me, n̄ipe ke n̄iṅ aij göp rö, han̄ip mög n̄iṅöm abad m̄id aij ḡinab.

3

Jisas b̄i kub; Mos̄is b̄i pro

¹ Añ mam b̄i yad. God kalöp u rö nöp manö aij n̄ipe hagö, hon God n̄bi b̄i n̄ipe ke m̄idpun. Jisas n̄ipe b̄i God manö aij dam ñ̄eb b̄i u. Jisas n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i kub yab̄i u. Jisas manö aij n̄iṅ udun, God Manö hagöp rö nöp ḡin̄ig gun u, n̄ipe pör nöp han̄ip ḡi ñ̄öb. An̄ib u, kale pör nöp Jisas n̄ip nöp gas̄i n̄iṅöl ḡi m̄idaimim. *

² Mos̄is God manö haga u n̄iṅöm God n̄bi b̄i n̄ipe udöm abad m̄id aij ḡim̄idöp. An̄ig unbö rö nöp Jisas God manö haga u n̄iṅöm magöṅhalö ḡi aij ga. God Jisas n̄ip wög an̄ibu hag la.

³ B̄i ap ram ḡi l̄nab u, ram hib haglö adö aragnab; b̄i ram ḡi l̄nab b̄i an̄ibu nöp hib n̄ipe haglö adö arnab. Adö an̄ibu rö nöp, God Mos̄is n̄ip ud aij göm gö, n̄bi b̄i Mos̄is b̄i kub a ḡipal; pen Jisas hib kub yab̄i m̄idöp rö, n̄bi b̄i hib n̄ipe haglö adö lan̄ol au aran̄.

⁴ Ram haneb ap ke waiö lagöp; b̄i geia m̄idöp. Adö an̄ibu rö nöp, nan n̄ihön n̄ihön m̄idöp gau magöṅhalö God n̄ipe geia m̄idöp.

⁵ Mos̄is God n̄bi b̄i n̄ipe an̄ au wög ḡi ñ̄i aij göl ḡi, God han̄ip hainö manö n̄ihön hagnab u, manö aij r̄imnap hag ñ̄a. *

⁶ Pen Krais God Ñ̄i n̄ipe ȳijig göl m̄idöp u me, han̄ip God iḷ n̄ipe m̄idpun gau, b̄i ram nap n̄bö rö m̄idöm abad m̄id aij göp. Nan aij hainö udnabun u n̄iṅ udun gas̄i halö m̄ideinabun u, n̄bi b̄i n̄ipe nöp m̄ideinabun.

God manö aij u n̄iṅ udöl ḡi ḡimim, arö gagmim

⁷ An̄ib u, Ana U† haga rö n̄iṅun. N̄ipe haga,

“Ñ̄in i God manö apdi n̄iṅeinabim u, manö n̄ipe u n̄iṅ udmim. *

⁸⁻⁹ Nap̄is nahai b̄i hadame nöp, m̄i ñ̄in juöl m̄ihau ram m̄inöṅ kabö nöp m̄idöp an̄ gau m̄idlö, kal̄ip nan gagep rö gau göl ḡi, abad m̄id aij gainö u pen

God n̄ipe han̄ip n̄ihön ḡinab a göm, manö yad u n̄iṅagöm, gas̄i kale ke nöp n̄iṅöm ḡilö arm̄idöp.

Nap̄is nahai b̄i ḡila rö u, kale God manö hag juagmim. *

¹⁰ An̄ig ḡilö, yad nap̄is nahai b̄i gau n̄iṅnö mulu lugö hagnö, ‘Kale pör nöp ȳip j̄i n̄iṅöm, manö yad hain gagpal,’ a ḡinö.

¹¹ An̄ig ḡila u, yad kal̄ip n̄iṅnö mulu lugö, ‘Ram m̄inöṅ aij aramöm, yad aip m̄idöm, ake löm m̄id aij göl a ḡinö u, aragnaböl,’ a ḡinö.

Manö klö hagem böṅ nöp wasö ḡinö!” a ga. *

¹² An̄ib u, añ mam b̄i. Nan si nan naij ḡimim, God kam̄iṅ m̄idöp u manö n̄ipe u arö ḡimim, gas̄i kale ke n̄iṅmim rö löp u, n̄iṅ aij ḡimim.

¹³ God Manö ad̄iṅ hagaj̄in u, “Ñ̄in i God manö apdi n̄iṅeinabim u, manö n̄ipe u n̄iṅ udmim,” a göp. An̄ib u, uri hon “Ñ̄in

* 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10 * 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7 * 3:5: Nab 12:7 * 3:7: Sam 95:7-11 * 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5 * 3:11: Nab 14:21-23

i” midpun u, pör pör ñin añi añi nañin namam gau aip Kraiss manö aij u hag amil apil göl gi, pen pen hag ñimim, gasi halö midmim. Wasö u, Seden kalöp nan si nan naj gep manö piral rimnap hagöm kalöp tip gi ud arö Kraiss manö aij u arö ginabim.

¹⁴ Nöd Kraiss manö aij nipe u nijnun, manö nipe nijn ud pidön gun, nip cig aij gino u rö, hainö pör nöp klö gun anib unbö rö nöp Kraiss manö aij nipe u nijn ud pidön gun, nip cig aij gun gasi halö mideinabun u, Kraiss nibi bi nipe midun nip aip jim ñöl wög gipun.

¹⁵ God Manö adinj hagajin u hagöp, “Ñin i God manö apdi nijnabin u, manö nipe u nijn udmim. Napis nahai bi hadame nöp, God nipe hanip nihön ginab a göm, manö yad u ninagöm, gasi kale ke nöp ninjom gilö armidöp.

Napis nahai bi gila rö u, kale God manö hag juagmim,” a ga. *

¹⁶ Mosi nipe Isrel nibi bi nöp udöm Ijip nibö daua nibi bi anib gau magöñhalö God manö ninjom ji nijnla. *

¹⁷ Mi ñin juöl mihau Isrel nibi bi nöp nan si nan naj gi midlö, God kalip mulu lugöl gi midö ninjol gi, ram minön kabö nöp midöp an gau midöm iru nöp um hakla. *

¹⁸ Pen Isrel nibi bi nöp pör nöp God nip ji ninjom, manö nipe hagöp rö gagla u me, God nipe manö klö hagöm, “Yad kalöp ninjö mulu lugö, ram minön aij arammim, yad aip midmim ake limim mid aij gimim a ginö u, aragnabim,” a göm, böñ nöp wasö ga.

¹⁹ Anib u ninjun, manö nipe nijn udagla u me, am ram minön aij ake löm mid aij giblap au aröl rö laga.

4

¹ “Kale ram minön aij arammim, yad aip midmim ake limim mid aij ginabim,” a ga manö u Isrel napis nahai bi nijn udagla. Pen uri God hanip nöp manö ninjö anibu hagöp. Anib u, kale magöñhalö nijn aij gimim, hon magöñhalö ram minön aij

aramun, God aip midun ake lun mid aij gun, a gi gasi nijnmim. Nijn aij gipe, God kalöp nibi bi añi ap, nan aij nöp ñinabin a ginö u udagnabön, a gagnim.

² God gö Kraiss manö aij u Isrel nibi bi kalip hag ñilö nijnla rö, hanip u rö nöp Kraiss manö aij u hag ñilö nijnno. Pen Isrel nibi bi Kraiss manö aij u ninjom, ninjö hagöp a göm, nijn udagla. Anib u, Kraiss manö aij u kalip gi ñaga.

³ Pen hon nibi bi Kraiss manö aij u ninjun, ninjö hagöp a gun nijn udpun gau, “Kale ram minön aij arammim, yad aip midmim ake limim mid aij ginabim,” a ga u, manö ninjö anibu haga rö ginabun. God haga, “Anig gila u, yad kalip ninjö mulu lugö, ‘Ram minön aij aramöm, yad aip midöm, ake löm mid aij göl a ginö u, aragnaböl,’ a ginö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö ginö!” a ga.

God anig haga u pen nipe hadame dagol gau ram minön i gi laga ñin u, nan magöñhalö ginab gau magöñhalö hadö gasi ninjom ginabin a ga. *

⁴ God Manö u adinj ap amgö li nijnmön, ñin mudun u manö rimnap nijnabön. Manö anibu kalip klin riköm hagla, “God ñin unbö kagoñ jijn ram minön nan gau magöñhalö gi li haköm, ñin mudun jijn u ake linam a göm, yiharinj mideia,” a gila. *

⁵ Pen God Manö adinj midö nöp hagajin anibu, God haga, “Ram minön aij aramöm, yad aip midöm, ake löm mid aij göl a ginö u, aragnaböl,” a ga. *

⁶ God gö Kraiss manö aij u Isrel nibi bi kalip hag ñila pen ninjom, ninjö hagöp a göm, nijn udagla. Anib u me, ram minön aij aramöm, God aip midöm ake löm mid aij giblap u, aragla. Pen nibi bi ke nibö rimnap arnaböl.

⁷ Anib u, nibi bi manö nipe ninjom arö gila gau umlö, mi iru nöp inö, bac itan Depid God Manö kalip klin riköm, manö magö uri nöp hagajin u hagöm haga, “Ñin i God manö apdi nijnabin u,

* 3:15: Hib 3:7-8 * 3:16: Nab 14:1-35 * 3:17: 1Ko 10:10 * 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11 * 4:4: Jen 2:2 * 4:5: Sam 95:11

manö nipe u niŋ udmim.

God manö nipe niŋmim

iru göp a gımim ji niŋagmim,” a ga.

Pen God kauyaŋ u, “Ñin i” a ga u me, hon niŋbun, ñin nipe niŋi bi udnab ñin u auagöp; mıdep nöp mıdöp. *

8 Pen kale hagnabim, “God hadame nöp, ‘Ram mınöŋ aij arammim, yad aip mıdmim ake limim mıd aij gınabim,’ a ga u, bi kub Josua apis bac bi kalıp dam ram mınöŋ Kenan arö, mıd aij gıla adö u haga,” a gınabim. Pen ñin anıbu nöp hagaga; kale amöm ram mınöŋ Kenan mıdlö niŋöl gi, manö anıbu kauyaŋ haga. *

9 Anıb u, God nipe ñin mudun u ake löm mıd aij ga rö, niŋi bi nipe u rö nöp ake löm mıd aij gınaböl.

10 God ñin kagoŋ jiŋ wög göm, ñin mudun jiŋ u ake löm yiŋariŋ mıdeia rö, niŋi bi an an God ram mınöŋ aij au arnaböl gau, kale anıb unbö rö nöp wög geila u arö göm, ake löm, yiŋariŋ am nipe aip mıd aij gınaböl. *

11 Anıb u, ram mınöŋ aij anıbu aramun, God aip mıdun ake lun mıd aij gınabun a ga manö u, klö gun, niŋ ud pıdöŋ gun, God Manö hagöp rö nöp göl gi mıdaiun. Anıg unbö rö gınabun u, Isrel niŋi bi nöd God manö haga u niŋ udagöm ram mınöŋ aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon niŋi bi añı ap unbö gagnab.

12 Niŋön gınıg: God Manö u kamıŋ nöp mıdöp. God Manö u, nan niŋön gınıg gınab. Ru mılö kıd gau magöŋhalö kaŋu göp; God Manö u kıd yabiŋ. Anı hanıp yaŋ amöm, gası rımıd mıdmagö ke löm ana ke löm gınab; anı hanıp yaŋ amöm, le goŋ ke löm le cıl ke löm gınab; anı hanıp yaŋ amöm, gası aij niŋbun aka gası naij niŋbun u, ud höŋ lö niŋ aij gınabun. *

13 Niŋön niŋön gınabun gau, God niŋ mıdö niŋöl gi gınabun; agamıj pi göl gun rö lagöp. Pen nipe nöp hanıp manö kub göm, niŋön niŋön gıpun manö u hag niŋö niŋöl gi nıp hag ñınabun.

* 4:7: Sam 95:7-8 * 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4 * 4:12: Ep 6:17; Rep 1:16; 19:13-15 * 4:14: Hib 3:1; 10:23 * 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks 28:1

Jisas God nıp nan sabe gep Bi Kub yabiŋ mıdöp

14 Anıb u, God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiŋ hon u, God Ñi nipe Jisas u, amöm Nap aip mıdöp rö, Kraıs manö aij niŋ udpun u, niŋ ud pıdöŋ göl gi mıdaiun. *

15 God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiŋ hon u apöm mınöŋ iŋ i mıdmıdöp rö, nan si nan naij hanıp fıp gi ud arnım rö löp gau abe, marö hanıp niŋön niŋön göp gau abe, nıp u rö nöp ga u pen nipe gi naij gaga. Anıb u, marö niŋön niŋön hanıp gınab u, God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiŋ hon u niŋ aij göp rö, hanıp mög yabiŋ niŋöm,

16 bi anıbö hon aij yabiŋ u mıdöp. Anıb u, hon gac halö mıdpun u, God anının göp Bi u nıp pıniŋ gun, arö gagun. God hanıp mög niŋöm, Ñi nipe nıp yuö apöm uma rö, God sea Kiŋ asık mıdöp söl au areinabun u, nipe hanıp mög niŋöm ud aij göm abad mıd aij gö agamıj mıd aij gınabun. *

5

1 Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau magöŋhalö, bi yiŋariŋ niŋi bi anı gau niŋbö u pen God kalıp hag lö, bi anı niŋbö mıdöm wög nipe u gıpal. Niŋi bi nan si nan naij gıpal u niŋöm, kaj meme aka kaj sipsip dap bi God nıp nan sabe gep bi kub ñılö, kale pen bıd adö u pak lauöm, God nıp sabe gi ñıbal. Wög kale ap pen, niŋi bi God nıp gası niŋlö aij gö, nan rımnıp dap bi God nıp nan sabe gep bi kub ñılö kale nan anıb gau God nıp sabe gi ñıbal.

2-3 Pen bi God nıp nan sabe gep bi kub anıb gau, bi yabiŋ gau me, kale ke u rö nöp nan si nan naij gıpal. Anıb u, niŋi bi rımnıp gau nan si nan naij kale gıpal u abe, kale ke nan si nan naij gıpal u abe gası niŋöm God nıp nan sabe gi ñıbal. Anıb u, niŋi bi niŋ aij gagpal gau ap lug pakıg rö geınaböl u, God nıp nan sabe gep bi kub u kalıp mög niŋöm, manö hain hagpal. *

4 Kale ke, bi kub mıdno a göm, wög anıbu udagpal; God Eron nıp hag lö wög anıbu gımıdöp rö, kalıp anıg unbö rö nöp hag lö gıpal. *

⁵ Adö anıbu nöp, Kraıs nıpe ke, yad bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı mıdeınam a göm hagaga; God nöp nıp haga,

“Ne Ñı yad;

mıñi yad Nap ne,” a ga.

⁶ Pen God Manö u adıñ ap amgö lı nıñun, God manö ap halö haga u nıñbun. Ñı nıpe nıp haga,

“Melkisedek nıpe yıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u,

ne yıp nan sabe gep bı pör pör nöp mıdeınabön,” a ga. *

⁷ Pen Jısas mınöñ naböñ adö ıt i mıdöm, nıp alnıg geıla, Nap nıp mıtöñ göl gı, meg mıgan dap ranöm sabe göl gı mıdeıa. Nap nıp hag nıñöm haga, “Yıp abad mıdaimön. Pen anıg anıg gımön hagagabın; ne ke nıñban rö yıp gımön,” a ga. Jısas anıg hagö, God manö nıpe nıñöm, hag nıña rö nöp ga. *

⁸ Jısas nıpe God Ñı nıpe yabıtı u pen nıpe mıñör udöm uıtham mıdmıdöp u, yad aıge gö Nap manö hagnab rö gınabın a gı gası nıñöm, anıg unbö rö nöp geıla.

⁹ Pen Nap manö nıñön haga, magöñhalö ga u me, nıpe nıbi bı manö nıpe nıñ udöm hain gıpal gau ud asık yuö, kale ram mınöñ aıj kumi kabö adö lañ au aramöm pör pör nöp kamıñ nöp mıd aıj gınaböl.

¹⁰ Pen adö anıbu nöp, God Jısas nıp haga, “Melkisedek nıpe yıp nan sabe gep bı mıdmıdöp rö u, ne yıp nan sabe gep bı kub yabıtı mıdeınabön,” a ga.

God manö yuö yabıtı u nıñ aıj gımım, nıñ ud pıdöñ gımım

¹¹ Manö kalı kılñ rıkabın anıb i rö iru mıdöp u pen yıñıd nıñagpım u rö, uıtham hagnö nıñnabım.

¹² Kalöp God Manö pör hag nıñbun u nıñ aıj gımım nıbi bı rımnap kalıp hag nıñbep u pen yıñıd nıñagpım rö, manö nöd nıñeb gau kalöp kauyañ hag nıñ rö löp. Mıñi nan klö nıñbep rö u pen ci nıñ nöp mıdpım. *

¹³ Ñı painañ ci nıñ nöp mıdpal gau, nagi adö u aıj, nagi adö u naij a göm nıñagpal.

¹⁴ Pen nıbi bı gası halö gau gı damöm, adö u gep, adö u gagep a göm nıñ aıj gıpal. Kale nan magö yabıtı nıñbal.

6

God manö yuö u nıñ udun

¹ Kraıs manö aıj kalöp pör hag nıñbal gau, kauyañ hagem kauyañ hagem hagagnabın. Ram gınıg, padö bıñıñ göm kauyañ ud juöm, kauyañ u bıñıñ göm, kauyañ u bıñıñ göm gagpal. Anıb u, hon ke nöp kılñ aıj gun me, God nıbi bı nıpe mıdeınabun a gun gası nıñmıdun u böñ nöp arö gun, God Ñı nıpe nıp yuö hanıp a göm uma manö aıj u böñ nöp nıñ udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun.

² Ñıg pakpal manö u; God kalıp ud aıj gınım a göm nımagö nabıc adö lıbal manö u; nıbi bı umöm urakpal manö u; God nıbi bı magöñhalö manö kub hagöm kalıp nıme lö rımnap ilön pör udnaböl manö u; manö anıbu kauyañ hagagnabın. Kraıs manö aıj nöd nıñbe anıb gau, gası nıñ nöp mıdöl gı, Kraıs manö aıj rımnap halö nıñnabım u aıj.

³ Anıb u, God hanıp abad mıdö nıñöl gı, Kraıs manö aıj rımnap halö hag nıno nıñnabım.

⁴ Nıbi bı Kraıs manö aıj nıpe nıñ udöm, hainö arö gınaböl gau, kale kauyañ nan sı nan naij gıpal u mög nıñöm, Kraıs manö aıj nıpe u nıñ udagnaböl. Kale God mailö aıj nıpe u hadö nıñla; God nan aıj kumi kabö adö lañ nıbö nıñb u hadö nıñla; Ana Uı nıpe kalıp añ dañ hadö aua.

⁵ God Manö aıj u dö yabıtı göp u hadö nıñla; God nıpe nıbi bı ram mınöñ ıt i abad mıdnıg gab u, klö nıpe u hadö nıñla.

⁶ Nan anıb gau magöñhalö hadö nıñla u pen Kraıs manö aıj u arö gıla. Anıb u, kale kauyañ nan sı nan naij gıpal u mög nıñöm, Kraıs manö aıj nıpe u nıñ udagnaböl. Nıñön gınıg: God Ñı nıpe u kauyañ mab kros ba lañ al pak lılö nıbi bı gau nıp hag junaböl. *

* **5:6:** Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1 * **5:7:** Mad 26:36-46; Plp 2:6-8 * **5:12:** 1Ko 3:1-3 * **6:6:** Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16

7 Minönj au yij yimlö, mönj paköl gi paköl gi, yij ran aij göm nan magö päl aij gö, nibi bi ñi pai wög anibu ñijnig gaböl gau ñijnöl. Anig gö God minönj anibu ñiñi löm nan aij ñinab.

8 Pen minönj au yij yimlö, mönj paköl gi paköl gi, kipi kal kal halö gau nöp ranö, nan magö pilagnab u, minönj anibu minönj naj yabıl. God minönj anibu manö klö hagö mab ke yan innim rö löp. *

9 Pen bi nıjeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Kraıs manö aij u arö gıpmim a gun hagagabun; nıj aij gımim a gun hagabun. Nıhön gınig: Kraıs nıbi bi nıpe mıdmim, nıbi bi nıpe gau gıpal rö gıpmim u nıjbun.

10 God halöwalö gagnab; hagöp rö nöp gınab. Kale nöd God nıp wög gımim, mıdmagö limim, nıbi bi nıpe kalıp ud aij gımim gi ñıbe u abe, mıñi u rö nöp ud aij gımim gi ñıbim u abe, nıpe hauı gagnab. *

11 Pen hanıp aij gınab u, kale magöñhalö adö anıbu nöp pör nöp göl gi mıd dammim mıd dammim, amun God aip pör nöp mıd aij gun a gımim gası nıjbim rö, gınab.

12 Kalöp iru maru gınım rö löp u, nıj aij gımim. Kraıs manö aij nıpe u nıj ud pidönj göm, marö auö klö göm gası halö mıdpal nıbi bi gau, God nan aij ñınabin a ga u udnaböl. Kale anıb unbö rö nöp göl gi mıdpe, kalöp nan aij anıbu ñınab.

13 God bac ııan Ebrahim nıp manö nıjö u hagnıg, bi kub God rö ap halö mıdageia nıjöm, nıbi bi rımnab hib kale hagaga; hib nıpe ke hagöm haga,

14 “Yad mıdpin rö, nöp manö nıjö yabıl hagabin, nöp abad mıdnö nıjöl gi, nıbi bi ne iru yabıl mıdeınaböl,” a ga. *

15 Ebrahim manö nıpe anıbu nıjöm, agamıj abad mıdö mıdö, God nan aij haga u uda.

16 Hon nıbi bi, manö klö nıjö yabıl hagnıg, bi kub ap hib nıpe hagnıg, nıjö yabıl hagabun a gıpun. Anıg gıno, nıbi bi gau nıjöm, u rö nöp u nıjö yabıl hagaböl a gal.

17 Anıbu rö, God hib nıpe ke hagöm, “Yad mıdpin rö, nöp manö nıjö yabıl hagabin,” a ga u, nıbi bi gau ñi pai yag daunaböl gau, yad gası hain nıjem adö ke gagnabin u, nıj aij göl a göm, manö anıbu rö haga.

18 Anıb u, hon nıbi bi nan si nan naj gun, pıñıg God nıp lau adö aubun gau, nıjö nöp nan aij kalıp ñınabin a ga u udnıg gabun a gun, gası halö mıdaiun. God hib nıpe ke hagöm, yad mıdpin rö, a ga; nöp manö nıjö yabıl hagabin, a ga. Manö mıhöp haga u, God manö pıral hagnım rö lagöp. Ke gagnab. *

19 God Ram Magö Raul Mıgan Uı Ke Yabıl u waıj bad yuö yuö gö, nıp amgö nıjagpun u pen manö nıjö yabıl u hagö, gası añı anıbu nöp nıjnun, gası halö nıp abad mıdpun. Manö nıjö yabıl anıbu, God ram magö raul mıgan nıpe u aröp u me, kabö klö rö mıdöp; anı anı gagnab. *

20 Melkisedek nıpe bi God nıp nan sabe gep bi mıdmıdöp rö u, Jıas nıpe God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabıl hon u löm, God Ram Magö Raul Mıgan Uı Ke Yabıl u nöd amöm, hanıp a göm Nap nıp sabe göl gi mıdöp. Nıpe God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabıl pör pör nöp mıdeınab.

7

Kıj ap bi God nıp nan sabe gep bi mıdmıdöp

1 Melkisedek anıbu nıpe Kıj mıdöm, nıbi bi ram minönj Salem abad mıdöl gi, bi God klö halö yabıl u nıp nan sabe gep bi u u rö nöp mıdmıdöp. Pen Kıj rımnab apöm, bac ııan Ebrahim nıp gi naj geila, kalıp yu gi yuöm, nan aij aij kale gau dap auö nıjöl gi, Melkisedek apöm nıp adan anı au nıjöm, God nıp sabe göm, Ebrahim nıp abad mıdaimön a ga. *

2 Melkisedek anıg ga nıjöm Ebrahim nan pıli gi dua gau, magöñhalö nıme li Melkisedek nıp magö añı ap ñöm, nıpe ke magö unbö ajıp lanı uda. Pen Melkisedek hib nıpe u ıı mıhöp mıdöp. Hib nıpe Melkisedek u ud ado göm, “Kıj Aij Yabıl Nöp Göp” a gıpal. Pen nıpe ram minönj

* 6:8: Jen 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34 * 6:14: Jen 22:16-17 * 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3 * 7:1: Jen 14:17-20

Salem Kiŋ m+dm+döp u, hib an+bu ud ado göm, “Kiŋ Agam+ij M+dep Magö Nñöb” a g+pal.

³ Melkisedek n+pe b+ God n+ip nan sabe gep b+ u pen n+me i+ u an+ig göl m+döp, nap n+hi i+ u an+ig göl m+döp a göm haglö n+ŋagpun. Pen n+ip kal+ kliñ r+ikla ñ+n u, n+me yag daua ñ+n u a göm haglö n+ŋagpun; uma ñ+n u a göm u rö nöp haglö n+ŋagpun. N+pe pör nöp b+ God n+ip nan sabe gep b+ m+döp rö, n+pe God Nñ+ n+pe rö m+döp.

⁴ God bac i+ŋ Ebrahim n+ip n+ŋö a+ij gö, b+ kub m+deinabön a ga u n+ŋbun n+pe b+ kub m+deia. Pen Ebrahim Melkisedek n+ip b+ kub yab+i+ m+deia u n+ŋöm, nan p+i+ g+ daueia gau, n+me l+ n+ip magö añ+ ap ñöm, n+pe ke magö unbö a+ip laŋ uda.

⁵ U nöd yab+i+ an+ig ga. Hainö Mos+is n+ip yag daueila kub göm, God Manö u ad+iŋ ap kal+ kliñ r+iköm haga, “Ebrahim r+ikö r+ik damöm, n+bi b+ Lipai i+ m+dpal gau God n+ip nan sabe gep wög g+ m+dlö n+ŋöl g+, kale Isrel n+bi b+ gau magöŋhalö, mani nan n+hön n+hön udnabim gau, kal+ip n+me l+ magö añ+ añ+ dap ñ+mim, kale ke unbö a+ip laŋ u udmim,” a ga. An+b u, hon Mos+is lo adö u n+ŋun n+ŋbun, kale magöŋhalö Ebrahim i+ n+pe m+dm+dal u, pen namam Lipai i+ m+dm+dal gau kal+ip pör magö añ+ ap n+me l+ ñ+m+dal. *

⁶ Pen God bac Ebrahim n+ip haga, “N+bi b+ ne gau ud a+ij g+nabin,” a ga. God manö haga ñ+n u, Ebrahim n+pe b+ r+imnap kal+ip nan ñagm+döp; pen Melkisedek apöm Ebrahim n+ip n+ŋöm, God n+ip sabe göm, Ebrahim n+ip abad m+daimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö añ+ ap n+me l+ Melkisedek n+ip ña. Pen Melkisedek Lipai i+ b+ ap m+dagm+döp.

⁷ Hon n+ŋbun, b+ ap apöm b+ ap God n+ip sabe göm, b+ an+bi n+ip abad m+daimön a geinab u, b+ God n+ip sabe g+nab u b+ kub, b+ ap b+ pro. An+b u, hon n+ŋbun Melkisedek b+ kub, bac Ebrahim b+ pro.

⁸ B+ Lipai i+ Isrel n+bi b+ magö añ+ n+me l+ ñ+m+dal u udöm, m+d damöm m+lep löm umla. Pen Melkisedek n+pe Ebrahim magö añ+ ap n+me l+ ña uda u, God Manö

u kal+ kliñ r+iköm, Melkisedek umöm wög n+pe arö ga a göm, hagagla.

⁹⁻¹⁰ Ebrahim Melkisedek n+ip nan n+me l+ ña an+bu, ñ+ pai r+ik dauaga ñ+n u ña. Hainö me, Aisak n+ip r+ikö, Aisak pen Jekop n+ip r+ikö, Jekop Lipai n+ip r+ikö, r+ik am+i+ ap+i+ g+lö, Lipai b+ an+b gau God n+ip nan sabe gep b+ wög g+lö n+ŋöl g+, Isrel n+bi b+ gau mani nan kale gau kal+ip n+me l+ ñ+m+dal. Pen Ebrahim Melkisedek n+ip nan n+me l+ ña u, kal+ip r+ik dauagla magö u ña u me, Ebrahim abe, bac n+pe Lipai i+ abe, Melkisedek n+ip n+me l+ ñeb rö nöp m+deila u n+ŋbun.

B+ God n+ip nan sabe gep g+isön n+bö u, b+ nöd n+bö gau ka kal+ip u uda

¹¹ Mos+is God Manö kal+ kliñ r+iköm, an+ig an+ig g+mim a ga n+ŋöm, Juda n+bi b+ kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, Lipai i+ God n+ip nan sabe gep b+ gau kal+ip ñ+lö, kale pak lauöm God n+ip sabe g+ ñ+m+dal. Kale an+ig göl God n+bi b+ n+pe m+daiblap, God B+ hain n+bö Melkisedek rö ke ap yuagbö; Lipai b+ gau, God n+ip nan sabe g+ ñöl g+ nöp m+daiblap. Pen God B+ hain n+bö Melkisedek rö ap yua.

¹² B+ God n+ip nan sabe gep hain n+bö an+bu apöm, b+ God n+ip nan sabe gep nöd n+bö gau ka kal+ip udeinab u, lo hain n+bö u rö nöp apöm, lo nöd n+bö u ka u udn+m.

¹³ Pen God Manö ad+iŋ hagaj+n i, b+ God n+ip nan sabe gep hain n+bö u, B+ Kub hon u nöp. Lipai n+bi b+ i+ u r+ik damöm n+ip r+ik dauagla; B+ Kub hon i+ n+pe u b+ añ+ ap God n+ip nan sabe gep wög u gaga.

¹⁴ Juda n+bi b+ i+ u nöp r+ik damöm B+ Kub hon n+ip r+ik daua. Pen Mos+is b+ Juda i+ r+imnap God n+ip nan sabe gep wög göl a göm manö r+imnap hagaga. *

¹⁵ Pen B+ God n+ip nan sabe gep hain n+bö an+bu, Melkisedek b+ God n+ip nan sabe gep m+dm+döp rö m+döp u me, nan hagabin an+bi waiö yab+i+ m+döp.

¹⁶ B+ Kub hon u, b+ i+ n+hön m+döp lo ap hagö, God n+ip nan sabe gep b+ ap m+dagöp. Pen n+pe b+ k+ö ke halö m+döp, nan ap n+ip al pak l+n+m rö lagöp u me, God n+ip nan sabe gep b+ ap m+döp.

* 7:5: Nab 18:21 * 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5

17 Nihön ginig: God Manö adiḡ ap kali kliñ riköm, God manö rimnap Kraiss nḡp haga u kali kliñ riköm hagla, “Bḡ yḡp sabe gep Melkisedek rö pör nöp mḡdeinabön,” a ga.

18 Lo God Mosḡs nḡp hagö Mosḡs nḡbi bḡ kalḡp hag ña lo anḡbu, nihön ginig geia u ginim rö laga; manö yḡharḡḡ rö la u me, God nḡpe ud ke gau la.

19 Lo God Mosḡs nḡp hagö Mosḡs nḡbi bḡ kalḡp hag ña lo u, nan naij gau ap ud gö aij rö laga. Pen God nḡpe nan aij hanḡp ñöb; nan nöd nḡbö u wasö. Anḡb u, gasḡ halö mḡdpun. Nan aij hain nḡbö u nḡḡ udun, God mḡdöp au söl aunabun. *

20 Bḡ God nḡp nan sabe gep nöd nḡbö gau wög kale nöd udla ñḡn u, God manö klö rimnap hagaga. Pen Bḡ Kub hon God nḡp nan sabe gep bḡ la ñḡn u, God manö klö ke hagöm haga.

21 Bḡ Kub hon God nḡp nan sabe gep bḡ lḡnig, God manö klö ke hagöm haga, “Yad Bḡ Kub, yad manö nḡḡö yabḡḡ hagabin;

hainö manö ap ke hagagnabin.

Ne pör nöp yḡp nan sabe gep bḡ mḡdeinabön,” a ga. *

22 God manö klö hagöm manö nḡḡö yabḡḡ haga u me, hon nḡḡbun Jisas uma u me, God manö hain nḡbö aij yabḡḡ u ud ke gau lagnab. *

23 Bḡ God nḡp nan sabe gep nöd nḡbö gau, iru nöp rö wög anḡbu udla. Ap umö, bḡ God nḡp nan sabe gep hain nḡbö ap haglö, wög anḡbu gḡ mḡdmḡdöp; u umö hain nḡbö u mḡdmḡdöp; u umö hain nḡbö u mḡdmḡdöp. Anḡbu me, ap pör mḡdagmḡdal.

24 Pen Jisas anḡbu rö gagöp; nḡpe pör kamḡḡ mḡdöp u rö, wög anḡbu arö gagöp. God nḡp nan sabe gep bḡ pör nöp mḡdeinab.

25 Jisas pör nöp kamḡḡ mḡdeia, uri kamḡḡ mḡdöp, hainö pör nöp kamḡḡ mḡdeinab u me, nḡbi bḡ God nḡbi bḡ nḡpe mḡdnig, Jisas kalḡp a göm uma manö aij u nḡḡ udeinaböl u, nḡpe pör nöp kalḡp ud asḡk yunḡm rö löp. *

26 Jisas nḡpe bḡ ut yabḡḡ; nḡpe nan si nan naij pro pro rimnap gagöp; nḡpe asiḡ mḡdagöp. Jisas ram mḡnḡḡ il i nḡbi bḡ nan si nan naij gḡpal gau aip mḡdeia u pen God nḡp ud ke dam ram mḡnḡḡ aij kumi kabö adö lagod au la. God Nḡp Nan Sabe Gep Bḡ Kub Yabḡḡ hon me u. Hanḡp gḡ ñḡ aij ginim rö löp.

27 Bḡ God nḡp nan sabe gep bḡ kub yabḡḡ yḡharḡḡ gau, ñḡn añḡ añḡ pör nöp nan si nan naij kale ke gḡpal rö, nan pak God nḡp sabe gḡ ñöm, hainö nḡbi bḡ ke nḡbö gau nan si nan naij gḡpal rö, nan pak sabe gḡ ñḡbal. Pen Jisas hanḡp nḡbi bḡ gau magöḡhalö, nan si nan naij gḡpun u nḡḡöm, mañ añḡ yabḡḡ mab ba laḡ nḡp ke sabe gḡ ña. Me aij! *

28 Lo God Mosḡs nḡp hagö Mosḡs nḡbi bḡ kalḡp hag ña lo u hagöp rö göm, bḡ nan si nan naij gḡpal gau kalḡp hag lḡlö, kale bḡ God nḡp nan sabe gep bḡ kub yabḡḡ mḡdpal. Pen hainö u, God manö ke klö hagöm manö nḡḡö yabḡḡ haga u, God Ñḡ nḡpe ke hag la. God nan nihön nihön Ñḡ nḡpe ginig gab a göm gasḡ nḡḡa u, Ñḡ nḡpe nan magöḡhalö ginim rö löp.

8

Jisas nḡpe God Nḡp Nan Sabe Gep Bḡ Kub Yabḡḡ hon

1 Pen manö hagabun il u anḡ göl mḡdöp: God Nḡp Nan Sabe Gep Bḡ Kub Yabḡḡ hon u amöm God kumi kabö adö laḡ au mailö halö mḡdöp u ñḡmagö yḡjig böḡ lau adö asḡk mḡdöp.

2 God Nḡp Nan Sabe Gep Bḡ Kub Yabḡḡ hon anḡbu, nḡpe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nḡbi bḡ gḡ lagla; God sabe gep ram nḡḡö u, God Bḡ Kub nḡpe ke gḡ la.

3 Bḡ God nḡp nan sabe gep bḡ kub yabḡḡ mḡnḡḡ adö il i gau magöḡhalö, nḡbi bḡ nan si nan naij gḡpal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bḡ kub yabḡḡ ñḡlö, kale pen rimnap pak God nḡp aij a göm sabe gḡ ñḡmḡdal; rimnap pen pak nan si nan naij göm gac halö mḡdpal u God nḡḡmön arö ginim, a göm, bḡd adö u

* 7:19: Hib 9:9 * 7:21: Hib 5:6 * 7:22: Hib 8:6; 12:24 * 7:25: Ro 8:34 * 7:27: Hib 5:3

pak lauöm God nıp sabe gı ñimıdal. Anıb unbö rö nöp, God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıtı hon nan rımnap God nıp ñınıg ga.

⁴ Jisas ram mınöñ kumi kabö adö lañ mıdöp u me, nıpe God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıtı mıdöp. Pen nıpe ram mınöñ ıt i mıdböp, God nıp nan sabe gep bı ap mıdagaıböp. Nıhön gınıg: God haga rö, bı Lipai ıt yag daubal gau nöp, God nıp nan sabe gep wög göl gı, Mosıs lo manö kalı kılın rıka rö nıñöm, nan pak God nıp sabe gı ñıbal.

⁵ Pen mınöñ naböñ adö ıt i God nıp nan sabe gep wög gıpal u, ana ral nıñöm gıpal rö nöp gıpal; nan yabıtı u ram mınöñ kumi kabö adö lañ au mıdöp. Adö anıbu nöp, Mosıs God sabe gep sel ram u gınıg ga u, God nıp haga, “Nö ilö gau mıdmön, yad nöp yamnö nıñna rö nöp magöñhalö anıb unbö rö nöp gımön,” a ga. *

⁶ God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıtı hon Jisas, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı nöd nıbö gau gımıdal rö gagab; nıpe wög kub yabıtı gab. God Nıp Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıtı hon Jisas gö God nıbi bı nıpe udnab manö u, Mosıs kalı kılın rıka manö u rö mıdagöp. God nıbi bı nıpe udnab manö u hagnıg, nıpe manö klö hagöm haga, “Yad kalöp manö nıñö hagabin, nıbi bı yad kalıp nan aij yabıtı ñınabin,” a ga. *

⁷ Pen God manö nöd hag la u aij gaıböp, manö gısön nıbö u dauagböp.

⁸ Nıbi bı gau mıd aij gagla rö, God kalıp hag gınıg, bı manö hagep nıpe ap gası ñö, God Manö kalı kılın rıköm haga, “Yad Bı Kub kalöp hagabin,

hainö yad Isrel nıbi bı gau abe
Juda nıbi bı gau abe

kalıp manö aij gısön nıbö hagnabin. *

⁹ Nıpıs nıhi ıtıñ gau kalıp ñımagö adö lem ud Ijip nıbö daunö u pen manö hag adö añı lem hagnö u nıñageıla u me, yad kalıp arö gınö.

Anıb u, manö anıbu rö,

kalıp kauyañ hagagnabin.

¹⁰ Yad Bı Kub kalöp hagabin, hainö yad Isrel nıbi bı gau kalıp manö hain nıbö hagem manö hag adö añı lem,

lo yad u gası mıdmagö añ kale dañ ıtı ñınö,

nıñ aij göm gası nıñöl gı mıdeinaböl.

Anıb u, yad God kale mıdeinabin;

kale nıbi bı yad mıdeinaböl.

¹¹ Ñın anıbu, nıbi bı yad gau, nımdamam nıbi bı rımnap kalıp, ‘Bı Kub nıpe God u nıñ udmim,’ a göm, hagagnaböl.

Nıhön gınıg: nıbi bı pro abe, nıbi bı kub abe,

kale magöñhalö yıp nıñnaböl.

¹² Nan si nan naj gıpal gau,

kalıp mög nıñem arö gınabin.

Nan si nan naj gıpal gau

gası nıñöl gı mıdem kalıp manö kub hagagnabin,” a ga.

¹³ God nıpe manö aij hain nıbö anıbi hag löm, “manö aij gısön nıbö” haga u me, hon nıñbun manö nöd nıbö u mıñı ram ıtö göp rö wög mıdagöp a ga; nan ıtö göp u söl böñ nöp ur gınıg gab.

9

God nıp nan sabe gep bı nöd nıbö gau, meme sipsip hagape u udöm, God nıp sabe gı ñıla

¹ God manö aij nöd haga adö u hain göm, God nıp sabe gınıg geıla u, yıharıñ sabe göl rö laga; kılın aij göl gı nöp sabe gımıdal. God nıpe hagö, sel ram ap gı löm am nıp sabe gıla. *

² Sel ram anıbu, ram raul mıgan mıhöp geıla. Ram magö raul mıgan ap gı löm, Ram Raul Mıgan Uı u a gıla. Raul mıgan anıbu hapö mıtıñ lauep nan ap löm, abañ bad ap löm, God nıp sabe gı ñeb bred u pör pör dam abañ adö anıbu ımıdal.

³ Pen ram magö raul mıgan ap, waıtıñ kub yabıtı u pıtı gıla. Raul mıgan anıbu, Ram Raul Mıgan Uı Ke Yabıtı u a gıla. *

⁴ Raul mıgan anıbu, mab abañ bad ap gı löm, kabö gol ud pak goı bad löm magöñhalö harı göl, nan haıtıñ aij auöp u

* **8:5:** Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40 * **8:6:** Hib 7:22 * **8:8:** Jer 31:31-34 * **9:1:** Eks 26:1-30; 25:23-40 * **9:3:** Eks 26:31-33

adö anıbu laumıdal. Kes kabö gol udöm gıla kub ap, God Manö Aij Kes Magö a gııııdal u, u rö nöp mıdeia. Kes mıgan anıb yaı, God lo manö kalı kılıñ rıka kabö mıhau u abe, Eron ilöı adıı ud ajep marep ga u abe, nan mana rin kabö gol udöm gıla mıgan u rım leila mıdeia u abe lılo mıdmıdöp. *

⁵ God mıdöp i a göm, Kes Magö mıdeia adö adö au gılan, ejol rö mıhau auan bad halö böı böı geila. Nan si nan naij gıpun gac u, God nıııöm arö gaı a göm, hagape pro pro dap sabe gı ñııııdal aı anıbu. Nan anıb gau manö u, mıñı hag mılobö lem kalı kılıñ rıknam rö lagöp. *

⁶ Pen nan anıb gau magöıhalö gılo mıdö nıııöl gı, bı God nııı nan sabe gep gau pör pör, sel ram raul mıgan höı adö u amöm, God nııı wög u gııııdal. *

⁷ Pen bı God nııı nan sabe gep yıharıı anıb gau, ram raul magö aı yaı aröl rö laga. Mı aıı aıı, God nııı nan sabe gep bı kub yabıı u nöp, sipsip hagape dam nöp, raul mıgan anıbu armıdöp. Nan si nan naij nııı ke ga gau gac u abe, nııı bı nııı aıı gagöm nan si nan naij gıla gau gac u abe God nıııöm arö gıııı a göm, hagape u dam raul mıgan anıbu amöm, God nııı sabe gı ñııııdöp. *

⁸ Ga anıbu, Ana Uı u hanıı yamö nııııun, sel ram anıbu ram raul mıgan mıhöp halö mıdmıdöp rö, Ram Raul Mıgan Kamıı Aıı Uı Ke Yabıı anıbu aröl rö laga.

⁹ Pen gııııdal anıbu, God hanıı nııı bı mıñı mıdpun ñııı i gası nıııun a göm haga. Pen nan ñııııdal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God nııı sabe gııııdal u abe, nan si nan naij gılo gac mıdmagö aı kale daı mıdeia u lık gı yuö, God nııı bı asıı mıdagöp nııı mıdaiöl rö laga. *

¹⁰ Anıg gııııdal u, kale yıharıı nan ñııııeb, ñııg ñııııeb, ñııg pakep, nan adö adö gau nöp nııııöm gııııdal. Lo manö nöd nıııö anıb gau nııııöm nan kılıñ aıı gııııdal anıbu, yıharıı God manö aıı gıııön nıııö

hagııg ga manö anıbu abad mıdöl gı, ana rö nııııöm gııııal rö u gııııdal.

God nııı nan sabe gep bı hain nıııö u, hagape nııııe u ke dam God nııııe gı ñııı

¹¹ Pen Kraıs geia nan aıı hadö aua gau, nııııe ke nan aıı gau God Nııı Nan Sabe Gep Bı Kub Yabıı mıdöp. Pen ram nııııe au bı aıı nıııö hon mıdöm hanıı gı ñııııab ram anıbu, nııııı bı gı lılo sel ram nöd nıııö mıdmıdöp rö mıdagöp; God mııınöı naböı i gı löm, Kraıs wög gab ram u gı laga. Kraıs wög gab ram u ram aıı unbö ke.

¹² Kraıs kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God nııııe gııııdal rö gaga; hagape nııııe u ke yua u nöp God nııııe gı ñıııı. Pen bı God nııııe nan sabe gep nöd nıııö gau pör pör nöp hagape hon göm sabe gı ñııııdal rö gaga; hanııı ud God aıı jııı ñıııııg, hagape nııııe ke maı aııı yabııı dam Ram Raul Mıgan Uı Ke Yabıı laı ara u me, hon pör pör nöp kamııı mıdaiun rö löp.

¹³ Nııııı bı lo nöd nıııö nııııöm nan kılıñ aıı gıııııap rö gagöm asıı mıdmıdal nııııı bı gau aulö, bı God nııııe nan sabe gep gau, ñııııı rıııııap kaj meme ap pak hagape u udöm, nııııı bı anıb gau yuö pııııas gı paköm kamııı lııııdöp; ñııııı rıııııap kaj kau nııııııap ap pak hagape u udöm, anııg gııııdal; ñııııı rıııııap kaj kau neb pi ap mab laulö böı nöp in bııı rıka bad rıııııap udöm, ñııııı halö uı maııı göm udöm u rö nöp nııııı bı kalııı gau yuö pııııas gı paköm kamııı lııııdöp. *

¹⁴ Hagape yıharıı pııııas gı yuö kamııı lııııdöp anıbu nııııun nıııııun, Ana pör pör nöp mıdöp u Kraıs Bı Uı Ke Yabıı u aıı mıdöm, hanııı a göm umö, hagape yua u hanııı gö, nan si nan naij gııııun gac u mıdmagö aıı hon daı mıdöp u lık gı yuö, nagıı ubııı ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamııı mıdöp u nıııı nöp wög gı ñıııı. *

Kraıs hagape nıııııe yua rö, hanııı God aııı ud jıııı ñöl la

¹⁵ Kraıs God manö aıı gıııön nıııö dapöm bı aıı nıııö mıdöp u, God nııııı bı yad udnam a göm hag la gau, kalııı nan aııı

* 9:4: Eks 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5 * 9:5: Eks 25:18-22 * 9:6: Nab 18:2-6 * 9:7: Lep 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2 * 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab 19:9,17-19 * 9:14: 1Pi 1:18-19

ñinabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Krajs uma u me, nibi bi Mosıs lo manö ña u rib juöm, nan si nan naij gıpal gau gac anıbu ĩk gı yunım rö löp.

16-17 Nibi bi rımnap manö klö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö nıme limim,” a gılö, manö anıbu nıñöm, yıharıñ nöp mıdlö mıdlö, böñ nöp umlö nöp, hagpal rö nıme libal. Kale kamıñ mıdlö nıñöl gı, nan kale nıme lagpal.

18 Anıbu u rö, God manö aij nöd nıbö Isrel nıbi bi kalıp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anıbu pıdön ga.

19 God Mosıs nıp hagö Mosıs lo manö köp kalı kılın rıka. God manö anıbu hagö, Mosıs nıñöm manö anıbu magöñhalö nıbi bi gau magöñhalö kalıp hag ñı nabön juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñıg rımnap halö hoñ göm, nan hisop a gal lö kıd u udöm, sipsip uñ u ud adıñ lañ adıköm, ñıg hagape anıbu rauöm, lo manö köp anıbu abe, nıbi bi apöm mıdeila gau magöñhalö abe yuö pısmas gı pakö haga, *

20 “Hagape yunö köp abe kalöp abe pısmas gı pakab anıbu i, God manö aij u klö hagöm hagöp u, kale anıbu unbö rö nöp gımim a ga u, hadö nıñbun a gem yuabin,” a ga.

21 Pen hagape rımnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pısmas gı paköm, nan nıñön God nıp nan sabe gınıg lıla ram anıbu mıdeia gau magöñhalö yuö pısmas gı paköm ga. *

22 Lo manö Mosıs kalı kılın rıka anıbu amgö lı nıñun nıñbun, nan nıñön God nıp nan sabe gınıg lıla ram anıbu mıdeia gau magöñhalö rö, ke uł aij mıdageia; hagape ud yulö pısmas gı pakö nöp, uł aij mıdmıdöp. Lo manö Mosıs kalı kılın rıka anıbu amgö lı nıñun nıñbun, nıbi bi nan si nan naij gılö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anıbu ĩk gı yumıdöp. *

Krais hanıp a göm umöm, gac hanıp ĩk gı yuöp

23 Nan anıbu gau, nan ram mıñön kumi kabö adö lañ au mıdöp gau ana rö nıñöm

gıpal rö nöp mıdmıdöp. Pen nan ana rö mıdmıdöp gau, sipsip ap hagape lugö me, gac anıbu ĩk gı yua u me, nan yabıł u ram mıñön kumi kabö adö lañ au mıdöp u, nan yıharıñ anıbu rö wasö, nan aij ke yabıł sabe gı ñeb. *

24 Sel ram nöd nıbö Isrel nıbi bi gı löm God nıp sabe gı ñımıdal u, nan ram mıñön kumi kabö adö lañ au mıdöp gau ana rö nıñöm gıpal rö nöp mıdeia. Pen Krajs ram mıgan raul anıbu rö araga. Nıpe ram mıñön kumi kabö adö lañ au aramöm, uri hanıp bi anıbu rö mıdöm God mıdöp aip mıdöp.

25 Isrel God nıp nan sabe gep bi kub yabıł gau, mı añı añı, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God nıp sabe gı ñınıg, Ram Raul Mıgan Uł Ke Yabıł raul mıgan u armıdal. Pen Krajs adö anıbu rö, ñın iru nöp nıp ke sabe gı ñınıg ram mıñön kumi kabö adö lañ au araga.

26 Kale gımıdal rö, Krajs abe unbö rö gıböp u, God hadame dagol gau mıñön nabön i gı la ñın u rıköm, mıd damöm mıdpun ñın i, Krajs pör pör mı añı añı hanıp a göm, ilön kub udöm umböp. Pen uri ñın hain nıbö mıdpun i, nan si nan naij gac u, nıbi bi nöd mıdmıdal gau gıla, nıbi bi uri mıdpun gau gıpun, nıbi bi hainö mıdeinaböl gau gınaböl, nan si nan naij gac u magöñhalö, mañ añı yabıł nıbi bi magöñhalö a göm ram mıñön il i apöm uma. *

27 Nıbi bi gau magöñhalö mañ añı yabıł umöm, hainö manö kub u nıñnaböl rö,

28 Krajs nıpe mañ añı nöp nıbi bi nan si nan naij gac kale magöñhalö ĩk gı yunıg uma. Nıpe bi añı nöp; kale nıbi bi iru yabıł. Krajs kauyan aunab. Pen kauyan ado gı aunab ñın u, nıbi bi nan si nan naij gıpal gau kalıp kauyan nan sabe gı ñınam a göm auagnab; nıpe anıg hadö böñ nöp ga. Pen nıbi bi nıp aij gö nıñöl gı abad mıdpal gau kalıp böñ nöp udöm nan aij ñınabin a ga u ñınıg aunab.

10

Sabe gep nöd n+bö u, nan si nan najj gac u +k g+ yuagnab

¹ Mosıs lo manö kalı k+ıñ r+ka rö n+ñöm, sipsip nan gau pak sabe g+pal u, y+har+ıñ hainö gau g+nıg gab u ana ral n+ñöm g+pal rö g+pal. G+pal an+bu, m+ añ+ añ+ pör g+pal. An+ıb u, n+ıbi b+ God n+ıp aunıg gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God n+ıbi b+ as+ıñ m+ıdagöp n+ıpe m+ıdöl rö lagöp.

² Sipsip nan gau pak God n+ıp sabe g+ ñ+lö, God nan si nan najj gac kale u böñ nöp +k g+ yuböp u, gası iru n+ñöm, kauyañ gun kauyañ gun a göm gagblap; mañ añ+ ap nöp göm arö g+ıblap.

³⁻⁴ Kaj kau n+ıbar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan najj g+pal gac u +k g+ yun+m rö lagöp u me, m+ añ+ añ+ pör nöp nan gau pak God n+ıp sabe g+pal u, kale n+ıbi b+ nan si nan najj gac halö m+ıdpal u hau+ göl rö lagöp. *

⁵ An+ıb u, Krais m+nönñ nabön adö if i aunıg göm, n+ıpe God n+ıp haga,

“N+ıbi b+ kale sipsip nan gau pak nöp sabe g+pal u nöp aij gagöp.

N+ıbi b+ nan nöp ñeb ap dam nöp ñ+ıbal u nöp aij gagöp.

Pen ne y+ıp b+ hañ romanı ap g+ l+ıban.

*

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan an+ıb gau halö laulö

bön nöp in b+ıc r+ıköp u abe,

n+ıbi b+ nan si nan najj g+pal gac u gası n+ñöm

sipsip nan gau pak sabe g+pal u abe, u rö nöp ne n+ñö aij gagöp.

⁷ Pen manö r+mnap halö hagem hagnö, ‘God, yad m+ıdpin.

Hadame nöp köp u kalı k+ıñ r+ıköm hagla rö u,

yad aubin u, gası ne nöp n+ıñmön hagnabön rö g+nabin,’ ” a ga.

⁸ Krais manö an+ıb m+ıhau haga. Manö ap u God n+ıp hagöm haga, “N+ıbi b+ kale sipsip nan gau pak nöp sabe g+pal u ne n+ñö aij gagöp; n+ıbi b+ nan ñeb ap dam nöp ñ+ıbal u abe ne n+ñö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan an+ıb gau halö laulö böñ nöp in hab+ık lugöp u abe ne n+ñö aij gagöp; n+ıbi b+ nan

si nan najj g+pal gac u gası n+ıñöm sipsip nan gau pak sabe g+pal u, u rö nöp ne n+ñö aij gagöp,” a ga. Mosıs lo manö kalı k+ıñ r+ıkö m+ıdöp rö nöp sabe g+ ñ+m+ıdal u pen Krais n+ñöm, “God n+ıp aij gagöp,” a ga.

⁹ Pen Krais manö ap God n+ıp hagöm haga, “God, yad m+ıdpin. Yad aubin u, gası ne nöp n+ıñmön hagnabön rö g+nabin,” a ga. An+ıb u, n+ıbi b+ nan pak God n+ıp sabe g+ ñ+ m+ıdeila manö nöd n+bö u, God n+ıpe wasö göm, manö aij hain n+bö u gö p+ıdön gö ara.

¹⁰ An+ıb u, Jisas Krais Nap manö u n+ñöm, nan si nan najj g+ıpun gac u +k g+ yun+ıg, mañ añ+ yab+ı hañ romanı n+ıpe ke böñ nöp sabe g+ ña u me, hon n+ıbi b+ magönhalö nan si nan najj gac u +k g+ ke gau yuö n+ıbi b+ u+ n+ıpe m+ıdpun. *

¹¹ B+ God n+ıp nan sabe gep gau ñ+n añ+ añ+ wög kale g+pal. Ñ+n añ+ añ+ kale pör pör nan gau pak God n+ıp sabe g+pal. Pen anıg g+ılö, n+ıbi b+ nan si nan najj g+pal gac u +k g+ yun+m rö lagöp. *

¹² Pen Krais n+ıbi b+ nan si nan najj gac u +k g+ yunam a göm n+ıp ke mañ añ+ ap nöp sabe g+ ñöm, wög an+ıbu g+ uıpin a göm, am God ñ+mago y+jıg adö böñ lau as+ıka.

¹³ Krais God ñ+mago y+jıg adö böñ lau as+ık m+ıdö n+ıñöl g+ı, God n+ıpe Krais n+ıp kaua+ maua+ m+ıdpal gau ma ara n+ıpe mo gau l+ı nab. *

¹⁴ Krais n+ıpe mañ añ+ nöp uma u, n+ıbi b+ nan si nan najj gac kale +k g+ yuöp gau, kale n+ıbi b+ u+ n+ıpe hadö m+ıdpal. Pen kale n+ıbi b+ u+ n+ıpe pör nöp m+ıdeınaböl.

¹⁵ Ana U+ u rö nöp han+ıp manö an+ıbu rö hag ñöb. N+ıpe manö hagep b+ n+ıpe ap n+ıp gası ñö, God Manö u ad+ıñ ap kalı k+ıñ r+ıköm haga,

¹⁶ “Yad B+ Kub hagabin,

hainö yad manö hain n+ıbö kalıp hagem manö hag adö añ+ lem,

lo yad u gası m+ıdmago anı kale danı l+ı ñ+nö, n+ıñ aij göm gası n+ıñöl g+ı m+ıdeınaböl,” a ga. *

¹⁷ Pen manö ap haga,

“Nan si nan najj g+pal u n+ıñem arö gem,

* **10:3-4:** Hib 9:13 * **10:5:** Sam 40:6-8 * **10:10:** Hib 9:12 * **10:11:** Eks 29:38 * **10:13:** Sam 110:1 * **10:16:** Jer 31:33; Hib 8:10 * **10:17:** Jer 31:34

hainö gasi nıñöl gi mıdageinabin,” a ga. *

18 Anıbu u hon nıñbun, God nıpe nıbi bi magörhalö nan si nan naj gıpal gac u hadö nıñöm arö göp rö, God nıp nan sabe gep bi gau wög ap mıdagöp yabiı.

God mıdöp söl auun

19-20 Añ mam bi. Jisas hañ romanı nıpe ke hagape nıpe ke nöp sabe gi ñöm ilön udöm uma u me, waıj kub Ram Raul Mıgan Uı Ke Yabiı piı gıla u pak gi dö gö, adan gıson nıbö adan kamıñ arep ap hon böñ nöp hiıka. *

21 Krais nıpe hon God ıı nıpe mıdpun gau, bi ram nap nıbö rö mıdöm, God Nıp Nan Sabe Gep Bi Kub Yabiı hon u mıdöp.

22 Anıbu u me, Krais nan si nan naj gıpun gac u hadö ık gi yuö, gasi magö hon mıd aij göp nıñöm hon ñıg pak aij gıpun rö uı nöp mıdun, God manö aij u nıñ ud piđöñ gun, gasi añi nöp nıñun, God mıdöp au söl arun. *

23 God pör nöp hagöp rö nöp gıgab u me, God hanıp dam ram mıñöñ kumi kabö adö lañ au ud arnab a göp manö nıñö anıbu nıñ ud piđöñ gun gasi halö abad mıdaiun. God hainö anıg gıgab manö u nıbi bi gau hag ñıbun rö, hon ke gasi añi anıbu nöp nıñ ud piđöñ göl gi mıdaiun.

24 Pen añ mam bi rımnap kalıp mıdmagö lun gi aij gıno, kale pen nıbi bi rımnap kalıp mıdmagö löm gi aij gılö, añ mam gau pen pen ud aij gun, gi ñun, pen pen mıdmagö lun, gi aij gun. Gasi u nöp nıñöl gi mıdaiun.

25 Nıbi bi rımnap God Manö nıñun a göm apöm magum gımıdal u pen hainö arö gıpal rö, gagun. Bi Kub ado gi apöm manö kub hagnab ñın u söl mıdöp a gun, ap magum gun, manö aij nıñbun u, pen pen hag ñöl gun, jım ñöl mıdaiun. *

Krais nıp arö gıgabun u, böñ nöp ap lug pakun rö löp

26 Krais manö aij manö yuö u haglö nıñ aij gun, pen ado gi nan si nan naj adö u kauyañ göl gi mıdnabun u, nan ap God

nıp sabe gi ñıno gac hon u ık gi yunım rö lagöp. *

27 Adö anıbu, adan hon ap mıdageinab. God nıp piñıñ gun, manö kub u abe, mab mııtañ kub God koımaı nıpe gau kalıp in hij gi lugnıg gab u abe abad mıdeinabun. *

28 Mosıs lo manö kalı kılın rıka u, nıbi bi nıñlö, nan yıharıñ rö lö, rıb rıkeila u, nıbi bi mıhau aka mıhau nıganı amgö nıñlö, manö kub gımıdal ñın u, kalıp mög nıñnım rö lagö, bi manö ud asıkep gau manö anıbu nıñ aij göm haglö böñ nöp al pak limıdal. *

29 Anıbu u, nıbi bi God Ñı nıpe u nöp aıeb aıeb ñınaböl u, God nıbi bi manö kub hagnab ñın u kalıp manö kub hagöm, kalıp pen ilön naj ñınıg gab. God Ñı nıpe nıp aıeb aıeb ñınaböl anıbu, Krais hagape nıpe ke hanıp God aip ud jım ñöl lınam a göm yua u, kalıp nan yıharıñ rö lö, anıg gıgaböl. Pen God Ana kalıp mög nıñöb u, nıp u rö nöp aıeb aıeb ñınaböl. *

30 Hon nıñbun God Bi Kub nıpe haga, “Nıbi bi nan si nan naj gıpal gau, yad añi kalıp pen gi naj gıgabun,” a ga. Pen manö ap haga, “Bi Kub nıpe ke nıbi bi nıpe gau kalıp manö kub hagnab,” a ga. *

31 Pen God Bi Kub pör pör mıdöp u, nıbi bi gau kalıp manö kub hagnab u nıñlö anının gö piñıñ gıgaböl.

God Manö hagöp rö nöp gıno arnım

32 Pen nöd gımıdim u hauı gagmim. Krais mailö aij kalöp pak ñö manö aij nıpe u nıñ udpe, nıbi bi rımnap kalöp marö kub ñıla u pen nıp arö gagpe.

33 Ñın rımnap kalöp manö naj hagöm, gi naj gımıdal u pen gasi anıbu nıñagmim, Krais nıbi bi mıgan rımnap kalıp gi naj geila anıbu gau adö armıdim.

34 Nıbi bi Krais manö aij u nıñ udlö, nagı lıla gau, mög nıñmıdim. Bi kub ram mıñöñ kale abadpal gau apöm nan kale magörhalö ud gau nıbö gau nıbö piı gi ud arlö, gasi iru nıñagmim, aij gö nıñöl gi, kale nan piı gi ud aragep, nan aij yabiı

* 10:19-20: Mad 27:51; Hib 4:16 * 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8

* 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29: Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20;

pör pör nöp mīdnab u gasi nījöl gi nöp mīdmīdim. *

³⁵ Anīb u, hain hain gagmim; klō gimim gasi halō mīdeinabim u, God kalöp pen nan aij yabiñ ñīnab.

³⁶ Krai manö aij nīj udpim u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöp gipe arö me, God Manö hagöp rö nöp kalöp nan aij anību ñīnab.

³⁷ God Manö u nījun nījbun, manö ap kalī klīñ rīkōm hagla,

“Magö ulep nöp ap mīdöp

Bi aunig gab u aunab. *

³⁸ Pen nībi bi kamīj aij yad gau,

yip nīj udöm kamīj mīdeinaböl.

Pen nībi bi rīmnap yip arö gīnaböl u,

yip aij gagnab,” a gīla.

³⁹ Pen hon nībi bi God nīp arö göm ap lug paknaböl rīmnap mīdagpun; nībi bi nīp nīj udöm, pör pör nöp kamīj mīdeinaböl gau mīdpun.

11

Nīj udep magö u

¹ Nībi bi God Manö hagöp u manö nījög hagöp a göm, God nīp nīj udpal gau, God Manö hainö kalöp gi aij gīnabin a göp u, kale gasi mīhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nīj ud pīdōj gīpal. Nībi bi God Manö hagöp u manö nījög hagöp a göm, God nīp nīj udpal gau, God Manö nan anīb gau anīg göl anīg göl mīdöp a göp u, kale nan anīb gau amgö nījagpal u pen kale gasi mīhöp wasö, God Manö hagöp rö nöp nīj ud pīdōj gīpal. *

² Nībi bi rīmnap hadame nöp gau, mīñi nöp kalī klīñ rīkajīn rö gīla rö, God nīp aij ga.

³ God nīp nīj udun, God Manö hagöp u manö nījög hagöp a gīpun u me, nan kumi kabö adö laj abe, nan mīnōj nabōj īl i abe, God nan ap udöm gi laga, God manö u nöp hagö la u, nījbun. *

Ebol, Inok, Noa God nīp nīj udla

⁴ Hadame nöp bi ne Ebol God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījög hagöp a ga u me, nan dapöm God nīp pak

sabe gi ñö, God nījög aij ga. Pen nīmam Ken nan dapöm sabe gi ña u, God nījög aij gaga.

Ebol nīpe God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījög hagöp a ga u me, God nīp pen bi kamīj aij yad a göm, nan sabe gi ña u nījög, yip aij göp a ga. Ebol umöm arö, mīñi aip mīdagpun u pen, nīpe God nīp nīj uda aiud anību, hanīp nībi bi rīmnap gasi ñöl gi nöp mīdöp. *

⁵ Pen Inok nīpe u rö nöp God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījög hagöp a göm, God nīp nīj ud mīd damöm umaga. God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījög hagöp a ga u me, God nīp pen bi kamīj aij yad a göm, kamīj nöp ud ara. Nībi bi nīp ulhai ulhai nīj wasö gīla; God nīpe ke nīp dam ram mīnōj kumi kabö adö laj au ud ara. *

⁶ Nībi bi God nīp nīj udöm, God Manö hagöp u manö nījög hagöp a gīnaböl gau nöp, God nījög aij gīnab. Nīhōn gīnīg: nīpe kamīj mīdöp rö, nīp sabe gīno, hanīp manö hagöp rö gīnab a gīpal nībi bi gau nöp ud aij gīnab.

⁷ Pen Noa nīpe u rö nöp God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījög hagöp a göm, God hagöp rö nöp gīnab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nīp möj kub paknab a gö, Noa amgö nījaga u pen God nīp nīj uda rö, manö nījög hagöp a göm, ñīg magīb kub u gi la. Ñīg magīb kub anību gi lōm, nībi nīpe ñī pai nīpe gau magōjhalö raul mīgan anību arlö, möj kub yabiñ u ala pen kamīj mīdeila. Pen God möj kub paknab a gö, amgö nījaga ñīn u, God manö hagöp u manö nījög hagöp a göm gö arö ñīg magīb gi la u me, God nīp bi kamīj aij yad a ga. Nīpe kamīj arö nījöl gi, nībi bi manö nīpe rīb jula gau nībi bi nan si nan naij nöp göl gi mīdeila u waiö mīdöp. *

⁸ Bac īlaj Ebrahim u rö nöp God nīp nīj udöm, God manö hagöp u manö nījög hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram mīnōj u mīdö nījöl gi God haga, “Ñī pai ne yag daunabōn yag daulö arnab gau, kalöp ram mīnōj kub ap bōj

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 * 11:4: Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:21-24

* 11:7: Jen 6:13-22; 7:1

nöp hagnabin u me, ammön anib gau m+daimön,” a ga. God anig hagö, Ebrahim ram minöñ anibu midöp gau a göm niñaga; God yip abad mideinab a göm, halöwalö ara. *

⁹ Pen God ram minöñ nip hag la am mideia ram minöñ anibu ram minöñ nipe wasö, nibi bi rimnap ram minöñ kale. Nipe bi milö gau nibö rö mideia. Nipe anig göl midöm, sel ram nöp göm han ajöm, ñi nipe Aisak nip yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak ñi nipe Jekop nip yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram minöñ nip hag löm Ebrahim nip haga u, ñi nipe Aisak Jekop kalip u rö nöp hag la. *

¹⁰ Pen Ebrahim God ram minöñ klö aij pör mideinab a göm gi la u, am mideinabin a gi gasi niñöl gi mideia.

¹¹ Ebrahim bi mitep löm, nibin Sara nibi wasöke mitep yabit löm, midailö. Pen Ebrahim God nip niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp halip ginab a göm, ñi Aisak nip yag daulö. *

¹² Ebrahim bi hadö umöb rö mideia u pen ñi nipe anibu rikö, rik dam dapil gilö, hon nibi bi iru nibanö yabit, gapit kumi kabö lan au iru nibanö yabit midöp rö, kabö kutup airan ñig gof au iru nibanö yabit midöp rö, wö ral niñagpal rö u, midpun. *

¹³ Bi hadame nöp hagabin anib gau, God nip niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanip ginab a göm, umla. God kalip niñön niñön hagö, hagöp rö nöp hanip ginab a göm, nip niñ ud mideila u pen God haga anibu gö niñöm umagla. God kalip niñön niñön haga u, amgö niñagöm, milö gau nibö rö gasi kale nöp niñöm, hainö God nan aij hanip ñinab a ga u hanip ñinab, a göm, aij gö niñöl gi midöm umla. Minöñ naböñ adö il i midöm hagdald, “Hon nibi bi ke gau nibö yiharini apun minöñ naböñ adö il i midpun,” a gimidal. *

¹⁴ Nibi bi manö anibu rö hagpal gau, ram minöñ hon yijig göl ap midöp u a gi gasi u niñöm, anig hagpal.

¹⁵ Ram minöñ kale arö göm aula u gasi arö, ado gi arblap pen ado gi aragla.

¹⁶ Pen gasi kub kale ara God ram minöñ aij kumi kabö adö lan au. God nipe pen kalip ram minöñ ap gi li aij ga u me, kale God nip God hon a gipal u, nipe niñö nable gagöp.

¹⁷⁻¹⁹ Pen God, Ebrahim hagnabin rö ginab aka göm, nip haga, “Ñi ne Aisak, ‘Rikö riklö rik dam dapil gilö iru mideinaböl,’ a ginö ñi u nöp, nip dam al pak limön, yip sabe gi ñimön,” a ga. Hagö, Ebrahim God nip niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, yip hagöp rö nöp ginab a göm haga, “Ñi yad anibu rikö riklö rik dam dapil gilö iru mideinaböl a ga manö u arö gagnab; ñi yad añi yabit u al pak linö, nipe gö kauyan uraknab,” a göm, ñi nipe Aisak nip dam bid adö u nagi adik löm, ru udöm big linig gö, God haga, anig gagmön a ga. Anib u, ñi nipe Aisak nip hadö böñ nöp uma rö la u pen nip kamini udöm dam ado gi ara. *

²⁰ Aisak pen kub göm ñi mihau yag daua. Ñi ap hib nipe u Jekop; ñi ap hib nipe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nip niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, bi mitep yabit löm, God hagöp rö nöp ginab a göm, ñi nipe mihau kalip nan aij hainö ginab manö u rimnap nöd hag ña. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

²¹ Pen ñi nipe Jekop u rö nöp God nip niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm, bi mitep yabit löm sol umnig ga ñin u, ilön adini ud ajep nipe u udöm, God hib nipe hagö adö arö niñöl gi, ñi nipe Josep ñi rika mihau u kalip hagöm, God kalip mihau ud aij göm abad mid aij ginim, a ga. *

²² Pen ñi nipe Josep u rö nöp God nip niñ udöm, God manö hagöp u manö niñö hagöp a göm, hagöp rö nöp ginab a göm,

* **11:8:** Jen 12:1-5 * **11:9:** Jen 35:12 * **11:11:** Jen 18:11-14; 21:2; Ro 4:19 * **11:12:** Jen 15:5; 22:17 * **11:13:**

Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * **11:17-19:** Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * **11:20:** Jen 27:27-29,39-40

* **11:21:** Jen 47:31-48:20

bɪ mɪlep yabɪl lɔm sɔl umnɪg ga ñɪn u, Isrel nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Hainö ram mɪnönj Ijip i arö gɪmim, ado gɪ ram mɪnönj Kenan arnabim. Ñɪn anɪbu, le yad gau halö dammim anɪg anɪg gɪmim,” a ga. Hagöm umö, hainö kalɪp haga rö nöp gɪla.
*

Mosis nɪp yag dapil pi gɪlö

²³ Mosis nɪme nap ber u rö nöp God nɪp nɪnj udmil, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a gɪmil, hagöp rö nöp gɪnab a gɪmil, ñɪ Mosis nɪp yag daumil, kɪñ aij mɪdeia u nɪnjmil, rakɪn mɪhau nɪgan pi gɪlö mɪdeia. Ijip Kɪn Pero nɪp pɪñɪnj gɪlö. *

²⁴ Mosis kub göm, nɪpe u rö nöp God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp gɪnab a göm haga, “Yɪp Pero pai nɪpe ñɪ nɪpe hagagöl.

²⁵⁻²⁶ Mɪnönj nabönj adö ɪl i nan si nan najj göl gɪ mɪdnö, yɪp aij gɪnab; pör pör mɪdeinam a gem, Mesaia nɪp nɪnj udnö, yɪp hag junaböl u aij; pen Ijip nɪbi bɪ arep auep nan aij aij kale gau yɪp aij gagöp a ga. Yad nɪbi bɪ God lau adö mɪdlö, kalɪp gɪ najj gɪpal gau aip magum gem mɪdeinam,” a ga.

²⁷ Pen Mosis nɪpe God amgö nɪnjagep u nɪp nɪnj udöm, waiö nɪnjnɪm rö lö, Kɪn Pero nɪp mulu kal nɪja u pɪñɪnj gaga. God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp yɪp abad mɪdeinab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel nɪbi bɪ kalɪp uɔ gɪ Ijip arö göm aua.

²⁸ Pen Mosis nɪpe God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanɪp gɪnab a göm, hagö, Isrel nɪbi bɪ Pasopa sipsip pi gau paköm, hagape udöm ajönj ɪl bönj bönj yulö pɪsmas gɪ pakö, nabönj adö lanj abe yulö pɪsmas gɪ pakö, ejol apöm Ijip nɪbi bɪ ñɪ nöd yag daula gau magönjhalö al pak löl gɪ, Isrel nɪbi bɪ ram kale u amöm ñɪ nöd kale gau al pak laga. *

²⁹ Isrel nɪbi bɪ God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanɪp gɪnab a gɪlö, Ijip

kai kalɪp rɪdik gɪlö, amöm ñɪg solwara Hagape u rɪknɪg gɪlö nɪnjöl gɪ, God gö ñɪg anɪbu ɪñɪ gɪ bönj bönj arö, mɪnönj mɪlep adö u rö amöm, bönj lödanj arla. Pen Ijip kai kalɪp yu gɪ dam anj anɪbu aueila, ñɪg apöm kalɪp paɔu gö magönjhalö ñɪg ñɪnjöm um hakla me. *

³⁰ Pen hainö Isrel nɪbi bɪ God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, hagöp rö nöp gɪnab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö waryö kɔu u ñɪn unbö mudun u gɪgabö gɪlö gɪlö, kabö waryö u bönj nöp lug paka. *

³¹ Bɪ si udep nɪbi Rehap u, God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, nɪbi bɪ nɪpe God manö nɪpe arö gɪla gau aip umaga. Nɪhön gɪnɪg: bɪ Isrel mɪhau daun kub Jeriko arlö, kalɪp mɪhönj al pak ɪnɪg gɪlö, God Rehap hagö, ram mɪnönj hon nɪnj ɪnɪg aubil a göm, ud amdam gö, kamɪnj mɪdmil ado gɪ arlö. *

³² Pen nɪbi bɪ God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a gɪlö, kalɪp ke yabɪl ga aiud gau aige göl gem mɪlöpö hagnam. Bɪ ne Gidion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel bɪ gau abe, bɪ God manö hagep gau abe gɪla gɪla rö hagnö, manö mɪlö kub arnab. *

³³ Nɪbi bɪ anɪb gau God nɪp nɪnj udöm, God manö hagöp u manö nɪnjö hagöp a göm, rɪmnap nɪbi bɪ ram mɪnönj ke rɪmnap kalɪp yu gɪ yula. Kale gɪ aij gɪla rö, God gɪnabin a ga rö nöp kalɪp ga. Rɪmnap kalɪp kain hapeb laiön mɪdeila anj u ud yula, God kalɪp abad mɪdö hauagla. *

³⁴ Pen rɪmnap mab kub ineia anj u ud yula inaga. Rɪmnap ru mɪlö kɪd udöm kalɪp bɪnɪg lun a gɪla u pen pɪñɪnj gɪ arla. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪbi bɪ hain u pen God kalɪp abad mɪdeia kal kɔu yabɪl mɪdeila. Pen pen göl gɪ, amöm ami bɪ ram mɪnönj ke nɪbö gau kalɪp yu gɪ yula. *

³⁵ Nɪbi rɪmnap nugmul bɪ ñɪ pai kale gau umeila, God nɪp nɪnj udöm sabe gɪlö, nɪpe gö kauyanj urakla.

* **11:22:** Jen 50:24-25; Eks 13:19 * **11:23:** Eks 1:22; 2:2
Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25 *
16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1 * **11:33:** Dan 6:1-2 * **11:34:** Dan 3:23-27

* **11:28:** Eks 12:21-30 * **11:29:** Eks 14:21-31 * **11:30:**
11:32: Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa

Nibi bi rimnap God nip niŋ udeila rö, kalip ilön ñla. God nip arö giŋblap, kalip hubik yulö kamŋ arblap u pen, umno God hanip gö urakun ram m+nöŋ aij nipe au pör pör mid aij gun a göm, God nip cig göl gi nöp midöm nip arö gaglö, kalip rapin gi naj göm ilön mab ñlölö ñlölö umla. *

³⁶ Rimnap kalip hag juöm, ilön ud rapin pakla. Rimnap adiköm nagı yula. *

³⁷ Rimnap kabö ju pak lölö umla. Rimnap kalip so udöm rıb gi dö gi adıŋ adıŋ lıla. Rimnap ru mlö kıd udöm, kalip böŋ nöp b+nıg lıla. Rimnap kalip pör nöp gi naj göm, yuk gılö gılö uþham yabıt midöm, nıbi bi mög gep rö midöm, kaj meme sipsip hañ udöm wañıj rö yımöm gi ajmıdal. *

³⁸ Pen nıbi bi gau nıbi bi aij yabıt; nıbi bi naj gau aŋ kale au midagaıblap. Hon aip mıdep rö lagöp a göm, kalip gi naj gılö gılö, pıñıg gi am ram m+nöŋ kabö nöp mıdöp aŋ gau midöm, kabö mıgan m+nöŋ mıgan gau han ajmıdal.

³⁹ Nıbi bi hagabin anıb gau, God nip niŋ udöm, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a gılö, God kalip magöŋhalö, gi aij yabıt gımim nıbi bi kamŋ aij yad mıdpim, a ga. Pen God kalip nan aij ñınabin a ga u, nan aij u ñın anıbu udagla.

⁴⁰ Nıhön gınıg: God hanip nan aij yabıt ñınıg gabin a göm gası niŋa rö, ñın hain añı anıbu nöp, kale nıbi bi gau abe, hon nıbi bi abe hanip magöŋhalö udö, seg am jım ñöl nıbi bi uþ nıpe mıdeınabun.

12

¹ Pen nıbi bi iru nöp hagajın anıb gau hanip bıg gıgabö göl gi mıdpal rö, nan gası kub niŋbun gau arö gun, nan si nan naj hanip yıŋıd cig gınım rö löp u arö gun, klö gun adan hanip hag la u gi dö gi arun. *

² Jisas haga rö, hon God nip niŋ udun, God manö hagöp u manö niŋö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöŋhalö waiö nöp niŋ aij gınabun. Jisas nıp mab kros ba laŋ al pak lınıg gılö, yıp bi naj rö

al pak lölö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram m+nöŋ kumi kabö adö lagod au mıñ mıñ yabıt gınabin a göm, hanip nıbi bi a göm umöm, urak am God ñımagö yıjıg adö böŋ lau asıka. Anıb u, pör pör nöp Jisas nıp nöp gası niŋöl gi mıdaiun.

³ Nıbi bi iru nöp Jisas nıp mulu kal niŋöm gi naj göm gılö arö, nıpe pıñıŋ gaga u niŋmim. Jisas ga adö anıbu niŋmim, anıg unbö rö nöp gımim, gası halö mıdmim, God hagöp rö nöp göl gi mıdaimim.

⁴ Jisas nıpe Seden aip pen pen ga u, bi gau nıp mab ba laŋ al pak lölö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan naj gınıg fıŋ gö, anıg gagun a gımim, nıp aip pen pen gıŋim u, kalöp al pak lagpal.

⁵ God kalöp ñı pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kalı klıñ rıkla u hauŋ gıŋim akanı Nıpe haga,

“Ñı pai yad gai i!

Bı Kub u kalöp rımıd uknıg marö ñınab u, gası kub niŋagmim.

Bı Kub kalöp hag gınab u, hanip böŋ nöp arö göp a gımim, gası iru niŋagmim.

⁶ Bı Kub nıbi bi mıdmagö löp gau kalıp rımıd uknab.

Ñı pai nıpe gau me, kalıp magöŋhalö marö ñınab,” a ga. *

⁷ Anıb u, uþham mıdeınabim u, gası iru niŋagmim; God hanip rımıd ukab a gımim gası halö mıdaimim. Kale niŋbim, nap bı gau ñı pai kale gau magöŋhalö rımıd ukpal. *

⁸ God nıpe ñı pai nıpe magöŋhalö rımıd uknab. God kalöp rımıd ukagnab u, kale ñı pai nıpe wasö, ñı pai nap halö mıdagpim u me, kalöp rımıd ukagnab.

⁹ Bapi hon m+nöŋ naböŋ adö iŋ i gau, hanip rımıd uklö, aij ukpal u a gun niŋbun. Anıb u rö, Bapi hon kumi kabö adö laŋ mıdöp u hanip rımıd ukö, aij yabıt anıg göp a gun niŋun kamŋ mıdaiun.

¹⁰ Bapi hon m+nöŋ naböŋ adö iŋ i rımıd ukpal gau, ñı pai mıdaino pro magö u nöp, gası kale ke niŋöm hanip rımıd ukpal.

* 11:35: 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37 * 11:36: 1Ki 22:26-27; 2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6 * 11:37: 2Kr 24:21

* 12:1: 1Ko 9:24-25 * 12:6: Job 5:17; Pro 3:11-12; Rep 3:19 * 12:7: Dud 8:5

Pen God hanip a göm, ut midpin rö nöp mideilan a göm, hanip rimid uköp.

¹¹ God hanip rimid uköp magö u aij gagöp u pen rimid ukö, nagt aij adö anibu niñun, agamij midun gt aij göl gt nöp mideinabun. *

God nan nipe gau nöp gasi niñöl gt midaimim

¹² Anib u me, ñin ma kala gö auöp u, yiħariñ göp a gımim, urak amıl apıl gıpe klö gınım. *

¹³ Adan yijg göl aij aij adö u arbe, rimnap ma pig juainım, klö gımim amim gıpe gıpe, kamıñ linab. *

¹⁴ Nibi bi gau aip magöñhalö jım ñöl midaiun a gımim midaimim u pen God nıbi bi ut nıpe midaimim. God nıbi bi ut nıpe gau nöp Bi Kub u nıñ naböl.

¹⁵ Kale niñ aij gımim, God hanip mög niñöm ud aij göp u arö gagmim. Niñ aij gımim, añ kale gau nıbi ap bi ap gasi naiñniñöm, nıbi bi rimnap gasi naiñ anıbu hageinab u, kale pen u rö nöp gılö gılö, nıbi bi iru nöp kalıp asıñ ut gınım rö löp.

¹⁶ Niñ aij gımim, añ kale gau nıbi bi ap nıbi si bi si gagnım. Kale magöñhalö God nan nıpe gau nöp gasi niñöl gt midaimim. Iso hadame nöp ga rö gagmim. Iso nıpe God nan nıpe gau gasi niñagöm, kiyö lö, nan niñin a göm, God nap Aisak nan aij ña u, Aisak ñi nıpe nöd u Iso nıñ niñg ga u, Iso ñi nöd midöm udböp u, pen nan aij anıbu nan yiħariñ rö lö arö göm, nan magö u nöp uda. *

¹⁷ Pen kale niñbim, nap Aisak nan aij ñi nöd Iso nıñ niñg ga nan aij anıbu, Iso udaga u me, hainö mög gö mitöñ göl gt, kauyañ udnam a göm, adan udnım ap midagö, mög yabıt gö mitöñ gt mideia. *

God pör kamıñ midöp u ram mınöñ nıpe u aubim

¹⁸ Isrel nıbi bi ram mınöñ Sainai Dum midöp u amöm dum anıbu it au aulö, mañ kub yabıt inöm, sıbön yabıt apöm, yıgön kub udöm gö, amgö kale ke niñla. Pen kale ram mınöñ anıbu rö auagpim. *

¹⁹ Añ magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö lañ nıbö ap hagö, nıbi bi gau piñniñ göm Mosıs nıñ hagla, “Ake! Manö hagab anıbu rö, manö rimnap hagö niñagun,” a gıla. *

²⁰ Niñön gınig: God manö nöd hag la u Isrel nıbi bi gau hag niñniñ göm Mosıs nıñ haga, “Nıbi bi, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anıbi auaiöl, kabö ju böñ nöp pak lep,” a ga. Manö anıbu niñlö midmagö aröp. *

²¹ Nan ga anıbu niñöm piñniñ gıla u, Mosıs u rö nöp niñöm haga, “Yad gıl gıl gem piñniñ gabin,” a ga. *

²² Kale pen Sainai Dum anıbu auagpim; kale Saion Dum aubim. Saion Dum aubim u, God pör kamıñ midöp u ram mınöñ nıpe u aubim, ram mınöñ Jerusalem kumi kabö adö lañ, ejol iru nıbanö yabıt niñi löl gt midpal au, ram mınöñ anıbu aubim.

²³ Nıbi bi Krais manö aij u niñ udlö, God kalıp ñi nöd rö udöm, ñi pai yad a göm, hib kale ram mınöñ nıpe kumi kabö adö lañ au kalı kliñ riköp; kale magum göm mıñ mıñ göl gt midpal au, ram mınöñ anıbu ammim, Krais nıñ niñ udpal kalıp aip jım ñöl midpim. Krais nıñ niñ udım u me, God nıbi bi gau magöñhalö manö kub hagnab God u aip jım ñöl midpim. Nıbi bi ram mınöñ it i midöm, God nıñ niñ udöm, God Manö hagöp rö göm, nıbi bi kamıñ aij nıpe midöm, umöm ana kale am God aip nıbi bi ut nıpe midpal gau, kalıp aip jım ñöl midpim.

²⁴ Jisas nıpe God manö aij gısön nıbö dapöm bi añ nıbö midöp u, nıñ nöp aubim. Ken nımam Ebol nıñ al pak lö hagape yua u, manö kub yabıt uda; pen Jisas hagape nıpe u hanıñ a göm yua rö, God aip jım ñöl midaiun rö löp. *

Nıñ aij gımim

²⁵ Anıbu u, niñ aij gımim. Nıbi bi Sainai Dum it au midöm, God manö haga u udagla gau, kamıñ aröl rö laga rö u, God ram mınöñ kumi kabö adö lañ au nıbö manö aij gısön nıbö u haga u arö gınabun

* 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40

* 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12 * 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dud

9:19 * 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10 * 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29

u, hanip u rö nöp kamij arun rö lagnab yabit. *

²⁶ Ñin nöd anibu God kalip manö hagö niñöl gi, munmon rö uda. Pen hanip haga, “Hainö unbö rö kauyañ ginö, minöñ naböñ il i abe, kumi kabö adö lañ abe magöñhalö añ aña ginab,” a ga. *

²⁷ “Kauyañ” a ga anibu niñbun, nan pör midageinab a göm gi la gau magöñhalö ur ginab; nan pör pör mideinab a ga nan gau nöp mideinab.

²⁸ Anib u, hon ram minöñ aña gagep, ram minöñ pör pör nöp pidöñ midep, ram minöñ aij yabit arnabun rö, aij a göl gi midun, God nip niñ ud pidöñ gun, bi kub klö halö midöp u gasi niñöl gun, hib nipe hagno adö arnim.

²⁹ God hon mab ke inab rö midöp. *

13

Añ mam rimnap kalip midmagö yabit lun

¹ Krais niñbi bi gau aip añ mam rö pen pen midmagö löl gi nöp midaimim.

² Krais niñbi bi gau niñbö kalöp lau adö auaiöl, kalip ud aij gimim. Niñbi bi rimnap, niñbi bi gau niñbö aulö, niñbi bi yiñharij gau niñbö auaböl a göm, hag wiñhai udöm, niñbi bi wasö, ejol rimnap kalip hag wiñhai udla. *

³ Krais niñbi bi rimnap nagit midaiöl, hon aip nagit midpun a gi gasi niñmim kalip gi aij gimim. Krais niñbi bi rimnap uñham midaiöl, hon aip uñham midpun a gi gasi niñmim kalip gi aij gimim.

⁴ Ber miñhau udmil, gi aij gipil. Kalip ber miñhau gi naij gagöl. Pen ber miñhau udmil, hainö niñbi si bi si ginabil gau abe, bi praj niñbi praj niñbi si bi si ginaböl gau abe, God kalip manö kub yabit hagnab. *

⁵ Nan hon udpun gau pro göp a gimim, utpö kiñno kibap gol mani nan gau gasi kub u niñagmim. Nan pro hon midöp u mel midöp a gimim gasi u niñmim. God haga, “Kalöp arö gagnabin;

kale aip pör pör nöp mideinabin,” a ga. *

⁶ Anib u, gasi halö midun hagnun,

“Bi Kub yip abad midöp rö, piñij gagnabin.

Niñbi bi rimnap yip gi naij göl rö lagöp,” a gun. *

⁷ Bi kub kalöp God Manö aij haglö niñbe u gasi niñöl gi midaimim. Kale God nip niñ udöm, manö nipe hagöp rö gilö arö umla u gasi niñöl gi midmim, anig unbö rö nöp göl gi midaimim. *

⁸ Jisas Krais nöd midmidöp rö, uri anib unbö rö nöp midöp; pen uri midöp rö, hainö pör pör nöp anib unbö rö nöp mideinab.

⁹ Niñbi bi rimnap kalöp manö piral ke ke hagaiöl u, udagmim. God kalöp mög niñöm, ud aij göm, abad mid aij göp u nöp gasi niñmim, midmagö añ kale dañ pidöñ udmim, gasi halö midaimim. Pen nan niñheb lo gau gasi ap niñagmim. Niñbi bi nan niñheb lo gau hain göm mid aij gagnaböl. *

¹⁰ God nip nan sabe gep bi gau, God sabe gep ram u midöm, nan pak bid adö au God nip sabe gipal gau, nan bid hon adö midöp u niñöl rö lagöp.

¹¹ God nip nan sabe gep bi gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God nip nan sabe gep bi kub yabit u nip niñlö, nipe pen niñbi bi nan si nan naij gimidal a göm, God nip sabe ginig, dam Ram Raul Migan Ut Ke Yabit u hoñ göp. Niñme u pen dam, midpal höñ adö au laulö böñ nöp in habik lugöp. *

¹² Anib u rö, Jisas niñbi bi nan si nan naij gipal gac anibu hagape yad ke lik gi yunam a göm, daun kub Jerusalem ajöñ höñ adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

¹³ Anib u, nip hain gun, niñbi bi yiñharij gau gilö aröp adö u arö gun, höñ adö u arno, nip hag jula rö hanip u rö nöp hag juöl. *

* **12:26:** Hag 2:6 * **12:29:** Dud 4:24; 9:3 * **13:2:** Ro 12:13; Jen 18:1-8; 19:1-3 * **13:4:** Ep 5:5 * **13:5:** Dud 31:6,8; Jos 1:5 * **13:6:** Sam 118:6 * **13:7:** 1Ko 4:16 * **13:9:** Ro 14:17 * **13:11:** Lep 16:27 * **13:12:** Jon 19:17 * **13:13:** Hib 12:2

14 Nihön g+nig: m+nöŋ naböŋ adö it i pör pör m+daun ka ap m+dagöp u pen hainö ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au amun pör pör m+daun a gun abad m+dpun. *

15 An+u, hon pör pör nöŋ Jisas B+ Kub hon a gun hib n+pe hagno adö arn+im. An+g g+no, God amgö ilö n+pe nan sabe gep aij rö l+nab. *

16 N+bi b+ r+mnap gau kal+p ud aij gun g+ aij gun, nan hon r+mnap kal+p n+me li n+nun. An+g g+no, God n+nöŋ nan sabe gep aij rö lö, n+n+n l+nab. *

17 B+ kub kalöp abad m+dpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö g+mim. God wög g+pun u, God n+nö aij g+n+im a göm gas+ u n+nöl g+ kalöp pör nöŋ n+n aij göm abad m+d aij g+pal. An+u, kale nan nihön g+mim a g+naböl u, u rö nöŋ g+mim. An+g geinabim u, aij gö n+nöl g+ wög kale g+naböl. Pen hagnaböl rö g+nabim u, wög g+n+g g+naböl u g+naböl u pen aij gö n+nöl g+ g+naböl. An+g g+lö, kalöp abad m+d aij göl rö lagnab. *

God n+p sabe g+pe, n+pe han+p abad m+dain+im

18 Pen God n+p sabe g+pe, n+pe han+p abad m+dain+im. Hon gas+ m+höp wasö, gas+ añ+ nöŋ n+nun, nan nihön g+nabun, God Manö hagöp rö nöŋ göl g+ m+daun a g+ gas+ u nöŋ n+nun. *

19 Yad nan kub ap klö gem kalöp hag n+nabin: God n+p sabe g+pe, n+pe gö, m+dpim u y+n+d n+nam.

20-21 God manö aij pör pör m+dep u, B+ Kub Hon Jisas hagape n+pe lugö uma manö aij an+bu m+dep nöŋ m+döp. Hagape n+pe lugö umö God gö n+pe urak Sipsip Mukep B+ Kub Yab+ m+döp. God n+bi b+ ud aij gö agam+j m+d aij g+naböl u, kalöp u rö nöŋ nan aij nö, nan nihön nihön God g+mim a g+nab u, g+nabim. Pen Jisas Krais m+dmagö aŋ hon daŋ m+döm, God n+pe han+p n+bi b+ aigale n+bi b+ rö m+deinabun a g+nab u, Jisas Krais han+p gö an+u unbö rö nöŋ l+nabun. An+u, Jisas Krais hib n+pe pör pör nöŋ hagno adö arn+im. An+u unbö rö aij. *

Manö naböŋ r+mnap

22 Pen añ mam b+. Köp utep kal+ kln r+kpin an+bi, manö hagabin u n+n aij g+mim udmim.

23 Mam hon Dimodi n+p nag+ l+la u, m+n+ höŋ auöp. Söl aueinab u, aip n+nabul.

24 B+ kub kale gau abe, God n+bi b+ n+pe gau abe, kalöp magöŋhalö “M+dpim?” a gabun. Krais n+bi b+ n+pe ram m+nöŋ Idali n+bö gau kalöp “M+dpim?” a gaböl.

25 God kalöp magöŋhalö mög n+nöŋ ud aij göm abad m+daŋ.

* 13:14: Hib 11:10,16; 12:22 * 13:15: Sam 50:14,23 * 13:16: Plp 4:18 * 13:17: 1De 5:12 * 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12 * 13:20-21: Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems

Jems köp kalı kliš rıka

¹Yad Jems. God, Bı Kub Jisas Kraıs, kalıþ apıl mıhau wög gı ñabin. Kalöp nıbi bı Jisas Kraıs manö aij nıpe u nıñ udmim, ju am ram mıñöñ ke gau gau mıdpım gau, köp anıbi kalı kliš rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. *

Marö nıñön nıñön aunab, kale gası iru nıñagmım

²Añ mam bı. Marö nıñön nıñön aunab, gası iru nıñagmım; mıñ mıñ göl gı nöp mıdaimım. *

³Kale nıñbım, marö auö bıstam mıdeınabım u, kale Jisas Kraıs nıþ cıg aij gıñabım. Anıþ u, hainö marö nıñön nıñön kalöp aunab, kale pıñıñ gagmım, Jisas Kraıs nıþ nıñ ud pıdön gımım, nıþ cıg aij gımım. *

⁴Utham mıdmım, Jisas Kraıs nıþ cıg aij göl gı nöp mıdmım, gı dammım me, kale nıbi bı kłö, nıbi bı aij, nıbi bı asıñ mıdagöp, mıdeınabım.

⁵Pen kale nıbi bı rımnab, hon nıñön nıñön gıno aij arnab, a gıñabım u, God bı hanıþ ud aij yabıl göp u nıþ hag nıñbe, nıpe kalöp gası aij kabö göl u ñınab. God nıþ hag nıñeinabım u, yıþ nıñön gıñıg anıg hag nıñbım, a göm, hagagnab. *

⁶Pen God nıþ hag nıñıg, gası añı nöp nıñmım hag nıñmım. Pen hanıþ nıñnab aka nıñagnab, a gımım, gası mıñöp nıñmım hag nıñagmım. Pen kale gası mıñöp nıñmım hag nıñnabım u, yıgön apöm, ñıg solwara ralöm ud dañ i göp rö u gıñabım.

⁷⁻⁸Nıbi bı anıþ gau rö, gası ap ap nıñöl gı gılö aröp u me, Bı Kub nıþ hag nıñnaböl u, nan ap kalıþ ñagnab.

Nıbi bı nan mıdagöp gau; nıbi bı nan iru mıdöp gau

⁹Kraıs nıbi bı añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nıpe yad hib mıdöp, yad ñı pai nıpe mıdpın, a göm, mıñ mıñ gıñab;

¹⁰pen añ mam nan iru mıdöp gau, God amgö ilö nıpe yad añ mam nan mıdagöp gau rö adıþ adıþ mıdpın, a göm, mıñ mıñ gıñab. Nıñön gıñıg: nan aij nıpe u mab pıþıl rö yıñıd hir gıñab. *

¹¹Sıdö u lım göm, mab pıþıl aij aij anıbu kal nıñö, mıñep göm lugöp. Nıbi bı nan iru mıdöp gau, wög kale gı dam arlö nıñöl gı, kalıþ unbö rö nöp gıñab. Kale unbö rö nöp ur gıñaböl.

Nıbi bı marö auö, God nıþ arö gagpal

¹²Pen nıbi bı marö auö, God nıþ arö gagöm, cıg aij göl gı nöp mıdeınaböl gau, usajıl bad pör pör mıdep u udnabun a göm, mıñ mıñ gıñaböl. Nıbi bı God nıþ mıdmagö lıbal gau, God kalıþ usajıl bad pör pör mıdep u rol ñınab. Nıpe manö kłö hagöm anıg haga.

¹³Nıbi bı, gı naj gun, a göm gası u auö, God gası ñö anıg gun a gı gası nıñbun, hagagöl. God, nan si nan naj gıñam, a gı gası nıñagnab rö, nıbi bı rımnab kalıþ gası anıbu rö ñagnab.

¹⁴Pen gası naj kale ke nıñbal adö u, kalıþ fıþ gı ud arö, nan si nan naj gun a gı gası nıñnaböl.

¹⁵Gası nıñnaböl anıbu, nan yıñ rö yımlö, ranöm kıdıl am pıdön gıñab rö u, nan si nan naj gıñaböl. Pen nan si nan naj gıñaböl anıbu, böñ nöp mıd pıdön gö, umnaböl.

¹⁶Pen añ mam aij yad gau. Manö pıral hagaiöl u, nıñagmım.

¹⁷Nan aij nıñön nıñön kabö rö udpun gau, ke gau nıbö auö udagpun. Bapı sıdö, rakın, gapı mailö ñımıdöp gau gı la u nöp, hanıþ adö gılan nıbö ñöb. Nıpe nagı adö ap gı damöm, nan ana rö ado göm, nagı adö ap ke gagnab.

¹⁸Gası nıpe ke nıñöm gö, hon manö nıñö nıpe u nıñ udun, kamıñ gıñön nıbö udun, ñı pai nıpe ke lun, nan magö nöd nıbö mıñ mıñ göl gı ralmıdal rö mıdpun. *

God Manö u nıñ aij gımım, hagab rö nöp gımım

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2: Ro 5:3-5 * 1:3: 1Pi 1:7 * 1:5: Pro 2:3-6 * 1:10: Ais 40:6-7 * 1:18: Jon 1:13

19 Añ mam aij yad gau n̄ñim! N̄bi b̄i kalöp manö hagaiöl u, ȳñ̄id n̄ñmim; pen manö ȳñ̄id hagagmim; n̄bi b̄i gau kal̄p ȳñ̄id mulu kal n̄ñagmim.

20 N̄bi b̄i mulu kal n̄ñnaböl u, God kale ḡi aij göm, m̄id aij ḡilañ, a ḡi gas̄i n̄ñöb rö gagnaböl. *

21 An̄b u, gas̄i naj n̄ñmim, nan si nan naj ḡipim u, n̄ñhön ḡin̄g an̄g ḡipun, a ḡimim, nan gac göp an̄bu böñ nöp arö ḡimim, God m̄idmagö añ kale dañ manö n̄ipe ȳmöb u, ud aij ḡimim. Manö an̄bu kalöp ud as̄ik yunab. *

22 God Manö an̄bu r̄im̄id u nöp apdi n̄ñmim, hadö n̄ñbun, a ḡimim hagagmim. An̄g geinabim u, kalöp ke manö pir alnabim. God Manö n̄ñmim, hagöp rö ḡimim me, n̄ñbun, a ḡimim. *

23 Pen n̄bi b̄i God Manö n̄ñöm, hagöp rö gagpal gau, añañ mulu ad̄iñ l̄i n̄ñbal u rö ḡipal.

24 Añañ l̄i n̄ñöm, mulu ad̄iñ kale n̄ñhön rö m̄idöp, a göm, n̄ñ aij ḡipal u pen arö göm amöm, ȳñ̄id nöp hauñ göm, aige gö rö m̄idaj̄p n̄ñbun, a göm, n̄ñagpal.

25 Pen God Manö aij n̄bi b̄i ud kam̄iñ yuöp manö aij u n̄ñ aij göm, hauñ gagöm, n̄ñöl ḡi nöp ḡilö arnab n̄bi b̄i gau, God kal̄p abad m̄idö, n̄ñhön n̄ñhön ḡinaböl u ar aij ḡinab. N̄bi b̄i an̄b gau kale God Manö aij u n̄ñ aij göm, hagöp rö nöp ḡi m̄idpal. *

26 Pen n̄bi b̄i, God n̄p wög ḡi aij gun, a göm, añab kale ke n̄ñ aij gagnaböl gau, kale dui göm, kal̄p ke manö pir albal. Kale wög n̄ñhön ḡipal u, magöñhalö nan ȳñ̄ar̄iñ rö löp. *

27 Ñ̄i pai, n̄ime nap umla uñham m̄idpal gau abe, n̄bi kaññ̄ mög gep rö gau abe, kal̄p ud aij ḡimim. Pen n̄bi b̄i m̄inöñ naböñ iñ i gas̄i naj n̄ñbal gau aip magum ḡimim, as̄iñ kale an̄bu uñ gagmim. An̄g geinabim, God n̄ipe n̄ñöm, kale n̄bi b̄i as̄iñ m̄idagöp yad wög ḡi aij yab̄iñ ḡipim a ḡinab.

2

N̄bi b̄i gau n̄bi b̄i aij, n̄bi b̄i gau n̄bi b̄i naj, a ḡimim hagagmim

1 Añ mam b̄i. Kale B̄i Kub hon Jisas Krais, B̄i aij yab̄iñ unbö ke n̄p n̄ñ udpim rö, n̄bi b̄i gau n̄ñmim, n̄ime ke ke l̄imim, b̄i u b̄i kub, b̄i u b̄i m̄igan gau, a ḡimim, hagagmim. *

2-4 Kale God n̄p sabe ḡin̄g ap magum ḡinabim. Pen b̄i nan iru m̄idöp b̄i ap, waññ̄ aij aij löm, riñ gol ñ̄imagö n̄ipe löm aueinab u, kale b̄i an̄bu n̄ñmim hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau as̄ik,” a ḡinabim. Pen b̄i mög gep rö ap, waññ̄ naj löm aueinab u, kale b̄i an̄bu n̄ñmim hagnabim, “Ne goñ gau urak m̄id,” aka “Ne m̄inöñ ma iñ yad aui as̄ik m̄id,” a ḡinabim. Pen an̄g geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gas̄i naj n̄ñmim, n̄ipe b̄i kub, n̄ipe b̄i m̄igan gau, a ḡimim, an̄g ḡinabim.

5 Pen añ mam aij yad gau n̄ñim! N̄bi b̄i m̄inöñ naböñ iñ i, n̄bi b̄i mög gep r̄im̄nap n̄ñöm, n̄bi b̄i au kale n̄bi b̄i m̄igan gau, a ḡim̄dal. Pen God n̄ipe n̄bi b̄i mög gep gau kal̄p an̄g gagöp. God n̄ipe kal̄p ud aij göm, gas̄i aij ñö, kale God n̄p n̄ñ udöm c̄ig aij göm, ana kale añ dañ n̄bi b̄i gep yab̄iñ n̄ipe gau m̄idlö n̄ñöl ḡi, n̄ipe pör pör nöp Kiñ kale m̄ideinab. N̄ipe manö k̄tö hagöm, n̄bi b̄i ȳp m̄idmagö l̄ibal gau kal̄p an̄g ḡinabin, a ga. *

6-7 Kale pen n̄bi b̄i mög gep rö gau kal̄p hagpe, “Ne goñ gau urak m̄id,” aka “Ne m̄inöñ ma iñ yad aui as̄ik m̄id,” a geinabim u, n̄ipe nable gö n̄ñöl ḡi as̄iknab. N̄bi b̄i nan iru m̄idöp gau nöp, B̄i Kub aij kalöp udöp u n̄p hag juöm, kalöp hag pro göm, dam manö kub hagpal.

8 Pen God Manö u kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla, “Ne ke m̄idmagö l̄iban rö, n̄bi b̄i gau kal̄p unbö rö nöp m̄idmagö l̄imön,” a ḡila. God lo manö kub yab̄iñ haga u rö geinabim u, kale ḡi aij yab̄iñ ḡinabim. *

9 Pen waññ̄ nan gau rol ḡipal rö n̄ñmim, n̄bi b̄i n̄ime l̄inabim u, God lo manö

* 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26; Ro 2:13 * 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5: 1Ko 1:26-28 * 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14 * 2:9: Dud 1:17

anibu rɪb jumim, nan si nan naj gɪnabim.
*

10 Nihön gɪnɪg: God lo manö nɪpe gau magörhalö nɪɲ dammim, pen lo manö añɪ ap nöp rɪb junabim u, God lo manö magörhalö rɪb junabim rö lɪnab. *

11 God nɪpe lo manö hagöm, “Nɪbi si bɪ si gagmim,” a göm, “Wip al pakagmim,” a göm, haga. Anɪb u, kale nɪbi si bɪ si gagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u rɪb junabim. *

12 Anɪb u, manö hagnɪg aka nihön nihön gɪnɪg, gasɪ ap nɪɲmim hagmim, “God Manö nɪbi bɪ ud kamɪɲ yuöp manö aij anibu nöp nɪɲöm, hanɪp manö kub hagnab,” a gɪmim gasɪ u nɪɲmim. *

13 Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ rɪmnap gau mög nɪɲagnaböl gau, God kalɪp manö kub hagöm, kalɪp u rö nöp mög nɪɲagnab. Pen nɪbi bɪ, nɪbi bɪ gau mög nɪɲnaböl gau, God kalɪp u rö nöp mög nɪɲöm, manö kub hagagnab. *

Manö nöp hagagmim; God manö hagöp rö gɪmim

14 Añ mam bɪ. Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪp nɪɲ udpun, a gɪpal u pen God hagöp rö gagpal. Manö nöp hagöm, God hagöp rö gagnaböl u, God kalɪp pen ud kamɪɲ yuagnab.

15-16 Añ mam rɪmnap waɪɪ mɪdagöm, nan magö mɪdagöm gɪnab gau nɪɲmim, pen waɪɪ nan magö rɪmnap dam ñöl gɪ wasö, yɪharɪɲ, “Ammim mɪd aij gɪmim,” a gɪnabim u, gɪ aij gagnabim. *

17 Anɪb u, kale God nɪp nɪɲ udnabim pen God Manö nɪpe hagöp rö gagnabim u, nɪɲ udep kale u nan yɪharɪɲ rö lɪnab.

18 Kale rɪmnap hagnabim, “Nɪbi bɪ rɪmnap God nɪp nɪɲ udpal; pen nɪbi bɪ rɪmnap God Manö hagöp rö göm, nɪbi bɪ gau gɪ aij gɪpal. Anɪb u, manö mɪdagöp,” a gɪnabim. Pen manö hagnabim anibu, kalöp pen hag nɪɲnabin, “Nɪbi bɪ God nɪp nɪɲö nöp nɪɲ udeinaböl u, kale aigöl göm nɪbi bɪ gau kalɪp gɪ aij gagnaböl? Yad God nɪp nɪɲ udpin u me, nɪpe hagöp rö nɪɲ aij

gem, nɪbi bɪ gau kalɪp gɪ ñɪbin,” a gɪnabin.
*

19 Kale God añɪ nöp mɪdöp, a gɪmim, gasɪ nɪɲbim u aij gɪpim. Pen kɪjaki gau u rö nöp, gasɪ adö anibu nöp nɪɲöm, pɪñɪɲ göm gɪl gɪl gɪpal.

20 Kale nɪbi bɪ hauɪ rö! Kale, “God nɪp nɪɲ udpun,” a gɪpim u pen nɪpe hagöp rö gagpim. Anɪg gɪpim u, God nɪp nɪɲ udpun, a gɪpim u nan yɪharɪɲ rö löp. Manö hagabin anɪbi hadö nɪɲbim aka yad manö rɪmnap halö kalöp hagnam nɪɲmim?

21 Kale nɪɲbim, bac hon Ebrahim ñɪ nɪpe Aisak nɪp God nɪp pak sabe gɪ ñɪnɪg geia, God nɪɲöm, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ga. *

22 Anɪb u, Ebrahim God nɪp nɪɲ uda u me, God nɪp bɪ aij hagaga; Ebrahim nɪpe God nɪp nɪɲ uda u abe, God haga rö nöp ga u abe, God nan anɪb mɪhau nɪɲöm haga, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ga. *

23 Ñɪn nöd anibu me, God Manö adɪɲ ap kalɪ klɪñ rɪköm kale hadö nɪɲla, manö kalɪ klɪñ rɪkla anibu, manö nɪɲö kalɪ klɪñ rɪkla: “Ebrahim God manö nɪpe nɪɲ uda u me, God Ebrahim nɪpe bɪ kamɪɲ aij, a ga.” Ebrahim ga anibu, God Ebrahim nɪp, bɪ nɪɲeb yad, a ga. *

24 Anɪb u kale nɪɲbim, kale God nɪp nɪɲ udnabim u nöp, God kalöp, nɪbi bɪ aij yad, a gagnab. Kale God nɪp nɪɲ udmim, nɪpe hagöp rö gɪnabim u me, God kalöp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnab.

25 Anɪb u rö nöp, nɪbi Rehap ga. Nɪpe bɪ si udep nɪbi mɪdmɪdöp u pen bɪ Isrel mɪhöp ram mɪnön nɪpe u agamɪɪ si nɪɲnɪg aueilö, Rehap kalɪp mɪhöp ram nɪpe udöm gau pi göm, hainö adan ke nɪbö ap hag yuö, kale pɪñɪɲ gɪ ammil, ram kale ado gɪ arlö. Rehap ga rö nɪɲöm, God Rehap nɪp nɪbi kamɪɲ aij a ga. *

26 Pen nɪbi bɪ hañ roman nöp mɪdöm, ana halö mɪdagpal u, kale kamɪɲ mɪdep magö u mɪdagöp. Anɪb u rö, nɪbi bɪ God nɪp nɪɲ udpun, a gɪpal u pen God Manö hagöp adö u gagpal gau, kale u rö nöp kamɪɲ mɪdep magö u mɪdagöp.

* 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9 * 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35

* 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal 5:6 * 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais

41:8 * 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31

3

Aṭab hon n+iḡ aij gun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nöp manö hag ñeb b+i m+idaiun, a g+iḡmim, n+iḡagmim. N+iḡhön g+iḡn+iḡ: hon manö hag ñeb b+i gau, manö kub klö rö n+iḡnabun.

² Hon magöḡhalö kabö rö gagöp adö u ke ke iru nöp g+iḡpun. Pen n+iḡbi b+i aṭab kale abad m+id aij göm, manö kabö rö g+iḡnab adö u nöp hagnaböl gau, hañ romanḡ kale magöḡhalö n+iḡ aij göl rö l+nab.

³ Kaj hos u kaj kub yab+iḡ u pen nan ain pro ap nag+i u halö ad+iḡköm, ud meg m+iḡgan u löm, arn+iḡ g+iḡpal lau adö t+iḡp giḡlö arbal.

⁴ Ñ+iḡ mag+iḡb kub gau u rö nöp, y+iḡgön apöm nan kub an+iḡbu dam y+iḡhar+iḡn gau arböp u pen, b+i kapden gau s+idia pro u udöm, arn+iḡ g+iḡpal lau adö ud kabö rö gajöl aröp.

⁵ Aṭab hon u rö nöp nan pro yab+iḡ u pen manö hagno iru nöp löp. Kale n+iḡnbim, be kub yab+iḡ anḡ u, pro bad ap hapö ñ+iḡlö, in damöm magöḡhalö inn+iḡm rö löp.

⁶ Aṭab mab m+iḡtaḡ rö m+idöp. Hañ romanḡ naböḡ hon u, naij an+iḡbu rö ap halö m+idagöp; aṭab u nöp gö, hañ romanḡ hon magöḡhalö gac g+iḡnab. Aṭab u nöp gö, arep auep han+iḡp u magöḡhalö g+iḡ naij g+iḡnab. Pen mab m+iḡtaḡ an+iḡbu, ram m+iḡnöḡ Hel u n+iḡbö apöm me, aṭab u an+iḡ göp. *

⁷ Wal yaur, haiḡo sara, nan be gau m+idöp gau abe, nan ñ+iḡ solwara gau m+idöp gau abe, damöm muklö, gas+i n+iḡnöm, nap kale hagnab rö g+iḡnaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm an+iḡ g+iḡpal u pen

⁸ aṭab hon u hagno, gas+i n+iḡn+iḡm rö lagöp. Aṭab pör pör nan si nan naij n+iḡhön g+iḡnam, a g+iḡ gas+i n+iḡnöm, ñ+iḡ as+i n+iḡbi b+i al pak lep u ajmaḡ rau m+idöp. *

⁹ Aṭab hon u, B+i Kub Bapi hon u hib n+iḡpe hagno adö arnab, pen n+iḡbi b+i God n+iḡpe ke rö g+iḡ la gau, nan naij apöm kal+iḡp pakn+iḡm, a g+iḡnabun.

¹⁰ An+iḡ göl, aṭab añ+iḡ an+iḡbu nöp, manö aij abe hagnun, manö naij abe hagnun, g+iḡpun. Añ mam b+i. N+iḡhön g+iḡn+iḡ an+iḡ g+iḡpun? U aij gagöp.

¹¹ Ñ+iḡ ilam añ+iḡ ap juöm, ñ+iḡ aij r+iḡmnap, ñ+iḡ naij r+iḡmnap auagöp.

¹² Añ mam b+i. Mab u, nag+i magö p+iḡlagnab; nag+i u, mab magö p+iḡlagnab. Pen dö ajöḡ u, ñ+iḡ kam+iḡn aij lagnab.

Mulu lugö, as+iḡ ke ke lagmim

¹³ Kale gas+i n+iḡ aij g+iḡpim akanḡ Gas+i n+iḡ aij g+iḡpin, a g+iḡnabön u, ne n+iḡn aij g+iḡmön, hib ne ke hagö adö aragn+iḡm. God n+iḡp aij g+iḡn+iḡm adö u nöp g+iḡmön. Ne an+iḡ g+iḡnabön u me, gas+i n+iḡ aij g+iḡpin, a g+iḡmön, hagnabön.

¹⁴ Pen gas+i anḡ ne yanḡ, nan aij kale yad ke udnam, a gas+i n+iḡnabön u, aka yad nöp b+i kub m+ideinam, a gas+i n+iḡnabön u, yad gas+i n+iḡ aij g+iḡpin, a g+iḡmön, hagagmön. An+iḡ hagnabön u, manö piral hagnabön; manö n+iḡjö u paḡu g+iḡnabön.

¹⁵ N+iḡbi b+i gas+i n+iḡ aij g+iḡpun a g+iḡpal pen nan naij an+iḡb rö g+iḡpal gau, God gas+i aij ñöb adö u n+iḡnagpal; n+iḡbi b+i ram m+iḡnöḡ iḡ i n+iḡbal rö nöp n+iḡbal. Gas+i kale u God Ana n+iḡpe ñagöp; Seden n+iḡpe nöp ñöb.

¹⁶ Pen n+iḡbi b+i, nan aij gau yad ke udnam, a gas+i n+iḡnaböl gau, aka yad nöp b+i kub m+ideinam, a gas+i n+iḡnaböl gau, kale pör pör pen pen göl g+iḡ, nan si nan naij adö u nöp giḡlö arnab.

¹⁷ Pen n+iḡbi b+i God gas+i aij ñöb rö n+iḡbal gau, m+idmagö anḡ kale danḡ nan si nan naij gac an+iḡbu m+idagöp. N+iḡbi b+i kauaḡ mauaḡ rö m+idpal gau aip manö hagöm, kale j+iḡm ñ+iḡmim m+id aij g+iḡmim, a g+iḡpal. Kale n+iḡbi b+i gau kal+iḡp hag w+iḡhai udöm, ud aij g+iḡpal. Kale n+iḡbi b+i gau m+idmagö yab+iḡ löm, mög n+iḡnöm, ud aij göm, kal+iḡp aij adö u nöp g+iḡpal. Kale b+i aij u aip hagnabin, b+i naij u aip hagagnabin, a göm, gas+i u n+iḡnagpal. Manö piral hagagpal.

¹⁸ N+iḡbi b+i kauaḡ mauaḡ rö m+idpal gau aip manö hagöm, kale j+iḡm ñ+iḡmim m+id aij g+iḡmim, a giḡlö, kale manö an+iḡbu n+iḡnöm j+iḡm ñöl m+ideinaböl u, nan y+iḡn y+iḡmbal an+iḡbu nan aij p+iḡlnab. *

4

God n+iḡp ciḡ aij g+iḡmim

* 3:6: Mad 12:36-37; 15:11,18-19 * 3:8: Ro 3:13 * 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11

1 Pör pör mulu lugö pen pen gipim u, gasi naij an kale dan pen pen göm, hañ roman kale ud tip ginig gab u me, anig gipim. *

2 Nan aij udnig ninbim gau udagim, kal yabıt jumim, nıbi bı al pak lun a gimim gipim. Nan aij gau udagmim rö lö, pen pen hagmim, pen pen gun a gimim ninbim. God nıp hag ninbep, udbep. Pen nıp hag ninagpim.

3 Pen God nıp hag ninbim nın u, gasi nin aij gimim hag ninagpim. Hanıp ke aij gan, a gimim, hañ roman hon ke aij gan, a gimim, hag ninbim u me, hag ninbim rö gagöp.

4 Kale bı si udep nıbi rö midpim! Ninjim! Nıbi bı gasi kale nan minöy naböy it i lau adö nöp aröp gau, God nıp mulu lugö, nan anıb gau nöp gasi ninbal. Anıb u, kale nan minöy naböy it i midöp nan gau midmagö linabim u, kale God kauaf mauaf nıpe mideinabim. *

5 Adö anıbu God Manö kalı kılın riköm hagla, “God Ana hanıp an dan la u, hon nan minöy naböy it i midöp nan gau midmagö lagnabun, a göm, gasi ninöl gi midöp,” a gıla. Pen God Manö adın anıbu ninbe, yıharın rö löp ar?

6 Pen nıpe hanıp mög ninöm, ud aij göm, abad mid aij yabıt göp. Adö anıbu nöp, God Manö u kalı kılın riköm hagla,

“Nıbi bı ke nöp midun, mid aij gıpun, a gıpal gau,
God kalıp manö ktö rö hagöp;
pen nıbi bı hib kale ke haglö adö aragnab gau,
nıpe mög ninöm, ud aij göm, abad mid aij göp,” a gıla. *

7 Anıb u, God nıp böy lau midmim, nıpe hagöp rö nöp gimim. Seden nıp wasö ginabim me, kalöp arık arnab. *

8 God nıp cig aij gıpe, nıpe kalöp cig aij ginab. Kale nıbi bı nan si nan naij gıpun gau, nıbi bı aij midaiun, a gimim, nımagö kale gac göp u nıg lı yu aij gimim. Pen kale God nıp hain gıpun, a gimim, pıral hagpim gau, gasi mıhöp ninbim u arö

gimim, gasi aij anı nöp ninmim, God nıp nöp cig aij göl gi midaimim. *

9 Mıhol gıpun u arö gimim, mög gö ninöl gi mıtön göl gi midaimim.

10 Bı Kub nin midöp rö, hon nıbi bı hib midagöp, a gimim, nıp sabe ginabim me, nıpe hib kale gö adö lan arnab. *

11 Anı mam bı. Anı mam rımnab, kale nıhön ginig anig gıpal, a gimim, kalıp hag dap lugagmim. Nıbi bı anı mam hag dap lugpal gau, God lo manö nıpe u abe hag dap lugpal. Anig gimim, nıbi bı God lo manö hain gıpal rö midageinabim; nıbi bı God lo manö aij midöp aka nıhön rö midöp, a göm, gasi ulhai ninbal gau rö mideinabim.

12 Pen God nıpe nöp lo manö hag la. Nıpe nöp lo manö ninöm, nıbi bı manö kub ninab. Nıpe nöp hanıp ud kamın yunab aka al pak linab. Anıb u, kale nıhön ginig, “Nıbi bı gau nıbi bı aij, nıbi bı gau nıbi bı naij,” a gimim hagabim? Kale anig gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnım

13 Pen ninjim! Kale rımnab hagpim, mıñi aka rol rö, daun kub ap amun, anıb gau mı anı ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado gi auun, a gıpun. Pen nin aij gimim. *

14 Hainö nıhön nıhön ginab u ninmim hagagpim. Mıñi kamın midpun u pen kamın midpun anıbu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u midöp, magö u agamın ur gö aröp. *

15 Göp anıbu rö, manö hagpim anıbu arö gimim hagmim, “Bı Kub nıp aij geinab u, hon kamın midun, anig anig ginabun,” a gimim.

16 Pen bı kub nıbi bı kub midpun, a gimim, hib kale ke gıpe adö aröp u, naij yabıt göp.

17 Unbö rö gep u aij, a gi gasi ninbun u pen anig gagnabun u, nan si nan naij ginabun. *

5

Nıbi bı nan iru midöp gau

* 4:1: Ro 7:23 * 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15 * 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16
* 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47

1 Kale n̄bi b̄i gep yab̄i gau, manö hagn̄g gabin i n̄nim! Marö kub udn̄g gabim rö, mög gö m̄t̄ön göl ḡi m̄daimim.

2 Ūtpö k̄iño k̄ibap mani nan aij kale iru m̄dm̄döp gau hadö pap̄i ḡi hij ḡi lugöp. Wāij aij iru nöp kale m̄dm̄döp gau, ḡise pro ñ̄iñ ñ̄iñ m̄igan m̄igan juöp. *

3 Gol silpa kale hij ḡi lugöp rö, kale nan si nan naj ḡipim u n̄iñ aij ḡinabim. Hañ roman̄ kale abe mab m̄iñan̄ rö inöm hij ḡi lugnab. Ñ̄in hain u söl auab magö i, kale ūtpö k̄iño k̄ibap mani nan gau iru nöp ud gau pi ḡipim.

4 N̄nim! N̄bi b̄i wög naböñ kale ḡipal gau, kal̄ip pe ñ̄agpe, kale ūtham m̄döm m̄t̄ön ḡilö, B̄i Kub klö ke yab̄i u n̄jüb. *

5 Kale m̄inöñ naböñ adö ī i m̄dmim, wög waryö gagim ȳhar̄iñ m̄dmim, m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡi ajpim. An̄b u, kaj gau muk aij göm, mol gö pak ñ̄iñbal rö m̄dpim u, magö m̄ilö m̄idageinabim. *

6 N̄bi b̄i aij kalöp nan naj ap gagpal gau, kal̄ip piral hagn̄m al pak l̄ibim.

Marö auain̄m, iru maru j̄i n̄iñagun, B̄i Kub auab a gun n̄ip abad m̄idaiun

7 An̄b u, añ mam b̄i. Marö auain̄m, iru maru j̄i n̄iñagun; B̄i Kub auab, a gun, n̄ip abad m̄idaiun. N̄bi b̄i nan wög ḡi ȳimöm abad m̄idlö n̄iñöl ḡi, möñ lugö, ȳiñ apranöm, magö aij p̄lnab. Kale u rö nöp B̄i Kub n̄ip abad m̄idaimim. *

8 B̄i Kub aunab ñ̄in u yöp söl m̄idöp, a ḡimim, gas̄i halö abad m̄idaimim. *

9 Pen añ mam b̄i. Añ mam r̄imnap kal̄ip hag juagn̄m. Kale añ mam hag jueinabim u, B̄i Kub kalöp pen manö kub hagnab. B̄i manö kub hagnab u söl au m̄idöp; ulep magö u nöp aunab.

10 Añ mam b̄i. B̄i God manö hagep hadame nöp m̄dm̄dal gau, B̄i Kub manö n̄ipe haglö, kal̄ip ḡi naj ḡilö n̄iñöl ḡi, b̄iñam yab̄i m̄dm̄dal u pen kale iru maru j̄i n̄iñagla. Kale agam̄ij m̄id aij ḡila. Kale u rö nöp adö an̄bu nöp ḡimim.

11 Kale n̄iñbim, n̄bi b̄i ḡi aij göm, iru maru gö j̄i n̄iñagla gau, kale uri m̄ñ m̄ñ göl ḡi m̄id aij ḡipal, a ḡipun. B̄i ne Job hadame nöp m̄dm̄döp, aiud u n̄iñbim. N̄ip marö kub auö, b̄iñam m̄ideia ñ̄in u, B̄i Kub n̄ip gas̄i n̄iñöl ḡi m̄döm, m̄id dap arö n̄iñöl ḡi, B̄i Kub Job n̄ip ḡi aij gö, hainö m̄id aij ga. N̄ihön ḡin̄ig: B̄i Kub n̄ipe pör pör n̄bi b̄i mög yab̄i n̄iñöm, ud aij yab̄i göp. *

12 Pen añ mam b̄i. Nan kub yab̄i u, God hib n̄ipe u ȳhar̄iñ hagagn̄m. “God n̄iñ m̄idöp rö, n̄iñö hagabun,” a ḡimim, hagagn̄m. “Kumi kabö adö lan̄ m̄idöp rö, n̄iñö hagabun,” a ḡimim, hagagn̄m. “M̄inöñ ī i m̄idöp rö, n̄iñö hagabun,” a ḡimim, hagagn̄m. “Nan gau nan r̄imnap m̄idöp rö, n̄iñö hagabun,” a ḡimim, hagagn̄m. Yau, a ḡinabim u, “Yau” nöp, a ḡimim. Wasö, ḡinabim u, “Wasö” nöp ḡimim. Wasö u, manö kub udnabim. *

Sabe ḡimim

13 Kalöp n̄bi b̄i r̄imnap marö gain̄m, kale B̄i Kub n̄ip sabe ḡimim. Kale n̄bi b̄i r̄imnap m̄ñ m̄ñ ḡinabim u, k̄imnap r̄imnap hagn̄m, B̄i Kub hib n̄ipe hagpe adö aran̄.

14 Kalöp n̄bi b̄i r̄imnap nan gain̄m, Krais n̄bi b̄i n̄ipe gau abad m̄idpal b̄i kub gau hagpe apöm, sabe göm, B̄i Kub hib hagöm, wel r̄imnap l̄i ñöl. *

15 Pen B̄i Kub n̄ip n̄iñ udöm sabe ḡinaböl u, B̄i Kub n̄ipe gö, nan ḡinab an̄bu kam̄iñ l̄inab; nan si nan naj ḡipal u, B̄i Kub n̄ipe n̄iñöm arö ḡinab. *

16 An̄b u, nan si nan naj ḡipim u, pen pen hag hīkmim, ne ke abe, añ mam gau abe, B̄i Kub n̄ip sabe ḡipe, n̄ipe gö kalöp kam̄iñ l̄in̄im. N̄bi b̄i B̄i Kub hagöp rö ḡipal gau, n̄ip sabe ḡilö, B̄i Kub n̄ipe klö n̄ipe göm, ke yab̄i ḡinab.

17 B̄i God manö hagep Ilaija, b̄i ȳhar̄iñ hon rö u pen möñ alagn̄m, a göm, God n̄ip klö göm hag n̄iñö, m̄i m̄ihau n̄igan rak̄in unbö kagoñ j̄iñ möñ alaga. *

* 5:2: Mad 6:19 * 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25 * 5:7: Dud 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Ro 13:11-12; 1Pi 4:7 * 5:11: Eks 34:6; Job 1:21-22; 2:10; Sam 103:8 * 5:12: Mad 5:34-37 * 5:14: Mak 6:13 * 5:15: Mak 16:18 * 5:17: 1Ki 17:1; 18:1 * 5:18: 1Ki 18:42-45

¹⁸ Hainö pen nipe kauyan God nip hag niñö, kumi kabö adö lan niñbö möñ lugö, mññöñ naböñ if i nan wög gau apranöm, nan magö pila. *

¹⁹⁻²⁰ Añ mam bi. Niñbi bi kale rñmnap Krai manö niñö u arö gñlö, kalip hag ññ aij gñpe, kauyan Krai nip niñ udnaböl u aij. Anig gñmim me, nan si nan naij niñhön niñhön gñpal gau, God niñöm arö gö, hainö umöm böñ nöp umagnaböl. *

* 5:19-20: Pro 10:12; Gal 6:1; 1Pi 4:8

1 Pida Pida köp nöd u kalı kliñ rıka

¹ Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı kliñ rıkabın.

Kale rımnap Podas mıdpım, rımnap Galesia mıdpım, rımnap Kapadosia mıdpım, rımnap Esia mıdpım, rımnap Bidinia mıdpım. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpım. Manö anıb i kalı kliñ rık yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpım gau arö nıñnabım.

² Bapi God hadame dagol gau kalöp gası nıñöm, nıbi bı yad mıdeınaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmım, Jisas Krais hagöp rö gınabım nıñöm hagape nıpe nan sı nan naij gıpım gac u kık gı yunab.

Anıb u, God apıl mıhau kalöp mög nıñmıl, ud aıj gımıl, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimım. *

Mıd aıj gep hon u mıdöp God ram Mınöñ adö lañ au

³ Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp aıj a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp aıj a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıt nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm, kauyañ uraka u me, nı pai nıpe yabıt mıdun, nıpe aıp pör pör mıdeınabun, a gun, gası halö mıdpun.

⁴ God nı pai nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ aıj nıpe kumi kabö adö lañ au ud aıj gınab. Mınöñ naböñ adö it i nan gau papıt lı hij gı lugnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö lañ au unbö gagnab. God nan aıj gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd aıj yabıt gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe aıp pör pör nöp mıd aıj gınabun. *

⁵ God nıpe klö yabıt. Kale God nıp nıñ udmım cıg aıj gıpe, nıpe kalöp abad mıd aıj göm, mıd damöm, nın hain u, kalöp dam ram Mınöñ aıj nıpe u ud arnab. *

⁶ Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

* **1:2:** Ro 8:29; 2De 2:13 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28; 17:11 * **1:6:** 1Pi 5:10; Jem 1:2 * **1:7:** Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * **1:8-9:** Jon 20:29; 2Ko 5:7 * **1:10-11:** Sam 22; Ais 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

Pen mıñi magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı naij gılö uıham mıdnabım rö löp. *

⁷ Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpım aka cıg gagpım u nan kub yabıt u me, marö auö uıham mıdeınabım anıbu, nıp cıg aıj gıpım aka cıg aıj gagpım u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg aıj göl gı nöp mıdeınabım u, Jisas Krais ado gı aunab nın u, God nıpe kalöp, gı aıj yabıt gıpım, a göm, hib kale gö adö lañ arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöñ aıj nıpe ud arnab. *

⁸⁻⁹ Kale nöd Jisas Krais nıp amgö nıñagpe u pen nıp mıdmagö lıbım. Kale uri u rö nöp nıp amgö nıñagpım u pen nıp nıñ udmım, mıñ mıñ yabıt gıpım. Jisas Krais nıp nıñ udpe, God nıpe ana kale pör nöp kamıñ mıdeınaböl, a göm, kalöp abadöl mıdöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıt gı mıdpım. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö ulep gınab. *

¹⁰⁻¹¹ Hadame nöp Krais Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp anı dan mıdöm gası nı, kale Krais ilön nıñön nıñön udöm, hainö nan aıj yöl nıñön nıñön gınab manö u hagöm kalı kliñ rıkla. Pen Krais ilön udöm umö, God kalöp mög nıñöm ud aıj gö, mıd aıj gınabım manö hagla anıbu, kale ke nıñ aıj gagöm, hanıp uri mıdpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, klö göm uıhai nıñöl gı mıdmıdal. *

¹² Pen Krais Ana nıpe gası nı, God manö hagep bı gau nıñöm manö hageıla anıbu, God kalıp, a göm hagaga; kalöp mıñi mıdpım nın i nöp haga. Manö aıj hageıla anıbu me, God nıpe Ana Uı kumi kabö adö lañ nıbö yuö apöm nıbi bı rımnap kalıp gası nı, kale pen kalöp Jisas Krais manö aıj u haglö nıñbım. God gö kale uri nan aıj aıj nıñön nıñön nıñbım u, ejol gau, hon abe nıñbnop, a göm, nıñagpal.

God hanıp, "Nıbi bı uı mıdaimım," a göp

13 Anıb u, gası yıharıñ adö rımnap nıñagmim; gası magö kale ke, hañ roman kale ke gası göp rö nöp gagmim; Jisas Kraıs ado gı apöm kalöp udöm nan aij ñınab, gası u nöp nıñmim, aij gö nıñöl gı, gası halö mıdaimim.

14 Kale nöd Jisas Kraıs manö aij u nıñagmim, gası naj kale ke nıñmim gımıdim rö gagmim; kale God ñı pai nıpe mıdpim u me, manö nıpe hagöp rö u nöp gımim. *

15 Nıñön nıñön gınıg gımim u, God kalöp wıñ alöp u nıpe uł mıdöp rö, kale u rö nöp uł nöp mıdaimim.

16 God haga rö God Manö yañ kalı kılın rıköm hagla, “Yad nan si nan naj gep ke gau nıbö mıdem uł mıdpin rö, kale u rö nöp nan si nan naj gep ke gau nıbö mıdmim uł mıdmim,” a gıla. *

God nan aij yöl yuöm, hanıp rau adog uda

17 God nıpe nıbi bı gau kalıp nıme löm, hañwalö gagöp; gıpal gıpal rö nöp nıñöm nıme löp. God anıg göp anıbu, Bapi hon, a gıpim u, ram nıpe kumi kabö adö lañ aragpim ñın i, nıpe Bı kub unbö ke, a gımim, hagöp hagöp rö nöp gımim. *

18-19 Kale apıs bac bı gımıdal adö u gı damun kamıñ arnabun, a gımim, gı wasö nıñbe, God kalöp uda u, gol silpa ułpö kılno nan hij göp nan yıharıñ gau rö rauöm udaga. Pen sipsip pi adıai mıdagöp gac gagöp damöm pak God nıp sabe gı ñımıdal rö u, Kraıs damöm al pak lılö hagape nıpe gol silpa ułpö kılno rauagep u lugö uma u me, God kalöp rau adog uda. *

20 God Mınön naböñ ıf i gı laga ñın u, Kraıs nıp adö anıbu gınab a göm hag la u pen uri ñın hain i nöp, kalöp gı aij gınıg waiö aua. *

21 God gö, Kraıs urakö, God Kraıs nıp ud adö i gılan yabıl uda. Anıb u, God nıp nıñ udmim, cıg aij gımim, hanıp arö gagnab, a gımim, gası halö mıdpim. *

Añ mam gau kalıp mıdmagö lımim

22 Kale God Manö nıñö yabıl u nıñmim, hagöp rö gıpe, kalöp nan si nan naj gac u mıdagöp. Anıg gımim, kale añ mam God lau adö mıdpal gau kalıp mıdmagö yabıl lıbmim. Anıb u, kale kılö gımim pen pen mıdmagö yabıl löl gı mıdaimim. *

23 God Manö nöp gö, kale kauyañ ñı painañ hagape bı rö lıbmim. Pen kamıñ gısön nıbö udpim u, nıme nap gau ñagpal; nıme nap ñı pai yag daulö umbal. Pen God Manö u, manö pör pör nöp mıdeinab manö kamıñ anıbu nöp gö, God ñı pai nıpe mıdmim pör pör mıdeinabim.

24 God Manö u kalı kılın rıköm hagla, “Nıbi bı gau magöñhalö nan ułan ułan rö nöp mıdpal; hib kub udpal u mab pıpıl pıpıl rö nöp mıdöp.

Nan anıb gau yıñıd mıtep göm lugöp. *

25 Pen God Manö u pör pör nöp mıdeinab,” a gıla. God Manö anıbu, manö aij kalöp hag ñılö nıñbim u nöp.

2

Bı Kub nıpe Kabö Kamıñ rö pör mıdeinab

1 Anıb u, gı naj gıpim adö u magöñhalö böñ nöp arö gımim, manö pıral hagpim u böñ nöp arö gımim, manö nöp hagpim u böñ nöp arö gımim, nan aij kale gau hon udbnop, a gı gası nıñbim u böñ nöp arö gımim, nıbi bı rımnab hag jubim u böñ nöp arö gımim, gımim. *

2-3 Ñı painañ gısön yag daubal gau ci ñıñun, a göm, gası añı nıñbal. Anıb u rö, kale Bı Kub bı aij yabıl kalöp ud aij göp u hadö nıñbim rö, manö aij nıpe ci rö ñıñun, a gımim, gası añı u nöp nıñmim. Ci anıbu ñıñnabim u, kale kub gımim, kamıñ mıdep magö anıbu ıf u nıñ aij gınabim. *

4 Jisas Kraıs nıpe kabö ap rö. Nıpe kabö yıharıñ ap wasö; nıpe Kabö kamıñ. Kabö kamıñ anıbu nıbi bı rımnab jı nıñöm arö gıpal u pen God nıpe udöm, kabö anıbu

* 1:14: Ro 12:2; Ep 2:3; 4:17-18 * 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48 * 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23 * 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14 * 1:20: Ep 1:4 * 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2 * 1:22: Jon 13:34; Ro 12:10 * 1:24: Ais 40:6-8 * 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21 * 2:2-3: Sam 34:8

kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamij anibu aumim,

⁵ kale ke kabö kamij rö libe, God nipe kabö anib gau udöm ram nipe ginab. Ram anibu, Jisas Kraiss nipe ram nabic mideinab niñöm kale God nip sabe gep nibi bi ut midmim, nan nihön nihön God nip aij göp u, nan sabe gep rö God nip ñinabim. Nan sabe gi ñeb anibu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gi ñeb nöp ñinabim. *

⁶ God Manö u kali kliñ riköm hagla, "Niñim! Yad kabö ap daun kub Saion linö, kabö anibu Saion ram padö rö mideinab.

Kabö anibu yad ke hag linö;

kabö anibu kabö aij unbö ke.

Nibi bi an an nip niñ udöm cig ginaböl gau,

hainö kale, hon nihön ginig nip niñ udpun, a göm, hagagnaböl yabit, " a gila. *

⁷ God anig hagö, nibi bi nip niñ udpim gau, kabö anibu kabö aij unbö ke rö linab; pen nibi bi nip niñ udagpal gau, God Manö u kali kliñ riköm hagla,

"Kabö ji niñöm arö gila kabö u nöp mñi ram padö klö yabit an lan u midöp," a gila. *

⁸ Pen manö ap hagla,

"Kabö anibu nöp, nibi bi aramöm ma binij ginaböl;

kabö anibu nöp, nibi bi apöm, lug paknaböl," a gila.

Kraiss manö aij u niñ udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God ginab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nipe ke kalöp udöm, yam nipe ke hag la. Kale Kiñ nan sabe gep nibi bi nipe midpim. Kale nibi bi ut nipe midpim. Kale God yam nipe ke midpim. Anig göp u, kale nibi bi gau nibö gau nibö, God nipe nan aij unbö ke göp u hag waiö gimim, nöd sibön an gau midmim, bistam gi ajmidim u pen God nipe gö, uri mailö aij nipe niñmim aj aij gabim, manö anibu

waiö hagnabim. Anig hagnim, hib nipe hage adö arnab. *

¹⁰ Nöd God nibi bi nipe midagmidim, pen uri nibi bi nipe ke midpim. Nöd God kalöp mög niñöm udagmidöp, pen uri kalöp mög niñöm udöp. *

God nibi bi nipe midpim rö, mid aij gimim

¹¹ Anib u, nibi bi niñeb aij yad gau. Minöñ naböñ it i ram Minöñ kale kabö rö wasö, yiharij apim midpim. Anib u, nan si nan naj Minöñ naböñ it i hañ roman gasi göp nan gau, midmagö limim gi pe aragnim. Nan anib gau gasi niñmim gi pe arö, ana kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

¹² Nibi bi God nibi bi nipe midagpal gau aip midpim u, gi aij yabit gi midaimim. Anig gi pe, ñin rimnap, kalöp, gi naj gi pim, a göm, hag junaböl u pen kale gi aij gi pim u niñöm, hainö Jisas Kraiss aunab ñin u, gi aij gi pim rö hag hiikeinaböl, God hib nipe u ap rannab. *

¹³⁻¹⁴ Bi Kub nibi bi nipe midpim rö, bi kub kalöp Minöñ naböñ it i abad midpal gau hagöl rö gimim. Kiñ kale bi kub yabit midöp u manö nipe u niñmim, bi nipe yuö apöm kalöp abad midpal gau manö kale magöñhalö niñmim gimim. Bi kub anib gau, nibi bi gi aij ginaböl gau kalip ud aij ginaböl; pen nibi bi gi naj ginaböl gau kalip manö kub hagöm, ilön pen ñinaböl. Nihön ginig: God bi anib gau wög anibu göl, a göm, hag la. *

¹⁵ Pen God nip aij ginab u, kale gi aij göl gi nöp midaipe, nibi bi gasi midagöp gau kalöp manö piral hagöm hag juöl rö lagnab. *

¹⁶ Nibi bi rimnap, ke niñbim rö gimim, a gipal. U aij pen gasi anibu niñmim, nan si nan naj ap gagmim. God nibi bi wög gep nipe midpim rö, nihön nihön ginig ginabim u, nipe hagöp hagöp rö nöp ginabun, a gimim, gimim.

¹⁷ Nibi bi gep gau abe nibi bi yiharij gau abe manö kale niñmim. Añ mam Kraiss

* 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8 * 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal 5:17,24 * 2:12: Mad 5:16 * 2:13-14: Dai 3:1 * 2:15: 1Pi 3:16

lau adö m+dpal gau kal+p m+dmagö l+mim. God n+pe B+ k+ö unbö ke, a g+mim, ana udmim n+nmim. Kiñ kale b+ kub a g+mim manö n+pe n+nmim. *

Krais n+ip hain gun, marö auain+im, p+iñ+iñ gagun

18 Kale Krais n+bi b+ n+pe m+dmim, b+ r+imnap kal+p nag+ wög rö g+pim u, b+ kub kale gau ud aij g+mim, hagnaböl rö nöp g+mim. Kalöp g+ aij göm agam+iñ m+id aij g+p+al b+ gau nöp wasö, k+ö yab+ñ jubal b+ gau u rö nöp, ud aij g+mim, hagnaböl rö nöp g+mim. *

19 Pen kalöp g+ naj g+aiöl, God n+p gas+ n+ñbim rö, kal+p gas+ naj n+ñageinabim u, God kalöp ud aij g+inab.

20 Pen kale g+ naj g+pe, kalöp pakaiöl, kal+p gas+ naj n+ñageinabim u hagagabin; an+g g+inabim u, God kalöp ud aij g+inab. Pen kale m+id aij g+pe, kalöp g+ naj g+aiöl, kal+p gas+ naj n+ñageinabim u hagabin; an+g g+inabim u me, God kalöp ud aij g+inab. *

21 Kalöp marö ñ+ilö agam+iñ nöp m+idaimim, a göm, God kalöp uda. An+ñ u, Krais han+p, a göm, ilön uda gas+ u nöp n+nmim. Kalöp marö ñ+aiöl, gas+ kub n+ñagmim. N+pe göp rö g+mim, g+pe arn+im. *

22 “N+pe nan si nan naj ap gaga; manö piral ap hagaga.” *

23 Krais n+p hag jueila, n+pe pen hag juaga. N+p g+ naj geila, n+pe ilön udöm kal+p manö pen pen hagaga. Nap n+pe manö kub kabö göl nöp hagöp u, y+p abadnab, a göm, gas+ u nöp n+ñ m+ideia. *

24 Krais n+p mab ba lañ al pak leila, n+pe nan si nan naj hon magöñhalö g+inabun gau, hañ romanñ n+pe ke udöm uma. “Yad nan si nan naj kal+p udem umnö, nan si nan naj gep gas+ magö kale u umöm, kale kam+iñ aramöm, g+ aij göl g+ m+idaiöl,” a göm, nan si nan naj hon gau, hañ romanñ n+pe ke udöm uma. Krais n+pe ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kam+iñ la. *

25 Kale kaj sipsip hauñ gau amöm rul arbal rö m+dm+dim u pen m+ñi B+ Kaj Sipsip Mukep, B+ ana kalöp abad m+id aij göp u, n+p ado g+ aubim. *

3

Nugmul abe n+bin abe

1-2 Pen kale b+ halö n+bi m+dpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn+g gabin. Naga-mul b+ hagöl rö n+nmim, g+ aij g+mim. Nagamul b+ Jisas Krais manö aij u udag+aiöl, n+hön g+n+g manö aij u udagpan, a g+mim, hagagmim. Pen kale ke g+ aij g+mim, kal+p ud aij g+pe me, n+bi yad u Jisas Krais n+p c+g göm g+ aij yab+ñ göp, a göm, n+p n+ñ udnaböl. *

3 Pen n+bi k+iñ aij m+idaiun, a g+mim, nan r+ñ ad+ik y+iñ+d nöp naj g+inab gau lun, a g+mim, n+ñagmim. Umagö mal+kmim, wañ+iñ aij aij y+mmim, nan aij aij kabö gol udöm g+p+al gau ud hañ romanñ ad+ikmim, gagmim. *

4 N+bi hain m+dmim, gas+ n+ñ aij g+mim, kal juagmim, n+bi b+ gau aip agam+iñ m+id aij g+mim. An+g g+ aij g+inabim u, nan aij an+ñ gau m+dmagö an kale dan m+idöp rö, n+bi b+ amgö n+ñagnaböl pen God amgö n+pe u, nan k+iñ aij unbö ke rö l+inab. Nan k+iñ aij aij an+ñ gau hij g+inab; pör pör nöp m+ideinab.

5 Nan k+iñ aij an+ñ gau m+dmagö an dan kabö gol rö m+idöp u, ap+is hon God n+p n+ñ udm+dal gau udöm kale ke r+ñ ad+ikm+dal; kale nugmul b+ kal+p manö u n+ñm+dal.

6 N+bi Sara nugmul Ebrahim n+p, b+ kub yad, a göm, hagm+idöp rö nöp g+m+idöp. Kale p+iñ+iñ gagmim, Sara g+m+idöp u rö g+ aij geinabim u, Sara pai n+pe yab+ñ rö m+ideinabim. *

7 Pen kale n+bi halö b+ m+dpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn+g gabin. N+bi gau b+ rö k+ö m+dagpal rö, n+bi kale gau ud aij g+mim. God kalöp b+ gau nöp udöm, n+bi gau kal+p arö gagöp; kalöp b+ gau mög n+ñöm udöp rö, n+bi gau kal+p u rö nöp mög n+ñöm udöp. N+bi kale gau kal+p

* 2:17: Ro 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6 * 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21 * 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Di 2:9 * 3:6: Jen 18:12 * 3:7: Ep 5:25

abad m+id aij g+mim me, God n+p sabe g+pe, manö kalöp u n+ñab. *

J+im ñöl m+idaimim

⁸ Manö hag jun+g gabin. Kale añ mam Krajs lau adö m+dpim gau magöñhalö gasi adö añi nöp n+ñmim; añ mam r+mnap ilön udaiöl, kal+p mög n+ñmim; añ mam r+mnap m+ñ m+ñ gaiöl, kale u rö nöp m+ñ m+ñ g+mim; añ mam pen pen m+dmagö l+mim, pen pen mög n+ñmim ud aij g+mim; yad n+bi kub, yad b+ kub, a g+mim, gasi u n+ñagmim.

⁹ N+bi b+ r+mnap kalöp g+ najj gaiöl, kal+p pen g+ najj gagmim. Kalöp hag juaiöl, kal+p pen hag juagmim. Kalöp n+hön n+hön gaiöl, God n+p sabe g+mim hagmim, kal+p g+ aij g+mön abad m+idaimön, a g+mim. N+hön g+n+g: God kalöp uda u, kale n+bi b+ gau kal+p g+ aij g+ñabim, a göm, uda. An+g g+ñabim u, God kalöp u rö nöp g+ aij g+ñab.

¹⁰ God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla, "N+bi b+ m+id aij gun, m+lep yab+ lun umun, a göm n+ñbal gau, manö piral, manö najj hagagöl. *

¹¹ Pen nan si nan najj g+pal adö u arö göm, g+ aij nöp göm, gasi klö n+ñöm, j+im ñöl m+daiun, a göm, agam+ij nöp m+daiöl.

¹² N+hön g+n+g: n+bi b+ God Manö hagöp rö nöp g+pal gau, B+ Kub kal+p abad m+id aij göm, n+p sabe g+ñaböl manö kale u n+ñab; pen n+bi b+ g+ najj g+pal gau n+ñö, mulu lugnab," a g+la.

M+id aij g+pe, kalöp g+ najj gaiöl, p+ñ+ñ gagmim

¹³ G+ aij gun, a g+mim, klö g+pe arö, n+bi b+ r+mnap kalöp ilön ñagnaböl.

¹⁴ Pen kale g+ aij g+pe kalöp g+ najj gaiöl u, m+ñ m+ñ g+mim. N+bi b+ kalöp g+ najj g+pal gau kal+p p+ñ+ñ gagmim, gasi kub n+ñagmim. *

¹⁵ Pen m+dmagö an kale dan u, Krajs n+pe nöp B+ Kub, a g+mim, hib n+pe hagpe adö aran. Pen kale pör nöp gasi n+ñöl g+ m+idaimim, n+bi b+ r+mnap, n+hön g+n+g

gasi halö m+dpim, a göm, hag n+ñaiöl, kal+p ud aij g+mim, manö hain hagmim, Krajs manö aij u kal+p hag ñ+ aij g+mim.

¹⁶ Pen hag n+ñabim u, hon manö n+hön hagno God n+p aij g+n+m, a g+mim, hag n+ñmim. Krajs n+p c+g g+mim, g+ aij g+ñabim u, b+ gau kalöp hag jun+g gaböl gau, kal+p nable gö arö g+ñaböl. *

¹⁷ Kale g+ aij g+pe n+ñöl g+, God kal+p n+ñebir arö gö, kalöp g+ najj geinaböl u, manö m+dagöp. Pen kale g+ najj g+pe, kalöp g+ najj g+ñaböl u, God n+p aij gagnab.

Krajs umöm gac hon k+g g+ yua

¹⁸ Kale g+ aij g+pe, kalöp g+ najj geinaböl u, manö m+dagöp, a g+pin u, Krajs n+pe B+ aij pen n+p g+ najj geila, uma. N+pe aij nöp g+m+idöp u pen kale n+bi b+ nan si nan najj g+pin gau God aip j+im n+ñabin, a göm, uma. Mañ añ+ yab+ uma; hainö kauyan umagnab. Krajs hañ roman al pak l+lö uma u pen Ana n+pe umaga. Ana n+pe kam+ñ m+idöm, n+pe kauyan uraka.

¹⁹ Ana n+pe an+g geia n+pe amöm, n+bi b+ nöd umöm am nag+ m+deila gau kal+p manö aij n+pe u hag ña.

²⁰ N+bi b+ nag+ m+deila gau, Noa m+deia ñ+n u, God n+p manö u n+ñageila u pen God kal+p manö kub hagaga; manö y+p n+ñaböl aka göm, abad m+deia. Abad m+idö n+ñöl g+, Noa n+p ñ+g mag+ñ g+mön, a ga u g+ damöm, n+bi b+ iru wasö, Noa ap+lap unbö raleb u nöp ñ+g mag+ñ raul m+gan amöm, ñ+g an dan aram m+idöm m+id damöm, God gö kam+ñ arla. *

²¹ Pen ñ+g mag+ñ raul m+gan am m+dlö, ñ+g u kal+p dap ranö, kam+ñ arla an+bu rö, uri hon Jisas Krajs umöm uraka manö u n+ñ udun, ñ+g pakun, u rö nöp kam+ñ arnabun. Pen ñ+g pakpun an+bu, hañ roman gac k+g g+ yuun, a gun, pakagpun. Krajs han+p, a göm, umöm kauyan uraka rö, God gasi m+dmagö an hon n+ñöm gac ap m+dagöp. Gasi an+bu nöp n+ñun, ñ+g pakpun. God n+pe manö klö n+ñö an+g hag la me u.

²² Krajs n+pe pen umöm uraköm, am ram M+nöñ kumi kabö adö lan au aramöm, God n+magö y+j+g böñ lau adö m+idöp

* 3:10: Sam 34:12-16 * 3:14: Ais 8:12-13; Mad 5:10; 1Pi 2:20; 4:14 * 3:16: 1Pi 2:12 * 3:20: Jen 6:1-7:24

n+ñöm ejol gau abe, kijaki nan klö m+idöp gau abe, magöñhalö mo n+pe gau m+dpal.

4

Marö udöl gun, nag+ naij nöd n+bö adö u arö gun

¹ Krais hañ roman n+pe ilön kub uda rö, hon u rö nöp ilön udnabun, a g+mim, gasi an+bu nöp n+ñöl gi m+idaimim. N+hön gi+nig: n+bi b+ hañ roman kale ilön kub udpal gau, nan si nan naij gun, a göm, gasi u n+ñagpal. *

² N+ñ an+bu r+köm, n+ñ aigeg M+ñöñ naböñ it i hañ roman m+deinabun u, God n+p aij gi+nim adö u nöp gun, a göm, m+dmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl.

³ Kale nöd n+bi b+ God Manö udagm+dal gau rö gi m+dm+dim. Gasi naij n+ñmim, n+bi si b+ si g+mim, n+ñ klö n+ñ hau l+mim, nan iru yab+ñ n+ñmim, hañöwañ g+mim, nan piral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl gi m+dm+dim. *

⁴ M+ñi pen, n+bi b+ God Manö udagpal gau, kale m+id aij gi+pim u n+ñöm, n+hön gi+nig hon aip magum g+mim hañöwañ gagpim, a göm, kalöp hag jubal.

⁵ Pen söl m+idöp, B+ Kub n+bi b+ kam+ñ m+deinaböl gau abe, n+bi b+ hadö umla gau abe, n+hön n+hön g+la gau, n+hön gi+nig an+g gi+pim, a göm, manö kub hagö, kale n+hön n+hön gi+pal gau magöñhalö n+p hag waiö l+ñaböl. *

⁶ N+bi b+ magöñhalö umbal rö umöm, hañ roman u böñ nöp hij gi luga u pen ana gau amöm, God kam+ñ m+idöp rö u kam+ñ m+deinaböl, a göm, Krais manö aij n+pe u n+bi b+ hadö umla gau kal+p hag ña.

God wög han+p adö ke ke hagöp rö, gi aij gun

⁷ Söl m+idöp, nan n+hön m+idöp gau magöñhalö p+is gi+nig gab. An+b u, gasi n+ñ aij g+mim, agam+j m+id aij g+mim, God n+p sabe g+mim. *

⁸ Pen manö kub yab+ñ u, kale Krais n+bi b+ pör nöp pen pen m+dmagö yab+ñ l+ m+idaimim. Kale pen pen m+dmagö lö löl gi m+deinabim u, Krais n+bi b+ r+mnap nan

si nan naij göm kalöp n+ñ iru nöp gi naij gaiöl u, kale y+ñ+id n+ñmim arö gi+nabim. *

⁹ Krais n+ñ udpal n+bi b+ r+mnap ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubim, a g+mim, hagagmim; kal+p hag w+hai udmim. *

¹⁰ God n+bi b+ mög n+ñöm ud aij göm, kal+p gasi aij ke ke n+ñöb. God gasi aij kalöp n+ñöb an+bu, kalöp nöp wasö, añ mam Krais n+bi b+ n+pe m+dpal gau kal+p magöñhalö u rö nöp gasi n+ñöm n+ñöb. An+b u, God kalöp gasi aij n+ñöb an+bu n+ñmim, añ mam gau kal+p gi aij g+mim. *

¹¹ God kalöp gasi aij n+ñö, kale n+bi b+ gau kal+p hag n+ñabim u, gasi n+ñ aij g+mim, God Manö aij u kabö göl nöp hag n+ñmim. God kalöp gasi aij n+ñö, kale n+bi b+ r+mnap wög gi n+ñabim u, God kalöp klö n+pe n+ñöb u udmim, n+bi b+ gau kal+p wög gi n+ñmim. An+g geinabim u, Jisas Krais n+bi b+ n+pe m+dpim u n+ñöm, kale God hib n+pe u haglö adö arnab. Jisas Krais, B+ klö yab+ñ u nöp, n+p aij a göl gi, hib n+pe pör pör hagno adö aran. An+b unbö rö aij.

Krais n+bi b+ n+pe m+dpim rö, kalöp marö n+ñaböl

¹² M+damam aij yad gau. Krais n+p ci+g p+idöñ gi+naböl aka arö gi+naböl a göm, n+bi b+ r+mnap han+p ilön kub mab m+ñan rö n+ñbal u, han+p n+hön gi+nig an+g gab, a g+mim, gasi u n+ñagmim.

¹³ Krais n+bi b+ n+pe m+dpun u me, n+p g+la rö han+p gaböl, a g+mim, m+ñ m+ñ göl gi m+dp+e me, n+pe mailö aij yab+ñ n+pe halö aunab n+ñ u, kale m+ñ m+ñ göl gi m+deinabim. *

¹⁴ Kale Krais n+bi b+ n+pe, a göm, kalöp hag juaiöl, m+ñ m+ñ göl gi m+idaimim. God Ana mailö aij yab+ñ halö u han+p aip m+idöp u n+ñöm me, an+g gaböl, a g+mim, m+ñ m+ñ göl gi m+idaimim. *

¹⁵ Kale wip alagmim; nan si udagmim; n+bi b+ r+mnap kal+p gi naij gagmim; nan kale rö g+mim gagmim. Kale an+g g+mim, ilön udnabim u, nable gi+nab. Pen gi aij g+mim ilön udnabim u, nable gagnig gab.

* 4:1: Ro 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:5: Ap 10:42

* 4:10: Ro 12:6-8 * 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7

* 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2

* 4:14: 1Pi 2:20

16 Pen kale Kraiſ nɪp nɪŋ udmim nɪpe hagöp rö gɪpim rö, kalöp marö ñaiöl, nable gagnab. Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun rö, hanɪp anɪg gaböl, a gɪmim, aij gö nɪŋöl gɪ, God hib nɪpe hagpe adö aran.

17 Söl mɪdöp, God nɪbi bɪ manö kub hagnab. Nɪpe il göm nɪbi bɪ nɪpe ke manö kub hagnab. Pen hon nɪbi bɪ nɪpe ke uɰham mɪdeinabun u, nɪbi bɪ manö aij nɪpe udagpal gau kale aigöl göm mɪdnaböl?

18 God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Nɪbi bɪ God hagöp rö gɪpal gau uɰham yabɪt kamɪŋ arnaböl; anɪb u, nɪbi bɪ God Manö udagöm, nan si nan naj gɪ mɪdpal gau, kale aigöl göm kamɪŋ arnaböl?” ö gɪla. *

19 Anɪb u, God marö hanɪp hag la rö nöp udnabun u, gasɪ iru nɪŋagun. Bɪ Kub hanɪp gɪ la u, haɰowaɰö gagnab, pen nɪpe nöd haga rö nöp hanɪp ud aij gɪnab, a gun, gasɪ u nɪŋun, gɪ aij nöp göl gɪ gɪno arnɪm.

5

Nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal gau bɪ abadep mɪdmim, kalɪp abad aij gɪmim

1 Nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal gau kalɪp bɪ abadep mɪdpim gau, kalöp manö hagnɪg gabin. Wög kale gɪpim anɪbu rö, yad u rö nöp nɪbi bɪ Kraiſ nɪŋ udpal gau kalɪp abad mɪdpin. Kraiſ ilön kub udeia u, yad nɪŋ mɪdainö. God nɪpe Kraiſ mailö aij yabɪt nɪpe nɪbi bɪ gau magöŋhalö kalɪp yamnab ñɪn u, yad amem nɪŋ mɪdeinabin. Anɪb u, yad kalöp manö anɪbi hagnɪg gabin.

2 Bɪ kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij gɪpal rö, God nɪbi bɪ nɪpe ke ñɪmagö adö kale la gau, kalɪp abad mɪd aij gɪmim. Nɪbi bɪ rɪmnap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a gɪmim God wög u gagmim. Mɪñ mɪñ göl gɪ, aij göl gɪ nöp God wög u gɪmim. Anɪg geinabim u, God nɪp aij gɪnab. *

3 Hon bɪ kub mɪdpun, a gɪmim, God sipsip nɪpe gau kalɪp hag gagmim. Kale ke gɪ aij gɪpe, kalöp nɪŋöm u rö nöp göl. *

4 Adö anɪbu gɪpe, Bɪ Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usajɪl bad klö pör pör nöp mɪmailö gɪ mɪdeinab u kalöp ñɪnab.

Hib hon ke dap ranagun; gasɪ kabö rö nöp nɪŋun

5 Pen kale bɪ praj gau, bɪ majö kalöp abad mɪdpal gau hagöl rö nɪŋmim. Kale magöŋhalö, Kraiſ nɪbi bɪ añ mam gau nɪŋmim, kale nɪbi bɪ pro, hon nɪbi bɪ kub, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla,

“God nɪbi bɪ hib kub udnabun a gɪpal gau kalɪp jɪ nɪŋöm, nɪbi bɪ pro pro udpal gau, kalɪp mög nɪŋöm, ud aij yabɪt göp,” a gɪla. *

6 Anɪb u, God Bɪ klö unbö ke u nɪp nɪŋmim ana udmim, hagöp rö gɪmim. Anɪg gɪnabim u, ñɪn hain hag la u, nɪpe gö, kale bɪ kub rö mɪdeinabim. *

7 God nɪpe ke kalöp abad mɪd aij göp rö, marö mɪdainɪm, magöŋhalö ud ñɪmagö adö nɪpe u lɪmim. *

8 Pen pör pör gɪ jɪn göl gɪ mɪdmim, nɪŋ aij göl gɪ mɪdaimim. Kauat mauat bɪ kale u kɪjaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, nɪbi bɪ ap hau ñɪŋɪn, a göm, uɰhai nɪŋöl gɪ ap ran ap lug arab. *

9 Kɪjaki anɪg gab u, hanɪp nöp gagab; Kraiſ nɪbi bɪ añ mam hon ram Mɪnön gau gau magöŋhalö kalɪp u rö nöp gab, a gɪmim, kɪjaki nɪp wasö gɪmim, Kraiſ manö aij u nɪŋ ud pɪdön göl gɪ mɪdaimim. *

10 God nɪbi bɪ mög nɪŋöm, ud aij yabɪt göp rö, pör pör Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe mɪdaimim, a göm, ram Mɪnön aij yabɪt kalöp hag la u me, magö i kalöp gɪ naj gɪlö ilön udpim u pen magö pro marap God nɪpe ke apöm klö nɪpe kalöp ñö, kale Kraiſ nɪp nɪŋ ud pɪdön gɪmim, nɪp cɪg aij yabɪt gɪmim, nɪbi bɪ klö nɪpe mɪdmim, mɪd aij yabɪt gɪnabim.

11 God Bɪ klö yabɪt u nɪbi bɪ gau magöŋhalö pör nöp pör nöp abad mɪdeian! Anɪb unbö rö aij.

Manö adɪŋ magö rɪmnap

* 4:18: Pro 11:31 * 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6 * 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

¹² Mam aij yad Sailas aip m+dpul. Manö kalöp hagabin i n+pe kal+ kñ r+kab n+ñöm yad köp ulep i kalöp yunabin. Mam an+bu, gas+ hon n+ñbun rö n+ñöb. Kalöp manö klö hagem, manö pro kal+ kñ r+kpin an+b i, God n+bi b+ mög n+ñeb magö yuö yab+ u nöp r+kpin. Manö an+bi, manö n+ñö yab+, a g+mim, n+ñöl g+ nöp m+daimim. *

¹³ Pen Kraiss n+bi b+ n+pe m+dpal daun kub Babilon aui kalöp, “M+dpim?” a g+pal. God kalöp hag la rö, n+bi b+ an+b gau u rö nöp hag la. N+ yad Mak kalöp u rö nöp, “M+dpim?” a göp. *

¹⁴ Kraiss n+bi b+ añ mam m+dmagö l+bun, a g+mim, pen pen hag w+hai udöl g+, alaun bom halumim. Kraiss n+bi b+ n+pe m+dpim gau, Kraiss kalöp magöñhalö ud aij gö, kale agam+j m+d aij göl g+ m+daimim.

* **5:12:** Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 * **5:13:** 2Di 4:11

2 Pida Pida köp hain n̄bō u kal̄ kliñ r̄ika

1 Yad Saimon Pida, Jisas Kraiss manō ud arep b̄i ap. Yad wög gep b̄i n̄ipe ap m̄idpin.

God hon Jisas Kraiss han̄ip ud kam̄iñ yua u, n̄ipe B̄i aij unbō ke. Jisas Kraiss han̄ip mög n̄iñom gas̄i aij ñō, hon n̄ip n̄iñ udpun. Kale n̄ibi b̄i gau, Jisas Kraiss kalöp gas̄i aij ñō, kale u rō nöp n̄ip n̄iñ udpim gau, kalöp köp an̄ibi kal̄ kliñ r̄ikabin.

2 Kale God abe, B̄i Kub hon Jisas abe, kal̄ip gas̄i n̄iñ m̄idpe, kale apil m̄ihau kalöp mög n̄iñmil, ud aij ḡimil, abad m̄idlö, kale pör pör agam̄ij m̄id aij ḡimim.

God han̄ip uda a gun, n̄ip c̄ig aij gun

3 Hon n̄ibi b̄i Jisas Kraiss lau adō m̄idpun gau, nan si nan naj arō gun, n̄ipe hagöp rō nöp ḡi m̄idaiun rō löp. Hon Jisas Kraiss n̄ip n̄iñ udpun u me, Kraiss n̄ipe u rō nöp God m̄idöm, klō n̄ipe nöp han̄ip ñō, hon God Manō hagöp rō nöp ḡi m̄idaiun rō löp. N̄ipe B̄i aij unbō ke, B̄i mailō aij yab̄i halō pen n̄ipe han̄ip gas̄i n̄iñom, n̄ibi b̄i yad ke m̄idaiöl, a göm, han̄ip hag la.

4 An̄ib u, Jisas Kraiss nan aij yab̄i an̄ib gau han̄ip ñōb. Nan aij aij ñōb u udun, gas̄i naj m̄inōñ nabōñ iñ i n̄iñom lug paköl rō löp gau arō gun, God n̄ipe ke m̄idöp rō m̄idaiun rō löp.

5 An̄ibu, Kraiss kalöp gas̄i aij ñō, n̄ip n̄iñ udpim. Pen kale Jisas Kraiss n̄iñ udöl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡi aij ḡimim. Pen kale n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡi aij nöp göl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, Jisas Kraiss n̄ipe B̄i aigale B̄i rō m̄idöp manō yuō yab̄i u n̄iñ aij ḡimim.

6 Pen kale Jisas Kraiss n̄ipe B̄i aigale B̄i rō m̄idöp manō yuō yab̄i u n̄iñ aij nöp göl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, hañ roman̄ kale gas̄i göp rō gagmim. Pen kale hañ roman̄ kale gas̄i göp rō gagmim, kale klō ḡimim, Jisas Kraiss n̄ip n̄iñ ud p̄idōñ ḡimim, c̄ig aij

ḡi m̄idmim, n̄ipe hagöp hagöp rō nöp göl ḡi m̄idaimim. *

7 Pen Jisas Kraiss n̄ip nöp gas̄i n̄iñmim c̄ig aij ḡimim, n̄ipe hagöp hagöp rō nöp göl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, añ mam gau pen pen ud aij ḡipal rō, kale Kraiss n̄ibi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij ḡimim. Pen kale Kraiss n̄ibi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij göl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, Kraiss n̄ibi b̄i añ mam kale gau pen pen m̄idmagö l̄imim.

8 Pen yad aui manō n̄ihön n̄ihön kal̄ kliñ r̄ikaj̄in u, kale nan an̄ibu nöp gas̄i n̄iñ aij ḡimim, klō ḡimim ḡi m̄ideinabim u, kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss n̄ipe B̄i aigale B̄i rō m̄idöp, a ḡi gas̄i n̄iñmim, wög n̄ip ḡi aij ḡipe, n̄ip nan magö aij r̄imnap p̄inab.

9 Pen yad aui manō n̄ihön n̄ihön kal̄ kliñ r̄ikaj̄in u, kale r̄imnap nan an̄ibu n̄iñagnabim u, kale n̄ibi b̄i amgö we rō. Nan si nan naj ḡipim u, God n̄ipe gac an̄ibu t̄ik ḡi yua u haū ḡipim.

10 An̄ib u, añ mam yad gau. God gas̄i n̄ipe ke n̄iñom, ȳip hain göm n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl, a göm, kalöp udöp u, klō ḡimim n̄ip hain ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idaimim. An̄ig ḡimim me, Kraiss manō aij n̄ipe u pör nöp n̄iñ ud p̄idōñ ḡimim, ḡi dammim, arō gagnabim.

11 Pen B̄i Kub hon Jisas Kraiss han̄ip ud as̄ik yuöp u apöm, kalöp hag w̄ihai udöl ḡi, n̄ibi b̄i n̄ipe pör pör abad m̄ideinab ram raul m̄igan an̄ibu da löm abad m̄ideinab.

God manō hagep b̄i gau, Ana U† kal̄ip gas̄i ñō n̄iñöl ḡi God manō hagla

12-15 Kale manō hagaj̄in an̄ibu n̄iñmim, hadö ud aij ḡipim, pen yad pör nöp kalöp manō an̄ibu hagöl ḡi nöp m̄ideinabin. B̄i Kub hon Jisas Kraiss ȳip, umnabön, a göm, ñ̄in hag la u söl auöp u me, hañ roman̄ halö m̄idpin ñ̄in i, yad klō gem, kalöp manō an̄ibu hagöl ḡi nöp m̄ideinabin u aij. An̄ig ḡinabin u, kale haū gagnabim; yad umnabin pen kale manō an̄ibu n̄iñöl ḡi m̄ideinabim. *

16 Kalöp nöd hagem, B̄i Kub hon Jisas Kraiss ke yab̄i löm klō halö aua, a ḡino u, aiud kliñ aij udpal rō hagagno. Nöd B̄i Kub

* 1:6: Gal 5:22-23 * 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19 * 1:16: Mad 17:1-5

anibu ke yabił kłö halö lö, amgö hon ke niņun, hainö kalöp hagno. *

17-18 Niņ anibu, hon Jisas Kraiș aip am dum uł au midaino niņöl gi, Bapi God mailö aij yöl niņe u apöm, Jisas Kraiș hib niņe dap ranöm haga, “Bi i Ni midmagö aij yad; niņ niņnö yip aij yabił göp,” a ga. God niņe anig hagö, hon ke manö niņe u apdi niņno. *

19 Hon ke God manö apdi niņno u me, hon niņbun, bi God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö niņe nöp hagla; manö böņ nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anibu, hapö mitaņ sibiön yaņ lauöm lilo, hanip mailö yamöb rö u göp. Mailö anibu, ni löl gi damöm, ram minöņ rikniņg gö niņöl gi, gapı pagıñ hañ aunab midmagö aņ kale daņ niņnabim. Hañ aunab u, ram böņ nöp riköp u rö ginab.

20 Manö hagabin i niņ aij gimim: God manö hagep bi gau God Manö niņe kali kłiñ riköm hagla u, gası kale ke nöp niņöm, manö il u hagöl rö lagöp.

21 Niñön ginig: God manö hagep bi gau, God manö u hagnig, ke niņla rö hagagla; Ana Uł niņe kalıp gası niñöl gi, God manö hagla. *

2

Bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hag niñbal gau

1 Hadame nöp bi rimnap, God manö hagabun, a göm, niñbi bi Isrel kalıp manö piral hag niñmidal. Gıla anibu rö, niñbi bi rimnap aņ kale u midöm, u rö nöp manö piral haglö, niñbi bi rimnap manö piral kale u niñnabim rö löp. Bi Kub kalıp rau adog uda u niņe Bi Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö piral hagöm anig ginaböl u, God gö, adıņ pen ilön kub yabił udnaböl. *

2 Kale gi naij yabił gıpal. Kraiș niñbi bi niņe midpal niñbi bi iru nöp manö piral kale u udöm, u rö nöp ginaböl. Anig ginaböl rö, niñbi bi gau niñöm, adan kamıņ arep u rau acıp acıp ginaböl.

3 Mani nan gau udun, a göm, kalöp manö piral yabił hagnaböl. Anig ginaböl u pen God niņe hadame nöp niņ nöp midmidöp. Niņe kalıp manö kub hagöm al pak lıniņ gab.

4 God ejol nan si nan naij gıla gau kalıp ulöm miņan naij yaņ yuö, nagı kłö sibiön auöp au midöm, God manö kub hagnab niñ u abad midpal. *

5 Pen hadame dagol gau niñbi bi niņ arö gıla gau, God kalıp mög niņaga. Niņe gö, möņ kub alöm niñg ul ap ranö, niñbi bi gi naij gıla gau magöñhalö niñ niñöm um hakla. Pen bi ne Noa niñbi bi gau kalıp, God hagöp rö nöp gimim, a gimidöp. Anıb u, God niņe Noa abe, niñbi bi niņe unbö mudun jıņ abe, kalıp nöp abad midöm ud kamıņ yua. *

6 Pen niñbi bi God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalıp ginabin u niñbi bi gau magöñhalö niņ aij gılaņ, a göm, mab mitaņ u kumi kabö adö laņ niñbö yuö, apöm Sodom Gomara niñbi bi kalıp böņ nöp in habık ara. *

7 Lod niņe, niñbi si bi si göm, nan naij yabił gimıdal u niñöm, gası kub niñmidöp u, God niņ ud kamıņ yua. *

8 Lod bi aij, aņ kale gau midöm, niñ añ añi pör pör God lo manö niņe u rib juöm, nan si nan naij gimıdal gau amgö niñöm, manö naij hagnıdal gau apdi niñöm, iru yabił ga.

9 Niņe nöd anig ga rö, hon niñbun, marö niñön niñön aunab, Bi Kub niņe niñbi bi God Manö hagöp rö gıpal gau kalıp abad midöm, ud kamıņ yunım rö löp. Pen niñbi bi God Manö hagöp rö gagpal gau nagı rö lö, marö udöl gi, manö kub hagep niñ u abad mideinaböl.

10 Pen niñbi si bi si gimıdal gau, manö kub ke yabił udnaböl. Niñbi bi kub kalıp abad midpal gau, manö kale niņagöm, gası kale ke auöp rö gıpal niñbi bi gau abe, manö kub ke yabił udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anıb gau, piñniņ göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö

* 1:17-18: Mad 17:5 * 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16 * 2:10: Jud 7-8,16

adö lan̄ au midpal gau kalip hałowatö hag jubal. *

11 Ejol gau anibu rö gagpal. Ejol kale bi ktö yabıl midpal u pen kale Bi Kub amgö ilö nipe au bi anib gau kalip hag juagpal. *

12 Pen bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, wal wayöŋ gau gasi midagöp hałowatö gipal rö u gipal. Kale gasi midagöp pen kale manö naj yabıl hagpal. Gipal anibu, wal wayöŋ hel libal udöp u rö, kalip ginab. Umnaböl me. *

13 Kale nibi bi gau ilön ñibal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gi naj göl gi, sidö an̄ nan kub ñin̄jöl gi, ñig ktö ñin̄jöl gi, hałowatö gi damöm, nable udagpal. Nibi bi anib gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan ñin̄bal u, kale midmagö uraknab rö hałowatö gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö libal.

14 Kale pör pör nöp nibi si udun, bi si udun, a göm, amgö li nöp ajpal. Nibi bi Krais nip cig aij gagpal gau kalip neb neb gi dap kid kale u amöm, nan si nan naj gipal. Nan gau nan hon nöp mideian, a göm, gasi u nöp nin̄bal. God nipe gi naj yabıl gipal gau nin̄jöm, kalip pen ilön kub yabıl ñin̄ig gab.

15 Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naj gun, a göm, gasi u nöp nin̄bal. Bi Beo ñi nipe Belam ga rö nöp gipal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naj ga. *

16 Kaj donki gau manö hagagpal u pen donki nipe u, bi hagpal rö Belam nip hag gö, piral hagnig geia anibu arö ga. Anib u, Belam gi naj ga anibu, God Belam nip hag ga. *

17 Pen mañ rimnap, ñig mılınig amun nin̄bun, ñig ilam juöp gau mılep göp. Mañ rimnap möŋ alnig gö, yigön kub apöm ligö, alagöp. Anib u rö me, bi manö pir alep bi gau, God Manö hag ñabun, a gipal. Anig gipal u, God kalip sibön kub auöp an̄ gau hag yunab. *

18 Bi anib gau, hib kale ke dap ranöm

hagpal, “Hanip hain gimim, midmagö uraknab rö hałowatö gimim,” a gipal. Nibi bi rimnap nöd bi nin̄eb kale gau aip ajöm, gi naj göm hałowatö geila, pen hainö gasi aij nin̄jöm nagı adö anibu arö göm, söl mid aij ginig gaböl. Pen bi naj anib gau amöm, nibi bi uri söl mid aij ginig gaböl gau gasi naj ñilö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyan nan si nan naj u gipal.

19 Bi naj anib gau hagpal, “Kale midmagö uraknab rö hałowatö ginabim,” a gipal u pen bi naj gau kale ke nan si nan naj gep magö u nagı wög gep nibi bi rö midpal. Bi rimnap apöm, bi rimnap aip pen pen göm, nagı linaböl u, kale nagı wög gep bi kale midpal. Nan si nan naj gep magö u, nibi bi rimnap aip pen pen göm nagı linab u, kale nan si nan naj anib gau nagı wög gep nibi bi rö midpal. Nagı wög anibu gi damöm, yiharın̄ midaiöl rö lagöp.

20 Nöd Bi Kub hon Jisas Krais hanip ud kamın̄ yuöp u nip nin̄ udöm, nibi bi aip ajöm nan naj min̄öŋ naböŋ if i gasi nin̄jöm hałowatö gimıdal gau arö göm, mid aij gila. Pen hainö u, kale ado gi amöm, nan si nan naj nöd gimıdal adan anibu kauyan arnaböl u, nöd naj midıdal rö wasö, uri naj yabıl mideinaböl. *

21 Kamın̄ middep nagı u nin̄agblap u, aij rö giböp. Pen God kalip haga manö aij u nin̄jöm, hainö arö ginaböl u, gi naj yabıl ginaböl. *

22 Bi God Manö arö gipal gau, kale manö mihöp hadame nöp hagnıdal u rö gipal. Manö mihöp anibu ap hagla, “Kain gau tıhaköm ado gi apöm, nan tıhak libal u kauyan ñin̄naböl,” a gila. Manö ap pen hagla, “Kaj gau ñig paköm, adın̄ waleb karkol ginaböl,” a gila. *

3

Jisas hainö ado gi aunab, a gimim, gasi halö midaimim

1 Nibi bi midmagö yad gau. Kalöp köp ap nöd kalı kılın̄ rik yunö. Mıñi köp hain nıbö kalöp kalı kılın̄ rikabin. Köp mihöp

* 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11; Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

* 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11

pen it añi nöp. Yad kalöp köp m+höp kali kliñ r+knö, kale manö nöd n+ñbe u n+ñ aij g+mim, gasi n+ñöl gi nöp m+deinabim, a gem, kalöp köp m+höp kali kliñ r+kpin.

² God nipe ke bi manö hagep ut nipe gau hag lö, kale hadame nöp manö nipe hagla. Ud Kam+ñ Yuep Bi hon, Bi Kub hon u, nipe ke bi manö ud arep nipe hag lö, manö klö hagöm an+g g+mim, a ga, manö u hag ñ+m+dun. Manö an+bu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, n+ñ m+daimim, a gem, kalöp köp an+bi kali kliñ r+kabin. *

³ Pen nan kub hagabin i n+ñim. Ñ+n hain m+dpun i rö, n+bi bi gasi naj kale ke n+ñbal rö g+pal gau, r+mnap apöm Jisas Krai manö aij nipe u hag juöm hagnaböl, *

⁴ “Bi aunabin, a göm, manö hag la u, aunab m+gan gai n+ñbör N+bi bi nöd n+ñbö gau m+dlö n+ñöl gi, aunabin a ga u pen kale umhakla u auagöp. Nan magöñhalö hadame dagol gi la ñ+n u m+deia rö nöp m+döp,” a g+inaböl. *

⁵ Bi an+bu gau, God hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö lañ löm, ñ+g u g+gabö göm, m+nöñ naböñ u an yañ löm ga. God ga an+bu, kale n+ñ aij g+pal u pen kale n+ñebir arö g+pal. *

⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ñ+g an+bu gau apöm, m+nöñ naböñ nan gau nöd m+dm+döp u yuö yuö gö, böñ nöp naj ga. *

⁷ God manö an+bu nöp hagö, kumi kabö adö lañ abe m+nöñ naböñ it i abe uri m+id aij göp u pen n+bi bi God Manö hagöp rö gagpal gau kal+p manö kub hagöm ilön kub ñ+nab ñ+n u, kumi kabö lañ abe m+nöñ naböñ it i abe mab lauö böñ nöp innab.

⁸ Pen n+bi bi m+dmagö yad gau. Manö ap hauñ g+mim rö löp. Hon ñ+n añ+ ap n+ñbun u pen Bi Kub n+ñö m+ iru yab+ñ rö löp. Hon m+ iru yab+ñ nöp wö ral n+ñbun u pen Bi Kub n+ñö ñ+n añ+ ap nöp rö löp. *

⁹ An+bu u, Bi Kub nipe, aunabin, a göm, y+ñ+d auagöp u, n+bi bi r+mnap manö nöp hagöm arö g+pal rö gagöp; n+bi bi nan si

nan naj göm, mab ke yañ arn+g gaböl gau, r+mnap ur gagöl, kale magöñhalö y+ñ lau adö aulö kal+p udnam, a göm, abad m+döp. *

¹⁰ Pen Bi Kub aunab u, bi nan si udep gau kal+p n+ñ m+dlö auagpal rö u aunab. Ñ+n an+bu, gu m+löbö hagö n+ñöl gi, kumi kabö mu adö lañ ke ke arnab. Gapi nan n+ñön n+ñön kumi kabö adö lañ m+döp gau inöm, m+nöñ naböñ it i nan n+ñön n+ñön m+döp gau magöñhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöñhalö an+g göl innab a g+mim, kale uri gi aij g+inabim aka hañwawöl g+inabim? Ñ+n kub aun+g gab an+bu gasi n+ñmim, God Manö hagöp rö nöp g+mim n+bi bi ut nipe m+daimim.

¹² Pen God ñ+n kub nipe u y+ñ+d aun+im a g+mim, manö aij nipe u n+bi bi gau kal+p hag ñöl gi m+dmim. Ñ+n an+bu, rak+n, gap+, nan kumi kabö adö lañ gau, in ñ+g bad linab u pen

¹³ God kumi kabö adö lañ abe, m+nöñ naböñ it i abe, hain n+ñbö g+inabin, a göm, manö hag la u abad m+dpun. Ram hain n+ñbö an+bu, n+bi bi God aip m+döm nipe hagöp rö nöp g+ilö arnab. *

¹⁴ An+bu u, n+bi bi m+dmagö yad gau. Nipe aunab, a g+mim, abad m+dpim ñ+n i, gasi klö n+ñmim, God amgö ilö nipe n+bi bi as+ñ m+dagöp, n+bi bi manö m+dagöp rö m+idun, n+ñ aip j+m ñöl m+daiun, a g+mim, g+pe arö me, nipe apöm kalöp n+ñö, aij yab+ñ g+in+im.

¹⁵ Pen nipe y+ñ+d auagöp u, kale gasi n+ñmim, kalöp n+bi bi r+mnap halö y+ñ lau adö aulö, yad ud kam+ñ yunam, a göm, abad m+döp. God nipe mam m+dmagö hon Pol n+ñ gasi aij ñö n+ñöl gi, kalöp köp kali kliñ r+köm, manö añ+ an+bu rö haga. *

¹⁶ Pol manö nipe kali kliñ r+ka u, köp nipe r+ka gau magöñhalö manö añ+ an+bu nöp m+döp. Pol köp nipe gau manö u+ham n+ñeb rö r+mnap halö hagö me, n+bi bi God Manö n+ñagöm, Krai n+ñ c+g aij gagpal gau, Pol manö u+ham n+ñeb an+bu n+ñöm, ado göm manö piral adö u hagpal.

* 3:2: Jud 17 * 3:3: 1Di 4:1; Jud 18 * 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4 * 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 * 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35 * 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27 * 3:15: Ro 2:4

God Manö bi rımnab kalı kılıñ rıkla gau, kale u rö nöp manö anıbu nıñöm, ado göm manö pıral adö u hagpal. Anıg gılö, God manö kub hagnab ñın u adan kale kamıñ arep ap mıdagnab.

¹⁷ Pen nıbi bi aij yad gau. Kale manö anıbi hadö nıñbım u me, nıñ aij gımım. Kale uri Krais nıp cıg aij gımım mıdpım. Pen nıbi bi rımnab apöm, manö pıral haglö, kale u rö nöp gası nıñ nıñmım, kale gı nıñ gıpal rö gımım, ap lug pakmım rö löp. *

¹⁸ Pen Bı Kub hon Jısas Krais hanıp ud kamıñ yuöp u, nıpe nıbi bi mög nıñöm ud aij göp u nıñbım rö, Jısas Krais nıp nıñ aij yabıl gun, a gımım, gası anıbu nıñöl gı mıdpe arnım. Bı Kub hon hıb nıpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnım! Anıb unbö rö aij.

* 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon Jon köp nöd u kalı kılın rıka

God Manö Kamıñ u

¹ Ram mınöñ hadame dagol gı laga ñın u, Manö Kamıñ u mıdmıdöp. Pen nıpe ke hainö ñın i nöp apöm manö hagö, hon apdi nıñun, nıp ke amgö nıñun, ñımagö lı nıñbun. Yad Manö Kamıñ anıbu nöp hagnıg gabin me. *

² Nıpe pör pör nöp kamıñ mıdmıdöp u, hañ romanı löm waiö aua u, hon amgö nıñno. Kamıñ pör mıdep Bı u, Bapı aıp mıdöm ram mınöñ it i apöm waiö la u, nıp amgö hon ke nıñun, manö nıñö anıbu kalöp hagabun. *

³ Nan nıhön nıhön amgö nıñbun u, manö nıhön nıhön apdi nıñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapı God Ñı nıpe Jıas Krais apıl mıhau aıp jım ñöl mıdpun. Pen kalöp manö anıbu hagno, nıñmım nıñ udpe me, hon magöñhalö God apıl mıhau aıp jım ñöl mıdeınabun.

⁴ Anıg gınabım u, hon mıñ mıñ gınabun. Gası u nıñun, kalöp manö anıbi kalı kılın rıkabun. *

God nıpe Mailö

⁵ Jıas Krais hanıp hagö nıñbun manö u kalöp hagnıg gabin. God nıpe mailö; nıpe sıbön halö mıdagöp. *

⁶ God aıp jım ñöl mıdpun, a gınabun u, pen nan si nan naij gı damun, sıb au ajeınabun u, manö pıral hagnı, nan naij gıpun u abe pıral gun gınabun. *

⁷ Pen God mailö aıp pör pör mıdmıdöp rö, hon mailö aıp nıpe lau adö mıdeınabun u, hon añ mam Jıas nıp nıñ udpal gau aıp jım ñöl mıdno, Ñı nıpe Jıas hagape nıpe u nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yunab.

⁸ Pen nan si nan naij rımnıp gagpun, a gınabun u, manö pıral hagnı; God

Manö nıñö nöp u mıdmıgö anı hon dan mıdagöp. *

⁹ Pen hon nan si nan naij gıpun u, God nıp hag payık pe gınabun u, nıpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan si nan naij gıpun gau nıñöm arö göm, gac anıbu magöñhalö kık gı yu haknab.

¹⁰ Pen nan si nan naij gagpun, a gınabun u, God manö pıral hagab, a gınabun; God Manö aıp nıpe u mıdmıgö anı hon dan mıdagöp.

2

Krais hanıp a göm, nıpe ke Nap nıpe sabe gı ña

¹ Ñı pai yad gau. Kale nan si nan naij gagmım, a gem, kalöp manö anıbi kalı kılın rıkabın. Pen nan si nan naij geınabım u, Jıas Krais pör pör kabö rö nöp gımıdöp u, nıpe hanıp gı ñöm Nap nıpe hagöm, nan si nan naij gıpal u nıñmön arö gımön, a gımıdöp. *

² God nıpe nan si nan naij gıpun gau nıñöm, hanıp mılö ke gau yuböp. Pen Jıas Krais nıpe ke nan si nan naij gıpun gau mab ba lanı au hañ romanı adö nıpe ke udöm umöm, nan si nan naij gıpun gac u magöñhalö kık gı yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nıbi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gıpal gac u kık gı yua. *

³ God Manö hagöp rö geınabun u, hon nıñö nöp God nıp nıñbun u, nıñnabun.

⁴ Bı ap, God nıp nıñbın, a gınab pen God hagöp rö gagnab u, nıpe manö pıral hagnı; manö nıñö u mıdmıgö anı nıpe danı mıdagöp.

⁵⁻⁶ Pen nıbi bı God Manö hagöp rö gıpal gau, kale God nıp mıdmıgö yabıt lıbal. God aıp jım ñöl mıdpun, a gıpal, nıbi bı gau, Jıas gımıdöp rö nöp gınaböl. Nıpe gımıdöp rö gınabun u me, hon nıñnabun, God anı danı mıdpun. *

Pen pen mıdmıgö lımım

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jn 2:4 * 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10 * 2:5-6: Jon 14:21,23 * 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6

⁷ Nibi bi midmagö yad gau. Manö kali kliñ rikabin anibi, manö gisön nibö wasö; manö hadame dagol hagla midmidöp; manö nöd nibö anibu nöp yad uri kalöp hagabin. *

⁸ Pen manö kalöp kali kliñ rikabin anibi manö gisön nibö midöp. Jisas Krajs gimidöp u niñöm, manö gisön nibö anibu manö niñö nöp, a gipal. Pen kale nibi bi gau gabim u abe niñöm, kale u rö nöp, manö gisön nibö anibu manö niñö nöp, a gipal. Sibön u uri hadö ur gab; mailö magö niñö u hadö mailö gab. *

⁹ Nibi bi, mailö midpun, a göm, añ mam kale rimnap mulu kal niñbal gau, kale sib au midpal. *

¹⁰ Pen nibi bi añ mam kale gau kalip midmagö libal gau, mailö midpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. *

¹¹ Nibi bi añ mam kale rimnap mulu kal niñbal gau, kale sib au midpal. Kale sib gau midlö, amgö kale hadö we göp niñöm sib gau ajöm, gai araböl u niñagpal. *

¹² Jisas Krajs nipe uma u me, God nan si nan naj gipim u niñöm arö göp.

Anibu, yad kalöp ñi pai midmagö yad gau manö anibi kali kliñ rikabin.

¹³ Kale bi majö gau, Jisas Krajs hadame dagol gau midöm uri midöp u,

nip hadö niñbim u me, yad kalöp bi majö manö anibi kali kliñ rikabin.

Kale bi praj gau, Seden, Bi Naj Yabıt u, nip ma kale mo gau hadö libim u me, yad kalöp bi praj manö anibi kali kliñ rikabin.

Kale ñi pai midmagö yad gau Bapi nip hadö niñbim u me, yad kalöp ñi pai midmagö yad manö anibi kali kliñ rikabin.

¹⁴ Kale bi majö gau, Jisas Krajs hadame dagol gau midöm uri midöp u, nip hadö niñbim u me,

yad kalöp bi majö manö anibi kali kliñ rikabin.

Kale bi praj gau, God Manö kamıj u midmagö an kale dan kamıj midö, kale klö gimim, Seden, Bi Naj Yabıt u, nip ma kale mo gau hadö libim u me, yad kalöp bi praj manö anibi kali kliñ rikabin.

Nan minöj naböj it i midmagö lagmim

¹⁵ Krajs nibi bi nipe midagpal gau, nagı gıpal adö u gun, a gimim, gası u niñagmim. Gası kale nan minöj naböj it i gau amöm wam wam gö, nan gau midmagö linabim u, kale Bapi nip gası u arö gimim, nip midmagö lagnabim. *

¹⁶ Nibi bi nan minöj naböj it i gası niñbal gau, hañ roman hon nan si nan naj gası göp rö gun, a göm, nan niñön niñön amgö niñnaböl gau, si udun a göm, nan gau iru nöp udun, hib kub udun, a göm, niñbal rö gilö aröp. Bapi kalip gası ñö anıg gagpal; minöj naböj it i nan gau gası niñöm, anıg gıpal. *

¹⁷ Ram minöj it i abe, nan niñön niñön ram minöj it i gası tip göp gau abe, ur ginıg gab; pen nibi bi God hagöp rö gıpal gau pör pör middeinaböl. *

Krajs nip mulu kal niñeb bi u

¹⁸ Ñi pai midmagö yad gau. Ñin hain u söl midöp. Bi Krajs nip mulu kal niñeb bi u aunab, a gıla, u niñbim. Miñi nibi bi Krajs nip mulu kal niñbal gau iru midpal rö, ñin hain u söl midöp u, niñbun. *

¹⁹ Nibi bi Krajs nip mulu lugö niñbal anıb gau, hon aip magum göm, hainö arö göm höj adö arla; hon aip magum gaila pen hon aip jim ñöl midagmidal. Hon aip jim ñöl midaiıblap u, hanıp arö göm ke ke aragıblap. Pen höj adö arla u, nibi bi yad waiö nöp niñnaböl, bi gau kalip aip jim ñöl midagpal, a göm, God nipe ke gö, kale höj adö arla. *

* 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10: Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35 * 2:15: Ro 8:7 * 2:16: Ro 13:14 * 2:17: Mad 7:21 * 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn 7 * 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15

20 Pen Krajs, Ana U† yuö kalöp adö apöm aip midöp rö, kale magöñhalö God Manö niñjö u niñbim. *

21 Kale Jisas Krajs manö niñjö u niñagpim, a gem, kalöp manö i kal† k†iñ r†kagabin; kale hadö niñbim. Pen Jisas Krajs manö niñjö u, manö piral ap auagöp.

22 “Jisas niñpe Mesaia wasö,” g†nab bi an†bu nöp niñpe bi pir alep bi. An†g g†nab u, niñpe Bapi abe, Ñ† abe wasö g†nab. Bi an†bu niñpe Krajs Niñp Mulu Kal Niñeb Bi an†bu. *

23 Niñbi bi Jisas niñpe God Ñ† wasö g†pal gau, kale Nap niñp niñagpal. Pen niñbi bi Jisas niñpe God Ñ† niñpe midöp hag waiö g†pal gau, kale Nap niñp abe niñbal. *

Ana U† kalöp Krajs manö niñjö u hag ñ†nab

24 Manö nöd niñbe u, midmagö an kale dan ud aij göl g† midmim. Manö nöd niñbe u, midmagö an kale dan ud aij göl g† middeinabim u, God Ñ† aip j†m ñöl midmim, Nap aip j†m ñöl middeinabim.

25 Han†p manö niñjö hag löm haga, “Kale pör pör nöp kam†ñ middeinabim,” a ga.

26 Manö uri nöp hagaj†n i, niñbi bi manö piral hagöm gas† kalöp ††p g† ud arn†g gaböl gau gas† niñem hagaj†n.

27 Niñbi bi gau kalöp hag ñagöl. Krajs niñpe Ana U† yuö kalöp adö apöm aip midöp rö, niñpe ke kalöp hag ñab; pen niñpe manö piral wasö, manö niñjö nöp magöñhalö kalöp hag ñ†nab. An†b u, God Ana gas† ñöb rö, Krajs niñp c†g g†mim nöp midaimim. *

28 Ñ† pai midmagö yad gau. Krajs niñp c†g g†mim nöp midpe me, niñpe ado g† aunab ñ†n u, niñp niñno nable gagnab; hub†köl u nöp gun middeinabun.

29 Krajs niñpe nag† y†j†g göl adö u nöp g† aij göp niñbim u, kale u rö nöp niñbim, niñbi bi nag† y†j†g göl adö u nöp g†pal gau, kale God ñ† pai niñpe midöm me, an†g g†pal. *

3

God ñ† pai niñpe midpun u niñjun, mid aij gun

1 Bapi God han†p midmagö yabi† löm, han†p ñ† pai yad ke, a göp u, yad aiö gabin. Hon God ñ† pai niñpe nöp midpun. An†b u, niñbi bi ram m†nön† i† i nöp gas† niñbal gau han†p niñagpal. Bapi niñp niñagpal u me, han†p u rö nöp niñagpal. *

2 Niñbi bi niñeb aij yad gau. Miñ†i hon God ñ† pai niñpe midpun pen hainö niñbi bi aigale bi rö middeinabun u niñagpun. Pen hon niñbun, Jisas Krajs niñpe waiö l†nab ñ†n u, niñpe ke midöp rö u amgö niñjun, niñpe midöp rö lun middeinabun. *

3 God han†p Krajs rö l†nab a göm gas† niñnaböl niñbi bi gau, Krajs u† midöp rö, hon u rö nöp u† midaiun, a g† gas† niñnaböl.

4 Niñbi bi nan si nan naj g†naböl gau, kale magöñhalö God lo manö r†b junaböl. Nan si nan naj göm me, God lo manö r†b junaböl.

5 Pen kale niñbim, Jisas Krajs niñpe aua u, hon niñbi bi m†nön† naböñ i† i nan si nan naj g†pun gac u ††k g† yun†g aua. Niñpe ke nan si nan naj ap gagöp. *

6 An†b u, niñbi bi niñp aip j†m ñöl midpal gau, nan si nan naj gagpal. Niñbi bi nan si nan naj g†pal gau, Jisas Krajs niñp niñagpal; niñpe bi aigale bi rö midöp u niñagpal.

7 Ñ† pai midmagö aij yad gau. Niñ aij g†mim! Niñbi bi r†mnap manö piral hagöm gas† kalöp ††p g† ud arn†g gaböl gau, manö piral kale u niñ udagmim. Niñbi bi g† aij g†pal gau nöp kale niñbi bi kam†ñ aij; Krajs niñpe ke kam†ñ aij midöp rö, kale u rö nöp niñbi bi kam†ñ aij midpal.

8 Pen niñbi bi nan si nan naj g†pal gau, Seden ñ† pai niñpe midpal; Seden hadame dagol gau i† göm, g† damöm, nan si nan naj g†midöp rö g†pal. God Ñ† niñpe ram m†nön† i† i aua u, Seden nan naj g†midöp nag† u r†b g† dö g†n†g aua. *

* 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2 * 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18

⁹ Nibi bi God ñi pai nipe midpal gau, God yin kalip an dan la u midöp u me, nan si nan naj gagnaböl. God Nap kale midöp, kale God ñi pai nipe midpal u me, kale nan si nan naj göl rö lagöp. *

¹⁰ Anib u hon ninbun, nibi bi an an kale God ñi pai nipe midpal, nibi bi an an kale Seden ñi pai nipe midpal; nibi bi gi aij gagpal gau kale God ñi pai nipe midagpal; nibi bi añ mam gau kalip midmagö lagpal gau kale u rö nöp God ñi pai nipe midagpal.

God ñi pai nipe gau pen pen midmagö limim

¹¹ Hon pen pen midmagö lun. Manö i hadame dagol gau nöp hagla ninbe. *

¹² Adam ñi nipe Ken ga rö gagmim. Nipe Seden, Bi Naj Yabıl u, ñi nipe midöm, nimam hain nip al pak la. Nipe nimam nip al pak la u, nihön ginig al pak lan Nipe ke gi naj gaia pen nimam Ebol nipe gi aij gaia u ninöm nip al pak la. *

¹³ Anib u, añ mam yad gau. Nibi bi minön nabön if i kalöp mulu kal ninaböl u, aiö gagmim. *

¹⁴ Hon Krais nibi bi añ mam gau kalip midmagö libun u me, hon ninbun, hon nibi bi hadö umbal rö midaino adö u arö gun, kamij gison nibö u hadö udpun. Nibi bi midmagö lagpal gau, kale nibi bi hadö umbal rö midpal. *

¹⁵ Nibi bi an an nibi bi rimnap mulu kal ninbal gau, kale kalip wip albal rö löp. Pen kale ninbim, nibi bi wip albal gau, kale kamij pör middep magö u udagpal. *

¹⁶ Krais hanip mög ninöm uma u me, hon aige gun añ mam hon midmagö lun, ninbun. Hon u rö nöp, añ mam hon gau kalip ninjö yöl midmagö lun, klö gun, kalip gi aij gun; anig gun umnabun u, manö midagöp. *

¹⁷ Nibi bi nan iru midö ninöl gi, añ mam nan midagöp gau kalip ninöm mög ninagnaböl u, kale God nip midmagö lagpal. *

¹⁸ Anib u, ñi pai midmagö yad gau. Añ mam gau midmagö libun, a ginabun u, manö nöp hagagun; kalip ninjö nöp midmagö lun, klö gun, kalip ud aij gun, gi aij gun. Anig ginabun u, hagnabun, hon añ mam gau midmagö libun, a ginabun. *

Nibi bi God nip cig gipal gau hañ hubiköl u nöp midpal

¹⁹⁻²⁰ Añ mam kalip midmagö lun, gi aij ginabun u me, hon ninabun, Krais manö ninjö nipe u nin udpun. Anib u, gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u pen God amgö ilö adö nipe u hon miñ miñ göl gi agamij mideinabun. Gasi magö hon an dan u hain, pen God nipe klö yabıl. Nipe gasi magö hon magöñhalö nin aij göp.

²¹ Anib u, nibi bi ninbeb aij yad gau. Gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u, gasi halö midun, God midöp au sölar amun, amgö ilö adö nipe u ana udagnabun. *

²² God manö klö hagöp rö gun, nan nihön nihön nip aij ginab u göl gi damun, nip hag ninkeinabun u, hagnabun rö ginab.

²³ God manö klö hagöm anig hagab: hon Ñi nipe Jisas Krais nip nin udun, añ mam gau pen pen midmagö lun. God hanip manö klö hagöm, anig gimim, a ga. *

²⁴ Nibi bi God manö klö hagöm haga rö nöp gipal gau, kale God an dan midpal; nipe kalip an dan midöp. God nipe Ana hanip ñöb u me, hon ninbun, God nipe hanip an dan midöp. *

4

God Ana aka nan ke ap kalip gasi ñöb

¹ Midamam aij yad gau. Nibi bi God Manö piral hag ajaböl gau iru midpal u me, nibi bi rimnap God Ana aip jim ñöl midpun, a gaiöl u, nin aij gimim, manö kalip u udmim. God Ana aka nan rimnap ke kalip gasi ñö hagaböl, a gimim, ninmim. *

* 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24 * 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16 * 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13
* 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21

² God Ana ana kale aip j̄im ñöl m̄idöp m̄idagöp u, ai göl ḡimim n̄iᅇnabim? Jisas Kraiᅇ n̄ipe b̄i hañ romaᅇ löm, ram m̄inöᅇ iᅇ i aua, a ḡinaböl u, God Ana kale aip m̄idöp u, a ḡi n̄iᅇnabim. *

³ Pen Jisas Kraiᅇ n̄ipe b̄i yab̄iᅇ laga, a ḡinaböl u, God Ana kale aip m̄idagöp, a ḡi n̄iᅇnabim. Jisas Kraiᅇ N̄ip Mulu Kal N̄iᅇb B̄i an̄ibu, ana n̄ipe kal̄ip aᅇ daᅇ m̄idöp rö, manö an̄ibu rö hagnaböl. Ana an̄ibu aunab, a ḡilö, n̄iᅇbe. Pen miñi ñ̄in i nöᅇ ram m̄inöᅇ iᅇ i hadö auub. *

⁴ Ñ̄i pai m̄idmagö yad gau. God n̄ipe kalöp aᅇ daᅇ m̄idöp; n̄ipe B̄i klö yab̄iᅇ. Pen Seden n̄ipe n̄ibi b̄i ram m̄inöᅇ iᅇ i m̄idpal gau kal̄ip aᅇ daᅇ m̄idöp; n̄ipe b̄i klö yab̄iᅇ wasö. God B̄i klö yab̄iᅇ u, n̄ipe kalöp aᅇ daᅇ m̄idöp u me, n̄ibi b̄i manö piral hagpal gau gas̄i kalöp †ip ḡi ud aröl rö lagöp. *

⁵ N̄ibi b̄i manö piral hagpal gau, kale ram m̄inöᅇ iᅇ i n̄ibö u me, manö hagpal u u rö nöᅇ ram m̄inöᅇ iᅇ i n̄ibö. Manö hagpal u ram m̄inöᅇ iᅇ i n̄ibö u me, n̄ibi b̄i ram m̄inöᅇ iᅇ i n̄ibö gau manö piral kale n̄iᅇ uᅇpal. *

⁶ Pen hon God ñ̄i pai n̄ipe m̄idpun. N̄ibi b̄i God n̄ip n̄iᅇ uᅇpal gau, manö hon n̄iᅇ uᅇpal. Pen n̄ibi b̄i God n̄ip n̄iᅇ uᅇdagpal gau, manö hon n̄iᅇ uᅇdagpal. Adö an̄ibu, Ana n̄iᅇ nöᅇ kal̄ip gas̄i ñö hagpal aka ana piral u gas̄i ñö hagpal u, n̄iᅇbun.

God han̄ip m̄idmagö yab̄iᅇ löp

⁷ N̄ibi b̄i m̄idmagö yad gau. Añ mam gau pen pen m̄idmagö lun. God n̄ipe gö me, n̄ibi b̄i m̄idmagö l̄ibal. N̄ibi b̄i an, n̄ibi b̄i gau kal̄ip m̄idmagö l̄ibal gau, kale God ñ̄i pai n̄ipe m̄idöm, God n̄ip n̄iᅇbal u me, n̄ibi b̄i gau m̄idmagö l̄ibal.

⁸ God n̄ipe n̄ibi b̄i kal̄ip m̄idmagö löp u me, n̄ibi b̄i an, n̄ibi b̄i gau kal̄ip m̄idmagö lagpal gau, kale God n̄ip n̄iᅇagpal.

⁹ God Ñ̄i n̄ipe añ̄i yab̄iᅇ u yuö apöm gö, hon n̄ibi b̄i ram m̄inöᅇ iᅇ i m̄idpun pör pör nöᅇ kam̄iᅇ m̄idaiun rö löp. An̄ib u, God

han̄ip m̄idmagö yab̄iᅇ löp u, waiö n̄iᅇbun. *

¹⁰ Hon God n̄ip m̄idmagö lagno; God n̄ipe nöᅇ han̄ip m̄idmagö la. God n̄ipe nan si nan naiᅇ ḡipun gau n̄iᅇöm, han̄ip m̄ilö ke gau yuböp. Pen n̄ipe han̄ip m̄idmagö löm, Ñ̄i n̄ipe Jisas Kraiᅇ hag yuö apöm, nan si nan naiᅇ ḡipun gau, mab ba laᅇ au hañ romaᅇ adö n̄ipe ke udöm umöm, nan si nan naiᅇ ḡipun gag u †ik ḡi yua. *

¹¹ M̄idamam aij yad gau. God n̄ipe an̄ig göm, han̄ip m̄idmagö yab̄iᅇ löp rö, hon u rö nöᅇ añ̄i mam gau pen pen m̄idmagö lun.

¹² N̄ibi b̄i añ̄i ap God n̄ip amgö n̄iᅇagöp; pen hon añ̄i mam gau pen pen m̄idmagö l̄inabun u, God n̄ipe han̄ip aᅇ daᅇ m̄ideinab. N̄ipe han̄ip aᅇ daᅇ m̄ideinab u me, n̄ipe n̄ibi b̄i gau m̄idmagö yab̄iᅇ löp rö, hon u rö nöᅇ n̄ibi b̄i gau m̄idmagö yab̄iᅇ l̄inabun. *

¹³ Han̄ip Ana n̄ipe ke yuö apöm han̄ip aᅇ daᅇ m̄idöp u me, hon God aᅇ daᅇ m̄idpun, n̄ipe han̄ip aᅇ daᅇ m̄idöp u, n̄iᅇ aij ḡipun. *

¹⁴ Bapi God Ñ̄i n̄ipe n̄ibi b̄i kal̄ip ud kam̄iᅇ yun̄im, a göm, yua u, hon amgö hon ke n̄iᅇun, n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄abun.

¹⁵ N̄ibi b̄i, Jisas n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe yab̄iᅇ m̄idöp, a göm waiö hagpal gau, God kal̄ip aᅇ daᅇ m̄idöp; kale God aᅇ daᅇ m̄idpal.

¹⁶ An̄ibu, God n̄ipe han̄ip m̄idmagö yab̄iᅇ löp u n̄iᅇ udun, gas̄i an̄ibu n̄iᅇöl ḡi nöᅇ m̄idpun.

God B̄i m̄idmagö lep. N̄ibi b̄i m̄idmagö l̄ibal gau, God aᅇ daᅇ m̄idpal; God kal̄ip aᅇ daᅇ m̄idöp.

¹⁷ Hon God aip j̄im ñöl m̄ideinabun u, n̄ipe n̄ibi b̄i m̄idmagö yab̄iᅇ löp u rö, hon u rö nöᅇ n̄ibi b̄i m̄idmagö yab̄iᅇ l̄inabun. An̄ib u me, God manö kub hagnab ñ̄in u, an̄in̄in gö p̄iñ̄iᅇ gagnabun; hub̄iköl u nöᅇ gun m̄ideinabun.

¹⁸ God han̄ip m̄idmagö yab̄iᅇ löp u me, hon p̄iñ̄ig gun rö lagöp. Han̄ip ilön ñ̄inaböl, a ḡinabun u me, an̄in̄in gö p̄iñ̄iᅇ ḡinabun. An̄ibu, n̄ibi b̄i p̄iñ̄iᅇ ḡipal gau,

* 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2 * 4:12: Jon 1:18 * 4:13: 2Ko 1:22; 1Jn 3:24

God hanip midmagö yabił löp, a göm, niŋagpal.

¹⁹ God nipe ke nöd hanip midmagö la u me, hainö hon nip midmagö libun.

²⁰ Nibi bi God nip midmagö libun, a ginaböl u, pen añ mam gau kalip mulu kal niŋnaböl u, piral nöp hagnaböl. Nibi bi waiö niŋbal gau kalip midmagö lagnaböl u, kale aigöl göm, God Bi waiö niŋagpal u, nip midmagö linaböl?

²¹ God manö klö hagöm haga, “Nibi bi yip midmagö libal gau, añ mam gau kalip u rö nöp midmagö löl,” a ga. *

5

God Ñi nipe nip niŋ udep magö u

¹ Nibi bi, Jisas nipe Krais, a göm niŋ udpal gau, kale magöŋhalö God ñi pai nipe midpal. Pen nibi bi nap midmagö libal gau, ñi nipe u rö nöp midmagö libal.

² God nip midmagö lun, nipe manö klö hagöm, anig gimim, a göp rö ginabun u, hon niŋnabun, God ñi pai nipe gau kalip midmagö libun. *

³ God manö klö hagöm, anig gimim, a göp rö nöp ginabun u me, hon God nip midmagö linabun. God manö klö nipe hagöp anib gau, marö gagöp. *

⁴ Nihön ginig: God hanip udö, ñi pai nipe midpun u me, nibi bi yiharin gau nagı gıpal adö u, gası hanip tıp gı ud aröl rö lagöp. Jisas nipe Krais a gun niŋ udno me, nibi bi yiharin gau nagı gıpal adö u, gası hanip tıp gı ud aröl rö lagöp.

⁵ Nibi bi, Jisas nipe God Ñi nipe yabił, a göm, niŋ udpal gau nöp, nibi bi God Manö niŋagpal gau nagı gıpal adö u, gası kalip tıp gı ud aröl rö lagöp.

Jisas God Ñi nipe yabił

⁶ Jisas Krais aua u, bi yiharin auaga. Nipe ñig paka; hainö hagape nipe lugö uma. Ñig nöp pakö, God Ñi nipe u, a gun, hagagpun; ñig paköm hainö hagape nipe lugö uma u me, God Ñi nipe midöp u niŋbun. God Ana nipe u u rö nöp hanip

gası ñö niŋbun, Jisas God Ñi nipe yabił u midöp. Nihön ginig: God Ana pör pör manö niŋö nöp hagöp. *

⁷ Anib u, manö adö mihau niŋan midöp:

⁸ Ana u; ñig u; hagape u.

Manö mihau niŋan anibu, jim ñöl adö añi hagöp rö, Jisas nipe God Ñi nipe midöp u, niŋ aij gıpun. *

⁹ Nibi bi gau manö hagnaböl u, manö kale niŋ udnabun; pen God manö hagöp anibu, manö anibu manö niŋö yabił, a gun, yinid nöp niŋ udun. Nihön ginig: God nipe ke Ñi nipe u manö anibu hagöp. *

¹⁰ Nibi bi Jisas nipe God Ñi nipe yabił, a göm, niŋ udpal gau, God manö niŋö nipe u kalip anı dan midö, kale God Ñi nipe niŋ udpal. Pen nibi bi Jisas nipe God Ñi nipe wasö gıpal gau, God nipe bi pir alep bi, a gıpal. Nihön ginig: God nipe ke Ñi nipe manö niŋö hagöp u niŋ udagpal. *

¹¹ Manö niŋö u anig göl midöp: God nipe kamın pör midep magö u hanip ñöb; kamın pör midep magö u Ñi nipe aip midöp.

¹² God Ñi kale aip midöp nibi bi gau, pör pör kamın midep magö u hadö udpal; pen God Ñi kale aip midagöp nibi bi gau, pör pör kamın midep magö u udagpal. *

Jisas Krais nip niŋ udpim rö, God ñi pai nipe midpim

¹³ Kale Jisas nipe God Ñi nipe u, a gi gası niŋbim nibi bi gau, pör pör mideinabim u niŋ aij gimim, a gem, manö anibi kalöp kalı kliñ rikabin. *

¹⁴ Hon niŋbun, God nip amun, nip aij ginab adö u nöp hag niŋeinabun u, nipe niŋnab. *

¹⁵ Anibu, hon niŋbun, nan nihön nihön hag niŋeinabun, hagnabun rö nöp ginab.

¹⁶ Pen añ mam ap, nan si nan naij mab ke yan aragep rö u geinab u, kale God nip sabe gıpe, God nipe añ mam anibu kamın midep magö u kauyan ñinab. Pen nan si nan naij mab ke yan arep rö u gaiöl, God nip sabe gimim, a gem, hagagabin. *

* 4:21: Mak 12:29-31 * 5:2: 1Jn 4:15 * 5:3: Jon 14:15,23-24 * 5:6: Jon 1:29-34 * 5:8: Jon 15:26 * 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Gal 4:6 * 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31 * 5:14: Jon 14:13; 1Jn 3:21-22 * 5:16: Mad 12:31

¹⁷ God nan n̄hön n̄hön wasö göp gau ḡnaböl u, nan si nan naj ḡnaböl, pen nan si nan naj adö r̄mnap ḡnaböl, God n̄ñöm arö ḡnab.

¹⁸ Hon n̄ñbun, n̄bi b̄i God ñ̄i pai n̄ipe m̄dpal gau, nan si nan naj ḡnaböl; God Ñ̄i n̄ipe kal̄ip abad m̄dö, Seden kal̄ip ḡi naj ḡn̄im rö lagöp. *

¹⁹ Hon n̄ñbun, hon God ñ̄i pai n̄ipe m̄dpun; pen n̄bi b̄i ram m̄nöñ ì i gas̄i n̄ñbal gau magöñhalö Seden ñ̄imagö adö n̄ipe m̄dpal.

²⁰ Hon n̄ñbun, God Ñ̄i n̄ipe apöm gas̄i aij han̄ip ñö, God pör kabö göl hagab u n̄ip n̄ñnabun. Ñ̄i n̄ipe Jisas Krai aip j̄im ñöl m̄dpun u me, Nap God B̄i kabö göl u aip j̄im ñöl m̄dpun. Jisas Krai n̄ipe God kabö göl me. N̄ipe kam̄ñ pör m̄dep B̄i u.

²¹ Ñ̄i pai m̄dmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe ḡipal gau, kale asi mas̄i ḡimim.

* 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon

Jon köp aṅ u kalı kłiñ rıka

¹ Yad nıbi bı Jisas Kraıs nıp nıṅ udpal gau kalıp abad mıdpin.

Kalöp, nıbi God hadame nöp udnabin a ga u abe, ñı pai nıpe abe, kalöp köp i kalı kłiñ rıkabın. Yad kalöp mıdmagö yabıñ lıbin. Pen yad nöp wasö, nıbi bı Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ udpal gau magöḅhalö kalöp mıdmagö lıbal.

² Kalöp mıdmagö lıbun u, Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ udno, hanıp mıdmagö aṅ daṅ kamıṅ mıdöm, pör pör nöp mıdeınab.

³ Nap God abe, Ñı nıpe Jisas Kraıs abe, hanıp mög nıṅmil ud aıj gımil, abad mıd aıj gılö nıṅöl gı, hon Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ udöl gı mıdun, pen pen mıdmagö lö l gı mıdeınabun.

Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ udöl gı, pen pen mıdmagö lö l gı mıdaimim

⁴ Ñı pai kale rımnap Jisas Kraıs manö nıṅö nıṅ udöl gı, hagöp rö gaböl u nıṅem, yad mıñ mıñ yabıñ gıpin; Bapi hanıp anıg gımim, a ga. *

⁵ Pen nıbi aıj. Yad nöp manö kalı kłiñ rıkem hagabın, hon mıdmagö pen pen lı mıdaiun. Manö anıbi manö gısön nıbö ap wasö; God nıpe hadame dagol gau ıñ göm, manö kłö hagöm, manö anıbi haga. *

⁶ God manö kłö hagöm, anıg gımim, a ga rö nöp geınabun u, God nıp mıdmagö lun, nıbi bı gau abe kalıp mıdmagö lı nabun. God nıpe hadame dagol gau ıñ göm, manö kłö hagöm, manö anıbi hagö nıṅbım: kale magöḅhalö pen pen mıdmagö lımim.

Nıbi bı rımnap manö pıral hag ñıbal

⁷ Nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral hag aḅaböl gau, kale iru mıdpal. Kale hagpal, “Jisas Kraıs nıpe hañ romaṅ löm, ram mınöṅ ıñ i auaga,” a gıpal. Nıbi bı anıg gıpal gau, kale bı pıral hagep bı, bı Jisas Kraıs Nıp Mulu Kal Nıṅeb Bı. *

⁸ Pen kale nıṅ aıj gımim. Wasö u, wög nıp gıpım u hir gınım rö löp. Nıṅ aıj

gımim, God kalöp nan aıj ñınabin a ga u magöḅhalö udmim.

⁹ Nıbi bı Kraıs manö hag ña u arö göm, manö pıral rımnap udnaböl gau, God nıp aıp jım ñöl mıdagpal; nıbi bı Kraıs manö hag ña u nıṅ udöl gı nöp mıdpal gau, Bapi Ñı apıl mıhau aıp jım ñöl mıdpal.

¹⁰ Anıb u, nıbi bı rımnap kalöp God Manö hag ñınıg auaiöl, nıṅ aıj gımim, kalıp udmim. Manö kabö göl anıbu arö göm, manö pıral rımnap hagaiöl, kalıp hag wıhai dam ram kale raul daṅ ud aragmim.

¹¹ Nıhön gınıg: nıbi bı anıb gau kalıp hag wıhai uñ gı dam ram kale ud arbe, manö pıral kale hagpal anıbu, kale ke abe hagpım rö lı nab.

Manö magö adıṅ rımnap

¹² Yad kalöp manö iru mıdöp gau kalı kłiñ rıkbnep u pen köp ñıg ig nöp rıkagnabin; yad ke amem, kalöp amgö nıṅem, aıp asık mıdun manö hagun, mıñ mıñ yabıñ gınabun.

¹³ Nıbi aıj. Nañın mıdmagö ne aui mıdöp ñı pai nıpe nöp, “Mıdpan?” a gıpal.

* 1:4: 3Jn 3 * 1:5: 1Jn 2:7 * 1:7: 1Jn 4:1-3

3 Jon

Jon köp hain nîbö u kalî kliñ rîka

¹ Yad nîbi bî Jisas Kraiis nîp nîŋ udpal gau kalîp abad mîdpin.

Nöp bî nîŋeb aij yad Gaias köp i kalî kliñ rîkabin. Yad nöp mîdmagö yabîl lîbin. *

² Mîdamam aij yad. Yad God nîp sabe gem hagpin, “Gaias nîp abad mîdaimön, nîp mîña nan ap gagnîm, mîd aij gînim,” a gîpin. Yad nîŋbin, ne ana ne aŋ dan mîd aij gîpan.

³ Kraiis nîbi bî aîñ mam rîmnap au apöm, ne Jisas Kraiis manö nîŋö nîŋ ud pîdöŋ gîmön, hagöp rö nöp göl gî mîdpan, a geila u, yad mîñ mîñ yabîl gîpin. *

⁴ Ñî pai yad gau, Jisas Kraiis manö nîŋö hagöp rö nöp gîpal, a gînaböl u, yad mîñ mîñ yabîl gînabin.

Gaias gî aij ga u nîŋöm, Jon mîñ mîñ yabîl ga

⁵ Mîdamam aij yad. Yad nîŋbin, Jisas Kraiis hagöp rö nöp gîmön, Kraiis nîbi bî aîñ mam rîmnap kalîp pör ud aij yabîl gîpan. Aîñ mam ram mînönŋ mîlö kub gau nîbö nîŋagpan gau, kalîp haŋöwaŋö udmön, abad mîd aij gîpan.

⁶ Kraiis nîbi bî kalîp anîg gîpan gau rîmnap apöm, Kraiis nîbi bî cöc au mîdpal kalîp hagla, “Gaias Kraiis nîbi bî nîpe gau kalîp mîdmagö yabîl löp,” a gîla. Nîbi bî God wög gî aipal anîb gau ud aij gî dammön, kale ram mînönŋ ke nîbö ap arnîg gînaböl u, nan gî ñeb rîmnap kalîp ñîmön. Nan kalîp ñînabön u kale udöm, gau ajöm, God nîp wög göm, nan magö rauöm ñîŋnaböl. *

⁷ Kale Jisas Kraiis manö aij u hag ñî ajöl gî, nîbi bî Kraiis nîp nîŋ udagpal gau kalîp hag nîŋöm, nan magö nan gau udagpal. *

⁸ Anîb u, nîbi bî aij anîbu rö kalîp ud aij gun, nan rîmnap ñîun, aip jîm ñîun, Jisas Kraiis manö nîŋö wög u gîno, ar aij gînab.

Daiodrepis gî naij ga

⁹ Yad Kraiis nîbi bî mîdpim gau kalöp köp ap kalî kliñ rîknö u pen bî Daio-drepis, bî kub mîdeinam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm nîŋagab.

¹⁰ Anîb u, yad mîdpim u amem, nîpe manö naij hagöm, hanîp hag juöp manö u hagnabin. Pen anîbu nöp wasö; nîpe Kraiis nîbi bî aîñ mam God Manö hag ñî aipal gau kalîp udagöm, nîbi bî rîmnap aîñ mam gau kalîp udnîg gîlö, nîpe wasö göm, anîg gîmim cöc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias gî aij ga

¹¹ Mîdamam aij yad. Nîbi bî rîmnap nagî ubîŋ naij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen nîbi bî rîmnap nagî ubîŋ aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gîmön. Nîbi bî nagî ubîŋ aij adö u hain gîpal gau, God ñî pai nîpe mîdpal. Nîbi bî nagî ubîŋ naij adö u hain gîpal gau, kale God nîp nîŋagpal. *

¹² Nîbi bî magöŋhalö Demidrias nîp nîŋöm, bî aij, a gîpal. Demidrias nîpe Jisas Kraiis manö nîŋö u hagöp rö gab u me, nîpe bî aij u waiö lö nîŋbun. Yad u rö nöp Demidrias nîpe bî aij, a gabin. Ne nîŋban, yad manö nîhön hagnabin manö nîŋö nöp hagnabin.

Manö magö adîŋ rîmnap

¹³ Yad nöp manö iru nöp kalî kliñ rîkbnep u pen köp ñîg ig nöp rîkagnabin; *

¹⁴⁻¹⁵ söl mîdöp, yad ke amem, nöp mulu adîŋ nîŋem, aip asîk mîdul manö hagnabul.

God nöp abad mîdö, agamîj mîdaimön. Mîdamam gai i mîdpal nöp, “Mîdpan?” a gaböl. Mîdamam ne aip mîdpim gau kalîp magöŋhalö, “Jon kalöp hagöp, ‘Mîdpim?’ a göp,” a gîmön.

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23 * 1:3: 2Jn 4 * 1:6: Dai 3:13 * 1:7: 1Ko 9:12 * 1:11: 1Jn 3:6-10 * 1:13: 2Jn 12

Jud

Jud köp kalı kılıñ rıka

¹ Yad Jud, Jems nı+mam nı+pe u. Jisas Kraıs wög gı ñeb bı nı+pe ap mı+dpın.

Manö kalı kılıñ rıkabın anı+bi, kalöp nı+bi bı Bapı God, kalöp udnabın a göm udöm mı+dmagö löp nı+bi bı gau, kalı kılıñ rıkabın. Jisas Kraıs nı+pe kalöp abad mı+döp.

*

² God apıl mı+hau kalöp mög nı+ñmil, ud aıj gı+mıl, mı+dmagö lımıl, gılö aran.

Bı God Manö pıral hagep gau

³ Nı+bi bı nı+ñeb aıj yad. Kalöp köp kalı kılıñ rıkem, Jisas Kraıs hanı+p ud kamı+ñ yua manö aıj u rı+mnap hagnabın, a gem, gası u nı+ñnö. Pen yad urı gası nı+ñbın, kale klö yabı+ gı+mım, Jisas Kraıs manö aıj hanı+p nı+bi bı nı+pe hag ña u, nı+ñ ud pı+dön göl gı mı+daimım, manö anı+bu urı nöp köp kalı kılıñ rıkem, kalöp yunabın, a gı+pın.

⁴ Bı nı+bi bı nı+ñeb aıj yad. Kalöp köp kalı kılıñ rıkem, Jisas Kraıs hanı+p ud kamı+ñ yua manö aıj u rı+mnap hagnabın, a gem, gası u nı+ñnö. Pen yad urı gası nı+ñbın, kale klö yabı+ gı+mım, Jisas Kraıs manö aıj hanı+p nı+bi bı nı+pe hag ña u, nı+ñ ud pı+dön göl gı mı+daimım, manö anı+bu urı nöp köp kalı kılıñ rıkem, kalöp yunabın, a gı+pın.

⁴ Bı nı+bi bı nı+ñeb aıj yad. Kalöp köp kalı kılıñ rıkem, Jisas Kraıs hanı+p ud kamı+ñ yua manö aıj u rı+mnap hagnabın, a gem, gası u nı+ñnö. Pen yad urı gası nı+ñbın, kale klö yabı+ gı+mım, Jisas Kraıs manö aıj hanı+p nı+bi bı nı+pe hag ña u, nı+ñ ud pı+dön göl gı mı+daimım, manö anı+bu urı nöp köp kalı kılıñ rıkem, kalöp yunabın, a gı+pın.

⁴ Bı nı+bi bı nı+ñeb aıj yad. Kalöp köp kalı kılıñ rıkem, Jisas Kraıs hanı+p ud kamı+ñ yua manö aıj u rı+mnap hagnabın, a gem, gası u nı+ñnö. Pen yad urı gası nı+ñbın, kale klö yabı+ gı+mım, Jisas Kraıs manö aıj hanı+p nı+bi bı nı+pe hag ña u, nı+ñ ud pı+dön göl gı mı+daimım, manö anı+bu urı nöp köp kalı kılıñ rıkem, kalöp yunabın, a gı+pın.

⁴ Bı nı+bi bı nı+ñeb aıj yad. Kalöp köp kalı kılıñ rıkem, Jisas Kraıs hanı+p ud kamı+ñ yua manö aıj u rı+mnap hagnabın, a gem, gası u nı+ñnö. Pen yad urı gası nı+ñbın, kale klö yabı+ gı+mım, Jisas Kraıs manö aıj hanı+p nı+bi bı nı+pe hag ña u, nı+ñ ud pı+dön göl gı mı+daimım, manö anı+bu urı nöp köp kalı kılıñ rıkem, kalöp yunabın, a gı+pın.

⁵ Hadame nöp ga u nı+ñbım u pen haut gı+mım rö löp rö, kalöp kauyan hagnı+g abın. God nı+bi bı nı+pe Isrel kai, ram mı+nön Ijıp nı+bö ud ası+k daua, pen hainö nı+p gası nı+ñagla gau kalı+p al pak lö umla.

⁶ Ejol rı+mnap, ram mı+nön aıj kale mı+d aıj gı+la gau arö gılö, God kalı+p sı+bön göp

* **1:1:** Mad 13:55 * **1:4:** Gal 2:4; 2Pi 2:1 * **1:5:** Eks 12:51; Nab 14:29-30 * **1:6:** 2Pi 2:4 * **1:7:** Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10 * **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * **1:10:** 2Pi 2:12 * **1:11:** Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35 * **1:12:** 2Pi 2:13,17 * **1:14:** Adam abe wö ralnabön u, Inok nı+p mudun jı+ñ u yag daua

mı+gan u nagı lö, manö kub hagep ñı+n kub u abad mı+dpal. *

⁷ Anı+b unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rı+mnap ram mı+nön yöp söl anı+b gau abe, kale nı+bi si bı si gı+ damöm, gı+ nı+ñ yabı+ geıla. Nı+bi bı mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nı+bi bı gau magöñhalö nı+ñlan, a göm, Sodom Gomara nı+bi bı gau kalı+p mab mı+ñan kumi kabö lan nı+bö u yuö, apöm kalı+p in habı+k ara. *

⁸ Bı nabön nı+ñöm manö pıral hagep, hagabın anı+b gau, kale u rö nöp hañ roman kale ke gı+ nı+ñ göm, Bı Kub manö nı+pe hag juöm, ejol gau kalı+p manö nı+ñ hagöm, gı+pıl.

⁹ Pen Mosıs umö, ejol kub yabı+ Maikel aıp, Seden aıp, Mosıs wı+p he u udnı+g pen pen haglö u, Maikel Seden nı+p hag juaga. Nı+pe yı+harı+ñ haga, “God nı+pe ke nöp gası ñı+nı+m!” a ga. *

¹⁰ Maikel gası nı+ñ aıj göm anı+g haga u pen bı hagabın gau, nan nı+hön nı+ñagpal gau, manö nı+ñ aıj nöp hagöm hañwañö hag jubal. Pen kale, gası nı+ñ aıj gagöm, kaj kain gı+pıl rö gı+pıl u me, God pen kalı+p ilön kub yabı+ ñı+nab. *

¹¹ Bı anı+b gau kalı+p mög nı+ñbın. Adam ñı+ nı+pe Ken gı+ nı+ñ ga rö gı+pıl. Mumug mani nan gau nöp gası nı+ñöm, bı ne Belam hadame nöp ga rö gı+pıl. Anı+b u, kale bı ne Kora, God Manö rı+b juöm uma rö umnı+g gaböl. *

¹² Pen kale God nı+p mı+dmagö löl gı+, anı+m pen pen mı+dmagö löl gı+, nan jı+m ñöl ñı+ñnı+g apım, magum gı+pım ñı+n u, kale God nı+p gası nı+ñöm wasö, yı+harı+ñ apöm nan unam ud ñeb gı+ ñı+ñlö, gac kale kalöp u rö nöp cı+g göp. Anı+b u, kumi apöm möñ alagöm yı+harı+ñ pak gı+ dö gı+ aröp rö u mı+dpal. Mab ñı+ñeb magö pı+lagö il halö ud julö hadö böñ nöp mı+ñep ga rö mı+dpal. *

¹³ Nan nı+ñ ke yabı+ gı+ damöm, ñı+g solwara pa jö ma jö göm, kı+ñu habkob lı ap lugöp rö gı+pıl. Nı+bi bı anı+b gau, God nı+pe

gö, kale gapı ju sıbön an gau am ado gi auagep rö adö u arnaböl.

¹⁴ Adam il nıpe rıka u, rık damöm, Inok nıp me kagoı jıı u* yag daula. Inok nıpe hadame nöp God manö nıpe hagöm, bı kalöp pıral hagpal anıb gau rö nııöm haga, “Nııim! Bı Kub ejol uı nıpe nın juöl iru yabıl nöp damöm,*

¹⁵ nıbi bı magöıhalö manö kub hagnab. Nıp gası nııagöm, manö nıpe hagöp rö gagöm, nan si nan naij adö ke ke göm, nıp manö kłö naij adö ke ke hagöm gıpal rö, kalıp ilön kub yabıl nınab,” a ga.

¹⁶ Bı manö pıral hagpal, kalıp hagabin gau, kale pör hag har har göl gi, manö udöl gi, gi mıdpal. Hanıp ke aij gınab adö u gun, a göm, haıöwaıö gi naij gııö arab. Yad nöp bı kub mıdpın, a göm, gası u nııöm, hagpal. Pen nıbi bı rımnab hanıp aij gınım adö u gııan, a göm, kalıp hib dap raneb manö pıral nöp hag hag gııö aröp.

¹⁷ Pen bı nııeb aij yad gau. Bı Kub hon Jıas Kraıs bı manö nıpe ud arep gau nöd hagla manö u gası nııöl gi mıdaimım.

¹⁸ Kalöp hagla, “Nın hain u, nıbi bı God nıp gası nııagal gau, gası naij kale ke nııbal rö göl gi, kalöp hag hain gınaböl,” a gııa.*

¹⁹ Bı hagabin bı anıb gau, God Ana kalıp aıp mıdagöp. Gası ke auöp rö nııöm gıpal u me, kalöp nıbi bı ud asık ke ke lıbal.

²⁰ Pen nıbi bı nııeb aij yad gau. Jıas Kraıs manö aij u nıı uıdpım u, nıı uıdep magö uı yabıl anıbu nıı ud pıdöıı gımım, manö aij anıbu yuö u pör nöp rımnab halö nıı aij gımım, gi dammım, gıpe arnım. Ana Uı u kalöp gası nıö nııöl gi, kłö nıpe ud nıp sabe göl gi mıdaimım.*

²¹ Bı Kub hon Jıas Kraıs kalöp mög nııöb u me, nıpe kalöp dam ram mınöı kumi kabö adö lan au lö, pör pör nöp kamıı mııeinabım. Pen am nıpe aıp pör pör mııaiun, a gımım, abad mıdpım nın i, God hanıp mıımagö löı gi nöp mııdöp, a gımım, gası u nıı mıdaimım.

²² Nıbi bı gası mııhöp nııöm, gası iru nııbal gau, kalıp mög nııımım, manö hain hagnım.

²³ Nıbi bı rımnab mab mııan adö u aröl rö löp gau, kalıp ud kamıı yumım, kamıı aröl. Nıbi bı rımnab kalıp u rö nöp mög nııımım uıdpım, pen mıımagö kale ke auöp rö gıpal rö, hane u rö nöp gi naij gun rö löp, a gımım, nıı aij gımım mııdaimım. Nan si nan naij kale gıpal gau pııııı gımım, ası ması gımım. Nan si nan naij gi mııdöl waııı kale abe gac göp a gımım, udagnım.*

Bı Kub hib dap raneb manö ap

²⁴ Mıııı kalöp God nıımagö adö u labin.

Nıpe kalöp abad mııdö nııöl gi, ap lug pakagnabım.

Hainö kalöp udöm, nıpe ke mailö aij ke halö mııdöp au lö,

nıbi bı asıı mııdagöp nıpe mııdpım, mııı mııı yabıl gınabım.*

²⁵ God nıpe añı. Nıpe hanıp ud kamıı yuöp.

Bı Kub hon Jıas Kraıs hanıp, a göm, umöm uraka u,

hadame dagol gau rııöm, mıı damöm, uri, hainö, pör pör nöp nıpe mııdep

nöp mııdöm,

nıpe Bı mailö aij halö, Bı aij unbö ke,

Bı kłö naij yabıl, Bı magöıhalö abadep mııdöp.

Anıbu, hib nıpe pör nöp hagno adö aran.

Anıb unbö rö aij.

* 1:14: Jen 5:18,21-24

* 1:18: 2Pi 3:3

* 1:20: Kol 2:7

* 1:23: Sek 3:2; Rep 3:4

* 1:24: Ro 16:27; 2Pi 3:18

Repelesin

Jon naböŋ niŋöm kalɪ kliñ rika

1 Yad Jon, God wög gi ñeb bi nipe ap midpin. Manö kalɪ kliñ rikabin anɪb i, nöd waiö niŋagla. Niŋi bi God nɪp wög gi ñibal gau, nan niŋön niŋön söl ginim u niŋlan, a göm, God nipe Jisas Krai nɪp hagö, nipe pen ejol nipe u yuö apöm gö, yad naböŋ niŋnö. *

2 Naböŋ niŋnö anɪbu, God manö nipe haga u abe, Jisas Krai manö nipe haga u abe niŋnö u, köp anɪbi kalɪ kliñ rikabin.

3 Söl midöp, nan niŋön niŋön naböŋ niŋnö u magöŋhalö iŋ göm gi dam arnab. Anɪbu, niŋi bi manö kalɪ kliñ rikabin anɪb i kale ke amgö li niŋnaböl gau abe, niŋi bi rimnap amgö li niŋ haglö apdi niŋnaböl gau abe, God Manö anɪbi niŋ udöm hain gaiöl u, God gö, miñ miñ ginaböl. *

Jon niŋi bi cöc unbö mudun jɪŋ mideila gau kalɪp manö hag ña

4 Yad Jon kalöp niŋi bi Esia Propins ram niŋnöŋ pro ke ke unbö mudun jɪŋ Krai cöc nipe midpim gau, köp i kalɪ kliñ rikabin.

God nipe miñi midöp, nipe hadame dagol gau midmidöp, nipe hainö pör pör nöp mideinab u kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad midö, kale agamɪj mid aij gi midaimim. God anɪbu abe, ana mudun jɪŋ sea kiŋ asikep nipe adö au midpal gau abe, kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad midö, kale agamɪj mid aij gi midaimim. *

5 Jisas Krai, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, iŋ gi uraköm, ram niŋnöŋ gau kiŋ midpal gau kalɪp magöŋhalö abad midöp u, nipe u rö nöp kalöp mög niŋöm, ud aij göm, abad midö, kale agamɪj mid aij gi midaimim.

Nipe hanɪp midmagö löm, hagape nipe lugö umöm,

nan si nan naij gɪpun gac u lik gi yuöp.

*

6 Hon Kiŋ kub Jisas Krai ram nipe midun, Nap God nɪp sabe gep niŋi bi nipe midpun.

Anɪb u, Jisas Krai, Bi mailö aij halö u, Bi klö yabɪt u,

hib nipe u pör nöp pör nöp hagno adö arnim!

Anɪb unbö rö aij. *

7 Pen niŋim! Nipe kumi halö auö, niŋi bi ram niŋnöŋ gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö nɪp waiö niŋnaböl.

Bi nɪp walab ud biŋniŋ gɪla gau abe magöŋhalö nɪp waiö niŋnaböl.

Nɪp niŋöm, niŋi bi ram niŋnöŋ gau niŋbö gau niŋbö magöŋhalö,

niŋön ginig anig gɪpun, a göm, mög gö mitöŋ kub ginaböl.

Niŋö, anig ginab me u!

Anɪb unbö rö aij. *

8 God Bi Kub klö ke halö nan gau magöŋhalö ginim rö nöp midöp u, nipe miñi midöp, hadame dagol gau midmidöp, hainö pör nöp pör nöp mideinab. Nipe hagöp, “Yad nöp ginö, nan gau magöŋhalö iŋ göm midöp. Yad nöp ginö, nan gau magöŋhalö ur ginig ginab,” a göp. *

Jon naböŋ niŋöm Jisas nɪp niŋa

9 Yad namam Jon, Kiŋ hon Jisas ram nipe midun, nɪp wög gi ñino, niŋi bi gau hanɪp gi naij gɪlö, gasɪ iru niŋagun, gasɪ halö midun, nɪp arö gagun, klö yabɪt gun ginö arab. Yad God Manö u hag ñem, Jisas apöm manö aij hanɪp hag waiö la manö niŋö anɪbu hag ñinö, yɪp nagɪ löm, dam ñig solwara riŋ gus ga airan Padmos au lɪla.

10 Airan Padmos gau midnö, Bi Kub ñin nipe ap, God Ana u yɪp ba lö niŋöl gi, jöl yad gau adö manö kub ap, aŋniŋ magö rö hagöm haga,

11 “Ne nan niŋön niŋön niŋnabön gau, köp kalɪ kliñ rikmön, niŋi bi daun kub ke ke unbö mudun jɪŋ Krai cöc nipe midpal gau, kalɪp köp anɪbu yuö arnim. Epesap, Smöna ap, Pegamam ap, Daiadaira ap, Sadis ap, Piladelpia ap, Leodisia ap yuö arnim,” a ga.

* 1:1: Rep 22:6 * 1:3: Rep 22:7,10 * 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5 * 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27 * 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6; 22:13

12 Manö anig hagö nıñöl gi, yad bi manö hagab anıbu nıñın, a gem, ado gem nıñnö, lam kabö gol udöm gıla unbö mudun jıñ u mıdeia.

13 Pen lam anıb au, yad nıñnö, Bi ap Nıñ nıpe rö bi ap mıdeia. Nıpe wañj mılö kub yabıt ap yımö ma goł nıpe pału ga; kabö gol udöm gıla dip nagı kub ap ud pabıt anı au gılanı pıg la. *

14 Nabıc cög umagö nıpe u, kaj sipsip unı rud mıdöp rö, aka kumi rud mıdöp rö, la. Amgö nıpe u, mab mıtıanı rö mıdeia. *

15 Ma kıd nıpe u, nan kapa klö “bras” a gıpal u laulö, in kıtıd udöp rö u ga. Pen manö nıpe u, nıg hij kub bıg gu hagöp rö u haga.

16 Nımagö yıjıg kıd nıpe u, gapı unbö mudun jıñ u udöl mıdeia. Pen ru mılö kıd goł goł ga ap meg mıganı adö lanı ajmanı raua. Mulu majmanı nıpe u, sıdö anı aulık apöm, mailö kıd yabıt hagöm göp rö u ga. *

17 Yad nıp nıñem, ma ıt nıpe au ap lug maben yımem, nıbi bı umbal kıtıa göp u rö mıdainö. Anıg gınö, nıñnı yıjıg böñ nıpe u yıp ud nıñöm haga, “Pıñıñı gagmön! Yad ke gınö, nan gau magöñhalö ıt göm mıdöp. Yad ke gınö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab. *

18 Yad me Bi Pör Kamıñ Mıdöp u. Nöd umnö u pen nöñ! Mıñı kamıñ mıdem, pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinabin. Yad ‘Umeb Magö’ u abad mıdpın. Nıbi bı umöm, am ‘Wip Ana Ram’ mıdpal gau, yad ki rib u udöl mıdem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, nıbi bı ‘Wip Ana Ram’ au mıdpal abe abad mıdpın. Yad ajöñ hiıkeinabin kale u rö nöp kamıñ arnaböl.

19 “Anıb u, nan nıñön nıñban u köp kalı klıñ rıkmön. Mıñı gab rö nıñmön, hainö gınab rö nıñmön, magöñhalö köp yanı kalı klıñ rıkmön.

20 Pen nan nıñabön gau, manö ıt u anıg göl mıdöp: lam gol udöm gıla unbö mudun jıñ nıñabön gau, nıbi bı ram mınöñ ke ke unbö mudun jıñ Kraıs cöc nıpe mıdpal gau nıñabön. Pen gapı unbö mudun jıñ

nımagö yıjıg böñ yad adö u nıñabön gau, ejol cöc unbö mudun jıñ abad mıdpal gau nıñabön,” a ga.

2

Kraıs nıbi bı nıpe Epesas mıdmıdal manö hag nıeb

1 “Pen daun kub Epesas Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı klıñ rıkmön hagmön:

‘Bı gapı unbö mudun jıñ nımagö yıjıg böñ lau nıpe adö u udöl gi, lam gol udöm gıla unbö mudun jıñ anı au ajöp u, Epesas nıbi bı abad mıdpın gau kalıp manö anıbi hag yuöp. *

2 Nıpe hagöp,

“Kal wög klö gımım gi dammım bıslam mıdmım, jı nıñagpım u, nıñbin. Nıbi bı gi naij gıpal gau kalıp nıñbe, kalöp aij gagöp. Bı Jısas manö ud arep mıdpın, a göm, manö pıral hagpal gau kalıp nıñ aij gımım, ası ması gıpım. *

3 Yıp nıñ udmım manö yad hagpe kalöp marö nıñlö, jı nıñagmım, yad aıp cıg göl gi nöp mıdpım u, yıp aij göp.

4 “Pen yad manö ap mıdöp. Yad aıp nöd cıg gımım mıdmagö yabıt ıt mıdaıbe nagı adö u dam yubım gai?

5 Nöd yıp mıdmagö ıt mıdmım gi aij gıpe nagı aij anıbu, nıñön gınıg arö gıpun a gımım kuöyanı udmım, nöd mıd aij gımıdım rö mıdaimım. Wasö u, yad apem lam kale u pıtı gi udnabin. *

6 “Pen adö ap gıpım u, yıp aij göp. Nıbi bı kale bı Nikolas manö pıral nıpe u udöm, nagı naij adö u gılö yıp aij gagöp rö, kalöp u rö nöp aij gagöp.

7 “Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımım.

Nıbi bı marö auö, gası iru nıñagöm, yıp cıg göl gi nöp mıdeınaböl gau, nıñ hain aunab u kalıp hagnö, mab magö ur pör mıdep God wög naböñ aij nıpe adö

* 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12; 14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15

* 1:17: Ais 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13 * 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1 * 2:5: Rep 3:3 * 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19

lan ranab u udöm ñiñaböl,” a göp,’ a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Smöna midmidal manö hag ñeb

8 “Pen daun kub Smöna Krais nıbi bı nıpe midpal gau, ejol kalıp abad midöp u nıp manö kalı kılñ rıkmön hıgmön:

‘Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö il göm midöp u; Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab u; Bı umöm kauyañ uraka u, Smöna nıbi bı abad midpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

9 Nıpe hagöp,

“Yad nıñbin, nıbi bı rımnıap, hon God nıbi bı yıjıg göl midpun a gıpal u pen Seden sabe gep ram nıpe midöm, kalöp manö udöl gı midpal. Marö kalöp nıñhön nıñhön midöp gau, yad u rö nöp nıñbin. Kale nıbi bı mög gep rö midpım u pen yad nıñbin God amgö ilö adö nıpe u kale nıbi bı gep yabıt midpım. *

10 Kalöp marö gınıg gab u, gası kub nıñagmım. Nıñim! Söl midöp, Krais nıp cıg aij gıpal aka ap lug paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp rımnıap ud nagı lınaböl. Kalöp ñın unbö sıduñ lan u rö gı nıñ göl gı midıenaböl. Pen kalöp nıñhön nıñhön göm, böñ nöp al pak lınıg geınaböl u, gası kub anıbu nıñagmım. Yıp cıg göl gı nöp midpe al pak leınaböl u, kalöp usajıl bad pör kamıñ midıep u ñınabin. *

11 Kale nıbi bı gası rımid midainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe midpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımım.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp midıenaböl gau, ilön kub udöm umla rö u kuöyañ umagnaböl,” a göp,’ a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Pegamam midmidal manö hag ñeb

12 “Pen daun kub Pegamam Krais nıbi bı nıpe midpal gau, ejol kalıp abad midöp u nıp manö kalı kılñ rıkmön hıgmön:

* 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem 1:12
2Pi 2:15 * 2:16: Rep 3:11 * 2:17: Eks 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2

‘Bı ru mlö kıd nıpe goł goł kıd midöp u, Pegamam nıbi bı abad midpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

13 Nıpe hagöp,

“Yad nıñbin, kale bıslam yabıt midpım. Nıbi bı ram mınöñ kale midpım anı au, Seden kın rö abad midöp. Pen kale manö yad nıñ ud aij gımım, yıp cıg aij göl gı midpım. Ram mınöñ Seden abad midöp anıbu, namam Adıpas manö aij yad u nıbi bı gau kalıp hag ñı midö, nıp al pak lıla u pen yıp arö gagpe.

14 Pen manö rımnıap midöp. Nıbi bı kale rımnıap, Belam manö hag ñımidöp rö hag ñıbal. Bı Belam anıbu, Belak nıp rımid ukö me, Belak nıpe am Isrel nıbi bı gau kalıp fıp gı ud arö, kale yıp arö göm, nan ñıñeb nan yıharıñ god pıral gau nıp pak sabe gı ñeıla u ñıñla. Belak Isrel nıbi bı kalıp hagö, kale nıbi bı si bı si gıla. *

15 Isrel nıbi bı hadame gau gıla rö, kale rımnıap bı Nikolas manö pıral nıpe u udmım, nagı nıñ adö nıpe u hain gımım gıpe aröp.

16 Anıb u, nan si nan nıñ gıpım u, nıñhön gınıg anıg gıpun a gımım, arö gımım. Pen anıg gagnabım u, yad söl yıñıd apem, ru mlö kıd meg mıgan yad yañ nıbö amjaköp u udem, nıbi bı anıg gıpal gau aıp pen pen gınabin. *

17 Kale nıbi bı gası rımid midainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe midpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımım.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp midıenaböl gau, yad nan ñıñeb mana pi gıla u rımnıap ñınö ñıñaböl. Pen kalıp kabö rud ke ke ñınabin. Kabö ñınabin adö anıb gau, hib gıson nıbö u rık ke ke anıñ anıñ ñeinabin, nıbi bı udnaböl gau nöp nıñaböl,” a göp,’ a gımön. *

Krais nıbi bı nıpe Daiadaira midmidal manö hag ñeb

* 2:11: Rep 20:14; 21:8 * 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16;

18 “Pen daun kub Daiadaira Kraiss n̄ibi bi n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ip manö kal̄i k̄iñ r̄ikmön hagnön:

‘God Ñ̄i n̄ipe, amgö mab m̄iñan rö m̄idö n̄iñöl gi, ma kid n̄ipe u, kapa bras a ḡipal u laulö in k̄iñ udöp rö m̄idöp u, Daiadaira n̄ibi bi abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp. *

19 N̄ipe hagöp,

“Kale ḡipim nagi adö u, yad n̄iñbin. Ȳip abe, n̄ibi bi gau kal̄ip abe m̄idmagö l̄imim, klö ḡimim ȳip wög göl gi nöp m̄idpim u, yad n̄iñbin. Añ mam gau pen pen ud aij ḡimim, gi ñ̄imim, marö auö b̄islam m̄idmim gasi iru n̄iñagpim u, yad n̄iñbin. Ḡipim an̄ibu, nöd pro pro ḡim̄idim u pen m̄iñi rap̄in ḡipim u, yad n̄iñbin.

20 Pen manö ap m̄idöp. N̄ibi Jesebel u hag yuagpim. Manö piral hagöm, yad n̄ibi God manö hagep m̄idpin a göp. N̄ibi bi ȳip n̄iñ udpal gau kal̄ip manö piral hag ñ̄öm, ð̄ip gi ud arö, kale ȳip arö göm, n̄ibi si bi si ḡipal. N̄ipe kal̄ip hagö, nan ñ̄iñeb nan ȳihar̄iñ god piral gau n̄ip pak sabe gi ñ̄im̄idal u ñ̄iñbal. *

21 N̄ipe nagi naj adö an̄ibu arö göm m̄id aij ḡin̄im aka gem, n̄iñ m̄id wasö n̄iñem arö ḡipin.

22 An̄ig göp rö yad n̄ip abañ adö au yunö, n̄ip m̄iña kub gö, ilön kub yab̄iñ udnab. N̄ibi bi n̄ipe aip n̄ibi si bi si ḡipal an̄ib gau, nan si nan naj ḡipun u n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun a göm arö gagnaböl u, kal̄ip u rö nöp ḡinö, m̄iña kub gö, ilön kub yab̄iñ udnaböl.

23 N̄ibi bi n̄ip hain ḡipal gau kal̄ip böñ nöp al pak leinabin me, n̄ibi bi yad ram m̄inöñ ke ke cöc ke ke m̄idpal gau, ȳip n̄iñ aij göm n̄iñaböl, yad n̄ibi bi gasi r̄im̄id an̄ kale yan̄ n̄iñ aij gem, magöñhalö ḡipim rö n̄iñem, kalöp añ̄i añ̄i pen an̄ibu rö ñ̄inabin. *

24 Pen kale Daiadaira n̄ibi bi r̄im̄nap, n̄ibi an̄ibu manö naj hag ñ̄öb manö u udagmim, Seden manö naj yuö a ḡipal manö u udagpim rö, manö marö kalöp r̄im̄nap hagagnabin.

25 Pen ȳip n̄iñ udmim c̄ig aij ḡipim nagi u ud s̄is̄i göl gi m̄idpe m̄idpe, hainö yad n̄inam! *

26 N̄ibi bi ȳip c̄ig aij göl gi nöp m̄id damöm, m̄iñör auö ȳip arö gagnaböl gau, yad kal̄ip hagnö, n̄ibi bi ram m̄inöñ ke ke gau kal̄ip abad m̄ideinaböl. *

27 N̄ihön ḡin̄ig: Bapi manö ap ȳip hagöm haga,

‘Yad hagnö, ain ilöñ ap udöm, rin cög gau pa jö ma jö ḡipal rö, n̄ibi bi ram m̄inöñ ke ke gau

klö naj yab̄iñ göm kal̄ip abad m̄ideinab,’ a ga.

28 Pen n̄ibi bi ȳip n̄iñ udöm c̄ig aij göm nagi u ud s̄is̄i göl gi m̄ideinaböl gau, kal̄ip gap̄i paḡin̄ aij ram m̄inöñ j̄in̄ par̄ikö n̄iñöl gi n̄iñbal rö u ñ̄inabin. *

29 Kale n̄ibi bi gasi r̄im̄id m̄idain̄im gau, God Ana n̄ipe Kraiss n̄ibi bi n̄ipe m̄idpal ram m̄inöñ ke ke gau kal̄ip manö hagöp u n̄iñ aij ḡimim,” a göp,’ a ḡimön,” a ga.

3

Kraiss n̄ibi bi n̄ipe Sadis m̄idm̄idal manö hag ñ̄eb

1 “Pen daun kub Sadis Kraiss n̄ibi bi n̄ipe m̄idpal gau, ejol kal̄ip abad m̄idöp u n̄ip manö kal̄i k̄iñ r̄ikmön hagnön:

‘Bi God Ana ramö pak unbö mudun j̄iñ löp u abe, gap̄i unbö mudun j̄iñ u abe ud m̄idöp u, Sadis n̄ibi bi abad m̄idpan gau kal̄ip manö an̄ibi hag yuöp.

N̄ipe hagöp,

“Nagi kale n̄ihön n̄ihön ḡipim u hadö n̄iñbin. N̄ibi bi gau n̄iñlö, kam̄iñ m̄idmim ȳip hain ḡipim rö löp u pen böñ nöp ummim ȳip hain gagpim. *

2 God yad manö hagöp rö gi dammim, an̄ au arö ḡipe u, God n̄ip aij gagöp. An̄ibu, amgö kale ñ̄añ̄i m̄idöp u rö, urakmim, kam̄iñ magö kale hir ḡin̄ig gab u n̄iñ aij ḡipe, klö ḡin̄im.

3 An̄ib u, Kraiss manö aij u hag ñ̄eila n̄iñbim u, n̄iñ ud p̄idöñ ḡimim, nan si nan naj ḡipim u, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun

* 2:18: Rep 1:14-15

* 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22

* 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13

* 2:25: Rep 3:11

* 2:26: Sam 2:8-9

* 2:28: Rep 22:16

* 3:1: Rep 1:4,16

a gımim, arö gımim, Krais manö aij u hagöp rö gımim. Pen uhön hauł hanmim urakagnabim u, yad bı nan si udep gau nıñ mıdlö auagpal rö u aunö, nıñmim pa gıı gınabim. *

⁴ Pen Sadis nıbi bı rımnap ne gau waıj kale gıpe prı gagöp; manö aij yad nıñ udöm, hagöp rö nöp göl gı mıdpal rö, kale waıj rud löm, yad aip ajeinabun. *

⁵ Nıbi bı marö auö, klö göm, yıp nıñ ud pıdöñ göm, cıg göl gı nöp mıdlö arnab gau, yad kalıp u rö nöp waıj rud aij anıbu lı ñınabin. Pen hib kale pör mıdep buk yan kalı kılın rık lınö mıdöp u, kık gı yuagnabin yabıl. Bapı abe, ejol nıpe gau abe nıñmıdlö nıñöl gı, nıbi bı yad mıdpal, a gem, waiö hagnabin. *

⁶ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim,” a göp, a gımön.

Krais nıbi bı nıpe Piladelpia mıdmıdal manö hag ñeb

⁷ “Pen daun kub Piladelpia Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagnön:

‘Bı Uı u; Bı manö nıñö yabıl hagöp u; kın Depıd kı rib nıpe nöd abad mıdmıdöp u, Bı kı rib anıbu urı udöl mıdöp u, adan hııkö, nıbi bı rımnap gı ñöl rö lagöp; pen adan gı ñö, nıbi bı rımnap hııköl rö lagöp. Bı anıbu nöp, Piladelpia nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp. *

⁸ Nıpe hagöp,

“Kale gıpım rö nıñbin. Kale nıbi bı iru mıdagpım u pen manö yıp nıñ ud pıdöñ gımim, kale nıbi bı yad mıdpım manö u waiö hag ñıbım. Anıbu, kalöp adan hııknö, nıbi bı rımnap gı ñöl rö lagöp. *

⁹ Nıbi bı rımnap, hon God nıbi bı yıjıg göl mıdpun a gıpal u pen Seden sabe gep ram nıpe mıdpal. Pen yad kalıp gınö, kale magöñhalö am ma ıı kalöp au

kugom yımöm, ubör yıñöñ göm, yad kalöp mıdmagö lıbin u nıñöl. *

¹⁰ Kalöp gı naj gıpal u pen yad hagnın rö nöp gımim, gası iru nıñagmim, klö gımim, wög yad göl gı mıdaıbe rö, nıbi bı mınöñ naböñ ıı i ke ke gau, yıp cıg gı mıdpal aka yıp arö gınaböl a gem, kalıp magöñhalö marö ñınabin ñın u, kalöp abe ñagnabin. *

¹¹ Söl mıdöp nınabin. Manö aij yad nıñ udpım u, nıñ ud pıdöñ gımim, yıp cıg göl gı nöp mıdpe, kalöp usajıl bad pör kamıñ mıdep kalöp ñınabin a gıpin u, nıbi bı rımnap pıı gı ud aröl rö lagnım.

¹² Nıbi bı an God Manö hagöp rö gö, nıp gı naj gıılö, gası iru nıñagöm, God Manö hagöp rö nöp gı damöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeınab u, yad nıp gınö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö mıdeınab. God sabe gep ram anıbu nıpe pör pör nöp raul anı dan mıdöm hön adö aragnab. Yad hañ adö nıpe, God yad hib nıpe u abe kalı kılın rıkem, God yad daun kub nıpe Jerusalem gısön nıbö kumi kabö adö lanı au nıbö aunab u, daun kub anıbu hib u abe kalı kılın rıkem, hib yad gısön nıbö u abe kalı kılın rıkem gınabin. *

¹³ Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Krais nıbi bı nıpe mıdpal ram mınöñ ke ke gau kalıp manö hagöp u nıñ aij gımim,” a göp, a gımön.

Krais nıbi bı nıpe Leodisia mıdmıdal manö hag ñeb

¹⁴ “Pen daun kub Leodisia Krais nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagnön:

‘Bı hib nıpe “Anıb Unbö Rö Gınım” u; Bı, God nıpe hagö, nan gau magöñhalö gı la u; Bı nıpe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag ñöb u, Leodisia nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

¹⁵⁻¹⁶ Nıpe hagöp,

“Nagı adö kale gıpım u yad nıñbin. Yıp böñ nöp cıg gıgım; yıp böñ nöp arö

* 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2 * 3:4: Jud 23 * 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8

* 3:7: Ais 22:22 * 3:8: 1Ko 16:9 * 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14 * 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12 * 3:12: Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2

gagpim. Manö aij yad u böñ nöp niñ udmim, hagöp rö gımim aka böñ nöp arö gımim u aij! Yıp gası adö adö nöp niñbim rö, kalöp tıhak yunıg gabin. *

17 Kale hagpim, ‘Hon niñi bı gep mıd aij gıpun; nan hon iru mıdöp; nan ap ulep lagöp,’ a gıpmim u pen manö niñagpim u, kale niñi bı ramö gau rö mıdpim; kale niñi bı mög gep rö mıdpim; kale niñi bı nan mıdagöp rö mıdpim; kale niñi bı amgö we mıdpim; kale magö nöp mıdpim. *

18 Anıb u me, kalöp manö hagnıg gabin i niñ aij gımim, anıb unbö rö nöp gımim. Niñi bı mög gep rö mıdpim rö, yıp aumim kabö gol yad launö inöm adıñ adıñ halö mıdagöp u raumim me, niñi bı gep mıdeinabim. Magö nöp mıdpim u, niñi bı niñlö nable gınım rö löp rö, yıp aumim wañj rud ap raumim lımim. Amgö niñagpim rö, yıp aumim amgö marasın ap raumim lımim, amgö we göp u ñıl niñnabim. *

19 Niñi bı kalıp mıdmagö libin gau gı naij geinaböl u, kalıp arö gagnabin; mıd aij gılan, a gem, marö ñöl gı rımıd ukpin. Anıb u, gası klö niñmim, nan si nan naij gıpmim u, niñhön gınıg anıg gıpun a gımim, böñ nöp arö gımim, mıd aij gımim. *

20 Niñim! Yad apem, höñ anı yan mıdöl gı, ajön pa gu gu göl gı abad mıdpin. Niñi bı an manö yad u niñöm ajön hiıkeinab u, yad ram raul mıgan niñe u amem, aip nan niñjul jım ñöl mıdeinabul. *

21 Seden yıp marö kub ña ñın u, Bapi yad manö niñe u arö gagnö; haga rö nöp gı damem me, Bapi aip sea kiñ niñe adö u asıknö. Anıb u rö, niñi bı Seden kalıp marö ñö, manö aij yad u arö gagöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, kalıp hag dam yad aip sea kiñ yad adö u asıknabun.

22 Kale niñi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana niñe Kraıs niñi bı niñe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u niñ aij gımim,” a göp,’ a

gımön,” a ga.

4

1 Pen manö kalı kliñ rikpin anıbu nabön niñ damem, kauyan u nabön niñem niñnö, God ram mınönj kumi kabö adö lan au ajön hiıköl mıdeia. Nöd aññ magö rö hagö niñnö u, kauyan u hagöm yıp haga, “Adö i aumön, nan hain gınab gau nöp yamnam,” a ga. *

2 Anıg hagö niñöl gı, God Ana u apöm yıp ba la niñöm yad niñnö, kumi kabö adö lan au bı ap sea kiñ adö au asık mıdeia. *

3 Bı au asık mıdeia u mailö halö mıdeia; kabö jaspera abe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö mıdeia. Pen kiñ sea asık mıdeia u, sıböñ niñ gıgabö göm, kabö emral rö in rikıñ rikıñ göm, in lak lugöl gı mıdeia. *

4 Sea kiñ niñe u anı yan mıdö niñöl gı, bı kub bıg gıpal sea kiñ unbö ñın juöl ado gı da mıhau mıhau (24) gau löm gıgabö gıla. Bı kub manö ud asıkep gau wañj rud yımöm, kabö gol udöm gıla usajıl bad gau ke ke löm, asık mıdeila. *

5 Bı sea kiñ anı yan asık mıdeia au niñbö, añım añım udöl gı, rımu hagöl gı, gıgabö göl gı aram mılö bö ara. Sea kiñ il anıb au hapö mailö unbö mudun jıñ u inöm mailö gı mıdeia. Hapö mailö anıb gau me, God Ana unbö mudun jıñ niñe u. *

6 Bı sea kiñ anı yan asık mıdeia il au, kabö gıması u glas rö kıd yabıl göl mıdeia. Sea kiñ ba au, nan kamıñ mıdöp ke ke mıhau mıhau mıd gıgabö gıla. Nan anıb gau amgö iru nöp jöl gau mıdöm, pabıl gau mıdöm ga. *

7 Nan kamıñ anıb gau, ap laiön rö la, ap kaj kau niñbar rö la, ap bı mulu adıñ rö la, ap yaur du auan mılö löp u rö la.

8 Pen nan kamıñ mıhau mıhau anıb gau magönhalö auan unbö kagoñ jıñ la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pabıl gau löm magönhalö li haka. Amgö auan mo gau abe mıdeia. Pen sıdö anı sıböñ yan, kımıap hag mıdöl gı hagaböl,

* 3:15-16: Ro 12:11 * 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21 * 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4 * 3:19: 1Ko 11:32; Hib 12:6; Rep 2:5

* 3:20: Jon 14:23 * 4:1: Rep 1:1,10 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Esi 1:28 * 4:4: Rep 3:18 * 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 * 4:6: Esi 1:5-10,22; 10:14

“NIPE BI UL! “NIPE BI UL! “NIPE BI UL!
 GOD BI KUB KLÖ UNBÖ KE YABIŁ! NIPE
 NAN GAGEP AP MIDAGÖP! NIHÖN
 NIHÖN GINIG, GINAB! NIPE HADAME
 DAGOL GAU MIDMIDÖP, NIPE MIŃI
 MIDÖP, NIPE HAINÖ PÖR PÖR NÖP
 MIDEINAB!” a gaböl. *

⁹ Pen nan kamıñ ke ke mıhau mıhau
 anıb gau, bı pör nöp pör nöp kamıñ
 mıdeinab sea kiñ adö asık mıdöp u, nıpe
 bı aij unbö ke mıdöp a göm, nıp aij a göl gi,
 hib mailö halö nıpe haglö adö arö niñöl gi,

¹⁰ bı kub manö ud asıkep ñın juöl ado
 gi da mıhau mıhau (24), bı sea kiñ asık
 mıdöp it au kugom yımöm, bı pör nöp pör
 nöp kamıñ mıdeinab u, nıp aij a göl gi, hib
 nıpe haglö adö arab. Usajıl bad kale gau
 ud ju nıpe mıdöp au löm, hagaböl, *

¹¹ “God Bı Kub hon!

Nıbi bı magöñhalö gau,
 ne bı kub ke yabił, a göm,
 hib ne haglö adö arañ.

Nıbi bı magöñhalö gau,
 ne bı aij ke yabił, a göm,
 hib ne haglö adö arañ.

Nıbi bı magöñhalö gau,
 ne bı klö ke yabił, a göm,
 hib ne haglö adö arañ.

Ne nan gau magöñhalö gi lına.

Ne nöp hagö,
 nıbi bı mıdöm,
 nan gau magöñhalö mıdöp,” a gaböl.

5

Jon köp nagı la ap niña

¹ Pen naböñ niñ damem niñnö, bı sea
 kiñ adö u asık mıdeia u, köp mlö kub
 naböñ naböñ wamla ap ñımagö yijg nıpe
 lau adö udöl mıdeia. Köp anıbu, höñ adö
 gau kalı kılñ rıköm, raul yañ kalı kılñ
 rıköm gıla. Pen naböñ naböñ wamöm,
 nagı ke ke unbö mudun jıñ u adık aij yabił
 gıla. *

² Pen yad niñnö, God ejol klö yabił ap
 wıñ kub alöm haga, “Nıbi bı an rö nagı lıla
 i hubıköm, köp anıb i pılai gınım rö löp?”
 ö ga.

³ Anıg haga u pen kumi kabö adö lañ au
 abe, mıñnöh naböñ it i abe, mıñnöh yuö yañ
 abe, nıbi bı köp anıbu nagı ud ju pılainım
 rö ap mıdageia.

⁴ Kumi kabö adö lañ au abe, mıñnöh
 naböñ it i abe, mıñnöh yuö yañ abe, nıbi bı
 köp anıbu nagı ud ju pılai gınım rö la ap
 uhai niñagla rö, yad mög yabił gö mıñöh
 göl gi mıdainö.

⁵ Pen bı kub manö ud asıkep mıdeila
 gau ap yıp haga, “Ne mıñöh gagmön. Nöh!
 Laiön Juda nıbö u kiñ Depid rıkö rık dam
 dapıl gılö, nıp yag daula. Nıpe kauaf
 mauaf nıpe u rıdik gi yua u me, köp anıbu
 nagı ud ju pılai gınım rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u niña

⁶ Anıg hagö niñöl gi niñnö, Sipsip Pi al
 pak lılö umöm uraka rö ap, sea kiñ an au
 mıdeia. Nan kamıñ mıdöp ke ke mıhau
 mıhau abe, bı kub manö ud asıkep gau
 abe, mıd gıgabö gıla. Sipsip Pi anıbu kom
 unbö mudun jıñ u, amgö unbö mudun jıñ
 u la. Amgö unbö mudun jıñ la manö it u,
 God nıpe Ana nıpe unbö mudun jıñ u yuö,
 ram mıñnöh gau magöñhalö kık kık aröp. *

⁷ Pen Sipsip Pi u Bı sea kiñ asık mıdeia it
 au amöm, köp ñın yijg nıpe lau adö udöl
 mıdeia u uda.

⁸ Udö niñöl gi, nan kamıñ mıhau mıhau
 abe, bı kub manö ud asıkep unbö ñın juöl
 ado gi da mıhau mıhau (24) abe apöm,
 mıdeia au kugom yımla. Bı kub manö ud
 asıkep anıb gau kale nan gıda rö gau ke
 ke udöm, kınan kabö gol udöm gıla gau ke
 ke ud mıdeila. Kınan ud mıdeila mıgan
 anıb gau, nan laulö in hadu göm haññ aij
 auöp u, ajmañ rauöm mıdeia. Nan God nıp
 laulö in haññ aij auöp anıbu, God nıbi bı
 nıpe gau nıp sabe gıpal u. *

⁹ Pen kale kımep gısön nıbö ap hagöm
 hagla,

“Nöp al pak lılö,
 hagape ne lugö,
 nıbi bı ram mıñnöh ke ke mıdpal rö,
 it ke ke mıdpal rö,
 manö yabił ke ke hagpal rö,
 hañ ke ke löp rö,

* 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12 * 4:10: Rep 7:10,15; 19:4 * 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10 * 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; Rep 13:8 * 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2

ne rauna niñöm
 kale God niñi bi niñe midpal.
 Anib u me, ne nöp köp wam adik aij ga
 anibu,
 hubik pitai gi niñmön rö midöp. *
 10 Pen ne gina u, kale kiñ ram rö löm,
 God niñ sabe gep niñi bi löm, God hon
 niñ wög gi niñbal.
 Kale hainö ne aip niñi bi niñnön naböñ iñ i
 gau,
 kalip magöñhalö abad mideinaböl,” a
 gila. *

Sipsip Pi u hib niñe haglö adö ara

11 Pen naböñ niñ damem kauyan niñem
 niñnö, ejol niñ juöl niñ juöl, dausan dau-
 san iru yabit nöp manö hageila. Sea kiñ
 anibu abe, nan kamñ niñhau niñhau gau
 abe, bi kub manö ud asikep gau abe, kalip
 big gıgabö gi mideila. *

12 Pen meg miñgan dap ranöm kiñmap
 hagöl gi hagla,
 “Sipsip Pi al pak lila u, niñe aij yabit.
 Niñe nan gau magöñhalö gi la, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ.
 Niñe nan ap utep lagöp, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ.
 Niñe gasi aij ke yabit midöp, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ.
 Niñe klö ke yabit midöp, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ.
 Niñe aij ke yabit midöp, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ.
 Niñe mailö aij ke halö midöp, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ.
 Niñe hib ke halö midöp, a gun,
 hib niñe hagno adö arañ,” a gila.

13 Pen yad niñnö, nan niñhön niñhön God
 gi lö ake lab kumi kabö adö lañ, niñnön
 naböñ iñ i, niñnön yuö yañ, niñg solwara añ
 gau magöñhalö, kiñmap hagöm hagla,
 “Bi sea kiñ bis göp u abe,
 Sipsip Pi u abe,
 kale hib ke halö midpil, a gun,
 hib kalpe niñhau hagno adö arañ.
 Kale aij ke yabit midpil, a gun,
 hib kalpe niñhau hagno adö arañ.
 Kale mailö aij ke halö midpil, a gun,

hib kalpe niñhau hagno adö arañ.
 Kale klö ke yabit midpil, a gun,
 hib kalpe niñhau hagno adö arañ,” a
 gila.

14 Anig hageila, nan kamñ niñhau
 niñhau hagla, “Anib unbö rö aij,” a gila.
 Anig hageila, bi kub manö ud asikep gau
 kugom yimöm, God Sipsip Pi kalpe niñhau
 hib haglö adö ara.

6

Sipsip Pi u nagı unbö mudun jıñ u hubıka

1 Pen niñ midnö niñöl gi, Sipsip Pi u,
 köp wam nagı adik pidön la ud mideia u,
 nagı adıñ wañgnibö u ud ju hubikö niñöl
 gi, nan kamñ niñhau niñhau, añ ap manö
 kub rımu hagöp rö hagöm haga, “Aue!” ga.
 *

2 Hageia niñnö, kaj hos rud ap apjaka.
 Hos adö anibu bi ap wim udöl gi asik
 mideia. God gö win gıñim rö nöp löp rö,
 God niñ usajıl bad win göm udpal u liñ ö,
 ram niñnön kumi kabö adö lañ arö göm,
 niñi bi ram niñnön iñ yañ aip pen pen göm,
 al ridik yunıg ara. *

3 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ yıgwö añ
 niñbö u ud ju hubikö niñöl gi, nan kamñ
 niñhau niñhau, yıgwö añ niñbö u haga,
 “Aue!” ga.

4 Hageia niñnö, kaj hos aıı yabit ap
 apjaka. Bi ap hos adö anibu asik mideia.
 God gö bi anibu klö niñe udöm, ram
 niñnön iñ yañ aramöm gö, niñi bi ram
 niñnön gau gau magöñhalö agamıñ mideila
 u arö göm, pen pen al paköl göm gılö
 arnab. Anibu God niñ ru milö kıd kub ap
 ña.

5 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ yıgwö niñgan
 niñbö u ud ju hubikö niñöl gi, nan kamñ
 niñhau niñhau, yıgwö niñgan niñbö u pen
 haga, “Aue!” ga. Hageia niñnö, kaj hos
 pır ap apjaka. Bi kaj hos adö anibu asik
 mideia u, nan magö nan skel libal rö skel
 ap udöl mideia.

6 Manö ap, nan kamñ niñhau niñhau
 mideila añ au niñbö hagöm, bi kaj hos pır
 adö asik mideia u niñ haga, “Kıyö kub

* 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 * 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6 * 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22 * 6:1:
 Rep 4:6; 5:1 * 6:2: Sek 1:8; 6:1-6 * 6:6: Grik manö koiniks a göp u, lida añ ap nöp rö.

aunab rö, mani kid añi damöm, nan iru raumidal rö rauagnaböl. Wid magö cög* añi ap raunig, mani pe ñin añi ap udpal rö nöp rauöl; pen bali magö cög mihau nigan raunig, u rö nöp mani pe ñin añi ap udpal rö nöp rauöl. Pen olip wel u abe, ñig wain u abe pör raubal rö rauöl!” a ga.

7 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ yıgwö mlö nıbö u ud ju hubıkö nıñöl gı, nan kamıñ mihau mihau, yıgwö mlö nıbö u pen haga, “Aue!” ga.

8 Hageia nıñnö, kaj hos he paköp ap apjaka. Bı kaj hos adö anıbu asık mideia u, hib nıpe Umeb; pen bı nıpe aip hain aueia u, hib nıpe Wip Ana Ram. God gö me, bı anıb mihau adö ke ke gılö, nıbi bı ram mınöñ gau iru nöp umöl rö la. Rımnap pen pen alöm umnaböl, rımnap kıyö kub auö umnaböl, rımnap mıña nan gau gö umnaböl, rımnap kain hapeb nan hauı gau hau lılö umnaböl. Anıg göl um damöm me, nıbi bı mınöñ naböñ ıı i mıdpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabıtı mideinaböl. *

9 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ mamıd u ud ju hubıkö nıñöl gı, nıñnö, God nıp nan sabe gep bıd mo u, nıbi bı God Manö nıñ udöm, pıñıñ gagöm, nıbi bı gau kalıp hag ñöm, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun waiö haglö, kalıp al pak lıla ana kale gau mideia.

10 Kale wıñ kub alöm hagla, “God Bı Kub klö yabıtı. Ne Bı Uı. Ne nıñö yabıtı adö u nöp gıpan! Pen ñin aıgegö rö mıdmön, nıbi bı ram mınöñ ıı yañ, hanıp al pak lıla gau kalıp manö kub gımön, ilön ñınabön?” ö gıla.

11 Anıg haglö nıñöl gı, ejol gau kalıp walıj rud mlö ke ke ñöl gı hagla, “Söl mıdöp; abad mıdaimim. Namam nañın kalöp aip God nıp wög gı ñıbal gau, rımnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabim rö gınab,” a gıla. *

12 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ kagoı jıñ u ud ju hubıkö nıñöl gı, nıñnö, munmon kub yabıtı u udö nıñöl gı, sıdö u, wadı asöl

mab inöm pır göp rö u gö, rakın u böñ nöp hagape mıdöp rö atı yabıtı la. *

13 Gapı gau, pınöm klö udöm kia magö po gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *

14 Pen kumi kabö adö lan, hanai ral lıbal u rö ga. Ram mınöñ ilö gau abe, ram mınöñ ñıg rıb gıgabö ga gau abe, mıdmıdal ka u arö göm, fıı gı ke ke arla. *

15 Anıg gö nıñöl gı, kıñ ram mınöñ ke ke gau, kıñ ñı pro kale gau, bı kub ami bı abad mideia gau, nıbi bı gep yabıtı gau, nıbi bı hib mideia gau, nıbi bı rau dam lılö nagı wög geila gau, nıbi bı gası ke nıñöm wög geila gau, magöñhalö, pıñıñ gı amöm kabö mıgan, mınöñ mıgan gau pi gı mideia. *

16-17 Pi gı mıdöm hagla, “Bı sea kıñ adö asık mıdöp u abe, Sipsip Pi u abe hanıp ilön kub ñınabil ñın hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon mıdagaiun. Kabö juöm aka ram mınöñ ilö kub gai i pa jö gı apöm, hanıp böñ nöp pasa gö, Bı sea kıñ asık mıdöp u hanıp nıñagnım; Sipsip Pi hanıp manö kub hagöm pen ilön kub ñagnım,” a gıla. *

7

Isrel nıbi bı iru nöp God kılñ nıpe udla

1 Pen kuöyañ u nıñnö, ejol mihau mihau ram mınöñ goı mihau mihau ke ke urak mıdöm, pınöm mihau mihau udöl mıdöm, mınöñ naböñ, ñıg solwara, mab gau, naij gagnım, a göm, naböñ kale ke añi añi udöl gı mideia. *

2 Pen yad nıñnö, ejol ap sıdö lım göp gau nıbö, God Bı Pör Kamıñ Mıdöp nan kılñ rik lep nıpe u damöm, ejol mihau mihau God hagö söl ram mınöñ ñıg solwara gı naij gınıg gaila anıb gau kalıp haga,

3 “Pıdön gim! Nıbi bı God hon nıp wög gı ñıbal gau kılñ nıpe u nable kale lan rıkaiun; hainö pınöm yube, amöm ram mınöñ, ñıg solwara, mab nan gau gı naij gınım,” a ga. *

* 6:8: Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21 * 6:11: Rep 7:9,13; 19:14 * 6:12: Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18

* 6:13: Aıs 34:4 * 6:14: Rep 16:20 * 6:15: Aıs 2:10,19,21 * 6:16-17: Joe 2:11; Mal 3:2; Luk 23:30 * 7:1: Jer 49:36; Dan 7:2 * 7:3: Esi 9:4,6; Rep 9:4 * 7:4: Rep 14:1,3

⁴ Pen manö ap hagla niñnō, niñi bi God kliñ niñpe nable lañ riñkla anib gau, Isrel niñi bi iñ ke ke gau jim ñila u wan hadred podi po dausan (144,000). *

⁵ Niñi bi anib gau, Juda iñ u kale 12,000; Ruben iñ u kale 12,000;

Gad iñ u kale 12,000;

⁶ Asa iñ u kale 12,000; Napdalai iñ u kale 12,000;

Manasa iñ u kale 12,000;

⁷ Simion iñ u kale 12,000;

Lipai iñ u kale 12,000;

Isaka iñ u kale 12,000;

⁸ Sebyulan iñ u kale 12,000;

Josep iñ u kale 12,000;

Benjamin iñ u kale 12,000,

u me, jim ñila u wan hadred podi po dausan me u.

⁹ Pen manö kalñ kliñ rikpin anibu naböñ niñ damem, kauyañ u naböñ niñjem niñnō, Bi sea kiñ asika u abe, Sipsip Pi u abe midlö niñöl gi, niñi bi iru nöp amgö ilö adö kale au urak mideila. Niñi bi anib gau, ram niñnō ke ke la rö, iñ ke ke la rö, hañ ke ke la rö, manö yabiñ ke ke la rö, gau niñbö gau niñbö apöm mideila. Niñi bi wö ralep rö midageia anib gau, magöñhalö wañij rud nöp yimöm, galon uñañ ud midöl gi,

¹⁰ God hib niñpe haglö adö arö niñöl gi, wiñ kub hagöm hagla,

“God hon sea kiñ bis göp u abe,

Sipsip Pi u abe hanip nan a giñmil gi aij gñlö u me,

kamiñ arnabun,” a giñla. *

¹¹ Ejol gau magöñhalö Bi sea kiñ asik mideia u abe, bi manö ud asikep gau abe, nan kamiñ miñhau miñhau gau abe, kalip big giñgabö gi mideila. Kale ap lug kugom yimöm, ubör yihöñ göm, God hib niñpe u dap ranöm,

¹² hagla,

“Niñö yabiñ!

God hon hib ke halö midöp, a gun,

hib niñpe hagno adö arañ.

Niñpe mailö aij ke halö midöp, a gun,

hib niñpe hagno adö arañ.

Niñpe gasi aij ke yabiñ midöp, a gun,

hib niñpe hagno adö arañ.

Niñpe ga u, niñpe aij yabiñ, a gun,
hib niñpe hagno adö arañ.

Niñpe aij ke yabiñ midöp, a gun,
hib niñpe hagno adö arañ.

Niñpe nan niñhön giñnam a giñnab u, u nöp giñnab, a gun,
hib niñpe hagno adö arañ.

Niñpe klö ke yabiñ midöp, a gun,
hib niñpe hagno adö arañ.

God hon hib niñpe u pör pör nöp hagno adö arañ.

Niñö yabiñ!” a giñla. *

Kuöyañ ilön udagnaböl

¹³ Pen bi kub manö ud asikep anib gau bi ap, yip hag niñöm haga, “Niñi bi wañij rud libal anib gau an? Pen kale gai niñbö aubal?” ö ga.

¹⁴ Hageia hagnö, “Bi kub. Yad niñagpin; pen ne niñban,” a giñnō. Anig hagnö, yip haga, “Niñi bi gai i kalip marö ñilö, bislam yabiñ midöm kamiñ aubal. Pen kale Sipsip Pi hagape niñpe u udöm, wañij kale gau uñ mañi gñlö, rud göp. *

¹⁵ Anib u me,

“Kale God sea kiñ iñ an au midöl gi, sidö an, sibön yañ,
sabe gep ram raul miñgan niñpe u wög niñpe göl gi, giñpal.

Bi sea kiñ bis gi midöp u

kalip abad mid aij yabiñ giñnab. *

¹⁶ Kalip kiñyö kuöyañ gagnab, niñg nan kuöyañ gagnab,

sidö kal kuöyañ niñöm ilön gagnab. *

¹⁷ Niñhön giñnig: Sipsip Pi sea kiñ an au midöp u,

sipsip abadep bi kale midöm,

kalip uñ gi niñg ilam junab gau arö,

niñg kamiñ magö ñeb u niñnaböl.

Pen God niñpe miñtön niñg kale u

magöñhalö wik gi yunab,” a ga.

8

Sipsip Pi u nagñ mudun jññ u hubika

¹ Pen Sipsip Pi u nagñ mudun jññ u hubika niñöm kumi kabö adö lañ au manö ap hagagöm, yöp magö ap magöñhalö agamiñ yñharñ mideia.

* **7:10:** Rep 4:10 * **7:12:** Rep 5:12 * **7:14:** Dan 12:1; Mad 24:21 * **7:15:** Ais 49:10 * **7:16:** Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4

² Pen mîdem, ejol unbö mudun jîŋ God amgö ilö adö au urak mîdpal gau nîŋnö. Ejol anîb gau aîŋ magö ke ke udla.

³⁻⁴ Pen ejol ap rin aij kabö gol udöm gîla ap udöl mîdeia. Nîpe pen amöm, God nîp sabe gîpal bîd adö goî au gîlan urak mîdeia. Nîp nan laulö in haîŋ aij auöp u iru nöp ñîla. God nîp nan sabe gep bîd kabö gol udöm gîla u sea kiŋ adö au mîdeia nîŋöm ejol anîbu, nan haîŋ aij anîbu ud God nîbi bî nîpe nîp sabe gîla manö u aip uî maî gôm, bîd adö au ud magum gî dap lauö nîŋöl gî, hadu anîbu in ap ran ara. *

⁵ Pen rin aij anîbu udöm, mab mîtan God nîp nan sabe gep bîd adö lan ineia gau ud rin mîgan yan löm, ud mînön naböŋ iî yan yua nîŋöm rîmu hagöl gî, gîgabö göl gî aram mîlö bö arö nîŋöl gî, aîm aîm udöl gî, munmon uda. *

Ejol aîŋ magö gau pu gînîg geila

⁶ Magö anîbu, ejol unbö mudun jîŋ aîŋ magö ud mîdeila gau, ud dap ranöm pu gînîg geila.

⁷ Ejol nöd u, aîŋ magö nîpe u pu gö, möŋ gapî magö u abe, mab mîtan u abe, hagape uî maî göl gî, mînön naböŋ iî yan hon yua. Anîg gö, mînön naböŋ iî i naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap, mab, nan uîtan kamîŋ kamîŋ urak mîdeia gau, magöŋhalö in habîk ñîŋ ara. *

⁸ Pen ejol yîgwö an nîbö u, aîŋ magö nîpe u pu gö, ram mînön ilö kub yabî mab rö ineia ap, ñîg solwara an au ud yua. Anîg gö, ñîg solwara au naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap ñîg solwara magöŋhalö hagape la.

⁹ Pen kabsaî nan ñîg solwara mîdeila gau, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap magöŋhalö um hakla. Ñîg magîb ñîg solwara au mîdeila gau naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap böŋ nöp pa jö ma jö göm pîral ara.

* **8:3-4:** Rep 5:8; Eks 30:1-3 * **8:5:** Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * **8:7:** Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * **8:11:** Jer 9:15 * **8:12:** Esi 32:7; Rep 6:12-13 * **8:13:** Rep 9:12; 11:14 * **9:1:** Rep 20:1 * **9:2:** Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks 10:12-15

¹⁰ Pen ejol yîgwö nîgan nîbö u, aîŋ magö nîpe u pu gö, gapî pagîŋ kub mab mîtön rö apöm, kumi kabö adö lan nîbö bîg jua. Anîg gö, ñîg rîbö gau abe, ñîg ilam gau abe naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga.

¹¹ Gapî anîbu hib nîpe, “Marasîŋ Asî”. Nîbi bî iru yabî nöp, ñîg gî naij ga anîb gau ñîŋöm umla. *

¹² Pen ejol yîgwö mîlö u, aîŋ magö nîpe u pu gö, sîdö, rakîŋ, gapî gau hadu rö paîu göm, mailö aij pör göp rö gaga. Sîdö u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga. Rakîŋ u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga. Gapî gau, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap gî naij ga. Sîdö mailö magö u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap sîdö mailö gaga. Sîb an yan magö u, naböŋ mîhau nîgan rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ aîŋ ap rakîŋ mailö gaga. *

¹³ Pen yad anîg göl nîŋ mîd nîŋöl gem nîŋnö, yaur du ap kumi kabö an aulîk u gî ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, “Ake! Ake! Naij yabî gînîg gab. Ejol rîmnap halö aîŋ magö kale pu gînîg gaböl. Ejol mîhau nîgan anîb gau aîŋ magö kale gau pu gîlö, nîbi bî mînön naböŋ adö iî i mîdpal gau kalîp naij yabî gînab!” a ga. *

9

Ejol mamîd u aîŋ magö nîpe u pu ga

¹ Ejol mamîd u, aîŋ magö nîpe u pu ga nîŋöm, yad nîŋnö, gapî kumi kabö adö lan nîbö bîg ju mînön naböŋ iî yan ap lug gî mîdeia. Pen gapî anîbu nîp ki rib uîöm mîgan mauîñ juaga u ñeila. *

² Gapî anîbu ki rib u udöm, uîöm mîgan mauîñ juaga ajön u hiîkö, hadu kub yabî ap ranöm, sîdö u gö paîu göm, sîbön aua. *

³ Anig gö, jon habladin gau, hadu an anib gau nibö gi dam minon nabon adö yan lom, God nipe gö, rirabö gau nibi bi big ilon ninab rö ginig geila.

⁴ God nipe jon habladin anib gau kalip haga, “Nan utan, mab utan, nan nihon nihon minon nabon it yan rannim gau, gi naj gagmim; nibi bi klin yad u nable kale lan midagop gau nop gi naj gimim,” a ga. *

⁵ God haga anibu, jon habladin gau nibi bi kalip bon nop al pak lö umöl rö laga; yiharin rakin unbö mamid u ilon naj unbö ke kalip nol rö la. Kalip ilon ninaböl anibu, rirabö gau nibi bi big ilon ninab rö ninab.

⁶ Nin an anibu, nibi bi anib gau umnabun, a göm, ninaböl u pen umeb adan ramö ap midageinab. *

⁷ Jon habladin anib gau, bi kaj hos dam pen pen alnig, nan klo libal rö gau li mideila. Nabic cög kale adö lan usajil bad kabö gol udöm gila gau rö rol gila. Mulu majman kale gau nibi bi rö la. *

⁸ Nabic umagö kale gau, nibi nabic umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laion a gipal u, meg rö la. *

⁹ Pabil gau, ain sior rö u lila. Pen iru nop auan pakeila u me, kaj hos iru nop gadal badal gau iru nop tip gi dam pen pen alnig amöm, gi gu göp rö u haga. *

¹⁰ Himgan adin min, rirabö amin nibi bi hauö ilon göp rö u la. God gö, rakin unbö mamid u, nibi bi gau kalip ilon ke naj yabil nol gi mideinaböl.

¹¹ Jon habladin anib gau kin kale, ejol uöm migan mauin juaga abad midöp ejol anibu me. Hibru manö hagöm, hib nipe Abadon a gimidal pen Grik manö hagöm, Apolyon a gimidal. *

¹² Anib u, minör kub nöd u hadö pis göp pen minör kub mihöp midöp.

Ejol kagoł jın u alın magö nıpe u pu ga

¹³ Pen ejol kagoł jın u, alın magö nıpe pu ga ninöm yad ninö, manö ap auai bıd kabö gol udöm gila adö au, kom mihau

mihau midmidöp anib au nibö. Bid anibu God amgö ilö au gılan mideia.

¹⁴ Manö anibu ejol kagoł jın alın magö ud mideia u nip haga, “Ejol mihau mihau nagi adık lılo, nıg kub yabil Yupredis goł au midpal gau, hubık yumön,” a ga.

¹⁵ God ejol mihau mihau anib gau kalip nöd hag lö, mi anibu nop, rakın anibu nop, nin anibu nop, magö anibu nop abad midmidal u me, nin anibu hadö aua rö, nibi bi minon nabon it i iru nop al pak lol, a göm, hubık yua. Nibi bi minon nabon adö it i midpal gau magöhalö nabon mihau nıgan rö hagöm, nabon mihöp midailö, nabon anı ap al pak linig arla. *

¹⁶ Pen yıp hagla ninö, ami bi kaj hos adö asıköm nibi bi pen pen al pak linig arla gau du hadred mitön (200,000,000) mideila.

¹⁷ Pen yad ninö, kaj hos kale gau abe, bi hos adö asıkla gau abe kapa sior yımla gau, rımnab mab mıtan atı rö ga, rımnab kabö mu “sapaia” a gıpal u rö ga, rımnab kabö uhalın “salpa” a gıpal u rö ga. Kaj hos nabic gau, laion nabic rö la. Meg mıgan kale lan nibö mab mıtan abe, hadu abe, nan salpa halın naj ası yabil u abe aua.

¹⁸ Meg mıgan kale lan nibö mab mıtan abe, hadu abe, nan salpa halın naj ası yabil u abe apöm gö, nibi bi iru nop um hakla. Nibi bi minon nabon adö it i midpal gau magöhalö nabon mihau nıgan rö hagöm, nabon mihöp midailö, nabon anı ap umla.

¹⁹ Kaj hos anib gau klo kale u mideia maj mıgan kale abe, amin adın min kale abe. Amin kale gau, haino nabic rö la u me, nibi bi gau kalip gi naj göl rö la.

²⁰ Pen nan naj anib gau gö, nibi bi iru nop um hakla u, nibi bi mideila gau ga anibu ninöm, nihon ginig kabö mab nan gau udun ninmagö hon ke nop nan piral gi libun a göm, arö gagla. Nihon ginig nan si nan naj gıpun a göm, arö gagla. Pen nan yiharın gau, nan amgö ninagmidöp gau, nan manö ninagmidöp gau, nan adan ajagmidöp gau, nan kabö gol, silpa, bras,

* 9:4: Rep 7:3 * 9:6: Job 3:21; Jer 8:3 * 9:7: Joe 2:4 * 9:8: Joe 1:6 * 9:9: Joe 2:5 * 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö it u “Bi nibi bi al pak lep.” * 9:15: Rep 8:7-12

kabö, mab udöm gila gau nöp sabe gun a göm, kijaki aiön pi nan naj gau kalip nöp sabe gun a göm, gi m+deila. *

²¹ Pen wip alöm, kuj göm, n+bi si bi si göm, nan si udöm, gilo arö n+ñöl gi, nihön ginig anig gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nip köp ñö ñ+ña

¹ Pen naböñ n+ñ damem n+ñnö, ejol klö yab+ unbö ke ap kumi kabö adö lañ n+bö auaj+ip. Ejol an+bu nip kumi rud ap wam wam gö n+ñöl gi, siböñ nab+c n+pe p+ral g+gabö göm, mulu ad+ñ n+pe u sidö rö mailö göm, ma kid n+pe u mab inöm m+tañ göp rö u ga.

² N+pe kumi kabö adö lañ n+bö apöm, ma y+ig kid u ñ+g solwara adö u rauöm, ma sidagö kid u m+nöñ adö u raua. Köp pro bad ap p+tai udöl gi m+deia.

³ Pen n+pe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, r+mu unbö mudun j+ñ u manö kub hagöm manö r+mnab pen haga.

⁴ Manö haga an+bu kal+ k+ñ r+knab, a ginö, manö ap kumi kabö adö lañ n+bö haga, “Manö an+bu halö kal+ k+ñ r+kagmön; manö an+bu pi göl m+dañ,” a ga. *

⁵ Pen ejol ma böñ lap u ñ+g solwara adö u rauöm, böñ lap u m+nöñ adö u rauöm m+deia n+ñnö u, ñ+ñ y+ig kid n+pe u dap ranöm, God ram m+nöñ adö lañ au yama. *

⁶ An+g göm, God pör nöp pör nöp kam+ñ m+öp u, kumi kabö adö lañ nan gau magöñhalö gi la u, m+nöñ naböñ nan gau magöñhalö gi la u, ñ+g solwara nan gau magöñhalö gi la u, God n+ñö an+bu m+öp rö n+ñö yab+ hagabin a göm haga, “God m+ñi rap+ñ m+dagmab!

⁷ Pen ejol mudun j+ñ u a+ñ magö n+pe pu ginig ginab ñ+ñ an+bu nöp, God n+pe manö hagep bi nip wög gila gau kalip haga rö nöp, manö n+pe pi göl m+öp u uri ginab,” a ga. *

* **9:20:** Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 *

10:4: Dan 12:4,9 * **10:5:** Dud 32:40; Dan 12:7 * **10:7:** Emo 3:7 * **10:9:** Esi 2:8; 3:1-3 * **11:1:** Esi 40:3; Sek 2:1-2 * **11:2:** Luk 21:24; Rep 13:5 * **11:4:** Sek 4:3,11-14

* **11:5:** 2Sa 22:9; Sam 97:3

⁸ Pen manö kumi kabö adö lañ n+bö nöd n+ñnö u, y+ip kauyañ hagöm haga, “Ejol ma böñ lap u ñ+g solwara adö rauöm, böñ lap u m+nöñ adö rauöm m+öp u nip ammön hagö, köp pro p+tai ud m+öp u, nöp ñ+ñm,” a ga.

⁹ An+g hageia, ejol m+deia u amem, y+ip köp pro yagol u ñ+, a ginö, y+ip ñöl gi haga, “Ud ñöñ. Ñ+ñö, meg m+gan ne u bom ñ+g dö kal göp rö ginab u pen mudun añ yañ amöm, asi ginab,” a ga. *

¹⁰ Hageia, köp pro an+bu udem ñ+ñnö, bom ñ+g dö kal rö ga u pen ñ+ñ pa bo yunö, mudun añ yañ amöm asi ga.

¹¹ Pen y+ip haga, “N+bi bi ram m+nöñ ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, kin ram m+nöñ gau abad m+pal ke ke gau iru nöp, hainö kalip nihön nihön ginab u, God manö u kauyañ hag ñ+mön,” a ga.

11

Bi God manö hag ñeb m+hau

¹ Pen y+ip ur mlö nan li n+ñbal ap ñöl gi hagla, “Am God sabe gep ram u li n+ñmön, God nip nan sabe g+pal bid adö u li n+ñmön, g+mön. N+bi bi God sabe gep ram raul m+gan apöm nip sabe ginaböl gau u rö nöp, wö ral n+ñmön. *

² Pen Juda n+bi bi wasö gau, pör apöm waryö höñ añ yañ m+pal rö, ka an+bu halö li n+ñagmön. Nihön ginig: kale nöp daun kub u+ Jerusalem naj göl gi midlö midlö, rak+ñ unbö ñ+ñ juöl m+höp ado gi da y+gwö añ n+bö (42) arnab. *

³ Yad pen, bi manö yad hag ñeb m+höp hag yunö, y+har+ñ wad+ asöl rö gau y+möm, manö yad hag ñ+ ajlö, ñ+ñ wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab,” a ga.

⁴ Bi God manö hagep an+ñ m+hau, Bi Kub m+nöñ naböñ il i abad m+öp u, amgö ilö n+pe au m+dpil. Kale mab olip ur m+hau, lam m+hau me. *

⁵ Pen n+bi bi r+mnab kalip m+höñ gi naj ginig gilo, mab m+tañ meg m+gan kale u

nibö apöm, kalip in haknab. Kalip mihön gi najj geinaböl nibi bi gau, kalip anig unbö rö nöp ginab. *

⁶ God kalip mihön ktö nipe ñö, manö hagep wög nipe gi damöl gi, mön alagan, a gilo, alagnab; ñig gau hagape lanj, a gilo, hagape lınab; nibi bi gau kalip marö nihön nihön gau ganj, a gilo, ginab. Ñın aigeg anig ginim a ginabil u, anig unbö rö nöp ginab. *

⁷ Pen God manö u hag ñi dammil, naböy hag haklö, nan hapeb utöm migang mauñ juaga yanj nibö aunab u, kalip mihön aip pen pen gi damöm, böy nöp al pak lö umnabil. *

⁸ Wip he milö anib mihau mideinabil daun kub yabıl u lor anj au. Daun kub yabıl anıbu me, Bi Kub u nip mab kros ba lanj al pak lıla. Pen daun kub yabıl anıbu hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gıpal. *

⁹ Pen nıbi bi ram minöy gau ke ke midpal gau, if ke ke midpal gau, manö ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalip mihön niñöl gi nöp midöm, wip he milö anib mihau dam rigöl gagmim, a gilo, umnabil ñın adıy u riköm, ñın mihau nigang halö kuö au nöp midlö niñöl gi, nıbi bi anıb gau wip he milö anıb mihau niy sisi ginaböl.

¹⁰ Bi God manö hagep anıb mihau, nıbi bi minöy naböy adö if i midpal kalip niñör kub ñi midmidil rö, pen paj hagöm, nan kub niñöl gi, nan aij pen ñö pen ñö ginaböl.

¹¹ Pen ñın adıy u abe, ñın mihau nigang abe, wip he milö anıb mihau gau midailö pen God nıpe ake bad ap yuö anj kalip yanj arö urakmil nanöl midailö. Anig ga niñöm, nıbi bi niñeila gau kalip anının yabıl ga. *

¹² Pen bi God manö hagep anıb mihau niñlö, manö kub ap kumi kabö adö lanj nibö, “Kale auıl!” a ga. Nıbi bi kauaf mauaf kale mihön gau niy midlö niñöl gi, kumi rud ap kalip wam wam gi udö, God ram minöy kumi kabö adö lanj au arlö. *

¹³ Pen magö anıbu nöp, munmon kub yabıl udöm, daun kub anıbu naböy unbö sidun lanj rö hagöm, naböy unbö ajip u mideila niñöm naböy añi ap pa jö ma jö gö, nıbi bi sepen dausan um hakla. Pen nıbi bi mideila gau, nan ga anıbu niñöm piñıy göm, God ram minöy kumi kabö adö lanj au midöp u nip hib haglö adö ara. *

¹⁴ Pen niñim! Miñör kub yıgwö anj nıbö u hadö pis göp, pen miñi miñör kub yıgwö nigang nıbö u söl ginig gab. *

Ejol mudun jıy u atıy magö nıpe pu ga

¹⁵ Magö anıbu nöp ejol mudun jıy u, atıy magö nıpe u pu gö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lanj nibö hagöm haga,

“Uri Bi Kub hon u, Krais nıpe u aip, ram minöy gau magöñhalö pör nöp pör nöp abad midnab,” a ga. *

¹⁶ Pen bi kub manö ud asikep ñın juöl añi ap ado gi da yıgwö milö u (24), sea kiñ adö kale u God amgö ilö nıpe asık mideila gau, kugom yımöm ubör yihön göm, God nip sabe göl gi hagla,

¹⁷ “God, ne Bi Kub ktö ke yabıl u! Nöd midmidan, miñi middep nöp midpan!

Bi ktö unbö ke yabıl pör midpan rö, miñi nıbi bi ram minöy gau magöñhalö

Kiñ kale midpan u rö, nöp aij yabıl gabun!

¹⁸ Nıbi bi ram minöy gau nıbö nöp niñöm, kal yabıl jula.

Pen miñi ne kal juep ñın u hadö auöp.

Miñi nıbi bi umla gau kalip manö kub hagep ñın u hadö auöp.

Miñi nıbi bi nöp wög göm, manö ne hag ñıbal gau abe,

nıbi bi manö aij ne niñ udöm, hib ne niñöm ana udpal gau abe,

nıbi bi hib halö midpal aka ramö gau midpal gau magöñhalö,

nan aij kalip pen ñınabön, ñın u hadö auöp.

Pen nıbi bi hałowalö göm, nıbi bi rimnap kalip al pak libal gau,

* **11:6:** 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8 * **11:7:** Dan 7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8 * **11:8:** Luk 13:34 * **11:11:** Esi 37:5,10 * **11:12:** 2Ki 2:11 * **11:13:** Rep 6:12; 16:18 * **11:14:** Rep 9:12 * **11:15:** Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14 * **11:18:** Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam 115:13

kalip pen u rö nöp al pak linabön,
ñin u hadö auöp,” a gila. *

19 Anig haglö niñöl gi, God sabe gep ram kumi kabö adö lañ au midöp u miñgan hiiköm, God Manö mideia kes magö u waiö la niñnö. Magö anibu nöp añim añim udöm, rimu hagöm, gu kub yabıl u hagöm, munmon udöm, möñ gapı magö kub yabıl paköm, ga. *

12

Nibi u abe re ubıl kub u abe

1 Pen naböñ niñ damem niñnö, nan ke hain nibö kub ap kumi kabö añ aulik ga. Nibi ap sidö waiñ rö löm, ma nipe rakın adö au löm, gapı unbö miñgan lañ u, kwın rol gıpal rö usajıl bad nipe nabıc adö lañ lö mideia.

2 Pen nipe ñı painañ rikniğ, ñı painañ niñö niñöl gi, wög paköm gaia. *

3 Nan ke hain nibö ap halö, kumi kabö añ aulik waiö la niñnö. Re ubıl hagape halö kub yabıl unbö ke ap mideia. Nabıc cög nipe unbö mudun jıñ löm, kom nipe unbö siduñ lañ löm, kiñ rol gıpal usajıl bad gau, nabıc cög adö nipe ke ke löm mideia. *

4 Re ubıl kub anibu, amın nipe u gapı kumi kabö adö lañ gau pakö, iru nöp bıg ju mınöñ naböñ it i ju luga. Anıb u, gapı magöñhalö mideila gau naböñ miñau niñgañ rö hagöm, naböñ miñöp midailö, naböñ añı ap bıg ju yua. Pen nipe nibi ñı painañ yag daunıg geia u, yag dauö niñın, a göm, apöm abad mideia. *

5 Pen nibi anibu ñı ap yag daua. Ñı anibu nipe ain ur milö udöm, nibi bı ram mınöñ gau magöñhalö abad mideinab. Pen nibi u ñı anibu nıp yag dauö, ejol ap ñı anibu pıñı gi udöm, dam God nipe sea kiñ nipe kumi kabö adö lañ midöp au ud ara. *

6 God nibi anibu nıp ka ap gi lö, piñıñ gi anıb gau amöm, anıb gau nöp midö niñöl gi, God nıp nan magö ñöl gi abad mideinab ñın wan dusan du hadred sikısdı (1260) arnab.

7 Pen kumi kabö adö lañ au, ejol kub Maikel ejol nipe gau udöm amöm, re ubıl kub anibu yam nipe gau aip pen pen göm gi damöm me, *

8-9 re ubıl kub u yam nipe gau halö, kumi kabö adö lañ nibö al ridık yuöm böñ nöp mınöñ naböñ it i yula. Re hadame dagol gau mideia, re anibu kıjaki aka Seden a gıpal u, nipe nöp nibi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö kalıp manö pir alö, manö pıral nipe u niñla. *

10 Pen manö kub ap kumi kabö adö lañ au nibö hagöm haga,

“Miñı God nipe nibi bı gau ud kamıñ yunab.

Miñı God nipe klö nipe udöm, nibi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö

Kiñ kub ke yabıl mideinab.

Miñı God Krais nipe u nöp,

Bı Kub klö ke yabıl midöm,

nibi bı ram mınöñ gau gau magöñhalö abad mideinab.

Nihön giñıg: Seden nipe God amgö ilö nipe au midöm,

sidö añ, sibön yañ,

añ mam hon gau nan si nan naij nihön nihön geila gau hagdöp u,

nıp mınöñ naböñ it yañ ud yula. *

11 Pen añ mam hon gau,

Sipsip Pi hagape nipe u abe,

Krais manö niñö hag ñımidal u abe gö,

Seden nıp mo kale gau lila.

Nibi bı nipe nöp midpun, a göm, piñıñ gagöm,

hanıp al pak linıg al pak löl, a gi gası niñla.

12 Anıb u, kale kumi kabö adö lañ au midpım gau,

miñ miñ göl gi midaimim.

Pen kale mınöñ naböñ abe, niñ solwara u abe midpım gau,

kalöp mög niñbin.

Nihön giñıg: Seden nıp kale midpım anıb yañ ud yulö,

ñın nipe iru midagöp rö, kal yabıl juöp,” a ga. *

* 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5; 15:5; 16:21 * 12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan 8:10 * 12:5: Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15 * 12:7: Jud 9 * 12:8-9: Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2 * 12:10: Job 1:11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23; 49:13

13 Pen re ubiḥ kub anibu, yip minön naböñ adö iḥ i ud yubal, a göm, gasi u niñöm, nibi ñi yag daua anibu nip ridik gi yuaia pen,

14 God nibi anibu nip yaur du kub auan kub miḥau li ñö, nipe u göm ram minön kabö nöp midöp aḥ au God ka nipe gi la anibu ara. Am anib gau midö niñöl gi, God nipe nip nan magö ñöl gi abad midö, mi miḥau niḡaḥ rakin unbö kagoḥ jḥḥ arnab. Re ubiḥ u nibi u nip nan naij ap ginim rö lagnab. *

15 Pen re ubiḥ u, ñig ul rö tihak yunö nibi anibu nip ugal araḥ, a göm, tihaka u,

16 pen minön u nibi anibu nip gi ñö, ñig re ubiḥ ul rö tihak yua anibu minön naböñ miḡan gau pa jö gi amöm, ur ur gö ara.

17 Anig gö, re ubiḥ u nibi anibu mulu kal yabiḥ lugö, nibi u ñi painaḥ nipe gau, God Manö hagöp rö göm, Jisas manö niñö nipe niñ udöm hain göm nibi bi rimnap kalip hag ñibal gau aip pen pen ginig ara. *

18 Pen re ubiḥ u amöm ñig solwara goḥ au urak mideia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara aḥ gau nibö apjaka

1 Midem niñnö, nan hapeb rö ap, ñig solwara aḥ gau nibö aueia. Nabic cög nipe unbö mudun jḥḥ löm, kom unbö siduḥ laḥ löm, kiḥ rol gipal usajil bad gau, kom adḥḥ ke ke löm mideia. Pen nabic nipe unbö mudun jḥḥ u, God nip hag juep hib naij rimnap aḥi aḥi kalḥ kḥiñ rik lilo mideia. *

2 Nan hapeb anibu, kain hapeb leped rö la u pen ma nipe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg miḡan nipe u, kain hapeb laiön meg miḡan rö la. Pen re ubiḥ u, klö nipe ke abe, kiḥ kub ke yabiḥ mideia klö u abe, nan hapeb anibu nip ña. *

3 Pen nan hapeb anibu nabic cög nipe ap, nöd böñ nöp al pak lilo kḥa ga rö la u pen kuöyaḥ miḥep ga. Anig gö, nibi bi minön naböñ adö iḥ i gau gau magöñhalö

gasi gasi löm, nan hapeb anibu nip hain giḥa. *

4 Pen re ubiḥ anibu kiḥ kub ke yabiḥ mideia klö u nan hapeb anibu nip ña u me, nibi bi gau re ubiḥ anibu nip hib haglö adö ara. Pen nan hapeb anibu abe kiḥ kub ke yabiḥ rö midöp u, nibi bi rimnap nip aip pen pen göl rö lagöp, a göm, nibi bi gau magöñhalö nan hapeb u, u rö nöp hib nipe haglö adö ara.

5 Pen God nan hapeb anibu nip niñebir arö gö, hib nipe ke hagö adö arö, God hib nipe manö naij hagöm dap lugö, rakin unbö ñin juöl miḥöp ado gi da unbö yigwö aḥ nibö u (42) ara. *

6 Nipe anig göm, God nip hag juöm, hib nipe manö naij hagöm, ram minön nipe kumi kabö adö laḥ au hag juöm, adö laḥ au nipe aip midpal gau kalip hag juöm, ga.

7 Pen God nan hapeb anibu nip niñebir arö gö, Krais nibi bi nipe gau aip pen pen göm, al juöm, nibi bi gau magöñhalö, iḥ ke ke midpal rö, ram minön ke ke midpal rö, manö yabiḥ ke ke hagpal rö, hañ ke ke löp rö, kalip magöñhalö abadöl mideia. *

8 Nibi bi minön naböñ adö iḥ i gau gau magöñhalö rö, nan hapeb anibu hib nipe haglö adö arnab. Pen nibi bi au, ram minön hadame dagol gau gi laga ñin u, God nibi bi pör kamḥ nöp mideinaböl buk anib yaḥ hib kale kalḥ kḥiñ rika gau nöp, nan hapeb anibu hib nipe haglö adö aragnab. Buk anibu, Sipsip Pi al pak lilo uma u buk nipe me u. *

9 Kale nibi bi gasi rimid midainim gau manö anib i niñim!

10 Nibi bi God nagḥ aröl, a göm, niñöb gau, nagḥ arnaböl.

Nibi bi ru milö kid udöm binḥḥ giḥlö umöl, a göm, niñöb gau,

ru milö kid udöm binḥḥ giḥlö umnaböl. Anig ginab rö, Krais nibi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, Krais manö aij u niñ ud pidön göm, hagöp rö göm, Krais nip cig aij göl gi nöp midaiöl. *

* 12:14: Dan 7:25; 12:7 * 12:17: Rep 11:7 * 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: Rep 17:8

* 13:5: Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2 * 13:7: Rep 11:7 * 13:8: Sam 69:28; Rep 17:8; 20:12,15; 21:27 * 13:10: Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12

Nan hapeb ap halö m̄nōḡ nabōḡ aḡ ḡyaḡ n̄bō apjaka

11 Pen kauyaḡ n̄ḡem n̄ḡḡnō, nan hapeb rō ap halö m̄nōḡ nabōḡ aḡ ḡyaḡ n̄bō apjaka. Kom n̄ipe m̄ihau u, sipsip pi kom rō la u pen manō n̄ipe u, re ubiḡ rō haga.

12 N̄ipe nan hapeb nōd n̄bō u n̄ip wōḡ ḡi ḡḡl ḡi, n̄ibi b̄i ram m̄nōḡ gau magōḡhalö manō k̄lō hagōm gō, nan hapeb nōd n̄bō nōd bōḡ nōp al pak l̄ilö k̄l̄a ga rō la u pen kuōyaḡ m̄ḡep ga an̄ibu n̄ip hib haglō adō ara.

13 Nan hapeb hain n̄bō u nan gagep rō göm, nan n̄ḡeb n̄ḡagep rō göm, ga. N̄ibi b̄i n̄ḡm̄dlö n̄ḡḡl ḡi, n̄ipe gō, mab m̄ḡaḡ kumi kabō adō laḡ n̄bō ap m̄nōḡ nabōḡ iḡ yaḡ luga. *

14 Pen God n̄ipe nan hapeb hain n̄bō an̄ibu n̄ḡebir arō gō, nan hapeb nōd n̄bō amgō ilö n̄ipe au nan gagep rō gaia u me, n̄ibi b̄i m̄nōḡ nabōḡ gau gau magōḡhalö manō piral n̄ipe u n̄ḡ udla. Nan hapeb hain n̄bō u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hagō, kale nan hapeb ru m̄lō k̄id ud bōḡ nōp al pak l̄ila u pen kauyaḡ m̄döp u hib n̄ipe dap rann̄ig, nan n̄ip rō ap ḡi l̄ila.

15 Pen God nan hapeb hain n̄bō u n̄ip n̄ḡebir arō gō, nan ana nan hapeb nōd n̄bō rō ḡi l̄ila an̄ibu n̄ip ake bad u pu gō arō, kam̄ḡ lōm, manō hagōm haga, “Yad b̄i kub. Hib yad nōp hagem adō araḡ,” a ga. An̄ig hageia, n̄ibi b̄i hib n̄ipe haglō adō araga gau magōḡhalö hagō al pak l̄ila.

16 N̄ipe hagō, n̄ibi b̄i hib m̄deia gau, n̄ibi b̄i hib m̄dageia gau; n̄ibi b̄i mani iru m̄deia gau, n̄ibi b̄i mani m̄dageia gau; n̄ibi b̄i naḡi wōḡ geila gau, n̄ibi b̄i gas̄i kale ke wōḡ geila gau; kale magōḡhalö k̄l̄iḡ ap ḡḡmagō ȳj̄ig k̄id u aka nable laḡ udla. *

17 Pen n̄ibi b̄i k̄l̄iḡ an̄ibu udagla gau, nan rauöl rō aka nan s̄ikim göl rō laga. K̄l̄iḡ an̄ibu me, nan hapeb u hib n̄ipe aka naba n̄ipe me u.

18 N̄ibi b̄i gas̄i n̄ḡ aij ḡipal gau manō iḡ an̄ibu uḡhai n̄ḡḡl rō lōp. N̄ḡ aij göm me, nan hapeb an̄ibu naba n̄ipe iḡ u n̄ḡnaböl. Naba an̄ibu, b̄i ap hib n̄ipe u m̄döp. Naba an̄ibu me kagoḡ kagoḡ kagoḡ (666).

* 13:13: Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20
Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4

14

N̄ibi b̄i iru nōp k̄imap ḡisōn n̄bō ap hagla

1 Pen kauyaḡ n̄ḡem n̄ḡḡnō, Sipsip Pi u Saion Dum ilö laḡ ranöl m̄dō n̄ḡḡl ḡi, n̄ibi b̄i wan hadred podi po dausan (144,000) gau n̄ipe aip m̄deila. N̄ibi b̄i n̄ipe aip m̄deila an̄ib gau, nable kale laḡ hib n̄ipe u abe, Nap hib u abe kal̄i k̄l̄iḡ r̄ik l̄ilö m̄deia.

2 Pen manō ap kumi kabō adō laḡ au n̄bō ḡḡg hij kub b̄ig gu hagōp rō aka r̄imu gu m̄lōbō hagōp rō u hagō n̄ḡḡnō. Manō an̄ibu, nan gida rō pakpal hagōp rō u haga. *

3 Pen n̄ibi b̄i wan hadred podi po dausan (144,000) an̄ib gau kale sea k̄iḡ adō au ḡidaḡ m̄dōm, nan kam̄ḡ m̄ihau m̄ihau abe, b̄i manō ud as̄ikep gau abe n̄ḡ m̄idlö n̄ḡḡl ḡi, kale k̄imap ḡisōn n̄bō ap hagla. K̄imap ḡisōn n̄bō an̄ibu, n̄ibi b̄i m̄nōḡ adō iḡ i n̄bō r̄imnap n̄ḡḡl rō laga; n̄ibi b̄i wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda an̄ib gau nōp k̄imap an̄ibu n̄ḡḡl rō la. *

4 B̄i an̄ib gau kale n̄ibi aip ḡi ajagpal; b̄i praj rō m̄dpal. Sipsip Pi n̄ipe gai arab n̄ḡḡm, n̄ip hain ḡipal. Krai kal̄ip n̄ibi b̄i aḡ gau n̄bō rau adog udōm, God n̄ip abe, Sipsip Pi n̄ip abe kal̄ip nan magō nōd ral daum̄dal rō nōp ḡḡ.

5 Manō piral r̄imnap hagagla; nan si nan naj r̄imnap gagla.

Ejol m̄ihau n̄igaḡ manō hag ḡḡla

6 Pen kauyaḡ u n̄ḡem n̄ḡḡnō, ejol ap kumi kabō aḡ aul̄ik u ḡi ajöl ḡi, n̄ibi b̄i m̄nōḡ nabōḡ adō iḡ i, haḡ ke ke lōp rō, iḡ ke ke m̄dpal rō, manō yab̄i ke ke hagpal rō, ram m̄nōḡ ke ke m̄dpal rō, Krai manō aij pör m̄deinab u kal̄ip hag ḡḡḡḡḡ ga.

7 Wiḡ kub alōm haga, “God n̄ipe manō kub hagnab ḡḡn u hadō auöp rō, God n̄ip an̄in̄n gö piḡḡḡḡḡ ḡimim. B̄i Kub kumi kabō adō laḡ, m̄nōḡ nabōḡ iḡ i, ḡḡḡ solwara, ḡḡḡ ilam gau magōḡhalö ḡi la u, hib n̄ipe u hagpe adō araḡ,” a ga.

8 Ejol ap, ejol nōd u n̄ip hain göl ḡi haga, “God gö daun kub Babilon bōḡ nōp ap lug

* 13:16: Rep 14:9-11; 16:2; 20:4 * 14:2: Rep 1:15; 19:6 * 14:3:

paköp o! Nibi bi Babilon gau kale nibi si bi si göm, gi naj unbö ke gila gilo, nibi bi ram minön gau gau magöñhalö niñöm anib unbö rö nöp gila. Babilon nipe niñg wain klö nipe ke niñöm, nibi bi ram minön ke rimnap gau kalip ñö niñlö, nipe göp rö, kale u rö nöp hauß alö gi naj nöp gila,” a ga. *

⁹ Ejol ap pen, ejol nöd mißhau u kalip hain göm, wiñ kub alöm haga, “Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan niñ rö niñöm gi lila u hib nipe dap ranöl gi, kñiñ nipe u nable lañ aka niñmagö adö au udeinaböl gau, *

¹⁰ God niñ mulu yabiß lugö, niñg wain asi yabiß u, kap kale yañ ralö ajmañ rauö, ñö niñnaböl. Ejol uß gau abe, Sipsip Pi u abe niñmüdlö niñöl gi, kalip hag mab ke yañ u yuö, mab mißtañ salpa halö u kalip inö niñöl gi, wög pak mißdeinaböl. *

¹¹ Mab mißtañ u kalip inö niñöl gi, mab hadu anibu ranöm, gi damöm, pör pör nöp ap ranöl gi mißdeinab. Anib u, nan hapeb anibu hib haglö adö arnab nibi bi gau, nan ana niñ rö gila anibu hib haglö adö arnab nibi bi gau, hib nipe kñiñ anibu udnaböl nibi bi gau, God kalip pen ilön kub yabiß u sißdö añ, sißbön yañ, pör pör nöp niñnab,” a ga. *

¹² Anig giñab rö, Kraiss nibi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, God Manö hagöp rö niñ ud pißdön göm, hagöp rö göm, Jisas niñ ciß aij göl gi nöp mißdaiöl. *

¹³ Pen manö ap kumi kabö adö lañ nißbö yiß haga, “Manö hagnig gabin i kal i kñiñ rißkmön. Miñni marö göp niñ i, nibi bi Bi Kub niñ niñ udöm umnaböl gau, miñ miñ giñaböl,” a ga. Hageia, God Ana nipe haga, “Niñö yabiß. Kale marö udöl gi wög ußham gi mißdpal rö, kale ake löm, miñ miñ göl gi mißdeinaböl,” a ga.

Nan wög minön adö il i pißdön göp

¹⁴ Pen yad niñnö, Bi ap Niñ nipe rö bi ap, kumi kabö rud bad adö au asiß mißdeia. Nabciß cög nipe lañ, kabö gol udöm usajiß

bad gila ap rol göm, ru agon gißapi rö gißgabe göp ru kißd yabiß wid magö rißk daubal rö ap ud mißdeia. *

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe gep ram raul mißgan yañ nißbö apöm, bi kumi kabö rud bad adö au asiß mißdeia u niñ wiñ kub alöm haga, “Minön nabön adö yañ wid magö gau po göp. Wid rißk daupeß niñ u auöp rö, ru agon gißapi rö ne anibu udmön, rißk dap magum gißmön,” a ga.

¹⁶ Hageia, bi kumi kabö rud bad adö au asiß mißdeia u, ru agon gißapi rö nipe u ud rißb gi dö madö göm, wid magö minön nabön adö gau rana gau magöñhalö rißb gi dö madö gi dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep ram raul mißgan kumi kabö adö lañ au nißbö höñ aua. Nipe u rö nöp ru agon gißapi rö ap udöl mißdeia.

¹⁸ Magö anibu nöp, ejol mab mißtañ abad mißdmüßdöp u, God niñ nan sabe gep bißd au nißbö apöm, ejol ru agon gißapi rö udöl mißdeia u niñ wiñ kub alöm haga, “Wain magö minön nabön adö yañ nißbö gau po göp rö, ru agon gißapi rö ne u ud wain magö magöñhalö rißk dap magum gißmön,” a ga. *

¹⁹ Anig hageia, ejol anibu, ru agon gißapi rö nipe u ud rißb gi dö madö göm, wain magö gau rißk dam, God niñ mulu lugö wain magö abhib jakep ka mißgan u yua. Ka anibu God nibi bi gi naj gißmißdal gau kalip pen ilön niñnißm rö mißdöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka mißgan anibu daun kub höñ adö mißdeia. Wain magö mißgan anibu yuö, abhib jaklö niñöl gi, hagape u ran ajmañ rauöm, niñg uß kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gi, kilomida unbö niñ juöl ajip böñ dan (300)* rö ara. Hagape uß kub anibu kaj hos nabciß adö lagod mißdöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jiniß u giñab

* **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3 * **14:9:** Rep 13:12-17 * **14:10:** Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8 * **14:11:** Ais 34:10 * **14:12:** Rep 13:10 * **14:14:** Dan 7:13 * **14:18:** Joe 3:13 * **14:20:** Grik manö hagöm 1,600 sißdadia * **14:20:** Ais 63:3; Rep 19:15

1 Pen nan ke hain n̄bō n̄n̄jōm aiō hagep rō ap halō, kumi kabō aṅ aul̄k ga n̄n̄jō. Marō unbō mudun j̄n̄ gau gö, God n̄p mulu yab̄t̄ lugöp u bōṅ nöp nabōṅ junab, a göm, ejol n̄pe unbō mudun j̄n̄ gau kal̄p hagō, marō kub an̄b gau dap m̄n̄n̄jōṅ nabōṅ it̄ i aun̄g geila.

2 Pen it̄ an̄b au n̄n̄jō, ñ̄g waṅö glas rō ap mab m̄t̄aṅ halō ut̄ māt̄i göm au m̄ideia. N̄bi b̄ nan hapeb hib naba m̄döp nan u abe, nan ana n̄p rō ḡla u abe aip pen pen göm win ḡla gau, goṭ an̄b au urak m̄ideila. God kal̄p nan gida rō ke ke ñ̄ö,

3 b̄ Mos̄s God n̄p wög ḡ ñ̄m̄döp manō u abe, Sipsip Pi manō u abe hagöl ḡ, k̄map hagöm hagla,

“God, ne B̄ Kub kl̄ö unbō ke halō.

nan n̄hōn ḡnabin a ḡnabōn, ḡnabōn.

Ne kiṅ b̄ kub ram m̄n̄n̄jōṅ gau magōṅhalō,

Kiṅ kale m̄dpan u,

pör pör ȳj̄g ḡmōn,

kabō rō nöp ḡpan. *

4 N̄bi b̄ magōṅhalō nöp n̄n̄jōm, ana udnaböl.

Ne añ̄ nöp ut̄ m̄dpan.

Nöp B̄ Kub, a göm,

hib ne haglö adō arnab.

Ne naḡ ȳj̄g göl adō u nöp

ḡ aij ḡpan u n̄n̄jōm,

n̄bi b̄ ram m̄n̄n̄jōṅ gau n̄bō gau n̄bō magōṅhalō apöm

nöp sabe ḡnaböl,” a ḡla. *

5 Pen yad kauyaṅ n̄n̄em n̄n̄jō, God n̄p sabe gep sel ram au Ram Raul M̄gan Kam̄n̄ Aij Ke Yab̄t̄ u hīköl m̄ideia. *

6 Pen ejol unbō mudun j̄n̄ u, n̄bi b̄ m̄n̄n̄jōṅ nabōṅ adō it̄ i gau kal̄p marō kub unbō mudun j̄n̄ ñ̄n̄g, God sabe gep ram raul m̄gan yaṅ n̄bō hōṅ aula. Ejol an̄b gau, wāt̄j̄ rud aij m̄mailō ga gau nöp löm, dip naḡ kabō gol udöm ḡla gau pab̄t̄ aṅ au p̄g löm aula.

7 Nan kam̄n̄ m̄hau m̄hau an̄b gau añ̄ ap apöm ejol unbō mudun j̄n̄ gau kal̄p k̄naṅ kabō gol udöm ḡla ke ke ñ̄a. K̄naṅ m̄gan an̄b gau, B̄ Kub pör pör m̄ideinab

u, n̄bi b̄ ḡ naij ḡlō God kal̄p mulu kal̄ n̄n̄jōm m̄n̄jör ñ̄n̄ab u ajmaṅ rauöm m̄ideia.

8 God mailō aij ke n̄pe u abe, kl̄ö naij n̄pe u abe gö, hadu kub yab̄t̄ God sabe gep ram an̄bu ajmaṅ rau m̄ideia. N̄bi b̄ ap sabe gep ram an̄bu raul m̄gan aröl rō laga. Ejol unbō mudun j̄n̄ u, marō kub unbō mudun j̄n̄ n̄bi b̄ ñ̄n̄g geila gau ñ̄n̄ haknaböl u nöp, hainō ram raul m̄gan an̄bu aröl rō l̄nab. *

16

Ejol marō kub unbō mudun j̄n̄ gau ud daula

1 Pen yad n̄n̄jō, manō ap God sabe gep ram raul m̄gan yaṅ n̄bō ejol unbō mudun j̄n̄ gau kal̄p w̄ñ̄ kub alöm haga, “N̄bi b̄ ḡ naij ḡlō God kal̄p mulu kal̄ n̄n̄jōm m̄n̄jör ñ̄n̄ab u, k̄naṅ unbō mudun j̄n̄ ajōṅ laṅ ajmaṅ rauöm m̄döp gau, dam m̄n̄n̄jōṅ adō yaṅ hoṅ ḡpe araṅ,” a ga.

2 An̄g hageia, ejol nöd u k̄naṅ n̄pe dam m̄n̄n̄jōṅ adō yaṅ hoṅ gö, n̄bi b̄ nan hapeb kl̄ñ̄ u udöm, nan ana n̄p rō ḡla sabe geila gau, kal̄p wös hapeb ilōn kub udep gau la. *

3 Ejol ȳgwö aṅ n̄bō u, k̄naṅ n̄pe dam ñ̄g solwara adō u hoṅ gö, ñ̄g solwara u, b̄ uma hagape u rō löm, nan ñ̄g solwara aṅ an̄b gau m̄ideila gau, magōṅhalō um hakla. *

4 Ejol ȳgwö n̄gaṅ n̄bō u, k̄naṅ n̄pe dam, ñ̄g ilam juöp gau abe ñ̄g ȳhar̄n̄ ap lugöp adō gau abe hoṅ gö, ñ̄g gau magōṅhalō hagape la.

5 Pen ejol ñ̄g magōṅhalō abad m̄döp u haga,

“Ne B̄ Ut̄.

Ne hadame dagol m̄dm̄dan; ne uri u rō nöp m̄dpan.

Ne manō ud as̄k aij yab̄t̄ ḡmōn, kal̄p n̄n̄jō yab̄t̄ an̄g ḡpan.

6 N̄bi b̄ an̄b gau nöp me, n̄bi b̄ ne gau kal̄p al pak löm,

b̄ manō ne hagep gau kal̄p al pak löm ḡlō,

hagape kale luga u me,

* 15:3: Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17 * 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9 * 15:5: Eks 38:21 * 15:8: 1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4 * 16:2: Eks 9:10; Rep 13:12-17 * 16:3: Eks 7:17-21

ne kalip pen u rö nöp hagape ñö ñiñaböl u,

kale ke göm udaböl me u,” a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God nip nan sabe gep bid adö au nibö haga,

“God Bi Kub klö naij ke yabıl.

Ne manö ud asik aij yabıl gimön

kalip niñö yabıl anig gıpan,” a ga. *

⁸ Ejol yigwo milö u, kınan nıpe u dam sidö u nip hoñ gö, nıbi bi gau kalip kal yabıl niñnim rö la.

⁹ Kal yabıl niñöm, kalip rapın ina u pen nan si nan naij gıla u, niñön gıning anig gıpun, a göm, arö göm, mid aij göm, God hib nıpe haglö adö araga. God hanıp marö ñab u, a göm, nip hag jula. *

¹⁰⁻¹¹ Ejol mamıd u, kınan nıpe u dam nan hapeb sea kiñ nıpe adö au hoñ gö, nıbi bi nıpe abad midmidöp anı au adıñ sıb ga. Wös hapeb löm, ilön kub gö, aıab hau gı dö gıla u pen nan si nan naij gıla u, niñön gıning anig gıpun, a göm, arö gagla; göl gı nöp midöm, God kumi kabö adö lanı au midöp u nip hag jula. *

¹² Ejol kagol jıñ u, bi kiñ ram minöñ sidö auab gau nibö aunaböl a göm, kınan nıpe u dam ñig kub yabıl Yupredis hoñ gö, ñig anıbu böñ nöp mılep ga. *

¹³ Anig gö niñöl gı, aiön pi mıhau niñan banı mıhau niñan rö leia niñnö. Ap re ubıl meg mıgan u nibö apjaka; ap nan hapeb meg mıgan u nibö apjaka; ap bi God manö hagabin a göm manö pıral nöp hagnab u meg mıgan u nibö apjaka.

¹⁴ Aiön pi anıb gau nan gagep rö göl rö la. Kale amöm kiñ ram minöñ ke ke gau gau midpal gau magöñhalö uı gı dap magum göm, God Bi klö ke halö ñın kub nıpe hag la anıbu, pen pen gıñaböl. *

¹⁵ “Niñ aij gimim! Yad auniñ gabin u, bi nan si udep gau niñ midagpal magö u nöp aubal rö u aunabin! Anıb u me, nıbi bi uhön hanagöm wañj lı aij göm midėinaböl gau miñ miñ gıñaböl; magö nöp gau ajlö, kalip nable gagnab!” *

¹⁶ Pen aiön pi anıb gau, bi kiñ ram minöñ ke ke gau nibö kalip uı gı dap magum gıla; ram minöñ dap magum gıla anıbu Hibru manö hagöm Amagedon a gıpal. *

¹⁷ Ejol mudun jıñ u, kınan nıpe u hoñ ga anı nöp adö lanı gau. Hoñ gö, manö ap sea kiñ God sabe gep ram raul mıgan yanı nibö wiñ kub alöm haga, “Naböñ juöp,” a ga.

¹⁸ Anig hagö niñöl gı, rımu hagöm gu gö arö niñöl gı, añım añım udöl gı amdım magö bol gau ap lug paköm, munmon kub yabıl nıbi bi minöñ naböñ ıt i nöd niñagmidal rö ap aua. *

¹⁹ Munmon kub yabıl anıbu udöm, daun kub yabıl Babilon u pabu göm, asik naböñ mıhau niñan löm, daun kub ram minöñ ke ke gau ram nan gau bıg ju pa jö ma jö gabin, a göm, ulıs malıs ga. Ga anıbu, God nıpe mulu kal niñöm, Babilon nıbi bi gıla u hauı gagöm, kalip ñig ası kap ajöñ lanı ajmanı raua u ñö ñıñla. *

²⁰ Pen ram minöñ pro ñig rıb gıgabö ga gau abe, ram minöñ ilö gau abe, böñ nöp ur ga. *

²¹ Marö kub yabıl u me, möñ gapı magö kub yabıl gau, magö añı añı ñın juöl mıhöp ado gı da unbö sidunı lanı (50) kilo rö, kumi kabö adö lanı nibö lugöm, nıbi bi gau kalip kal halö paka. Kalip kal halö pakö God nip böñ nöp hag jula. *

17

Bi si udep nıbi u ilön kub udnab

¹ Ejol unbö mudun jıñ marö ke ke daula gau, ap apöm yıp haga, “İı auö, nöp nan ap yamnö nöñ! God geınab bi si udep nıbi naij yabıl u pen ilön kub udnıg gab. Daun kub yabıl ñig iru nöp söl au midöp u nöp hagabin. *

² Bi kiñ ram minöñ ke ke midpal gau, bi si udep nıbi anıbu aip gı ajöl göm, nıbi bi minöñ adö ıt i yıharıñ gau u rö nöp, nan si nan nıpe gimıdöp u kalip ñig wain nıpe ñö ñıñlö, kalip hauı alöp,” a ga. *

* **16:7:** Sam 19:9; Rep 15:3 * **16:9:** Rep 9:20-21 * **16:10-11:** Eks 10:22; Ais 8:21-22 * **16:12:** Ais 11:15 * **16:14:** Rep 19:19 * **16:15:** Mad 24:43-44; Rep 3:3 * **16:16:** Sek 12:11 * **16:18:** Rep 4:5; 8:5 * **16:19:** Rep 14:10 * **16:20:** Rep 6:14 * **16:21:** Eks 9:23-24; Rep 11:19 * **17:1:** Jer 51:12-13 * **17:2:** Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8

3 Pen God Ana u yip ba lö niñöl gi, ejol u yip dam ram minöñ kabö nöp midöp an gau arö niñnö, niñbi ap, nan hapeb hagape ap adö lan asik mideia. Nan hapeb anibu, hañ roman niñpe gau, hib God niñp hag juep iru yabıl nöp kalı kılın rık lölö mideia. Nabıc cög niñpe unbö mudun jıñ u löm, kom unbö sidun lan löm ga. *

4 Pen niñbi niñnö anibu, wañj hagape niñbi kub libal rö löm, kabö gol iru nöp, kabö aij aij mani kub rauerp iru nöp, magö pro kibap mıtıp rö rud gab “pöl” a gıpal u iru nöp, hañ roman niñpe gau magöñhalö lö, mailö mailö göl gi mideia. Kap kabö gol udöm gıla ap ud mideia. Kap mıgan anıb yan, bı aip sı göm nan sı pri naij yabıl geia gau ajman rau mideia. *

5 Nable cög niñpe lan manö pi göl midmıdöp ap kalı kılın rıkla:

DAUN KUB YABİL BABILON U, NİBİ Sİ Bİ Sİ Gİ AJPAL GAU ABE, NİBİ Bİ NAGİ NAIJ YABİL GİPAL GAU ABE, NİME KALE ME U.

6 Pen yad niñnö, niñbi anibu, niñbi bı Jisas niñ udöm manö aij niñpe waiö hag ñeila gau kalıp al pak löm hagape kale ñıg wain rö niñjöm hauı al mideia.

Ga anıbu niñnem, ju damem gası mlö lı midainö. *

7 Pen ejol anıbu yip haga, “Niñhön gıñıg ju dammön gası mlö libanñ Nan hapeb nabıc unbö mudun jıñ löm, kom unbö sidun lan löm göp u abe, bı sı udep niñbi nan hapeb adö lan asik ajab u abe, manö ıt u nöp hag niñıg gabin. *

8 Nan hapeb niñabön anıbu, nöd midmıdöp, miñni midagöp, pen söl midöp, niñpe ulöm mıgan mauñ juaga yan niñbö auö, God gö böñ nöp ur gınab. God ram minöñ hadame dagol gau gi laga ñın u, niñbi bı minöñ naböñ adö ıt i udnabin a göm niñga gau, hib kale kalı kılın rıka buk niñpe yan. Pen niñbi bı hib kale kalı kılın rıkaga gau, nan hapeb anıbu kauyan midnab u niñjöm, aiö yabıl gınaböl. Niñhön gıñıg: niñpe nöd midmıdöp, miñni midagöp, pen hainö kuöyan mideinab. *

9 “Manö anıb gau niñ aij göm nöp me, niñbal. Nan hapeb nabıc niñpe unbö

mudun jıñ midöp niñajan u, manö ıt adö miñhöp midöp. Nabıc unbö mudun jıñ anıb gau, dum unbö mudun jıñ niñbi anıbu asik midöp gau me.

10 Pen nabıc unbö mudun jıñ anıb gau, kiñ unbö mudun jıñ gau me. Kiñ anıb gau, unbö mamıd u kiñ midöm hadö umla, miñni kagoı jıñ u niñpe kiñ midöp. Kiñ mudun jıñ u hainö aunıg gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mideinab.

11 Pen nan hapeb nöd midmıdöp, miñni midagöp u, niñpe ke kiñ raleb jıñ u aunab. Niñpe me, kiñ unbö mudun jıñ gau niñbö bı ap. God gö niñpe böñ nöp ap lug paknab.

12 Pen kom unbö sidun lan niñajan gau, kiñ unbö sidun lan. Kale miñni kiñ midagpal pen hainö God gö kale magö añı ap nöp kiñ midöm, nan hapeb u aip wög göl gi, niñbi bı gau abad mideinaböl. *

13 Kale gası adö añı niñjöm, nan hapeb u niñp haglö, niñpe kuö kalıp u udöm, niñbi bı gau kalıp abad mideinab.

14 Kiñ anıb gau, Sipsip Pi u aip pen pen gınaböl u pen niñpe bı kub gau magöñhalö Bı Kub kale midöm, kiñ gau magöñhalö Kiñ kale midöm göp rö, niñp al pak löl rö lagöp. Niñbi bı niñpe ke wıñ alöm udöp gau, niñp cıg göl gi nöp mideinaböl rö, niñpe aip kiñ anıb gau gılo böñ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

15 Pen ejol anıbu yip haga, “Ñıg gau bı sı udep niñbi asik midajıp niñajan gau, niñbi bı hañ ke ke löm, manö yabıl ke ke hagöm, ram minöñ ke ke midpal gau me.

16 Kom unbö sidun lan niñajan gau abe, nan hapeb u abe, bı sı udep niñbi u niñp mulu kalı yabıl niñjöm, nan niñpe gau magöñhalö pıtı gi udeinaböl me, magö nöp mideinab. Pen hañ roman niñpe u niñjöm, naböñ naböñ mideinab gau laulö in habık arnab. *

17 Niñhön gıñıg: God kalıp gası ñö, gası adö añı niñjöm, nan hapeb u niñp hagö, kuö kale u udöm gö arö me, God gınab a göm hag la rö nöp gınab.

18 Pen bı sı udep niñbi niñajan anıbu, niñpe me daun kub yabıl kiñ ram minöñ ke

* 17:3: Rep 13:1 * 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2 * 17:7: Rep 13:1 * 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7 * 17:12: Dan 7:7,24 * 17:16: Rep 18:8

ke gau magöŋhalö abad midöp daun kub anibu,” a ga.

18

Babilon ap lug paknig gab

¹ Pen naböŋ niŋem niŋnö, ejol ap halö kumi kabö adö laŋ nibö auajip. Ejol anibu, God hag lö bi kub yabiŋ mideia. Kumi kabö adö laŋ nibö apöm, mailö aij nipe u gö, minöŋ naböŋ iŋ i magöŋhalö mailö ga.

² Ejol anibu apöm wiñ kub alöm haga, “God gö daun kub yabiŋ Babilon böŋ nöŋ ap lug paköp o!

Böŋ nöŋ ap lug paköp o!
God gö daun kub anibu, niŋi bi ap midagöp yabiŋ;
kijaki aion pi yaur naj gau nöŋ midöp e. *

³ Niŋhön giŋig: niŋi bi Babilon gau kale niŋi si bi si göm,
gi naj unbö ke giŋlö giŋlö,
niŋi bi ram minöŋ ke ke gau magöŋhalö niŋöm

anib unbö rö nöŋ giŋpal.
Babilon nipe niŋ wain klö nipe ke niŋöm,
niŋi bi ram minöŋ ke rimnap gau kalip ñö niŋlö,

nipe göŋ rö, kale u rö nöŋ
haul alöm gi naj nöŋ giŋpal.
Kiŋ minöŋ naböŋ adö iŋ i gau,
nipe aip gi ajöm, gi naj nöŋ giŋpal.

Pen nipe nan aij aij gau udnam a göm pör gasi niŋöb rö,
bi minöŋ naböŋ adö iŋ i nan sikim giŋpal gau mani kub udpal,” a ga.

⁴ Pen yad niŋnö, manö ap halö kumi kabö adö laŋ nibö haga,

“Niŋi bi yad Babilon midpim gau, daun anibu höŋ adö ammim,
Babilon kai aip uŋ gagemim.

Nan si nan naj kale giŋpal gau, kale aip gagemim.

Ilön kub kale udnig gaböl u, kale u rö nöŋ udagemim. *

⁵ Nan si nan naj giŋpal gac u, nan asmen kub rö aram aram

kub yabiŋ ap ran ara kumi kabö adö laŋ.

God niŋöm kale nan si nan naj giŋpal u gasi niŋöl gi midöp. *

⁶ Babilon nipe niŋi bi rimnap kalip gi naj ga rö u,

ne pen nip u rö nöŋ gi naj giŋmön.

Pen Babilon nipe niŋi bi rimnap kalip gi naj ga rö nöŋ wasö;

nip pen gi naj ke yabiŋ giŋmön.

Babilon nipe niŋi bi rimnap kalip niŋ as ñöb rö wasö;

nip pen niŋ as ke yabiŋ kap nipe hon giŋmön nip ñö niŋnim. *

⁷ Nan iru nöŋ udnam, a göm, hib nipe ke dap ranöb rö u,

nip pen ilön mab unbö ke yabiŋ ñö, mög yabiŋ giŋnim.

Gasi nipe ke niŋöm hagöp,

‘Yad niŋi kwin aui asik midpin.

Yad niŋi adu midagpin;
minör rimnap yip udnim rö lagöp,’ a göp. *

⁸ Anig hagöp u

pen God Bi Kub

nip manö kub hagöm ilön niŋnab u,

bi klö unbö ke yabiŋ midöp.

God Bi Kub nipe gö, niŋ añi ap nöŋ miña kub giŋnab;

mitöŋ kub giŋnab; nan magö pilagnab, kiyo kub giŋnab.

Pen God Bi Kub nipe gö,

Babilon mab mitöŋ lug in habik niŋ arnab. *

⁹ “Babilon mab inöm hadu ap ranö niŋöm, kiŋ ram minöŋ ke gau nibö niŋi anibu aip gi ajmidal gau mög gö mitöŋ giŋnaböl. *

¹⁰ Niŋi u nip ilön mab ke yabiŋ giŋnab anibu, hanip u rö nöŋ giŋnim rö löp, a göm, ke ke au dan midöm mitöŋ göm hagnaböl, ‘Wasö e! Wasö e! Daun kub ke yabiŋ e!

Babilon daun kub klö ke yabiŋ e!

Ne wan aua nöŋ manö kub niŋmön,
pen ilön kub udmön böŋ nöŋ ap lug pakpan,’ a giŋnaböl.

* **18:2:** Rep 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 * **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Jen 18:20-21; Jer 51:9 * **18:6:** Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6 * **18:7:** Ais 47:7-9 * **18:8:** Rep 17:16 * **18:9:** Esi 26:17; 27:30-35

11 “Pen daun kub an+bu ap lug paknab rö, bi nan sikim gim+dal gau, miñi n+bi bi gau nan han+p rauagnaböl, a göm, mög gö mi+tönj ginaböl. *

12 Nan kale an+bu gau me, kabö gol, kabö silpa, kabö pro aij aij ke ke mani kub rauep, magö pro kibap m+lep rö rud gab ‘pöl’ a g+pal u; laplap aij yab+ nan ‘lin+n’ a g+pal u rik dam pak al dör gim+dal u, laplap mu, laplap a+i, laplap ganwan hib nag+ rö ud al dör göm ‘silk’ a g+pal u; mab hañ aij auiep ke ke gau; kaj elpad meg kub udöm nan ke ke iru nöp gim+dal gau; mab po aij aij mani kub rauep nan ke ke iru nöp gim+dal gau; nan ain rö ‘brons’ a g+pal u, ain u, kabö ‘mabi+’ a g+pal u udöm nan ke ke iru nöp gim+dal gau; *

13 nan hañ aij auiep ñig ke ke gau, pauda ke ke gau ‘sinam+n’ u, ‘spais’ u, ‘insens’ u, ‘mö’ u, ‘plaginsens’ u; ñig wain abe, olip wel abe; wid magö abe, plaua abe; kaj kau abe sipsip abe; kaj hos abe, nan kaj hos ad+klö +p gi ud ajpal gau abe; n+bi bi kal+p rau daulö nag+ wög gim+dal gau abe, n+bi bi aip pen pen göm kal+p nag+ li daulö nag+ wög gim+dal gau abe. Nan kale sikim gim+dal an+bu gau me u.

14 “Pen bi nan sikim gim+dal gau Babilon n+p hagnaböl, ‘Hañ romanj ne gasi göp nan aij aij ne gau magöñhalö ad+ñ hir göp. Kabö gol silpa mani nan aij ke ke iru nöp ne u magöñhalö hadö ur göp. Hainö kuöyanj udagnabön,’ a ginaböl.

15 “Bi Babilon au nan gau sikim göm, mani kub udm+dal bi gau, Babilon u n+p ilön mab ke yab+ ginab an+bu, han+p u rö nöp gin+m rö löp, a göm, ke ke au danj midöm mi+tönj göl gi *

16 hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e!

Daun kub ke yab+ e!

Daun kub k+ñ aij an+bi, wañj aij aij,
laplap aij yab+ lin+n rik dam pak al
dör gim+dal u,

laplap mu, laplap a+i udöm rib ad+ik li
midm+idöp;

kabö gol, kabö pro aij aij ke ke mani
kub rauep,
magö pro kibap m+lep rö rud gab “pöl” a
g+pal u udöm

rib ad+ik li midm+idöp. *

17 Pen miñi wan aua nöp nan aij aij n+pe
an+bu gau
magöñhalö hadö böñ nöp ur göp,’ a
ginaböl.

“Ñig mag+ kapden gau abe, bi wög gep
kale gau abe, n+bi bi ñig mag+ adö ajpal
gau abe, n+bi bi ñig mag+ nan kago ud
sikim g+pal gau abe, magöñhalö ke ke au
danj mideinaböl. *

18 Ke ke au danj midöm, daun kub an+bu
mab inöm hadu kub up+ areinab u n+ñöm
hagnaböl, ‘Daun klö ke yab+ i rö ap nöd
midagmidöp e!’ ginaböl. *

19 Kale hañ udöm, nab+c adö kale lanj
ud yuöl gi yuöl gi hagnaböl,
‘Wasö e! Wasö e! Babilon daun kub klö ke
yab+ e!

Babilon n+pe midö n+ñöl gi, kabö gol,
kabö silpa, mani,

nan aij aij mani kub rauep nan gau ke ke
iru nöp midö,

ñig mag+ ajöl gun, mani iru nöp
udm+idun u,

pen miñi wan aua nöp nan aij n+pe an+bu
gau

magöñhalö hadö böñ nöp ur göp,’ a
ginaböl.

20 “Pen God n+pe gö Babilon böñ nöp pa jö
ma jö gi midöp u,
kale kumi kabö adö lanj midpim gau
paj hagnim obi ale ale g+mim miñ miñ
g+mim!

God gö, bi si udep n+bi an+bu böñ nöp
ap lug paköp u,

kale Kraiss n+bi bi n+pe midpim gau abe,
Kraiss manö aij n+pe ud arep bi gau
abe,

God manö hagep bi gau abe, kale obi ale
ale g+mim

miñ miñ g+mim!

N+pe kalöp gi naj ga u n+ñöm

God n+pe n+p manö kub hagnöm,

* 18:11: Esi 27:36 * 18:12: Esi 27:12,13,22 * 18:15: Esi 27:31,36 * 18:16: Rep 17:4 * 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29 * 18:18: Esi 27:32 * 18:20: Ais 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48

nɪp pen ilön kub yabɪɪ ñöb me u,” a ga.
*

21 Pen magö anɪbu, ejol klö ke yabɪɪ ap, kabö kub yabɪɪ wid magö pak hib jaköm plaua gɪpal kabö u rö ap ud ñig solwara aɲ au ud yuöm haga,

“Anɪg unbö rö nöp daun kub ke yabɪɪ Babilon ud waɪ gɪ yulö hainö nɪbi bɪ kuöyaɲ nɪɲagnaböl. *
22 Babilon nɪbi bɪ mɪñ mɪñ göl gɪ, nan gida rö paköl gɪ, gabu paköl gɪ, aɪɲ magö pu göl gɪ, mɪdageinaböl.

Wög adö ke ke gɪpal rö u, gagnaböl. Wid magö pak hib jaköm plaua gɪpal rö u, gagnaböl. *
23 Nɪbi bɪ ɪam mailö daun kub aɲ anɪbu kuöyaɲ nɪɲagnaböl. Nɪbi bɪ ñɪlö udöm, mɪñ mɪñ göm, gagnaböl.

Nɪbi bɪ ne sɪkim gɪmɪdal gau, ram mɪnönɲ ke ke gau bɪ kub yabɪɪ mɪdmɪdal. Pen nɪbi bɪ ne kuj göm, manö piral hagöm gɪlö,

nɪbi bɪ ram mɪnönɲ ke ke gau nɪɲöm magöɲhalö hain göm anɪg unbö rö nöp gɪ naj gɪmɪdal. *
24 “Babilon nɪbi bɪ gau nöp, God manö hagep bɪ nɪpe gau kalɪp al pak löm, nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp al pak löm, gɪmɪdal.

Nɪbi bɪ mɪnönɲ naböɲ ɪɪ i al pak ɪmɪdal gau magöɲhalö ɪɪ u me Babilon nöp. Anɪg göp rö, God nɪp pen ilön kub yabɪɪ u ñöb,” a ga. *

Nɪbi bɪ ram mɪnönɲ ke ke gau nɪɲöm magöɲhalö hain göm anɪg unbö rö nöp gɪ naj gɪmɪdal. *
24 “Babilon nɪbi bɪ gau nöp, God manö hagep bɪ nɪpe gau kalɪp al pak löm, nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp al pak löm, gɪmɪdal.

Nɪbi bɪ mɪnönɲ naböɲ ɪɪ i al pak ɪmɪdal gau magöɲhalö ɪɪ u me Babilon nöp. Anɪg göp rö, God nɪp pen ilön kub yabɪɪ u ñöb,” a ga. *

Nɪbi bɪ mɪnönɲ naböɲ ɪɪ i al pak ɪmɪdal gau magöɲhalö ɪɪ u me Babilon nöp. Anɪg göp rö, God nɪp pen ilön kub yabɪɪ u ñöb,” a ga. *

19

1 Ejol klö ke yabɪɪ u manö anɪbu hag pɪs ga nɪɲöm yad gu kub yabɪɪ apdi nɪɲnö. Gu anɪbu, nɪbi bɪ iru nöp kumi kabö adö laɲ mɪñ mɪñ göl gɪ, meg mɪgan dap ranöm hagla,

“God hib nɪpe hagno adö araɲ!

God hon nöp nɪbi bɪ ud kamɪɲ yuab. God hon nöp mailö aij ke halö mɪdöp.

God hon nöp bɪ klö ke yabɪɪ mɪdöp.

2 God hon manö kub hagöm, manö ud asɪk aij göm,

nɪbi bɪ gau kalɪp pen nɪɲö nöp ñöb.

Bɪ si udep nɪbi naj yabɪɪ anɪbu,

bɪ si udöm aip gɪ ajöm gö,

nɪbi bɪ ram mɪnönɲ ke ke gau nɪbö apöm, nɪpe geia u nɪɲöm, anɪg unbö rö nöp gɪ naj geila.

Nɪbi anɪbu nɪpe God nɪbi bɪ nɪp wög gɪmɪdal gau al pak la u me, God nɪpe nɪp manö kub hagöm pen ilön kub ñöb,” a gɪla. *
3 Anɪg hagöm, kauyaɲ meg mɪgan dap ranöm hagla,

“God hib nɪpe hagno adö araɲ!

Daun kub ke yabɪɪ Babilon in hadu göm,

hadu u pör pör nöp ap rannab,” a gɪla.

4 Anɪg hageila, bɪ manö ud asɪkep ñɪn juöl aɲi ap ado gɪ da mɪhau mɪhau (24) gau abe, nan kamɪɲ mɪhau mɪhau gau abe, God sea kiɲ adö asɪk mɪdeia ɪɪ au kugom yɪmöm he göm hagla,

“Nɪɲö yabɪɪ!

God hib nɪpe hagno adö araɲ!” a gɪla.

5 Anɪg hageila, manö ap sea kiɲ mɪdeia au gɪlaɲ nɪbö hagöm haga,

“Kale nɪbi bɪ ramö gau abe, nɪbi bɪ gep gau abe,

God hon nɪp wög gɪmim nɪp pɪñɪɲ gɪpim gau

magöɲhalö hib nɪpe hagpe adö araɲ,” a ga.

Krais nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp ud ram mɪnönɲ nɪpe arö, mɪñ mɪñ gɪnaböl

6 Pen magö u yad gu kub yabɪɪ ap, ñig hij bɪg hagöp rö aka rɪmu hagö mɪlöbö arab u rö, apdi nɪɲnö. Gu anɪbu, nɪbi bɪ iru yabɪɪ nöp meg dap ranöm hagla,

“God hib nɪpe u hagno adö araɲ!

God Bɪ Kub hon u Bɪ klö ke yabɪɪ.

Nɪpe Kiɲ mɪdöm nɪbi bɪ gau

kalɪp magöɲhalö abad mɪdöp. *
7 Anɪb u, aij gö nɪɲöl gɪ mɪñ mɪñ gun;

Gor nɪpe Bɪ klö ke yabɪɪ mɪdöp u nɪɲun,

* 18:21: Jer 51:63-64; Esi 26:21 * 18:22: Ais 24:8; Esi 26:13

Rep 17:6 * 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10 * 19:6: Rep 14:2

* 18:23: Jer 7:34; 16:9; 25:10 * 18:24: Jer 51:49;

hib nipe hagno adö aran.

Nihön g+nig: Sipsip Pi u n+bin nipe udnab
ñ+n u auöp rö,
n+bi u ram nipe arnig, nan g+ j+n göl
g+ midöp. *

8 Lin+n ud wañj u+ rud m+mailö göl g+
midöp ap,
God n+bin nipe n+p ñö y+möb,” a g+la.
Lin+n wañj aij an+bu i+ u, God n+bi b+ n+pe
g+ aij g+la an+bu gau me u.

9 Pen ejol an+bu y+p haga, “God manö
n+nö yab+ hagöp u, manö n+pe r+mnab
hagnö kal+ k+ñ r+kmön. N+pe hagöp, ‘N+bi
b+ Sipsip Pi u w+ñ alö amöm n+pe aip nan
kub n+naböl gau, m+ñ m+ñ yab+ g+naböl,’
a göp” a ga. *

10 Pen ejol an+bu an+g hagö, yad ma i+
n+pe au kugom y+mem, n+p sabe g+nam,
a g+nö u pen y+p haga, “Ne an+g gagmön!
God añ+ nöp n+p sabe g+mön. Kale abe, añ
mam kale gau abe, Jisas manö aij n+pe u
n+n udmim hagöp rö g+pim rö u, yad u rö
nöp b+ God n+p wög g+ ñeb b+ ap m+dpin.
Jisas manö n+nö hag waiö la manö aij u
nöp udöm, God manö hagep b+ n+pe gau
manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lan as+köm ajeia

11 Pen magö u n+nö, kumi kabö adö
lan m+gan hi+ka n+nöm b+ ap kaj hos rud
ap adö as+k m+deia. B+ kaj hos adö as+k
m+deia b+ an+bu, hib n+pe m+höp: hib ap
C+g Göp, hib ap Kabö Rö. N+pe n+bi b+ gau
kal+p manö kub hagöm, manö ud as+k aij
göm, pen ilön ñöb u, ha+wa+ö ñagöp, g+pal
rö nöp n+nöm ñöb. An+g unbö rö nöp u,
n+bi b+ gau aip pen pen göm al r+d+k yuöp
u, gas+ n+n aij göm, manö ud as+k aij göm,
pen pen göm al r+d+k yuöp. *

12 Amgö n+pe u mab m+tañ rö. Kin rol
g+pal usaj+l bad iru nöp nab+c adö n+pe
lan lö m+deia. Hañ roman n+pe au hib ap
m+deia. Pen hib an+bu, n+bi b+ r+mnab
n+nagpal; n+pe ke nöp n+nöb. *

13 Wañj l+ m+deia u, hagape r+m lö ha-
gape halö m+deia. Pen hib n+pe u, “God
Manö.” *

14 Ami B+ kumi kabö adö lan au n+bö
gau, wañj rud u+ yab+ ke ke löm, kaj hos
rud adö gau ke ke as+köm, n+p hain g+la.

15 Meg m+gan n+pe yan, ru m+lö k+d
yab+ ap apjaka. Ru m+lö k+d an+bu udöm,
n+bi b+ ram m+nöy ke ke gau aip pen pen
göm al pak löm, ain ur m+lö ap udöm, kal+p
abad m+deinab. Pen God hag la ñ+n an+bu,
God B+ Kub, B+ k+ö ke yab+ u, n+bi b+ g+
n+ij göm n+p j+ n+naböl gau kal+p mulu
kal yab+ n+nöm, wain magö rö udöm, God
wain magö abhib jakep ka m+gan u yuöm,
B+ kaj hos rud adö as+k m+dpin an+bu kal+p
pak hib jaknab. *

16 Pen wañj m+lö n+pe u abe, ma kuw+
n+pe u abe, hib ap kal+ k+ñ r+kla m+deia:
KIN GAU KIN KALE U B+ KUB GAU B+ KUB
KALE U *

17 Pen yad n+nö, ejol ap s+dö an au g+lan
urak m+dö n+nö g+, yaur u göm ajeila gau
kal+p w+ñ kub alöm haga, “God kalöp nan
magö kub n+nig gab u, magöñhalö apim
magum g+mim! *

18 Aumim, kin gau hañ roman kale
ñ+nim, ami b+ abad m+dep b+ kub gau
hañ roman kale ñ+nim, ami b+ k+ö gau
hañ roman kale ñ+nim, kaj hos gau hañ
roman ñ+nim, b+ kaj hos ud ajpal gau
hañ roman ñ+nim g+mim. Pen n+bi b+
nag+ wög g+pal gau, n+bi b+ gas+ kale ke
wög g+pal gau, n+bi b+ hib kub m+dpin gau,
n+bi b+ hib m+dagöp gau magöñhalö, hañ
roman kale n+nabim,” a ga.

19 Pen magö u n+nö, nan hapeb u abe,
kin m+nöy naböy i+ i ke gau n+bö gau n+bö
abe, B+ kaj hos rud ud ajöp u aip, ami b+
n+pe gau aip pen pen g+nig, ami b+ kale
gau dap magum g+la.

20 An+g geila u pen B+ hos rud ud ajeia
u, nan hapeb u abe, b+ n+pe n+bi b+ gau
kal+p manö piral hagöm nan gagep rö ga
u abe, kal+p ud s+s+ göm, mab m+tañ salpa
halö inm+dpin ñ+g wanö yan yua. Pen nan
hapeb b+ n+pe u n+pe nöd n+bi b+ iru nöp

* 19:7: Ais 61:10; Rep 21:2 * 19:9: Mad 22:2-3 * 19:10: Ap 10:25,26; Rep 22:8-9 * 19:11: Rep 1:5; 6:2; Sam
96:13; Ais 11:4 * 19:12: Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17 * 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * 19:15: Sam 2:9; Rep 1:16;
14:20 * 19:16: Rep 17:14 * 19:17: Esi 39:17-20 * 19:20: Rep 13:12-17; 20:10

manö pir alö, nan hapeb kliñ u udöm, nan ana nipe rö gila u, sabe gila. *

²¹ Pen Bî kaj hos rud ud ajeia u, ru mîlô kîd meg mîgan nipe yan nîbö apjaka anîbu ami bî gau kalîp magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ roman kale gau ñîñ ñîñ wasö nîñöm arö gila.

20

Seden nagî midö mî unbö wan dausan innab

¹ Pen magö u nîñnö, ejol ap ulöm mîgan mauñ juaga ki rib u abe, sen klö yabî bol u abe, ñîmagö nipe u udöl göm, kumi kabö adö lan nîbö auajîp. *

²⁻³ Dapöm, re ubî u, re hadame dagol nîbö u, nîp ud sisi göm, nîbi bî ram mîñöñ ke ke gau kalîp kuöyan piral gagnîm, a göm, nagî adîk dam ulöm mîgan mauñ juaga anîb yan yuöm, ajöñ gî ñöm, pîdöñ gî aij yabî ga. Geia u me, nipe anîb gau nagî midö midö, mî unbö wan dausan arö, kuöyan u hubîk yuö apöm, pro magö ap yîharîñ gî ajeinab. Re hadame piral gep anîbu me, kîjaki u, Seden nöp. *

⁴ Pen nîñnö, nîbi bî rîmnap ana kale kîñ sea asîkep adö ke ke gau asîk mîdeila. Nîbi bî anîb gau, God hagö kale nîbi bî gau kalîp manö kub hagöm manö ud asîknîg geila. Pen nîbi bî anîb gau, nan hapeb u nîp ke abe, ana nipe rö gila nan u abe sabe gagöm, kliñ nipe nabîc kale lan aka ñîmagö kale u udagöm, Jisas manö aij nipe nîbi bî gau kalîp waiö hag ñöm, God Manö hagöp rö nöp göm geila nîñöm, kalîp nabîc cög rîb gî dö gila. Yad nîñöl gî mîdainö nîñöl gî, ana anîb gau kamîñ löm, Kraîs aip nîbi bî gau kalîp kîñ rö abad mîdlö mîdlö, mî wan dausan u ina. *

⁵ (Pen nîbi bî rîmnap umla gau, ñîñ anîbu urakagla. Mî wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin i, God nipe nöd gö nîbi bî anîb gau urakla u nöp hagabin.

⁶ Nîbi bî nöd uraknaböl gau, God nîbi bî nipe ke nöp mîdöm aij gö nîñöl gî mîñ mîñ yabî göl gî mîdeinaböl. Kauyan

umagnaböl. Kale God Kraîs kalîp apil mîhau sabe gep nîbi bî rö wög gî ñöl gî mîdöm, Kraîs aip nîbi bî gau kalîp kîñ rö abad mîdlö mîdlö, mî wan dausan u innab. *

Seden ilön kub udnab

⁷ Mî wan dausan anîbu ap arnab nîñöl gî, God ejol nipe gau kalîp hageinab, Seden nîp nagî hubîk yulö,

⁸ amöm nîbi bî ram mîñöñ îl i ke ke gau magöñhalö mîdpal gau kalîp manö piral hagnab. Nîbi bî anîb gau me, Gog aip Megog aip. Seden kalîp magöñhalö tîp gî dauö, kale pen pen gîñîg aunaböl. Nîbi bî pen pen gîñaböl anîb gau, kabö kuup ñîg solwara goñ gau iru nöp mîdöp rö nöp mîdeinaböl. *

⁹ Kale mîgan gau mîgan gau nîbö apöm, daun kub God nîbi bî nipe han mîdeila, daun kub God nipe mîdmagö löp anîbu nöp, bîg gîgabö geila. Daun bîg gîgabö gila u pen adîñ mab mîtan kumi kabö adö lan nîbö apöm, kalîp in habîk ara. *

¹⁰ Pen God ejol nipe gau, kîjaki nîbi bî gau kalîp manö piral hagöm tîp gî daua u, nîp dam ñîg wanö mab mîtan salpa halö inab yan ud yula. Nan hapeb u aip, bî nipe nîbi bî gau kalîp manö piral haga u aip, nöd ñîg wanö anîb yan yulö mîdailö. Mailö abe, sib abe, pör pör nöp ilön mab udöl gî mîdeinaböl. *

Manö kub hainö yabî u

¹¹ Pen sea kîñ rud kub yabî ap abe, Bî adö anîbu asîköl mîdajîp u abe nîñnö. Bî Kub nipe au mîdö nîñöl göm, mîñöñ naböñ îl i abe, kumi kabö adö lan abe, adîñ böñ nöp pîñîñ gî ke gau arö, kuöyan nîñagin.

¹² Pen yad nîñnö, nîbi bî kub mîdöm umla gau abe, nîbi bî ramö gau mîdöm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kîñ îl anîb au urak mîdlö nîñöl gî, köp rîmnap ud pîtaila. Köp ap, nîbi bî kale kamîñ mîdöl gî, gila gila rö nîñöm, kalî kliñ rîkla. Köp anîbu ud pîtaiöm, köp ap ud pîtaila. Köp hain nîbö ud pîtaila u, nîbi bî pör pör kamîñ mîdeinaböl hib kale kalî kliñ rîkla.

* 20:1: Rep 9:1 * 20:2-3: Jen 3:1; Rep 12:9 * 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17 * 20:6: Rep 1:6 * 20:8: Esi 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Ki 1:10 * 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8

Ud pılaila nıñöm God nıpe nıbi bı umla gau nıhön nıhön gıla u nıñöm, manö ud asıköm, kalıp nıme la. *

¹³ Pen nıbi bı ñıg solwara an gau umla gau arlö nıñöl gı, God nıpe kalıp manö kub haga. Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe nıbi bı umöm am abad mıdeila gau kalıp magöñhalö dam ñılö nıñöl gı, kale ke ke nıhön nıhön gıla u nıñöm, God kalıp manö kub haga. *

¹⁴ God nıpe anıg ga nıñöm, Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe, God hagö kalıp mıhön dam mab mıtanj inab wañö yañ ud yula. Mab mıtanj inab wañö arbal u, Kuöyan Umnaböl, a gıpal.

¹⁵ Pen nıbi bı pör pör kamıñ mıdeinaböl gau hib kale kalı kılın rıkla köp anıbu, nıbi bı an an hib kale köp anıbu mıdageia, God hagö, kalıp magöñhalö u rö nöp dam mab mıtanj inab wañö yañ ud yula.

21

Mınön naböñ il i abe, kumi kabö adö lañ abe ke hain nıbö la

¹ Mıdem nıñnö, mınön naböñ gısön nıbö abe, kumi kabö gısön nıbö abe mıdeia. Mınön naböñ nöd nıbö u abe, kumi kabö nöd nıbö u abe hadö ur göm mıdageia. Ñıg solwara nöd mıdmıdöp u, u rö nöp hadö ur göm mıdageia. *

² Pen yad nıñem nıñnö, God gö Daun Kub Uł u, Jerusalem gısön nıbö u, kumi kabö adö lañ au nıbö auajıp. Daun Kub Uł anıbu, nıbi gau bı udnıg, wañj kılın aij löm abad mıdpal rö u mıdeia. *

³ Pen yad apdı nıñnö, sea kın mıdeia an au nıbö, manö kub wıñ al hagöm haga, “Mıñi rıköm, God nıpe ke nıbi bı gau aip ram gı löm mıdeinab. Nıpe nıbi bı gau aip han mıdeinab nıñöm kale nıbi bı nıpe mıdeinaböl. God nıpe ke kalıp aip mıdöm, God kale mıdeinab. *

⁴ Nıpe amgö ñıg amgö kale mıdöp u magöñhalö kık gı yunab. Nıbi bı umagnaböl; mıñör udö, mög gö mıtön

gagnaböl; ilön udagnaböl. Nıhön gıñıg: mınön naböñ nöd nıbö u had ur göm uri mıdagöp,” a ga. *

⁵ Pen Bı kın sea adö asıka u yıp haga, “Yad nan magöñhalö gısön nıbö gı labin,” a ga. Anıg hagöm yıp haga, “Manö hagabin i kalı kılın rıkmön. Manö anıbi, manö nıñö yabıt, nıbi bı gau böñ nöp nıñ udöl,” a ga. *

⁶ Anıg hagöm yıp haga, “Nan uri hagajın gau magöñhalö hadö gıpin. Yad hadame dagol gau mıdmıdin, hainö pör nöp pör nöp mıdeinabin. Yad nöp gıñö, nan gau magöñhalö il göm mıdöp. Yad nöp gıñö, nan gau magöñhalö ur gıñıg gıñab. Nıbi bı an ñıg nan gainım, kalıp hagnö, ñıg ilam nıbö ñıg kamıñ magö ñeb u nıñnaböl; rauagnaböl, yıharıñ nöp nıñnaböl. *

⁷ Nıbi bı marö auö, gası iru nıñagöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl gau, kalıp nan hagajın i magöñhalö nıñnabin. Yad Nap kale mıdnö, kale ñı pai yad mıdeinaböl. *

⁸ Pen nıbi bı God nıp cıg gıno, hanıp marö aunab a göm pıñıñ gıpal gau; nıbi bı yıp nıñ udöm arö gıpal gau; nıbi bı nan naj yabıt nan gac yabıt gıpal gau; nıbi bı wip albal gau; nıbi si bı si gıpal gau; nıbi bı kuj gıpal gau; nıbi bı god pıral nan yıharıñ gau sabe gıpal gau; nıbi bı manö pıral hagpal gau; kale magöñhalö am mıdeinaböl ñıg wañö mab mıtanj salpa halö inab u. Nıbi bı mıgan anıbu arnaböl u, Kuöyan Umnaböl, a gıpun,” a ga. *

Jerusalem gısön nıbö

⁹ Ejol unbö mudun jıñ nöd kınan kale dauajal gau, ejol añı ap apöm yıp haga, “Auö, Sipsip Pı u, nıbi nıpe udnıg gab u, nıbi anıbu nöp yamnö nıñnabön,” a ga.

¹⁰ Anıg hageia, God Ana u yıp ba lö nıñöl gı, ejol u yıp udöm, dam ram mınön no ilö kub yabıt i adö gılañ ap amöm, yıp yamö nıñnö, Daun Kub Uł u, Jerusalem u, God

* **20:12:** Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * **20:13:** Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12 * **21:1:** Ais 65:17; 2Pi 3:13 * **21:2:** Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12 * **21:3:** Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * **21:4:** Ais 35:10; 65:19; Rep 7:17 * **21:5:** 2Ko 5:17 * **21:6:** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep 1:8,17; 22:17 * **21:7:** 2Sa 7:14; Sam 89:26-27 * **21:8:** Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15; 22:15 * **21:10:** Esi 40:2

kumi kabö adö laŋ m+idöp au n+ibö auaj+p.
*

11 God Jerusalem g+sön n+ibö u yuö auö n+ijöl g+ n+ijnö, God n+ipe mailö aij ke halö m+mailö gab rö u, daun an+ibu u rö nöp mailö aij ke halö m+mailö gaj+p. Daun k+in aij an+ibu kabö aij aij mani iru rauep rö, kabö jaspera m+mailö göp rö u, m+mailö göm m+deia.*

12 Kabö waryö m+lö yab+ Jerusalem g+sön n+ibö u g+gabö göm, adan ramö unbö m+igan laŋ gau m+deia. Adan ramö unbö m+igan laŋ gau ajöŋ ke ke m+deia. Pen ejol unbö m+igan laŋ adan ramö ajöŋ an+ibu gau ke ke abad m+deila. Adan ramö ajöŋ an+ibu gau, naböŋ adö laŋ Juda i+ ke ke unbö m+igan laŋ m+dpal rö, ajöŋ unbö m+igan laŋ gau ke ke kal+ k+in r+kla.*

13 Adan ramö ajöŋ an+ibu gau: ain adö m+in m+hau n+igan; us+ adö j+in m+hau n+igan; go+ lödaŋ m+hau n+igan; go+ lödaŋ m+hau n+igan.

14 Pen waryö an+ibu nöd i+ göm, kabö m+lö kub unbö m+igan laŋ m+löbö l+ l+ udöm, hainö waryö g+la adö an+ibu. Kabö m+lö kub an+ibu gau, Sipsip Pi manö ud arep b+ unbö m+igan laŋ gau, hib kale gau kal+ k+in r+kla.

15 Ejol y+p manö hagaj+p an+ibu ilöŋ kabö gol udöm g+la ap udöl m+deia. Ilöŋ an+ibu rö udöm, nan ap ilöŋ ad+p ad+p löm, nan an+ibu m+lö aige gö rö m+idöp u wö ral n+ijbal. Pen ejol ilöŋ an+ibu udöm daun kub an+ibu l+ n+ijn+ig geia; adan ramö ajöŋ abe, kabö waryö abe, daun kub magöŋhalö l+ n+ijn+ig geia.*

16 Pen ejol n+ipe ilöŋ an+ibu udöm, daun n+ime u ilöŋ u ud ad+p ad+p löm, daun kub an+ibu m+lö aige gö rö m+idaj+p u wö ral n+ijö, yad n+ijnö, m+in n+ibö j+in dwelp dausan s+dadia ara; lödaŋ n+ibö lödaŋ dwelp dausan s+dadia ara. Pen g+lan g+ ke m+idageia, ad+p ad+p an+ibu nöp dwelp dausan s+dadia ara.*

17 Pen ejol an+ibu n+ipe ilöŋ an+ibu udöm, daun kub waryö g+gabö ga u, n+ibi b+ ilöŋ

löm wö ral n+ijbal rö wö ralöm, m+inöŋ yan n+ibö naböŋ adö laŋ wö ral n+ijö, yad n+ijnö, kiubid unbö n+in juöl mudun j+in ado g+ da m+hau m+hau (144) ara.†

18 Waryö an+ibu, kabö jaspera a g+pal u udöm g+ lö m+deia. Daun kub u, kabö gol aij aij glas rö k+id yab+ göl m+idöp u nöp udöm g+ lö m+deia u me, k+id yab+ göl m+deia.*

19 Kabö m+lö kub, kabö waryö i+ yan m+deia gau, kabö aij aij mani kub rauep ke ke iru nöp udöm, kabö m+lö kub unbö m+igan laŋ an+ibu gau g+ lö m+deia. Naböŋ wa+ig n+ibö yan kabö jaspera u g+ lö m+deia; naböŋ y+gwö an+ibu u kabö mu, sapaia u g+ lö m+deia; naböŋ y+gwö n+igan n+ibö u kabö kam+in kam+in bö, aged u g+ lö m+deia; naböŋ y+gwö m+lö u kabö k+kam+in bö, emral u g+ lö m+deia;

20 naböŋ mam+id u kabö a+ abe rud abe u+ ma+ g+ m+idöp, sadoniks u g+ lö m+deia; naböŋ kago+ j+in u kabö a+ kanilian u g+ lö m+deia; naböŋ mudun u kabö uha+in, krisolaid u g+ lö m+deia; naböŋ raleb u kabö k+kam+in bö, ber+l u g+ lö m+deia; naböŋ aj+p u kabö uha+in ke yab+, dopas u g+ lö m+deia; naböŋ s+duŋ laŋ u kabö k+kam+in bö abe uha+in abe u+ ma+ g+ m+idöp, krisopres u g+ lö m+deia; naböŋ ag+p laŋ u kabö a+, haiasin u g+ lö m+deia; naböŋ m+igan laŋ u kabö mu, amedis u g+ lö m+deia.

21 Adan ramö ajöŋ unbö m+igan laŋ gau, magö ka+um k+ibap m+lep rö rud gab, pöl a g+pal kub ke yab+ unbö m+igan laŋ udöm g+ lö m+deia. Daun kub an+ibu, lor gau kabö gol aij aij glas rö k+id göl m+idöp u nöp udöm g+ lö m+deia u me, k+id yab+ göm m+deia.

22 Pen daun kub an+ibu yad God sabe gep ram ap n+ijnagnö. God B+ Kub, B+ klö ke yab+ u abe, Sipsip Pi u abe m+dpil rö, God sabe gep ram ap m+dagöp; kale apil m+hau God sabe gep ram m+dpil.

23 Pen God mailö aij ke yab+ n+ipe m+mailö göm, Sipsip Pi lam mailö gab rö u m+mailö göm g+pil rö, daun an+ibu au s+idö

* 21:11: Ais 60:1-2,19 * 21:12: Esi 48:30-35 * 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1 * 21:16: Grik manö hagöm 12,000 s+dadia a ga u, 2,200 kilomida rö. † 21:17: Grik manö hagöm kiubid unbö n+in juöl mudun j+in ado g+ da m+hau m+hau (144) a ga u, mida unbö n+in juöl m+hau n+igan ado g+ da mam+id u (65) rö. * 21:18: Ais 54:11-12 * 21:23: Ais 60:19-20; Rep 22:5

rakın wög ap midagöp. *

²⁴ Nibi bi ram minöj ke ke gau nibö apöm daun anibu am mideinaböl gau, mailö aij anibu niñöl gi ajeinaböl. Kiñ minöj naböj it i ke ke gau nibö daun anibu am mideinaböl gau, nan nihön nihön aij, nan nihön nihön mailö halö ram kale gila gau, halö dam daun kub raul miñan anibu am mideinaböl. *

²⁵ Pen daun anibu, ajöj gau giñagnaböl; sibön auagnab niñöm ajöj pör pör hiñköl nöj mideinab. *

²⁶ Nibi bi ram minöj ke ke gau nibö apöm daun anibu am mideinaböl gau, nan nihön nihön aij, nan nihön nihön mailö halö ram kale gila gau, halö dam daun kub raul miñan anibu am mideinaböl.

²⁷ God nip asi masi göp nan u, daun raul miñan anibu aröl rö lagnab. Nibi bi god piral sabe göm gi naj yabiñ giñal gau, daun raul miñan anibu aröl rö lagnab. Nibi bi pör pör nöj kamij mideinaböl köp anibu yañ, Sipsip Pi hib kale kali kñiñ riknab gau nöj, daun raul miñan anibu arnaböl. *

22

Ñig Kamij Magö Ñeb u

¹ Ejol anibu, ñig kamij magö ñeb u yip yamö niñnö. Ñig auajip anibu, glas miñailö göp rö miñailö gi auajip. Ñig anibu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kiñ kale apil miñau asikpil au gilañ nibö ilam juöm, *

² daun kub lor an au amöm ara. Ñig goñ böj böj mab niñöm pör pör mideinaböl mab u rana. Mab ur anibu, mi añi añi rakın ke ke miñan lañ u nöj, pör nöj magö pilöp. Pen mab uñan anibu, nibi bi ram minöj ke ke gau nibö kalip gö kamij lñim rö nöj midöp. *

³ Daun kub anibu, God nip asi masi göp nan u midagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kiñ kale u daun kub an au mideinab. God nibi bi nipe gau, nip wög gi ñöl gi mideinaböl.

⁴ Daun kub anibu, God nibi bi nipe gau Sipsip Pi mulu adij nipe u niñnaböl. Sipsip Pi hib nipe u nable kale lañ kali kñiñ rik lölö mideinab. *

⁵ Sibön auagnab. God Bi Kub u mailö kale u mideinab u me, hapö miñan abe, sidö abe wög ap midageinab. Kale pör nöj pör nöj kiñ rö mideinaböl. *

Söl midöp Jisas aunab

⁶ Pen ejol anibu yip haga, “Manö hagabin anibi manö piral wasö; manö niñö yabiñ. God Bi Kub, Ana nipe bi manö hagep nipe gau kalip gasi ñö manö nipe hagnadäl God anibu nöj, yip yuö apem, söl midöp ginab manö u hag ñabin,” a ga. *

⁷ Jisas manö hagöm hagab, “Niñim! Söl midöp niñabin. Nan nihön nihön hainö ginig gab u, buk anibi midöp. Nibi bi an manö anibi niñ udöm, hagöp rö ginaböl gau, aij gö niñöl gi miñ miñ ginaböl,” a göp. *

⁸ Yad Jon, ejol manö hagajip u abe, nan nihön nihön gajip u abe magöñhalö niñnö. Pen ejol manö hagajip u abe, nan nihön nihön gajip u abe magöñhalö niñ pis gem, ap lug ejol anibu ma it nipe au kugom yimem, nip sabe ginam, a ginö u pen *

⁹ yip haga, “Wasö! Yip anig gagmön; God nip nöj sabe gimön. Ne God nip wög gi midpan u, namam God manö hagep bi gau abe, nibi bi manö midöp buk anibi hagöp rö giñal gau abe, kale God nip wög giñim rö, yad u rö nöj God nip wög giñin,” a ga.

¹⁰ Pen ejol anibu yip haga, “Hainö ginab manö kali kñiñ rikpan yagol u, ud mamoc gimön gau pi gi lagmön; söl midöp, manö kali kñiñ rikpan rö magöñhalö ginab.

¹¹ Anib u niñöm, nibi bi gi naj giñal gau, kale u rö nöj nagi naj adö u nöj göl gi midaiöl; nibi si bi si giñal gau, kale adö anibu nöj göl gi midaiöl; nibi bi gi aij giñal gau, kale adö aij anibu nöj göl gi midaiöl; nibi bi uñ midpal gau, kale unbö rö nöj uñ midaiöl,” a ga. *

* 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11 * 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10 * 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8; Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10

12 Jisas manö hagöm hagab, “N+ñim! Söl m+đöp n+nabin. N+n an+bu, kale n+bi b+ yad gau n+hön n+hön g+pim u n+ñem, pen u rö nöp nan aij ñ+nabin. *

13 Yad hadame dagol gau m+đm+đin, hainö pör nöp pör nöp m+đeinabin. Yad nöp g+nö, nan gau magöñhalö it göm m+đöp. Yad nöp g+nö, nan gau magöñhalö ur g+n+g g+nab. It u yad nöp, piñ u yad nöp m+đpin. *

14 “N+bi b+ wañj kale ñ+g li aij g+naböl gau, m+ñ m+ñ g+naböl. Mab magö ñ+ñ pör pör m+đeinaböl u ñ+nö, kale ñ+ñöm am daun kub raul m+gan an+bu arnaböl. *

15 Pen kain hapeb gau, daun an+bu aröl rö lagöp. N+bi b+ kuj g+pal gau, n+bi si b+ si g+pal gau, wip albal gau, nan y+har+ñ gau god hon a göm sabe g+pal gau, manö piral hagpal gau, kale hön yan nöp m+đeinaböl.

16 “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm kalöp n+bi b+ yad cöc ram m+nöñ ke ke gau m+đpim gau, kalöp manö yad an+bi hag ñöb. Yad me, Depid r+kö, r+klö r+k dam dap+il g+lö, B+ Kub m+đeinab a g+la u nöp yad m+đpin. Yad me, gap+ pag+ñ kub ram run+g gö n+ñöl g+, ap rannab, a g+pal u nöp yad m+đpin,” a ga. *

17 God Ana u abe, B+ n+bi udnab n+bi an+bu abe, “Aue!” a g+pil.

N+bi b+ manö an+b i n+ñeinaböl gau u rö nöp, “Aue!” a göl.

Kale n+bi b+ ñ+g nan göp gau magöñhalö aumim! Aumim, ñ+g kam+ñ magö ñeb u y+har+ñ ud ñ+ñim. *

18 N+bi b+ manö buk an+bi m+đöp amgö li n+ñöm haglö, kale n+ñmim gau, nan n+hön n+hön hainö g+n+m manö u n+ñ aij g+mim. N+bi b+ r+mnap manö an+b i n+ñöm, manö r+mnap halö u+ ma+ñ geinaböl u, God kal+p pen ilön ñöm gö, marö kub buk an+bi hagöp rö halö udnaböl. *

19 Pen n+bi b+ manö an+b i, naböñ r+mnap udagun a göm arö geinaböl u, God kal+p pen mab magö ñ+ñ pör pör m+đeinaböl hagöp u wasö gö ñ+ñagnaböl;

Daun Kub U+ am m+đeinaböl hagöp u abe wasö gö aragnaböl.

20 B+ manö kal+ kliñ r+kpin an+bi hagöp B+ u hagöm hagöp, “Yau! Söl m+đöp n+nabin,” a göp.

An+b unbö rö aij! B+ Kub Jisas, ne aumön! *

21 B+ Kub hon Jisas kalöp God n+bi b+ n+pe mög gö abad m+đ aij göl g+ m+đain+m. An+b unbö rö aij.

* 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23
24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5

* 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6
* 22:17: Ais 55:1; Rep 21:6

* 22:14: Jen 2:9; 3:22
* 22:18: Dud 4:2; 12:32

* 22:16: Nab
* 22:20: Rep 2:16

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Madyu 1:1-2:12
2	Madyu 2:13-3:6
3	Madyu 3:7-4:11
4	Madyu 4:12-25
5	Madyu 5:1-26
6	Madyu 5:27-48
7	Madyu 6:1-24
8	Madyu 6:25-7:14
9	Madyu 7:15-29
10	Madyu 8:1-17
11	Madyu 8:18-34
12	Madyu 9:1-17
13	Madyu 9:18-38
14	Madyu 10:1-23
15	Madyu 10:24-11:6
16	Madyu 11:7-30
17	Madyu 12:1-21
18	Madyu 12:22-45
19	Madyu 12:46-13:23
20	Madyu 13:24-46
21	Madyu 13:47-14:12
22	Madyu 14:13-36
23	Madyu 15:1-28
24	Madyu 15:29-16:12
25	Madyu 16:13-17:9
26	Madyu 17:10-27
27	Madyu 18:1-22
28	Madyu 18:23-19:12
29	Madyu 19:13-30
30	Madyu 20:1-28
31	Madyu 20:29-21:22

date	Scripture
1	Madyu 21:23-46
2	Madyu 22:1-33
3	Madyu 22:34-23:12
4	Madyu 23:13-39
5	Madyu 24:1-28
6	Madyu 24:29-51
7	Madyu 25:1-30
8	Madyu 25:31-26:13
9	Madyu 26:14-46
10	Madyu 26:47-68
11	Madyu 26:69-27:14
12	Madyu 27:15-31
13	Madyu 27:32-66
14	Madyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

February

March

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Apos:l 1:1-26
4	Apos:l 2:1-47
5	Apos:l 3:1-26
6	Apos:l 4:1-37
7	Apos:l 5:1-42
8	Apos:l 6:1-15
9	Apos:l 7:1-29
10	Apos:l 7:30-50
11	Apos:l 7:51-8:13
12	Apos:l 8:14-40
13	Apos:l 9:1-25
14	Apos:l 9:26-43
15	Apos:l 10:1-33
16	Apos:l 10:34-48
17	Apos:l 11:1-30
18	Apos:l 12:1-23
19	Apos:l 12:24-13:12
20	Apos:l 13:13-41
21	Apos:l 13:42-14:7
22	Apos:l 14:8-28
23	Apos:l 15:1-35
24	Apos:l 15:36-16:15
25	Apos:l 16:16-40
26	Apos:l 17:1-34
27	Apos:l 18:1-21
28	Apos:l 18:22-19:12
29	Apos:l 19:13-41
30	Apos:l 20:1-38

date	Scripture
1	Aposil 21:1-16
2	Aposil 21:17-36
3	Aposil 21:37-22:16
4	Aposil 22:17-23:10
5	Aposil 23:11-35
6	Aposil 24:1-27
7	Aposil 25:1-27
8	Aposil 26:1-32
9	Aposil 27:1-20
10	Aposil 27:21-44
11	Aposil 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korid 1:1-17
5	1 Korid 1:18-2:5
6	1 Korid 2:6-3:4
7	1 Korid 3:5-23
8	1 Korid 4:1-21
9	1 Korid 5:1-13
10	1 Korid 6:1-20
11	1 Korid 7:1-24
12	1 Korid 7:25-40
13	1 Korid 8:1-13
14	1 Korid 9:1-18
15	1 Korid 9:19-10:13
16	1 Korid 10:14-11:1
17	1 Korid 11:2-16
18	1 Korid 11:17-34
19	1 Korid 12:1-26
20	1 Korid 12:27-13:13
21	1 Korid 14:1-17
22	1 Korid 14:18-40
23	1 Korid 15:1-28
24	1 Korid 15:29-58
25	1 Korid 16:1-24
26	2 Korid 1:1-11
27	2 Korid 1:12-2:11
28	2 Korid 2:12-17
29	2 Korid 3:1-18
30	2 Korid 4:1-12
31	2 Korid 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korid 5:11-21
2	2 Korid 6:1-13
3	2 Korid 6:14-7:7
4	2 Korid 7:8-16
5	2 Korid 8:1-15
6	2 Korid 8:16-24
7	2 Korid 9:1-15
8	2 Korid 10:1-18
9	2 Korid 11:1-15
10	2 Korid 11:16-33
11	2 Korid 12:1-10
12	2 Korid 12:11-21
13	2 Korid 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesas 1:1-23
23	Epesas 2:1-22
24	Epesas 3:1-21
25	Epesas 4:1-16
26	Epesas 4:17-5:2
27	Epesas 5:3-33
28	Epesas 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Desalonaika 1:1-2:9
10	1 Desalonaika 2:10-3:13
11	1 Desalonaika 4:1-5:3
12	1 Desalonaika 5:4-28
13	2 Desalonaika 1:1-12
14	2 Desalonaika 2:1-17
15	2 Desalonaika 3:1-18
16	1 Dimodi 1:1-20
17	1 Dimodi 2:1-15
18	1 Dimodi 3:1-16
19	1 Dimodi 4:1-16
20	1 Dimodi 5:1-25
21	1 Dimodi 6:1-21
22	2 Dimodi 1:1-18
23	2 Dimodi 2:1-21
24	2 Dimodi 2:22-3:17
25	2 Dimodi 4:1-22
26	Daidas 1:1-16
27	Daidas 2:1-14
28	Daidas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pida 1:1-12
23	1 Pida 1:13-2:10
24	1 Pida 2:11-3:7
25	1 Pida 3:8-4:6
26	1 Pida 4:7-5:14
27	2 Pida 1:1-21
28	2 Pida 2:1-22
29	2 Pida 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Repelesin 1:1-20
10	Repelesin 2:1-17
11	Repelesin 2:18-3:6
12	Repelesin 3:7-22
13	Repelesin 4:1-11
14	Repelesin 5:1-14
15	Repelesin 6:1-17
16	Repelesin 7:1-17
17	Repelesin 8:1-13
18	Repelesin 9:1-21
19	Repelesin 10:1-11
20	Repelesin 11:1-19
21	Repelesin 12:1-18
22	Repelesin 13:1-18
23	Repelesin 14:1-20
24	Repelesin 15:1-8
25	Repelesin 16:1-21
26	Repelesin 17:1-18
27	Repelesin 18:1-24
28	Repelesin 19:1-21
29	Repelesin 20:1-15
30	Repelesin 21:1-27
31	Repelesin 22:1-21

December